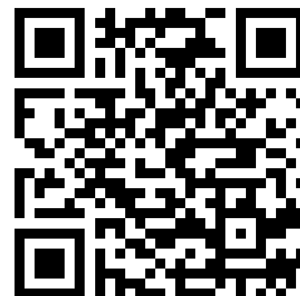

ZAGREBAČKI

KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

DEVETI TEČAJ

1858.

UREDNIK

NIKOLA HORVAT,

PROFESOR BOGOSLOVJA.

U ZAGREBU.

BRZOTISKOM NARODNE TISKARNICE DRA. LJUDEVITA GAJA.

KAZALO.

Osim toga ima u svakom broju u „viestniku" crkvenih i književnih viestih, a u više brojevah promjenah u osoblju svećeničkom.

BROJ 1. U ČETVRTAK 7. SIEČNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ljetopis crkovni.

(Ilirski rukopis XVII. vieka u knjižnici patriarkalnoga sjemeništa mletačkoga.)

Od kneza **Orsata Pučića.**

I. Opis rukopisa. *) — U sbirci rukopisah sjemeništa mletačkoga nalazi se jedna velika knjiga na čitavom arku (in folio) s pelicami od kartuna, i na licu nosi pečatanu zapisku: Bibliotheca Patriarcalis Venetiarum F. I. 3. — S prva je njekoliko listovah praznih, pa počimlje u dva stupca u prvom ilirski s bosanskimi pismeni i pravopisom a u drugom latinski: „Lětopisa crkovnoga države zakona milosti ili novoga i njegova 8 (и) věka vremena red. — Annalium ecclesiasticorum synopsis chronologica legis gratiae seu novae; ejusque VIII saeculi temporum series,“ i tako sliedi od prvoga lista do dvanaestoga, a paginacia je cirilski i latinski samo na jednom licu lista. Na 13. listu stoji isti zaglavak samo promienjen broj „i njegova 9 (ѳ) věka vremena red, ejusque IX saeculi temporum series,“ i sliedi od 13. do 37. Na 38. stoji isti zaglavak, samo „i njegova 10 (і) věka vremena red, ejusque X saeculi temporum series“ i to od 37. do 51. lista. Od 52. do 75. je 11 (аі) věka, XI. saeculi; od 76. do 95. — 12 (ві) věka, XII saeculi; od 96. do 118. — 13 (гі) věka, XIII saeculi; od 119. do 131. — 14. (ді) věka, XIV saeculi; od 132. do 152. — 15 (єі) věka, XV saeculi; od 153. do 168. — 16 (ѕі) věka, XVI saeculi; od 169. do 184. — 17 (зі) věka, XVII saeculi. Dakle u sve 184 lista sitnoga pisma. Osvem što je ljetopis razdieljen po vjekovih, svaki je viek razdieljen u toliko komadah, koliko je življelo u njemu rimskih papah na prvostolnomu prestolju; prvi je Ivan VI (ѕ) papa 87 (из) god. 701 (ѱа); Joannes VI Papa 87 an. 701. pa za njim svi ostali, samo kad prispie do Clemens X. papa CCXXXIX. an. 1670, izostavio mu je ilirski naglavak i tu je prazan čitav jedan list i ilirski i latinski, a dospieva sa Inocencio XI. (аі) papa 240 (см), Innocentius XI. papa CCXL an. 1676. Gdjegod pako stvar, o kojoj piše neimenovani pisac, ide o Slavjanih, tu je svuda načrtao ex margine ruku sa protegnutim ukazateljnim prstom, i ja sam izbrojio do 178 takova znaka.

Na svrsi ljetopisa nalazi se opet njekoliko listovah praznih pa zatim samo na ilirski u 19 listovah sa samom cirilskom paginaciom jedno azbučno: „Ukazanje crkovnoga lětopisa po godištih stvorenja světa i poroda Jesukrstova“ i s tim dospieva ilirsko pismo, a nakon mnogo prazne artije nalazi se pri samom svršetku latinski pisana ova opazka: „Ea qua debemus humilitate et obedientia sanctae Sedis Apostolicae omnium Ecclesiarum Matris et Magistrae judicio atque auctoritate omnia et singula in Annalium Ecclesiasticorum Illyrico-latinorum summa emendanda et corrigenda subiicimus.“ Pridružen k ovoj knjizi ali ne svezan s njom nahodi se jedan list joštera, istom rukom napisan i takodjer u dva stupca razdieljen ali samo s latinske strane napunjen i glasi ovako: „Ad lectorem. Quo nostra scribendi ratio cuique Nationis Illyricae legenti non solum, sed exteris etiam innotescat, opere pretium est, amice lector, ut animadvertas nos conatos fuisse litera Ѣ singulis Illyricis nationibus domesticum proferendi modum dare. Cum enim Serviae gentes eandem literam Ѣ loco Є habeant, nos vero Dalmatiae superioris Ѥ dicamus, si ea ab Inferioris Dalmatiae populis, supressa Є, I solum sono offeratur, omnia verba talem literam habentia una-

*) Gledaj *I. Kukuljevića* S.: Izvjestje o putovanju u Napulj i Rim list 72., gdje se govori o rimskom primjerku toga rukopisa.

quaeque Illyriae regio suo modo pronuntiabit. Exempli gratia v**ѣ**ra Servi aliique vera dicunt et orientalis Dalmatiae populi vjera, ita occidentalis suo modo vira dicendo, in singulis tali litera constantibus Illyricis dictionibus, propriam probationem vindicant. Praeterea ut non solum nostrates sed etiam unusquisque in vastissimis Slavorum regionibus propagandae fidei cupidus hoc opere erudiatur, Illyrica elementa B. Cyrilli, quibus universa (prije biaše napisano majori ex parte, pa je izbrisao) nostra natio utitur, nosque hanc Ecclesiasticorum Annalium Summam exaravimus in subjecto Syllabo tradere duximus. Caetera vero de modo legendi ac scribendi Illyrice cum a D. Joanne Pastritio Romae in Collegio de Fide propaganda Theologiae Dogmaticae Magistro Illyricae linguae suae peritia exornatissimo habebis; hos nostros labores, historiam veteris Testamenti nempe compendiosam Illyrico-latinam grato animo excipe et Novi compendiosiorem cum indice utriusque propediem expecta.“ — Zatim sliedi: „Alphabetum Illyricum Cyrillianum literarum quadraginta earumque Figura, Appellatio, Valor et Numerus.“ U ovoj azbuci vriedno je da se spomene, kako izmedju п i р stavlja jedno slovo po prilici ovako ҁ i zove ga iskopita, nedava mu nijedan glas, a kaže da znači broj 90. *) — Izpod azbuke jest i ova primjetba: „Praeterea sunt quidam accentus ejusdem alphabeti vocalium litterarum et hi sunt `, ´, quorum adminiculo verba proferuntur, et ut apud Latinos, brevem et longam Syllabam non tantum constituunt, sed et sua parvitate dictionem diversae significationis ex. gr.: Trèscgnè id est caerasa et Trέscgna id est Terrae motus, Privàren id est deceptus et Privάren id est excoctus et similia. In notis vero eorumdem accentuum Illyrici a Latinis differunt, longum illi pro brevi et brevem latinorum pro longo habent.“ — Neimenovani pisac služi se svuda ovimi naglasci i na svakoj rieči stavlja svoje po izgovoru.

(Dalje će sliediti.)

Svojstva narodnoga učitelja.

Napisao Venceslav Mařík, narodni učitelj u Ludbregu.

Svamogući Bog, postaviv čovjeka usried tvorstva i prirode, učini ga gospodarom obojega, te mu time dade liepu priliku, da svamogućnost, dobrotu i velemudrost božju spoznati i Stvoritelju zahvalnost svoju pokazivati može. Neumrlu dušu čovjeka nadari Bog mnogimi sposobnostmi, koje probudjivati i razvijati valja. Sv. pismo nam pripovieda, kako je Bog sám bio prvim buditeljem tih sposobnostih, i time nam pokazao, da se moramo obrazovati, te trsiti, da Njemu spodobni budemo. Ovo obrazovanje mora se odmah u nježnom djetinstvu započeti, jerbo je mladež poput voska, koj svaki utisak lasno na se prima.

A komu se je za odgojenje mladeži najviše briniti? — Školam i učiteljem.

I jerbo samo onaj učitelj može se pravim učiteljem zvati i zadaću svoju izpunjivati, koj je svimi potrebitimi svojstvi nadaren: zato ću ovdje u kratko naznačiti svojstva, kojimi treba da je svaki onaj nadaren, koj se želi težkom zvanju učiteljskom posvetiti. Ta su svojstva:

1. Pobožnost i ćudorednost.

Učitelj mora u svakom obziru občini svojoj prednjačiti dobrim izgledom i primjerom, te zato valja da se odlikuje osobitom bogoljubnošću, pobožnošću i ćudorednošću. Tamo, gdje je naučitelj pobožan i kriepostan, tamo je pravedno moći očekivati, da će i občina plemenita i ćudoredna biti; jerbo dobar primjer više vriedi i jače djeluje, nego puna torba krasnih riečih. Izmedju svih predmetah svaki učitelj u svojoj učioni valja da osobitu pazku imade na vjeronauk, koj čovjeka opitomljuje i usrećuje, te misao njegovu k Bogu, izvoru sve ljubavi, dobrote i milosrdja, uzdiže. A buduć je duh božanstvenog vjeronauka našega veoma nježan i blag, i jer djecu samo ono u srce dira, što joj se predaje načinom blagim, krotkim i nježnim: zato treba da svaki učitelj taj predmet predaje s najvećom milećudnošću, nježnošću, ljubavju, pobožnošću, dostojanstvom i ozbiljnošću. Nu, kad kažem ozbiljnošću, nemislim time onu strogost, kojom se u mnogo naših učionah samo na to pazi, da djeca katekizam na pamet znadu, premda mu pravi smisao nerazumiju, jer joj ga nitko valjano raztumačio nije.

Vjeronauk treba kod mladeži tako reći preliti u krv, on treba da postane nerazlučivom česti njezinog bića, pa ako to postignemo, budimo uvjereni, da će do skora nestati praznovierstva i da smo stavili jak nasip onoj nevjeri, što se sada drugud tako strašno razprostire.

Občina imajuć u svojem učitelju dobar primjer brini se više za odgojivanje svoje djece, te ju napućuje na pobožnost, bogoljubnost i ćudorednost. — Ali ako učitelj nemari za Boga i

---

* I Dobrovsky u Institutiones linguae Slavicae dialecti veteris Tab. II. pag. 4. medju pokoj i rci stavlja to pisme ovoga po prilici lika ҁ, imenuje ga gèrčki ἡσκοπητα i daje mu isto brojno značenje 90. *Ured.*

djeloizpravnost života, neka se niti božjoj pomoći kod svojih poslovah nenada, te će odmah lasno spoznati, da ga obćina njegova prezire.

Svaki dobar učitelj valja da se svom snagom protivi nevjeri i praznovierstvu, i svuda, gdje mu se samo shodna prilika pruži, poučava i navodi puk na pobožnost i ćudorednost, pokazujuć, da razpuštenost, nevjera i praznovierstvo najveći su neprijatelji čovječanstva, koji su več ciele narode upropastili.

Učitelj neka nikada nepolazi sumnjiva družtva, te se neka druži samo s onakovimi ljudmi, kojih poštenje, pobožnost i ćudorednost u obće je poznata. Da svoje dobro ime proti svakoj skvrni sačuva, to mora takodjer biti najsvetija briga njegova; jer ako komu, sigurno narodnom učitelju škodi oskvrnuto ime i drugovanje sa sumnjivimi ljudmi. —

2. Plemenito srce i bezporočno življenje.

Narodni učitelj mora neumorno nastojati, da u svakom obziru zasluži krasni svoj nazov; on se nesmie samo na školu ograničavati, već mora i izvan škole za obrazovanje naroda svoga raditi, te u svakom obziru biti krasnim primjerom bezporočna i plemenita življenja. Njegova domaćnost, gospodarstvo, obiteljski život — to sve valja da pravim uzorom bude. Ako li je domaćnost njegova u neredu, gospodarstvo nevaljano, a obiteljski život neskladan, bit će svojoj obćini na javnu smutnju i sablazan. Ako učitelj dugove pravi ili se razsipnosti, pijanstvu ili kartanju poda, onda će škoditi ne samo sebi, nego i obćenitom dobru.

Učitelj valja da je plemenita srca, te da svakom prema mogućnosti svojoj u pomoć priskoči. Ako hoće u nježna srca mladeži ljubav bližnjega uvriežiti, treba da sam blagotvoran i dobra srdca, te svakom činom i savjetom u pomoć bude. On valja da bude pravim otcem obćine svoje.

Koj pako učitelj hoće da se lihvom, prevarom i drugimi nevaljanimi sredstvi obogati — taj nije ni iz daleka shvatio važnost zvanja svoga, te grieši proti Bogu, sebi i narodu.

On neka bude čedan, miran, uljudan, smotren i svojim poglavarom podložan, a možebiti većom izobraženošću neka se nad druge neuzvisuje, i ako mu se gdje učini krivda, najbolje je, da ju strpljivo podnosi. Ako bi se možda s roditelji posvadio, sačuvaj Bog, da zato na djecu njihovu mrzi! Srdit i osvetoljubiv učitelj može ne samo sebe, nego i svoju porodicu u nesreću rinuti.

Ako je siromašan, te neima svega, što mu treba, neka se neljuti na stališ svoj, već neka se ufa u božju pomoć, koje mu Bog, milosrdni i milostivi otac naš, uz radnju njegovu uzkratiti neće.

3. Ljubav svoga zvanja i mladeži.

Ako ikomu drugomu, doista zvanju učiteljskomu treba da se čovjek najvećom ljubavju posveti, jer je to stališ važan i potrebit. Učitelji su dobročinitelji čovječanstva. Svaki učitelj, koj je zvanje svoje iz ljubavi odabrao, nastoji naobrazit se na svaki mogući način, samo da može dužnosti svoje podpuno ovršavati. On se laća svake shodne prilike, da pouča mladež svoju, da ju napućuje na pobožnost i ćudorednost, te tim putem vodi do blagostanja i sreće; on s oduševljenjem navješćuje mladeži zakone božje; on joj svraća um, da vidi, kako i cvieće na livadi i zviezde na nebu oglašuju svamogućnost, dobrotivnost i velebnost božju; on se neumorno za to brini, da napuni srce svojih djakah najvećom srećom — Bogom samim.

Nitko doista nije sretniji od srećna u mladeži učitelja! Tko može izkazati onu blagu ćut u srcu pravog učitelja, koj se raduje napredku djakah svojih? Oj, tko nije ćut onu sám osiećao, neće i nemože vjerovati. Nije-l' to radost za siedog učitelja, koj je skoro svukoliku obćinu, u kojoj živi, tako dobro odgojio i izobrazio, da joj u cieloj okolici para neima? A s kakvom zahvalnošću i dubokim počitanjem približuju mu se njegovi odgojenici! S kakvim pouzdanjem ga svaki u odsudnom času moli za savjet! O srećan, presrećan je onaj učitelj, koj se je zvanju svojem iz ljubavi posvetio! Srećan i onaj narod, koj mnogo takvih učiteljah imade.

A može-li one slasti poćutiti učitelj, koj je k zvanju tome samo štono rieč s trbuhom za kruhom došao? Takov se mnogo nebrini za mladež, neraduje napredku njezinom, koju za težko breme i muku smatra; on nepodnosi strpljivo one mnoge tegobe i neugodnosti, s kojimi se učitelji često borit imadu, te radi toga proklinje onaj sat, u kojem si je stališ taj izabrao. A može-li se očekivati, da takov učitelj crkvi na uhar a domovini na korist bude? — —

4. Stalno i nepokvareno zdravlje.

Bolešljiv čovjek manje više nesposoban je za svaki posao, tim više za odgojivanje mladeži. Bolešljiv učitelj je neprijatan, te svaka iz lahke krvi mladeži proizlazeća živahnost mu je suprotivna; svaka njegova opomena na mladež je s njekakvom gorkoćom izrečena, te ostane ili bez svakog uspjeha ili je sasvim škodljiva. Mnoge tužbe na neposlušnost i razuzdanost mladeži valja pripisati i bolešljivosti učitelja, a je-li probitačno takovu čovjeku povjeriti zdravu i veselu djecu? — Iz toga sliedi, da svaki, koj hoće da si izabere zvanje učiteljsko, mora podpuno zdrav biti, jer

bi uprotivnom slučaju samo na svoju muku a na veliku škodu mladeži živio.

Osim toga valja svakom učitelju dobro paziti, da si zdravlje nepokvari; s toga treba da se čuva družtvah, gdje se bez mjere jede i bez razloga pije, a i dugo po noći da nebdije; u obće neka pazi da si ničim nepobudjuje strasti.

Učitelju! budi umjeren i triezan, radi po danu, a po noći spavaj; neobtereti se s više poslovah, nego-li ih valjano ovršit možeš, te pazi, da se svaki dan prošećeš, i da u školi svagda čist i nepokvaren zrak imadeš. Ako ipak oboliš, nebježi odmah za svaku malenkost k liečniku i u ljekarnu, nego traži uzrok bolesti u prijašnjem tvojem življenju, pa ako ga nadješ, pazi, da ga u buduće ili ukloniš, ili da mu se sám ugneš s puta.

5. Dobra volja.

Učitelj, koj je svagda veseo i dobre volje, može kod svojih djakah veoma mnogo opraviti. Oni vise o njem s cielom dušom, te ucjepljuju si duboko svaku njegovu rieč a rado izpunjuju svaku njegovu želju. Tko može svagda veseo biti, taj može postati najboljim učiteljem i odgojiteljem. — Imade ipak ljudih, kojih dobra volja i veselost premahuje u lahkoumnost i vjetrenost, a ovim prije svega treba da postanu ozbiljniji, jerbo je i ozbiljnost u odgojivanju neobhodno potrebita. — Učitelj vesele ćudi predaje svaki i najteži predmet lahkimi riečmi i s veseljem, a mladež njegovo poučavanje, koje se joj čini kao igra, lahko shvaća, te se već raduje na vrieme, kad svršiv svoje poslove opet će moći nevine svoje igre provoditi u prisutnosti i pod nadzorom ljubljenog si učitelja. — Tko je imao priliku da vidi napredak djakah vesela, i napredak mladeži neprijatna učitelja, taj će rieči moje potvrditi.

6. Dovoljna naobraženost i vještina.

Ako hoće učitelj da dužnosti svoje podpuno izpunjuje te za izobražavanje i pobožno odgojivanje mladeži vrstan bude, treba da je sám dobro odgojen i valjano naobražen; jer što sami neimamo, toga ni drugom dati nemožemo. On mora ne samo onim predmetom, koje mladeži predaje, vješt biti, nego i o drugih barem toliko znati, koliko je svakomu izobraženomu čovjeku potrebito. Istinabog, kod nas ima ljudih, koji misle, da je učitelju dosta, ako samo dobro pisati, čitati i računati znade; nu takovi ljudi nisu shvatili veliku važnost učionah.

Svaki mladi učitelj, svršiv propisane svoje nauke — dolnju gimnaziju ili podrealku i dvoljetnu praeparandiu — treba da si izradi osnovu za buduće svoje izobražavanje. Najprvi predmet neka mu budu paedagogički nauci, od kojih zavisi napredak njegove škole. Nakon njih neka se marljivo uči i druge predmete, i to tako, da se počme stoprv tada nov predmet učiti, kad je prvašnji dobro proučio. Nu neka vazda pazi, da se srodne predmete redom uči a inorodnih medju nje nemieša. A duše mi, ako se učitelj tako učio bude, imat će sav svoj život dosta posla. On mora biti muž napredka, budući i nauci i znanosti neprestano napreduju. Samo tada, kada naši učitelji marljivi i u svom zvanju vrstni budu, moći se je nadati, da će prosvjeta i u naš narod sve više prodirati. Što narod naš dosad u tom pogledu na nizkom stupnju stoji, tomu je stranom nestašica školah i neukost učiteljah kriva. Imade još žalibože učiteljah, koji jedva čitati i pisati znadu — pa ti da prosvietle narod? Dok nam u mladom naraštaju vrstni i revni učitelji nedorastu i nerazplode se po otačbini, sve naše misli i nade o brzom napredku i prosvjeti milog nam naroda nisu no puste sanje i gole želje.

7. Ljubav domovine.

Domovina je ona zemlja, gdje smo rodjeni i odgojeni, zemlja, gdje narod jedan s nami jezik govori, jednake običaje i zakone s nami imade. Ljubav domovine jest radost nad srećom i bolest nad nesrećom drage nam postojbine; jest iskrena naklonost krajini, u kojoj živimo; jest osobita brižljivost za sreću i blagostanje sviuh njenih žiteljah. Tko domovinu svoju iskreno ljubi, taj se na svaki mogući način trsi za sreću i svako dobro sunarodnikah svojih, jerbo srećom njihovom umnožava se sreća i slava otačbine. Važno sredstvo, kojim domovinu usrećiti možemo, jest dobro odgojivanje i izobražavanje naroda. A tko u tom obziru oko blaga domovine nastojati može? — Svaki, koj god škole podupire, te materialno i duševno blago naroda promiče. Crkve, škole, javne knjižnice, književnost, gospodarska družtva, ćudoredan i pobožan život, plemenito ponašanje narodu na dobar izgled — to su sve sredstva, kojimi domovini koristiti možemo.

Tim i vrli učitelji mogu za blagostanje naroda veoma mnogo činiti. Gdje nema rodoljubnih učiteljah, tamo nije čudo, ako vlada nevjera, praznovierstvo, glupost i razuzdanost; nije čudo, ako se tamo udomi hinba, prevara i nečovječnost; nije čudo, ako je pamet i srce tamošnjih stanovnikah napunjeno sebičnošću i pohlepom za dobitkom. Gdje neima domorodnih učiteljah, koji Boga, crkvu i čovječanstvo ljube, što se može očekivati od mladog naraštaja, toga zarodka buduće gnaroda? — šta drugo, nego da će iz djece imućnih porodicah postati razsipnici, ništetnici i okrutnici, koji za Boga i vjeru, za čovječanstvo i domovinu nemare, a iz mladeži siromakah bogci, skitalice, dangube ili zlikovci, koji

raditi niti znadu niti hoće, da si svoju potrebicu priskrbe, već gaze nogama ćudorednost i pravednost. —

Zato učitelji ucjepljujte mladeži u srce svoje pravo, kršćansko domoljubje, a u to ime joj pripoviedajte dogadjaje iz života božanstvenog našeg Spasitelja, koj je takodjer domovinu svoju iskreno ljubio. Ili zar nije to ljubav domovine, što mu je ona krajina, gdje se je rodio, najmilija i najdraža bila? što je svoj sveti i spasonosni nauk samo u domovini svojoj naviestao, a stoprv učeni — ke svoje razaslao po cielom svietu? On je prama oblastim domovine svoje pokazivao najveću poslušnost i duboko poštovanje, te na pitanje: Bi-li platili caru porez? — odgovori: „Dajte caru, što je carevo." Čudom odanj nahranjeni puk hoćaše da ga načini kraljem, a on iz ljubavi domovine i dužne cesaru poslušnosti toga neprimi, nego ode da brieg, da se sakrije. Kad nam je napram poganskom vladaru toli krasan i uzvišen primjer podao Spasitelj naš, tko nebi bio poslušan milostivnom caru našemu, koj se kao otac brini za svoje narode! Tko ga nebi ljubio, kad nam kao sjajna na nebu zviezda prehodnica prednjači krasnim primjerom pobožnosti, pravednosti, krieposti i ljubavi narodah svojih! S toga braćo draga, ucjepljujte u nježno srce mladeži ljubav, poslušnost i zahvalnost prama svjetlom licu Bogom nam danog vladara! — Nu ne samo ljubav domovine, nego i ljubav svegakolikog čovječanstva valja da gojimo u srcu svojem. O dobru odgoju mladeži visi ne samo sreća pojedinih narodah, nego i cieloga čovječanstva. Valjan učitelj gledat će da djeci dobro u pamet uvreži svete rieči sv. muža: „Ljubite se medjusobno!" te će ju poučati, da svakoga čovjeka, bio koje god narodnosti, ljubi, i kad može, u pomoć mu priskoči. U tom će mu dobro poslužiti priča o milosrdnom Samaritancu, koj nije gledao, je-li onaj samrtan ranjenik njegov narodnik ili nije? „Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe" i „svaki čovjek je tvoj bližnji," to je nauk Spasiteljev, a tko nebi sliedio božanske rieči njegove? —

Vi dakle, koji si odgojivanje mladeži za cilj života svoga izabraste, vi, kojim se takodjer u sv. pismu kaže: „Tako neka svietli svjetlo vaše pred ljudmi, da vide vaše dobre čine," vi, ako Boga, narod i domovinu iskreno ljubite, budite pravimi kršćanskimi učitelji, te izobražavajte narod naš prema ćudi i potrebam njegovim. Nam fali mnogo, mnogo toga, ali tvrda volja i neumorna snaga sve to nadoknaditi može. Brinite se zato, da mladež sebi povjerenu, u kojoj raste buduća sreću ili nesreća domovine, dobro odgojite, te nezaboravite nikad, da je škola vaš vrt, u kojem se sije i niče za čovječanstvo najvažnije i najplemenitije sjeme pobožonsti, krieposti i znanja. Nastojte mladež svoju tako odgojiti, da iz nje budu pobožni i budućeg blaženstva vriedni kršćani, vrli i poslušni podanici, vjerni sinovi domovine, koristni članovi občinah, marljivi gospodari, razboriti otci i pametne majke.

Dopisi.

F. M. Iz Djakova dne 20. prosinca 1857. Kao što je jurve poznato, biaše ovdje u Djakovu ovog prošastog ljeta položen temelj sgradi, što će za sjemenište duhovne mladeži bosanske služiti. Zdanje ovo sad je dogotovljeno, i, što se izvanjskog i nutarnjeg lika tiče, veoma ukusno i krasno. Dne 10. t. m. kano na dan Prenešenja svete kuće bogorodičine, preseli se redovnička ta občina iz sjemeništa biskupskoga, gdje dojako obitavaše, u novi svoj stan, a presvietli gosp. biskup, kojega brigom a i mnogim troškom krasna sgrada ova bude podignuta, blagoslovi u 10. satih pred podne istog dana prebivalište ovo i domaću kapelu na poštenje sv. Bonaventure biskupa i naučitelja. Povodom tim reče isti presv. g. biskup mladeži duhovnoj bosanskoj veoma krasno slovo, u komu opomenu, medju ostalim, ovu mladež na vječitu zahvalnost prama nj. c. k. apoštolskom veličanstvu Franji Josipu I. i cieloj prejasnoj kući njegovoj, kako takodjer i prama ostalim dobročiniteljem svojim, za koje je vazda Bogu se moliti dužna. Za tim jedan izmedju mladićah bosanskih u dugom latinskom govoru izrazi čuvstva zahvalnosti, što ih oni prama dobročiniteljem svojim u gradih goje.

Prilažem Vam ovdje u prepisu dva lista: jedan je oni, što je postavljen u temelj; a drugi je list, kojim presvietli g. biskup dogotovljenu sgradu redovničtvu bosanskom predaje.

I.

Anno reparatae salutis Millesimo octingentesimo quinquagesimo septimo, Calendis Septembris. Sedente in Cathedra Petri Sanctissimo Domino Domino Pio IX. Pontifice Maximo, Sceptrum Imperii Austriaci tenente Gloriosissimo Imperatore Francisco Josepho I.

Augustissimi Imperatores Austriae et Reges Apostolici pro insigni suo in rem christianam studio, nunquam non semet fautores, protectores et benefactores Christianorum in Turcia europaea degentium exhibuere. Inter omnes, Catholici Bosnae Argentinae, singulari quodam modo protectricem vicinae Austriae manum, quavis data occasione, experti sunt. Gloriosae memoriae Imperator Josephus II. specialem fundationem, quam Commissariaticam vocant, Clero juniori bosnensi edu-

cando, in perpetua tempora addixit, unde factum: ut Clerici bosnenses, partim in Hungaria in diversis PP. Franciscanorum Claustris, partim in Italia instituerentur et in Sacerdotes formarentur. Interim haec distractio et divisio unioni et animorum consensioni, quae Clerum unius ejusdemque vocationis et regiminis animare debet, non respondebat. Dissidiis internis inde ortis evenit: ut aditus Clero bosnensi, ad fontes institutionis et educationis suae in Austria, longiori tempore praecluderetur, et Clerus populusve bosnensis spirituali suo patre, id est Vicario Apostolico Episcopali potestate insignito, diutius orbatus viveret, rebus christianis utique in pejus de die in diem vergentibus; donec tandem, agente imprimis Episcopo bosnensi seu diakovensi Josepho Georgio, utraque summa potestas, et spiritualis Romae, et temporalis Viennae, benigne annuerent, ut et orbitati supra memoratae finis tandem imponeretur, et ostium Austriae Fratribus bosnensibus, tamdiu reclusum, reseraretur. Inde fit: ut sub auspiciis viri optimi et piissimi Mariani Šunjić, Vicarii Apostolici et Episcopi, res catholicae in Bosnia in dies laetiora capiant incrementa; utque juvenes religiosi Provinciae Bosnae Argentinae sufficienti numero in operarios agri dominici in Seminario Cleri junioris Diakovae efformarentur. Unum saltem ad horum omnium complementum defuisse videtur: Aedes quippe distinctae, in quibus Clerus bosnensis sub propria sua disciplina viveret, prout id et jussis Suae Sanctitatis Summi Pontificis Pii IX., priscis item aeque ac novis Fratrum bosnensium votis respondebat. Defectui huic, per Aedium, quibus hodierna die fundamentalis lapis ponitur, erectionem occurritur. Qua in re praecipua laus et gloria debetur Suae Sacratissimae Caesareo-Regiae et Apostolicae Majestati Francisco Josepho I., qui non tantum aedificationi huic, in terris sui juris, clementer consensit, sed et decem mille florenos hunc in finem ex aerario suo liberaliter resolvit, quo ecquidem insigni beneficio, novo gratitudinis vinculo clerum populumve catholicum bosnensem in aeternum sibi devinxit. Reliqua curis et impendiis Praesulis Josephi Georgii facta sunt, qui hoc quantulumcunque meritum suum oculos hominum tam latere vult, quam latet imus Aedium harum lapis; idque solum desiderat, ut Fratres bosnenses, preces nonnunquam ad misericordiae divinae sinum pro remissione peccatorum suorum fundant. Det Deus, in cujus gloriam Aedes hae erectae sunt, ut operarii coenaculo hocce in agrum dominicum missi, vere sint sal terrae, animas ab omni corruptionis labe praeservans, et lux mundi, veritatis, justitiae et pietatis radiis praefulgens omnibus, qui in domo Dei sunt.

II.

Aedes Seminarii pro Clero bosnensi, Deo opitulante, consummatae sunt, nihilque obest amplius, quo minus destinationi suae tradantur. Nos igitur infrascripti, tenore praesentium notum reddimus universis, ad quos pertinet: quod Aedes praedictas, quantum in Nobis est, Clero juniori bosnensi educando, in perpetuum addicamus, nulli unquam integrum esse volentes, Fratres bosnenses in juris hujus exercitio turbare. Quodsi tamen iidem fratres, quacunque demum de causa, hoc jure uti vel nollent, vel non possent, tunc Aedes hae redibunt in jus et proprietatem Episcopi diakovensis, qui iisdem in fines Dioeceseos suae libere utetur, iis decem mille florenis, qui ex Aerario publico hunc in finem impensi sunt, cum gratitudine restitutis, si secus eorumdem venia obtineri nequierit. Fratres interim bosnenses, hac quoque occasione, iterum iterumque monitos volumus, ut memores sint: hoc tantum beneficium, post Deum, Clementiae et Liberalitati Augustissimi Imperatoris et Regis Apostolici Francisci Josephi I. potissimum deberi; suum proinde, totiusque gregis catholici bosnensis esse sine intermissione orare: ut regia plane in se liberalitas, quibusvis gratiarum divinarum muneribus compensata semper maneat. Quantum ad Nos, charitate Nos animatos adusque erga fratres bosnenses exhibuimus, cujus ardorem nihil unquam extinguet in Nobis. Volumus autem, ut iidem fratres, par pari reddentes, Nos piis suffragiis suis non excludant. Commune interim omnium nostrum votum, communis oratio sit: ut Dominus novello huic vineae suae plantario Spiritus sancti numen, et dignum destinatione sua incrementum tribuat. Datum in solita Residentia nostra Diakovae die vigesima sexta Novembris Anno Domini Millesimo octingentesimo quinquagesimo septimo.

† *Iz Senja*, dne 22. pros. 1857. Ovom prigodom služim se, za moći Vam javiti radostnu viest iz Rima, koja će bezdvojbeno ne samo prijatelje i znance, nego i sve našince zanimati i razveseliti. — Dne naime 1. t. m. nakon kratkog svog boravljenja u Rimu, prečastni gospodin *Dr. Franjo Rački*, kanonik sborne cèrkve sv. Jerolima, bì posebnom diplomom izabran i imenovan za pravog člana Akademie zvane „*Dei Quiriti*,“ i već za prvu glavnu skupštinu, što se je dne 13. t. m. imala držati, na sjednicu pozvan. Akademia ista u svom okrugu broji do sada 12 znanstvenih odsjekah, kojoj imao bi se dodati još jedan odsjek za uvaženje slavenskih književnih plodovah. Tako bi dakle živalj slavenski, kog i onako sada polag najnovijih vjerodostojnih viestih ne malom pozornosti prate rimski velikani, dostao znamenit dobitak u svom narodnom napredku s jedne strane; s druge opet vidi se bjelodano, kako crkva Isukrstova, koja je od svog božanstvenog Početnika za sve narode i jezike utemeljena, i koja je vazda zaručniku svom u svomu vjerna ostala, neprestano njeguje i štiti narodne svetinje, dok se svetost i božanstvenost objavljenog nauka nuza to u svoj cjelosti uzdržaje. Ovo zadnje vodi me opet na onaj primjer, štono ga skoro u tom obziru dade sv. otac Pio IX., kada o izda naredbu na skupštinu od Propagande, da se i ondje imade ustanoviti posebni odsjek, koj će imati slaven-

ske stvari pretresati, kao takodjer predbježne korake činiti za ono, što svaki pravi neću reći Slaven, nego katolik, komu, u današnje osobito materialistično doba, na srcu leži dobro i napredak crkve Isukrstom utemeljene, sa svom dušom željeti, i od otca svjetlosti vruće moliti ima: sjedinjenje iztočne crkve. Ovo je, što u oči stare godine htiah Vam prijaviti, radujuć se, što nam stara godina ovako radostne glase iz središta kršćanstva donese, i moleć uza to dragoga Boga, neka i u novoj udostoji se obazreti na crkvu svoju, i na narod, koj joj je sa svom dušom oddan, a neka i ono još, što je izvana, privede u ovčarnicu svoju. —

G. K. Iz Zlatara 21. prosinca. Više putah već čitah u „katoličkom listu," kako u njekojih mjestih revnošću dotičnog duhovnog pastira potaknuti župljani dobrovoljno mnogo toga za svoje crkve učiniše. Nemogu indi propustiti, da u istom listu nenapomenem zaisto u toj struci pohvale vriedne župljane Zlatarske, koji su za svoju župnu crkvu tečajem posljednjih 5 godinah mnogo od dobre volje učinili. Godine 1852. bieše bielim limom prekrit toranj, u koju svrhu doprineli su župljani preko 900 for. sr. God. 1853. pribavljeno je 12 komadah liepih svjećnjakah. God. 1854. veliki zvon od 19 centih težine, za kojega je dobrovoljno sakupljeno do 2000 for. sr. Godine 1855. kupljen je krasan i velik svjetiljnjak za 18 sviećah, k čemu je medju župljani sabrano 160 for. Godine 1856. bieše čitava crkva iznova prekrita i pretaracana. Ove pako godine 1857. bude sva crkva očišćena, oltari, kojih imade 7, ponovljeni, napokon zidana ograda okolo crkve popravljena i prekrita.

K istoj župi Zlatarskoj spada i kapela sv. Lovre, u staro doba od celjskih grofovah podignuta, koja je takodjer lanjske godine 1856. iz dobrovoljnih prinesakah liepo osnažena, oltari ponovljeni, toranj iznova prekrit; a ove godine 1857. pribavljen je za nju novi zvon od 6¼ centih težine. Troškovi u rečene svrhe učinjeni namireni su takodjer iz dobrovoljnih prinesakah ovdašnjih župljanah.

Viestnik.

Iz Zagreba, na mlado ljeto 1858. Valja nam evo na mlado ljeto jošte jednom vratit se u staru godinu, a to zato, jerbo smo svojim čitateljem dužni jedno izvješće, koje radi nedostatka prostora u zadnji list prošloga godišta nemogosmo više uvrstit. Mislimo izvješće o razdjelivanju božićnih darovah na badnji dan na korist drobne djece iz ovogradskoga pjestovališta malenih. Od pamtivieka vlada, istina, i u nas običaj, da si ljudi u obiteljskih i prijateljskih kruzih, u znak ljubavi i naklonosti zamjenito po klanjaju darove oko Božića, odkud istim darovom i ime: božićah i božićnicah; al evo sada je druga godina, što je ovaj s narodjenjem Isusovim skopčani nježni običaj poput drugih i u našem gradu iz sukromnih družbah stupio na javno polje dobrotvorstva, gdje se čovjekoljubnim dušam pružą jošte veća i ljepša prilika, da ne samo ugode čistim nagonom svoga srdca, već zajedno koliko toliko ublaže nevolju i doskoče potriebštinam drugih, te uliju nevinu radost u ona srdca, kojim bez tudje pomoći težko da bi ona u dio pala. Što je u tom pogledu na badnjak godine 1856. u crkvi milosrdnih sestarah učinjeno, znadu naši čitatelji; kako je taj dušobudni čin na prošli badnji večer ovršen, to želimo ovdje priobćiti. — Predstojnica pjestovališta malenih, gospodja Sidonia pl. Rubido, rodjena grofica Erdődy, i više drugih odličnih gospodjah ovoga grada uzelo je na se tegotnu zadaću sakupljivanja prinesakah po gradu, iz kojih su se božićni darovi nabavit imali. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup, koj je k ovim prineskom znatnó doprineo, blagoizvolio je za razdjelivanje tih darovah ustupiti jednu dvoranu u svom gradu. U njoj nastojanjem napomenutih blagoćudnih gospodjah budu u tu svrhu podignuta tri božićnjaka, u nas zvana božja drvca, s kojih su shodno urešenih pomanji darovi visjeli, dočim su ostali, najvećom stranom u djetećjoj zimskoj odjeći sastojeći, na dugačkom stolu u pojedinih svežnjih poredani ležali. U istoj dvorani bude načinjen i privremeni oltar, da ovaj čin i nabožan vid imade. Oko sumračja sakupi se u liepo razsvietljenoj dvorani oko visokoga domaćine svjetli ban i banica i više odličnih licah obojega spola. Malo kasnije dodjoše i dječica obojega spola iz pjestovališta, kojoj se ovaj radostni prizor namienjen bio, njih preko 70 na broju. Prečastni gosp. kanonik-pobočnik Petar Šattvar oslovio je najprije ovu dječicu činu primjernim govorom, za kojim je pred oltarom zajedno s njom izmolio molitvu za dobročinitelje svoje. Poslje toga sliedilo je razdjelivanje darovah. Svako diete dobilo je po jednu brojanicu i po jedan novi srebrni novac, koje novce u vrpce obšito darovala je gja. P. Zatim dielile su gospodje ostale darove medju mladež, dočim su se ostali gosti ugodno nasladjivali gledeć vesela lišca i slušajuć radostne uzklike i primjetbe uzhićenih malih nadarenikah, medju kojimi nije manjkalo i šaljivih prizorah. U tom nevinom razkošju primakla se i noć, pa se je sve razišlo kućam zadovoljno i vesela srca: mlada družba, što se je dobivenimi darovi gizdati mogla; a ostalo družtvo, što je miloj mladeži bezazlenu ovu i s korišću spojenu radost priugotovilo.

I u kući našega djetićkoga družtva dieljeni su u isto vrieme medju njegove članove božićni darovi, što ih je u isto ime više prijateljah i prijateljicah toga družtva poklonilo.

— Iz službenih spisah, što su uzoritomu gospodinu kardinalu i nadbiskupu našemu o posljednjem rimskom konsistoriu dne 21. prosinca p. g. obdržavanom iz Rima

dostavljeni, doznajemo, da je sv. otac u istom konsistoriu medju ostalimi crkvenimi dostojanstvenici praeconisirao za biskupiju *puljsko-porečku* (Pola-Parenzo) presvietloga gosp. *Jurja Dobrilu*, svećenika biskupije tršćanske, kanonika i župnika stolne crkve u Trstu, ravnatelja i professora bogoslovja u tamošnjem sjemeništu i doktora bogoslovja; a za biskupiju *križevačku* presvietloga gosp. *Gjuru Smičiklasa*, svećenika iste biskupije, kanonika-čuvara i župnika istoimene stolne crkve i kaptolskoga vikara rečene biskupije.

— Franciškanska crkva u Varaždinu dostala je u najnovije vrieme liepu oltarnu sliku sv. Ivana Krstitelja na veliki žrtvenik. Ta slika poklon je prečastnoga gosp. opata i kanonika zagrebačkoga *Martina Pavčeca*, koj je već više drugih crkvah slikami obdario, pa i ovu znatnim troškom od 266 for. sr. po vještoj ruci u Gradcu načiniti dao. Na tolikom daru očitujemo blagom darovniku od strane dotičnoga samostana javnu zahvalu. — Isti prečastni gospodin poklonio je tečajem prošle godine 400 for. sr. u državnih zadužnicah ovogradskoj ubožnici.

— Prečastni gospodin zagrebački kanonik i arcidjakon turopoljski. *Pavao Šiprak*, navršio je na samu staru godinu petdeset godinah svoga misničtva. Drugi poluviek svoga svećeničtva započeo je tihom petdesetoljetnicommisom, rečenom isti dan u ovdašnjoj franciškanskoj crkvi. Tim je broj jubilarnih duhovnikah u našem prvostolnom kaptolu opet za jednoga umnožen, te ih sada sedam imade.

— Rimska akademia „Dei Quiriti", poznata našim čitateljem iz senjskoga dopisa u današnjem listu, izabrala je, okrom prečastnoga gosp. kanonika Dra. Franje Račkoga, i našega zemaljskoga arkivara i domorodnoga povjestnika, gosp. *Ivana Kukuljevića*, za svoga člana, i poslala mu jurve kao takovom izvrstnom latinštinom sastavljenu diplomu.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu poslano je nadalje u pisarnu duh. stola iz kotara *sisačkoga* 20 for. sr., a iz kotara *jastrebarskoga* 34 for. 30 kr. sr. — Kod uredničtva položiše: g. *Franjo Lukšić*, župnik u Markuševcu, 5 for. sr. u kovanom novcu, a g. *Karlo Dojković*, professor bogoslovja, 10 komadah škudah. U isto ime dao *Nikola Horvat*, urednik ovoga lista, 10 komadah škudah. Ukupno 54 for. 30 kr. u bankah, a 45 for. u kovanom novcu. — Dosad sakupljeno u nadbiskupiji zagrebačkoj 1767 for. 34 kr. sr.

— Zakladi nemoćnih duhovnikah nadbiskupije zagrebačke poklonio je velečast. g. *Petar Rusan*, podarcidjakon kotara bednjanskoga i župnik u Višnici, državnu zadužnicu vrhu *sto for. sr.*

— Za požarom postradavšeg krajsko-veškog župnika unišlo je iz kotara *sisačkoga* 14 for. sr., a iz kotara *jastrebarskoga* 25 for. 10 kr. sr.

— U Zagrebu preminuo je na staru godinu g. *Ivan Tandarić*, nemoćni svećenik, a u zoru mladoga ljeta g. *Stjepan Folnegović*, praebendar prvostolne crkve, oba providjeni svetotajstvi umirućih, i oba naklon kratkoga bolovanja s pljućnoga žara. U subotu prije podne pokopan je prvi u raku franciškanske crkve, a drugi poslje podne u raku prvostolne crkve.

— *Schematismus Cleri Archi-Dioecesis Zagrabiensis pro Anno 1858.* dogotovljen je, i može se dobiti u pisarni duh. stola. Ciena mu je 1 for. sr.

Iz Pruske. Beckendorf, predsjednik zemaljskoga gospodarskoga družtva u Pomoranskoj, postao je prije njekoliko godinah katolikom. Ovaj vrli muž, već 80-godišnji starac, gradi na svojih dobrih u Grünhofu o svom trošku katoličku crkvicu u gotičkom slogu, i ustanovit će u onoj okolici prvu kat. školu za ubogu djecu pod upravom milosrdnih sestarah. — U zapadnih krajevih Pruske, gdje najviše katolici žive, ima 59 samostanah. Najviše ih je u Koloniji nad Renom, naime 19 na broju.

* Nauk zanešenika Towianskoga, rodjenog u Litvi, koj o njekakovom novom spasitelju bunca, dopire tja do Turina. Pogovara se, da će sv. otac njegove tlapnje na skoro osuditi.

* Glasoviti francezki missionar *P. Allard*, koj se je ove godine u Beču po g. professoru Miklošiću dao poučat u slavenštini, boravi sada u Pragu, gdje će kroz zimu polaziti slavenska predavanja g. professora Hattale.

Smjesica.

Njeki seljak, počuv da će 13. lipnja p. g. biti sudnji dan, ode u Križevce, da si kod ondašnjega knjigara E. N . . . . . ga kupi „Šoštara Kolendara." Knjigar mu ga poda. Seljak prevrće kolendar, te pronašav, da će taj kobni dan pasti na Antunovo, malko se zabrine — nu taki zatim reče: „Gospodine! kako vidim iz toga vašega kolendara, sudnji dan, o kome se toliko govori, bit će na samo Antunovo." Knjigar pokima s glavom kan da bi mu time rekao: pogodio si! To razžali našega seljaka, te on, misleći valjada, da ljudi, koji kolendare prodaju, i sámi je prave, da izsmije knjigara, porugljivo al zajedno i dosta oštroumno mu reče: „Ako sviet na Antunovo sbilja propast ima, zašto ste dakle kolendar dalje od Antunova štampali?" —

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 2. U ČETVRTAK

14. SIEČNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cie'u godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ljetopis crkovni.

(Ilirski rukopis XVII. vieka u knjižnici patriarkalnoga sjemeništa mletačkoga.)

Od kneza **Orsata Pučića.**

(Nadalje.)

II. Ulomci iz ljetopisa. Ja sam još to 1841. godine, ako se nevaram, pisao jedan list gosp. Kukuljeviću o ovom rukopisu, koji se nalazi štampan u ondašnjoj „Danici," ali kako sam onadar još jedva gatao ćirilska slova starih rukopisah, tako sam malo što mogao kazati o njem. Sad sam se, hvala Bogu, nakon petnaest godištah bolje uporavio, i zato sam mogao baveći se u Mletcih ponješto i prepisati iz njega, a najviše sam to i činio, nebi li mimogred gdjegod nagazio na ime sačinitelja, ili barem na takove okolnosti, koje bi me stavile na put, da ga iznadjem. Evo ovdje sve, što sam prepisao, pa neka štioc sudi.

Najprvi znak o stvarih slavjanskih nalazi se na 10. str. pod god. 777. Isukrstovom, a 4829. od stvorenja svieta, i glasi ovako: „Telerik Bulgara kralj, koji prema cesaru Kopronimu često bio se biaše, krstjanske věrnosti ljubavju (Christianae religionis amore) svoje ostavljući dojde u Carigrad: gdě krsten i učinjen vlastelin (patritius) grada od Cesara, koji ga saviše za bratučedu žene svoje oženi, kako piše Theofane. Biše ovo prvine Bulgarskoga naroda k krstjanskoj věrnosti, potom toga s velikom radosti pristupajućega."

Na 17. str. ciela je jedna stranka i latinski i ilirski napisana pa crnilom izmrčena navlaš, da se nemože štiti; po prilici govori o dolazku kralja Stjepana Bosanskoga (hrvatskoga) u Dubrovnik god. 818.; a paka je premiestio tu pripoviest na list 76. pod god. 1039 i 1040. —

Na 17. str. poslje što je pripovjedio, kako su Mletčići dovezli u Mletke tělo sv. Marka evangeliste, pridodava: „Tada drugi Mletački brod od onega, koji tělo svetoga evangeliste nosaše, u pučinu odaljen, i protivnom godinom zagnan, Božim promotrenjem, u Risansko vratlo svrnu se: i pošto napredovat putovanje nikako može, tělo svetoga Trifona mučenika noseći, isto Askrivju Dalmacie gradu ostavi, i od toga darovanja načina, posle gradjani s trgovcima na otočiću Opatie svetoga Gjeorgjia prama Perastu postavljenu pogodiše se, onoga manastira Opatu, od Biskupa grada dopušteno bi, svako godište isti dan prinesenja moći svetoga mučenika, tojest na 13. sěčna u njegovoj stolnoj crkvi Večernju i Misu pěvati s popovima svete Marie na rěku, kako govori Timotheo Čisila gradjanin kotorski i opat iste crkve svetoga Gjeorgjia u njegovu „Vola zlatnoga" rukopisu."

Na 29. str. „Ovo takodje godište (867) zgodi se, da po ruke svetih ljudi Ćirila i Methodia istočne kaludjere slovinskieh strana apostolě doněse iz Kerzone u Rim tělo svetoga Klementa pape."

Na 30. str. „Ovij papa (Hadrian 2. papa 89.) oko ovoga godišta dopusti rečenomu svetomu Ćirilu, da se može služiti, svetoposvetilište čineći, jezikom slovinskim: kažu bo da Ćiril, kada u Rimu biaše, Rimskom papi moli se, da slovinskim jezikom, onoga naroda ljudima, koga biaše pokrstio, sveto posvetilište čineći mogo bi se služiti. I od one stvari kada u svetom věću vićaše se i běhu ne mali protivni, ču se glas kako s neba u ove rěči poslan: „Svaki duh hvali gospodina i svaki jezik izpovědaj se njemu." S toga bi podato Ćirilu i slovinskom narodu dopuštenje. Ova rečeni Enea (Silvius), koji radi njegove krěposti i dostojanstva na visinu papavstva uzvišen, Pio 2. rečen bi. Jere, (kako govori Anastasio) taka běše ljubav, kojom Mihajlo Bulgarski kralj ljubjaše Petra Apostola sveto sědalište, da něki dan budući od njega govorenje učinjeno, svoiem istim rukama glave kose odreza i pred sviem pukom

poklisaru Apostolskomu prikaza govoreći: da znadu Banovi i puci Bulgarie kako ja od sada u naprěda nakon Boga, svetomu Petru i njegovim nastavnikom vazda věrna sluga da ću biti. Običaj ovi věrnosti prid starim Slovinjanom bì, i do sada u něka města: u ove bo naše strane jošte sada žene u smrti muževa kidaju kose i gologlave se čine, za zlamen ne samo bolesti, koliko věrnost mrtvu mužu pokazati."

Na 33. str. „God. 875. Korbienski kaludjeri u němskoj zemlji, nevěrne narode (barbaras gentes) věrnost krstjansku da bi učili, u Rućju, slovinskoga naroda državu, najposle pridoše, koja sa sve strane od mora je plakana, gdě prvo milostivo čuveni biše. Bogomolju dakle učiniše, potom toga crkvu svetomu Vidu, da bi njega kako sveca božjega štovali, na město Svetovida (omnia videntis) njih idola, koga kako Boga štovahu. Dali malo po tom izgnani biše. — A kada Rućani oni buduć viděli čudesa pri svetom Vidu učinjena, Vida onoga kako Boga štovati počeše i njemu poganska posvetilišta narediše i darove prikazavaše, do vremena Othona prvoga."

Na 34. str. „Isto godište (880) kako časoslov pragenski na njegov Blagdan svědoči u čtenju 6. Sveti Methodio Morava Apostol, i s prěda postavljen od Hadriana pape istoga naroda arhibiskup, u Rim pride, jere pri Ivanu (VIII.) krivim svědočanstvom potvoren biše, kako da drugako učaše, nego pred apostolskim sědalištem kako ispověst učinio běše. A u Rimu očito pokazajući kako ispověda věru, od istoga pape Apostol pozvan, k dělu službe zavratit se zapoviděno mu bì: kamo kada se vratjaše měseca lipna Ivan poslanice poda, za one države vladavca, kralju Svetoplugu: kojima nove rastuće crkve one početke pokažujući mu, i mlěkom jošće nju gojeći dětinskim novi uveden jezika slovinskog u stvari svete običaj potvrdjuje; po ta način Mise jošće da bi mògli istim jezikom pěvati, kako se vidi pri Baroniu u poslanici istom kralju pisanoj, u koju na svrsi pristavi: „Ni svetoj věri protivno je ili Mise istim slovinskim jezikom pěvati ili sveto Evangjelje ili čtenja božanstvena novoga i staroga zakona, dobro prenesena čtiti, ili druga časova prilika sva pěvati, koji bo učini tri jezika najvrsnia Žudioski, Grčki i Latinski, on sotvori i sve druge na pohvalu i slavu svoju."

Na 35. str. Pripovjest je o Svetopeleku (id est Pueri sancti) kako se je pokrstio po propoviedanju vjere svetim Čirilom, i kako je bio okrunjen po saboru diokleanskomu, a po smrti „ukopan bi u Ruhlu u crkvi mitropolitskoj, u koju i sin njegov Svetolik," pak nastavlja o svetom Čirilu sljedeće: „Sti. Ciril u Solunu od plemenita roda porodjen, Konstantina Leona vlastelina carigradskoga sin bì, najprvo Konstantin zvan: svoje bo njemu ime otac postavio běše kako Konstantin Veliki sinu svomu Konstantinu. Filosof kak i otac rečen bì, radi velika njegova znanja i nauka, radi koga i njegova života svetinje, od Hadriana pape rečenoga, Velegrada crkve na vladanje postavljen bì, i prvi Moravie arhibiskup učinjen: potom Jesukrstovu věru pripověda Cesarii, Bulgarii i Serbii i krsti Svetopeleka kralja Dalmacie rečenoga i Svetopluga kralja Moravie s svěma poganima njih podložnikom, Bratu Methodiu po dopuštenju Stěpana 6. pape arhibiskupiu prida: koji priteškim progonstvom pedipsan od kralja Svetopluga mladjega, i po njegovoj zapovědi na něki blagdan, budući mu naredjeno da ne bi mise govorio dokle nebi se on s lova zavratio: čeka ga sveti arhibiskup do podne, u koje vrěme puk dělit se iz crkve videći, čekanje ustavi, i na sveti otar pristupi. A kada na njemu Božje posvetilište opravljaše, zapraćen kralj sa svom pasa i lovnika četom, sileno u crkvu uplajući, s mačima istržonim viku veliku učini, i svetoga arhibiskupa na posvetilištu psujući za malo ne pogubi. Toga radi on iz Moravie děli se i u Boemiu otide, i crkve mu zatvori. Otle u Rim odlazeći ondi brata Čirila nadje. Nakon malo potom toga vrěmena najposle izmoljen s světom i poslanicami svetoga sědilišta apostolskoga u Moraviu zavrati se, gdě vidјeći da hud kralj malu cěnu čini od crkava i crkovnieh ljudi, buduć od njega mnoga nedostojna podnio, u Rim iznova zavratjen ondi priminu godišta 907. U crkvi svetoga Klementa, koga moći Čiril njegov brat iz Male Tartarie donese, kako rekosmo, ukopan bì. A Ćirilo na ime Slovinjana, koje krstjanskoj věri priveo běše, Stari i Novi zakon njih jezikom pripisao, Misu s ostalim crkovnim molitvama njih istim govorenjem da se može govoriti, svetoga otca papu izmolio, koja stvar (kako rekosmo) kada na svetom skupu u Rimu izpitaše se, nebeski zveknu glas: „Svaki duh hvali Gospodina i svaki jezik izpověda se njemu." Toga radi Slovinskom narodu našemu svoim istim jezikom Misu govoriti (što nikomu drugomu) dopušteno bì. Sveti Čirilo takodje istomu jeziku učini slova, kojimi ne samo Dalmacia i Serbia, dali Polonia, Moskovia, Rusia, Moldavia, Bulgaria i ostale države na susěstvu služe se, i od njegova imena Ćirilica zove se. Najposle on u Rimu takodje čudesma jasan umirući, u rečenoj crkvi svetoga Klementa ukopan bì; na 9. ožujka (VII. idus Martii) jednomu i drugomu bratu, slovinskoga naroda apostolom, godišna spomena čini se."

Na 62. str. „Viktor 2. papa 154. Němac u městu Svevie Hispurg rečenu i bližni krvi cesarove porodjen, otca ima Ardunga, mater slovinkinju Veselu (id est Laetam).“

Na 64. str. Govor je o pismu pisanu Alexandrom II. papom (1061.) Petru arkibiskupu Dalmacie i Slavonie, „koji bi preda nami na vladanje crkve dukljanske i barske“ — „nostro praedecessori.“

Na 104. str. „God. 1280. S. Sava srbske zemlje arhibiskup Simeona Nemanje, one države prvoga kralja, i Jelice Strašimira Niša vladavca kćeri, sin bì mladika bogoljubnieh roditelja, u skupu svete rimske crkve koji živiahu, kako se kupi od poslanica kralja Stefana sina rečenoga Simeona i brata rečenoga Savina Inočenciu 3. podatim, kojima pošto njega kako otca pozdravlja, ispověda po izgledu svoga roditelja na stope svete rimske crkve stojati. Kraljujući jošte Simeon, Sava njegov sin, Raško zvan jošte běše, da bi Bogu samomu poslužio, iz kuće otčine běžeći, i nje razkoše mrzeći, k svetim ljudma, koji u Svetoj gori pribivahu, k svete rimske crkve posluhu dovedenim ponukovanjem Balduina cesara i njegovih nastavnika koji tada Grkom Carigrada vladanjem cesarovahu, svrnu se. Gdě kraljevski mladić Raško, Sava medju kaludjeri rečen, nakon velika krěposti uzrasta, na veća godišća izhodeći, po smrti Theodora Serbie biskupa (sada od Skopie rečena) arhibiskup istomu gradu, koji tada kraljevski bì, i stolni Serbie kraljeva na medjah Boecie i Thesalie (kako piše Ivan Kantakuzen cesar) postavljen, na Theodora město silovan postavljen bì; i od Emanuela carigradskoga patriarhe (kako se vidi u knjizi srbskoga sobornika „ut videre est in breviario serviano Sobornik dicto“) pomazan bì. Koji i njemu u sva njegova vladanja dělovanju, koje u slovinskome jeziku imaše, da na město njegovo bude, prìširokom oblasti dopusti. A jere načelnik ostali biskupi grčkoga čina u Serbii bì učinjen, on i njegovi nastavnici od naroda držani biše kako Patriarke; ovim imenom Pećki arhibiskup, kako Savin nastavnik, htě se potomtoga nazvati. U takom vladanju Sava svom snagom nastoja, da bi dělo pomnjiva pastira neizostavio. Svěma ljubezniv i učinjen svaka (et factus omnia) čudnom ljubavi jednoga po jednoga na put od spasenja upravljaše. Države pohodeći, rěčju i dělom ovce sebi priporučene pasiaše. Najposle mnogo godišta i truda u pastirskomu dělu učinjenih, u Jerusalim odhodeći Jesukrstov grob i ostala sveta města s onim na Sinajskoj planini pohodi. Otle u Serbiu zavratjen pohodjaše gradove i města pripovědajući kraljestvo božje: u Trnovu gradu Tracie a ne (kako piše Marnavić „Marnavitius“ u Miloševa Manastiru) na 14. sěčna (XIX. cal. Febr.) čudesma i svetinjom jasan ovo godište priminu. Njegovo tělo cělokupno k rečenomu Manastiru (kako niže reći imamo) preměšteno bì; gdě paka godišta. . . . Silen paša Budima razumě, da Bugari i Srbli svetoga Save prilikom vojničke oruhvice narešujući na Turke navaljevahu, u Serbiu hrupi, k Miloševu městu doleće i tělo svetoga arhibiskupa ognjem sažeže. Tada s onoga svetoga stoga različih masti tia do neba oblak po načinu duge, jošće od vojske istoga nevěrnika, svete stvari pogrditelja, vidjen bì. Od Boga poslan za svědočanstvo svetinje njegova sluge i za zlamenje sržbe svoje, kojom da osveti ga do malo vrěme isti vojnici kušaše od Ugra prižestoko potučeni. Město njegova groba slavno jošće u današni dan bogoljubnim putovanjem pohodi se od svieh slovinskoga naroda u rečenu manastiru. Prosvetitelj Serbie govori se radi světlosti nauka i bogoljubstva od njega razplodjena u istom kraljestvu, njegove narode putem spasenja upravljajući.“

Na 122. str. „God. 1319. Ovo godište (Stefan Uroš Milutinov sin) bogoljubstva radi s ženom svojom i sinovim u Italiu otide i k blaženoga Nikole Barskoga crkvi pride: u koju bogomolju, gdě svete moći blaženoga Biskupa postavljene štovahu se, prilěpim i precěnjenim narehami ukrasi. Otara ikonu srebrnu navlastito 9 pedi dužine, 6 visine podižući i na sred nje priliku blaženoga Nikole 4 noge visine stavljući. Ove i druge narehe pošto učini, dohodak takodje odredi, koga pomoći one crkve službenici mogli bi se hraniti. — Prikaza takodje i žena njegova drugu ikonu srebrnu od polovine one muža ne veću. U obě kralj i kraljica sa 2 sina na kolěna klečeći prikažuju se po običaju rimske crkve koji Boga mole; u isto ljubavi svoje věčno obilježje, kako i kraljevskoga roda njegovom ikonom naslědna vidi se spomena: Anno Domini MCCCXIX. mense Junii, secunda indictione, Urosius rex Rasciae et Diocleae, Albaniae, Bulgariae ac totius Marittimae de culfo Adriano, a mari usque ad flumen Danubi magni, praesens opus, altaris Iconiam magnam argenteam, lampades et candelabra magna de argento fieri fecit ad honorem Dei et beatissimi Nicolai ejus. Obrado adstante de Catara filio Desislavo experto a praedicto rege super dicto opere deputato, et nos Rogerius de Invidia prothomagister (naimar) et Rogerius de Barolo magister (majstor) in omnibus praefatis, opus de praedicto mense junio incepimus et per totum mensem martium anni sequentis tertia indictione fideliter complevimus.“ — A govoreći o Milutinu kralju Serbie

Na 113. str., koji biaše sin Stjepana II. i Jelene kraljice „od franačkieh kraljeva roda," sliedi rekuć: „Mi s Frančeskom de Leonardis, koi bi prid nama barski arhibiskup . . . . . krěpko držimo, da ovi kralj Serbie dědova i materina bogoljubstva naslědnik u jedinstvu svete rimske crkve priminu."

Na 141. str. „Besarion iz Trapezonde Ničenski arhibiskup i Isidor Solunjanin arhibiskup Rusa primudri u latinske knjige, jere u saboru (florentinskomu) mnogo trudiše za sjedinjenje crkava, u kardinala redu pristavljeni biše."

Na 141. str. Izza opisanja sabora florentinskoga nalazi se ova zapiska, koja je tu pogriešno metnuta, gdje nije nje mjesto, nego izza sabora bazilejskoga: „Ivan Stojko Dalmatin Dubrovčanin, reda pripovědavca redovnik, prema Ivanu Rokezanu poluvěrcu husitu budući za několiko dana u saboru basilenskom razložno govorio, od Feliča pape nezakonita, medju kardinale postavljen bì, kako rukopisi Pia 2. sbora basilenskog svědoče."

Na 144. str. „God. 1453. Jano ili Ivan (kako ga neki zovu) Dalmatin, kada Turci ovo godište Carigrad pridobiše, radi kršćanske věre jako se bijući, tako nevěrnika potučenje učini, da prvi medju hrabrene vojnike carigradskoga cesarstva učinjen bì od svih, a navlastito od Leonarda arkibiskupa Metelina, koji svetomu otcu papi pišući nesrećnoga grada zgodu, istoga Ivana Erkulu prilikuje. A mi, pokle Jana ime nigdě pri Dalmatinom u nijedno město nahodi se nit je bilo, nego u kotorskoj biskupii, našoj rodnoj zemlji vrlih vojnika ulištu, da ta hrabreni i krstjanske věre priljubkoželni čověk iz onih strana naše države bì, bez ikakve sumnje slavit se možemo, kada njegovu tako bogoljubnu věrnosti ljubkoželju našencima pred oči stavljamo."

Na 158. str. „Rečeni papa Pavo (IV.) Perastu naše otačbine městu. . . ."

Na 163. str. „Siksto 5. papa 224. god. 1585. U Montaltu městu Marke Jakinske od uboga roda porodjen, sin bì dalmatina otca, starinom iz Kruševca, sela u kotorskoga vratla Novoga države; ne daleko od Perasta našega rodnoga města, gdě od njegovih starih koji slaze, Papići jošte danas zovu se, i bez ikakve oholosti, da su takoga čověka imali, pripovědaju: i medju njima vide se starci bradaši sasma prilični istomu svetomu Otcu Papi, i druzii od 100 godišta, koji kažu, da od njih roditelja, koji njegove rodjake něke takodje starce poznavaše, čuli su, da njegova šukunděda otac, Jovan, jošte bezbrad, radi Turaka iz Novoga nadsilovanja u Italiu da otide: gdě Kruševičanin (Perettus) zvan, oženi se za Italianku i dà (porodi) istoga priizvrsna čověka, po poslědju svomu koji najposlě radi krěposti svoje na visinu crkovnih dostojanstva uznesen, da bi očito pokazô světu, da je po starini iz rečenoga městu Dalmacie, kruškami i lavom, (kog tri glave u pečatu Dalmacia drži), svoj pečat nareši. Mladić u red male bratje, koja se konventuala zove, primljen, i radi osobita njegova znanja i nauka po sva vladanja istoga reda na kardinalata visinu uzvišen, ovo godište na 23. travnja (VIII cal. Maji) na onu apostolskoga sědališta postavljen bì. Crkvu svetoga Jerolima svomu slovinskomu narodu s temelja, kraljevskiem potrošenjem, ponovi, i nju poda na službu Protopopa sa šest kanonika i 4 popa s platom; oblast za imenovati ljudi podobne od naroda slovinskoga ili koji su rodom od istoga jezika Mihailu Perotu Poglavici sinovcu ostavi (Michaeli principi Perotto nepoti reservavit). A oblast postavljati ih protupopu, koji za vrěmena bude rečene crkve. — Prikrasnim darovima ispratjene kralja Japona poklisare, koji za pokloniti se Papi pred njim u Rim došli běhu, pušta. Da bi kaludjerice bez oskvrnjenja, kaludjeri bez grdobe, popovi bez pogani bili, ostrim naredbama, i veliku pomnju stavljajući, učini. Putova razbojnike, lupeže i druge nepravedne progoneći, iste pritište i smaknu zaměrnim nastojanjem. Rimski grad tolicim gradjami i putovima nareši, da htě ponoviti a ne ponapraviti grad cěnit se ima. I ostala najveće spomene dostojna u kratko vrěme opravi, da ne samo papa' da li Cesara' veličanstvo činjenjem nadodje. Věnčanja hadumom, kako zakonu protivna, zabrani. Šest tisuć tisuća zlatnih dukata u Blagohraništu ostavi, i da će tizim velike stvari opraviti kada govoraše, zlom neuadnim naskočen, koje mu rěč pritište, na 27. kolovoza (VI. cal. Sept.) sedamdeseto svoje godište, papavstva peto i šestoga měsec četvrti i dan treći priminu."

Na 159. str. „Pio 4. papa 226. god. 1560. Pius IV. papa 226. ann. 1560. Milanez od kuće Medici nėgda arhibiskup dubrovački u Dalmacii."

(Konac će sliediti.)

Propovjednik i propovjest.

Blagoćudna i ljubezniva Ruth sliedi Noëmu svoju svekrvu i nastavlja put iz daleke zemlje ostavivši prah i pepeo svojih drazih, da tako postigne svoju svrhu. Isukrst cielog svieta Spasitelj ostavlja svoju otačbinu — carstvo nebesko, i put nastavlja daleki — put do crne zemljice, da obećanje svoga otca izpuni. Učinivši očice obećanje,

ostavlja vjernim prijateljem svojim zapovjed: „Euntes docete omnes gentes“ i t. d. Vjerni sljedbenici obećaše nalog otaj izpuniti, i eto oni kano slavni vodje, kako nas povjestnica svjedok vremena ubavješćuje, ne kako Laban obećav Jakovu Rakel podmiće Liu, ne kako Saul dajuć Davidu Mikol mjesto obećane Merobe, rieči pjesme 88. po ustih Previšnjega o sebi izrečene milošću svemogućega nadahnuti sagrliše: „Quae procedunt de labiis nostris (meis) non faciemus (faciam) irrita,“ i tako izvršiše.

Sveta mati crkva u kasnija vremena sljedeć primjer toli sjajnih zviezdah to isto i sama činjaše i danas čini, te svim, kojim pravo i dužnost pripada, sjećajuć se riečih Iz. 58. „Quasi tuba exalta vocem tuam,“ i sv. Augustina serm. 106. de Temp. „Canentibus tubis muri Jericho ceciderunt: ita superbia mundi cum suis turribus assidua Sacerdotum praedicatione destruatur,“ — nalaže, da taj nalog točno izpunjaju, ali u onom duhu, što ga nalazimo kod sv. Pavla: „Et ego fratres non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis lac vobis potum dedi non escam,“ i onog sv. Grgura libr. 20. Moralium cap. 1.: „Debet praedicator perspicere, ne plus praedicet, quam ab audiente capi possit, ne dum parvis sublimia et non profutura praedicat, se magis curet ostendere, quam auditoribus prodesse.“ Pa tko bi se uztezao taj dragocjeni posao podpunoma izpunjivati? Ne samo da se tako pamet vjernog poslenika najuzvišenijimi stvarmi bavi, goji i njeguje, već promišljavajuć druge svrhe, koje iz toga prekoristnoga posla niču, tko bi je sve prebrojio? Jednom riečju, iz propoviedanja Boga i onih, koja su njegova, kolika slava uzdiže se pram nebesim! koliki broj dušah pita se i goji tim toli presladkim jestivom! Upravo moram sa sv. Dioniziom reći: „Omnium divinorum divinissimum est cooperari Deo in salutem animarum,“ i sa sv. Zlatoustom: „Etsi innumeras pecunias pauperibus eroges, plus tamen effeceris, si unam converteris animam.“ Koja radost za poslenika, kad može reći: „Domine, quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam!“

Izmedju ostalih propovjedih liepi odziv imadu one, koje se tiču blažene D. Marije; pa malo bolje razmatrajuć otaj uzvišeni predmet mora tako da bude, i zato u svako doba biaše to običaj svetih ljudih, koji nam to isto kano potomkom svojim za primjer ostaviše. Tako sv. Bernardo Ep. 174. ad Canon. Lug. serm. 4. de Assumpt. B. V. veli: „Praedica reverendam Angelis, desiderandam gentibus, patriarchis prophetisque praecognitam, electam ex omnibus. Magnifica gratiae inventricem, salutis mediatricem, exalta exaltatam super choros Angelorum.“ U istinu samo to sladko ime čovječansko srdce mora da oblije vrućom ljubavi, te nemogu da nerečem sa sv. Anselmom libr. de Excell. V. cap. ult. „O tu illa pie potens, et potenter pia Maria, de qua fons est ortus misericordiae, ne contineas, precor, tam veram misericordiam, ubi tam veram agnoscis miseriam. O pia, o magna, o multum amabilis Maria! Tu ne nominari quidem potes, quin accendas, nec cogitari, quin recrees affectus diligentium Te! Tu nunquam sine dulcedine divinitus tibi insita memoriae portas ingrederis.“

Blago svakom revnom propovjedniku, koj se može prispodobiti neumornoj Noëmi! Blago svakom slišaocu, koj se može nazvati imenom Ruth, jer u istinu oba, kad sretno prevale put, doći će u domovinu — carstvo Judino i ondje moći će dozorele vlati crpsti bez prestanka u podpunom izobilju, samo ako kod obiuh u život stupe rieči: „Finita quidem est, sed necdum facta concio, superest eam nunc faciatis, et quae audistis, opere adimpleatis.“ Joan. David. in Virid. cap. 97.

Bišćan.

Dopis.

? *Sa slunjskih brdah.* Da se komu uzhtje odtisnut se od Zagreba izpod južnoga šetališta, pa da krene prama raztrkanoj Savi, da prodje ono njekoliko selah, pa da se ogleda na Susjedgrad, a svrne okom na Okić, vidio bi pred sobom stare ostanke tvrdoga Dubovca, pa da provali Kupu, i k tome još i Mrežnicu, onda i Koranu, uzpeo bi se za tren na slunjska brda i stao bi nogom u kotar od sedam župah naše nadbiskupije. Tko premeće svete knjige, sukobi se često sa sedmim brojem. Sedmi je dan Bog stvorac učinio danom počinka; sedma godina u starom zakonu bješe slavljena kao godina slavja i radosti; pred kovčegom saveznim stajaše svjetionik sa sedam uvojakah; Salamon u mudrih svojih izrekah kaže: mudrost sagradi si kuću sa sedam piljevah; Izaija govori od sedam darovah Duha svetoga, a sv. Ivan napominje sedam pred stolicom božjom stojećih duhovah; Josua zapovjedi, da sedam svećenikah sa sedam trubljah sedmi dan pred kovčegom sedam putah oko Jerika prodje; gubavca izvidanoga za dokaz zdravlja sedam put je svećenik uljem Bogu žrtvovanim poškropio, a Naaman vodja sedam se je putah u Jordanu prao i kupao. Svjetlost sakupljena na uglasto staklo raztvori se na sedam svjetlih zrakah; glasbenici imadu sedam temeljnih glasovah; Faraonu se snilo od sedam gladnih godinah i sedam mršavih kravah. — No dosta je igre, ajdemo na predmet.

Sedam otih župah od zapada i sjevera opasano je srebrnim pojasom hladne Mrežnice i Kupe; a Korana

udariv od poldana mokrim svojim prutom tako ih razdvaja, da tri doljne nikako nemogu dojti k onim gornjim četirim, neprebrodeć koju tu od rečenih riekah. Kakova se tu zametnu čuvstva u prsih svećenika, kad sjedne u čamac, te pljuskajuć veslom kljun čamca mu prosieca mekano površje vodenoga življa! Šta da od okolice kažem? Da rečem, da je divlja i romantična, rekao bi nješta običnoga, što bi gdjekomu razumljive, a gdjekomu nerazgevetno bilo. Nu da me svatko razumje, kazat ću eto: Okolica jest ovdje takova: kad se je more u najvećoj nestašici u talase zavilo, te se uzelo kobacat, preseneti i ukoči se i dlan o dlan eto zemlja talaseća!

Staro se doba opominje ovdje samo dviuh župah: *Mrežnice* i *Mekušja*. Prva jošte sada slovi k sv. Petru, i prem je umnožala žiteljstvo za tri kćeri svoje: *Cerovac*, *Leskovac* i *Velemerić*, pridržala je i sebi liepi broj ovčicah za tor dobroga pastira. U Mekušju župa bješe posvećena na ime sv. Jakoba Apoštola. Mirna inače Kupa ozlobi se njekako na hram, te peri temelj danas, peri sutra, odvaljuj zemlju danas, odvaljuj sutra, digne kuću božju iz temelja i strovali ju za vavjek u vodene svoje ponore. Tim župi nestade imena.

Na *Kamenskom* bjehu Pavlini; na ulaznih vratih u kamen usiečeni napis glasi ovako: „*Kamenskense coenobium Ord. St. Pauli Er. fundatum 1404. per Turcam ruinatum 1570. coepit reaedificari 1749. terminatum 1767.*“ Da je u njekadašnje vrieme ovuda mnogobrojniji narod katolički živio, vjerojatno se iz toga slutiti može, što se još sada ovud pamte tri kapelice sv. Ivana, sv. Nikole i sv. Dorotee, kojim već ni traga neima. O prvoj priča narod, da su bjegajući pred Turčinom ljudi zvonove sa zvonika skinuli i negdje u planini zakopali, te da su se zvonovi mnogo godinah čuli kako sami zvone, nu da im nije bio glas veseo kao današnjih zvonovah. Ma i Turc je ovuda silno haračilo, jer je prilično blizo, pa s lieva mamljahu ga gradovi *Slunj*, *Barilović*, *Blagaj*, a s desna *Topusko* i *Stjeničak*; gospodari bo ovih gradovah često putah ljuti s Turčinom bojak izbiše.

Koje se je godine župna crkva mekuška u Kupi utopila, i jesu-li Pavlini obskrbljivali župu kamensku do svojega od ovuda odlazka, nisam mogao nikako doznati; to bi se mislim najprije u pismohrani nadbiskupijskoj naći moglo. Nu to je izvjestno, da je *Vukmanić* bila područnica župe mekuške, jer ima i dar svoje majke, jedan kalež s napisom: „Mekus. s. Jacob. 1759.“ Godine 1778. dobi svojega sobstvenoga skrbnika pod imenom namjestnika t. j. vikara.

Kad je krajina krajinom postala po sadanjem ustroju i sva liepa posjedovanja plemenitih hrvatskih obiteljih s ovkraj Kupe amo pripadoše, zadobi vukmanićka vikaria, god. 1789. na župu uzvišena, nješto selah od rečićke župe. To se je sbilo u četvrtoj četvrtini prošastoga stoljeća. Pa tako je bilo i bitisalo sve do godine 1826. Iste godine navališe žene skakavačke i ostalih od župne kuće odaljenih selah govoreć: Djeca naša umiru bez krštenja, ljudi bez izpovjedi, nam prodje mjesec i više danah da nevidimo duhovnika i nečujemo sveto maše, ajde gospodo razdvojite župu vukmanićku! I u istinu razdieliše ju rečene godine. Vukmanić opustiše do zla boga, a u *Skakavcu* usadiše tugu i žalost! —

Nebojim se, da ću sagriešiti, ako rečem, da od Like pa dolje do Šajkašah tako hrdjave crkve naći nećeš, a težko da bi ju našao i ondje, gdje missionar netom počimlje luč spasonosne vjere zapaljivati. Missionar razveže svežanj crkvenoga ruha i posudja u kojoj posebničkoj kući ili kolibi čistoj, te je tako bar od opeke sunčane, od studeni, od vjetra i prašine zaklonjen. Vjerujte, da se vjetar, došao s koje mu drago strane, na i u crkvi skakavačkoj obustaviti neće. Bura sa svojom hromom kćeri ledeni ljude i kalež; jug sa svojih sedam sinovah naprašuje ljude i kalež; zapadnjak i iztočnjak igraju se vratnicami i obločnicami i trulom daščarom u objestnom viru! Slika sv. Franje Saverskoga slikana 1739. popravljena je 1839. Čovjekoljubi, kojim je bliže Arbanaska nego-li naša krajina, poviedaju si: Najviše ovih — na iztoku — crkvah imasamo po jedne odielo mašno, koje služi za svaku svetkovinu; samo po jedan kalež, a i ovaj nije vazda kakav bi imao biti. Amerika dobiva biljade svake godine, i Africi se pritiče u pomoć s ovozemskimi darovi. U nas čine se zaklade, tisuće se ulažu, koje nikada neće postignuti namienjene svrhe. Nestašice i potriebštinah, nužde i sirotinje i kod nas dosta gospodo!

Sve druge župne crkve u dobrom su spoljašnjem stanju, a da nisu iznutra kakove bi mogle i morale biti, ponješto je uzrok naredba, koja pukovniku kod pregleda nalaže, neka vidi: da-li se proti propisu nastojanjem duhovničtva za urešenje crkve ili u koje drugo ime za ovu sbirke čine? Vidi „Leitfaden in den Unterricht der Militaer-Grenz-Verwaltung. Wien 1855. str. 24. — Ova, rekoh, naredba uzteže revnost i pobije volju svećenika, a seljanina, inače dobru dušu, treba gurkati i buditi; — sám se nedosjeti, pa ako se i dosjeti i htio bi štogodj učiniti, pomisli: što ću ja sám, kad drugi neće? — Puk ovdješnji jest bogoljuban i rado se sakuplja u potjeri svojih mnogih duševnih i tjelesnih potriebštinah u prilici od pobožna hodočastnika u Cerevcu na sv. Trojicu, u Leskovcu na Josipovo, na Rokovo u Mrežnici, na dane Majci božjoj posvećene na Kamenskom, na Vidovo u Velemeriću, na Antunovo u Vukmaniću a na Franjino u Skakavcu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. kr. apoštolsko veličanstvo dostojalo je, na molbu uzoritoga gospodina kardinala i

nadbiskupa zagrebačkoga, previšnjom svojom odlukom od 9. prosinca pr. g. premilostivo dozvoliti, da se za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu dobrovoljni prinesci po carevini austrijskoj smiju sakupljivat. Pošto sabiranju prinesakah za rečeni kaptol sada ništa više nestoji na putu, to će se poznata našim čitateljem iz 27. broja pr. god. okružnica i zajedno pozivnica na blage prineske, što ju je uzoriti gosp. kardinal naš na podporu toga zavoda dne 12. lipnja 1857. izdao, i svim ostalim visokočastnim hrvatsko-slavonskim i dalmatinskim biskupom razaslati.

— Dne 1. siečnja 1858. izdana je carska naredba o načinu, kojim se odluke patenta od 16. siečnja 1854. o razteréćivanju zemlje na duhovna dobra u Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, srbskoj vojvodini i tamiškom Banatu uporavit imadu. Usljed te naredbe neima se urbarialna odšteta, što duhovnim dobrom pripada, sudbenom odlukom dopitati, već sve pronadjene odštetne zahtjeve za duhovna dobra, ticali se oni ili već dospjelih pristojbah ili odštetnih glavnicah, imadu zemaljska povjerenstva za razteréćivanje zemlje, ili, gdje su ova jurve razpuštena, zemljišno-razteretna ravnateljstva neposredno doznačiti zemaljskoj zakladi za razteréćaj zemljištah. Zadužnice, što će ih razteretne zaklade za jurve dospjele pristojbe urbarialne odštete izdavati, imadu se upisati na ime dotičnoga duhovnika, koga pristojba ide. Ako je ovaj u predujamno ime već štogod primio, to mu se imade uztegnuti; isto tako, ako državi ili drugim javnim zakladam štogod duguje, taj dug, ako je takov, da se u razteretnih zadužnicah izplatit može. Zadužnice pako, što će se izdavati u ime urbarialnih glavnicah, imadu se upisati na ime dotičnoga duhovnoga dobra, i spadat će pod lit. A. Ove poslejdne zadužnice čine čest zakladne imovine duhovnoga dobra, te podpadaju svim zakonitim naredbam, što postoje o uzdržavanju i rukovanju duhovne imovine. Samo one zadužnice, koje se usljed posebne odredbe imadu okrenuti na ustanovljenje sjemenišne zaklade, izdat će se na ime dotične vjerozakonske zaklade, kojoj će se odmah i izručiti.

— Prečastni prvostolni kaptol zagrebački položio je *jednoglasnom* voljom važnu službu svoga prolektora u ruke prečastnoga gospodina predstavnika i kanonika *Petra Šattvara*. Ovih danah preuzeo je prečastni gosp. prolektor svoje novo zvanje, te izstupio iz dosadanjeg kruga svoga djelovanja kao nj. uzoritosti pobočnik-kanonik i ravnatelj nadbiskupske pisarne. Jedanaest godinah, što je prečastni gospodin po boku našega vrhovnoga pastira kao vjeran pratilac i pouzdan savjetnik vazda i u težko vrieme probavio, — jedanaest godinah, što je bistrim umom, poznanjem okolnostih, razboritošću, pravdoljubjem i blagom ćudi upravljao nadbiskupskim uredom i poslovi njegovimi, zaslužio i zbilja stekao je on obćenito počitanje, priznanje, zahvalnost, a reći nam valja i ljubav. Znajući, da ova čuvstva s nami svekoliko duhovničtvo nadbiskupije dieli, odoljet ćemo njegovom i svojem srcu, ako ih slabimi al iskrenimi ovimi riečmi javno očitujemo.

— Nj. uzoritost visokočastni gosp. kardinal i nadbiskup naš blagoizvolio je za svoga kanonika-pobočnika i ravnatelja nadbiskupske pisarne izabrati prečastnoga g. kanonika *Janka Pavlešića*. Vrlo nam je milo, što ovu radostnu viest do obćenitog znanja stavit možemo, budući uvjereni, da će svuda po našoj nadbiskupiji duhovnici srdačno pozdraviti ovaj izbor, kojim se važna i odlična čast povjerava pouzdanim rukam vještoga i vriednoga muža. Prečastni gospodin zadržat će uz svoje novo poslovanje i dojakošnju službu dioecesanskoga nadzornika pučkih učionah.

— Prečastni gosp. kanonik zagrebački *Luka Petrović* poklonio je ovdješnjem djetićkom družtvu 100 for. sr. u obveznici zemljišnoga odkupa.

— Za diku i vječiti poros austrijanske vojske, za slavnoga junaka i pobjedonosnoga vojvodu grofa Radetzkoga, koj je dne 5. t. m. u Milanu u 92. godini života preminuo, obdržavat će se i u Zagrebu svetačne zadušnice. U tu svrhu grade vojnici u prvostolnoj crkvi iz oružja velikoljepni bojni odar, koj kad gotov bude, opredielit će se dan zadušnicam.

— Dne 9. t. m. preselio se u vječnost prečastni g. *Juraj Rožić*, začastni kanonik kaptola zagrebačkoga, podarcidjakon kotara rozgvanskoga i župnik u Rozgvi.

— Za podarcidjakona kotara rozgvanskoga imenovan je velečastni g. *Tomo Gajdek*, župnik u Maria-Gorici.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu prinesoše nadalje: g. *Josip Purić*, župnik u Čučerju, 8 for. sr.; g. *Antun Vranić*, župnik u Granešini, 10 for. u kovanom novcu; i g. *Josip Beruta*, zakleti pisar duh. stola, 3 for. sr. Ukupno 11 for. sr. Dosad sakupljeno u nadbiskupiji zagrebačkoj 1777 for. 44 kr. sr.

— Kad pomislimo na nizinu i dubinu, u kojoj nam jošte čami naš puk gledeć na knjigu i znanje, a promotrimo, da su valjano uredjene škole najbolje premicalo i pomagalo prosvjete medju pukom, mora svatko, koj ljubi svoj narod i dobro mu želi, radovati se svakom pokretu i poboljšici na do nedavna pustom ili hrdjavo obradjenom polju naših pučkih školah. Svaki napredak narodnih učionah, dobitak je za narodnu prosvjetu. S toga vida spominjasmo i mi višeput već u ovom listu, što je ovdje ili ondje dobra i napredna učinjeno za pučke naše učione; a s istoga uzroka pratit ćemo i odsele pozornim okom sve, što se proteže na njih. Za danas napominjemo, da su u *moslavačkom* kotaru u najnovije vrieme shodno preustrojene škole u

Ladim i *Oseкovu*, a u *Velederu* uvedena je sasvim nova učiona; ovdje i na Osekovu gradit će se nove školske sgrade, a na sva tri mjesta primjerno je povišena plaća učiteljah. Troškove u to ime potrebite namirivat će same dotične obćine. — U župi *Brdovačkoj*, budući je župna učiona za znatan broj tamošnje školske mladeži premala postala, ustanovljena je potaknućem tamošnjega g. župnika podružna učiona za udaljenija župna sela u središtu njihovom u *Laduču*, gdje se jurve u najmiljenom stanu mladež pouča. Istom prilikom oskrbljen je tamošnji učitelj dovoljnom plaćom, a ustanovljena je i godišnja nagrada od 20 for. sr. za duhovnika, koj će svakoga tjedna onamo ići, da školsku mladež katekizira. Od god. 1851. uvedena je to deveta nova učiona u kotaru zagrebačkom.

— Čitamo u „Zgodnjoj Danici," da je Šent-jakopska obćina gosp. *Ferdinandu Rebiću* srebrni križ sa zahvalnim pismom poslala na uspomenu u Zagreb. U tom pismu zahvaljuju se obćinari u uljudnih izrazih velečastnom tom duhovniku za njegov trud i nastojanje u otoj župi kroz 11 godinah.

Iz Mletakah. Za prijatelje starinoznanstva i povjestnice vele zanimivo djelo izdaje u Mletcih osobinami svojimi odlikujući se otac iz reda sv. Ivana od Boga (milosrdnik) Ignazio Mozzoni. To djelo jesu: „Tavole cronologiche e critiche" crkvene povjestnice, od kojih je već njekoliko svezakah štampano. Cielo djelo osnovano je na 18 svezakah, tako da svaki obsiže jedno stoljeće. Tekst je velikom pomnjom sastavljen, a pomučno ustanovljenje dogadjajah i njihova vremena kritično je osnovano. Ovo djelo vrstno je nesamo da potiče na iztraživanje i proučenje vrelah, već i porabu njihovu mnogo olakšava. Osobitu dražest i zajedno korist podaju ovomu djelu pridane prilike napisah, novacah, slikah, kipovah, grobnicah i sgradah. Otac Mozzoni udesio je vrlo razborit izbor, a sve je svojom rukom risao kao samouk udivljenja dostojne vještine. Njegov bistar um znao je svom djelu udieliti i spoljašni lik, komu se umjetna vrlina sa svih stranah pohvalno priznaje, pače koga mnogi drže za napredak u kamenopisju. Novci u ovih listovih bliešte u kovnoj svjetlosti, a unutrašnjost katakombah izgleda kao da ju motriš u tamničnici (camera obscura). Poduzetni ovaj redovnik povukao je na se pozornost plemenitog mletačkog zapovjednika. Grof Bissingen scieniaše proizvodine ove dosta vriedne, da zamoli boravećeg u Mletcih cara Franju Josipa, da ih kod pohoda milosrdničkoga samostana na otoku S. Servolo pregledat blagoizvoli. Ubogom milosrdniku upravo je u ono doba bilo do tiesna i gusta došlo. Nadajuć se dobru uspjehu, odvaži se na veliki trošak; predstojnike reda sve je veći strah i briga obuzimala, i već je od provinciala stigao bio nalog, da se poduzeće obustavi, jerbo se samostan nemože nit nesmije zakopat u dugove. Otac Mozzoni skloni jošte predstavnika svoga da odgovori: ako se njemu nedopusti dovršiti djelo, to će se zapriečiti jedini put, kojim se troškovi naplatiti mogu. Težkim srcem očekivaše on odgovor iz Padove. U tom duševnom razpoloženju radio je slom voljom i zatrudjenom rukom, kada nj. veličanstvo car k njemu unidje. Car je sve pozorno pregledao i opetovano izjavio svoje osobito zadovoljstvo. Zabrinuti milosrdnik posluži se zgodnom prilikom i pritužì se zapovjedniku radi nevolje i pogibelji svoje. Što je čuo, to je grof odmah i nj. veličanstvu priobćio. „Koliko dugujete?" zapita car milostivo milosrdnika. „Jao! svietla kruno! odviš mnogo! 9000 lirah!" Car se nasmije, obodri na dalju radnju marljivoga vještaka i ode. Jošte iste večeri dobije otac Mozzoni potrebitih 9000 lirah. Al tko je bio onda srećniji od ubogog redovnika? Sve stiske i nevolje bješe uklonjene. Kasnije za tim dostane on iz Beča kolajnu na dar i častnu dozvolu, da svoje djelo njegovom veličanstvu posvetiti smije.

Iz Rima. Zastupnici maltezkoga reda i više drugih visokih licah zauzelo se kod sv. otca za to, da se sjedište namjestnoga velemeštra iz Rima prenese u Jeruzalem; s tim premještenjem imao bi se opet spojiti noviciat za viteze pomenutoga reda i hospital za putnike. Maltezki red ima velike svote tražiti u francezke vlade od vremena prvoga cesarstva.

* U Satmáru u Ugarskoj preminuo je dne 30. prosinca p. g. tamošnji svimi kršćanskimi kriepostmi sloveći biskup, preuzvišeni gosp. *Janko Hám*, u 77. godini života a 30. izglednoga biskupovanja.

* „Universu" piše iz Poljske dobro ubaviešćena odlična osoba, da onaj glas o odmetničtvu *helmske* biskupije, što je putem drugih časopisah i u naš list došao, — nije istinit, a svaki strah bez temelja.

* Valja nam izpraviti i viest u 51. br. pr. g. našega lista objavljenu, da je veliko-varadinski kanonik i opat g. Mislin izabran za jeruzalemskoga biskupa, pa da je u to ime otišao u Pariz. Jeruzalemski patriarka Valerga jošte živi, a g. Mislin uputio se je u Pariz, da nadgleda novo izdanje svoga francezkoga putopisa u svetu zemlju.

Dopisnica uredničtva.

G. *Dr. J. H.* u *O.* Prva knjiga Babićevih propovjedih štampana je, na drugoj se radi. — G. *F. G.* u *H.* Naručbe Vaše svršene; listovi drugoga polugodišta čekaju punim brojem na priliku. — G. *D. K* u *M.* Plaćeno do konca lipnja t. g. bez nadometka za biljegovinu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 3. U ČETVRTAK 21. SIEČNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom sviehu. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ljetopis crkovni.

(Ilirski rukopis XVII. vieka u knjižnici patriarkalnoga sjemeništa mletačkoga.)

Od kneza **Orsata Pučića.**

(Konac.)

III. Životopis ljetopisca. Iz ulomakah u prošlom broju prepisanih svaki štioc bit će uvidio, da je naš ljetopisac iz Perasta, mjesta od Boke kotorske, ili kotorskog vratla, kako ga on sám zove, i da je bio arkibiskup barski u Arbaniji, i da je živio barem do god. 1676., dokle je napisao svoju povjestnicu; a s onoga, što kaže, da je poznavao u Perastu ljudih starih od 100 godinah, koji su se pominjali šukundjeda Sikstova otca, vidi se, da nemože biti ni on vele mladji od najzadnje epohe njegovog ljetopisa. Dakle ajdmo s timi podatci da mu tražimo ime, i najprije otvorimo veličajno djelo, koje se imenuje: Illyrici Sacri Tomus Septimus. Ecclesia Diocletana, Antibarensis, Dyrrachiensis, et Sirmiensis cum earum Suffraganeis. Auctore Daniele Farlato, Soc. Jesu, et Jacobo Coleto, olim ejusd. soc alumno. Venetiis MDCCCXVII. apud Sebast. Coleti, Superiorum Permissu ac Privilegio, — i tu ćemo naći na 133. str. jednoga: Andreas III. archiep. antib. XLIII. Andreas Zmajevichius nobilitate, doctrina, dignitate illustris, ortus Perasti etc. etc., koj je bio za arkibiskupa barskoga imenovan od pape Klementa X. na 23. veljače 1671. i koj je, kako ista knjiga kaže, sačinitelj ovoga rukopisa. Na str. 140. čitaš: „Scripsit Andreas Annales ecclesiasticos brevi Synopsi comprehensos, servatis temporum ordinibus.“ Osim Coleta napisao je Andriin životopis i prepoštovani gosp. Antun Bašić u njekom djelcu: Notizie della vita e degli scritti di tre illustri perastini date alla luce dal sacerdote Antonio Bassich, direttore della c. r. scuola elementare maggiore di Cattaro. Ragusa dalla tipografia di Antonio Martechini 1853.; ali se i on sám tuži, da nije mogao iznaći nikakovih novih izvješćah o životu tako zaslužnog čovjeka, pa koliko ni Coleti nestavlja godinu njegovog rodjenja, a koliko i on kaže, da je bio odhranjen u Rimu u zavedenju „Razprostranjenja vjere,“ da je bio po povratku u otačbinu najprije imenovan za opata S. Gjorgja, pak za apoštolskog namjestnika u Budvi, a napokon za arkibiskupa; a sve se to nalazi u mramoru urezano u Perastu, u crkvi sv. Gjorgja sa strane evangjelja u sjedeći način:

D. O. M.

Andreas Zmajevich moribus et onoribus ornatus mirandum ubique specimen exhibuit. Primis annis Romae in collegio Urbani de propaganda fide scientiarum sectator et alumnus, Philosophiae et Sanctae Theologiae Doctor evasit et insignis professor. Perastum redux, Abbas S. Georgii acclamatus, mox Buduae Vicarius apostolicus, Sanctaeque Sedis electus Commissarius expectationem communem copioso foenore superavit. Unde Clementis X. motu proprio Antibarensis Diocleensis Archiepiscopus renuntiatus, in hoc templo per Gerardum Galatam Dyrrachiensem Archiepiscopum V. Idus Augusti MDCLXXI. sacra mitra coronatus fuit et Regni Serviae Primas declaratus. Viro tantarum laudum Vincentius Mazarovich Praefectus et judices Perastini ex communi consensu monumentum ad aeternam famam erexerunt.

Iz ovoga nadpisa vidimo, osim ostaloga, i taj slavni običaj svete rimske crkve, koja, kako je jednom pripoznala srbsko kraljestvo, tako se je i svedj ne samo za njega brinula, nego još svedjer je tursko carstvo gledala kako privremeno nasilje, a srbsko kraljestvo kako zakonito pravo i neugasivo, te je zanj svedj postavljala crkovne njezine poglavice: Primas regni Serviae itd.

U sve doba svojega vladanja Andria je bio u veliko čašćen ne samo od katolikah, nego i od Turakah, dapače i od hrišćanah; živio je u Paštrovićih, gdje su svi iztočnog izpoviedanja ljudi, a Bašić pripovieda, da bi ga isti kaludjeri došli moliti, neka u njihovoj crkvi ovrši na njegovu božju službu, a u Coletiu čitamo: „Accidit semel et cum ad pagum Crainorum accederat, e regio illo monasterio, quod a Cossava vidua Vladislai sanctissimi regis Serbliae conditum ferunt, Igumenus sive Abbas pontificali abitu atque ornatu et monachi omnes cum crucibus praelatis, cum thuribulis, cum cereis accensis obviam prodirent, cumque hymnis et sacris canticis in templum ac coenobium deducerent, et tribus ipsis diebus laute magnificeque tractatum apud se retinerent.“ Plemeniti u istinu primjer narodne ljubavi prema čovjeku poznate krieposti, koja je jača nego sve one mnogovječne omraze, koje razdjelivši liepi srbski narod i u propast ga baciše. Što se tiče crkovne djelateljnosti Andriine, zna se, da je god. 1674. na 10. prosinca držao u crkvi svete Thekle kod Spizze dioecesalni synod, i Coleti umeće u svoju povjestnicu sve zaključke toga znamenitog sabora; da se je kasnije, radi slabog zdravlja, sasvim premiestio u svoje rodno mjesto u Perast, da je tu dao sagraditi o svom trošku god. 1678. crkvu na čast Bogorodice **od Rosaria**: „ad pietatem civium suorum erga Virginem Deiparam de Rosario augendam, de suo patrimonio, templum eleganti opere aedificandum, et picturis selectisque marmoribus ornandum curavit.“ (Coleti). Da je napravit dao u toj crkvi za sebe grob s ovakim napisom:

Requiem aeternam dona Domine Andreae Zmajevich
Antibarensi archiepiscopo qui anno 1678. ad majorem
Honorem et gloriam Dei et Beatae Virginis sacellum
Hoc aedificavit et anno . . . . mense . . . die . . .
Mortales exuvias sub umbra ejus deposuit.

Tu bio je on ukopan po smrti, koja se dogodi na 10. rujna 1694.; dakle nakon 23 god. vladikovanja.

IV. **Književna djelatnost ljetopisca.** Najveće je djelo Andrie Zmajevića ovi sami „Lětopis crkovni,“ o kom govorimo, ali po svjedočanstvu Coletia mi nismo imali pod okom nego samo jedan djeo tog ljetopisa, koga pisac „duos in tomos distribuit, quorum primus extat Romae in Tabulario Congregationis de propaganda fide; alterum Perasti apud domesticos reliquit.“ Bašić drugako piše, to jest, da nije Andria dvie knjige ljetopisa crkovnoga napisao, nego dva eksemplara iste knjige, pa da je jedan poslao u Rim, a drugi ostavio kod kuće. Bašić zove to djelo: „Annali ecclesiastici dell' Illirio in lingua illirica colla tradizione latina dal principio dell' era christiana fino all' anno 1644.“ S toga se pozna, da, kad je on napisao te vrste, nije ga bio još ni vidio, jerbo naprije „Lětopis crkovni“ nije samih ilirskih stranah, nego svega svieta, prem da dosta o stvarih ilirskih se bavi, a pak neide do 1644. g. nego do 1676. Nadalje pripovieda gosp. Bašić, da je taj primjerak, ostavši kod kuće, prošao u knjižnicu knezovah Burovićah, ali „l' esemplare che passò alla famiglia dei Conti Burovich **si tiene perduto** nell' incendio del palazzo Burovich in Castelnuovo evvenuto nel 1806.“ — **misli, da je izgubljen** u požaru Burovićeve palače; nezna se, da je izgorio, a misli se, da je izgubljen, te se može dogoditi, da se iznadje gdjegodj, a ja baš scienim, da je ovaj rukopis sjemeništa mletačkoga taj isti, o kome Bašić misli, da je izgubljen; jerbo ako drugih prepisah nije bilo, odkle je ovi? Mletačkome sjemeništu bio je podan u dar od mletačkoga vlastelina Calbo Crotta još za njegovog života zajedno sa svom njegovom dragocjenom sbirkom rukopisah, u kojoj se nalazi sila drugih opisah Dalmacije, Arbanije, kronikah i štatutah tih zemaljah, izvješćah republici mletačkoj podatih od njezinih **providiturah** i morskih i zapovjednikah u jadranskom moru, te i sami njeki rukopisi Vincencia Zmajevića, Andriina bratića, koj je bio takodjer arkibiskup barski, pa zatim zadarski, i koj je s Arbanije preveo sobom u Zadar onu koloniju Arbanasah, koja i dan današnji tu živi; pa nebi nepriličnо bilo, da je mogući vlastelin mletački dobavio kakogodj i ovaj rukopis ili prije u Kotoru ili poslje u istih Mletcih, kamo se preselila i još živi obitelj knezovah Burović - Zmajevićah. Ako je pako ovaj rukopis onaj, koga je Zmajević ostavio kod kuće, tad bi imao pravo Coleti, kad kaže, da je on samo drugu knjigu ostavio u Perastu, jerbo ova nepočimlje nego s VIII. viekom, a djelo sve „dal principio dell' era cristiana,“ i tako se može suditi, da knjiga prva „lětopisa crkovnoga“ kod Propagande ide od došašća Isukrstova do VII. vieka crkovne historije. Bašić pripovieda, da je na toj knjizi stavljen „**imprimatur**,“ tako da se vidi, kako su je u Rimu bili cienili dostojnu za štampu, ali nije bila, nezna se s kog uzroka, još nikad štampana. Ako me još gdjegodj sreća donese do Rima, iskat ću za nju; *)

*) G. **Ivan Kukuljević** napominje u svom „Izvješću o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i u Rim“ na 72. str. a Arkiva IV. knjigi 376. str. taj rimski primjerak Zmajevićeva rukopisa. Naslov mu ovako glasi: „**Lětopisa crkovnoga novoga zakona sveta i kripostna država slovinsko-latinska. Trudom Andrie Zmajevića iz Dalmacie Peraštanina, arkibiskupa barskoga, kraljestva Serbie načelnika, u učitelnici časno od razplo-**

a u toliko bivši pročitao u primjetbi Bašićeva djela, da se nahodi kod plemenitog gosp. kneza Frana Smeće u Perastu još jedan primjerak ilirski pisan (a latinski?) Zmajevićevog djela, nazvana Ljetopis crkovni, molio sam jednog prijatelja, da piše u Perast, za imat kakvo izvješće o tomu, i ako dobijem odgovor, znati ću šta misliti o tome. Isti poštovani gosp. Bašić kaže, da „rodbina kneza Frane Smeće iz Perasta hrani s velikom revnosti jednu pjesmu ilirsku (un poemetto illirico) Monsignora Andrie Zmajevića u osmoslovčenih stihovih a vitežkim slogom napisanu, nalik na' Gundulićevog Osmana, kojom slavi boj 15. svibnja 1654. izmedju Peraščanah i hercegovačkih Turakah pod zapovjedi Mehmet-age Rizvanovića, s uspjehom prevažnim za Peraščane." Dakle to bi bilo drugo djelo književno Zmajevićevo, historično-poetičkog sadržaja; a nalazi-li se joštera u Smećinoj kući ili ne? to ćemo docnije doznati. Treće djelo Zmajevićevo je opisanje spisah (aktah) dioecesalnoga synoda, kog je držao god. 1674. u crkvi sv. Thekle kod Spizze, i to se opisanje nalazi u Illyricum Sacrum, premda u latinskom prevodu: „Acta et decreta nobis a slavonica in latinam linguam convertit Bernardus Dominicus Leonius Doctor Philosophiae et Sacrae Theologiae, vicarius apostolicus, Buduae anno 1720." kaže sačinitelj. — O četvrtom djelu barskoga arkibiskupa govori nam onaj odrti list s drugog njekog pisma, koga smo našli u Ljetopisu, i koj na posljedku glasi: „Hos nostros labores, Historiam veteris testamenti nempe compediosam Illyrico-latinam grato animo excipe," i to kaže, da ju je bio jur napisao; a da je taj list baš njegov, odkrivaju nam ove rieči u njem napisane: „Nos hanc Ecclesiasticorum Annalium Summam exaravimus" — premda nam smeta ono: „hos nostros labores," i ono „hanc summam" u istomu listu.

djenja vĕre odhranjena. — Svomu slovinskomu narodu otvorena i poklonjena godište spasenja 1690." Za ovim sliedi latinski prevod ovako: „*Annalium ecclesiasticorum novi Testamenti Synopsis chronologica illyrico-latina. Studio Andreae Zmajević Dalmatae Perastini, Archiepiscopi Antibarensis, Regni Serviae Primatis, Collegii Urbani de propaganda fide alumni, suae illyricae nationi exhibita ac dicata. Anno salutis MDCXC.*" Jošte dodaje gosp. I. K., da je ovaj rukopis pisan na velikom foliu u dviuh knjigah u dva stupca, s desna slavenski, s lieva latinski, i da jedan prepis ovoga rukopisa ima knjižnica duh. sjemeništa u Mletcih, a drugi da se čuva u Perastu, rodnom mjestu Zmajevića. — No rukopis mletački sadržaje samo ljetopis od 8. do 17. vieka, a ljetopisa prvih stoljećah u njem neima. Kako u rimskom rukopisu? S toga, što je rimski rukopis pisan u dvie knjige, a isto tako i iz naslova njegova može se slutiti, da je taj ljetopis podpun, i da prva knjiga sastoji iz ljetopisa od 1. do uključno 17. vieka. Tako dakle bismo imali podpuno djelo Zmajevićeva ljetopisa. Da se nemoramo zadovoljiti samo slutnjom, molimo učtivo prečastnoga gosp. kanonika sv. Jerolima *Dra. Fr. Račkoga*, da zgodnom prilikom u knjižnici Propagande taj za našu crkvenu književnost važni rukopis razviditi i čitatelje naše o njem izviestiti izvoli., da sasvim izvjestno znamo, što je i kako je? *Ured.*

V. Zaključak. Ljetopis crkovni Andrie Zmajevića, latinskog arkibiskupa u Baru, najstarija je ilirska knjiga, koja se dosad pozna, da je bila pisana prostonarodnim narječjem a ćirilskimi pismeni; bilo bi dakle od velike važnosti, da ju kakovo književno družtvo ili zavedenje dade prepisati i štampati. Ja ću biti zadovoljan s ovim mojim trudom, ako njim koga naputim na to dobro djelo.

Misije katoličke crkve.

Po Chateaubriand-u ponašio *J. Z.*

I. Obćenita pomisao o misijah.

Vjerozakon poganski i njegovi svećenici nisu ponjali, što će to reći oduševljenje za višjim i Božjim, koje je nadahnjivalo vjeroviestnike Evangjelja. Isti stari mudraci nisu nikada ostavljali svojih akademičkih perivojah, ni razkošne Atene, da, potaknuti uzvišenijim nagonom, idu izobražavati divljake, podučati neuke, liečiti bolestne, odievati uboge, i sijati sjeme sloge i mira medju neprijateljne narode, a to je sve, što je kršćanska vjera njekoč obavljala, a i dan danas jošte obavlja. Pa u tom nemogahu ih prepriečiti nit mora, nit bure, nit sjeverni led, nit sunčani žar pod polutnikom. — Oni obitavahu sa Eskvinci u mješinah od kožah morskih kravah; oni se hranjahu uljem od kita sa Grönlandjani, Tatari i Irokvojci; oni promjeriše pustare, oni zasjedoše arabske dromedare, te sljedjahu Kafre bludeće po svojih pustinjah. Kitajci, Japonci, Indijanci postaše njihovimi novokrštenici; neima otoka, neima krša u prostranom Oceanu, koj bi se omaknuo bio njihovoj gorljivosti, te kao što njekoč nije dostajalo kraljestvah i carstvah slavohlepju Aleksandrovu: isto tako i zemlja ova činjaše se premalena za njihovu Bogom uzplamćenu ljubav. —

U ono doba, kada jur preporodjena Europa neimaše do jedne samo obitelji vjeroviestnikah, oni svrate s očim na one pokrajine, gdje čamljahu jošte ljudi u tminah krivobožtva. Toli potišteno stanje čovjeka kosnu se njihova srca, te su poželjeli krv svoju proliti za spas ovih inostranacah. Tu je valjalo prodirati u tamne duboke lugove, tamo je trebalo mjeriti nogama neprohodne bare, prolaziti pogibeljne rieke, hvatati se nepristupnih klisurinah; dà oni morahu prkositi narodom, kojimi zavlada okrutnost, neznanstvo i takmačtvo; oni morahu u jednih svladati neznanje barbarstva, a kod drugih predsude nao-

braženja; pa ih sve ove prepone nemogahu od toga odvratiti.

Oni, koji se oprostiše s vjerom otacah svojih, priznat će barem, da je to jedan od najuzvišenijih činah požrtvovanja, kada vjeroviestnik, živo osvjedočen, da neima spasonosne vjere do kršćanske, žrtvuje se nečuvenim mukam, da izbavi i spasi ma jednog samo krivobožca. —

Ako se čovjek na vidik cieloga naroda, pred očima roditeljah i prijateljah žrtvuje za domovinu, to je on njekoliko trenutakah života svoga zamienio slavom sviuh vjekovah, on je osvjetlao lice svojoj obitelji, on ju je uzdignuo do bogatstva i častih. Ali vjeroviestnik, koj život svoj svršuje u kakovih prostranih šumarah, koj umire grozovitom i užasnom smrti; koj neima gledalacah, neima tješiteljah, neima, koji bi ga bodrili i podticali, a nepredvidja nikakovih dobitih za svoje; neznan, zlocienjen, držan za ludu, za zanešenjaka itd. pa samo zato, da dovede do vječnoga blaženstva kakova nepoznata divljaka . . . kakovim ćete imenom okrstiti ovakovo požrtvovanje?

Više vjerozakonskih družbah posvetilo se je tome uzvišenome zvanju kao Dominikanci, Franciškani, Jezuite i svećenici za izvanjske misije.

Misijah imade četverovrstnih:

Iztočne misije, što obsižu Arhipelag, Carigrad, Siriju, Armeniju, Krimeju, Etiopiju, Perziju i Egipat.

Amerikanske misije, koje počimlju s hudsonskimi dragami, te se prostiru kroz Kanadu, Louisianu, Kaliforniju, Antille, Gujneju čak do glasovitih redukciah, ili narodah paragvajskih.

Indijanske misije, koje obsižu Indostan, poluotok s ove i s one strane Ganga, te se protežu čak do Manile i novih Filipinskih ostrovah.

Napokon Kitajske misije, s kojimi se spajaju i one od Tong-Kinga, Kokinkine i Japana.

Biaše jošte njekoliko crkvah u Izlandiji i kod crnacah afrikanskih; nu one nesliedjahu redomice. Presbyterianci kušahu posljednji propoviedati Evangjelje Otaitom.

Kad su Jezuite svojimi dopisi, što nose poznato ime „lettres édifiantes“ na svjetlo stupili, svi su ih objeručke prigrlili, svi ih pisci rabili i navadjali, te na njihov se ugled oslanjali. Učini u njih zabilježeni postaše nedvojbenimi. Nu doskora zabaciše i pogrdiše, čemu su se prije toliko divili. Listove su ove pisali kršćanski svećenici, mogu-li dakle štogodj vriediti? Tà nisu se ustručavali putopisom Dutertra i Charlevoix-a predpostaviti putopis barona Hontane, ili barem tako postupati, kao da više vjeruju očitovanju ovoga laže i neznalice. Mudraci, koji predsjedahu prvim kitajskim sudištom, koji probaviše po trideset, četrdeset godinah na carskom dvoru, koji govorahu i pisahu točno državnim jezikom, koji se bavljahu s pukom i odličnimi lici, koji promjeriše, razvidiše i proučiše pojedine pokrajine, običaje, vjeru i zakonik ovog prostranog carstva, ovi mudraci, koji obilatimi svojimi djeli obogatiše spomenopis Akademije znanostih, budu dakle držani za laže! Pa od koga? Od onoga, koj ni neprojde s Europe u Kanton, koj neznaše ni rieči kitajski, i kojega zasluga jedino u tom sastoji, što je surovim načinom protislovio opisom vjeroviestnikah. — Dan danas sve izadje na vidjelo, te se ipak ma i kasno daje Jezuitom pravo. Od putovanjah, što su poduzeta velikimi državnimi troškovi, saznasmo-li štogodj, što nam nebi prije objelodanili bili Duhalde i Comte? ili zar su nam kakove laži ovih otacah odkrite?

U istinu vjeroviestnik mora da bude izvrstan putnik. Obvezan da govori jezikom onih narodah, kojim propovieda Evangjelje, obvezan da se prilagodi njihovim običajem, da živi duže vremena sa svimi granami pučanstva, da traži ulaz i pristup tako u palače kao i kolibice; pa ako i nije imao od naravi toli umnih darovah, to si je ipak morao prisvojiti mnogo dragocjena znanja. — Usuprot čovjek, koj na brzu ruku putuje s tumačnikom, koj neima ni vremena a ni volje, da se izloži nebrojenim pogibeljim, koje mu priete, ako hoće da pronikne tajne tudjih običajah, takav čovjek, pa imao i najvrlije sposobnosti, koje su mu potrebite da stvar razvidi i razsudi, neće no površno i sumnjivo znanje od onih narodah steći, koji netom što mu se pred očima razviše, već i izčeznuše. —

Isusovac biaše povrh toga za tu svrhu mudro odgojivan. Glavari zahtievahu više svojstvah od onih gojenacah, koji se tome zvanju posvetiše. Za iztočne misije valjalo je znati: grčki, koptički i turski, te se je morao ponješto i u liečenje razumjeti. Za indijanske i kitajske misije trebalo je zvjezdoznanacah, zemljopisacah, matematikah i mekanikah. Za amerikanske pako biahu opredieljeni oni, koji biahu vješti naravnim znanostim.[1]) Koliko-li je tu trebalo preobukah, nevinih prilagodbah, promjenah u običajih i u životu, da s uspjehom uzmognu naviеštati Evangjelje! Kod Maduranacah služio bi se misionar odielom pokoru činećega Indijanca, prigrlio njihove običaje, podvrgao se svim njihovim strogostim, pa ako baš i dječinske bile; u Kitajacah biaše mandarinom i književnikom; a u Irokvojacah pretvori se u lovca i divljaka.

[1]) Vidi „lettres édifiantes,“ zatim djelo Fleury-eve vrhu svojstvah, što su potrebita vjeroviestniku.

Coulbert i Douvois utemeljiše skoro sve Francezke misije, predvideć, od kakove će koristi biti za umjetnosti, znanosti i trgovinu. Ljudevit XIV. posla k Indijancem otce Fontenay-a, Tachard-a, Gerbilona, Comte-a, Bouvet-a i Visdelou-a; oni biahu izvrstni matematici, i kralj ih prije njihova odlaska uvrsti medju članeve Akademije znanostih.

Otac Bredevent poznat svojom fisiko-matematičnom prepirkom, umre nesretno putujuć po Etiopiji; nu preostaše nam plodovi njegovih trudovah. Otac Sicard posieti Egipat u družtvu slikarah, što mu ih grof Maurepas dade. On izradi važno i ogromno djelo pod naslovom „Opis starog i novog Egipta;“ taj dragocjeni rukopis čuvahu u kući jezuitskoj, nu nesrećom tako ga nestà, da mu neima ni traga. — Bez dvojbe nitko nas nije mogao bolje upoznati s Perzijom i s glasovitim Tomom Kulikanom, koliko redovnik Bazin, koj mu biaše prvim liečnikom, i koj ga sljedjaše na svih njegovih vojnah. Otac Coeur-Doux narisà nam mnogo toga vješto o tkanini i slikariji kitajskoj. Kitaj nam bude poznat kao i Francezka; mi imamo izvornih i prevedenih rukopisah od njihove povjestnice, mi imamo nadalje više toga o biljarstvu, o zemljopisu, o matematici kitajskoj; pa da nam nebude ništa od znamenitostih ovih misijah koprenom zastrto, napisà nam otac Ricci više knjigah o ćudoredju u jeziku Konfucijevu, te steče ime izvrstnoga pisca u istom Pekingu.

Što nam je dan danas Kitaj zatvoren, što mi dan danas nemožemo Englezom zapriečiti ulaz i upliv u Indiju, nisu krivi Jezuite, koji nam namjeravahu krasne ove predjele otvoriti. „Oni postigoše svoju svrhu u Americi, veli Voltaire, podučiv divljake u najpotrebitijih strukah znanja, oni postigoše svoju svrhu u Kitaju, podučiv toli duševan narod u toli uzvišenih znanostih.“ [1])

Korist, koju stekoše za svoju otačbinu u pogledu iztočne trgovine, jest bez dvojbe velika; želite-li možebiti dokaz dostavjeran? Evo vam ga:

Povlastica kraljeva.

„Danas 7. lipnja 1679., nahodeći se kralj u S. Germain en Laye, hoteć pokazati svoje priznanje i privrženost francezkim Jezuitom vjeroviestnikom u iztoku, s obzira na njihovu gorljivost za vjeru, i gledeć na koristi, koje njihove poduke mojim podanikom u onih pokrajinah s trgovinom se bavećim u dio padoše: njegovo veličanstvo blagoizvolilo ih je zadržati za sada i u buduće za svoje kapelane u crkvi i kapeli konsularskoj u villi od Aleppa u Siriji.

Ljudevit, i niže *Colbert*.“ [2])

[1]) Essai sur les Missions chrétiennes chap. CXCV.
[2]) Lettres édif. tom. I. pag. 129.

Istim ovim vjeroviestnikom obvezani smo harnošću za ljubav, koju i dan danas prema nam divljaci goje u prašumah amerikanskih. Prost i bjeo rubac dovoljan ti je, da se možeš sigurno i bez straha promaći kroz čopore neprijateljah, i steći svagdje gostoljubiv doček. Jezuite od Kanade i Louisiane biahu, koji uporaviše marljivost naseljenikah na poljodjelstvo, i koji nam odkriše nove vrsti trgovine sa bojami i ljekovi. Oni preseliše u naše strane dvoživce, ptice i inostrano drvlje, oni nam obogatiše rukotvorine i oslastiše stolove.

Oni nam napisaše ljetopise naših naselbinah. Kako je uzvišena povjestnica Antillah od otca Dutertra, ili Nove Francezke od Charlevoix-a! Djela ovih pobožnih muževah prepunjena su znanjem svake vrsti, umnimi prepirkami, zanimivimi narisi običajah i života, osnovami o poboljšanju naših naselbinah, važnimi predmeti, razmatranji ćudorednimi, čudnovatimi zgodami. Svega je ondje naći; opis bagrena ili plačuće vrbe kitajske pomiešan je ovdje s povjestnicom kojega velikoga vladara, koj si bude konačno sobstvenom ubojicom; ondje je pomiešana crta o obraćenju kojeg neznatnog roba sa znanstvenimi matematičnimi razpravami Braminah; a slog ovih nacrtah kadšto je toli uzvisit, a kad što toli jednostavan, da mu se diviti moramo. Napokon misije svakom godinom ukrasiše novimi dragocjenostmi zvjezdoslovje, a osobito zemljopisje. Jedan Isusovac sastane u Tatarskoj ženu hurronsku, koju bješe poznao u Kanadi; on zaključi s toga slučaja, da se kopno Amerike na sjevero-iztočnoj strani mora spajati s kopnom Azije, te tako saznade za onu uzinu, koju su kasnije Bering i Cook obreli, i koja ih okruni lovorikom. Veći dio Kanade i cielu Louisianu odkriše naši vjeroviestnici. —

Obrativ na kršćanstvo divljake od Akadije, predadu nam one obale, na kojih se obogati naša trgovina, i na kojih se izvješbaše naši u mornarstvu.

Ovo su samo slabe crte o zaslugah, što ih ovi muževi dan danas tako prezirani izkazaše svojoj domovini.

(Dalje će sliediti.)

Što čini vjera.

Ponos Englezke, Humphry Davy, slavni prirodoslovac i u toj struci izmedju najvrstnijih

prednjakah našega doba, piše u jednom svom djelu ovako:

„Nezavidim nikomu nikakova dara bilo srdca ili uma, i zvao se on veleumje, vještina, domišljatost ili razmniva. Kad bi si ipak mogao izabrati, što bi najvolio, i što bi mi najviše prudilo, tada bih vjeru pobožna srdca predpostavio svim drugim blagodatim. Jerbo vjera čini, da nam je život učiona posvećenja, ona pobudjuje nade, gdje je svega zemaljskoga ufanja već nestalo, a najsjajnijimi svojimi traci razsvjetljuje sve venuće i razpadajuće se zemaljske tvari. Vjera jest, kojom iz smrti život, a iz najdublje propasti proslavljenje uzkrsnuti može; ona je vrstna da i iz mučeničkog raztezala i trlice (kare, Pranger) sagradi nebeske ljestve do raja, i tamo, gdje pùten čovjek i dvoumac nevidi no tamu, razpad i sdvojenje, može ona duh napuniti sladkom slutnjom, da ima sviet mira i vječitih radostih, gdje izabrana četa pobjednikah i blaženih presrećno boravi kano u hladu dražestna gaja."

Dopisi.

† *Iz Senja*, dne 14. siečnja. Da moj zadnji dopis popunim, valja mi polag novijih viestih, što su iz Rima došle njegovoj preuzvišenosti našem gosp. biskupu Mirku Ožegoviću, nadodati k izvješću u 1. broju našega crkvenoga glasnika natisnutom: da se je ono, što se ondje samo kao „pium desiderium" predstavlja, zazbilja postiglo. Naime u prvoj glavnoj skupštini držanoj 13. prosinca p. g. bi 12. odsjekom nadostavljen 13. odsjek, za sabirati iz različitih stranah slavjanskoga zavičaja umne plodove naših književnikah, koji bi najprvo u znanstvenoj onoj „Akademii Quiritah" bili dostojno uvaženi, za tim pako na daljnje promicanje preporučeni. U tu svrhu bude ustanovljeno isti odsjek umah urediti poput ostalih, i imenovati u mjestu odbor, a u slavjanskih pokrajinah više uredovnih dopisivajućih članovah. Kod učinjenog prvog izbora imenovan je za predsjednika toga odbora preč. gosp. kanonik Dr. Franjo Rački; a za člana dopisivajućeg za Hrvatsku, kao što bi u 1. broju „kat. lista" javljeno, vele zaslužni naš povjestnik g. Ivan Kukuljević. S ovim obojim imenovanjem koliko s jedne strane u svjetovladnom gradu postavljena su na dični stepen ova dva naša domorodna spisatelja, toliko je s druge u prvoj možebiti rimskoj Akademii stavljen temelj za dostojno uvaženje i razprostranjenje slavenske knjige, koja će se u inostranom svietu više i laglje nego do sada širiti. Neću s ovim da rečem, da budi naša knjiga, — budi pojedini vrli muževi domovine nebiahu u inostranstvu i dosad poznati, pače i cienjeni; — ali nebiahu smatrani kao zastupnici narodni, što će odsele više biti. — Niti nereci tko, da ovo prijavljenje nespada u „kat. list," budué nije izključivo crkveno. Nu nije ni takovo, koje i crkvene knjige i napredka nebi se ticalo, i upravo zato spada više u „katol. list," nego u ikoj drugi, pošto pravog napredka ma u kojih znanostih i nemože biti, okrom na temelju kršćanstva, kojemu kao što je središte u Rimu, tako isto sve, što izpod onoga okrilja izlazi, duhom njegovim je nadahnuto. A da će i napose knjiga slavenska u Rimu u tom duhu zastupana biti, jamči nam duh predsjednika slavenskog odsjeka, kojemu kad njeki drugo prigovoriti nemogoše, to ga ustaše kod štovateljah koriti, da piše odveć katolički; — jamči nam povrh toga ime nuz njega postavljenog vrleg domoljuba Dalmatinca grofa Gučetića, muža u Rimu pažena i ugledna, pače, kako mi je iz vjerodostojnog izvora poznato, od istog sv. otca Pia IX. vrlo ljubljenog; — jamče nam imena ostale gospode u sboru sv. Jerolima, koji svi ukupno nastojahu, da osminu sv. triuh kraljah prema običaju u Propagandi obdržavanom u svojoj takodjer crkvi proslave, što im i pojde za rukom, budué su, pošto kroz godinu svetu službu, izuzamši „Štenja" i „Evangjelja", u latinskom jeziku izvršavati običavaju, — ove velike i u crkvi poveljene osmine svukoliku službu u narodnom jeziku ovršili. Za tu svečanost svakom izmedju nazočnih posebna služba bude odredjena; na zastupnika naroda hrvatskog, Dra. Fr. Račkoga, pade red, da prvi put u narodnom jeziku sv. govor imade. — Ovako, mili prijatelju, obistini se ono, što prigodom imenovanja ovoga muža u našem glasniku bi rečeno: da će nas duh njegov spajati sa središtem kršćanstva, i obćenje ono Svetih, koje u „vjeroizpovjedi" puni duhovne radosti kao vez vječne ljubavi, i zaklad nebeskog blaženstva od crkve primamo, postat će sve to većma vidivo u izvanjskom i dvornom obćenju vrlih naših zastupnikah, koji još i zato skrbe, samo ako im po nastojanju vrhovnih pastirah što više od zemljakah sakupljene podpore skoro stigne u pomoć, kako bi se budućeg naraštaja poslenikom u vinogradu gospodnjem prilika pružila, da se tamo na vrelu za svoju duhovnu službu valjano izobraziti i pripraviti mogu. — Velike i svete stvari nuz božji blagoslov i požrtvovanja narodnja liepu dobu doznačuju narodu slavnom! —

Iz Djakova 4. siečnja 1858. Sto su odavna Bosanci katolici kao ozebo sunce željno izgledali, to im se je 10. prosinca lane već jedared sretno izpunilo. Sjećamo se, kako je milostivna vlada austrijanska, kako su biskupi ugarski, i kod nas pokojni al nezaboravni biskup zagrebački Aleksander Alagović g. 1838. kako je petoricu bosanskih klerikah o svom trošku u požežkom samostanu, gdje su se onda mudroslovni i bogoslovni nauci predavali, uzdržavao. Ali sve je to

bilo jedro sjeme današnjega plodonosja. Mi Slavonci, koji smo u pravomu smislu rieči sretni s milom našom sada živućom dikom, presvietlim gospodinom biskupom djakovačkim Jurjom Strossmayerom, mi smo prvi ugledali u jednom sjemeništu dvostruku mladež: slavonsku i bosansku, koja se je tamo odgojivala za vinograd gospodnji. Dok je ovo bivalo, pravio se je medjutim samostalni samostan u Djakovu za Bošnjake, koji bi za nje bio pravo sjemenište. Koliko je tu presvietli gospodin biskup prinio žrtvah, to je samom Bogu znano, premda se neda sakriti ono, što sad s našim očima vidimo bjelodano; jer kao što dobar pokrivenac s dajaci istom čestit postaje: tako ni ova sgrada bez tako silne podpore nikada se nebi učvrstila! Do 10. prosinca p. g. tišina je u toj kući vladala, jer su na njoj jurve gotovoj prestale ruke čovječanske poslovati; sada je samo jošte joj trebalo posvećene ruke, da ju u ime Božje, kome je na slavu sagradjena, blagoslovnom vodicom poškropi, molitvami oživi, i tamjanom nakadi. Ovdje treba takodjer najprije da spomenem liepi dar nj. apoštolskog veličanstva cara i kralja našega Franje Josipa od 10,000 for. sr., što je takodjer u tu sgradu potrošeno.

Prije podne dakle u pol deset satih otvorio je tu kuću presvietli g. biskup i nastanio u tome novom samostanu redovničku mladež bosansku, koju je sljedećim načinom uveo. Od stolne crkve za propelom krenula je rečena mladež u biele rubinice obučena, da dočeka svoga dobrotvora kao s viencem u ruci s veselim srdcem i zahvalnom dušom kao s toliko neuvenivih ružicah na vratih samostanskih. Unišav presv. g. biskup u tu novu kuću, kao da ju je pribitnošću svojom oživio, a oduševljena ga mladež kao djeca otca s uzhićenjem primi. Tu presv. g. biskupa obkruži najprije njegovo domaće dvorsko osoblje crkveno obučeno, a s druge strane bosanska duhovna mladež sa svojimi starješinami, da vidi, kako će taj pravi nasljednik i namjestnik apoštolski, s kojega je taj liepi dan tolikim blagoslovom urodio, posvećenjem crkvenim tome prebivalištu kao krunu na tjeme metnuti. Najprije je doljnju stranu blagoslovio, pa uzišav na gornji triem dovršio ovdje propisane svete crkvene obrede, koje je dolje bio započeo, a mirisni tamjan napuni kuću svojim blagodušjem, kao što i rieči presv. g. biskupa biahu nalike onoj svetoj vodici, kojom je zidine te poškropio, a besjedami svojimi živa srdca mladeži kao pramaljetni uzrast orosio. Kao dažd plodonosni prosu vrli taj nadpastir rieči od nauka spasonosnoga na mladjano to cvieće sjemenišno, koje će danas sutra, čim dozrije, sjeme Isusove blagovjesti i samo po njivi gospodnjoj sijati. Govor, kojim je dični naš nadpastir mladež našu bosansku pozdravio, vrtio se je oko dužnostih njihovih kao kršćanah u obće, a napose kao redovnikah i njihova svanja pomučna kao duhovnikah u vinogradu gospodnjem. Zajedno opomenuo je mladež na blagodarnu zahvalnost prama sjajnoj svojoj zaštitnici slavnoj kući austrijanskoj, navlastito sada sretno vladajućem caru i apoštolskom kralju Franji Josipu, kao i ostalim dobročiniteljem. Najposlje i sebe milo u pobožne molitve tih mladićah s pouzdanjem kao otac svojoj dječici preporučiv se, radostnim licem slušao je i sam izraze čuvstva srdacah zahvalnošću prepunjenih, koja je u ime svojih vršnjakah mladić A. Ć. presv. g. biskupu odkrio, s obzirom koliko je to uvaženja dostojno poduzeće i pred Bogom i pred ljudmi i kako je to puno zaslužno i za crkvu i za Bosnu! Ovako svršiv se oko pol dvanaest svečanost ova, ostade i na dulje u duši našoj i pameti kao nezaboravna uspomena, što smo dočekali radost, kojoj smo se od tolikog i takovog gospodina, kojega nam je milost Božja za utjehu i razgovor poslala i darovala, s najvećim zaufanjem i nadali! I tako se razstadosmo neznajući, tko da-li je tuj bio zadovoljniji: presv. g. biskup? kojemu je previšnji Otac život, sreću i zdravje poklonio, da je ono, što je želio, i izpunio; ili mi? koji smo se liepim družtvom u svojoj kući zajedno ugledali! — Ovom istom prilikom posvetio nam je presv. g. biskup i novi kalež sa zdjelicom, i po želji našoj namienio je S. Bonaventuri biskupu i serafinskom naučitelju.

Viestnik.

Iz Zagreba. Neima gotovo javnoga zavoda nit blagotvornoga družtva u našoj domovini, po imenu pako u našem glavnom gradu, komu nebi već bila u pomoć pritekla darežljiva ruka uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa našega *Jurja Haulika*. Obće je poznato, da medju timi družtvi i zavodi ima njih više, koji se ponose tim, što u dičnoj osobi nj. uzoritosti ne samo svoga podupiratelja i dobročinitelja, već i početnika i utemeljitelja štovati smiju; drugi su znatnimi od istoga uzoritoga gospodina poklonjenimi glavnicami budi od preteće propasti sačuvani, budi stavljeni u stanje, da prema svojim svrham više dobra i s boljim uspjehom činiti mogu. S najvećom zahvalnošću opominje se otačbina naša i onih mnogih osebnih zakladah, što ih je visokočastni naš nadpastir u razne čovjekoljubne svrhe to prije, to osobito u novije vrieme učinio, i u kojih će s blagodatmi odtale neprestano proizticućimi vjekovati u ovoj zemlji i slavno ime njegovo. Kad k svemu tomu pomislimo jošte, na koliko bezbrojnih stranah dosiže nj. uzoritosti pomoćnica ruka, zašto nezna nitko drugi no Bog i zahvalna srdca sirotah i stradalacah: moramo udivljeni reći, da je doista neusahlo vrelo dobrotvorstva i neizcrpiv izvor blagodatih onoga, koj toliko dobra čini toli rado, u svako vrieme, i na toliko stranah! —

Samo biahu dosad tri javna domaća zavoda, narodnim svrham posvećena, koja nj. uzoritost vrhovni

pastir naš ili jošte nije, ili nije onom mjerom nadielio, koja bi odgovarala željam otčinskoga srdca njegova, kojemu je toli milo i drago sve, štogod je u svakoj struci dobro, koristno i liepo. Ponuke ovoga srdca slijedeći uzoriti g. kardinal poklonio je ovih danah 12,000 for. sr. u obveznicah za rasterećaj zemlje Narodnom muzeu, Matici, i družtvu za povjestnicu jugoslavensku, svakom zavodu po 4000 for. s tom namjenom, da se godišnje kamate od ovih glavnicah obraćaju na poznate vrle svrhe tih zavodah.

Ovaj velikodušni čin uzoritoga gospodina kardinala našega, kojim je domoljubne težnje nadarenih zavodah toli plemenito odobrio i odlikovao, nova je opet sveza, kojom se slavno njegovo ime spaja s narodom našim, novi je razlog za dužnu tolikom mužu zahvalnost našu!

— Na molbu občine Svibovačke kod Varaždinskih Toplicah poklonio je uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup zagrebački istoj občini 100 for. sr. za gradjenje nove narodne učione, premda nj. uzoritost u rečenoj občini nikakova posjedovanja neima.

— Napomenute u zadnjem broju zadušnice za slavnoga pokojnika, maršala grofa Radetzkoga, obdržavat će se u prvostolnoj crkvi u petak 22. t. m. u 9 satih.

— Doznajemo iz „Nar. Novinah,“ da su nedavno držane učiteljske skupštine u *križevačkom* i *koprivničkom* kotaru nadbiskupije zagrebačke. U oba kotara predsjedahu im dotični kotarski podarcidjakoni, a pribivahu okružni duhovnici i učitelji.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu unišlo je nadalje: od g. *Pavla Stoosa*, podarcidjakona i župnika u Pokupskom, 6 for.; od g. *Mirka Grabara*, župnika iz Šišinca, 4 for.; od jednog neimenovanog misnika iz Istrije 4 for.; iz kotara *stubičkoga* 17 for.; iz kotara *gjurgjevačkog* 2 for. 30 kr.; iz kotara *belečkoga* 23 for. (g. *Filip Perek*, podarcid. i župnik u Mihovljanih, 10 for.); iz kotara *moslavačkog* 32 for.; iz kotara *krapinskoga* 56 for. 24 kr. sr. (g. *Janko Bedenko*, župnik krapinski, 10 for., *svjetovnjaci* 22 for. 30 kr.). Ukupno 144 for. 54 kr. sr. — Dosad sakupljeno u nadbiskupiji zagrebačkoj u to ime 1932 for. 38 kr. sr.

— Za požarom postradavšeg župnika krajsko-veškoga poslao je kotar *gradiški* 11 for. 30 kr.; kotar *krapinski* 18 for., g. *Pavao Stoos*, podarcid. i župnik pokupski, 3 for.; g. *Fr. Budicki*, župnik kupčinski, 2 for. i g. *Milko Škrabal*, župnik jamnički, 2 for.

— Naskoro umnožit će se naša narodna crkvena književnost za njekoliko novih knjigah. U ovdješnjoj tiskarni Dra. Ljud. Gaja upravo je dotištena druga knjiga: Nedjelnih, svetačnih i prigodnih propovjedih *Matije Škendera Babića*, župnika novo-kapelačkog. Padu nam upravo na um, da ljudi sa svih stranah propitkuju, zašto se *četvrti* svezak Švelčeva propovjednika tako dugo neizda? — U Beču nakladom c. kr. prodaje školskih knjigah štampaju se: *Epistole i Evangjelja s kratkimi ćudorednimi i vjeroučnimi poučenji za porabu školah.* Ove knjige, koju je vrlo ponašio g. *Nikola Havliček*, podarcidjakon kotara vugrovačkoga i župnik brckovljanski, štampano je već 8 tabakah. — U državnoj tiskarni u Beču dogotovljeno je, kako čujemo, već sedam tabakah *Škarićeva* prevoda sv. pisma.

Iz Ugarske. Na početku prosinca proš. god. umro je u Čorni Prior *Leska*, ostaviv nakon sebe zanimivo iznašašće, o kom „Religio“ ovo piše: Godine 1845. napravio je rečeni bistro izumljeni i veoma zapleteni stroj, koj zamjenito odnošenje sunca, zemlje i mjeseca medju sobom, kao i kretanje ovih tjelesah oko svoje osovine i napram sebi s najvećom točnošću predstavlja. Ovaj stroj navija se četiri puta na godinu, i ide za tim sasvim točno. Pokojnik ostavio je ovu velikim trudom složenu liepu umjetninu narodnom muzeju u Pešti.

Iz Lizbone se javlja, da je sasvim prestala priljepčiva žuta groznica, što je tamo grozovitim načinom biesnila. Za umaknut se pošasti toj pobjegla je bila najveća strana žiteljstva i istih sabornih članovah iz glavnoga grada. Samo mladi kralj i svećenstvo ostadoše u tolikoj pogibelji vjerni svome zvanju na svom mjestu. Ljetopis portugalskoga svećenstva ubilježio je 45 novih mučenikah, koji padoše kao žrtve strašne zaraze onom radosti i odanosti, koje stavljahu pred oči najljepša vremena katoličke crkve. Kraljestvo i crkva jedino izpuniše svoje visoko zvanje. Priestol i oltar u tiesnom spojenju biahu jedine vlasti, što su nastojale da izbave pretežko i dugo stradajući glavni grad. Ovu veledušnu odanost i požrtvovanje crkve valja tim više odlikovati i u cielom obsegu znamenovanja uvažiti, pošto se isto ovo najčistijim čuvstvom dužnosti nadahnuto ponašanje duhovničtva njeki zlobnici nisu stidili nagrdno izvraćati i klevetami bez svakoga razloga potvarati.

* U Uniovu u Galiciji preminuo je dne 14. t. m. uzoriti kardinal i nadbiskup Levicki.

* Čuje se, da je pokojni satmarski biskup Hám svu svoju zaostavštinu, koju na 600,000 (?) ciene, zapisao u oporuci svojoj biskupiji, t. j. biskupskoj zakladi, kojom je i za života pokojnik upravljao.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 4. U ČETVRTAK 28. SIEČNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva, u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Jezik slavenski u sbornoj crkvi grada Rieke.

Tko je malo proučio historiju naroda hrvatskoga, opazit je mogao, da svi sretni i nesretni dogadjaji ovoga naroda u njekom tiesnom savezu stajahu s njegovom vjerom i s njegovim jezikom. Borba za vjeru i jezik traje već od postanka države hrvatske na jugu, počam od VII. vieka. Najslavniji vladari hrvatski: Ljudevit Posavski, Trpimir, Branimir, Tomislav, Kresimir i Zvonimir, proslavili su se samo na toliko, na koliko ih je pobjeda u borbi radi vjere i jezika uzvisila. Kad pod kraljem Tomislavom i Kresimirom IV. latinska stranka nad narodnom strankom pobjedu održa i jezik slavenski iz crkve hrvatske silom protjerati htjedè, uzvisi i proslavi narod hrvatski dva narodna biskupa Grgura ninskoga i Cededu nad svimi ostalimi biskupi i nad istimi svojimi kraljevi. U borbi za vjeru i jezik propadè pod Zvonimirom, Stjepanom II. i Petrom kraljestvo i država Hrvatah, ali narod, premda razdvojen na iztok i na zapad, premda razdieljen i podčinjen različitim inostranim vladam, gojio je ipak svoju vjeru i svoj jezik kao najveće svetinje, i uzdrža obadvoje usried grozovitih svestranih napadanjah sve do danas, onoliko koliko je svojimi oslabljenimi silami mogao.

Nu maleni prostor ovoga lista nedopušta nam, da stupimo na široko polje naših prastarih borbah narodnih glede vjere i jezika. Mi možemo zadovoljni biti s posljedicama tih ljutih borbah, u kojih naš jezik ipak propao nije. Zasad zavirimo malko u neznatan gradić naše zemlje na zaljevu mora jadranskoga, i gledajmo, kako su tamo njekada gradjani njegovi svoju narodnu svetinju, svoj prastari crkveni jezik branili i obranili.

Poznato će biti svakomu čitatelju, da Hrvati imadu dvie, svetom odlukom i tvrdim pečatom potvrdjene povelje dviuh svetih otacah i papah rimskih, naime od Ivana VIII. g. 880. i od Inocencija IV. g. 1248., koji dozvoliše Slavenom, da u svojoj crkvi jezik slavenski rabiti mogu, „quia sermo rei et non res sermoni subjecta est." *) „Neque enim tribus tantum sed omnibus linguis Dominum laudare auctoritate sacra monemur, quae praecipit dicens: Laudate Dominum omnes gentes et collaudate eum omnes populi. Et Apostoli repleti spiritu sancto, locuti sunt omnibus linguis magnalia Dei. — Nec sane Fidei vel Doctrinae aliquid obstat sive Missas in eadem *slavinica lingua* canere, sive sacrum Evangelium vel Lectiones divinas novi et veteris Testamenti bene translatas et interpretatas legere, aut alia Horarum officia omnia psallere. Quoniam qui fecit tres linguas principales: hebraeam scilicet, graecam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam." **)

Ove svete dozvole papinske držeći se narod hrvatski gojio je od prastarih vremenah po svih biskupijah hrvatskih svoj narodni jezik u crkvi i u službi božjoj, a medju ove biskupije spadahu takodjer biskupije istrijanske, po imenu koparska, pećinska, puljska, kao i biskupija od Emone i Poriečja, u kojih je još za vrieme slavnoga Ughella jezik slavenski u crkvi vladao. ***)

Pod jednu od ovih istrijanskih biskupijah, naime pod puljsku, spadao je njegda i grad Rieka sa svejim sbornim kapitulom i arcidjakonom, koji su od pamtivieka u svojoj sbornoj crkvi rabili jezik slavenski.

---

*) Bulla pape Inocencija IV. na senjskoga biskupa g. 1248.

**) Papa Joannes IV. in Epistola ad Svatoplucum Moraviae Ducem.

***) F. Ughelli: Italia Sacra, Tomus V. p. 227. 379. 386. 479.

Godine 1593. sjedio je na stolici biskupije **Klaudio Sozomeno**, rodom iz Cipra, a podložnik mletački. Nezna se s kojega uzroka, da-li naputkom vlade mletačke, koja je hlepila za gradom Riekom, stojećom tada pod sretno vladajućom kućom habsburžkom, ili možebiti s toga, što sám nije znao slavenski, pa je zato preziráo taj jezik, ili iz drugoga nepoznatoga povoda, podà on iznenada g. 1593. zapovjed kapitulu i arcidjakonu riečkomu, da na mjesto jezika slavenskoga imadu uvesti u crkvu i u službu božju jezik latinski. Ovu zapovjed primì kapitul riečki sa svom poniznosti i posluhom, te uvedè u svoju crkvu jezik latinski, nu objavì zajedno ovu obnovu gradskome vieću.

Sakupljeno gradsko vieće pozove dne 21. travnja 1593. preda se arcidjakona, gradskoga župnika i kanonike, što su sačinjavali kapitul riečki, i opità ih, da-li su oni pripravni po starome običaju uvesti u crkvu opet jezik slavenski, budući da je to želja vieća i svih gradjanah. Svi rekoše, da su pripravni, jedini arcidjakon umoli za produženje roka, da može istu stvar javiti biskupu. *)

Nu budući da arcidjakon od biskupa puljskoga dobì opetovanu zapovjed, da imade pri prvašnjoj naredbi ostati, s toga su i članovi kapitula nastavili služit se u crkvi jezikom latinskim. Ali riečko vieće, skupiv se u sjednici dne 13. svibnja 1593. zabrani rečenomu kapitulu rabiti jezik latinski u crkvi, s grožnjom, ako odmah u crkvu natrag neuvede jezik slavenski, da će svim kanonikom oduzeti desetinu i sve dohodke, što dobivaju od grada. Ovo je pomoglo, te je kapitul uveo velikom svečanosti u crkvu riečku natrag jezik slavenski; ali čim to biskup puljski začuje, zaprieti kapitulu izobćenjem, i jezik latinski vrati se opet u crkvu.

U gradskom vieću starješinah dne 26. kolovoza god. 1593. držanom, pročitano bì takodjer pismo biskupa, u kojemu velikom srdjbom ukori riečku obćinu, što je proti slobodi crkve ustala, i što je prisilila kanonike službovati u crkvi jezikom slavenskim. **) Na ovo odgovori obćina: da nije ustala proti slobodi i pravom crkve, već da je po svojoj dužnosti branila prava svoja i svoga naroda, i da moli biskupa, neka svrši ovu neugodnu prepirku, a neka neuvadja novosti protivne starim pohvalnim običajem i protivne dozvolam i naredbam crkve rimsko-katoličanske. Još odabraše iz svoje sredine viećnika **Matiju Segotta** i svećenika **Mihalja Kundića**, da idu u ime obćine k biskupu u Pulju, i da mu ustmeno izjave, kako je narod raztužen radi njegove nove naredbe u poslu crkvenoga jezika, i da nije probitačno takimi naredbami i takim postupanjem narodu omrziti vjeru. Priobćiše mu ujedno, da je po njegovoj želji zaključak od 13. svibnja, glede uništenja desetine i dohodakah, po vieću opozvan.

U istoj sjednici zaključilo je vieće javiti svome nadvojvodi Ferdinandu: da je rečeni biskup puljski, iz mržnje prama Riečanom, njihovoga gradjanina Gašpara Vlatkovića odsudio na mletačku galiju, dodavši, da se to s častju austrijskih zemaljah neslaže, što se austrijski podložnici odsudjuju na mletačke galije, da služe neprijatelju. Ujedno potuži se vieće nadvojvodi na puljskoga biskupa, „quia praejudicat immunitatibus Communitatis et Ecclesiae nostrae,“ i umoli istoga nadvojvodu, da se Rieka stavi pod drugu domaću biskupiju, i da se oprosti mletačke crkvene vlasti.

Dne 19. rujna iste g. javi vrativši se iz Pulje Matija Segotta sakupljenom vieću: da u Pulji nije našao biskupa, nu da mu je njegov namjestnik (vicarius) izjavio, da biskup neće prije dozvoliti crkveno službovanje na slavenskom jeziku, dokle vieće svoj zaključak od 13. svibnja javno neopozove, i svoje opozvanje pismeno biskupu nepriobći.

Budući da je vieće uvjereno bilo, da je time već posve zadovoljeno, što je u svome zapisniku zaključak od 13. svibnja opozvalo i ovu stvar ustmeno biskupu javilo, naloženo bì gradskomu bilježniku (kanceliru) **Ludoviku Čikulinu**, neka se posavjetuje s pravdoznanci radi ovoga posla, i o tom, kako bi tu sudio sud rimskoga apoštolskoga dvora.

Napokon zaključi gradsko vieće *) u svome sjelu dne 9. travnja 1594., na predlog odabranih sudacah, da s toga, što zaključak od 13. svibnja 1593. još nije bio upisan u zapisnik vieća, i što u rečenoj sjednici nebiaše podpuni broj viećnikah t. j. 32, koj broj imao bi biti pri važnijih zaključcih u smislu zakona, i napokon, jer je slo-

*) Protocollum Consilii Municipalis Com. S. Viti ad Flumen. A. 1593. MSC.

**) „Magna cum ira arguit hanc Communitatem, quod contra libertatem Ecclesiae se opposuerit et coegerit DD. Canonicos officiare lingua illirica.“ Protocollum Consilii Municipalis.

*) Vriedno je znati imena onih domorodnih viećnikah i vlastele riečke, što su u ono doba svoj jezik tako krepko branili. Mi ih priobćujemo ovdje iz izvornoga zapisnika vieća riečkoga g. 1572—1600.

G. 1593. *Agatić* Antun, *Barbara* Aurelio, *Berdarini* Franjo, *Biondo* Ivan, *Berničar* Juraj, *Carmelini* Jakov, *Carrara* Alberto, *Celebrini* Jakov, *Dorcić* Franjo, *Franković* Juraj, *Gandini* Franjo, *Jurković* Andrija, *Kucić* Jerolim, *Kucić* Nikola, *Loger* Juraj, *Mihić* Toma, *Rosković* Antun, *Ričian* Ivan, *Soranzio* Cesar, *Segotta* Matija, *Santa Croce* Antun, *Urbani* Bartol, *Veslarić* Franjo, *Trevisani* Juraj, *Zanchi* Ivan, *Zanchi* Franjo, *Zeladica* Matija.

Kapetan riečki bjaše tada: grof *Athems Leonardo*, a podkapetan *Barbo Marko*.

bodno i druge načine i sredstva upotriebiti, da se natrag uvede crkveno službovanje slavensko na Rieci, ima se dakle rečeni zaključak 13. svibnja sasvime uništiti i spaliti.

Nakon ove razdražene borbe uveden bi jezik slavenski opet u sbornu crkvu riečku, gdje se i do danas njekako uzdržà, poslje kako je djelovanjem austrijanske vlade Rieka puljskoj biskupiji oduzeta i pod senjsku stavljena.

Ivan Kukuljević.

Misije katoličke crkve.

(Po Chateaubriandu ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

II. Iztočne misije.

Svaka misija imade svoj vlastiti značaj, posebnih nevoljah i tegobah. Misije u iztoku predstavljaju nam prizorah filosofičkih. O koli je možna rieč kršćanska, što se uzdiže s grobovah Argosa, i s podrtinah Šparte i Atene! Eno na otocih Naksu i Salaminu, na kojih bjehu njekoč izumljene uznosite teorije, što zanieše i oživiše Grčku, gdje siromašan katolički svećenik, preobučen u tursko odielo, stupa u kakovu šajku — k ubogomu obraćeniku, propovieda pod oborenimi piljevi, tješi slovom rieči Božje potomke pobjediteljah Kserska u svojih kolibicah, dieli milostinju u ime Isusa Krsta, te radi i ovršuje djelo ljubavi i dobrote — kao što se drugdje običava raditi zlo, te krijuć se u gustih sjenah opet se vraća potajno u svoju pustinju.

Mi se pravedno divimo mudracu, koj ide u pustinje Afrike i Azije, da prouči ostatke davne prošlosti; nu mi opažamo jošte nješto divnijega i mnogo ljepšega, a to je kakov nepoznat Bossuet, gdje tumači rieči prorokah na podrtinah Tira i Babilona.

Bog dopusti, te je žetva pod tako bogatim podnebjem bila vrlo obilata — slično sjeme nemože da nerodi.

„Mi ostavismo Serfo, piše otac Ksaverio, i pojdosmo utješeniji nego-li bi vam opisati mogao; puk nas obasù blagoslovi, i zahvaljivaše Bogu po sto putah, što nam nadahnu misao, da ih tražimo posried njihovih klisurinah.“ [1])

Kao što pustinje tebaidske, isto tako i brdine libanonske biahu živi svjedoci požrtvovanja vjeroviestnikah. Oni imadu njeku osobitu dopadnost u živahnom opisivanju i najmanjih okolnostih. — Ako vam oni opisuju cedre libanonske, oni vam govore o četirih žrtvenicih, što se vidjaju na podnožju ovoga drveća, i gdje redovnici maronitski služe svečano službu Božju na dan preobraženja Gospodnjega; rekao bi čovjek da sluša nabožne glasove, što se miešaju sa šušnjem ovih šumah od Salamona i Jeremije opjevanih, i sa žuborom niz pećine padajućih vodah.

Govore-li o dolini, po kojoj žamori sveti potok, to kažu: „klisurine ove zatvaraju duboke špilje, koje biahu njekoč obitalište množine samostanarah, koji si izabraše ove predjele, da im budu niemi svjedoci na zemlji, kako im je stroga pokora. Suze ovih pokornikah nadjenuše ovomu potoku ime svetoga. On izvire u gorah libanonskih. Pogled ovih špiljah i ovog potoka u ovih groznih pustinjah mora da razigra čovjeka i potakne na ozbiljno razmatranje, — mora da mu nadahne ljubav pokore, da ga skloni na sažaljenje ljudih ovoga svieta, koji po gdjekoji dan radosti i razkoši predpostavljaju vjekovitom blaženstvu.“ [1])

Ova crta čini nam se izvrstna toli glede sloga koli glede čuvstva.

Vjeroviestnici ovi imali su njeki čudnovati nagon, da sliedom sliede nesreću, te da ju tako rekuć progone do skrajnog njenog obitališta. Iste tamnice robovah i kužne galije nemogahu izmaći njihovoj ljubavi.

„Službe, što ih izkažujemo ovim nesretnikom (robom kršćanskim u tamnici carigradskoj), sastoje se u tom, da ih nastojimo sačuvati u strahu Božjem i u pravoj vjeri, — da ih tješimo ljubavju kršćanskom, da ih pomažemo u njihovih bolestih, i napokon da ih pripravimo k srećnoj smrti. Ako-li ovdje treba znatna požrtvovanja i trudovah, to vas mogu uvjeriti, da je i Bog kao za naknadu pridodao mnogo utjehe.“ — — —

„U vrieme kuge treba da budemo u pomoć nesretnikom, koji se s njom bore, te buduć da neimamo ovdje van do četiri — pet vjeroviestnikah, običavamo samo jednog otca opredieliti, koj da se bavi u tamnici, i koj ovdje cielo vrieme pošasti posluje. Onaj, koj bude za to opredieljen, povuče se za njekoliko danah u samoću, te se oprosti s braćom, kao da mu je doskora umrieti. Kadšto i padne žrtvom, nu gdjekad i izmakne pogibelji.“ [2])

Otac Jakob Cachod piše otcu Tarilonu:

„Ja se odvažih za sada na sve groze, što bi mogle nastati iz priljepčivih bolestih; te ako je Božja volja, ja ipak neću od toga umrieti, akoprem im se izlažem: ja idem iz kaznionice, gdje sam 86. podielio posljednje pomazanje. —

[1]) Lettres édif. tom. 1. pag. 15.

[1]) Lettres édif. tom. 1. pag. 285.
[2]) Ibid. pag. 19—21.

— Danju neoćutih ništa, što bi me uzdrmalo, nu noćju za vrieme kratkotrajnog sanka, komu sam se podat mogao, osiećah, da mi je duh prepunjen grozovitimi slikami. Najveća pogibelj, na koju naidjoh možebiti u svom životu, bit će ona, kad sam se nahodio na najdoljnih prostorinah jedne turske bojne ladje od 82 topa. Robovi u porazumljenju sa svojimi stražari prirediše mi u večer ulaz, da ih noćju izpoviedam, a ranim jutrom da im svetu misu rečem. Mi biasmo ovdje po običaju pod dvostruki zatvor stavljeni. Izmedju 52 roba, koje sam izpovjedio, dvanaest biaše ih bolestnih, a trojica izdahnu prije nego li sam izišao iz ladje. Sudite sami, kakav sam tu morao zrak dihati, gdje je sve zatvoreno bilo. Bog, koj me ovdje dobrotom svojom spasi, spasit će me i drugdje. [1])“

Čovjek, koj se dragovoljno zatvara u kaznionicu, u vrieme kuge, koj se divno žrtvuje svim ovim grozam, nu koj ih ipak svojom gorućom ljubavju svlada, koj dopre do krajnih prostorinah bojne ladje (popnt čovjeka, koj se novcem kamo potajno dovuče, da kuša zabranjene razkoši), te se žrtvuje zato, da bude u pomoć okuženim robom, — toga za cielo nenuka jedino naravni nagon, — ovdje imade nješto više od pukog čovjekoljubja; vjeroviestnici, kad se sastaju, nehvale se ovimi uzvišenimi djeli. nit si je u zasluge upisuju. „Bog je, koj nam udieli takovu jakost,“ opetovahu često; „mi neimamo nikakove zasluge.“

Jedan mladi vjeroviestnik, koj jošte neobiknů svim pogibeljim, kojim drugi privikoše jur obterećeni trudovi i oviencani lovorikom evangjeoskom, začudi se, što je izmakauo prvoj pogibelji; on se poboja, da je to njegova krivnja, i s toga se vrlo ponizi. Poslje kako bi pripovjedio bio svom glavaru o jednom kužnom čovjeku, kako moraše često posve primaknuti uši k ustam bolestnikovim, da sluša tihe i iznemogle njegove rieči, primieti: „Ja nisam zavriedio častni otče, da bi Bog primio žrtvu moga života, koju mu žrtvovah, molim vas dakle, da molite Višnjega, da mi oprosti griehe, i da mi udieli milost zanj umrieti.“

I otac Bouchet piše tako iz Indije: „Naša misija nebiaše nikada u ljepšem stanju nego je sada; mi imasmo ove godine četiri velika progonstva.“

To je isti onaj otac Bouchet, koj je poslao u Europu zapiske braminske, kojimi se je poslužio gosp. Bailly u svojoj povjestnici zvjezdoslovja. Družtvo englezko u Kalkuti neizda na svjetlo sve do sada da bi jedan samo spomenik indijanskih znanostih, koje nebi naši vjeroviestnici odkrili bili, ili barem naznačili, — pa ipak mudraci englezki, gospodari više velikih kraljestvah, podpomagani svimi podporami toli moralnih koli materialnih silah, moradoše imati možnija i čvršća sredstva za svoju svrhu, nego-li siromašan Isusovac, ostavljen samomu sebi, bludeć amo tamo po lugovih, pa jošte od svih proganjan.

„Kad bi se samo za malo slobodnije pokazali na javnosti, — piše otac Royer — lahko bi nas spoznali po crtah europejskih i po boji lica, s toga da neprobudimo progonstva proti vjeri, moramo nastojati, da što skrovitije živimo. Ja proživih ciele dane sakriven gdje u kakovu čamcu, odkle neizadjoh do noći, da si posjetim seljane, koji su bliže obalah, ili se povučem u kakovu udaljenu kolibu.“

Dakle čamac ovoga vjeroviestnika biaše mu cieli observatorium; nu čovjek je i bogat i udoban, kada mu je srce ljubavju uzplamćeno. —

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Lettr. édif. tom. 1. pag. 23.

Žalostan prizor kod pogreba.

Od *F. S.*

Od našega tiela
Bit će kup pepela.

Groblje puno je ljudih, što su u ovo tihomirno bratske sloge i jedinstva pribježište, gdje se zloba s ljubavju rukuje, a žezlo s motikom druži, izpratili mrtvika, da mu tielo predadu zemlji, da se opet okrene na zemlju, iz koje poteče. „Prah si, čovječe, i na prah ćeš se obratiti.“ tako na mesopustnu sriedu progovara svećenik vjernim, kada ih pepeli.

Lies s mrtvim spusti se na vršalniku (konop, što se rabi kod vršitbe) u jamu; svećenik, koj je pokojnika sprovadjao, baciv na motici mrva zemlje u grob, dovrši svoj pogrebni čin riečmi:

„Evo tvoga stana
Do sudnjega dana.
Tu u miru budi,
Dok te Bog probudi,
I k sebi pozove
Iz doline ove.“

Sad nastane lupa. Grude, što su ih sprovodiči bacali u jamu, bubahu ropotljivo po liesu.

Otac pokojnikov i njegova ostarjela majka gorko za njim plaču; mlada supruga nemilo jauče, kuka i leleče, — od prevelike žalosti hoće da za njim srne u jamu; braća oplakuju smrt

svoga milenoga brajka, gradi im se od jecanja nudimlju, tuga im srdce para; dvoje nejačke dječice na otčevu grobu pišti i ovili kano dva mlada golubića na šibatu gnjezdu; prijatelji uzdišu, rodjaci suze brišu, susjedi ga žale; svim njegovim znancem biaše se ovila žalost oko srdca videć ga mrtva.

Četiri nosioca, što su mrlića ne za hranu i plaću, kao što je navadno, već iz čiste kršćanske ljubavi na svojih ramenih ponieli na počivalište i na užu spustili u jamu, tronuti žalostnim ovim prizorom stoje zaplakanih očiuh kod groba, svaki na svojem uglu, i tužno pogledju u taj užasni i strahopuni glib, gdje smiestiše pokojnika, jer im je blieda smrt lebdila pred očima. Oj nesmiljena smrti, šta da rečem o tebi?

Sav sviet tvoj je plien,
Sav sviet tvoj je rob.
Čij' dogori stienj —
Ti s njim ajd u grob.

Prije vendar nego se ova četvorica s mrtvacem razstavi i posljednji mu „s Bogom!" reče, svaki izmedju njih izusti njekoliko u srdce dirajućih riečih kod groba. Prvi probesjedi:

„Ovdje naša domovina — *)
Tuj netreba hleba i vina;
Koj u ovaj dodje hlad,
Netare ga žedja i glad."

Drugi izusti rieči:

„Nitko nezna, gdje i kada
Smrt mu slomi vrat;
Ona dodje iz nenada,
Kô po noći tat."

„Jeste, jeste," — nastavi treći, — „crven s jutra, mrtav sutra."

Četvrti pridoda:

„Bio čovjek mlad il star,
On je vazda slaba stvar;
Umriet može svak dan,
Te u grobu najti stan."

„Ljudi umiru, da su u miru," reče za svim tim pokopić, pa žurno grne motikom zemlju u jamu.

Dopis.

Iz Velova u siečnju 1858. Jošte prošaste godine obećao sam, da ću u ovom listu opisati Pleternicu, te u kratkom jednom nacrtu poslao sam Vam okvir samo te slike moje, a iste sliku ostadoh Vam dužan. Ajde da se oddužim. — Od Gajinca pa do Svetoga Ivana s desne, a od Čairah pa do velike ćuprije s lieve strane, s one kosa, a s ove Orljava, te su okrajne crte mojega okvira, med kojimi pruža se poput druma dugački stup onoga dvejstrukoga kanoti apoštolskoga križa, kojega prvi popriečni dio na kraju tržišta počima, a drugi se svršuje više glave zidanoga mosta kod liepoga Filićeva križa. Rekao sam posljedni put, da bi čitatelja najprije od svetoga Nikole poveo nizbrdice do prvoga krsta, gdje ćemo sada najprije malko postati, ovdje bo sam rekao, da je bila crkvica sv. Roka. Valja da je zato pokojni naš župnik ovdje o Brašančevu svake godine, dok je bio mladji, pod sjenkom misu pjevao, kojoj su husari svečano pribivali. Premda o tom pisac spomenice, pokojni Ilija Marković, župnik pleternički, ništa zabilježio nije, naime da je ovdje kapela bila: ništamanje ipak to se zna iz predavanja, dapače govori se, da je istom onda uklonjena, kada su se konji poplašiv se s koli o nju udarili i tu je skršili. Ko što ovdje, tako i gori na kosi, gdje je sada župnikov šljivik, bila je župna crkva njekadašnja, dok su ju još otci Franciškani, što domaći, što pako bosanski držali. I kao što je bila u ovome kraju župa i crkva sv. Katarine prama Bresnici najstarija, tako je u samome mjestu crkvica sv. Ivana najnovija. Tko sad na tu kapelicu pogledje, kao prije na kuće vlastelinske tko je pogledao, mislio bi, da to mjesto neima zemaljskoga gospodara, tako je bilo počelo sve propadati. No njekada sjao se je taj liepi prostor kako kućami, tako i Ferdinandovim spomenikom, izmedju kojih njekoje su u dobru stanju, njekoje se sada popravljaju, a njekoje kao podrum i crkvica sv. Ivana izgledju pomoći ma odkuda, tako su bo loši. I tako sam prije i sada pet samo mjestnih crkvah nabrojio, od kojih nam je jošte samo sv. Nikola i sv. Ivan ostao, a druge su propale koje u davnu, koje u kasnija vremena. Kapela sv. Ivana mora da je još od Todorovih vremenah; jer prvo je vlastelinska, a drugo je u njoj komadić od moćih sv. Ivana Nepomuka, što je 1732. Ivan Todor Imbsen od Daniela Josipa nadbiskupa pražkoga dobio, kako to ovaj sám sjedoči: „Nos Daniel Josephus Dei gratia Archi-Episcopus Pragensis, Legatus natus, S. R. I. Princeps, R. C. Regiaeque Catholicae Majestatis actualis intimus Consiliarius, Inclyti Regni Bohemiae Primas, nec non Carolo-Ferdinandeae Universitatis Pragensis perpetuus Cancellarius etc. etc. Universis et singulis praesentes Literas nostras inspecturis fidem facimus et attestamur: quod Nos ad majorem Omnipotentis gloriam ejusque sanctorum venerationem et cultum, Particulam de osse scapulari sancti Joannis Nepomuceni Martyris, pro Illustrissimo Domino Joanne Theodoro libero Barone ab Imbsen, S. C. Regiaeque Catholicae Majestatis Consiliario Aulico, Inferioris Austriae Referendario, nec non Intimioris Cabineti et ordinis Equitum aurei velleris Cancellario, dono dederimus. Pro

---

*) Groblje zbilja je domovina ili bolje reći počivalište ljudskih mrtvih tjelesah, što se polag odredbe božanske i zakona prirode imaju obratiti na svoje sastavine, — na prah i pepeo, i u tom rastvoru u zemlji ostati do sudnjega danka, netražeći ni smoka ni obroka u tom stališu. — Primjetbu ovu dužan sam onim, koji bi prenavodenoj stavci drugi kakov smisao podmetnuti zamogli.

cujus identitate per Protonotarium Apostolicum infrascriptum eandem Particulam capsulae inauratae, figurae ovalis, ab interiori parte cristallo munitae includi, filo sericeo rubro et aureo ligari, Nostroque sigillo in cera hispanica rubra impresso communicari fecimus, quemadmodum praesenti authentico Instrumento manu Nostra propria subscripto, sigillum Nostrum jussimus apprimi. Pragae in Residentia Nostra Archi-Episcopali die 28. Novembris 1732. Daniel Josephus, Archi-Episcopus. Joannes Ritter, SS. Canonum et Theologiae Doctor et Protonotarius Apostolicus."

Ovo sam Vam zato izvadio od kraja do kraja, jer je glasovita osoba svoga vremena naš Todor i povjestna osoba, koja je medju ostalom putem pravde iste tada premogućne Isusovce nadjačala u obziru pod parbom stojećih državnih i školskih doberah. Ali od toga u povjestnoj strani, kada budem o vlasteli našoj govorio.

Za sada ćemo samo ostati jošte na tržištu našemu kod spomenika Ferdinandova. Ovaj spomenik takodjer je mnogo već od prvašnje svoje ljepote izgubio, i stoji tu kao svjedok prošastnosti vlastelinske i njihova gospodovanja, kada se u sadašnjosti prije malosnažno mjesto osiljava i poljepšuje za budućnost. Tu vam sjedi Ferdinand još kao mladić od devet godinah na ždriebcu u opravi slobodnjačkoj, klobuk husarski na glavi, gunjac kratki na tielu s tiesnimi hlačami i čizme s mamuzami imajući, sve pako ovo saliveno je iz smjese od olova i kositra, te povišeno na jedan hvat od zemlje. S istočne strane bilo je na ploči olovnoj vidjeti sljedeća imena: Velika, Pleternica, Kutjevo; s južne pako napis: „Na uspomenu podignute iz podložnikah svojih jedne kumpanije pod imenom prvostolnog vojvode i krune odvitka, za sva buduća ratna vrimena, kano vikovito zlamenje virnosti, nagnuća, ljubavi, kralju, domovini, narodu. Postavio Jakob Svetić 6. lipnja 1803." Sa zapadne strane, gdje je plemićki grb bio, ovo se je u njemu štilo: „Virtute et labore," a na sjevernoj strani stajalo je: „Ferdinandus Archi-Dux Austriae Coronae Princeps." Ove ploče izčeznuše jedne noći i bude čovjek jedan obiedjen, da jih je ukrao i u Orljavu bacio, našto je morao do tri puta u duboki vir da skoči i zaroni, no zaman, jer jih neiznese, pa tako jih i nesta. Obećavalo je sl. vlastelinstvo i darovah, al sve uzalud, kad više neugledaše svjetlosti.

Iz Milana 20. siečnja. Dne 5. o. mjes. umro je ovdje u carskom ljetnom dvoru Villa reale nakon kratkog bolovanja slavni veteran i glasoviti junak preuzvišeni maršal austrijanske i ruske vojske grof Josip Radetzki u 92. god. svog neumorno djelateljnog i punoslavnog života. Na 11., dočim je prije dragomastmi namazan, bude u punoj maršalskoj odjeći na veleljepnom uzvišenom i crnom kadifom pokritom odru, nad kojim četiri sredovječne oklopne prilike crnu nebnicu držahu, javnom posjetu izložen. Oko dičnog pokojnika poredano bijaše na šest od crne kadife jastukah trideset i osam koje austrijanskih, koje inostranih redovah, a medju ovimi više alemovi nakićenih velekrstah. Pred podnožjem u sriedi ležaše sada mirno slavodobitna sablja za teširom visokog junaka, s desna ukusno izradjeni štap maršalski, kog mu carska vojska pokloni, s lieva rusko maršalske žezlo posuto alemovi. Do ovih znakovah maršalske časti dviuh možnih i hrabrih vojskah stajahu pukovnik od „Radetzkievih" husarah, i general-adjutanti pokojnikovi, a uz jastuke redovi i inimi znaci odlikovani častnici i podčastnici svakog oružja i raznih pukovnijah. Na lievoj strani uz počastnu stražu klečahu po dva vojna svećenika, moleć tiho pokorne molitve. Dvorana ciela biaše crnim suknom obastrta, i grbovi pokojnoga plemenite duše muža narešena. Do dvie stotine voštenih težkih bakljah gorahu u osam piramidah. U dvorištu stajaše počastna grenadirska satnija nepomično; studeno je bilo, al ona ledene puške drži čvrsto u golih rukah, nit se s mjesta nemiče, znade bo, da tim valja milom mrtvacu posljednju počast izkazati.

Na obojih stubah s desna i lieva poredani su vojnici. Ljudi svake dobe, vrsti i stališa čedno obučeni s desna unilaze u tamnu bakljami i od sedamnaest srebrnih svjetiljkah razsvietljenu dvoranu, gledaju siede kose i prijazno u istoj smrti lice visokog vojnika, nedavno milosrdnog svoga pobjedietlja, — te odlaze tiho i zamišljeno na lievo po drugih skalinah kući, žaleć i pokoj dušici mu želeć. Kod tolikog ljudstva nečuješ u dvorani ni glasa do padajućeg s bakljah voska.

U pol na 9 satih istoga dana sakupiše se na čelu zapovjednika talijanske vojske g. F. Z. M. grofa Gjulaja gg. generali s cielim domaćim i stranim oficirskim tielom u dvorani, gdje mrtvo tielo siedog dobročinitelja izloženo biaše, te prisutstvovahu žalobnim obredom, koje g. superior iste vojske i kanonik mantovanski Horaček uz podvorbu vojnih svećenikah, koji iz ostalih gradovah talianskih brzojavnim putem bješe pozvani, ovrši. Dne 14. u 12 satih bude tielo pokojnika u pritomnosti prejasne gg. nadvojvodah Albrechta, glavnog zapovjednika od Ugarske, koj daleki put iz Budima poduze, da siedom junačkom vodji, pod kojega zapovjedništvom u Italiji vojevaše, zadnju ljubav i štovanje izkaže, — Dragutina Ferdinanda i Ernsta, preuzvišenog maršala grofa Wratislawa, gg. generalah topničtva barona Hessa, grofa Wimpffena, zapovjednika bečkog, grofa Šlika, grofa Schaffgotshea, i grofa Wallmodena, zatim gg. F. M. L. kneza Fridrika Lichtensteina, kneza Edmunda Schwarzenberga, grofa Clam Gallasa, zatim generalah i častnikah inostranih vojskah itd., kao i u tu svrhu došavših ostalih visokih vojničkih licah u Villa reale po g. superioru Horačku uz poslužbu mnogobrojnog vojnog svećenstva blagoslovljeno, i u stolnu crkvu, Majci božjoj posvećenu, odpraćeno.

Kod sprovoda zapoviedao je glavom g. zapovjednik vojske F. Z. M. grof Giulaj uz sudjelovanje generalah četirih brigadah. Provodu na čelu jašiahu žandarmi, za njimi podčastnik jedan noseć u crno zaviti krst, jedan švadron ulanah, pješačtvo, glasba vojnička, služinstvo maršalovo, za ovim dvadeset i jedan vojni svećenik, napokon tielo dičnog pokojnika, koje u bielo pokošćenom (lakovanom) i kruto pozlaćenom liesu na visokih crnom kadifom pokritih i isto takovim baldakinom i krunom grofovskom providjenih mrtvačkih kolih, u koja je šest crnim suknom pokritih konjah upregnuto bilo, ležaše. Pod crnim velikim pavillonom, koj pred ulazom metropolitanske crkve bi podignut, dočekaše mrtvaca prejasni g. nadvojvoda glavni zapovjednik lombardo-mletački Ferdinand Maksimilian, zatim posvećeni biskup i generalni vikar nadbiskupije milanezke (jer nadbiskup kapljom udaren boluje) s kaptolom i svećenstvom, koj u hramu propisane molitve i obrede mrtvačke nad njim svrši. Po dovršenih obredih od strane g. posv. biskupa, istim redom uz provod vojnog svećenstva iz prvostolnoga hrama kroz Corso San Francesco mimo Porta orientale te kroz Porta Tosa bude tielo pokojnikovo do željeznice odpraćeno. Ovim putem gruvahu od časa do časa topovi na zadnji pozdrav; glasbe raznih regimentah, koje u dva reda od hrama pa tja do željeznice poredane stajahu, kad se približi nezaboravljivi pokojni junak, štovahu ga tužnimi glasovi. Na željeznici izmoli g. superior pomorstva i kanonik čanadski Tóth, koj iz Trsta amo prispije, s ostalimi duhovnici još „De profundis,“ zatim bude lies u primjeren sanduk položen, te u posebna željeznička kola izvana i iz nutra u crno zavitá i zlatnimi visaljkami naokolo ovješena, grbovi obitelji i vojničkimi znaci narešena, postavljen. Gg. inostrani generali s pomorskim superiorom, jednim vojnim svećenikom, 3 častnici, podčastnici i s njekoliko prostih vojnikah od pokojnikovo ime nosećih husarah zauzeše mjesta u ostalih kolih, parostroj zajauče, i za čas nestane iz vidika Onoga, koj biaše u životu i u smrti toliko štovan.

Drugi dan čitaše svećenstvo vojničko u crkvi San Ambroggio žalobne mise, a u 12 satih obdržavao je u prvostolnom hramu g. posvećeni biskup svečane zadušnice, kojim prejasna gg. nadvojvode s pratnjami, vojničtvom, raznim činovničtvom i ostalim zvaničnim osobljem pribivahu. Katafalk biaše veličanstven, od kog samo to reći mogu, da je bio ciela crkva u ogromnom hramu milanezkom. Vrhu toga odra visjaše kruna, a oko njega stajahu gubice (haubice) i četiri topa tri-i šest-funtaša po stranah sa željeznim zrnjem; puške sablje, kubure i koplje u piramide složeno podavalo je cielom odru ozbiljno lice. Hram biaše iz nutra crnim suknom obastrt. Od velikih vratah po mramornih stupovih, koji veličanstvenu prostotu ogromnoga hrama reše, visjahu redom u veliko ubilježene bitke, u kojih je pokojni maršal vojevao, kako sliedi: Šabac 29. travnja 1788. Karanšebeš 29. rujna 1788. Biograd 8. listopada 1789. Fleurus od 18—26. lipnja 1794. Velletri 18. trav. 1796. Montenotte 11. svibnja 1796. Verona 26. ožujka 1799. Magnano 5. trav. 1799 Trebbia 17—19. lipnja 1799. Novi 15. kolov. 1799. Tenola 4. stud. 1799. Peschiera 30. svib. 1800. Vagram 5. svib. 1800. Wels 2. svib. 1809. Kulm 29. kol. 1813. Lipsko 18. list. 1813. Arcis sur Aube 21. ožuj. 1814. La Rothière 6. veljače 1814. Draždjani 3. svib. 1814. Santa Lucia 9. svibnja 1848. Curtatone 29. svibnja 1848. Vicenza 10. lipnja 1848. Somma campagna 24., Custozza 25., Volta 26—27. srpnja 1848. Mortara 21. ožuj., Novara 23. ožuj. 1849.

Koliko su Milanezi pokojnoga maršala štovali odtud se vidjet mogaše, što ne samo cieli Corso San Francesco, kuda je sprovod prolazio, dubkom glava do glave natrpan, nego i svi balkoni i prozori do četvrtog i petog kata svečano odjevenimi gledaoci napunjeni biahu. Čednost i tišina najveća vladaše svigdje cielim putem, nigdje se nečù drugi glas, već samo mukli bubnjevi, i glasbe turobno svirajuće dopirahu do ušiuh i srdca. Jedino slovo na slavu uzvišenog junaka govorahu topovi, a njim odgovarahu puške i kubure. Na ulicah, po balkonih i prozorih vidio si odkrite i sagnute glave, kada prolažahu mrtvačka kola. Lahka mu zemljica! a da mu ostane vječna pamet, dok bude vieka i pametara, zato se je za života sám pobrinuo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prošli petak, kako znadu već čitatelji naši, obdržavane su svetačne zadušnice u prvostolnoj crkvi za pokojnoga slavnoga junaka i vojvodu grofa Radetzkoga. Od crkvene i vojničke strane bude sve upotriebljeno, da ova posljednja turobna počast bude dostojna muža, komu biaše namienjena, i vrstna zasvjedočiti čuvstva, što ih je smrt nezaboravnoga maršala kao kod ostalih narodah carevine, tako i u našoj zemlji pobudila.

K ovim zadušnicam dodjoše sve ovdješnje vlasti u službenoj odjeći, vojnička posada i ostalo stanovničtvo u tolikom broju, da je prostrana naša prvostolna crkva kao po najvećih blagdanih puna bila. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup služio je glavom žalobnu službu božju, te poslje crne mise s četiri prečastna opata upatio se do mrtvačkoga odra, gdje je s njimi ovršio crkvom propisane osmrtne molitve.

Spomenuti mrtvački odar bio je po nalogu vojničke vlasti za ovu prigodu načinjen usried hrama, te je svojom veličinom, sumjernostju i vojničkim nakitom naočito sasvim izgledao. Do 16 stopah penjuć se u vis biaše mu na vrhu namiešten lies, na kom uz razpelo ležahu počastna sablja i maršalsko žezlo ovita lovor-viencem,

zatim maršalski klobuk, sablja i vojnički pojas. Po stubah, što su vodile do liesa, gorahu nebrojene voštenice, izmedju kojih biaše odar jošte narešen s više obiteljskih grbovah pokojnika i vojničkih nakitah. Na četiri ugla srednje stabe stajahu četiri biele prilike, predstavljajuć četiri glavne krieposti. S desne i lieve strane odra bieše iz oružja načinjene liepe i vitke po tri piramide; na vrhuncu srednjih dviuh sukljao je plamen, a iz vrha ostalih četirih vijahu se po tri carska i tri narodna barjaka, iz kojih u znak žalosti visjahu porušnice t. j. crne pošene pruge. Četiri velike crne zastave spustile se još žalostno s četiri ugla liesa. Na prednjoj strani odra pram oltaru biahu u bojni lik složena dva vojnička barjaka, tri bubnja, dvie topovne cjevi i dvie bradatice (hellebarde), a s obie strane stajahu kao straža dva oklopnika u naravnoj veličini. Sa strane od vratah biahu uz odar smieštena dva topa šest-funtaša. U obće upotriebljeno je na ovaj odar 900 puškah, 200 kuburah, 32 konjaničke sablje, do 2000 bodah (bajunetah), 700 orlovah i 800 ružah za čako.

Na koru je tom prilikom dobro izveden Mozartov Requiem, o kojem ipak imamo reći, da je naopako dugačak, te mu se gotovo ni konca izčekati nemogosmo, zatim da, koliko opazismo, nikoga nit na žalost, nit na bogomolju ganuo nije. —

— Tečajem godine 1857. sakupljeno je medju duhovničtvom nadbiskupije zagrebačke putem dobrovoljnih prinesakah za sljedeće svrhe:

Za katoličke misije u osrednjoj Indiji, navlastito za vikariat u Patni doprinjelo je

svećenstvo nadbiskupije	123 f. 18 kr.
K ovoj svoti blagoizvolio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački dodati	176 „ 42 „
Ukupno	300 f.

Za katol. misije u osrednjoj Africi:

Svećenstvo nadbiskupijsko .	51 f. 10 kr.
Nj. uzoritost. gosp. kardinal .	148 f. 50 kr.
Ukupno	200 f.

Za gradjenje katoličke crkve i misionarske kuće u Rušćuku u Bugarskoj na poziv nikopoljsk. biskupa Angela Parsi:

Svećenstvo	134 f. 16 kr.
Nj. uzoritost	65 f. 44 kr.
Ukupno	200 f.

Za bratovštinu sv. Bonifacija:

Svećenstvo	84 f. 26 kr.
Nj. uzoritost	115 f. 34 kr.
Ukupno	200 f.

— Na podporu družtva sv. djetinstva Isusova:

Svećenstvo	82 f. 6 kr.
Nj. uzoritost	117 f. 54 kr.
Ukupno	200 f.

Za pogorjele Turanovčane:

Svećenstvo	22 f. 10 kr.
Nj. uzoritost	127 f. 50 kr.
Ukupno	150 f.

Za pogorielce u erdeljskoj Bistrici:

Svećenstvo	16 f. „
Nj. uzoritost	84 f. „
Ukupno	100 f.

Dakle u sve rečene svrhe doprinjela je god. 1857. nadbiskupija zagrebačka 1450 for. sr.

— Za krajsko-veškoga župnika Janka Pieraka, koj je požarom sve svoje imovine lišen jedva gol život spasio sakupljeno je medju duhovničtvom nadbiskupije zagrebačke 541 for. 10 kr. sr. U ovu svotu doprineo je uzoriti gosp. kardinal 50 for. sr., što je odmah na prvi glas o sbivšoj se nesreći postradavšem župniku poslat blagoizvolio; — a medju članovi prečast. prvostolnoga kaptola sabrana su 202 for.

Gosp. postradavši župnik, bivši ovaj njeki dan u Zagrebu, dignuo je u pisarni duhov. stola onu svotu, kojom mu je dobrotvorstvo blagih dušah i ljubav bratinska u najvećoj nevolji priskočila u pomoć. Nemoguć svim svojim darovnikom pojedince zahvaliti, zamolio nas je rečeni g. župnik, da putem našega lista svim i svakomu, koji su mu u onoj priekoj sgodi udioničtvo svoje činom pokazali, očitujemo od njegove strane duboko u srdce mu usadjenu zahvalu sa željom, da Bog svim obilato naplati, što njemu učiniše, a od svakoga odvrati strahovitu nesreću, što je njega postigla.

— S proljeća gradit će se u Selih, u kotaru klanjačkom nadbiskupije zagrebačke, sasvim nova župna crkva troškom vjerozakonske zaklade. Trošak proračunan je za crkvu na 21,056 for. 10 kr. sr., a za zidanu ogradu na 1,158 for. 32 kr.

— Upravo čujemo turoban glas, da je dne 20. t. m. u Senju od zapale mozka preminuo predstojnik tamošnjega kaptola i Dr. bogoslovja, prečastni gosp. *Agrikola Kargačin*, u 61. godini života.

Današnjemu broju pridana je priloga od pol tabaka.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Priloga k 4. br. „Zagreb. katoličkoga lista."

Očitovanje. *)

Po onih svaku stabla duše moje granu oživljujućih načelih, koja u sastavku mojem pod naslovom: „O cèrkvenom pěvanju" prošle godine priobćih, vodi me kao po božjoj, tihosjajnoj stazi nevidiva ruka iz světa duhovah do sladke požude, da ono postignem, što Pavao Apoštol Galatjanom o sebi govori: „Neživim pako već ja, već živi u meni Isukèrst." (2, 20.) Isukèrst! u kojem je nedohitna visina bogatstva mudrosti i znanja božjega (Rimlj. 11, 33.), od kojega niti je šta sjajnijeg oko vidělo, niti je šta milieg uho čulo, niti je šta sladjeg u sèrdce čověka stupilo! 1. (Kor. 2, 9.) Isukèrst, „u kojem imamo odkupljenje kroz kèrv njegovu, odpuštenje grěhah polag bogatstva milosti njegove" (Efes. 1, 7.) ne samo mi, već i sva buduća pokolěnja, koja će u njega věrovati, jer je kazao, da će sa stupovi katoličke cèrkve, učenici svojimi, On, kao utemeljitelj, ostati do svèršetka světa. (Mat. 18, 20.) Isukèrst! s kojim samo kroz katoličku cèrkvu mogli su se najsvetiji ljudi svih věkovah sjediniti i po njem blaženstvo postići; s kojim nas je samo katolička cèrkva dostojno upoznala, te sve najčistije slasti njegovih rěčih i njegovih svetotajstvah, njegov mir iz neba donešeni, cělo nebo od najsvetijih uživanjah za duše naše — preko tavnih věkovah u svetom krilu nam doněla, ljuti boj bijući ne mačem u ruci, nego pod mač davajući sebe u dětci svojoj, i prolěvajući kèrvcu svoju poběđila i nam čisto Isusovo lice u svoj dražesti nebeskih milinah začuvala! Isukèrst, koj u njoj živi, kroz nju govori, i dušu svoju njoj kao jedini najveličanstveniji, pun nebeskih slastih ures, koj nikad nepotavni, nikad se neměnja, za uvěke je predao, da s njom boravi do poslědnjeg časa věkovah! Isukèrst, sveto baštinstvo naše! Spas i věkovita sreća naša! ili uzmemo světlo najprijaznijih rěčih njegovih i mile priměre za ovaj život nam ostavljene, ili slast božanstva njegovog i onu ljubav, kojom nam je put u kraljestvo božje otvorio! Isukèrst jedina najmilija utěha naša, kad suze prolěvamo! On je On od davna ona nevidiva ruka iz světa duhovah, koja me vodi do sladke požude živěti u njegovom sèrdcu, pa da se to tim sěgurnije dogodi, vodi me do sèrdca mile majke naše katoličke cèrkve. U sèrdcu njezinom kaže mi ono troje („tria haec: major autem horum est charitas" 1. Cor. 13, 13.): věru, ufanje i ljubav, medju kojimi božanstvo ljubavi i milosèrdja je veće, i za osvědočit me, kaže mi vèrhu istinitosti ovih rěčih nebeske priměre u pèrvih stupovih njezinih, svetih Apoštolih Petru i Pavlu, koje za znak, kakova je věra njegova, stavio je u sèrdce njezino za predhodnice zvězde u apoštolskom sboru na nebu i na zemlji, kako njim samim na slast neopisivu, — tako i na věčitu uspomenu i opomenu dětci njezinoj; — kaže mi u sèrdcu njezinom za svakog, koj posèrne, te se povèrne, glasom rěči svoje ubilježeni priměr milosèrdja (Mat. 18, 13. Luk. 15, 20.). Isukèrst mi pri pèrvom stožeru od vrat sèrdca njezinog kaže vlast, koju je duh njegov, Duh sveti, postavio da ravna cèrkvu njegovu (Čin. Ap. 20, 28.), kako već pram meni svu měru njegove ljubavi u činu je pokazala, *) još i savèršeni uzor postupka njegovog (Isusovog) u njegovih svetih spomenicih naznačenog sjajno posvědočila.

Isukèrst mili i sladki mene i sad još na uslugu njegovom apoštolu, ćaćku i nadpastiru našem, kad izlazi za upokojiti ustručavajućeg se i milost otcu predbacivajućeg (Luk. 15, 28. 29.) — poziva, da se neka polag priměra njegovog, „koj ponizio biaše sebe samog, učinjen pokoran do smèrti i to smèrti križa" (Filip. 2, 8.), pokorim vlasti cèrkve njegove, koja zahtěva, da još jedanput opozovem i osudim dělce moje: „o poboljšanju ćudorednosti svećenstva" g. 1848. pisano. Što ja znajući, da je isti najveći Apoštol Pavao višeput izjavio poniženje i pokajanje svoje (Čin. 22, 1—22. — 1. Cor. 15, 8. 9. — Efes. 3, 8.), tim radje slušam glas Isusa

*) Ovo očitovanje u savezu je s člankom: „O cèrkvenom pěvanju", kog je niže podpisani u ovom listu pod brojem 42. dne 17. listopada 1857. priobćio.

*) Poslanicom dne 23. svibnja g. 1852. na me upravljenom, i u novinah priobćenom slědećeg, što se stvari iste tiče, sadèržaja:

Cum solatio legi in hesterno folio catholico Zagrabiensi declarationem praetitul. Dominationis Vestrae intuitu infelicis illius libelli: „O poboljšanju ćudorednosti svećenstva" factam; nec moror hisce manifestare Reverendae Dominat. Vestrae, Eandem hac sua declaratione et desiderio meo respondisse et Ecclesiae Catholicae debitam satisfactionem praestitisse, quae et amodo se huic reconciliatam potest existimare tanto quidem tutius, quanto teneriora erga eandem benignam matrem nostram sensa, et ante, iteratis suis ad me exaratis literis, et hujus ipsius declarationis tenoribus professa est. etc. Gratulor, quod Reverendam Dominat. Vestram nunc pleno rursus affectu amplecti possim, lubenter oblivioni tradens cuncta, quae ex praevio illo eventu ingrata meo cordi acciderant. Qui et plis ad aras precibus commendatus paterna cum benevolentia sum. Zagrabiae die 23. Maji 1852.

addictus in Christo
Georgius Episcopus, m. p.

k sèrdcu mi govorećega, čim sam neznatniji sluga cèrkve njegove. Zato isti spis moj glede ukinutja „coelibata“ u svoj sniženosti pram sladkom imenu Isusa i pram ljuvenoj zaručnici njegovoj, katoličkoj cèrkvi, ne samo opozivam, već i osudjujem i uništujem u onom smislu, kako želi i zahtěva sveta katolička cèrkva, koju neka ona pomisao sad već konačno umiri, što isto dělce moje nebiaše na glibu Bog zna kakovih požudah sèrdca moga, jer s toga povoda nebi jamačno nikad bilo běli svět ugledalo, već na temelju onih poznatih tako nazvanih narodnih zahtěvanjah osnovano, i to ne doma, već na mom iste g. 1848. desetdnevnom putu, na kojem osim svetog pisma nikakvih sredstvah pri rukah imao nisam, sasvim naglo pisano. Zašto? Jer u pèrvoj klici i zametku moga spisa nije se radilo o „coelibatu,“ već oko toga, kako bi se shodno ukorio on dopisnik, koj je na dogovaranja svećenikah, u Zagreb velikog tjedna od svih stranah došavših, u němačkih novinah zagrebačkih pitanje stavio sa prispodobom ćudorednost uvrědjujućom, i sa odviš glede svećeničkog osoblja potištenim sarcasmom, kako slědi: „Es gibt nach euerer Meinung in unserem Vaterlande wenig Proletarier, dem abzuhelfen *wollet Ihr Fabriken — davon anlegen?*“ Ove rěči, izza kako je svećenikom osnovu o ukinutju „coelibata“ predbacio, doda isti, neznam ni još danas koj dopisnik, polag onog: „Prophetiza, quis est, qui te percussit?“ (Luk. 22, 64.) Moja dakle naměra biaše njemu dokazati razuzdanost toga izraza, dočim je sveti brak sa fabrikom, a svećenike sa radnici u toj fabriki prispodobio; te navadjajuć dokaze, da miliju sliku tom braku priskèrbim, ugreznuo sam u formalnu razpravu stvari. Uz to sětih se točke od narodnih zahtěvanjah, i tim većma obodren još i duhom zlokobnoga vremena razlučim ukor od razprave glede „coelibata“ i ovo preustrojenje tako predah u tisak, da je ukor tekar na svèršetku slědio.

Na pospěšenje toga posla dělovala je mnogo pomisao, da ću tim mojim predlogom svetoj věri Isusovoj uslugu učiniti, ako bi se tim gibanjem hydri revolucie, koja tražaše korenje svetog stabla njezinog podgrizti, bacila spoljašnja gděkoja kora u čeljusti one, koje izlazak proračunati nismo mogli. Tako nemanje kod započete već razprave sudělovalo je, i za onda někom neopisivom utěhom ugrěvalo mi sèrdce razmatranje, da bi se uživotvorenjem moga predloga zbilja poboljšala ćudorednost svećenstva i tim načinom mnogo koristilo čověčanstvu. Ali sad uvidjam, kako je manjkavo metnuto na božju vagu ono dělce moje, sad, izakako sam proučio staze prorokah, vidiv, duše moje okom, Isukèrsta u siromaštvu, Ivana na pol gola u pustinji, za ime Isusovo učenike njegove glad i razna stradanja, silna progonstva, napokon muke i smèrt tèrpěti, tolike mučenike i izpovědnike i ine najsvetije sluge božje běžati iz sredine tog okrutnog, zlobnog, lukavog, klevetnog, potištenog, svadljivog i razuzdanog světa, punog djavolskih spletakah, punog nenavisti i vazda u odurnoj oholosti utopljenog! běžati poganske strasti ljudih, te žèrtvovat se jedinom zaručniku duše, Spasitelju světa, da sretno jednom iz toga mora hudobnostih u sěgurnu luku blaženog pokoja u věčnosti doplivaju, i svetim priměrom svojim drugim još k spasenju duše pripomognu. S toga opazujem, da je milije biti svećeniku osamljenomu s Isusom i s duhom svetih njegovih, nego prekinuti duhovni sladki život i u njegovo město staviti zametak strastih, za kojimi povlači se povorka svih mogućih nevoljah za ovo življenje, i propast, što se sladke nade tiče za doći u pokoj na drugom světu, osobito kome nebi sreća u dio pala dobro izabrati. —

U ovom nesěgurnom za spas i sreću svećenika u braku, a nezakonitom o ovom, proti odlukam cèrkve, predloge praviti stališu iskreno izpovědam, da ono naše i světa gibanje u g. 1848. biaše neosnovano i malenkasto, te zato čitavi on duh vremena s mnogobrojnimi najvećimi glavami svojimi sličan biaše gděkojemu malolětnomu, jogunastomu mladiću, koj bi sad sám o sebi s Apoštolom reći morao: „Dok biah malen, govorah kao malen, mudrovah kao malen, i mišljah kao malen;“ a ja od svoje strane iz cělog sèrdca želim u svećeničkoj savèršenosti vrědan biti onoga, što na dalje Apoštol o sebi kaže: „dočim pako postah muževan, izpraznih, što biaše malenog“ (1. Kor. 13, 11.), i ovu milost Višnjega u duhovnom smislu dèržim za veći pokoj i sreću, nego su sve dražesti opakog toga světa. Neima osim onog, što sveto imenujemo, na zemlji ništa: „Duh jest, koj oživljuje, pùt nekoristi ništa“ (Ivan. 6. 64.). Zato želja je moja, da sam čist pred čistim sèrdcem Isusa, kojeg sladki glas milo žubori k sèrdcu mome: „Dignite jaram moj na se, i učite se od mene, jerbo sam krotak i snižene sèrdca, pa ćete naći pokoj dušam vašim.“ Kroz ovo očitovanje želio sam ići za glasom njegovim i ćutim, „da je jaram njegov sladak i tèrh njegov lagak.“ (Mat. 11. 29. 30.)

U tom je zajedno temelj opraštajućeg sèrdca glede svih uvrědah i krivicah, kojim god načinom meni od ove ili one strane učinjenih, na to bo me još one rěči Spasitelja (Mat. 5, 44. 45.) nukaju: „Ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onim, koji vas mèrze, i molite za one, koji vas progonjaju i ogovaraju, da budete sinovi otca vašega, koj je na nebesih;“ a sveti Ivan Zlatoust kaže: da „ništa nije, što nas tako Bogu slične čini, kako spremnost na pomirenje s onimi, koji nas ozlobiše i uvrědiše.“ Načine k tomu pokazuje mi duh velikog učitelja narodah, Apoštola Pavla, o Bog dao! uvrěžilo se i ukorěnilo u sèrdca, što on lěpo reče: „Svaka ogorčenost i sèrditost i zaměra i vika i blasnost nek se odstrani od vas sa svom hudobnostju,“ te „budite uzajamno dobrostivi, milosèrdni, opraštajuć si zaměnito, kako je i Bog u Isukèrstu oprostio nam.“ (Efes. 4, 31, 32.) „Ništa kroz svadje niti kroz taštu slavu, već u sniženosti scěneći jedan drugoga za poglavitijega od sebe.“

(Filip 2, 3.) „Ljubavju bratinstva zaměnito se milujući, i poštenjem uzvrataø se predtečući. (Rim. 12, 10.)

Nu nije mi u dio pala milost ovom stazom i ovim naputkom u onoj kobnoj godini (1848.) občuvati se u pokoju, već krilom vremena i okolnostih, kako su odozgor opisane, silovito u vèrtlog sunovratjenog teda izvede me ljubav k milom sèrdcu Isusove Majke, i Sin mi njezin ljubav za ljubav vrati, i uputi me, („Si licet in parvis exemplis grandibus uti.“ Ovid.) kao onog oborenog s konja blizu Damaska k učeniku svome Ananii, tako mene neznatnog uputi k sjajnom sboru svetih Prorokah, Evangjelistah, Apoštolah i Učiteljah cèrkve, te mi reče: „Sinko! (u buduće) bez posavětovanja ništa neradi, i nećeš se po činu kajati.“ (Ecclesiast. 32, 24.) Ali kakvi ima biti savět, kaže sám Isukèrst: „Učite se od mene.“ „Priměr sam vam ostavio, da, kako sam ja učinio vam, tako i vi činite.“ (Ivan. 13, 15.) — Odtud sam uvidio, da moram poznati njega od kolěvke do križa, sve njegove svete rěči, sve ljubavi čine i sve uzoritosti života njegovog: i tako vèrhu temelja, što je sam Isukèrst (1. Kor. 3, 11.), gradeći znanje iz Apoštolah opazih, da iz sve duboke mudrosti svetih cvate u visinu jedina iz mnogih granah sva nadkriljujuća ružica nebeskih naukah: „Plenitudo legis dilectio“ (Rim. 13, 10.) kao izpunjenje zakonah savèršenstva u ljubavi da stoji: i to najprije, polag svetog Bernarda, ljubav pram Bogu kad živěti počima, tada dobije duša mogućnost da unidje u sebe samu, i u dubljini svojoj da uzdiše za nazočnostju božjom, uvěk tražeći lice božje, dok ga najprije u vlastitoj svetosti svojoj zagleda i oćuti, jer vidi u sebi sjati volju Višnjega polag Apoštola: „Ovo j e volja božja: posvećenje naše, da znade svaki od nas posudu svoju dèržati u posvećenju i poštenju.“ (Tessal. 4, 3. 4.) No duša nemože doći do posvetjenja nego kroz sjedinjenje s Bogom u sebi samoj. Onda kao milosti puna neće izaći u světovna iz stana svoga, kako je to dobro sám u sebi shvatio sv. Augustin, kad reče, da izza kako je Boga obljubio, nimalo mu se više nije dopalo biti u světu. Isto će svaki dokučiti, koj dobro promišljava, kako Maria Magdalena, rajskim čuvstvom kod groba u Isusu tražeć stvoritelja, s plačom je gledala stvorenja, te od istih Angjelah, koji nju těšiahu, odvèrnula se kao nezadovoljna. (Ivan 20, 11—14.) Na toliko zauzme sèrdce božanstvo ljubavi, kad jedanput u sveto prijateljstvo s Bogom stupi, i Bogom cvasti počme, te njega kao u večernom neba rumenilu jedinu nade svoje zvězdu ugleda, koja iz dna duše suzu izvabi na oko, i tihosladkim plačem veže duboko čuvstvo već po naravi k tajnoj slutnji sva videćeg Bitja i k osěćanju svud sjajuće lěpote božje: a kamo li kada još živa věra, sladka nada i plamteća ljubav pram Bogu sèrdcu pripomože! S toga uvidih, da kroz milost ove trojice, kao rajski amanet duše, može duh naš sve one urese postići, koje nam je Isus s neba donio. Kroz ovu razsvětljujuću nebesku toplinu sèrdca mogli su si i oni Sveti, od kojih Apoštol Židovom u poglavju 11. govori, dobaviti savèršenu jakost duše u slabu tělu, neproměnljive odluke i pripravnost žèrtvovat se za ime Onoga, koj je svet i kojega su vruće ljubili, te našli uz najveće progonstvo razkošja punu milost u svetosti života svoga, svetosti, „bez koje nitko neće viděti Boga,“ (Žid. 12, 14.), u kojoj jedinoj biahu kadri, da oni, „kojih svět nebiaše vrědan, bludeći po pustinjah, po gorah, po pećinah i špiljah u kožah ovčjih i kozjih obilazili su stradajući, uplašeni, trapljeni, dok napokon za težkom uzom i mukom kamenjem zatučeni, izsěčeni, mačem smaknuti poginuše.“ (Žid. 36—38.) O lěpe zvězdice, koje su pred nami u věčnost otišle do izvora svetosti božje!

Ove, ove imam naslědovati, a ne one, koji su jučer „Hosauna“ pěvali, a danas „Crucifige“ viču, kojim je draga borba s tudjimi šakami, i dopadalo bi im se gledati medju sinovi i majkom njihovom razdor bogomèrzki i to medju majkom takovom, koja nam u krilu svome čuva Isusovu ljubav, čistoću slova božjega, mnoge milostinje i slasti života, i od svih věkovah moralno izkustvo za ravni put pokazati medju strastmi života k pravom pokoju na ovom i na drugom světu! I u tu svèrhu sve svoje sile i svu revnost svoju u ljubavi razvija, pa da ovoj majci nereknem: oprosti! • O dapače, koliko put se sětim na one njoj i kroz nju onom, koj ju je utemeljio, nanešene krivice, zauzimam položaj Petra, kad se Isus u sudbenoj kući okrenuo biaše k njemu, i bacio pogledom svojim suze u oči njegove; zauzimam položaj Pavla, kad blizu Damaska oboren, napokon pripoznavajući Isusa zapita: „šta češ da činim, Gospodine!“ kao od onog hipa na sva pripravan. U tom duhu uvidjenja prave težnje svih svetih božjih, da duhu svojem sve većma ubilježim lice božje i u sèrdcu si Boga nastanim, potvèrdi me, objači me, i sjedini me s Tebom i s Tvojim sladkim imenom, Isuse! jedina moja — po oživljujućem dušu moju nauku Tvome, po najmilijih priměrih svetog života něgda med učenici Tvojimi, po ljubavi, kojoj već nigdě jednake nije, po obećanju věkovite sreće i blaženstva — jedina moja utěho na světu!

Pavao Stoos,
podjašprišt i župnik Pokupski.

Nove knjige. *)

Mat. Sken. Babić, svećenik nadbiskupije zagrebačke, i župnik u Novoj Kapeli, pukovnije gradiške, **Propovědi neděljne, svekovne i prigodne**. S odobrenjem preč. duh. stola. U Zagrebu, 1857. Dva svezka. I. svezak 337 str. II. svezak 347 str., u svakom 59 propoviedih, dakle u oba 118. Ciena 2 for. sr.

E. Veverka, Sbírka výkladův a kázaní. Obsahuje řeči: *Marka*, *Slámy*, *Zahradníka*, *Hnojka*, *Hrona*, *Bžeháka*, *Daneše*, *Procházky*, *Raisa*, *Špachty*, *Štulce*, *Černohouze* a j. 1854—1857., Praha, Rohlička, 9 knjigah po 48 kr. sr.

Fr. Leop. Br. Lebermann, SS. Theol. Doctor, Dioecesis Argentoratensis Vicarius Generalis, **Institutiones Theologicae**. Editio *octava* emendatissima, 2. vol. Moguntiae, 1857. Kirchheim Ciena 6 for. sr.

Dr. M. S. Pòlak, **Die Unsterblichkeitsfrage**, vermittelst einer neuen philosophischen Grundlehre, und nach vorhergegangener Widerlegung der Gründe aller materialistischen Schulen. 1857. u vel. 8. X. i 252 str. Ciena 2 for. 15 kr. sr.

Bernard Wörner, **Zwei Familien**, nach einer wahren Begebenheit für Katholiken, Stuttgart, Scheitlin, 1857.

P. Pius Zingerle, Benedictiner von Marienburg, **Leben und Wirken des heil. Simeon Stylites**. Innsbruck, 1856.

Dr. F. X. Dieringer, erzbischöf. geist. Rath. Domcapitular am Metrop. Domcapitel zu Köln und ordent. Professor der Theologie, **System der göttlichen Thaten des Christenthums**, als Lehre von der Selbstbegründung des Christenthums, vollzogen durch seine göttlichen Thaten. *Zweite* verbesserte Auflage. Mainz, Kupferberg, 1857 8. Ciena 4 for. 40 kr.

Fr. Supp, **Kasuistik** in und ausser dem Beichtstuhle. Zweite vermehrte Auflage. Mit Approbation des hochw. Erzbischofs von Freiburg und der hochw. Bischöfe von Mainz und Rottenburg. 2 Theile, Mainz, Kupferberg u 8. Ciena 6 for.

Dr. Bucher Jordan, **Das Leben Jesu und der Apostel** geschichtlich dargestellt. In 16—20 Lieferungen, jede 5 Bogen à 30 kr. Stuttgart, Scheitlin.

Dr. ***Martin Deutinger***, Professor, Das Princip der neuern Philosophie und die christliche Wissenschaft. Regensburg, Manz, 1857. 8. XX. i 527 str. Ciena 2 for. 40 kr.

Jos. Chowanetz, **Das Landhaus**, oder vertrauliche Gespräche über den päpstlichen Primat und Beantwortung der gegen denselben vorgebrachten Einwürfe. Aachen, J. Hensen et Comp. 1857, V. i 218 str. u 8.

G. Jakob, Präfect des bischöf. Seminars zu Regensburg, **Die Kunst im Dienste der Kirche**. Ein Handbuch für Freunde der kirchlichen Kunst, mit Titelblatt und 12 Tafeln, Landshut, Thomanns Buchhandlung, 244 str. Ciena 2 for. 42. kr.

J. Döllinger, **Heidenthum und Judenthum**. Vorhalle zur Geschichte des Christenthums. 8. Regensburg, 1857. Ciena 6 for. sr.

Aug. Nicolas, La Vierge Marie et le plan divin. Nouvelles études sur le christianisme. Paris.
— — La Vierge Marie d'apres l' évangile. Nouvelles études sur les christianisme. Paris, u 8. Svaki svezak 2 f. 20 kr sr.

Isto djelo izdao je u njemačkom prevodu *C. B. Reiching* pod naslovom: Die Jungfrau Maria und der göttliche Plan (1. svezak), i: Die Jungfrau Maria nach dem Evangelium (2. svezak). Neue philosophiche Studien über das Christenthum von *Aug. Nicolas*. Regensburg, Mainz 1855—7. Ciena svakom svezku 1 for. 36 kr. sr.

Birkler, Professor regii Gymnasii Rottwilensis, Missae poliphonae e natura cantus choralis haustae atque revocatae ad similitudinem contrapuncti, una vocibus Sopr., Alt., Ten., Bass, altera 1. et 2. Ten. 1. et 2. Bass concinenda. Tubingae apud H. Laupp. Ciena 1 f. 30 k.

Albert Werter, ***Franz Xav. Steck***, Priester der Diöcese Rottenburg, ***Ph. Lander***, Stadtcaplan, ***Borrom. Reiching***, Präceptor: Grosse illustrirte Heiligen-Legende auf alle Tage des Jahres. Mit 1000 Holzschnitten. Mit vielen bischöf. Approbationen. Ulm, Ebner'sche Buchhandlung. Cielo djelo iznosit će 108 svezakah u 4. po 6 k. s. Dosad je izašlo preko 80 svezakah

*) Neimamo nit vremena, da pišemo, nit prostora da objavljamo u ovom listu kritike knjigah, što zasiecaju u bogoslovje i život katoličke crkve. S druge strane želimo ipak one štovane čitatelje, koji neimaju književnih časopisah i bibliografičkih oglasah kod ruke, upoznati s boljimi plodovi nove katoličke literature, nikli ovi u kojoj mu drago zemlji. Zato naumismo pod gori stavljenim nadpisom u buduće priobćivati naslove, a gdje doznamo i cienu takovih knjigah, koje se vrlinom svojom odlikuju, i koje su od nadležnih u tom poslu ljudih ocienjene i odobrene, te zato pohvale i preporuke vriedne. Svatko si kod toga može izabrati, što mu treba ili se dopada. *Ured.*

Urednik Nikola Horvat — U Zagrebu Brzotiskom Dra. Ljud. Gaja.

BROJ 5. U ČETVRTAK 4. VELJAČE 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Njekoliko kršćanskih običajah našega slavonskoga puka.

Od **Mijata Stojanovića.**

Liep je običaj našega puka, što sretavši se, sukobivši se, stigavši se, sastavši se, našavši se — pozdravlja jedna osoba drugu sa „Hvaljen Isus!“ a odzdravlja jedna drugoj sa „Uviek Isus hvaljen!“ Tako isto se pozdravlja i odzdravlja, kad tko kome dodje u kuću. Ženske osobe sjedeće budi gdje mu drago, ako vide, da pored njih prolaze muževi, osobito odličnija lica, poustaju, i na pozdrav „Hvaljen Isus!“ poklone se i odzdrave.

Razstajuće se i odilazeće osobe vele ostajećim: „S Bogom ostajte!“ a ove njim govore: „S Bogom pošli!“ ili „Da Bog dá srećno!“ ili „U ime božje!“ ili „Božja vam pomoć!“ „Bože daj, srećno vam bilo!“

Ako tko koga pozdravi sa „Dobro jutro! Dobar dan! Dobar večer!“ odzdravlja mu se sa „Bog dobro dao! Bog dobarce dao!“ ili „Zdrav i živ bio!“ Ako tko koga upita za zdravlje, ili kako mu je u domu ili u polju? odgovara mu se: „Hvala Bogu ovako i ovako,“ ili „Dao Bog ovako ili tako.“

Polazeći kamo, ili počimajući kakav posao, govori se: „Hajdmo u ime božje! Pomozi mili Bože! Bože blagoslovi!“ Jedući i pijući: „Bože naspori i nasiti!“ Legajući u postelj: „Sačuvaj, Bože, od zla i napasti! Bože sahrani!“

Ako se u kojoj kući porodi diete, ili se nadje omladina marve, ili urodi polje ili voćka, vele: „Dao Bog!“ ili „Bog se smilovao!“ ili „Bog nas pogledao!“ ili „Dobar Bog, pak dao!“ ili „Ljepši Bog, koj je dao!“ Prolazeći pored crkve, ili pored kapele ili krsta (križa) u selu, u gradu, ili izvan mjesta, muškarci skidaju svoje kape ili šešire, a ženske udarajući se skrušeno u prsa poklanjaju se, i mnoge starice krste se i Bogu mole.

Često je vidjeti pojedine osobe, osobito starce i starice, kako ljeti idući u polje ili iz polja povraćajući se doma mole krunicu na patrice.

Ako je tko bolestan, polazi ga rodbina, kumovi, prijatelji i susjedi, te ga razgovaraju, a često i lieče domaćimi ljekovi, ili se staraju propitati, gdje bi se i kako mogla naći pomoć, da bolestniku s Bogom pomogne. Ako se nadje tkogod u kakvoj nesreći, nevolji, biedi i napasti, bližnji ga njegovi tješe, hrabre, pomažu. Sirotam i ubogim puk naš rado pruža ruku i dieli pomoć u ime božje.

Jutrom i večerom, prije i poslje jela, kadgod zvoni zvono na pozdravljenje gospino, i počimajući budi kakav važniji posao, običaje naš puk moliti se Bogu i pozdravljati Gospu, Majku božju.

Kadgod mati djetešce svoje kupa, umiva, povija, zadaja, uspavljuje ili probudjuje, obično ga dobra i pobožna majka krsti svetim krstom i nad njime moli se Bogu i škropi kolievku svetom vodom, i nad čedom svojim zaziva u pomoć ime Isusovo, ime Bogorodice, zaziva u pomoć angjela čuvara i svetca zavjetnika svoga čeda, a čim diete počme progovarati, već ga počme dobra majka učiti izgovarati ime „Bog dragi, — sladki Isus, — blažena Djevica Maria, — sveti angjeo čuvar,“ — već počme učiti svoje djetešce, da govori: „Bože pomozi! Isuse smiluj se! Majko božja moli za nas! Otče nebeski daj mi zdravljice; daj mi srdašce krotko, vjerno i poslušno; daj mi ćud blagu, a razum oštar i bistar, volju sklonjenu na svako dobro“ itd.

Običaj je u našeg puka slaviti velike praznike, kao što su: Božić, Uzkrs, Duhovi, zatim mlade

nedjelje i ostale nedjelje i svetkovine, kako takodjer manje praznike, i po čestitih kućah slave se ovakovi blagi dani vriedno i shodno. Ide se u crkvu k službi božjoj prije i poslje podne; polaze se bolestnici; sluša se nauk kršćanski; uče se djeca Bogu moliti; čitaju se pobožne knjige, ili se sluša, gdje se ove čitaju; dieli se ubogim milostinja; u večer se, kad zvoni na pozdravljenje gospino, duže Bogu moli, nego u ostale dane.

Ali, žalibože, imade dosta mjestah u našoj domovini, gdje puk običaje u takve svetčane dane samo bolje i više jesti i piti, sigrat se, plesati i svirati, klatit se brezposlen po krčmah, pijančovati, kockati se, neići u crkvu, nego ići lovit ribe ili divljač, spremati voće, a često i tudje krasti, vozakati se u tudja mjesta, u polje ili vinograde zanemarivši službu božju; svadjati se i prepirati, druge ogovarati i zlobiti, zavadjati. — To je odsvećivanje praznikah; tako stari naši nisu činili, nego su običavali praznike slaviti po naredbi božjoj i sv. matere crkve.

Na Božić običaje naš puk, kad na badnji dan (badnjak) u večer upali se svieća, donieti slamu u sobu i razastrieti ju po sobi i kuhinji, a ponješto i po domaćemu stolu izpod stolnjaka na uspomenu one slame u betlemskih jaslicah, na kojoj položen ležaše svieta Spasitelj. Kad zazvoni zvono na pozdravljenje gospino, kleknu svi u domu, veliki i mali na božićnu slamu, mole se Bogu i pozdrave božićnom pjesmom uspomenu porodjenja Isusova.

Svaka domaćica u prostoj slavonskoj kući umiesi od biela pšenična brašna, što ga samo boljega ima, dva poput hleba u kiselo umiešena, u troje spletena kolača. Jedan se od ovih zove „Badnjača,“ a drugi „Ljetnjača.“ Prvi manje, a drugi više nakičen svakojakom kitnjom napravljenom iz istog tiesta: zviezdicami, ružicami, pripletci, uvojci, plugom i volci, stadom ovčicah, klasci i štipetci. Badnjača predstavlja stari, Mojsijev zakon, a Ljetnjača novi i ljepši zakon Isusov. Ovi se kolači blaguju na Božić.

Svaka domaćica, ako neima u svojoj kući, nadje u susjedstvu ili u rodbini komadić pritopa čista voska, uzme povjesmo fine kudjelje (lana), sjedavši uz vatru na ognjište razgrije vosak na mekano, da ga može s prsti po volji tanjiti, iz povjesam napravi fitilje i ove obloži utanjenim voskom i uvalja izmedju dlanah tri božićne sviećice, prvu gladku i prostu, drugu sa tri voštana obručića, a treću sa pet uštipah. Ove se tri svieće privežu na grančicu borovice (fenje), jele, bora ili jorgovana, a ova se zatakne pod tetivo ili za gredu u sobi nad stolom. Kad na badnji dan u večer sjedne domaća družina za stol k večeri, odsieče domaćin prvu svieću sa grančice, upali ju, i tad svi poustaju i mole se Bogu, a mala djeca redom dobiju istu goruću svieću u ručice, pak se stavši na klupu ili stolicu okreću i pozdravljaju družinu ovako: „Bogo se rodi!“ Družina odgovara: „U istinu rodi se, i ti nam živ i zdrav bio!“ Opet diete govori; „Hvaljen Isus! Bogo se rodi!“ i družina mu odgovara: „Uviek hvaljen Isus!“ I tako biva dok se po triput obredi svako u kući diete, koje već zna govoriti.

Druga svieća sa tri voštena obručka, koja opomenuti ima na otajstvo presvetoga Trojstva, pali se pred objedom na prvi dan Božića, i s njom se isto čini, što i s prvom, a treća ostane na grani do mladog Božića iliti Nove godine, do obrezavanja Isusova. Na trećoj je svieći pet uštipah za uspomenu pet ranah Isusovih.

Kad tko u Slavoniji božićnih danah dojde u tudju kuću, ovako pozdravlja našavše u kući: „Hvaljen Isus! Čestit Vam Bog i Božić i srećna nova godina!“ Odzdravlja mu se: „Uviek Isus hvaljen! i ti živ i zdrav bio!“

(Konac će sliediti.)

Misije katoličke crkve.

(Po Chateaubriandu ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

III. Misije kitajske.

Dva redovnika iz reda sv. Franje, jedan Poljak, a drugi Francez, biahu prvi Europljani, koji prodrieše u Kitaj, oko polovice dvanaestoga vieka. Marko Paolo Mletčanin, Nikola i Matej Paolo iz iste obitelji poduzeše zatim dva putovanja u Kitaj. Kad su Portugezi obreli put u Indiju, nastane se u Makao; a otac Ricci iz družbe Isusove odluči odtale prodrieti u kraljestvo kattajsko, o kojem se toliko čudnovata pripoviedalo. On se ovdje najprije maši da prouči kitajski jezik, koj je najteži od svih jezikah. Njegovo oduševljenje i gorljivost svlada sve tegobe, te poslje više pogibeljih i uztukah dobije godine 1652. dozvolu od kitajskih vlastih, da se u Šuašen nastaniti smije.

Ricci, bivši gojenac Cluvijev, te vrlo vješt matematici, pomoćju ove znanosti steče si zaštitnikah medju mandarini. On ostavi odielo tamošnjih boncah, te se odjene ruhom književnikah. On je predavao geometriju, s kojom je znao vješto spajati najvažnije nauke kršćanskoga ćudoredja.

Ricci prodje redomice iz Šuašena u Nemšem, Pekin i Nankin, sad zlo, sad s veseljem primljen. Nepogodam suprotstavljao bi nepobjedivu trpljivost, i gojio vazda živu nadu, da će rieči Isusove ipak plodom uroditi. Napokon i sám vladalac, očaran kriepostmi i znanjem vjeroviestnika, dozvoli mu stanovati u glavnom gradu, te mu, kao i njegovim suposlenikom, poda mnogo povlasticah. Jezuite pokazaše u svom djelovanju veliku oprezpost i duboko poznanje srca čovječjega. Oni počitavahu običaje kitajske; k svemu se prilagodjivahu, što samo nije vriedjalo zakon Evangjelja. Nu u svom djelovanju budu napadani sa sviuh stranah. „Zavist, kaže Voltaire, pokvari plod njihovog mudrog djelovanja; i taj duh nemira i razspre, što je u Europi skopčan sa znanjem i umom, obori najveće i najsjajnije osnove.“ [1])

Ricci je dospio na sve: on je odgovarao na potvore svojih neprijateljah u Europi, on je bdio nad uzkrsnuvšimi tek crkvami u Kitaju, on je predavao matematiku, on je pisao u kitajskòm jeziku knjige na obranu svoju proti urodjenim književnikom, koji ga napadahu, on si je uzčuvao prijateljstvo carevo, i pribavio pristup u carski dvor, gdje mu njegova uglađenost pribavi ljubav i počitanje velmožah. Toliki i takovi napori skratiše mu život; on svrši u Pekinu svoj 57.-godišnji život, od kojega dobranu polovicu provede u apoštolskih trudovih.

Po smrti Riccievoj budu i misije zapriečene pobunami, što su zatim sliedile. Nu kada car tatarski Kun-či zasjede na prestolj, naimenova on otca Adama Schalla za predsjednika sbora matematičkoga. Kun-či umre, a za vrieme mladoljetnosti njegova sina Kang-hi-a kršćanstvo bude progonstvu izvrženo.

Kada car postane punoljetnim, biaše već koledar kitajski u najvećem neredu, zašto je trebalo, da se opet pozovu misionari. Mladi car vrlo je milovao otca Verbiesta, namjestnika Schallova. On dade kršćanski vjerozakon izpitati svojim državnikom, te izradi vlastitom rukom list na obranu jezuitah. Presudnici poslje zrela izpita izjaviše, da je vjerozakon kršćanski dobar, da neima ništa u njem, što bi se protivilo čistoći nravah ili blagostanju carevine.

Doista na čast služi učenikom Konfucijevim, što su izrekli onaj sud na obranu vjere Isusove. Malo poslje toga očitovanja pozove Verbiest iz Pariza učene jezuite, koji proslaviše ime francezko tamo do središta Azije.

Jezuita, koj putovaše u Kitaj, oskrbi se dalkozorom (telescopom) i kompasom. On se kretaše u dvoru pekinskom uglađenostju, što je vladala u dvoru Ljudevita XIV., podupiran k tomu znanostmi i umjetnostmi. Razvijajuć zemljovide, kretajuć zemaljskimi krugljami, pokazujuć zviezdovide, naučaše udivljene mandarine pravi tečaj zviezdah i ime onoga, koj njimi upravlja na njihovih putanjah. On odkrivaše mane prirodoslovja, samo da može laglje uzbijati pogrješke ćudoredja; on im usadi u srce, kao pravo njihovo mjesto, smjernost i poniznost, koju oni preziraliu, potičuć ih svojim ponašanjem na veliko počitanje Boga i štovanje svoje domovine.

Koli slavno biaše za Francezku, što oni ponizni redovnici upravljahu u Kitaju ljetopisi toli ogromnoga carstva. Iz Pekina budu stavljana pitanja u Pariz; vremenoslovje, zviezdoslovje i prirodne znanosti davahu priliku zanimivim i umnim razpravam. Kitajske knjige biahu prevadjane na francezki, a francezke na kitajski jezik. Otac Parenin u svojem listu na Fontenella piše Akademiji znanostih ovako:

„Gospodo! Čudit ćete se možebiti, što vam iz tako daleka šaljem jedan nacrt anatomije, i jedan tečaj liečničtva i više prirodoslovnih pitanjah, pisanih u jeziku takovom, koj će vam biti jamačno nepoznat; nu prestat ćete se čuditi, kad uzvidite, da su to vaša djela, koja sam odjenuo tatarskim ruhom“ [1])

Ovaj list, u kojem vlada duh i slog onih vrlih muževah, koji su u sadanje vrieme gotovo sasvim zaboravljeni, valja od kraja do kraja pročitati. „Isusovac Parenin, veli Voltaire, muž odličan svojim znanjem i bistrim umom, govorase vrlo dobro kitajski i tatarski, te je kod nas poznat svojimi umnimi i poučnimi odgovori o kitajskih znanostih, što ih je napisao na stavljene učene prigovore po jednom od boljih naših filosofah“ [2])

Godine 1711. darovà car kitajski jezuitom tri nadpisa, što ih sám sastavi, za crkvu, koju su oni u Pekinu sagraditi dali. Nadpis na pročelju glasio je:

„K počelu sviuh stvarih.“

Na jednom od dviuh piljevah u peristylu, čitalo se:

„On je neizmjerno dobar i neizmjerno pravedan; on razjasnjuje, on uzdržaje, on upravlja sve s najvećim ugledom i s najvišom pravicom.“

Na posljednjem pilju biahu ove rieči:

„On se nije počeo, njemu neće biti ni konca: on proizvede sve stvari od početka; on je ravna, i on je svega u istinu Gospodin.“

Komu je god stalo do slave svoga naroda, toga mora živahno ganuti, kad vidi, kako poukom

[1]) Essai sur les moeurs chap. CXCV.

[1]) Lettres édif. tom. XIX. pag. 257.
[2]) Siècle de Louis XIV. chap. XXXIX.

siromašnih vjeroviestnikah francezkih takove pomisli o Bogu goji poglavica milıunah ljudih: kako je to uzvišena poraba vjerozakona!

Narod, mandarini, književnici ogrliše jatomice novi nauk; obredi njegovog bogoštovja nada sve su divno djelovali. „Pred pričestju, veli otac Prémare, kako ga navodi otac Fouquet, napomenuh sva uzvišena čuvstva, što ih treba gojiti, da se dostojno pristupi k ovomu presvetomu svetotajstvu. Pa akoprem jezik kitajski neobiluje izrazi za unutarnja čuvstva srca, rieči moje ipak proizvedoše velik utisak. — — — Ja opazih na licu ovih dobrih kršćanah takovu pobožnost, kakove doslje nevidjeh.“ [1])

„Loukang, veli isti misionar, sklonio me je na seoske misije. Ja podjoh iz trgovišta, i nadjoh ubogi puk, gdje na više stranah radi; ja se prikučim k jednomu izmedju njih, kojega mi se obličje bolje od drugih dopalo, te mu stanem govoriti o Bogu. Činilo se kao da je zadovoljan s onim, što sam govorio, te me pozove u dvoranu starješinah, da mi tim čast izkaže. Ta kuća je jedna od najljepših u mjestu; ona je obćenita za sve stanovnike, buduć ovi, uslied staroga običaja, da nikamo neidu izvan svoje zemlje, sačinjaju danas jednu porodicu, koja ima jednoiste djedove. Dok sam bio ondje, množina ostaviv svoj posao sgrnu se oko mene, da sluša sveti nauk.“ [2])

Nije-li to prizor iz Odiseje, ili bolje iz sv. pisma?

Carstvo, kojega nepromjenljive običaje nemogahu preko dvie tisuće godinah preinačiti vrieme, pobune i pobjede, ovo se carstvo promieni na glas jednog vjeroviestnika, došavšeg iz tudjega svieta. Ukorenjene predsude, ostarjele navade, vjerozakon, što ga vjekovi posvetiše, sve ovo izčezne pred samim imenom Boga evangjeoskoga. U isti par, kad mi ovo pišemo, u isti čas, kadno kršćanstvo progone po Europi, ono se razgranjuje po Kitaju. Ona vatra, koju su držali za ugaslu, uzplamtila se, kao što obično biva poslje progonstva. Kada u Francezkoj ubijahu svećenstvo, kada mu otimahu imovinu i časti, redjeno je u potaji ipak misnikah bez broja. Prognani biskupi morali su često uzkraćivati redjenje mladićem, koji su hlepili za mučeničtvom. I ovo na novo dokazuje, što je već tisuć putah dokazano, da oni slabo ponjaju duh kršćanstva, koji ga misle utamaniti, dočim pod njim podžižu lomaču. Protivno ljudskim stvarim, gdje narav u mukah pogiblje, prava vjera uzdiže se upravo u protivštinah. Bog ju obilježi istim pečatom, kojim i kriepost.

(Dalje će sliediti.)

[1]) Lettr. édif. tom. XVII. pag 149.
[2]) Ibid. pag. 152 et suiv.

Dopisi.

† *Iz Senja.* (Osmrtnica.) — U noći medju 18. i 19. siečnja o. g. oko 11 satih usnù u Gospodinu preč. gosp. Dr. *Agrikola Kargačin*, veliki predstavnik stolnoga kaptola modruškoga u 60. godini dobe svoje u Novom, nakon kratkog ali žestokog borenja, koje mu prouzroči krepka njegova tjelesna sàstava, uznemirena tajnim njekim unutarnjim, radi kojega se više putah prijateljem svojim pritužívaše, napadajem želudačne rane, koju on običavaše račnim zametkom ili čvorom nazivati, i koja je taj dan na 18. postignuv najveći stepen razdraženosti naglo s uzburkanom krvi do pljućah doprla, i svaku pomoć, koju mu dva vješta liečnika na sačuvanje i produženje dragocjenog njegova života pružahu, nedostatnu i zaludnu učinila; te tako nam ga u dobi, u kojoj bi još dulje vremena bio mogao crkvi i domovini, kojim je sa svom srdačnosti oddan bio, služiti, ugrabi, i u domovinu blažene vječnosti prestavi. — Tužit nam se ovdje i žaliti za njim bilo bi od potrebe, da nam nepada na um, da sù sudi gospodnji, i zakoni neizmjerne njegove providnosti, koji upravljaju dnevnim životom umrlih na zemlji, za omedjašenu pamet našu nedokučivi; pače koji iz prividno neugodnih slučajah, te srdcu ljudskomu tegotnih i žalostnih udesah znadu izvesti dobra: s česa nije drugo, nego uzkliknuti: Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum! — Ovo na utjehu znancem i prijateljem njegovim budi rečeno, koji znam da skupa s nami, uz „pokoj vječni,“ što mu ga željti, i od Boga izmoliti dužnost nam kršćanska nalaže, — nad umrlih ostancih posljednji znak ljubavi bratinske izkazat mu nebudu uzmanjkati. —

Pokojnik bio je rodjen u Novom u Vinodolu na 4. studenoga 1797. Poslje kako je prva počela odgoja svoga u otčinskoj kući primio, na daljnje naobraženje poslat bi najprvo u Senj, zatim na Rieku, odakle po dovršenoj gymnasii na zagrebačku akademiu, gdje, kako bi odlikovanim napredkom u mudroslovnih znanostih usavršio se, obljubi stališu duhovničkom udružiti se, našto bude u prvu godinu bogoslovja u Senj odpravljen. Ovdje videći učitelji njegovi liepe sposobnosti uma, nastojahu izposlovati, da se odpravi na koje sveučilište; uslied toga bi poslat u Beč, gdje se je bavio ne samo za vrieme bogoslovnog tečaja, nego kako je ovaj dovršio, i na 28. listopada 1820. godine redjen u misnika, jošte u višjem naobraženja duhovničkoga gojilišta kod sv. Augustina, dokle je na čast doktora bogoslovja podignut bio. Iz Beča vrativši se u domovinu bi u izpražnjenu župu Perušić najprije kao upravitelj, zatim malo vremena postoja kao župnik umiešten; za kratko postade okružja istoga imena podarcidjakonom, i tako izim kratkoga boravljenja u Senju kao učitelj sv. bogoslovja kroz dvie godine, ostade cielih 20 godinah. Kadno bi pak poduzeta obnova kaptola modruškoga, budu zasluge

njegove duhovne službe od preuzvišenog gospodina biskupa Mirka Ožegovića na toliko uvažene i procienjene, da je odmah visokom mjestu predložen bio skupa za kanonika i velikog predstavnika, a nješto za tim za opata sv. križa u senjskoj drazi; i u ovoj časti ostao je i živio do smrti svoje. —

Ovo su u kratko samo njeke crtice iz njegovog života, koje pobitih narisati, i štovateljem njegovim do znanja staviti, nemogav se u djelokrug njegove dvorne zvaničnosti upuštati poradi nedostatka podatakah i prostora našega crkvenoga glasnika. Nemogu vendar na ino, nego dvie osobite krieposti njegovog riedkog i muževnog značaja da napomenem, a to: osobitu i izvanrednu ljubav, kojom je on kroz više godinah starca si otca nuza se ne samo nastojao i milovao, nego upravo reći i djetinskom oddanostju u njegovoj iznemogloj i vida lišenoj dobi više sám nego kroz služinčad, negledeć na svoju visoku čast, koju je svedj sinovskoj dužnosti podčinjavao, nerazdružimice njegovao, pitao i uzdržavao. — Druga je paku osobito počitanje i iskrenost, kojimi je svakog i nesjetnog budi kod kuće, budi na putu susretao, i kao sa svog visokog dostojanstva snilazeć malom i velikom istom dobrohotnosti srdce svoje otvarao. — Neću duže štioce zadržavati; jer i onako, u uspomeni vječnoj bit će pravedni, od sluha zla neuzbojat se; a u kratko od njega sve ću kazati, ako rečem: da je bio pravi svećenik i pravi rodoljub. Zato punom nadom odazvat mu možemo: blaženi mrtvi, koji u Gospodinu umiru; djela bo njihova sliede ih.

† *Iz Senja* dne 24. siečnja. Ovih danah oddielio se je od nas velečastni o. Josip Radoš, pošto je u primorskih mjestih naše biskupije sabrao za carigradsku bolnicu 2702 for. sr. Ista svota je kroz preuzvišenoga gosp. biskupa za daljnje opredjeljenje na ministarstvo bogoštovja opremljena, odkud će putem ministarstva izvanjskih poslovah na svoje mjesto biti uručena. Pomenuti otac otišao je za istu svrhu u krčku (veljsku) biskupiju, od onud će u Trst, a zatim opet u gorske kotare naše biskupije, i u krajinu povratit se, gdje mu sada zimska oluja smeta nastaviti poslanstvo svoje.

Od Kupe. — Kadgod bi u Vašem štovanom listu čitao viest o kakovoj svečanosti, što se za uzveličit slavu Boga, za proslavit koju kršćansku kriepost, ili za dobro puka ovršila, ili kad bi nam oglasila koj primjer vrline ili požrtvovanja za napredak i dobro naroda: svagda mi se od radosti srdce širilo; jer mi takove viesti vazda zasvjedočavahu onu u kat. crkvi neugašenu bogoljubnost, one uzvišene krieposti, i one samo kršćanskom duhu dokučive velike žrtve, kojimi se ista ova naša sladka mati u cvatućoj dobi svoga začetka ponosiaše. One bi mi se svagda činile kao krepki uztuk neprijateljah naše crkve, i kao djelotvorni dokaz njene žive prvobitne vjere, dokaz, da kao što njekoč pod upravom svojih prvih poglavicah, tako isto i dandanas poslje punih 18 vjekovah istu po Bogu — Isukrstu — opredieljenu si svrhu jednako pred očima ima, i oko nje neutrudivo nastoji. — S toga uzroka (jer kad bi znao, da će mi tko kakovu drugu svrhu podmotnuti, volio bi sasvim šutiti), s toga dakle jedino uzroka, da se štovani prijatelji kat. lista čitajuć razvesele opet ugodnom viesti o svečanosti mnogimi žrtvami prigotovljenoj, kao što se ja učestvujuć kod nje obradovah, — hoću da Vam ju iz naših zakutnih stranah u kratko prijavim s uljudnom molbom, da ju primite u Vaš štovani list.

Biaše 25. siečnja t. g. na dan obraćenja sv. Pavla. Svetkovina zapovjedana nebiaše, a ti, koj si prolazio kroz ledom i snjegom pokrite doline i brežuljke Pokupske, vidio si, kako sa svih daleko raztrešenih i većom stranom divljom šikarom i šumom zastrtih selah župe Pokupske ubogi narod po ljutoj zimi — premda je sunce krasno na nebu sjalo, — velikim brojem vrvi put svoje krasno ponovljene i nakićene župne crkve, sv. Ladislavu kr. posvećene. I ja sam se u isto doba onamo vozio, da radosti onoga puka i njihova pastira udionikom budem. Promišljajuć putem, kako blistajuće i svjetleće sunce iz vedra i čista neba niti nas putnike, niti studenu zemljicu nemože da ogrije, sjetih se sjajnoga sunca Isusa, koj ledeno srdce progonitelja Šavla svjetlimi svojimi traci istom u Damasku sasvim raztopi, te pomislih u sebi, nebi-li i nas, dok u stan Božji, ne istina u Damasku, već u župnu crkvu Pokupsku dodjemo, nebi-li i nas istom ondje toplo nebesko sunašce ugrijalo i od studeni premrzlo srdce raztopilo? Pa tako i bude. — Samo onaj, koj je vidio, u kako zapuštenu stališu biaše spomenuta župna crkva Pokupska iznutra, pa onaj, koj poznaje veliko ubožtvo, kojim se mora boriti tamošnji puk, i onaj, koj znade, koliko je trebalo golemih zaprekah odvaliti a neugodnostih nadvladati, dok se moglo toli liepo djelo učiniti, samo onaj, kažem, može vriedno uvažiti trud i nastojanje tamošnjega vriednoga pastira, župnika i podjašprišta, koj je, neštedeći nikakva truda nit napora, u toli sjajno stanje stavio svoju župnu crkvu, da se na daleko i široko, ne samo po našoj domovini, već i po ostalih krunovinah, medju seoskimi župnimi crkvami malo koja sada s njom ogledati može. Ove dakle vele ukusno iznutra ponovljene crkve, njenih 5 krasnih i bogato nanovo pozlaćenih žrtvenikah i kipovah svečani blagoslov imao se je danas službom božjom ovršiti; ovdje imala je tom prilikom sv. vjera Isusova nanovo posvjedočiti, što je kadra učiniti, kada u srdcu čovjeka živi; ovdje je imao Isus, pravo i vječno sunce nebesko, nanovo opet ogrijati ohladnjela srdca župljanah i uzpaliti u njih tinjajuću iskru pobožnosti i dobrotvorstva.

Da Ti je, blagi čitatelju, bilo sa mnom stupiti u taj dubkom samimi župljani napunjeni hram, to bi se bio u istinu uvjerio o malo prije izraženih mojih riečih:

poćutio bi bio sladku i rajsku njeku ćut, koja obuzima kršćansko srdce kod pogleda na tu krasnu crkvu. Službu Božju činili su (jer domaći g. župnik biaše bolešljiv) susjedni župnici, a domaći duh. pomoćnik rekao je prigodi primjerno slovo. Kada je na koncu stao pohvalno spominjati doprinešene velike žrtve ne samo ubogog župnog puka, koj glede svoga ubožtva skoro nevjerojatno mnogo učinì, i ostale gospode dobročiniteljah, već i mnoge zasluge i žrtve tako za ovo krasno djelo kao i za ponovljene i podignute kapele, i za duhovnu korist ciele župe velečast. domaćega župnika, radostnom suzom ljubavi ogledà se sav pobožni puk na svoga vriednoga pastira, želeći mu tim javnu hvalu i ljubav izkazati, koga taj preugodni prizor, kao i susjeda uz njega sjedećega, do suzah ganù. Na povećanje slave Božje doprinesoše mnogo miloglasno po tamošnjoj školskoj mladeži pjevane pjesmice, koje zajedno s napjevom za taj dan, kao i u obće za službu Božju sastavi sám g. domaći podarcidjakon i župnik. Glavne stranke sv. mise biše pucanjem iz mužarah i susjednim prekokupskim graničarom označene. — Poslje dovršene službe Božje primio je g. domaćina iskrene čestitke od više svojih prijateljah svjetovnoga i duhovnoga stališa, koji su došli, da mu taj dan, koj i njegov imendan biaše, svojom pritomnostju radostnijim učine. Sa željom, da bi nam Bog mnogo takovih brižnikah dao, razidosmo se kućam.

J. M. Iz Djakova 26. siečnja. (Osmrtnica.) Dne 24. smućeno bì Djakovo žalostnim dogadjajem, kakvim nije davno smućeno. Toga dana preminù u Gospodinu ovdješnji kanonik, prečastni gosp. *Martin Komendo.* Sve do svoje sedamdesete godine uviek zdrav, jedar, dobre volje i puno snažan, u sedamdeset i prvoj strovali se u težku bolest, u kojoj se je posried grozovitih mukah i bolih borio dugo medju životom i smrti, dokle se je najposlje svidjelo Bogu, da nadvlada smrt. Njegov rodjak, klerik u ovom sjemeništu, cvietak od pokojnika marljivo gojen, s gorkimi suzami na očima i drhćućom rukom zaklopi mu oči na duboki san do sudnjega dana. Pokojnik biaše medju nami, mi ga vrlo rado vidjasmo, i tako smo svojim srcem za njega prionuli, te nam je sada neobično mučno vjerovati, da je izmedju nas izčezao; još ga uviek očima tražimo, još ga izgledamo, da nam svojom pobožnostju prednjači, da nas kršćanskom ljubavi ogrieva i neokaljanim značajem u značajnosti učvršćuje.

Ali zalud nam je tražiti, njega više neima. — Svojim dugotrajnim odličnim službovanjem skoro u svakoj struci crkvene službe, učinio se zaslužnim za crkvu i biskupiju, a time i za domovinu. Nebiaše to muž, o kom bi se slava i glas raznosi ona sve četiri strane svieta, ili koj bi lebdio za imenom velikih ljudih, već tih i ponizan skrovno kao zdenac, zakriljen onom istom travom, koju natapa i podiže, natapljaše golo zemljište poniznih i ubogih. Zato i jest razplakana danas sirotinja, izgubivši u njem neumornoga dobročinitelja. Svojoj rodbini biaše on neizcrpiv izvor obilne podpomoći, a mladje svećenstvo smatraše ga uviek za otca, koj je umio blago opominjati, koriti i milosrdno opraštati. Prečastni kaptol lišen je u njem dostojnoga člana i iskrenoga savjetnika, koj nepoznajuć pristranosti i spletakah uviek je ravnim putem k cilju pouzdano koracao. Otišao je izmedj nas, da se sjedini s premožnim Gospodinom, kojega je za cieloga života u poniznoj skrušenosti kršćanskimi djeli slavit i dičit nastojao.

Na sprovod osim svećenstva s presvietlim gospodinom biskupom na čelu, osim činovničtva okružnog i vlasteoskog, sgrnulo se množtvo svieta obojega spola, da onomu, koga su živa ljubili i štovali, posljednju kršćansku počast izkažu, i da se na grobu pomole za njegovu dušu. Svamogući Bog dao mu vječni pokoj!

F. M. Iz Kreševa u Bosni u siečnju 1858. Radi velike za me važnosti prošle godine i dva sam se i tri puta obazrio na nju, te ju dobro promotrio i razgledao. Tom prilikom opazih, da je ona nam Bošnjakom doniela nješta sasvim novoga, što buduć da nije bez zanimivosti i važnosti obće, putem ovim javnosti predati naumih. — To je najprije promjena nedjeljnih pazarah. Onda naime, kad je bilo u vlasti poturčenih Bošnjakah učiniti i uvesti štogod bi im na um palo proti kršćanstvu, naredili su: da se u onih mjestih, u kojih su uslied sultanskih poveljah kršćanske crkve kakve takve trpljeti morali, t. j. u Fojnici, Kreševu, Sutjeski i Varešu, spomenuti pazari nedjelom drže. To su učinili, da nedjeljom nebi mogao u crkvu drugi dolaziti nego samo ženskinje i mladjarija; starješine bo i drugi poodrasli morali bi ostati, da ih pazar nemine, da jedni prodadu, što su za prodaju imali, a drugi da kupe, što im je trebalo. Zato su izmedju tih samo oni išli na tako zvanu veliku (poldnevnu) misu i pod njom naviešćanu rieč božju, koji su skroz osvjedočeni bili, da će Bog, koj onako liepo odieva ljiljane poljske i hrani ptice nebeske, i onim svaka udieliti, koji prije svega traže kraljestvo božje i pravdu njegovu. — Kako je to moralo biti duhovnim pastierom a osobito biskupom na srdcu, bolje će gorljivi duhovnici i revni štioci lista ovoga sami po sebi razumjeti, nego da im ja kazivanjem toga dosadjujem. Nu trpljeti su i šutiti morali, da drugčije kakvu veću biedu nenavuku na se i stado svoje. A kako je vrieme došlo, da se bez veće pogibelji proti tomu raditi moglo, bez otezanja su i oko toga nastojali. Prvi od biskupah, koj je sretnije glede toga doba dočekao, jest sadašnji presvietli g. Fra Marian, koj se i jest odmah sgodnom prilikom poslužio, i sva moguća pokušao, da se taj običaj ukine, te pazari u radićne dneve prenesu. Dosad je toliko postignuto, da se u prva dva mjesta ne više u nedjelju, već u ponedjeljak obdržavaju spomenuti pazari. U dva druga još i sada po staromu

ide, nu s uzrokah, kako čujem, koji se neće moći dugo održati, te se je čvrsto nadati, da će se i u njih skoro svetiti dan svetačni bez ikakve zapreke. (Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. U oči nastajuće korizme izdao je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup na svoje duhovničtvo opet obširan pastierski list. Visokočastni nadpastir, pošto je u svojih prvašnjih korizmenih i inih pastierskih poslanicah pretresao gotovo sve glavnije predmete svećeničkoga života, osobito pako duhovnoga pastierstva, uzeo je ovom prilikom svomu svećenstvu govoriti o tegobah i ugodnostih duhovnoga pastierstva.

Medju suprotivštine duhovničkoga života broji vrhovni pastier najprije ograničenje slobode, koje zahtieva od svećenika, da si često uzkrati, što je drugim ljudem prosto činiti, da se neuživa slastih i lastih, što su drugim stališem dopuštene, — po imenu da se odreče obiteljskih radostih, budući zakonom crkve na bezženstvo i podpunu čistoću obvezan. Zatim mnogi duhovnički poslovi zahtievaju i veliki napor silah i s više obzirah protive se ljudskim naklonostim. Mnogim duhovnikom, osobito koji na selu življeti moraju, manjka drugovanje s naobraženimi ljudmi, u vrieme bolesti obično je daleko liečnik i ljekarna, a često neima na blizu niti najnuždnijih stvarih za svagdanji život, pa to isto valja o knjigah, novinah, časopisih i ostalih pomagalih naobraženosti, koja seoskom duhovniku obično manjkaju. Svećeniku je mnogo putah usried noći ostaviti san i kuću, te bilo vrieme kakovo mu drago, i na više urah daljine hrliti mu valja k opasnom bolestniku. Dočim poslovanje ostalih ststališah pruža priliku radostim ili bar neugodno nije, traži od duhovnika zvanje, da se najvećom stranom samo ozbiljnimi i neugodnimi poslovi bavi, kao što su: slušanje izpovjedih, mirenje zavadjenih suprugah, dielenje svetotajstvah bolestnikom, pripravljanje na smrt umirućih, pokapanje preminuvših. Sve ove tegobe jošte mnogom duhovniku to povećava, što su mu dohodci tako slabi, da glede istih svojih potriebštinah često kraj s krajem sastaviti nemože, nekmo-li da, i koliko bi želio, dieli ubogim milostinju, da bude gostoljubiv i da pomaže siromašnom svom rodu. Isto točno izpunjenje svojih dužnostih prouzroči duhovniku kadšto svakojakih zamjerah, prigovorah, mržnju, odpor, neprijateljstvo i drugih nevoljah od ljudih, osobito onakovih, koji radi izopačene svoje ćudi mrzeć na vjeru preziru i službenike njene. K tomu jošte dolazi, da svakoga duhovnika čeka strog i točan račun, što će ga imati položiti ne samo o svojem životu i poslovanju, već i o svih povjerenih si dušah.

Uz sve ove neprilike i protivnosti ima duhovnički život i svojih utjehah, ugodnostih i pravih radostih. Obćenito i najobilatije vrelo ovih jest uzvišenost duhovničkoga zvanja, koje ide na to, da se ljudi životom vjerom rukovode na kriepost, a putem ove postignu vremenitu sreću i vjekovito blaženstvo. No i pojedine grane duhovničkoga zvanja pružaju liepu priliku plemenitom veselju. Duhovnik kao propovjednik može se radovati, videć kako valjano i revno naviještane po njem rieči božje slušatelje njegove potvrdjuju u vjeri, navode na dobre nakane i nebesku utjehu ulievaju u zabrinuta im srdca. Duhovnik kao naučitelj mladeži u počelih kršćanske vjere ima dosta razloga veselit se, kada opazuje, kako pouka njegova kao plodno sjeme u mladjanih grudih polagano niče, lista, cvjete i rodom rodi. Duhovnik i kao izpovjednik ima povoda radovat se, ma i jednoga samo pokornika s puta grieha i vječite propasti svratio na put pravde, i tim spasio dragocjenu dušu brata svoga. Što o ovih trih, to valja i o svih drugih dužnostih svećeničkoga zvanja. Po imenu pako polieže mnogo radostih za duhovnika iz djelah tjelesne i duševne milosrdnosti. Nemože istina duhovnik svim vazda pomoći, nemože sve nevolje od svojih viernih ukloniti, ali dobrom voljom i ljubavi bratinskom može te biede umanjiti i ublažiti. Kada duhovnik u toj struci učini, koliko prema okolnostim učiniti može, kada shodnim načinom neodlučne svjetuje, nestalne potvrdjuje, neuke ubavješćuje, turobne razgovara, slabe jači, mržnje i neprijateljstva upokojava, ubogim kad može svojom, kad nemože tudjom izprošenom milostinjom pritiče u pomoć, — u jednu rieč, kada je on svojim viernim pravi prijatelj, utješitelj i otac: eto ti toliko izvorah najčistijega veselja! Ovomu jedino veselju treba pripisati, što se njemu za volju čitave družbe obojega spola sasvim posvećuju ovim djelom milosrdja, a u njih toliko raznih načinah sliede, da, kad bi ih izbrojiti valjalo, znao bi gdje početi, ali nebi znao kako im na kraj doći. Izmedju ovih djelah milosrdja obširnije napominje nj. uzoritost dva prije došastja Spasiteljeva svietu gotovo nepoznata, naime nastojanje oko bolestnikah i utamničenikah, — i duboko u srdce dirajućimi riečmi opisuje, što vriednom svećeniku glede jednih i drugih prinadleži činiti, i što čineć radostno mu srdce širi. Jošte ima jedan i to ponajglavniji i najvažniji vrutak, iz koga izviru duhovničke radosti, naime prikazivanje prečiste žrtve novoga zakona i duh sveudiljne molitve; šta bo može čovjeku i kršćaninu veću i čistiju slast nanieti, nego-li je svetotajstveno sjedinjenje sa Spasiteljem svojim, nego-li je sveudiljnom molitvom skopčani savez s Bogom!

Ove radosti duhovničkoga zvanja takove i tolike su, da iste suprotivštine i neugodnosti, s kojimi je sdružen svećenički život, ublažuju, pače ih pretvaraju u nova vrela uznositijega veselja. To visokočastni nadbiskup dokazuje pojedince na svih suprotivštinah i tegobah, što ih je u prvoj strani svoje poslanice napomenuo.

Na koncu stavlja uzoriti stožernik jošte pitanje: čemu treba pripisati, što blagi plodovi duhovnoga pa-

stierstva podpunom mjerom samo u katoličkom duhovničtvu uspievaju? Dva tomu navodi razloga: jedan je jedinstvo vjere, osnovano na nepogrešnom ugledu crkve i sdruženo s crkvenom vlasti, što je pod jednom vidivom glavom iz više razdjelah hyerarchie Bogom naredjena; a drugi je bezženstvo kat. duhovničtva. Jedno i drugo potvrdjuje i narav ovih razlogah, i često uz mnogo veća sredstva bezuspješna nastojanja od kat. crkve oddruženih kršćanskih sljedbah.

To je samo gola okostnica, kojoj je uzoriti gospodin kardinal u svojoj ovih danah po nadbiskupiji razposlanoj pastierskoj poslanici poznatom svojom izvrstnoćom podao krv i meso, duh i život, i koju nijedan zvanju svome vjeran misnik poslje pročitanja bez utjehe i obodrenja odložiti neće.

— C. kr. kotarski ured dugoselski javno i službeno u novinah zohvaljuje tamošnjoj vlastelinki, gospoji *Katarini Blaha*, za plemeniti čin riedke milosrdnosti, koj je dne 14. siečnja t. g. nakon obavljene službe božje u učioni kod sv. Brcka, u prisutnosti kot. oblasti, mjestnoga školskoga ravnatelja, kao i inoga u tu svrhu sakupljenoga ljudstva, svečano ovršen.

Ta naime gospodja izvolila je svojom poznatom milosrdnostju do 60 učenikah obojega spola od siromašnih roditeljah odjećom i obućom, i to njekolicinu podpuno, a njekolicinu stranom darežljivo nadariti, dočim je u tu svrhu 25 surinicah, 20 parih čižamah, 25 parih opanakah i 84 mužka i ženska ovratka u ukupnoj vriednosti od 200 for. sr. kupiti dala.

Da je ista gospoja i lanjske zime ubogu mladež brckovljanjske učione ravno takovim načinom nadarila, prijavismo našim čitateljem prošle godine.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu poklonili su: prečastni gosp. *Franjo Gašparić*, župnik i tajnik uzoritoga gosp. kardinala, 20 for. sr.; gosp. *Franjo Barišec*, zakleti opravnik duh. stola, 5 for. sr. Kod uredničtva položili su: g. *Andrija Jandrić*, župnik kod sv. Ivana u Zagrebu, 10 for. sr.; g. *Franjo Sajvèrt*, subsidiar u Križevcu, 2 for.; g. *Stjepan Valdec*, kapelan u Križevcih, 2 for.; g. *Franjo Budicki*, župnik u Kupčini, 1 for. 20 kr. sr. Sva četvorica u kovanom novcu. Dosad ju nadbiskupiji zagrebačkoj sabrano: 1972 for. 58 kr. sr.

Iz Beča. Severinsko družtvo u Beču poziva i za godinu 1858. na hodočastje u Palestinu i Jeruzalem. Putnikom, koji se tom prilikom poslužiti žele, valja se rečenomu družtvu u Beču (Stadt, Ballgasse, Nro. 930) do 15. veljače prijaviti i u ime putnih troškovah položiti 500 for. sr. u kovanom novcu. Za ove novce namirivat će se sve putne potrebe iz Trsta onamo i do povratka u tršćansku luku. Što od novacah preostane, razdielit će se jednako medju hodočastnike. Ako se ovih dosta prijavi, što će se putem novinah obznaniti, otisnut će se putnici dne 13. ožujka iz Trsta parobrodom na more.

— Na podporu katoličkih misijah u Americi i Africi imamo, kako je poznato, u carevini austrijskoj dva družtva, naime tako rečenu leopoldinsku zakladu i marijansko družtvo; sjedište obiuh je u Beču. Ova družtva izdala su svoje godišnje račune, prvo za god. 1855. a drugo za god. 1856. Zaklada leopoldinska primila je rečene godine iz ciele carevine 27,744 for. 29 kr. sr.; a za družtvo marijansko sakupljeno je minule godine po cieloj carevini 33,746 for. 30 kr. sr.

Iz Rima. U rimskoj poljskoj crkvi sv. Klaudia propoviedali su prošloga prišastja poljskim jezikom Petar Seminienko i Jerolim Kajsiewicz, a u crkvi francezkoj sv. Ljudevita slavni propoviednik otac Felix iz družbe Isusove. Svi u Rimu baveći se Poljaci polazivahu te propovjedi, a osobito otca Felixa slušaše sila ljudih.

Iz Carigrada. Dne 6. prosinca pr. g. blagoslovljena je u Carigradu nova crkva, podignuta na čast Bogu i Bogorodici prečistoga začetja, dočim su prije katolici u kućah morali ovršavati službu božju. Ova crkva sagradjena je na mjestu, gdje je počivalo tielo jermensko-katoličkoga misnika, koj je 6. listop. 1735. za vjeru krv prolio. Crkva leži u predgradju Psamatia. Dosad su katoličke crkve ili bogomoljnice bile samo u predgradjih Galata, Pera, Bujukdere i na krajnoj obali Bospora.

— Prije četiri mjeseca primili su francezki misionari prijavu od grčko-nesjedinjenoga vladike Benjamina, da je on već tri godine u njekom gorskom samostanu u Bugarskoj zatvoren, i da se kruto s njim postupa, što je na poziv sv. otca Pia IX. očitovao bio, da će stupiti u rimsku crkvu. Nanešene mu krivice samo su ga jošte više potvrdile u nakani. Francezko poslanstvo oprostilo ga je zatvora, i naskoro mu se nadaju u Carigradu.

* Oko konca proš. godine stupila je u Parizu u red milosrdnih sestarah Milica Kožubowska, kći uglednoga poljskoga velikaša, a njekoliko danah prije toga otišao je svećenik S. Serutinski kao vjeroviestnik medju Indijance u južnu Ameriku.

* Kako „Blahověst" piše, mjeseca studenoga proš. godine toliko je novih članovah pristupilo k družtvu sveto-ivanske baštine, da su dohodci za taj mjesec narasli na 4880 for. sr.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Tuškan, župnik u Velemeriću, i g. Stjepan Rešetar, duh. pomoćnik u Kutjevu, preminuše. G. Janko Plenar, duh. pomoćnik u Mrežnici, postavljen je za upravitelja župe velemeričke.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 6. U ČETVRTAK 11. VELJAČE 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od Dra. Fr. R. na urednika.

II.

Dne 30 siečnja 1858.

(*Sadržaj*: Ugovor med zborom i kaptolom sv. Jerolima. — Slavenstvo i zapad. — Ruski Isusovci u Parizu i njihova književna djelatnost. — Akademija kviritska i slavenska književnost. — Spisi sabora tridentskoga. — Slavenski napis na slici bl. Djevice. — Sv. pismo i književne radnje pokojnoga kard. Maja. — Naški prievod sv. pisma od kan. Santića. — Svetkovina bogojavljenja u crkvi sv. Andrije della Valle i u Collegiu vrbanskom de propaganda fide.)

Štovani prijatelju da ste zdravo! Proti obećanju, možebit i očekivanju duže vremena neimate od mene nikakova glasa; — sada, pošto mi razni i nepredvidni poslovi nješto oddahnuti dopuštaju, laćam se pera, te za pokoru uzpisat ću Vam cielu hrpu novostih, a Vi ćete ju strpljivo pročitati.

„Neće suza nego na oko“ — kaže naš prosti, ali bistri puk, komu jošte um nije pokvaren ni sjetnim odsjevom trancendentalne mudrolije. S toga Vas najprije izvješćujem o našem ilirskom zavodu sv. Jerolima. Nemojte se ni Vi, niti naše občinstvo čudom čuditi, što Vam često pišem o stanju, napredku i razvitku, ili pako — što Bog sačuvaj — o nazadku ovoga zavoda; jer sam ja — sa mnom bezdvojbeno većina sunarodnikah — tvrdo osvjedočen o važnosti njegovoj za našu domovinu s crkvenog i književnog gledišta. Zatim — moja misao jest, da imade on biti u vjekovitom odnošenju i obćenju kao što s jedne strane s Petrovom stolicom, tako s druge s našom domovinom, imenito s našim episkopatom; pod tim jedino uvjetom obezbiedjena mu je budućnost, razvitak i život, inače ima pasti u prvašnje mrtvilo, u koje — neupuštajuć se dublje u razloge — bilo mu je žaliboże ugreznuti. Smatrajte indi taj zavod kano kakvu plemenitu i znamenitu naselbinu, kojoj naša otačbina žrtvuje kadkada po koje diete i po koju podporu, da ju predstavlja u daleku svietu, koj će više putah po njoj dočuti, da smo jošte u knjizi živućih. S ovom naselbinom bit će u stanju majka-zemlja od sada lakše i češće obćiti: pošto novije doba po cieloj Europi razprši mnoge predsude, koje na sramotu civilizacije proti Rimu bješe mah preotele, i to najvećma u onih pokrajinah, koje Rim na noge postavi, te svojim naukom, svojim rukovodjem oprosti djetinskih pelenicah!

Pače — mogu Vas za stalno izviestiti, da se i ovdje mnogo skrbi, da se mogu častno primiti ne samo koji mu drago prihodnici našega naroda, nego takodje ugledni našinci bili najvišega dostojanstva. Do sada naime — kao što je poznato — po želji blagih zakladateljah sbora sv. Jerolima primahu se u stan i hranu prihodnici i našinci, te biahu njegovani takodje, kad ih ovdje kakova bolest zateče. Nu nepovoljne okolnosti nedopuštahu, da se spremi sjajniji stan za odličnije prihodnike; s toga ovi budu prisiljeni tražiti si ga indje. U buduće — ako Bog dá — toga već neće biti. Kaptol sv. Jerolima zaključi blagotvorcem ponješto tim se oddužiti, što će prirediti iz osam krasno uredjenih sobah sastojeće prihodište za ugledne našince i njihovu službu, gdje će im biti vazda na dvorbu, te jih kao svoje štovati. U tu svrhu sbor sv. Jerolima veledušno odstupi uz malen najam kaptolu čitav kat svoje vele krasne uz rieku Tiber ležeće palače, vrh koje će se podići takodje obitalište za kanonike i njihovu službu, za njihov arkiv, knjižnicu itd. Za to, kano takodje da se ustanovi obećana podpora od 2,500 rimskih škudah, i da se urede još njeke razmirice, sklopljen je u posljednjoj mjesečnoj sjednici, kojoj izim ostalih članovah prisutstvovahu takodje sborni primicer Monsign. Silvestri i naš vrli, obće poznati knez Lukša Gučetić-Ovčarević, veledušni podupiratelj naše narodne

njige, sklopljen je — velju — ugovor med Šbeom i kaptolom sv. Jerolima, te je već za odobrenje razaslan na hrvatsko-slavonski episkopat. Vidite indi, da se i ovdje mičemo, a micat ćemo se većma, kad se podkožimo; kad nam narastu krila, da se malko podignemo, da negmižemo uviek po zemlji. Temeljem vlastitoga obitališta, koj a se božjom pomoćju staviti za koj mjesec, metnut će se temelj boljem obstanku — a na dalje: što Bog dade i sreća junačka! Samo gospodo i braćo! nemojte pustiti, da nam taj zavod omalaksa; da se s vremenom inostranci šire i bane po zemlji posvećenoj stopami naših otacah i djedovah. Dàkako i u domovini imade nam dosta nevolje, — dosta ranah, koje bi nam trebalo liečiti; a mi smo „šokci bogci, vlasi siromasi.“ Tako će možebiti misliti koj našinac. Nu zar nebi mogla biti istinita vele duboka izreka, koju izkusni Lj. V. (Gosp. list. br. 52.) napisà: „siromaštvo naše neleži u praznoj kesi, nego u praznoj duši, u hladnom srdcu.“ Požrtvovanje, pa uztrajanje, te ćemo sve tegobe nadvladati; tà neradi se, da jednim mahom sve svoje želje namirimo, samo „nulla dies sine linea“! Tkogod je iole svieta prošao, mogao je vidjeti, da ni drugdje novci na drveću nerastu; da i drugdje imade nevolje i tuge, i to više, no u nas. S toga žrtvovanje i srdčanost u svih poduzećih, inače propasmo; tko duhom klone, te si neznade pomoći — jurve ga neima. Naše doba jest uprav doba požrtvovanja, u koje se družtveni život tako zapleo, da, ako se ljudstvo nepožrtvuje, nastat će ne samo financialna nego i socialna krisa, — te ćemo bankrotirati ne samo u novcu, nego takodje u duhu. Oprostite! što me srdce zanese na takova razmatranja; no koristno je, da si je često ponovimo, i duh ohrabrimo

Na dalje — mi smo hotice ili nehotice svezali se sa zapadom, s njegovimi mislî i djeli. Jeda-li duh slavenski više odgovara i odziva se iztočnomu ili zapadnomu? o tom se nećemo prepirati; prem duh i značaj naroda tvore vjekovi, tvori povjestnica. A povjestnicom dodjosmo u krug zapadnih narodah, koji u svojoj visini, do koje se u ovaj par podigoše, vladaju svietom. To je istina, koju potvrdjuje svakdanje izkustvo; — iz te kože neda se više. Jedino, što nam preostaje, jest, da se i mi upoznamo s inimi narodi, s kojimi po odluci providnosti živimo, i da iste sa sobom upoznamo, da im pokažemo i svoju liepu, slavnu stranu, za koju oni niti nesanjaju, — pa da uvide takodje odkuda dolaze one mane, koje nam tielo kriju, da više nemisle, da smo ljudožderi ili psoglavci; nepoznanstvo je na štetu i nam i njim. U tom obziru u slavenstvu — kano cjelokupnosti — u našem stoljeću učiniše se ogromni koraci, oriaški napredak; već ga zapad tako neprezire, kao što njegda. Imenito želimo-li svoje blagostanje, svoj spas, osobito duhovni, treba nam zapadnu crkvu, kojoj veliki dio slavenstva pripada, upoznati sa svakim zakutkom u stanju slavenskoga nabožnoga života; odkriti joj jade i nevolje, tuge i borbe, te joj se uteći, da je lieči i njeguje, da pomogne, gdje može. Pa da naprama ovom nastojanju neće zapad, ni rimska crkva ostati gluha, vidi se iz pozornosti, koju u naše doba u obiuh probudi glede grčke Pitzipios svojim djelom: „L' église Orientale. Rome 1855.“ a glede ruske crkve i njezinog pokreta osobito na duševnom polju vrli Rus, Isusovac knez Gagarin. Ovaj vatreni Slaven i revan katolik, odkada postadè katolikom i članom družbe Isusove, uzè si za svetu zadaću, da upozna crkvu i zapad s vjerozakonskim navlastito stanjem ruskoga naroda. U novije doba objelodani u: „Études de Theologie, de Philosophie, et d' Histoire publiées par les PP. Charles Daniel et Jean Gagarin, de la Compagnie de Jésus . . Paris 1857. tom. I. et II.“ sljedeće važne razprave: a) De l' Engnement de la theologie dans l' église russe. — b) Un document inedit sur l' expulsion de Jésuites de Moscou en 1689. — c) Les Starovères, l' église russe et le Pope.“ Prevedene su takodje u njemački jezik od marljiva Brühla: Russische Studien zur Theologie und Geschichte. Münster, 1857. 1—2 Lfft. (26 Sgr.). Recensent u bečkoj „Kat. Litteraturzeitung“ br. 50. o tih djelih izrazì se vrlo povoljno — i ja bi, da mi vrieme dopušta, rado njeke crtice iz njih štiocu priobćio. Pošto francezka književnost do naših predjelah teže dopire: dopustit će mi se, da ovdje u prievodu primetnem sud „Correspondanta“ (Paris, 1857., tom. VI., 25 dec. pag. 761.), kao što je poznato organa Montalembertova: „Ruska crkva sa svojimi pripadci zauzimlje osmi dio zemaljskoga kruga; istom upravlja svećenstvo podčinjeno vladarom slovećim svojim uplivom i pobjedami; a nam je slabo poznata, te niti nemislimo, kako pogibeljna (?) može biti katoličanstvu u njekih mogućih okolnostih. Ovo svećenstvo nije tako glupo (abrutis), kao što se obično misli; kako nam o. Gagarin pokazà: u njega se opazuje vrlo živahno kretanje u naucih, oduševljeno vendar neprijateljskim duhom proti Rimu. Neprijateljska oštroumnost (haineuse subtilité) bizantinskih učionah teži oživljeti u ruskih samostanih. Svjetlo ono, koje pisac svojom povjestnicom o staroviercih, otoj sljedbi iztočnoga katoličanstva, kako se rusko razkolje rado naziva, nam prosipa, uvjerava nas, da se ono osniva doduše na

svojoj snazi i sredstvih, kojimi može djelovati; no ukazuje nam takodje, da toli njegova nastojanja, za kojimi teži, i svi uvjeti, pod kojimi pripravno je privoliti na sdruženje, kano takodje načela njihova oddruženja mogli bi ga jednom (un jour) privesti k Rimu. Viesti druge ruke, historički spomenici tu za prvi put objelodanjeni, pojedini životopisi izvadjeni ili iz arkivah jošte nepotraženih, ili iz skrovnih listinah, otvaraju nam pogled u nutarnjost velike obitelji slavenske, te nam ukazuju taj sviet, koj se spoljašno čini, kano da je samoljubjem i gordostju obuzet, u istini mučen kroz svekolike dobe dubokom potrebom istine i ozbiljnom privlakom ka katoličanstvu. Viesti takove vrsti čitat će se svuda nenadano i s velikim zanimanjem.“ Na koliko je pravedan taj sud Correspondanta, ostavljam štiocu da razmotri; ali svakako se vidi, da slavenski narod u obće za naših danah čitavoga izobraženoga svieta veliku pozornost probudi, a s njom radost ili strah; te da slavenstvo nije više sasma „nepoznata olina“ u mathematici toga svieta. — Ovom prilikom nemogu propastiti da nenapomenem našincem, da ini Rus, Isusovac ot. Martinov, tiskom objelodani: „Les Manuscrits slaves de la Bibliothèque impériale de Paris (Paris 1857).“ Kad mi ovo djelo do rukuh prispije, progovorit ću o njem obširnije. Čudnovato, kako se Rusi Isusovci u Parizu trude oko slavenske književnosti. U obće ova družba, koja, vikalo se proti njoj koliko mu drago, osobito za književnost neprocienjene si zasluge steče, kao što njegda bješe — možebit odviše strastno — prionula za latinštinu, poslje svoga uzkrsnutja u naše doba stadè svuda njegovati narodnu knjigu, upoznavši vrlo osnovano duh našega vremena, koj se dade oplemeniti, ali nipošto izkorjeniti. Tim načinom imade dosta Isusovacah po Italiji, Francezkoj i Njemačkoj, koje dotična narodna književnost broji med svoje najizvrstnije pisce i najvatrenije zatočnike.

(Dalje će sliediti.)

Njekoliko kršćanskih običajah našega slavonskoga puka.

Od Mijata Stojanovića.

(Konac.)

Na sveta tri Kralja ili Vodokrstje običaj je u Slavoniji, da puk, kad se donese posvećena voda iz crkve doma, svatko prekrstivši se častnim krstom, napije se malko sv. vode. Domaćica upali marinjsku svieću i moleći se Bogu poškropi sv. vodom cieli dom, dvorište i staje s marvom, i malko iste sv. vode ulije u domaći bunar, a ostalo u posudi postavi, da uviek ima u kući sv. vode od tri Kralja ili Bogojavljenja u slučaju bolesti i smrti, i svaki pobožni kršćanin, kadgod polazi od kuće, maši se u viseću na duvaru kod vratah posudicu i poškropi se sv. vodom, prekrsti se i zazove Boga u pomoć.

Na Veliku subotu prije sv. mise blagoslovi se vatra pred crkvom. Od ove vatre odnese svaka kuća u gubi ili kadionici vatre na svoje domaće ognjište.

Na Uzkrs nosi puk jelo i pilo u crkvu, da se posveti i zove ga s v e t e n j e. U jutro na Uzkrs nitko ništa neokuša niti jela, niti pila, dok poslje rane mise nesjednu blagovati s v e t e n j e.

Post korizmeni, četverogodišnji ili kvaterni i petak i subotu svakog tjedna strogo drži naš puk, i onog smatra za odpadnika, koj post nedrži. Osim po crkvi zapovjedjenih postovah drže mnoge žene odvoljne postove, utorke ili sriede kroz godinu, po sedam, osam i po više takovih danah. Osobito strogo, suvo posti naš mnogi slavonski puk: velike nedjelje, na dan pred sv. Trojstvo, pred Duhove, pred Petrovo, Svesvete, pred Gospojina i druge praznike. U takav post niti bielog smoka neokušaju osobito ženske, niti ribe, niti ulja nejedu.

Na Svjetlo Marinje nosi puk naš voštane svieće u crkvu, i žene čuvaju ove svieće u kući, da u slučaju smrtne pogibelji upalit se može marinjska svieća kod umirajućeg i dati mu se u ruku i držati, da pri njoj izpusti dušu i izdahne.

Na Cvjetnicu nosi puk macu rakitovu i vrbovu i grančice raznog drveća i rano cvieće u crkvu na uspomenu palmah, koje puk izraelski bacaše po putu, kojim Isus ulazaše na onaj dan u Jeruzalem. Ove mace i grančice čuvaju žene u kućah kao stvari posvećene, te mnogi očekuju od ovih grančicah silu, kakvu one niti nemogu imati, naime silu čudotvornu, te kad ljeti podigne se olujina, bacaju ih u vatru, da tuča nepada.

Na Spasovo običaje naš puk praviti krstiće od ljeskovih šibah, i ovimi krstići kititi stupove malih i velikih vratah (kapije), što vode na dvorište, a tako i na stanovih i u polju kiti njimi ograde njivah, torovah i oborah ili okolah, čime želi pokazati, da je krst održao pobjedu nad protivnici svojimi.

Puk slavonski običaje nova svoja prebivališta, prije nego se useli u njih, dati blagosloviti po svećeniku, tako i nove mline svoje, i mnogi domaćin zove svećenika, da mu blagoslovi marvu njegovu.

Mnogi domaćin običaje svake godine dati po koje mlado marvinče manastiru: ovcu, jagnje, tele ili prase namjenivši budi zašto.

Sijač, kad dojde na svoju njivu da počme sijati usjev proljetni ili jesenji, najprije skine kapu ili šešir s glave, prekrsti se i Bogu pomoli, pak onda u ime božje počme sijati sjeme; znade bo on, da badava krči njivu od trnja i dračja, badava ju ore i drlja, badava gnoji i kopa, ako nedojde uspjeh od Boga, ako rosa i kiša u vrieme nenatopi, toplina i svjetlost sunca neugodi, i pogoda vremena neunapredi rastenje.

Kad polaze zaručnici na vjenčanje, roditelji ih blagosivaju proljevajuć suze radosti, i mole Boga, da jim omladinu njihovu blagoslovi, brani, čuva i pomaže; kad vojnik polazi na vojsku, da brani dom, rod i ognjište, roditelji ga polazećeg blagosivlju i Bogu preporučuju, da ga čuva i štiti.

Običajno je u Slavoniji, da nove snaše, koje su se naime tek udale i vjenčale, kad podju kao žene prvi put u crkvu, dadu se po svećeniku uvesti u kuću božju, kako puk crkvu liepo zove, i tad se nad njimi svećenik moli Bogu i škropi ih svetom vodom.

Tako i matere poslje poroda, kad jim prodje vrieme očišćenja, donesu djetence svoje u naručaju u crkvu, i svećenik moli se Bogu. To je zaisto prekrasan običaj, i valjalo bi, da svaka mati drži ga, pak da plod utrobe svoje prikaže Bogu, donesavši ga u kuću božju, da moli, nek se smiluje Otac nebeski, da iz djeteta njezina postane s vremenom čestit i valjan čovjek, koristno udo čovječanskoga i gradjanskoga družtva. Velik je i težak posao odhraniti, odgojiti diete, da postane čestit čovjek i dobar kršćanin, i u tom težkom poslu, kao i u svakomu drugomu, sve zavisi od božjega blagoslova, pak kako bi ikoja mati mogla propustiti, da u toli važnomu i težkomu poslu često nezaziva Boga u pomoć, da joj trud njezin blagosovi, i rád naplati dobrim napredkom?!

Liepe su naše pučke poslovice, što se odnose na Boga i običajno je, da se puk naš slavonski njimi često služi; n. pr.: Bog pomaže, tko mu se moli. — Bog daje oraču, a ne spavaču. — Bog nije nago, al' je dostižan. — Čovjek snuje, ali Bog boguje. — Neima ništa brez Boga. — Od Boga se nesakri. — Bog ljubi pravicu. — Nije Bog čovjek, da udara štapom. — Sila Boga nemoli, ali Bog silu ni pogotovu. — Bog će i to smiriti. — Nepačaj se u božje poslove. — Svaku zloću Bog pokara. — S Bogom neima šale. — Koga Bog voli, onoga i kara. — U božjoj smo ruci. — Sam ljepši Bog, koj je dao. — Što je od Boga, sladje od meda. — Tko će kao Bog? — Sám Bog istina. — Blago onom, komu je Bog prijatelj. — Ako Boga nenamoli, nenatjera ga. — Bog voli sirotu, ali ne greholu. — Bog diže i obara. — Bog je dobar, al' pravedan. — Svi ćemo doći k Bogu na račun. — S milim Bogom na sto dušmanah. — Ako dade Bog, nemogu oteti ljudi. itd.

Liep je običaj našega slavonskoga puka, što svaki muž i žena knjižicu molitvenu nosi u crkvu, ako-li nezna čitati, nosi patrice (otčenaše ili brojanice); mladež sad već skoro sva znade čitati, te se služi ponajviše molitvenimi knjižicami. Još se nalazi u starijih osobah pogdješto „Bogoljubnost molitvena“ (molitvena knjiga) od Antuna Kanislića, družbe Isusove misnika; u mladjih knjižica molitvena od Sabołovića i „Vienac“ (pjesmarica) od o. Mariana Jaića. Stariji muževi i žene uviek nose uz sebe, išli kud mu drago, patrice, i kad tko premine, obviju mu mrtvom oko rukuh njegove patrice i s njimi ga pokopaju.

Kad tko polazi ili na pút, ili za kakvim poslom, veli mu se obično: „Srećno da Bog dá!“ a on odgovara na ovo: „Bože daj!“ I tako imade mnogo svakojakih običajah, iz kojih se vidi, kako su naši stari bili sdušni, krotke ćudi, blagi, milokrvni, pobožni, i kako i sad još naš puk liepimi takovimi običaji odlikuje se izmedju njekojih narodah, koji se ponose toliko izvanjskom ugładjenostju, a jezgra jim pušljiva.

Misije katoličke crkve.

(Polag Chateaubrianda ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

IV. Misije paragvajske.

Obraćenje divljakah. [1]

U isto vrieme, dokle je kršćanstvo sjalo posried obožavateljah Fo-hijevih, dokle su drugi vjeroviestnici propoviedali ga japanezkom plemstvu ili razprostirali po dvorovih sultanskih, doprlo je slovo Evangjelja tako rekuć do gniezda i zarodka paragvajskih šumah, da upitomi tamošnje indijanske narode, koji poput pticah življahu na granju od drvlja. I doista taj vjerozakon mora da je nješto osobita, koj, kad mu se svidi, spaja sile političke sa snagom moralnom, i koj obilnostju sredstvah stvara uprave toli mudre, kao

[1]) Ovomu i sljedećemu poglavju služe za vrela: *Lettres édifiantes* 8. i 9 svezak; Charlevoix, *l' Histoir de Paraguay*; Lorano, *Historia de la Compania de Jesus en la provincia del Paraguay*; Muratori, *il Chistianesimo felice*; Montesquieu, *Esprit des lois*.

što biahu one, koje Minos i Likurg ustanoviše. Europa neimaše jošte do samo barbarskih ustavah, kao što ih je ustrojilo vrieme i slučaj; a vjera kršćanska uzkrisi tada u novom svietu čudesa starinskoga zakonodavstva. Skitajući se čopori divljakah u Paragvaju konačno nastane se u stalna obitališta, a na rieč božju iz dubljine pustarah uzkrsnu republika evangjeoska.

Pa tko biahu ti veleumi, koji proizvedoše takova čudesa? Prosti jezuite, često priečeni i uznemirivani u svojih osnovah lakomostju svojih sunarodnikah.

U obće biaše zavladao običaj u španjolskoj Americi, te su s Indijanci postupali kao s naručenom robom, i žrtvovali ih kopanju rudah. Badava se svećenstvo svjetovno i redovno opiralo toj zlorabi tako nepolitičnoj kao i nečovječnoj. Po meksikanskih i peruanskih vlastih, po dvoru madritskom razlegahu se tužbe vjeroviestnikah. [1] „Mi nećemo, govorahu oni naseonikom, da se opremo i protivimo koristim, što si možete steći s Indijanci zakonitim putem; nu vi znate, da namjera kraljeva nikad nebiaše, da ih vi smatrate poput robovah, i da vam to božji zakon zabranjuje. . . . Mi nevjerujemo, da je ikomu prosto otimat im slobodu, na koju imadu oni naravno pravo, koje nikog nepovlašćuje, da joj se opire.“ [2])

Na podnožju Kordilierah, napram onoj strani, koja gleda k Atlantiku, medju Orenokom i Rio de la Platom, biaše zemlja jošte napučena divljaci, i nju jošte neopustoši španjolska ruka. To biaše u onih šumah, gdje naume misionari uztrojiti kršćansku republiku, da obdare barem i neznatan broj Indijanacah srećom, koju nemogahu svim pribaviti.

Oni se obrate najprije na dvor španjolski, da steku onim divljakom slobodu, koje namisle sjediniti. Na taj glas uzdignu se naseonici: i što jezuite stekoše tako rekuć dozvolu prolievati krv u pustinjah novoga svieta — imade se jedino pripisati sili duha i njihovoj okretnosti. Konačno kad su nad lakomostju i zloćom ljudskom održali pobjedu, izumivši jednu od najuzvišenijih osnovah, što ju ikada zagrli srce ljudsko, ukrcaju se za Rio de la Plata.

To je ona rieka, u koju se izlieva druga rieka, što dade ime svoje i zemlji i misijam, o kojih govorimo. Paragvaj u jeziku domaćih divljakah znači: okrunjena rieka, buduć da imade svoj izvor u jezeru Ksarajes, koje joj je poput krune. Prije nego-li naraste rieka Rio de la Plata, prima u se rieke Paramu i Uragvaj. Golemi luzi, koji u sebi zatvaraju druge šume oborene starinom; močvare i ravnine poplavljene posve u vrieme kiše; bregovi, na kojih se pustare uzdižu nad pustarami, sačinjavaju predjel, što ga natapija Paragvaj. Tamo imade divljačine svake vrsti u obilju, kao što i tigrovah i medjedah. Šume obiluju pčelami, koje grade vrlo bjeo vosak i vrlo mirisav med. Ondje imade pticah sa sjajnim perjem, koje priliče crvenom i modrom cvieću na zelenom granju od drveća.

Jedan francezki misionar, koj je bludio po ovih pustarah, ovako ih opisuje:

„Ja idjah za putom neznajući niti kamo vodi, niti nenašav nikoga ondje, koj bi me o tom izviestit bio mogao. Ja nadjoh kadšto usried ovih šumah čarobnih predjelah. Sve, što god pamet izmisliti i obrtnost ljudska izvesti mogaše, da nam učini koje mjesto ugodnim, nemože se ni najmanje uzporediti s onimi dražestmi, što ih je ovdje u jedno sastavila sama priroda.‘

„Čarobna ova mjesta opomenuše me onih mislih, koje se drugda u meni porodiše čitajuć životopise starih thebaidskih pustinjakah. Dodje mi na um, da probavim ostale dane života svoga u ovih lugovih, kamo me providnost božja dovede, da ovdje jedino nastojim oko svoga spasenja oddaljen od svakog ljudskoga obćenja; nu buduć ja nebiah gospodar svoga odlučenja, i buduć mi putevi gospodnji biahu naročito označeni voljom mojih starješinah, zato ja zabacih ove misli — kao puste sanje.“ [1])

Indijanci, koje susretahu u ovih predjelih, naličili su inim samo s grozovite strane. Pleme bezćutno, sirovo i divlje. Oni pokazuju prvobitnoga čovjeka u cieloj svojoj grdobi po svom upadku. Ništa nedokazuje toliko skvarenost naravi ljudske, koliko potištenost divljaka u veličini pustare.

Došavši misionari u Buenos Ayres prevale Rio de la Platu i ušav u vode paragvajske razprše se po šumah.

Stara izvjestja prestavljaju nam ih s breviarom pod lievim pazuhom, a povećim križem u desnoj ruci, bez svake ine oskrbe i zalihe do pouzdanja u Boga. Ona nam je opisuju, kako danju obilaze šume, stupajuć po močvarnih zemljištih, gdje im je višeput valjalo gazit vodu do pojasa, penjuć se uz strme stiene ili pregledavajuć špilje, jaze i ponore, često s pogibelju, da ondje u mjesto ljudih, koje tražahu, nadju otrovnih zmijah i divlje zvjeradi.

Mnogi izmedju njih poginuli su tamo od gladi i mukah, druge su poubili i pożderali divljaci. Otca Lizardia nadjoše na jednoj pečini strielom probodjena, — tielo mu biaše od pticah na pol

[1]) Robertson, Histoire de l' Amerique.
[2]) Charlevoix, Histoire du Paraguay, tom. II. pag. 25. et 26.

[1]) Lettres édif. tom. VIII. 381.

razlrgano, a breviar mu nadjoše kraj njega otvoren na zadušnoj službi. Kad se koj misionar sukobi s ostanci kojega od svojih sudrugovah, pohrli mu izkazati mrtvačku službu i pun radosti izpjeva „Te Deum“ sam samcat nad grobom mučenika.

Nad sličnimi prizori, koji se svaki čas ponavljahu, začude se čopori barbarski, kadšto se saberu oko nepoznata svećenika, koj im govoraše o Bogu, i oni bi uzdigli oči pram nebu, koje im apoštol pokazivaše; kadšto ga opet bježahu kao kakova čarobnika obuzeti kao njekom grozom; al redovnik sljedjaše ih pružajuć im ruke u ime Isusa Krsta. Ako ih nemogaše zaustaviti, on zasadi krst na otvorenu mjestu, pa se sakrije u šumu. Divljaci približavahu se sve po malo, da ogledaju taj stieg mira, što je uzdignut u samoći; činilo se kao da ih njeka tajna sila privlači k tome znaku njihova spasenja. Tada bi vjeroviestnik najedanput stupio iz svoga zakloništa i posluživ se zabunom iznenada zatečenih divljakah pozvao ih, da se okane svoga bjednoga života i idu uživat se blagodatih družtva.

Kada je uz jezuite pristalo njekoliko Indijanacah, oni se late drugoga sredstva, da spase duše. Oni opaziše, da divljaci ovih obalah vrlo miluju muziku: kaže se, da se ista voda od Paragvaja prelieva preugodnim romonom. Vjeroviestnici dakle posjedoše u čamac s novimi svojimi krštenici. Ploveć riekami pojahu pjesme. Novokrštenici opetovahu napjeve poput udomljenih pticah, kada poje, da i ostale dovabe u ptičarovu mrežu. I zbilja mnogo Indijanacah uhvati se u te ugodne zamke. Oni se spustiše sa svojih brdinah i skupiše se na obali rieke, da bolje čuju zvuk pjesamah: mnogi izmedju njih skakahu u vodu i sprovadjahu ploveć očaranu ladjicu. Luk i striele tim načinom izpadnu iz rukuh divljaku; želja družtvenih kriepostih i prva slast čovječnosti unidje mu u smućenu dušu. On vidje kako mu žena i djeca liju suze s nepoznate radosti; i eto svladan njekom neodoljivom silom pade pred križ miješajuć vruće suze sa preporodnom vodom, što mu je polievala glavu.

I tako kršćanska vjera oživotvori u šumah amerikanskih ono, što nam bajka pripovieda o Amphionu i Orfeu. Opazka je ova tako naravna, da ju i sami misionari opaziše. [1]) Za cielo jest, da se ovdje nekaže ništa do gole istine, akoprem se čini, kano da se pripovieda bajka!

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Charlevoix.

Dopis.

F. M. Iz Kreševa u Bosni. (Konac.) Stara godina odlikuje se nad prošaste za nas i gradjenjem crkvah i samostanah; jer osim što se tečajem njezinim na započetih već lani i preklani sličnih sgradah posao nastavljao, njeke su i iz temelja nove započete, na kojih je više, nego se itko nadao, učinjeno. — Tako župljani *osovski* (Osova je seoce pokraj Žepca varoši) s veseljem gledaju već pokrivenu svoju istom u srpnju započetu crkvicu. Još joj samo svod treba i da se okreči, pak više ništa osim različnog posudja i odiela. Ona je istinabog taka, da joj neimaš šta osobito hvaliti gledeć na umjetnost; nu najpotrebitije je postignuto, da naime može u suhu i ob zimu toplijem malo a ljeti hladnijem mjestu, nego je pod vedrim nebom, misnik službu božju ovršavati, a pobožni puk istoj pribivati: čim su kako župnik tako i župljani rad siromaštva svoga posve zadovoljni. U ostalom iz čvrstog je gradiva, naime kamena, i s uzkih stranah nješto malo iz ćerpićah (opeka iz zemlje sa slamom zakuvane načinjena, te na suncu pečena) sazidana i daskom pokrivena. Duga je od 20—25 aršinah i surazmjerno široka. — Samostan pako neznaš da-li rad ljepote ili rad prostranosti hvale vredniji proljetos je započet u *Gučjoj-Gori.* Dokle je posao dosada dotjeran neznam, nu da je na njemu što je moguće življe radjeno, jamči dovoljno ime nadziratelja njegova pr. g. biskupa Fra Mariana. Odmah uz taj samostan podignuta je jedna izmedju najljepših, trobrodna i sva iz kamena većinom tesanog zidana crkva, koja, jerbo je već prije započeta, već je početkom srpnja dozidana i pokrivena bila, nit joj je išta drugo, da posve gotova bude, manjkalo onda, osim popločanje, okrečenje i druga unutarnja na urešenje više spadajuća sprava. — Tako isto i na *Gorici* pokraj Lievna radilo se ljetos na samostanu, koga je jedna strana već prije dvie godine gotova bila, i uz koj je prošaste godine temelj metnut crkvi, izvanredno, ko što vele, krasno osnovanoj. Ovdje kao i u Gučjoj-Gori nerade urodjenici, nego podložnici iz c. k. stranah, kojih vještini takodjer ima se zahvaliti višji ukus ovih gradjah, kao što naprotiv neznanstvu i neumjetnosti urodjenikah pripisati valja, što u sgradah, na kojih oni sami rade, nije dobićena misao vrstnih osnovateljah. To malo budi pravdi za ljubav, i za izgovor ovih, pred izobraženim kakvim gledaocem europejskim.

Je-li ove godine nastavljeno gradjenje samostana i crkve u *Zoviku* blizu Tuzle, nije mu poznato; nu hvalit sam čuo, da je u dolnjoj Posavini u *Dubici* započeta iz samog tesanog kamena vrlo liepa crkva. Takodjer i u *Suljeski* pod upravljanjem m. p. o. Fra Martina Nedića skoro je sgotovljen ljetos zid novog hrama. — Najposlje i u *Kreševu* ovdje življe se ljetos radilo na velikoj trobrodnoj, poput rimske sv. Petra u Verugah osnovanoj, 35—40 aršinah dugoj i suraz-

mjerno širokoj crkvi; življe, velim, nego ikakve prije godine, a gradi se već četvrta evo izteče. Ona bo je ljetos dozidana mal ne sva osim trulah (kubah) i većom stranom pokrita. Osobiti ures ove cèrkve jesu dva stupa iz preliepe žulje (granita), našasta na starinskom jedno četvrt sata od mjesta ležećem groblju, koje prosti puk, dàkako bez temelja i razloga ikakva, luteranskim zove, nu da je još iz rimskih vremenah ni sumnje nije. Ta dva stupa djeleć skrajnje brodove od srednjega stoje najbliže do svetilišta i oči gledaocah vukuna se. Ali što bi ne samo kod ove nego i kod svake druge bosanske crkve još veću pozornost i udivljenje probudilo u europejskom gledaocu, te rad šta bi mislio, da ovo i nisu crkve, već kakove tvornice, jest, što nigdje zvonika neima da se vidi ni od pedlja. Pa ni pomisliti se još nesmije na to i na zvona, makar koliko mu drago baš i izrično to dopušteno bilo u poznatom hat-humajumu. Taki bo su još i sada pomahumedančeni sunarodnici naši. Oni i danas svakom kršćaninu, koj se i štogodj najmanje slobodniji ukaže, reći običaju: Vlaše! još ovdje zvono nekuca; kao da će reći: sravni der rogove, još nikad vlah jednopravan nije s turčinom, kao što su ravnopravni žitelji, gdje zvona zvone. Nu ni to neće, ako Bog dà, uviek tako ostati; te možebit da će nam i ova godina, koju smo nastupili, promjenu u tomu donieti. Ta bilo je doba i to ne baš odveć davno, kad se nijedna daska nije smela pribiti na crkvu, već je to, kad je potreba bila, valjalo činiti u potaji i pod bdenjem stražah, da neopaze turci, drvenim čekićem, da nečuju, i opaliv dasku, nek se nezna da je nova. A o gradjenju novih onda se štono rieč ni sanjati nije smjelo. Pa evo hvala Bogu! i to, kao i spomenutu njegda nevjerovanu promjenu pazarah dočekasmo. Sve će dati Bog! kaže naš čovjek, dakle i to, samo da hoće što prije. —

Još što znam kazati o staroj godini jest, da nam je tečajem njezinim manje nego obično umrlo od osoblja duhovničkoga, dočim je više nego od davna novih poslenikah u vinograd gospodnji pristupilo. Tako je sad izmedju božićah presvietli naš g. biskup Fra Marian u samostanskoj crkvi sv. Ivana Krst. u Sutjeskoj redio trojicu za misnike, trojicu za evangjelje (djakonat), a ljedèsetak ih za prvo probrijanje i četiri manja reda, a već ljetoš redjen je jedan u Osieku po presviet. g. biskupu djakovačkom za sva tri viša reda. I tako je njekoliko pomoženo vladajućoj nestašici svećenstva.

Toliko o staroj godini, koju jerbo sam skoro svu izvan domovine proveo, nek mi nitko nezamjeri, ako bude šta, što bi ovdje jošte napomenuti valjalo, izostavljeno. Nova godina je eto pred nami, pa kako doznam, da nam je šta doniela, što bi obćinstvo zanimati moglo, javiti ću Vam, samo ako mi to ostale okolnosti dopuštale budu... Samo Bože nam daj liepo zdravlje, svoju milost i veselje!

Viestnik.

Iz Zagreba. G. župnik novo-kapelački Mateo Skender Babić javlja nam, da se njegove netom izišavše: „*Propovědi nedělfne, svetkovne i prigodne*" u dva debela sveza mogu dobiti u ovdješnjoj knjigarni Fr. Županа po 2 for. 40 kr. sr. Rečena knjigarna poslat će ih inim knjigotržcem po Hrvatskoj i Slavoniji. Za prodaju preostalo je samo jošte 80 primjerakah. Tko si dakle ovo svake hvale vriedno i prema svojoj veličini vrlo jevtino djelo nabaviti želi, neka se požuri.

— Cr. kr. osrednje povjerenstvo za izsljedovanje i čuvanje gradjevnih spomenikah naše carevine poziva na predlatu na treći tečaj svoga mjesečnoga časopisa: Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Ovaj časopis izlazi u Beču u svezcih od najmanje 3½ tiskana tabaka u velikoj četvrtini s više liepih drvoreznih i kamenopisnih slikah. Ciena mu je na cielu godinu poštom 4 for. 20 kr. sr. a knjigarskim putem 4 for. sr. Uredničtvo kaže medju ostalom u svom pozivu na predplatu, da će se u ovom časopisu osobiti obzir uzimati na graditeljstvo, a u ovom navlastito na crkvene gradjevine srednjega vieka, neizključujuć dàkako spomenikah svjetovnih starinskih sgradah; zatim, da će ono kod razpravljanja ponajviše nabožnih umjetninah pozornost svoju obraćati na svekoliko bogoštovje kat. crkve i kršćansku symboliku.

— Čitamo u novinah, da otac *Fabianić*, misnik iz reda sv. Franje u Zadru, piše crkvenu povjestnicu Dalmacije.

— Za sborni kaptol sv. Jerolima u Rimu prispjelo je od duhovničtva kotara *glinskoga* 8 for. a iz kotara *velikogoričkoga* 7 for. 30 kr. sr.

Iz Beča. Nj. c. kr. apošt. veličanstvo ustanovilo je sljedeću naredbu glede izbora opatah i poglavicah duhovnih redovah: 1. Kada umre koj opat, ima se njegova smrt odmah prijaviti vrhovnoj zemaljskoj političkoj vlasti, kojoj prinadleži shodnim načinom izpitati, u kakovu je stanju ostao samostanski imutak. 2. Kod izbora opata treba se držati obćenitih crkvenih zakonah i pravilah reda. 3. Kod svakoga izbora pridržaje si vlada pravo podignuti *veto* proti nepovoljnim osobam, a tako i poslati vladnoga povjerenika k izboru. — Ministar prosvjete može ipak odustati od poslanja takova povjerenika u onih slučajih, kad bi se kojim drugim načinom izboru nemile osobe predusrelo bilo. U Ugarskoj imadu se kao i prije izabrati tri povoljne osobe, od kojih će jednu car izabrati za opata. — S toga uzroka ustanovljeno je ujedno, da, kadgod nastane potreba, da se izabire opat ili tri kandidata te časti, zemaljski politički načelnik o tom izviesti ministra prosvjete, dodav zajedno, u kakovu je stanju samostanska imovina, da-li

će izboru biskup ili njegov namjestnik pribivati, i ima-li tkogod medju kapitularci, proti komu bi vladni veto upotrebit valjalo. — Ministar prosvjete odlučit će u svakom slučaju, da-li se izbor bez vladnoga povjerenika ovršiti može ili ne.

Iz Ugarske. Glede pokopa samoubojicah izdala je vlada posebnu naredbu. Gdjegod se počini samokrv ili nadje samoubojica, odmah ima službeno povjerenstvo izpitati, da-li se zločin nesretniku u krivnju upisati može ili ne. Ako se župnik slaže s odlukom rečenoga povjerenstva, ustanovi se, jeda-li će u groblje ili izvan njega u neposvećenu zemlju ukopan biti. Kad se pako župnik neslaže s mnienjem povjerenstva, ima se ciela stvar poslati namjestničtvu, da ovo u porazumljenju s dotičnim biskupom o njoj odluči. — Uzoriti kardinal i prvostolnik ugarski priobćujuć ovu naredbu svomu duhovničtvu, pridaje, da, ako je samoubojica bio za života čestit, ćudoredan i bogoljuban, ima se uzeti, da se je bez nakane smaknuo.

— Revnivi čanadski biskup, Aleksander Csajághy, zaveo je u svojoj biskupiji družtvo, pomoćju kojega ima se sagraditi nova stolna crkva. Ta crkva posvetit će se na ime sv. Gerarda, prvoga čanadskoga biskupa. Članovi družtva obvezuju se, da će u ime rečene svrhe svakoga mjeseca prinosti najmanje 1 kr. sr.

Iz Napulja. Znamenito djelo u umjetničkom obziru poduzeo je ot. Gravina, benediktinac iz Monte Cassina. Ovaj redovnik izdaje u obojenih photographiah sve glasovite slike, što se nahode u krasnom gradu Montreale kod Palerma, razjasnjujući ih umjetničkim i povjestničkim opisom. Ovo poduzeće stajat će najmanje 30,000 dukatah. Da se djelo početi može, naznačio je kralj napuljski 4600 dukatah, i očitovao zajedno volju, da se djelo u svaku cienu dovrši. — U obće kao što njekoč tako jošte i dandanas imadu benediktinci kassinski izvrstnih muževah; i kao što će ot. Gravina spomenutim svojim djelom steći trajuću zaslugu, tako si je u talijanskoj književnosti jurve osvjetlao lice ot. Ljudevit Tosti svojimi povjestnimi djeli o Montecassinu, o Bonifaciu VIII., o kostničkom saboru i grčkom razkolju, — sve to djela, kojim se dive talijanski učenjaci. — U jedan važni u Napulju izlazeći časopis pišu najbolje sastavke kassinski benediktinci: Tosti, De Vera i Calefati. Prvi piše povjestnicu grofice Mathilde, drugi članke pod nadpisom: „Montecassino i Karlo Veliki," a treći o Dantu i 19. vieku. No montekassinski redovnici negoje samo tolikim uspjehom znanosti, već se oni odlikuju i strogim obdržavanjem pravilah svoga reda. Pokusi, da se opet uvede u redovničke družbe stara crkvena disciplina, neostaše bez ploda i na Monte Cassino.

Iz Švajcarske. Zaslužni redovnik *Theodosius*, kapucin, bio je prošle jeseni na skupštini katoličkih družtvah u Soligradu, te je tamo vrlo umjereno govorio o patnjah i stradanju kat. crkve u Švajcarskoj. To je njegove protestantske zemljake tako uvriedilo, da su po novinah ljuto navaljivali na njega, zašto se je povrativ se u domovinu braniti i nepravedna okrivljenja uzbijati morao. U to ime držao je on i javni govor, iz koga se vidi, da se s katolici u Švajcarskoj nepostupa istina tako, kako bi željeti bilo, ali nit se nepostupa gore, nego-li u više stranah Njemačke. Otac Theodosius, pošto je izjavio počitanje i zahvalnost mnogim sviestnim i blagoćudnim protestantom, ovako je dokončao svoj važni govor: „Poslujmo zajedno u miru i pokoju! Svaki neka nastoji oko razširenja vjere prema svom uvjerenju; ali ravnim načinom držimo se prije svega prvoga zakona naše vjere, kršćanske ljubavi!"

* U Parizu opravlja se veličanstveni gotički hram Bogorodice. To se čini troškom vlade, i posao brzo ide za rukom. Kuće, što su na blizu hrama i zastiru ga, ruše, a mjesto njih grade u boljem prema hramu razmjerju nadbiskupsku palaču i veliku bolnicu (Hôtel Dieu). Nadbiskup parižki, kardinal Morlot, stanuje radi toga u najmljenoj kući.

Književni oglas.

Za nastajuću korizmu preporučujemo:

Razmatranje muke i smrti preblagoga našega Isukrsta, polag četiri evangjelista pripovědano, zatim pobožnimi litanijami i uzdisaji izvedeno, u svako a osobito korizmeno vrěme nemoćnim i zdravim preporučivo. Iz němačkoga preveo *Ivan Ferić*, župnik Bučanski. S dopuštenjem duhovnoga glavarstva. U Zagrebu 1856. Tiskom Dra. Ljudevita Gaja (88 stranah). Ciena knjižice tvrdo svezane 12, a mekano svezane 8 kr. sr. Može se dobiti u nadbiskupskom sjemeništu, te u Županovoj i Prettnerovoj knjigarni u Zagrebu.

Dopisnica uredničtva.

G. *P. T.* u *C.* Zahtievane knjige poslane su Vam; ciena i poštarina bit će Vam poznate. — G. *J. Š.* u *G.* Kako pišete tako i jest; Vaš dopis nije nam prispio u ruke. — G. *M. T.* u *G.* Zaiskane knjige neima više u Zagrebu, no naručena je. — G. *F. M.* u *K.* List Vam se sveudilj pošilja. Hvala na dopisu, a molimo i u buduće za izvjestja iz Vaše postojbine. Preporučite nas u to ime i prijatelju *L. M.* — G. *M. S.* u *K.* U naš list nespada, kao što sami pripoznajete, onaj predmet, o kom nas za mnienje pitate. Mi glede toga idemo sredajim putem: nećemo nit prvi nit posljednji da budemo. Željeli bi, da se radje više dobra piše nego-li prepire o načinu pisanja. Ovomu kao drugdje, tako i kod nas prije će put prokrčiti ugled kojega izvrstnoga pisca, nego-li puka i koliko osnovana pravila. — Hvala na književnoj podpori. — G. *F. R.* u *R.* N. N. Vam se pošiljaju u ime, da ih se kadšto sjetite.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 7. U ČETVRTAK

18. VELJAČE 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od Dra. Fr. R. na urednika.

II.

(Nadalje.)

S navedenoga gledišta, da naime i mi pomalo stupimo u krug inih narodah, te nas se nauče bolje poznati, nije bez važnosti, što Academia de' Quiriti u Rimu, kao što već oglasiste, ustupi mjesto takodje za književnost slavensku. Ova naime akademija god. 1831. utemeljena i potvrdjena po sv. stolici obsiže svekolike znanosti i umjetnosti, do kojih um ljudski dopristi može. Polag najnovijega preustrojenja razdieljena je na četiri razreda, izmed kojih svaki ima više odsjekah: I. razred pravo-mudro-bogoslovni s tri istoimena odsjeka; II. razred filologično-historički, amo spada odsjek kritički, za filologiju latinsku i grčku, talijansku, francezku, englezku, španjolsku, njemačku, slavensku s posebnimi odsjeci, zatim za staroznastvo i povjestnicu; III. razred prirodoslovni s odsjekom prirodopisnim, silospitnim, lučbenim i liečničko-ranarskim; IV. razred za umjetnost, i to s odsjeci: za slikarstvo, vajarstvo, graditeljstvo i glasbu. Glava akademije jest godišnji predsjednik (principe), uz koga je vieće i promotori akademički; svaki odsjek ima svoga predsjednika i tajnika. Što odsjeku za književnost i povjestnicu slavensku oskudieva na pravih, ovdje obitavajućih članovih, to će mu se nadomiestiti kroz vrle raznih narječjah dopisivajuće članove, koji će amo slati, ako ne drugo, bar svoja djela, iz kojih će se akademija putem pravoga člana ili članovah moći izviestiti o kretanju književnom u slavenskom svietu. Ista akademija iza svakojake borbe nada se, da će već dojdućega mjeseca svoju vlastitu tiskarnu otvoriti, gdje će svoje akademičke spise tiskati, te će se istom moći služiti i njezini članovi izdavajući tiskom svoja djela. Ovom prigodom izvješćujem takodje naše obćinstvo, da našemu akademiku gosp. Fortinati-u podjė za rukom, po prilici pred mjesec danah, poslje mučnih iztraživanjah odkriti izvan Rima na starodavnoj cesti „Via latina" crkvu sv. Stjepana I. pape († 257.). Već je izkopano mnogo starinah, a med ovimi njekoliko poganskih, iz kojih se može zaključiti, da na tom mjestu biaše prije crkve velika villa koga rimskoga boljara. Pobliže viesti očekivamo iz ustih sretnoga obretnika.

Pošto mi je tuj govor o tiskarni i književnosti, scienim ugoditi ljubiteljem crkvene povjestnice s primjetbom, da u novoustrojenoj vatikanskoj tiskarni zbilja se tiskaju „Acta Concilii Tridentini," od kojih prijaznostju gosp. Theinera imadoh već onomadne njekoliko arkah u ruci. Ovi spisi, kad se dotište, imat će nesamo sveobću važnost, nego takodje posebnu za nas; jer ćemo tuj čitati govore našega Draškovića, Dudića, Živkovića itd. Kao što mi ot. Themer reče, jur za tridentskoga sabora Dudić kolebao se u vjeri, kako cielo njegovo tamošnje ponašanje razgovjetno svjedoči. Tim bi se razsulo mnienje njegova životopisca u Arkivu II, 118.

Ni to nemogu propustiti da neobjavim našemu obćinstvu za ravnanje, da — akoprem neću dugo oklevati — nisam mogao do sada, kako prije mnijah, izručiti tiskarni drugi odsjek svoga djela o slov. Apoštolih; jer u vrieme sravnjivanja s izvori uvidih potrebu da potražim ovdje, navlastito u Vatikanu i tajnom arkivu, njeke najstarije rukopise, imenito poslanice Nikole I., Hadriana II., Ivana VIII., što mi je dakako mnogo vremena odnielo; — zatim drugi odsjek na toliko je narasao, da će biti bar četiri puta veći od prvoga; s toga — da u financije štiocah odviš duboko nezamahnem — odlučih ga tiskati u drugoj

knjizi; a treći odsjek, po prilici istoga obsega, doći će u treću knjigu.

Još jednu viest, što se tiče slavenske umjetnosti. Ovdješni liečnik i vrli ljubitelj umjetnosti, Dr. Angelini, med inimi slikami u svojoj sbirci imade jednu, koja predstavlja blaženu Gospu kano mladjanu djevicu moleću sklopljenimi rukama. Na rubu oprave, što nevina prsa pokriva, u prilici polumjeseca vidjela su se njekakva pismena, koja nisu znali pročitati; — nu još pred njekojom godinom slavni iztražitelj rimskih i kršćanskih starinah, Isusovac o. Marchi, mnijaše, da će biti slavenska. Srećom budem popitan, te pošto bi bio njeka pismena na prvi mah prostim okom za cirilska spoznao, ina povećalom pozorno pregledah, i jedno za drugim točno prepisah. Ovaj zanimivi napis glasi: „ВО НѢМЬ МИЛОСПЬ.“ Ove rieči po mom mnienju stavi slikar u usta Bogorodice, te pod zaimenom razumieva Boga, tako da napis znamenuje: u Bogu mi je milost, ili takodje: u Bogu ljubav. Po sudu vještakah slika je sloga byzantinskoga, ili pako učione florentinske; sloga byzantinskoga ne u onom smislu, po kojem se tako nazivlju umotvorine pred XII. stoljećem načinjene. Poznato je takodje, da i florentinska učiona sliedila je Byzantince u šari (coloritu) i u pozlaćivanju, kojim je resila svoje kistne proizvode. I pomenuta slika tako je izvedena. Koprena bačena po strani posipana je zlatom poput zviezdicah, navlastito pako na rubu, gdje krije nevino čelo Bogorodici; isto tako i haljina na više mjestah, osobito pako na prsih i po rukavih. Misli se, da neće biti mladja od XVI. stoljeća, što se za cielo tvrditi smije. Obazremo-li se na pomenuti napis, to nam odmah predlog ВО očituje Rusa, koj ju ili naslikà, ili pako — što je moguće — napis taj inostranu slikaru izvesti naloži. Da crkveno-slavenski poluglasac Ъ u predlogu въ u ruskom narječju izgovara se kano *o*, to je slavenskomu književniku dobro poznato, kano takodje i to, da se tomu tragah u vrlo starih listinah nalazi, kano n. p. u raznih prepisih Nestorova ljetopisa; da se indi od predloga ВО mjesto ВЪ nedade zaključiti na pozdniju dobu. S druge strane, prem Srblji takodje ъ pretvoriše njegdje u *o*, navlastito pred ili za suglasnikom slovke, kano злоба mjesto злъба u Vlastar. pravilniku god. 1390., u Šišatovačkom Apostolu g. 1324. uz кьгда, тьгда često когда, тогда itd.: ali rukopisi srbske obitelji predlog въ ili pravilno uzdrže, gdje se prepisatelji crkveno-slavenskih izvorah točno držahu, ili ъ pretvore u ь, ili napokon upotrobljuju pučki оу mjesto въ; čemu se vrlo stari sliedi nalaze, kano n. p. na križu kraljice Jelene (okô 1273.) čita se: „оу нѣмь, оу камени и оу златѣ“; u Dušanovoj hrisovulji od g. 1348.: „оу новомь градѣ, оу половѣ“; u žitju sv. Šimuna (Stjepana Nemanje) oko g. 1210: „оу владичьствѣ“, i u stotinah inih primjerah, tako da ВО moglo bi polaziti jedino od Srbina, koj nateže na rusku. Ni najmanje nebraneći, jer neimam dovoljnih dokazah, da je slika ova umotvor kojega ruskoga slikara, a ne inoga, mogućnost ipak takova mnienja nebi se dala oslabiti kroz to, kao da tobož Ruska neimaše u ono doba tako izvrstnih umjetnikah, pošto je ona već u XIV. vieku (1340—51.) imala svoga Josifa i Nikolaja, koji ukrasiše archanjelski hram u Moskvi; te se znade, da u bližnjoj Poljskoj, imenito u Krakovu, obstojaše već u XII. stoljeću posebni ceh umjetnički sa zakoni „dla cechu szklarskiego, malarskiego, i gotszlagierskiego . . które — zatim — w. r. 1581. król Stefan Batory wlastnym podpisem zatwierdzil.“ (Sr. Pamiętnik nauk i umiejętności. Krakow 1835. II. 311.). U obće slavenska povjestnica neda nam toli podlo misliti o davnoj prošlosti Slavenstva, kao što je bilo obično do nedavna; paće ona predstavlja nam puke slavenske na znatnoj visini naobraženja i prosvjete, ka kojoj sada opet teže izza dugotrajnoga mrtvila, u koje bješe ugrezli uslied okolnostih nadošavših iz vana.

Na molbu g. Spithövera, ovdašnjega njemačkoga knjigotržca (Piazza di Spagna Nr. 55.), upozornjujem ljubitelje bibličkih naukah, imenito pako knjižnice, na sv. pismo novoga i staroga zavjeta onomadne tiskom objelodanjeno, o kojem ovo njekoliko riečih. Medju mnogobrojnimi i veleważnimi grčkimi rukopisi, kojimi knjižnica vatikanska obiluje više od ikoje na svietu, nalazi se pod br. 1209. sveto pismo u kodexu, koj polazi iz IV. ili najkasnije od početka V. stoljetja; tim načinom taj kodex ne samo jest najstariji izmed sviuh, koji sadržavaju sv. pismo, nego takodje ima se smatrati za najstariji grčki kodex u obće, uz koga se može nanizati 26 listovah Geneseos i Dioscoris carske knjižnice u Beču, te takodje biblia nalazeća se u Londri. Kako i kada dodje u bibliotheku vatikansku, nemože se odlučiti, prem je vjerovatno, da već u XV. vieku u njoj se nalaziaše, te da se on imade razumievati pod „Biblia in tribus columnis ex membrana in rubeo“ u imeniku sastavljenom od Platine god. 1475. Pokojni kardinal Angjelo May († 1854.), slavni čuvar i nadstojnik vatik. knjižnice, na ovaj znameniti rukopis već od davna obrati svoju pozornost. Osvjedočen o tome, da će mnogo koristiti kritici sv. pisma, objelodani-li ga, stadè ga već god. 1828. pripravljati za tisak. Posao nije bio

toli lagahan, kao što bi se na prvi mah činilo; jer njeki listovi istoga kodexa bieše se izgubili, tako n. p. stari zavjet po LXX. počimlje s Genes. XLVI, 28.; od Ps. CV, 27. do CXXXVII, 6. neima itd.: sve ovo trebalo je od drugud i to iz najboljih i najstarijih rukopisah nadomiestiti; isto tako pisac njeke rieči i redke izpusti: i ovo je trebalo nadoknaditi od drugud. Jedno i drugo May svojom neumornostju poduzè. Nakon deset godinah, u kojih jošte ina djela tiskom objavi, taj mučan posao god. 1838. dovrši, i u pet knjigah odtiskà. Ali pošto bi ih bio još jednom pregledao i s izvorom sravnao, opazi mnogo nestašicah, koje scienjaše prije izpraviti, nego-li svoje djelo preda znanstvenomu svietu. Medju tim u izpravljanju i savjetovanju s inimi učenjaci smrt ga zatečè. Kardinal Altieri, ovršitelj Mayove oporuke, nastojaše da se ovo slavno djelo pokojnika što prije objelodani; u tu svrhu bude izručeno vještaku u bibličkih naucih, Barnabiti otcu Karlu Vercelloniu, koj s pomoćju profesora i vatikanske knjižnice scriptora, veoma vješta grčkom jeziku, Josipa Spezia, napokon ga sretno dovrši, te se jurve i dotiska u pet velikih knjigah, krasnim tiskom i snimkom (fac simile). Stoji na običnom papiru 40 rimskih škudah, na ljepšem 50; ako bi se tko na skoro objavio, tada će mu rečeni g. Spithöver poslati ga poštom bezplatno. Ovo velevažno djelo dàkako za pojedinca je preskupo, ali nijedna knjižnica nebi imala biti bez njega.

Istom polakšicom poslao bi rečeni knjigar ostala djela kard. Maya, ako bi se tko što prije prijavio, ili pako popustio bi 20/100. Budi mi slobodno ovom prigodom nješto progovoriti o Mayevoj književnoj djelatnosti. Kard. May, prem rodjen u krasnoj Italiji, po svojoj časti spada na katoličku crkvu, po svojoj književnoj djelatnosti na vaskolik učeni sviet: takovom svestranostju riedko koj učenjak može se ponositi. Angjelo May sav svoj život posveti knjizi; on se tako rekuć bješe ukopao med drevne papire, te ih malo po malo na vidik iznosaše; pa u tom neznamo je-li bio sretniji ili vještiji i poduzetniji. U izdavanju starodavnih do sada nepoznatih pisacah težko da imade kard. May ikoga takmaca u učenom svietu; a što mu najveću slavu poda, a ime mu neumrlim učini, jesu palimpsesti, o kojih — jer bi mogli koristiti i našoj razvijajućoj se književnosti — blagi štioc posluhnut će njekoliko riečih.

Kao što je poznato u drevnosti pisalo se najviše na papiru, pošlom iz Egypta, i to sve do XI. stoljetja; uz papir upotrebljavaše se osobito za javne ili inače važne spise kvier (pergamena), komu ima traga već u Herodota (lib. V.). Nu kvier naravski biaše mnogo skuplji; skupoća pako njegova stadè neizmjerno rasti, kad se iz Egypta, Arapom podčinjena, težko mogaše papir dobivati. S toga — za pristedit troškove — prepisatelji utekoše se k načinu, jur starijim poznatom: izbrisaše naime pismena djelah za nje manje važnih, te vrh izbrisanih napisaše, što im bješe milo. Za koga bogoljubnoga kaludjera bješe od veće važnosti kakvi antiphonar, kakova homilia itd., nego Ciceronova republika ili Theodosijev zakonik; s toga jedno i drugo izbrisà, te si antiphonar ili homiliu napisà. Stavimo-li se na njegovo gledište, nećemo ga ni najmanje koriti. Na mnogo kodexah nije piscu pošlo za rukom, ili nije za tim ni toliko težio, da prvašnje pismo sasma otare, već čitava pismena ili redki ostadoše vireći izpod drugoga, novoga pisma. To nije moglo dugo ostati sakrito učenim ljudem; pa osobito od ono doba, kad njeka plemenita zanešenost zavladà za starinu, počelo se misliti, kako bi se moglo ono doljnje pismo, te na taj način onaj doljnji rukopis pročitati. Ovakve opet, iznovice izbrisane (πάλιν ψηστός) rukopise prozvali su palin(m)pseste. Prvi palimpsest bude opažen u parižkoj knjižnici godine 1692., a bješe rukopis sadržavajući djela sv. Ephrema. Koncem prošloga vieka dva učenjaka Pavao Bruns, rodom iz Holsteina, i rimljanin Giovenazzi pronadjoše, da u Cod. bibl. vatikanske, odsjeku bibl. Christinae, br. 24, izpod svetopismenih knjigah Tobije, Judithe, Joba i Esthere viri izgubljeni ulomak knjige XCI. Livievih povjestih. Oni velikom mukom nješta pročitaše; ali još za tada ina znanost nepritečè im u pomoć. Lučba ili kemija, koja u našem vieku gorostasan učini napredak, te stupi u savez sa svimi prirodnimi znanostmi, zasnubì se takodje s paleographiom. Lučbarom podjè za rukom pronaći tvari, koje ono doljnje pismo tako rekuć nadignu, nepovriediv znatno novijega, te ga paleographom predoče, da uzkrišeni rukopis bez velike tegobe pročitaju, te više putih stari, propali umotvor latinskoga i grčkoga svieta na vidik iznesu. Prije su se za to služili šiščanom raztopinom (Galläpfel-Auflösung); ali priznao se bolji vodeni sumpor (hydrosulphur) potašin. Ovim putem mogaše slavni Niebuhr god. 1817. onaj ulomak pročitati, s kojim se pomenuta učenjaka mučiahu, te još u onom palimpsestu obreo je ulomke dviuh do tada nepoznatih Ciceronovih govorah, i spisah rimskoga mudraca Seneke. Sve ote dragocjenosti za tim tiskom objelodani pod naslovom: „M. T. Ciceronis Orationum pro M. Fontejo et pro C. Rabinio fragmenta, et T. Livii lib. XCI. fragmentum plenius e

emendatius, L. Senecae fragmentum ex membranis Bibl. Vat. edita a B. C. Niebuhrio. Romae 1820."

(Dalje će sliediti.)

Čista srieda.

Tko promisljat sebe stane,
Valja da mu na um pane,
Da je zemlja njemu mati,
Zemlja da će i postati.
(Vid Došen.)

Posljednjih danah uži se tielo ugodnosti, radosti i veselja. Rasvietljene dvorane, razkošna gudba i pustopašne pjesme glasno navieštahu pobjedu tiela nad duhom. Al bije dvanaesta ura, umukne ljubka graja i duboka tišina razastre krila po gradovih i selih. Primakne se čista srieda, te u zoru i mladjahno sunce doglašuje znamenite rieči, štono ih je pravedni sudac nad Adamom u izgubljenom raju izrekao, rieči, koje sada svećenik ponavlja, kada pepeo siplje po glavah pravoviernih kršćanah: „Sjeti se, da si prah i prahom ćeš se pretvoriti." Tim obredom počima sv. crkva važnu dobu četrdesetdnevnoga posta — korizme, opominjuć nas, da se pamteći nestalnost svega, što je na svietu, u pokajanju pomirimo s Bogom. Sipajući pepeo na vrh čela govori nam: „Priznaj velikoću i ogavje svojih griehah, opomeni se smrti, kroti si tielo, promišljaj ovo sveto vrieme, te se zaždeni u molitve i promatranje gorke muke i smrti gospodnje." Po sve dobe biaše pepeo znakom tuge i žalosti. Iztočnjaci odkrivahu svoje jade u nesreći i zlopati tim, što bi si razderali haljine, pa u strunjavu odielu posipav si glavu pepelom bacili se na zemlju. Tako učiniše Jobovi prijatelji, videć Joba, gdje s najljuće biede strada. Gorko cvileći razderu svoje haljine i sipahu si pepeo na glave. Sedam danah sjedjahu oko njega zaznićeni i začudjeni ni rieči neprogovarajuć, budué upoznali, da mnogo trpi. U užjem smislu pepeo znači srce pokajano i pečalju obuzeto. Poznanje svoje krivine napuni čovjeka dubokom pečali. Više rečeni Job spozna pred Bogom, da nije trpljivo podnosio prigovore svojih prijateljah, pa s toga počutiv veliku pečal uzdiše: „Zato se sám ukoravam i činim pokoru u prahu i pepelu." Često opominjahu proroci žudijski puk, neka u kostreti (runjavo, strunjavo ili kostreno odielo, vrećina=cilicium) i pepelu oplakuju svoje griehe, i tako mole milosrdje u Boga. Hrabra Judita, nabožna Ester, dostojni Mardokej i junački Juda makabejski činjahu za vrieme pogibelji pokoru u prahu i pepelu, nebi-li se utišao gnjev gospodnji nad ljudskimi griesi i nebi-li si izprosili pomoć. Jona prorok podje na zapovjed božju u Ninive govoreći: Jošte 40 danah i Ninive će se razoriti. I posipaše si Ninivljani glave pepelom, kajući se za svoje griehe. Jon. 3. Jeremija prorok podobno veli: Najstarija kći sionska sjedi na zemlji i muči. Posipav si glavu pepelom odieva se kostrenimi haljinami. Sám Isukrst, vječna mudrost, jedino ogrijanje uz crno sunce onih vremenah, nazuačuje pepelom pokajnost, karajući neviernost gradovah galilejskih ovako: „Jao tebi Korozaim, jao tebi Betsaido: jer da su u Tiru i Sidonu učinjena čudesa, što su učinjena u vami, odavna bi bili u vrećini i pepelu pokoru učinili." Pepeo biaše takodje u starom zakonu znakom pokore. Tomu sasvim dolikuje pepeo, koj postaje vatrom. Vatra raztvori svaku i najizvrstniju tvar, sačuvav po sebi samo zavežljaj pepela. Nepolieže-li odtuda primjerna prilika griešnika? Griehom gubi duša njegova svu krasotu, i lišena svakoga nakita, milosti božje, nalići na mrtvi pepeo srnuć u pakleno bezdno, ako za vremena neoživi u njem iskra božanstvene milosti, te ga nepodigne iz kala grehotah. Toga radi siplje sv. crkva pepeo griešniku na glavu, sjećajuć ga bjedna mu stanja i nuždne prave pokore.

Podobno izjavljaju sv. otci o pepelu, kad o pokori govore. Izrekom sv. Ambroza mora si griešnik tielo pepelom posipati i strunjavim odielom pokriti. Sv. Ižidor biskup sevilski govori o pokornicih: „Posiplju se pepelom u znak, da su prah i pepeo; pepeo znači smrtnu osudu, koja bješe radi griehah nad nami izrečena."

U prvih stoljećih bješe posipavani pepelom samo oni, koji se moradoše po crkvenih zakonih podvrći javnoj pokori, ili si ju dobrovoljno izabraše. Kajući se griešnici postavili bi se prvi dan postne nedjelje pred crkvena vrata, bosi, u starih haljinah, očiuh k zemlji oborenih. Došav u crkvu padoše k biskupovim nogam, koj im je sipao pepeo na glavu s ovo riečih: „Sjeti se čovječe, da si prah, i prahom ćeš se pretvoriti, čini pokoru, da zadobiš život vječni." Tada bi dobili kostrene haljine, cilicium zvane, i obukav se u nje padoše nice, a biskup i svećenici polagali bi na nje ruke djeleći im blagoslov za početu pokoru. Ostali vidoci toga obreda molili bi sa svećenici litanije i pokorne psalme, a biskup opominjao bi pokornike, neka u pokori obstoje dodajući, da kao što Bog Adama kazneći ga za grieh, u koj zaglibi, iztjera iz raja, tako da će i oni oddieljeni biti iz crkve. Primiv zatim prvoga

za desnu ruku, gdje si tada svi ostali podaju ruke, izveo bi je iz crkve, a pjevači pjevali bi: „U znoju lica svoga hranit ćete se hlebom, jer ste prah i prahom ćete se pretvoriti“ Gen. 3, 19. Važno i okosno biaše to vrieme, gdje se označuje, kako je Adam, koj je i nas griehom ožigosao, iz raja protjeran, i gdje napominje grieśnike, da su i njim nebeska vrata zatvorena, te si je moraju otvoriti pokorom i pokajnimi suzami.

Više putah zazebe na dnu srca pokorne griešnike i sav puk, to udariše u plač i jecanje kod toga obreda. Biskup bi opominjao sve pritomne, neka budu pokornikom na pomoć molitvami, postom i dobrimi djeli, da tim lakše postignu milost božju. Za vrieme pokore morahu pokornici strogo, više danah kroz osminu o suhu kruhu i vodi življeti, i od svih se dopuštenih veseljah uzdržavati. Na dane, kad je svjetina grnula k službi božjoj, stojahu u kostreti s glavom pepelom posipanom pred crkvenimi vrati, gdje podnoseći svaku nepogodu vremena moljahu prolazeće, da se u molitvah njih opomenu. Tada se je jošte strogo ovršavala pokora, jer jo svaki duboko ćutio, što znači kršćaninom biti, pa se je čuvao, da nezamrkne u pandjah onomu, koj grdnim ždrjelom progutat ga radi. Doista žarit nam se mora lice nad našim nehajstvom i hladnoćom, nehoteći se podvrći niti maloj pokori niti uredno obdržavati post. — U prvo doba svete crkve posipavani bješe javni griešnici pepelom. Budući svi griešimo, to moramo svi pokoru činiti. S toga dadoše si pravovierni i najnedužniji početkom postnoga vremena sipati pepeo na glavu u znak svoje griešnosti i pokore. Knezovi i kralji, biskupi, svećenici i sav puk sljedjaše taj hvale vriedni običaj.

Potrebit k tomu obredu pepeo pripravlja se od granah maslinova ili inoga drva, koje se posveti na cvjetnu nedjelju prošloga ljeta. Veliki označaj utaja se u tom obredu. Grane, što smo ih kod dolazka Isukrstova u Jerusolim trebali, spale se sada, da nas probude na pokoru. Griehom izgubismo svu nadu i učest slave Isukrstove, a sad se mora stari čovjek ognjem pokore raztvoriti i novim postati, da uzmogne njekoč udioničtvovati od Krstove slave u nebu.

Znamenite su takodjer molitve kod posvećenja pepela. Sbor mjesto prisutnoga puka pjeva; Usliši me Gospodine, jer je izdašno (obilato) tvoje milosrdje, po množtvu smilovanja svoga ogledji se na me. Pomozi Gospodine, jer griesi prodrieše u dušu moju. — Pa moli svećenik četiri krasne molitve i triput blagoslovi priredjeni pepeo sv. križem. Molitve glase:

1. Svemogući, vječni Bože, poštedi pokornike, usliši moleće, pošalji milostivo angjela svoga s neba, da posveti ovaj pepeo, što će biti sredstvom na spasenje svim, koji u pokori zazivlju tvoje ime, žale svoje griehe i pokajno vape k tvojoj blagosrdnosti, te dopusti na pozov svoga imena, neka svi, koji se ovim pepelom daju posipati, uz dopuštenje griehah dostanu zdravlje tiela i okrilje duše.

2. Bože, koj nećeš smrti griešnika, već da se popravi, pogledji milostivo na ljudsku slabost i posveti po dobroti svojoj ovi pepeo, što ćemo si ga sipati na glave, neka se odkriv svoju pokoru dostanemo oproštenje, neka priznajući, da smo prah i da ćemo se kaznom za griehe opet prahom pretvoriti, postignemo od tvoga milosrdja oproštenje griehah i onu plaću, koju si pokornikom obećao.

3. Bože, koj bivaš pokorom ublažen i zadovoljštinom smiren, usliši molitvu našu, i izlij, dok sipljemo pepeo na glave tvojih službenikah, milost svoga blagoslova na nje, te je napuni duhom pokajanja i podaj im, što žele pravednim načinom, pa je ostavi za vieke u onom, što si im poželjiti dostojao.

4. Svemogući, vječni Bože, koj si izvolio Ninivljanom u prahu i pepelu pokoru činećim udieliti spasonosno sredstvo za oproštenje, dopusti milostivo, da i mi, jer ih danas nasljedujemo, stečemo oproštenje. Po Isukrstu Gospodinu našem.

Milost i duh pokajanja sadržaj je ovim molitvam. Njimi moli sveta crkva po svom zatočniku Boga, da izvoli udieliti pravoviernim tjeskobno srce skrušena duha i dugovit plod prave pokajnosti.

Poslje tih molitvah kropi svećenik pepeo svetom vodom govoreći: „Okropit ćeš me sipantom i bit ću očišćen, oprati ćeš me i od sniega ću bjelji biti.“ Pslm. 50, 9.

Sipantom čistiše se njekoč gubavci, a pokajanjem očišćuje se zaprljana duša od gube grieha. Pepeo se takodje tri puta nakadjuje u znak, da moramo i mi biti dobrimi djeli vonj Isusa Krsta.

Napokon meće svećenik posvećeni pepeo na vrh čela viernim s ovimi riečmi: „Sjeti se čovječe, da si prah i prahom ćeš se pretvoriti.“ Tim hoće sv. crkva, opominjući nas na prolazak zemaljskoga života i na smrt, da probudi u nami duh pokajnosti; ona hoće da promotrimo on strašni dan, u kom će nam se tielo u prah razpasti, a duša pred Gospodinom stojati na sudu. Na pokajanje nuka nas crkva i tim, što u korizmeno vrieme svlači sa sebe svaki nakit, te se služi ruhom modre boje kod službe božje, gdje se nečuje više radostan hvalospjev. Glas prorokov,

što sove na pokajnost, oziva se u svetoj crkvi. „Gospodin veli: Obratite se k meni cielim svojim srcem, postom, plačem i cvilom. Razderite si srce a ne odielo, te se obratite k Gospodinu Bogu svomu; jer je dobrostiv i milosrdan, trpljiv, velika milosrdja i utaživ nad pakostju. Tko zna, je-li će se obratiti i oprostiti, te ostaviti poslje sebe blagoslov? Zatrubite trubljom na Sionu, svetite post, sazovite skupštinu, sakupite malene i sisajuće: dolazi bo ženik iz svoje sobe i nevjesta iz prebivališta svoga. Medju pridvorom i žrtvenikom oplakat će svećenici, službenici gospodnji i reći: Oprosti Gospodine, oprosti svomu puku, te nedaj baštine svoje na pogrdu, da im gospoduju narodi." (Joel, 2, 12—17.) „Evo časa prijatna, evo dana spasonosna." (2. Kor. 6, 2.) Upotrebimo dakle ovo korizmeno vrieme na spasenje, očistimo si dušu, koju smo griesi naružili, te se s tako čistom pripravimo, da vriedno primimo božićno diete, koje se za nas žrtvuje.

(Pr. Z. N.)

Dopisi.

Iz Karlovca dne 6. veljače. Danas znade se već po ovom cielom gradu, a i dalje, da je naš gradski gosp. načelnik ovih danah dobio pismo iz Zagreba, koje vriedi podpuno naše počitanje. Svi mu se bi reć jednim srcem veselimo; i s toga nemogu propustiti, da nebi o tom barem u njekoliko riečih izviestio štovane čitatelje ovoga našega crkvenoga lista, što evo i činim vele spreman, — a to jer već unapried znadem, kako će njim svim milo biti kad uzčuju, da je naš uzoriti stožernik, pun preblage dobrohotnosti, blagoizvolio poslati u onom pismu *sto* forintih u srebru na dar ovdješnjoj gradskoj bolnici.

Ajde da vam jošte i više kažem. Bješe odlučeno, da se ovdje u jednoj dvorani priugotovi večernja zabava, od koje dobitak obratit će se na korist pomenute bolnice. Al gosp. načelnik uzeo si je čest pozvati na istu zabavu u poslanoj krasnoj pozivnici i visokočastnog gospodina nadbiskupa. Ovaj ganut toli blagom namjerom blagoizvolio je zahvaliv se na pozivnici poslati odmah onu znatnu svotu novacah na poklon.

Čestitamo dakle sl. magistratu ovdješnjem, što ga je gosp. stožernik toli liepo udostojio svojim odpisom; čestitamo prije rečenom zavodu, kog je toli znatnim darom nadario.. Uzoriti gospodin ovim djelom milosrdja sagradio si je spomenik i u grudih zahvalnih Karlovčanah, i stavio si ovim opet jedan neuveniv cvietak u lovor-vienac, koj će vjekovati nad njegovom prevriednom uspomenom. Slava mu!

Izim ove pozivnice poslane bjehu jošte dvojici prečastnih kanonikah, gosp. Luki Petroviću i gosp. Janku Pavlešiću. Pa i od ove prečastne gospode stigoše liepi darovi sve u istu svrhu. Budi i njim liepa hvala i čest! Bog jim naplatio obilno! — *J.*

Iz Pakraca. Ugodno dira u srdce čovjeka na koja žrtva na žrtvenik stradajućega čovječanstva položena, kada motriš sebičnost današnjega svieta, koj je u materializam toli duboko zagreznuo; a bogumila duša odahne, kad pred njom trepti luč jedino-spasonosne nauke Isukrstove, koja na ovakove žrtve srdca ljudska uzpali! Da vjera po Isukrstu Sinu jedinorodjenom s krila vječnoga Otca svoga na ovi sviet donešena, uzgojila je od rane mladosti jednu kršćanku, koju kao uzor sviuh kršćanskih kriepostih u presvietloj gospodji *Ljudeviti Jankovićevoj Daruvarskoj*, rodjenoj grofici Montbel, štujemo.

Nije moga dopisa zadaća, da izbrajam bogumila njena djela, Bogu najbolje poznata: kako je već ove zime mnogo sirotčadi kroz nju zaodjeveno, kako je njekoj siromašnoj obitelji, koja krstnog kuma rodjenome čedu najti nemogaše, kumovala, te kumče i roditelje bogato nadarila; već mu je zadaća, da u ime težko postradavše sirotčadi presvietloj gospodji — utješiteljnome u nuždi i nevolji angjelu — javnu zahvalnost izreče.

Dne 8. p. m. ovdašnjeg lončarskog majstora Antuna Andrievića, sedmero maloljetne djece otca, od tri mjeseca udovca, kad se je iz bližnjega sela kući na kolih vraćao, poplašeni konji na grozovit način nakon njekoliko samo časovah umrtviše.

Tko prileti prvi, da gorku sudbinu te siromašne djece ublaži? tko-li prvi otu roditeljske podpore prerano lišenu sirotčad utieši?

Presvietla gospodja grofica, prava u podpunom smislu ubogih i sirotah majka, čim grozovitu nesreću začů, kroz presvietlog gospodina supruga, grofa Julia Jankovića daruvarskog, dotičnom župniku 40 for. sr. uručiti blagoizvoli, da razcviljenu sirotčad predbježno najnuždnijim toplim odielom oskrbi, milostivo obrekav daljnu joj podporu, ako samo u molitvah i nauku, poglavito kršćanskom, napredovala bude.

Na visokoj toj milosti i pomilovanju, u ime utiešene sirotčadi, presvietloj gospodji kao i preblagom previetlom suprugu, pred Bogom i svietom budi ovim izjavljena snižena blagodarnost. — „Veselite se i radujte plemenite duše, jer plaća vaša velika je u nebesih." *U.*

Sa štajerske granice dne 10. veljače. — U njekojih krajevih nadbiskupije zagrebačke daju se jošte *ženitbene dozvole* od kotarskoga ureda. Čemu to? odkud to? Onaj zakon, kojim su momci, službi vojničkoj podvrženi, prepriečeni bili bez ženitbene dozvole kot.

ureda ženit se, prestao je. Sad se svaki ženiti može, ako samo k tomu godinah imade, i druge zapreke kanoničke neima, ma i poslje u vojnika zapisan bio. Neznam za zakon niti u gradjanskom zakoniku niti u c. patentu od 8. listopada 1856, koj bi naročito nalagao, da mladenci ženitbenu dozvolu od kot. ureda svomu duh. pastiru donieti imadu. Znam doduše za §. 124. gradj. zakonika, gdje se nalaže, da si zaručnici od kotarskog ureda dozvolu ženitbenu izposlovati imadu; ali taj zakon je iznimka, što se preteže samo na Izraeličane. Znam i za čla. 5. i 6. c. pomenutoga patenta i §§. 49. i 50. istim patentom proglašenoga ženitbenoga zakona, polag kojih zakoniti *malodobni* zaručnici, ako im otac nije živ, ili *nezakoniti* za valjanost ženitbe privoljenje kot. ureda imati moraju; ali neopominjem se, da bi posebni zakon glede ove *sveobće* dozvole dobili bili. Pa i našto da je takova dozvola? Je-li od potrebe? Župnik ima c. patent od 8. listopada 1856. zajedno s dotičnim ženitbenim zakonom, u kom su sva opredjeljenja jasna, i iz kojih će on uvidjeti, šta činiti imade, i ako u čem dozvola potrebita bude od političke oblasti, on će se sigurno na nju obratiti. Kad bi svjetovna oblast u svakom slučaju ženitbenu dozvolu davat imala, čemu je onda duhovniku njegova vlast? Zašto je on učio crkveno pravo, ako o zarucih i o zaprekah ženitbenih suditi nemože? Našto mu je c. patent od 8. listopada 1856, ako ga on uporavit nesmije? Tad bi svećenik zbilja bio kao sgoljan stroj, kojim bi samo drugi upravljali; a budući mu tako ruke svezane, nebi se mogao u svojoj duh. službi slobodno kretati, što mu ipak treba, da i svojoj dužnosti zadovolji i ugled si začuva. — U X. članku konkordata naročito se veli: „Sponsalia quod attinet, *auctoritas ecclesiastica* judicabit de eorum existentia et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Trid. et Apostolicae Litterae, quorum initium „Anctorem fidei“ constituunt.“ Gdje se ovdje kaže, da bi politička oblast imala sudac biti kod zarukah? Samo se u istom članku to veli: „*civilibus matrimonii effectibus ad judicem saecularem remissis.*“ — Zato bi želit bilo, da se ova zloraba, gdje na uštrb duhovničke vlasti i na trh zaručnikah postoji, čim prije ukloni. *)

Jedan u ime više svećenikah.

---

*) Visoko ministarstvo bogoštovja i nastave zapitalo je prošle godine naše domaće duhovne i političke vlasti: bi-li i glede česa poput njekih drugih pokrajinah naše carevine i kod nas valjalo uvesti ženitbene dozvole, koje bi političke vlasti izdavale? Odluka u tom poslu nije jošte nikakova stigla, ali iz izvjestjah vis. ministarstvu podnešenih i s toga, što u nas, gdje puk najvećom stranom na patrialkalnu živi, nepostoje okolnosti, radi kojih su takove dozvole drugdje uvedene, moći je zaključiti: da te dozvole neće kod nas uvedene biti. One medjutim, došlo što mu drago, zasad kod nas pravno nepostoje, te ako si koj kotarski ured nepovlastno to pravo prisvaja, najbolje će učiniti župnik, koj svoju vlast time povriedjenu scieni, da to svom dotičnom duh. stolu prijavi, koj će već tomu lieka naći. *Ured.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš blagoizvolio je ovdješnjem g. župniku sv. Petra pokloniti 100 for. sr. kao prinesak u to ime, da se za novi zvonik prenapravljane crkve sv. Petra nabavi ura. Veledušnim ovim darom obodren i nadajuć se podpori svojih župljanah, kojim će blagodat takove ure najviše u dio pasti, naručio je jurve pomenuti g. župnik kod vješta u toj struci urara u Monakovu uru, koja će radi svoga osobitoga ustroja i vrlo ne više stotinah forintih stajati, te služiti na ures istoj crkvi. — Da se neugodnim slučajem lani nedovršeno djelo prenaprave rečene crkve sv. Petra ljetos čim prije dogotovi, počet će se odmah s proljeća svojski i pomnožanimi silami na njoj raditi. Nastojat će se, da se ista crkva jošte prije Petrova otvori službi božjoj.

— Dne 11. t. m. oko podne preminuo je ovdje prečastni gosp. *Ivan Krst. Draganec*, prvostolne crkve zagrebačke kanonik, arcidjakon začesanski i prisjednik duh. stola, nakon kratkoga bolovanja i pošto je svetotajstva umirućih primio, u 83. godini života a 56. misničtva Dne 13. t. m. poslje podne sahranjeno mu je tielo u raku prvostolne crkve. Tih i miroljubiv značaj, čednost i pobožnost biahu ponajglavnija svojstva, što su pokojnika resila. U oporuci namienio je zapisah prvostolnoj crkvi, svim ovdješnjim redovničkim družbam, gradskoj i kaptolskoj ubožnici; ostavio je zadušbinah crkvam, gdje je rodjen i kasnije služio; a načinio je i zakladu s odlukom, da se kamatami vazda školuje po jedan mladić bolje glave iz njegove svojte.

— Ovih danah svratio se je bio u Zagreb na malo danah presvietli gosp. *Rikard Vinko Whelan*, biskup weelingenski u državi Virginiji sjeverne Amerike. Kad su u najnovije doba iz ogromne nadbiskupije baltimorske oddielili dvie nove biskupije, zapala je nova biskupija weelingenska rečenom svom novom i prvom biskupu. No ta biskupija i njen biskup neima nit kuće nit kućišta, nit stolne crkve, nit sjemeništa. Da za ove neobhodne potriebštine steče nuždna sredstva, uputio se je sám presvietli biskup težkim putem prošnje i milostinje po Europi, gdje se svraća k blagim katolikom, moleći ih u ime božje, da kojim darom priskoče u pomoć duhovnoj nestašici svoje jednovierne braće u novom svietu. Da se presvietli gosp. biskup, koj je za vrieme svoga boravljenja bio gost uzoritoga gosp. kardinala, nije badava u svojem bogumilom poslu potrudio u Zagreb, netreba nam nit spominjati.

— Iz države Indiane u sjevernoj Americi javlja se, da je tamo u gradu Jasper nedavna preminuo prečastni gosp. *Josip Kundek.* Pokojnik bio je naš zemljak, rodom iz Ivanić-grada, u Zagrebu svršio je nauke, god. 1831. redjen je tu u misnika, bio je kapelan u Gorah

Petrini, te nakon nuždnih pripravah u Beču, otišao je g. 1837. za vjeroviestnika u sjevernu Ameriku, gdje je u biskupiji Vincennes u pokrajini Indiani sve do konca života duhovnu službu ovršavao. Tamo je on i više ponajviše njemačkih misijah i naselbinah utemeljio, kao što su St. Ferdinand, St. Joseph itd. Godine 1852. postao je generalni-vikar biskupije, te je iste godine došao bio u Europu, da nadje i odvede svećenikah, na kojih mu je biskupija veoma oskudievala; tom prilikom bio je i u Hrvatskoj. Viest, što je doniela glas o njegovoj smrti, kaže zajedno, da je bio vrli čovjekoljub i dobročinitelj ubogih. Lahka mu zemljica!

— Povjestni odsjek magjarske znanstvene akademije izdaje djelo ne samo za ugarsku, nego i našu povjestnicu od velike važnosti pod naslovom: *Monumenta Hungariae Historica.* Dosad su od ovoga djela, koje će se dakako nastavljati, izašle tri knjige. Ciena im je 10 for. sr. U drugoj i trećoj knjizi priobćuje Ladislav Szalay svekolike spise *Ante Vrančića* (sám se je pisao Verantius, a Magjari ga pišu Verancsics), bivšega nadbiskupa ostrogonskoga, prvostolnika ugarskoga i kraljevskoga namjestnika. Dovoljno je poznato, da je ovaj slavni muž, kojim se pravedno ponosimo, bio naše gore list. Rodjen je u Šibeniku god. 1504. a umro je godine 1573.

Iz Štajerske. Prijavljena već od davna nova razdioba biskupijah u Štajerskoj i Koruškoj konačno je uredjena. Pečatnicom sv. otca od 26. stud. 1857. ukida se suppressione canonica god. 1786. utemeljena, ali već od 1811. neimajuć svoga biskupa po sekovskom biskupu upravljana biskupija *lubenska*, i spaja s biskupijom sekovskom. Drugimi konsistorialnimi spisi prenaša se *labudska* biskupska stolica i kaptol iz sv. Andrije u *Marburg*, no zadržat će ime biskupije labudske. Šest kotarah odpušta biskupija labudska biskupiji *krškoj*, a biskupija labudska dostaje zato 10 dekanatah od biskupije sekovske. Odsad dakle proteže se biskupija *sekovska* (gradačka) na gradačko i bručko okružje t. j. na njemačku stranu Štajerske, dočim biskupije lubenske i ime prestaje, a tamošnja stolna crkva ostaje samo župna. Na biskupiju *labudsku* (sa sjedištem u Marburgu) spada marburžko okružje t. j. slovenska strana Štajerske; a biskupiji *krškoj* (celovačkoj) pripada ciela Koruška.

Iz Soligrada. Otac *Joakim Haspinger*, poznati tirolski kapucin, koj se je godine 1809. proti Francezom križem u jednoj a sabljom u drugoj ruci boreć se junačtvom proslavio, umro je u Soligradu dne 12. siečnja t. g. u 82. godini života. Kao hrabrena junaka zapisano je ime Haspingerovo u bojne ljetopise carevine; mi ćemo samo nješto o njem spomenuti kao čovjeku. Pater Joakim bio je cielim srdcem kršćanin, oduševljen za vjeru i podpunim pouzdanjem odđan u providnost božju. Svoga osvjedočenja čvrsto se je držao, te ga je odvažno pred svakim izjavljivao. Za nevolje ljudske imao je nježno srdce. Kada bi u večer kod čaše vina pripoviedao o boju kod brda Isel zvanoga, ili o krvavoj bitki kod Gollinga, činilo se kao da se je starac pomladio: oči bi mu se kresile, lice živom vatrom sievalo, a koščaste mišice grčevito trzale, — a kada povede rieč, kako je ovaj ili onaj u njegovih rukuh dušu spustio, tada bi se odmah raztužio i do dvie suze spustile bi mu se niz osušena lica. Znamenitu godišnju podporu, koje se je carskom milosti uživao, nije znao bolje upotrebiti, nego braneći svaki dan po dva siromaka. Plemenita jezgra njegove duše biaše zagaljena osoritom ljuskom, no po njoj pametni ljudi nesude čovjeka. Zakopan je Haspinger vojničkom počasti. Slučajno je jedna satnija one lovačke čete, koja je g. 1823. mrtve ostanke slavnoga Andrije Hofera, Haspingerova druga i prijatelja, iz Mantove u Tirolsku preniela, i ovoga posljednjega izpratila do groba. Tamo on sada mirno počiva, te svojom crvenom bradom neplaši više nit vojvode gdanskoga (maršala Lefebvre-a), nit njegovih vojnikah, s kojimi se je na inšpručkih poljanah na mejdana junačkom ogledao. No ime spominjat će mu se, dok bude tirolskih brdah i dolinah.

* U Soligradu položio je dne 6. siečnja t. g. u ruke tamošnjega preuzvišenoga nadbiskupa katoličku vjeroizpovjed grof *Hahn-Neuhaus*.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Janko Resar, duhov. pomoćnik u Lasini, postao je župnik u Rozgvi. — G. Andrija Peak, duh. pomoćnik u Gorah, imenovan je za vrieme župnikova bolovanja upraviteljem župe Lasinske — Premiešteni su gg. duh. pomoćnici: Pavao Jalžić iz Orehovice u Ludinu; Stjepan Tompak iz Sopja u Kutjevo; Kuzman Telebar iz Kamenice u Mali Tabor; Josip Mikulić iz Mahićna na Šipak. — G. Nikola Grubić, duh. pomoćnik u Erpenji, stavljen je u stališ mira.

Književni oglas.

Ovih je danah izišlo: *treće* popravljeno i pomnožano izdanje Jaisova molitvenika za djecu pod naslovom: **Isus prijatelj malenih ili Pustite k meni malene.** Molitvena knjižica s pjesmami za djecu od *V. Jaisa.* Prevede i izdade ju *sbor duh. mladeži zagrebačke.* U Zagrebu 1858. Tiskom dra. L. Gaja. U 16. sa slikom. Ciena mu je tvrdo vezanu 12 kr. sr., a može se dobiti u nadb. sjemeništu i svih ovdješnjih knjigarnah.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 8. U ČETVRTAK 25. VELJAČE 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od Dra. Fr. R. na urednika.

II.

(Konač.)

U ono doba, kad se učenomu svietu neponznati proizvodi izgubljene prošlosti otvoriše, May bješe namiešten u bogatoj knjižnici ambroskoj u Milanu. On stadè jedno nepoznato djelo za drugim izdavati; a koliko je moralo biti njegovo veselje, kad se bješe namjerio na palimpsestè! kad izpod stihovah Sedulia opazi izgubljene govore velikoga rimskoga govornika! Kolika ga obuzè radost, koliki ushit, sám opisuje: „O Deus immortalis — uzkliknù — repente clamorem sustuli. Quid demum video? En Ciceronem, en lumen romanae facundiae, indignissimis tenebris circumscriptum! Agnosco deperditas Tullii orationes! sentio ejus eloquentiam ex his latebris divina quadam vi fluere, abundantem sonantibus verbis, uberibusque sententiis.“ Bješe god. 1814., kad uz njeke druge ovih „sex orationum partes“ izdadè; za njimi još u Milanu na brzo sliedjahu sama do onda nepoznata djela: „Cornelii Frontonis cum epistolis ineditis Antonini Pii, M. Aurelii, L. Veri et Apiani nec non aliorum veterum fragmentis (Mediolani 1815.).“ — „Aurelii Symachi VIII orationum partes, cum vetere Anonymi Oratoris fragmento et Pliniani panegyrici lectionibus (1815.).“ — „Acii Plauti fragmenta inedita .. (1815.).“ — „Themistii philosophi Oratio inedita, ejusdem proemium ineditum (1816.).“ — „Isocratis Oratio de permutatione (1818.).“ — „Dionysii Halicarnassi Rom. antiquitatum pars hactenus desiderata (1816.)“, važno djelo posvećeno caru Franji I. . . itd. Slava, koja se po učenom svietu razlegala o Angj. Mayu, doprè u Rim, te mu otvori glasovitu i prvu na svietu vatikansku knjižnicu. Kano predstojnik tolikoga blaga May horavljaše danke uprav u svom življu, i tu sreten bude na vidik iznieti mnogo dragocjenih palimpsestah; tako da jednoga navedem: izpod Commentara sv. Augustina in ps. 119—140, što se nalazi pod br. 5757., May odkrije, pročità i objelodanì: ulomke iz djelah Ciceronovih (de Republica . . .), u drugih opet rukopisih ulomke Ulpiana i Chrestomathiu *) našim povjestničarom neobhodno potrebitoga Constantina Porphyrogenete itd.

May i Mezzofante, dva muža u zboru stožerničkom, kakovih je riedko bilo u isto doba u slavnom inače s velikih umovah vječnom Rimu, predstavljahu u znanosti katoličanstvo t. j. sveobćenitost Rima i apoštolske stolice. Što je bio Mezzofante, vrh kojega se prosuo i razlio bješe dar jezikah, glede jezikah i svete philologie, to je bio Angjelo May za znanost napose. May nastojaše, da bogatstvo sebi povjerene blagajne cielomu svietu priobći; s toga on sakupljaše oko sebe muževe raznih jezikah, raznih narodnostih, raznih pokrajinah. Mayu bješe dosta dočuti, da se u Rimu nalazi koj vještak ovomu ili onomu jeziku, on ga odmah povuče u svoje kolo, saobći rukopise onoga jezika, umoli da ih opiše, ili izda. Ako djelo bješe važno, koje će koristiti učenomu svietu, neoklevaše ga tiskom sám objelodaniti, ili bar u svojih djelih opisati. S toga okrom latinskih, grčkih i talijanskih spisah nahodimo u Mayevih djelih uvrščene takodje židinske, sirske, jermenske . . . spise s dotičnimi prievodi, a imenike rukopisah perzijskih, arapskih, aethiopskih, indičkih, kinezkih i — slavenskih.

Da je bio uz kard. Maya kakav muž vješt slavenštini, uza to iste ljubitelj, težko da se nebi

*) Prošle godine izdade Pertz iz palimpsesta: „Gaji Granii Liciniani annalium, qui supersunt . . XXII, 49. Berolini 1857. Sirski rukopis bješe g. 1847. donešen u Londru iz samostana S. Marie u nitramskoj pustari u Africi. Sr. Allgem. Ztg. Nro. 229. Beilage

bio May odvažio izdati koj tu slavenski rukopis. Pošto takova muža nebiaše kod ruke, a sám kard. May neznaše slavenskih jezikah, ipak i prama istim na toliko se učtivim štovateljem ukazà, na koliko opisà 18 glagoljskih i cirilskih rukopisah, koji mu pri ruci bješe, u knjigi V., pag. 101—111. svoje „Scriptorum veterum nova collectio" (Romae 1831.). U tom opisu sliedio je stranom neumrloga Assemana, stranom vilnenskoga prof. Bobrovskoga, koj je bio u Rimu god. 1820. Ja pregledah većinu tih rukopisah, te ću — ako Bog dá — s vremenom točno izviestiti naše obćinstvo o njih; njeki su izmed njih od preveliko važnosti za slavensku književnost, te bi bilo krajno vrieme, da se izdadu; amo, osobito glede jezika, paleographie i prievoda sv. pisma uvršćujem Assemanov glagoljski Evandjelistar, od kojega njeke ulomke priobći Šafařik (Památky hlah. písemn. pag. 43—47), i to iz cirilskoga prepisa, tako da je Šafařiku bilo iz cirilice povratiti izvornu glagoljicu. Bit će to najstariji Evandjelistar slavenski. — Kao što se indi vidi, May nije zaboravio niti na naš narod, niti na našu književnost. Za shvatit ogromnu djelatnost Mayevu, bilo bi dosta navesti samo imenik knjigah, koje on izdadè. Ali taj imenik tako je dugačak, da bi prekoračio granice ovoga lista; zato navodim samo glavne sbirke njegove: 1.) Scriptorum veterum collectio Vaticana. Vol. X. in 8. (Ciena 40 škudah rimskih.) Med ovimi naći ćeš: Eusebii varia inedita, Photii responsa V Leoni Calabriae Archi-episcopo, Diodori et Dionis excerpta, Menandri, Appiani, Polybii, Dionysii Halic. fragmenta, Hieronymi Donati Veneti tractatus, Georgii Hamartoli et Joannis Siculi chronographiae itd. — 2.) Classicorum Auctorum ex Vat. Codic. edit. Vol. X. — (Ciena 20 šk.) — Ovdje ćeš med ostalimi naći: inedita opera Ciceronis, Geographus antiquus, Provinciarum demonstratio, Itinerarium Alexandri M. — 3.) Spicilegium romanum. Vol. X. (21 šk.) — 4.) Nova Patrum bibliotheca. Vol. VII. (35 šk.). Naći ćeš nepoznata do Maya djela sv. Augustina, Hilaria, Cyrilla Alex. Fulgentia, Irenaea; Vasilia, Grgura nisejskoga itd. Nicete Confutatio Mohamedis, Nicetas de Manicheis . . . — 5.) Corn. Frontonis Opera (2 šk. 50 baj.). — 6.) Picturae antiquae Ad Homerum et Virgilium pertinentes (5 šk.). — 7.) Ciceronis de Republica . . (3 šk. 50 baj.). — 8.) Memorie storiche degli Archivi della s. Sede e della bibl. Ottoboniana (50 baj.). — 9.) Juris civilis et Symachi orationum partes Julii Victoris . . . (1 šk. 50 baj.). — Sva su ova djela sama „inedita." — Prem kard. May nije tražio slave, nu kad se na ovih 48 knjigah svoga truda na koncu života obazreo bješe, mogaše s uzhićenim pjesnikom uzkliknuti: „Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes, nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas. . . Parte tamen meliore mei super alta perennis astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum . . . perque omnia secula famâ . . vivam." (Ovid. Metamorph. XV.). Mislim, da će se svako katoličko srdce s ovakovimi čuvstvi odazvati prama ovomu neumrlomu crkvenomu dostojanstveniku.

Da nezaboravim vriedni prijatelju! obznanit ću odmah ovdje, da Propaganda odobrì takodje prievod sv. pisma, što ga načini preč. g. Santić, zadarski kanonik. Tako ćemo dakle na skoro dobiti naški prievod cieloga sv. pisma bez tumačenja i s tumačenjem. Kao što čujem, Santićev prievod tiskat će se u Zadru. Radostan doista pojav, što se počelo tako kretati i na ovoj njivi narodnoga polja. Medjutim neobhodno je potrebito onu gospodu, koja prevode sv. pismo na naš jezik, pozornu učiniti, da marljivo čitaju naše starodavne prievode, koji nam se uzčuvaše u crkvenom jeziku. Ovi prievodi za nas su gotovo nedostiživi toli glede jezika, koli glede točnosti u prevadjanju; a kad ih stanemo sravnjivati s izvornikom, po gotovu nemožeš odlučiti, je-li savršeniji prievod ili matica?

Upravo kad ove rieči dovrših, dodje mi Vaš vrli list. Primih ga odmah u ruke, te bacih oči na Vašu opazku, u kojoj me pozivljete, da bi Zmajevićev ljetopis, nalazeći se u knjižnici Propagande, pregledao. Prijatelju! meni je ovi ljetopis od dužega vremena u ruci, pošto mi je učtivom prijaznostju preuzvišen. sbornog tajnika Mensigh. Bedinia, koj se za naše stvari vrlo brini, dozvoljeno u pomenutoj knjižnici raditi. Kao što mnoge ine rukopise, tako i ovaj obznanit ću s vremenom; medju to na Vaše hvale vriedno pitanje odgovorit ću Vam obširnije prvom prilikom, jer za sada neimam lasno; proaborit ću ujedno o historičkoj vriednosti pomenutoga ljetopisa. — O koliko imade ovdje blaga za nas, dostojnoga više rukah, i vrednijih radilacah!

Sada prolazim na dnevne znamenitosti i novosti. Prelazeći veličanstvene blagdane, koji se ovdje velom sjajnostju, koju samo katol. obredi podieliti mogu, svetkuju, kano što bješe blagdan neoskvrnutoga začetja bl. Djevice s osminom, — jedino napominjajući takodje, da se po rimskih crkvah otajstvo porodjenja Spasiteljeva, kao što u nas samo muka i uzkrsnutje njegovo, plastično predstavlja, dočim mu se u špilji grob pripravi,

što se osobitom pozornostju čini kod Franceškanah in Ara Coeli, gdje Katarina kraljica bosanska zakopana leži. Jednom kroz osminu pod večer u crkvi unišavši začudjen vidih, kako diečaci i djevojčice iz većih kućah, obkoljene poslužnici ili odhranitelji, okrenjene naprama Spasitelju letećemu u jaslih, pozdravljaju ga talijanskimi na izust naučenimi pjesmami. Kazaše mi, da je ove običaj, koj se o Božiću vazda ponavlja. Liepi običaj, kojim se u mladjahno srdašce sadi sjeme bogoljubstva i pobožnosti. — Jedan izmed najsjajnijih blagdanah jest Bogojavljenje ili tako zvani sv. tri kralji, a rimska crkva sama sobom se nadtječe, kako da ga većma proslavi. Ovim bo blagdanom slavi uspomena onoga glavnoga odsjeka u povjestnici čovječanstva, u komu upućeno slovo objavi se poganstvu, koje poslušav božji glas, i razumjev hieroglyphe višnjim prstom u prilici zviezde na obzorju napisane, odmah posijedi poklonit mu se u osobi triuh mudracah, dočim židijstvo — druga pola staroga sviela — u nto doba o glavi Spasitelja radijaše. Rimska crkva, po kojoj bude većina poganstva obraćena na kršćanstvo, i koja iz poganstva usried poganskoga sviela ponikně, koja jednakom ljubavlju sve narode miluje i grli, rimska — velju — crkva želi, da kod slavnosti ove važne uspomene, nakoliko je moguće, svikolici narodi udieništvuju. Ovu veliku misao i poslanje svoje očitovtvara ona dvostrukim načinom, kojih opis naumih, da će ugoditi štiocu.

U crkvi sv. Andrije Apoštola della Valle pod rukovodstvom družbe za misije svetkuje se blagdan Bogojavljenja kroz čitavu osminu tako, da se božja služba velikom sjajnostju ovršuje u raznih obredih, a u raznih jezicih propoviedi drže, dočim učeća se mladež raznih narodah k istoj svetkovini dolazi. Imajući pred očima tiskani red, evo kako se je ljetos svetkovala ota osmina. U jutro svaki dan držala se u 9 satih služba u rimskom, a u 10 satih u kom istočnom obredu, u 11 satih propoviedalo se u raznih jezicih, a po podne poslje krunice oko 5½ u talijanskom. Tako u obće; a napose: u sriedu (6. siečnja) pjevala se liturgija u obredu jermenskom, francezki je propoviedao glasoviti iz Pariza pozvani Isusovac O. Felix, koj ovdje u francezkoj narodnoj crkvi sv. Ljud. za vrieme prošastja po nedjeljah propoviedaše, a bio je u crkvi po podne ugarsko-njemački collegium; — u četvrtak (dne 7.) liturgija u obredu slavensko-grčkom, propoviedao je poljski Petar Semenenko, koj je i kroz prošastje gospod. u crkvi poljskoj propoviedao, pribivao je kapranački collegium; — u petak (dne 8.) liturgija u obredu grčkom, propoviedao englezki new-brunsvički biskup Monsg. L. Connolly, pribivaha collegia englezki, škotski i irski; — u subotu (dne 9.) liturgija u jermenskom obredu, propoviedao francezki Monsign. F. de Merode, Cameriere Partecipante nj svetosti, pribivao collegium degli Orfani; — u nedjelju (dne 10.) liturgija u obredu maronitskom, propoviedao njemački uzoriti kard. Reisach, prisutstvovalo sjemenište Piovo; — u ponedjeljak (dne 11.) liturgija u obredu sirskom, propoviedao španjolski trinitar o. Josip, prisutstvovali collegium Pamphili i sjemenište vatikansko; — u utorak (dne 12.) liturgiju služio biskup jermenski, propoviedao englezki Dr. Alexander Cruikshank, a isti dan poslje podne u 2 sata u hrvatskom jeziku Dr. F. Rački; propoviedao je o znamenitosti ove svetkovine za narode, i o zaslugah rimske crkve za narode europejske u obće, a slavenske napose. Slušateljah bilo je okrom ovdješnjih Jugoslavenah više Rusah i Poljakah, jer treba znati, da u Rimu zimuje do 1000 ako ne više ruskih i poljskih boljarah, pribivahu collegia de propaganda i grčko-rusinski. Napokon u sriedu (dne 13.) liturgija u grčko-melchitskom obredu, propoviedao njemački sada ovdje se baveći Dr. Lobersohiner, prof. iz Budjejovicah, prisutstvovalo sjemenište rimsko. Evo kako se razlegahu u jednoj te istoj crkvi razni jezici u pjesmi i govoru na očevidno znamenje i svjedočanstvo, da katoličanstvo sastoji u jednoj vjeri, jednom posluhu i štovanju prama vidivoj glavi crkve — a ne u jednom obredu ili jednom jeziku. Kamo sreće, da bi svikolici shvatili ovu visoku misao katoličke crkve!

Još veličanstveniji prizor jezikah, koj kat. crkva sdružiti znade „u jedinstvo vjere," pokazuje nam se u svetkovini, koju svake godine o Bogojavljenja slavi gorostasni zavod de propaganda fide. Ova svetkovina ne samo s vjerozakonskoga, nego takodje s jezikoslovnoga gledišta jeste jedina na svietu. Predstavite si mladićah sa svieh stranah sviela, različite u tjelesnoj boji: biela Europejca a svih raznih promjenah počem od južnoga Sicilijanca, Španjolca i Grka tja do sjevernoga Danca, Irca, Engleza i Rusa, žuta Kineza i Mongola, crna Etiopljanina, smjedja Australca, i mjedene masti Amerikanca, a sve ove govoreća u svojih jezicih. Učeni Alex. Humboldt (Vues de Cordillères, et monuments de peuples indigênes de l' Amèrique) tvrdi: „Kad se bolje prouče afrikanski crnci, i plemena obitavajuća u nutrnjoj i sjeverno-iztočnoj Aziji, koje obično nazivljemo Tatare i Čude, tada neće nam se činiti toli osamljena porjetla kavkazka, mongolska, amerikanska, malajska i crnačka, tada će se upoznati u velikoj obitelji naroda čovječanskoga je-

dini biljeg organični, nješto promjenjen okolnostmi, koje valjda nikada nećemo moći opredieliti.“ Što — velju — taj znameniti jeziko- i prirodoslovac reče, to mi gledamo u Rimu, ne u slovniku, ili u cranioskopii, nego u istini oživotvoreno putem vjere i crkve. Sva ova različita plemena ukazuju nam se kano „jedna obitelj, jedan organički biljeg.“ Predmet, koga si „Academia polyglotta“ ljetos uzè, bješe neoskvrnuto začetje bl. Djevice predstavljeno u spomeniku, koga podignù sv. otac pred zavodom propagande na španjolskom trgu, i koj je od drugud čitateljem dovoljno poznat. Taj članak vjere oduševljavao je svekolike pjesni u raznih jezicih, koje su opet imale nješto osobita, te nisu bile sve jednake, ili pako puki prievodi. Ove pjesničke deklamacije začinjavali su glasbeni komadi, kadkada iz lika odzivajući se, te pjevanje po istih pitomcih vrlo vješto izvedeno. Slovilo se najprije u jeziku žudinskom (Asgian iz Carigrada), kaldejskom književnom (Sciauriz iz Mesopotamije) i pučkom (Attar iz Mesopotamije), sirskom (Mesop.), jermenskom književnom (Avedikian iz Bithynie) i pučkom (Kilalbian iz Cilicie), arapskom (Azar iz Damaska), kinezkom (Thu i Ko iz Kine), perzijskom (Sciauriz), kurdskom (Emmanuelian iz Telermena), indijanskom (Cesary iz englezke Indije), bengalskom (Medlycott iz Chitakonga), turskom (Gehoergian iz Ancyre), tebansko-koptičkom (Fanus iz Ilvahadla u Egyptu), memphito-koptičkom (Sico i Kabus iz Egypta), sudanskom (Pavli iz Darfura). Zatim za predočit smies babelski, zapjevali su ovi govornici u pomenutih jezicih, što je imalo i komičnu, al i ozbiljnu posljedicu za svakoga prisutnika; tada opet sladoše po dva pjevati u više od pomenutih jezikah. Izza svega toga počeše govori u europejskih jezicih, imenito: grčkom književnom (Brest iz Melosa), pučkom (Xanthaki iz Syre), latinskom (Lagomarsini iz Zanthe), francezkom (Prat iz Toulona), španjolskom (Adam iz Barcellone), portugalskom (Ribeira iz Rio-Janeira, crnac), razgovor u talijanskom krasno izveden po Kadriu iz Libana, Valshu iz Irske, Veaghu iz Škotske, i Pechülu iz Kodanja u Daniji. Osobitu pozornost i dopadnost probudi krasan spiev s glasbom, koga sada izvede do 30 pitomacah. Nastupiše govori u jeziku njemačkom (Kerniz San-Galla), švajcarskom narječju (Helfer iz Freiburga), rhetičkom (Tognola iz Švajcarske), holandezkom (Geenen iz Hollandije), islandezkom (Gunlögsen iz Reykiavicka), danskom (Pechüle), englezkom (Quinn iz Kalkutte), hrvatskom (Vuksanović iz Bara), albanezkom (Soppi iz Macedonije), poljskom, velo- i malo-ruskom (Malčinski iz ruske Poljske), magjarskom (Kiš iz Moldavske), vlaškom (Bauer iz Jaša). Napokon u dviuh jezicih australskih: uvejskom i futunskom (Ila i Gata australci). Kao što liepim govorom svetčanost otvori Irac O'Conell, tako ju zaključi pitomac Prat. Da je bila dotična zavodna crkva natrpana slušaoci, med kojimi je bila kraljica Kristina, više kardinalah, itd., samo po sebi se razumieva. Kao što me ova svetčanost zanimala i razveselila, s druge strane vrlo me dirnula i sklonula na svakojaka razmatranja. Nemogu vam opisati, kakova čuvstva porodiše se u srdcu, kakve misli u glavi. I nehotice sjetih se riečih, koje Martialis izusti caru i poganskomu Rimu, veleći:

„Quae tam seposita est, quae gens tam barbara Caesar!
Ex qua spectator non sit in urbe tua . .
Vox diversa sonat, populorum est vox tamen una,
Quum verus patriae diceris esse Pater.“ (Spect. ep. III).

U koli uzvišenijem smislu može se isto reći o kršćanskom Rimu, i o Petrovu nasljedniku, koga toliki jezici „nazivaju otcem domovine;“ gdje „vox diversa sonat, populorum est vox tamen una“ — jedna u vjeri i crkvi.

Rekoh Vam prijatelju! odmah na početku poslanice, da, što dužim mučanjem sakrivih, odužit ću se dugom poslanicom. Još bi Vam imao koješta pisati, ali neću Vam veliku inače strpljivost podjarivati; budite za taj put s tim zadovoljni. Kako vidite iz pisanja, na brzu ruku Vam pišem; misli stavljam uprav onim redom, kako same dolaze. — Pustite me napokon da uzkliknem s pjesnikom:

„Ohe jam satis est, ohe libelle! . . .
Jam lector queriturque, deficitque!“
(Mart. lib. IV, ep. 91.).

Da ste zdravo!

Post u katoličkoj crkvi.

Iz ovećega članka po Vatzke-u ponašio *V. K.*

Protivnici katoličke crkve prigovaraju njenoj zapovjedi o postu pravilom života: „živi naravi shodno.“ To doduše dopuštamo, nu samo ako se „cum grano salis“ razumie. Zar nam priroda nepruža hrane iz sve tri svoje grane, naime iz životinjske, rastlinske i rudne? Tko je ćorav kod očiuh te nevidi, da se samo o onom punim pravom reći može, da živi naravi shodno, koj se hrane iz sve tri grane prirode umjereno, u svoje vrieme i toliko uživa, koliko mu je za uzdržanje zdravlja i snage tjelesne potrebito. Nikako dakle

nemože iz onoga pravila sliediti, da se čovjek samo mesom i to vazda hraniti ima.

Iskustvo nas uči, što i svi učeni liečnici potvrdjuju, da je prvo sredstvo i najprečji liek zdravlje sačuvati, a od bolesti ozdraviti: način u hrani i red u življenju, štono se zove „d i e t a.“ Na kad crkva katolička svojim sinovem za liek duševnih bolestih način u hrani i red u življenju propisuje, evo ti na nju vike sa svih stranah u ovaj glas: „Čemu bi čovjek tielo svoje gladom trapio, kad se time život pokraćuje, da što više i lagano samoubojstvo privlači?“ Medjutim obće je poznata stvar, da korizma liečnikom i ljekarom mnogo manje posla zadaje, nego-li pustopašno pokladno vrieme. Uči nas nadalje štatistika, da prosti puk, kojega hrana većinom sastoji iz rastlinstva, i koj crkvene poste dosta strogo obdržaje, umjerenim uživanjem sočiva i gomoljnicah mnogo veću starost doživi, nego-li oni lakomci, koji se posta plaše. Stari pustinjaci dotjeraše život do sto i više godinah, a tu nesmijemo pitanje staviti, jesu-li oni postili, nego jesu-li kadà podpuno siti bili? Još nije nitko mogao, a sigurno niti neće juridično i klinično dokazati, da se u obće obdržavanjem crkvenoga posta radjaju bolesti, a još manje, da se navlači smrt. A da su si postom mnogi i zdravlje sačuvali i život produljili, to će nam niže sveta i svjetovna povjestnica posvjedočiti.

Sv. pisma pripovieda nam, da su prvi ljudi, naši predci, dulje živili nego mi; a zašto? Mudri Seneka o tom ovako zbori: „N o n a c c e p i m u s v i t a m b r e v e m, s e d f e c i m u s.“ Adam živio je 930 godinah; Seeth 912; Enos 905; Kainan 910; Malaleel 895; Jared 962; Henoch 365; Mathusalem 962 a Lamech 777 (Gen. 5.); pa to nisu bile, kao što mnogi nadrimudraci misle, mjesečne godine, računajuć tri samo mjeseca na jednu, nego prave sunčane dvanaest mjesecih u jednu računajuć. Pa u čem je sastojalo to život produljivajuće otajstvo? Jamačno u umjerenosti i uživanju rastlinstva, što isto i crkva katolička svojim viernim u korizmi, priesastju i svakom postu obdržavati nalaže.

Od Noemova vremena, odkad su ljudi počeli životinjami se hraniti i vinom pojiti, ide tečaj dobe čovječanske natražke i život biva svedilj kraći. Noe još doživi 950. godinu dobe svoje, dočim Thares zaglavi već u 205.; Sara u 127.; Abraham u 175.; Josip, Jakobov sin, u 110.; a Mojses u 120. — Kada dakle u naše doba riedko tko 100 godinah doživi, a promjerno srednji tečaj dobe po prilici iznosi 30 godinah, to neima tu post, kao što protivnici njegovi tvrde, ni najmanjega upliva, pa se nikomu život obdržavanjem istoga ni za arn nepokraćuje. Neka ti protivnici navedu razlog, zašto su pustinjaci toliku starost dočekali, prem su na dan po jedanput samo, a gdjekad i tek poslje više danah jeli, i to kadno bilja kojekakova, a kadno korenja! Pavao Thebaidski hranio se je 90 godinah voćem jedne palme, a poslje toga suhim kruhom, pa je ipak živio 113 godinah. Sveti Nilo mladji običavao je na dan jedanput samo kadno suha kruha a kadno s raznim voćem blagovati, pa je ipak 95. godinu doživio. Istim načinom navršiše sv. Paphacit, sv. Sebas i sv. Ivan Egypatski sto, a Jakob, pustinjak u Perziji, još 50 godinah povrh stotine.

Kad je car Karlo Veliki bolesticu kakovu ćutio, običavao je postiti, pa bi svakog uvjeravao, da je post proti navalam bolestih najprečji liek.

Isti pogani priznaše, da je post stranom za uzdržanje zdravlja, a stranom za produljenje živeta veoma hasnovit; s toga je i običavao stari i glasoviti Galeno svaki deseti dan postiti; a tako i Hypokrat, koj je 400 godinah prije Isusova narodjenja živio, i u 140. godini umro. Jednom upitan, kako je mogao toliku starost dočekati, odgovori: „S a s m a p r o s t i m n a č i n o m, n i k a d b o n i s a m s i t o d s t o l a u s t a o. (Lohn. Biblioth. 1. 13.) — Danas, u zao čas, mnogi žive, da jedu, a nejedu, da žive.

Da se postom život nepokraćuje, nego upravo produljuje, tomu ima primjerah i u novije doba. Najstariji našega doba čovjek Petar Czartmann umre 1724. u 185. godini. Njekoliko danah još pred smrt išao je prosjačit, a bio je poljodjelac. — Blizu Polocka življaše još 1796. njeki Rus, koj je u boj proti Karlu XII. išao, zdrav i jedar u 163. godini. Crnica njeka imenom Trukso u Tekumanu imala je g. 1780. 175 godinah. Ribar Jenkias u 169. godini plivao je još kao riba; a Th. Parr, koj je 152. godinu navršio, bio bi možebit još dulje živio, da mu nije preobilna hrana Karla I. na put stala. Na pitanje kraljevo: „Ti si dulje živio, nego drugi; a šta si više činio, nego drugi?“ odgovori: „Kad mi je 108 godinah bilo, činio sam crkvenu pokoru t. j. postio sam.“ — C. Owen umro je g. 1819. u 124. godini, a od 94. godine ništa drugo nije osim mlieka i povrtlinja jeo, a ništa drugo osim vode i vrlo malo vina pio, pa je u svojoj zadnjoj godini put od 74 (englezke) milje za šest danah pješice prevalio. — Najstariji Niemac bio je njeki Soligradjanin imenom Wunder a doživio je 136 godinah. Napokon ću s Canarom Mletčaninom završiti, koj je uslied razuzdana življenja u 40. svojoj godini u težku bolest upao. Oporaviv se

ode u Padovu, te poéme ondje tako umjereno življeti, da je veseo i zadovoljan g. 1566. u svojoj 100. godini preminuo. Njegova svagdanja hrana iznosila je samo 24 lota, a napitak većom stranom voda 26 lotovah. —

Tko iz svega toga neuvidja, da se razboritim postom, kako ga prepisuje kat. crkva, život zbilja nepokraćuje, nego naprotiv baš produljuje?

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. kr. veličanstvo car *Ferdinand* blagoizvolio je za nnutarnje uredjenje crkve u *Ruševu* 200 for. sr. milostivno pokloniti, i ovdješnjem duh. stolu po svom vrhovnom dvorniku dostaviti dati.

— Preuzvišeni gospodin minister prosvjete i nastave imenovao je gosp. *Josipa Torbara*, svećenika nadbiskupije zagrebačke i učitelja ovdješnje nižje realke, za ravnatelja glavnih učionah, nižje realke i učiteljskog zavoda u Zagrebu.

— Ove korizme propoviedaju u Zagrebu sljedeći propovjednici u obično vrieme poslije podne: Po utorcih u prvostolnoj crkvi prečastni gospodin *Nikola Vučinovec*, kanonik zagrebački; po sriedah u crkvi sv. Katarine gosp. *Vilhelm Humel*, njemački propovjednik; po četvrtcih u crkvici milosrdnih sestarah gosp. *Josip Lehpamer*, profesor u sjemeništu; po petcih u župnoj crkvi sv. Marka g. *Franjo Cerovac*, duh. pomoćnik iste crkve; po subotah u župnoj crkvi sv. Marije g. *Antun Lukić*, praebendar prvostolne crkve i duhov. pomoćnik rečene župe; po nedjeljah u župnoj crkvi sv. Ivana g. *Ignac Vrbanić*, beneficiat kod sv. Marka i kateketa glavnih učionah. U sv. Katarini i kod milosrdnicah propovieda se njemački, a u svih drugih crkvah hrvatski.

— Na molbu ovdješnjega zbora praebendarah prvostolne crkve pristao je duh. stol, da se nedavno izpražnjeno mjesto dvanaestoga praebendara kroz tri godine nepopuni. Za to vrieme obraćat će se dohodci toga mjesta na popravak sgradah istoga zbora.

— Jedan duhovnik nadbiskupije zagrebačke, koj neće da mu se ime objavi, poslao je uredničtvu 5 for. sr. kovana novca za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu. Uredničtvo je, kao što sve dosadanje kod njega položene, tako i ovaj prinešak predalo ovdješnjem duh. stolu.

— O visokočastnom weelingenskom biskupu u sjevernoj Americi, Rikardu Vinku Whelanu, koj se je ovih danah bavio u Zagrebu, čitamo u izvrstnom „Blahověstu“ kako sliedi: Kada je postao biskupom svoje ogromne biskupije, imao je samo jednoga svećenika; sada ih imade deset. U svojoj biskupiji ima do 9000 katolikah, no ovi su velikom stranom raztrešeni medju anglikanci i inimi protestanti. Taj muž sám je biskup, župnik, učitelj, profesor i propovjednik; on je svuda sve svojim, a sám ne svoj. Zapita ga njetko, gdje ima residenciju? k Apoštolski biskup smješeć se odgovori: „Sub dio, — pod vedrim nebom, gdje se kada dade!“ Takov biskup opominje nas davnoga apoštolskoga vieka. On je sasvim sposoban, da s uspjehom razprostire medju narodi kraljestvo Božje. A k tomu ima on prostrano polje. Stanovnici onih predjelah velikim dielom jošte su nekršćeni, koji uvidješe ili uvidjaju, kako su lažne rieči i čini propovjednikah anglikanskih. Samo podpore i radnikah treba, svećenikah sličnih takovomu uzornu i neutrudivomu biskupu.

— Osrednji odbor bočkoga severinskoga družtva javlja, da se je za hodočastje u sv. zemlju dovoljan broj osobah prijavio, zašto će se isto poduzeti, a moći se je jošte do konca tek. mjeseca za isto putovanje kod pomenutoga družtva upisati. Hodočastnici odplovit će iz Trsta dne 13. ožujka a cielo putovanje trajat će po prilici do dva mjeseca.

— Pomenuta od našega štovanoga rimskoga dopisnika u br. 6. ovoga lista najnovija knjiga ruskoga jezuita Martinova „Les Manuscrits Slaves de la bibliothèque Impérial de Paris 1858.“ sadržaje 27 riedkih slavenskih rukopisah, štono su dosad u carskoj knjižnici u Parisu malo paženi ležali. Od njih je 7 ruskih, 3 srbska, 11 glagoljskih, a drugi su staroslavenski spomenici, ponajviše iz 14 vieka. Na posebnom listu pridanom knjizi vjerno su snimljena pismena glagoljska i ćirilska, kojimi su sve te stare listine pisane.

— Da nabavljenje propisanih novih župnih maticah u latinskom jeziku duhovničtvu naručnije bude, ima ih svake vrsti i različite debljine gotovih u polukožnom vezu i za ustanovljenu jevtinu cienu, i u ovdješnjoj knjigarni *Leop. Hartmana*.

— U Parizu štampa se i naskoro će na svjetlo izići drugo izdanje god. 1733. u Rimu tiskanoga, ali već vrlo riedkoga djela iz područja ruske crkvene povjestnice. To je: *Specimen Ecclesiae Ruthenicae*, ab origine susceptae fidei ad nostra usque tempora in suis Capitibus, seu Primatibus Russiae cum S. Sede Apostolica Romana semper unitae, per *Ignatium Kulczinski*, monachum Ord. S. Basilii Mag. Ruthenum, Procurat. Gener. et Rectorem SS. Sergii et Bacchi ad montes, exhibitum; quod primo nonnullas sanctorum indigenarum vitas ac elogia, dein in Moscoviticas Papebrochii Ephemerides notabiliores quasdam animadversiones, ac tandem succinctam Archiepiscoporum Kiovensium totiusque Russiae Metropolitarum chronologiam breviter complec-

titur. — Može se naručiti u *Županovoj* knjigarni, a ciena bit će mu 6 for. 24 kr. sr.

Iz Ljubljane. Dne 3. veljače minulo je sto godinah, što se je narodio *Valentin Vodnik,* prvi slovenski pjesnik. Rodoljubni Slovenci proslavili su liepim načinom tu stoljetnicu svoga slavnoga pokojnika. Dne 2. veljače poslje podne i na večer bio je u Zgornjoj Šiški kod Ljubljane, gdje je Vodnik rodjen, i u istoj njegovoj rodnoj kući pri Žibertu zvanoj domorodni sastanak, gdje se pokazalo, kako je ljubljen i štovan otac slovenskoga pjesničtva, ili kako kažu „Novice" — „*pervi budnik* narodnega duha in *pervi vodnik* k Parnasu" medju braćom Slovenci. Tom prilikom razkrit je u istu kuću uzidani kamen sa zlatnim napisom: „Tù se je rodil 3. svečana 1758. Valentin Vodnik prvi slovenski pevec." Dne 5. veljače u večer bila je u Ljubljani u kazalištu Vodniku na čast slovenska beseda, u kojoj se je samo slovenski slovilo i pjevalo. Sutradan u 10 satih obslužavane su zadušnice u franciškanskoj crkvi za pokojnika. U Ljubljani podignut će se na jednom trgu Vodniku dostojan spomenik, u koje ime stižu prinesci sa svih stranah. I u Zagrebu sakupljena je u istu svrhu liepa svot ca. Gosp. C. H. Costa izdat će pokojniku na slavu posebni pomenik (Album), zašto je pozvao sve slovenske domorodce, da mu napišu primjernih sastavakah u slovenskom ili njemačkom jeziku. Vrle „Novice" oglasile su imena onih, koji su svoje članke već poslali, pa medju njimi nahodimo gotovo sva domoljubna imena.

Iz Piemonta. Ima tomu deset godinah, što u Piemontu vlada tako zvana liberalna stranka. Cielo to vrieme vodi se tamo čas očito čas potajno boj proti crkvi. Sjetimo se progonstva, utamničenja i zatočenja nadbiskupa turinskoga; opomenimo se zakona o gradjanskoj ženitbi i zakona proti samostanom; pomislimo na svakojako ugnjetavanje, kojemu je neprestano izvrženo duhovničtvo i novinarstvo katoličko; svratimo oči na slobodno kretanje i postupak anglikansko-protestantske propagande: pa će nam očevidno postati, čemu se katolici od piemontezkih liberalacah nadati mogu. U novije doba raznosio se istina glas o pouzdanijem dogovaranju medju turinskim dvorom i sv. stolicom; no u isto vrieme razlegahu se po turinskoj sabornici krute i sirove besjede proti duhovničtvu, što je ovo na više stranah tobož djelovalo na puk, da izabere u sabor duhovnike ili svjetovnjake nemile liberalcem. Radi toga imenovan je saborski odbor, koj ima na licu mjesta iztražiti, kako su postupali duhovnici kod izborah. Zajedno je viećano i zaključeno u parlamentu, da duhovnici nemogu više sedjeti u sabornici. To su liberalci proveli većinom 15 glasovah. I tako su sada iz sabornice izključeni i kanonici, dočim je to već prije učinjeno glede župnikah. Gle! tako postupa liberalna stranka u Piemontu. — Razborit pro[illegible]itelj nemože ne pripoznati istinu riečih, što ih je povodom ovoga nasilja izjavio krakovski „Czas," da naime liberalna stranka okrutnimi udarci pobija slobodu, što će prije ili kasnije doznati ciela zemlja. — Gledeć na iztraživanje, što je tamo proti duhovničtvu odredjeno, piše isti „Czas." Većina sabornice a s njom i grof Cavour smatraju vjerozakon za puku abstrakciju, a htjeli bi crkvu lišiti svakoga praktičnoga upliva. Oni su radi duhovničtvo iztrgnuti iz krila družtva, u koliko im se čini, da s toga družtvu neprieti kakova pogibelj. S pohvalom spominjano je ime parižkoga nadbiskupa d' Affrea, koj je g. 1848. podnio smrt mučeničku na barrikadah. Takovo djelovanje dopušta duhovnikom i grof Cavour. Zar dakle neima opasnosti za družtvo, već samo tamo, gdje se podižu barrikade? A zar crkvi neprieti nikad pogibelj nego samo u prevratno vrieme? — Duhovničtvo služi se svojom vlasti svuda, gdjegod scieni da je to potrebito na korist crkve, a s toga upravo i na uhar družtva. Ovom vlasti služilo se ono i kod izborah u Piemontu, i to sdušno; a k tomu imalo je i pravo, što mu ga daje ustav. „No upotrebljavalo je sredstva moralna" — kaže g. Cavour. Ta i vlada služi se moralnimi sredstvi, kada predlaže izbornikom, da bi izbor ovih ili onih poslanikah bio vladi na uštrb; a sredstva rabi i liberalna stranka, dočim izjavlja svoje želje i namjere u ime, ako i ne prevrata, a to reforme, promjene vlade itd. Kakovo je dakle čudo, te se i duhovnici služe istimi sredstvi, jerbo dobro vjerozakona zahtieva, da se u sabor pošiljaju katolički zastupnici? Kako postoji sloboda ondje, gdje jednom nije slobodno, što je drugom prosto činiti? — Ako su gdjekoji duhovnici klevetami, kupovanjem glasovah, podstrekavanjem na ustanak, ili drugim kojim načinom skrivili proti zakonom, neka se povuku na sud. No ako im se ništa takova dokazati nemože: našto je onaj odbor, koj neima iztragu povesti o činu, već samo uvažiti upliv moralni? Šta to znači, da se vlada mieša u područje savjesti?" — Tako piše vrli „Czas," tako sudi o nasilnih činih piemontezke vlade i tamošnjih liberalacah proti svećenstvu. Jošte ćemo dometnuti, da su se, okrom mnogih drugih, sličnim načinom o tom izjavile i francezke novine „Journal des Débats," koje neće nitko potvoriti, da inače prijaju katolikom.

Iz Carigrada. „Osservatore Triestino" donosi iz Carigrada od 6. veljače dopis sljedećega sadržaja: Spisi pokojnoga nadbiskupa iz Pere i apoštolskoga namjestnika u Carigradu, J. M. Hillereau-a, a zatim spisi Eugena Boré-a, predstojnika Lazaristah u iztoku, učiniše toliki utisak na dostojanstvenike i nižje duhovničtvo fanarske crkve, *) da ih je mnogo prestupilo u kato-

*) Fanarska crkva imenuje se od carigradskoga predgradja Fanara, kamo su se poslje osvojenja Carigrada naselili odlični i ponajviše bogati Grci, koji su poznati pod imenom Fanariotah. Izmedju njih bira si visoka porta obično svoje dragomane t. j. tumače, a od početka 18. vieka do grčkoga ustanka (1822. pošiljala je iz njekih fanariotskih obiteljih gospodare u Vlašku i Karabogdansku. Ti fanariotski gospodari nisu nit slave stekli nit [illegible]je sa sobom ostavili, budu[illegible] su složiv se s njekimi domaćimi

ličku crkvu. Najveći utisak ipak učinio je ne samo na vladike i dostojanstvenike grčke crkve, nego ponajglavnije kod ruskoga poslaničtva takov nedavno dogodivši se prestupak vladike nikopoljskoga (iz Galate) Benjamina. (V. Kat. lista br. 5. t. g.) Već od god. 1855. pokazivao je on spremnost na sjedinjenje fanarske crkve s rimskom, te se je o tom i dogovarao s pokojnim nadbiskupom. Poslje mnogih nevoljah, što ih je podnio u bugarskom samostanu Žirlo, kamo bude radi toga odpravljen u zatočenje, podje mu za rukom po kopnu doći u Carigrad, gdje je u kući svoje porodice stan i zaklon našao. Iz Carigrada pisao je on sv. otcu, koj mu je ljubeznimi rečmi na pismo odgovorio, usljed česa uputio se je sám u Rim.

O indijanskom ustanku piše „Civiltà cattolica“ medju ostalom ovako: Polag kršćanskih načelah treba gradjanski i družtveni poredak ovako smatrati: Svakoj vladi treba se starati za blagostanje podanikah, a ne onih, koji izvršuju vlást. Znamo, da se to u praksi svuda baš točno neobdržava. No mnogo je već, da se to u obće kao theoria dopušta; mnogo je, što to vladatelji svečano priznati i očitovati moraju. Nezadovoljstvo i mrmranje pukah, koji u tom smislu razumljeni gradjanski i družtveni poredak vide da je povriedjen, ili samo sciene, da to biva, svjedoči jasno, da taj smisao mora da služi za pravac kršćanskim vladam, a da je izvan njega samo poganstvo i barbarstvo. Doista vlada, koja bi očitovala za zamjerak svoga upravljanja, da plieni i globi svoje podanike, bila bi medju kršćani nesnosna, i prava nakaza. Što nam povjestnica nepokazuje niti jedne vlade, koja bi toliko bezobraznosti i drzovitosti imala bila, da taj svoj cilj očito izjavi, jeste dokaz za to. Pa ipak, što je polag kršćanskih pomislih i najprostijem razumku družtvenih ustavah inorodno, neuredno, pače sasvim protivno, to je upravo bilo dušom i osnovom englezko-indijanskoga družtva. Družba trgovacah prisvoji si pomalo gospodstvo nad ogromnimi pokrajinami i nad množinom čovječanskih bitjah. Ti ljudi, inače prevjetrane glave, neustručavahu se nimalo trgovinu, koja im bješe prvom pobudom na osvojenje, ustanoviti za jedini pravac njihova vladanja. Tako su dakle ti vladaoci t. j. dioničari, koji su prvi dali novacah za to osvojivanje, na koncu svake godine činili razbroj medju dohodci i troškovi, i kada se, što si lasno svatko misliti može, pronašlo, da dohodci preteču troškove, razdielili su sasvim spokojno taj suvišak, naime čisti dohodak, medju sobom po razmjerju svojih ulogah.

Tim načinom bješe vlada dobra, ako su dioničari 15 ili 20 postotakah dobili; vrlo dobra, ako je dobitak do 30 ili 40 poskočio; jedva za podnieti, kad se je samo 5 ili 6 po ste razdieliti moglo; a sasvim nevaljana, kad je dobit spala na 2 ili 3 po sto. Upravo se je tako postupalo, kao što to obično biva kod parobrodarskih družtvah, željezničkih ili inih samo za dobitkom težećih poduzetjah.

Dovle „Civiltà Cattolica.“ Takova vlada morala je prije ili kasnije uroditi svojim rodom; pa što u naše vrieme po svoj gotovo Indiji biesni sa svimi grozami razjarenih strastih buna i ustanak, to nije no grki plod, što ga je punimi rukami usijala ona kramarska vlada, koja je jošte k tomu nastojanje kršćanskih misionarah vazda priekim okom motrila, i više ga priečila nego-li promicala. Zato se svaki čovjekoljub radovati mora, što je englezki kabinet ovih danah predložio parlamentu zakonsku osnovu, da se Indija neposredno podčini englezkoj kruni, a tim dosadanja trgovačka vlada zamieni kraljevskom.

* Prigodom posljednjega potresa u napuljskoj kraljevini srušilo se je i pet franciškanskih samostanah. Nijedan od redovnikah, koji su jurve spavali, nije života spasio.

* Protestantski propovjednik *Dr. Blackert* postao je katolikom. Dr. Juraj Blackert, bivši prije profesor gimnazijalni u Rintelah i u Marburgu, a kasnije propovjednik u Altmoršenu, poznat je i kao spisatelj bolje ruke.

* Čitamo u „Slov. Prijatelu,“ da je u Celovcu dne 25. siečnja t. g. na opetovanu njegovu molbu okršten Josip Pichler.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Andrija Stipić, župnik u Čuntiću, postao je župnikom u Novskoj. — G. Vinko Šagovac, bivši upravitelj župe u Novskoj, premiešten je kao takov u Čuntić. — G. Rok Vučevac, duh. pomoćnik, prenešen je iz Rozgve u Gore.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. M* u *B.* Izvolite samo nastaviti započeti sastavak; čim nam ostatak stigne u ruke, odtisnut ćemo ga u bieli sviet. — G. *J. Č.* u *B.* Liepa hvala na ponudi, al je nemožemo primiti radi omedjašenoga prostora našega lista a ogromne obširnosti piesni, koja valjda okrom starine druge prednosti nit neima, te bi s toga samo malen broj naših čitateljah zanimala. Druge Vaše naručbine svršit ćemo, čim uzmognemo. — G. *A. ml. B.* u *R.* Zaiskani brojevi poslani su Vam, al Vam se listovi drugačije opremati nemogu, tako bo je propisano. — G. *J. R.* u *S.* i g. *I. O* u *Z.* Nemislite, da smo Vaše sastavke zavrgli; na skoro će doći i na njih red.

boljari samo tlačili i gulili narod. I vladike istočne crkve po turskoj carevini najvećom su stranom Fanarioti. Iz javnih tužbah po novinah znade se, da mnogi ovih vladikah, nemareć za spas dušah svojih viernih, samo se skrbe, kako će napuniti svoje kese. Osobito je bugarska i srbska raja mnogo već postradala od ovih globi-vladikah. *Ured.*

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 9. U ČETVRTAK 4. OŽUJKA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtvu u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kaptol i sbor ilirski sv. Jerolima u Rimu.

† U broju 27. „Katoličkoga lista“ od prošaste godine bì od vješte ruke našega vriednoga I. Kukuljevića natiskan članak pod naslovom: „Crkva i hospital ilirski sv. Jerolima u Rimu,“ u kojem su na kratko označene ljetopisne crtice drevnoga ovoga narodnoga spomenika, na kojem se cakli davni ponos naših milih predjah za vjeru i narodnost, u kojih svedjer postavljahu s obzirom na prošlost premnogu slavu svojih dičnih uspomenah, a gledeć na budućnost smatrahu u njih stožer prave sreće, ljubavi i sloge, — i to sve redomice od postanka i temelja njegova, pa do godine 1846., kadno crkva bì popravljena i sasvim novom slikarijom urešena. Pošto pak narodni ovaj zavod od prošle godine započè novi tečaj dobe svoje, a nov i znatan gledeć na budući svoj razvitak dobi zamahaj: neće biti nepovoljno štovanomu čitateljstvu ovoga lista, ako još njekoje novije podatke izvedem na vidjelo, koji neka nam s jedne strane služe na radost sbog tolikog odlikovanja naroda našega u Rimu, koje možebiti u tolikoj mjeri nijedan inorodni zavod neposjeduje, s druge pako neka svetom narodne ljubavi vatrom ugriju i potaknu domoljubna srdca, da se na poziv visokočastnoga hrvatsko-slavonskoga našega episkopata, koj se otčinskom brigom i gorljivim nastojanjem stara, da se dični ovaj vrlih djedovah zamet obnovi i shodno današnjim okolnostim uredi, onom harnosti i odanosti odzovu, koja će i predjah dičnu sloviti uspomenu, i potomstvu prikazivati jamstvo narodnoga našega požrtvovanja. Svaki i najmanji prinesak u to ime uložen pospješit će blago ovo poduzetje, pošto je iz novijih viestih poznato, da je i dozvoljenje od njeg. ces. kr. apoštolskog veličanstva za sakupljanje prinesakah postignuto, i po većoj strani naše domovine da su okružnice od dotičnih prečastnih ordinariatah već razposlane. Isto je tako i ugovor medju kaptolom i sborom ilirskim utanačen, koj će pravcem služiti za budući razvitak i dotaciju kaptola, o čem se upravo u ovaj par radi. Velim razvitak i dotaciju k a p t o l a, a to za razliku, na koju su mnogi malo pazili i koja postoji medju ova dva moralna tiela, naime: k a p t o l o m i s b o r o m. Do sada se obično jedno s drugim miešalo; medjuto su, prem uzko skopčane, ipak tvarno i povjestno odružene ove dvie družbe. Različnost ova i odtuda vidi se, što svaka izmedju njih imade posebnoga pokrovitelja. Kaptolu je pokrovitelj kardinal della Genga, koj i naslov stožernički od sv. Jerolima nosi, — a sboru je pokrovitelj kardinal Schwarzenberg. — U sboru, koj bì pod imenom „hospitala“ za putnike ilirske utemeljen, ima i svjetovnjakah i kanonikah kao članovah, nu kanonici se u njem smatraju samo kano uda naroda ilirskoga. Ovaj sbor u pogledu svojih dohodakah na dobrih je noguh, i baš za sada nebi trebao podpore od drugud, jer imade do 6000 škudah godišnjega dohodka. Kaptol pako bude kesnije Sikstom V. za veću slavu crkve sv. Jerolima istoj pridat, i sa svimi mogućimi crkvenimi poveljami, kojih se i najznamenitije rimske basilike uživaju, oskrbljen, i ovako jur u začetku svome dično odlikovan u obziru unutarnjega ustroja. Nu s dvora, a najpače gledeć na način življenja i na dohodke nebì tako; blaga bo i velikodušna Sikstova namjera bì osujećena priekom smrti, koja ga u vječnost prenese prije, nego ga je bio dovoljno dotirao. Što se je uz tu veliku nestašicu taj naš kaptol do sada uzdržao, i onoliko vrstnih muževah u svom krilu gojio, to valja zahvalno pripisati jedino velikom duhu istih muževah i za obće narodno dobro žrtvujućih se članovah sbora; jerbo da nepostigne kaptol sv. Jerolima sudba ostalih zavodah i starodavnih zakladah, koje nam priekimi zgodami u Italiji propadoše, pomagaše upraviteljstvo sbora

iz svojih dohodakah kaptolu, dajuć kanonikom uz malu naknadu stan, i još po gdjekoju podporu za život; a što je i nad ovu jošte trebalo, to su si revni ovi muževi što književnom radnjom, što podučavanjem pribavljali.

Da su u svih tih težkih okolnostih naši kanonici dostojno na svome mjestu bili, svjedoči nam izabrani iz njihova arkiva imenik i u predhvaljenom članku „Kat. lista" broju 27. priobćen; a to svjedoče nam i oni, koji se danas medju kapitularci nahode. Tako n. p. jednoga izmedju ovih, starca Buničića, drže u Rimu za najboljega latinskoga pjesnika, i njegova „Ode" o neoskvrnutom začetju bì za najbolju u tu zgodu sastavljenu pronadjena i tiskana; on biaše prije profesorom blagorečja i pjesničtva u Rimu. Arcipop jeste muž vrlo učen i diplomaciji vješt, radi česa biaše njeko vrieme kod poslaničtva u Draždjanih namiešten. Dekan, koj već preko 40 godinah u kaptolu boravi, starac je obće štovan i ljubljen radi svoje blagodušnosti i prijaznosti. Benzi muž ne manje u znanosti nego u značajnosti savršen, biaše njekoč misionar. Zatim je u najnovije doba imenovan naš vrli Dr. Rački, od koga neću spominjati ništa. Nješto je jur poznato od njegovog kratkim bavljenjem uloženog truda i požrtvovanja, a ostalo će budućnost iznieti na vidjelo potomstvu na ogled i na zamjerno uvaženje. — Osim ovih, koji strogo kaptol sačinjavaju, broje oni jošte četiri beneficiata ili praebendara, i dva pjevača u svome krugu, nu ovi radi nedostatka troškovah nemogu iz domorodnog zavičaja za sada dolaziti, nego su većim dielom Rimljani.

Svih dvanaest na broju ide redomice na odredjene časove u kor, gdje se s orgulami i pjevanjem grgurškim, dàkako na latinski, služba Božja ovršuje; jedino na prepisane dane pjeva se „Štenje" i „Evangjelje" naški. Obredi su veličanstveni, koji se u najboljem redu polak propisa crkvenih pravilah (rubrikah) ovršavaju. Svemu tomu ne malo veličajnosti nadodaje unutarnji ures crkve, koj će možebiti u nedaleko vrieme trudom kaptola i inih domoljubah, a podporom domorodnoga obćinstva svjetlo sasvim u narodnom duhu ugledati, i narodnu knjigu i umjetnost ukrasiti svojom sjajnosti. A to kažem ne bez dovoljnoga uzroka, pošto su slike u ilirskoj crkvi izmedju najljepših u Rimu od novije dobe; što neka se nikomu nevidi odviše rečeno, jer je na njih radio sedam godinah sada najglasovitiji slikar na ljepu Gagliardi, a one stoje do 30.000 fr. sr.

Iz svega ovoga iz najnovijih viestih uzajmljenoga vidi se, koliko se svojski staraju revni oni domoljubi, da bolju budućnost pripreve ovom narodnom kroz tolike vjekove težkim borbam prkosećem zavodu. Pa nebrine se oni samo za svoje članove, već da se i ostalim iz zavičaja ilirskog dohodećim putnikom ugodniji doček učini, mnogo se radi. U to ime, kada se proljetos sborna kuća nadzidavala bude, priredit će se dvostruki stan za prihodnike t. j. popravit će se jur obstojeći, a drugi sasma s nova će se urediti. Tim će se olakšati našincem put i prokrčiti staza, da obazrev se u davna vremena kršćanske bogoljubnosti uzmognu kadkada u družtvu poput onih, koja spaja severinsko družtvo u Beču, svetom ljubavju vjere poticani posietiti „limina Apostolorum," bez svake brige, da će tamo u ičemu stradati, pače punim zaufanjem, da će u naručaj i mili ogrljaj doći svojih sunarodnikah, svojih kod sv. stolice zastupnikah, koji će ih bratski primiti, u svemu im na ruku ići, pa po primljenom oproštenju s milim pozdravom sprovadjati i pratiti vraćajuće se doma, sjećajuć se i spominjuć, da su i ovo članovi ili potomci onih sunarodnikah, koji otačbeničkom vatrom ugrijani sudjelovali su, koliko mogoše, za obnovu, za ljepotu i diku drevnoga ovoga našega zavoda.

Post u katoličkoj crkvi.

Iz ovećega članka po Vatzke-u ponašio *V. K.*

(Konac.)

Nije dosta, što protivnici crkvenoga posta rationalističnimi dokazi nastoje treću zapovjed crkvenu pobiti; oni idu jošte dalje, pa su ju radi na sofistični način istim sv. pismom ošinuti. Njihov tolikoput već oprovrgnuti prigovor glasi: „Non quod intrat in os, coinquinat hominem" (Matth. 15, 11.); ili pako navode sophistično sv. Pavla: „In novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum — in hypocrisi loquentium mendacium et cauteriatam habentium suam conscientiam — prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione" . . . . . (1 Tim. 4, 1—3). Ovakovi nadrimudraci morali bi s prije svega duboko uciepiti staru onu poslovicu, koju su Rimljani vele zgodno rabili: „Sutor ne ultra crepidam!" S logikom u glavi i smislom, što je s onimi riečmi skopčan, pred očima slušajmo, kako oni to tumače.

„Isus kaže, vele oni, jestvina, što u usta ulazi, nije grieh; nu meso ide u postne dane u usta; dakle mesojedja u postne dane nije nikakva

grehota. Ako dakle mesna hrana u postne dane nije nikakav grieh, to se može mirnom i čistom sviesti treća crkvena zapovjed prekršiti." —

Kad bi tko uztvrdio: „Sve, što je u svetom pismu napisano, moramo mi kršćani nasljedovati; ali se u svetom pismu kaže: „recessit et abiens laqueo se suspendit" (Matth. 27, 5.) — a kod Luke 10, 37: „Vade, et tu fac similiter" : ergo — valja kršćaninu ove rieči nasljedovati i objesit se." Kad bi tko, velim, ovako syllogisme izvoditi stao, zar ga nebi za budalu ili šaljivdžiju držali? A ovaj način dokazivanja onomu gori posve je naličan. O tom neima dvojbe; jer ako jestvina, što u usta ulazi, neoskvrnjuje čovjeka, t. j. nepravi ga grješnikom: to ga neoskvrnjuje ni otrov, što ga namjerom samoubojstva izpije, jer i on samo u usta ulazi. Ali tko će kod zdrave pameti takvu logiku odobriti? Nezabranjuje crkva u postne dane mesa jesti zato, kao da je ono po sebi nečisto; nego zabranjuje jedino i samo zato, da viernim svojim pruži novo sredstvo za uztezat lakomost a za naviknut toli potrebitoj umjerenosti. Katolika treća crkvena zapovjed obvezuje na kriepost, koju mnogi često vlastitom željom i svojevoljno izvršuju, kad se n. p. od najmilijega jela uzdržavaju, da im tim lakše bude pohotnosti obuzdati i sebe, kad to uztreba, nadvladati. Takovi se uzdržavaju od dopuštena užitka, da se mogu kasnije mamljenju na nedopuštene užitke tim laglje uzprotiviti. Zato ako kršćanin na naredjenu od crkve razliku med jestvinami nepazi, to on negrieši zbog jestvine, što ulazi u usta, nego zbog nepokornosti i opornosti, štono iz srca izlaze i jestvinu u usta uvlače, kao što to i sám Spasitelj kod Matth. 15, 19. tvrdi: „De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria . . . . , haec sunt, quae coinquinant hominem." — Da je nauk crkveni s ovoga gledišta kriv i lažljiv, to bi već i Apoštoli u istu bludnju upali bili, kad su u prvom saboru jeruzalemskom zapovjed izdali (Act. Apost. 15, 20), da se svi vierni uzdržavaju od krvi udavljenih i neoskvrne kumiroštovjem.

Isto tako je krivo tumačenje riečih sv. Pavla na Timothea (I. 4, 1—3). Apoštol ima ovdje pred očima osobito Enkratite i Manicheje, koji su ženitbu i užitak mesa i vina kao iznašastje nečistoga duha za grieh držali. Obširnije razlaganje ovih riečih bilo bi suvišno, kad su to Allioli, Massel i ostali tumačitelji sv. pisma valjanimi dokazi već učinili.

Sva su medjutim nastojanja i najodličnijih tumačiteljah sv. pisma kod ljudih zle volje bezuspješna; jer uzrok njihove bludnje nije toliko u umu, koliko više u zloćudnosti, u prenapetoj oholosti i onom nesretnom svojstvu niekih ljudih, što ih tjera, da svemu i svakomu protuslove. Zato kad bi crkva viernim svojim u postne dane meso, a u mrsne postna jela prepisivala, to smo u napried osvjedočeni, da bi oni baš protivno crkvi uzprkos radili.

Da je post nam kršćanom prastara i važna zapovjed, uče nas jednoglasno svi sv. otci. „Ego in Apostolicis litteris video, piše sv. Augustin (Ep. 86.), praeceptum esse jejunium." Slična svjedočanstva nalazimo kod ostalih sv. otaçah (Epiphan. expos. fid. 5, 22; Basil. hom. I. de jejun.; Joan. Chrysostom. hom. ad p. Antioch. i Thom. Aqvin. 2, 29. — 147. art. 7.). A sv. Ivan Zlat. nas upravo opominje: „Jejuna, quia peccasti, jejuna, ne pecces, jejuna, ut benedictionem accipias."

Ništa nam indi drugo nepreostaje, van da onim putem, kojim su sv. pustinjaci: Pavao, Antun, Hilarion, Jerolim itd. strogim tjelesnim trapljenjem nebo tražili, po njihovom primjeru no prema našim okolnostim pametno i umjereno udarimo, te onu uzku i punu zaprekah stazu potražimo, koja, kad joj prepene slavodobitno uklonimo, vodi k vratam nebeskim.

Da se medjutim gdjekoji slabašni od dužnosti posta izuzeti mogu, samo da imadu dopuštenje i dozvolu od poglavarah crkve zaiskati, te tako sviesti svojoj zadovoljiti, — to se i po sebi razumie.

Post — ako ga smatramo s gledišta, gdje nam se naročito nalaže kao zapovjed, neimajući obzir njegova upliva na tjelesno zdravlje, — nalazimo već i u starom zakonu. Tako je n. p. Mojses postio prije nego je deset zapovjedih božjih primio (II. Moys. 24, 18; 34, 28); Juditha, prije nego što je u Holofernov tabor otišla (Jud. 8, 5—6); Esther, prije nego-li se je kralju Asveru uputila, da za svoj puk moli (4, 16); Ninive, da od sebe grozeće nebesko pokaranje odvrati (Jon. 3, 5.). Kad je napokon kralj Saul u boj na Filistijane pošav cielom puku postit zapovjedio, prekrši Jonata zapovjed otca svoga i odmah bi uskraćen vojsci blagoslov gospodnji (I. Reg. 14.). „Defecit in exercitu virtus, opaža sv. Ambrozio, ut defecit in observatione jejunium."

Zato ovu važnu crkvenu zapovjed svaki vriedan i razborit, dušan i kršćanski izobražen čovjek cieniti, a svaki katolik, doklam mu snaga tjelesna dopušta, obdržavati ima; ona bo je počitanja vriedna zbog svoje starodavnosti, potrebita kao sredstvo da pohotnosti obuzdamo a prigodam griešnim nepopustimo, kao sredstvo da se s Bogom pomirimo, kao sredstvo da život svoj poboljšamo i

napokon kao sredstvo da blagoslov od ozgor isprosimo, — što više, hasnovita je za uzdržanje zdravlja i produljenje života!

Misije katoličke crkve.

(Poleg Chateaubrianda ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

V. Nastavak misije paragvajske.

Kršćanska republika i blagostanje Indijanacah.

Prvi izmedju divljih narodah, koji se združiše na glas Jezuitah biahu Gvarani, puci razgranjeni po obalah Paranapane, Pirape i Uragvaja. Oni sačinjavahu obćinu ili trgovište pod upravom otacah Maceta i Cataldina, koji zato vriede, da im se ime sačuva i uvrsti u imenik dobročiniteljah čovječanstva. Obćina ova biaše s-početka nazivana Lorette; nu kasnije, kad su se sve većma podizale crkve u Indiji, budu nazivane obćenitim imenom Reductiah. Za malo godinah naraste im broj već do 30 i one sastavljahu republiku kršćansku, koja se činila kao da je ostanak starodavnosti prikazan novom svietu. One su nam posvjedočile istinu, poznatu Grkom i Rimljanom, da se vjerozakonom a ne abstraktnimi načeli philosophie pitome i obrazuju narodi, a osnivaju vlade i kraljevine.

Svakim trgovištem upravljahu po dva vjerovjestnika, koji rukovodjahu tako duhovne kao i gradjanske poslove malenih republikah. Nitko od inostranacah nije smio u njih dulje od tri dana boraviti, a da se preprieči svako obćenje i užji savez s inimi narodi, koj bi mogao skvariti nevin život novih kršćanah, biaše ovim zabranjeno da uče španjolski govoriti; nu novokršćenici znali su dobro čitat i pisat španjolski.

U svakoj redukciji biahu po dvie učione, jedna za prva počela knjige, a druga za ples i muziku. Ova posljednja vrst, koja sačinjavaše temelj zakonom u starih republikah, biaše osobito njegovana od Gvaranah. Oni su si znali sami graditi orgulje, harfe, frule, guitare i bojno orudje.

Kad bi diete koje navršilo sedmu godinu, gledjahu jezuiti da mu prouče sposobnosti i nagnuća, te ako bi spetili u njem sposobnostih za mekaničke poslove, staviše ga u koju obćinsku radionicu, i to u onu, za koju bi najviše sklonosti pokazivalo. Tako postadoše tamo zlatari, urari, ključari, tesari, stolari, tkalci, ljevači itd. Prvi učitelji pomenutih zanatah biahu sami jezuiti. Oni bo se sami naročito u njih izvještiše, da poduče u njih Indijance, te da nebudu tako prisiljeni obraćat se na inostrance.

Mladji naraštaj, kojemu je omililo poljodjelstvo, bude stavljen medju poljodjelce, — a oni koji se nemogahu otresti skitanja, što im je preostalo od predjašnjega života — plandovahu amo tamo sa svojimi stadi.

Žene odddieljene od muževah nastojahu oko kućnih poslovah. Početkom svake sedmice izručivaše im se stanovita kolikoća vune i pamuka, te sve, što im bude predano za radnju, moralo je biti do subote večeri gotovo za predaju; one opravljahu i poljske poslove u vrieme odmora, no samo primjerene silam svojim.

U trgovištih nebiaše javnih sajmovah ni trgovine: u opredieljene dneve bi se porazdielilo pojedinim obiteljim, što im je bilo potrebito za život. Jedan od vjeroviestnikah pazio je da budu dieli prema broju glavah, koje življahu u pojedinih kućicah.

Svaki je posao počiman i dokančan na glas zvona. Zvon je zazvonio, čim je stalo svitati, Djeca sakupljahu se u crkvi, gdje im jutarnje molitve poput sitnih ptičicah do izhoda sunca trajahu. Muževi i žene ostanu zatim kod mise, odkle se upute na posao. Na svršetku dana pozove opet zvono nove gradjane pred žrtvenik Višnjega, gdje mu pjevahu na dvie strane razdieljeni večernje molitve na hvalu i slavu.

Zemljište biaše razdieljeno na više komadah, i svaka obitelj obradjivaše po jedan takav komad za svoje potrebe. Bilo je u njih i obće polje, koje su zvali „Božjom svojinom." Plodovi ovoga polja biahu opredieljeni za nadomještaj lošije ljetine, za uzdržanje udovah, sirotčadi i bolestnikah. Služahu oni takodjer kao zaklada za ratne potrebe. Ako je štogod svršetkom godine preostalo od obćinskoga imetka, to je taj suvišak upotriebljen na trošak za službu božju i na izplaćanje danka, što se je od svake obitelji plaćao španjolskomu kralju.

Jedan kasik iliti vojvoda, jedan corregidor za sudbene poslove, zatim regidori i alkadesi za javnu sigurnost i za upravu javnih poslovah, to biaše vojničko, gradjansko i političko glavarstvo redukciah. Častnike ove izbiraše puk u obćih skupštinah. Ali sva je prilika, da nije drugi mogao izabran biti, nego onaj, koga bi vjeroviestnici predložili, stari zakon, koj je obstojao u vieću i puku rimskom. Bio je nadalje svagdje po jedan glavar, kog su zvali odvjetnikom, vrst javnoga cenzora, izabran od staracah; on je vodio popis ljudih, koji biahu sposobni za oružje. Jedan teniente bdio je nad mladeži. On ju je vodio u crkvu, on ju je pratio u učionu noseć dugu šibu u ruci; on je izvješćivao jezuite o svem, što je na svojih gojencih opazio, o ponašanju, o značaju, o sposobnostih i o manah njihovih.

Napokon svako trgovište biaše podieljeno na više konakah, a nad svakim konakom biaše po jedan nadzornik. Budući su pako Indijanci od naravi tromi i bezbrižni, s toga bude ustanovljen posebni nadzornik ratarstva, koj je imao nadgledati poljodjelstvo i opominjati nemarne gospodare na obradjivanje svojih poljah.

Za slučaj, ako bi tko prekršio zakon, biahu ustanovljene stanovite kazni: za prvi put biaše krivac otajno po otcih ukoren; za drugi put morao bi javnu pokoru činiti pred crkvenimi vrati poput prvih kršćanah; a za treći put biaše bičevan. Ali tečajem poldrugoga vieka, što je ta republika postojala, jedva bi našao slučaj, da bi koj Indijanac bio zaslužio ovu posljednju kazan. „Svi njihovi griesi nisu ino no mane djetinske, kaže otac Charlevoix; te oni i jesu u mnogo stvarih djetca cielim svojim životom, pa imadu i sve dobre vlastitosti djetce.“

Ljenčine biahu odsudjeni, da obradjuju oveći dio obćinskoga polja; i tako je mudra ova uprava znala iste mane ovih ljudih obratiti na obće dobro.

Da se preprieči put razuzdanu životu, brinilo se za to, da se odrasla mladež u svoje vrieme ženi i udaje. Žene bez djetce za vrieme odsutja svojih muževah povukoše se u posebnu kuću, koju su nazivali „utočištem.“ Oba spola biahu skoro tako razdružena, kao što to čitamo o republikah grčkih; u crkvah biahu im razdieljene klupe i posebna vrata, kroz koja su ulazili i izlazili, da se nemiešaju.

Sve do istoga odiela, koje je posve čednosti odgovaralo, a nije naravnim čarom udilo, biaše zakoni uredjeno. Žene su nosile bielu suknju pripasanu pojasom; ramena i stegna biahu im naga. Vlasi su im visjeli niz lica, služeć im tako mjesto koprene.

Mužkarci odievahu se krojem i nošivom starinskih Kastilijanacah. Idući na djelo nadkrili bi ovo ruho drugim od biela platna. Oni, koji se hrabrostju ili kriepostju odlikovaše, nošahu odielo rumene masti.

Španjolci, a osobito Portugezi iz Brasilije često su navaljivali u predjele kršćanske republike, te svakiput poveli po više ovih nesretnikah sa sobom u robstvo. Jezuiti odluče preprie-čiti takova razbojničtva, te svojom vještinom stekoše dopust od dvora madritskoga, da smiju oboružati svoje novokrštenike. Oni si na brzu ruku priskrbiše najpotrebitije gradivo, sagradiše si topolievnice, tvornicu za puščani prah, te podigoše na oružje sve one, koje drugi nehtjedoše da ostave u miru. Vojska redovna sakupljivaše se svakim ponedjeljkom da se vježba i da ju vojvoda — kasik razgleda. Biaše tu strieljacah, kopjanikah, praćnikah, topnikah i lumtašah. Kad su se opet povratili Portugezi, nadjoše mjesto male šake bojazljivih i razasutih poljodjelacah čete, koje ih hametom pobiše, i odtjeraše tja do njihovih tvrdjavah. Nove ove čete nikad nisu pred neprijateljem uzmicale, dà one su se bez svake smetnje pod neprijateljskom vatrom sabirale. U istih vježbanjih znale su se zapaliti takovom žestinom, da su morali često prekinuti vježbanja, bojeći se da se nedogodi kakovo zlo.

Tako dakle biaše u Paragvaju država, u kojoj nit su postojale pogibelji posve vojničkoga ustava, kao kod Lacedemonacah, nit se je plašila nezgodah sasvim miroljubiva družtva, kao što je kvakersko bratinstvo. Težka politička zadaća bješe tim riešena: poljodjelstvo, koje gradi, i oružje, koje čuva, biahu spojena. Gvarani biahu poljodjelci bez robovah i vojnici bez okrutnosti. Neizmjerna i uzvišena ova dobra imadu oni jedino kršćanskomu vjerozakonu zahvaliti, kojih se nemogahu uživati ni Grci ni Rimljani pod svojim mnogoboštvom.

Ova spasonosna sredina bude svuda pažena: republika kršćanska nije se isključivo bavila poljodjelstvom niti vojničtvom, a nebiaše lišena nit znanostih nit trgovine. Ona je imala od svega ponješto, a osobito je obilovala svetkovinami. Nebiaše ona namrgodjena kao Šparta, ili lahkoumna poput Athene. Gradjani nebiahu nit previše obterećeni poslovi, nit zanešeni radostmi i udobnostmi. Konačno duhovnici uztežući puk na prve potriebštine života, znali su medju množinom mladeži pronaći onu, koju je narav opredielila za višje svrhe. Oni su dakle, kako svjetuje Plato, mladiće, koji su pokazivali veću bistrinu uma, od drugih oddružili, da ih u znanostih i naucih upućuju. Ova izabrana mladež zvala se „sbor,“ a odgojivana je u jednom kao sjemeništu, gdje biaše podvržena strogomu mučanju, uzprezanju i naukom učenikah pitagorejskih. Medju ovimi mladići biaše toliko natjecanja, da je puka grožnja, da će biti izključen i poslan u obće učione, dotjerala jednoga gojenca do sdvojenja. Iz ovoga izabranoga sbora imali su danas sutra izaći vrstni svećenici, urednici i branitelji domovine.

Obćine redukciah zauzimale su ovelike komade zemlje, ležeć u obće na obalah koje rieke i na liepu položaju. Kućarice biahu sve jednolične na jedan sprat, sagradjene od kamena; ulice biahu prostrane i ravne. Usried trgovišta biaše javni trg, a oko njega crkva, obitalište vjeroviestnikah, oružnica, obća žitnica, kuća za utočište i gostionica za inostrance. Crkve biahu vrlo liepe i urešene. Slike nakićene zelenim granjem pokrivahu

stiene. U svetčane dneve prolievala se je crkva miomirisom, a svetilište biaše posuto cviećem.

Groblje stajaše za crkvom i sačinjavaše veliku četvorinu okruženu do pasa visokim zidom. Uličnjak (allee) od palmah i kupresah rubio ga je naokolo, a ovaj su uzduž prosiecali uličnjaci od citronah i narandjah. Srednji uličnjak vodio je do kapele, gdje se je svakoga ponedjeljka služila sv. misa za mrtve.

Uličnjaci od najljepšega drveća počamši od krajnih točkah ulicah vodjahu k inim crkvicam u polju, što su se iz daleka vidjele. Ovi vjerozakonski spomenici služahu za postojališta prilikom crkvenih provodah.

Nedjeljom poslje mise obavljahu se zaruci i ženitbe, a večerom budu kršteni katekumeni i djeca. Krštenje ovršavalo se kao i kod prvih kršćanah trokratnim uronjenjem u vodu, pjevanjem i bielim platnenim odielom.

(Dalja će sliediti.)

Dopis.

Iz Djakova dne 15. veljače 1858. Jučer, to jest u nedjelju pedesetnicu, slavila se je u dvoru presvietloga g. biskupa riedka svetčanost, zlatni naime pir milih roditeljah našeg vrhovnog pastira. Prije petdeset godinah biahu Ivan Strossmayer i Anna, rodjena Erdeljac, u župnoj crkvi gornjo-osiečkoj bračno sjedinjeni, te u savezu tom sretno prebaciše pol stoljetja i odhraniše nam diku i slavu našu, radost i veselje naše, milog nam biskupa, koj kano pastir sviuh biskupije ove pastirah, na dan gore rečeni u domaćoj kapeli svojoj, petdesetoljetni pir vlastitih roditeljah svojih blagoslovi. Tom prigodom, te u prisutju mnogobrojnih gostih, reče presvietli gospodin biskup od prilike sljedeće slovo: „Riedku i u svojih okolnostih nečuvenu sreću doživismo, ja i mili roditelji moji, dočim danas slavimo uspomenu onoga čina, kojim roditelji moji prije petdeset godinah, pred licem Boga živoga, u onaj sveti savez stupiše, koj dva bitja u jedno pretvara, kog Bog svetotajstvom svojim, izvorom čovječanstva i temeljem bitja i sreće cielih pokoljenjah učini. Riedko je, da pojedini čovjek petdeset godinah svog stanja i zvanja doživi; još je redje, da dvojima u jednom stanju isto u dio padne. Neka dakle bude Bogu na tom riedkom milosti njegove daru preduboka zahvalnost; njemu neka budu odsele posvećeni i moji, i milih mojih roditeljah svi dani, svi časi života našeg; njemu neka bude posvećeno i srdce naše i duša naša i sve namjere i svi čini naši. Maleni doduše dar naprama velikoj milosti, koju nam ukazà, ali božanstvenom srdcu njegovom najmiliji. Bog dugovječnost i starost poklanja, da svoju milost prama ljudem ukaže; ali ujedno, da u njoj liepih kriepostih izgled mladjem naraštaju pruži. Bog hoće i zapovieda, da starost štujemo i ljubimo, ali hoće ujedno, da starci i starice, riešeni onih okovah, koji čovjeka čestokrat robom ove zemlje, srdce pako njegovo sužnjem strastih čine; da, rekoh, umjerenostju, blagostju, pobožnostju i t. d. svietle. Bog vas, mili roditelji, u toj namjeri, koju danas pred Bogom ponoviste, potvrdio! Ali je današnja svečanost upravo i nečuvena. Riedko je, da dvoje petdesetu godinu svog ženitbenog stanja slavi, al je još redje, da jih tada usta i ruka sina svećenika blagoslovi, a upravo je nečuveno, da bi u ustih i rukuh usta i ruka biskupa blagosivale roditelje zlatni pir svetkujuće. Valja da je dragi Bog u neizmjernoj dobroti svojoj, mili roditelji, dar, kog Vi nebu s četvero djetce Vaše učiniste, tim doisto božanstvenim darom Vam u najmladjem djetetu Vašem nagradio. Ah, molite se njemu, da bi me vjernim zaručnikom crkve svoje, i dobrim pastirom stada svoga učinio, nasljedujućeg vazda onoga, koj je svega sebe zaručnici svojoj na uvieke poklonio; onoga, koj krv svoju za ovce svoje proli i sveudilj na žrtvenicih naših prolieva. U ostalom, čestitam Vam, mili roditelji, u svoje i u sviuh onih ime, koji Vas ljube i štuju, i želim Vam, da još dugo živite, te mi tako priliku pružite, barem u njekoj mjeri onu ljubav, kojom me od kolievke do dana današnjega pratiaste, sinovskom ljubavju povratiti. Živili!“

Kao što prošastih godinah, tako i ove izdao je presvietli naš gospodin biskup, prigodom nastajućega korizmenog posta, dne 12. t. m. veljače na dan Sv. Nikete biskupa, na svećenstvo biskupije svoje pastirski list, u kom, pokle bi sveti post kako svećenstvu, tako i pravoviernom puku toplo preporučio, i u potrebitih slučajevih primjerna odpuštenja podielio, prelazi na njekoje važne dogadjaje prošaste godine, veleći: „Occasione hac libenter utimur, ut vobis Fratres, alia quoque nonnulla significemus, ex quibus quaedam quasi externa sunt, ad nostri tamen utilitatem comparata; quaedam vero interna, ac velut domestica nostra. Ad primam classem pertinet iter Suae Sanctitatis Summi Pontificis Nostri Pii IX. dum primo quidem religionis et pietatis suae erga Immaculatam et Sanctissimam Dei Genitricem Virginem Mariam testandae gratia Augustissimum templum Lauretanum veneraturus adiret, dein vero praecipuas pontificiae ditionis civitates in Umbria, Piceno, Aemilia, Patrimonio, ceterisque provinciis peragraret, divinae bonitatis munere accidit, ut populi in hocce itinere Venerandum Jesu Christi his in terris Vicarium, tantis pietatis, reverentiae et adhaesionis sensibus ubique locorum exciperent, ut iter hocce, jure merito, perpetuus Sedis Apostolicae, atque adeo ipsius Sanctissimae Religionis nostrae triumphus dici debeat. Augustissimum autem illud fidei, spei et charitatis, atque

adeo intimae unionis vinculum, quod populos catholicos in unum corpus conjungit, triumphum hunc communem reddidit. Unum hoc ex praeclaris illis documentis est, quibus infinita Dei misericordia speciali quodam modo solet testatum reddere: Ecclesiam Catholicam, Unigeniti sui sanguine acquisitam, divinis undique praesidiis munitam, coelestium divitiarum thesauris ditatam, nulla unquam, neque temporis diuturnitate, neque rerum vicissitudine labefactari posse, verum semper invictam contra quaevis certamina persistituram, et de omnibus hostibus triumphaturam, donec tandem affulgeant illa felicia tempora, quibus juxta divina promissa, una evadet omnium fides, una omnium mens, unum omnium ovile, unus omnium pastor. Illa autem religionis et pietatis, illa charitatis et libertatis, illa zeli et prudentiae specimina, quibus communis omnium credentium pater, toto hocce itinere, non tantum in aeternis, sed et in temporalibus suorum curandis edidit negotiis, argumento sunt: Supremum Apostolicae dignitatis culmen, subditis pontificiis uti perennem gloriae, ita et prosperitatis et misericordiae divinae munere factum esse, ut patrimonium Petri civili quoque respectu, supremae Pontificum potestati subsit; cum nihil consultius, nihil convenientius excogitari possit ad eam libertatem et independentiam in tuto locandam, qua Summos Pontifices in divinis Primatus juribus, in universum orbem exercendis, uti oportet. Charissimi Fratres! Nonne haec nobis insigni consolationi sunt, quia etiam nos divinae misericordiae munere quantulacunque pars illius ovilis sumus, quod sanguinis sui pretio acquisitum Christus vicario modo Summis Pontificibus regendum commisit. Ast alia quoque specialis ex hoc itinere in nos redundat consolatio et utilitas. Summi Pontifices, potestatis et auctoritatis, charitatis item et misericordiae Christi Domini in omnes gentes haeredes, quidquid agant, quidquid moliantur, non unius alteriusve, sed omnium populorum commoda semper respiciunt. Scitis, charissimi Fratres, in mystico Ecclesiae corpore caput membris, membra capiti, atque inter se tam arcto foedere necti, ut nemo unus sibi soli vivat, sibi soli agat, sibi soli mereatur, sed omnia sint omnibus communia. Nexus ille, quo in ordine naturae, alterum altero suppletur et perficitur, levis nonnisi umbra ejus nexus est, quo in ordine gratiae omnia et singula mutuo penetrantur. Hinc est pretiosissimus ille, vereque supereffluens meritorum Christi Domini, Beatae Mariae Virginis et omnium Sanctorum thesaurus, quem manibus Summorum Pontificum creditum, misericordia divina infirmorum debilitati, poenitentium consolationi, ferventium remunerationi inservire voluit. En, fratres, huncce thesaurum prodiga, ut ita dicamus, Sanctissimi Patris Nostri liberalitas et misericordia, ex itineris sui occasione, in omnes nos et fideles nostros effudit, indulgentias plenarias in forma Jubilaei elargiens, iisdem conditionibus, quibus id ultimo factum est, lucrandas, cum eo: ut oremus una cum gregibus nostris, ut Ecclesia Catholica, ejusque salutaris doctrina, ubique terrarum, cunctis amotis difficultatibus, majora in dies incrementa capiat, et prospere vigeat ac dominetur, omnesque populi occurrant in unitatem fidei et agnitionis Domini nostri Jesu Christi." (Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. U ovdješnjoj prvostolnoj crkvi obdržavane su prošli utorak dne 2. t. m. u 10 satih zadušnice za pokojnoga cara Franju, koj je na isti dan prije 23 godine preminuo. Presvietli gosp. posvećeni biskup likopoljski i velepredstavnik kaptola zagrebačkoga, Ivan Kralj, služio je žalobnu misu, kojoj su uzoriti gospodin kardinal, članovi prečastnoga kaptola s ostalim duhovničtvom prvostolne crkve, te gradjanske i vojničke oblasti pribivale.

— Preuzvišeni gosp. ministar bogoštovja i nastave imenovao je gosp. *Gašpara Thurina*, svećenika biskupije labudske, za redovnoga učitelja gimnazije varaždinske, gdje je on istu službu privremeno obnašao.

— Preuzvišeni gosp. *Mirko Ožegović*, biskup senjski, prijavio je uzoritomu gosp. kardinalu i nadbiskupu našemu, da će za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rim poslati od svoje strane *tisuću* for. sr. u kovanom novcu; a presvietli gospodin biskup djakovački, *Josip Juraj Strossmayer*, poslao je ovih danah nj. uzoritosti za isti naš narodni kaptol od svoje strane *četiri tisuće* for. sr. u razteretnicah. — Blagoćudni narod naš, kad hoće da svu svoju zahvalnost izjavi svojim dobročiniteljem, onda želi, da im ručica cvietom cvala, a dušica raj dopala. I mi neznamo ništa boljega reći gledeć na toli velikodušne darove naših vrhovnih pastirah.

— Prošle nedjelje okrštena je u ovdješnjoj crkvi milosrdnih sestarah israelićanka prije *Maria* a sada *Ivana Spitzerova*. Svetotajstvo krsta podielio joj je g. Fidel Höpperger, predstojnik milosrdnicah, a kumovala je gja. Ivana Pollakova, supruga g. ministerialnog savjetnika i ovdješnjeg zemaljskog financialnog ravnatelja.

— Prva dva svezka (snopića) *Svetoga pisma staroga i novoga uvita*, koje je iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistrio i iztumačio *Ivan Matij Škarić*, izišla su ovih danah iz c. k. dvorne tiskarnice u Beču, te su jurve i razposlana predbrojnikom. Svaki svezak sadržaje po šest tabakah, a razpošiljat će se predplatnikom po dva svezka. Ovoj prvoj pošiljci pridana je i kamenopisana slika, predstavljajuća kako Abraham predaje Melkisedeku desetinu svega pliena. 1. Mojs. 14, 18-20. Tako ova kao i sljedeće slike, kojih će 12-14 biti, snimci su izvornih slikah Rafaela Sanzia, što se u

matici nahode u Vatikanu u Rimu. Iz imenika predplatnikah, što je pridan prvom svezku, vidimo, da se je na ovo djelo prijavio znatan broj predplatnikah u svih gotovo austrijskih pokrajinah. Ciele djelo bit će doista ogromno, sastojat će bo iz 70 svezakah, od kojih će po dva na mjesec izlaziti, pa ako nebude nepredvidjenih zaprekah, trebat će mu dva godišta, da se dogotovi. Ciena cielom djelu bit će okolo 35 for. sr. Predplatit se može kod svih ordinariatah, a u Beču u c. k. dvornoj tiskarnici i kod izdavatelja (Schulhof Nro. 415). Gosp. izdavatelj izprosio je od visokoga ministarstva trgovine dozvolu, da i on svoje sv. pismo ordinariatom, i ordinariati njemu predplatninu poštom *bezplatno* dostavljati mogu. Drugi put više.

— U susjednih nam turskih pokrajinah pripravljaju se ozbiljni dogadjaji. Svakolika raja se uzrujala, te je na njekih mjestih medju njom i Turci došlo već i do okršajah i krvavih glavah. Uboga raja nemože već da podnosi težki jaram i silničtvo okrutnih svojih turskih gospodarah, koji daleko od Carigrada poznatim jogunstvom za sve naredbe, koje je visoka porta izdala na korist svojih kršćanskih podanikah, nemare baš ništa, već upravo timi polašticami razjareni jošte veća bezzakonja čine. Jadna raja pretrpila je kroz vjekove neizrečena zla, neizmjerne muke i nevolje radi vjere svoje; ona je sto i sto putah zlostavljana i progonjena, gola i bosa pokazala kroz vjekove trpljivost, pouzdanje u Boga i toliku stalnost u vjeri, da joj se divit moramo. Pa kad ova raja nemože više da podnosi nasilje i zulum turski, to ovaj mora doista strahovit i bez mjere biti. Što njeki ljudi ovaj pokret rajin pripisuju tudjim uplivom a po imenu utvorenom si strašilu panslavizma, to su puste tlapnje neuputnih glavah, kojim bi se svaki okolnostim iole vješt čovjek rozgotom smijati morao, da stvar, o kojoj se govori, nije o sebi toliko tužna i žalostna. Pravi i jedini uzrok, zašto se je raja uzkomešala a njegdje i skočila na oružje, jest krajna bieda, u koju ju strmoglavi nezasitna lakomost grabežljivih i lienih agah, begovah i spaijah, te tim bezzakonjem pobudjeni nagon uzdržanja samoga sebe, koj čini, da se i mali crvić vijuga, kada ga nogom gaziš, a svaki i nesjetni stvor brani, kada mu smrt i propast prieti. A dotle je sbilja u Bosni i Hercegovini došlo, da tamošnji kršteni narod, ako mu se sadanja prieka sudba nepromieni, od same nevolje propasti mora. — Bosanska raja poslala je nedavno odbor sastojeći iz osam osobah u Beč, da tamošnjem turskom poslaniku knezu Kallimaku predade molbenicu na sultana. U njoj se najprije razlaže, kako nesmiljene poturice, a i iste javne vlasti bosansku raju tlače, gule i globe, da je Bogu plakati, a zatim odbornici ovako zaključuju molbenicu: Da se učini konac ovom protuzakonitom stanju Bosne, i predusretne dogodjajem, kojim bi sdvojenje povoda dati moglo, mi podpisani prepokorni podanici i službenici Vašega veličanstva molimo ponizno u ime vjerne bosanske raje, da Vaša carska milost izvoli izdati ferman za Bosnu, koj 1) ukida sve čitluke, dakle i trećinu, koja nije nikad punim pravom postojala u Bosni; 2) koj ukida desetinu, i uvodi sastav izravnoga porezivanja, primjerno opredjeljenjem hat-humajuma; 3) koj naredjuje, da i raja u vojsku ide, a dosljedno da se ukine vojnica; napokon koj 4) sadržaje carsku naredbu, kojom nam se jamči povratak u Bosnu, a nalaže svim turskim vlastim, da u nas nediraju. — Budući uvjereni, da sveudiljna brižljivost V. Veličanstva za sreću svih svojih podanikah neprestaje oduševljavati i Vaše veledušne namjere naprama kršćanskom pučanstvu, čvrsto se nadamo, da će tužan glas bosanske raje odazvat se u plemenitom srdcu našega premilostivoga sultana Abdul-Medjida, za kojega blagostanje neprestajemo moliti Svevišnjega.

Iz Njemačke. Na više stranah Europe moli se za sjedinjenje razciepljene iztočne i zapadne crkve. Moli se u Francezkoj, u Tirolskoj, u Ugarskoj, a molit će se i u Njemačkoj. Monakovski, hildesheimski i paderbornski biskupi razposlali su ostalim njemačkim biskupom pozivnicu na osnovanje posebnoga družtva, koje bi imalo nastojati oko sjedinjenja iztočne crkve sa sv. stolicom. Kao sredstva u to ime predlažu se molitve i učeni spisi, kojim će dokazati, u čem se lučimo i kako bi se sporazumjeti mogli. Družtvo će imati posebni časopis u njemačkom i francezkom izdanju. Pribavit će mu se dosta spisateljah, koji će pretresati učitelje grčke crkve, što razdvojenje zagovaraju. Zavjetnik družtva bit će sv. Petar, a na njegov blagdan primat će svi članovi svetotajstva. — Poznato je našim čitateljem, da naša braća Slovenci imadu na poziv presv. g. labudskoga biskupa Martina Slomšeka već od više godinah bratovštinu sv. Cyrilla i Methoda, koja moli za po jeziku, nam srodnu a po vjeri odciepljenu braću. Pomoz' Bog!

Iz Rima. Sbor kardinalski izgubio je opet dva svoja člana. Dne 7. veljače umro je stožernik Fieschi, pošto se je njekoliko danah neprestano borio sa smrtju. Pokojnik doživio je 70 godinah, a od ovih 20 bio je kardinalom. Njim nestaje slavne porodice Fieschi-ah, grofovah lavanjskih, koji su njekoč znatno mjesto zauzimali u republici genovezkoj. Crkvi dadoše Fieschi dva pape, Adriana V. i Innocenca IV.; prvi je kao papa živio samo pet danah, a drugi je stekao slavno ime. Smrtju kardinala Fieschi-a izpražnjen je naslov velepredstavnika maltezkoga reda. — Samo pet danah kasnije preminuo je u Rimu kardinal Ludovico Gazzoli poslje kratkoga bolovanja. Rodjen u Terni 1774. proglašen je 1832. za kardinala; posljednje vrieme obnašao je službu prvoga djakona u sboru kardinalskom.

Urednik Nikola Hervat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 10. U ČETVRTAK 11. OŽUJKA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Dvie tri rieči o sv. govorničtvu.

Od Ilije Okrugića, Srštanca.

Da je sv. govorničtvo jedna od glavnijih zadaćah svećeničkih, to mi nitko poreći neće. U drugih činih svećeničkih koji su sveti, uzvišeni i spasonosni, svećenik je manje više orudje, izvršujuć ona, koja su po Isukrstu već dovršena, — a sv. govorničtvom svećenik sám sebe u duševnom svom bitju očituje, te kao Duhom svetim nadahnut i preobražen stoji na uzvišenoj prodikaonici u ime Spasitelja učeći, svjetujući, osvjedočavajući, karajući, ljekove duševnih bolestih prepisujući, i shodno tješeći narod, koj ga sluša. Toga radi ako ikoje polje dužnostih svećeničkih, a ono sigurno sv. govorničtvo moralo bi se najmarljivije obdjelavati, osobito u sadanje doba, doba nevierstva, neobuzdanoga slobodoumja i iz ovoga proizticuće pokvarenosti srdca, koje ne samo po gradovih vlada, nego i grozovitom poplavom našem milom prostodušnom narodu prieti. Ovaj narod naš, jezgru crkve i domovine sačinjavajući, medju kojim većom stranom svećenici borave, od te pokvarenosti sačuvati, te ga kao čvrstim hedemom ograditi i obezbjediti, mora svakoga svećenika kao takovoga i kao domoljuba najsvetija dužnost biti; tomu pako pokraj sukromnog poučavanja najbolje sredstvo jesu sv. govorenja, u kojih svećenik priliku ima, uzamši koji mu drago predmet i njega prema potrebam slušaocah svojih izradivši, u liepom, ugladjenom, svome puku prilagodjenom govoru izvesti. Da pako tako uredjen govor na srdca slušaocah jako djelovati običaje, o tom neima dvojbe; tolika bo obraćenja najtvrdokornijih griešnikah kako u staro tako i u novo doba bjelodani su tomu dokaz. — Ali da se te svrhe dovijamo, mnogog treba truda, mnogog čitanja i vježbanja; tim bo samo načinom postadoše oni muževi staroga i novoga vieka, koje mi danas kao uzore sv. govorničtva cienimo, štujemo i slavimo. Ove, neću reći dostići, na njim se samo približiti, treba da bude težnja svakoga svećenika, koj iole samo darovah naravnih u sebi osjeća i imade naklonosti k sv. govorničtvu, nepazeć na ono, što gdjekoji vele: da se kako pjesnik tako i govornik kao takov rodi; znamo bo, da su i najslavniji govornici samo trudom takovi postali, no trudom manjim, nego oni, koji na to sasvim rodjeni nisu. Dakle ili bilo ovako ili onako, trud se zahtieva; — bez muke neima nauke — veli naša rieč. Toga radi svojoj braći duhovnikom, najpače mladjim i svojim vrstnjakom, osobito koji k sv. govorničtvu nagnuće i svojstva u sebi osjećaju, hoću da niekoje uprave glede toga navedem. Nepopinjem se ja ovim sastavkom na učiteljsku stolicu, nego samo iz bratske ljubavi ona, koja sam za vrieme svoga višegodišnjega svećeničkoga službovanja glede toga izkusio, a od drugih izvrstnih govornikah čuo i čitao, hoću da kažem. A tko znade više, rodile mu višnje, tko zna bolje, prostrano mu polje! —

Jedni govore, da se svaki govornik kao takov rodi, a drugi kažu, da govornik tek postaje. Bilo jedno ili drugo, klica duha govorničkoga raznimi načini pojavit se običaje, kod jednoga prije, kod drugoga kasnije, kod ovoga silnije, kod onoga lošije, kako i koliko je koj u to ime od Boga darovah dobio. I rekao bi skoro, da je Bog svakomu čovjeku tu klicu govorničtva usadio u srdce, ovom veću, onom manju. Nadleži dakle svakom naobraženijem čovjeku, osobito svećeniku tu klicu zadobivenu njegovati, da izraste i željnim urodi plodom. Ta njega i uzgoj pako sastoji: u marljivom čitanju dobrih propovjedih, i ako je moguće, u slušanju i motrenju valjanih govornikah na propoviednici, pak zatim u sebstvenom vješbanju. Čitanjem vrstnih govornikah ona prirodjena klica njeguje se te duh govornički probu-

djuje i razvija. No to nesmije da u pukom nasljedovanju čitanih govornikah sastoji, nego svaki za govorničtvom težeći trudit se mora, da uz čitanje, po onoj svojoj prirodjenoj govorničkoj klici, svojim govorom svoju sobstvenu izvornost dade. Bez njegovanja takovog ostaje onaj prirodjeni dar kao grivna na polak sahranjena, koja dobitka nedonosi. — Ali tko uz čitanje dobrih govornikah nje takodjer slušati i motriti može govoreće, to još više važi; živo bo slovo duh oživljuje, silnije nadahnjuje i hrani, — te takovim načinom uči se on, kako valja govor sad oštrije, sad blažije, sad tužnije, sad utješljivije udesiti, i kakovim ga kretanjem prema raznim čuvstvom pratiti.

Što se vješbanja tiče, ovo je dvostruko: pismeno i ustmeno. Po primjeru dobrih govornikah govore izradjivati, dajuć im svoj sobstveni lik i kroj, a tim načinom kanoti izvornost, to vodi k svrsi. Tako pako izdjelane govore dobro naučiti, i učinivši ih tako svojinom iz propoviednice kazati, oživljući mrtvo slovo shodnim naglašivanjem i promjenom glasa, i prateći ga dostojnim kretanjem očiuh, lica i rukuh, to još više vriedi; jer o tom visi uspjeh govora. Drugo je pisac, a drugo govornik, pak i najbolje napisani govor nedjeluje tako u pismu, koliko u govoru. Zato nije dosta samo govor pravilno napisati, nego ga treba i dobro prodati t. j. dobro kazati.

U sastavljanju i govorenju propovjedih samo mnogogodišnjim vješbanjem postigava se savršenstvo; za ovo pako postići hoću dosad u obće samo navedena napose pretresti. Rekoh, da je od potrebe čitanje dobrih govornikah. A koji su to? Svim na čelu stoji Isukrst Spasitelj i naučitelj naš. On je držao poučne, braniteljne, karajuće i opominjajuće, utješljive i oprostne govore. Svetost i mudrost duboka kao i dostojna prostota iz svakog njegovog govora prozire kao sjajno sunce. Govor njegov na gori jeste sjajan dokaz toga. Tako isto Apoštoli, na ime sv. Petar i Pavao, od kojih samo odlomakah imamo, biahu vrstni govornici. Govor sv. Stjepana Pramučenika jeste uzor. Medju sv. Otci i starovječnimi crkvenimi pisci kao izvrstni u tom pogledu poznati su Apologete, a po imenu Tertullian, Cyprian, Ambrosio i Jerolim, a osobito Augustin i Laktancio; medju grčkimi pako Ivan Zlatoust i Basilio Veliki. Srednji viek imao je takodjer izvrstnih govornikah; sv. Bernardo svim prednjači. Njemačka, Italija, Englezka imale su takodjer dobrih govornikah, no Francezka je svim otela lovorvienac svojim: Massilonom, Bossuetom, Fénélonom, Bourdaloue-om, a od najnovijih Lacordairom, Ravignanom i drugimi. Ove i ovakove dakle govornike marljivo čitati, nezanemarivši baš ni svjetovnih dobrih govornikah, te po njih govore svoje prema svojim okolnostim i potrebam graditi mora svećenik, ako misli dobrim propoviednikom postati. —

Kod sastavljanja i pisanja govorah prvo pitanje nastaje: o čem da se propovieda? Glavna svrha propovjedih mora biti: upoznanje Boga i razprostiranje slave njegove medju ljudmi, te ovih duševno spasenje. Budu-li ljudi Boga i izvrstnosti njegove poznali, oni će ga onda i ljubiti, te iz te ljubavi zapovjedi njegove obdržavati: a tim načinom svaki sv. govor napolak lice dogmatično i ujedno na dobro i kriepost pobudjujuće imati mora. To budi u obće rečeno. Napose pako treba za predmet govora svoga odabrati ono, što je najpotrebitije slušaocem s duševnoga i ćudorednoga gledišta. No i tu netreba samo grieh ovi ili oni karati, a kriepostí njemu protivne nedotaknuv mûkom projti, ili nasuprot; već treba da kako griešnici svoj ukor, tako i kriepostnici svoju pohvalu i tim pobudu novu dobiju. U ukoravanju pako osobita mudrost i opaznost se zahtieva, da nebi s nerazborna ukora i buke griešnik još tvrdokorniji postao ili pako sasvim o svom spasenju sdvojio. Odtud se vidi, kako oni propoviednici grieše, koji samo karajuće govore drže, te tim načinom puk od slušanja odbijaju; jer puk takovi sám govorit običaje: Što bi ga slušao, kad na prodikaonici ništa drugo nezna nego psovati i karati. No nasuprot i oni nerade dobro, koji samo tronuto govore, da im je slušaoce samo na plač ganuti, te se kazati može: Ala je taj liepo propoviedao, sve je do suzah ganuo! Kod takovih govorah srdce slušaocah bit će u istinu ganuto za vrieme, ali poslje toga za kratko će ohladniti bez koristi, nalik sjemenu, što na stienu padne i vlage neimajuć brzo ugine, ili sladkišu, koj je sladak samo dok ga jedeš. U sadanje doba rekao bi da govori o člancih vjere Isusove imadu najprvo mjesto zauzimati. Govori takovi sjeme su, što dublje žile puštati običaje radi ozbiljnosti i važnosti svoje. A viek naš jeste viek slobodoumja, nevjere, krivovierstva, nehajstva za vjeru a uz to i praznovierja. Proti ovim dakle manam dobro nam se oboružati valja. A gdje ćemo bolje oružje zato naći, nego propovjedajući o božanstvenoj vjeri i dokazujući ju sv. pismom. No jerbo imade ljudih, koji nedrže sv. pismo za ono što je, naime pisana rieč božja, treba dokazom sv. pisma vazda pridati i dokaze zdravoga uma, i gdje se može, primjere iz prirodnih pojavah i života; tim će mnogim i sv. pismo važnije po-

stati. Kad ova napominjem, nemislim ovdje naš prosti narod, jer on još toli ugrezuo nije, u obće o njem možemo kazati, što no Isus reče: „Blaženi prostodušni, jer njihovo je kraljestvo nebesko.“ Ali ipak i medju tim narodom našim ima ljudih, koji su nevjerice ili se kao takove kažu, hoteć tim njeku tobož učenost i mudrost na vidik iznesiti, pa ovi ljudi često velik upliv u narod imadu. Toga radi, i prem takovi ljudi riedko kada u crkvu dolaze, ipak treba puku više putah o tvrdoj vjeri u Boga, o neumrlosti duše, o vječnoj plaći za dobro, a neizbježivoj kazni za opačine, te o ostalih osnovnih istinah nauka Isusova i zgodah života njegova govoriti, da budu kano nasip i uztuk proti riečim i primjerom vjeropraznih ljudih. — Je-li pako vjera temelj, onda je sigurno ćudorednost, kriepost i svetost života ona sgrada, koju na tom temelju graditi valja. Dakle govori o kriepostih zauzimaju drugo mjesto. Naš narod u tom obziru imade u istinu liepih njekojih ćudorednih svojstvah, ali na žalost imade i njekojih manah. Proti manam kod njega vladajućim treba govoriti, ali i u tom oprezno. Narod je naš golubinje ćudi; prije će se srdca njegovog kosnuti otčinsko, ljubezno i ozbiljno karanje, nego-li zapovjedajućim i grmećim glasom praćena kudnja; prije ćeš mu kriepost kakovu preporučiti umiljnim svjetovanjem, nego oštrim i srditim ukorom. Umiljna otčinska riečca otvara vrata srdca njegovog, pa se u njem i udomljuje. Izuzimam slučaje one, gdje je kakovo zlo dublje žile pustilo, tu valja dakako i oštriji ukor sa svom pastirskom gorljivosti i oduševljenjem upotriebiti, no i to ne često i uviek jedno te jedno; jer čestom ukoravanju priviknut će napokon slušatelji, te ne samo da neće nanj mnogo paziti, nego će im kao svagdanje jelo dosaditi, a napokon im ista vjera i bogoštovje onemiliti. Pri tom pako budi ukoravanju budi preporučivanju krieposti kakove nemože se našim propoviednikom dosta preporučiti, da rabe u sv. govorih priče povjestice iz sv. pisma ili iz života Svetacah. Mnogi nit nemisli, kakovi utisak i upliv imade gdjekad takova povjestica u srdca slušaocah. Ta bitje i život naroda našega sačinjava rekao bi velik epos pun pripovjestih u vezanom i nevezanom slogu. Toga radi i ništa tako rado nesluša, koliko pripovjedke, pa zato kad mu na prodikaonici rekneš; „Čujte! sad ću vam nješto da pripovjedim,“ — onda najpozornije sluša, i ako je možebit sve prije govoreno raztrešeno ili drjemajuć slušao. — Dobro je formalne propovjedi izmjenjivati homiletičkimi i katechetičkimi; govori ovi nisu toli zakučasti te s toga ponajbolji za naš narod. U tom pako poslu najbolje će se onaj dovijati svrhe, koj je narodnom jeziku dobro vješt, te narod skroz poznade, pa mu se valjano prilagoditi znade. Kako se prosteta jezika od prostačine razlikuje, i kako se u propoviedanju književnim jezikom služiti valja, o tom je već prije u ovom listu govoreno. — Na posljedku netreba zapustiti nit ascetičkih govorah. Narod je naš bogoljuban i pobožan, a takovi govori vele će ugoditi pobožnom srdcu njegovom. — Jošte bi preporučio, da kadšto svi govore i pjesničke slike kao ures krase. Narod naš je posve pjesničke ćudi, sako dakle takove veoma će mu se dopadati. No i u tom netreba granicah prekoračiti, da nebi govornik posve pjesnikom postao, što nebi valjalo. Istina da bi se to mnogom, osobito ženskom spolu, dopalo, ali takov govornik težko da bi koga naučio, osvjedočio i poboljšao, pak tako nebi propoviedao u ime Isusovo. Dakle srednjim putem u tom poslu udarati valja, pa i ovom začinu treba načina!

(Konac će sliediti.)

Misije katoličke crkve.

(Polag Chateaubrianda ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

V. Konac misije paragvajske.

Kršćanska republika i blagostanje Indijanacah.

Poglavite vjerozakonske svetkovine odlikovahu se izvanrednom sjajnosti u kršćanskoj republici. U predvečerje sievahu radostni vatrotvori, ulice biahu razsvietljene, a djeca izvadjahu plese na javnom trgu. Sutradan zorom vojska se digla na oružje. Vojvoda zasjednuv gizdava konjića jezdiaše pod nebnicom, nošenom od dviuh vitezah mu po boku. O podne po službi božjoj biaše svečanost za inostrance, ako ih je bilo u državi, a biaše dozvoljeno i malo vina piti. U večer biaše natrkivanje, kojemu su prisustvovali i vjeroviestnici, da razdiele pobjednikom zaslužene nagrade. Pod noć dade se znak na uzmak i srećne te spokojne porodice razidjoše se, da se okriepe sladkim snom.

Usried ovih divljačkih šumah, usried ovoga malenoga starodavnoga narodića blagdan presv. tiela Isukrstova t. j. Brašančevo predstavljaše nam izvanredno pozorište. Jezuiti uvedoše za to plesove na način starih Grkah, jerbo se neimahu bojati skvarenosti kod toli nevinoga naroda. Mi ćemo ovdje priobćiti doslovno opis otca Charlevoix-a:

„Rekoh, da neima ništa dragocjena na sebi ova svečanost. Sva ljepota i krasota sastoji u prostoj prirodi, koja se ovdje sa svom raznolikosti ukazuje u cieloj svojoj čarobnosti, ona je

rek bi oživljela; jerbo na cvieću i granju od raznolikog drveća, što se je svijalo kano u slavoluke, pod kojimi prohodjaše sv. sakramenat, zibale se i poletale su ptice svakovrstnih bojah, koje tankim i podugim koncem za noge privezane činilo se da su sasvim na slobodi, te da dodjoše od svoje volje, da s glasbom svirаčah sdruže svoje cvrgutanje, te na svoj način blagoslivlju onoga, kojega providnost nad njimi bdije." . . . . .

„Na razmjernih prostorih vidjele se tigrovah i lavovah lanci spetih, da nesmućuju svečanost, a tu i tam krasnih ribah, što su radostno vreale se po kamenicah (bassin) vodom napunjenih. Jednom rieči sve vrsti stvorovah živućih biahu ovdje prisutne, da uzdaju dužnu slavu Bogu-čovjeku u presvetom svetotajstvu."

„U ovom slavlju biaše izviše sve zastupano, čim ljudi kod javnih svečanostih radost i zahvalnost pokazivati običaju; tu biaše prvenacah svih prirodninah, da ih žrtvuju Gospodinu, sjemenja, da ga Višnji blagoslovi. Pjevanje pticah, rika lavovah i bjesnoća tigrovah, sve se je ovdje čulo bez smetnje i sačinjavalo jednu jeditu glasbu." . . . .

„Kada je presv. sakramenat bio odnešen u crkvu, predstaviše Jezuitom sve jestivo, što biaše prigodom prohoda izloženo. Što biaše najboljega, to onі odlučiše bolestnikom, a ostalo bude podieljeno medju sve stanovnike trgovišta. U večer bude izveden vatrotvor, što se činilo i u druge veće svetkovine i po dnevih opredieljenih za obće razveseljenje."

Pod tako otčinskom upravom i toli prikladnom prostoti duha i sjajoljubju divljakah netreba se čuditi, što ovi novokrštenici biahu najćudoredniji i najsretniji ljudi. Promjena njihova života i njihovih nravah biaše čudo proizvedeno u novom svietu. Onaj okrutan i osvjetan duh, ona razuzdanost i sklonost na velike griehe, što označuju plemena indijanska, pretvoriše se u duh blagosti, trpljivosti i čistoće. Njihove krieposti možemo uvažiti iz prostosrdnih riečih biskupa Buenos-Ayreskoga: „Kralju! pisaše on Filipu V., medju ovim mnogobrojnim pučanstvom, sastavljenom od Indijanacah, nagnutih od naravi svim manam — vlada tolika nevinost, da gotovo nevjerujem, da se u njih sagrieši i jednim smrtnim griehom."

Kod ovih kršćanskih divljakah nebiaše ni parbah ni tužbah; svojina biaše im nepoznata, jerbo, kako primjećava Charlevoix, onaj doista neima ništa svoga, koj je pripravan svaki čas ono malo, što ima, podieliti s onimi, kojim štogod oskudieva. Doveljno oskrbljeni živežem i inimi potriebštinami; upravljani po onih istih ljudih, koji ih izvukoše iz barbarstva i koje smatrahu punim pravom kao kakova viša bitja; u svojih obiteljih i u zavičaju svome naslađujući se najblažijimi čuvstvi naravi; poznajući prednosti gradjanskoga života neostaviv pustinje, i čarobnosti družtva neizgubih samoće: mogahu ovi Indijanci s ponosom tvrditi, da se uživaju sreće, kojoj neima slične na zemlji. Gostoljubje, prijateljstvo, pravica i druge krieposti razvijahu se naravno iz njihovih srdacah, kamo ih usadi živa vjera, kao što iz mаsline pada zrio plod na huk i lagana povjetarca. Muratori obilježio je jednom rieči ova kršćansku republiku, kad je svoj opis o njoj nazvao „il cristianesimo felice."

Čini nam se da nam kod čitanja ovih crticah preostaje samo jedina želja: naime da prebrodimo široko more i podjemo daleko od prevratah i burah potražiti skrovit život u prostu kolibice ovih divljakah i miran grob pod palmu njihovih grobljah. Ali ni pustinje nisu toli zabitne, a ni mora toli široka, kamo nebi umrloga čovjeka dostigle tuge i nevolje, koje ga sliedom sliede. Svakiput, kad nam se predstavi slika sretnoga kojega naroda, mora da naidjemo i na žalostnu stranu; usried liepih i smiješućih se crtah mora da se ražžalosti srce povjestnika i čovjekoljuba, kad pomisli, da svega toga više neima. Misijah u Paragvaju više neima — one su oborene; divljaci, koji bješe tolikim trudom sdruženi, blude opet po šumah ili se živi ukopaše u utrobu zemlje. Ipak su se radovali ljudi nad propastju jednoga od najljepših i najuzvišenijih djelah, što su ih ikad sagradile ruke čovječanske. Ovo biaše novo stvorenje kršćanstva, biaše žetva nakvašena krvlju Apoštolah — pa ipak nije zavriedila u ljudih no mržnju i zazor! U isto vrieme, kada se veselismo, videć Indijance u novom svietu pale u robstvo, razlegao se po cieloj Europi glas o našoj philantropii i našem slobodoljubju. Pogrdna ova promjenljivost naravi čovječanske, kojom tako lasno kreću protivne strasti, ciepa nam dušu i radja krutu zlovolju, ako ju duže pozorno motrimo. Recimo indi, da smo slabi stvorovi, i da su putevi božji nedokučivi, te da se Bogu dopada kadšto kušati sluge svoje. Dočim mi ovdje uzdišemo, prostodušni kršćani paragvajski, sada ukopani u rudah potoskih, slave bez sumnje desnicu onu, koja ih obori, i oni tako podnoseć trpljivo nevolje zaslužit će si mjesto u republici svetih, koja je jedino utočište proti progonstvu ljudih.

(Dalje će sliediti.)

Škarićevo hrvatsko sv. pismo.

* Ovih danah stigoše iz Beča prva dva svezka *Svetoga Pisma staroga i novoga uvita* koje je prečastni gosp. kanonik zadarski *I. M Škarić* ne samo iz latinskoga s obzirom na matične knjige *preveo*, nego ga i te posebnimi uvodnimi razpravami pred svakom knjigom, te nebrojenimi opazkami pod redci *razjasnio i protumačio*. Mislimo, da će biti na svom mjestu, ako o prevažnom ovom djelu prozborimo u ovom listu nješto riečih.

Što je preč. g. prevodilac i sastavitelj obećao glede ove knjige, to je i vjerno izpunio. Djelo izlazi u velikoj osmini, svaki svezak obsiže 6 tiskanih tabakah, papir je dobar i krasan, pismena milovidna, izvanjski oblik ukusan. Kao što nas g. izdavatelj sada već sa izvjestno uvjerava, bit će ovakovih svezakah ukupno 70, svaki po 30 kr. sr., cielo dakle djelo iznosit će od prilike 400 tiskanih tabakah, a stojat će do 35 for. u sr. Po ovom će moći svatko razabrati, da se s ovim djelom glede veličine neće moći uzporediti ne samo svi dosadanji naši toli stari koli novi književni proizvodi, već da će isto svojom obsežnosti nadmašiti i mnoge inojezične prem ogromne plodove ove vrsti; pa uzprkos svemu tomu obećaje nam neumorni g. izdavatelj, da će se one već za dvie godine u cielom svom golemom obsegu dotiskati.

Čudit se doista čudom moramo sili i snagi spisateljeva duha, ne manje neumornoj revnosti za toli svetu stvar, neprekinutoj postojanosti i strpljivosti u toli tegotnom poduzeću, napokon svetoj ljubavi prama kršćanstvu a naročito prama svom narodu, s koje si je dragovoljno naprtio toliki teret, te koja obuzimlje, proniče i oživljuje cielo njegovo biće. Kao što će svatko lasno vjerovati, takav se posao nije mogao svršiti u jednu ili dvie godine; pa zato, ako hoćemo, da dostojno uvažimo gvozdeno nastojanje i vrle zasluge spisateljeve a nemanje unutarnju cienu njegova djela, valja nam na mnoge koješta svratiti svoju pozornost. Nespominjući golema truda i napora, što ga je imao g. prevodilac učeći iztočne jezike, valjalo se njemu dobro obskrbljeti i s ostalimi potrebitimi mnogobrojnimi sredstvi i pomagali; trebalo mu je ne samo dovoljno upoznat se s načinom mišljenja i govorenja, s običaji, zakoni, medjusobnim odnošenjem, unutarnjim i spoljašnim životom mnogih poglavitih narodah staroga svieta a najpače židovskoga, već je trebalo što više predrieti i u duh prastarih onih vremenah, iz kojih nam kao iz mrke tame sboru ove knjige. Da to zbilja postigne, valjalo mu je pročitati ogromnu hrpu svakovrstnih starih i novih knjigah, koje bi ga sa iz daleka vodile k preduzetoj svrsi. Ponajbolje se pako trebalo g. piscu dobro upoznati sa sv. oci i drugimi vrstnimi tumačitelji sv. pisma u obće, a napose glede njekih zamršenih mjestah. Tim samo načinom mogaše on polučiti težku zadaću, koju si je od dobre volje stavio. Pa zbilja se on sa svimi ovimi kao predtečnimi samo pomagali k velikom i trudnom svom poduzeću oskrbio i upoznao. On je prošao mnogo znamenitijih knjižnicah europskih, a poimence bavio se u starovječnom Rimu kao najbogatijem skladištu svetih znanostih i starih umotvorinah. Svuda je poput marljive pčele iz mnogobrojnih struka čovječjih znanostih sabirao ono, što je sa i koliko zasiecalo u njegovu zadaću. Već bi nam moglo jedino to dovoljno jamčiti za unutarnju vriednost i vrlinu njegova djela. No o tom ćemo se još većma uputiti, ako malo u nj zavirimo. Unutarnju ljepotu, duboki smisao i božanstvenu uzvišenost, štono su u ovih knjigah sabrana u malenu hrpu riečih, te se u prostoti govora gdješto gotovo ni neopazuju, odkriva nam i razvija g. prevodilac jasno, podpuno i upravo izvrstno, neostavljajuć ništa tajna, ništa zamršena, ništa tamna, već sve bistreć, tumačeć, razlažuć, te pravi biser i dragulje iz dubljine unutarnjega bogatstva ovih knjigah izkapajuć. Neće pretjerati stvar, ako reknem, da će se ovaj prievod i razjasnjenje sv. pisma glede unutarnje svoje vriednosti moći uzporediti s najboljimi dosad poznatimi djeli ove vrsti. Sve nas ovo podpuno uvjerava, da je preč. g. prevodilac morao neizmjerno mnogo truda posvetiti ovoj pretežkoj, no kako već sada možemo kazati, slavno riešenoj zadaći; po ovom možemo dokučiti, kako je on malo ne polovinu svega vieka izključivo u ovaj znameniti posao uložio. A kad promislimo, koliko mu se još i sada treba naprezati tjelesno i duševno koje priredjujuć rukopis za tisak, koje izpravljajuć tako žurno tiskane tabake, a koje napokon odpremajuć gotove svezke, tad bismo skoro morali kazati, da to nadkriljuje snagu pojedinca čovjeka; no g. pisac — već starina obavlja ipak sve to neutrudljivom radinosti i uztrajnosti.

Uzevši sve dosad rečeno na um te dostojno uvaživši moramo se u smjernom počitanju i harnom priznanju pokloniti izvanrednomu ovomu pojavu, iskreno ispovjedajuć, da se ovakovi dusi neradjaju svagdje i svagda. — To budi u kratko rečeno glede unutarnje ciene i vrline ovoga djela gledeć na njegov *sadržaj*.

No kad već spominjemo ovo novoredjenče naše književnosti, bit će na svom mjestu, ako ga ješte s jedne strane razvidimo; pogledjimo mu dakle i u lice, te nučimo malo i odjeću njegovu, da se osvjedočimo, kakova je *izvanjska* njegova prilika prama unutarnjoj vrlini t. j. kakovim je *jezikom* zaodjenut svake hvale dostojan njegov sadržaj.

Priznavajući s jedne strane božanski izvor i sadržaj svetih knjigah, a s druge opet znajući, kako je mučno na mnogih mjestih proniknuti u duboki njihov smisao i božanstveni duh, zaigra mnogom srdce s prevelike radosti, kadno bude vjerodostojno izviešćen, da je prievod i protumačenje ovih knjigah ne samo započeto, no i sretno dovršeno. Jedino, što je mnogom zamutilo ova radost, bijaše to, što je g. prevodilac bio primio u

svoje djelo njekakovo dosad manje poznato i u novijih naših knjigah bolje ruke. uvrabljeno narečje. U prvi mah mu se to nije moglo toliko zamjeriti, jer, kakono vidjesmo, njegovo sv. pismo nije bio plod jedne ili dviuh godinah; on je stao raditi na ovom djelu, kad je još vladala u nas podpuna jezikoslovna anarchia te nismo imali stroge opredieljenoga književnoga jezika. Ali vrieme leti svojim hitrim tekom, a ljudi takodjer s njime. Kod nas se u ovo njekoliko godinah dogodiše ogromne promjene, i to u mnogom obziru a osobito glede jezika. Dugotrajna književna smjesa i smetnja, koja nemogaše drugčije no štetno djelovati na naš duševni napredak, jeste hvala Bogu dokinuta, te odabran jedan književni jezik, uz koji pristadoše gotovo svi naši pisci, budući tvrdo uvjereni, da ovej postupak nije ništa nečuvena ili neobična na ovome svietu, već da su time Jugoslaveni udarili putem duševnoga napredka, putem iskustva, — putem povjestnice sviuh prosvietljenih narodah. To je bio uzrok, zašto su mnogi domoljubi g. prevodieoca sv. pisma prosili i prijateljski svjetovali, neka bi svoj prievod udesio po pravilih obćenito primljenoga jezika, a to tim više, što sadržaj ove knjige nadvisuje svojim izvorom, davnosti, istinitosti i uzvišenosti bez mjere svaki plod i izum ljudskih silah. U ovoj se knjizi nahodi rieč vjekovite istine — slovo Božje, koje valja — kako umno reče jedan učenjak — prema njegovu dostojanstvu odievati ne u praje kojekakvih provincializmah, već u dragocjeni baršun, svilu i bagrenicu čistoga književnoga jezika. Po ovome sudeć moglo se je pravedno i pouzdano očekivati od g. izdavatelja sv. pisma, da će se on, ako ne već sebi, a ono bar mnogobrojnomu obćinstvu za volju povesti primjerom drugih naših vrstnijih pisacah, tim više, što mu je njeki dio obćinstva upravo pod tim uvjetom obreko svoju podporu. Željno smo dakle očekivali prve svezke ovoga djela, nadajući se, da će prečastni gospodin uvažiti molbe i savjete svojih sunarodnikah. No sada se žalostni uvjerismo, da su nam želje i nade ostale s te strane jalove. Onej isti jezik, kojim je g. prevodilac izdao svoje „oznanjenje," nalazimo i u njegovu prievodu i u njegovih punovažnih primjetbah. Istina gospodin pisac izvinjuje se, da je on kao rodjen Dalmatinac hotio svoje djelo najvećma namieniti svomu dalmatinskomu rodu, pa se s toga i poslužio izključive njegovim narečjem. No mi poznajemo djela najslavnijih jugoslavenskih muževah, kojim se s njihova veleumja spominje ime na daleko i široko, a jamačno će im se spominjati, dok bude slavenskoga svieta i vieka; mi čitamo zamjerne njihove plodove s neopisivom slasti, te ih držimo za uzor jezikoslovne vještine, ugladjenosti a njekoje i čisto-narodne izvornosti; mi se držimo za sretne, ako nam je jezik onako okretan, jedar, milozvučan, — jednom rieči krasan kao njihov. Pa tko su bili ti ljudi? gdje im je kolievka? To su bile dalmatinske zviezde; muževi su ovi nikli na dalmatinskom zemljištu! Mogao bi se takodjer posvjati na sadanje plodove dalmatinske književnosti, mogao bi nabrojiti više jugoslavenskih riečnikah i starih i novih i ovoga i onoga narečja, u kojih neima traga mnoštvu izrazah i riečih, kojimi se g. prevodilac i tumačitelj sv. pisma služi, ili u posve drugom smislu nego ih on rabi, a ima i takovih, što ih g. pisac upotrebljuje u dva nesrodna, različita i neprava smisla. Nebi-li čovjek kod toga ovako pomislio: Ili se varaju svi gotovo jugoslavenski stari i novi pisci, ili pako preč. g. prevodilac toliš spomenutoga sv. pisma? —

Što nas preč. gosp. pisac uvjerava u svom predgovoru (pridslovju), da će po njegovu osvjedočenju njegov jezik bolje i lasnije od književnoga razumjeti razmjerno sve grane slavenske, u tom se nemožemo nikako oprijateljiti s njegovim mnienjem. Jer ako u njegovu jeziku nahode različitih potežkoćah i zamršenostih naši književnici, koji su ipak čuli i čitali jezik svih poglavitih jugoslavenskih podrečjah, što ćemo tada reći za druge razrede našega jugoslavenskoga obćinstva? Što se pako tiče sjevernih Slavenah, bio bi preč. g. pisac prije dokučio svoju svrhu, da je u svoje djelo primio drugi naš provincializam — kekavštinu, u kojoj se još najvećma sačuvao značaj jezikoslovne srodnosti i istovjetnosti sa sjevero slavenskimi narečji.

No kad se je već g. piscu svidlo, da nemareći za druge na svoju ruku piše, to se odanj pravedno zahtievati može, da se bar toga svoga odabranoga jezika u svemu dosljedno drži. A tkogod stane čitati njegovo sv. pismo, zamietit će odmah, da on u jednoistih čestih govora piše sad ovako a sad onako, da u jednoistih padežih rabi sad ove sad one tvorke. Takova nejednakost i nedosljednost jako smeta slušatelja i čitatelja, te ju u svakom govoru i pismu izbjegavati treba, nekmo-li u sv. pismu! — Što je preč. g. pisac prigrlio novi pravopis, te tako — kako sám kaže — pošao onom stazom, kojom su se uputili mnogi drugi, primamo s dostojnim priznanjem, te mu upisujemo u osobitu zaslugu.

Prije nego-li zaključimo ovaj sastavak, izjavljamo ovdje očito, da nam pišuć ove opazke nije niti na kraju pameti bila namjera, da njimi ili vriednost ovoga djela ili prave zasluge pisca njegova umanjimo; nitko više od nas nevaži i neceni jedno i drugo. Jedina nas je želja na pisanje potaknula i upravljala perom, da nam ovo u osnovi svojoj prevažno djelo i u jeziku čim bolje, vrstnije i savršenije bude, a tim za obćenitu porabu i prikladnije i koristnije postane. S ovoga jedino vida molimo da i sám preč. g. pisac a i drugi čitatelji presudjuju ovaj naš pretres. Pa ako preč. g. pisac ove opazke i želje, koje nisu samo naš, već obćenite želje po naših stranah, uvaži, te nam sljedeće svezke svoga veleclenjenoga djela i s jezikoslovnoga obzira u pravilnijem i čistijem licu pošiljao bude: te ga uvjeravamo, da će si u harnih grudih svojih suplemenikah tim sagraditi jošte čvrstiji spomenik zahvalnosti.

Još tri rieči. U imeniku predbrojnikah, štono je priden prvomu svezku, nahodimo s osobitim veseljem liepu kitu vriednih i sjajnih, poznatih i nepoznatih, domaćih i inostranih imenah iz 67 biskupijah carevine naše obiuh obredah, a medju ovimi iz 9 nesjedinjenih. Najvećma padaju u oči zastupnici u Ugarskoj živućih narodah iz 20 biskupijah, s kojimi smo kroz vjekove dielili sve sgode i nesgode, sreću i nesreću. Medju ostalimi prečastnimi imeni čitamo uzoritoga g. stožernika i prabiskupa *Scitovszkoga*, koj se je sám na 12 iztisakah predbrojio, te još usrećio g. pisca osobitom milosti, da mu je ovaj mogao prvu knjigu svoga djela posvetiti. Nadalje predplatiše visokočastni nadpastiri: kardinal Juraj Haulik zagrebački na 10, Jos. Rajačić patriarka na 3, S. Csajághy čanadski na 3, Jos. Strossmayer djakovački na 30, And. Gollmayr gorički na 3, Jan. Šimor gjurski na 3, Jos. Godeassi zadarski na 5, St. Moyses bistrički na 6, Fr. Wierzchleyski przemyslovski na 4, M. Ožegović senjski na 15, Bart. Legat tršćanski na 3 iztiska, nespominjući više drugih, koji su se po na dva i po na jedan iztisak podpisali. K tomu je mnogo preč. gospode kanonikah, prem neznaju našega jezika, ipak predplatilo a njekoliko njih i na više iztisakah rečenoga djela, samo da tim liepim činom zasvjedoče svoju privrženost i naklonost prama našoj knjizi. Ovo je za nas vrlo ugodan dokaz, da su žice medjusobne ljubavi, štono se bjehu neugodnimi okolnostmi medju ova dva naroda razložile, počele opet skladnim i milozvučnim zamnievati glasom. Ruka ruku pere, a obraz obadvie!

Preostaje nam, da odgovorimo još jednoj ugodnoj dužnosti. Visoko ministarstvo trgovine blagoizvolilo je preč. našemu piscu tu osobitu povlasticu udieliti, da isti može bez svake poštarine razašiljati svoje djelo putem biskupskih uredah u sve krajeve prostranoga carstva. Na ovom veledušnom činu visoke milosti i plemenite zaštite napram našem domorodnom djelu izražujemo ovdje smjernu i srdačnu hvalu.

Napokon spomenut ćemo jošte uvjete predbrojenja na ovo sv. pismo. Odanj sliedit će izlaziti svakoga mjeseca barem dva svezka po šest arakah u osobitom umotku. Ciena je svakom svezku 30 kr. sr., koja će, kad djelo dogotovljeno bude, poskočiti na 40 kr. Bit će mu do 70 takovih svezakah. G. pisac moli radi velike tiskarine, koju u napred plaćati mora, da mu gg. predbrojnici za jednu pošiljku t. j. za dva svezka predplatninu u napred pošiljati izvole. Ovom djelu nadodavat će se i kamenopisane slike, njih 12—14 na broju, utvorene po izvornih slikah slavnoga Rafaela Sanzia; ove slike dobivat će predplatnici na dar, a ostalim će se prodavati komad po 10 kr. sr. Predbrojit se je moći u svih biskupskih pisaonicah, u carskoj dvorskoj tiskarni i kod izdavatelja (Schulhof Nro. 415) u Beču, no u pismih oproštenih od poštarine. Svaki predbrojnik neka izvoli razgovetno napisati svoje ime, prezime, naslov i prebivalište, jerbo će u zadnjem svezku bit natiskana imena svih predbrojnikah za dugovječnu uspomenu. Tko podpiše na 15 iztisakah ili sakupi 15 predbrojnikah, dobit će jedan iztisak na dar. Budući se ovo djelo u 1600 iztisakah štampa, a dosad se je već preko 1300 predbrojnikah prijavilo, neka se požuri svatko, koj si ga nabaviti želi.

Dopis.

Iz Djakova dne 13. veljače. (Konac.) Dočim tada presvietli g. biskup naredjuje vrieme obilatog oproštenja toga u doba uzkrsne izpovjedi i pričesti, način propisavši, kako se zadobiti može, prelazi u poslanici svojoj dalje govoreći: „Digredimur ad aliud hujus classis objectum pertractandum. E pluribus, quae gens nostra in diversis Italiae partibus, usque ad initium saeculi hujus possidebat, ecclesiasticis institutis, unum nonnisi superstes est; reliqua iniquitate temporis interiere. Est hoc Institutum S. Hieronymi Illyricorum de Urbe, una cum collegiato Capitulo ejusdem nominis, Romae adhucdum vigens. Sed et hoc antiquissimum licet, per piae memoriae Pontificem Sixtum V. origine Dalmatam fundatum, et compluribus privilegiis et immunitatibus ditatum Institutum, ad eum successu temporis recidit paupertatis et inopiae statum, ut a longiori jam tempore non tam vivat, quam vegetet potius, et jam nunc prope ad interitus periculum constituatur. Urbs Romana, charissimi Fratres, uti nostis, peculiare semper consiliorum divinorum objectum erat. Vastissimi illius, omnium paene orbis gentium sanguine et libertate parti imperii sedes ac veluti anima Roma erat. Omnium scientiarum et artium, quae humanae sapientiae ingenio excogitari possunt, longo saeculorum decursu, mater et altrix Roma erat. A quo autem verbum caro factum est et habitavit in nobis, Urbis Romanae destinatio infinities major, ac veluti divinior evasit. Sedes illa jam nunc est aeterni illius Imperii, quod non ullius gentis, sed ipsius filii Dei sanguine acquisitum, novos continuo veritatis triumphos agit, donec tandem omnes omnino gentes in unitatem fidei subigat. Custos illa jam nunc et magistra est scientiarum et artium, quae divina prorsus origine natae, omni culturae humanae fundamento sunt. Promptuarium illa jam nunc et fons indeficiens est earum misericordiae divinae gratiarum, quibus nec aeterna, nec temporalis populorum salus carere potest. Romae principalis Apostolatus cathedra, ac veluti solium Christi ipsius constituitur. Romae communis omnium populorum pater, Romae vicarius Christi et Pontifex Maximus residet, Roma Principum Apostolorum martyrio consecrata, eorumque sepulchro illustris. Roma tota templum earum artium, quae christiano ingenio prognatae, toti orbi admirationi sunt. Quid igitur mirum, si cuncti populi Romam charitatis, venerationis et adhaesionis af-

fectu suam profiteantur? Quid mirum, si ceterorum quaeque Europae nationes institutis in sanctos fines Romae glorientur? Quid mirum, si ipsae jam nunc trans Oceanum gentes de Seminariis in suorum commodum Romae erigendis cogitent? Quidni igitur, Fratres, etiam nos Institutum, quod Romae possidemus, inter praecipua divini favoris beneficia reputemus? Quidni igitur etiam nos totis viribus contendamus, ut illud non tantum ab interitu vindicemus, sed et ad eum florem deducamus, qui destinationi ejus, et honori nostro respondeat? Institutum, de quo agimus, certe pulcherrimum, et genti nostrae perquam honorificum, grandis pro nobis utilitatis foret, modo Congregationi et Collegiato S. Hieronymi Capitulo media praeberentur, antiquissimum, quod ibi adest, hospitium melius instruendi, atque perexiguam Canonicorum dotem augendi." etc. etc.

Tada pozivajući svećenstvo na davanje i sabiranje prinesakah u tu svrhu, čega radi za nasljedovanje primjeri se navode, — prelazi se u istoj poslanici na ona, koja su ovdje u biskupiji prošle godine učinjena, medju kojimi prvo mjesto zauzima ovdašnji samostan milosrdnih sestarah s glavnom ženskom učionom, konviktom i sagradjenom jurve bolnicom. Zatim navodi se visokom c. k. vladom ustanovljeno učiteljište (Praeparandia) ovdje u Djakovu jur sad obstojeće. Napokon pohvaljuje se blagodarnost mnogih izmedju svećenstva biskupijskoga, koji su obilno za sjemenište dječakah, koje se u biskupiji podići ima, doprineli; a ini se opominju, da što prije obećanje u to ime zbilja učinjeno izpune. — Napominje se takodjer, kako je Božjom pomoćju iste prošle godine sjemenište duhovne mladeži bosanske ovdje u Djakovu podignuto, u savezu čega presvietli gosp. biskup ovako svećenstvo na milostinju za bosanske kršćane poziva: „Occasione hacce cum solatio fratribus nostris annunciamus: Viennae sub patrocinio Sanctissimae semperque immaculatae Virginis Mariae, societatem coalitam esse, quae „symbolas" pro Catholicis in Oriente sitis, per totum Imperium nostrum colligat et ad suam destinationem promoveat, cum eo: ut peculiaris ratio Catholicorum in Bosnia et vicinis provinciis degentium habeatur. Consociatio haec per Suam Sacratissimam Caesareo-Regiam et Apostolicam Majestatem approbata, patronum et protectorem Cardinalem et Archi-Episcopum Viennensem habet, qui gressus suos fecit, ad procurandum pio huic operi coelestem indulgentiarum thesaurum. Hoc igitur opus, optimo quo possumus modo, vobis fratres commendamus. Liberalitas vestra erga fratres bosnenses, adusque jam tot splendidis documentis testata, vadem se nobis praebet, vos in succolando hoc opere caeteris secundos non futuros. Collectae hunc in finem factae, cum caeteris consvetis ad Cancellariam dioecesanam mittentur. . . . Ecclesiae recentiori tempore in Bosnia erectae, nudae fere, atque omni ornamento destitutae jacent; si quis igitur vestrum, fratres, ex suppellectili aut vasis sacris extra usum positis, quidpiam in hunc finem miserit; illud exiguo aere reparatum, miseris ecclesiis bosnensibus magnae utilitati esse poterit."

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gospodin *Gjuro Smičiklas*, biskup križevački, uputit će se ovih danah u Beč, da tamo dne 21. t. m. iz rukuh presvietloga gosp. vladike fogaraškoga Leménya primi posvećenje po obredu iztočne crkve.

— Iz računah, što ih je ovih danah tiskom objavio odbor upravljajući ovogradskom ubožnicom, uvidjamo, da je naša ubožnica god. 1857. imala dohodka 6550 for. 24 kr. a troška 5671 for. 42 kr.; čim je ostalo u penezniei za tekuću godinu 878 for. 42 kr. sr. Onim su potroškom prošle godine svaki dan u Zagrebu odsjekom 162 uboga stranom sasvim oskrbljivana, stranom razdieljivanjem dnevne milostinje po 2, 3, 4, 6 i 8 krajcarah podupirana. Ukupni imutak ubožnice u zakladnicah, nepokretninah i pokretnoj spravi iznosio je na koncu god. 1857. 46,552 for. 34 kr. sr.

— Za ilirski kaptol sv. Jeronima u Rimu stigoše nadalje ovdješnjem duh. stolu prinesci: iz okružja *karlovačkoga* 13 for. sr.; iz okružja *garešničkoga* 10 for. 40 kr.; od g. *Luke Rumplera* 9 for. 10 kr. u banknh; od g. *Ant. Lukića* praebendara 5 for. i g. *Ant. Homotarića* župnika 2 for. u kovanom novcu. Uredničtvu predao je jedan gospodin, koj neće da imenovan bude, jedan dukat u zlatu.

Istom prilikom izpravljamo viest u zadnjem našem listu tim, da je presvietli gosp. biskup djakovački *J. J. Strossmayer* za isti ovaj narodni kaptol poklonio 4000 for. sr. u obveznicah narodnoga zajma, a ne u razteretnicah, kako se tamo kaže.

Iz Beča. Na previšnju zapovjed njeg. c. k. veličanstva preniet će se tielo pokojnoga junačkoga kapucina Joakima Haspingera iz Solligrada u Inšpruk, da se tamo u dvorskoj crkvi položi do njegova prijatelja Andrije Hofera, gdje će se uz spomenik ovoga i onomu podignuti nadgrobnica.

Iz Njemačke. U Frankfurtu na Menu umro je dne 28. veljače udaren kapljom tamošnji katolički župnik *Beda Weber*. Pokojnik bio je rodom iz Tirola, već kao postolarski djetić dao se je na višje nauke i stupio u red sv. Benedikta. 22 godine bio je učitelj gimnazijalni u Meranu, gdje je g. 1848. izabran bio za poslanika na frankfurtsku njemačku skupštinu. Tamo ga je tom prilikom katolička obćina izabrala za svoga župnika. Beda Weber proslavio se je mnogimi svojimi vrlinami kao čovjek, duhovnik, učitelj, govornik, spisatelj i pjesnik.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 11. U ČETVRTAK 18. OŽUJKA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svediljj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Grčki jezik s crkvenoga gledišta.

Od *J. Rudetića* iz Senja.

Ako hoćemo da se s prastarim svietom upoznamo, da njegove dogadjaje, zakone, običaje, njegov život, stanje i postupni razvitak pobolje proučimo, te se tako povisimo na njeki stepen prosvjete, a tim duhu vremena odgovorimo i preme svojem zvanju potrebito znanje si pribavimo, — tko može reći, da nam u to ime grčki jezik od potrebe nije? — Dakako dvoja je svrha, koju nam pri učenju izumrlih jezikah pred očima imati valja. Prvo, da napisana djela razumiemo. Učeni bo sviet u obće priposnaje, da su klasična djela Grkah i Latinah, u kojih kano u ogledalu uvidjamo neumornu radinost i gorostasan njeki život, mnogo prikladnija nego-li mnoga ina znanost, da duh ljudski razviju, te ga na onu troju prirodjenu mu ideu o dobru, krasnu i vriednu poznješto potaknu. Druga je svrha, zašto te jezike učimo, da ih napose upoznamo, te tim u duh jezika prodremo, što je opet važan življ ljudske prosvjete u sadanje vrieme i opet valjano sredstvo, kojim se mladjanom duhu podaje hrana. Pa izviše tko neznade, da noviji jezici nisu sami o sebi nastali, no su od starih proiztekli, i na njihovom temelju osnovani; s toga se sbilja podpuno proučiti nemogu, ako se nepoznaju oni jezici, iz kojih su nikli, i u kojih novi jošte danas svoje žile imadu. — Grčki pako jezik napose, taj divni proizvod ljudskoga razvitka, smatra se sbog svoje starine i ugladjenosti za polugu i uzor skoro da ne sviuh jezikah, što ih je na svietu. On je mio, nježan, zvučan i skladan, a svojimi bogatimi riečmi, obilatimi izrazi i gibkimi oblici vrstan da svačijim srdcem svačijom ćudi pokrene. On je za šalu i žalost, za igru i ozbiljnost, za ganutje i poticaj, i kao što se lahko po raznnivi kreće, tako se i lahko do najviše idee popinje. S toga uzroka predtiče i nadilazi on sve skoro jezike, te je učenomu svietu naravno od vrle i važne koristi. No budać ta točka u krug našega razmatranja nespada, prelazim ju, te ću se samo na prvu točku obzirati, da s crkvenoga gledišta potrebu grčkoga jezika dokažem. Najprečji je k tomu put, da se s umotvoriami Grkah i jezikom svetih pisamah napose upoznamo.

Tko je bogoslovje i površno samo proučio, neće tajiti, ako se reče, da vrlu naučitelju okrom positivnoga znanja treba jošte i obseg i jakost ljudskoga uma poznati. Onaj, koj druge poučа, u vjeri kriepi i zakonu božjem protivna mnienja uzbija i ruši, mora da znade, što je um po griehu potamnjen sám o sebi postići vrstan, i na koliko može shvatiti istinu, koja mu očitovana nije. „Sine ratione naturali, veli Canus, poterit esse fidelis, sed non fidelium doctor“ (L. I. c. 2.); a drugdje: „Rationem si a Theologia submoveas, Theologia ipsa et rem amittet et nomen.“ Budući pako on kao razsvietljen i naukom božjim podkriepljen sám na sebi a ni na drugom što takova izpitati lasno nemože, neima mu indi boljega puta, van da se obazre na one narode, koji po tminah tumarahu, prije nego im sionska svjetlost prosinu i istinu toli žudjenu odkri. U tu dakle svrhu valja mu čitati spise helenske i rimske, pošto se u njih kano u ogledalu čitavo poganstvo cakli, a Grci i Latini sbilja pokazaše, što čovječji um uzmogne, kada se čemu posveti. — Budući pako nam ovdje samo do toga stalo, da se s grčkim življem upoznamo a ne i s rimskim: s toga ćemo ovaj pustiti s oka, a to tim lasnije, što u rimskih spisih neima ništa više, buduć su Rimljani sve znanje svoje iz Grkah pocrpili; k tomu kao što u svačem, tako su i u knjizi žestoki i divlji, pošto im najmilija zabava biaše mač i striela, a gotovo jedini cilj, kako da si narode podjarme i svoju moć razšire, dočim je u Helenah bio duh miliji, krotkiji i blažiji, — a svrha im glavna: raz-

vitak duha i praktična filosofia, kojoj su cieli svoj život posvetili.

Što nam indi treba za povesti se k cilju razmatranja? Valja nam najprije dokazati, da nam treba spise grčke čitati, da tim dublje u živalj kršćanstva prodremo i istinu mu čvrstije dokažemo. — Kršćanstvo kano očitovani nauk nevalja nipošto držati za nješto, što je umu protivno, već što je prema čovječjem umu i s njime se slaže, premda kadšto radi božanskoga svoga podrjetla dohvat njegov nadmašuje. Nu istina je, da je po griehu prabitna umna snaga i bistrina u čovjeku oslabila, al je zato ipak sasvim nestalo nije. I po griehu čovjek osjeća, da je za ćudoredje opredieljen, [1]) s toga i ćuti, da je kadar povisit se u višji krug i tu ponješto poviriti u istinu, koja mu očitovana nebi. U koliko se dakle puke čovječje pomisli sudaraju s kršćanskimi istinami, u toliko ima i u poganstvu kršćanstva. [2]) A da je napose grčka mudrost u tom obziru veliko ime stekla, ujamčit će nam sljedeće.

Grčka filosofia može se punim pravom ozvati filosofiom naravi, jer ona jedinu prirodu i narav razmatra, samo se u nju ogleda, te u njoj načelo svojega umovanja nahodi; al ipak čim duže postoji, tim se više razvija i istini sve to više primiče. U prvoj periodi ustaju mudraci, koji puku prirodu uzimlju strogo za načelo, kao Tale vodu, Anaksimene zrak, Heraklit oganj i t. d. Za njimi se Anaksagora malko više podiže, te se ogleda u njeki višji (božji) um, iz kojega ovaj svemir proizliče. Zatim opet otvara se u Italii nova učiona, koja svemir za načelo svojega iztraživanja postavlja. Medju tim nastojanjem ustaju u drugoj periodi dva muža kano zviezde, koje se nad čitavim poganstvom odlikuju. Mudri Sokrat, komu pitisko proročište stranom radi njegovog krotkog i poniznog načina, stranom radi nauka i mudrosti, a stranom radi iskrenosti i umiljatog značaja ime „najmudrijega“ nadjenù, [3]) veliku si zaslugu kroz to steče, što je, kao što Cicero besjedi, mudrost s neba pozvao, te ju u sela i gradove uveo. [4]) Budući mu je samo do ćudoredne vrline ljudih stalo, stavio si je za temelj svojega nauka izreku: „γνῶθι σεαυτόν,“ ako želiš sretan biti. Nu da ljude o tom osvjedoči i time ih na bolji put privede, valjalo mu je ne samo oddružit se, dàli i ustati proti cjepidlačenju sofističkih nadrimudracah, te nauk bolji o Bogu, o čovjeku i njegovoj svrhi kao i nauk o ćudorednosti ogrliti i ljudem predstaviti. Dalje kao što je Sokratu ime „najmudriji“ u čest palo, tako isto se i Plato punim pravom „božanstveni“ nazivlje. On bo se stavi, da stranim i neobičnim načinom, a to putem nalike (analogie), putem iskustva i neposrednog gledanja u narav čovječju, u bitje božtva poviri. I zbilja se tim putem istini primakne, pošto pripozna Boga za najvišje i vječno bitje, koje je sviet stvorilo, svietom upravlja i ravna, iz kojega svaka kriepost i moralna dobrota proizliče. [1]) Jerbo je opet samosviest u čovjeku uzbudio, odkrio je time prem posredno sliku i priliku božju u čovjeku, a kroz to je k očitovanju najbliže pristupio; — a što je više, iz njegovih spisah vidi se, da se je i nadao došastju višjega posrednika, koj će ljude o dužnostih pram bogovom podučiti, te svjetlom, koje će s neba donieti, svako znanje razsvietliti. Nije indi za čudo, ako ga Grotius i Bossuet drže za predhodnika kršćanstva. [2]) Pače isti sv. otci pripoznali su vriednost njegovu. Medju ostalimi drži ga sv. Justin za prvoga mudraca (ὁ πρῶτος τῶν παρ' ὑμῖν φιλοσόφων), i uz Pitagoru smatra ga za ogradu i podporu mudroslovja (ὥσπερ τεῖχος ἡμῖν καὶ ἔρεισμα φιλοσοφίας. Apol. I.) U sv. Klementa je Plato ljubitelj istine i od Boga nadahnut (φιλαλήθης, οἷον θεοφορούμενος), a nauk mu pram kršćanstvu kao što i judaizam. Kao što je Židovom zakon, tako je Helenom filosofia dana, da ih Krstu vodi; s toga i ona naliči zraki svjetla, koje je tek onda valjano svjetlost širiti počelo, kadno mu sinù λόγος. (Strom. V. c. 5. p. 663. i VI. c. 8 p. 773.) Da se neupuštamo dublje, dosta će biti reći, da je Platonova vrlina u obće poznata. — Nu netvrdim ja nipošto, da je napose Platonova filosofia ili u obće grčka s toga vriedna i koristna, kao da je u njoj bližnji odnošaj pram kršćanstvu ili izvor razvitka; to ne. S toga najviše vriedi, što se u njoj, kao što rekoh, cielo poganstvo kano u ogledalu cakli. Pače poznato je, da su i helenski mudraci u mnogom zalutali. Nu što absolutne istine shvatili nisu, nesmiemo ih polak besjedah sv. Theod. (Serm. I. p. 483.) zato osuditi, no ih izpričati moramo, pošto im je manjkala svjetlost evangjeoska, a biaše jedina narav, koja im je za voditelja služila.

Ako je dakle tomu tako, smiemo-li onda helensku filosofiu čitati? — Istina veli sv. Apoštol (Colos. 2, 8.): „Videte, ne quis vos seducat per philosophiam et inanem fallaciam.“ Nu zar nam se je bojati, da će nas filosofia grčka zasliepiti i u svoje mreže uplesti, kadno je jednom kršćanstvo slavodobitnim stiegom pobjedu nad poganstvom održalo? — Dà čitat ju valja, ne da po njoj što naučimo, nego da spoznamo

[1]) Rimlj. 2 14.
[2]) Clemens, Strom. I. c. 7. et Just. Apol. I.
[3]) Sr. Plat. Apol. c. V.
[4]) Acad. quaest. I. 4.

[1]) Tim. p. 303. Eut. 229 Symp. 229. itd.
[2]) Sr. Das Christ. und die Phil. nach Laburo I. p. 184

način predkršćanskoga razvitka i uza to uvidimo, na koliko je um po grieha oslabio, na koliko opet svoju snagu uzdržao. Kad pak to saznamo, lakše ćemo onda u živalj kršćanstva prodrieti i istinu mu tim čvrstije dokazati moći. Kao što i najvještiji slikar uzvišenu sliku izraditi neće, ako svjetlu stranu te slike neosloni na tamni temelj: isto tako i učen bogoslov neće shvatiti uzvišenost kršćanstva, ako se uz njegovu svjetlu stranu na tamnost pogansku obazrio nebude. Mudroslovje grčko jest polak Origena (Ep. ad Greg. t. I. p. 30.) priprava za kršćanski nauk. Pa valja nam i onako i načela protivnih naukah poznati, da im lakše nedostatnost razaznamo i protivnimi istinami ih uzbijemo; s toga uzroka „et Paulus dialecticus erat, et ideo conferre cum Stoicis non timebat.“ (Aug. cont. Crescon.)

Kadno smo poimence njeke stare mudrace spomenuh, što da o inih klasicih u obće rečemo? Istina da se u njih mnogo nepristojna i krieposti protivna nahodi. Oni mogu razmnivu u čovjeku uzpaliti, želje i pohote u njemu uzbuditi, i time mu ćudorednost podkopati; „nam ita sunt dulces, ut non legantur modo sed etiam ediscantur. Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamque umbratilem et delicatam, cum accesserint etiam poetae, nervos virtutis elidunt.“ (Cic. Tusc. quaest. n. 7.) To je istina, al možemo-li iz pojedinih manah odmah na nevaljanost sviuh zaključiti? Nije-li čovjek u svojoj radnji ograničen, radi česa mu svako djelo i proizvod nesavršen ostaje? Tko da sve nauči? U Boga je samo mudrost i savršenstvo, a u ljudih pokus, težnja i napredak. Pa komu je do propasti stalo, taj će otrov i u najzdravijoj hrani okusiti. — Dakle nam ostale klasike s razlogom čitati valja. Sve ako je i mnogo u njih, što ih osudjuje, opet je i mnogo toga, što ih preporučuje. Da se neupustimo u dulje razglabanje, pogledajmo samo njekoje spise. Što da rečemo o Iliadi i Odyssei? ovih uzorih svakoga pjesničtva i najuzvišenijih djelih, što ih je ljudski um igda proizveo. Tu se po svuda vidi stranom sila i jakost krieposti i umjerenosti, stranom opasne posljedice nasilja i nereda, pa čovjek čitajuć i nehotice tu uči, što je posluh, što hrabrost, što junačtvo i ljubav domovine. — Što da držimo o Herodotu? Ovaj umni i vriedni otac povjestnikah pokazuje nam svojim spisom, kako je sve na svietu nestalno, kako se i najveća moć i jakost u svoje vrieme ruši; jer nada svim bdije i upravlja njeko višje bitje, te svačemu svoje pute i medje prepisuje. — Ako se ini grčki pisci do miline i krasote Homerove i Herodotove u svem popeli nisu, ipak nisu ni oni bez zaslugah, i oni vriede da ih čitamo, budući nam predstavljaju u pravoj slici poganstvo, a obiluju uzoritimi i visokimi pomisli. Sve ako Cicero njihove mane kori, ipak na drugom mjestu govori (pro Archia poet.): „Haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quodsi ipsi haec neque attingere, neque gustare possemus: tamen ea mirari deberemus etiam quum in aliis videremus. . . . .

Ako smo dakle vriednost i znamenitost klasikah grčkih dokazali i uza to uvidjeli, da nam ih čitati valja, to nas je dovelo k cilju razmatranja, da naime spoznamo potrebu i korist grčkoga jezika. Kako bo da čitamo klasike, kako da zagledamo u duh i srdce drevnih Helenah, ako nepoznamo jezik, kojim su svoje spise napisali? — Nu reći će tkogod: „Nam netreba u tu svrhu da znamo grčki, jerbo možemo se životom helenskim i drugim putem upoznati, a to putem prievodah.“ — To je samo stranom istina. Prievodi nikad neizjednače, nikad nenadoknade maticu. Svaka je voda najbistrija i najtečnija u vrelu. Onaj, koj puke prievode čita, neće nikada milinu i blagost, plodnost i obilatost grčkoga duha i jezika punom mjerom zbilja okusiti. Pa recimo neka bi i to bilo, ima ipak i drugi razlog, koj nas na učenje grčkoga jezika potiče, o čem drugi put.

(Konac će sliediti.)

Dvie tri rieči o sv. govorničtvu.

Od *Ilije Okrugića, Sriemca.*

(Konac.)

Dočim sam dosad samo trkomice njekoje uprave glede čitanja i pisanja sv. govorah naznačio, ostaje mi još da glede vježbanja u govorenju istih štogod reknem. Prije toga pako valja da štogod o govorniku u tjelesnom obziru probesjedim, iz čega će tada ono samo po sebi teći.

Govornik treba da je zdrava tjelesnog sustava, zdravih prsih i plućah, nezapinjuć jezikom, te jasna glasa, nit visoka nit duboka odviš, već medju oba srednjega; i bolji je svakako dublji no višji krićući i vriskajući glas. Pri tom neka mu ide od ruke glasom svojim mienjati sad ljubko umilnom tihoćom, sad žestokom snagom, sad u svetčanoj ozbiljnosti, sad opet u dobroćudnom svjetovanju, sad u turobnom željenju, sad u blagoj utjehi, varda kako razlika mislih i čuvstvah zahtieva glasom izvrtajući. — Što se stasa i obličja

njegova tiče, o sebi se razumie, da je u obće potrebito, neka je čovjek pristao. Zato će govornik višjega ili osrednjega uzrasta u obće više opraviti, nego li malena struka. Pri tom i obličja mora biti ako ne baš liepa, a to barem pristalo razmjerna. Čim ima govornik više spoljašnjih prednostih, tim će veći utisak učiniti. Osobito pako potrebite su mu živahne oči, ne toliko da ga krase, nego da ih govoreći shodno upotrebiti može, čineći tim veći utisak, — Gledeć na dobu pristalnija je mladja nego starija doba, oko trideset tamo do njekoliko izza petdeset godinah, što se ipak potanko opredieliti nemože, — al u posve staroj dobi već neima one snage i živahnosti, koja se hoće, da propovjednik s uspjehom na slušatelje djeluje. S toga su u obće mladji krepki i duhoviti ljudi najbolji govornici. Riečju „duhovit“ razumievam živahnost i okretnost duha, neizključujuć zato smjernosti i čednosti. Učenost kod govornika nije sama dosta; to nam svagdanje izkustvo pokazuje. Učeni ljudi nisu svagda i duhoviti govornici. Kod mnogih čini se da su duhoviti i umni, al zbilja nisu; svojstvo bo to ne samo u formi govora, nego u sadržaju njegovu pokazat se mora. Duhovit u formi može i blebetuša biti. Zato u istinu duhovit sa svake strane govor najveći utisak čini i odgovara izpostavljenom cilju. Blebetanje može takodjer kadšto učiniti utisak, al ovaj neima nikakovih stalnih posljedicah. Učen no suhoparan govor čini malen ili nikakov utisak, pa tako i malen ili nikakov učinak.

Spomenuvši tako potrebe s tjelesnoga gledišta u govornika, još ostaje pitanje: kako mu se u govorenju vježbati valja? Mladjim govornikom i početnikom na tom polju preporučit se mora, da svoje govore dobro naučene čestije u sobi naustice glasno slove, pazeć osobito na mienjanje glasa razmjerno sadržaju mislih ili ćućenjah, koja govor probuditi ima. Glas pako kretanjem crtah lica, osobito očiuh i rukuh pratiti valja. To opetovanje govora u sobi neka se nikomu smiešno ili suvišno nevidi, kad znamo, da su mnogi govornici tako radili, što više njekoji i pred ogledalom stojeć govore svoje slovili, da se tako bolje osvjedoče, da-li im je kretanje u svem shodno? U ostalom to kretanje nesmie prekomjerno da bude, ili što bi još gorje bilo, teatralno, jer se to sa svetosti mjesta i zvanjem svećenika neslaže. U kratko: govore svoje marljivo sastavljajuć i spomenute govorničke vlastitosti tjelesne imajuć, te ovako se vježbajuć neka stupi govornik na prodikaonicu, i uvidit će, da će, ako u tom uztraje, za njekoliko godinah hvaljenim govornikom postati.

U ostalom ako tko sa svom gorljivosti za slavu božju i spas dušah nastoji da postane dobrim govornikom, pa ako mu to sbilja i za rukom podje te steče i popularnost: ipak svi napori neće mu željena ploda donieti, ako sa sv. govorničtvom i čist, neporočan život skopčao nebude. Rieč božja jeste vrutak vode čiste, vode žive, štono s neba izvire, te se po ustih sv. govornikah kano-ti kroz cjevi na bogoljubni narod prelieva. Ako je ciev ta čista, ostaje takodjer i voda čista; bude-li pako ciev nečista, i voda će se ogrditi i narod ju neće rado kao takovu piti. Zato govornik neporočna života, te potvrdjujući svojimi djeli sve, što drugim govori, najbolji je takodjer govornik, a govori njegovi rode najvećim plodom. Rieč božja jeste oganj živi, koj tim većma srdca drugih užiže, kad iz srdca ljubavi božjom gorućeg proizhodi. „Mutum est, — veli jedan sv. Grgur — omne os, quod loquitur, si Deus interius in corde non clamat; nequit enim meus, quae igne divini amoris non calet, ad supremum desiderium inflammare; nec verba, quae frigido corde proferuntur, alios incendunt; neque enim res, quae in se ipsa non arserit, aliud accendit.“ Dakle jedno s drugim sastaviti treba onomu, koj hoće, da kao propovjednik pred Bogom i ljudmi zadovolji dužnosti svojoj; jerbo je pisano: „qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum.“

Misije katoličke crkve.

(Polag Chateaubrianda ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

VI. Poslanje gujansko.

Ako-li se i divimo znatnosti i važnosti misijah paragvajskih, ima i drugih, koje, premda nisu poznate kao one, dosta su ipak zanimive, da ih spomenemo.

U prostoj kolibici i nad grobom siromaka dostoji se često kralj kraljevah prosipati obilje milostih i čudesah svojih. Idué prama sjeveru od Paragvaja do Kanade postojalo je mnogo manjih misijah, gdje se nije tako upitomio i naobrazio novokrštenik, da pristane k apoštolu svome, već gdje Apoštol postane divljakom, da sliedi novokrštenika. Vjeroviestnici francezki biahu na čelu ovim pomičnim misijam, kojih nestalnost i pogibelji biahu kao odredjene, da se na njih ogleda vejeumje i srčanost francezka.

Otac Creuilli, Isusovac, osnovà misiju kajensku. Ono, što je on učinio za polašticu crnacah i divljakah, mnogo je više nego samo čovječno. Redovnici Lombard i Ramette, stupajuć istom stazom, koju je protro onaj svetac, ustanoviše se u močvarah gujanskih. Svojim požrtvovanjem za indijanske Galibe, omiliše im i dobiše od njih njekoliko mladićah, koje odgojiše u vjeri kršćanskoj. Kada su se ovi mladići jur naobraženi povratili u svoje šume, propoviedahu evangjelje svojim divljim sunarodnikom, koji lasno skloniše uši na glas tih novih vjeroviestnikah. Novi krštenici sakupljahu se na jednom mjestu nazvanom „Kuru,“ gdje je otac Lombard s dva crnca sagradio kuću. Budući se je naselbina sve to više umnožavala, bude zaključeno sagradit i crkvu. Nu odkud da se namiri graditelj, naime tesar iz Kajena, koj je petnaest stotinah franakah iskao za trošak? Misionar i njegovi okršćenici istina obilujući kriepostmi biahu najsiromašniji ljudi na novcu. Al vjera i ljubav dosjetljive su. Galibi se obvezaše, da će izdubsti sedam čamacah, koje je tesar s mjesta uzeo svaki po dvjesta livrah. Da se nadopuni ostala svota, odlučiše žene napresti toliko vune, koliko je trebalo za osam visećih posteljah. Dvadeset inih divljakah podčini se dobrovoljno robstvu jednoga naseonika za vrieme, dok njegova dva crnca, koje za radnju ustupi, biahu zabavljena piljenjem dasakah za crkveni krov.

Onaj, koj je od vieka odredio puteve svim stvarim, odkrio je na ovih obalah jednu od svojih osnovah, koje u svom početku nit nezamieti oštroumje ljudsko, nit nemože da im pronikne u dubljinu do onoga časa, kada se izpunjuju. Kada je otac Lombard stavljao prvi temelj svojoj misiji kod Galibah, nebiaše mu ni na kraju pameti, da time pripravlja divljake, da danas sutra k sebi pod okrilje prime mučenike vjere Isusove, te da u ovih pustarah priredjuje novu Thebaidu za progonjenu vjeru. Kakov je to predmet za razmišljanje! Evo Billaud de Warennes i Pichegru, krvnik i žrtva, u istoj su kući u Synnamary; krajna nesreća nemože da im sjedini srca; evo neutažive mržnje medju drugovi istih okovah: i gle gdje se vika razjarenih preti sebi nesretnikah mieša s biesnom rikom tigrovah u lusih novoga svieta.

Usried ove smjese najžešćih strastih gledajte spokojstvo i evangjeosku smirenost izpovjednikah Isukrstovih, gonjenih do novokršćanah gujanskih, gdje nadjoše medju divljaci kršćanskimi milosrdje, koje im odrekoše Francezi; vidite spokojstvo i poniznost siromašnih duvnah, koje kan' da nisu za drugo došle u progonstvo u ovo nezdravo podnebje, nego da slušaju jednog Collet d' Herboisa na smrtnoj postelji, i iskažuju mu sve brige ljubavi kršćanske. Ove svete žene ljubavju čovječanstva milujuć tako nevine, kao što i krive, ljevajuć suze nad svimi, moleć Višnjega da bude milostiv i progoniteljem imena svoga i mučenikom bogoštovja svoga: kakov je to nauk! kakov prizor! koli su ljudi nesretni! a koli je krasna vjera!

Maleni Goffiné

preveden na naš jezik.

Božje carstvo na ovom svietu utemeljivati, razširivati i uzdržavati, da tim i zemaljsko čvrsto i obezbjedjeno postane, t. j. nastojati oko toga, da stado neprocienjenom krvlju Isusovom odkupljeno na zemlji miroljubivo, zadovoljno i sretno svoj život provodi, a opet tako s njim upravljati, da mu i preko groba spasenje osjegurano bude: to je djelo za svećenika, za duhovnoga pastira gorostasno, djelo s nebrojenimi težkoćami skopčano na toliko, da bi bio jur mnogi inače neumorni poslenik gospodnji na prostranom pastirskom polju do sada radeć morao dubom klonuti, te se s njega uplašen natrag povući, kad ga u tom mučnom posla višja moć podupirala, te ga postojanost bodrila nebi, obećujuć mu nakon sretno dovršenoga djela za plaću neuvehli lovor-vienac, — vienac, što nam ga sviet dati nemože. Ovom dakle sladkom utjehom obrabren svećenik oružavaše se i oruža se još dandanas čvrstim oklopom vjere, tvrdom kacigom nade, i jakim štitom kršćanske ljubavi, te stupivši na imenovano polje sveudilj poslovaše i posluje, da se kadkada od muke malo ne krvavim znojem oznoji. U takovu položaju postavljenom duhovnom pastiru neće-li svaka pomoć, vrstna olakšat mu spomenuto djelo, dobro doći? Neće-li ju odmah s veseljem pozdraviti, te na svoju korist obratiti? —

S toga pogleda evo i nam na službu stoji jošte lani na svjetlo izdana knjiga pod naslovom: „Život katoličke crkve ili maleni Goffiné itd.,“ što ga hvale vriedni *zbor duhovne mladeži zagrebačke* iz njemačkoga jezika na naš prevede s plemenitom namjerom, da se med naš bogoljubni narod na daleko i široko razprostrani, pa da si onda iz njega svakom sgodnom prilikom duševnu hranu, a u biedi i crnoj nevolji potrebitu utjehu crpi.

Dugo sam čekao, da o navedenoj knjizi koje vještije i izkusnije pero od moga u Katoličkom listu bar koju riečcu progovori; no uzalud sve do danas sa to čekam. Zato se pera laćam, da o njoj ovdje nješto u kratko prosborim, i to jedino zato, da pozornost štovane svoje braće revnih duhovnih pastirah, a i ostale u Isukrstu braće, koja je možebiti do sada još u rukah imala nisu, na nju obratim; scienim bo, da će ovo djelo i župnikom i njihovim župljanom, kateketom i učiteljem,

dà i istim prosvjetljenijim župnim svjetovnjakom svakako na veliku duševnu korist biti.

Župnici i njihovi pomoćnici naći će u Goffiné-u na izbor dovoljno jedra gradiva za svoje homilije i propovjedi; a župljani će iz nje u izobilju zdravu i krepku duševnu hranu, a u suprotivštinah ozdravljujući blagi melem za svoje ranjeno srdce vaditi. *Maleni Goffiné* mogao bi biti ukućanom po nedjeljah, blagdanih i dugih zimskih večerih *veliki crkveni naučitelj*, iskreni tumačnik i živi propovjednik božanskih istinah. Koliko bi se moglo čitanjem ove knjige zlatnoga vremena na duševnu okrepu i radost obratiti osobito u onih kućah, gdje se ovo obično od samoga dugoga časa u griešnih razgovorih ili šalah potrati! — A tako zar se nebi župnikom pastirski njihov posao olakšao? — Istu knjigu mogu nadalje katekete u školi i crkvi s veoma plodonosnim uspjehom rabiti. U svakdanjoj i opetovnoj učioni po subotah, nedjeljah i blagdanih može kateketa svojim učenikom iz imenovane knjige na kratko nu ipak jasno razlagati znamenovanje svetih vremenah, svetkovinah, nedjeljnih i svetačnih evangjeljah, kao i najznatnijih obredah preko crkvene godine. A što valja u tom obziru za školu, valja s malimi promjenami, ili da bolje kažem, s obširnijim dodatkom i za crkvu, a tim načinom katekete radeći odgovarat će i višjem propisu, i zdravo sjeme, što ga posiju, pomoćju milosti božje oplodjeno jamačno će svoje žilje po cieloj župi razprožiti, te s vremenom dobrim rodom uroditi. — Što rekoh o i porabi *Malenoga Goffiné-a* za školu o kateketih, to isto u cielom obsegu spada i na učitelje — osobito pučke učitelje. Dobar učitelj uslied svoga zvanja treba da je u školi desna ruka pridruženog si katekete; pa ako je kateketa zajedno i župnik, komu radi mnogobrojnih drugih poslovah polag najbolje volje nije moguće učionu svagda uredno polaziti, dužan ga je učitelj u svem nadomieštati, što u kateketov djelokrug spada, da se pravedno reći nemože: „*Parvuli petierunt panem, et non erat, qui frangeret eis.*" Maleni dakle Goffiné neka bude polag moga plitkoga mnienja svim učiteljem uputa, koje im se držati valja, da svojoj dužnosti savjestno zadovolje. — Napokon ista knjiga može se preporučiti i župnim naobraženijim svjetovnjakom, i smjelo tvrdim, da će im ona više hasniti, nego mnoge druge knjige, kojimi si od inoga djela prosto vrieme prikraćuju; — „*početak bo sve mudrosti jeste strah božji,*" — a „*sviet sa svojimi slastmi prestane, a koj božju volju ispunjuje, živit će na vieke.*" (1 Iv. 2, 17.)

Ali prigovorit će mi možebit na prenavedeni predlog tko: Maleni Goffiné nije prikrojen za našega seljanina, osobito „kekavskoga narečja" — on ga nerazumie, zašto mu dakle knjiga, ako iz nje nikakove koristi neima?

Istinabog da se taj prigovor gdjekomu na prvi mah osnovan čini; nu stvar s praktičnoga gledišta uzemši posve nam se u drugoj slici predstavlja. Jer težkoću ovu našemu seljaku znatno olakšava priloženi Goffiné-u riečnik, a na koliko mu ovaj dovoljne pomoći nepruža, gleda, da si ju u čitanju drugim načinom nadomiesti; nije mu naime toliko stalo do pojedinih riečih, koliko veoma do stvari, te je sasvim zadovoljan, ako njen sadržaj umom shvati; pače poradi svete poučne stvari sve se više s knjižovnim jezikom upozna, dok mu sasvim i ovaj omili. — Deder blagoćudni čitatelju pokušaj, pa ćeš se o tom onda sám najbolje osvjedočiti.

M. Skalar.

Dopis.

Za pokazati, da naši nci ne samo u Zagrebu, kako je to u zadnjem našem broju najblažijimi riečmi i u obće kazano, već i drugdje nisu zadovoljni s jezikom Škarićeva sv. pisma, priobćujemo ovdje dopis, što nam je o tom stigao.

Iz Beča od Fr. M. — Ovih danah tužni mi dobismo u ruke Škarićev prevod sv. pisma. Dva su snopića jur dotiskana. Tisak je vrlo liep, papir biel, crnilo kako valja; čitat se dá, al razumjeti ga je vrlo mučno. Hebrejski mákéf ne samo da je suvišan u našem jeziku, nego je i nevaljal, a ipak mákéfi vrve u prevodu. Iz „pridslovja" stavljam ovamo sljedeću točku na str. IX. „Što pak spada na izgovor, ako-se-je složitelj u pisanju svoje knjige služio iliričkim (što?), izpovida jako i bistro, da on nije htio s time dati ovom izgovoru ono prvanstvo, radi koga-se, bez ikakve koristi u knjiženstvu, dan današnji inade jugo-slavjani, dali, budući-se on rodio i bio odgojen u mistima ovoga izgovora, bilo-mu-je lasnie izreći svoje namišaljo svoim nego tujima izgovorima, i, budući-se on u obhodjenju své cesarovine uvirio, da-je ilirički jezik, upisan bez ričih uzetih iz inostranskih jezikah, podoban da-ga bez ikakve mučnosti (sic!) razumi i istoko- i jugo- a s malom mučnostju i severo-slavjanin, dopiraše on s ovim jezikom mnogo lasnie k onoj svrhi, koja-mu ležaše na srdcu, da bude, to jest, njegova knjiga od mnogih razumnjena." Dobro razumjeti ovu strančicu predgovora dosta je mučan posao, dočim ima zarezakah (,) dvadeset i jedan, pak isto *i* samo za sebe ima jedan, a ostalih pismenih znamenjah ni od korova.

Na strani IX. stoji napisano: „da je (spisateljev) ilirički jezik *upisan bez ričih uzetih iz inostranskih jezikah*" i t. d. do konca iste točke. Na primjer: 1. *istokostranskih*; 2. *moblastjenik*; 3. *prisamiritomu* dostojanstvu; 4. *pismopomnik*; 5. *zapadnostranskih*; 6. *pridslovje*; 7. sv. pismo jest nepokvarena *poprava* božjih naredbah; 8. *oblovitu* istinitost; 9. *uvišbanje*; 10. *razlikost*; 11. *virovateljnost*; 12. *svetočinci* i *skladu-mnenje* 13. istine koje *obuhitaju* svako dilo; 14. *zanile pamet*

podpisanoga složitelja; 15. *namišalj*; 16. *polisnulje*; 17. *visokost*; 18 *svršenje*; 19. izpovida tumačitelj *oblevito* 20. *podišen od kršćjanske ljubavi*. To je glede *„pridslovja.“* *„Nagovor,“* u kom se toga kamo više nahodi, izostavljam.

Gledeć na tekst. Pog. I. — 1. „Stvorenje prvoga *tučestva* neba itd.“ 2. „Obličje ove prve *tvorbe.*“ 3. „U počelu svori Bog *nebu* i zemlju,“ premda je pogreška tiska, nu ipak udara jako u oči, osobito što stoji u prvom redku I. pog., — pa i „u poče*lu*“ ovdje nevalja, jerbo tvorka *lo* ima posve drugo znamenovanje (sr. tverilo, cjedilo, perilo, oblačilo, krilo, šilo itd.). 4. „I duh *naligaše* svrhu vodah.“ 5. „Neka bude *rasprostranost* u srid vodah.“ 6 „I učini Bog ovu razprostranost i razluči one vode, koje biahu pod razprostranostju od onih vodah, koje biahu nad razprostranostju.“ Tko da razumie pod nesretno skovanom rieči „razprostranost“ =firmamentum? 7. „Neka zemlja izbaci *duhatnu* živinu . . . . i *lizuće*“ (reptilia). — Pog. II. — 8 *„Perivoj* (περίβόλιον)=paradisus mjesto=*raj*. — Ostala poglavja ostavljam, dočim se već uviditi može, koliko ima skovanih i nepravilnih riečih.

Dočim se veli u *pridslovju: „da je upisan (jesik) bez ričih uzetih iz inostranskih jezikah,“* imam napomenuti: da upravo *istih* inostranih riečih neima, ali ako se one baš onako prevedu, kao što su u inostranih jezicih, to višeput nevalja za slovinski jezik. Takovih prevedenih riečih ima bez broja. Gledajmo koliko ima: *„sa-da,“* što je taliansko. Negledam na „pridslovje“ i „nagovor,“ već samo na tekst. U Poglav. I. — 1. *„i sa-da svitle u rasprostranosti nebeskoj;“* 2. *„sa-da-vam služi za jistbinu.“* Ovdje nemogu ostaviti da nenapomenem: ako služi màkèf u ovom prevodu, da se s njim spoje slovke, kolik je metež u slovkah: *„sa-da-vam“*? Ako se spoje slovke, izajti će drugi smisao nego što bi imao biti, naime: ut vobis sint, — a ako se po màkèfu jedna za drugom brzo izgovore, bit će smisao *zadavam, zadavati.* — 3. *„sa-da imadu što-bi jili.“* — Pog. II. — 4. *sa-da-ga težači;“* 5. *„sa da on isvidi,“* — hvala Bogu ovdje neima màkèfa, a tako je moglo svagdje biti; jamačno neće nikomu od veselja zaigrati oko, kad zagleda n. p. *„da-bi-joj-ju“* itd. U Pog. III. *„sa-da“* dolazi četiri puta, naime: u r. 3. bez màkèfa, r. 22. s njim, r. 23. i 24. neima ga. Neka bude dosta o *„sa-da.“*

Nadalje piše g. prevodilac po tudjinskom kroju: „Nije *sa dati* prav onima;“ — *„bez živiti* načinom;“ — „ne *bez imati* prid očima.“ — *„bez da* to vidi: — „triba *od ičesa*“ itd. itd.

Sada ću još napomenuti njeke slovničke pogreške i to one samo, koje se nenahode u dobrih, a osobito starijega vieka, ni u dalmatinskih piscih. Pog. I. r. 11. „neka zemlja pronikne travom, zeljem, koje čini sime, i *„plodonosnima stablima* . . . . . *u kojima*-je njihovo sime na zemlji.“ R. 16. i 17. „i zvizde, i postavi-*ih* Bog.“ R. 25. „i učini Bog *sviri zemlje* po njihovoj vrsti.“ Ista pogreška dolazi u r. 26. „neka gospoduje *ribam mora* i *pticam neba.*“ R. 31. „I vidi Bog *da svaka*“ — latinizam. — Pog. II. r. 3. „I blagoslovi Bog sedmi dan, i posveti-ga, jere *u njemu* biaše počinuo od svakoga tvorenja.“ Pitamo li koga: koji dan nisi bio u učioni? odgovorit će: u subotu, a ne: u suboti; zatim pitamo li koga: koji dan nisi radio? odgovorit će: u petak, a ne: u petku. — Jošte se dodati može, da g. prevodilac piše: „o različit*im* pism*om*“ — a odmah zatim: „o božanstven*ima* stvar*ima*;“ „s oblovit*ima* besid*ami*“ — a odmah zatim: „s raztvoren*im* ruk*am*“; „narod*ov* i „narod*ah*;“ „puk*ova*“ i „kralj*ah*;“ „*obšten*“ i o*pćen*;“ „*kći*“ i „*ćerih*;“ „prav“ mjesto: „pravo,“ „zgod“ m. „zgoda.“ Našto su: *tko*ji, *čiho*v i svači*hov*? Zašto piše: Orijene, svejer, anjel, Ejipt itd.? Zar neima u našem jeziku *g*? ili zar ga neizgovaramo? —

Zašto je prevedeno sv. pismo na ilirički jezik? U *pridslovju* stoji upisano: „da ga bez ikakove mučnosti (sic!) razumi i istoko- i jugo-, a s malom mučnostju i sivero-slavjanin.“ U Beču ima i iztočnih i južnih i sjevernih Slavenah; sastavši se s njimi dadoh im čitati ovaj prevod, pak mi pitajuću: je li *s malom mučnostju* mogu razumjeti? odgovoriše: ni s najvećom, „budući se on rodio i bio odgojen u mistima ovoga izgovora,“ (Pridslovje str. IX.), a mi rodjeni u svojih mjestih naški govorimo.

Na str. VIII. i IX. pridslovja stoji tiskano: „Da je u onomu, što spada na prinesenje (hteći prilučiti-se potanko crkvenim naredbam) virno slidio latinsko prinesenje, ali ne bez imati prid očima i matično pismo, toliko za moći lasnie i bistrie iztumačiti itd.“ Gledeć ovoga tvrdjenja navodim r. 1. i 2. pog. V. iz istoga prevoda, gdje „složitelj“ upotrebi poznane rieči, ali smisao dolazi nakazan, kao: *„Onda kad-je Bog stvorio Adama, stvorio-ga-je na priliku božju* (svoju). *Onga-je stvorio muško i žensko.*“ Lat. „In die, qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum, masculum et foeminam creavit eos.“ Po prevodu ilirskom ima biti smisao: Bog stvori Adama na svoju priliku, i ovaj Adam bio je *mužko i žensko*, dakle *dvospolac* (hermaphrodit). Da se tako ima razumjeti, uvidjam odavde: govori prevodilac: *„Bog stvori Adama,“* zatim *„stvorio ga-je,“* dakle opet se razumie Adam, zatim *„on-ga-je,“* i ovdje se razumie Adam. Ovdje se posluži prevodilac matičnom knjigom — hebrejskim tekstom, gdje stoji *„adam,“* al ovu rieč u ilirskom prevodu nije smio metnuti, jer naš puk, kad mu se kaže: *„Adam“*, uviek razumie kakovo ime, ali nikad *„čovjeka,“* samo u toliko čovjeka, u koliko se ovaj čovjek zove Adam. — Još nješto. Nevalja prevadjati n. p. uxores Lamec, žene Lameka. Reče li tko: vidih kralja Moaba, koj nezna, da je bila moabitska pokrajina, taj će misliti, da je vidio kralja imenom Moaba.

Radi velike marljivosti i truda dostojan je g. prevodilac velike pohvale; nu veću bi jošte zaslugu stekao, da prema naravi i slovničkim pravilom našega jezika ili sám izpravi, ili komu drugomu vieštaku dade izpraviti svoj prevod sv. pisma. Ako to nebude, a mi ćemo, kad ovo sv. pismo dotiskano bude, žalostni morati reći: da u našem jeziku valjanoga i za obćenitu porabu prikladnoga sv. pisma *jošte neimamo*. Nije li to Bogu plakati, da se toliko tisućah for. sr. izdade, a u ruke primi djelo, u kom toliko pogrešakah vrvi? Uvjeren sam, da predplatnici neće biti zadovoljni s ovakovom robom za svoje skupe novce. Još dodajem: da ovo nije samo moje mnienje, nego i sjevernih Slavenah, koji poznavajući stare dalmatinske pisce rekoše mi: Je li moguće, da je ovo sv. pismo, koje u ruci imamo, preveo Dalmatinac? Je li moguće, da sada ovako, kako je u prevodu, govore Dalmatinci? —

Viestnik.

Iz Zagreba. I tekuće godine imat ćemo hrvatske pučke misije u nadbiskupiji zagrebačkoj. Ova duhovna blagodat pasti će ljetos u dio *Jastrebarskom* i *Varaždinu*. Misionari iz družbe Isusove doći će odmah poslje uzkrsa, te će u Jastrebarskom na prvu nedjelju, a u Varaždinu na treću nedjelju poslje uzkrsa svoje bogoljubno djelo započeti.

— Prečastni gosp. kanonik ilirskoga kaptola sv. Jerolima u Rimu, Dr. Franjo Rački, poslao je nedavna rukopis za *drugi* svezak svoga započetoga djela: *Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda slovienskih Apoštolov*, da se ovdje u Zagrebu tiska. Ovaj drugi svezak bit će mnogo veći od prvoga, te će nam velikom spremom povjestnih dokazah i navodah, te poznatom vieštinom i temeljitosti g. pisca u dvieh glavah predstaviti život naših Apoštolah najprije u neslavenskom, zatim u slavenskom svietu. — Tom prilikom javljamo, da se *prvi* svezak toga djela može dobiti kod uredničtva za 30 kr. sr.

— I zagrebačko gospojinsko družtvo, koje oskrbljuje ovdješnju pjestovnicu (Kleinkinder-Bewahr-Anstalt), izdalo je tiskom svoje račune za god. 1857. To družtvo primilo je prošle godine 2107 for. 46 kr. sr., a potrošilo na pjestovanje drobne dječice, koje je odsjekom 47 glavah u tom zavodu oskrbljivano, 1300 for. 55 kr. sr.; dakle je 806 for. 51 kr. više primilo nego izdalo. Cjelokupni imetak pjestovnice iznosi 6272 f. 44 kr. sr.

Iz Beča. Novo iz tri knjige sastojeće djelo učenoga biskupa Lonovića o crkvenom staroznanstvu, koje je prošle godine u magjarskom jeziku za njekoliko mjesecih u dva izdanja razpačano, izaći će doskora i u njemačkom jeziku u Beču. I francezki prevod istoga djela gotovi se za tisak.

— Gospodin apoštolski provikar i predstojnik misije u osrednjoj Africi Dr. Knoblecher poslao je u Beč za porabu zavjetne crkve, što se upravo gradi, dva velika slonova zuba i 23 stablike ebanovine.

Za istu zavjetnu crkvu ponudili su patriarka, biskupi i poglavice maronitski kedrovine na jedan oltar. Josip Karam, šeik iz Edena na brdu Libanu, zamolio je u posebnom pismu u ime sviuh nj. cesarsku visost nadvojvodu Ferdinanda Maksimiliana, da taj dar primiti izvoli. Najznamenitije mjesto toga pisma glasi ovako: „Maronitski narod — goječi duboko štovanje napram carskoj austrijskoj porodici, koja mu je već tolikoput zaštitu udielila — želi takodjer prema silam svojim štogod doprinieti k podizanju ovoga slavnoga spomenika, dočim se po mogućtvu plemenitim austrijanskim žiteljem pridružuje, i svoje darove prikazuje s darovi ostaloga katoličkoga svieta. Neimajuć nit zlata nit bisera, nepreostaje maronitskom narodu druga, van Vašu c. Visost smireno umoliti, da njekoliko libanonskih kedarah, koje on veoma štuje i velikom skrbi goji, te koji i njekoč služahu za ures Salamonova hrama, — za gradivo jednoga oltara u novom krasnom hramu primiti izvoli.“

Iz Švedske. U svoje vrieme javismo, da većina švedskih stališah nije pristala na kraljevski predlog, da se švedski zakon, naredjujući, da se progna iz Švedske svaki onaj, koj bi od državne vjere odstupio, drugim blažijim, čovječnosti i slobodi savjesti primjernim zamieni, — već isti predlog uputile na zakonski odbor, da o istom predmetu sastavi novi predlog. Nedavna je odbor taj posao dogotovio i novu zakonsku osnovu stališem podnio. U toj osnovi predlaže se, da svakom, koj poslje navršenih 16 godinah iz državne crkve izstupiti hoće, pa se opomenami svoga dotičnoga duhovnika od te nakane odvratiti neda, prosto bude istupiti. No tim izgubi on sva ona gradjanska prava, kojih se neuživaju izpoviedaoci drugih vjerah; tako isto izgubi on i svoju službu, za koju se hoće izpovjed čistoga evangeličkoga nauka. Za razglašivanje naukah protivnih čistoj evangeličkoj vjeroizpovjedi ustanovljuje se globa od 50 do 300 dolarah, a tamnica od dva mjeseca do 1 godine. Isto tako odredjuju se kazni za sljedbenika drugih zakonah, koj u skupštini članovah švedske crkve razprostire krive nauke, ili nedopuštenimi sredstvi mami na odmetničtvo. — Sad je sudba i ovoga predloga već riešena. Dva državna stališa odbila su ga, naime duhovnički bez glasovanja i plemstvo većinom od dva glasa medju 112; usuprot su ga dva stališa primila: gradjanstvo većinom od tri odvjeta medju 43, i seljanstvo većinom od 4 odvjeta medju 64. Tim dakle zakonu, koj odredjuje zatočenje iz domovine proti svakom, koj bi izstupio iz državne crkve, i nadalje ostaje pravomoćan u protestantskoj Švedskoj u devetnaestom vieku.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 12. U ČETVRTAK 25. OŽUJKA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Što ima činiti učitelj, da nauci vjere osigura upliv na srdce i volju svojih učenikah?

Vele važno pitanje za sve naše učitelje viših i nižjih pučkih učionicah i ostalih učilištah, na koje ću pokušat odgovoriti u ovom članku.

Prije svega neka nikad nezaboravlja učitelj, da je nauka vjere u obće temelj svake nauke, i sredotočje, na koje se ima odnositi, i koje podupirati ima svaka druga obuka i nauka, i da vjerozakonska nauka mora u učionici mladež tako daleko dovesti, da se ona čuti i osjeća kao živo udo crkve Isusove, i samą sebe opredjelivši da udioničtvuje pri rukovodjenju, nauci i djelovanju milostih, što ih je sv. crkva primila od Gospodina Isukrsta, svoga početnika.

Za postići toli veliki cilj, tako visoku svrhu valja učitelju s naukom vjere ili ovu sám djeci predavao ili ponavljao ono, što je već po učitelju vjere (katekeli) predavano, tako postupati, da učenici smatraju u Bogu praizvor svega i svoga života, i spoznavši božje uzvišene, neizmjerne vlastitosti, da Boga kao preljubeznivog otca djetinski počituju i ljube. Gledeć na volju osvjedočiti mora učitelj svoje učenike i dovesti do toga, da priznadu, kako u nami ljudmi živi protiva, odpor, borba proti božjoj volji, te smo zato više na zlo nego li na dobro od prirode prignuti. Kad već to znadu učenici, onda ih mora učitelj upoznati sa spasonosnimi zavodi, koje je milostivi i milosrdni Bog zaveo, naime odkupljenje po Isukrstu, i zavedenje, osnovanje, utemeljenje sv. crkve, da snagom u njoj uloženih milostih volju našu skloni na djelovanje i izvršivanje dobra i kreposti.

Kad se učenik nauči to dobro poznavati, postat će sposoban da razumie, kako je sv. crkva katolička sa svojimi sredstvi spasenja, sa svojimi milostmi uzko prikopčana za cieli čovječanski život; kako su crkveni blagdani (svetci, praznici) spojeni čudnovato s prirodom (naravju), s povjestnicom i s čovječanskim životom od kolievke do groba, od povoja do pokrova, od poroda do prelaza u bolji život; kako takodjer razumljet će obrede crkvene, usadit si sve to duboko u srdce i na taj način učiniti iz izvanjske službe božje nutarnje, plodonosno, pravo bogoštovje.

Učitelj nesmie pri ovoj nauci podčiniti znanje djelovanju; praktično bo djelovanje ostaje uviek glavni cilj, glavna svrha ciele vjerozakonske nauke ili učio učenik u početnoj pučkoj učionici prve temelje vjere, ili u bogoslovju razčlanjivanje i razjasnjivanje dogmah. Na ovu bitnu stranu vjerozakonske nauke neka svraća i upravlja učitelj veću svoju revnost, nego li na znanje, na puku theoriu. Svrnuti, skloniti um, volju, srdce, dušu k Bogu naravnim putem: u tom se sastoji ciela vještina odhranjenja i naobraženja. Sve, što god se uči čovjek, bilo to budi kakvo znanje, budi kakva vještina, sve ga to mora sve više i više vući k Bogu. Kad se ovo prignutje ova težnja k Bogu razžeže u nami i blagom silom zavlada duhom našim, srasle se malo po malo sa svimi našimi duševnimi silami, i postane u nami osvjedočenjem, značajem, a po malo i navadom, te tako sbožan čovjek nalazi u svakom života svoga položenju — u dobru i sreći slast, u zlu i nesreći utjehu, a zdravlje duha. Znamo, da zdrav čovjek i tielom sladje uživa radosti života, a laglje snosi nevolje; koliko više, kad je zdrav duhom. —

Učitelj nek se kloni pri nauci vjere koliko pukog, ledenog znanja, toliko mrtvog izvanjskog djelovanja, znajuć, da je vjera brez dobrih djelah mrtva, a znanje još mrtvije bez kreposna djelovanja, t. j. onakvoga, koje čovjek tvori (čini) nalazeći se u stanju milosti božje, — pak će osigurati nauci vjere upliv na srdce i volju svojih učenikah.

U ostalom mora nastojati učitelj, da mu učenici obljube bibličke dogadjaje, i poznadu, kako jim neima para i primjera, kako su čudnovati, a ipak puni prirodne istine i blagorodnosti, plemenita života, uzor za svakoga u raznih odnošajih života.

Upotriebiti može učitelj svaku sgodnu priliku: školsku molitvu, pohadjanje crkve, izpovjed i pričest, procesije (litije), pokop, blagdane na to, da skloni um i srdce učenikah k Bogu, i osvjedoči ih o istini, da samo onaj čovjek može srećan biti, koj se drži u svem volje svoga Stvoritelja, koj samo ono čini, što Bog hoće i zapovieda.

Da pako moguće bude učitelju tako uspješno djelovati, mora on sám o istini sv. nauke Isusove podpuno osvjedočen biti; mora sám ono točno vjerovati, što uči svoje učenike; u svem svojem činjenju, vladanjú i ponašanju javno i očito izpoviedati, a svakom i najmanjom prilikom pokazivati mora najveće strahopočitanje, neograničeno pouzdanje i najtopliju ljubav prama Bogu. Samo ono može uspješno djelovati na srdca i ćudi, što izvire iz srdca, i ako pri ikakvom predmetu naučanja primjer učiteljev osigurati može uspjeh njegovih nastojanjah, to za cielo može pri vjerozakonskoj nauci, pri kojoj svako protislovje rieči sa činom štetno se kosa nježnih djetinskih srdacah

Skloniti volju djetinsku za što ili proti čemu, za ovo ili ono djelo ili proti njemu, to je glavna stvar u ćudorednom odhranjenju i naobraženju, i kakogod što je vlastita djelotvornost važna pri razvijanju mladjanih duševnih silah, tako je isto važna u tom obziru stvar to, da diete (učenik, pitomac) sámo sebe iz nutarnjeg svoga prignutja u pogledu na ćudoredno djelovanje opredjeljuje, a ne silom i nagonom primoravano bude kriepostno djelovati, dobro činiti. Niti nije kriepostno i zaslužno djelo, koje čovjek nečini slobodno. K ćudorednom djelovanju skloniti može učitelj svoje učenike izvanjskimi i nutarnjimi razlozi. Izvanjski razlozi odnose se na posljedice djelovanja, na ono naime, što znamo, da će nam se dogoditi uslied ovoga ili onoga čina našega; a nutarnji razlozi oni su, koji nas sklanjaju činiti dobro, jerbo počitujemo i ljubimo, što je dobro. Vanjskimi razlozi neka se služi učitelj kao sredstvi za unapredit ćudorednost, koja je najljepši plod odhranjenja; ali gledeć na nutarnje razloge neka vlastitim svojim dobrim primjerom revno nastoji skloniti svoje učenike, da budu radeni, prilježni (pomnjivi), uredni u svem, čisti tielom i dušom, dobrotvorni, poslušni, uljudni, čedni, skromni, ljubezni, iskreni, snosni i složni, mirni i miroljubivi, šutljivi, ali nipošto podmukli, točni i postojani u dobru. Učitelj mora biti za svoje učenike obrazac u svakoj kriepostí, u svakom dobru. Učitelj mora biti čovjek sdušan i sbožan, čovjek pun ljubavi kršćanske, one prave ljubavi, koja ljubi Gospodina Boga svrhu svega, iz svega srdca, sve duše, pameti, krieposti i mogućnosti svoje, a bližnjega svoga kao sebe istoga, — pak će kadar biti da osigura upliv nauci vjere na srdce i volju svojih učenikah.

Bogoljuban mora biti učitelj, pak će posjedovati najsigurnije sredstvo za spomenuto osiguranje upliva vjerozakonske nauke na srdce. Pomisao na Boga i na budući bolji život, što nam ga pokazuje i opisuje nauka vjere s onu stranu groba, djetinsko pouzdanje u uzvišene božje vlastitosti, jedino je kadro u svih položajih i odnošajih života uzdržati dobra čovjeka, da stoji u buri čvrst kao klisura, i kad ga napast okružava, da se nepoda niti svojim, niti tudjim strastim. Zato mora učitelj nastojati, da vjerozakonskom naukom u srdcih sebi povjerenih učenikah podpaljuje i podhranjuje blagu vatru bogoljubnosti, da ju dobrim svojim primjerom podnjećuje pokazujuć svojim izgledom u pojedinih okolnostih života, kako mu je skupocjen, drag i mio vjerozakon, kako ga on tješi, ublažava, jači i kriepi, kako mu srdce grije i nemilim udesom zadatu svaku ranu lieči.

Razum i sklonost volje one su dvie zenice, kroz koje prodire zraka vjere i ljubavi u dušu, i ova duša od Boga i za Boga stvorena ostaje nemirna, neupokojena, dok se s njime nesjedini, i nemože se nikada za stalno oprieti uplivu svjetlosti nebeske. Ali da vjerozakon uliče samim izvanjskim vježbanjem, okornimi prepisi, nagradami i kaštigami, to neka nipošto nečini učitelj; na takvi bo način neće moći nakititi ćudi i srdca svojih učenikah nebeskimi kriepostmi.

U Sriemskih Karlovcih.

Mijat Stojanović.

Grčki jezik s crkvenoga gledišta.

Od *J. Radetića* iz Senja.

(Konac.)

Poznato je iz povjestnice, da, odkad je Aleksander Veliki svoju silu razširio i poslje bitke Arbelske cielu Aziju svojemu žezlu podvrgao, odtad se i grčki jezik i živalj širiti počeo. Njegova namjera biaše, da grčko umienje, znanje, običaje s iztočnimi pomieša, te tim iztok sa zapadom u jedno spoji. Sve ako mu ta namjera

sasvim za rukom i nepodje, ipak za njim zavlada posvuda grčki živalj, što je tim više nastati moralo, pošto su isti Grci u Aziji gospodovali kao: Seleucidi u Siriji, Plotomei u Egiptu, Feniciji i Žudiji. Ktomu je poznato, kako su u onih sverazornih ratovih za Aleksandrom grčki čopori čitave dvadeset i tri godine po Aziji tumarali i tom prilikom mnogo dakako gradovah i selah napučili. Nije dakle za čudo, ako se je u takvom doticaju grčki jezik, u to doba κοινὴ διάλεκτος ili aleksandrinsko narečje ozvan, sve do Indije i do Nila razprostro. Da se je pak i u Žudiji grčki govorilo, znamo iz Činah Apoštolskih VI, 1. gdjeno sv. Pavao narod židovskim jezikom nagovara, a ovaj se čudi, što mu židovski besjedi a ne grčki. Židovi dakle u Egiptu i Palestini služahu se grčkim jezikom, i ovaj su obćenjem a ne iz knjigah naučili, te mu nadjeli ime „helenizam", dočim sebe heleniste t. j. pogrčene prozvaše. Taj jezik nije naravno čist i izvoran ostao, no se je židovskim i aramejskim življem pomiešao, i jer se je njim u Palestini u kolievci kršćanskog razvitka govorilo, s toga su i mnogi izrazi kršćanskom nauku iz njega prilagodjeni. U njem dolaze besjede i oblici, koji se u starih piscih malo gdje ili nigdje nenahode; drevne besjede u njem novo znamenovanje imadu; a s jednom rieči u njem ima izrazah iz svih tadašnjih narečjah. S toga uzroka nije dostatan stari klasički grecizam za proučiti taj jezik, no valja uza to i spoljašne spise čitati, napose one, koji su za Aleksandrom do drugoga vieka po Krstu pisani kao: Aristotela, Polybia, Diodora, Ariana, Josipa, Filona i t. d. — Ako-li se pak u Žudiji grčki govorilo, sliedi onda, da su i sv. pisci novoga zavjeta kano žitelji Palestine takodjer svoje spise grčki pisati morali Da je to istina, neima dvojbe, buduć i sveti Jerolim, vješt znalac iztočnih jezikah, o tom nas uvjerava, kadno veli (Praefat. in Evangelia ad Damasum): „De novo nunc loquor Testamento, quod Graecum esse non dubium est, excepto Apostolo Mattheo, qui primus in Judaea Evangelium hebraicis litteris edidit." — I ako dakle sve svete knjige grčki napisane nisu, tko bar za grčke prevode neznade, medju kojimi se najvećma odlikuje aleksandrinski? Tkò izviše neznade, da su i mnogi sveti otci svoja djela grčkim jezikom pisali? Nisu-li napokon odluke više saborah u iztoku držanih grčki sastavljene? No o tom svem nitko nedvoji. Dosta je spomenuti, da je s tih uzrokah svećeniku grčki jezik od vele koristi a mnogom i od potrebe, da može sve te spise u izvornom jeziku čitati. Kako bo će uzbijati smjelost svagdanjih napadnikah, koji dan za danom ustaju, te svete spise raznoliko vijaju svaki na svoju? Nije-li već mnogom krivoviercu sveto pismo bilo jedino sredstvo, kojim je svoj nauk obraniti mislio? Dà, koj je nevješt tomu jeziku i s toga uzroka valjan smisao iz svetih knjigah izvesti nemože, taj mora višeput u stidu i sramoti tudjem protivnom mnienju podleći. U tu svrhu i veli sv. Augustin (de doctr. Christ. III. c. 30): „Propter diversitates interpretum, illarum linguarum (hebraicae) et graecae est cognitio necessaria."

Tko dakle iz navedenih razlogah neuvidja, koliko je koristno i potrebito znanje grčkoga jezika! Tko da nezaželi pobliže upoznat se s onim jezikom, kojim su spisane svete knjige? Veliku hvalu zato zaslužuje ustroj, koj već u mladjano doba pruža priliku i stere put naučenju toga jezika, čim zajedno otvara vidik u duh onoga naroda, koj malen na broju počinì visoka i divna. Grčki spisi živi su spomenici, koje ubilježi helenska ruka, da pokaže potonjim naraštajem, što čovječja radnja uzmogne, kada se čemu svojski posveti! — Umni pako i vriedni svećenik, kojemu je blago s neba povjereno, da ga čuva proti navalam, odkud god nadošle, poznavanjem toga jezika i njegovih plodinah i ako ništa višjega nepostigne, a to će odgovoriti bolje svomu zvanju i potrebam vremena, te time pokazati, da se nikakova truda neplaši, nikojoj nauci neugiblje, a najmanje onakovoj, koja Bogu i crkvi na slavu a njemu na korist služi.

Zastiranje propelah na glušnicu.

Peta nedjelja u častnom postu ili korizmi ima više crkvenih nazovah. Zove se nedjelja muke Isukrstove. Zašto? to svatko lasno uvidja. Jer premda već od čiste sriede sv. katolička crkva i mi s njom živo i marljivo razmatramo boli i muke, tjeskobu i patnju Gospodina našega; ipak od nedjeljnoga toga dana moramo to činiti sve marljivije, sve češće i vruće, što se više bližimo velikomu petku, danu, u kom se je muka gospodnja postignuv najvišji vrhunac s križnom smrtju dovršila. Ali joj se kaže i nedjelja smrtna. Uzrok i povod toga nazova uči nas sv. crkva iz evangjelja sv. Ivana (8, 46—59), što ga na taj dan vjernim svojim u hramovih gospodnjih čita i tumači. Pripovieda nam naime evangjelje, kako su Židovi gledali i tražili sve načine, da usmrte Isusa; nu to jim tada nepodje za rukom, jer jošte nebì čas, gdje je imao i hotio umrieti Gospodin za griehe svieta. Ali nesustaju neprijatelji

Isusovi u bogokrvnom svom naporu dotle, dokle ga neuvide u naručju smrti. Smrt Isusova kanda se je već dogodila.

Svrnimo sad okom i gledjimo, što ima posebna i osobita ova nedjelja u ogledu bogoslužnom. — Motriš-li svećenika, gdje žrtvuje: opažaš lasno, da mu je stupovna molitva puno kraća nego inače, te da traje upravo onako dugo, kao kod mise za mrtve. Odkuda to? To je odtuda, što je upravo kao kod crne mise sluga gospodnji izpustio cieli jedan psalam (42.) i onaj toli radostni hvaloslov: „Gloria patri," odkale polieže i naša glušnica ili nedjelja glušna. (?) A zašto se to sve čini, jasno je samo po sebi. Stoga ćemo radje obširnije prosboriti o drugoj okolnosti, kojano se sbiva na tu nedjelju, i to: zašto se na glušnicu zastiru propela u hramu gospodnjem rahom modre boje,

Tudier se može pitati:

1. Kad se od prilike počė taj crkveni obred i gdje mu je povod? Sv. sbor obredah ustanovio je dne 4. kolovoza 1663. glede toga ovako: „In primis Vesperis Dominicae Passionis non solum cruces et imagines Salvatoris, sed etiam icones altarium et omnes imagines sanctorum tegi debent." (O prvoj večernji neka se zastru ne samo svi krstovi i slike Spasitelja, već i prilike žrtvenikah i sve slike svetih). Zastori, čim se imaju pokriti ove posvetbine, moraju da su izrekom toga sv. sbora modre boje, niti ih je slobodno skinuti i odstraniti, došao upravo u to vrieme i svetac kakav, makar i posvećenje crkve (S. R. C. 16. stud. 1649.). Binterim, glasoviti izpitatelj crkvenih starodavnostih, veli u svojih Znamenitostih (5. sv. 1. d.), da njekoč križi i ostale slike biahu zastirane već prve korizmene nedjelje; tekar kasnije u petnaestom stoljetju da su stali to činiti na glušnicu.

Točnijih i izvjestnijih podatakah o vremenu, u kom naš obred krije duboki svoj koren, za sada neimamo. Iz jednostavnosti pako njegove možemo zaključiti, da je, ako ne suvremen s uporabljenjem slikah, sigurno ne dugo po tom u crkve uveden i gotovo po svuda raširen.

Zašto se pak zapovieda rabiti zastor boje modre, boje žalosti i pokajnosti, biede i tuge? svatko lasno razumie, a bit će još jasnije, kad odgovorimo:

2. Koj mu je smisao i što znači taj crkveni obred? Sve, što se nalazi u katoličkom hramu, sve je zadahnuto i oživljeno duhom sv. kat. crkve. Premda su stvari i predmeti, koje očima gledamo, načinjeni od mrtve i bezdušne tvari, ipak odišu njekim životom. Dà štogod vidimo u katoličkoj svetinji, slike, sastave, žrtvenike, propovjedaonicu, izpovjedaonicu, svjetlo, kandilo, križ: sve su to sami jezici — živi besjedni jezici, kojino nam doglašuju, opominju nas, dozivlju nam u pamet i srdce svakojake istine i dužnosti svete naše vjere, sv. nabožnosti. Tko je naobražen i dobro izučen, taj sluša on glas, taj ga razumie, k srcu si ga prima, te ga obraća na duševnu svoju korist. Što sad rekoh o posvetbinah i obredih u obće i svesebice, to valja i o starodavnom ovom običaju svete kat. crkve, koja nam od glušnice do velikoga petka zastira i sakriva modrim ruhom sv. drvo našega spasenja, sveti križ. Nu što nam kliču, što pripoviedaju žalostnom i pokajnom bojom zastrta propela? Opominju nas prije svega:

a) da moramo sada trpećega i umirućega Spasitelja više i željnije motriti duševnima očima nego tjelesnima, jer se sakrì od Židovah. Veli se za njekoga slikara, da, hoteći naslikati punu ožalošćenu i tugujuću gospodju, nikako nije znao, kako bi svojim kistom i bojami točno naslikao veliku joj bol. Pa što učinì? Uzme crnu koprenu, te si ju razastre pred obraz. Tim htjedė pokazati, da se može velika pečal te gospodje samo duhom dovinuti, a nipošto izvana predočiti. — Pa tako čini i naša sveta mati crkva. — Kroz cielu godinu stavlja nam pred tjelesne oči propetoga našega Spasitelja; kroz cielu godinu zove nas materinji joj glas: „Gledjte, djeco, kako je izbodjena glava, kako izprebijeni udovi, izklan bok, kako razdrapano i krvi oblito cielo tielo dobročinca vašega! Uvažite i pomislite njegove muke i boli!" A što su sve i najžešće tjelesne boli napram bolim i patnjam duševnim? Nepretrpi li Isus tisućkrat više na duši nego na tielu? Pa koj umjetnik, bio on još vieštiji i vrstniji, može nam oštroumno i za oko spočiniti onu duševnu muku i bol, sgon i stisku našega Spasitelja? To mi samo pomisliti, tomu se samo duhom približiti možemo; to nam predočiti može najljepše kist vlastite nam razmnive. „Očajanac," veli Binterim, „daleći se i tudjeći svemu izvanjskomu, roni i kruži se sam u sebi." Zašto? Jerbo on sám u sebi nalazi najprimjerniji melem svojoj boli, najpristojniju sliku svojoj tuzi; hoće bo da se bez zapreke sav bavi predmetom svoje tuge. To svojstvo čovječjega srca ima na oku sv. mati naša, kad zastirući nam propetoga Gospodina govori u naše uši i duše: „Uvažite, draga moja djeco, uvažite od danas muku svoga Spasitelja ne samo tjelesno, nego i duševno; uvažite ju svom misli i svim srdcem; uvažite ju toli gorljivo, kano da ste na sve, što je oko vas, kao zaboraviv uronili se u muke i zanieli cielom dušom u boli njegove!" — Ili da u kratko sve doslje

napomenuto izrečeno: Sveta katol. crkva zastire na glušnicu propela zato, da nas jasno i krepko opomene, neka od ovoga dana pa do velikoga petka, kad se opet odastre sv. križ, promatramo muku i smrt gospodnju tako gorljivo, živo i marljivo, kako to drugda ne biva! . . . Nu ona to čini:

b) i zato, da nas spomene na evangjeosku istinu, kako gospodin Isus njeko doba pred smrtju nije već hodio javno medju Židove, nego se uklonio u mjesto Efrem, te je ondje s učenici svojimi probavio ono malo zamršenih danah u svoj tišini i sukromnosti (Iv. 11, 54.). Tek što je Isus u Betaniji rekao Lazaru: „Lazare izadji van!" odoše njeki od onih, što se bješe sišli kod Marte i Marije, odoše umah k podmuklim i podhibnim farizejom u Jerusolim i pripovjediše im, što je učinio Isus. Malo je postojalo vrieme, a farizeji sakupiv vieće govorahu: „Što ćemo s otim Nazarencem?" pa jednoglasno zaključiše, da mora umrieti taj toliko im protivni čudotvorac. „Od onoga časa, (veli sv. Ivan) tražili su sve načine, kako da ga usmrte" (11, 53.). Nu Isus videći, da još nije nadošlo njegovo vrieme, nepodje iz Betanije u Jerusolim, kako bi mu inače u običaju, već ode u mjesto Efrem, štono je ležalo na sjeveru njekoliko urah od glavnoga grada Jerusolima. Tu se je krio i utajao Gospodin, dok se nepribliži vazam, veliki židovski svetak. Na taj dan tišine i samote, na taj dan odieljenja Isusova sa svietom hoće sv. crkva da nas svojim zastornim obredom opomene; ona hoće takodje da nas zajedno probudi, neka odsele u tihoj samoći duhom i srdcem promatramo bol i muke Gospodina svoga dotle, dok nam se na veliki petak neodkrije — neodastre sveto drvo, na kom bi razapet Spasitelj svieta. — A sad se samo od sebe radja pitanje: Je li to što pristojna, slaže li se to s mišlju svete kat. crkve, pristaje li to naučljivosti ovih svetih danah, gdje tako mnogi ljudi, mjesto da bi to svetokajno vrieme barem od glušnice liepo doma sa svojimi, koji nisu samohrane glave, tihano čitali i promatrali muku gospodnju, gdje rekoh, tako mnogi drugud radje posjedaju, te u žamoru svjetske zabave, često dosta nepristojne, svu pamet u posve druge misli utapaju? Na to toli važno i praktično pitanje neka si svaki sam odgovori; mi ćemo radje završujući dodati još jedan dokaz, zašto sv. katolička crkva na glušnicu zastire propela.

c) Isus sam tim htjede jasno dokazati istinu, da se je on, kroz tri godine propovjedajući i čuda čineći Židovom pa sve badava, konačno sakrie pred njimi (Iv. 8, 59.). Tri godine obćio je Gospodin i djelovao medju svojimi zemljaci, tri godine učio ih je, izdavao se i obsvjedočivao ih, da je Mesija, nagovarao ih na pokoru i zvao u božje kraljestvo. Pa s kojimi posljedicami — s kakovim uspjehom? Samo njekoji povjerovaše mu; malo koji su ga shvatili, a najviše ih stade se opirati i htjedoše ga kamenovati (Iv. 8, 59.). Zato minù napokon Isusa svaka volja već s njimi obćiti, te se sakri pred njimi i izadje iz hrama. To tjelesno sakritje imadjaše Židovom značiti, da će se Gospodin i duševno sakriti pred njimi, da će im prestati govoriti, čuda tvoriti, da će im oduzeti svoju milost i istinu, da će je opustiti i predati ih sljepoti, u kojoj će se sunovratiti na dno svoje propasti. Da se je to sve na vlas izpunilo, da se je to kod propasti grada, domovine i naroda po rimskih vojnicih grozno izpunilo, netreba napominjati. — Tako, kao što se sluči s narodom židovskim, sgodit će se i s tobom, griešniče, neosjetiš li se za vremena, dok ti još sjaje sunce božanstvene milosti! Istina ta s neba donešena, istina križa i o križu, ta istina, nemožeš tajiti, doglašuje se tebi i javlja mnogo češće, duže i obćenitije, nego to biaše u Židovah. A ti, upravo kao Židovi za vrieme Isusa, neslušaš ni neušaš, niti imaš ikakove vjere, hoću reći, vjere žive! Živiš tako, da si (štono veli Ap. Žid. 6, 6.) opet Sina božjega propinješ i izsmjehavaš. Ali znaj, da se i tebe tiče ono Isusovo: „Ti si od otca vraga i činiš volju njegovu!" (Iv. 8, 44); znaj, da će se i na tebi spuniti grozeće Isusovo slovo: „Tražit ćeš me, a nećeš me naći, i umriet ćeš u svom griehu!" (Iv. 8, 21.). Ah, već mnogomu griešniku sakrio se je Gospodin do konca, tja do konca, tja do smrti; odnio mu svu svoju milost, svu svoju pomoć; odvratio odanj svoj obraz, odvinuo pomoćnicu ruku, a on se je dotamanio u glibu svojih griehah. U istinu, ono zastrto drvo sv. križa svakomu je griešniku strašna pretnja, što ga uzastopice prati; ali je i živa molba, da neotvrdnemo u svom griehu, da ostavimo put propasti i pogube, te unietiv u sebi ljubljen plam prama propetomu stupimo nu stazu, koja, ako je i uzka i trnasta, vodi ipak jedina k drvu života, k drvu križa i po stupnjevih križa svedj k nebesam bliže.

(Po „Blahověstu" Z. N.)

Ostanci sjedinjene crkve u Poljskoj.

Prije njekoga vremena pisale su njemačke, belgijanske i francezke novine o pogibelji, što prieti posljednjoj s katoličkom crkvom sjedinjenoj rusinskoj biskupiji u Poljskoj, naime biskupiji *helmskoj*. Francezki „Uni-

vers“ porekao je istina one viesti; ali se kasnije vjerodostojno doznalo, da su one novine bile žalibože bolje izviešćene nego li „Univers.“ Stanje tamošnjih katolikah iztočno-slavenskoga obreda zbilja je opasno i tužno, a čemu da se sakriva ta nevolja? Kazat ćemo zato svojim čitateljem, što je i kako je, da se ondješnje braće, kojoj drugačije pomoći nemožomo, barma u molitvah opomenemo.

O nesgodah katoličke crkve u Ruskoj pod vladanjem pokojnoga cara Nikole držao je papa Grgur XVI. dne 22. srpnja 1842. javni govor, s kojim zajedno u prilog bjehu izdane važne listine kao dokaznice. O progonstvu tamošnjih katolikah nacrtao je i otac Theiner žalostnu sliku u svom godine 1841. izdanom djelu: „Die neuesten Zustände der kath. Kirche beider Ritus in Polen und Russland seit Katharina II.“ Malo godinah prije toga vremena pošlo je ruskoj vladi za rukom premamiti na svoju stranu višje duhovničtvo rusinske crkve u njekadašnjih poljskih pokrajinah, čim je tri miliuna dušah sjedinjene crkve prisilila da prestupe u odciepljenu rusku crkvu, što one i učiniše nemogav se oduprieti sili i nasilju. Koji nehtjedoše toga učiniti, a najpače duhovnici, biahu okrutno progonjeni. Redovnici sv. Basilia Velikoga biahu raztjerani iz svojih samostanah, i buduć ih nemogaše ništa skloniti da prevrnu vjerom, dade ih vlada silom odvesti u unutarnjost carstva pozatvorivši ih po razkolničkih samostanih, gdje su je na najprostije radnje silili, dočim je odmah zatim petrogradska razkolnička synoda izjavila, da su duhovničke časti i svih crkvenih preimućtvah lišeni. Dvadeset godinah trpili su ovi pravi izpovjednici vjere sve muke divnom postojanosti; dvadeset godinah nisu niti sv. mise prikazati, niti sv. pričesti primiti mogli. Ima tomu petnaest mjesecih, što je onim izmedju njih, koji sve te nevolje preživiše, dopušteno vratit se u svoje pokrajine, no nisu u stanju, da prema svom značaju živiti mogu, a oduzeta im je svaka mogućnost, pače izrikom im zabranjeno sjedinit se s braćom iz helmske biskupije. Tako se ovi dobom i pretrpljenimi nevoljami snuždeni starci nahode neprestano u iznimnom stanju, te za podnešenu biedu njihovih jadnih danah neima im dosad jošte ni odkud polaštice.

Od one sjedinjene rusinske crkve, koja je njekoč, dok je jošte postojala poljska kraljevina, cvietom cvala, a jošte prije sto godinah svoga metropolitu, nadbiskupa i sedam biskupah imala, ostalo su dosad samo jošte dvie biskupije u austrijskoj Galiciji, i jedna jedita u ruskoj Poljskoj. Što ova posljednju (helmsku) već nije postigla sudbina ostalih razkoljem progutanih biskupijah, to valja jedino pripisati pobožnosti i uzvisitom značaju njegova zadnjega biskupa Szymborskoga, godine 1851. preminuvšega, koj je divnom odvažnosti svim pretnjam i spletkam odoljeti znao.

Biskupija helmska, ležeć na razmedji sadanje kraljevine Poljske i carevine Ruske, obsiže njekadanje vojvodine lublinsku, podlasku i augustovsku, a sadanje gubernije lublinsku i augustovsku, te joj pripada do 280,000 viernih. Biskup i kaptol stoluju u Helmu, 15 miljah razdaleko od Lublina; tamo je i biskupijsko sjemenište. Red sv. Basilia ima u cieloj biskupiji pet samostanah. Svjetovno duhovničtvo je oženjeno; no biskup mora biti neoženjen. Poslje smrti biskupa Szymborskoga neima u Helmu biskupa, već g. Feraskiewicz, biskup in partibus, upravlja biskupijom.

Razkolničtvo, koje nikako neće da odustane od svoje osnove, a u ovaj par samo jedan cilj neposredno pred očima imade, da naime sasvim upropasti sjedinjenu crkvu, razkolničtvo, velju, a njemu na čelu petrogradska synoda, već odavna ovu propast pripraviše, a tomu vidimo sada posljedice.

Najprije je izposlovano, da je samostan Basilianacah u Rimu (?) zatvoren, a zatim bude ovim zabranjeno primati novake u svoje samostane u Poljskoj. Tim oni za njeko vreme moraju sasvim izumrieti, te u ovaj par neimaju više od deset misnikah za ono pet samostanah, što im je preostalo. Dolazi k tomu, da neimaju nikakova državnika, buduć je posljednji provincial iz zemlje otići morao, te živi od njekoliko godinah u Rimu. — Prije toga opravljahu se crkveni poslovi biskupije u ministarstvu nastave i bogoštovja (sada ravnateljstvo unutarnjih poslovah i bogoštovja) zajedno s poslovi kat. crkve. Sada pako postoji u tom ravnateljstvu osebni odsjek za sjedinjene Rusine, gdje je svaki upliv s katoličke strane u njihove naležnosti nemogućan. — Odkad je utanačen posljednji konkordat s Rimom, znala se je ruska vlada vazda ukloniti svakom pitanju o sjedinjenih Rusinih. — Novi ustroj njihovih početnih učionah stavlja ove učione pod neposredni upliv vlade, koja učiteljem propisuje, da rabe u poučanju razkolničke knjige.

To su već važni učini; a ima jošte važnijih. Vlada je sada uzela djelovati najviše na svjetovno duhovničtvo. Jedne gleda da za se predobije, druge da u strah natjera, a svuda svaku odpornost u napred zaprieči. Biskupski upravljatelj nastoji se svakom sukobu ugnuti koliko može; no žalibog s tim neće ništa opraviti. Njemu po boku stoji kanonik Ivan Pociej, čovjek slavohlepan, koj bi rad da izda ruskoj crkvi svoju biskupiju, kojoj svu težinu službene zaštite, koje se, kako je obće poznato, u velikoj mjeri uživa, ćutit daje. Ovaj Pociej spisao je knjigu pod naslovom: „Naš Spasitelj Isus Krst, prvi kršćani i njihove crkve,“ koja je god. 1852. u Varšavi izišla na svjetlo, a dekretom od 10. pros. 1857. stavljena u imenik zabranjenih knjigah. Ova knjiga, koju je otac Peter Semenenko u prosincu god. 1853 u poznanjskom časopisu velikom vještinom oprovrgao, zaudara jako po razkolničtvu. Kanonik Pociej oženjen je, zašto nemože postati biskupom; al je on izumio smjelu osnovu, kako da se odgojenje sjedinjenih Rusinah, a ponajviše biskupijsko sjemenište

preda razkolnikom u ruke. Tom nakanom bavi se on već dugo. Prije jedno pet godinah bude prijavljeno upravljatelju biskupije, da će u buduće oni sjemenišni pitomci, koji se osobitimi svojstvi odlikovali budu, vladinim troškom pošiljani biti na bogoslovnu (razkolničku) akademiju u Moskvu; najprije otidjoše onamo sin rečenoga kanonika Pocieja i njeki Szelemetko. God. 1855. bi druga četvorica za Moskvu odlučena, no videć ovi mladići, da se tu radi o njihovoj vjeri, nehtjedoše onamo ići, već biegom ukloniše se posljedicam neposluha svoga. Troje od njih boravi sada u Rimu. Ona dva prva (Pociej i Szelemetko) vratiše se prije godine danah kući, te nedavno imenovani su proti volji upravljateljevoj, koj je samo nakon dugotrajnog protivljenja na to privolio, za profesore u sjemeništu. Na drugoj strani primio je mjeseca kolovoza prošle godine upravljatelj biskupije od glavnoga ravnatelja unutarnjih poslovah i bogoštovja, g. Mahanowa, predlog za preustrojenje sjemeništa, koje bi se sasvim na vojničku urediti, te neposrednom nadgledu vlade podčiniti imalo. Biskupijski upravljatelj, bivši upravo tada bolestan, jako se je s toga predloga prepao, te malo da i zaglavio nije; preboliv ustručavao se je taj predlog podpisati, te toga do danas jošte, nemareći za sve pretnje i obećanja ruske vlade, učinio nije. Da on na taj predlog pristane, evo ti smrtne osude za cielu biskupiju! Kako stvar ta sada stoji, preostaje ruskoj vladi samo jošte jedno sredstvo — sila; no sva je prilika, da ona, osobito u sadanjih okolnostih, to sredstvo upotriebiti neće. Na drugi predlog kanonika Pocieja uveden je zavod za kćeri sjedinjenih svećenikah; čim i žene u rukah imadu.

To su sve samo sgoljni učini, nacrtani u svojoj turobnoj prostoti. Pogibelj je tamo velika, a razkolničtvo širi se sve dalje; njegovi gotovo matematično proračunani napredci pokazuju, da u tom poslu vlada krut i neoprostan sustav. Kada jednom potankosti o ovom nasilju i progonstvu po novom kroju oglašene budu, valjda će se pokazati, da ti oglasi nisu no logični posljedci onih već prije na zapovjed sv. otca Grgura XVI. objelodanjenih listinah.

Viestnik.

Iz Zagreba. Polag bečkih listovah bio je dne 21. ožujka u Beču svečanim načinom posvećen presvietli gospodin križevački biskup *Gjuro Smičiklas.* Posvetio ga je po obredu iztočne crkve, kako već prije javismo, grčko-katolički rumunjski fogaraški biskup, visokočastni gosp. Leményi léményski, uz podvorbu preuzvišenoga gosp. apoštolskoga vojničkoga vikara Leonarda, i biskupa Fr. Šav. Zennera, kao i mnogobrojnoga drugoga duhovničtva. Svetom ovom činu pribivalo je više odlične gospode našega naroda. — Čujemo, da će se presvietli gosp. biskup križevački na uzkrsni ponedjeljak dne 5. travnja u svoju biskupsku stolicu umiestit dati.

— Odbor upravljajući zakladom Jellačića bana podnio je svietlomu banu godišnje izvjestje o upravljanju iste zaklade za vrieme od 1. studenoga 1856. do zadnjega listopada 1857., koje je i tiskom oglašeno. Imetak te i s njom spojene kisežke zaklade iznosio je na koncu listopada 1857. 253,223 for. 8 kr. sr. Prošle godine dobilo je iz te zaklade 260 nemoćnih vojnikah, vojničkih udovah i sirotah iz svih hrvatsko-slavonsko-banatskih krajiških pukovnijah, zatim iz gradjanske Hrvatske i Slavonije, srbske Vojvodine i tamiškoga Banata, godišnju podporu po 40 for. sr.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu predao je uredničtvu g. *Friderik Nagel*, professor ovdješnje gimnazije, 5 for. sr. — Prinesak za isti kaptol, u 10. br. na ime g. Luke Rumplera upisani, poslan je od strane kotara *ivaničkoga*.

— Odlukom c. kr. hrvatsko-slavonskoga namjestničtva gradit će se na trošak vjerozakonske zaklade u Glogovnici, župi nadbiskupije zagrebačke, s temelja župna kuća, a popravljati tamošnja župna crkva. Za popravak ove proračunan je trošak na 9908 for. 39 kr. a za gradjenje onoga 3441 for. 22 kr. sr. Jevtinba za jedno i drugo djelo obdržavat će se u kotarskom uredu u Križevcih dne 29. ožujka.

— Čitamo u magjarskih listovih, da je družtvo sv. Stjepana u Pešti u svojoj zadnjoj sjednici odredilo, da se odmah družtvenim troškom tiska sbirka slovenskih (slovačkih) crkvenih pjesamah, koju je družtvu u to ime po sebi potvrdjenu poslao uzoriti kardinal i prabiskup ugarski Scitovszky.

Iz Beča. Polag „narodopisa carevine austrijske," izdanog od Drag. Czörniga, stanuje u Beču 362,000 Niemacah (medju njimi 15,000 Židovah), 83,000 Čehah, Moravacah i Slovakah, 6000 Poljakah i Rusinah, 10,000 Hrvatah, Srbaljah i Dalmatinacah, 3000 Slovinacah, 6000 Magjarah, 6000 Talijanah, 300 Rumunjah i 3500 inih narodnostih. — Katolički Čehoslaveni, na broju do 80,000, imadu po blagdanih u crkvi Bogorodice na nadbrežju (kod Liguorianah) u jutro propovjed, sv. misu, pod kojom puk češki pjeva, poslje podne kratki kršćanski nauk za šegrte, a u korizmi po nedjeljah poslje podne i križni put. I Poljaci imadu njekad u korizmi svoga propoviednika. Samo toli mnogobrojni Jugoslaveni ostavljeni su tamo u duhovnom obziru samim sebi.

Iz Ugarske. Dne 28. veljače t. god. izabrali su Praemonštratski redovnici, sakupljeni pod predsjedničtvom

presvietloga J. Šimora biskupa gjurskoga u Corni, tajnim odvjetovanjem tri svoja člana za izpražnjeno mjesto predstavnika svoga reda u Ugarskoj. Dne pako 4. ožujka imadoše Cistercite pod rukovodstvom preuzvišenoga g. vesprimskoga biskupa J. Ranoldera takov izbor za popunit mjesto nedavno preminuvšega svoga opata. Iz predložene trojice od svakoga reda izabrat će nj. veličanstvo car uslied novije naredbe onim predstavnika a ovim opata, dočim su prije ugarski kraljevi Benediktinom, Cistercitom i Praemonštratom bez svakoga predloga predstojnike imenovali.

Iz Praga. Učitelj vjere u starogradskoj gimnaziji Dr. Innoc. Frencl preuzeo je mjesto prečastnoga Dr. Pešine upravu sveto-ivanjske baštine.

Iz Mletakah. Za patriarku mletačkoga imenovan je g. Angelo Ramazotti, dosadanji pavijski biskup. On vuče lozu iz odlične obitelji u Milanu. Izučio je u Pavii pravoslovje, našto se je kratko vrieme bavio odvjetničtvom, a zatim stupio u duhovničko sjemenište u Milanu. Postavši misnikom utemeljio je svojim imetkom sirotište u Saronni, nedaleko od lombardezkoga glavnoga grada; a on sám stupio je u skupštinu Oblatah sv. Karla borromejskoga, kojim je zadatak, da župnikom u duhovnom pastirstvu pomažu i drže misije po biskupiji. Angelo Ramazotti utemeljio je i misionarsko sjemenište za Oceaniju. God. 1848., kad je u Milanu bila buna buknula, nadje on na ulici plačuće dječake njemačkih roditeljah. On se zauzme za tu ostavljenu djetcu i zakloni ju u svoje sirotište u Saronni. Pošto je naša vojska pobjedu održala i vratila se u Milan, povratio je on djetcu svojim roditeljem, što mu bude u toliku zaslugu upisano kod carskoga dvora, da je za biskupa u Pavii imenovan bio. U Pavii odlikovao se je on velikim razborom a zajedno čvrstim odvažnim značajem, čim je obćenito štovanje stekao. Prigodom posljednje poplave u onoj okolici pohitio je sám na lice nesreće, a svoju biskupsku palaču napunio povodnjom postradavšim i krova lišenim ubogim svietom. S toga mogu si Mletčani čestitati, što je izbor pao na takova muža, koj će im biti patriarkom.

Iz Talijanske. Bergamoski biskup opozvao je nedavna zabranu, koju je prošle godine izdao proti tamošnjim noviam: „Gazetta di Bergamo," pošto se je učrednik Cremonesi crkvenim zakonom podložio, i svojim dosadanjim ponašanjem pokazao, da náda g. biskupa glede njega neće izprazna biti.

Iz Francezke. Sva Lacordaire-ova djela mogu se dobiti u Parizu u 6 svezah za 20 franakah (Rue Saint-Sulpice, kod udove Poussielgue-Rusand). I. svez: Vie de Saint Dominique. II. III. i IV. Conférences de Notre-Dames de Paris. V. Conférences de Toulouse. VI. Mélanges. I pojedince može se dostati životopis sv. Dominika za 3 fr.; toulouske propovjedi za 7 fr.; a notredamske i toulouske propovjedi zajedno za 17 fr.

Iz New-Yorka. Češki duhovnik Krásný, koj je već od dužega vremena kod crkve sv. Ivana namiešten kao pomoćnik, nastoji iz svih silah, da mnoge po New-Yorku raztrešene Čehe složi u jednu obćinu. U to ime drži on u rečenoj crkvi svake nedjelje poslje večernice česku propovjed, a od njegove revnosti i ljubavi svojih zemljakah nadat se je moći, da će mu nakana sretno za rukom poći.

* Bogoslovci i pitomci sathmarskoga sjemeništa sklopili su medju sobom družtvo tim namjerkom, da čudoispravnim životom i književnimi radnjami promiču bogoslovnu naobraženost. Za ljetos obvezaše se članovi toga družtva, da će životopise svetacah Ugarske zemlje iz Bollandistah prevesti na magjarštinu.

* Na iztočnih stranah Asije: u Korei, u Kočinčini, u Kitaju, u Tonkinu i Oceaniji zaslužilo je u najnovije doba 96 katoličkih svećenikah slavnu mučeničku krunu. U Rimu radi se o kanonisaciji tih zatočnikah svete vjere.

* Lucian Bonaparte redjen je u prvoj polovini prosinca p. g. u misnika. Primio je misničtvo iz rukuh istoga sv. otca u privatnoj vatikanskoj kapeli. Odmah zatim služio je mladu misu.

* Biskupi sjevero-amerikanski sbilja su kupili u Rimu samostan Umilta. Bit će to amerikanski collegium, gdje će se obrazovati bogoslovci i duhovnici amerikanski. U Rimu ima takovih zavodah osam, naime: francezki, belgijanski, englezki, škotski, irski, njemački, grčki i nad ine slavniji zavod Propagande.

* Polag viestih, što ih donose englezke novine, buknulo je u najnovije doba i na otoku Madagaskaru progonstvo proti kršćanom. Razjareni pogani ubili su 13 kršćanah, 60 okrutno izmučili a 60 bacili u tamnice. Glasa se, da će se francezka vlada oružanom rukom zauzeti za progonjenike.

* Slavni francezki propoviednik otac **Ravignan** umro je dne 12 veljače u Parizu.

* Nedavna vratio se je iz Rima visokočastni biskup tršćanski; a visokočastni g. biskup budjejovički Valerian Jirsík sprema se ove godine na put u Rim.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuše: g. Franjo Jellenić, izsluženi župnik dubravski u Medjumurju; i g. Janko Matelić, duh. pomoćnik u Turnišći.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 13. U ČETVRTAK I. TRAVNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Slunjska brda i tamošnji žitelji.

Na 22½ četvornih miljah slunjske pukovine, u 5730 graničarskih, a 165 koje carskih koje obćinskih kućah žive 60,974 duše, od kojih 5454 opravljaju vojničku službu. Koje u šumah, u oranicah, u pašnicih, u klisurah imadu 207277 jutarah zemlje, od a svega toga plaćahu dosad poreza 31,300 for. 47 kr. sr. Kućni život, kako u cieloj našoj domovini, jest i u slunjskom regimentu patriarkalan. O životu ovom pisano je u naših domaćih listovih na svaku ruku dosta. Ja mislim, da postanak i uzdržanje toga družtvenoga života neima svoj začetak u ćudi naroda, već s onkraj tamo u sukromnih, amo u višjih državnih svrhah.

Da sada žive Abraham, Isaak i Jakov, i da je sadašnja čeljad prema tadašnjoj, vladao bi i sada pobožan, krotak i miroljubiv duh u družtvu. Nu od onda se je zemlja njekoliko putah u steraljih svojih promienila, a narod križanjem ženidbenim u rodu i krvi preinačio se. Da se tko navrne s puta kućam i pogleda oranice i polja i glavice oko i pokraj kućah, začudio bi se pećini, šljunku i piesku ondje med travom, vinogradom i usjevom, gdje se jim nije nadao. Ovdje imade zemlje svakojake: gline crne i žute, pieska biela, crna i crvena, te kad izore graničar njivu pa ju s daleka zagledaš kako se crveni, rekao bi: Eno gledaj prostrta crvena sukna, ajdemo da si krojimo kabanice! Dalje i gori više u regimentu imade mnogo više krša i klisurah.

Patrialkalni život, gdje ga zakon zemaljski silovito neuzdržava, razpada se, a družba razbjegava se u osebunjke, da svaki svoj u svojem bude. Čini mi se, da družinsku poslušnost, radenu marljivost u patriarkalnom životu najbolje izražuje česka poslovica: Pán kaže psovi, pes ocasovi (repu), pes si lehne, ocas se nehne. Podmetni slovesna neslovesnim i znat ćeš hrvatski. U patriarkalnom životu sve je sviuh a jednoga je sve i ništa. —

I ovaj Hrvat ljubi svoju domovinu; i njemu se na svojem ognjištu čini svjetliji dim od vatre u tudjinstvu. Ma tko ju za ime božje toli krasnu, da je još siromašnija, nebi ljubio?! Sunce se njezino u vodenoj prašini na slapovih Mrežnice i vodopadih Korane poigrava u raznih bojah, misleć, šta bi bilo, da toliko i takovih sunacah imade? Slunjskih vodopadah ponor jedan doziva drugoga glasom svoga vodolomja da izidje, te se divi djelu rukuh božjih. Mjesec i zviezde ob noć izlaze, da se u rečenih riekah okuplju, a da im je milije, svu ovu okolicu pokriju koprenom od zlata. Kukci u nebrojenoj množini i različitih mastih zuje naokolo, — sove i netopiri (šišmiši) čine na nje lov, i da tko pozorno sluša, čuo bi, kako šarena krilca i prsi kukčeve pucaju pod oštrimi zubî požderljiva šišmiša. I zima imade svoju ljepotu i dražest u sanicah i lovu. Mnogo bi više divjačine bilo, da se na nju bez razloga nenišani.

Stara je pravica: tko hoće zalogaj prožvakati, mora ga prije u usta unieti, dakle raditi. Jer neće slunjska brda u Zagreb, morale bi zagrebačke gore k njim; to nije stara pravica, to je tako lienost slunjskih brdah — dakle raditi i promicati. I ovuda narod radi i teža polje. Sije pšenicu, raž, ječam, kukuruz, sirak, zob i proso. Rodilo žito druge vrsti po svietu koliko mu drago obiljnostju; blagoslovio Bog rosicom iz neba i plodom zemlje u prostranoj mjeri svoje milosti, a nerodila proja ovdje, to neima u ovih stranah hleba. Sadi i sije se ovud pasulj, repa, kupus i bob. Sbilja! možebit da neće biti „Katol. listu“ zazorno, ako mu kažem, kako je na bobu postala biljega od nokta. — Jedna udovica sijaše na svojoj njivi bob; dosijala sjeme, al ostalo prazno njekoliko razorah; tužna prigrliv nješto svoje djetce oko sebe uzdahne. Ono idu dva čovjeka i nazvavši joj božju pomoć zapitaju: što se je tako snujila? — Kako

se nebi snuždila? Evo djetca su, a nestà mi sjemena. — Jedan od putnikah reći će: Sjedi te nareži nokatah u zaslon, a kad si narezala, posij obrezke. — Tako žena učini, pa kad bob ponikne, imaše i imade biljegu od nokta. Ova dva putnika bješe Isus sa sv. Petrom — tako priča narod.

Žitelji ovdješnji imadu i vinogradah i goje lozu, koja suzi kapljicom, kakovu sv Pavao svjetovaše učeniku svojem Timoteu, da ju troši radi slabosti želudca. Dobrotom slovi lisačko vino, u okolici njekadašnje opatije St. Georgii de Lisac.

Za njekoliko prošlih loših godinah njekoji su svoje blago oslabili a mnogi na hlebu pojeli. Šta će ove godine biti s ovoga svieta? — jer mu je gràd ubio, suša osušila a mraz opurio sočivo i proju. Nebi ovaj puk ovdje toliko put tražio koru hleba oko zdjele, da se ogleda na ono, što je bilo, i da pogleda hrpu danah, što imadu do nova hleba dojti i projti. Dok mu valja poslovica: Hvala Bogu i Božiću! imamo kruha u košiću, — došao tko mu drago i odkud mu drago, dobro je došao i pristao; a kad nestane hleba kod kuće, nedobije ga ovaj nigdje van u karlovačkom hambaru za gotov novac, a upravo novac jeste, što graničar mučno steče.

Kao što većinom u našoj domovini, nisu nit ovdje sela kommassirana: susjed susjeda s glavice na glavicu dovikuje; svaka kuća imade pastira, pače više pastirah, a to je dàkako velika zapreka polazku učione i crkve. Medjutim, kako jurve drugom prilikom rekoh, narod je pobožan, osobito veliki štovalac i obdržatelj zavjetah; običaje bo se u svakoj nesretnoj i sretnoj prigodi, kasala se duše, tiela ili gospodarstva, ovomu il onomu svetomu pomoćniku zavjetovati, pa učinjeni zavjet ili sám ili sva kuća rekla, ovršavaju od sve kuće za cielo oni, koji su za onaj dan pri domu.

Tko bi tražio, mogao bi najti u ovome puku svih sedam darovah Duha svetoga. Njekoji tinjaju pod vlast i lubanjah u mozgu, njekoji kucaju pod kožom u grudih i srcu. Sunce tako sjaje u svjetlu i vatri, da ga ljudsko oko bez suzah i zasljepe gledati nemože: rekao bi čisto je i prečisto; pa ipak kad se kano zaboraviv oda svuh stranah nezakloni svjetlom, i ná njem se pjegah viditi može. Neka bude tih zrak, da niti travicom niti hvojicom nemaše vjetrić nikakav; bilo površje Mrežnice i Korane mirno kako mu drago, da okom nabora od talasa vidit i opazit nemožeš, pazi dobro i opazit ćeš kukca, kako po njem Iplovi, te ploveć talase kroji. I na jasiki najti je istak da se kreće, jer se je pod nju po narodnoj priči Bogorodica zaklonila, te od ono doba s prevelike časti i poniznosti trepti.

Kao pošast pruža se od sela do sela, od kuće do kuće, od duše do duše neman svuh sedam glavnih griehah, — a ovoj se sedmoglavoj aždaji nije našao junak, pače imade ih junačinah, koji burkaju i mute tisuće požudah u grudih muževah i ženah i čeljadi svake dobe.

Od onih zapovjedih, koje Bog svojom rukom na kamenih pločah napisà i med grmljavinom izdà, neće da sedme ovaj puk pravo razumie; nemože pravo da dokuči i pozna medju med svojim i tudjim. Njeki kažu, da je vrelo tomu zlu u tom, što je naroda toga cviet u vojsci, što s vojskom i za vojskom ide, — a s vojskom putuje mnogo opačinah. Njeki vele, da je tomu velika poluga uprava politička i patriarkalni život, koj neda, da svaki svoje imade, da si može šta zaslužiti, s toga da ničije svojine nepoštuje, da je s toga željan svega i lakom, što vidi i ponieti može. — Namah preko Kupe druga je uprava; nuz Dunav i Vltanu, nuz Tičin živući narod inako je politički ustrojen; države na Nevi, na Visli, na Temzi, na Sajni svoje posebne i različne imadu ustave: pa kako je tamo? Neću kazati baš ni jedne, već ću zamučati sve grozovite viesti o previjanih zločinih i tatbinah, koje njeke novine i knjige raztrubljuju, kano da točnim opisom zla hoće da uče mladost i čitatelje, potičuć na slična nesramna i opaka djela. Što bi s takovimi novinami i knjigami, neću da učim one, koji visoko sjede, a nisam se na to ni naduo. Župnik, koliko je moguće, znade, što se u župi radi, poznade ljude i zločince — nauča i opominje; — ali onaj, komu najviše nauka i opomenah treba, neće da dojde u crkvu, a kad dojde, scieni, da nije o njegovoj opakoj slaboći govor; uklanja se glasu i oku svoga duhovnoga pastira; izpovieda se u drugoj tudjoj župi, a po cedulju dojde u gomili, ili čeka dok nastupi vrieme, da uzkrsnu izpovjed i bez cedulje obaviti može. — „Neka ga župnik silom na red i u crkvu nagoni," — reći će tkogod. To bi mogao učiniti; možebit da su njeki njegda i činili, jer si je dosjetljiva opačina našla rieč: „Ako me goniš u crkvu, nećeš me nagoniti, da se molim." Čim se župnik više zaliće pod oblast svjetovne vlasti, sve to niže pada njegov ugled, — a napokon dosadi, pa eto ti nemoći, eto po župi smieha! Nemože biti župnik u tom zlu tužitelj, van da sa svjedoci zločinca uprav kod opakoga djela zateče, jer bi mu kazali: taj ti je to na izpovjedi čuo, gle! što radi. S toga prolazećih žalostnih posljedicah množinu i kolikoću i daljinu mučno će tko izbrojit i izmjeriti.

Obće kršćanske svetkovine narod ovaj ovdje posebnim narodnim običajem slavi. Amo se broji

običaj o Božiću, Uzkrsu i pirovih iz pušakah bacati. Patent carski, koj svim drugim po ostalih krunovinah živućim žiteljem dozvoljava imati oružje nuz oružnu dopustnicu, ovdje ga dopušta i bez nje, gdje je narodna nošnja takova i običaj nosit oružje o pojasu. Praskava i bučna ova radost često putih pretvorila se je u turobnu žalost, često u požar i osakaćenje, a neriedko u pogreb. Zapovjedju od 30. prosinca 1857. zapovjednik slunjskoga regimenta zabranio i na vječita vremena dotrgao je običaj o rečenih praznicih iz pušakah pucati.

Gdjekojega domoljuba i štovatelja narodnih običajah možebit da će ta zabrana ljuto se srca kosnuti, dok pomisli, da ovom naredbom listak narodnoga ponosa padè u vječnu zaboravnost. Nu istom čovjekoljubu uzniet će se duša na zahvalnost, kad pomisli, koliko će manje biti s toga žalostnih slučajevah, tužnih prigodah, užasnih prizorah, a redji stanovnici kaznionice uslied nagla srca i brze ruke, koja trgne pištolj izza pojasa i razdvoji smrtnim zrnom milovanih dvoje.

Vele fisiologi, da čime se čovjek bavi, od onoga i nrave prima: govedar od govedčeta, ovčar od ovacah, a koj se bavi oružjem, da je divlji i žešći od onoga, koj nezna puški glasa. Ni deseti nebi sjedio okovan, gdje sjedi, niti nebi nagomilavao hrpu sudbenih spisah sa iztraživanjem svojih krivnjah, da mu nije bilo, kad mu strast uzavri često za malu uvredu, puške o pojasu. Da je Esau imao pušku, kad ga je Jakov za prvorodstvo lukavo prehinio, valjda nebi bio pobjegao zdrav; nu poslje i sám mu Esau podje na susret i pomiri se s bratom. Sv. Petar jednim je mahom uho Malkusu odparao; možebit bi i drugi put bio mahnuo, da ga nije Meštar ukorio: Petre, zatakni mač u nožnicu, jer tko se mačem služi, pogiba od mača.

Zapovjed, koja bi sasvim zabranila nošnju oružja — a ova nebi bila van produženje one, koja jur odnjekle zabranjuje dolaziti pod oružjem na vašar i u gradove — kod kordunaša veliku bi u družtvenom životu i znatnu promjenu prouzročila, jer je kordunašu puška mila drûga i uzglavje na počinku.

Ostali evropski narodi ostavili su u promaku vremena surove svoje običaje, kao nedolikujuće dobi napredka i kršćanstva, a time nisu od čestitoga svoga imena i porekla ništa izgubili, pače se proslavili, priljubiv mekanije i ugladjenije nrave. „K poganstvu Leonide i Fabricia družtvo se evropsko, da bi i htilo, vratiti nemože: ili mora biti kršćansko ili propasti.“ Ove rieči prem je uzoriti stožernik i arcibiskup bečki na drugom mjestu i u drugih okolnostih rekao, mogu se amo prilagoditi, jer su osnovane na izkustvu i istinite. Pogansko junačtvo, ponosno necienom svojega i tudjega života, pobija kršćanska vjera svojom uzvišenosti.

Kao što svakomu nadleži dužnost, da život svoj čuva, obezbjedjuje, i produžit ako nemože, a ono da promiče do volje božje: tako nije nikomu dana oblast, da u naglosti, u uzburkanoj strasti ugasi luč života svomu bližnjemu; da utrne pamet, koja bi možebiti svjetovanjem i naučanjem mogla prednjačiti drugim; da ukoči ruke, koje bi umjetnostju i vještinom na vaviek proslavile ime svojega zavičaja. Čuo i vidio sam nesretnih slučajevah naprasnoga i silovitoga osakaćenja i ubojstva, i mogao bi više žalostnih primjerah napisati Mogao bi kazati, kako je otac sina svojega, dječaka od 13 godinah, poslao sa stokom na pašu. Diete zadocni kući: zaspalo je pod hrastom. Otac ljutit pojuri u potragu, najde dječaka spavajućeg, trgne pištolj, i nesreća bi s njim, pištolj sastavi i probije srce sina mu. S gromom puščanim nestà ljutosti u prsih otčevih, nu ostaše prsa sinovlja od tanela probijena, koža od dima barutnoga crna, i jer bì ciev od kubure blizo — opržena. — No neću da nastavljam; neka vječita zaboravnost pokrije crna djela, koja nisu često putah posljedice pakosti, ružnoga koristoljubja, gadne sebičnosti, koliko su povod nesretne prilike. Dok se god nauk Spasiteljevih riečih kod Mat. 5, 20. neuvreži u mozag i neprelije u krv ljudsku, dotle će stenjati čovječanstvo pod okrutničtvom dana. Dosta je danu zloća svoja, a kad zloću ovu jošte ljudi med sobom umnožavaju, prava je nesreća, da se čovjek rodi.

Misije katoličke crkve.

(Polag Chateaubrianda ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

VII. Misije Antilske.

Postanak francezkih naseobinah na Antillah ili Ant-ilah t. j. protuotocih tako nazvanih s toga, što se s njimi prvimi sastajemo na ulazu u zaljev meksikanski, pada u godinu 1627. kad Enambuc sagradi jednu tvrdjicu na otoku sv. Kristofora i ostavi u njoj njekoliko obiteljih.

Biaše tada u običaju, te su vjeroviestnike postavljali za duhovnike odaljenim naseobinam, budući ima i u vjeri one srčanosti i odvažnosti, koja je odlikovala prve muževe, što odoše tražit sreću u novi sviet. Braća propovjednici iz družbe

sv. Ljudevita, otci Karmelite, Kapucini i Jezuite posvetiše se obučanju Karaibah i crnacah, i svim inim poslovom, što ih iziskivahu netom postale naše naseobine sv. Kristofora, Guadeloupe, Martinique i sv. Dominika.

Dandanas nezna se ništa točnijega i savršenijega o Antilah, nego što je u svojoj povjestnici napisao otac Dutertre, vjeroviestnik iz družbe sv. Ljudevita.

„Karaibi su, kaže on, veliki sanjari; na svom lice izražava im se njeka tuga i nujnost; oni običavaju po pol dana provesti sjedeć na rtu kakove pećine ili vrh kakove obale upirući oči ili u zemlju ili u more, a uz to mukom muče. Oni su od naravi dobrodušni i ljubki, razgovorni i sućutni i to do suzah nad nesrećom naših Francezah, a okrutni su samo proti svojim zakletim neprijateljem."

„Majke ljube najvećom nježnosti svoja čeda i vazda su na oprezu, da odvrate sve ono, što bi se njihovoj djeci nevoljna sbiti moglo; one ju drže skoro cjeo dan na grudih, pa i ob noć; i doista čudnovato je, da ovako ležeć na visećih posteljah, koje su dosta neprikladne, nikad nijedno nesaduše. Na svih svojih putevih, što čine, bilo kopnom ili morem, one si nose djecu pod pazuhi u vunenoj posteljici, što visi na rubcu, svezanom gori nad rameni, da si tako uviek imadu pred očima svoje milo i drago. [1])"

Čovjek bi mislio, da čita koju crtu iz Plutarka.

Od naravi sklon, da smatra stvari s jednostavnoga i nježnoga gledišta, dira u srdce otac Dutertre, kad govori o crncih. Medjutim on ih nepredstavlja poput philantropah kao prekriepostne ljude; ali on miloćudno, dobrodušno i njekim divnim svojstvom opisuje njihova čuvstva.

„Biaše, kaže on, u Guadeloupi mlada crnica tako osvjedočena o svojoj nevolji, da ju njen gospodar nikako nemogaše skloniti, da se uda za crnca, koga joj on predstavi. . . . . Ona čekaše, da ju duhovnik (kod žrtvenika) zapita, hoćeš-li za toga čovjeka poći? jerbo tada odgovori s takovom odlučnosti, koja nas zapanji: Ne otče! neću ni za ovoga, ni za ikojega drugoga poći; dosta mi je, što sam sama nesretna, te neću da rodim djecu, koja bi bila možebiti nesretnija od mene, s čega bi mi muke i tuge njihove veće jade zadavale, nego-li moje vlastite. Ona ostadè stalna svom djevojačkom stališu, te bude obično zvana otočkom djevicom."

Zatim nastavlja isti otac nacrt običajah crnačkih, opisuje njihov kućni život, i čini da obljubimo njihovu nježnost napram svojoj djeci. On začinja svoje pripoviedanje izrekami iz Seneke, koj govori o jednostavnosti kolibicah, gdje življahu puci zlatne dobe; dalje on navodi Platona, a još više Homera, koj kaže, da bozi robstvu polovinu njegove krieposti oduzeše. Dimidium mentis Jupiter illis aufert. On prispodablja divljega Karaibu u svojoj slobodi s divljim crncem u robstvu, te pokazuje, kako kršćanstvo pomaže posljednjemu, da lasnije podnosi težke svoje nevolje.

Zavladavšim običajem vieka prigovaralo se svećenstvu, da brani robstvo, a da prija ugnjetavaaju ljudih; no ipak je živa istina, da nitko nije tolikom silom i srčanosti uzdignuo glas svoj za dobro robovah, malenih i ubogih, kao što crkveni pisci. Oni neprestano tvrdijahu i drže, da je sloboda nezagodivo pravo kršćanina. Protestantski naseonik, osvjedočen o toj istini, da zadovolji svojim požudam, i da smiri svoju sviest, nije dao krstiti svoje crnce do u čas smrti, dà često bojeć se, da bolestnik ozdraviv kao kršćanin nepotraži svoju slobodu, pustio ih je umrieti u krivobožtvu. [1]) Vjera se ovdje ukazuje isto tako krasna, kao što je pogana skupost.

Tako blagoćudan i nabožan glas, kojim vjeroviestnici govorahu o crncih po naših naseobinah, biaše jedini, koj je umu i čovječnosti dolikovao. Taj glas je i gospodare činio blažije, a i robove krepostnije. On je zastupao čovječnost tako, da nije škodio nit domovini, niti narušio poredak i osobine. Ohole rieči sve su kasnije upropastile: ugušile su isto milosrdje; jer tko bi se usudio jošte braniti crnce poslje zločinah, koje počiniše? Toliko zla učinismo mi! toliko preliepih stvarih potratismo svojom krivnjom!

Što se tiče prirodopisa, otac Dutertre označuje kadšto cielu životinju samo jednom crtom; on zove leptira jednim imenom: nebeskim cvietom; ovo je stih i otca Commire o leptiru:

Florem putares nare per liquidum aetera.

„Perje od ptice plamenca (Flamingo), kaže on, putene je masti, no kada leti proti suncu, čini se da je razplamćeno poput goruće baklje. [2])"

Buffon nije ljepše narisao let ikoje ptice od antilskoga povjestnika. „Ova ptica (la frégate) ima truda, dok se digne vrh granja, ali kad se jednom pusti u let, vidi se, kan da prosieca zrak laganim letom, držeć razapeta krila tako, da skoro njimi nit negiblje. Ako-li ju kadšto teža kiše il navala vjetra uznemiruje, ona im prkosi, te se uzpne u srednje predjele zraka, pa izmakne vidu ljudskom. [3])"

[1]) Hist. des Ant. tom II. pag. 375.

[1]) Hist. des Ant. tom. II. pag. 503.
[2]) Idem tom. II. pag. 268.
[3]) Idem II. pag. 269.

Ženku od medosasa (kolibri), kako gradi gnjezdo, predstavlja on ovako: „Ona izgrebe, ako se može tako reći, svu vunu, što joj mužak donese, te ju rasmrsi nit po nit svojim kljunićem i svojimi nožicami; zatim uredi gnjezdo, koje nije veće od polovine golubinjega jajeta. Kad već načini tu malenu sgradicu, onda tisućkrat okolo nje obidje, da ju izgladi iz vana svojim kljunićem, a iz nutra repićem. . . . Nemogoh nikad opaziti, što mati donosi u kljunu svojim mladim za hranu, ako im nedaje sisat svoj jezik, koj je, kako mislim, sav meden od soka, što ga izsisa iz cvieća.“

Ako vrstnoća opisivanja sastoji u tom, da se poda točan pojam o stvarih, predstavljajuć ih zajedno u ugodnom licu, to je antilski vjeroviestnik dopro do te vrstnoće.

(Dalje će sliediti.)

Neumrlost duše.

(Oda od G. Državina.)

Pohrvatio *J. I-nin.*

Tiho puče! ajd do biesa
Liepog svieta mudrače!
Istina mi iz nebesa'
Tajnu svoju kazat će. —
Reci, da l' ću življet trajno? —
Bezsmrtna li duša má? —
Ah! zamnje mi glasak tajno:
Živ Bog — živa 'e duša tvá!

Živa 'e duša moja, živa —
I življet će bez kraja;
Dike bo se viek uživa
Stvorac zemlje i raja.
Živi trajno jedinstveni:
Vjekovi ga nesatrù;
Svim stvorovi obkruženi,
Živi vječno — vječni duh.

Duh čist, mudar, jak i bitan
U tren isti 'e tam i tù;
Brži od bljeska, strelovitan,
Uviek, svud i sav u svù.
Neosjetljiv, nevidivi,
U želji, umu po vas dan;
U svom biću nestiživi
Živ je u meni i mene van.

Ćutit, slušat duh sposobni,
Znat sve i sve viditi!
Velik sviet i prašak drobni
Zapriet i izmjeriti;
Bezdno mere preplivati,
I udaljit biesni grom;
Zemlju s nebom pak spajati
Sunčanim ju gret žarom.

Moguć vrieme brzotečno —
S prošlim dočast vezati,
I blaženstvo činit vječno
Te s mrtvimi viećati;
Sapet krasom koj istine
Nadjeja se neumrt:
Može l' duh taj da pogine,
Da ga skrši prieka smrt?

Je l' moguće, da car sveti,
Gospod svuda i svega,
Taj duh, — um, taj zrak pameti,
Isti lik taj Višajega
Slavom takvom proslaviti
Htjedè samo za ov svit,
Vječnom tminom tad ga skriti?
Ne, ne! to nemože bit! —

Nij' moguće, s trulom páti
Bez plama, koj netrne,
U bojištu vojnik ljuti
U smrt ljutu da srne;
Vlast bi težku car pustio,
Uzeo bi sudac mít,
Nit bi strasti tko krotio,
Da viek duh mu neće žit.

U prorocih govoraše
Duh taj božju istinu,
Govornike usanjaše,
S ljudstva gone da tminu,
Tamnicah se taj nestraši,
Ni silniku pravo reć,
Nesamrtnost što da splaši,
Kad nemože u grob leć?

Mudrost vječna kad sve stvori
S odluke božanstvene;
Duh u blato kad zatvori,
Čudom stvori tad mene!
Duh i zemlja sjedinjeni
Ćutilah mi čine pet:
Tielo posta sviet vremeni,
A duh ostà — obraz svet.

Ja bezsmrtan! — upućuje
Još me u tom isti san;
On mi ćuti uspavljuje,
Al' će dušu silit man;

U snu pusti ona tielo —
Putujuć put težak svoj;
Radi, vuče, goni smjelo,
Da me u snu bije snoj.

Prošle sravnim kad godine
S izčeznulim prošlim snom,
U njem prošle njekoč čine
Vidih s prošlom razmnivom;
A kad to se pobit neda,
Da pred sankom življah ja:
Po snu smrtnom tak s dosljeda
Živiti će duša má!

Tmina košto svjetlost skriva,
Život tako skriva smrt.
Al' za tminom svjetlost živa,
Samo što ju nemož' strt.
Tak i duša, od'šav s tiela
Živi — svjetlost živi kak;
Iznad gnjilih tih predjelah
S iztočnikom živi pak.

(Konac sliediti će.)

Dopis.

Iz Beča od 27. ožujka od *Fr. M.* — Doznavši, da će u skoro presvietli i prečastni gosp. *Juraj Smičiklas*, naimenovani križevački biskup, dojti ovamo u Beč, da ga po obredu iztočne crkve posvete za biskupa, oćutismo u grudih neizmjerno veselje, i kao nevina dječica čekasmo otčev dolazak, to da ga željni mi ugledamo, to da presveti čin možemo vidjeti, a to radujuć se, što dobismo za biskupa u naše krajeve vrla muža rodjena u naših krajevih. I u istinu po božjoj milosti došavšega zdrava i vesela dočekasmo, ugledasmo, vidismo i bismo svjedoci njegova posvećenja, koje bì u župnoj grčko-katoličkoj crkvi velike mučenice sv. Barbare u Beču dne 21. ožujka 1858. ovršeno.

Presvietli i prečastni gosp. Juraj Smičiklas rodi se god. 1816. u Reštovu, selu pripadajućem sošičkoj župi u vojnoj krajini slunjske pukovine. Maleno i nejako diete jur pokazà znake blaga ponašanja, mirne i umiljate ćudi, dobra srdca i velike oddanosti pram svojim roditeljem, koji, ugledavši izvrstnosti svoga miloga čeda, poslaše ga u učionu i predadoše učiteljskoj skrbi. Njegovi učitelji, kano da su znali, što će poslje biti iz njihovoga učenika, brinili su se najviše oko njega, neostavljajuć ni drugu povjerenu si djecu voditi po pravoj stazi, koja vodi k prosvjeti, blagostanju, k pobožnosti i nebeskom otcu. Svemogućega, komu su sva tajna i budućа odkrita, bì volja jur onda, da svoga slugu Jurja nauči svoje puteve i priredi ga za toli uzvišeno dostojanstvo u svojoj crkvi; zato mu dade pet grivnah, po kojih si Juraj dobavi još pet drugih. Svršiv nauke, koje su potrebite za gimnaziju, vidit je bilo kano da mu Krösova sreća neide na ruku; nu i ovdje pokazà se dobrostiva božja desnica, koja nepripušta, da dobro sjeme neuzraste u veliko stablo, nego poslà mu pomoćnicu desnicu pokojnoga gosp. križevačkoga biskupa Gavre Smičiklasa, koj, vidivši sposobnosti njegove, poslà ga u Vinkovce gimnazijalne učit se nauke, gdje mu potrebite stvari nije pokojnik uzkraćivao. Odaljen od svojih milih roditeljah i svoga velikoga dobročinitelja, najbolje, kako se može zahtievati, svrši gimnazijalne nauke, i bì primljen za bogoslovca u križevačku biskupiju. Kao bogoslovac u grčko-katoličkom sjemeništu u Zagrebu spominjajući se, zašto je ostavio sviet i njegovu slavu, a došao tamo, najpomnjivije i najradje čitaše bogoslovne knjige, i na toliko uznapredovà u bogoslovnih znanostih, da je sve nauke, propisane za četiri godine, za dvie godine danah svršio s najboljim uspjehom. Molitva biaše mu svagdanja najmilija duševna hrana; a kad mu bì volja odmorit se malo, najugodnija mu biaše zabava promatranje i razglabanje, čim bi se moglo najlasnije, najbolje i najbrže pomoći našemu narodu, za koj bì po Bogu odredjen. Toga radi dobro proučì bogoslovne nauke, crkvene obrede i pjevanje, osobito pako način onaj, kojim bi najlaglje moguće bilo ostalu nesjedinjenu braću privesti u božju crkvu i sjedinit ju s Isusovim na zemlji namjestnikom.

Sve to proučiv i noseć u ruci palmu krasne i mnogoštovane nevinosti pristupi k božjemu žrtveniku, gdje sve svoje a i sebe samoga predà volji božjoj, neka s njim zapovieda, kako je odredila. Ovdje ga pokojni križevački biskup posvetì za svećenika; i poslje kako on obećà svomu posvetitelju neprekidnu pomnju u božjem vinogradu i poslušnost u svakoj struci, bì odredjen za veličkoga župnoga upravitelja, zatim za župnika u Kričkah; oba su mjesta u Dalmaciji, gdje je zajedno obnašao i čast biskupskoga namjestnika. Zatim je postao župnik novosadski u Srbskoj Vojvodini, a najposlje bude imenovan križevačkim župnikom i ujedno ondje najmladjim kanonikom. Naravno, da je svagdje radio prema svojem obećanju, što potvrdjuje i velika žalost njegovih župljanah, kad ih ostavljaše, zasvjedočena pri njegovom odlazku od njih.

Dobri Bog pozvà presv. i preč. Gavru Smičiklasa, križevačkoga biskupa, k sebi, da mu podieli vječnu nagradu za njegovo poslovanje, dana 14. ožujka 1856; tako ostà križevačka biskupija lišena svoga vrhovnoga pastira. Njegovo c. k. apošt. veličanstvo Franjo Josip I. naš cesar nasljedujući primjer ostalih pobožnih carevah i kraljevah, nemogaše odoljeti srdcu, da naskoro nenaimenuje križevačkoga biskupa, te tako ovoj crkvi da nepomogne. Kao što uviek, tako i sada imajuć pred očima blagostanje hrvatskoga naroda, a osobito blagostanje Isusove crkve, dana 4. srpnja 1857. u Laksenburgu

najmilostivije se dostoji naimenovati Jurja Smičiklasa, člana sl. križevačkoga kaptola i tamošnjega župnika, za križevačkoga biskupa. Sveti otac papa Pio IX. dana 21. prosinca 1857. odobrì naimenovanje, gojeć najveću nadu, da će po mudru njegovu upravljanju biskupije u njoj postići crkva svoju svetu svrhu.

Sve se je ovo dogadjalo po pripisanom načinu, i ljudi obećaše svoju pomoć; al još nedobì višje pomoći — božje milosti, koja bi ga pomagala u težkom ovom poslovanju. Premda mu sv. otac Pio IX, njegovo c. k. apoštol. veličanstvo car, ostali presv. biskupi, slavni križevački kaptol i sva biskupija dadoše svoj blagoslov; nu sve to biaše još nedostatno bez blagoslova božjega. Zato i pohrlì naimenovani presv. gosp. biskup u Beč, da primi po svetom činu božju milost i višnji blagoslov. Shodno toli velikomu daru sv. Duha bì urešena i nakićena crkvica sv. Barbare, a pristojno svetomu činu bì u red stavljena i crkvena sprava. Okolo 9 satih u jutro 21. ožujka t. g. imao je naimenovani biskup dojti u istu crkvicu. U to doba sakupi se mnogobrojno svećenstvo obojega obreda višjega i nižjega čina; šteta samo što nedodje veći broj svjetovnjakah, koji valjda nisu znali, da će se tako važan i svet čin ovršiti u njihovoj omiljeloj crkvici. 6 akolitah u crkveno prekrasno odielo obučenih držeć u ruci goruće svieće, a na čelu njihovom Dr. Josip Sembratović, pri velikih crkvenih vratih dočekaše visoku gospodu: presv. i preč. gosp. Ivana Leménya leménjskoga, bivšega fogaraškoga biskupa; presv. i preč. gosp. Ivana Mihajla Leonharda, dioklecianopoljskoga biskupa; presv. i preč. gosp. Franju Žav. Zennera, sareptanskoga biskupa, i imenovanoga križevačkoga pres. biskupa g. Jurja Smičiklasa. Došavšu pres. i preč. gg. dočekaše, kroz crkvu propratiše i dovedoše do posvetilišta, a medjutim je pjevano na koru: *„Vešel jesi arhijereju vo crkov itd.“* Akoliti se staviše pred posvetilištem u polukrug i tako stajahu do svrhe svetoga čina. Poslje kako se obukoše u sveto ruho, dva djakona izvedoše iz posvetilišta izabranoga biskupa, nosećega u rukama sv. evangjelje, i dovedoše do tako znanih carskih dverih. Tad jedan djakon uzklikne: „Pozor,“ našto posvetitelju izabranoga biskupa pitajućem: Pošto si došao ovamo? — odgovorì ovaj: Božjom milostju izabran križevački biskup, da me posvetiš za biskupa. Sada bude pročitana bulla, kojom sv. otac papa Pio IX. potvrdjuje njegovo naimenovanje za biskupa; pak zatim pitajućem posvetitelju: što vjeruješ? odgovorì izabrani biskup glasno izpovjedajuć vjerovanje nicejsko-carigradsko. Zatim ga drugi i tretji posvetitelj zapità: što još vjeruje? a on odgovorì obširno ono, što vjeruje. Tako se je počelo posvećenje, i obredi vrlo dugi svršiše se istom poslje pôdrugoga sata. Toga radi neću da sve popisujem, dočim se mogu čitati u posebnoj knjižici, koja je u Beču ovih danah tiskana u latinskom jeziku, i iz koje je čitao presv. i preč. gosp. Leményi, za koga je upravo priredjena po g. Nikoli Nagyu, privremenom upravljatelju u grčko-kat. ovdašnjem sjemeništu, jer malo prije imenovani pres. i preč. gosp. posvetitelj nezna slovinski. Kad novoposvećenoga biskupa plaštom zaogrnuše, kad mu krst na prsa metnuše i krunu na glavu postaviše, posvetitelj uzkliknù: *„Dostojan,“* a ostalo svećenstvo isto je opetovalo. Na to posvetitelji cjelujući ga govorahu: „Mir s tobom preljubezni u Isusu brate i naš druže!“ Poslje toga arcidjakon pri carskih dverih stojeć pjevaše: Presvetomu i obćenomu biskupu Piu IX. rimskomu papi: *mnogaja lieta.* — Presjajnomu, prehrabromu i nepredobitnomu austrijskomu cesaru Franji Josipu I. našemu premilostivomu gospodinu, svemu prejasnomu dvoru i poljubljenoj po Isusu vojsci, vodjam i upravljateljem podaj Gospodi srećan i miran život, zdravlje, dobar uspjeh u poduzetjih, pobjedu nad neprijateljem: *mnogaja lieta.* — Posvetiteljem: nadbiskupu gospod. Ivanu i biskupom Ivanu i Franji: *mnogaja lieta.* — Bogumilomu, odabranomu i potvrdjenomu križevačkomu biskupu sad posvetjenomu Jurju *mnogaja lieta.* — Prečastnomu kleru, častnomu svećenstvu i djakonom, i svim pravoslavnim kršćanom udieli Gospodi mir, sreću, obilni zemaljski plod, i *mnogaja lieta.* — Po svakom ovom slogu, pjevači u kvartetu odpjevaše: *„Mnogaja lieta.“*

Po dovršenom posvećenju novoposvećeni biskup poćè sv. misu služiti. Izostaviti nesmijem pohvalu, koju zaslužiše pjevači, pjevajući pri biskupovom posvećenju i božjoj službi. Istina da su bila dva malena i nejaka dječaka iz sbora carskih pjevačah, koji su pjevajuć slovinski svojim milozvučnim, umiljatim i visokim glasom krunili cielo pjevanje; nu i duhovna mladež nemanje zaslužuje pohvalu, jer je ona dva dječaka upravljala i svojim glasom pomagala. Svaki, čuvši prekrasno ovo pjevanje, bez dvojbe letio bi veselom dušom nebu pod oblake, osobito kad mu padne na um, da je ovo pjevanje u onom jeziku, kojega je od majke naučio, kojim svaki dan govori, kojim pozdravlja brata, sestru, otca, majku, djeda i baku, pak ovim jezikom može Boga hvaliti, dičiti i slaviti; tim ga dakle još više cieni, tim dobiva jezik njeku svetost, koju mu nitko oteti nemože, izim ako se sám odreče prevelikoga i božanstvenoga ovoga dobra. Pjeva-li se tako krasno i po ostalih crkvah? . . . Nemože mi pero sve popisati, što oćutih pri presvetom ovom činu, pak da bi se baš sililo, još nebi moglo sve popisati. U isto doba pomislih na Bugare nesjedinjenoga vjeroizpoviedanja, kojim nepuštaju njihova jednovierna bratja grčkoga jezika, da se služe svojim slovinskim jezikom u crkvi pri sv. liturgiji. Čitah u broju 21. S. N.: da Slovine Bugare obavljajuće u svojem jeziku božju službu iz crkve protjeraše Grci, a njihovo evangjelje njekamo (kamo nesmijem kazati rad sramote) baciše bez ikakva pomilovanja i štovanja pram sv. pismu. To nek bude mimogred rečeno.

Presv. i preč. gosp. Juraj Smičiklas uzè put Križevca dne 23. ožujka na večer okolo 8. satih, da po-

primi upravljanje povjerenog mu stada, ter da ga uči, kako valja narod pomagati, domovini i carevini vjeran biti, naredbe crkvene slušati, a osobito Bogu služiti, da tako on, kao i stado njegovo dostojno bude čuti na drugom svietu: „Ajdete blagoslovljeni moga otca, uživajte nebesko kraljestvo, koje sam od početka za vas pripravio.“

Viestnik.

Iz Zagreba. Njeno veličanstvo carica udova *Karolina Augusta* blagoizvolila je ovdješnjem duh. stolu 300 for. sr. poslat dati za popravak orguljah u župnoj crkvi Krapinskih Toplicah.

— Od 24. do 27. ožujka t. g. obdržavana su u jednoj dvorani nadbiskupske palače obična preduzkrsna duhovna razmatranja. Pribivahu im uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup, članovi prečastnoga kaptola, i ostali službami nezapriečeni ovogradski duhovnici kao i duhovna mladež. I ljetos je opet prečastni gosp. predstavnik i kanonik *Martin Pavčec* držao po dva razmatranja na dan. Nj. uzoritost oslovila je na koncu nazočno duhovničtvo dušebudnim nagovorom, i zahvalila se rečenom prečastnom gospodinu vodji na njegovom sada već četernaesti put uloženom trudu.

— Već je bio prošli list gotov, kada smo doznali za jedan ovoga polugodišta u Zagrebu obdržavani izpit, koj radi svoje neobičnosti zaslužuje, da ga spomenemo. Biaše to dne 15. ožujka u ovdješnjoj pjestovnici poduzeti izpit. Poznato bit će našim čitateljem, da je poput drugih gradovah i u Zagrebu darežljivostju uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa našega, a nastojanjem ovogradskoga gospojinskoga družtva, koje se je upravo u to ime sklopilo, uz samostan milosrdnih sestarah podignut zavod, u koj roditelji, nemogući sami kod kuće paziti na svoju dječicu, donose ili pošiljaju u jutro svoju drobnu čeljad, gdje ju na to odredjene milosrdne sestre ljubezno primaju i vas dan pjestuju, zašto je i taj zavod naški pjestovnicom prozvan. Od ubogih roditeljah primaju se dječica bezplatno, a od imućnih za neznatnu nagradu, te tako jedni i drugi bez brige i straha idu na radnju i posao, znajući, da im je milo i drago njihovo pod nježnim okriljem i pazljivim okom, te da će se zdravo i veselo u večer kući vratiti. S tjelesnom njegom spaja se po valjano uredjenih pjestovnicah i duševni uzgoj, budeć duševne sile i priobćujuć nejakoj dobi primjerena počela znanja i knjige, a to sve dakako bez svakoga toli nježnoj dobi štetnoga napora — u igri i zabavi. Rečenoga dakle dne imalo se na javnom izpitu pokazati, koliko su maleni pitomci naše zagrebačke pjestovnice u tom napredovali. Čujemo s nadležne strane, da je taj pokus na zadovoljstvo sviuh nazočnih izpao, budući su dječica iz molitvah, početah vjere i knjige te računice izpitivana, a i u tjelesnom vježbanju svojoj dobi dovoljan napredak pokazala. Ovom izpitu pribivahu: uzoriti gospodin kardinal, svietla banica, pokroviteljica pjestovnice, gospodja Sidonia Rubidova rodjena grofica Erdödy, predstojnica gospojinskoga družtva, i više odličnih gospodjah i gospode. Po dokončanom izpitu nadarile su prisutne gospodje veselu dječicu igračkami i slašticami.

— Danas na Veliki četvrtak obslužio je uzoriti gosp. kardinal glavom sve propisane crkvene obrede u prvostolnoj crkvi, i posvetio svete pomasti. Kako svih prvašnjih tako je i ljetos na koncu službe božje nj. uzoritost prala noge dvanaestorici ovogradskih ubogih staracah, od kojih pripadaju po tri svakoj od ovdješnjih četirih župah. Ovim starcem poklonio je visokočastni nadbiskup obuću i odjeću, kojom bješe zaodjenuti, pogostio ih objedom u svom gradu, dvoreći im s ovogradskom gospodom župnici, te ih s preostalim pilom, jelom, jedačom spravom i novcem nadarene milostivo odpustio.

— Ovdješnjoj crkvi sv. Katharine trebao je u mjesto staroga novi Božji grob. Visoko naše namjestničtvo naznačilo je u to ime iz vjerozakonske zaklade potrebite novce; ovdješnje graditeljsko upravljateljstvo načinilo je shodnu osnovu, polag koje neće taj Božji grob više u kutu, već usried crkve stajati; a djelo preozeo je ovdješnji pozlatar Karlo Hamann. Nacrt je vrlo ukusno sastavljen; čujemo, da je i rečeni pozlatar polag njega djelo valjano izveo, te će se taj novi Božji grob već ovih muci i smrti Spasiteljevoj posvećenih danah upotriebiti. Činimo na to pozorne naše navlastito domaće čitatelje.

— Kad smo u prošlom broju objavili, da će se novoposvećeni križevački biskup, presvietli gosp. *Gjuro Smičiklas*, na uzkrsni ponedjeljak umiestit dati, nebismo dobro izviešćeni. Presvietli gospodin biskup, jedva došavši iz svoga posvećenja iz Beča, dao se je odmah prošle nedjelje cvjetnice na svoju biskupsku stolicu umiestiti. Nadamo se, da će nam koji to križevački prijatelj taj svečani čin potanje opisati.

— Dne 26. ožujka prije podne ukopan je u groblje sv. Roka preminuli ovdje Mio Fuks, svećenik nadbiskupije zagrebačke i bivši kapelan u Gošću. Suha bolest skončala mu je mladi život, nenavršiv jošte nit 32. godine. Vječnimu pokoj!

— Ovdašnji tiskar *K. Albrecht* zamolio nas je, da velečastnom duhovničtvu oglasimo, da se propisane nove župne matice kao i Status animarum u poznatu cienu svadilj kod njega dobiti i naručiti, pače iste tiskanine već *svezane* tako krozanj kao i u knjigari Franje Župana nabaviti mogu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 14. U ČETVRTAK 8. TRAVNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Katolici u Bugarskoj.

(Odlomci iz putnih bilježkah g. 1857.)

Od *Fr. Gr. Martića Ljubomira.*

Tamo izza ledjah srbske zemlje s desnu stranu blagoslovljenog Dunaja tja do crnega mora vidjaš putniče! grdni prostor zemlje liepe i bogate, ravne i brdovite, gole i gorovite, iz koje zapadnoga kraja niče visoki i gordi Balkan, ter ju na dvie ravne pole tja do istočnoga njezina obsega ciepa i resi. To ti je zemlja, država i kraljestvo njegdašnjih toli silnih kraljah i mogućih bugarskih gospodarah; tu živi jošter ogromna i znamenita grana slavjanskih plemenah na jugu — Bugari, ćudi i običajî, pak postojbinom i sudbinom jednovremene i sveudiljna braća naša. Njihova povjestnica tamešnjega prebivanja, gospodstva i uživanja stara je, te kao i nas svih u daleko naseljenih toga gorostasnoga stabla ogranakah, važna i znamenita, ali tamna i nepoznata. Ja se neupušćam tamo u tu neizmjernu i bezdnu mračinu s malahnim žižkom znanstva svoga, koje nedostaje njihovo prošasto stanje, gradjansko i moralno boravljenje ispitivati, niti se nepuštam u razglabanje onih grdnih vjerozakonskih priključenjah, koja su se u ovoj nebogoj zemlji kao na talasnoj pučini dogadjala; nego samo proputovavši ovuda i zavirivši u unutranjost ovih prostranih predjelah, i to u onaj ugao, gdje se njeka mala količina naše jednovjerne braće katolikah i dan danas još od nemilog razdjeljenja istočne i zapadne hierarchie preostavša nalazi: zanimalo me je njekoliko danah medju njimi boraviti, s njimi se upoznati, njihove občine i kolibe, crkve i pastire pohoditi, i njihov duševni život posmotriti. Iz nagona jednoplemene i jednovjerne ljubavi ovu malahnu crticu, koju sam o njihovom duhovnom stanju i crkvenom upravljanju u mojih putnih zapiscih za spomen zabilježio, kao plemenitom nadatku vašega lista dolikujuće, prilažem u tu svrhu tek, da revnivih štiocah pozornost obratim na ovu usamljenu šačicu naše braće u dosta nepoznatom kutu tursko-slavjanskih pokrajinah, koja takodjer cjelokupnom obćinstvu našega katoličkoga vjeroizpoviedanja pripada.

Bugarski narod broji danas blizu do 4,000,000 dušah. Pravi rodjeni Bugari svi su kršćani. Medju njimi ima muslomenah, ali oni su pravi Turci, naseliv̌še se Osmanlije; poturčeni Bugari to nisu, jerbo njihova mrzost na jezik bugarski, neznanstvo istega, njihovi običaji, obličja itd. svjedoci su nam za njihovo inostranstvo. Bugari i pobiedjeni od Turakah ostali su stalni u vjeri kršćanskoj, u kojoj ih je ova nemila sudbina i poplav zatekla, pa u toj vjeri preživili su i nebrojena gonjenja silničtva, i Bog zna kakve biede i nesgode; al su se održali do danas u svojem nepokretnom uvjerenju o nebesnoj nauci. Bugari se broje medju prve obraćenike na vjeru Isusovu od plemenah slavjanskih. Prije polovine osmoga stoljetja nalazimo njihove prve korake iz poganstva i neznabožtva u stado evangjeosko. Slavodobitnicu nad poganskimi tminami uskliknuo je silni kralj Telerik g. 776. svetim krštenjem na izgled svoga naroda preporodivši se. Od te dakle dobe nalazimo Bugare kršćane. Ali nebeska iskrica tanko je u svojoj početnoj dobi pronicala u otvrdnuta i divlja srca, i slabo stajala u obće kod ovoga glupoga naroda vjera u Isusa-Krsta i spasiteljni nauk njegov, sve dokle božja providnost neupali ovuda onu dvojicu braće, slavjanske Apoštole ss. Cyrilla i Methoda, za podpuno od nevierstva izbavljenje ovih mnogobrojnih pukovah. Oni su u ovom kraljestvu svojem božanskom djelovanju vienac spleli, i majki crkvi, občini pravovjernoj cieli narod ovaj pridruživši, prebogatu žetvu prinieli. . . O vi! sveti slavjanski vjeroviestnici! Vi slavni i hrabri braće i potomakah svojih spasitelji! — Vi nebesni vitezovi! u duhu

sam vam se klanjao prolazeći kroz ovu blagoslovljenu zemlju zatočničtva vašega, čujući u ustih nebogoga bugarčeta još živi naglasak onoga jezika, kojim ste vi slavu nepredobitnom imenu božjem opjevali. Uz vrieme kobnoga i vjekovito štetnoga onoga razdora i odstupljenja iztočne crkve od sv. rimsko-katoličkoga občinstva, Bugari svi pripadoše carigradskom patriarhi i ostadoše privrženi odlučenju iztočne crkve. Poslje kad ratnimi okolnostmi Ljudevit, kralj ugarski, dobi upliv u ove pokrajine i prozvà se zaštitnikom bugarskoga kraljestva, pripovieda nam povjestnica, da je njekoliko Franciškanah od njega poslano ovamo, koji mnoge povratiše u krilo rimske crkve. Po tom primjeru spominje se veliko poslanje od 200 Franciškanah po nastojanju Marka iz Viterba ovamo izaslato, koji takodjer znatan dio naroda bugarskoga i kralja Stratimira u stado pravoviernih povratiše g. 1366. To poslanje djelovalo je blizu cielo stoljetje revno i napredno. Ali kad silni car Mehmed II. g. 1454. osvojì i podvržè ove predjele, odbì zaštićenje Ugrah, a docnije i često s Austrijom ratujuć, svaki pospješni pristup nadziranjah misionarskih prepriečì: od tada smanjkavaše od dana do dana ovdje crkva rimo-katolička, buduć su Turci više mrzili i zlostavljali rimske sljedbenike sbog čestih bojevah s katoličkimi vladaoci, ter zato nebiaše katolikom mirna stanja, nego mnogi se priključiše opet iztočnoj crkvenoj vladi, a mnogi prebjegoše za austrijske granice i vlaške, gdje ih se i danas nalaze ciele občine i župe. Ostade ipak po jedna šaka katolikah u stalnom uvjerenju istinitosti načela rimske crkve, — ali samo po jedna šaka — kao sjemenka u pustinji — na zapadnom i na iztočnom kraju bugarskog njegdašnjeg kraljestva. I to su one male občine, koje nenabrajaju možebit ni 20,000 dušah, a sačinjavaju dvie osobene biskupije: jedna je na iztočnom kraju plovdinska (filipopoljska), a druga na zapadnom nikopoljska.

Nikopolj varoš leži na obali Dunava, dosta je prostran, a njegovi su stanovnici danas turci i hrišćani. U njem se vidja još i sad prekrasni malahni hram, od opekah na tri tornjića s čudnovitimi svodovì ozidan. Govori se, da je ovo stolna crkva biskupa katoličkoga bila; ali ovi liepi hramić, koj samo 20—30 osobah u se može uzeti, svojim slogom i napravom više nalikuje na kakvi poganski kumirski žrtvenik ili proročište, nego-li da vjerujemo, da je služio za biskupsku stolicu. Malo dalje opazit ćeš jedno ogromnije oborište, koje vele da je samostan bio. Ove zidine su ostanci, kako ja sudim, biskupske residencije, a možda i crkve. Nu kako mu drago, predanja su uviek nedostatna; ali to nam je izvjestno, da je ovdje glavna občina katolička s biskupom, crkvom i drugimi vjerozakonskimi urešenji bila i cvala. Nu sve je to vrieme poplavilo, ostale su gole razvaline, koje nemožemo ni da najdemo gdje su. Ipak u ovoj okolici ostà nješto pravoviernе braće na selih, koja su uzčuvala pradjedovsko blagočestje, i uztrajaše tja dó naše dobe. I od ovoga ostatka toli mnogobrojnoga njekad katoličtva u Bugarskoj odlučio sam da štogod na znanje dadem.

Od Svištova bilo mi je puta dva sata, dok sam na takovu malahnu jednu katoličku občinu namjerio se. To je selo Oreš; tu je liepa nova crkva od kamena ozidana sa zvonikom, a do nje ugledna kućica, župnikovo prebivalište. Upravo sam prispio, kad su bogoštovne Bugarke sa sitnom djecom nedjeljnu večernju narodnimi svojimi pjesmami na talijanski pučki napjev ugodjenimi završivale. Meni je u oči padalo njihovo izuzetno skrušeno ponašanje i posve čedno i pristojno tom dvorcu božjem dužno štovanje. Vidio sam u crkvi pak i na dvoru, da je to pak slavjanski kao i u mojoj otačbini; ali mi se je na prvi pogled pak i docnije sve nješto novo, nješto drugačije na njihovu ćud zaključivati dalo. Njihova obličja preko mjere smjerna, njihova uboga nošnja i stravna tiha kretanja pružiše mi priliku, da mislim na mrtvoću prirodjenoga značaja, pak nisam se ni prevario. Bošnjak, Srbin, Dalmatinac, Hrvat i Slavonac drugačiji izgled u svakoj prilici i odnošenju podaje. Ili tu sudjeluje življi podnebja, ili napori okolnostih, ili uplivi odgojenja i utištenja goreživosti duhovničtva, ili rodjeno svojstvo krvi: sve to utiče u ćud i život čovječanski; ali naturam furca expellas, tamen usque redibit. Bugarin nije živostan kao Bošnjak i drugi rečeni; — nećeš vidjeti u njega ni toliko veselja, ni veselih običajah koliko u ovih. Ali ova primjetba neka stoji za drugu priliku. — Ostavimo ovu krasnu crkvicu s njezinim bielim zvonikom i njezinimi glasnimi skoro uzdignutimi zvončići, koje prve u dobar čas u turskom od skora snošljivom carstvu s ovu stranu crnoga mora moje oči s radostju zapaziše. . . I ovaj čas ostao je znamenit za me, jerbo sam prije na njekoliko danah slučajnim sudjelovanjem jednu iskricu truda moga za slavno uzdignutje ovih dičnih bogoštovja oglasiteljah dragovoljno žrtvovao, a sada s uzhićenjem duha porabu njih uživao. Ostavimo u miru i bogougodnika župnika, koj me je ljubeznivo pričekao, pak da predjemo u drugu isto ovakvu občinu jednovierne braće Bugarah.

Izmjerit ćemo odavdje 7—8 miljah putujući jednako kroz grdne ravnine, puste goleti i brežuljke, na kojih jošte Šišmana, kralja ugarskoga,

zakopane stražarnice nesretnu bitku njegovu i poraženje kunu, u unutrašnjost pravcem k ponosito uz oblake sjajućem Balkanu, pak ćemo spazit iz daleka, gdje se na pol prostranoga polja iz sredine čopora nizkih zemunicah, ali prijatnih Bugarom obitaliśtah, što izgledaju iz daljega kao krtičije izrovine, izvija k nebu još ljepši oholiji zvonik i biela crkva, nego što to u Orešu vidjesmo. To ti je selo Lъžina, prva i najnapučenija župa od sviuh, što jih ima u ovih stranah; i tu je crkva najveća, najgizdavija od tvrdoga gradiva skoro ozidana, no još nedovršena. Ove dvie crkve jur napomenute i u kršćanskih državah ukusom, osnovom, ljepotom i tvrdoćom dopadale bi se; glede mjesta, naroda i ovoga puka pako nadvisuju mu sreću i dostojanstvo. Ali to je sva njihova dika i ljepota, to sva radost i ufanje! . . Oni se dokopaše malahnih jasnih zvončićah kao ozebao sunca, pak zvone te zvone i izvan vremena i više nego treba. . . Vrve jednako ovamo i skupljaju se danom i noćju, budući baš ti dnevi osmine male Gospojine biše, a njihovih redovnih duhovnikah zavjet je, da i prije zore jutranje molitve ovršuju, te i puk su tomu redu naučili i privikli; a sada novi ti toli žudjeni zvonovni glasovi podvostručili su ta njihova bogoštovna pohodjenja crkve i duhovna djelovanja. Nemožete ponjati vi sretni u slobodi živući puci! koliko upečatljenje, koliku radost i duševno uzhićenje uzročili su ovi znaci crkvenoga ponosa, kršćanske slobode vjeroslavnikah, u ovom pobožnom, dosada te blagodati lišenom puku. . . Vi možete na ove glase s pjesničkim Schillerovim duhom uznieti se; ali niste kadri ovu blagoviest ovako žarno osiećati i uživati. Ja sam ovom uzhićenju i srdcem udioničtvovao, i duh mi je u mašti zadubljen, kao njekoč nježnog Horaca isza zimskih mrazovah: „Solvitur acris hiems, grata vice veris et favoni,“ na uzvišene skladove, koji do još za mene važnije prigode u duševnom skrovištu ostadoše. — Okolo crkve lъžinske jest prostrano crkvište i groblje. Crkveno pročelje (façade) rese dva prastara rimska stuba, u ovoj poljani našasta, i na uglove zida usadjena. Njihove nadpise snimljene ovdje prilažem na uvaženje našem visokocienjenom starinah domorodnih izpitivaocu g. Ivanu Kukuljeviću, kome molim da se izruče. Do crkve je ubožni župnikov stanak. Pod tim ubogim krovom zatekao sam i vrhovnoga pastira ovoga bogougodnoga stada, biskupa A. Parsi-a; on činjaše službene duhovne pohode po župah, i uz tu osminu osobiti zadatak imadjaše. Večernja u crkvi služba divan je bio prizor iznenadnu putniku. Da si vidio blagi štioće! čedne Bugarkinje i snižene Bugare, stare i mlade, na golih koljenih k priestolju biskupskom lazuće, studene ploče cjelujuće, ter od ovoga rožarne brojanice i skapulare toli strahoštovateljno primajuće, motrio bi kršćanskim očima žive one prvobitne prizore djelovanjah apoštolskih. Koliko bi te čudesno dirnulo, spazivši na dospjetku toga bogoštovnoga obreda polovinu puka u crne svite preobraženu . . . oni postadoše družbenici blažene Majke od sedam bolovah (žalostih). . . Tilji svjetnjaci gorili su u rukah njihovih, smjerna lica izdavala su čisto ufanje na vjeru, vjera cvala je u tih kršćanskih djelih; a duše jim, dokle uzčuju uzdano obećanje gore: „blaženi ubozi duhom“ sborile su s uživanjem vječnosti.

(Konac će sliediti.)

Misije katoličke crkve.

(Polag Chateaubrianda ponašio J. Z.)

(Nadalje.)

VIII. Misije u Novoj Francezkoj.

Nećemo se zadržavati ni kod misijah kalifornijskih, budući neimaju ništa posebna, a ni kod misijah lujsijanskih, koje se obično miešaju s ovimi grozovitimi misijami kanadskimi, gdje se bezbojaznost apoštolska ukazala u cieloj svojoj slavi.

Kada Francezi predvodjeni Champelainom prebaciše rieku sv. Lovrenca, nadjoše šume kanadske napučene s divljaci, no mnogo različnimi od onih, koje su doslje nahodili u novom svietu. Ovi biahu čili, hrabri i ponosni na svoju neodvisnost; sposobni za umovanje i računstvo, nediveći se nit običajem Europljanah nit njihovom oružju, i koji u mjesto da se ovim zapanjeni čude kao što nevini Karaibi, pokazivahu nezadovoljstvo i zazor prema njim i njihovim običajem.

Tri naroda podieliše si kraljestvo ovo pustare. Algonkinci biahu najstariji, no svojom pretežnijom moćju navukoše si mržnju drugih dviuh narodah, koji su ih i svladali, naime Huronci, francezki saveznici, i Irokvojci, njihovi neprijatelji.

Puci ovi nebiahu skitalice. Oni imahu stalna obitališta i uredno upravljanje. Ja sám imadoh priliku motriti u Indijanacah novoga svieta sve vrsti ustavah, što su obični u naobraženih narodah. Tako Načezi u Lujsijani imahu despotizam u prirodnom stanju, Kreki u Floridi monarchiu, a Irokvojci u Kanadi upravu republikansku.

Ovi posljednji i Huronci predstavljahu jošte Špartance i Athenjane u divljačkom stanju: Hu-

ronci duhoviti, veseli, blagi, često licumjerni, krepki, blagorečni, zavisni od ženah, skloni na zlorabe u sreći a nesgode težko podnoseći, držeći više do častoljubja nego do prave ljubavi domovine; Irokvojci razdieljeni u kotare, kojimi upravljahu starešine, slavohlepni, vješti, ćutljivi, strogi, čezneći za vladom, sposobni za najveće mane i najveće krieposti, žrtvujući sve za domovinu, najžeštiji i najneustrašiviji ljudi, što ih ima.

Čim su se Francezi i Englezi ukazali na ovih obalah, odmah njekim naravnim nagonom pristaše Huronci uz prve; a Irokvojci pridružiše se drugim, ne iz ljubavi, no samo da si kroz njih mogu nabaviti oružja. Kada su novi ovi njihovi saveznici odviš ojačali, ostaviše ih; no čim su Francezi održali pobjedu, opet se s njimi sdružiše. Vidjelo se tu, kako se mala šaka tih divljakah koleba medju dva naobražena naroda, tražeć, da jedan kroz drugi obori, te često sasvim blizu, da tu svoju osnovu izvede, pa tako jednim mahom osvoji i oslobodi ove strane novoga svieta.

Takovi biahu narodi, koje si preduzeše francezki vjeroviestnici da s Francezi sprijatelje svetom vjerom. Što je Francezka vidjela, kako joj se carstvo u Americi razprostire i s onu stranu obalah proti sjedinjenim Irokvojcem i Englezom, to mora sav taj uspjeh skoro jedino Jezuitom zahvaliti. Oni spasiše naseobine jošte u koljevci, dočim su namieštali pred njimi kao bedeme obitališta Huronacah i Irokvojacah kršćanskih, dočim su predusretali obćenitom sjedinjenju Indijanacah, dočim su utanačivali ugovore mira, dočim su sami išli na susret bjesnilu Irokvojacah, samo da poremete osnove Englezah. Upravljatelji Nove Englezke neprestaju tužit se u svojih izvjestjih na francezke vjeroviestnike kao svoje najopasnije protivnike. „Oni kvare, veljahu oni, osnove britanske vlade; oni odkrivaju njene tajne, te tako joj odtudjuju srdca i oružje divljakah.“

Hrdjavo upravljanje Kanade, zločesto postupanje zapovjednikah, politika ili odviše stroga ili opet ugnjetavajuća, često su više zaprekah stavljala uzvišenim namjeram Isusovacah nego-li isti odpor neprijateljah. Kada su predlagali najbolje osnove za blagostanje naseobine, tad bi hvalili njihovu gorljivost, nu ipak sliedili ine naputke. No čim dodje do nevolje, odmah se obraćahu na iste ove muževe, koje su malo prije toli prezirno odbili bili. Ako je trebalo naprtit im opasne poslove, na to se odmah sklonuše, nepazeć ništa na pogibelj, kojoj ih tim izlagahu. Povjestnica Nove Francezke pruža nam o tom znamenit primjer.

Rat medju Francezi i Irokvojci bješe uzplamtio. Posljednjim posluži sreća te provališe tja do bedemah Kvebeka, harajuć i ubijajuć stanovnike po poljanah. Otac Lamberville biaše u to doba misionar kod Irokvojacah. Premda s toga u sveudiljnoj pogibelji, da ga živa nesažgu, nehtjede on ipak izmaći, nadajuć se, da će je nagovoriti na mir, i tako spasiti ostanke naseobine; starešine ga ljubljahu, te ga i štitiahu proti vojnikom.

U takovih okolnostih primi list od upravljatelja Kanade, u kom ga ov moljaše, neka skloni divljake, da pošalju poslanike svoje u tvrdju Katarokoj, da viećaju o miru. Misionar pohiti k starešinam te svojim razlaganjem i molbami izposluje, da odlučiše primiti primirje i poslati na viećanje svoje poglavice. Ove poglavice, došav na ročište, budu uhvaćeni i poslani u Francezku na galije.

Otac Lamberville nije znao za otajnu namjeru upravljateljevu, te je s toga, nemisleć na ništa zla, medju Irokvojci ostao. No kada začuje, što se je sbilo, pomisli, da je sad propao. Starešine ga pozovu; on je nadje u vieću sakupljene, ozbiljna lica i pretećeg pogleda. Jedan od njih s ogorčenjem pripovjedi izdajstvo upravljateljevo, pa zatim nastavi: „Nitko neće moći poreći, da nas svi razlozi povlašćuju, da radimo s tobom, kao s neprijateljem; mi senemožemo ipak na to odlučiti. Mi te odviš dobro poznamo, te smo s toga osvjedočeni, da neimaš na duši svojoj ništa od izdajstva, koje si nam učinio; a i mi nismo tako nepravedni, da te kaznimo radi zločina, od kojega si po našem mnienju nevin, i koj ti isto tako osudjuješ kao što i mi. Nu ipak nebi bilo u redu, da ostaneš ovdje; jerbo kada jednoč naša mladež uzpjeva bojeve, ona neće u tebi vidjeti no vjerolomca, koj izdade na težko i nečovječno robstvo naše poglavice, a ona neće sliediti i slušati no svoju jarost, kojoj da te obranimo, bile bi preslabe naše sile.“ [1])

Poslije tih riečih zapovjede misionaru, da se seli, te mu dadoše pratioce, koji ga po svakojakih stranputicah dovedoše preko granice. Ljudevit XIV. odpusti Indijance, čim je začuo, na kakov način bješe uhvaćeni. Starešina, koj je Lambervillu govor držao, postao je malo kasnije kršćaninom. Njegov postupak u ovom slučaju biaše prvi plod kriepostih kršćanskih, koje počeše nicati u njegovu srdcu.

Takovi muževi biahu i Brebeuf, Lallemant, Joques, koji svojom krvlju natopiše ledene brazde Nove Francezke! Ja se sám sukobih s jednim od ovih Apoštolah usried pustinjah amerikanskih. Jednog jutra, kad se polagano šetah po šumi, zapazim, kako prama meni ide jedan starac biele brade, odjeven dugom haljinom, čitajuć pozorno nješto u knjizi i hodeći upirajuć se na putnu pa-

[1]) Charlevoix, Hist. de la Nouvelle France tom. I. liv. XI.

licu; biaše sav razsvietljen zrakami pomolivše se zore, koja padaše vrhu njega preko svržja od drveća. Mislio bi bio čovjek, da vidi Thermosira stupajućeg iz posvećenih Muzam lugovah u pustinjah gornjeg Egipta. To biaše jedan vjeroviestnik iz Luisijane; on idjaše iz Novog Orleana, da se povrati u Illinois, gdje je upravljao malom šakom Francezah i kršćanskih divljakah. On me je sprovadjao kroz više danah; akoprem sam običavao rano ustajati, ja ga ipak nadjoh vazda, gdje je već ustao prije mene i molio svoj breviar šetajuć se po lugu. Taj sveti muž mnogo je toga prepatio. On mi je pripoviedao nevolje svoga života; on je o njih govorio bez tužbe i radovanja, već je sborio vedrim licem; ja nevidjah nikada mirnijega i blažijega posmjeha od njegova. On bi navadjao vele shodno i često stihove Virgilove i istoga Homera, koje je prilagodjivao ili prekrasnim prizorom, što su se mienjali pred našim očima, ili pomislim, kojimi se zabavljasmo. — Meni se činilo, da o svakoj struci mnogo znade, što je on ipak jedva opazit dao u svojoj evangjeoskoj prostoti; kao njegovi predšastnici Apoštoli, sve znajuć držao se kao da ništa nezna. Jednog jutra povedosmo rieč o prevratu francezkom i nadjosmo njeku slast u spokojnih mjestih razgovarat se o nemirih ljudskih. Sjedosmo u jednoj dolini na obalah rieke, kojoj neznasmo za ime, i koja tečajem vjekovah natapa svojom vodom ove nepoznate obale. Ja učinih na to pozorna starca, koj se je na to raztužio; suze su mu potekle niz lice nad ovom slikom nepoznata života, posvećena u pustinjah nepoznatim dobročinstvom.

Otac Charlevoix opisà nam takodjer jednoga kanadskoga misionara ovako:

„Otac Daniel biaše odviše blizo Kvebeka, da se nebi bio prije unj svratio, nego je pošao putem svoje misije. On dodje u luku na čamcu s veslom u ruci u družtvu troje il četvero divljakah, bosonog i iztrošenih silah, s trunećom košuljom i posve razderanom haljinom na svom osušenom tielu; ali licem spokojnim i zadovoljnim sa životom, što ga vodi, te svojim obličjem i razgovorom potičuć u drugih želju, da idu s njim dielit križ i tegobe, s kojimi je Bog sdružio toliko duševnoga blaga.“ [1])

Evo onih radostih i onih suzah, koje je Isus u istinu obećao svojim izabranim.

(Konac će sliediti.)

---

[1]) Charlevoix, Hist. de la Nouvelle France tom. I. l. V.

Neumrlost duše.

(Oda od G. Državina.)

Pobrvatio *J. I-nin.*

(Konac.)

Ja sad živim! — glas ovi će
Po svoj zemlji letjeti;
Ja umirem! — po smrti će
Zvuk ov zrakom grmljeti!
O! pjesmenost da bi znala
Sisat trake sunčane:
Ko u noć mjesec bi se sjala
Neumrlost duše mê.

Tà ako je duša umrla,
Zašt na svietu živim ja?
K čemu kriepost, djela vrla,
Duša umre kad moja?
Bolje mi je zlotvor biti,
Gazit zakon, kršit vlast,
Kad će umrv svi dobiti
I zli i dobri istu čast!

Ah ne — ne! jer pût bi trula
Dušu sobom ubila,
Davno bi već sva strunula
Zemlja maglom sakrila.
Propala bi carstva, gradi —
Sve u svoj se skrilo gnoj!
Nit bi bio duh u nadi,
Da će dobit naplat svoj.

Naša djela, naše strasti
Jamci su bezsmrtnosti:
Blaga, novca, slave, časti
Nikad nije nam dosti.
I od groba nedaleko
Hoćemo, želimo viek!
Zašto, kad je tko što steko,
Po smrti mu dost' je tek?

Suze će nam prah srositi,
A zarasti skoro grob;
No prah će se uzpaliti,
Kad proštije tko nadgrob;
Započet će pod nebesi'
Mlad samolet novi krug,
Neumrli duh odpre si
Tad u mislih život drug'.

Sumpor-parah tikom kako
Užiže se u mig plam,
Saobćenjem mislih tako
Živ ja mogu ostat vam!

Tak bi i svaki ostat mogó,
Pošao bi kad za mnom,
Tak bi misli' i djelah mnogo.
Ostavili za sobom!

I kak svako sjeme rodi
Samo srodan sebi plod,
Tak za sobom misó vodi
Svojih djelah svaka rod;
Zli i dobri dusi zemlje
Sjemena su takvog vrt,
Jedan svjetlost — život jemlje,
Tminu drugi — to je smrt.

Veseli smo i presretni,
Kad činimo dobra što;
Nespokojni i priek sjetni,
Kad činjasmo štogod zlo.
Odkud dakle raznost ćuti'?
Odkud borba i premah?
Nije l' s blata što su pùti?
Duše što su božji dah?

Kad se srdce zadovolji,
Odkud duši pustota?
Je l' sve išlo ma po volji
Sve da 'e pusta praznota?
A što ćemo tam dobiti,
Ljepši zar je on sviet tog? . .
Tamo će ti vječnost biti:
Pokoj željni i željni Bog!

Vidim li kog pravednika,
Komu kucnu zadnji čas:
Od živa je samo slika
A mrtav je i zden vas;
Već ga zora krasna topi
I naviešta vječni dan,
U dom ide, oči sklopi,
A smrt mu je sladki san.

Crv tek pušta paučinu
I lepira uzme vid,
Šaren-krili u visinu
Hoće šaren poletit;
Raduje se u gizdosti —
S cvieta na cviet on leti:
Nebudeš li u slavnosti
Tak bezsmrtna dušo ti?

Ne — ne! u svom Bogu pravu
Neumrlost viek ćeš žit!
Pokoj, sreću, svetu slavu
S njom ćeš kod njeg' zadobit.
O neizrečna slast! u Bogu
Što imam nadu i vjeru ja,
Da napokon kliknut mogu:
„Živ Bog — živa 'e duša mà!

Dopis.

Iz Karlovca 3. travnja. Znadem, da su mnogi od štov. čitateljah „Katoličkoga lista" dobro poznavali, štovali i ljubili *Antuna Lehpamera*, častnoga otca iz reda sv. Franje, države brvatsko-kranjske, — al! evo im žalostna viest donosi, da njega medju nami više neima. Prekjučer prije podne raztavio se duhom od nas, a danas položismo ga u hladni grob.

Pokojnik bio je rodom iz Rudah, blizu Samobora. Na koliko ja znadem, on je u Karlovcu kroz više godinah obnašao čast gimnazijalnoga učitelja, i to vele pohvalno. Odavle bì on premješćen na Klanjac za gvardiana i upravljatelja tamošnje župe; — kao takov kroz šest godinah stekao si je liepih zaslugah, i zadobio obćenito vrlo priznanje. Medjutim zla kob nikad nespava, i tako se tudier zavrgla suha bolest u otcu Antunu: on prije tako zdrav i jedar poče najedanput malaksati i ginuti. Sad ga je poglavarstvo riešilo te časti, da se tim lasnije poda na liečenje, i stavilo mu na volju, da živi u kom hoće samostanu. Izza kako je on više od godinu danah probavio nješto u jednom a nješto u drugom samostanu, tražeć i nenadjuć lieka ni zdravlja, dodje koncem travnja minule godine amo. Ovdje se bio počeo na obću radost dobro oporavljati, nu smrt, bi reć tomu zavistna, na brzom krenu drugčije; on morade sleći i umrieti jadan nenavršiv podpuno ni četrdeset osam godinah svoga života.

On je bio, da u kratko rečem, izgledan duhovnik, muž bistra uma i poštena srca, iskren domoljub, čovjek mnogo izkusan. Sto i sto dušah bez razlike stališa, spola, dobe i vjere sprovadjalo ga je do groba. Za njim žale raztuženi rodjaci, žale vjerni prijatelji, i mnogi drugi, koji ga čuvaju u vriednoj uspomeni sve do smrti. — Crna zemljo! pretvori ga prahom, pa jednom preobražena povrati opet na život, bolji i vječni. — *J.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Svetačnost Gospodnjega uzkrsnutja na Veliku subotu, a na prvi uzkrsni blagdan pjevanu misu prije podne, a poslje podne večernju službu glavom je i ove godine u našoj prvostolnoj crkvi ovršio uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup s običnom mnogobrojnom podvorbom. Jošte je k tomu vrhovni pastir na Uzkrs poslje mise propoviedao hrvatskim jezikom o blagodatih Isusova uzkrsnutja, poučiv zajedno silno svoje slušateljstvo, kako ljudem sudjelovati valja, da im te blagodati u dio padnu. Netreba nam niti spominjati, da je svakom tom prilikom krasni naš hram u svih svojih prostorinah bio napunjen pobožnim svietom svake ruke. — Pod misom na Uzkrs bì na pjevnici izvedena nova i izvorna

misa, kojoj je skladalac ovdješnji učitelj niže realke g. J. Stohl. Budući je ova skladba prvo glasbeno djelo rečenoga gospodina, neće nitko, osobito ako poteškoće crkvene glasbe a i naše mjestne glasbene okolnosti iole poznaje, od mladoga skladalca očekivati ili zahtievati odmah u svakom obziru savršeno djelo, do kakova se je i starim vještakom doviti težko; no svakako je on ovom svojom skladbom vrlih glasbenih svojstvah pokazao, zašto zaslužuje, da ga pohvalno spomenemo, želeći, da na nastupljenoj stazi napreduje. Kod mise sudjelovalo je mnogo ovdješnjih dobrovoljacah obojega spola.

— Sv. otac papa govoreći u tajnom konsistoriu dne 25. rujna g. 1857. o sretno ovršenom svom putovanju, što ga po svojoj državi i obližnjih zemljah lani poduzeo bješe, pozvao je sve vrhovne pastire pojedinih crkvah, da, gdje za probitačno pronadju, ustanove svojim viernim javne molitve za izprosit od Boga, da se sveta njegova crkva i njezin nauk posvuda bez svake zapreke sve više širi i napreduje, a svi puci da se spoje u jedinstvu vjere i poznanju Gospoda našega Isusa Krsta. U to ime otvorio je sv. otac povjereno si blago nebeskih milostih, djeleći obilato oproštenje na način jubileja do konca tekuće godine svim onim, koji u rečenu svrhu pobožno moleći ostalim za crkveno oproštenje zahtievanim uvjetom zadovolje. Tim povodom izdao je uzoriti kardinal i nadbiskup zagrebački jošte 25. veljače t. g. nedavna tiskom objelodanjenu i po nadbiskupiji razposlanu pastiersku poslanicu, u kojoj u namienjenu po sv. otcu svrhu ustanovljuje vrieme za steći to obilato poput jubileja dopušteno oproštenje. To je vrieme za prvostolnu crkvu i grad Zagreb od prve do pete nedjelje po Uzkrsu, t. j. od 11. travnja do 9. svibnja; a za sve ostale župne i samostanske crkve po nadbiskupiji od nedjelje u osmini spasovskoj do treće nedjelje poslje Duhovah, t. j. od 16. svibnja do 13. lipnja. — U savezu s nakanom ovoga oproštenja opisuje nj. uzoritost u svom obširnom pastierskom listu vremenoslovnim redom sve one mnoge i raznolične suprotivštine, koje je crkva od postanka svoga pa sve do današnjega dana od izvanjskih neprijateljah i unutarnjih nevjernih sinovah tečajem vjekovah pretrpiti morala. Mnoge i premnoge ovih suprotivštinah pomoćju božjom sretno je crkva svladala, te im danas do imena i spomena neima više ni traga; da preostale jošte brojem, obsegom i opasnosti znatne suprotivštine isto tako sretno i čim prije svlada: zato nam upravo Boga za pomoć moliti treba, zato je i ovo oproštenje ustanovljeno. — Ovoj poslanici nj. uzoritosti dodana je besjeda, koju je sv. otac dne 25. rujna prošle godine u tajnom konsistoriu rekao, i starija poslanica istoga sv. otca od 21. studenoga god. 1851. kojom se propisuje način i razlažu koristi jubilejskoga oproštenja.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu položio je kod uredničtva g. Stjepan Harabajsa, duh. pomoćnik u Gjurgjevcu, 1 for. sr. kovanoga novca.

— Na Obrežu kod sv. Ilije blizu Varaždina preminuo je dne 2. t. m. velečastni gosp. *Balthasar Korbar*, jubilarni svećenik nadbiskupije zagrebačke i u miru živući izsluženi professor zagrebačke gimnazije.

Iz Ugarske. Preuzvišeni gosp. veliko-varadinski biskup latinskoga obreda Franjo Szaniszló uzeo je na se trošak za nuždno povećanje javne ženske učione uz samostan Uršulinkah u Velikom Varadinu. Taj trošak iznosi 20,000 for. sr.

* Za obnovu katoličkoga hrama u Frankfurtu poklonilo je nj. veličanstvo car Franjo Josip 24,000 for. sr.

* U Parizu živi 1,053,000 stanovnikah. Grad je razdieljen na 49 župah, u kojih posluje 800 duhovnikah. Izvan toga ima tamo 12 mužkih i 48 ženskih samostanah.

Književni oglas.

Slike

iz domaćega života našega slavonskoga naroda i Slike iz prirode (naravi) s dodatkom

Slavenske pučke sigre.

od *Mijata Stojanovića.*

Bilo je prije njekoliko godinah, kad sam, odgovarajući na pitanja stavljena po predsjedničtvu našega u Zagrebu obstojećega družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah, počeo zanimati se opisivanjem naših pučkih, slavonsko-sriemskih običajah. Moji dotični odgovori izadjoše stranom u prvoj knjigi Arkiva za povjestnicu jugoslavensku od god. 1851. pod naslovom „Nješto o našoj povjestnici“ (Arkiv — strana 216.), stranom u listu „Gospodarske Novine“ od god. 1854., najposlje većom stranom u Arkivu, knjigi II. od god. 1852. (strana 344. i t d.)

Naši domaći književnici pohvališe moje članke, te se tako probudi u meni živa želja, da predstavim u slikah život našega slavonskoga naroda. U tu svrhu pokušam sreću i napišem desetak slikah pod gore spomenutim naslovom. Ove pošaljem u Zagreb uredničtvu poučno-zabavnoga lista „Nevena“ god. 1856. Isto uredničtvo primi moje slike rado u svoj list, i pohvali revno moje nastojanje oko slikovanja pučkoga života, nazvavši moje Slike — čistim u zlatnom okviru srcalom narodnjega života. U dotičnom svome dopisu na mene od 25. Svibnja 1856. izreče se spomenuto uredničtvo vrhu istih Slikah ovako:

„Svi smo Vam zahvalni na toli neumornom trudu u sakupljivanju i ukusnom nizanju narodnih dragocjenostih, te smo sretni, da možemo crpiti nasladah i srkati nam milinah iz čistih izvorah života narodnjeg, štono nam ih vješto odkriva Vaša ruka.“

Takva pohvala mojih Slikah, netajim, obodrila me je silno, te nastavim započeti posao slikovanja narodnjega života, i tako krez dvie godine napišem više od sto slikah, od kojih samo su njekoje dosad štampane izašle na svjetlost. Pokušao sam naslikati cieli život našega slavonskoga naroda: kako on živi i posluje; kako je on vrla značaja, milostiva i milokrvna srdca, vesele ćudi, zdrava, oštra i jedra uma, pun duševne i tjelesne snage i sposobnosti, iz čega će mu, kad se bude jednoć dovoljno izobrazio, proizteći izvori sreće i blagostanja. Ogromna bi narasla knjiga, kad bi sve oće moje Slike dao u jednoj knjigi tiskati; pak se bojim, da se za knjižurinu ni gotovo nebi našlo kupacah, kad već iste knjižice kod nas prolaze dosta težko i s nategom i kuberom.

U ovu knjigu, što ju evo pod gore spomenutim naslovom naumih na svjetlost izdati, i koju sam namienio cielomu čitajućemu štovanomu obćinstvu jugoslavenskomu, staru i mladu i svakoj rodoljubivoj duši, koju zanimaju pučki život i običaji svoga miloga roda, u ovu, rekoh, knjigu uzeo sam dvadeset Slikah iz domaćega života, i to sve onakovih, kakve se i domaćoj mladeži u narodnih učionicah kao nagrada dati mogu u ruke, da se mila mladež čitajući ovu knjigu i pouči i koristno zabavi.

Osim slikah iz života sadržaje to djelo u sebi dvadeset i sedam Slikah iz prirode (naravi), od kojih je njih desetak izišlo u Gospodarskom Listu zagrebačkom g. 1857. U ovih Slikah pokušao sam predstaviti najznamenitija i najobičnija pojavljenja u prirodi, najvažnije u njoj predmete: Bielu bisernu *Zoru* u njezinoj ljepoti; čarobno *Jutro* u krasoti i uzoritoj nježnosti; krepko *Podne* u snažnoj divoti; pokojnu *Večer* u dražestnoj milini; ozbiljnu *Noć* sa čarobnim njezinim mirom; žarko *Sunce* u njegovom veličanstvu; *Ljepotu* u najznamenitijoj njezinoj važnosti; sjajni *Mjesec* u njegovoj čarobnosti; jasne *Zviezde* u veličajnom njihovom čaru; *Zemlju* kao važno za nas tielo u svemiru; *Pojavljenja u uzduhu* sa njihovimi mnogovrstnimi slikami; čudnovati *Život bilinah* kao dokaz božje brezkrajne mudrosti, milosti i svemogućnosti; *Kopno zemlje* raznolično s najvažnijimi predmeti njegova površja; divotno *Jutro na obali Dunavskoj*; neobhodno potrebiti *Uzduh (zrak)* gledeć na njegove vlastitosti; žarku, plamenitu, hitru *Munju s grom* u njihovoj užasnoj veličajnoj krasoti; čudnovatu *Djelateljnost prirode*; osobitu i nježnu *Pobožnost u šumi*; važno za nas *Drvo*; značajni *Dolazak jeseni*; krasnu, liepu, uzoritu, dražestnu, čarobnu, veličanstvenu i nedostižnu, milu, dragu i sladku *Prirodu* u obće; *Vodopad*; zabitnu *Baru* s njezinimi nebrojenimi žitelji; mile *Ptice pjevačice*; *Večer na krčnoj Fruškoj gori*; dunavske *Talase* u njihovoj promjeni i nestalnosti.

Upotrebio sam svako od ovih pojavljenjah i predmetah u prirodi na ćudoredno poučenje, na okrepu uma, duha i srdca, i svojski nastojao okolo toga, da se čitatelj mojih Slikah ugodno i koristno zabavi i okriepi u vjeri svetoj, ovom izvoru prave zemne sreće, u sladkom ufanju na Boga, ovom izvoru pravoga zadovoljstva, i obodri na djetinju ljubav Stvoritelja prirode.

Dodao sam Slikam na koristnu zabavu mile mladeži „*Pučke Slavonske sigre*," od kojih su mnoge važne za mladež u gimnastičkom obziru, i umjereno upotrebljavane mogu silno promicati i kriepiti tjelesno zdravlje, do koga nam je u odhranjivanju mladeži mnogo stalo, buduć znamo, da samo u snažnom, krepkom, zdravom tielu nalazit se može jak, krepak, snažan i zdrav duh.

Najuljudnije pozivljem ovim oglasom sve rodoljube, da bi me dobrostivo pripomogli u mom književnom poduzeću svojim predbrojenjem, te neka mi izvole do konca travnja 1858. poslati imena one gospode, koja bi željela imati moje slike. Netražim novacah napred, nego samo imena one štovane gospode, koja će kupiti Slike, kad izadju i kad ih dobiju u ruke.

Ako mi prispije dovoljan broj predbrojnikah, knjiga će se što prije dati u tisak, a iznosit će oko 12 štampanih tabakah, ciena će joj pako biti 36 kr. sr.

Od moje lane izišavše knjižice: „**Cvjetići s' polja pobožnoga razmišljavanja za mladež**" imadem još njekoliko stotinah iztisakah stranom kruto vezanih, stranom broširanih. Uljudno dakle pozivljem sve školske predstojnike i sve vlasti u našoj domovini hrvatsko-slavonsko-sriemskoj, kao i sve ostale rodoljube, da izvole i za tekuću godinu naručiti ovo djelce kao nagradu za školsku mladež. C. kr. visoko zemaljsko Zapovjedničtvo u Temišvaru dozvolilo je porabu istog djelca kao nagradu za katoličke učionice svojom naredbom od 22. kolovoza 1857. Sec. 1. Odj. 6. broj 5307., pokle je isto djelce i od strane sl. Ravnateljstva krajiških pučkih učionicah u sriemsko-banatskoj Krajini, i od strane dotičnih biskupskih čast. Konsistoriah odobreno. Ciena je ovog posljednjeg djelca, koja je bila i lane, naime: kruto vezana knjižica 30 kr., a broširana 20 kr. sr. Naručit se može po plaćenih pismih samo kod mene podpisanoga.

U sriemskih Karlovcih s' početkom veljače 1858.

Mijat Stojanović.
c. k. učitelj.

Dopisnica uredničtva.

G. *J. Š.* u *G.* Našlo se je sve. — G. *F. M.* u *K.* Vaša pošiljka stigla je bezplatno; i o pitanom predmetu dobro će nam doći kakovo izvješće, buduć našince zanima sve, što se tiče Vaše nam posestrime domovine. — G. *P. T.* u *Carig.* Jeste-li primili knjige, što su Vam jošte 24. veljače odavle poslane poštom?

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 15. U ČETVRTAK 15. TRAVNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od *Dra Fr. R.* — *na urednika.*

III.

Na 25. ožujka 1858.

(Sadržaj: Osmrtnica kan. Šimi-Perkoviću. — Opielo u crkvi sv. Klaudija za kard. Mihajla Levickoga. — Novoimenovani kard. Petar de Silvestri, bivši primicer sbora sv. Jerolima. — Kratka viest o Zmajevićevih ljetopisih. — Athonska slika Bogorodice sa slavenskim napisom. — Gora Athos s gledišta slavenske umjetnosti. — Još nješto o slav. slici u sbirci Dra. Angelina. — Još jednom o tridentskih spisih ot. Theinera. — Biskup Jitsík i njemački zavod all' Anima u Rimu.)

Hvaljen Isus! štovani prijatelju! U svoj današnji dopis imam Vam uplesti žalostnu viest, koja se tiče našega kaptola; a to je — smrt vriednoga dekana Šime Perkovića, rodom iz Šibenika, koj dne 5. t. m. u 76. godini svoga života izza skoro mjesečnoga bolovanja usnù u Gospodinu. Vriedni ovaj starac spada u broj onih muževah, koji u tišini svojih danah djelovahu za slavu crkve i doma, veseleći se najvećma, ako njihova nastojanja rode plodom, ma ovaj bio poznat samo Bogu i obližnjoj okolici. Drugo, što naših zemljakah štovanje i harnost prama pokojniku probuditi ima, jest njegova osobita privrženost k sboru i kaptolu sv. Jerolima, kojim sav svoj život posvetì. Pošto došav u Rim iz svojega zavičaja bio bi njeko vrieme ovršivao službu nadarbenika kod naše sborne crkve, učinjen kanonikom postadè članom sbora dne 13. rujna 1809. Od ove dobe za svetu dužnost smatrao je braniti prava i promicati svrhu našega ukupnoga zavoda. A koli težak bio je položaj našinacah u Rimu baš u ono doba! Štioc znade, da iste godine, pošto je francezki general Miollis dne 2. veljače Rim posjeo, gordi Bonaparte dne 17. svibnja u Schönbrunnu proglasì sdruženje papinske države „od našega predšastnika Karla Velikoga“ poklonjene papi u leno (feudum). Rim bude drugi grad silnoga francezkoga carstva. Pio VII. nije mučao, već podignuo apoštolski glas proti ovom nasilju, nemareći za razjarenost „prekršćanskoga“ vladara kličućeg: „Gle preuzetnosti tih popovah! Aleksandro bez svakoga protuslovja mogaše se prozvati sinom Jove: a ja nalazim popa silnijega od mene; on bo caruje nad dusi, a ja samo nad tjelesi.“ Kao što svagdje, tako i u Rimu tadašnja francezka vlada nije mnogo pazila na svojinu, osobito crkveno. Mnogi hramovi bjehu na bubanj razprodani, s kojimi mnogi zavodi istu sudbinu dieliše. Sborne kuće i crkva sv. Jerolima budu takodjer tom prilikom izvržene na prodaju; članom kaptola bude naloženo u srpnju 1810., da se povrate u svoje biskupije. Perković s ostalimi drugi vrati se kući. Kolika pogibelj prietila je tada našemu zavodu! Pa kada izza uništenja samosilnika Europi poredak se vrati, kada na 24. svibnja 1814. namjestnik Isukrstov uz veliko veselje crkve u vječni grad dodjè, ona pogibelj sasma se jošte neuklonì. Šta bi bilo postalo iz zavoda, da bi se bili kanonici — a to mogahu — kod kuće pobrinuli za ine časti? Razboriti štioc sám će odgovoriti: bio bi pao u tudje ruke. Još u rujnu 1814. Perković se vrati u Rim, te s bratjom nastojaše zacieliti rane nanešene sboru i kaptolu. Od ovoga vremena nije se odavle nikamo ni maknuo. Sbor uvaživ njegove zasluge dne 21. travnja 1817. imenovà ga svojim predsjednikom, te ga osamnaest putah u istoj časti potvrdì, prem zakoni zahtievaju, da se svake godine drugi imenuje. Već više godinah zajedno obnašao je on istu čast. — Povjestnica toga našega sbora u ovom stoljetju uzko je skopčana sa životom Perkovićevim. Prostor Vašega lista a ni sadašnje okolnosti nedopuštaju, da opišem one borbe, koje Perković i njegovi pobočnici pobjedonosno za naš zavod riečju i perom podnesoše; možebit će i za to doći prikladnije vrieme. U njeko doba na svaki možni način nastojalo se,

da taj zavod izgubi narodno lice. Perković se opiraše oslonjen na stare povlastice, podieljene od same rimske stolice; njegova u tu svrhu sastavljena spomenica bit će jedna od boljih apologijah za naš zavod, koj ima tako krasnu prošlost, punu tuge i žalosti, borbe i pobjede, slave i veselja, da se može staviti o bok kojemu drago sličnomu — budi mnogo imućnijemu zavodu — u našoj domovini. Koliko bješe oddan Perković crkvi sv. Jerolima, odatle se vidi, što, kada se nastojalo oko njene obnove i popravka, da bude na čast našemu narodu, nije se ustručavao na sebi prištediti, samomu sebi uztegnuti, samo da i on doprinese k uzveličenju ove narodne svetinje. Pisac ovih redakah znade, kolikom mjerom teku dohodci kod sv. Jerolima; s toga nije se mogao, a niti se nemože dosta naćuditi, kako bješe Perkoviću moguće na svoje troške izvesti dati na ljepu dvie krasne slike u jednoj kapeli u crkvi sv. Jerolima, te sa sborom doprinieti k obnovi čitave kapele. Ako uz to primjetnem, da oporukom ostavì kaptolu za zidanje kanonike uz svoju knjižnicu još 100 rimskih škudah, što toliko znači, kao da bi u drugih okolnostih ostavio bio više tisućah škudah, — ako sve to promislimo, tada nemožemo dosta uvažiti njegovo požrtvovanje i ljubav, „koja netraži svoje.“ Toga radi Šime Perković dostojan je, da mu se podigne spomenik u srdcu sviuh gorljivih našinacah tim više, što do posljednjega trenutka rod svoj ljubljaše i najradje svojim jezikom govoraše, o svojoj otačbini sboraše, kao što se pisac često ugodno ganut osvjedoči. „In memoria aeterna erit justus!“

Onomadne imadosmo takodjer opielo za pokojnoga nadbiskupa lavovskoga slavensko-iztočnoga obreda i stožernika rimske crkve Mihajla Levickoga; držalo se u poljskoj crkvi sv. Klaudija, kamo bjesmo pozvati Slaveni u Rimu živući. U 10 satih bješe opielo u slavensko-iztočnom obredu, a u 11 satih služio je zadušnice u latinskom obredu thebanski nadbiskup i tajnik de Propaganda Fide Monsig. Bedini, kojim pribivahu: kardinal Altieri, bivši njegda apošt. nuncius u Beču, poznat s pokojnikom, i mnogi ini biskupi, praelati, duhovnici i ljudstvo obojega obreda. Poslje mise držao je upravljatelj rečene crkve g. Jerolim Kajsiewicz pohvalno slovo pokojniku na slavu, u kom, pošto bi bio na kratko prošao crkvenom povjestnicom naroda rusinskoga, osobito uvažì stalnu i nepokolebivu privrženost visokoga pokojnika prama rimskoj stolici, koja se navlastito caklì u krasnoj i temeljitoj okružnici, koju on poslje kobne god. 1839. na 10. ožujka 1841. razposlà u ruke pravoviernih Rusinah. Ova učena okružnica probudì veliku pozornost po čitavoj Europi, a Grgur XVI. u posebnom breve-u dne 17. srpnja i. g. toplo mu se zahvalì, te medju ostalim opazì: „Pergratum pariter nobis fuit in eadem Epistola tua perlegere, quae contra illos animadvertis, qui S. hanc Sedem calumniari non verentur, quasi tum Orientales alios, tum etiam Ruthenos sibi obedientes avertere semper studuerit a propriis ipsorum Ritibus, ut tandem eosdem omnes ad latinum ritum traducat. Quam longe id a veritate absit, manifestissime evincitur ex plurimis Romanorum Pontificum sanctionibus (a Te etiam laudatis), quae scilicet sive Orientalibus caeteris, sive Ruthenis Catholicis nominatim decernunt usum suorum Rituum, ea tantum exceptione adjecta, ut ejusmodi ritus veritati et fidei catholicae non adversentur et communionem cum Romana Ecclesia non excludant.“ Pošto bi bio papa njeke dokaze naveo, nastavlja: „Eo spectant Ecclesiae in illorum (grčkoga obreda sljedbenike) usum destinatae, ac non denegata Episcopis, Presbyterisque facultas celebrandi etiam more suo in Ecclesiis latinis; eo spectat, quod jam diu institutum est, ut quoties Romanus Pontifex solemniter celebrat, adsint una cum latinis Subdiaconus atque Diaconus graeci ritus, qui et ipsi Epistolam et Evangelium sua lingua decantant; postremo nec praetermiserunt Romani Pontifices inconsultam reprehendere illorum rationem, qui orientales Catholicos ad latinum ritum amplectendum allicerent.“ *) Žalibože — što govornik dàkako nenapomenù — proti duhu apoštolskih naredbah, osobito glede posljednje točke dosta se griešilo u Poljskoj u XVI. i XVII. vieku, a to pod nabožnim plaštem, dočim je izpod njega virila nesmotrena i nečista politika, koja in ultima differentia porodì godinu 1839. za vječnu opomenu, da nitko u vjerozakonsko osvjedočenje nemože dirati bez užasne katastrophe! — Poslje službe božje vrativši se u sakristiju, da se poklonimo pohvaljenomu stožerniku, ovaj nas sjetì, neka se Bogu pomolimo, da se Slavenstvo sjedini u vjeri; a mi uzdišući rekosmo: Amen! Medjutim da rimska stolica ozbiljno misli ovu visoku misao oživotvoriti, za koju bjehu oduševljeni Klement VIII. Vrban VIII. i Benedikt XIV. možete odanle zaključiti, što sada sretno vladajući Pio IX., koj istu težnju odmah početkom svoga vladanja bjelodano zasvjedočì, posebnom odboru, kod državnoga tajničtva ustrojenom, nedavno naloži: da misli na sva moguća sredstva, koja uspješno vode k pomenutoj svrsi. Ova radostna viest — mogu Vas uvjeriti — jest

*) Okružnica M. Levickoga i breve Grgura XVI. nalazi se u Theinerovu djelu: „Die Staatskirche Russlands. Schaffhausen 1853, 2. Aufl. p. 354—389.

bezdvojbeno istinita. Nu pošto „neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus“ (I. Cor. III, 7) pridružimo i mi, kojih se ova stvar pobliže tiče, svoje molitve s onimi, koje se svaki dan dižu do prestolja Svevišnjega!

Za popuniti sbor kardinalah sv. rimske crkve, smrtju podobro umaljen, sv. otac u posljednjem konsistoriu imenovà njih sedam. Dopustite, da napomenem njekoliko riečih o jednom, koj se sbora sv. Jerolima, a krozanj i našega naroda pobliže tiče; a taj je uzoriti g. Petar de Silvestri, conte di Rovigo, bivši dekan rimske Rote i austrijski kod iste zastupnik. Svaki kardinal pokrovitelj sbora sv. Jerolima ima pravo naimenovati koga praelata, inače sboru povoljna, za svoga namjestnika ili primicera. Sadašnji sbora pokrovitelj uzoriti kard. Schwarzenberg **) naimenovà pohvaljenoga g. Silvestria za primicera, koj bude prve nedjelje prišastja gospodnjega kano takav umješćen. Primicer je vodja i duša cieloga upravljanja, takodje gospodarstvenoga čitavoga sbora; pa nestoji malo truda, kao što bi tkogod mislio, upoznat se s tečajem stvarih u zavodu, koj evo jurve 400 godinah obstoji. Uzoriti g. kardinal nije štedio vremena ni truda, da se s cielim rukovodstvom upozna, te pospješi svrhu zavoda. A doisto težko da je pod primicerstvom ikoga toliko učinjeno, koliko pod njegovim. Sborne kuće su popravljene, zaklade umnožane, dugovi poplaćeni, te ovako uredjen sbor mogaše se latiti djela, kojim si neumrlu slavu steče, t. j. mogaše obnoviti ostarjelu crkvu, koja našemu narodu doisto na čast služi, te u svojoj vrsti svakako se može uzporediti s prvimi hramovi u Rimu. Kad se o tom radilo, da sbor od svoje strane pomogne kaptolu, uzoriti g. kardinal bješe prvi, koj pristà na predlog, da mu se opredieli 2,500 škudah. U obće takova razboritost, umiljatost i revnost rukovodjaše sve njegove korake, da kao što s jedne strane svi se uzradovasmo njegovu odlikovanju, s druge strane srdce nas zaboli, kad pomislismo, da bi imao sada od nas odstupiti i uztegnuti nam svoje mudro sudjelovanje. Ove velike zasluge uzoritoga g. kardinala da sbor izvanjski takodjer pripozna, te svoju zahvalnost kakovim takovim znakom pokaže, na večer njegova naimenovanja (15. t. m.) i na drugi dan razsvietli pročelje crkve i njegov grb, te mu se i u kući i u palati austrijskoga poslaničtva sniženo pokloni; a na naročiti poziv istoga, dne 18. t. m. u večer, kad mu Mons. Ricci kardinalski klobuk donesè, kaptol i sbor k mnogobrojnim inim pridruži svoje čestitke i svoju radost. Ovom prigodom posveti mu tiskanu latinsku pjesan g. Vjekoslav Gjorgjić, Dubrovčanin, gimnazijalni profesor, redovnik pobožnih učionah, član i tajnik našega sbora, a potomak slavnoga i neumrloga benediktinskoga opata i našega pjesnika Ignacia.

**) Bude imenovan za pokrovitelja s breve-om od 27 studen. 1842 od Grgura XVI.

(Konac će sliediti.)

Katolici u Bugarskoj.

(Odlomci iz putnih bilježkah g. 1857.)

Od *Fr. Gr. Martića Ljubomira.*

(Konac.)

Četiri dana prebudem u Lъžini u družtvu gospodina biskupa uz te dneve oproštenja. Posla jednako biaše: prislušavanja različitih potrebоćah, parnicah, pomirivanja, svjetovanja i neprestanog podjelivanja blagoslova i brojanicah. Peto jutro osvanuše u predvorju velika volovska kola, zastrta travom i šarenicami, okićena miloduhom, nevenom, kaloperom i suncokretom. . . . Biasmo na put gotovi. Čeljad se nagomilala, malo i veliko. Potom stižè jedan odjel poredanih, poredovničenih mužkih i ženskih glavah u jurve napomenutoj odori boljeznujućega družtva; jedni oklopiše urešeni podvoz, a drugi latiše Deda Gospodina (ovako zovu biskupa), ter unesoše u kola, pa i meni nedadoše o sebi uzaći . . Pobožne pjesni zaoriše iz divnih ženskih glasovah, a kola jarmovi pokrenuše. Tko jarmovi giba i taj težki podvoz kreće? Da Vam nereknem, sjetit se nećete. Nit su to volovi nit bivoli, nego ljubav i stahoštovanje prema svojim pastirom harnih Bugarah i njihove mišice . . Tako taj veličanstveni patriarkalni sprovod s nepretrgnutim pjevanjem i molenjem pratio nas je ciela pol sata izvan sela preko ravnoga polja; tudie tek i to na zapovjed Deda Gospodina zaustaviše se i odstupiše prostodušni pratioci, a vozioci ustupiše jarmove volovom. —

Tri sata bilo nam je opredieljenoga puta u drugu župu. Istom što smo se na pogled sela pomolili, eto ti dodje nam u susret opet onako isto opravljena druga pratnja. Po crnoj zemlji pali su gologlavi, pastirske desnice žudjene blagoslove primajući, i dočim se pjesni i duhovna klicanja razlegahu po zraku, bogoljubnici jarmove volovom prigrabiše, ter dovezoše tija do crkve, pred kojom sa drvenih stupacah zvona ovome slavodobitnom sprovodu začinku davahu uslugom romonah svojih. Na crkveni prag koračivši biskup zaglasio je „Te Deum“, puk preuzeo,

i do samoga kraja bez pometnje izpjevao. — Komu se nebi u ovoj bujnosti pobožnosti kršćanske srdce i misao zaniela u ona blažena vremena Mojsijeva, u one množtvene prostodušnoga ali pravoga izraelskoga vjeroljubja dogadjaje, ovim današnjim prizorom čednih pobožnikah uzkrišene? Tko-li nebi poletom duševnim s Jeruzolimljani uz ovaj prvosvećenički doček Hosanna sinu Davidovu iznova odpojao? — To smo sada došli u Trenčevicu. I tu je crkva, ali prije tolerancije, — kojoj je turska strava na krovu sjedila, — bez zvonika i uglednosti sagradjena, nu i ona nakiti zavjetnikah iz nutra nakićena. Ovo je treća občina katolička i ona selo golemo.

Četvrta s novom takodjer crkvom i najpriličnijim stanom župnikovim, — jer je tudie prijašnji biskup stanovao — odavle odstoji 4 milje k Dunavu, i leži na samoj njegovoj obali u Bielini; no tamo nebi mi sudjeno doprieti. Upravo kad se ovimi svečanimi obredi, zvonskimi glasovi preporodjeno življenje ovoga poniznoga pučanstva toli uznosaše, prispije poruka od sudije svištovskoga, da se novo pojavljenje — zvonivo — obustavi. . . . Gle nenadna poraza i ucviljenja za ova srdca Bogu blagodarivajuća za jedva stečeno dopuštenje! Gle vuka opet u ove neboge istom jutrenjom zračicom blagoga sunašca ožarene ovčice! . . Chi ride in venerdì, piange in domenica. Ce qui vient de la flût, retourne au tambour. Uz ove dvie stare pričice razgovarao sam se u ovaj par s g. biskupom; ali je on čovjek odvažan, te prva silnička poruka nije učinila unj utištenja. Zvončići su ipak glasovali, a ja sam za sudbinu njihovu odputovao u Vidin. Tamo je vrhovni sud, vezirska kapija, tamo nije o njih osudna rieč izrečena bila do moga došastka, i otišao sam u dobroj nadi za uspjeh tih srećnih prvoglasnikah turske tolerancije, a takodjer ni poslje za svrgnutje njihovo do danas nisam čuo ništa. — Ostavio sam dakle Deda Gospodina, i ove malahne občine Bugarah, naših jednovjernikah, obazrevši se na visoki, siedi, sniegom još tada okićeni, — a bilo je u rujnu — Balkan i toplimi osiećanji na njihov patriarkalni život zanešen, izčeznuo sam na dunavskih talasih.

Ove katoličke občine u gornjoj Bugarskoj leže medju Nikopoljem i Svištovom, veća strana u vidinskom pašaluku, njeka u rušćukskom. One sačinjavaju i uzčuvaše staru biskupiju nikopoljsku. Njihov biskup kao i namjestnik Vlaške stanuje u Bukureštu. Ima ih do 8,000 dušah. Njihovi duhovnici jesu misionari, Passioniste nazvani, rodjeni Talianci redovnici sv. Pavla de Croce, koji od starinah ovdje misiju opravljaju. Izdržava ih puk, i primaju godišnje plate od rimske propagande za svaku osobu po 20 dukatah. Ljudi su ponizni i pobožni. Oni dodju ovamo, a niti jednu slavjansku rieč izustit neumiju, pak taki stanu duhovne službe opravljati, i kroz njekoliko godinah prisvoje si narodno narečje, no dakako izkvareno i turskimi riečmi prepunjeno; ali je to svakako trudno i žalostno kako za nje tako još većma za njihove župljane. Težko onom pučanstvu, koje neima svojih urodjenih pastirah. Ovo sam istom ovdje na živo sa sažaljenjem primietit mogao. Dobri seljani tužili su mi se svrhu ove potreboće, što nemogu imati svojih urodjenih duhovnikah, niti ima tko pomoći ovoj nesgodi njihovoj. Kakogod hoćemo misliti, tudjin ostaje tudjin, njegova krv je druga, njegova i najveća gorežljivost tudja je, hladna je. Vidismo puka zamjernu prostotu, divne primjere pobožnosti, ali da zavirimo nadalje u čisto kršćansko prosvjetljenje, pitali bismo: da-li nebi sa svojim urodjenim duhovničtvom u prirodjenoj povjerenosti k ćudorednom napredku, k slovstvenom znanstvu, a po tom i ka kršćanskoj savršenosti, kroz toliko vremena pospješnije pokročili bili? — Uporna je prostota svakako, ali bez naravnoga sučuvstva i bez blizke vještine i udesnosti skrbiteljah pokraj sve naporne revnivosti ostaje tvrdokorna. Jamačno će blagi štioci u svojoj uvjerenosti nepristrastnoj ovoj primjetbi pravo dati, kada im napomenem, da je u ovom dobrom pučanstvu do skora poganskih običajah i obredah bilo. Tako n. p. kazaše mi, da su se samo prije 20 ili 30 najviše godinah težko žrtvenih posvetilištah ovi naši jednovjernici okaniti dali . . . Braća iztočne crkve još i danas slave Trojičin dan, sažgavši na lomači svake godine seljani po jednu kravu. —

Toliko o katolicih u zapadnoj Bugarskoj.

U samostanu Kreševu u Bosni na Grgurevo 1858.

Misije katoličke crkve.

(Polag Chateaubrianda ponašio J. Z.)

VIII. Misije u Novoj Francezkoj.

(Konac.)

Slušajmo jošte nješto o povjestnici Nove Francezke: „Ništa neima većma apoštolskoga nego biaše život misionarah kod Huronacah. Svi časovi njihovi biahu popunjeni kakovimi vitežkimi čini, obraćanjem ili patnjami, koje smatrahu za pravu naknadu, kada njihovi trudovi nebi urodili žudjenim plodom, što mu se nadahu. Od četiri

sata u jutro, kada bi običavali ustajati, ako nebiahu na putu, pa do osam biahu obično sami za se zatvoreni: ovo im vrieme biaše za molitvu, i jedino, koje mogahu na svoju vlastitu pobožnost obratiti. U osam satih uputi se svaki, kamo ga je dužnost zvala: jedni posjećivahu bolestnike, drugi podjoše za onimi, koji na poljanah težahu zemlju; ini opet odoše u bližnja trgovišta, neimajuć pastira. I taj red proizvede mnogo liepih učinakah; jer najprije neumre nitko bez krsta, ili ako tko i umre, to malo koje diete; pa i isti odrasli, koji se nehtjedoše upisati medju kršćane bivši zdravi, okrstiše se u vrieme bolesti. Oni se nemogoše protiviti vještoj i uztrajnoj ljubavi svojih liečnikah.“ [1])

Kad bi se u Telemaku nahodilo sličnih opisah, to bi svi ovako jednostavan i prost ukus te zanimivost predmetah dizali nebu pod oblake; hvalili bi na sav glas pjesnikovu izmišljotinu, — a istina predstavljena istim čarom ništa ih nedira.

Nu to nebiaše najmanji posao ovih evangjeoskih muževah. Čas sliedjahu divljake u njihovih lovih, koji trajahu po više godinah, i za vrieme kojih oskudievalo im kadšto isto odielo; čas opet biahu izloženi muham ovih Indijanacah, koji poput djece neznadoše se oteti sanjarijam i požudam svojim. Nu vjeroviestnici cienjahu dovoljno naknadjene svoje muke, ako su tečajem svojih patnjah ma i jednu samo dušu stekli Bogu, otvorili nebo jednom djetencu, utješili samo jednoga bolestnika, otrli suze ma jednomu nesretniku. Vidjesmo jur, da domovina neimaše od ovih vjernijih gradjanah. Dika, što su Francezi, stajala ih je progonstvah i smrti. Divljaci poznavahu ih samo po bieloj puti i po bezbojaznosti, kojom podnašahu i najokrutnije muke.

I nebo, ganuto njihovimi kriepostmi, udieli mnogim izmedju njih onaj vienac, za kojim su toli čeznuli, i koj ih povisì na čast prvih Apoštolah. Trgovište huronsko, gdje biaše otac Daniel (onaj isti, o kom biaše govor u zadnjem listu) misionarom, napadoše Irokvojci jutrom 4. srpnja 1648. Mladi bojnici biahu odsutni. Jezuita u isti čas govoraše sv. misu svojim novokrštencem. Vremena mu jedino toliko preostade, da dovrši posvećenje, pa da bježi onim pravcem, odkud je dolazila vika. Evo nevoljna prizora pred njegovim očima! Žene, djeca, starci ležahu jur samrtni. Svi, koji biahu jošte živi, padnu mu k nogama, te zamole da ih okrsti. Otac umoči rubac u vodu, te kropeći njim klečeću na zemlji množinu, pribavi put u raj onim, koje nemogaše izbaviti vremenite smrti. Zatim se sjetì, da je ostavio u kolibicah jošte bolestnikah, koji nebiahu obilježeni pečatom kršćanstva; on otide onamo, uvrsti ih u broj odkupljenih, povrati se u kapelu, posakrije sveto posudje, udieli sveobće odrešenje Huroncem, koji se biahu k žrtveniku utekli, pa ih opomene da bježe, a da im pruži k tomu vremena, podje sam samcat proti neprijatelju. Na pogled ovoga svećenika, koj stupaše sam proti oružanoj vojsci, začude se i zaustave barbari, povuku se njekoliko korakah natrag, neusudjujuć se približiti svetome mužu, već ga iz daleka probodoše strielami. „On biaše strielami sav posut, veli Charlevoix, pa jošte govoraše čudnovatim načinom, sad Bogu, komu žrtvovaše krv svoju za svoje ovce, sad svojim krvnikom, kojim pretijaše srdžbom nebeskom, uvjeravajuć ih s druge strane, da će ipak vazda naći Gospodina spremna, da ih primi u svoju milost, ako se uteku k njegovom milosrdju“ [1]) On umre i spasi jedan dio obraćenikah, zadržav ovako oko sebe Irokvojce.

Otac Garnier pokazà isto junačtvo u drugom trgovištu. On biaše posve mlad te se iznova razstavio od suzno svoje obitelji, da radi za spas dušah u kanadskih luzih. Shvaćen od dviuh tanetah na bojištu oborì se na zemlju onesviešten; Irokvojac jedan, držeć ga za mrtva, oplieni ga. Za njeko vrieme osviesti se otac, uzdigne glavu i zapazi malo dalje, kako se jedan Huronac smrtju bori. Apoštol skùpi krajne sile, da novokrštencu dade odrešenje; on se odigne, no pade; dušmanin jedan spetiv ga dotrči, te ga ubije sjekirom. „On izdahnù, veli Charlevoix, u djelu i tako rekuć u naručju ljubavi.“ [2]) Napokon i otac Brebeuf, ujak istoimenoga pjesnika, biaše paljen s onimi grozovitimi mukami, na koje Irokvojci običavahu udarati svoje uhvaćenike.

„Taj otac, u kom bi dvadeset godinah težke radnje bilo moglo udušiti sva naravna čuvstva, muž čvrsta i krepka značaja u svakom obziru, kriepost ista, uzgojena pogledom na vaviek se približavajuću grozovitu smrt, te istu ovu čineć predmetom najvrućih svojih željah, opomenut s više nebeskih znakovah, da će mu se ta želja izpuniti, — taj otac smijao se je jednako pretnjam i mukam; no pogled na ljubezne novokrštence, okrutno na muke udarene pred njegovim očima, ogorči mu radost, koju je ćutio, videć, da mu se izpunjuju nade. . . .“

„Irokvojci uvidivši namah na početku svoga postupanja s tim čovjekom, da se neće na njem dočekati radosti, videći da mu umakne ma i najmanja slaboća; i kao bojeći se, da on i druge neobrabri svojom bezbojaznosti, oddiele ga kasnije od inih zarobljenikah, stave ga s nova na pogu-

[1]) Charlevoix, Hist. de la Nouvelle France tom. I. l. 5. pag. 200.

[1]) Hist. de la Nouvelle France, tom. I. l. 7. pag. 286.
[2]) Ibidem pag. 298.

bilište, na kom su ga tako mrcvarili, kan da su od bjesnila i sdvojenja s uma sišli."

„Sve ovo nezaprieči slugi božjemu govoriti živom i krepkom rieči, sad Huroncem, koje nevidjaše više, no koji ga jošte čuti mogahu, sad svojim krvnikom, koje je nagovarao, da se boje srdžbe gospodnje, ako nadalje ustraju progoniti štovatelje pravoga Boga. Nad ovom se slobodom začude okrutnici, i hoće da ga prisile da šuti, no nemogavši ništa opraviti odrežu mu doljnu ustnicu i štrlj od nosa, primaknu na svih stranah tielu goruće smolenice i ožežu desne (zuberine) itd." [1])

Uz otca Brebeufa udariše na muke i otca Lallemanta, takodjer misionara, koj se je istom latio bio evangjeoskoga djelovanja. Bol mu kadkada izagnà proti volji po koj lelek, on zato zamoli jakost od starijega sudruga, a ovaj nemogav više govoriti, kimao mu je ljubko glavom i posmješivao se s nakažnjenimi ustnicami, da ohrabri mladoga mučenika: i tako dim od dviuh lomačah sukljaše pram nebu na tugu a i radost Angjelom." Otcu Brebeufu izvan drugih mukah odrezivahu na komade meso, koje pred njegovim očima proždirahu, veleći mu, da je vrlo ukusno francezko meso; [2]) zatim nastavljajuć svoje sprdnje vikahu okrutnici mučeniku: „Ti si nas njekoč uvjeravao, da čim čovjek više podnosi na zemlji, tim je sretniji u nebu; to je dakle prijateljstvo prama tebi, što ti nastojimo povećati muke." [3])

Napokon, pošto je više mukah jošte podnio, koje se nit spominjati neusudjujemo, otac Brebeuf izpusti dušu, a njegova duša odleti vjekovat u naručje onoga, koj lieči sve rane svojih slugah.

To se sbilo god. 1649. u Kanadi, u ono vrieme, kada biaše Francezka u najljepšem cvietu, i kada za svečanostih Ljudevita XIV. svi su slavodobiti slavili, misionari i vojnici.

Oni, koji svećenike rado hule i preziru, veselit će se mukam podnešenim od izpovjednikah vjere Isusove. Koji se s pametju bore, reći će tobož s razborom i umjerenostju, da su gotovo svi vjeroviestnici pali žrtvom svoje zanešenosti, i pitat će s oholim sažaljenjem: što su ti redovnici išli tražit u pustinje amerikanske? Istina i mi priznajemo, da nisu oni po osnovi kakovih mudracah pošli u poslu kakovih mudroznanskih izumah ili obretah; oni se pokoriše jedino svome meštru, koj im reče: „Ajdete i naučajte," Docete omnes gentes; te s vjerom u tu zapovjed i s prostotom duha ostaviše sve razkoši domovine, da ucjenom vlastite krvi propoviedaju divljim i sirovim ljudem, kojih nikad nevidješe. . . Što da propoviedaju? — Ništa; po mnienju ovoga svieta, gotovo ništa: da ima Bog i da je duša neumrla: Docete omnes gentes!

Tako dakle naznačismo razne puteve, kojimi stupahu različite misije: puteve prostodušnosti, znanostih, zakonodavstva i junačtva. Čini nam se, da to biaše predmetom pravedna ponosa za Europu, a napose za Francezku, koja podieli najveći broj vjeroviestnikah, koja svako ljeto vidje iz svoga krila odlaziti muževe, iduće razprostirat čudesa umjetnostih, zakonah, čovječnosti i srčanosti na sve četiri strane svieta. Odatle poniknu ona uzvišena misao, koju gojahu inostranci o francezkom narodu i o Bogu, koga on štuje. Najudaljeniji narodi poželiše stupiti s Francezkom u savez; poslanik zapadnih divljakah sastane se tim načinom na parižkom dvoru s poslanikom iztočnih narodah.

Negradimo se proročanskim duhom, možemo ipak za cielo uztvrditi, a iskustvo će to isto posvjedočiti, da učenjaci i mudraci poslani u udaljene države, i oskrbljeni s kakovimi mu drago nastroji, osnovami i naputci kakove znanstvene akademije, neće jamačno toga proizvesti, što sirømašan redovnik, pošav pješke iz svoga manastira, učinì sam samcat sa svojom krunicom i breviarom.

Dopisi.

W. K. Iz Djakova, na drugi dan Uzkrsa 1858. Težko kušanje, s kojim Bog vjerne svoje sinove, da jih tim većma usavrši, kadno pohodi, podnašao je a i podnaša s angjeoskom uztrpljivosti vrhovni naš pastir; nu čini se, kao da su ga nebesa zbog stalne ote i neuzkolebive uztrpljivosti i nagraditi hotjela.

Na gorku tugu ciele naše biskupije pozvao je Višnji dne 21. pr. m. preblagu našega visokoga pastira majku i plemenit jedan cvietak njegove obitelji, malodobnu netjakinju, baš u jednoj noći na onaj sviet. — Koliki je morao to udarac biti za njega, a kakova žalost za nas povjereno mu stado, koji ga kano blagoga otca sinovskom ljubavi vazda pratimo, koji svaku njegovu ranu i tugu zajedno dielimo i osjećamo, koji ga zbog njegovih odličnih svojstvah i kriepostih, zbog velikih zaslugah i visokoga duha punim pravom slavimo, — da vam točno, kao što sam ju i sam ćutio, opišem, tomu nije doraslo moje slabašno pero. —

Težku ranu, ovim kobnim udesom prouzročenu, ublažila je vesela prekjučer stignuvša nam viest, da se je nj. veličanstvo preblagi cesar Franjo Josip dostojao naimenovati vrhovnoga našega pastira, uvaživši velike

---

[1]) Charlevoix tom. I. liv. VII. pag. 292.
[2]) Hist. de la Nouv France pag. 393.
[3]) Ibidem.

njegove zasluge, za tajnoga svoga savjetnika s naslovom preuzvišenosti. Na veselu otu viest uputi se jučer cielo ovdješnje svećenstvo s duhovnom mladeži u biskupsku palaču, gdje u ime sviuh radost našu izjavi kratkim govorom ovdješnji kaptola predstavnik, presvietli g. Karla Pavić, na što najprije za premilostivoga vladara, a poslje toga za preblagoga vrhovnoga pastira trikratni srdačni „živio“ zaori.

I ako vam nerečem, lasno ćete se i sami domisliti, kako se svikolici ovdje radujemo, što je našemu sada već preuzvišenomu nadpastiru u dio pale ovo odlikovanje, i kako ovaj liepi znak carske milosti s njim zajedno dielimo kao što sinovi s otcem, koga ljubimo i s ponosom unj oči upiremo!

F. M. Iz Kreševa u Bosni na koncu ožujka. Javljam vam neugodnu viest, da nam presvietli g. biskup još neprestano boluje s groznice, koja ga svaki dan hvata. To kazuje on sám u svojoj od 19. o. m. izdanoj na duhovne pastire okružnici, koju završuje tem neugodnom viesti, te se zato vruće preporučuje u pobožne molitve svojih kako ovacah tako i njihovih pastirah. — Da će ta vrhovnoga od svoga stada toli ljubljenoga pastira preporuka k srcu od ovoga puka primljena, i ne manje nego da je, zapovjed ovršena biti, nije od potrebe uvjeravati čitatelje. Dovoljno je za to jamstvo poznata ćud našega, osobito bosanskoga, progonstvi nevjernih sunarodnikah kao zlato u vatri dotjeranog puka, koj zna vraćat ljubav za ljubav. A ovu mu je ljubav spomenuti presvietli gosp. biskup kako višeput, tako pokazao i tim, što je, kako u rečenoj okružnici kaže, sa znanjem častnoga sarešinstva (Definitorii) države i povladjenjem sv. skupštine za razširenje vjere, za župe proglasio niže navedena mjesta, u kojih je istinabog i dosad misnik stajao te ih s drugimi obližnjimi u duhovnih potrebah providjao, ali samo kao pomoćnik župnika onoga mjesta, od koga su oddieljena bila, te koja su se s toga i zvala: *mjestne* (locales) *kapelanije*. Takih je u novije vrieme, odkako nam se hvala Bogu pučanstvo znatnije pomnožavat počelo, dosta učinjeno; a izmedju njih su sljedeće na župe eto sada podignute: *Ban-Brdo* i *Brestovsko* u fojničkom, — *Gorica* u ljevanskom, — *Malo-Selo* u skopaljskom, *Morančani* u dolnjo-tuzlanskom, — *Počani* u derventskom, — *Tišina* i *Vidovice* u gradačkom, — *Triešćani* u prozorskom, — i *Zenica* u istoimenom političnom kotaru (nahiji). —

Ovo neka bude kao virtus in medio medju tim, što s početka neugodna o bolesti presvietloga biskupa navedoh, i ovim, što ću sada kazati. — Njekakov turčin, ako nije i vojnički častnik, udario je njegdje skoro u Travniku fratra, obližnje njekoje župe paroka, na sried čaršije. Zašto? i je-li šta dalje u sljedstvu toga učinjeno? još čuo nisam; Travnik bo je podaleko, a občenja nikakva neimamo. To medjutim, što kazah, crpljeno je iz sasvim vjerodostojnoga izvora, u kom se još kaže, da je tom prilikom njeki od ondješnjih begah rekao: „Aman, aman, (t. j. ako Boga znate), što se to radi? Toga fratri ni u vrieme bašaluka trpljeli niesu.“ Hvala mu na tom. Nu čini mu se, da ni u bašinsko doba nije se šta takoga fratrom dogadjalo. Jest i jadnijega štošta i žalostnijega sto putah. Svjedoče to razni osobito mrtvačke zapisnice, u kojih stoji zabilježeno, kako je ovaj ili onaj upisani redovnik na šetalištu oli u vrtlu iz puške ubijen, oli iz meštjeme (sudnice) niz skale, oli s obale u rieku turen, oli na koj drugi način ubijen bió. Hvala Bogu samo, kad je *bilo*, a nije još i sad uviek *tako*; — kad smo dočekali, da ni svi turci takoga šta neodobravaju, već onako ognjušuju. Bog će dati pak će bolje biti!

Viestnik.

Iz Zagreba. U prošlu nedjelju dne 11. t. m. uputio se je u 8. satih u jutro uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup, sprovadjan tutnjavom zvonovah u ovdješnju prvostolnu župnu crkvu sv. Marije, da prema svom svakogodišnjem običaju i ljetos školskoj dječici, koja su se prvi put izpovjedila, vlastoručno podieli prvu presvetu pričest. Na crkvenih vratih dočekaše visokočastnoga nadpastira ovdješnja gg. župnici i katekete, a u crkvi mnogobrojni pričestnici obojega spola u svečanih haljinah, dovedeni od svojih učiteljah, učiteljicah, roditeljah ili inih pratiocah. Nj. uzoritost, zaodjevena biskupskim crkvenim odielom, oslovila je miloćudnimi riečmi sakupljenu mladež, učiniv ju pozornu na važnost i preveliku znamenitost najsvetijega vjerozakonskoga čina, što joj predstoji, dodavši za upravu budućega života tako njoj, kao i prisutnim roditeljem i skrbnikom više mudrih otčinskih opomenah. Pod sv. misom, koju je uzoriti gosp. kardinal zatim čitao, pjevali su učenici ovdješnje nižje realke i preparandije pod rukovodstvom učitelja g. Stobla krasnim i dušobudnim načinom. Pošto je uzoriti nadpastir za svojom pričestju k stolu Gospodnjem prvi put pristupljujuću mladež okriepio duhovnom hranom presvetoga Tiela, i na koncu mise udielio joj blagoslov, povratio se je uz pratnju romonećih zvonovah u svoju palaču.

— Naš vriedni zemaljski arkivar, gosp. Ivan Kukuljević, poklonio je za kaptol sv. Jerolima u Rimu obveznicu narodnoga zajma vrhu 20 for. sr.

— U Brnu izlazeći crkveni časopis „Hlas“, oglašujuć u svom 14. broju t. g. Sveto pismo staroga i novoga uvita od J. M. Skaricha, kaže, da o tom izdanju sv. pisma pristupljuju i u Moravskoj k presudi, koja je o njem izrečena u 11. ovogodišnjem broju našega lista. Čude se i tamo ljudi jeziku ovoga sv. pisma, što nije

bolje udešen prema obćenitoj razumljivosti. S toga izjavlja pomenuti list želju, da bi se prevod, prije nego se uštampa, jošte jednom pazljivo pregledati i izpraviti imao, — a to je želja, koju ljudi i u nas posvuda očituju. Jeda-li će prečastni gosp. prevodilac ove osnovane želje, kako zaslužuju, uvažiti, i izpuniv ih svomu djelu vriednost i vrlinu povećati? — to će nam pokazati budući njegovi svezci.

Iz Rima. U posljednjem konsistoriu imenovani kardinal *de Silvestri* poklonio je povodom toga naimenovanja ubogim svojega rodnoga grada Roviga 2000 lirah, te ujedno naložio, da se bogata, grofovskoj porodici de Silvestri u Rovigu pripadajuća, i preko 36,000 svezakah brojeća knjižnica za obćenitu porabu otvori. Grad Rovigo proslavio je povišenje svoga izvrstnoga sugradjanina sjajnim razsvjetljenjem.

Iz Franceske. O životu nedavna umrvšega otca Ravignana evo njekoliko crticah: Ovaj najslavniji francezki propovjednik, koga je dovoljnim razlogom njetko prozvao Bourdaloue-om 19. vieka, rodio se je isti dan, kada je smaknut Ljudevit XVI. naime 21. siečnja 1793. u Bayonni. Porodica pripadala mu je sudačkom i parlamentskom plemstvu, te je i on, pošto bude povraćeno legitimno kraljestvo, istom stazom stupao tolikim uspjehom, da je 1816. auditeur a 1818. državni odvjetnik postao. God. 1821. ostavio je najedanput zvanje, u kom su ga čekale najvišje časti države, i stupio u sjemenište kod sv. Sulpicija. God. 1824. prestupio je k Jezuitom u Montrouge, gdje je punih deset godinah odieljen od svega svieta bavio se izključno pobožnim razmatranjem i bogoslovnimi nauci. Da je bilo na njegovu, nebi nikad više u sviet stupio bio; samo zapovjed poglavarah, kojim je obećao posluh, mogaše ga skloniti na to. Utisak njegove besjede biaše jošte silniji nego-li zlosretnoga Lammenaisa.

Iz Pariza. Poznati našim čitateljem otac Feliks držao je prošle korizme propovjedi u Parizu. Prošle godine govoraše o krivom napredku, za kojim sviet i izopačene strasti čovječje naravi teže; ljetos úzê besjediti o pravom napredku. Vrelo je ovomu napredku u kršćanstvu, jerbo eno — to je jezgra njegova umovanja — očišćuje i posvećuje čovječju narav. „Svetci to su pravi muževi napredka.“ Sve nastojanje svetacah upravljeno je na prave potrebe čovječanstva, da ih oplemene i osvete. Dokazivajuć ovo tvrdjenje narisao je otac Feliks u svojoj drugoj propovjedi liepu sliku o djelovanju svetacah, posluživ se istom prilikom, da s njekoliko crtah obilježi život upravo preminuloga otca Ravignana, čim je cielu skupštinu duboko ganuo. Pribitni kardinal Morlot pozvao je na koncu slušatelje, da za obćenito žaljenoga pokojnika na glas iz mole psalam De profundis.

Iz Jeruzalema piše „Univers:“ Krimska vojna jeruzalemske katolike je nadom, a razkolnike strahom napunila. Kasnije su se okolnosti nješto promienile, pa izvan toga nastoje Grci iz petnih žilah, da se u svetom gradu i izvan njega čim bolje utvrde. U to ime pošlo im je za rukom u najnovije vrieme postići znatnih stečevinah. S druge strane vidi se, kako Rusi hoće da se ustanove u Jeruzalemu. Tamo očekuju odeskoga biskupa-namjestnika, gdje će se s 12 popovah nastaniti. Grkom nije dolazak ovih duhovnikah po ćudi. Njim bi istina pravo bilo, da im Ruska pošilja svoje zlato, ali o ruskom svećenstvu neće oni da išta znadu. I s toga su se zabrinuli Grci, što je bogati ruski grof Kučelev, koj u ovaj par u Aleksandrii boravi, kupio u Jeruzalemu golemo zemljište, na kom će se graditi samostan za 22 kaludjera i bolnica za 50 posteljah. —

Iz Palestine. Budući za hodočastnike grčko-ruske crkve, koji putuju u palestinska sv. mjesta i Jeruzalem, neima utočištah, bolnicah, liečnikah i gostionicah kao za druga kršćanska vjeroizpoviedanja, s toga je ruski car, razmotriv dotična izvjestja povlastio pomorsko ministarstvo, da prima novčane prineske, što će se skupljati, da se ti zavodi tamo podignu. Poznati ruski Krösus državni savjetnik Jakovlev učinio je početak, poklonív u rečenu svrhu 30,000 sre. rubaljah.

* U Beču preminuo je 9. t. m. preuzvišeni g. Josip Jüstel, tajni savjetnik, i bivši državni i konferencialni viećnik. Pokojnik bio je najstariji misnik nadbiskupije bečke, naime od g. 1788. dakle 70 godinah, a živio je 93 godine. Kao državnom viećniku biahu mu pridieljene bogoštovne stvari.

* „Hlasu“ piše jedan dopisnik iz Rima, da je tamo sretno prispio dne 15. ožujka presvietli g. biskup budjejovički Ivan Valerian Jirsík, i nastanio se u poznatom zavodu dell' Anima. Isti dopisnik obriče, da će njegov budući list iznenada zateći i utješiti ukupnu česko-moravsku postojbinu, pošto će prijaviti uredjenje posebnoga putničkoga konaka u Rimu za Čehoslavene, k čemu je jurve temelj položen. Što je dopisnik o tom poslu doznao, to će on čim prije obznaniti, te misli, da će to ne malo učesti pobuditi.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Gjiketa, župnik u Molvah, postao je župnikom u Pitomači. — G. Franjo Drobčec, dosadanji upravljatelj župe Pitomačke, prenešen je u istom svojstvu u Molve. — Preminuo je Janko Šimatić, izsluženi duh. pomoćnik u stanju mira.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. S.* u *K.* Vaš dopis od 29. ožujka do sada nam jošte prispio nije. — G. *A. B.* u *A.* Upitana knjiga zapada 30 i 40 kr. sr. kao što se mekano ili tvrdo vezana zaište.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 16. U ČETVRTAK 22. TRAVNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od *Dra Fr. R. — na urednika.*

III.

(Konac.)

Kad se već pera latih, da Vam napišem ovo njekoliko viestih, od volje sam primjetnuti Vam još njekoliko crticah.

Pošto u taj par vrieme mi nedopušta, da Vam dam potanje izvjestje o Zmajevićevom ljetopisu, a znam, da željno očekujete glas, je-li ciel ili ne? — nemože mi se na ino, već za sada na kratko reći: da dopire samo do VIII. vieka poslje Isukrsta, tako da u prvom svezku počimlje sa stvorenjem svieta, a završuje se s „Ivanom pridtečom,“ u drugom se pako nastavlja. Tim bi s mletačkom knjigom ljetopis bio podpun i savršen. Pače i to je istinito, da imade sva moguća odobrenja za tisak. Razvidjenje i razsudjenje bješe izručeno slavnomu Pastriću, kojega rukopisi, što se u Propagandi nalaze, kad bi se tiskali, iznieli bi preko 50 knjigah. O tom divnom mužu i o njegovih djelih, ako Bog dá s vremenom, kad pročitam pomenute rukopise, moći ću naše domoljube obširnije izviestiti. Zmajević predpostavì svomu djelu dvojaki predgovor, jedan: „svomu slovinskom narodu,“ a drugi: „štiocu.“ Oba su vrlo znamenita; osobito posljednji, gdje govori o slovinskom šiboleth u t. j. ѣ i njegovom raznom izgovoru; g. Pučić navedè ga samo latinski. Ali o tom drugi put u posebnom sastavku.

Prolazim opet na slavensku umjetnost. Onomadne izišav iz arkiva propagandina, te kraj bogatih slikarnah mimoidući, po običaju razgledah malko divne umotvorine starih učionah i opazih sliku u bizantinskom slogu, komu — kako je poznato — priliči staro talijanski toli mletačke koli florentinske učione. Ovaj slog imade za nas Slavene nješto zanimiva, ili što njegova šara (colorit) i rekao bi sva njegova ćud našoj ćudi odgovara, ili što su se — valjda radi ove srodnosti — mnogi našinci u njem odlikovali. Primaknuv se k istoj slici, na svoju neopisivu radost opazih na njoj slavenske napise tako (zlo) zvanom cirilicom pisane. Deder da Vam ju najprije opišem. Slika bit će dugačka po prilici dvie noge, a široka nješto više od jedne. U sredini na prestolju sjedi Bogorodica s Isusom na krilu, oko glave kojega čita se: ІИ҃С Х҃С. S desne strane nad glavom sv. Theodosija čita se pozlaćeni napis: П҃РБ Θеодосіє печерскїи. S iste strane o ručici prestolja visi listina, na koje gornji kraj metnù sv. Theodosij svoju ruku. Na listini čita se crnom bojom:

. . . . . ДИ
Б НА
Г А
М҃Тєрє
Твоєа б҃о
Граждєнъ
бысть домъ
сиє

S lieve strane stoji sv. Antonije u kapi kaludjerskoj, na kojoj je napis toli droban i izderan, da ga nemogoh pročitati. Nad glavom čita se zlatnimi pismeni: П҃РБ Антонїє пєчєрскїи. Na listini, koja poput prve i s ove strane visi, čita se:

Г҃ДИ
ДО҃ИДЕТЪ
Памѧсть
сеи҃.
благословенїє
ст҃ыа
афонскїа
горы.

Na perihilu sv. Antonije čita se višeput:

ІИ Ρ̃І
ІИ҃С Х҃С.

Crte su vrlo krasne, haljine pomnjivo izvedene, lica puna svetinje i veličanstva. Za ovu sliku tražio je tržac 40 rimskih škudah. Napisi su toli razgovetni, da mi se suvišno vidi o njih rieč širiti. Budi mi jedino dozvoljeno na kratko prosboriti o mjestu, gdje bješe izvedena, i dosljedno o slikaru, koj ju po prilici naslikà. Kao što se iz lievoga napisa vidi, slika ova bila je njegda na sv. gori ili na Athosu u Macedoniji, i to u crkvi bl. Bogorodice, kako desna listina svjedoči. Odavle možemo uzeti, da biaše načinjena na istoj sv. gori i to u manastiru posvećenom Bogorodici; nu moglo bi i to biti, da bješe drugdje naslikana, te prikazana pomenutomu samostanu. Šta se mene tiče, ja sam osvjedočen, da ova slika bješe izvedena na Athosu, i to kistom koga slavenskoga kaludjera. „Hm! — reći će tkogod — ele čudnovata mnienja: na Athosu, pa od slavenskoga kaludjera, komu je do svačesa više stalo nego-li do umjetnosti!“ — A doista takovi prigovori nisu baš izvanredni u naše doba, i to ne samo kod inostranacah, koji si svedjer misle i poruglјivo pitaju: „A Nazareth potest quid boni esse?“ — nego i kod našinacah mnogih, koji žalibože samo po svom laktu mjere prošlost svoga naroda. Da se svaki štioc o protivnom osvjedočiti može, zavirit ćemo malko u onu čudnovatu pustinjačku i redovničku republiku, i to s gledišta umjetnostih, imajuć pred očima dàkako stariju dobu, jer novija se naše slike nimalo netiče. Koj bješe posao, koja-li zabava athonskih kaludjerah, to Ivan Komnen, poznati liečnik, po Montfauconovom latinskom prevodu (Paleographia graeca. Paris 1708. lib. VII, pag. 433.) ovako piše: „Eremitae et Ascetae labore manuum victum parant; et alii quidem sunt calligraphi, alii libros compingunt, alii Psaltae sunt; hi thecas reliquiarum vel cruces insculpunt; illi Camelaucia sive Theristra plectunt; alii cochlearia, alii rosaria conficiunt, ex iisque victitant. Quod reliquum temporis habent, orationi impendunt.“ Kaludjeri dakle svetogorski zabavljaju se u obće rukotvorstvom i umjetnostju; šta se posljednje tiče, osobito ljube slikarstvo. Isti Ivan Komnen navadja množtvo slikah, kojimi su tako rekuć posuti athonski samostani, imenito: velike Lavre sv. Athanasia, Iberski, sv. Dioniza, Pantokratora, Kseropotamski, sv. Šimuna Petrae, Dochiarski, sv. Pavla, sv. Jurja (mon. Xenophontis), Simonski uzašastja Bogorodičina u nebo, sv. Stjepana (mon. Castamoniti). U ovih manastirih s veće strane obitavaju grčki kaludjeri. Nu imade ih, koje podignù ruka slavenska, te u njih stanuju Slaveni, imenito Bugari, Srblji i Rusi. Poznato je, da srbski veliki župan, Stjepan Nemanja, učiniv se (1195.) monakom i nadjenuv si ime Šimuna, najprije življaše u Studenici, a odavle (1197.) predje na sv. goru, gdje „obrětsa město pusto glagolemoje Hilandar, prěsvetije vladičice . . Bogorodice v vedenija v crkov.“ (Žit. sv. Šimuna, napisano od sina njegova kralja Stjepana. Izdao Šafařik. Praga, 1851. gl. XI.) Samostan **Hilandarski** na čast Bogorodice uvedene u crkvu obstojaše još prije; ali bješe tako razvaljen, „iděže neb̄ě kamen ostal na kameni.“ Šimun sazidà tu opet manastir na čast Bogorodice, i nadarì ga vrlo bogato. (Dotična darovnica čita se u Šafařikovih Památkah dřev. pisemn. Jihoslovanův. p. 3. č. V.) U tom samostanu življahu i žive Srblji i Bugari. Šta se umotvorinah tiče, isti Komnen piše: „Ecclesiae fenestrae formas (σχήματα) et imagines (εἰκόνας) solemnitatum et Sanctorum repraesentant, in s. altari sunt tres cruces ligneae, argento deaurato obductae, **opus admirabile**. Imagines auro et lapillis pretiosis ornantur.“ — U Hilandaru umriè 13. veljače 1200. pomenuti Šimun, koga srbski narod štuje kano svetca. Šimun izruči manastir svomu sinu sv. Savi, prvomu metropoliti srbskomu, koj — kako sám pripovieda (Žit. sv. Šimuna od sv. Save pisano. Izd. Šafařík. Prag, 1851. gl. XI.) — za kratko vrieme tu skupi bratju, i oskrbi manastir s potrebami. — Isti sv. Sava, kano svjetovnjak Rastko nazvan, potajno ostaviv dom roditeljski dodjè na sv. goru, i sklonì se u manastir, komu je ime Vatoped, posvećen takodje Bogorodici. U njega dodjè i otac mu Šimun, te ovdje življaše kratko vrieme, dok nesagradi Hilandar. Evo nam opet drugi samostan slavenski na sv. gori, o kom isti Komnen veli: „qui autem ibi asceticam vitam ducunt patres, genere Servi et Bulgari sunt.“ U crkvi čuva se slika Bogorodice, koja — kako vele — već ondje biaše, kada god. 862. Saraceni tamo prodrieše. Glede ostalih kaže pomenuti Komnen: „In choro autem et in altari suspensae visuntur plus quam centum imagines moscoviticae, omnes argenteae deauratae.“ (Ibid. pag. 472.) — U samostanu sv. Pantelije žive s veće strane ruski kaludjeri; ovaj manastir štuje srbskoga kneza Lazara kano svoga darežljivoga dobročinitelja, uprav kao što manastir sv. Pavla počituje Gjuru srbskoga despotu. U gore pomenutom manastiru sv. Šimuna Askete „in dextero choro sunt duodecim imagines moscoviticae, quae sanctos singulis mensibus coli solitos referunt.“ (p. 486). — Kad je indi tomu tako, kad iz ovih na brzu ruku navedenih dokazah bjelodano sliedi, da u athonskih samostanih od njegda umjetnost cvatiaše, imenito pako, da manastiri, u kojih življahu i žive Slaveni, posuti su umotvorinami sa slavenskimi na-

pisi: nitko se neće čuditi, što rekoh, da pomenuta slika bješe narisana od njekoga slavenskoga svetogorskoga redovnika, i to vjerovatno u Hilandaru ili Vatopedu, koji su posvećeni Bogorodici. — Šta se pako navlastito crkveno-slavenske pismenosti tiče, akoprem je svetogorske manastire ponješto pregledao ruski arhimandrit Porfirij Uspensky (Žur. min. nar. prosvešt. god. 1847. — Julj.), učeni Rus Grigorović (Очеркъ путешествия Казань. 1848.) i Avramović (Sv. Gora. Bjeograd, 1848.): nu koliko jošte blaga zakopanoga za Slavene u njih leži, smiemo se domišljati iz onih dragocjenih rukopisah, koji su ondje nadjeni, kao što su — nespominjajući tolikih listinah — Četveroevangelistar (glagoljski) sada Grigorovićev iz X—XI. stoljetja, Četveroevangelistar drugi glagoljski zografskog manastira *) iz XII. vieka, Grigorovićev paramejnik iz Hilandara itd.

Ovom prigodom vraćam se na sliku, koju opisah u 7. br. ovogodišnjega Kat. lista. Nedavno mi je pisao naš štovani I. K. S. med ostalim: „Milo mi biaše čitati ono, što pišete o slici B. D. Marie u sbirci liečnika Angelina. Ja bi mislio, da ona slika neće biti iz škole florentinske, nego iz mletačke, i to od našega umjetnika Schiavona Grgura, koj je živio oko god. 1450, te je bio učenik Skvarčiona, a sučenik Mantenje; a to mislim s toga uzroka, što se je nedavno našao na jednoj njegovoj slici B. D. Marie, što se čuva u Akademiji mletačkoj, na rubu haljine takodjer napis slavenski s cirilskimi pismeni, koj napis držali su do sada za nakit haljine. I ova je slika takodjer u stilu bizantinskom ili staroitalijanskom. Vriedno bi bilo, kad bi Vi potanje razgledali istu rimsku sliku: nebi-li se gdjegod u rubu haljine našao još koj napis, a osobito ime slikara Grgura, kakono se je našao na mletačkoj.“ — Prijateljstvu i umjetnosti za ljubav još jednom pregledah istu sliku, i to na koliko bješe možno najvećom pazljivostju; nijedna crta ni grešpa neudjè mojoj pozornosti; pa doisto: na okrajku desnoga rukava uz samu ruku nadjoh dosta razgovetno veliko slovo *M*, koje se posve točno dade i ima razlučiti od svakoga nakita. Na takovih mjestih običavahu njegda slikari upisati ili svoje cielo bezime, ili samo početno slovo; tà i Rafaël na svojih neumrlih umotvoriuah, osobito u mladosti, običavaše napisati jedino R i to po sredini prekrižano. Ono *M.* bilo bi dakle početno slovo slikarova pridjevka. Znamo za pridjevak jednoga našega glasovitoga slikara, koj počimlje s *M*, naime: Šibeničanina Andrije Medulića (Medola) inače Schiavona (1522—1582.), utemeljitelja posebne slikarske učione nazvane „Scuola di Schiavoni;“ nu nismo vlastni proglasiti ga tvornikom naše slike, tim manje, jer nam nije poznato, da bi on bio služio se slavenskim napisom na ikojem svojem umotvoru. —

Što se još jednom vraćam na tridentinska Acta, koja ot. Theiner počè tiskati, uzrok je taj, jer se o njih razasù po francezkih i njemačkih novinah raznovrstan glas, koj Vam bezdvojbeno doprè do ušiuh. Tako je n. p. „Journal des Débats“ razglasio, da je zabranjeno tiskat je. U ovom i sličnih glasovih to je istinito, da sám ot. Theiner za vrieme dalji tisak obustavì. Ima ovdje žalibože stranka, kojoj ni osoba pisca nije odviše povoljna, a niti rado negleda, da se pomenute arkivske listine oproste prašine. Medjuto ona nije toli snažna, da bi prepriečili mogla djelo, koje sám sv. otac uzè pod svoje okrilje. Marljivi pisac, da osujeti svaku zapreku, koja bi mu se mogla od ovud ili od onud stavljati, odlučì cielo djelo učenimi opazkami razbistriti. Za taj mučan posao treba mu dàkako vremena — s toga za vrieme tisak obustavì. Tako se stvar imade; svaki ini glas smatrajte za izmišljotinu.

Nedavno bio je ovdje presv. biskup tršćanski, a sad se ovdje bavi poznati češki pisac presv. g. Valerian Jirsík, biskup budějovički. Odsjeo je u zavodu za njemačke i austrijske prihodnike sv. Marije dell' Anima. Poslje uzkrsa vratit će se u domovinu sa svojim prof. Dr. Loberschinerom, koj se ovdje više od pol godine bavio, da proúči praksu u sboru tridentskoga sabora. — Pomenuti zavod dell' Anima, komu je bilo dopalo inostrano ravnateljstvo, te iznevjerivši se svojoj svrsi stajalo jurve na umoru, od kada mu Dr. Flir (svećenik iz Tirola, bivši profesor) na čelu stoji; velodušnim požrtvovanjem njemačkoga i austrijskoga episkopata, osobito pako kardinala Schwarzenberga, ne samo oživì, nego i liepo napreduje. Dr. Flir naimenovan je kano predstojnik zavoda i crkve s istim skopčane od austrijske vlade, koja mu takodje liepu svotu dodaje k plati, što ju imade iz zaklade zavoda. Pridružena su mu još tri duhovna pomoćnika. Pokrovitelj zavodu jest kardinal Reisach, koj upravo sada kroz osam danah u tamošnjoj crkvi drži duhovna vješbanja u njemačkom jeziku. Sada se o tom radi, da se podigne kod istoga zavoda odgojilište za mladiće iz njemačkih pokrajinah, dàkako s veće strane troškom njemačkoga episkopata. Kao što se odavle vidi, Njemci radi su imati još drugi zavod, drugo odgojilište pokraj glasovitoga ugarsko-njemačkoga kollegija. Isto tako Francezi kod svoje crkve St. Luigi spremlju

*) O imenu ovoga manastira piše J. Komnen (ib p. 433): „quod imago S. Georgii, ab ipso Sancto depicta e monasterio S. Georgii in Palaestina ipsa sedem mutavit, venitque ad S. Montem in monasterium Zographi sive Pictoris, ideoque Zographi vocatum est.“

odgojilište za 60 mladih otačbenikah. Ovi narodi uz mnoge ine, kojim je inače domovina prenapunjena raznovrstnimi zavodi, valjda uvidjaju, da je od velike koristi imati u Rimu odgojilište.

Ovo njekoliko redakah zaključujem u oči velikoga tjedna, u kom se u sv. crkvi ponavlja muka i smrt Spasitelja svieta, te nas ista svojimi veličanstvenimi obredi rukovodi na Golgothu i ka grobu nebesne žrtve padše za čovječanstvo, da s njom i mi umremo pùti za uzkrsnuti u život viečnji: „Bratjo! ako uzkrsnuste s Krstom — mjesto pisanice dajmo si taj savjet Apoštola — višnja tražite, gdje je Krst o desnici Boga sjedeći; višnja mudrujte, a ne zemaljska; umrieste bo i život vaš skriven je Krstom u Bogu. Kada se Krst javio bude, tada će i život vaš s njim javit se u slavi.“ (Kolos. III, 1—4.)

Uzajamna ljubav.

Prolaze godine i eto već teče godina 1858. od došastja Spasova. Krstova zaručnica — krasni vrt — crkva sveta, da može mirisno cvietje od svoga viernoga zaručnika dobiveno njegovati, da pojedini cvietak u tom vrtu na svom mjestu obstajati i vierna djećica cvietje i plodove u svakoj prigodi očima i duhom uživati mogu, dobi vjerna vrtlara do konca svieta, pram komu svaki čas vapi vierna zaručnica: „Veni auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius.“ Cant. 4. — ili kako tumači isto mjesto Cornel. a Lapide: „Veniat auster i. e. Spiritus sanctus, qui suae gratiae calore et fervore faciat, ut Ecclesia et fideles svavissimum virtutum omnium odorem per sanctas eorum operationes expirent.“ Kako vjerno božanstveni taj vrtlar ljubi zaručnicu svetu i njezinu djecu, najbolje upoznat ćemo onda, kada prodjemo duhom sva vremena od početka njegovog došastja do danas. Prvi poslje Isukrsta njegovatelji ote prostrane bašće biahu priprosti Apoštoli, duhom i tielom sami u sebi malosviestni, ali milostju božanstvenog vrtlara napunjeni. Kako su propoviedali? kako radili? što sve pretrpili? — svakomu je poznato u toliko, da sigurno nikomu drugomu uračunat se nemože, već jedino onomu, „qui — eos ut ignavos et socordes jussit in hostes irruere, ut omnibus perspectum esset auxilium divinum.“ Theodor. 9, 15 in 1. Jud. i to zato: „Ne traduxisse potentia, ne redemisse divitiis, ne potentiae nobilitatisve auctoritate traxisse videretur — mundus.“ S Ambr l. 5. in Luc. — To biahu oni ljudi, koji prigodom muke i smrti našega ljubljenoga Spasitelja uzeše bježati: — to biahu oni blagoviestnici, koji u sinagogi i bezbožnoj parnici svoga učitelja nemogahu braniti: a eto za malo vremena vješti govornici na udivljenje Partah, Medjanah, Elamitah, Arapah, Židovah i ostalih postadoše. „Unde donum linguarum et gratia sermonum, nisi ab illo spiritu, qui etiam ora infantium et lactentium perficit?“ Epiph. serm. 57.

Nadalje da malo bliže u prošlo vrieme zavirimo, da otvorimo oči i upremo ih u one poluge kršćanstva, koje nam istim životom ljubav, pribitnost i podporu božanstvenoga vrtlara ujamčuju, t. j. da pogledamo na svete mučenike, — neznam, bi-li se tko umrli našao, koj bi podpunoma mogao prebrojiti one: „qui ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt et in occisione gladii mortui sunt.“ Hebr. 11. A što bi rekao o onih: „qui in solitudine et montibus vagi, errantesque, fame, siti, frigore, morbis, latronibus, bestiis fuerunt extincti.“ Baron. Isti življi prirode nemogahu odoljeti onoj uzvišenoj sili i moći. „Segnior fuit ignis, qui foris ussit, quam qui intus accendit.“ S. Leo in Natali Laurent.

Učitelji, podpore svete crkve, zaštitnici istine, tumačitelji i propovjednici blagovjesti, branitelji njeni proti protivnikom do najnovije dobe, neće nam manju ljubav i podporu višnju izjaviti. Tko ovim otvori otajstva sv. pisma? tko im podadè snagu proti neprijateljem? Nije tu samo čovječanski um i snaga, veće kriepost onoga, koj može i hoće: „Spiritus sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.“ Luc. 12. Pa više — odkuda kriepost mnozih mučenicah? od kuda prostodušnost prama roditeljem, prijateljem, prama bogatstvu i častim? jednom besjedom: „unde ignis amoris, unde fervor fidei, nisi ab illo Spiritu, qui omne desiderium sanctum inspirat? S. Greg. l. 4. Mor. Ako je tomu tako, ako svi ovi i drugi upoznaše ljubav božju i dobročinstva njegova, te smjerno ljubav, koliko biaše u silah čovječanskih, vraćahu za ljubav, koje se sada u vječnosti uživaju: valja da i mi udaramo istom stazom, da i mi istu ljubav u svoj smjernosti, koja će i nas jednom obasjati, vraćamo; jerbo vrtlar jest onaj isti gojitelj bašće svoje, koj i do sada u svako doba biaše; — vrt je postojan i jednako ukrašen istim voćem i mirisnim cvietjem. Vrtlar blag i ljubezniv danom i noći otvorena drži široka vrata bašće svoje, te svakom dolazećem pruža bilje najmilije, a svakog odlazećeg pozivlje na skori povratak, mimo prolazećeg pako susreta govoreći: Potrudi se u vrt moj, razgledaj sjajnost i krasotu njegovu, cvietjem, koje nikad uvenuti neće, napunjenu. A obrativ se k zemaljskim vrtom

progovara: „Vanitas est longam vitam optare, et de bona vita parum curare. Vanitas est praesentem vitam solum attendere, et quae futura sunt non praevidere. Vanitas est divitias perituras quaerere, et in illis sperare. Vanitas quoque est honores ambire et in altum se extollere. Vanitas est diligere, quod cum omni celeritate transit, et illuc non festinare, ubi sempiternum manet gaudium.“ De imit. Christ. l. 1. c. 1. *)

Bišćan.

Car Nikola u Rimu.

Uzoriti stožernik Wiseman izdao je nedavno u Londonu važno djelo o životu i činih posljednjih četirih papah. To djelo tim je važnije i zanimivije, što ga je učeni kardinal iz svoga vlastitoga izkustva crpio i svoje uspomene napisao, budući se je on, dok bude imenovan za westminsterskoga nadbiskupa, te upravo za vladanja posljednje četvorice rimskih papah bavio u Rimu, i tamo važne službe obnašao. Naročito vriedi da se iz ovoga pomenika spomene ono, što kardinal pripovieda o poznatom pohodu ruskoga cara Nikole kod pokojnoga pape Grgura XVI. u prosincu g. 1845. Onaj ponosni i silni vladar 65 miliunah ljudih, zajedno glava ruske crkve, biaše tada na vrhuncu snage i slave; k svemu nasilju i tlačenju katoličke crkve u Poljskoj, što obilježuje njegovu vladu, i o čem su u poznatoj spomenici sv. stolice obnarodovane nedvojbene dokaznice, još je on prije malo godinah dvjema miliunom sjedinjenih Rusinah jednim potezom pera vjeru izbrisao i na hoćeš nećeš pridružio ih ruskoj razciepljenoj crkvi. Nakon toga dodje u Rim i posjeti sv. otca. Bjelodano se vidi, da je nakanio bio na Grgura XVI., starca na kraju od groba stojećeg, svojim ugledom djelovati; ali to drugačije budne. Nasljednik sv. Petra pritužì mu se u glavu s listinami u ruci i očitovà kasnije, da je caru sve kazao, štogod mu je Duh sveti u onaj par nadahnuo. Znade se, da je istom prilikom rekao papa, da on sám jednom nogom već stoji u grobu i da mora na skoro pred lice Božje, ali tada da će ga (cara) na sudu Božjem pozvati na račun. Car Nikola došao je u kozačkoj odori u Vatikan, a kardinal Wiseman nadalje pripovieda: „Jedan englezki plemić bio se zaklonio u hodniku od rečene palače, kojim se je car vraćao iz pohoda svoga. Nj. veličanstvo unišlo je običnom čvrstom i kneževskom pristalosti, sbilja veličanstveno svojim kipoličnim obrazom, svojim krepkim i visokim stasom i vojničkim držanjem, uz to u blagoćudnom razpoloženju s milostivimi pogledi i prijaznimi pozdravi. Tako stupaše car kroz dugu povorku predsobah — sasvim carski orao s gladkim perjem i živahnim očima, u punoj slavi svojih nikojim poletom neumorenih kreljutih, s kljunom i pandjami, kojim neizmače jošte nijedan plien. Ali ovo ga stupi van, (kako opisà isti Englez taj drugi prizor) gologlav i pometenih vlasih, smućen i blied, kao da je za ovu jednu uru ljutu grozniču prestao, — s dugimi koraci, skrenutih ramenicah, negledeć i nepozdravljajuć nikoga. Nečekajuć da mu karuce privezu pred stube, skoči van u dvorište i udalji se naglo od mjesta, koje na očigled bješe pozorištem poraza.“ Ovo priobćenje potvrdjuje, što se je već u svoje vrieme o tom doznalo. Nemoćan starac ponizio i skršio je najsilnijega samovladara; on, koj biaše naumio poniziti papu, bude sada sám ponižen. Na 1. lipnja sljedeće godine (1846.) pozove Bog Grgura XVI. na drugi sviet; a neprodje niti punih devet godinah (2. ožujka 1855.), što i Nikola pozorište svoje vlasti i sjajnosti ostaviti morade, pošto je porazi njegovih vojskah na Dunavu i u Krimu ponos njegov duboko ponižen i tim on u takovo duševno stanje stavljen bio, koje potanje opisivat nećemo. Na drugom svietu čekao ga je Grgur XVI.

*) Molimo u budaće manje navodah. I ako je primjeran navod u drugom jeziku kadšto dobar začin: svakomu ipak začinu treba načina. *Ured.*

Dopisi.

F. Ž. Od Križevca 15. travnja. Mislio sam, da će se tkogod izmedju križevačke gospode latiti pera, da Vam opiše svečanost umještenja presvietloga gospodina biskupa križevačkoga Gjure Smičiklasa; budući do sada toga nitko učinio nije, *) to hoću ja da pokušam opisati od te svečanosti ono, što držim za bitno. Znate i sami, da mi sasvim oskudievaju krila poetička, zato neočekivajte od mene, da ću se popeti u višje predjele, pa Vam od onud mnogimi riečmi opisati: kako je ovomu kapa stajala na glavi, kako je onaj imao ozbiljno ili pobožno lice, kako je ovaj išao prvi onaj opet stražnji, kako su njekoji stajali s desna opet drugi s lieva i slične važne neznatnosti. Ja sam čovjek vrlo prozajičan, pa običajem zapamtiti ono, što mi se srca kosne, i onda samo se pera latiti, kad me srce na to nuka. S toga gledišta smatrajte i ovaj dopis.

*) Učinio je jedan gospodin, al mu se dopis nepoznatom nam nesgodom njegdje izgubio. *Ured.*

Presvietli gospodin vladika bio je naumio, kako nam je i ovaj list objavio, rečenu svečanost ovršiti 5. t. m., nu radi crkvenih obredah, koje velikoga tjedna sám biskup ovršiti ima, bio je prisiljen to prije, t. j. 28. p. m. na cvjetnicu učiniti S toga valjda niti nisu mogli mnogi stići, koji bi inače jamačno bili došli; nu ipak došao je tamo zastupnik od strane županije varaždinske, a pribivala su sva odličnija gospoda križevačka i njekoji izmedju obližnjih svećenikah. Prečastna gg. kanonici križevački s inimi prispjevšimi svećenici sprovodiše u 10 satih presvietloga gospodina u stolnu crkvu. Pokle bi pročitana na imenovanje, potvrdjenje i posvećenje proteżuća se pisma, uzè presvietli gospodin govoriti nazočnim najprije latinskim, pa zatim narodnim slovom. Oba govora moći je tako glede sadržaja, kao glede miline i krasote jezika klasičnimi nazvati. Ja Vam ovdje šaljem njekoliko mislih iz svakoga. U prvom napomenuo je presvietli gospodin: kako se providnosti Božjoj svidjelo njega podignuti na dostojanstvo biskupa, te da povišenje to nepripisuje sebi, već upravo Božjoj providnosti; da nezna, je-li većim veseljem ili većim strahom zauzimlje naznačeno si mjesto, jerbo mu je dobro znano, da preuzimlje tim na se breme, koje je istim angjelom strašno. Tu naznačì uzvišenu zadaću vrhovnoga duhovnoga pastira i težku odgovornost, koja ga čeka za svaku mu povjerenu dušu, koja bi njegovom krivnjom poginula. S toga nastavi, nebi se ni usudio težko ovo breme uzeti na se, kad se nebi uzdao, da će Onaj, komu se je svidjelo na ovo dostojanstvo ga uzvisiti, u napredak ga kao i dosada svojom svemogućom rukom podupirati, i kad se nebi nadao, da će mu prečastna gg. kanonici i odsele kako i dosele biti u pomoć. Rieči, koje je presvietli gospodin ovdje upravio na prečastnu gospodu, bile su tako mile, tako u srce dirajuće, one su tako odkrivale savez, koj tu vlada, da je svaki, koj ih je razumio, morao pomisliti: oj ljubavi! ti si s tvojimi kćerkami slogom i krotkostju nebeski cviet a mati sve sreće.

Pokle je presvietli gospodin ovaj govor zaglavio, obratio se hrvatskim govorom k sakupljenom množtvu, u kom prosbori: kako ga veseli, da su se u tolikom množtvu sakupili, da je njegovo veselje tim veće, što vidi, da su tu mnogi, koji nespadaju k njegovom stadu; nu, produlji, mi smo zato ipak jedne vjere, samo nas diele izvanjska, nebitna, kao jezik, obredi itd. Zatim nastavi: kako je god sačinjavala ljepotu raja raznoličnost bilja, cvietja, mirisa, bojah, što se sve u jednu cjelost spajalo: istom tako sačinjava krasotu katoličke crkve, što ona spaja u jedinosti vjere razne narode, jezike, obrede itd. Razložì zatim svoju težku zadaću i veliku odgovornost, pa zamolì sve, da se mole Višnjemu, da mu poda milost, koje mu treba, da uzmogne težke svoje dužnosti točno ovršivati na spasenje svoje i sebi povjerenoga stada.

Poslije toga govorio je takodjer prečastni predstavnik križevački g. Janko Goleš krasno slovo, a za tim bila je sv. liturgija.

Ja presvietloga gospodina vladiku imam sreću poznavati već punih 20 godinah, poznavati i počitovati; nu moram izpovjediti, da su njegove rieči počitanje moje umnožile, a jošte većma umnožilo se ovo tako prama njemu kano i prama prečastnoj gospodi kanonikom križevačkim, kad sam kasnije s ovimi posljednjimi imao priliku govoriti, pa sam se uvjerio, da kod njih, prem su stariji od presvietloga g. biskupa, opet neimade ni traga nezadovoljnosti ili zavisti radi njegova povišenja, već da priznaju, da je kocka pala na vriednoga, koj imade i volju i svojstva dovoljna za točno izvršiti svoje težke dužnosti.

Kad sam sve napomenuto čuo i razabrao, tada nisam mogao na ino, već da pomislim: srećna ti biskupijo, koja imadeš takova pastira, koga svi za vriedna drže. Svršetak svečanosti bio je običan, s toga svim poznat, netreba ga dakle opisivati. To ću samo jošte dodati, da bi bilo dobro, ako bi mogli napomenute govore nabaviti, pa ih priobćiti. *)

F. M. Iz Kreševa u Bosni na početku travaja. Poznata mi čuvidnost inostranoga svieta o stanju stvarih naših, i velika istih za domorodno obćinstvo zanimivost, koju opaziti ljetos liepu priliku imadoh, — dovoljni su uzroci, da nezašutim ništa, što se u nas javnosti vriedna dogadja; a štovano uredničtvo ovoga cienjenoga lista učinì, čim me je zadužilo, da to putem njegoveg lista učinim, koliko to u obseg istoga spada. Žalibože samo, što se riedko kad dogadja u nas šta takova, čemu bi se mjesta u njem uztupiti moglo. Da će vrlo malo strukovah prispjeti od ovud u ovu kitu crkveno-domorodnoga cvietja, opazit je bilo i odtale, što su svi ikoliko vredniji dogadjaji lanske za nas od mnogih drugih važnije godine stati mogli u jedan obične samo veličine dopis. Nu šta ćemo? — što tko neima, toga ni dati nemože. Dok štogod drugoga imadnemo, primite ovaj popis naših crkvah.

Svaki se živ čudio, kad sam ja ljetos po Vašoj domovini kazivao, a gdjekoji ni vjerovat mogli nisu, da u svoj našoj Bosni, — prostoru većem od 1000 četvornih miljah, — ni pola onoliko crkvah neima, koliko ih se sa samoga zagrebačkoga brežuljka sv. Roka vidi; a to je ipak žalibože istina, jer mi neimamo već *pet* starih crkvah. Tri uz samostane: u *Fojnici* sv. Duha, u *Kreševu* sv. Katarine D i M. i u *Sutjeski* sv. Ive Krst, četvrtu uz kućar (župnikov stan) u *Varešu* sv. Mihovila, a petu u *Podmilačju*, selu udaljenom od Jajca varoši jedan sat, te na istoimenu župu spadajućem. — Povjest obstanka njihova ovaka je: Fermani još od pobjeditelja Bosne sultana Mehmeda II. podieljeni, a od

*) Nastojat ćemo *Ured.*

njegovih nasljednikah potvrdjivani, čuvali su je i branili, da ih sve, što je kršćansko, rušeći muhamedanski barbarizam nije sa zemljom sravnio. Je-li se pak što pokvarilo na njih, to se očito popravljati nije smjelo, već je valjalo podmučeć. Sreća je u Boga, što su bar prve tri, koje sam vidio, malo izvan varoši i medju raznim drvljem zaklonjene, te se baš od svakle nevide. A da su Turci, osobito mnogi strahoviti, te divljoj zvjeradi priličniji nego razumnim stvorenjem baše opazili i jednu samo novu dasku na krov prikovanu, ova bi smjelost više stala bila, nego iz temelja sva ona crkva valja; kao što je to bivalo i onda, kad se je što tako porušilo bilo, da se bez njihova znanja načinit nije moglo. — U novije vrieme hvala Bogu nije tako; dapače sadašnji čestiti sultan podielio je dopuštenje ne samo stare crkve popravljati, nego i nove s njegovim znanjem graditi, usljed koga milostivoga dozvoljenja tri se srednje već novimi zamjenjuju, a o trećoj je i to još vriedno napomenuti, da je ona jedina u Bosni, a u koliko mi je poznato i u svoj neposrednoj evropskoj Turskoj, dok poznati hat-humajum izišao nije, bila, u kojoj su trpljena zvona veća, koja u drvenom, krov crkve nenadvisujućem zvoniku vise, ondješnje pravovierne tim se pravo ponoseće svojim milozvučnim glasom na pobožnost bude i zovu, a svemu od Vaših stranah udaljenom kršćanstvu pružaju priliku vidjet, šta su to zvona na zvoniku na crkvi, — te tako nemoraju onim samo zadovoljni biti, što im o tom oni, koji su prešav Savu oli suhu austrijsko-bosansku medju u ostaloj Europi bili, kazuju; kao što to biva o orguljah, kojih, jerbo danas nigdje neimamo, sadašnji nam naraštaj i nezna o njih, nego da su njekakve svirale. Sva zato glasba naša kao onih po Srbiji hodajućih Skotjanah, — sastoji u zvenčićih kod žrtvenikah, i u glasu, što ga daju daske iz gvoždja s tučom primiešanim salivene i na užetih obješene, kad se u njih lupa željeznimi čekići. Valjda odkako je Bosna *fet* učinjena (pobiedjena), ove su sprave u svih drugih crkvah naših, osim spomenute, zamjenjivale veća zvona, i Bog sám zna, dakle će još zamjenjivati, jer baš ni poslje izrične hat-humajumove dozvole nesmijemo ovih upotrebljavati; Turci bo se tako boje zvonah, da misle, da će *din* odmah leći i propasti, ako ova zakucaju. S toga su se prije dvie tri godine, kad su mislili, da će se na sarajevskoj crkvi zvonik načinjati, tako uzpalili i uzbunili bili, da je č. Huršid-paša, za onda vezir, morao odrediti njekoliko nizamah, koji su ju čuvali, da ju nezapale. A najposlje na čast im bio gnjev njihov na zvona i zvonike, samo kad je nam slobodno crkve graditi. Svakako i nije nam zasad do veličanstvenosti i uresah, jer nam i za najpotrebitije jedva dotiče silah; a kad nam ove osile, i kad se više bude moglo, Bog će dati, pak će i ono slobodno biti. Zasad bolje su dvie crkve bez, nego jedna sa zvonikom. — „A je-li već, kad je slobodno, koja nova crkva sazidana?“ — čujem, kako pita št. čitatelj, bojeći se, da ih neima više osim napomenutih pet starih. Jest, dragi prijatelju, jest neboj se. *Tri* su već prije dvie godine posvećene, naime u *Docu* odmah uz Travnik, u *Sarajevu* i u *Vidoših* kod Lievna. Započete su pako, i njekoje već dotle dotjerane, da se u njih i pripeki sunčanoj i kiši i sniegu ukloniti može, u sljedećih mjestih: I to sa samostani u *Gorici* pokraj Lievna, u *Gučjoj-gori* sat dva od Travnika, i u *Zoviku*: dakle tri, jer amo nemogu brojiti *Plehan*, gdje za zidanje crkve i samostana dosad ništa drugo učinjeno nije, osim što je dovučeno njekolike kolah kamena; a po svoj prilici i neće se ovdje radi stanovitih uzrokah, već u kojem drugom one okolice mjestu te načinjati. Bez samostanah pako crkve započete su lanske godine, kao što sam već javio, u *Dubici* u doljnjem Posavju, i u *Ososi* kod Žepče, varoši na Bosni. Po abecednom redu, kog se ovdje držim, najprvu bi imao napomenuti *Busovačku*; ne neznam, je-li njoj mjesto medju ovimi formalnimi hramovi, ili možebit spada medju bogomoljnice (oratoria), kakvih ima u *Breškah*, *Dolnjoj-Mahli*, *Garevu*, *Tolisi*, *Tromaiinjici* i u *Ulicah*, sve osim prvog sela župe u doljnoj Posavini, i u *Vieki* blizu Vareša; ona bo je kao i ove iz samoga samoga drveta. u ostalom prilična i na vrlo liepom mjestu, na poisvisitoj kod Busovače ravnini, *Carica* zvanoj. One popat vodenicah sgradice sa žrtvenikom, koje u Schematismu pod imenom kapelah dolaze, ni po gotovu se amo brojit nemogu; drugčije bi se hvaliti mogli, da u svakoj župi imamo crkvu, budući da ove, gdje nisu kod kućarah, jesu u grobljuh u kom se misa govori, — pa imamo više od 60 župah, a crkvah, kao što vidismo, i to i započete brojeć neimamo već 13 slovom *trinaest*. O ovih još u obće imam reći ovo, da u koliko se nove nad starimi odlikuju umjetnostju, u toliko su stare vrednije rad posudja i odiela, s kojim su prilično providjene, a nove ova očekivati moraju od onud, odkuda ponajviše i same postaje. Zato prva hvala ide austrijsko-, osobito jednorodno s nami svećenstvo katoličko, koje je sijaset misah izgovorilo a i sad još govori badava, a novci ostaju amo za njih gradjenje. Visoka vlada Vaša, da nam nikad ni krajcara pružila nije, što hvala Bogu reći nemožemo, već tim bi nas na vječitu harnost obvezala, što sa zadovoljstvom odobrava i potvrdjuje družtva, koja si za glavnu zadaću uzimaju, da doskoče crkvenim potrebam; kao što je ono *neoskvrnjenoga začetja bl. d. Marije* lane sklopljeno, od koga se punim pravom nadamo, da će spomenutoj plemenitoj zadaći svojoj kako valja gledat odgovoriti. Kad već o ovom govorim, nebi mi valjalo da nenapomenem hvale vriednu za naše siromašne crkve brižljivost sl. *severinskoga družtva*, koje je ljetos već dva ogromna smotka kojekakova crkvenoga posudja u Bosnu spremilo; to sam čuo nahodeć se jesenas u stolici njegovoj od jednog njegovog za nas kod njega osobito revnujućeg člana, premda možebit te stvari porad težkoga dostavljenja ni još amo stigle

nise. Pa da ni svjetovnjakah nefali, koji, jerbo im kukavno stanje naše u tom pogledu na srcu leži, svojski se za njegovo poboljšanje brine, svjedoče imena uglednih licah na čelu spomenutih družtvah stojećih, i onih štovanih domorodacah, koji su i ljetos u tu svrhu znatne podpore dali g. Jakovu Paviću, kao što je to u njekojem broju ovoga lista objavljeno. Kad bi ja ovih povorku napisati htio, prvi bi im na čelu kao zviezda danica sjao pl. g. Anton Vranycany, ovaj pravi ne samo pridjevkom nego i djelom *Dobrinović*, kog jedino velikodušnoj darežljivosti liepa crkva sarajevska svoj postanak zahvaliti ima. Hiljada for. sr. od ovoga vriednoga muža za gradjenje rečene crkve položena, čin je, na koj nikad zaboravit nesmijemo, i kojim je to dično mjesto zadobio. Slava neuvela zato ga ide, a najponiznija mu se hvala ovim izražuje pred svim svietom na ovom slavnoga plemena njegova dostojnom daru. — Još mi slobodno budi napomenuti čin jedan slične darežljivosti, koje je početnik vriedni povjestnik g. I. Kukuljević Sakcinski, a predmet jedna slika, poslana od njega ljetos crkvi dolačkoj. Da te mora biti dar darovatelja vriedan, dovoljno je jamstvo ime toga gospodina; a što više o tom daru reći neznam, uzrok je taj, jer ga vidio nisam, a da je poslan, kazano mi je, kad sam bio tudie. Darežljivost, koju sam sám ljetos izkusio u domovini Vašoj, netiče se predmeta redakah ovih, zato o njoj šutim.

Naposlied hoću da Vam i jednu novost priobćim, al ne od ovud, već koju mi prijatelj iz Carigrada javlja, da se naime tamo očekuje posve izvanredna svečanost, kojoj će povodom biti polaganje temelja za c. k. austrijsku gimnaziju. Za ovaj hram nauka i prosvjete u tminami neznanstva i grdnoga sujevjerstva zastrtom Carigradu, poklonio je, veli, nj. veličanstvo sultan zemljište, koje se procjenjuje da valja više od dva miliuna grošah. Ako taj prijatelj moj pogrešno izviešten bio nije, rečena je svečanost oli se već svršila, oli će na skoro. —

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je kod prečastnoga kaptola djakovačkoga premilostivo naimenovati prečastnu gospodu: predstavnika i čuvara *Janka Rastovića*, za pojca; opata i naddjakona stolnoga *Matu Mihaljevića* za čuvara, a opata i kanonika *Adama Sukića* za stolnoga naddjakona.

— Dne 20. t. m. navršio je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš Juraj Haulik 70 godinah svoga punozaslužnoga i slavnoga života, a prije malo mjesecih izteklo je 20 godinah, što je on blag i mudar nadpastir, a darežljiv i velikodušan dobročinitelj zagrebačkoj nadbiskupiji, kojoj su u njem i po njem u dio pala najveća crkvena odlikovanja, — a ne samo njoj, već i svekolikoj našoj domovini. Povodom toga rodjen-dana i sljedećega u subotu imen-dana podnieli su nj. uzoritosti dan prije iskrene čestitke prvostolni kaptol, učiteljstvo nadbiskupijskoga učilišta, činovnici duh. stola, redovnici sv. Franje i više druge gospode. Želje, što su ih ovi kroz usta svojih govornikah tom prilikom izjavit sreću imali, sigurno su želje obćenite svegakolikoga duhovničtva i puka za dug život i svako dobro visokočastnoga i ljubljenoga nadpastira.

— Presvietli gospodin biskup križevački *Gjuro Smičiklas* prispio je dne 17. t. m. u Zagreb, i odsio u biskupskom sjemeništu. Sutradan posietio je gosp. biskup nj. uzoritost gosp. kardinala, svietloga bana i preuzvišenoga njegova namjestnika. Iz Zagreba uputio se je presvietli gosp. biskup u Tkalac i Križevac, odkuda će za njekoliko danah opet u Zagreb doći.

— Gosp. *Janko Ev. Borovečki*, svećenik nadbiskupije zagrebačke i nadstojnik naukah u c. k. konviktu, izdao je nedavna: *Propovjed o presv. oltarskom otajstvu*, koju je na 14. veljače 1858. u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu, kada je bio prvi dan godišnjega klečanja pred presv. oltarskim otajstvom, on govorio. Ovu propovjed slušao je i uzoriti gospodin kardinal, te ju pohvalit dostojao, što je, kao i nagovori prijateljah, sklonilo g. propovjednika, da ju tiskat dade. Može se dobiti u Županovoj knjigari po 6 kr. a poštom po 7 kr. sr.

— Ovdješnja župljanka sv. Petra, gja. Anna Krobathova, poklonila je povodom sadanjega jubilejskoga oproštenja 5 for. sr. za katoličke misije.

* U Napulju je dne 13. t. m. udaren kapljom preminuo Dr. Ignac Knoblecher, rodom iz Kranjske i poznati apoštolski vikar u srednjoj Africi.

* U Frankfurtu umrla je nedavna jedna gospodja u 88. godini života. Starica neimavši svoga roda ostavi svu svoju imovinu (120,000 for.) katoličkoj tamošnjoj obćini na dobrotvorne svrhe.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. Ž.* na *R.* Obećane zapiske tim ćemo radje uvrstiti u list, što će, kako vidimo iz osnove, u slikah povadjenih iz našega života uz koristnu pouku pružat štiocu i ugodnu zabavu. — G. *F. P.* u *S.* Vaš prinesak „o crkvenom odhranjivanju“ nije se izgubio, a bio već davna uštampan, da Vam nije, kako sami priznajete, jezik nješto stran, pisanje ne posve sadanje, a grammatika malo vižlasta i objestna. Bojimo se, da bi Vam prigovorili, a nam zamjerili čitatelji, kao da navlaš nepoznatimi riečmi i neobičnimi izrazi zamršeno pišete, dočim ipak svakoga govora i spisa ponajglavnije svojstvo ima biti razgovetnost i razumljivost. Možebit da ćemo ipak u koje zgodno vrieme priobćiti Vašu radnju.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 17. U ČETVRTAK 29. TRAVNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kardinal Wiseman

u zemljosljovju prema objavljenju.

B. — Zemljoslovje (geologia) je najmladji ogranak prirodoslovnih znanostih; ovo čedo uma čovječjega broji jedva do sto godinah, što se prema ostalim znanstvenim strukam mladom dobom nazvati može. Zemljoslovje, tumačeći postanak i razvitak naše zemlje, podupire svoja tvrdjenja dokazi iz utrobe same zemlje crpljenimi, bez obzira na podatke, što se u povjestnicah napisani nalaze; odtale svatko uvidja, da ova struka znanosti, budući razpravlja o pojavih, što se u svetoj povjestnici, Mojsijinom rukom napisanoj, napominju, takodjer u nju zasieca.

Sveti pisac, pišući o osnovi stvorenja i spasenja čovječanskoga roda, imao je obzir samo na one pojave duševnoga i materialnoga svieta, koji su u svetu ovu osnovu spadali, pustiv ostale promjene i pojave bez obzira. S toga je zemljoslovje u utrobi zemlje odkrilo dosta dokazah za pradavne promjene naše zemlje, o kojih sveti pisac šuti. Ovakova odkrića služe zemljoslovju na čast, a svetoj knjizi nečine niti najmanjega uštrba; jer sveti pisac nije imao zvanje pisati prirodoslovni sgodopis, nego povjestnicu vrhunaravnoga objavljenja. — Al šta onda, ako u sv. knjizi ima naročito napomenutih takovih pojavah i podatakah, kojim zemljoslovje na temelju svojih iznašašćah protislovi? — Takova protislovja izmedju ova dva objavljenja, vrhunaravnoga i naravnoga, svete povjestnice i zemljoslovja do dan danas zemljoslovci jošte odkrili nisu, a neće ga jamačno niti odkriti; jer objavljenje kao nedvojbena istina, nemože se sa znanostmi — objektivno istinitimi sraziti, budući oba potoka iz istoga, viekom nepromjenljiva izvora, iz Boga ističu. Našlo se je istina ljudih, koji su uztvrdili, da je sv. povjestnica zemljoslovjem pobijena, jer su tobož naišli na protislovja; no docnije ustadoše vrstniji vještaci, te su dokazali, da su ona protislovja bila samo posljedak manjkava geologičkoga znanja, ili plod mržnje proti objavljenju gojene; jer kad čoviek silom hoće da prigovorah najde, pojti će mu za rukom, nepitajući: je-li prigovor temeljit? — se non é vero, é ben trovato.

Prije nego prejdemo na Wisemana, neće s gorega biti napomenuti mnienje geologah o postanku i razvitku zemlje, da ga po Wisemanu uzporedimo sa sv. knjigom. To se samo po sebi razumije, da i ovdje valja razlikovati puka subjektivna mnienja od tvrdjenjah dokazi poduprtih.

Najprije — mniju geologi — stvori Bog počela, s kojih docnije postadoše zviezde i sunčani sustav. Počela ova biahu sprvince plinovita (gasförmig), te malo po malo po svoj prilici nakon mnogo vremena pojaviše se na neizmjernom prostoru kao svjetla magla, poput svjetlih maglovinah, što ih u neizmjernoj daljini na nebeskom prostoru noviji zvjezdari odkriše. Ona maglovina sastavi se u osrednju svjetlu kruglu, koja se je docnije kao sunce pojavila i u kolobar tamnijih tvarih, okolo nje opasan, s kojega imadoše kašnje postati planete. Tim se svrši prva doba stvaranja.

Nakon mnogo vremena razstavi se napomenuti malo prije kolobar u više susrednjih (concentričkih) okrugah, s kojih svakoga postade planeta, medju njimi i naša zemlja. Tim se svrši druga doba.

Zemlja je dakle već sada bila oddieljena od ostalih okrugah, te je prešla s plinovita u kapljevito tekuće stanje. Da je naša zemlja s početka treće dobe bila kapljevita tekućina, to svjedoče njeni splošteni skrajnici, a svi zemljoslovci slažu se iz razlogah, što ih ovdje nemožemo navadjati, da je ta kapljevina bila vrijuća. Od ove vrijuće kapljevine ostala je u utrobi zemlje neizmjerna vrućina (plutonička sila), koja razvijaše nutri različite pare i plinove, te nadimaše povr-

šinu zemlje, odkud postaše brda i gore. Ovakovim nadimanjem plutoničkih silah pomoliše se iz dubljine praoceana, koj krutu koru naše zemlje pokrivaše, prve kopnine. Timi kopninami zaglavljuje se treća doba.

Sad već, pošto je sgušćenimi na površini zemaljskoj vodami zrak očišćen, te su se djelovanjem plutoničkih silah iz dubljinah pramóra pokazale kopnine, počè sunce svojimi zrakami zemlju grijati, a ostali planete po zakonih sveobće têže nastupiše svoj pravilni tečaj okolo sunca. Uredjenjem i pojavljenjem sunčanoga sustava svršuje se četvrta doba.

Početkom pete dobe počeše življeti morske životinje i biline, za njimi zračne životinje.

Šestom dobom pojaviše se životinje i savršenije bilje na kopnu, medju njimi posljednji čovjek. Ovih šest dobah trajaše mnogo tisućljećah, u koje vrieme, osobito od četvrte do šeste dobe izključivo, preinačiše plutoničke sile više putah površinu zemlje, dočim ciele krajine, gdješto ciele strane svieta sa svimi živućimi i rastućimi prirodninami pokopaše. Ovih prevratah očevidni dokazi su okamenjene životinje i biline (okamine), koje se danas iz zemlje izkapaju. — Da čujemo sad kako učeni kardinal Wiseman uzporedjuje zemljoslovje s Mojsijinim svjetopisom.

Prva točka — veli Wiseman — gdje se ova znanost s Mojsijinom povjestnicom sukobljuju, jest stvorenje svieta. Dr. Summer napominje sljedeće točke, u kojih se ove dvie znanosti sudaraju: „Povjest Genese može se u ove tri točke shvatiti: prvo, da je Bog stvoritelj svih stvarih; drugo, da je tvar naše zemlje, nakon prvoga stvorenja, bila njeka bezličua (chaotička) smjesa; treće, da je prije njeke dobe, koja ipak neide dalje od 5000 (5400) godinah natrag — ovdje nečini mnogo razlike, je-li uzmemoračunati po hebrejskom tekstu ili polag Sedamdesetorice — ciela zemlja silnom katastrofom preinačena, dočim je neposrednim uplivom božanstva svakolika poplavljena bila.“

Njekoji pisci pokušaše, nebi-li dane stvorenja po redu iz sadanjih pojavah svieta protumačili i tako povjestnicu svega, što Mojsija navadja, od svjetla pa do čovjeka sastavili, onako kako to na zemlji biva. Ovakovo nastojanje, premda hvale vriedno, nije ipak za rukom pošlo. Moje poduzeće bit će dakle više niječno nego jestno, — t. j. ja ću nastojat pokazati, da divna doista odkrića novije znanosti nestoje s Mojsijinom povjestju niti u najmanjem protislovju.

(Dalje će sliediti.)

Njekoliko riečih o novoj bugarskoj književnosti.

Slavenstvo priliči u svačemu onomu bajoslovnomu zmaju, kojemu, kad bi posjekli njekoliko glavah, ponaraslo bi s nova dvaput toliko drugih glavah. Koliko se je radilo po svih stranah svieta, da utamane ubogo jedva osvanulo Slavenstvo, pa tek da su ga gdjegod malko udušili, eto ti se pojavi na drugoj strani trostrukom silom. Ovo vidimo i u Turskoj. Nije moći izmisliti većih mukah do onih, koje je kršćansko Slavenstvo pretrpilo tamo, pa ipak nije kroz tolika stoljetja satren kršćansko-slavenski narod, već on sve više i više pomoljava svoju snagu, a duh narodni diže se i razplodjuje sve to većma.

Najdulje je spavalo u Turskoj pleme bugarsko. Turski jezik vlade, spahijah i gospodarah, grčki jezik i duh carigradskoga patriarhata i fanariotskih vladikah, koji u crkvu i u školu uvedoše jezik grčki, a i prirodjena blaga i mirna ćud naroda bugarskoga uzdržala je narod u tmini i u duševnom robstvu, te nije dopustila, da se narod bugarski tako hitro probudi kao n. p. pleme srbsko. Ali koliko su Bugari zakasnili u vremenu, toliko su dobili svojom prirodjenom marljivostju i dubokim umom, koj u svačem prednjači lahkomišljenosti ostalih južnih Slavenah. Ovo vidimo i u bugarskoj književnosti.

Prva skrb narodnih probuditeljah biaše odmah s početka utemeljiti dobre pučke škole, pa izdavati pokraj pučkih knjigah onaka djela, koja udaraju u krv naroda. Za ovo žrtvovali su mnogi domoljubi svoj imutak i sav svoj život. Znamenito je to, da gotovo svi oni spisatelji bugarski, koji su se izobrazili kod kuće u Turskoj, obljubiše s početka više bogoslovne, pedagogičke i didaktičke predmete, dočim oni, što su se izobrazili u Ruskoj ili u obće izvan Bugarske, sve svoje književno djelovanje posvetiše odmah u početku sgodopisu, zemljopisu, narodopisu i jezikoslovju.

Mi ćemo ovdje najprije kronologičkim redom spomenuti one spisatelje, koji su ili svoje nauke crpili izvan svoje domovine, ili pako svoja djela pečatali izvan Turske, pa ćemo zajedno i pridati naslove njihovih djelah, na koliko su nam poznata.

1. Sofronij, episkop vradčanski, rodom iz Kazana (Kotelj) u Bugarskoj, djed sadašnjih knezovah Bogoridah, umro u Bukureštu g. 1811. izdao je: Nedjelnija i prazdničnija poučenija, ili Kiriakodromion. U Ribniku g. 1810. u 8.

2. Iguman Kralj.: Ogledalo zovomaja kniga, preprostjejšim a ne knižnim jazikom bol-

garskim dolnija Misiji. Izdao Konstantin Stošić, pop u Prizrenu gradu. U Budimu 1816. u 8. str. 88.

3. Joakım Daskalo Krčovski: *a.* Šestdesjat i šest čudesa Presvjatija Bogorodici, s grečeskago iz Amartolon Sotirija. U Budimu 1817. u 4. str. 103. *b.* Kniga glagolema mitarstvo. U Budimu 1817. u 8. str. 62.

4. Beron Petar, inače Hadži-Berović, med. doktor, rodjen u Kazanu (u Bugarskoj) god. 1794. učio se u Bukureštu, u Heidelbergu i u Berlinu, izdao g. 1824. u Kronštadtu: „Bukvar bolgarski“ u 8. str. 160, koje važno djelce sadržava sve skoro basne Esopove, njekoliko apoftegmatah ili izrečenjah Plutarha Heronejca, i njeki izbor iz naravoslovja sa slikami riedkih životinjah.

5. Vasilij Nenović preveo iz grčkoga: „Svjašćenaju Istoriju v' voprosi i otvjeti.“ U Budimu 1825. u 8.

6. Stojanović Atanasija nazvan Kipelovski preveo je iz ruskoga: „Cvjetobranie“ ili 104 svjašćenni istorij vethago i novago zavjeta. U Budimu 1825. u 8. u dve česti. Isti Stojanović izdao je 11 godinah kasnije: „Kratko načrtanie na vseobšćata Istorija na rossiskijat jazik sočinenno od Professorat g. Ivana Kajdanova, a ot rossiskiat na slaveno-bolgariat naš jazik prevedeno i v najnovati Istorija dopolneno. Budim 1836. u 8. Biaše takodjer objavio: *a.* „Slaveno-bolgarski i grečeski riečnik.“ *b.* „Istoriju bolgarskago naroda“ i *c.* „Bolgarske nar. pjesni.“ Nu neznamo dali su ova tri djela pečatana.

7. Emanuil Hristaki Dupničanin izdao je u Budimu god. 1826: Slaveno-bolgarska ta si gramatika. Prepečatana s nova u Bjeogradu g. 1845.

8. Eksarčanin Serafin preveo je s grčkoga: Četiri Evangelisti, koje je Petar Sapunov u Bukureštu izdao god. 1827.

9. Juraj Venelin, rodom Rusin iz Ugarske, ali veliki prijatelj Bugarah i staroslavenske književnosti, izdao je važna za Bugare djela, naime: *a.* Drevnije i ninješnije Bolgare. Tom. I. Moskva 1829. T. II. (?) *b.* Vlaho-bolgarskija Gramoti *c.* Bolgarska gramatika itd.

10. Ognjanović Konstantin, rodom Srbljin iz Pančeva, ali učitelj slavenskoga jezika u Vradcu, izdao je u Budimu god. 1833. u stihovih: „Žitie čelovjeka božja Aleksija,“ i sabirao narodne „bolgarske pjesni.“

11. Krasanda N. pečatao je „Aritmetiku“ u Beogradu god. 1834.

12. Otac Neofit Petrović, arhimandrit hilendarski, rodjen u Kazanu, izdao je g. 1835. u Beogradu važno djelo pod naslovom: „Djetskaja kratkaja Enciklopedija,“ u 6 čestih.

13. Otac Neofit Jeromonah Rilski, rodjen u Samokovu, izdao je: *a.* Tablici sovzaimnago učenija. U Beogradu 1835. *b.* Gramatika bolgarska. U Kragujevcu 1835. u 8. str. 211. *c.* Rukovodstvo v elinogrečeski jazik. U Beogradu 1835.

14. Emanuil Hristaki izdao u Beogradu g. 1835: Razgovori grečesko-bolgarskii i pismovnik.

15. Popović Rajno izdao je: *a.* Hristojtija ili Blagonravije, prevod iz grčkoga. U Budimu 1837. *b.* Kratkoje tolkovanije na božestvenijat hram. Budim 1837. *c.* preveo na bugarski jezik Mladoga Robinzona.

16. Krestović Gavril Kotlanac preveo s franceskoga jezika: Mudrost dobrago Riharda. U Budimu 1837.

17. Vasilie Aprilov: Dennica novo-bolgarskago obrazovanija. Odessa 1841. i napred.

18—20. G. D. Katranov, J. T. Pješakov i Ivan A. Bogojev sabirali su i izdali: Bólgarski narodni pjesni i poslovici. Pešta 1842.

21. G. Kifalov: O zarodimje novoj bolgarskoj literaturi, po Venelinu, Bukoreš, 1842.

22 Ivančo Andreov: Pᴀrvička Bᴀlgarska gramatika. Bukoreš 1844.

23. Petar Sapunov izdao je: *a.* Raićova ta Istorija. Bukoreš, 1844. *b.* Carstvenik ili Istorija Bolgarskaja. Budim 1844.

24. P. Piperov preveo: Telemah na b'lgarski at jazik. Vienna, 1845.

25. Ivančo Andreov izdao: Izvjestnik at b'lgarski. V Lipisci 1846.

26. Hadži Naiden Jovanović: Novi b'lgarski narodni pjesni. Bjelgrad 1851.

27. Petar Rašav Slavejkov: Bolgarskija pjesni, Sankpeterburg.

28. K. Dimitriev Petković izdao: *a.* Svjata Gora — *b.* Zograf blgarska obitelj na Svjata gora. — *c.* Boris prvi hristjanski car na Bl'gari ti. Carigrad 1853. *d.* Perevod Pjesni o sudje Ljubuši S. Ptgbr. 1852.

29. J. Bogdan: Prijatelskoje pismo ot Blgarina k'Grki. V Prazje 1852.

Medjutim nisu ni oni bugarski pisci, koji su se ili u domovini izobrazili, ili koji su većom stranom boravili kod kuće, zaostali za svojimi drugovi. Znajući, kako silno djeluju na svaki narod povremeni časopisi, utemeljio je već godine 1845. Konstantin Fotinov u Smirni mjesečnik pod imenom: „Ljuboslovje ili povsemjesjačno opisanie,“ od kojega izlazio je u pečatnici A. Damjanova u Smirni do godine 1847. svaki mjesec po jedan svezak s članci sadržaja histo-

ričkoga, jezikoslovnoga, bogoslovnoga i poučnoga. Isti Fotinov izdao je, na koliko njegove knjige poznamo: 1. Obšćoje zemle-opisanie v kratcje za sička-ta zemlja, prevedeno ot grečeski na slaveno-bolgarskij jazik. Smyrna 1843. — 2. Psyhologija ili Dušeslovie za oučebnie na djeca-ta. V Smyrnje 1844. — 3. Bolgarskij razgovornik zaonija koi običat da se naviknuvat da govorat grečeski. Smyrna 1845. — U ljetošnjem Carigradskom viestniku objavio je napokon s nova časopis Ljuboslovje, koj biaše od g. 1847. prestao izlaziti, podavši mu novi naslov: List ljuboslovnij, povjestnij i toržišnij. Iz pečatnice Damjanove u Smirni poznat nam je još: Psaltir ili knjiga Psalomena od pervoobrazieto na prosto-bolgarskij jazik prevedena. V Smyrnje 1855. Dali od Fotinova ili od koga drugoga, neznamo.

Dočim u dalekoj Smirni bugarska književnost sve pomalo životariti započč, uzme od njekog vremena posve drugi mah u Carigradu, kao novom sredotočju bugarskoga duševnoga života. Jur godine 1849. utemeljiše tamo rodoljubivi Bugari časopis ili novine pod imenom: Caregradski viestnik, koj tečajem od osam godinah krepko djeluje na probudjenje i izobraženje naroda bugarskoga. Ove godine poveća se taj list i preobrazi sasvime, dobivši ne samo lik najboljih povećih novinah europskih, no obogativ se takodjer podlistnikom i s dopisi od svih stranah bugarskih zemaljah. U trih brojevih mjeseca siečnja, koje slučajno s drugimi bugarskimi knjigami iz Smirne dobismo, nadjosmo dopise iz Jedrene (Jedirne), Eski Zagra, Plovdiva, Hadžara (u oblasti plovdivskoj), Kalipetra, Ajdemira (sela blizu Kalipetra), Ternove, Vidina, Sofije, Soluna, Smirne, Vola (u Tesaliji) i Suline. U Podlistniku nalaze se pjesme Izvorskoga, prevodi iz Herodota, iz ruskoga od Pogodina, izvjestja svakojaka itd.

Vlastnici ovoga Caregradskoga viestnika utemeljili su u Carigradu na Bajoglu, u dvoru tako nazvanom čudotvornom ili Cour de Miracle, svoju pečatnicu t. j. tiskarnu, u kojoj je dosada već pečatana čitava mala bugarska biblioteka, koja sadržaje djela pod sljedećimi naslovi: 1. Enciklopedija. 2. Vseobšća Istorija. 3. Pavel i Virginia. 4. Hiža indijska. 5. Kavkaski plennici od Puškina. 6. Sovjeti za neprazni-te ženi. 7. Razgovori vjeroizpovjedni, n'ravni i istoričeski. 8. Povjesti za drevni-te Slavjani i Ellini. 9. Oruženosec-at Napoleonov. 10. Prokazannii. 11. Otgovor za božii grob. 12. Njekolko misli za bolgarski jazik. 13. Bolgarska Istorija. 14. Malka Enciklopedija. 15. Pamela. 16. Učilišće za djeca-ta. 17. Bukvar. 18. Hat-i Hamaijun otnosjašćisja na hristijani-te i drugi-te podannici na otomanska-ta Imperija. Osim toga leže pred nami u istoj pečatnici pečatane dvie knjižice: 1. Bitie ili svjašćennoje pisanie prevedeno na prosto-bolgarski jazik od pervoobrazijata. Caregrad 1857. — 2. Černonosjašćaja gospožja ili Povjest. Prjevede Jurdan Nenov. Caregrad, 1857.

Lanjske godine utemeljiše dvojica od najrevnostnijih osnovateljah književnosti bugarske g. Dragan Cankov *) i Bojan Mirkov novu pečatnicu u Carigradu u predgradju Galati. Prva knjiga, koja je od njih pečatana, jest: Skratenje na turska-ta Istorija ot osnovanie-to na Imperija-ta do naš-ti dni. Spisana na francuški od N. Malufa, prjevedena i popl'nena s njekoi priloženija od P. R. Slavejkova. Drugo prevažno poduzetje ove pečatnice jest izdavanje novoga bugarskoga časopisa, koj pod imenom: B'lgarski knižici, svaki mjesec u dvih svezcih u vel. 8. izlazi. Urednik ovoga časopisa jest Dimitrija Mutjev a nastojatelji: K. Marinović i V. S. Slavšević. Pred nami leže tri prva svezka, koji sadržavaju sljedeće članke: 1. Žitie Sv. Klimenta. 2. Meteorologičeski javlenija. 3. Misli za bolgarskii-ot jazik. 4. Unija vcaruvanie-to na Joanna I. Asjenja (cara bugarskoga). od S. P... va. 5. Trojan i Angelika stihotvorenie od A. Veltmana prevel I. Izvorski. 6. S'vremenno s'stojanie na bankove-ti. 7. Posljedni-ti stranici od bolgarska Istorija. Napokon u svakom svezku S'vremena ljetopis, koja donosi zanimive članke, a političke, trgovačke, književne i različite druge viesti saobćava Obšćij dnevnik. **) Iz ovoga časopisa saznasmo o sljedećih knjigah, koje su jur pečatane ili se sad pečataju: 1. Vseobšća Istorija sostavena od G. J. Grueva. 2. Vseobšća Istorija prjevedena od francuzski jazik od G. Joševa. Obe knjige pečataju se u Carigradu. 3. Vladislav kral bolgarskii i 4. Život Spasitelja našego; pečataju se obe u Beogradu 5. Geografija Obodevskago pečata se u Odessi. 6.

*) On je godine 1852. izdao u Beču najbolju bugarsku slovnicu s malim riečnikom.

**) U svom trećem svezku obećà uredničtvo, da će u buduće dodati još jedan oddjel „za narodnu-tu knižninu," u kom će biti narodne prikazki, prièti, poslovici i pjesni.

Istorija od vehto i novo-zavjetna-ta cerkov. Prevedena na b'lgarski (macedono-b'lgarsko narečie) od Arhimandrita Partenija, upravitelja bugarskog učilišta i nastojatelja bugarske crkve u Carigradu. Još obećaje uredničtvo „Blgarske knižice" u prevodu priobćiti Istoriju otomanske Imperije, napisanu od Ahmeda Dževdeta Efendije, koj je historiograf carstva turskoga, član tanzimata i član savjeta kod ministarstva prosvjete. Ova Istorija ima mnogo sasvim novih izvjestjah i podatakah iz vjernih izločnikah.

Dočim su sve ove knjige cirilskimi pismeni pečatane, valja nam napomenuti, da je i rimski sbor za razplodjenje katoličke vjere u novije doba njekoliko bogoslovnih knjigah s latinskimi pismeni na bugarskom jeziku pečatati dao, od kojih knjigah poznate su nam sljedeće dvie: 1. Nauka kristianska za kristianete od Filibeliskata Darxiava. U Rim. sa slovite od S. Skùpa od Propaganda Fide 1844. u 8. str. 179. Straga je dodano: Alphabetum Bulgaricum sive Cyrillianum nunc primum editum Catholicis Thraciae Bulgaris, a Jacobo Jakovsky Bulgaro Coll. Urb. Alumno. str. 23. — 2. Knigice od Molitvi, kojeto na svetlost dadi prisvetli gospodin Karlo Pooten biskup do Maronia i apostolski namestnik od Antivari. Tiparisano u Rim 1846. u 8. str. 161.

Velike zasluge imadu izvan gorespomenutih bugarskih spisateljah za probudjenje bugarske književnosti i narodnosti njeki umni spisatelji ruski i bugarski, koji su svoja djela izdali na jeziku ruskom. Tu neima prostora, da se upustimo u potanju kritiku ovih dielah, nu nemožemo propustiti, da ih radi velike važnosti, koju za napredak bugarske književnosti imadu, ovdje nenapomenemo.

Jur početkom ovoga stoljetja pobudio je karpatski Rusin Juraj Venelin veliku pozornost svih Slavenah sa svojimi djeli o Slavenih u obće, a o Bugarih na pose. Osim gorespomenutih dielah napisà on: Kritičeskija izsljedovanija ob Istoriji Bolgar, s prihoda Bolgar na Trakčiskii poluostrov do 968 goda, ili Pokorenija Bolgarii Velikim knjazem ruskim Svjatoslavom. Ovo važno djelo dao je nakon smrti Venelinove pečatati domoljubni Bugarin J. N. Denkoglu u Moskvi g. 1849.

Mnogo veće zasluge za razsvjetljenje bugarske historije imade učeni Rus A. Čertkov, koj god. 1842. izdade u Moskvi staro-slavenski prevod Manassinog ljetopisa, pod naslovom: O perevodje Manassiinoi ljetopisi na slovenskii jazik, po dvum spiskam: vatikanskomu i patriaršei biblioteki s očerkom Istorii Bolgar; u 4. str. 183. — Zatiem god. 1843. takodjer u Moskvi: Opisanie vojni velikago knjaza Svjatoslava Igorevića protiv Bolgar i Grekov v 967—971. godah; u 4. str. 283. — Napokon g. 1851. takodjer u Moskvi: O pereselenii trakijskih plemen za Dunaj i daljee na sjever, k baltijskomu morju i k nam na Rus; u vel. 8. str. 134 sa više risanih slikah.

Filaret Episkop rižski izdao je g. 1848. u Moskvi: Svjatii velikomučenik Dimitrij Solunski i solunskie Slavjane; u vel. 8. str. 43.

Po Slavenstvu obćepoznati spisatelj Josip Bodjanski preveo je god. 1848. važnu Šafaříkovu razpravu o staroj književnosti bugarskoj pod naslovom: Razcvjet slavjanskoj pismennosti v Bolgariji. Moskva 1848. vel. 8. str. 23.

Učeni Bugarin S. N. Palauzov izdao je, neznam koje godine, u Petrogradu: Sinodik Carja Borisa, rukopis XIV. vieka; u vel. 8. str. 20. — zatim: Godine 1852. u Petrogradu: Viek bolgarskago carja Simeona, djelo od prevelike historičke važnosti. U vel. 8. str. 166. Priobćio je takodjer godine 1853. u Pamjatnicih i Obrazcih narodnago jezika i slovesnosti, koji izlaze kao dodatak s Izvjestji carsko-ruske akademije naukah: „Bolgarskija pjesni sostavljennii v Šumlje."

Peter A. Bezsonov priobćio je u rečenih Pamjatnicih: „Bolgarskija poslovici," koje biaše sabrao mladi Bugarin J. D. Katranov, a godine 1855. izdadè u Moskvi veliko djelo pod naslovom: „Bolgarskija Pjesni" razdieljeno na tri odsjeka. U prvom odsjeku poslje uvoda govori izdatelj o Eposu srbskom i bugarskom u uzajamnom odnošenju historičkom i topografičkom, str. 1—136. Drugi odsjek nosi naslov: „Glavnie voprosi jazika novobolgarskago uslovlivajušćie soboju pravopisanie." Str. 1—156. U trećem odsjeku sliede pjesme: I. Pjesni junaški, molodeckija i geroičeskija ili epičeskija. Str. 1—203. II. Bolgarskija pjesni iz Sbornikov Jurji Venelina, J. D. Katranova i drugih Bolgar. Str. XII. 1—148. Sadržavaju: Pjesni ženski, mitičeskija ili basnoslovnija, koljadki, kralickija, svatovskija, svadebnija, pastušeskija, podorožnija, horovodnija, ljubovnija i voinskija ili voinstvennija. Na koncu sliedi Slovar ukazatelj, str. 1—46.

Iste godine 1855. izdade obćepoznati **Aleksander Gilferding** u Moskvi prvi odsjek svoga za historiju jugoslavensku u obće, a za Bugare na pose veoma važnoga djela pod naslovom: **Pisma ob Istorii Serbov i Bolgar**, koje djelo kad se jednaput svrši, razjasnit će silno zamršenu i tamnu historiju Bugarah i Srbaljah.

Napokon imamo još spomenuti veoma zaslužnoga bugarskoga spisatelja **Najdena Gerova**, koj u Izvjestjih carsko-ruske akademije naukah počam od g. 1856. priobćuje ne samo bugarske narodne **pjesme i poslovice**, nego takodjer obširni **bugarski Slovar**, na kojem su dosada težko oskudievali ne samo bugarski književnici, nego i svi izpitatelji jezika bugarskoga i narečjah slavenskih.

Ako promotrimo sada ukupno novo djelovanje na polju bugarske književnosti, na koliko je samo nam poznato, koji žalibože u nikakovom književnom savezu s Bugari nestojimo, to moramo priznati, da ova mlada književnost u tečaju od 20 godinah silno uznapredovà, i mi nemožemo drugo željti, nego da se tužne njihove okolnosti, koje njihov duševni napredak od svih stranah prieče, do skora uklone, i da bude narod bugarski na polju književnosti slavenske opet ono, što je njegda poslije smrti Kirilla i Methoda kroz mnogo vjekovah bio.

Ivan Kukuljević.

Dopisi.

M. Iz Jastrebarske. Dne 9. t. m. stigoše ovamo iz Dalmacije preko Mletakah častni otci vjeroviestnici Vincencij Basilè i Antun Maria Ayala, u narodu našem blage uspomene muževi iz družbe Isusove, koji odmorivši se na 10. započeše u nedjelju dne 11. svoje apoštolsko djelovanje, štono otčinskom brižljivosti našega uzoritoga nadpastira nam Jastrebarčanom, dà i čitavoj okolici u dio padè.

Prije nego-li će početi, budu častni otci u župnu crkvu svečano uvedeni, gdje u nazočnosti do tri tisuće bogoljubnoga puka progovori prečastni i obće ljubljeni starina, začastni kanonik i mjestni župnik g. Gjuro Gerdas, viernom puku upravo u srce dirajuće slovo. Izmedju ostalih napomenù osobitu brižljivost i dobrotu srca nj. uzoritosti našega vrhovnoga pastira, komu vazda duševno blagostanje povjerenoga mu stada na blagom srdcu leži, čemu je dokaz i ovo sv. poslanje. Zatim umiljatim i srdačnim govorom pozdravi častne otce, i uvjeri ih, da su njemu i cieloj okolici dobro došli; uputi sav sabrani puk o potrebi, koristi i mnogovrstnih plodovih sv. poslanja, a napokon stadè sa svim žarom svoje bogoljubne duše vierni puk nagovarati, da se tolikim dobročinstvom, koje mu njegov vrhovni pastir pripravi i sada pruža, valjano okoristi i čistu dušu Bogu svome prikaže. Na posljedku govora predadè propelo u ruke častnomu otcu Vın. Basilè u znak, da njemu i njegovom drugu predaje vlast, da svoje sveto i bogumilo djelo na spas viernih dušah u čin privedu.

Taj prvi dan sv. poslanja, akoprem je daždilo, prisutstvovaše prije i poslje podne sv. govorom preko 4 tisuće ljudih. — Drugi dan sv. poslanja t. j. 12. o. m. stigne u provodu do 1800 glavah bogoljubnoga puka iz župe Plešivičke i Okićke B. D. M. sa svojimi duhovnimi pastiri, pjevajući na čast i slavu velike Gospe svete pjesme; sav taj puk stopram onda, kad bi osvjedočen o potrebi i koristi sv. izpovjedi, po zadobljenom blagoslovu s presvetim oltarskim sakramentom povratio se okriepljen svojim kućam. — Dne 13. stigne u provodu pobožni puk do 1000 na broju obojega spola iz župe Petrovinske sa svojimi duhovnici, koji za ov put samo polovicu svoga stada na duhovnu okrepu dovedoše k sv. poslanju. — Dne 14. dodje u provodu obilna množina do 2500 bogoljubnih dušah iz župe Sv.-Janske i Slavetićke sa svojimi duhovnimi pastiri; svi ovi u slušanju rieči božje i molitvah čitav dan do tvrdog mraka Bogu svomu žrtvujući provedoše. — Na 15. prispije u provodu i ako ne u velikom broju, ipak više pobožnih dušah sa svojim duhovnikom iz župe Prekrižke, a kako svaki, tako i ovaj dan biaše župna crkva prije i poslje podne dubkom napunjena domaćimi župljani. — Na 16. stigoše u provodu župljani Pribićki i druga polovina iz župe Petrovinske, na čelu im njihovi duhovnici i to na broju do 1500 dušah. — Dne 17. dodje u provodu župni puk Šipački sa svojim župnikom do 2200 dušah, medju kojimi samo školske mladeži biaše 126, a ova ljubko pjevajuć pobožne pjesmice svečanost i bogoljubnost povisi. —

Osmi dan sv. poslanja, to jest 18. o. m. biaše dan izvanredan, dan jošte nevidjen za Jastrebarsku i čitavu okolicu; jer osim ogromne množine puka, glede koga neću pretjerati, ako reknem, da ga od 9 tisućah manje nebiaše, i koj se je iz svih stranah, te jedino iz nabožne svrhe simo sgrnuo, — vidjesmo, rekoh, nješto, što ja, koj ovo jur 15. godinu u vinogradu gospodnjem poslujem, a i mnogi drugi, nevidjesmo jošte. U jutro oko osme ure na dani znak s velikim zvonom krenuše u provodu za propelom iz župnog dvora drobna dječica obojega spola na broju 122 u svečanoj svojoj odjeći, djevojčice imajuć zastrte glavice bielimi rubčaci u znak nevinosti, sa svojimi kumovi, g. Franjom Valentekovićem i njegovom gospojom suprugom, a za ovimi prečastni g. domaći župnik praćen od dviuh domaćih misnikah u župnu crkvu, da tamo, pošto su podpuno u vjerozakonu prije po svom kateketi, a sada po častnom otcu Vın. Basilè kroz tri dana podučena bila, na sv.

krstu učinjena obećanja pred svojim duhovnim pastirom obnove, i iz njegovih rukah prvu sv. pričest prime. Svaki, koj je ovaj prizor nezazornim okom i iz nabožne svrhe gledao, te onu čednost, poniženje i pobožnost, kojom ova nevina dječica prvu sv. pvičest primiše, motrio, morao je zaisto da u svom srcu ganut bude. Za tim po dovršenoj sv. misi, koju je sám prečastni g. župnik služio, bude svakome djetetu, koje je prviput k stolu Gospodinovom pristupilo, kolajnica od neokaljanoga začetja bl. D. M. na prsi pribodena sa slikom na uspomenu prve ove pričesti. Poslje svega toga držao je izvrstni govor pod vedrim nebom častni otac Antun Ayala, za kojim bì i sv. misa vani pod nebnicom služena, da tako lasnije bogoljubni puk u nazočnosti misnika svoje vruće molitve s molitvom njegovom sdružiti i Bogu prikazati može. Sliedio je za tim provod sa slikom Gospe, koju su nosila četiri mladića, u podvorbi 14 misnikah u crkvenoj odori; do 8 tisućah ljudih u najboljem poredku i pobožnosti prisutstvovalo je ovom provodu, kojemu se pridružiše osim toga svi ovdješnji c. k. činovnici i sva odlična lica obojega spola, a djevojke po dvie sa molitvenimi knjigami u ruci za slikom velike Gospe iduć, na njenu čast i slavu pjevahu uz glasbu. Nakon toga budu slike svetih, čisla i ine posvetbine blagoslivljane, a na konac 7 velikih drvenih križah na uspomenu sv. poslanja za 7 župah uz tutnjavu mužarah po častnom otcu Vin. Basilè blagoslovljeno. Pod ovim blagoslivljanjem križah a i pod sv. misom ovaj i sljedeće dane sv. poslanja, 6 častnih pitomacah duhovne mladeži, došavših iz Zagreba, sa svojim vrlim i ljubkim pjevanjem cieloj ovoj svečanosti na slavu svevišnjega Boga mnoga je doprinielo.

Deveti dan sv. poslanja na 19. nestiže od nikuda provod, već su domaći župljani od pilja Propetoga provodom pošli u crkvi, sprovadjani prečastnim svojim g. župnikom. Da je taj provod iz više stotinah bogoljubnih župljanah jastrebarskih sastojao, to se po sebi razumie; jer oni, koji su svaki dan, svakom prigodom, od početka sv. poslanja pa sve do svršetka, ostavivši sve svoje vremenite poslove i skrbi, vjerno i točno k pobožnostim dohadjali, imajuć jedino pred očima korist duše svoje, oni niti kod ovoga nabožnoga čina neuzmanjkaše.

U utorak dne 20. o. m. zaključeno je sv. poslanje, k čemu stigoše provodi iz župe Sv.-Janske, Slavetićke, Petrovinske i više stotinah domaćih župljanah, ukupno do 4000 dušah, koj broj narasao je kod zaključne propovjedi do 7 tisućah. Častni otac Vin. Basilè držao je oprostni govor i na koncu umolio Višnjega, da se uzmognu svi onaki, kao što se danas nalaze pod vedrim nebom, jednoć sastati pred licem božjim. Predavajuć zatim propelo prečastnomu g. mjestnomu župniku, srčano mu se zahvali, čestitav na oduševljenosti bogoljubnoga puka za sv. stvari. Povratno i prečastni g. župnik zahvali se častnim otcem na trudu, i osim inih, preporuči sav vierni puk u pobožne molitve i blagu uspomenu njihovu, pa podieliv sa presvetim oltarskim sakramentom blagoslov, sretno zaključi spasonosno djelovanje sv. poslanja. — U subotu, nedjelju i utorak biahu radi množine svieta pod vedrim nebom sv. govori držani, dapače i sv. misa s istoga razloga služena. Kroz vrieme ovoga sv. poslanja primilo je sv. pričest preko 5000 pokornikah, i to većinom onih, koji su se oko uzkrsa izpovjedili, no biaše i mnogo takovih, koji više godinah nebiahu na sv. izpovjedi. U sredu 21. o. m. oko 9 satih u jutro odieliše se revni, neutrudivi i svakoga štovanja vriedni duhovni poslanici od nas, da i drugdje i drugim tisućam posiju u srce sjeme žive vjere, tvrdoga ufanja i goruće ljubavi; a da se to ovakovim sv. poslanjem postići sbilja može, to se je kao već na mnogom drugom mjestu, tako evo sada i kod nas nedvojbenim uspjehom pokazalo.

O ovoj pučkoj misiji u Jastrebarskoj stiglo nam je od drugoga očevidca izvjestje, iz kojega, da iste stvari neopetujemo, vadimo jošte sljedeće odlomke:

Kod Bl. D. Marije pod Okičem dne 22. travnja. Premda je ljetošnja zima tako duga bila, da su se radnje, osobito kod nas u ovaj par sve u jedno strpale, ipak vrvio je bogoljubni puk jatomice od svih stranah, iz bliza i daleka, zaboraviv reć bi svoje radnje, da posluša rieč božju, i da se okoristi vremenom, koje mu obilno blago milostih doni. GG župnici sa svojimi stadi u procesiah svaki dan vjerno dolažahu. 18. t. j. u nedjelju bilo je puka do 10,000, a 20. zadnji dan poslanja, akoprem je utorak bio, bi reć da je najveća svetkovina bila, kakve nitko od nas u Jastrebarskoj nije vidio. Tu mi na um pade ono vrieme Isukrstovo, kada je puk tri dana daljine sliedio svoga božanskoga meštra, zaboravljajuć potrebe tjelesne, samo da okriepi dušu naukom božje rieči.

Pribavljene od bogoljubnih Jastrebarčanah 2 slike sv. srdacah Isusa i Marije uresiše vrlo ukusno domaće gospoje i gospodične, i obvezaše se kao bogoljubne sestre, da će pobožnost k sv. srdcu Isusa i Marije do svoga života ovršivati. — Bilo je i gg. činovnikah i ostale domaće gospode, koja su svojim liepim izgledom prednjačila, što u puk blagotvorni utisak učini.

Suvišno bi govorio o revnosti i pobožnosti častnih otacah misionarah, što je jur svakomu čitatelju Kat. lista iz mnogih sličnih dopisah podobro poznato Samo to ću opaziti, da je dan na dan toliko pokornikah k sv. izpovjedi hrlilo, da do 20 izpovjednikah, što ih je ovdje bilo, imaše od ranoga jutra do kasnog večera dosta posla. Evo ti štovani čitatelju najljepšega ploda sv. poslanja!

Kod oprostnih govorah otca V. Basilè sve je do suzah ganuto bilo. Kako nebi? na razstanku, koj je uviek težji, čim nam je miliji on, s kim se dielimo. Bio je razstanak priličan onomu od Ephesanah sa sv.

Pavlom, odlazećim u Jerusolim; radi kojega uzroka oni njega obljubiše, sbog istoga i mi častne otce, koji će nam ostati nezaboravni do smrti. Nu ta uspomena ako obećanje, koje smo im učinili, i onim načinom, bit će njim mila i nam spasonosna, kako nam to otac Antonio Ayala vještim i u srce dirajućim govorom raztumači, udjelotvorimo, t. j. iskreno štujući i ljubeći presv. srdca Isusa i Marije.

Misionske križe pribaviše si svi župnici, koji su sa svojimi župljani došli bili.

Nemogu napokon dostojno zahvaliti preč. g. kan. i župniku mjestnomu Jurju Gerdasu na njegovoj gostoljubivosti, koje smo se tolike dane kod njega uživali; nu tko pozna toga vriednoga starca, znade, da on nebi žalio i zadnju krajcaru u tako bogoljubnu svrhu potrošiti. *Josip Kurill*, župnik.

Viestnik.

Iz Zagreba. Buduće subote dne 1. svibnja prispjet će u Varašdin uzoriti stožernik i ugarski prabiskup *Ivan Scitovszky*, da kao Visitator apostolicus razgleda tamošnje samostane otacah Franciškanah i Kapucinah. Iz Varašdina poći će nj. uzoritost u istom poslu u Čakovac, Koprivnicu i Vjeroviticu. Od strane ovdješnjega duh. stola pozvan je prečastni začesanski kaptol i napućeno duhovničtvo onih kotarah, kojimi će uzoriti kardinal prolaziti, da ga visokom njegovom činu dostojno svuda dočekaju.

— Ljetošnji Jurjev-dan kao imen-dan našega uzoritoga kardinala i visoko štovanoga nadbiskupa sprovedosmo u Zagrebu istina bez bučnih svečanostih, al srdcu, koje iskreno štuje i ljubi, sasvim ugadjajućim tihim i pobožnim načinom. Medju mnogimi inimi, koji su i ovdje i drugdje taj dan molili Boga, da nam ljubljenoga nadpastira zdrava i sretna na spas i ponos naš jošte dugo poživi, biaše i ovdješnja školska mladež kaptolske učione obojega spola, koja je u pratnji svojih učiteljah i učiteljicah u polak osam satih u jutro došla u prvostolnu crkvu, da moleć i pjevajuć pribiva sv. misi, koju je tom namjenom na oltaru sv. Jurja služio prečastni g. kanonik Luka Petrović. U isto ime prisutstvovala je i duhovna mladež ovdješnjega sjemeništa službi božjoj u devet satih.

— Uzoriti kardinal i nadbiskup zagrebački blagoizvolio je gosp. *Gjuru Molnara*, profesora crkvenoga prava na ovdješnjoj c. k. pravoslovnoj akademiji i dioecesanskoga knjižničara naimenovati za dioecesanskoga odvjetnika (Fiscus dioecesanus) i branitelja ubogih u ženitbenih parnicah.

— Dobro poznati po našoj domovini častni otci iz družbe Isusove, koji su tek dne 20. t. m. sv. poslanje u Jastrebarskoj završili, uputili su se nakon dvodnevnoga u Zagrebu odmora u Varašdin, gdje su prošle nedjelje na 25. t. m opet započeli sv. poslanje za tamošnje i okolico hrvatsko pučanstvo.

— Od njekoliko danah bavi se u Zagrebu jedan misnik Augustinijanac iz Krakova, te dozvolom visokoga ministarstva sabire blage prineske za dogradjenje i opravak krasne crkve sv. Katharine u Krakovu, koja njegovoj družbi pripada.

— Za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu poklonio je g. *Dragutin Klemenić*, Dr. i profesor bogoslovja u Zagrebu, 6 for. sr. — a za katoličke misije 2 for. sr. — Za rečeni kaptol doprineo je g. *Franjo Lugarić*, slagar Kat. lista, 40 kr. sr.

— U odbornoj sjednici družtva sv. Stjepana u Pešti zaključeno je dne 8. t. m, da se na poziv presvietloga gosp. čanadskoga biskupa za porabu početnih učionah družtvenim troškom izdade Roderova biblička povjestnica i u *ilirskom* prevodu.

— Visoko c. k. vrhovno vojno zapovjedničtvo u Beču naimenovalo je domorodnoga spisatelja i vriednoga našega dopisnika gosp. Mijata Stojanovića, dosadanjega učitelja u Sriemskih Karlovcih, nadučiteljem u Zemunu, kamo se je on jurve preselio. Tko bi dakle želio naručit si ili njegovih „*Cvjetićah*," ili predbrojiti na „*Slike iz domaćega života i prirode*," što su i u 14. broju ovogodišnjega našega lista oglašene, neka se obrati na spisatelja u Zemun. S toga uzroka molimo i ostale domaće listove, da ovaj premještaj svojim čitateljem prijave.

— Piše nam se iz Petrine, da je tamo na drugu nedjelju poslje uzkrsa, upravo kad sv. evangjelje (Iv. 10, 11—16.) sbori o jednoj ovčarnici i jednom pastiru, propisanim načinom primit u katoličku crkvu Damjan Mišić, bivši sljedbenik grčko-nesjedinjenoga vjeroizpoviedanja.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Jakopović, župnik Vrtlinski, i g. Josip Jarnević, duh. pomoćnik u Trgu, stavljeni su u stanje mira. — G. Toma Leuštek, dosadanji upravljatelj župe Kašinske, postao je tamo župnik. — Premješteni su: g. Mio Blažur upravljatelj župe Križke, u istom svojstvu u Vrtlinsku; g. Jos. Hiter, upravljatelj u Štefanju, kao takov u Križ; g. Jos. Mikulić, duh. pomoćnik, iz Mahična u Trg; i g. Petar Zubanović, duh. pomoćnik, iz Miholanca u Štefanje.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 18. U ČETVRTAK

6. SVIBNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlasi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na poi, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

NJEGOVOJ PREUZVIŠENOSTI

PRESVIETLOMU I PREČASTNOMU GOSPODINU

JOSIPU JURJU STROSSMAYERU,

BOSANSKO-DJAKOVAČKOM I SRIEMSKOM BISKUPU, BEOGRADSKE I SMEDEREVSKE BISKUPIJE U SRBSKOJ KNEŽEVINI APOŠTOLSKOM UPRAVITELJU, NJ. C. KR. VELIČANSTVA POČASTNOM DVORSKOM KAPELANU, MUDRO- I BOGOSLOVJA DOKTORU ITD.

NOVOIZABRANOM CARSKOM TAJNOM SAVJETNIKU.

Nu! na Sionu svetomu,
Na liepu humcu na tomu,
Viti se kedar izvija,
Što Višnja ruka posijà,
I rajski vjetrić odnija,
Vitiem granam trepeće,
I radja voće i cvieće;
Kraj kedra kraj tog izbrana,
Pozri pastira valjana,
Bdioca brižna, uzdana, —
Kod njega stado ovacah,
I bielih mirnih janjacah.
Stado mu milo i drago,
Srčana briga i blago,
Solcu mu sipa iz ruka',
Od zmaja čuva i vuka,
Od trovna bilja metilja,
Od strave i od vračilja.
Sretna mu čuvka palica,
Bujna mu gojna travica,
I bistra voda zdravica.
Stado mu sjetno hodilo,
I blizna roda plodilo,
Vrlu čuvaru godilo,
Ponos i diku gojilo,
Radost i korist tvorilo. —
Njegovo srce klicalo,
Kroz vedro nebo ticalo,
U rajske dvore nicalo,
Dvorjane rajske molilo,
I Bogu pjesni pojilo,
Što mu se tako godilo. —
Gle! na Sionu na tomu,
Na žrtvilištu svetomu,
Od tog pastira brižnika,
Božijeg inog čudnika:
Pozri *Velika Misnika*,
Zlaćenom krunom krunjena,
Milostju Božjom punjena,
Svećena Žreca pobožna,
Gospodnjoj volji podložna,
Sjajnoga lica i čela,
Miona srca vesela,
I bistra uma i zrela,
Čestita lika i znaka,
Proroku Mojsi jednaka. —
Pa na! pastira kod toga,
Gle! nova stada divnoga!
Što bješe ovce, ljudi su,
Što bieli janjci, dusi su;
Zemaljske brane neišću,
Već rajsku mannu i piću.
U njega svete listine,
Božije silne istine,
Pa Misnik liste otvori,
Nebesna slova govori, —
Mannom ih pita, odgaja,
I rajskom slavom opaja,

Ukorom grieho okaja,
Pa u tog čuvara svetoga,
U Poglavara svietloga,
Križ mu na prsih odsiva,
Vjera se djelu odziva, —
Knjiga se blista u ruku'
Ljubavi kaže nauku, —
Sidro mu štaki zamjena,
Biljeg ufanja hrabrena.
Al svemu tomu začinka,
U toga divna Misnika.
Dva slova u dva zavita,
Cielomu svietu očita:
Vjeri i *Domu* dvoriti,
Ljubavi čine tvoriti,
Zakon i pravdu štititi,
Primjerom puku svietliti.
Sreća mu dala udesna,
Ter čini djela čudesna,
I svomu rodu radostna,
I svomu Caru dragotna,
A Car ga harno dariva:
Viećnika tajnog naziva
I njega vjerna kaziva;
Narod ga ljubi poštiva,
U njemu ponos uživa . . . .
Stado mu sjetno hodilo,
I dobra djela plodilo,
I ljubav Caru nosilo,
Vrlu čuvaru godilo,
Diku i slavu gojilo,
I njemu radost rodilo. . . .
Njegovo srce klicalo,
Kroz vedro nebo ticalo,
U rajske dvore nicalo,
Za stado Boga molilo,
I opet vjeri dvorilo. —
Aj! jošter njegda na tomu
Siona brdu svetomu,
Vidjenja mjestu čudnomu,
Gdje pjesnik duhom dotečé,
Proriče, sluti iz daleče,
I daje mu se da reče:
„Vidjet ćeš i ti kršćane!
Kad blažen viek nastane, —
Pomnit ćeš puče Siona,
Na toga muža smiona,
Pastira harna, čestita,
Angjelu rajsku slićita,
Gdje čedno stado sabira,
Rajske mu dveri odpira:
Još tamo živi, da s njimi
I vječnu plaću da primi!!“

U Bosni dne 20. travnja 1858.

Fr. Gr. M-ć Ljubomir.

Kardinal Wiseman

o zemljoslovju prema objavljenju.

(Nadalje.)

Chaotičko stanje zemlje umah nakon stvorenja.

B. — To će noviji zemljoslovci morat dopustiti, da je zemlja, pošto su sve stvari stvorene bile, morala biti u njekom pomršenom stanju; ili da drugčije kažemo, da su počela, s kojih je docnije savršeno lice zemlje postati imalo, medju sobom posve pomiešana i po svoj prilici u medjusobnoj borbi bila. Kako dugo ovaj razdor trajaše, kakovi pojavi odtud potekoše, je-li to stanje od početka do svršetka u neprekinutom neredu obstojalo, ili je možda kakovo primirje nastupilo, te su se životinje ili biline pojavile — toga nam pismo nekaže; no nije nam niti zabranilo, da se poslužimo priličnimi hypothesami, kojimi bismo mogli na ova pitanja odgovoriti. Pače se čini, kao da je ova neizvjestna doba navlaš napomenuta, da se tim čovječjemu umu za razmatranje i iztraživanje prilika pruži. Ako čovjek pomnjivije promatra rieči sv. pisma u matici, opazit će, da izmedju „neka bude," čim je prvi čin stvorenja naznačen, i izmedju pojavljenja svjetla, poduži odušak ili trajanje obstoji; jer dionična (participna) forma glagolja, kojim se duh božji, stvarajuća sila, vrhu ponora lebdeći predstavlja, znači trajuće djelovanje, a ne umah svršen čin. Već onaj red, što je prigodom šestodnevnoga stvaranja držan, čini se da pokazuje, da se je Bog malo po malo odkriti hotio, dočim je od neživućih k ustrojnim (organičkim), od neosjećajućih k osjećajućim, od nerazumnih stvorovah k čovjeku prelazio. Pa što bi se tomu protivilo, da je od prvoga stvorenja zamršenoga zameta ovoga liepoga svieta isto tako malo po malo k njegovu uredjenju i urešenju postupao, te se je tako život, napredujući sveudilj u svojoj nutarnjoj snagi i spoljašnjih ustrojih, sve većma usavršivao? Ako zemljoslovna odkrića za ovakovo postupanje govore, tko će se usudit tvrditi, da se to s postupanjem božjim, što se u ravnanju materialnoga i moralnoga svieta očituje, neslaže? Ili tko može kazati, da se to njegovoj svetoj volji protivi, budući o ovoj neograničenoj dobi, gdje se je djelo stvorenja malo po malo razvijat imalo, ništa neznamo? Bolje bi dakle bilo, da se složimo s mnienjem muža, sada visokoga crkvenoga dostojanstvenika, koj misli, da je već u prvom poglavju Eklesiaste govor o takovih pradavnih pre-

vratih, naime o razorenju i novom preporodjenju svieta, ili da ona mjesta, gdje se veli, da su svietovi stvoreni bili [1]), u podpunom pismenom smislu tumače.

To mnienje, da je zemlja s početka više prevratah pretrpila i opet obnovljena, nalazi se takodjer gotovo u svih starih kosmogonijah. Menu-ovi zakoni, stara indička knjiga, koja se s bibličkom povjestju o postanku svieta za čudo slaže, vele: „da ima nebrojenih stvorenjah i razorenjah svieta; uzvišeno biće izvadja sve to kao igrajuć za razširenje blaženstva.“ U Burmezah ima isto takovih pučkih predanjah o razorenju svieta ognjem i vodom, što se može iz zanimiva Sangermanova, po Dru. Tandy-u prevedena djela uvidjeti. Kod Egipćanah nalazi se u njihovoj sotičkoj periodi isto mnienje.

Važnije je ipak napomenuti, kako su prijašnji otci kršćanske crkve, kao što se čini, isto mnienje gojili, jer sveti Grgur Nazianski uzimlje, kao prije njega Justin mučenik, izmedju stvorenja i uredjenja svih stvarih neopredieljenu dobu. [2]) Basilio, Cesario i Origene govore o tom jasnije; jer da si stvorenje svjetla prije sunca protumačiti uzmogu, misle, da je ovo svjetlo dakako već prije četvrtoga dana, kad Mojsija o njem govori, stvoreno bilo, no da su njegove zrake chaotičkom atmosferom zapriečene bile, te nisu mogle na zemlju probijati, a prvi dan stvorenja da se ta atmosfera tako razdielila, da su zrake sunčane nješto probijati mogle, tako da se ipak cielo sunce vidjeti nije moglo, koje se je stoprv treći dan posve pokazalo. [3]) Ovu domisao uzimlje Boubée kao sasvim suglasnu s teorijom o središnjoj vrućini, koja je različite tvari na zemlji raztopila, te su raztopine, pošto je zemlja ohladjela, sguštene na zemlju spale. Dr. Croly srdi se na njeke zemljoslovce, što dane stvorenja za neopredieljene dobe smatraju, jer po njegovoj etimologiji označena rieč „dan“ znamenuje vrieme izmedju dva sunčana zapada; a šta bi rekao Origenu, koj na pomenutom mjestu veli: „Ima-li pametna čovjeka, koj bi mislio, da je prvi, drugi i treći dan bio bez sunca, mjeseca i zviezdah?“ Neznamo, kako bismo vrieme izmedju dva sunčana zapada bez sunca nazvali.

Dočim ovu opazku primećujem, — kaže Wiseman — nemislim tim reći, da sam se zato zaljubio u koj sastav. Ja se nemogu za zemljoslovca graditi, ja sam ovu znanost više u njenoj povjestnici nego njenih praktičkih načelih proučio: više s toga, da uvidim njeno odnošenje prema svetim iztraživanjem, nego da bih ju mislio uporaviti. Ja ću vam umah drugi put kazati, kojim njeki izvrstni zemljoslovci nastoje, da suglasje ove znanosti sa sv. pismom dokažu. Ja nemislim — takova što pomisliti, bilo bi od mene preuzetno — da medju njimi sudim, ili da razloge, što ih jedna i druga stran na vidjelo iznese, odobrim ili završem; nego ja ću samo pokazati, da se sve, što iznašašća novijega zemljoslovja zahtievaju, dopustiti može, a da se uz to sv. povjestnici sila učiniti nemora; ja ću samo pokazati — pa mislim da će mi ugledi, što sam ih malo prije naveo, to isto potvrditi —, da su ono, što ova znanost zahtieva, uresi i svjetla prijašnje crkve već odavna priznali, a da tim od bibličke istine ma nimalo popustili nisu.

Okamine i njihov postanak.

No čemu je to potrebito — reći će tko — dokazivati, da je izmedju prvoga stvorenja i ovoga uredjenja stvarih, što ga danas vidimo, toliko vremena izminulo? — Po osnovi, što sam si ju preduzeo, dužan sam to protumačiti, pa ću gledati, da to poduzeće u kratko i koliko moguće jednostavnije izvedem. Neima tomu mnogo godinah, što su zemljoslovci za istinitost zemaljskih prevratah novih dokazah pronašli, naime okamine (petrefacta). Bit će jamačno svakomu čitatelju poznato, da je u mnogo stranah svieta golemih kostih našasto, koje su obično držali za mamutove kosti, njeke velike podzemaljske zvjeri, koja je tako u sibirskom jeziku nazvana. Osim toga izkopana je množina takovih okamenjenih ostanakah, kao okamenjene školjke i ribe u mnogih stranah svieta, poimence na gori Monte-Bolca zvanoj.

S početka mišljahu, da su to okamenjeni ostanci kopne i pomorske životinje, koju je obćinski potop uništio; odkud su takodjer dokazi crpljeni, da je voda onom prigodom cieli sviet poplavila. Pa ipak mi možda neće vjerovati mnogi čitatelji, da su se u Italiji već prije više godinah prepirali o pitanju: jeda-li su izkopane školjke prave školjke, i jeda-li je u njih ikada životinjah bilo, te nisu-li to možda samo prirodnine, tako nazvanom „tvorećom silom prirode“ postale, koja je samo obstojeće već oblike počinila. — Pošto su redu i ložištu, gdje su takovi ostanci životinjah odkriveni, više pozornosti posvetili, opaziše zemljoslovci, da izmedju obojega njeko odnošenje obstoji. Povrh toga opaziše, da mnogo takovih ložištah pokopano leži, kamo sila potopa, bio

[1]) Na Žid. 1. 2.
[2]) Or. II. Tom. pag. I. 51, Ed Bened.
[3]) St. Basil. Hexaemer. Paris 1618. Tom II. pag 23. St. Caesarius Dial. 1. Bibl. Patr. Gallandi. Ven. 1770. Tom. VI. pag. 37. Orig. Periarch. Libr. IV. C. 16. Tom. I. pag. 174. Ed. Bened.

ovaj kako mu drago daleko razgranjen, doprieti nije mogla. Jer moramo dopustiti, da se je djelovanje potopa samo na površinu zemlje protezalo i tamo svoju uništujuću silu pokazalo, dočim su okamine odkrite duboko izpod zemlje, koja ih je pravilnimi nasadi (Schichte) pokrivala. Pa ako obie ove opazke u jedno shvatimo, morali bismo ove ostanke, dopustiv, da je to sve posljedak potopa, naziti posve pomršene jedne s drugimi, dočim ipak vidimo, da se u nižjih ložištih posebne vrsti okaminah nalaze; a one okamine, koje su nad njimi u gornjih ložištih, posve su druge vrsti, medju sobom ipak istolične, pa tako ide od najnižih do najviših nasadah njeka pravilnost. Pravilnost ova nasadah, koju u svakom redu opažamo, zasvjedočava postupno djelovanje na različite tvari, a ne jednu jedinu silovitu katastrofu. Ovo postupanje postaje nedvojbeno nenadanim odkrićem, da se tamo, gdje se misli, da je potop djelovao, nalazi kostih od životinjah naše vrsti, dočim ih u nižjih ložištih neima. Dapače kosturi (okostnice, skeleti) ovih posljednjih okaminah predstavljaju nam goleme potvore (nemani) toli glede veličine koli glede oblika, koje se sa sadašnjom životinjom niti iz daleka uzporediti nedadu, i o kojih se nemože niti pomisliti, da bi uz nje čovjek bio življeti mogao. —

(Konac će sliediti.)

Špilja sv. Jerolima u Betlemu i još njeke znamenitosti.

(Polag Albana Stolz-a opisao M. St.)

Prije više nego 1400 godinah biaše se glasovitomu mužu, pokle je bio živio u Rimu i drugih velikih gradovih, omrazio sviet, te ode u Betlem, da ondje okonča život na mjestu porodjenja Spasiteljeva. Mala uzana stanica biaše mu stan, opore svite odjeća njegova, malo hleba i korenja biaše mu hrana. Osim što se je Bogu molio, nastojao je oko naukah i zanimao se pisanjem, i tako jedno njegovih djelah, naime prevod svetoga pisma na latinski jezik, onaj je prevod, kojim se katolička crkva kao najboljim i najpouzdanijim služi i preporučuje ga. Više od trideset godinah življaše on u Betlemu i ondje preminù. On si biaše sám dao izsjeći grobnicu blizu jaslicah gospodnjih, da i mrtvo njegovo tielo ondje počiva, gdje mu počivahu srdce i život. To se mjesto i sad još pokazuje; ono je oveća špilja, u koju se ide hodnikom od crkve. Taj muž biaše sv. Jerolim. Sad je u toj špilji oltar s njegovom slikom, nasuprot ostanci glasovitoga crkvenoga otca biahu kasnije odnešeni u Rim. Djela sv. Jerolima, sad skupljena u pet velikih knjigah na cielom tabaku, važe poslie skoro poldruge hiljade godinah toliko, da se nalaze u svakoj javnoj i u svakoj boljoj samostanskoj knjižnici, te svaki učitelj duhovnih znanostih poznaje ih, i vazda će se ta djela čitati i uvažavati, dokle god bude kršćanstva na zemlji. Isti prazni grob ovoga učenoga bogoslova svatko posjećava, tkogod dolazi u Betlem kao hodočastnik. A kako nasuprot biva s djeli, s tielom i s imenom naših ponajvise naučenjakah? Njihova se djela sad slave od stranke njihove i od povremenih listovah kuju u zviezde, a poslie petdeset godinah jedva se više spominju; njihovo često s mehkoputnosti i hudosti umrvše tielo bude, kao što se pristoji štovanom, čestnom mužu, sa slavom — hukom i bukom — pokopano, ali prije nego se brežuljak grobnice slegne s iztrulim i izprlim liesom, prije nego iztrune drveni krst, zaboravi mu se grob. Ovo razno okončanje dade se dosta prosto razjasniti. Sv. Jerolim tražio je prije svega kraljestvo nebesko i pravdu njegovu, ostalo, neumrla slava, biaše mu dodano; nasuprot naši učeni muževi traže većom stranom prije svega učenost i često i ovu samo kao sredstvo k nječemu nižjemu i podlijemu, naime za steći slavu naučna muža; zato se njim nedodaje ništa od ozgor, i poslie kako jim se za kratko vrieme blista slave sjaj, nestane ga kao mehurka na mutnoj vodi.

U istoj špilji pokazuje se i grobnica dviuh glasovitih ženah: Paule i njezine kćeri Eustokije. Liepa slika na zidu (duvaru) predstavlja obadvie na samrti, mater u crnoj putničkoj odjeći, kćer s viencem ružah oko djevičanske glave. Plemenita roda i bogate ostaviše one rodno svoje mjesto Rim, da kao sv. Jerolim na mjestu porodjenja Isusova ozbiljnom napornom krotkostju i kriepostju zasluže duši preporodjenje za nebo. Dočim one upotriebiše veliko svoje bogatstvo utemeljivši njekoliko manastirah, da dadu priliku krotkim ljudem provoditi sbožan, nabožan život; i dočim one biahu takodjer duhom bogate i znanjem, kao što su riedko žene, one u hrani, odjeći i poslu biahu tako ponizne i stroge, kao što se niti od posljednje služavke nezahtieva.

Kad se inače udje u grobne špilje, u grobnice i grobne svodove, često obuzme čovjeka grozno čuvstvo, tielo se sgrozi od pomisli na smrt, a duh od pomisli na sud božji, koj nam predstoji, čim se odieli duša od tiela; ali na mjestu počivanja ovih sveticah osjeća čovjek, da je ugodno ganjen i utješen; čini mu se, kao da je blizu njihovih ostanakah zaštićen proti svim

zlim silam, koje čine zasjedu tielu čovječjemu i njegovoj duši.

Crkva betlemska bit će valjda najstarija kršćanska crkva u svetoj zemlji. Nije moguće pomisliti, da se je izgubiti moglo mjesto porodjenja gospodnjega, tim manje budući majka njegova, Bogorodica i blažena dieva Marija, još je dugo poživila, dočim se je razširivalo kršćanstvo. Zato je važno predanje, da je u Betlemu već u prvom stoljetju ili na početku drugoga sagradjena crkva, koja je od cara Hadriana god. 137. porušena. Manje je vjerovatno, da je dao Hadrian na onom mjestu sagraditi Adonis-u poganski hram. U petom stoljetju dade velikoljepje ljubeći car Justinian, koj je dao sagraditi i glasovitu u svietu i najstariju metropolitansku crkvu, naime sv. Sofije hram u Carigradu, basiliku, što ju biaše ondje sagradio car Konstantin, porušiti, i tad onako krasan i veličanstven hram, kakova nebiaše niti u Jeruzolimu, podići u Betlemu. Skoro čini se, kao da imade njegova gradjevina u Betlemu istu riedku sreću, kao i hram sv. Sofije, da i danas još daleko preko hiljade godinah stoji postojano. Barem nije, u koliko je poznato, nikad posve porušena, nego je ponavljana, pokrivana nanovo i dozidavana. Betlem kao otvoreno mjesto nedieljaše s Jeruzolimom strahoviti udes, kojim je posljednji grad sedamnaest putah jurišan i razoren bio; zato ostadè i crkva u Betlemu, kao mjesto porodjenja onoga, koga i Turci počituju kao proroka, brez opasnosti čitava.

Dàkako malo je šta više viditi u njoj sad od one prekomjerne krasote, koju hvale stari pisci, osim kora. Crkva je osamdeset stopah široka sa četiri reda po jedanaest ili dvanaest visokih mramornih stupovah; ona je sada pusto zanemareno predgradje postala, s kojega duvarah pokidano je i razvučeno mnogo kamenja. U sedamnaestom stoljetju učiniše Grci još gnjusan grieh Jude izdajice na tom hramu; pokidaše od olova, s kojim crkva pokrivena biaše, i prodadoše Turkom za lievanje tanetah, kad su Turci vojevali proti kršćanom u Kandiji. Ova gadna trgovina tim je neponjatnija i nedokučljivija, budući Grci inače rado ulažu velike troškove za proslavljenje svetih mjestah. Kor toga hrama sad je prava crkva; ovaj je razstavljen od broda hramovnog zidom dopirajućim do trula. Kor ima liep veliki glavni oltar. U poprečnoj gradjevini, s kojom se sastaju i medjaše korablja crkve i kor, silazi se podduboko dole u špilju, koja se počituje kao mjesto porodjenja Isusova. Bit će špilja ova velika kolika osrednja školska soba, i u njoj su tri oltara. S iztočne strane špilje ove ima udub, u kom se nalazi mramorni oltar; ovaj je oltar ozdol otvoren kao stol. Unutri u njem uložena je u mramornu ploču zviezda, koja sačinjava dno; ista je zviezda sada samo od inobojnoga kamenja, inače bila je od srebra i imala zrake iz alemkamenah i drugog dragog kamenja. Nad njim visi s nutarnjeg oltarskog pokrova više neprestano gorećih kandilah. Tu je mjesto, gdje Spasitelj svieta najprije dotaknù se zemlje kao čovjek.

Nedaleko odtud ima oltar, koj pokriva jaslice, u koje bi položen Isus; a treći oltar označava mjesto, gdje iztočni mudraci pokloniše se novorodjenomu kralju. I ova dva oltara takodjer su uviek razsvietljena, i na svakom ima dobra slika, od kojih predstavlja jedna, kako su se poklonili pastiri Isusu, a druga, kako su mudraci.

Mnogi vjeran kršćanin želi toli rado i toplo poklečati na onom mjestu, gdje je božje diete ležalo, i kome padne u dio, kao nam, klečati na onom mjestu, taj želi, da mu je viditi i živo diete Isusa pred sobom, kao što ga gledahu majka, Josip, pastiri i mudraci. I mnoga je već krotka duša pomislila, da bi to bila najveća sreća u ovom životu, jedared, kao Simeon u crkvi, uzeti i moći cjelivati držeći u naručju čedo božje. Ova je želja naravna, ali je ipak znak nepodpunosti našega vjerovanja; jerbo Gospodin nam je u katoličkoj crkvi zaisto dao tu sreću, te možemo ju posve lahko postići. U svetoj misi vidimo onoga istoga Isusa-Krsta, koj ležaše u betlemskih jaslih, vidimo ga u slici kruha i vina na oltaru; u jaslih ležaše on u poniznoj slici uboga nejačka djetešca; na oltaru leži u poniznoj slici hostije, a ipak ovdje i ondje sakrivajući svu svoju božanstvenu moć i veličinu. I kolikogod putih srdce naše poćuti živu želju za Isusom, i kolikogod se putih očistimo svetotajstvom sv. pokore, slobodno nam je više još, nego Simeon mogaše učiniti: on uzè diete Isusa na ruke svoje u crkvi, mi ga smijemo uzeti u srdce svoje, — zato nam se i predstavlja u slici jestbine. To je uzrok bio, što su pogani u početku kršćanstva govorili, da kršćani jedu diete, kad se skupe na bogoslužonje; i zato rekoše sv. crkveni otci: mi smo Christophoroi t. j. Kristonosci.

Družtvo za nabavu crkvenih stvarih.

Oko konca prošle godine sastalo se u Beču njekoliko svećenikah i svjetovnjakah pod predstojničtvom bečkoga kanonika **Holzingera** u družtvo u to ime, da će **primati nabave crkvenih stvarih**, a brinit se, da se takove naruč-

bine valjano izvedene naručnikom dostavljaju. Netreba mnogo riečih, da se dokaže korist, a u više slučajevah i nuždnost takova poduzeća; sigurno je već mnogi župnik težko osjetio potrebu takova pouzdana posredovanja. Crkvene često opetovane naredbe nalažu duhovnikom, da sve, štogod je u crkvi, služilo joj na ures ili opravljanje službe božje, bude prema dostojanstvu svetinje i crkvenim odlukam, a svjetovnjaci da za crkvenu porabu ništa nenaručuju, dok se o tom sa svojim duhovnikom posavjetovali nisu.

No kako često biva, da župnik uz najbolju volju, i koliko mu stalo do uresa svoje crkve, te koliko bio zauzet za kršćansku umjetnost, neznajuć, na koga mu se je okrenuti, mora se povjeriti ukusu kojekakovih nazovi-umjetnikah, zlatarah, pozlatarah i tržacah crkvene robe, na koje ga drugi napućuju, pa ništa lakše, no da se tako namjeri na petljare i neznalice, kojim je jedino stalo do dobitka, a za pravu kršćansku umjetnost nit nemare, nit u tom pogledu cerkvenih propisah nepoznadu. A koliko je upravo u toj struci plitkoumna moda duhu kršćanske umjetnosti nahudila, to do volje pokazuje svagdanje izkustvo. Treba n. p. samo pogledati mnogo obsjeni i prevari namienjeno blistalilo (Flitterwerk), komu se jošte novu već vide žice i niti, što se prodaje kao crkveno ruho, a jošte k tomu učinjeno po kroju, koj nimalo nedolikuje crkvenom predanju, pa je i tkanina često tako našarana, da bi se isto tako i u plesalištu kod igre rabiti mogla. Koliko je takovim načinom već škode počinjeno! Najkrasniji ostanci kršćanskoga graditeljstva nagrdjeni su; sila novacah je potrošeno na bezukusne i svrhi neshodne naručbine; slike su postavljeno u crkve, koje svemu prije dolikuju, nego li svetcem, koje će svačemu služiti, samo ne da pobude sveta i pobožna čuvstva! —

Zato kršćanskoj umjetnosti za ljubav, dostojanstvu i čednom nakitu svetinjah za volju sklopilo se ono družtvo, da duhovnikom kod naruke i nabave crkvenih stvarih pripravno ide na ruku; a uzoriti stožernik i nadbiskup bečki dozvolio je isto družtvo, budući uvjeren, da će ono mnogo toga učiniti moći, što će za bogoljubnost i kršćanske umjetnosti korisno i napredno biti.

Na četiri razreda dieli se ovo družtvo: *a*) za kovnine t. j. za kovne tvorine, kao što su: kaleži, ciborija, moustrancije i ostalo sv. posudje, zatim svjetiljke, svjećnjaci, kadionice itd. *b*) za sliko- i kipotvorine. U tu svrhu postoji već odugo u Beču kolo umjetnikah kod severinskoga družtva, koje je već mnogo priznanja steklo; s toga će se družtvo kod ovakovih narukah vazda prije porazumjeti s ovim umjetničkim odborom. *c*) za razno crkveno odielo, i *d*) za crkveno perilo, prteninu, vezilo itd.

Družtvo držat će se u svom poslovanju toga, da sve, štogod se u crkvi rabi, crkveno bude, t. j. sasvim prema propisom crkve i njenom predanju. I crkvene umjetnine imadu svoje predanje glede tvari, oblika, oznake, nakita itd., a na ovo predanje netreba zaboravljati. Nadalje pazit će ovo družtvo sveudilj na to, da su crkvene stvari odredjene za svetu porabu, za službu božju. Živo uvjerenje o svetotajstvenoj prisutnosti gospodnjoj u crkvi nedopušta, da se proste tvari, tkanine i tvorine rabe u službi božjoj, te s toga neka nitko neočekuje od družtva, da će mu ono nabaviti n. p. misno ruho za 8—10 for. sr. K tomu imat će družtvo svagda na oku, da se crkvene stvari odlikuju plemenitim i liepim oblikom. Vara se, tko misli, da crkveni slog zahtieva, što je ukočeno, neobično, nenaravno; suprotivno upravo duh, koj kršćanske umjetnosti novim životom nadahnjuje, utvorio si je vazda i zamjernih oblikah.

Dakako i od ovoga družtva neće se moći već na početku zahtievati u svakom pogledu savršene stvari: već će valjati zadovoljit se s onim, što je prema okolnostim moguće. Mjerilo zahjevah treba da se ravna po mjerilu sredstvah i silah, kojimi družtvo razpolaže. K tomu treba misliti, da se je u ovoj struci tek nedavna ukus na bolje okrenuo, i da crkveni duh nije jošte sve, što je inorodno i tudje, svladao i uklonio. Kršćanska umjetnost, a poimence umjetna obrtnost treba da pristane uz ona predanja prvašnjih vjekovah, koja su tako zvanom rainessance-om prekinuta. Ali će ovo družtvo svoga cilja se domašiti, ako prema svojim silam bar toliko postigne, da se za crkve samo onakove stvari nabavljaju, koje se gori spomenutim načelom barem neprotive.

Napokon spomenut ćemo jošte samo korist, koju ovo družtvo pruža župnikom i otalim od većih gradovah udaljenim duhovnikom, dočim, okrenuv se svojimi narukami na družtvo, mogu si prištediti mnogo brigah, propitivanja, putnih troškovah, a često i sasvim bezuspješna truda.

Viestnik.

Iz Zagreba. Ovdješnje visoko c. k. namjestničtvo prijavilo je nadbiskupskom duhovnom stolu, da je nj. c. kr. apoštolsko veličanstvo previšnjom svojom odlukom od 6. travnja t. g. blagoizvolilo dopustiti apoštolskom

vikaru u Švedskoj i Norvežkoj, papinskom kućnom prelatu *J. L. Studachu*, da po cieloj austrijskoj carevini smije sakupljati blage prineske za bolnicu, što se pod upravom milosrdnih sestarah zajedno s njom skopčanim ženskim odgojilištem u Štokholmu podignut imade. — To se na ravnanje oznanjuje častnom duhovničtvu.

— Radi vladajuće skupoće odlučio je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački, da će izpitanim i potvrdjenim učiteljem, namještenim kod ovdješnjih mužkih učionah kod samostana milosrdnih sestarah, k njihovoj plaći, što ju od samostanskoga zavoda primaju, dodavati jošte svakom po 100 for. sr. na godinu od svoje strane. — Nedavna je nj. uzoritost i župniku Balassa-Gyarmathskom u Ugarskoj za tamošnju učionu poslat dostojala 200 for. sr.

— Presvietli gospodin posvećeni biskup likopoljski i velepredstavnik kaptola zagrebačkoga, *Ivan Kralj*, izvolio je povodom sadanjega jubilejskoga vremena za izvanjske misije pokloniti 30 for. sr.

— Ovdješnje povjerenstvo za razterećenje zemljištah svršilo je sasvim svoj posao, — dakle i glede duhovničkih zemljištah. Razteretnice za duhovnička dobra gotove su, te se kod rečenoga povjerenstva uz dovoljnu legitimaciju već dignuti mogu s tom primjetbom, da će se samo one razteretnice, što se tiču dospjelih za prošlo vrieme kamatah, zajedno s kamatnimi odrezci (couponi) izručivat dotičnim duhovnikom. Razteretnice pako pod lit. A. bez odrezakah, što spadaju na glavnicu odštećenih duhovničkih dobarah, uložit će se kod nadležnih duhovnih uredah, od kojih će dotični duhovnici dobit svjedočbu s naznačenjem broja i svote onih razteretnicah, od kojih kamate njim pripadaju.

— Čujemo upravo, da je u sboru, što je dne 4. t. m. u kapucinskom samostanu u Varašdinu pod predsjedničtvom uzoritoga stožernika i prabiskupa ugarskoga J. Scitovszkoga, kao apoštolskoga visitatora duhovnih redovah, držan, izabran za provinciala otac *Hyacynth Kiseljak*, bivši dosad definitor.

— Profesor osiečke gimnazije gosp. *I. Jurković* oglašuje u „Nar. Novinah" novu knjigu u našem jeziku, od koje je prvi svezak netom izišao pod naslovom: *Narodne pjesme, bosanske i hercegovačke, skupio Ivan Franjo Jukić, Banjalučanin i Ljubomir Hercegovac* (Fr. *Gr. Martić*), izdao o. *Filip Kunić, Kuprešanin.* Svezak prvi: Pjesme junačke. U Osieku, 1858. — Gospodin oglasitelj kaže vrlo liepo, da su naše narodne pjesme riznica čista kao žeženo zlato narodnoga izražaja, slava i ponos naš pred svim izobraženim svietom; prispodablja ih móru, kojim se je razlila neizcrpiva tvorivost duha naroda jugoslavenskoga od najstarijih vremenah pa do današnjega dana; odkud izvodi, da nam valja kadkada zaroniti u te dubine i vaditi biser taj, te nizati zrno do zrna, da nam izide tim sjajnija kruna, kojom će se uviênčati ime naše pred licem svih vjekovah, koji još doći imadu. To da je uvidio i naš pokojni Fr. I. Fr. Jukić, te s još jednim drûgom sabrao s dosta truda po liepih poljanah bosanskih i hercegovačkih njekoliko cvjetovah te ruke i svezao ih u kiticu, da se njenim mirisom nasladjuje iznova svaka duša, koja ljubi svoj rod, i znade cieniti duševnu ljepotu njegovu. — Tako to, kao i imena sakupiteljah i izdateljah dovoljni su nam jamci za vrlinu djela, kojega je prva pola (20 tiskanih tabakah) gotova, a druga će doskora za njom sliediti. Ciena je knjizi 1 for. sr. Prodavat će se kod naših knjigarah, a može se već sada dobiti u Osieku kod g. profesora Jurkovića, a u Djakovu kod g izdatelja Fr. Filipa Kunića.

Iz Beča. Najnoviji XIV. komad državno-zakonskoga lista sadržaje za cielu carevinu valjanu naredbu ministarstva nastave, koja o uredjenju bogoslovnih naukah s obzirom na opredieljenja konkordata i uslied previšnje carske odluke od 8. ožujka 1858. sljedeća ustanovljuje i ovako glasi: Po sedamnaestom članku konkordata prosto je biskupom obučanjem svojih sjemeništnih pitomacah prema crkvenim zakonom s podpunom slobodom upravljati. No godine 1856. u bečkoj skupštini sabrani biskupi nadjoše za važno i koristno, da glede bogoslovnih dioecesanskih učilištah u porazumljenju zajednički postupaju, i zato, s iznimkom lombardo-mletačkih biskupah, složiše se u sljedećih opredieljenjih, na koje će se i kod odlukah pokrajinskih saborah obzirati.

§. 1. U bogoslovne nauke imadu se samo takovi primati, koji su dolnju i gornju gimnaziju svršili dostatnim uspjehom.

§. 2. Svekoliko bogoslovje dieli se na četiri godišta, a predavat će ga šest ili najmanje četiri učitelja.

§. 3. Po svih bogoslovnih učilištih imadu se predavati dogmatika, moral i pastoral, crkvena povjestnica i crkveno pravo, sv. pismo staroga i novoga zakona i židovski jezik; no ipak može biskup, ako za shodno pronadje, pitomce učenja židovskoga jezika oprostiti.

§. 4. Koliko je prema okolnostim moguće, neka se o patristici, no i ostalih duhovnikom koristnih predmetih drže izvanredna predavanja.

§. 5. Kod obučanja svojih bogoslovah namjeravaju biskupi glede redovitih naukah držat se u osnovi ovoga reda: *Prvo godište*: Obćeniti dio dogmatike. Uvod u sv. pismo. Tumačenje sv. pisma staroga zavjeta polag Vulgate. Židovski jezik. *Drugo godište*: Posebni dio dogmatike. Tumačenje sv. pisma novoga zakona iz Vulgate sa sveudiljnim obzirom na dotične članke vjere. Tumačenje sv. pisma u matici. *Treće godište*: Crkvena povjestnica s naročitim pogledom na dogme i razvoj crkvene uredbe. Bogoslovje ćudoredno s posebnim ob-

zirom na potrebe izpovjednikah. *Četvrto godište*: Pastoral u užjem smislu. Liturgika. Duhovno blagorečje. Katechetika, methodika i crkveno pravo.

§. 6. Latinština jest rodovitim jezikom za bogoslovna predavanja. Iznimka neka se učini samo za pojedine nauke iz važnih razlogah.

§. 7. Za profesore bogoslovja neka se namjeste samo oni, koji su pismenim izpitom i ustmenim predavanjem za pokus svoju sposobnost dokazali, no kod muževah, koji su kao učitelji ili spisatelji vrstnoću svoju pokazali, može se iznimka učiniti.

§. 8. Kada se koja učiteljska stolica na biskupijskih učilištih izprazni, ima se natječaj barma u cieloj biskupiji razpisati. Kod učilištah, koja su zajednica više biskupijah, ima se razpis po svih tih biskupijah učiniti.

§. 9. Gdje profesor iz vjerozakonske zaklade plaću vuče, prijavit će biskup da je izpražnjena učiteljska stolica vrhovnoj zemaljskoj oblasti (namjestničtvu).

§. 10. Biskup daje pitanja i brini se, da pismeni izpit natjecatelah pód svaku zlorabu odstranjujućim nadgledom držan bude. O posljedku izpita, izvan mnienja profesorah biskupijskoga učilišta, pribavit će si jošte drugo kojega drugoga bogoslovnoga učilišta.

§. 11. Presudjenje ustmenoga predavanja za pokus ima se pred biskupskim povjerenikom i bogoslovnimi profesori poduzeti.

§. 12. Ako neima nade, da će se razpisom stolice sposobni tražitelji prijaviti, pobrinut će se biskup za predavanje izpražnjenoga nauka. Ako namjestni učitelj kroz godinu danah zadovolji unj položenom očekivanju, može mu biskup pismeni i ustmeni izpit dozvoliti, a kod njegove presude ima se polag §§. 10. i 11. postupati.

§. 13. Poslie presude izpitnih radnjah izabire biskup izmedju natjecalacah onoga, za koga ima najviše razlogah, da će spasonosno djelovati, no uvjerit će se prije, zapitav zemaljskoga namjestnika, da proti njemu nikakove političke zapreke neima; za tim ga imenuje učiteljem. Na to se paziti ima, ako biskup mužu, koj se je kao spisatelj ili učitelj odlikovao, podieli učiteljsku stolicu.

§. 14. Gdje imadu dvie ili više biskupijah zajedno bogoslovno učilište, tamo će se dotični biskupi posebice dogovoriti, kako će izpražnjene stolice popunjavati.

Iz Ugarske. „Religio“ piše, da je uzoriti kardinal i prabiskup ugarski dne 25. ožujka t. g. višjem duhovničtvu ostrogonske nadbiskupije razposlao okružnicu, kojom mu oznanjuje, da je naumio mjeseca rujna t. g. sazvati pokrajinsku synodu.

Iz Praga. Pražke novine oglasiše sljedeće očitovanje: Podpisani očitujem, da iz pruske Slezke, gdje, odkad se udaljih iz pražkoga samostana, življah u prijaznih spoljašnjih okolnostih, nemogav ipak naći unutarnjega mira, povratih se od svoje volje i iskreno pokajan. Da dakle opet stečem duševni pokoj, za kojim neodolivo čeznem, obratih se na nj. uzoritost prejasnoga kardinala i kneza nadbiskupa pražkoga, moleći, da opet u rimo-katoličku crkvu primit budem. To mi bi milostivo i ljubezno obećano, i za moje privremeno boravište naznačen moj prvašnji samostan, gdje me takodjer ljubežljivo i bratski primiše. Pokle se dovoljno pripravih, bih u domaćoj kapeli uzoritoga stožernika primit u krilo katoličke crkve. Čuvstvo dužnosti sili me, da priznam svoju težku bol, što sam svojim odmetom podao sablazan, zašto ovdje javno prosim, da mi se oprosti. U Pragu na 6. travnja 1858. **Hubert Bořinsky**, iz reda milosrdne braće.

Iz Turina. „Armonia“ oglasila je nedavno poslanicu ivrejskoga biskupa, g. Morena, na piemontezkog ministarskog predsjednika, grofa Cavoura, u kojoj obširno oprovrgava biskup sve prigovore, što su u poslednje vrieme u piemontezkoj sabornici navadjani proti duhovničtvu, i svojski brani ovoga državljanska prava, koja mu kao i svim drugim činovnikom i stališem jamče vlast, da može u komori zastupati narod. Zajedno piše biskup o prijašnjem i sadanjem državnom položaju duhovničtva, te o odnošaju ovoga prema vladi i puku u drugih državah, po imenu u Englezkoj, Francezkoj, Belgiji i Švajcarskoj. Ova poslanica važna je listina, razlažući jasno sadanje političko stanje i novije težnje raznih stranakah.

* Ruski poslanik u Rimu grof Kiselev dobio je nov naputak iz Petrograda o ugovaranju medju sv. stolicom i ruskim dvorom glede katoličke crkve u Ruskoj, koja je dosad pod težkom rukom ruskoga činovničtva mnogo stradala. Pogovara se, da sadržaj toga naputka zasvjedočuje dobru volju sadanjega cara, koj hoće da odoli pravednim željam sv. otca.

* Feruk-Kan utanačio je ugovor sa sv. stolicom, u kom se dopušta, da se u Teheranu, stolnom gradu Persije, podigne stolica katoličkoga biskupa.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Dosadanji župni upravitelji postaše župnici: g. **Antun Ciković** u Hercegovcu; g. **Stjepan Kary** u Krapju i g. **Jakov Filić** u Bučju. — G. **Gjuro Tušak**, duh. pomoćnik, premješten je u Tuhelj. — Preminuše g. **Josip Jarnević**, misnik, istom stavljen u stanje mirovine, i **Gjuro Maraković**, bogoslov 1. godine, u dolnjoj Stubici.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Drn. Ljudevita Gaja.

BROJ 19. U ČETVRTAK 13. SVIBNJA 1858. TEČAJ IX

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Na blagdan Spaseva Isukrstu.

Himna od *J. I.*

Otca vječnog Sin jedini
S njim u bivstvu vječni Bog,
Jednak kralj s njim u visini,
S njim stvoritelj stvorenog,
S njim nemjeniv, sveznajući
S njim Isuse! Ti svemog,
Istu slavu imajući
Nad sve blažen jesi Bog!

U pravječnost gledajući,
Gdje nevidim ništa već,
S Otcem — s Duhom svjetujući
Ti si bio vječna Rieč!
Vi trojica najsvetiji
Bjeste samo jedan Bog, —
Bog neodvisan, najmudriji:
Stvorevah me uči slog!

Ti Isuse! jak u stvoru,
U čudesih Ti uzor!
Krotac burah bje na moru
Svemogućan Tvoj govor!
Neizmjeran Ti u tresku,
U crviću ogroman,
U svjetlomu velik bljesku
Bog i vladar Ti si uman!

Jarkog sunca žar Te slavi,
Hvali noćnih sviećah sjaj,
Zna Te voda — Bože pravi! —
Znade zemlja, liepi raj;
Ti bo sve ih riečju stvori,
Stvaraš jošte cviet i plod;
Sve po Tebi samo zori,
Samo s Tobom biva rod!

Ti Bog četah! Ti prejaki!
Ti nad svaku jači moć,
Bijedê kao čovjek svaki
Med nevriedne stvore doć!
Dà Isuse! Ti se snizi
Nevriednomu stvoru svom;
Mučen bje na svih kotrizi',
Nas pomiriš da s Bogom!

Ti drhćući na slamici
Sunce sjaše topline!
Kad najgušćoj bjesmo u tmici,
Ti nam sinù s visine!
Za nas voljan nebo ostavi,
I plakaše za nas jad!
Za nas umrè u ljubavi,
Ostavi nam muke sád!

Silu smrti smrtju pobi,
Vražjem carstvu dadê plač!
Čovječanstvu raj zadobi
Koj branjaše ognjen mač:
O! kak sve se u tom slaže,
Milostivan da si Bog!
A biti ćeš — pismo kaže —
Njekoč sudac prav i strog!

Kardinal Wiseman o zemljoslovju prema objavljenju.

(Konac.)

B. — Pošto je Wiseman za podporu svojega tvrdjenja naveo obrete glasovitoga Cuviera i opisao njekoliko predpotopnih životinjah, koje mi ovdje nemožemo izbrajati, nastavlja dalje

O prevratih u chaotičkom stanju stvorenja.

Njeki — veli on — prirodoslovci, bez svakoga obzira na korist, koju naši zemljoslovci iz

našastih okaminah za usporedjenje mineraloġičkih nasadah upotriebiše, ote okamenjene ostanke radi su izključiti iz zemljoslovja. Pa ipak bi ludo bilo, kad bi osorito htjeli zatvoriti oči pred očitim svjetlom, što ga ota odkrića na zemljoslovje bacaju, te tim i odnošenja, u kojem ova znanost prema bibličkoj povjesti stoji, razsvjetljuju. Jer tim, što sveto pismo, različitimi znanstvenimi obreti izpitivano, znanstvenim strukam povod daje, da u njem traže, ako ih ima, pogrešakah, pruža uz mnoge ostale dokaze novih razlogah za svoju istinitost. Tako ovdje, kad sveto pismo izmedju prvoga stvorenja i potonjega uredjenja stvarih nebi nikakova razdobja dopustilo, nego kad bi bilo oboje kao uzastopce sljedeće čine naznačilo, bili bismo u smeći, neznajući kako da njegova tvrdjenja s novimi obreti složimo. No budući ono izmedju obojega neopredieljeno doba dopušta, dapače veli, da je tu bila pomršenost, borba, pustoš i praznina, dočim more u svoje dubljine jošte nije zatvoreno bilo, nego je sad na jednu sad na drugu stranu prevalilo; s toga možemo kazati, da tu zemljoslovac izmedju ovo njekoliko redakah povjestnicu zemlje čitati može, kao što mu to dokazuju pronašasti spomenici: povorka razvalinah, dizanjah i propadanjah zemaljskih površinah; nagli prolomi neukroćenih jošte živaljah, koji su ciele rodove dvoživacah (amfibijah) pokopali; mirna, no ipak neočekivana sastrujanja vodah, koje su u svojih dubljinah nebrojenu množinu povodnih životinjah sačuvale; zamjenjivanje móra s kopnom i sladkimi jezeri; okrug zraka gustimi ugljevitimi parami zastrt, koje su malo po malo u vodah izčeznule i različite nasade vapnenih sustavah sačinile; dočim je napokon posljednji prevrat kao preustrojenje vrhu prvog stvorenja nadošao, te je djelo razorivanja, izuzamši jošte veliki potop, dovršeno, jer je zemlja dovoljno priredjena bila za onu divnu raznoličnost, koju je Bog izvesti htio, i za uredjenje onih granicah, što ih je njegova promisao odredila; — pa u tom tamnom stanju ostalo je stvorenje dotle, dok ga nije razsvietlilo svjetlo prvoga dana i dopunilo djelo šestodnevnoga stvorenja.

Pošto je Wiseman napomenuo nutarnju silu — po svoj prilici centralnu vrućinu — naše zemlje, koja prouzroči tolike prevrate zemaljske površine, dočim ju je na mnogih mjestih nadigla do znatne visine, te su tim postale gore i doline, a na drugih stranah podigoše se takovimi katastrofami cieli ostrovi iz mora, i dočim su s druge strane suhi ostrovi i kopnine morem zalijane, nastavlja dalje:

Meni se čini, da se ova teorija (o tvorenju gorah i dolinah vulkaničkom silom zemlje) u svojih pričinah i učincih podpuno slaže sa svim, što znamo o djelovanju božanske providnosti, koja zakon ustanovi, pa pusti, da se po njem ostali pojavi radjaju; tako da je postanak gorah samo učinak uzrokah, koji, premda su u svojih učincih nepravilni, uviek se ipak ustanovljenog zakona drže, kao što je nicanje bilja svakogodišnja posljedica istoga uzroka, sunčane topline. No čini se povrh toga, da se ova teorija podpuno slaže s naročitimi tvrdjenji i izrazi, što nam ih je sv. pismo o stvorenju ostavilo. Tamo se naime veli, da su se, za ograničit mora u njihovoj strazi, „brda nadigla a doline ponikle na ono mjesto, koje im Bog odredi: Postavi ih kao medju, koje (vode) neimaju prekoračiti: te nisu zemlje poplavile.“ [1]) Na drugom mjestu razlikuje se tvorenje gorah od zemlje: „Prije nego postadoše brda i nego bi zemlja načinjena.“ [2]) Na drugom mjestu rekao bi, da se djelovanja ove uništujuće nutarnje sile kao slikom crtaju: „Mojom srditosti planut će oganj, te će gorjeti tja do najnižjega ponora (grob ili ponor), te će žderati zemlju s njenim biljem i sažgati stožere brdah.“ [3]) U ovom opisu, kao što svuda, gdje se veličanstvo ili jakost, prijaznost ili strogost najvišega bića uzvisuje, uzete su slike po svoj prilici iz pravih njegovih dielah, kao što je to biskup Lowth jasno dokazao.

Pa obreti novijih zemljoslovacah zahtievaju, kao što sam već prije napomenuo, da se prizna postupajući red u proizvadjanju različitih životinjskih rodovah, što razvitak šestodnevnoga stvaranja upravo dokazuje. Ovo medjusobno suglasje palo je njekojim na toliko u oči, da su nakanili odstupiti od načina, kako su odprije nastojali suglasje svete knjige s novijom znanostju dokazivati, te su utvrdili, da oboje u mnogo jasnijem suglasju stoje, nego sam ja dosad izveo. Ako svatko i neće uz njihovo mnienje pristati, imat će ipak sgodu uvidjeti, da u obće zemljoslovje neradi o tom, da Mojsijinu povjest podkopa i obori.

Suglasje Mojsijine povjesti sa zemljoslovjem.

„Nemožemo, veli Demerson, sviet dosta upozorniti na divni red, koj se podpuno slaže s pojmovi, na kojih se stavno zemljoslovje osniva. Koliko počitanje dužni smo Bogom nadahnutomu sgodopiscu!“ [4]) „Ovdje, veli Boubée, došli smo do razmatranja, koje nam i nehotice u oči udara. Ako knjiga, u ono doba pisana, kad su prirodoslovne znanosti jošte na tako slabih nogah stale,

[1]) Ps. 104, 8—9.
[2]) Ps. 90, 2.
[3]) Deut. 32, 22.
[4]) La géologie enseignée en 22 leçons, ou histoire naturelle du globe terrestre. Paris 1829.

u malo redakah toli važnih zaključakah sadržuje, do kojih se samo neizmjernim napredkom, što je osamnaestog i devetnaestog stoljeća načinjen, doći može; ako ovi zaključci u savezu stoje s obreti, o kojih nije sviet onda, dapače tja do naše dobe niti slutio, nekmo li znao, i u kojih su si mudraci uviek protislovili, smatrajući ih s krivih gledištah; ako je napokon ta knjiga toli uzvišena nad svoj viek u znanstvenoj struci, uzvišena nad svojom dobom isto tako u ćudoredju i naravnoj filosofiji, tad smo prisiljeni priznati, da u ovoj knjizi nješto ima, što čovjeka nadkriljuje, nješto, što on nije, što on nedokučuje, pa što neodolivo na njega navaljuje." *).

Oba ova djela, veli Wiseman, pisana su u pučkom pravcu, te su počela znanosti namienjena ponajviše mladeži i ljudem niže naobraženosti. Pa s toga sam ih takodjer naveo, jer iz njih može svatko uvidjeti, da ova znanost neradi o tom, da nevjeru širi, no većma da potvrdi i dokaže istinitost kršćanstva; te tako valjani zemljoslovci, mjesto da bi kod svojih učenikah mrazili sveto pismo, kao da se s njihovimi znanstvenimi izumci neslaže, o tom nastoje, da iz posljedakah svojih iztraživanjah crpe nove pobuke štovanja za sveto pismo, komu se diviti valja, a ne prezirat ga. Napomenutim već imenom mogla bi se jošte druga dodati, kao D' Aubuisson-a, Chaubard-a, Bertrand-a, kojega je djelo šest do sedam putah patiskano, te stoprv nedavna na englezki prevedeno, i Margerin-a, koj je u oglasu za „Université Catholique" osnovu svojega nauka nacrtao, te diše izvrstnim kršćanskim duhom.

Ova očitovanja tješe nas tim većma, ako uzmemo na oko zemlju, odkud su potekla; zemlju onu, što je prije njekoliko godinah pomiešanim glavam Europe davala sirova i neprokuhana gradiva, kojim su na svetinju vjerozakona udarale. A onim, koji bolji duh poznaju, što sad toplom krvlju njezine mladeži giblje, i kojim je poznata oduševljujuća vatra pravoga domoljubja, što ih nuka, da onu pogrdnu ljagu izbrišu s narodnoga grba, te da za očišćena onako ga svetinju vjerozakona dignu, kao što su ga njekad u jurišu proti njoj nosili; onim, što su se upoznali sa svetim savezom, kojega članovi staviše si zadaću: da svoje sposobnosti i znanosti obrani, slavi i prosvjetljenju vjerozakona pod upravom crkve, kojoj su podložni, žrtvuju; onim, koji sve to znaju, ova su očitovanja daleko razširenog uvjerenja samo lišće, što se do na površinu vode popelo, te svjedoči, da u dubljini ima bujna bilje, s kojega niče.

*) Géologie élementaire à la portée de tout le monde. Paris 1853.

I doista mora to čovjeka tješiti, gdje vidi, kako znanost, koju inače, i možda ne krivo, medju najubitačnije protivnike vjere računahu, opet vjeri služi; gdje vidi, kako se sad, pošto je mnogo godinah od teorije do teorije, ili bolje od klapnje do utvare lutala, opet vraća u domovinu, gdje je svanula, i na žrtvenik, gdje je prvence svojih plodovah žrtvovala; ne onakova, kakova je izišla, osorito diete pune glave laživih sanakah a mala izkustva, već s dostojanstvom zrelih godinah, veličanstvenim korakom, punih grudih stečenih darovah, koje nosi, da položi na sveto ognjište. Jer vjera biaše, koja zemljoslovje porodi, a k ovoj svetinji vraća se opet zemljoslovje.

Dr. Ognjan Knoblecher,

apoštolski namjestnik u srednjoj Africi.

Neočekivani glas o naprasnoj smrti za svetinju vjere i crkve oduševljenoga glavnoga apoštolskoga namjestnika za srednju Afriku, Dra. Ognjana Knoblechera, bolno dirnù ne samo pokroviteljе i prijatelje katoličkih misijah, već u njem izgubiše i znanosti revna vještaka i ljubitelja, austrijska carevina vjerna sina, koj je svojski zauzet bio za mogućnost i veličinu svoje domovine, napokon naša po krvi i vjeri jednorodna braća Slovenci vriedna i prevrla zemljaka i rodoljuba. S toga mislimo, da će i naši čitatelji rado štiti kratak nacrt života ovoga pravedno i zasluženo slavljenoga muža, a mi ga vadimo iz osmrtnice, što ju o pokojniku njegov prijatelj Dr. Klun u „Wien. Ztg-u" objelodani.

Ognjan Knoblecher rodio se 6. srpnja 1819. u St. Kancianu kod Trebna nedaleko od hrvatske medje u Dolenskoj-Kranjskoj, gdje mu roditelji (Ognjan i Uršula) imadu selište srednje ruke, te žive s poljodjelstvo. U sedmoj godini dodje u učionu u Kostajnovicu, a za godinu danah u Celje, treći početni i šest gimnazijalnih razredah svrši u Novom Mjestu na Dolenskom, te god. 1837. stigne u ljubljanski licej. Jošte kao gimnazijalac osjećaše u sebi živahnu želju, da danas sutra ode kao vjeroviestnik medju nevjernike i neznabožce, te se s toga kao učenik mudroslovja i dvie godine, što ih provede u ljubljanskom sjemeništu, mnogo i rado bavljaše učenjem inostranih jezikah. Obodren od tadašnjega bečkoga nuncija, kardinala Altieria, na koga se pismeno okrenuo, ostavi, svršiv drugo bogoslovno godište, Ljubljanu, i uputi se dne 27. kolovoza 1841. u Rim. Težko mu bi razstat se od roditeljah, što on ipak

učini gledeć na svoje visoko zvanje, i pobudjen nagovaranjem svoga župnika J. Salokara.

Dne 7. rujna prispije u Rim. Nadao se, da će ga odmah u Propagandu primiti, no to bude odgodjeno na neizvjestno vrieme, samo mu dopustiše, da sluša kod Jezuitah predavanja, a u Propagandi da uči jezike. Premda ga je iznevjerila prva nada, nedade se on ipak tim odvratiti s nastupljene staze, a nit brige nit težka bieda nepokrenuše jakim duhom odvažnoga mladića. Župnik J. Partel, s kojim je tada Knoblecher dopisivao, stavlja nam njegovo tadanje jadno stanje ovimi riečmi pred oči: Za svagdanji hleb morao se on težko boriti. Ono malo poputbine, što biaše samo do Rima proračunano, nestalo je do skora, a tim nastajaše zanj nestašica i nevolja svakim danom veća. Nepoznat u gradu, daleko od domovine i nenadajuć se od nikud pomoći, uzdizaše on srdce k Bogu s čvrstom vjerom i pouzdanjem misleći: Gospodine, da se puni volja Tvoja!

Knoblecherove poslanice iz Rima (od 24. stud. 1841. i od 11. velj. 1842.) pokazuju nam njegovu tadanju težku nuždu, njegovo neograničeno pouzdanje u Boga, njegovu neuzkolebivu odvažnost i živahnu oduševljenost. „Više put se zbilo — piše sám — da po čitav tjedan, pače po četrnaest danah nisam okusio tople jestvine, a jedini hleb i vino biaše mi sva hrana; ipak sam življi, nego li biah u Kranjskoj, lice mi je rumenije, a osiećam, da sam i krepčiji nego ikad prije. O tako zvanoj domobolji t. j. težnji i tugi za zavičajem, s koje sjevernjaci ovdje mnogo pate, te radi nje često u nujnost, dreselje pače i sušicu padnu, nećutim gotovo ništa; i što o tom ćutim, to mi je više na radost nego li tugu, jerbo kadgod pomislim na svoju milu domovinu, oveseli mi se srdce, te onda ojačen laćam se opet svoga posla.“ — Kada se u Kranjskoj doznalo, kako Knoblecher u Rimu stradati mora, odmah mu preuzvišeni gosp. ljubljanski knez-biskup, A. A. Wolf, posla znatnu novčanu pomoć, što i kasnije opetovano učini. I medju duhovničtvom sabirani su prinesci, koje je imenovani prijatelj Partel Knoblecheru u Rim opremio. Premda ovi novci stigoše u Rim, neprispješe ipak Knoblecheru u ruke, i dočim oni ležahu na rimskoj pošti, moraše on zazbilja „gladovati;“ — istom poslie osam mjesecih dokopà se on tih novacah. Medjutim pomoćju njekoga prijatelja postane odgojiteljem kod njeke danske porodice. Dostav za to dopuštenje od svojih poglavarah, pratiaše on tu porodicu ljeti god. 1842. preko Fiorence, Verone, Monakova, Česke, Saksonske, Pruske u Hamburg, a odtale u Kodanj. Ovdje ostadè do listopada, budući mu bi dano dopuštenje putovat pod tim uvjetom, da to uebude na uštrb njegovom zvanju; i zato mu je valjalo k početku školske godine opet prispjeti u Rim. Tamo je putovao na Hamburg, Havre, Pariz, Marsilj, Čivitavecchiu, te iz Rima piše (na 25. stud 1842.): „Evo me opet u luci pokoja, u svetom gradu, kamo dodjoh zdrav i čil, krepčiji, oduševljeniji i odvažniji, da se ovdje oružam za veliku borbu.“ Sada tekar primi jošte u proljetju poslane mu novce, kojimi bude proti daljem stradanju obezbiedjen. God. 1843. primiše ga medju pitomce Propagande, gdje je na blagdan sv. Petra sljedeće godine svečano obećat morao: da će glavarstvu Propagande pokoran biti, te mu iz europskih misijah svake godine, a iz drugih stranah svieta svake druge godine o napredku svoje misije izvjestje podnositi. Kako primi sv. redove, piše sám ovako: „Dne 2. ožujka 1845. primih iz rukuh kardinala Patrizzia, vikara nj. svetosti, u kapeli rimskoga sjemeništa sv. red poddjakonata, — na 8. ožujka od istoga kardinala u crkvi sv. Ivana lateranskoga sv. red djakonata, — a 9. ožujka od kardinala Franzonia, predstojnika rimske Propagande, u njegovoj domaćoj kapeli sv. red misničtva. Na 14. ožujka prikazao sam u crkvi, što je uz zavjetovnicu (Professhaus) družbe Isusove, svemogućem Bogu mladu misu.“ U drugom listu, pisanom u Rimu 10. siečnja 1846., opisuje Knoblecher svoj život poslie primitih sv. redovah vrlo zanimivo, kao što se u obće svi njegovi listovi odlikuju bistrinom mislih, te njekim krasorječnim slogom. Kako piše u toj poslanici, bio je najprije odlučen za misionara u Hindostan. Već se je na put sasvim spremio bio, i preostajalo je samo malo danah do ustanovljenoga odlazka; — tu najedanput dočuje, da ga je Propaganda odlučila poslat katoličkoj obćini u Štokholm, budući je ova od nje zamolila svećenika, vješta njemačkom i francezkom jeziku. Težko se je otresao svoje najmilije nade, da posluje medju pogani: no i ovo svoje novo odlučenje shvati on sa svoga visokoga vidika. Njegove misli, što ih u ovoj poslanici razlaže o obojih pomenutih misijah, pokazuju nam s jedne strane dubokoumna mudraca, a s druge oduševljena zatočnika sv. vjere. No nebi mu sudjeno, da i u Švedsku ide, te u kratko vrieme biaše predložen za tri, kao što piše, „isto tako znamenite, kao razdaljene misije,“ naime: za prvu misiju u Australiji, za misiju u Hindostanu i za misiju u Persiji. Ove tri misije opisuje on dostojnim takove stvari oduševljenjem i točnim poznavanjem zemaljah i okolnostih u istoj poslanici. Napokon odluče ga za Perziju. Na brzu ruku protumači mu njegov otčinski prijatelj kardinal Mezzofante persijansku slov-

nicu, a običnim svojim strpljenjem i uztrajanjem uzeo je Knoblecher marljivo i točno učiti jezik, značaj i običaje svoga budućega djelokruga.

U to vrieme držao je Knoblecher s devet drugovah pod rukovodstvom otca Rylla misije u apenninskih brdinah, te živahnimi izrazi opisuje on svoje tadanje sretno stanje. Ovdje pogostiše se ovi prijatelji za razstanak, jerbo malo zatim bilo im se raziti na sve strane svieta.

Dok se naš vjeroviestnik za svoje poslanje pripravljaše, dobije iznenada glas, da neće tako brzo iz Rima otići, jerbo je Propaganda nakanila zadržat ga u Rimu. U ono vrieme radilo se naime o tom, da se u Rimu podigne grčko-rusinski zavod s učiteljskom stolicom staro-slavenskoga jezika u Propagandi; ovu stolicu imao je preuzeti Knoblecher zajedno sa službom podravnatelja u novom zavodu. Ovo ponudjeno odlikovanje, ovo visoko priznanje njegove vrline i nabožne gorljivosti od strane glavarah biaše za Knoblechera, kako kaže, „njegova najteža kušnja.“ Mnogo se je sobom morao boriti, da si izbije iz glave dugo gojenu najmiliju želju, da naime podje jednom za misionara, te ovu svoju duševnu borbu priobćuje sám u drugoj poslanici, koja je zajedno čisto zrcalo, u kom se cakli njegova plemenita i svetim plamom užgana duša. Napokon se odluči zamoliti svoje poglavare, da odlikovanje, što njemu namieniše, prenesu na drugoga, a njega da pošalju u koju god misiju. Nerado bì mu moljba uslišana, i izbor stavljen na volju, te je tako napokon imao poći u Indiju u vikariat agranski (Agra). Al sudbina njeka htjedè, da i kod toga neostane; vidjelo se, da ga je Bog za nješto drugoga i višjega odredio.

Članovi propagandine skupštine očitovaše u svojoj sjednici dne 26. prosinca 1845. Saharu s cielom nutarnjom Afrikom od Senegambije do Abyssinije za prostran apoštolski vikariat, izabraše zanj apoštolskoga vikara s biskupskom častju, te odrediše onamo kao misionare otca Rylla i Knoblechera s naputkom, da otidu u novu misiju, te na mjestu izpitaju i razvide, kako bi se ona uvesti i ustrojiti mogla. „Tako se napokon — piše o tom Knoblecher — moje patnje sa svojim neizvjestnim kolebanjem dokončaše, a ja sam za sve to obilato nagradjen.“ Na 3. srpnja 1846. krenù iz Rima, pošto jošte prije stećè doktorat iz bogoslovja, te prije nego što ode u svoju misiju, odputovà na Libanon, da tamo prouči običaje iztočne crkve i način života tamošnjih kršćanah.

Druga poslanica, što ju Knoblecher kao misionar napisà u Kairu dne 29. kolovoza 1847. izvješćuje nas o njegovoj sudbini poslie odlazka iz Rima. U Aleksandriji sposnà se s konzulom vitezom Laurinom, svojim zemljakom, i s poznatim D' Arnaud-om, od koga je mnogo zanimiva i poučna doznao o raznih crnačkih plemenih, koja je ovaj opetovano pohodio bio, a to je misionarom za važnu im zadaću od velike koristi bilo. Na 24. srpnja 1847. ukrca se misionarsko družtvo u pristalu barku „Mahmudie“ i odjedri u Kairo. Članovi ovoga družtva bješe: Monsignor Casolani, ot. Ryllo, Dr. Knoblecher, ot. Pedemonte (prije vojnički častnik pod Napoleonom) i Angelo Vinco. Knoblecher opisuje živahnimi crtami ovo putovanje u svom pomenutom listu, koj nam zasvjedočuje, da njegovoj bistroj pozornosti ništa neumačè, štogod se moglo zanimiva uz put na zemlji i ljudih opaziti. U Kairu spremaše družtvo čitav mjesec svakojake potriebštine za dalje putovanje. Ovdje bì već odlučeno, da Hartum bude prva misionska postaja, a i u buduće da ostane glavni stan za misiju u srednjoj Africi.

O ovom putovanju i spasonosnom djelovanju pokojnika, kao glavnoga apoštolskoga vikara, suvišno čini nam se obširnije govoriti. Kad je Knoblecher prije njekoliko godinah prvi put povratio se u Europu, predao je svom prijanu Dru. Klunu svoj dnevnik, što ga je na svom putu (iz Kaira do Hartuma, i kasnije odavle do 4° 10' sjeverne širine) pisao, zajedno s prepisom svoga izvjestja na Propagandu. Iz tih vrelah sastavio je rečeni gospodin kratak putopis po bielom Nilu u njemačkom i slovenskom jeziku, te ga na korist misije u srednjoj Africi god. 1851. u oba jezika štampat dao. U ono vrieme donio je i naš list više crticah o sgodah i nesgodah toga putovanja i s njim sdruženoga razprostiranja kršćanstva u onih stranah. Kasnije je bečko „Marijinsko družtvo“ obnarodnjivalo Knoblecherova izvjestja, iz kojih se vidi sveudiljni napredak i rastuća znamenitost ove misije. Odtad postadè život i nastojanje ovoga muža obćenitom svojinom svih naobraženih ljudih.

Knoblecher je izvan toga točno pazio na sve, štogod mu znamenita i zanimiva dodje pod oko, pa te njegove opazke i bilježke tako su važne za znanosti, kao što su njegova ostala izvjestja o družtvenih i trgovačkih odnošajih unutarnje Afrike koristna austrijskoj trgovini. Knoblecher je više toga zazbilja potvrdio, o čem je slavni J. Müller samo s daleka slutio, kad reče: da u srednjoj Africi ima rajskih predjelah, koje će civilisacija na korist čovječanstva potražiti. — Osobito su zanimivi i vriedni da se vide mnogi darovi, što ih Knoblecher poslà zemaljskom muzeju u Ljubljanu, i koji stavljaju pred oči gotovo sav kućni život i čim se najradje bave razna

crnačka plemena, koja je obišao. Još je on poklonio istom muzeju dragocjenu sbirku novacah i tamošnjih pticah. Ljubljanski muzej dobio je izvan Knoblechera jošte dragocjenih poklonah od konzula Laurina iz Afrike, i od kranjskoga vjeroviestnika Barage iz sjeverne Amerike.

Kao što je Knoblecher kao vjeroviestnik stekao slavu, tako si je on osvjetlao lice i svojim domoljubjem, te uplivom, što ga je svojoj rodnoj carevini u onih udaljenih pokrajinah pribaviti i utvrditi nastojao, te radi toga u njem na veliku štetu preminuo je prevrli zatočnik za Boga cara i dom.

Poslie podulje bolestice napokon padè mu smrtna kaplja dne 13. travnja t. g. u Napulju, kad on nenavrši jošte ni 39 godinah! Velik je ovo gubitak s više obzirah, a ponajviše za njegovo pastira svoga lišeno stado; no zato netreba se bojati, da će propasti tamošnja misija, i ako neima više onoga, koj joj dosad biaše i otac i majka. Veledušne podpore, kojimi previšnja carška porodica i ostali visoki kruzi, pa zatim pokojnikovi zemljaci ovoj misiji pritiču u pomoć, tako su joj osnov i obstanak učvrstile, da je ste strane osjegurana. Upravo čitamo u vrlih „Novicah", da je po smrti Knoblecherovoj provikarom misije u srednjoj Africi postao dosadanji tamošnji misionar Josip Gostner, rodjen Tirolac. Ta misija, dodavaju Novice, koja se razprostire preko 90 miliunah dušah, neće prestati, buduć ima već četiri postaje: u Hartumu, sv. Križu, Šobatu i Gondokoru. — Tako će dakle duh Knoblecherov i nadalje tamo živiti, a sveto sjeme kršćanstva, što ga usijà njegova ruka, sveudilj uspievati, te ako Bog dá, spasonosnim plodom roditi.

Dopisi.

? *Sa slunjskih brdah* 1. svibnja. Tuže se ljudi, da je kod pisma najmučniji posao ugodan i zanimiv začetak i uvod naći. Danas ta bieda Vašega dopisnika nestiže, jer se nadam, da ću čitatelju, koj je pročitao onaj od ovuda dopis, govoreći o brdjavoj crkvi Skakavačkoj, ugoditi i utješljivu viest donieti, kad mu kažem, da je nj. veličanstvo premilostivo zapovjediti dostojalo, da se s ove stope osnova i proračun sastavi i župljani na gradjenje novoga hrama pozovu. To je već i učinjeno, al će po svoj prilici godina s tim pasat. Njih pako uzoritost preblagi naš duhovni otac i nadbiskup s milosti pomagao je i poklonio toj crkvi dvie kasule s pripadajućom prteninom; — a bivšega u Karlovcu F. M. L. grofa Pergena supruga Antonia s pobožne namjere zaodjenù istu sirotinju jednom kasulom i ruhom, zamoliv g. upravitelja župe, da na uzkrs odjeven otim malenim — kako reče čestita darovateljica — darom stane pred žrtvenik, i da alduje sv. misu za nju i njezinu obitelj; što je i učinjeno. Bože svamogući! usliši i pomozi, gdje je pomoći, a vidaj, što je za vidati. Takova se djela ovdje dostojno hvaliti nemogu, takova se djela tamo gori upisuju u knjigu vječnosti. — Čuj dakle čitatelju, da kadkada blisne i ovdje iskra radosti, a tim je milija i pitnija, čim je nenadanija.

U dopisničko pismo može se svašta strpati kao u hrvatsku torbu. Držeći se te povlastice kažem, da se ovdje kod nas veliko komešanje opazuje; sva je narav oživila: pupoljci pucaju, cviet cvate, pčele zuje, hrošći brnče, ptice se gniezde, kadšto bura puše i nemilo vijuć bije se od drva do drva, te nas napunjuje sad strahom, da neopuri mrazom nježan cvietak — zametak voća, sad nas pita nadom, da će osladit ljeto i jesen sladkim voćem. A i bolje da ona neslomi vrat, jer da nadune jug, popurio bi mnogo toga; znade bo kadgod biti suparan, kao da se je sad dovaljao iz Sahare pustare i ondje ogrijao na duhu vrućega samuma. Ptice cvrgulje i pjevaju, dok im neotme pjesma mili slavulj. Lasno pjevat slavulju jednomu, al kad se njih dva sastanu, ima inata, tko će bolje, te poreni, poreni, dok brizne kaplja crvene krvi iz malena kljunčića i on gotov dopjeva za uviek. To je ornithologičko mnienje hrvatskoga puka.

Ljudi na selu imadu različite običaje od gospode varoščanah. Kod nas je Jurjev-danak dan sastanka pastirah i bajanja, a u gradovih prvi svibanj. Po cieloj krajini prve nedjelje u svibnju po kumpanijskih mjestih čita se tako zvani „Räuberpatent." Čita se pako s velikom vojničkom svečanostju: svi vojnici izadju pod puškami i s telečaci na ledjih, kućni gospodari svi, školska mladež s učitelji, te ini častnici i urednici. Nemislite, da bi one vrsti ljudi tim čitanjem kakove povlastice dostali; njih sada već neima, te ono, što se čita, suvišno je i nepotrebito; čita se, jer je njekada tako valjalo i zapovjedano, pa sad čitaj, dok se neopozove, a želit je, da se to čim prije učini, to bo zahtieva i čast narodá pred svietom. I onako nas ljudi po svietu drže za ljudoždere; kad tudjinac koga iz gornjih regimentah vidi pod crvenom kapom, upanji se pred njim kao žaba pred zmijom; a on ti je dobričina, tko ga razumie. Kod takova proglašivanja može lasno tkogod pomisliti, da tu imade kao kriva drva krivodušnih ljudih, onih groznih hajdukah, „koji kolju žene trudne i pale nejačkoga djeteta prste na rukah, da viditi mogu sakriveno blago." Al hvala Bogu više toga sad neima, a ono, što ima zla, moglo bi se drugčije izkoreniti. Plod takova dana jest, da gospodari slegnu u krčmu. . .

L. G. Iz Verone 8. svibnja. Dne 6. o. m. ovršena je na groblju ovdješnjem Sta Lucia znamenita crkveno-vojna svečanost.

Godine 1848. istoga dana zametnula se je okolo pomenutog groblja, dà i na njem medju Piemontezi i carevci bitka, od koje je i iste tvrdjave veronezke sudbina savisila. Pomenuto groblje branit imaše jedan oddjel regimente nadvojvode Sigismunda, i 10. lovačka četa. Pošto je s obih stranah mnogo vojnikah palo, Piemontezi hametom potučeni našincem ratište i groblje Sta Lucia mnogom krvi nakvaženo ustupit moraše.

Članovi dakle regimente nadvojvode Sigismunda podigoše na tom groblju junačkom smrti poginuvšim drugovom vojni spomenik, koj istog dana, dakle upravo poslie 10 godinah, odkrit i blagoslovljen biaše.

Službu crkovnu ovršio je uz podvorbu čitavog ovdješnjeg vojnog svećenstva vojni superior g. Antun Horaček, a svečanosti prisustvovaše zapovjedajući general fzm. grof Gjulaj s cielom svojom pratnjom, pet četah vojnikah i mnogobrojno obćinstvo.

Govor svrsi shodan, takodjer tiskom priobćen, držao je iz Zagreba ovamo došavši vojni duhovnik regimente Sigismundove g. Antun Mazzani.

Viestnik.

Iz Zagreba. I službene novine doniele su od nas u sukromnom dopisu jurve objavljenu viest, da je nj. c. k. veličanstvo previšnjom odlukom od 29. ožujka t. g. presvietloga gospodina djakovačkoga biskupa, *Josipa Jurja Strossmayera*, imenovalo svojim tajnim savjetnikom s odpustom taksah.

— Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo imenovalo je previšnjom odlukom od 19. travnja pečuvskoga počastnoga kanonika, podarcidjakona i dolnjo-miholačkog župnika *Mirka Josipovića*, priznajuć njegove višegodišnje zasluge za crkvu i školu, počastnim opatom bl. D. M. de Madoča.

— Opet su dvie župne crkve nadbiskupije zagrebačke dobile od nj. veličanstva cara Ferdinanda znatnih darovah. Od nj. veličanstva stiglo je ovih danah ovdješnjem duh. stolu 800 for. sr., od kojih je 500 for. sr. župnoj crkvi u *Krapinskih Toplicah*, a 300 for. sr. župnoj crkvi u *Sveboveu* za njihove potriebštine preblagi car namienit blagoizvolio.

— Smrtju Šime Perkovića, dekana sbornoga ilirskoga kaptola sv. Jerolima u Rimu, izpražnjeno je jedno kanoničko mjesto kod istoga kaptola. U sjednici, koju je ilirski sbor sv. Jerolima u Rimu dne 7. ožujka t. g. s toga uzroka držao, zaključeno je na predlog prečast. gosp. kanonika Dra. Fr. Račkoga, da će sbor, koj ima pravo imenovat kanonike, odsele svako kod toga našega kaptola izpražnjeno kanoničko mjesto biskupom Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i Bosne prijavljivati, da oni redomice predlažu sboru sposobna za tu čast čovjeka svoje biskupije. Uslied toga zaključka pozvao je sbor iz svoje sjednice dne 18. ožujka uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga, da se tim ustupljenim pravom prvi poslužiti, te za izpražnjeno kanoničko mjesto sboru sposobnoga duhovnika svoje nadbiskupije predložiti izvoli.

Premda u sadanjoj nestašici duhovničtva nj. uzoritost nerado odpušta ikoga svećenika iz biskupije, na pošto se ovdje radi o častnoj službi za nadbiskupiju, i budući uvjeren visokočastni nadpastir, da bi vriedan duhovnik, osobito mladji, koj bi se tamo uz svoje zvanične poslove ili strogim znanostim posvetiti, ili u kojoj god skupštini rimskoga dvora službenim poslovodstvom pobliže upoznati, ili napokon u umjetnostih izvieštit se htio, s vremenom tako rodnoj biskupiji kao i cieloj svojoj domovini na korist biti mogao: rado će nj. uzoritost sboru za izpražnjeno kanoničko mjesto dostojna svoga duhovnika predložiti.

Istina, da je dotacija tamošnjega kaptola jošte tako slaba, da se kanonik u sadanjih okolnostih neima nadat najboljem materialnom stanju; no budući duhovnik, prešav tim načinom u Rim, nebi prestao biti članom nadbiskupije, u koju mu povratak vazda otvoren ostaje: nada se nj. uzoritost, da će se medju nadbiskupijskim duhovničtvom naći muževah, koji, želeći same sebe usavršiti i domovini svojoj na uhar biti, odlučit će se da idu u Rim, koju odluku valja im ovdješnjem duh. stolu za vremena prijaviti.

Posebnom okružnicom, izdanom iz sjednice 30. travnja, prijavlja ovo nj. uzoritost svomu svećenstvu s pozivom, da se oni, koji bi imali volju i zvanje iti u Rim i primiti u tamošnjem našem kaptolu kanonikat, prijave duh. stolu do zadnjega svibnja, i zajedno naznače svoju dobu, rodno mjesto, znanje jezikah, koliko godinah služe, i gdje i kakove su nauke svršili.

— Mjesec svibanj postao je pobožnim običajem kršćanah osobitim načinom prečistoj Djevici Mariji posvećeni mjesec, te su s toga molitve i ini pobožni čini, što ih svoga mjeseca na čast i štovanje Majke Božje bogoljubne duše ovršuju, prozvani svibanjskom pobožnosti. Toj pobožnosti služi za temelj pomisao, da Mariju kano prečista majku Boga-Spasitelja ide, štono kažu bogoslovci, cultus hyperduliae, zašto ju i više nego sve ostale Svetce štovati valja. S te pomisli potekao je po svoj prilici običaj, da se k obstojećim jurve marijinskim svečanostim, koje su stranom po naredbi crkve kao svetčani i uspomeni dani po jedan put na godinu ustanovljeni, ili bogoljubnom ponukom kršćanah svakoga tjedna po subotah uvedeni, pridadu jošte druge pobožnosti, kojimi cieli svibanj bl. Djevici posvećen, i tako rekav marijinski postaje. Ova svibanjska pobožnost razprostrla se je tek u novije doba iz Talijanske po

drugih katoličkih pokrajinah, a svake godine širi se sve na dalje. Papa Pio VII. u posebnom breve-u, izdanom dne 21. ožujka 1815., svibanjsku je pobožnost ne samo odobrio, već i proštenjem obdario, koje svakom u dio pada, koj pod poznatimi uvjeti ovu pobožnost ili u crkvi ili kod kuće ovršuje. Mjesec svibanj valjda je zato k tomu odabran, što je najkrasniji u godini, te već i probudivša se cvjetna priroda kano da nuka čovjeka, da gledeć na krieposti prečiste Djevice okiti se duševnim cviećem; ili je to učinjeno, što u svibanj nepada baš nijedan Marijin nit blagdan nit spomendan, zašto se je tim lakše ova pobožnost uvesti mogla.

Tomu, što u obće o svibanjskoj pobožnosti navedosmo, imamo jošte dodati, da je ovakova pobožnost ljetos prviput javno uvedena i u Zagrebu, te se svaki dan pod večer ovršuje u crkvi sv. Katarine, kamo na nju sve više ljudih, osobito ženskoga spola, dolazi.

— Samuel Schulz, sljedbenik mozajičke vjere, rodom iz Galante u požunskoj varmedji, 50 godinah star, zamolio je, da prema svojoj od davna gojenoj želji po sv. krstu primit bude u krilo katoličke crkve. Dovoljno podučena u člancih vjere okrstio je prošli četvrtak dne 6. t. m. prečastni gosp. Franjo Mučnjak, zagrebački kanonik i župnik prvostolne crkve, u ovdješnjoj crkvi sv. Marije, gdje okršteniku kumovaše g. Ferd. Leutzendorf, ovdašnji gradjanin. — Tri dana kasnije t. j. u nedjelju 9. svibnja položio je Henrik Decherd, rodom iz Hessen-Kassela, krojački kalfa i član djetićkoga družtva, u crkvi braće milosrdnikah katoličku vjeroizpovjed u ruke g. Fidela Höppergera, predstojnika djetićkoga družtva, pred svjedoci g. Josipom Lichtnegelom, predstojnikom c. kr. računovodstva, kano zaštitnikom djetićkoga družtva, i g. Josipom Lehpamerom, istoga družtva podpredstojnikom.

— Pučke misije u hrvatskom jeziku svršene su dne 5. t. m. u Varašdinu, a za ovu godinu i u nadbiskupiji zagrebačkoj. Budući list doniet će o vrlom uspjehu varašdinskih misijah izvjestje, koje se u današnji list već nije moglo uvrstiti.

Iz Njemačke. U Islebu, rodnom Lutherovu mjestu, i Vittenbergu, ognjištu lutheranstva, gradit će se do skora katoličke crkve. Našlo se je istina ljudih, koji su jedno i drugo zapriečit nastojali; al je ministarstvo jur odbilo u to ime podnešenu molbu glede Lutherova rodišta, a sva je prilika, da će to isto učiniti i glede Vittenberga. Za gradjenje potrebitih novacah već će se naći, čemu se je tim sigurnije nadati, što protestantski zanešenjaci, koji se inače rado hvastaju svojim liberalizmom i toleranciom, dižu viku i lelek radi novih pobjedah katoličanstva a toliko porazah protestantstva. Jerbo se o tom radi, da u Islebu i Vittenbergu katolici dostanu crkvu, kaže se, da protestantizmu ozbiljna pogibelj prieti! Kad bi protestantska crkva do togà spala bila, da joj jedine policajne naredbe premah uzdržati mogu, kako je to u Švedskoj, to bi bila znatnija pobjeda za katolicizam, nego da mu se otvore vrata na baš i vittenberžke gradske crkve. I u Rimu propovieda se evangelički, zašto ne u Vittenbergu katolički? No to je sasvim na kalup filistarskoga liberalizma, koj neće da dopušta drugim, što za se zahtieva — dakako u ime slobode i snosljivosti. Ili zar itko pametan vjerovati može, da ono nenaravno branište, kojim se ogradjuje švedska crkva, sbilja koristi reformaciji? Mjesto tužbe i žalbe, bolje je radovat se, što u turinžkom Arnstattu katolici svoje protestantske sugradjane pouzdano pozivlju, da katoličke šegrte, koji su kod njih u nauci, pošalju na pričest. — Tako po prilici piše o tom „Allg. Ztng."

Iz Englezke. Poleg „Church Almanacha" ima sada u Englezkoj i Walesu 737 katoličkih crkvah, kojim predstoje 1004 duhovnika, a ovi su opet razdieljeni na 13 biskupijah. Mužkih redovničkih družbah ima 27. ženske 103. U Škotskoj postoje 3 apoštolska namjestnika s 165 crkvah, 139 duhovnikah i 6 ženskih redovničkih družbah. Prošle godine umnožao se broj crkvah za 8, duhovnikah za 28, redovničkih kućah za 7; odkale se vidi, da istom mjerom, kojom se u Velikoj Britanskoj ustrojava duhovna vlada, jači se tamo i crkva, to glede broja pravoviernih to u svakom drugom obziru. — Irska ima 4 nadbiskupa i 24 biskupa. U Istočnoj Indiji postojaše prije ustanka 15 apoštolskih vikariatah s 750,000 katoličkih dušah, većim dielom urodjenikah i pokatoličenih protestanskih Englezah; uslied tamošnjih novijih dogadjajah znatno je tamo crkva štetovala, a mnogo crkvah i školah razvalio je pobunjeni sviet. U Kanadi ima 14 biskupijah, na Mauriciju 1 sa 180,000 katolikah, na prigorju Dobre Nade 1, u Australiji 6 biskupijah s 1 nadbiskupijom, u Novoj Seelandiji 2 biskupije; Malta, Gibraltar, Krf (Corfu), Zante imadu po jednu biskupiju.

Dopisnica uredničtva.

G. *Gr. M. L.* u *K.* Ako napomenuti u Vašem listu „podulji članak" nije onaj, što je u 14. i 15. broju t. g. natiskan, to ga jošte neprimismo; samo da se izgubio nije? — G. *I.* u *V.* Glavnu osobu Vašega dopisa, a i predmet njegov spomenuste već opetovano u svojih prvašnjih dopisih. Da taj dopis utiskosmo, dosadjivali bi čitateljem, te bi valjda rekli Vam i nam, da mlatimo praznu slamu. Molimo dakle u buduće o čem drugom. — G. *J. B.* u *P.* Vaš dopis moramo odgoditi do budućega broja. Ako onoga, čim završujete, nenadjete, pripišite tomu, što nerado spominjemo stvari, o kojih svatko znade, da se kod nas griešī više per excessum nego-li per defectum.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 20. U ČETVRTAK

20. SVIBNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Čudotvorna Majka Božja na Trsatu.

Odmakne oduga i ljuta zima u more vječitosti, prikuče se blagi i prijatni pramaljetni danci. Evo nam i Marijina mjeseca, kako se bogato u zelen i miomirisno cvieće zaodjenuo, te radostno uz milopojke podnebeskih stanovnikah pozdravlja kraljicu neba i zemlje. Evo nam mjeseca, kojim nastoju tako zvani božji puti, kojim počimaju crkvena prošćenja.

Domovina naroda hrvatskoga ako i neobiluje glede na spoljašnost veličajnimi, prebogatimi i u očiuh svieta preizabranimi crkvami, to se vendar, što ide dogodovštine njihova postanka i nutrnje znamenitosti, a naročito onih, pri kojih bivaju prošćenja, odlikuje i može se ponositi glasovitimi inim takodjer narodom poznatimi ter omiljelimi prošćenji, koja se dotle popela najviše s čudesah ter inih vrhunaravskih i čudnovitih činah, štono ih Bog, najviše da proslavi majku svoga jedinorodjenoga, tvori. Tako tko nije čuo pripoviedati, ili pak vidio po hodnicih B. M. bistričke ili jeruzalemske ili remetske itd. polag istinitoga dogadjaja namaljano, kako se blažena Djevica ovomu ili onomu u potrebi izkazala, te mu pomogla, nevolje ga izbavila itd. I zato od starine narod hrvatski vazda slavnu i blagoslovljenu Djevicu Mariju toli časti, te njoj najvoli oltare i crkve dizati, pa biš zato i mogao reći: domovina zemlje Hrvatske jest domovina pobožnosti marijanske. I u istinu, jer je ona jedina u Boga moguća, kojoj on, štujuć ju kano milu majku svoga jedinorodjenoga, komu ona, dok je u umrloj naravi medju nami bivao, ništa nesakrati, — nijedne molbe nezanieče, i jerbo nju jedinu na toli uzvisi, da nam je s njom sve darovao. Blažena bo Djevica jeste ona žila, iz koje nam sinu svjetlo, iz koje se porodi spas svieta, i po kojoj kano posrednici medju Bogom i ljudmi još sada obilno rose blagodati božje. Jer kao što gospod Bog stvori sunce, kako nam Rikardo a S. Laurentio poviеda, da sav sviet razsvjetljuje, tako stvori Mariju, da kano svjetlost Boga prosi, neka se griešnomu svietu smiluje, te svoje milosti i blagodati nanj lije. Nadalje u domovini naroda hrvatskoga ima i takovih crkvah, ili da radje rečem marijanskih prošćenjah, na koja pobožni marijanski hodočastnici nesamo oda svih krajevah Hrvatske domovine, nego i iz inih dalekih zemaljah i to na obhodnu (processionaliter) putuju, budi s toga, što su se zadobivši jur milosti, ili pak želeći ih tekar zadobiti zavjećali (zavjetovali), budi iz druge pobožnosti, da se naime ovdje svomu Stvoritelju, Odkupitelju i miloj Majci poklone, njim svoja srdca i potrebe odkriju, s njimi se pomire, za udieljena dobra dostojnije zahvale, i u dalnju se otčinsku skrb i zaštitu preporuče. A te božje pute poduzimaju tim radje, što iza njih, ako ih sdušno i pobožno izvrše, ćute mir srdca i pokoj duše, što ćute njeku višju moć i silu, koja ih reć bi ća u nebeske strane uznosi, što kušaju neizrecivu slast, što im život u ovoj suznoj dolini sladi.

Što ima znatnijih prošćenjah u hrvatskoj domovini, donese jur što to o njih ovaj naš jedini te tuke list — a i nedonese, jer je mnogim našincem i brige i nebrige, da bi slična prošćenja opisali, ter ih čitajućemu svietu priobćili, dočim inih narodah crkveni listovi i o neznatnih crkvenih prigodah kadšto na dugo i široko pišu, i dočim ti se iz njih učiti i mučiti, dok tek jednom saznaš, što ti se doma zbilo — jedino o trsatskoj Majci Božjoj, nakoliko je meni znano, nepovedè još nitko ni u ovom jedinom hrvatskom crkvenom časopisu ni u ikojem (?) tudjem ma baš ni slovca božjega. A opet stoji, da ona, ako ju i nebismo prvu u hrvatskoj domovini rekli, vendar ide medju prve i glavne, i to toli glede svoje divne povjestnice, u kojoj naidješ ne riedkokrat na koje zrnce, što zasieca u svjetovni sgodopis hrvatskoga naroda, koli glede svojih gla-

sovitih prošćenjah. Amo dolažahu a i još dolaze, premda u manjem broju, nesamo oda svih krajevah hrvatskoga, nego i iz domovine kranjskoga naroda pobožni marijanski hodočastnici. Jedan nek nam to za sve potvrdi. Presv. knez i biskup senjski Adam Ratkaj, pošto bi pišuć sv. otcu papi Klementu XI izpripovjedio, kako su angjeli nazaretsku kućicu po božjem naredjenju na Trsat donieli, primjećuje sljedeće: „Podpisani sdušno svjedočim, da se dnevice k rečenoj (trsatskoj) crkvi množtvo svieta stiče nesamo iz obližnjih miestah: Rieke, Kastve, Vinodola, Bakra, Drage, Grobnika, Kostrene a naročito u blagdanih, nego i da iz dalnjih krajevah Hrvatskoga (Bosne, Dalmacije, Istrije) i iz Kranjskoga (Štirije i goričkoga kotara) u tolikoj množini dodje pobožnoga svieta i to na obhodnu a osobito na veće svetkovine častit rečenu čudotvornu sliku, da se preko godine do sto tisućah dušah u rečenoj crkvi izpovjedi i pričesti. . . Za veću vjeru podpisah se glavom ter običnim biskupskim pečatom potvrdih. (M. P.) Dadoh u Bakru 12. svibnja godine gospodnje 1715. knez Adam Ratkaj biskup senjski.“ *)

I zato mislim, da ću štovanoj gospodi, koja čitaju ovaj naš hrvatski crkveni organ, ugoditi, ako im koju toju ob ovdješnjoj čudotvornoj Majci Božjoj povedem, prije no išto spomenem o njezinom prošćenju.

(Konac će sliediti.)

*) U Paškonia Triumphus coronatae Virg. Tersactanae itd. str. 161.

Misli o Skarićevu prevodu sv. pisma na hrvatski jezik.

Jur dva puta Skarićev prevod sv. pisma podnio je podulje rešetanje u ovom listu, a jedanput u kratko oglašeno bi u njem, kako „Hlas“ jadikuje i cvili, kako i on tužan pristaje izrečenoj presudi u 11. br. Zag. kat. lista. Rekoh „Hlas;“ Česi dakle Moravci i Slovaci jadikuju, pak što ćemo mi raditi? Hoćemo li se mi prevodu ovomu veseliti? Našemu jadikovanju, žalibože, neima ni kraja ni konca. Zato molim, da bi ovo njekoliko redaka primili na našu utjehu; jer možebit da će našemu srdcu lakše biti, ako uzmogne i druge ganuti, a osobito prevodilca, da naše molbe usliša, našemu jadikovanju konac učini, i sebi tako vjekovitu slavu pribavi. Dokle nas u nutri grize, peče i prži, vrtimo se, niti si mjesta nemožemo najti; sad se ovamo a sad onamo bacamo, sad se napred sad natrag okrećemo: a kad ovu nutrnju bol van izturamo, ponješto smo mirniji, ako baš ne posve, a bismo bili posve, da nam se ova bol uguši i utamani. —

Reći će tko: „Zašto jadikujete i cvilite? niste ni dosad imali boljega prevoda!“ — Dragi prijatelju! kako se je moglo tebi ovo zabiti u glavu? Nješto imaš pravo, ali mnogo veće krivo; jer baš zato smo tužniji, što hlepljasmo za sv. pismom, hodjasmo sad ovamo sad onamo, da nanj naidemo, tumarasmo po knjižnicah, da ga gdjegod zagledamo, tek na iztok, tek na zapad, tek na sjever, tek na jug zazirasmo, hoće li od kuda pokazati se za nas toli mnogocienjen kakvi prevod sv. pisma? Pak što je? Evo na jedanput nose kolica prevod sv. pisma. Mi radostni i veseli dočekasmo i takovi smo bili, dok unj nezavirismo; a kad ga oštrim okom promotrismo, veću bol oćuti nam srdce nego što je prije osjećalo, a sad, što je naravno i dosljedno, još veće težimo za njim. Predstavi si mili prijatelju! žedna putnika, koj tumara amo tamo tražeć vode da se napije; jur ga je tako osušila žedja, da je hotio piti svoje krvi. Na jedanput stane pred njega njeki čovjek, pak ga ponudi vodom koliko hoće, ako mu dade trideset pet i nješto više forinta. Putnik stade misliti i promišljavati, pak se domisli dati mu; nu kad dojdoše do vode, nemogaše je piti, jer je bila vrlo gorka, kisela i slana. Sad ga je još većma žedja morila. — Rekoh tomu prijatelju: da nješta ima pravo, dočim neimasmo svi, barem veća strana domorodnih i pobožnih svećenika, dobra prevoda sv. pisma pri ruci; pak baš zato željasmo ugledati dobar, razumljiv, prema duhu našega jezika posve udešen prevod. Jer se u sladkoj nadi i čvrstom ufanju veselo očekivajući ovaj prevod prevarismo, zato sad tugujemo, i bol nećemo preboljeti, ako se nepopravi. Da se popravi? Zar se može popraviti? Kako tko uzme. . . Ako nismo boljega imali prevoda, nismo gotovo ni gorjega. Uviditi dakle možeš, moj dobri prijane! u koliko imaš pravo. Da bi sad živio sv. Ciril, što bi on rekao na ovaj prevod? Što je on sv. knjigah na naš jezik prenio, to je on tako liepo, dobro i razumljivo preveo, jer se je mučio, da skroz prouči jezik slavenski. A g. prevodilac gdje sve nije bio? pak što mu je hasne donielo? Sakupio si je dosta predbrojnika što kapom što šakom. Dali je tražio stare prevode slovjenske? dali je čitao stare glagoljske knjige? dali je sravnjivao novije bolje prevode česke i ostalih slavenskih narečja? To sve nije radio, kako se vidi iz prevoda, koj nam je pred tužnima očima, nego udara po talijanštini, latinštini a kadkad i po hebrejštini. To našemu knjižtvu nesluži na korist. Evo dakle u koliko ima pravo onaj, koj bi onako, kako gore, rekao. Da boljega

neima tiskana prevoda, podosta dobro nagadja; ali što tugujemo i jadikujemo, to nam zamjeriti nesmije, ako iole osjeća našu nuždu, koja nas siluje: da i mi štogod dobra uživamo, pak da nam se nevalja uviek oporom i nezrelom kruškom gušiti, nego zrelom i ukusnom se nasladjivati.

Mogao bi tko reći: „mora nas biti svakojakih." — Prije nego počnem dokazivati nevaljanost ove izreke, želim protumačit, što ona znači. Znači pako: mora nas — upravo mora a ne ima — biti zlih, da postanemo dobri. Uzimajuć obzir na prevod, moglo bi se to ovako reći: mora da bude zločestih prevoda, ako želimo imati dobrih. Ala ugledna i razborita načela! — Po ovom načelu imali bismo kvariti dječju narav, ćud i srdce, da postanu zla, a kad bi se ona zlu priučila, onda obraćati i popravljati. Po ovom načelu bismo imali kukolj na njivi u žitu ostaviti do žetve, samo da ga se onda uzmognemo latiti što čvrstije, jačje i silnije, nepazeć, da kad je kukolj čvrsto, duboko i široko svoje žilje u zemlju pružio, težko ga je izčupati; pak ako nam i podje za rukom izčupat ga, sigurno iz korena ćemo izvući i koji klas dobra žita, ili barem koje sjeme stresti na svoju štetu. Kad bi morale biti zločesta, nerazumljiva i čvorasta prevoda, samo da docnije bude boljega, razumljiva i uglađjena, pitam te: kada će taj blažen i preblažen, ugodan i preugodan dan svanuti? Jer kad bi udes i htio nas s njim utješiti i razveseliti, mogao bi tko opet reći: ne za Boga, još neka ih zločestih bude, samo da kasnije boljih bude. Tomu onda nebi bilo ni kraja ni konca. Zar nismo jur dugo i predugo čekali na prevod? — A kako valja izreka: mora nas biti svakojakih, doznajemo, ako pogledamo na današnje kavge. Danas se najbolji prijatelji do krvava skoro boja posvadiše radi *h* u 2 pad. višebroja. Zašto? brate dragi! Radi ništa; pogreška postade pravilom po neznanstvu (?), koje razdružuje prijateljski čvrsti savez. Danas drug drugu srdce malo ne nožem para radi *ima* u 3 pad. višebroja. Zašto? Opet radi neznanstva. Počimahu kvariti, te kvariti, pak opet kvariti i kvarenju nebiaše kraja, dokle na posljedku pogreška nepostade pravilom. O tempora! o mores! . . . . . Ako mi nevjeruješ, da je tako, a ti čitaj stare, glasovite, razborite učene i mudre slovjenske pisce. Samo je šteta, što sadanji izdavatelji dodaju im u 2 pad. višebroja *h* a kadkad i *ah*. — „A ti diete usudjuješ se vikati na Goliata? Neznaš li, da miš nije nikad ništa učinio lavu?" Bila vika, huka, buka ili krika, mislim, da smijem nepravdu koriti Goliatovu i lavovu; zašto im čičak i koprivu pletu u prekrasan vienac, koj je pun ljubica i ružica. Zato se njeki putužiše: da njekomu staromu glasovitomu pjesniku versi nisu jednaki, a neznahu, da je izdatelj dodao u gdjekojem versu po jedan i po dva *ah*, tako je više slováka naraslo, i odtuda dolazi nesloga i metež. — Ah! kud ja zajdoh, počeo sam o prevodu, pak došao na izdavatelje starih pisáca. To nek služi na dokaz, da nevalja govoriti: mora nas biti svakojakih, a osobito u toj svetoj stvari — sv. pismu. Bolje je reći, premda i to nesluži na slavu: ima nas svakojakih; a najbolje bi bilo da se govori: svi su dobri.

„Gledaj ti svećenika kako viče, buči i kriči na svetu stvar, nije li bolje išta nego ništa?" — Tko pazljivim okom dublje u ove rieči nezaviri, u istinu mislit će: tako je! Ali drugčije se stvar ima. Nevičem ja na svetu stvar, nebučim na sv. pismo, nego kričim na zločest prevod. Ako bi tko naružio ružicu trnjem, a ja bih vikao: nije dobro! nije liepo! Zar bi ja kudio ružicu? ne; bi li onoga, koj je to učinio? posve ne, nego zločesto, ružno i mrzko djelo. Tebi je obaška smatrati prevod, osebice prevodilca, a osebice istu stvar — sv. pismo. Baš zato, što je sv. pismo — sveta stvar tako okaljana i oružena, baš zato imamo biti oprezni, da nam docnija doba nemože reći: kako nesmotreni biasmo pri tom poslu! Da nam je prevod dobar, nebi nam sv. pismo u zapećku ležalo, nego bismo ga pomnjivo čitali kano vjerni sluge Isusovi, a ne samo mi svećenici, nego i naš puk. Naš je puk vrlo pobožan i osim njekih mána, nemožemo se tužiti na njega. Neprojde nedjelje i blagdana, da nedolazi u crkvu, neima procesije, da se mnogobrojno neesakupi; a oni, koji znadu čitati, svaki dan čitaju molitvene knjige, zato su im knjige, kao da su iz 15. vieka. Puk bi dakle sv. pismo čitao, pak bi li ga ovakova razumjeo? bi li mu ovakovo omililo? Samo pokvarilo bi ono, čim se je dosada dičio. Ugledajmo se u češki prevod sv. pisma; to je izgled, koj imamo sliediti. Što o ovom govore? Da neima boljega na svietu, a stoji samo 2 for. srebra. U obće tko želi što dobra, umilna i liepa napisati, neka se drži bibličkoga jezika. Čuo sam jos pripoviedati, kako njeki župnik uzè sv. pismo od svoga župljanina, i dadè mu drugi svoj prevod. Kad je njekoliko put župljanin čitao prevod, koj mu dade njegov župnik, uzè ovaj prevod i ode župniku te mu reče: Gospodine župniče! dajte mi moj prijašnji prevod. Župnik ga upita: a zašto to tražiš? A on će: Meni se nedopada Vaše sv pismo, niti ga mogu čitati. — Prevod, što ga je imao prije ovaj čovjek, Čeh, bolji je bio nego župnikov. — To mi je njeka poštena, bogumila i stara duša svećenička pripovjedila. Kad bismo mi

hotjeli pisati, tko bi nam rekao pokraj takvoga prevoda: držite se bibličkoga jezika? .. — „Nije-li boljo išta nego ništa?" Jest. Bolje je išta dobra nego ništa. Bolje je išta zla nego ništa, to nitko neće. Bolje je ništa neimati, nego išta dobra a zato stostruko zlo naprtiti na ledja. Za išta dobra neplaća se 35 i što više forinta. Mi jur dobismo pun tovar išta, ali još vrlo malo dobra. Ako uviek samo bude išta te išta, dobru se nikada neimamo nadati. Baš kad ovo pišem, pada mi na um za onda gorka, ali sada sladka uspomena. Kada nam biaše doma ili u učioni vježbati se u latinskom jeziku, pak učini li tko u svakom redku pogrešku, toga nisu pustili ni u klupe niti na izpit, a što je još veće bilo, to je svakomu Slavoncu i Hrvatu poznato, ako je pohadjao učione za prijašnje školske sustave. Kad bi komu učitelju našega jezika palo na um, da u koj red metne prevod ovaj, u kojega gotovo svakom redku ima kadšto i po više pogrešáka, — u koj red bi ga uvrstio? . . Da bi njemački ili francezki ili u drugom kom naobraženom jeziku takovi prevod u današnji dan sunce ugledao, sigurno bi ga rešetali bez prestanka; pak ako ih nebi prevodilac poslušao, što onda? Lasno će se svatko domisliti.

„Lahko je tebi pisati, nu dokaži, da nevalja." — Ja mislim, da ovdje netreba više dokazivati, tako bo je puno pogrešáka u prevodu, da, koj bi tako rekav žmireć tražio, njih bi se dopipao. Zato neću pojedine stvari i pogreške rešetati, nego sam si preduzeo, da evo samo njekoliko obćenitih misli nacrtam i temelj porušim, na kojem želi si ovaj prevod sgradu napraviti. Kasnije lasno će biti dalje se upušćati — ako bude potrebito — u razgovore. Rekoh, da neću pojedine stvari sada na rešeto uzimati; a i našto? kad ima tu kamo više pljeve nego čista žita. Tim bi se dakle moglo reći: daj da rešetamo, nek nam barem koji to redak čist ostane; tim bismo imali tražiti dobre redke a ne pogreške. Jerbo sbilja ovdje nagazimo na slovničku pogrešku, ondje naidemo na talijanštinu itd. bez broja i kraja. Što se tiče slovnice, imam reći, da g. prevodilac nepazi niti na sklanjanje niti na sprezanje, niti na pridavna imena, nit na zaimena, a osobito na predloge, koji su nam od prevelike važnosti Kakovo je njegovo sklanjanje, rečeno je u 11. br. ovoga lista. Kakovo mu je sprezanje, vidili je odavde, što trajuće glagolje tvori n. p. ovako: prika*še*vati, obi*če*vahu, sval*je*vahu, izvr*še*vahu, uli*se*vaše itd. Ajde da vidimo, kako rabi predloge; evo ih: „jaću-mu i prikaževati posvetilišta i *pri*davati desetinu, *sa*poznavajuć i *pro*ispovidajući-ga za jedino-pravoga Boga." „Koga (kamen) odvaljevahu pokle bi se *o*kupile sve ovce;" — „zabavljahu se *o* pasenju." „Čim oni još govorahu — adhuc loquentibus illis." itd. Da bi sve popisao, narasla bi knjižurina. — Još nješto. U 3. snopiću na strani 161. gdje se tumači tekst, stoji pisano: „Prodaju pastiri Arabie." Nek mi kaže tko, je li to razbistreno? kad ja nemogu znati: jesu li ti pastiri bili Arabi? ili su inostranci bili, samo su sada arabski pastiri? Da je to velika razlika, svaki će uviditi. „Pastores Arabes" drugo je, i kaže se naški: pastiri Arabi; a drugo je „pastores Arabiae," što znači: arabski pastiri, a opet ovi arabski pastiri mogu biti rodjeni Arabi i inostranci, a pastiri Arabi nemogu biti inostranci.

Žao nam je i prežaliti nemožemo, što nas prevodilac nikako neće da usliša. Jur ga prosimo dvie godine i udilj prosimo, da ono učini, što najlaglje može, naime da popravi rukopis, a ne jur natiskan prevod; a on nit nas je udostojio svojim odgovorom, niti nas je uslišao. No načudit se nemožemo, što tako postupa. Ili zar on nezna, da ga liepo, umiljno i krotko nudimo, molimo i prosimo? Kako to? Zar on nečita naših listóva? Gotovo se čini, da on nit za naše povremene listove, nit za naš noviji književni napredak baš ništa nemari. E kad je tako, onda mora da bude tako, kako je. A što ako mu perje popada? kako će onda? . . Jur mnogi predbrojnici odlučiše platiti 4 prva snopića a za druge odkazati. Čujem i to, da su njeki snopiće svoje natrag poslali. Šta ako njih mnogo, ako većina to učini? Neželim g. prevodilcu nikakova zla, al ako mu tim načinom izdavanje zapne, neka nekrivi nikoga van samoga sebe i od svoje strane očito pokazano preziranje obćenitih osnovnih i pravednih željah. Tko skupo plaća, hoće da zna i zašto!

Njeki svećenik Slavonac.

Dopisi.

J. Z. Iz Varaždina. Sveto uzkrsno vrieme, koje je i onako puno najvažnijih svetih uspomenah za svakoga kršćanina, doprinese po milosti božjoj Varaždinu i okolici njegovoj, izvan prvobitne važnosti, i više novih darovah. U nedjelju naime drugu poslije uzkrsa stupi u krilo katoličke crkve Ivan Nikolá, bivši odprije sljedbenik augsburžkoga vjeroizpoviedanja; on je rodom iz Ugarske, te se bavi u Varaždinu kao šegrt; prijaviv se prečastnom gospodinu župniku za prestup, bude po katekéti ovdješnjih glavnih školah podučen u člancih katoličke vjere, te zatim u rečeni dan stupi u broj članovah naše svete crkve, da si osjegura spas duše.

U nedjelju treću poslije uzkrsá započe opet novo djeljenje milošti božje, i to ne samo za pojedine žitelje ovoga grada, već za svekoliko pučanstvo okolice ove,

— a to bi sveto poslanje. Hram božji, gdje su u prošlom vieku častni otci iz družbe Isusove rieč božju Varaždincem naviešćali, dobije opet članovah iste družbe, da u ovom vieku prvikrat na hrvatskom jeziku tumače slovo spasenja, — a to su isti vjeroviestnici, koji svršiv svoje zvanje u Jastrebarskom, u taj dan započeše sveti svoj posao u Varaždinu.

Kad smo lani izjavili želju ovdješnjih žiteljah, da im srdce teži za vjeroviestnici, koji bi im hrvatski propoviedali rieč spasiteljnu, to smo tada tvrdu nadu gojili, da će nam uslišena biti želja naša, budući osvjedočeni o otčinskoj ljubavi i brižljivosti uzoritega gospodina kardinala i nadpastira našega. Pa gle! što smo želili, to smo i doživili; — dovršivši svetkovanje imendana našega nadpastira, započesmo sv. poslanje, a dovršismo ga na imendan našega sveobćega pastira svetoga otca pape Pia IX.

Nemogu da potanko opišem sve, što je i kako je djelovalo ovo sveto vrieme na srdca naša, već ću samo u kratko njeka napomenuti. U nedjelju dne 25. p. m. uvede prečastni g. predstavnik i kanonik Petar Laurenčić kao mjestni župnik prispjevše vjeroviestnike u crkvu bl. D. Marije, i pošto je kratko nu krepko razložio svrhu i koristi svetoga poslanja, pozove prisutne, da se posluže milostmi, koje su s ovim svetim vremenom skopčane; zatim predade vjeroviestnikom propelo u znak započetoga po njih djelovanja. Po tom podje na propoviedaonicu otac Antun Maria Ayala, te stade govoriti o onom, što nas ima do Boga dovesti; i od toga dana bude svaki dan prije i poslije podne naviešćivano slovo božje, da nas od najvećega zla, od grieha, odvrati, i na pokoru te poboljšanje dovede. Da to sjeme nepadè na zločestu njivu, mogosmo se tim osvjedočiti, što je ne samo crkva, u kojoj je držano sv. poslanje, već što su i crkve oo. Kapucinah i Franciškanah gotovo svaki dan bile prepune pokornicih, koji su pokajanim srcem i izpokorenom dušom po svetoj izpovjedi pomirili se s Bogom, te sve do kasne noći pristupljivali k stolu gospodnjem, da si hranom angjeoskom pokriepe duše. Tečajem ovoga vremena prihadjale su svaki dan procesije pobožnih susjednih župljanah sa svojimi duhovnimi pastiri, i to iz obiuh kotarah varaždianskih, zatim iz obližnjih župah kotara zelinskega, koprivničkega i Medjumurja. Čudio bi se sviet, kad bi opazio približavajuće se mnogobrojne povorke bogoljubnega puka, koj negledeć na dielo i daljinu puta, pun svete gorljivosti iz svih stranah pohrli, da bude dionikom ove izvanredne milosti božje. Osobito je djelovalo i to, što je i nejačka školska mladež iz obljižnih mjestah dolazila s procesijami, te slavu dajuć Bogu u pobožnih pjesmah sezivala pomoć njegovu. Isto tako odlikovala se mladež ovdješnjih glavnih i realnih školah, koja je obično u to vrieme pjesme prije i poslije propovjedi, kod blagoslova križah i na procesijah pjevala. I tako trajaše pobožnost sve do 5. t. m. kada poslije svetčane procesije, na kojoj je nošena slika čudotvorne Majke Božje, i blagoslova velikih križah, koje su obližnji župnici dopratili, zaključi se sv. poslanje sa svetčano odpjevanom crkvenom zahvalnicom. Ovaj zaključak kao što i početak ovrši opet, g. mjestni župnik kratkim govorom, u kom, primivši opet u svoje ruke propelo, zahvali se neutrudivom djelovanju vjeroviestnikah, a slušaoce opomenu, da sjetivši se slušanih naukah sliede primjer onoga, koj bi na tom svetom znamenju propet za nas.

Tko je imao priliku da sluša sve propovjedi, mogao se je osvjedočiti o neumornom trudu propovjednikah, a i o sjajnom uspjehu njihova truda; jer premda je prostrana inače crkva svaki dan prepuna bila, to se, ipak kadšto tolike svieta skupilo, da je skoro veća strana morala ostati pred crkvenimi vrati, pače u nedjelju i na dan sv. Florijana, kada je vodjena zavjetna procesija do kapelice pod imenom istoga svetca Bogu posvećene, morali su rieč božju pod vedrim nebom propoviedati, a posljednji dan dodje silno množtvo svieta, te je sigurno moći tvrditi, da u Varaždinu nije nikada jošte skupljeno bilo toliko ljudstva, da u zajedničkoj pobožnosti slavi Boga; jer kad je prečastni gospodin predstavnik in Pontificalibus sa mnogobrojnom podvorbom izišao iz crkve, da vodi zaključnu procesiju, to je preko ure morao čekati, da se krene s mjesta. — Nemogu da potanko izbrajam, koji i kako željno su slušali pobožni slušaoci; kako su tugovali i suzami pokore lica si močili; kako su jadikovali nad svojimi griesi i svetčano obrekli poboljšat se. Tko je bio u crkvi, taj je vidio i slušao plač i uzdahe pokajanih pokornikah. Najbolje se to pokazalo jutrom u 6 satih na dan odlazka 6. t. m. U taj čas prikazà mjestni župnik u svojoj crkvi Bogu svetu misu za pokojne duše, koje su u očistilištu, a otac Ayala govoreći o tom stade se opraštati s Varaždinci. Jedva što izreče: „S Bogom braćo! Preporučio sam vas Isusu i Majci njegovoj Mariji; ja odlazim, da vas i nadalje svaki dan ovoj velikoj obrani izručam,“ — i blagoslovi skupljene, to nastade plač i jecanje, komu nebi konca, dok sav puk nedoprati vjeroviestnike do župne kuće, gdje su častni otci od množine opraštajućih se s njimi jedva se gibati mogli. Doista i uspomene njihove neće nestati, dok bude koga od ovih na svietu, koji će ih radostno spominjati.

Izvan napomenutih pobožnostih držao je otac Vincentio Basilè, katekeze onoj školskoj mladeži, koja je imala svetu pričest prvi put primiti. Katekeze držao je u župnoj crkvi, i kad je ovu obuku dovršio, to na broju 160 toli mužke kao i ženske djetce ovdješnjih glavnih školah, kao što i iz Biškupca, odvede u nedjelju u crkvu bl. D. Marije s osobitom i riedkom svetčanostju. Činilo se kao da idu nevini jaganjci sa svojim štovanim pastirom, g. župnikom, do onoga Jaganjca, koj snima griehe svieta; djevojčice u bieloj odjeći, a mladići s bielom vrpcom preko prsiuh i plamtećom sviećom u rukah navieštivahu, da im čisto srce gori plamom ljubavi božje; pred njimi se noši-

lo propelo, a nad njimi se vijala zastava sa slikom sv. angjela čuvara, koj ih je pratio k stolu gospodnjem. Tako puna bogoljubnosti pošavši iz župne crkve dodješe ova dječica do crkve bl. D. Marije, uzput milim glasom pobožne pjesme pjevajući, a došavši u crkvu pribivahu sv. misi, koju uz podvorbu ovdješnjih kateketah prinese Bogu mjestni župnik. Prije nego će primiti prvi put presveto tielo Isusovo, nakon kratkoga govora dovede ih častni vjeroviestnik pred župnika, da ponove krstni zavjet, kod koga čina zastupaše kumove gospodin županinski povjerenik Stjepan Car s gospojom Milicom Polanškievom. Izza toga pristupljivahu redom mali pričestnici k oltaru, da prime presveto tielo, — a na svršetku dobije svako diete na uspomenu ovoga svetoga čina kolajnicu i sliku, što predstavlja prvu pričest.

Konačno ima se jošte napomenuti, kako su njeke gospoje, da dokažu činom zahvalnost svoju prama onim, koji su toliko duševna dobra pučanstvu izkazali, predale častnim oo. vjeroviestnikom jedno misno ruho u znak štovanja i uspomene, zamolivši ih, da ga svojoj crkvi za uspomenu držanog u Varaždinu sv. poslanja predadu; — ujedno ustanoviše iste gospoje, da se i nadalje svakoga tjedna u slavu prečiste D. Marije sv. mise prikazuju svevišnjemu Bogu.

Motreći ova, moramo da iz dubine srdca zahvalimo otčinskoj ljubavi i brižljivosti njegove uzoritosti našega kardinala i nadpastira, koj nam toli liepu poda priliku, da stečemo obilatih milostih; hvala mu na tom liepom daru, koj nam pokriepi dušu i ojača srdce, da napredujemo u dobru. Dao Bog, te se mogao osvjedočiti, da smo se u istinu poslužili prilikom, koju nam pribavi njegova pastirska skrb, a to ćemo tada, kada podjemo onom stazom, koju si javno pod propovjedju naznačismo, obrekavši, da ćemo sliediti nauk propetoga Spasitelja i primjer njegove prečiste Majke.

No ujedno imam pohvalno napomenuti nastojanje i veliki trud ovdješnjega prečastnoga gospodina predstavnika i mjestnoga župnika, koj ne samo da je prispjevše svećenike bratinskom ljubavju gostoljubive primio i podvorio, već i u staroj svojoj dobi primjerom svojim župljanom svojim i ostalom dohodećem pučanstvu kod svih pobožnostih prednjačio, procesije sam glavom vodio, izpoviedao, uvodni i zaključni govor tolikom gorljivostju držao, da si mislio, da se glas kakova mladića razlega po svetom mjestu, — u kratko činio je sve, što istina dužnost zvanja nalaže, no što bi riedko tko u 82. godini dobe činiti mogao; s toga ga i svevišnja milost toli izvanredno kriepi, da može ono, što čini na slavu Boga, krepko i neumorno ovršavati.

Jošte o jednoj svečanosti hoću da progovorim. U vrieme ovo sv. poslanja vidjeli su žitelji ovoga grada u sriedi svojoj uzoritoga gospodina kardinala i prabiskupa ugarskoga *Ivana Scitovszkoga*, koj u posebnom svom apoštolskom zvanju pohoda ovdješnjih samostanah oo. Kapucinah i Franciškanah dne 1. svibnja u 6 satih u večer prispije u Varaždin. Buduć je vrieme došastja njegova poznato bilo, to bi za taj dan propovjed u 3 sata poslje podne držana, da toli odličnoga gosta primjerno njegovom dostojanstvu primiti možemo. Došavšu nj. uzoritost uz zvonjenje sviuh zvonovah pričeka pred samostanom kapucinskim svakolika mladež s učitelji, činovnici i množina svieta, te dobivši od njega blagoslov sprovede ga u crkvu, i pošto se je u njoj pomolio i na pozdravni govor provinciala u kratko odgovorio, odè iz crkve u samostan. Tu ga u ime kaptola začesanskoga i inoga tamo sakupljenoga svećenstva pozdravi prečastni g. čuvar kaptolski, Ivan Maurović, a u ime činovničtva županije varaždinske krasnim latinskim govorom gospodin predstojnik županinski Skender Šimunčić. Drugi dan odpjeva uzoriti kardinal u crkvi oo. Kapucinah svečanu sv. misu uz dvorbu kanonikah i inih svećenikah, pri kojoj se je mnogo svieta skupilo, a gg. činovnici pribivahu joj u službenoj odjeći. Poslje dovršena posla krenù visoki dostojanstvenik dne 4. t. m. put Koprivnice.

J. M. Iz okružja lipničkoga. Kad je god. 1853. uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik u Završju, župi kotara lipničkoga, svetotajstvo krizme dielio, opazi na liepom razputju jedan starinski gotovo razpali zidani stup, tamo njekad podignut, da se slikà kojega Svetca unj umetne. Videć to naloži nj. uzoritost, da se taj stup odmah popravi, u pristojan red stavi, te u tu svrhu četrdeset forintih sr. župe upravitelju uručiti blagoizvoli. Blaga namjera visokoga darovnika mogla se je tek ove godine izvršiti. Občine ondješnje starješine i odbornici odlučiše naime, da se zamjerna slika sv. Jurja vojnika i mučenika na uspomenu visokoga dobročinitelja načiniti, a onaj stup u malu kapelicu pretvoriti, te u primjerno stanje staviti dade, da u njoj spomenuta slika zadobije dostojno mjesto. Dogotovljenom tom djelu tako su se obradovali župljani, da ga je dne 5. t. m, akoprem u djelatnik, kotarski podarcidjakon, velečast. g. Jos. Mavretić, usried kotarskoga duhovničtva i mnogobrojno sakupljenoga puka svečano blagosloviti mogao. Poslje blagoslova shodnim govorom svim prisutnim, medju kojimi biaše i odličnijih licah od c. k. kot. modruš-potočkog ureda, preporučio je g. podarcidjakon, da ovaj dar svoga preblagoga nadpastira u uspomeni čuvaju, za uzoritoga darovatelja Boga mole, i druge na to pozivlju. — Da si čitatelju ovdje bio, vidio bi bio, kako u dugoj povorci i liepom redu ovo ljudstvo dostojno stupa, kako litanije sviuh svetih pobožno pjeva, te pod ovršivanjem obredah čedno stojeć ponizno moli; opazio bi bio na licu, da je sviuh nazočnih bila samo jedna misao na darovnika, jedna ćut zahvalnosti, jedan glas i jedna želja Bogu preporučena za dugo zdravlje i svaku sreću vrhovnoga pastira, koj si je evo dugovječan spomenik milosti i darežljivosti svoje medju nami ostavio. Liberalis viri memoria in benedictione manet. —

B. — *Iz Like* na 25. travnja. Slava, koja se pripjeva i daje svemogućemu Bogu po ovom širokom svietu, osobito na žrtveniku, gdje se nedužno janješce, sin Otca Višnjega od viernih na njegovu slavu i za mnogobrojne potrebe čovječje prikazuje, umnožana bi danas i kod nas već u zoru jekom mužarah na poljanah, što krase grad Gospić. *Osjek* jest to mjesto, gdje tik druma vodećeg iz Otočca u Gospić stoji župni hram, podignut na slavu Stvoritelja a na ime sv. Josipa zaručnika bl. D. M. To je prva župa ličkoga puka, koja dieli susjedstvo sa župom perušićkom puka otočkoga. Sa svih stranah začuv bogoljubna čeljad, da će prečastni g. opat Stjepan Sarkotić u napravi velepastirskoj Bogu žrtvu prikazati, pohrli tamo u tolikom broju, da se je svaki bolje motreći to mnoštvo diviti morao. Kao što svagda i svagdje, tako isto i danas pokazao je rečeni g. opat, da, koliko je na njegovu, nastoji svojoj braći u promicanju bogoljubnosti kod viernoga puka priskočiti. S druge strane visokorodjeni g. Ivan Pöck, lički pukovnik, kao što sve vrieme što upravlja pukom ličkim, tako isto i ovom prigodom poljepšao je otu svečanost pribitnostju svojom i inih štabskih častnikah, pa jošte tomu muzikom svoga puka. To je onaj možnoga carstva i svete crkve vierni sin, koj neumorno posluje s obojega gledišta. Lika može se sretnom pruzvati, što imade takova upravitelja, koj je, da druga njegova djela nenabrajam, tako rekuć hramove božje i župne stanove, koliko se dalo, sasvim preobrazio. — Nesmijem zaboraviti ni na velečastnoga g. Antuna Ciganića, upravitelja iste župe, koj danom i noći vjerno skrbi za povjereno si stado i za poljepšanje hrama božjega, te ako Bog dade, naskoro ugledat ćemo toranj njegove crkve limom pokriven; no i za to vierni puk ima najviše zahvaliti svomu pastiru i veloj podpori g. pukovnika. Zaisto onda moći će se taj hram glede nutrnje krasote i vanjskog lica, kao što i zamjerna župnoga dvora i liepa položaja takmiti s prvimi hramovi ove biskupije.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjom odlukom od 6. t. m. prečastnoga gosp. *Luku Petrovića*, u zagrebačkom kaptolu kanonika-bogoslovca, imenovati za opata bl. D. M. de Ilda.

— Na obadva nastajuća duhovska blagdana dielit će uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup u prvostolnoj crkvi svetotajstvo krizme (potvrdjenja), i to prvi dan za Zagrebčane, a drugi dan za žitelje obližnjih Zagrebu župah.

— Broj 18. u Frankfurtu na Menu izlazećega tjednika, „Katholisches Kirchenblatt" donosi medju članci i odlomak iz pastirske poslanice, koju je nj. uzoritost visokočastni naš nadpastir prigodom ovogodišnjega jubileja po zagrebačkoj nadbiskupiji razposlao.

— Prečastni gosp. *Martin Pavčec*, predstavnik i kanonik zagrebački, opet je ovih danah bogato nadielio naše ovogradske blagotvorne zavode, naime ubožnicu, pjestovnicu i milosrdno družtvo, pokloniv svakomu od ovih zavodah po 100 for. sr.

— Dne 2. svibnja snašla je golema nesreća g. Franju Kušca, župnika bedeničkoga u nadbiskupiji zagrebačkoj. S večera istoga dana planula mu je u živi čas župna kuća s ostalimi gospodarstvenimi sgradami vatrom, što ju je po svoj prilici opaka ruka podmetnula. Radi žestoka vjetra, što je duvao, nemogaše se vatra pogasiti, dok nije sve do dna izgorjelo. Izvan župnih maticah i njekih malenkostih, ništa se nije bjesnećem življu moglo oteti, te sada pogorjeli župnik sa svojim duh. pomoćnikom pod tudjim seljanskim krovom upravo, štono rieč, bez kuće i ognjišta sve svoje imovine lišen prebivat mora.

Prečastni duh. stol poziva nadbiskupijsko duhovničtvo, da težko postradavšem župniku u pomoć priskoči. A i mi tom namjerom priobćujemo ovu žalostnu nesgodu, znajući, da ona bratinska ljubav, što se je nedavno u sličnoj prilici medju duhovničtvom nadbiskupije zagrebačke liepo činom pokazala, neće uzmanjkati ni ovaj put, već jednakom nesrećom postignutom bratu pružiti pomoćnicu ruku. Urednik ovoga lista drage će volje svaki prinesak, što mu u to ime poslan bude, primati, na svoje mjesto odpravljati i obnarodnjivati, te otvara te prineska dajuć od svoje strane 5 for. sr.

— Veleučeni gosp. Dr. *Juraj Molnar*, profesor u pravoslovnoj akademiji i nadbiskupijski knjižničar, poklonio je ilirskom kaptolu sv. Jerolima u Rimu 10 for., a za izvanjske misije 5 for. sr. — Gosp. Franjo Drobčec, upravitelj župe molvanske, obećao je za rečeni kaptol 2 for. 30 kr. kovanoga novca.

— U današnjem listu piše nam g. dopisnik iz Varaždina, kako su tamo primili uzoritoga stožernika i prabiskupa ugarskoga *I. Scitovszkoga*, koj je došao, da kao Visitator apostolicus razvidi malu našu kapucinsku državicu, — malu, jerbo imade samo tri samostana u Varaždinu, Rieci i Bagu. U 18. broju javismo, da je tom prigodom u sboru, komu predsjedjaše nj. uzoritost, za državnika izabran velečastni otac *Jacint Kiseljak*. Tomu imamo jošte dodati, da su istom prilikom za definitore države izabrani čč. oo. *Kasimir Marković* i *Ferdinand Bregović*. — Uzoriti kardinal posjetio i razvidio je sljedećih danah franciškanske samostane države sv. Ladislava u Varaždinu, Koprivnici, Kaniži i Čakovcu, te se odanle uputio u Ljubljanu, gdje je dne 10. t. m. držao

zbor svih samostanskih predstojnikah hrvatsko-kranjske države reda sv. Franje. Sutradan zorom odputovao je kardinal put Praga, da tamo kano hodočastnik svetkuje spomendan sv. Ivana Nepomuka.

— G. M. Šk. Babić, novo-kapelački župnik, stavio je svojim nedavna izdanim „Propovjedim" toli malu predbrojninu, da će, i ako sve knjige razproda, jedva samo tiskarinu namiriti moći, a o nagradi za njegov golem trud neima tu ni govora, pa on niti nikakova dobitka tražio nije. Tim je veća dužnost onih, koji su se na njegovo djelo predbrojili, da primiv knjige predplatninu polože; zašto u ime njegovo molimo gospodu podarcidjakone, da od svojih kotarskih predbrojnikah novce skupiti, i čim prije ovamo nadbiskupskom duh. stolu poslati izvole. I ovdje treba da jedna ruka drugu pere.

— Jošte ljetos gradit će se nove pučke škole u Vugrovcu, Cerju i dolnjoj Zelini, župah nadbiskupije zagrebačke; upravo razpisana je za nje jevtinba.

— Pokojnom frankfurtskom župniku Bedi Weberu podignut će se spomenici u Inšpruku i Frankfurtu. — Tako Niemci štuju svoje slavne muževe, te im dižu spomenike odmah nakon smrti i na više mjestah. A kako mi? Na našem grobničkom polju, na kom su god. 1242. naše junačke čete hametom potukle i utamanile divlje Tatare, te tim porazom riešile sudbinu naših strenah i ciele Ugarske i Bog znao kojih sve drugih stranah, a biesnu poplavu pustošećega barbarstva u daljem teku obustavile, — na tom cielom polju neima jošte ni traga kakovu ma i najmanjem spomeniku, koj bi putnika spominjao na to sa znamenitoga povjestničkoga dogadjaja znamenito mjesto. . . Izvan ono nješto prinesakah, što je na ime grobničkoga spomenika za vrieme naše slamnate vatre sakupljeno, nisu Hrvati kroz 600 godinah i što prelide ma baš ni najmanji spomenik tamo podignuti znali, mogli ili hotjeli? . . Baš nas sram bilo pred svietom! —

Od Rieke. U primorsku našu Rieku došao je dne 5. t. m. presvietli gosp. *Janko Josip Vitezić*, krčki (veljanski) biskup, da dieli svetotajstvo krizme. Riečani od davna željahu, da im ta sreća u dio padne. Želja im se sad izpunila, no budući preuzvišeni gosp. biskup senjski Mirko Ožegović radi visoke svoje starosti putovati nemože, zamolio je svoga otočkoga susjeda, da ga u tom poslu zamieni. Došavšega na Rieku presvietloga krčkoga biskupa Riečani su svetačno dočekali, a on je sutradan svetotajstvo potvrde u vjeri dielit počeo tako, da su prije podne mužkarci, a poslje podne ženskinje dolazile. Budući na Rieci 11 godinah nije dieljeno ovo svetotajstvo, bio je gosp. biskup pet danah tim vrhovno-pastirskim poslom zabavljen. — Vadimo ovu viest iz „Zg. Danice," budući nas nijedan riečki prijatelj neudostoja ma bilo i kratkim samo dopisom, a ima ih tamo, koji bi to mogli i znali.

Iz Ljubljane. U njemačkih ljubljanskih novinah svjetuje njetko, da se sastavi odbor, koj će se pobrinuti, da se tielo pokojnoga apošt. provikara Dr. *Ognjana Knoblechera* iz Napulja prenese u Kranjsku, u koju crkvu svoga zavičaja častno sahrani, pa mu se na shodnom mjestu, ili u glavnom gradu podigne dostojan spomenik, što će ga izraditi domaći umjetnici. Troškove valjalo bi namiriti putem dobrovoljnih prinesakah od pokojnikovih prijateljah, štovateljah, zemljakah itd.

Iz Gorice. Ovdje je dne 2. t. m. posvećen za biskupa presvietli naimenovani porečko-puljski biskup Dr. *Juraj Dobrilla.* Posvetio ga je preuzvišeni gosp. gorički pokneženi nadbiskup Gollmayer, a presvietla gospoda biskupi tršćansko-koparski And. Legat, i krčki J. J. Vitezić pratijahu novoposvećenika. Sve je to svečano opravljeno po rimskom trebniku (ritualu), a osim gradjanah i domaćega svećenstva došlo je k tomu čimu više odličnih gostih iz Trsta i biskupije novo-posvećenoga gosp. biskupa.

Iz Kornške. Presvietli gosp. pokneženi biskup lavantinski Slomšek ide 22. t. m. u Velikovec (Völkermarkt), trgovište ležeće na razmedji svoje i krške biskupije; tamo bit će od 22. do 31. t. m. pučke misije zajedno u dva jezika. Slovensku misiju vodit će sam visokočastni biskup s pomoćju njekih drugih duhovnikah, a njemačku za njemačke stanovnike vodit će otci Redemptoriste iz Leobena.

U Djevinu (Magdeburgu) izdao je tamošnji protestantski konsistorij sljedeće naredbe proti javnim griešnikom: 1. Zabranjuje zvonit materam nezakonite djetce i uvadjat ih u crkvu; 2. zabranjuje zvonjenje, crkvenu pratnju, pjevanje i orguljanje takovim osobam, koje su prije svoga vjenčanja zanosile; nevjesta takova nesmije se viencem nakititi itd.; 3. pristup k večeri gospodnjoj zabranjuje se velikim zločincem, nepokornikom, sablaznikom i prezirateljem crkve i službe božje; 4. crkveni sprovod zabranjuje se glede svih onih, kojim se nesmiju dati svetotajstva; amo se broje i samoubojice.

Iz Svete Zemlje. Vitezi sv. Ivana, tako zvani Johanite nastanit će se opet u Jeruzalemu. Oni će preuzeti putničku kuću, što je uz crkvu gospodnjega groba i njekadašnju njihovu kuću sagradjena. Tako će se nakon mnogo stoljetjah opet bieli križ, kao znak ovoga slavnoga reda povisiti na svom starom mjestu. Red će se nanovo tamo ustanoviti u tu svrhu, da bezplatno prima putnike i hodočastnike.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 21. U ČETVRTAK

27. SVIBNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Čudotvorna Majka Božja na Trsatu.

(Konac.)

Vjekovita i nedohitna mudrost i vela milosrdnost Višnjega, pošto bi prvi čovjek prekršiv zapovjed božju postao neprijateljem božjim i sužnjem grieha, a po tom izgubio za sebe i za sav ljudski rod sve pravo na nebo, obeća valje u raju zemaljskome poslati jednoga, koj da će sav ljudski rod s njim pomiriti, od sužanjstva grieha ga odkupiti i vrata mu u rajsku domovinu, za koju je stvoren, opet otvoriti. Nu jer je bio taj prekršaj neizmjeran, budući bilo njime neizmjerno biće uvriedjeno, za koj čovjek, griehom oslabljeno i omedjašeno biće, nikad nebi bio mogao zadovoljiti, mogao je samo neizmierni to jest sám Bog zanj zadovoljiti. Nemogaše bo Bog kano oštar sudac niti propustiti taj prekršaj, da ga nekazni, niti kano milostivan otac ranu ostaviti, da ju nezalieči. Obeća dakle Svemogući poslati svoga jedinorodjenoga sina, koj, budući sám u sebi i po sebi kano Bog savršen, nemogaše ni nezaslugah ni zaslugah steći, a da bi vendar ovo mogao, drugačije bo nebi mogao dovršiti djelo spasenja, bilo mu se utjeloviti i kano umrli čovjek na taj sviet roditi, i tako kano Bogočovjeku zemlju s nebom pomiriti. To jest: kao što Bog Riečju sve stvori, tako i Riečju utjelovljenom medju nami prebivajućom sve nas sa sobom pomirì. Da bi pako žena, koja, kako bješe prorečeno, imala vući lozu iz sjemena Abrahamova i Davidova, zavriedila postati majkom najsvetijega, morala je biti sveta, morala je biti djevica; jer niti se je dostojala božjega sina druga mati no djevica, ni djevice drugi sin no božji. I zato se je sasvim dostojalo presvetoga Trojstva očuvati preblaženu djevicu Mariju od svake ljage iztočnoga grieha. Dostojalo se Boga otca, da svomu sinu pripravi ugodno prebivalište, i zato veli o njoj: Kao što je lier medju trnjem, tako je moja prijateljica medju kćerami (Vela pjes. 2, 2.); i opet: Sva liepa si moja prijateljice i ljage neima u tebi (Ve. pjes. 3, 1.); dostojalo se sina, jer je on vječita mudrost, a mudrost neide u hudu dušu ni u tielo griehu usužnjeno (Mudr. 1, 4.). I zato veli sv. Pavao: Kaošto je prvi čovjek (Adam) iz zemlje, zemaljski, tako je drugi (Adam) iz neba, nebeski (1. Kor. 15, 47.). A kako se dostojalo Boga otca svoju kćer, Boga Sina svoju majku, tako se i Boga Duha svoju nevjestu od svake ljage očuvati. I zato veli Duh sv.: Moja sestro, ti si zatvorenost, moja nevjesto, ti si zapečaćen studenac (V. pjes. 4, 12.), to jest ti si svedjer dušom i tielom sveta, niti ti može neprijatelj išto nauditi; i opet na drugome mjestu: Mnoge kćere nakupiše blaga, nu ti si sve nadmašila (Prip. 3, 1.). I kao što predobri Bog pripravi Marijinu utrobu dostojnim prebivalištem svomu sinu, i po njoj dade svietu obećanoga Odkupitelja, tako mu se takodjer svidi za istoga sina i njegovu majku ovdje na zemlji izabrati i sagraditi kućicu, u kojoj bi otajstva svietu očitovao, te naročito svoju darežljivost izkazivao, milosti i bogatstvo svoga carstva dielio. Kućicu pak ovu — do istine korabljicu novoga zakona i škrinjicu mira, u kojoj bješe preblažena djevica Marija brez svake ljage iztočnoga grieha začeta, u kojoj se porodì, u kojoj odraste, u kojoj ju arkangjeo Gabrijel pozdravì da je milosti puna, da je Gospod s njom, da je ona jedina blažena medju ženami, koja će primiti po Duhu sv. i poroditi sina božjega, — kućicu nadalje, u kojoj sprovede Isus, izakako se sv. obitelj iz Egipta povratì, sve do 30. godine, u kojoj bio je on, koga nemogu nebo ni zemlja obujeti, prezamjerne poniznosti i pokoran svojoj majci i radi nje svomu odgojitelju sv. Josipu. — kućicu napokon, koju dade pobožna carica Jelena veličanstvenim hramom oviti, — kućicu, velju, ovu donesoše nebeski dusi u kršni ovaj kraj mile naše

domovine, te ju nježno položiše do Trsata na vrt njeke pobožne udove imenom Jagice.

Dogodi se pak to baš onda, kad je nezasitna Turad, plieneć i paleć gradove po svetoj zemlji, približavala se već mjestancu, u kome biaše ova triput blažena kućica; i jer tamošnji stanovnici, budući im se bilo proti Turku spravljati, nisu više u dostojnoj časti i poštenju rečenu kućicu držali, a s druge opet ruke, jer joj prietila pogibelj, da ju nebi lakomo Ture oskvrnulo, odluči ju premjestiti Gospod Bog. Poslà on svoje telale, koji dignuvši ju u tiho doba valje iza polnoći, ili kako njeki hoće, rano, kad zora počela bieliti 10. svibnja 1291., koj dan je baš pao na prvu subotu po uzašašću gospodnjem, te prodrievši svod veličanstvene crkve, u kojoj je bila, ponesoše ju preko suha i mokra i donesoše na obalu flanatičkoga zaljeva, pak ju nježno položiše na kršatu visočinu do grada Trsata, koj se njekoć, kako nam Paškoni u navedenom djelu tvrdi, T a r s i a *) zvao, i smjestiše na vrt gore imenovane udove, koj se sudeć po humcu, što s juga Trsat zakriva i kano štiti, zove dolac oli dolin. I po tom si je po svoj prilici hrvatski narod načinio pjesmicu, koju ovdješnji puk pjeva:

Ho'mo spati, Boga zvati,
A Mariju milovati,
Marija je božja mati,
Ka je Boga porodila, —
Tamo doli u d o l i n u,
Kadi se je Bog rodio itd.

Humac isti, koj tuj zovu bošak (sr. bašta, bašća) i s kojega se liepo sva Rieka i daleko na more vidi, čini ograd i jeste svojina trsatskoga samostana.

Nu da se vratimo na prijašnje. To se dogodilo, kako rekoh 1291. godine, to jest onda, kad je crkvom Isukrstovom na zemlji upravljao Nikola IV. Magjarom i Hrvatom kraljevao Ladislav III. a hrvatskomu narodu banovao Nikola III. Frankopan i na Trsatu župnikovao Aleksander Gjorgji, muž vrlo izgledan i pobožan, koj je, zaisto ne bez providnosti božje, treću godinu jurve vodenom bolesti bolovao, koja mu se baš u ovo doba na toli umnožila, da je jur sve ufanje izgubio da će ikad više ozdraviti. Nu božja providnost drugu odredi. Jer Trsaćani, videći kućicu kano najednoć od njekud palu, udju u nju, ogledaju, ali to bila liepa kapelica, u njoj od kamena oltar, nad njim drveno propelo i na čedrovini slika blažene djevice Marije, kako glavu prignula i nježno drži na desnici djetešce Isusa. Upoznavši, da je sveta kućica, poklone se njekim strahom i počitanjem, ter valje tu novinu župniku doglase. Akoprem on bio, štono rieč, više jurve nad jamom nego li nad kruhom, vendar je želio tu svetu kućicu vidjeti. I zato se vruće molio i činio zagovore, da bi mu gospod Bog dao ne toliko da ozdravi, nego da se bar uzmogne u rečenoj kućici svomu Odkupitelju i njegovoj miloj Majci pokloniti, a osobito se bl. Djevici za oto preporučao. I doista ne uzalud; jer mu se noćju blažena Gospa obkoljena angjeli ukaže i blagimi ga riečmi nagovori: „Sinko budi veseo, uslišah tvoju prošnju. Kućica, štono su ju angjeli ovih danah amo donieli, jest ona ista, u kojoj se ja porodih, u kojoj odrastoh i u kojoj začeh Rieč. Žrtvenik u njoj posvetiše Apoštoli i propelo nanj staviše sajedno sa slikom mojom, štono ju sv. Luka evangjelopisac narisà. Tako je, vjeruj. I za oto evo ozdravio si.“ Doreče i ostaviv njeki sladkougodni miris vrati se praćena četami angjelah u sveti raj. Župnik, kako se bio kano zabunio i prestrašio, nemogaše se valje iznaći. Polahko dodje k sebi i ćuteći se sasvim zdrava nije nimalo dvojio, da bi bio samo puku prikazu u snu vidio. Pohiti u svetu kućicu, zahvali vruće, i da nebi taj dogodjaj ostalim ostao neznan, sazove župljane, kaže im da mu se majka Marija izkazala, rekla, da je to njezina kućica itd. i zato da je, kako vide, sasvim ozdravio. Poučiv i uvjeriv svoje ovčice o tom, odpjeva s njimi što dostojnije zahvalnicu Svemogućemu i njegovoj Majci za toliku blagodat. Malo je toga postanulo i dopre ta novina do ušiuh Nikole III. Frankopana, koj je za onda, kako rekoh, hrvatskomu narodu banovao a Trsatu gradu gospodovao. On da se ob istini sasvim izviesti i učvrsti, pošalje župnika s trojicom još uglednih muževah (medju kojimi biahu, kako njeki vele, Sigismundo Oršić i Ivan Greguroci) u Palestinu, da bi cielu stvar strogo izpitali, a medjutim povjeri svetu kućicu duhovnoj skrbi njekoga grobničkoga župnika. Došavši ona četvorica u Palestinu i u Nazaret, ter osvjedočivši se od ondješnih stanovnikah, koji su im kazivali mjesto, gdje biaše sveta kućica, i kako je prodrv svod crkve njekamo otišla, da kućica, što je na Trsat

*) Željeti je, da bi naši učenjaci to iztražili, k čemu bi im mnogo, kako mislim, doprineo onaj kamen s njekakvim slovjenskim nadpisom, što su ga s brajde na ovdješnji samostan spadajuće u zagrebački narodni muzej valje, izakako se zametnuo, bili odvezli i tamo ga njegdje zakopali. Tvrdu nadu gojim, da će se naši štovani povjestnici, a naročito starinari za tu stvar pobrinuti, tà možda bi nam i za koju sgodopisnu istinu dobro došla. Još nješto, kad sam već u rieči. Onomadne nadjoše blizu Bakra na njekom brdu u kamenu jednu srebrnu čašu na način kaleža i više komadah rimskih novacah. Ja sam od njih šest komadah vidio. Neće biti veći od naših tucićah, nu dosta deblji. Na jednoj strani vidiš kacigom pokritu glavu, a pod njom na njekih samo: *C. Grach.* (Cajus Sempronius Grachus ubit na aventinskom brdu u Rimu g. 121. pred Kristom. *Ured.*) na drugih nemožeš točno razabrati. Na drugoj strani vidiš četiri životinje samo s prednjim krajem kako bježe, a na srednjoj jašilac sa sulicom u ruci. Nebi li se ona gospoda smilovala, pak takve stvari našemu narodnomu muzeju podarila? —

prispjela, nemože druga biti no uprav ona, koja odavle ode. Izmjere točno njezine tragove kolika je bila, te se vrate kući. Nakon četiri mjeseca iza svoga odlazka stupe opet na hrvatsku zemlju, sravne mjere s kućicom i opaze, da se u svačem baš i na vlas slažu. Da bi puk bolje o tom uvjerili, proglase velu svečanost, na koju se mnogo svieta sišlo i na kojoj rečeni župnik držao govor, potanko razloživ i dokazav, da je ta kućica prava Marijina, u kojoj se ona porodi i u kojoj zače Sina božjega, jer da se njemu ukazala i za oto ga ozdravila, a i da su u Nazaret s toga put poduzeli i o tom se osvjedočili.

Akoprem dade Nikola Frankopan taj dogodjaj upisati malone u sve ljetopise svojih gradovah, vendar nam se malo toga sačuvalo, jer se koje s neprijateljskih navalah, koje s druge kakve nesgode zametnuše njegdje i tako izgubiše. Najveću pak štetu tome nanese vatra, koja se bila 5. ožujka 1629. u trsatskom samostanu u gluho doba noći porodila, te sav samostan skupa s liepom i bogatom knjižnicom u pepeo pretvorila. Jedino spasiše nješto arkiva, papinskih poveljah i zakladnih pisamah. Tom prigodom ipak ostà sveta kućica sa sakristijom i svom crkvenom spravom netaknuta. Marljivi redovnici pomoćju dobročinacah dignu opet samostan i oskrbe knjižnicu, nu i ona znatno omalaksa a osobito medju godinami 1780. i 1810., kad se neugodna po ovu državu (za onda hrvatsko-primorsku zvanu) godila. Tom prigodom, da nespominjem kojekakovih važnih u jediucatom eksemplaru knjigah, izginuše mač i sulica, štono ih njeki od Frankopanah darovao. Osobito za sulicu žale; šiljak njen i pod njom polumjesec s grbom frankopanskim biaše dobro pozlaćen. Nu da predjemo opet na sv. kućicu.

Kako se radovao, kako li veselio hrvatski narod, što posjeduje neprocjenivo to blago, i kako oda svih obližnjih krajevah pobožan sviet amo hrlio, da svoju dobru Majku, kraljicu neba i zemlje, u pravoj njezinoj kućici počasti — a usuprot kako li mu žalost stegnula srdce, kako li potoke gorkih suzah prolievao, kako li uzdisao, kad mu najednoć (naime iza 3 godine i 7 mjesecih na 10. prosinca 1294., koj dan opet u subotu pade) svete ote kućice, do istine vrela mnogih milostih i dobarah nestane: to se može samo ćutiti a ne dostojno opisati. A zašto ode? pitat ćeš tko; možebit joj se kršan taj kraj nesljubi ili što drugo? — E onomu, koj svime blago i ugodno upravlja, svidi se tako; jer tko zna, što on misli, i tko njemu svjetuje? (k Rimlj. 11.) On čini, što ga je volja toliš u nebeskih kriepostih koliš u zemaljskih stanovnicih, i da li je tko, koj bi se usudio njegovu prstu protiviti i pitati ga: zašto si učinio? (Dan. 4, 32.) Nu vendar pobožno misle, da providnost božja neizabra stalno mjesto svojoj kućici na Trsatu, već samo da htjede narodu hrvatskomu kano za vjekovitu uspomenu dati utočište i poblaženiti ovaj kraj njome, pak ju onda u priličniji i ugodniji premjestiti.

Blage uspomene grof Nikola III. Frankopan, za onda hrvatski ban i gospodar Trsata, da bi sebe i svoj pobožni puk utješio, dade na tragovih uprav upravce onakovu kapelicu sagraditi, te u mramor uzidan s polja iste talijanštinom usjeći: „Venne la Casa della Beata Vergine da Nazareth a Tersatto l' anno 1291 alli 10 Maggio: e si parti alli 10 Decembre 1294." A Vrban V. papa, pošto bi ga Frankopani molili, poslà 1367. sliku preblažene Djevice, koju sv. Luka na čedrovini izreže i naslika. Puk ju što većom pobožnosti i počitovanjem primi i u kapelicu na oltar namjesti, gdje ju još sada pobožnici časte. Kolika li su se ovdje čudesa itd. tvorila! Paškoni nam ih do petdeset navodi, a još jedanput toliko čudnovitih i divnih činah i preko osamdeset drugih zamjernih izkazanjah i znamenjah. A i svaki, koj samo malko zaviri u ovdješnju crkvu, može se o tom s onih slikah, ladjicah, duplierah i drugih zavjetah uvjeriti. Budi mi vendar dozvoljeno o jednom skorih godinah sbilom se divnom dobročinstvu progovoriti. Porodi se njekomu Prusu, koj je u Trstu u njekoj tvornici, gdje se željezo priugotavlja, majstrovao, jedinac. Za malo stanu ga boljeti oči i bol se na toliš umnoži, da je napokon i sasvim osliepio. Kolika li to biaše žalost po roditelje, svaki sám najbolje ćuti i zna. Roditelji čuvši pripoviedati o čudotvornoj Majci božjoj trsatskoj, zagovore se s djetetom u njezinu kućicu doći i taj pred njezinom slikom svoju pobožnost ovršiti te joj se preporučiti, da bi ih utješila i pomilovala. Došavši na Trsat, pak valje u crkvu. Tek što udju u kapelicu preblažene, al eto ti, divi se, prsta božjega: jedinac im najednoć sasvim zdravih očiuh gleda, kanda nikad ni nije znao za kakvu bol i sljepotu. O! kolika radost po roditelje, koji, da bi se što zahvalnije izkazali prama preblaženoj, obećaju za tu velu blagodat njojzi podariti jedno propelo. Propelo ovo učini otac sam; vrlo je ukusno. Krajci su mu posrebratim mjedom obaviti i na cifrašak izašli, slika propetoga od posrebratoga mjeda, a više nje nadpis a pod njom lubanja od pozlaćenoga mjeda. U ostalom je od ebanovine, a veličine je čovječje. Izpod sredine čitaš na pozlaćenoj pločici:

„Per un Voto fatto dal Maestro Fonditore
Carlo Jachlick,
Anno 1855."

Kako razumjeh, Tršćani su ga htjeli, kad je dogotovio to razpelo, kupiti, nu on će im, da se zavjet nesmije oduzeti, pa da se izpod 700 for. sr. nebi ni mašio takova djela, premda, kako vele, ovaj nebi ni podpunih 500 for. sr. stojao. Pored svega toga, što se naručan i na oko lagahan vidi, teži do 45 funtih.

Nuder da još nješto spomenem, kako postadoše crkva i samostan. Pobožni grof Nikola III. Frankopan, pošto bi, kako rekoh, upravce onakvu kućicu dao sagraditi, mišljaše, pače zavjetovà se do nje crkvu i uz ovu samostan podići, nu prepriečen bojevi pa i skorom smrtju zatečen morao je ponieti blagu tu misao i zavjet na onaj sviet, izručiv vendar svojim nasljednikom, da to izvrše. Što zbilja i učinì tek g. 1453. Martin II. Frankopan, pošto su mirnija vremena nastala, dobiv prije od za onda crkvom Isukrstovom vladajućega pape Nikole V. dopuštenje, koje počima: „Exigit devotionis tuae probata sinceritas, ut votum per quondam Nicolaum Patrem tuum, dum vixit, factum adimpleatur.“

Još mi je navesti koj toj dokaz, da je kućica, što ju dan danas u Lovretu časte, prava kućica Marijina, i da je na Trsatu bila.

„Christiane hospes! qui pietatis votique causa huc advenisti: Sacram Lauretanam Domum vides Divinis Mysteriis et miraculorum gloria toto Orbe terrarum venerabilem. Hic Sanctissima Dei Genitrix Maria in lucem edita. Hic ab Angelo salutata Hic aeternum Dei Verbum Caro factum est. Hanc Angeli primum e Palaestina in Illyricum advexere ad Tersactum oppidum anno salutis 1291. Nicolao II. summo Pontifice“ etc. Inscriptio marmor. ins. domo Lauret. hodiedum visibilis.

Vriedno je jošte navesti rieči Julija II. pape, koj u pečatnici vrhu lovretanske kućice medju ostalimi veli, kako sliedi: „Nos attendentes, quod in Ecclesia de Lauretho, non solum est Camera sive Thalamus, ubi ipsa Beata Virgo concepta, ubi educata, ubi ab Angelo salutata, Salvatorem saeculorum Virgo concepit, lactavit et educavit. Ubi, quando de hoc saeculo nequam ad sublimia assumpta extitit, orando quiescebat. Quamque Apostoli Sancti primam Ecclesiam in honorem Dei, et ejusdem Beatae Mariae consecrarunt. Ubi prima Missa celebrata fuit. Ex Nazareth, Angelicis manibus, ad partes Sclavoniae *) ad locum Flumen nuncupatum primo portatam, inde per eosdem Angelos ad nemus Laurethae Mulieris“ etc. U Paškonia Triumph. cor. Virg. Ters. pag. 34.

Dne 10. svibnja t. g. oslužavasmo dan, u kojem bude sveta kućica preblažene Djevice prije 567. god. amo donešena. Pobožne se svjetine toliko sišlo i to iz svakoga stališa i obojega spola, da svečanoj misi, koju je presvietli g. biskup krčki J. Vitezić uz podvorbu petorice svećenikah i više redovnikah služio, nije mogla ni sva u crkvi prisutstvovati. Propovjed u hrvatskom jeziku držao je ovdješnji mnogoč. otac vikar, razloživ u njoj, kako je sveta kućica bl. Djevice amo donešena, kako imamo Mariju štovati, k njoj se uticati i napokon njezine krieposti nasljedovati. Ob ovom blagdanu izpovjedilo se i pričestilo ovdje do 400 dušah. — Ob desetoj uri pako započesmo u trsatskoj župnoj crkvi sv. Jurja križevske obhode, i dodjosmo pjevajuć litanije u crkvu Majke Božje, gdje je gosp. župnik pjevao hrvatsku svetu misu, kojoj je takodjer mložtvo svieta prisutstvovalo; isto tako biaše sutra i prekosutra. Crkvu trsatske Majke Božje naročito ide ta hvala, što se u njoj uzdržalo grgursko pjevanje, samo bi željeti bilo, da se uzvišeno to pjevanje nesamo uzdrži, no i više svojoj izvornosti i jedrosti, oda šta se prilično odaljilo, primiče. Jedino, što se mnogomu ovdje neljubi, jesu latinske litanije. Gdje je svjetina navikla na „Gospodin s vami“ i „S duhom tvojim,“ pak onda na „Štivenje epistole blaženoga“ itd. i na „Naslidovanje svetoga evangjelja po itd.“ i gdje sám puk i onako sačinjava pjevanje litanijah, tuj se mnogomu nedosliedno čini nerazumljivim puku jezikom iste pjevati. Kad bi se dakle u hrvatskom jeziku i ovdje litanije uvele, to bi tim samo pobožnost i odanost veća prama svetim stvarim u puku rasla. To nam opet sám puk svjedoči; jer da ti je samo slušati, kako milongodno pjeva n. p. od prišastja gospodnjega pa do bogojavljenja pod mašom i iza večernice. A srdce ti se reć bi topi od radosti i veselja, što ga ćutiš, kad ti ovaj puk skupiv se pred božji grobak od 8 pak ća do 10 urah ua večer neprestano pjeva. Ovkrat pjeva pjesme od blažene Gospe i od pokore. Kad zapjevaju na koru pokornu pjesmu: „Ja se kajem,“ „Prosti Bože,“ ili koju dru-

*) Latinsko ime Illyricum i s ovim istovjetna: Slavonia, Slovenia itd. veliku igru igraju u nas, i mučno im je svagda u slovjenštini pravo značenje dati. Što se mene kasa, mislim, uzevši u najužjem znamenovanju, da su naši stari pisci, po imenu Bjelostenec, Bella i Stulli dosta dobro te izraze razumjeli, zamjenjujuć ih vazda u slovjenštini pravim imenom „harvacki“ oli ovomu istorječnim „slovinski, slovenski“ (u najužjem smislu). Pa i naši stari nisu nikad u slovjenštini narod, što ima pravo na sbor sv. Jerolima u Rimu, inače zvali no Slovince oli Slovence i slovinski oli slovenski narod (jezik), a znamo, da se iz tih Slovinacah oli Slovenacah izključuje kranjsko-štirski narod. Odakle tadaj kranjsko-štirskomu narodu to navuci-ime kano posebno? tà on se i onako, osim ono malo slovjenskih Štiracah, od starine zove Karni, Krajni, Kranjci, pa zašto da bi sada samo njekomu za volju svoje staro i liepo ime ostavio? Nebi li nam htjeli o tom obširnije što vještiji povjedati? a osobito jer stoji, da narod bez narodnoga imena jest tielo bez glave, bez duše. A da osobito u sadanje kritičko doba, kad se i svako slovce na rešeto, pače na sito stavlja, takova obćenita imena i mnogo smutnje radjaju i obstojati nemogu, izučismo jur i sa žalostju doživismo.

gu, tad sav puk, što je dosad u crkvi stajao ili sjedio (ovdje puk, kad mu dovolji stajati ili klečati, baš na prostonarodnu sjede, to jest gdje i stoji), pane na koljena ter uprav ozbiljno ganjivo pjeva. Imenito mu je za ovkrat obljubljena pjesma: „Puce moj ca ucinih tebi, ali u cem ozalostih tebe, odgovori meni.“ Sastoji od 19 kiticah. I puku nije dosta, da ju jedanput prepjeva, već ju opetuje. Nasladjujuć se takim milim hrvatskim pjevanjem, iznenadke mi pade na um, kako u mome rodnome mjestu Varaždinu pri misijskom križu na ospomenu misijah njemačkih Štirkinje svake subote i nedjelje pod veče kranjski pjevaju; a hrvatski? Nebi li se mogla onakva liepa večernja pobožnost na uspomenu misijah uvesti za naš puki u Varaždinu, kao što je to i u glavnom gradu Hrvatske učinjeno? Tvrdu nadu gojim, da će se s ljetošnjih hrvatskih sv. misijah, štono su u Varaždinu obdržavane, ako ne ove uvesti, barem ono urediti.

Iv. Kr. Lončarić, franciškan.

Negovori o onom što nerazumiješ.

Jednom vozio se svećenik i dva vojnička častnika u istom poštarskom povozu. Častnici, kako to višeput biva u te i ine gospode, stanu svakojake šale sbijati o vjeri. Očito se vidjelo, da im taj razgovor na ugodnu zabavu služi, u koj su miešali svakojake dosjetke, metuć i pletuć bez kraja i konca. Svećenik sluša sve to posve strpljivo, neporičuć da bi slovcem. No kasnije, kada se častnici do volje nagovoriše, povede on rieč o vojničkih stvarih, te stade o njih toli nespretno i neupulno besjediti, da su častnici udarili grohotom se smijat.

— Moja gospodo! reče tada duhovnik, upravo takovi razgovori biahu vaši o vjeri; htio sam Vam samo pokazati, kako to izpada smiešno, kada tko govori o stvarih, kojih ili nerazumije, ili ih samo jednostrano i površno znade.

Častnici umukoše zastidjeni, jerbo na to ništa odgovorit neumješe, te ostatkom putovanju biahu oprezniji u razgovorih.

Tako možeš često čuti, kako se ljudi upuštaju u razgovore to o vjeri, to o drugih stvarih, pa ih na učenjačku udešenim licem rešetaju, razsudjuju i osudjuju, a kad ih uzmeš malo bolje na oko, opaziš odmah, da su to neznalice, koje o tih stvarih manje znadu, nego mnogi prostak, koga kano sirova i glupa takova gospoda rado preziru.

Dopis.

J. B. Iz Zagorja. Ako ikoja strana naše domovine a to zaisto Zagorje može se ponositi, da mu je puk u pobožnosti te izvršavanju crkvenih zapovjedih ostao u stopah svojih bogoljubnih predjah. Mnogi inostranci videći bezprikorno ponašanje u crkvah i bogoljubnost toga puka, pohvalno višeput spomenuše ove krieposti, koje u sadanje žalibože pokvareno doba i puku i njegovim duhovnim pastirom na čast služe.

Ima ipak jedna stvar, koja već od dulje vremena obstoji i svetinju naših krasnih crkvenih obredah povriedja, te bi se ili urediti, ili dokinuti morala, jer niti Bogu na slavu, niti puku na korist neslužі, i koja, koliko mi je poznato, jedino ili ponajviše u Zagorju postoji, — razumijem po tom vojničko bubnjanje kod obhodah (procesijah).

Navada je ovdje, da svakom prigodom, kada se u susjednoj župi obslužuje kakova svečanost, iz obližnjih župah tako nazvani *križari*, koji zastave i propelo nose, prvi sé na put spreme k onoj crkvi, kod koje će ta crkvena svečanost biti, a njim na čelu mora vazda iti bubnjar. Bubnjar taj držan je križarom, čim iz župne svoje crkve krenu, ma i dva sata daleko hoda imali, čitavo vrieme bubnjati i svakovrstne bubnjarske promjene izvoditi, dok na mjesto nedodju. Kada se pako obhod u red stavi da podje u crkvu, to imaš još kamo više slušati; jer onda ti se svih susjednih župah bubnjari na čelo obhoda stave, te do zla boga lupaju po bubnjevih, dok sav obhod u crkvu stupi. Pitam svakoga, je-li takova lupa kod obhoda, gdje se litanije i pobožne pjesni pjevaju, čovjeka na pobožnost ganuti može? ili pako nemora-li čovjeka, koj bi i htio Bogu u molitvah i pjesmih hvalu i čast dati, takovo svetinji sasvim neodgovarajuće bubnjanje smućivati? Niti neću obširnije napominjati, kako puk nehotice u svojoj prostoti, slušajući bučnu kakvu bubnjarsku popultnicu, za vrieme i zaboravi na pjesme i molitve.

Akoprem je već ovo velika zloraba, neka bi jošte bilo; ali sada stoprv dolazi ono, što je kamo gore i punim pravom mnogomu na smutnju služi. Po svršenoj službi božjoj dobiju križari od mjestnoga župnika uslied stare pogodbe ili samo običaja koju čašu vina za trud. Kada je svaki svoju pristojbu potrošio, malo mu krv uzkipila i, štono rieč, grlo se razdražilo, zato ciela ova družba otidje u mjestnu krčmu, da tamo nadopuni ono, što jošte manjka, pa onda tek ovi momci ponapiti podju u crkvu po svoje zastave, propelo i bubanj, da sve opet kući odnesu. Sada da ti je vidjeti, čuo bi štropot i lupu bubnja, kakove valjda jošte čuo nisi: čitavim putem k domu samo se nemilice buba i lupa u bubanj. Ali put je do kuće dalek, dan je vruć, naši križari hoće od žedje da poginu; šta dakle? Oni ni pet ni šest, već došavši do prve krčme naslone zastave na krov, pro-

pelo na ulična vrata licem prama putu, bubanj do njega — a družba u kuću, pa pij, dok se može i nemože. Dok se vesela momčad vinskom kapljicom kriepi, dogodi se mnogo putah, da ili vjetar puhne, ili da dodje kruleć štetinasta koja životinja, pa provali ili razpelo ili barjak, što sve ostane ležat, dok se naši križari dignu i nesigurnih noguh dalje svoj put nastave, u sumrak onda s kakovim maržom i punom glavom u svoje župno mjesto i crkvu unidju, te tako dan i svoj posao dovrše. — Neka nitko nemisli, da je to pretjerano, ili da se to samo kadšto dogadja; to biva obično s malo kojom iznimkom, jer je to stara navada, koja je u Zagorju već od davna mah preotela.

S toga neću, mislim, pogriešiti, ako izjavim želju, da se od dotične strane o istini ovih riečih povede iztraga, i ako se pronadje da je tako, da se nepristojnost ova ili uredi ili ukine. Po mom mnienju bilo bi možebiti najshodnije, da se svako raznašanje zastavah od župe do župe ukine, a bubnju, kano stvari, koja k crkvi nespada, kod obhodah učini konac; mjesto toga pako imala bi ona crkva, kod koje se svečanost ovršuje, za vrieme, dok traju obhodi, inostranim župljanom svoje barjake odstupiti, čim bi se prostim načinom i neumjestnom bubnjanju i prikornom ponašanju križarah jednim mahom doskočilo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na prvi duhovski blagdan u prošlu nedjelju služio je u prvostolnoj crkvi uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup svetačnu misu, kojoj je silno množtvo svieta iz grada i obližnjih župah pribivalo. Na koru pod službom Božjom pjevahu novu misu g. Vinářa, u Zagrebu od njekle živućega glasbenoga umjetnika. Poslie propovjedi počeo je uzoriti kardinal dieliti svetotajstvo krizme (berme), te je radi množtva to svetotajstvo primiti želećih tim velepastirskim poslom bio zabavljen preko jedne ure poslie podne. U tri ure služio je visokočastni nadpastir glavom večernicu. — Sutradan u duhovski ponedjeljak dielio je došavšim viernim svetotajstvo krizme presvietli gospodin posvećeni biskup i velepredstavnik zagrebački Ivan Kralj.

— U predposljednjem broju priobćenu kratku viest o uvedenoj na čast i slavu Bogorodice u Zagrebu svibanjskoj pobožnosti, valja nam danas tim dopuniti i izpraviti, da se ista pobožnost i u ovdješnjoj crkvi milosrdnih sestarah svaki dan obdržava, pače da je već prošle godine u njoj uvedena.

— Prijateljem i mnogobrojnim članom i po našoj domovini razprostranjene bratovštine *sv. djetinstva* bit će milo, ako ih izviestimo o cjelokupnom stanju te po svietu razgranjene čovjekoljubne družbe. To stanje najbolje nam stavljaju pred oči cjelokupni računi izdani nedavna za godinu 1857., iz kojih se vidi, da je od te bratovštine prošle godine unišlo 1,037,691 frank. Djelovanje bratovštine razprostire se kroz 46 apoštolskih vikarijatah i misijah. Iste je godine nastojanjem i troškom bratovštine 324,826 djece pokršteno, a 5,510 kupljeno, od kojih je 208,924 pomrlo a 2560 se odgojava.

— Za požarom postradaloga bedeničkoga župnika primilo je uredničtvo od presvietloga gospodina posvećenoga biskupa i priora vranskoga, *Ivana Kralja*, 30 for. sr., a od g. *Roka Vučevca*, duhov. pomoćnika u Sesji, 5 for. sr.

— Onomadne vratio se je iz Rieke velečast. g. predstojnik milosrdnih sestarah države hrvatsko-slavonske, kamo je bio pošao, da se s gradskimi zastupnici posavjetuje o tamošnjoj bolnici i s njom skopčanimi zavodi, koje grad odluči predati upravi naših milosrdnicah. Stvar je ta tako uredjena, da će tamošnju bolnicu i s njom skopčanu gradsku ubožnicu, radjaonicu, nahodnicu (Findelhaus), pjestovnicu i ludnicu milosrdne sestre preuzeti s 1. mjeseca studenoga t. g., u koje će ime tamo otići odavle šestnaest milosrdnicah.

— U posljednjem broju „Nevena" rešeta njetko Skarićev prevod sv. pisma, prigovarajući mu sve ono, što mu je i u našem listu jurve spočitano u osebnom članku u obće, a na pose u jednom dopisu iz Beča. Izbrojiv Nevenov rešetar poimence više debelih pogrešakah toga prevoda, kaže: „Kao što Vas mrzi čitat, a ono i nas mrzi kudit; jedino to velimo, da je ovakov prievod sv. pisma u našem jeziku književna nagrda; a budući ova knjiga ima biti najveća od svih dojakošnjih, dosliedno je dakle to nagrda najveća. — Doista ima u ova 4 snopića mnogo liepoga biserja, ali je tako sakriveno (skvarenim i neizpravnim jezikom), da se nevidi. G. Sk. će nam i mora nam oprostiti, što mi tako govorimo kako i što mislimo; — dotični glavari morali bi nastojati okol toga, da se ovo gorostasno djelo izpravi."

Navodimo ove rieči, da naši čitatelji vide, kako i drugi o tom prevodu misle; najviše ih pak navodimo radi posljednje opazke, koja se naših visokočastnih crkvenih glavarah tiče. Imamo naime o tom reći, da dotični glavari sbilja nastoje oko toga, da se taj prevod sv. pisma tako izpravi, da ga neće prema njegovu jeziku samo njeka sela u Dalmaciji (kako veli pretresalac u Nevenu), već našinci i po drugih stranah naše domovine rabit moći. Znamo iz dostavjernoga vrela, da je jedan od tih naših glavarah, naime preuzvišeni gospodin biskup djakovački Jos. Juraj Strossmayer, bivši nedavna u Beču gosp. prevodilca u glavu liepo nagovarao, da svoj prevod izpravi ili izpravit dade, pa mu

je jošte u to ime obećao i nudio svaku pomoć i velikodušnu podporu. Ako dakle Skarićev prevod sv. pisma ostane na staru neizpravljen, neka svatko znade, tko je tomu kriv. —

Iz Beča. U 256 gimnazijah, što ih ima u carevini austrijskoj, biaše prošle godine 89 ravnateljah svjetovnoga, a 182 duhovnoga stanja. U istih gimnazijah naučaše 1520 učiteljah svjetovnjakah i 1494 učitelja duhovnika. Učenikah biaše na broju 50,195. Prema prvašnjoj godini biaše ih više 1879. Od pomenutih 256 gimnazijah spada ih 156 u vrst višijih gimnazijah. U cieloj carevini dolazi odsjekom na 712 žiteljah po jedan učenik, a godine 1856. brojio se na 718 žiteljah po jedan učenik. Na pose u lombardo-mletačkoj kraljevini zapada na 379 stanovnikah 1 učenik, a u vojničkoj granici na 2434 : 1. Po vjeri: u katolikah rimskoga obreda dolazi jedan gimnazijski učenik na 667 dušah; u katolikah grčkoga okreda 1 : 1327; u sljedbenikah grčke nesjedinjene crkve 1 : 1869; u evangelikah 1 : 523; u reformiracah 1 : 577; u židovah 1 : 423. — U 89 gimnazijah predavani su nauci samo njemačkim, na 68 samo talijanskim, u 54 njemačkim i jošte kojim drugim zemaljskim, a u 45 magjarskim jezikom. —

Iz Celovca. „Slov. Prijatel“ pripovieda sljedećim načinom tamošnju sgodu, koju su i ostale novine pokradenu već doniele: Dne 29. travnja t. g. u večer zavukla se njeka po čitavom gradu zloglasna udova u glavnu župnu crkvu, i dala se u nju zatvoriti. Po noći porobi preliepu sliku Marije sedam žalostih, što je na jednom pobočnom oltaru, svih dragocjenostih. Isto tako ostala tri pobočna oltara odkrije, biele oltarnike uzme, a oltare opet brižljivo zagrne. Napokon s njekoga kipa, što predstavlja Isusa, srebrnu veržicu (lančić), što je Spasitelju oko vrata na prsih visjela, tolikom silom povuče, da se prekinula na tri komada. Cielu noć imala je tim posla: „već je svitat počelo, kako sam svoje djelo dokončala“ — reče sama. Nješto oplienjenih stvarih sakrije u njedra, a druge naniza na vrpcu i objesi oko bokuh. Dovršiv djelo sjedne u malu izpovjedaonicu naproti oplienjenoj prilici žalostne Majke božje; hoće da moli, pa, kako sama veljaše, nemože. Ona pripovieda, da je zatim najednoč u crkvi tako strašno lupilo, kao da bi bio tko svom silom kakovimi vrati zatresnuo; na to ju strah i groza tako preuze, da se je u izpovjedaonicu srušila. Noge joj tako onemogoše i pretrnuše, da se odići i stati nikako nemogaše. — Istom poslie osme ure u jutro nadjoše ju na tom mjestu svu skljačenu. Kako crkvenjak dodje, zamoli ga za ime božje, da ju ukloni s toga užasnoga mjesta. Ljudi su ju odvukli, oduzeli joj ugrabljene stvari i odnieli u bolnicu, gdje je za 8—9 danah ozdravila, i već predana dotičnom sudu. — Kako se je sve to dogodilo? pitaju se ljudi. Čini nam se, pridaje gori pomenuti list, da je tu prst božji.

Pada nam ovdje na um drugi slučaj kažnenoga Bogu mrzkoga svetogrdja, što se je ljetos na 3. travnja dogodio kod nas u *Kostajnici.* Taj dan biaše velika subota, pa je prije večera na slavu uzkrsnuvšega Spasitelja izvan crkve obilazio obhod. Nedaleko odtud sjedjaše pred kućom kovač — sljedbenik iztočne nesjedinjene crkve, komu izadje sin iz kuće, uputiv se da gleda obhod. Videć to otac reče mu: „Što si izašo gledat taj lopar (lopata, kojom se meće kruh u peć)?“ — tim imenom naznači monštranciju. U isti tren pade mu kaplja po svoj lievoj strani, i nakon mnogo muke i velike boli dne 16. istoga mjeseca premine svim na opomenu, da svetinje štovati valja.

Iz Trsta. Austrijski hodočastnici sretno su se vratili iz Svete zemlje u svoju domovinu; povratno putovanje trajaše od 13. do 25. travnja, kada u tršćansku luku sretno i u dobrom zdravlju doploviše. U Jeruzalemu bavili su se putnici od nedjelje cvietnice do podne na uzkrs; poslie podne krenuše u Jeriko, sutradan k Jordanu i mrtvom moru, gdje prenoćiše. Tamo na jordanskoj obali služena je sv. misa. U utorak dodjoše u Betlem, u sriedu k sv. Ivana krst., a u četvrtak vratiše se opet u Jeruzalem, gdje ostavši do podne u petak oprostiše se s gostoljubivimi Franciškani, i krenuše put zavičaja kroz Nazaret, goru Tabor, Kaiffu i Jaffu.

Iz Monakova. Glavne osobe, što udioničtvuju u izdavanju jednom i od nas spomenutih, te od sv. stolice osudjenih spisah: Mittheilungen seliger Geister itd. Mariju Kahlhammerovu, Josipa Friedricha i željeznara I. Schweykarta izobćio je iz crkve monakovski nadbiskupski ured, pošto svim opomenam duhovnih vlastih nepodje za rukom ove ljude skloniti, da se svoga dosadanjega sljepila okane.

Iz Pruske. U Pruskoj pomnožavaju se na više stranah slučaji, gdje protestantski duhovnici neće da vjenčaju ljude, koji su prvašnju svoju ženitbu razpitat dali, pa hoće da se s drugom ženom vjenčaju ili da razdružene žene za drugoga muža podju. Biaše to najviše u pomoranskoj, saksonskoj i ponješto u braniborskoj pokrajini, gdje su se duhovnici ustručavali udieliti crkveni blagoslov zakonito dozvoljenim drugim ženitbam za života razpitanih prvašnjih suprugah. Sada pišu, a stranom se i tuže njeke novine, da se to ustezanje vjenčanja stranom s dopuštenjem, a stranom i nalogom konsistorijah sve to više uvadja i po ostalih pokrajinah.

Iz Rima. Ugovaranje sv. stolice s Badenskom daleko je već uspjelo, te se već primaklo koncu. Samo jošte valja razpraviti i urediti pitanje o nadležnosti katoličkih župnih patronatah. Badenska vlada poslala je svomu poslaniku na ovo pitanje spadajuće službene spise, pa se nadaju u Rimu, da će se najdalje za tri mjeseca konkordat napokon ugovoriti.

Iz Švajcarske. U ovoj zemlji republikanske slobode ide kojekako. U Argovi zaključiše radikalci, kojim je na čelu njeki Keller, da se svaki kat. župnik, koj bi se uztezao mješovite ženitbe, i prije zadobljenoga crkvenoga odpusta, oglasiti, ima kazniti, koliko god put se uzprotivi, globom od 50 fr., čim bi župnik samo za jedan slučaj kroz godinu 2600 frankah platit morao. Basilejski biskup ogradio se je proti ovoj odluci, očitovav, da kat. župnik tek onda mješovitu ženitbu oglasiti smije, kada je za ovu podieljena dišpensacija. Medjutim rieči biskupove neuzprudiše ništa. Prvi, koj je pao pod ovu globu, jest kirchdorfski župnik, starac komu ima 70 godinah; a njegovi župljani, čim su doznali za slučaj, sabrali su medju sobom od svoje volje novce i 50 fr. položili mjesto svoga miloga im župnika.

Iz Englezke. U katoličku crkvu prestupiše u najnovije doba Rev. Robert Wilson, magister iz Brightona, prije toga tajnik učilišta u Shornhamu, i Rev. Hubert Burgh, bakalar učilišta presv. Trojice u Dublinu, prije duhovnik u krimskom ratu, i tek nedavna izabran za bojnoga duhovnika englezke vojske. On je sin dublinskoga dra. bogoslovja W. Burgha, koj je poznat kao pisac njekoliko protestantskih bogoslovnih razpravah.

Iz Madrita. Španjolska je vlada ustanovila, da će se dobra nesamo jošte postojećih ženskih samostanah, već i od davna ukinutih mužkih samostanah crkvi dosuidt., a uz to platit će država crkvi u ime odštete za razprodana njena dobra 4,029,636,259 realah.

Iz otoka Malte. Prije više mjesecih podnielo je gotovo ciglo katoličko pučanstvo ovoga otoka londonskoj vladi molbenicu, ištući za svoje duhovnike pravo, da mogu u upravno vieće izabrani biti: sigurno pametno i pravedno zahtievanje. Iz Londona dodje riešenje, kojim se molba naprečac odbija. Evo opet dokaza, kako se u Englezkoj ravnopravnosti vjeroizpovjedih, koju njeki ljudi rado u zviezde kuju, u istinu drže, kada ju napram katolikom činom pokazati valja. — Jošte ćemo napomenuti drugi slučaj, koj se tiče prehvaljene Albionove gostoljubnosti napram svim inostrancem bez razlike stanja, vjere i naroda. Otac Sapessi, iz družbe Isusove, probaviv dugo vremena na Malti, vratio se je nedavna opet na otok iz Rima, kamo je u crkvenih poslovih otišao bio. No vlada zabrani mu nesamo bavit se, nego i izkrcat se na otok, te se morade u isti čas ukrcat za Civita vecchiu — i opet drugi dokaz za nješto, što su već mnogi opazili, da naime pravdoljubje, za kojega obćenite zastupnike hoće Englezi da ih svi držimo, ima u njih dvovrstnu mjeru. — O posljednjem slučaju povela se je rieč i u parlamentu jošte za pr-vašnjega ministarstva. U dolnjoj sabornici zapitao je Bowyer naselbinskoga ministra: je-li istina, da je otcu Sapessiu, koj se na kratko vrieme iz Malte u Rim bio udaljio, kod povratka uzkraćeno izkrcanje? i da li je isti na vladnom brodu silimice poslan natrag u Talijansku? Gosp. Labouchere odgovori, da je istina; otac Sapessi, svećenik iz Talijanske, da je nastojao poticati na nezadovoljstvo i nemir proti tamošnjem katoličkom biskupu; zapovjednik u Malti kao i u Gibraltaru ima pravo svakoga inostranca priekim putem odpraviti iz naseobine. — Bog znade, jeda-li je tom biskupu išta poznato o tih nemirih, i jeda-li se on radi toga komu pritužio?

Iz Jerusalema. Domaća kapela u austrijskoj kući za putnike dotle je sagradjena, da se je dne 31. ožujka mogao položiti posljednji kamen nad oltarom. Kolonjski kanonik Strauss ovršio je tom prigodom crkvene obrede u pritomnosti svih ovdje tada boravećih austrijskih putnikah, po imenu grofa Lamberga, grofice Dietrichsteinove i inih. Svi prisutni uzkliknuše po svršenoj svetačnosti do tri puta: živilo nj. c. k. apošt. veličanstvo car Franjo Josip!

Iz Azije. Medju carom anamskim i njegovim lenarom (feudarom) kraljem kambodžkim porodila se zavada, što ovaj posljednji neće da se pokori zapovjedi svoga lenika, da naime progoni katoličku crkvu u svojoj kraljevini. Car je s toga svrgnuo kralja s prestolja, a ovaj se sprema na oružan odpor, pa će tako naskoro ta razmirica buknut u krvavo neprijateljstvo. — Kralj kambodžki izdao je naredbu, kojom dopušta, da se u njegovih pokrajinah slobodno gradi više katoličkih crkvah „na zahvalnost za usluge, što mu ih izkažuju kršćani, dočim mu pučanstvo naukom i primjerom upućuju na ćudoredan život, pa korisne znanosti i umjetnosti razprostiru po zemlji.“

* Za sbirku najslavnijih slavenskih spisateljah i pjesnikah, izmedju kojih je najprije nedavna izašlo dobro pogodjeno poprsje ***Jos. Jungmanna***, sgotovljeno je prije kratka krasno poprsje našega pjesnika ***Ivana Gundulića*** u štukaturskoj tvornici g. Pelegrini-a u Pragu. Treće poprsje predstavljat će slavnoga pjesnika „Slavy deery,“ pokojnoga ***Jána Kollára.***

* General Zuloaga, privremeni predsjednik meksikanske republike, upravio je na sv. otca s počitanjem pisanu poslanicu, u kojoj izjavlja živahnu želju, da se opet ponovi sa sv. stolicom prekinuti diplomatički savez.

* G. Mageure-u, irskom zastupniku u dolnjoj englezkoj sabornici, koj je nedavna izdao vrlo i na njemački jezik već prevedeno djelo o Rimu, njegovih vladarih i zavodih, poslao je za to sv. otac red sv. Grgura s prijaznim pismom.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 22. U ČETVRTAK 3. LIPNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za ose predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O Josipovu snu. *)

U prvoj knjizi evangjelja ¹) nalazimo san sv. Josipa, Marijina zaručnika. U tom oddjelu je pisano: da se je Josipu u snu pokazao angjeo, koj mu naviesti božju volju. I u snu dakle Svemogući može očitovati čovjeku svoju volju. To se nedopada njekim današnjim nadri-mudracem; toga radi nastoje svom svojom mudrulijom rieči preokretati, na svoj kalup natezati i kovati na svojem nakovanju i to po svojoj volji; niti se nemogu zasititi svojom pogačom, nego ju komadaju i od praga do praga skitajućim se gladnim katolikom bacaju, da ih uvedu u labirint spletak, da ih kao pile upletu u kučine, i tim načinom kao orli da se veselo i porugljivo mogu vrhu njih nadletavati, u svoje pandje ih hvatati, razdirati i najposlie ubijati. — U snu dakle vidio je Josip angjela. Kako ti prenapeti mudraci na kršćansku vjeru glede ovoga članka napadaju, neću ni napominjati, jer je svakomu bogoslovu dobro poznato.

Možebiti da će tko reći: „Mi to jur znamo, nije dakle potrebito jednu kozu derati." — Nedvoumim štovani čitatelju! da znaš, što je Josip sanjao; ali to si crpio iz tudjih knjig, kao diete u dojke nisi se materinim nego tudjim gojio mliekom. Netreba li i nam na ovom polju krčiti, orati, drljati, sijati i zalievati, ako želimo žeti i plod u hambare spraviti? Neželi li seljak, koj si novcem nemože dobaviti duševne hrane, takodjer nješto više čuti i znati, nego što je čuo i naučio u učioni? Zato baš trči i hiti k tebi, kao žedan k studencu, da mu ugasiš duševnu žedju tvojim milim i ljubkim naukom ili katoličkim časopisom. — Prije nego začnem stvar opisivati, napominjem, da, ako napišem štogod nespretna, neugladjena i nepovoljna, pripišite mojemu dosta obtršenomu poslovanju; što će se pak slagati sa svakom ugladjenostju i učenostju, to nije moje no tudje, samo u materinskom jeziku rečeno i za naše stanje primjerno skrojeno, prilagodjeno i odjeveno, ter reći mogu: quod inveni, teneo, quod didici, doceo, quod a patribus accepi, hoc vobis trado.

Da cielu ovu stranu prvoga poglavja ²) protumačim bistrije i razumljivije, razdielio sam svoj posao na više strán.

I. Njeke spisateljeve rieči.

1. Stranka evagjelja, koju naumih protumačiti, počima od redka 18. a svršuje se redkom 25. i ovako glasi: „r. 18. Isusovo pako porodjenje ovako biaše: Kada je jur zaručena bila Marija njegova majka Josipu, prije nego je dovedena u zaručnikovu kuću, imala je u utrobi po svetom Duhu. r. 19. Josip pako njezin muž, buduć pravedan i nehotjaše je kazniti očito: hotjaše ju tajno odpustiti. r. 20. Ovako mislećemu pokazà se u snu angjeo Gospodnji govoreć: Josipe sine Davidov, neboj se Mariju tvoju ženu uzeti, jer što je u njoj rodjeno, to je po svetom Duhu. r. 21. Rodit će sina: i zvat ćeš ime njegovo Isus, on će bo osloboditi svoj puk od njegovih grieliov. r. 22. Ovo se je pako dogodilo, da se podpuni, što je Gospodin po proroku rekao: r. 23. Evo će Djevica imati u utrobi i roditi sina: i zvati ćeju njegovo ime emmanuel, što će reći Bog s nami. r. 24. Probudiv se Josip iza sna, učini kako mu zapovjedì angjeo Gospodnji i doveo je svoju zaručnicu u svoju kuću. r 25. Ali je nije spoznao, dok nije porodila svoga prvorodjenoga sina: i nazvao je njegovo ime Isus." Koje su angjelove a koje spisateljeve rieči, svaki lahko može naći i prosuditi.

2. Kamo spadaju rieči: „Isusovo pako porodjenje ovako biase," je li na pripoviedku, koju čitamo od redka 1—18., ili na ovu,

*) Prema naročitoj želji g. pisca ostavljamo mu kratke genitive višebroja, kako ih on piše, i kojimi znatan dio našega naroda govori. *Ured.*

¹) Mat. I 18—25.

²) Mat. I. 18—25.

koju čitamo od redka 18—25.? [1]) — Promatrajuć grčki pisano evangjelje imamo je sastaviti s prvom stranom; [2]) kao što učiniše Origene [3]) i Hieronim. [4]) Tad je smisao ovih rieči: Isusovo pako porodjenje biaše ovako, t. j. kako je od redka 1—18. rečeno. A tako zahtievaju grčke rieči ούτως i γαρ. Da bi se protezale gorerečene rieči na drugu stranu, sačinjavale bi njen predgovor, a ούτως = ovako bi značilo: ono što sliedi. Ούτως pako ovdje nemože znamenovati: ono što sliedi, nego ono: što je prije ούτως rečeno; jer γαρ=enim=pak na početku pripoviedke neima onakova znamena, kakov bi imao biti, kad bi se ούτως protezalo na: ono što sliedi; γαρ bo po svojoj naravi kaže razlog onoga, što je prije rečeno. Ako bi se dakle ούτως protezalo na sljedeće, onda je γαρ suvišno i bez ikakova znamenovanja; jer rieči: „Isusovo pako porodjenje ovako biaše,“ ništa nesadržaju onakova, (jer je na početu pripoviedke) kakova se razlog (po γαρ) iziskuje. Uzmemo li ούτως u znamenovanju: da je porodjenje onakovo, kakovo je do redka 18. rečeno: γαρ nesmije se izpustiti, buduć da sada upravo pravi razlog daje i tumači način Isusova porodjenja do redka 18. opisanoga.

3. Najstariji prevodi sv. pisma, kao sirski, etiopski, arabski i persianski, neimaju γαρ, jer su rieči: „Isusovo pako porodjenje ovako biaše“ s drugom stranom [5]) sjedinili. K ovim se pridruži Ivan Zlat. i prevodilac latinskoga sv. pisma. Koji pravo imaju, neću da odlučim, samo ću napomenuti, zašto ovi nisu preveli γαρ, a štovani čitatelj nek odluči, kojim se ima pripisati pravo i temeljito postupanje. — Svaki dogodjaj može se opisati na dva načina: ili bez okolnosti i inih na stvar pripadajućih malenkosti, ili opisivajuć svaku i najmanju okolnost a ponajviše način dogodjaja. Ovim pravilom poslužiše se prevodilci gorespomenutih prevodov, zato i Isusovo porodjenje smatrahu kao takav dogodjaj. Isti prevodilci smatrahu prvu stranu ovoga evangjelja [6]) kao dogodjaj, koj jednostavno opisuje sv. Matej, drugu pako stranu kao dogodjaj, kojega način opisuje; zato su gorenaznačene rieči s drugom stranom sdružili i grčko γαρ izpustili misleći, da nije potrebito opisivati i potvrdjivati po drugi put ono, što je on jur opisao i potvrdio u prvoj strani. Dakle sv. Matej suvišno bi bio pisao: „i ovakovo je Isusovo porodjenje,“ kao što sam opisao do 18. redka; ako je pak hotjeo opisati način [1]) Isusova porodjenja, suvišno nije reći: „Isusovo pako porodjenje ovako biaše.“ — Tako prevodilci sudjahu, i γαρ, koje je u tom smislu suvišno, izpustiše. — Ovdje želim još napomenuti: da je, poleg suda izvrstnih i učenih ljudi, sv. Matej pisao evangjelje u siro-kaldejskom jeziku, zato je slobodno bilo γαρ izpustiti sirskomu, etiopskomu i drugomu prevodilcu, jer su mogli i grčki prevoditelji γαρ umetnuti u tekst.

4. Čitamo dalje u redku 18: „antequam convenirent = prije nego je dovedena u zaručnikovu kuću.“ K ovomu dodajem Hieronimovu opazku [2]): Antequam convenirent, non requiritur, ut postea convenirent, sed scriptura quod factum non sit, ostendit. Iz ovih rieči vidi se, da je Hieronim uzeo convenire u Helvidiovu znamenu, samo se je razlikovao tim, što je branio Marijino djevičanstvo prije i poslie njenoga porodjenja, a Helvidij nije. U ostalom premda συνελθειν [3]) =convenire njekada znači i congressum maritalem, nu ovdje nemože imati znamen: „kada je jur zaručena bila Marija njegova majka Josipu, prije nego su zajedno bili = congressum maritalem haberent;“ nego znači: poslie zaručenja i prije pirovanja = ante nuptias. Da ovaj valja a ne onaj znamen, dokazujem sljedećim načinom: a) Izmedju zaručenja i ovoga čina [4]) potrebito biaše: da se svatovi sakupe i dovedu zaručnicu u zaručnikovu kuću. [5]) — Kao što bi drugi krivo mogao misliti, da se je rodio Set prije Abela, kad bih rekao: za Kainom rodi se Abel prije Setove smrti, jer još nisam rekao, da se je Set rodio, a govorim da je umro: tako, ako bi sv. Matej συνελθειν u smislu goreimenovanoga čina uzeo, morao bi prije napomenuti, da su svatovi pozvani bili i da je zaručnica dovedena u zaručnikovu kuću, nego što je napisao, da je angjeo opomenuo Josipa: „Josipe sine Davidov, neboj se Mariju tvoju ženu uzeti,“ što nije učinio, a niti je mogao pisati drugčije, dočim je Josip docnije doveo svoju zaručnicu: „Probudiv se Josip iza sna, učini, kako mu zapovjedi angjeo Go-

[1]) U evang. po Mat. pog. I.
[2]) Mat. I. 1—17.
[3]) Hom. XXVIII. in h. l.
[4]) in h. l.
[5]) Mat. I. 18—25.
[6]) Mat. I. 1—18.

[1]) Što pokazuje sadržaj druge strane. U prvoj strani samo piše: *Jakov rodi Josipa Marijina muža*, ali što se je prije dogodilo i što je Josip hotjeo učiniti s Marijom prije pirovanja, to nejavlja u prvoj, nego u drugoj strani. — Zatim govori u prvoj strani: „*Jakov rodi Josipa Marijina muža, od koje se rodi Isus, koj se zove Hrist.*“ — Da neznamo iz drugih knjig: da će *Djevica po svetom Duhu* začeti i roditi sina Isusa Hrista, odavde t. j. iz prve strane, nebismo ono znali; tako je i sv. Matej po svoj prilici mislio, zato je u drugoj strani i opisao način i ostale okolnosti.
[2]) in h. l.
[3]) Napravac: sastati se.
[4]) Congressus maritalis.
[5]) Wolf Curae criticae ad h. l.

spodnji, i doveo je svoju zaručnicu u svoju kuću.“ — b) U ono vrieme bilo je strogo zabranjeno i pedepsa odredjena, koju imaše podnieti svaki zaručnik, ako se je sdružio sa svojom zaručnicom prije vjenčanja — pirovanja. Da se je Josip držao ovih zakonov, svjedoči njegov život. Jer su pako mnogo kasnije svatovi bili, nije mogao Matej συνελθειν uzeti u smislu goreimenovanoga čina, dočim dobro poznavaše Josipovu pravednost i pobožnost. — c) U redku 19 čitamo: da Josip poslie kako je vidio, da Marija nosi u utrobi sina, hotjaše ju tajno odpustiti. Sigurno je dakle, da on niti do sad, niti do pirovanja (kao što je rečeno pod b.), s njom se nije družio, a niti se je ona s drugim, dočim je pisano: „*Djevica*,“ „*po Duhu svetom*.“ Da se s njom nije družio ni poslie pirovanja, svjedoči nam: „*al je nije spoznao*“ r. 25. — d) Da bi tko uzeo συνελθειν u smislu goreimenovanoga čina, težko a možebiti i nemoguće bi mu bilo dokazati, da se poslie družili nisu. — Pod nikakov dakle način nemožemo uzeti συνελθειν u Helvidijevu smislu; toga radi, da bude čitaocem razumljivije, preveo sam ovaj redak: „prije nego je dovedena u zaručnikovu kuću,“ to jest prije pirovanja (ante nuptias).

5. „*Ovako mislećemu pokazà se u snu angjeo Gospodnji govoreć: Josipe sine Davidov* itd.“ r. 20. — Da je Josip sve svršio, što mu zapovjedì angjeo Gospodnji, svjedoče redci 24. i 25. A kako je Josip mogao vjerovati, da je istinito, što mu se je dogodilo u snu? Da je on saznao, da mu to zapovieda Gospodin, doznajemo iz redka 24. Kad je dakle saznao, da mu „*Gospodin*“ zapovieda, morade vjerovati. Ono, što Bog očituje, budi u snu ili bdienju, posve je istinito, niti zavisi toga istinitost oda sna ili bdienja onoga, komu se takve stvari očituju; to je uviek istina, i nemože biti laž, jer Bog je istina. Ovakovih primjerov ima dosta u sv. pismu. Njeki, da lasnije dokažu istinitost Josipova sna, govore i tvrde: Josip nije spavao, kad mu angjeo navješćivaše, nego je driemao, ili ga je angjeo probudio. Ali ovo čine bez ikakova temelja i pravoga razloga, jer: a) grčki κατ' οναρ, — premda latinci prevedoše: u snu = in somniis, — ima se naški kazati: „po snu“ = per somnium. Zatim b) sv. Matej piše u redku 24: διεγερθεις = probudiv se iza sna. Dakle je Josip spavao za angjelova kazivanja i očitovanja, a probudio se je tek poslie, — „*i doveo je svoju zaručnicu u svoju kuću*.“ r. 24. Da se u ovom smislu ima razumjeti: et accepit conjugem suam, a ne u kojem drugom, potvrdjuje παραλαβειν, što, kad se govori o pirovanju (kao na ovom mjestu), znači: djevojku odvesti od otca i u svoju kuću dovesti. Da ovo znači παραλαβειν svjedoči Rafelij,[1]) navadjajuć njeki primjer iz Ksenofonta, gdje Sokrate izpituje Isomaka: ἡ ἐπισταμενην (γυναικα) ἐλαβες παρα του πατρος και της μητρος = jesi li uzeo ženu od otca i majke? ili jesi li odveo zaručnicu svoju od njenih roditeljah i doveo u svoju kuću? A to će reći pirovati, kao što nas uči biblička arkeologia. Tim načinom gorenavedeni prevod posve odgovara smislu i znamenu grčke rieči: παραλαβειν; toga radi mnijem: da je bolje prevedeno kao što je, nego da se prevodi od rieči do rieči, naime: *i uzeo je svoju ženu*, što neima jedno nego mnogovrstno značenje.

6. „*Ali je nije spoznao, dok nije porodila svoga prvorodjenoga sina* = et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum“ Ovo se ima sastaviti s malo prije rečenimi riečmi u red. 24.; tad je smisao: Josip je svatove dozvao i zaručnicu u svoju kuću doveo, *al je nije spoznao* (congressum maritalem non habuit). Da se tako ima razumjeti i da je slobodno prevesti ebrejsko *vau* i grčko και na naše: *ali* ili *pak*, doznajemo iz načina, kojim su pisali spisatelji sv. pisma. Isti su čestije upotrebljavali *vau* i και za: *ali* ili *pak*; kao što svjedoče: Nold[2]), Gesenij[3]), Šlajsner[4]) i Wahl.[5]) Evo njekoliko primerov iz sv. pisma: Mat. XII. 5. 39. i 43; XXVI. 55. i 60: Apošt. djel. VII. 5; k Efes. IV. 26; k Kolos. II. 8. — Ali kako se ima razumjeti rieč *donec* = dok? Vrlo je mnoge smutilo to „donec,“ i to tako, da su se usudili tumačiti ovaj redak na ovaj način: *Poslie kad je Josip doveo Mariju zaručnicu u svoju kuću, nije je spoznao sve do Isusova narodjenja, ali poslie uživaše prava suprugu pripadajuća.* Mi katolici drugčije tumačimo, dočim vjerujemo: da je neoskvrnjena po mužu ostala Marija i prije i poslie porodjenja. I mi pravo imamo a ne oni; jer rieč *donec* = *dok* poslie tvrdjenja uviek netaji dosljedak, a poslie nijekanja uviek netvrdi dosljedak.[6]) I ovo drugo pravilo valja upotriebiti pri tumačenju ovoga redka. Da su pako ta dva pravila temeljita, svjedoče pisci svetoga pisma, koji čestoput upotriebiše *donec* poslie nijekanja, a nehotjahu tvrditi dosljedak. Tako n. p. piše Mojsija[7]): da je Noe izpustio iz ladje gavrana, koj

---

[1]) Annotat. in tot. sacr. scriptur. ad h. l.
[2]) Concord. particularum ebraeo-chald.
[3]) Thesaur. philolog. Lipsiae 1835.
[4]) Nov. thesaur. crit. philolog. V. T. et Lex. N. T.
[5]) Clavis N. T. philolog.
[6]) Nold op. cit. —
[7]) Gen. VIII. 7.

se nije povratio, dok nije voda usahnula vrhu zemlje. Mi znamo temeljito, da se gavran nikad nije povratio k Noemu, a da bi dok znamenovalo po njihovu smislu, onda bi se gavran morao bio povratiti onda, kad je zemlja suha bila, i kad je Noe svu zvjerad pustio iz ladje, a sad mu nije jur potrebit bio gavran, da po njem dozna, je li suha zemlja, niti gavranu Noe, da ga sačuva od potopa. Mojsija piše: da je Noe goluba pustio, pak da se je vratio odmah, jer mjesta si nije našao. Da se je gavran vratio i to bi sigurno bio javio. U četvrtoj Mojsijinoj knjizi u pogl. XX. 2. 17. rekoše izraelski poslanici kralju idumejskomu (edomskomu): „Pusti nas da proputujemo preko zemlje tvoje. Putujući nećemo ti kvariti njiv, pólj i vinogradov, niti ćemo piti vode iz tvojih zdenác, nego ćemo hoditi ravnim i javnim putem, niti se svraćati na lievo ili desno, dok neprekoračimo tvoje zemlje.“ Ovdje će svaki bistra i razborita uma moći dokučiti, da su Ebreji, moleći da im dopusti proputovat preko idumejske zemlje, navadjali i ono, radi čega višeput se neodobrava putovanje po tudjoj zemlji, naime: da mu nikakove štete nećeju činiti niti u njegovoj zemlji niti izvan nje, a ne: da mu nećeju štetiti samo dok neprojdu, a poslie da ćeju mu svakako. Tko bi moleći za mrvu hleba rekao: neću ti škoditi, dok mi nedaš, a kad mi daš, onda ću ponajviše? Kako su dakle mogli Ebreji moliti edomskoga kralja, da ih pusti putovati preko svoje zemlje, i kako su se mogli ufati, da će im dopustiti, kada mu u oči reci nakaniše: da ćeju mu poslie dosta kvara činiti po njegovoj zemlji? Da su se pak ufali, svjedoči njihov čin, dočim su bili u kralja i molili ga za dopust. Tko pako nemisli nješto dobiti od koga, taj neide ni molit. U petoj Mojsijinoj knjizi u pog. 7. r. 24. čitamo: „Nitko se nemože suprotstaviti tebi, dok ih nepotareš i nepognjaviš.“ Ako bi tko uzeo dok u smislu onom, koj mi korimo, tad bi bio smisao: nemogu ti se suprotstaviti, dok ih neubiješ, a kad ih poubiješ, mogu se. Koje bezumje! Takovih primjerov ima u Pjes. 70, 18; 111, 8; Isaj. 42, 4; Mat. 5, 18; Luk. 22, 16. — U tom smislu mora se dok uzeti i u našem mjestu, i ne samo da Josip nije se družio s Marijom, dok nije porodila svoga jedinorodjenoga sina, nego i poslie nije se s njom družio, kad je jur porodila svoga sina.

7. Isus zove se: prvorodjeni Marijin sin, ne zato, što se je on narodio prije nego ostali Marijini sinovi (kao što misli Helvidij), nego što prije njega Marija nije rodila; a da poslie nije radjala, doznajemo iz malo prije navedena tumačenja pod br. 6. Isus se zove „prvorodjeni sin Marijin“ zato, što prije njega Marija rodila nije; to svjedoči ista rieč: prvorodjeni. Zatim Isus naziva se i u drugih pisác sv. pisma prvorodjenim; Mojsija tumači: „prvorodjeni“ da je onaj, koj otvara utrobu; naposlied ako bi se Isus zvao prvorodjeni Marijin sin zato, što se je on prije nego ostali Marijini sinovi rodio, imala bi Marija do Isusova obrezanja i prikazanja te svoga očišćenja opet barem jednoga još roditi sina, jer kod sv. Luke Isus, koga rodi Marija, zove se prvorodjeni njezin sin, i ovaj isti sin pri obrezanju i prikazanju zove se prvorodjeni Marijin sin. Nemože se dakle rieč „prvorodjeni“ uzeti u Helvidijevu smislu. — „I nazvao je ime njegovo Isus.“ Ovdje pomisliti možemo, kako to sv. Matej piše: da je Josip jur nazvao Marijina sina „Isus,“ a još nije javio, da se je rodio? Sv. Matej piše samo, što je učinjeno po Gospodinovoj zapovjedi, koja glasi: Josipe sine Davidov, Mariju ćeš uzeti i sina ćeš nazvati Isus. Učinjeno je dakle al ne odmah sve, t. j. nije odmah Marija rodila, nego prije ju dovedè Josip u svoju kuću, pak zatim je rodila, i tek onda mu je ime Isus dao.

(Dalje drugi put.)

Bosna za pape Inocencija III.

Iz Hurterovih podatakah Z. N.

Onda, kad su se braća Mirko i Andrija, sinovi Bele III. kralja ugarskoga, zavojštila za nasljedstvo, imala je Srbija posebne vladaoce, velike župane [1]), kojim su bili podčinjeni i župani bosanski. Ban Kulin za svoga 36-godišnjega upravljanja usreći svoju zemlju svakom srećom; osobito gradeći i napučivajući ju nateče u nju

[1]) *Župa* znači okružje, obitalište; *županija* znači po prilici što njemačko *der Gau* (srav. *Karamzin*, Gesch. des russ. Reichs, übers. von Huenschild I, 279). *Schimeck*, (Gesch d. Königr. Bosnien und Rama) tumači župan i županija riečju *comes* i *comitatus*, a *ban* i *banat* da znači *dux* i *ducatus*. *Hilferding* u svojoj knjizi: „Pisma ob istorii Serbov i Bolgar,“ str. 18. veli: „Slovo župa znači *vez*, *sveza*; to kaže slovački izraz *žup*, jer *žup slamy* znači *svežanj* (snop) slame. Koren ovoj rieči je u sanskritskom jeziku *guph*, što će reći svezati, sjediniti.“ — *Dobrowsky* u svom Slavinu str. 95. piše: „Župan ist gewiss kein ächt slawisches Wort, sondern *jopan* kam aus den westlichen Gegenden (aus Baiern, Kärnthen) zu den Slawen, die es župan aussprachen, so wie sie aus *Jude žid* machten.“ — *Šafařik* u knjizi: „Slowánské starožitnosti“ str. 647. govori: „Naslov velikoga župana značio je u ono staro doba više dostojanstvo, nego je velikoga kneza. U izvornih pismih sv. Save (1199—1210) i Domicijana (1264) nazivlju Stjepana, što je bio stariji sin Nemanjin, poslie prvi kralj srbski od rašoga koljena, prije njegova krunisanja „Velii ili Velikyi župan,“ a mladjega mu brata Vulkana „Velikyi Knez.“ Na str. 672: „Vladaoci hrvatski zvali su se bezdvojbeno, kao i srbski, velikimi župani Grci su je zvali ἄρχοντες, a u napisih listovnih εἰς τὸν ἄρχοντα χρωβατίας. U latinskom imenovali su ih različno, njekad Magni Jupani, Megajupani (Innocent. PP. l. 1. et 2. epist.); njegda Comites (u papinskih dopisih

blagostanje u toliko, da se u Bošnjakah i danas povlači spomen „Kulinovih vremenah“ kao srećnih danah. Pokojni Jukić u knjizi s napisom: „Zemljopis i Povjestnica Bosne od Slavoljuba Bošnjaka“ veli, da je bila upravo plodnost i obilnost u žitu i svačemu za Kulinova upravljanja, te da su odatle za dugo poslie običavali Bošnjaci reći u plodnoj godini: „Vraćamo se na vremena Kulinova.“ — Ali gledeć na duhovne potrebe — u vjeri — zapodjede se u Kulinu kriva misao njegove družice, koja je bila sljedbe bogomilah (patarenah). Bosanski biskup Danilo, što si ga je dao ban umjestiti u Celestinovo doba, radi ljubavi prama svomu glavaru, [2]) budući već odprije tomu krivovjerstvu potajno odan, prevjeri se sada javno, obodren kneginjinim primjerom i odpovjedi svu poslušnost papi i crkvenim poglavarom. [3]) Po smrti velikoga župana Nemanje zavadiše se njegova dva sina, Stjepan i Vulkan, a za toga jim udari vojvoda Andrija u zemlju i podvrže si Bosnu. [4]) Spljetskoga nadbiskupa vele zabrinu potreba katoličke vjere u toj zemlji. Ni Vulkan, privržen ugarskomu vojvodi, budući jedan dio bratove mu državine za njega oteo, nije gledao dobrim okom takova vjerozakonska odnošenja u toj strani: s toga se okrene na papu, da pošalje u te zemlje poslanike, koji će urediti crkvene stvari. Vrhovnomu pastiru bila je dužnost brinuti se ne samo za mir svoga stada, nego i bditi, da se neumali. Inocencij, čim mu glas dopane, ni časa nezatraja, pošalje umah dva mudra i razborita muža, izkusna i vješta tomu, da pasu stado gospodnje, da ga kriepe branom spasa i privode na put vječnoga blaženstva. [5]) Te poslanike preporuči on „kralju“ Stjepanu, velikomu županu, nadbiskupu dukljanskomu, komu su i plašt donieli, kao i svemu svećenstvu, da je prijateljski prime i u svemu budu im od pomoći, neka neprobijaju badava tolika svieta. A oni su imali naputak, da tu zemlju učvrste u nauci apoštolskoj, da što treba poprave, glavu i uda dovedu u sklad s apoštolskom stolicom, te da oboje u odanosti i poslušnosti s njom sjedine.

Kulin obreče kralju ugarskomu, da će sve krivovjerce, kojim je osobito bilo privržena njegova žena, dovesti u crkveno zajedničtvo; ali neuživotvori on toga, kao što je papa želio. Vulkan sakupi za plaću poganu vojsku i udari na Ugarsku [6]). Mnogo banovih podanikah prevjerilo se i pristupilo k bogomilom, a sam je prvu bezuspješnu pripravu tim izvinjivao, što, reče, nije toga znao, premda se je to protivilo prvoj mu izjavi. Najposlie dobro se uzme u pamet, pošalje dubrovničkoga nadbiskupa u Rim, da umoli za vješta i sposobna muža, koj će njega i puk mu podučiti u pravoj vjeri. Za taj posao odabere Inocencij spljetskoga nadbiskupa, opunovlastiv ga, da može s onimi, koji bi mu se opirali, kao s krivovjerci postupati. Kašnje pošalje za nadbiskupom i opata Ivana Kasamarija. Taj uvidi umah, da je nestašica duhovnih glavnih nadzornikah najveći uzrok, s koga se razkolničtvo tako lasno razprostire. Ciela država imala je jedinu biskupiju, pa i ta je bila prazna. Opat pomisli, da će puno koristiti, ako ju popuni latinom, i ako se još jedno četiri biskupije podignu. Znatan korak, da će se ta država spojiti s rimskom crkvom, bio je, što su redovnici obrekli, da će u svojih poslovih, načinu življenja i svečanostih sliediti uredbe rimske crkve, niti će odsele hotice trpljeti koga razkolnika ili manikeja u svom krugu [7]). Ovi redovnici zvali su se osobito i izključno kršćani [8]). Dva glavna zaštitnika krivovjeracah odpravi papin poslanik u Ugarsku. Kralj ugarski potvrdi svojim pečatom članke prave vjere, što ih je poslanik sastavio, preda ih Kulinovu sinu, da mu se otac na nje i na sve, što naredi apoštolska stolica, obzire. Konačno nemože se banu od ina, već se obveže koločkomu nadbiskupu, da će platiti 1000 markah, ako u buduće hotoma primi razkolnike pod svoje okrilje. [9])

(Konac će sliediti.)

Dopis.

I. L. Iz Trsata 26. svibnja. (**Prošćenje.**) Podah jurve štovanomu obćinstvu putem ovoga lista njeke crtice to rsatskoj M. B. i natuknuh o prvom ovdješnjem,

Sedeslavu i Branimiru. g 879, a to mjesto Magni Comites, veliki župani); najobičnije duces, n. p. Borna dux Dalm et Liburn. 818—822. Za zlopovjestna gospodovanja Franakah medju Savom i Dravom veliki župan medjuriečki u Sisku Ljudevit 818—823. nazvan bi od franačkih ljetopisacah rector. Lucius i Mikoci pokliznju ovdje tvrdeći, da su se hrvatski vladari prvotno zvali banovi, a da su tek protjerav Franke (830) i prisvojiv si naslov vodjah (duces) ustupili prvomu od županah taj nazov bana. Banom bijaše, polag Konstantina Porphyrogenete, prvi župan za velikim županom, imajući pod sobom tri župe za upravljanje, Gacko, Liku i Krbavu, dočim su ostali župani samo po jednom župom upravljali. Veliki župan naprotî vladao je cielom zemljom. Tako se je i u Srbah župan bosanski uživao po velikom županu samo naslova bana. Dostojanstvo to prijeto je bez dvojbe od Avarah, a ne tek u 9. stoljetju, nego odmah čim su je svladali u Ilirika (840). U Avarah bijaše bajan, baan, ban od chana ili chagana razdieljen i njemu podredjen“

[2]) Engel. Gesch. v. Ungarn III, 208.
[3]) Schimeck st. 48.
[4]) Engel II, 488. III, 210.
[5]) Ep. I, 525.
[6]) Ep. V, 103. god. 1202.
[7]) Ep. VI. 140. 141
[8]) Qui hactenus *singulariter christiani nominis praerogativa vocati sumus.*
[9]) Ep. VII., 212.

koje godinu načima, prošćenju, štono su ga većinom sami domaći ljudi (t. j. iz ovoga okoliša) 10. svibnja obslužavali na uspomenu, da je ovoga dne kućica Preblažene amo bila prišla. I zato se ćutim kano obvezana i o dalnjih barem važnijih prošćenjih podavati štovanomu obćinstvu izvjestja, što evo sada i počimam.

Trojaci, oli kako ih volimo zvati Duhovi, jerbo je u taj dan Duh sv. sišao vrh Apoštolah i njih nadahnuo, razsvietlio i okriepio, idu medju prve i glavne blagdane u godini. I zato pobožni pravovjernici naročito ovim blagdanom počimaju božje pute, da se na njih skruše, pokaju, griehah očiste, ter tako s dragim Bogom sprijatelje i Duha sv. umilostive, da k njim pride, naresi im duše svojimi darovi i u srdcih im uzkraljuje te ostane s njimi sve dneve njihova života.

Što se kasa u obće ovdješnjih prošćenjah imam napomenuti, da nebivaju poput inih u hrvatskoj domovini, kamo se doderu i doveru kojekakvi kramari i medenjari (licitari) itd. te kvare pobožnu svjetinu svojom robom, koja ne samo da narodu neprija, no mu kadšto istoj duši udi; jer prvo takovi pazari nestoje s duhom crkvenoga prošćenja u suglasju, a drugo pobožnim hodočastnikom priliku davaju, da svoju pobožnost onom željom i gorljivosti neovršuju, kojom su nakanili. Ovdjé bivaju prošćenja, izim niečesa, čemu imamo indje uzrok tražiti, strogo crkvena. I po tom sudeć mislio biš si štovani štioče, da je ovdješnji i sav on puk, što amo dolazi iz dalnjih krajevah naše domovine, u pogledu duhovnih stvarih sasvim dobro obskrbljen, i da na priličnom stupnju pučke izobraženosti stoji; nu kad ga s bližjega staneš motriti i bolje mu pod oči zaviriš, osvjedočit ćeš se na žalost, da nije baš tako. Ako stoji, da neima utješivije stvari za puk no su upravo crkvena prošćenja, u kojih nesretnik i očajanik polašticu, a pravednik slast nalazi, i ako je istina, da puk mnogo više drži do onoga, što je čuo i zapamtio takovom prigodom, te se ćuti duševnostju obvezana savjestno i strogo obdržavati ili se kloniti onoga, što je ovakovom prigodom obrekao ili barem za korist svoga življenja i spas duše umislio: to držim, da bi svakako ovakove prigode valjalo više uvažavati i bolje se njimi služiti. Puk naš, akoprem je vrlo pobožan i mnogo drži do svetih stvarih, sasvim tim neima još one prave nabožne oduševljenosti, to jest njemu još svedjer oskudieva ona pitna brana, koja bi mu ono dobra, štono ga jur posjeduje, većma kriepila, umnožavala, te tako sve lahko polahko u pravu i ozbiljnu djelotvornost uživotvarala. Jer što koristi puk samo s propoviednice koriti i biediti ga, da je takov i takov, i pukimi ga govori, koji budući da su većinom, kako se na žalost češće imamo priliku osvjedočiti, na tudju izradjeni, te tako malo ili nimalo neprodiru u sviest, ćud i srdce našemu narodu, a tako nemogu ni niknuti, dakle ni žudjenoga ploda donieti; što koristi, rekoh, govoriti mu samo, da drugi život uzme življeti, kad on posebice neima nikakva kućnoga vodila, koje bi mu one nauke i opomene opetovalo, koje bi mu kano u zrcalu davalo izgledah i primjerah, po kojih se ima vladati, da uzmogne ne samo ovdje srećno i blaženo dane sprovadjati, nego koje bi takodjer kazalo put, kojim mu putovati, da dospije jednom u domovinu vječite blaženosti. Božanstveni Odkupitelj i meštar naš izabra nas svećenike, da idemo i plod donesemo i da naš plod uztraje (u Ivana 15, 16.) Hoćemo-li pak to postići samo onimi kratkimi govori, štono ih po blagdanih na stado sebi povjereno upravljamo? Dvojim. Nego čim još? Ja mislim jošte i tim, ako predamo svomu puku shodnih i koristnih ponj knjigah; ali nevalja ih njemu samo kano narinuti, nego ga valja prije osvjedočiti o važnosti, koristi i potrebi, da ih često i marljivo čita, ili si, ako čitat nezna, po kom drugom knjizi vještom čitat dade, i da dobre nauke, štono ih iz njih crpi, što više u djelo privesti nastoji. Takovih knjižicah barem za mladež imamo jur u hrvatskom jeziku njekoliko, za koje nam je najviše zahvaliti marljivomu sboru duh. mladeži zagrebačke, koj se krom njih prvi pobrini i za kipce (sličice) s hrvatskimi podpisi. Nu koja korist od svega toga, kad većina hrvatskoga naroda te sreće neuživa, kad mnogi — nevelim prosti, dali oni, koji bi ovim imali prednjačiti, o tom ni nesanjaju?! I zato mislim, da su prošćenja najkraći put i najlakši način, kojim bismo mogli u narodu, ako nam je zbilja do njegva blagostanja i napredka stalo, i ako smo radi da se naše sjeme neizgubi, već prime i obilnim plodom urodi, probuditi želju da kupuje i čita dobre knjige. To bi se osobito ovdje dalo izvesti, jer ovaj sviet uviek dolazi u sakristiju i moli sad za „figuricu“ (kipac), sad za kolajnicu itd. Takovom prigodom ušti puku samo dvie tri riečce, da si ovo ili ono nabavi, i da se marljivo onim na spas svoje duše služi, pak eto ti učinio si više, ne da si se na propoviednici izmučio, — razpačao si medju puk više dobra, no biš inače možebiti kroz cielu godinu; a i puk si time mnogo koristio, samo ako si ga prije osvjedočio i dovoljno poučio o važnosti i koristi. — Nu već kano čujem, kako mi mnogi prigovaraju i viču na mene, da sam tobože prenapet i odviš za narodnost zauzet, ili da sam opet puki špekulant ili kakov sliep sebičnjak. — Ali molim učtivo, neka bi takovi, ako im i nije ništa do prometa narodne knjige stalo, već samo ako imaju ono sažaljenje božanstvenoga Odkupitelja na umu: „žao mi je puka,“ koje izusti vrhu njega, kad je gladovao ne samo tjelesne dali i duševne hrane, i ako su radi — kaošto i točno odgovaraju dužnostim svoga uzvišenoga zvanja — da njihovi trudovi i poslovi nebudu zaludu, već naprednjii, to neshvaćam, zašto nebi na ove predloge pristali i što gorljivije nastojali činom ih izvršiti. Ali koja fajda, te uzeh o tom besjediti, kad sam osvjedočen, da oni, kojih se naročito to kasa, neće toga čitati; jerbo se tek opominju, da njegdje njekakov crkveni list u hrvatskom jeziku izlazi.

Pišuć to i promatrajuć takovo stanje našega naroda, pade mi na um, nebi-li se gdje i u hrvatskoga naroda domovini moglo zametnuti kakvo družtvo podobno n. p. slovenskomu sv. Mohora, českomu sv. Ivana Nep., moravskomu sv. Cyrilla i Methoda, magjarskomu sv. Stjepana ili inomu kojemu, kojega bi jedina zadaća bila: izdavati koristne knjige, slike itd. za prosvećenje i duhovno preporodjenje naroda. Potrebu tu uvidješe davno jur ini narodi, te ju privedoše u život i djelotvornost. Hoće-li se i ljudem hrvatskoga naroda oči otvoriti, te volja ša živom djelotvornostju i požrtvovanjem nadati i kada? Niti je to prva moja misao. Za nju se već izjavi po prilici njeka pobožna duša u 1. tečaju Kat. lista na str. 6, i višeput kasnije, a i više osobah sam čuo, gdje su se izrazile o potrebi takova družtva.

Ajde da već jednom počnem o prošćenju. Da nezadržavam štovane štioce kojekakvim opisivanjem, kako je n. p. ovaj ili onaj bio obučen, kako je ova ili ona pobožnica duša od Sušaka (ulice ovkraj Riečice, gdje počimaju stube na Trsat) preko 412 stubah kamenih i toliko koračajah mužkih klečeć se u crkvu i kućicu Preblažene dosmucala, reći ću u kratko, kakova i koliko po prilici ljudstva smo imali ovdje od 21. pak do 24. uključivo, što je došlo na prošćenje, i napomenut ću iz njegove pobožnosti toliko, koliko držim, da bi čitatelje zanimati moglo; jer svatko dovoljno zna, iz kakve svrhe poduzima puk božje pute.

Već 21. to jest u petak pred Duhovih, dodje amo mnogobrojnoga svieta, a imenito Kočevarah i Bielokranjacah. Sutradan u subotu dodju Hrvati navlastito iz obćinah: čabarske, delničke i lokavske, a zatim iz Kirskoga. Kirce zovu ovdje one Vinodolce, koji su uz more. Svi ovi dolaze bez procesije. Kad bude na večer, nadju se svi u četvornom hodniku, što se drži crkve, i uzmu pjevati. Hrvati na svoju a Kranjci na svoju. Jedinih Kočevarah neimah sreće čuti. Kad sam već pri njih, da vam još jednu o njih napomenem. S nijednim svietom neimaju ovdješnji misnici, a osobito oni, koji slušaju izpoviedi, toliko muke, koliko upravo s Kočevari. A pitat ćete zašto? Evo uzroka. Kočevari čine njekakvu posebnu granu na stablu njemačkoga naroda, i govore njekim razrječjem skrpanim od niešto kranjštine a većinom njemštine. Stoje dakle prema jeziku teutskoga naroda po prilici tako kao što Furlani prema Talijanom. I zato koj bi htio njih pravo razumjeti, morao bi upravo iz njih niknuti. Vide-li koga svoga, da se je u koga misnika izpovjedio, to svi nagnu k onomu misniku i zaokupe ga kano pčele svoju maticu. Gore više rekoh, da pjeva svaki na svoju. Da si lašnje predstavite, kakov sklad i red biva u tom, mislite si prostranu dvoranu, u kojoj ima ljudih iz više krajevah i barem iz dviuh narodah, pak si mislite, da se u svaki kut skupi njekoliko osobah i pjeva niešto od ostalih različita: tadaj ćete imati po prilici u misli predstavu. No u jednom takovom kutu ipak najskladnije pjevaju. To su ti Bielokranjice, koje radi reda i ugodnih melodijah zaslužuju da ih pohvalim. Pjevaju obično litanije o M. B. te svakomu redku pridavaju: „Marija, Marija, Marija, prosi za nas Jezusa," i još njeke o M. B. baš melodične pjesmice. A što ću o Hrvatu reći? Zar da ga kudim, što neima tako melodičnih napjevah i što je sviknuo iste pobožne pjesme na svjetovnu zatezati, i kadšto ih omiljelim si *oj* zarubiti? Nipošto. Svjetina je nekriva. Ako gdje poklizne, nepokazuje ništa drugo, no da joj još oskudievaju pučki učitelji, koji bi ju i u tome rukovodili. — Ovdješnji Hrvat se vrlo veseli, što je mogao na prošćenje doći, vrlo i to tako, da od prevelike radosti i veselja u svojoj prostoti, dočim se jur navolio pobožnih pjesamah pjevati, svrne jur pod poznifu dobu noći, prije nego će se smiriti, na svoj *nina nina*, s kojim ti se u čas slože sopelice i poskoče hitre nožice pak — obrnu na onu, s koje se mnogim slabim glavam mozag i sviet zajedno zavrti. Bolest tu izliečiti tim je mučnije, što je jur stara i ukorenjena, a najviše što mi premalo znamo narod, njegvu sviest i ćud i načine, kojimi bismo ga, da nebi on toga ni opazio, izvidali. Čini mi se, da bi u takovih slučajih bilo najprobitačnije prezirati ono pravilo: „consuetudo altera natura," pak upotrebivši shodne načine držati se ovoga: „consuetudo consuetudine vincitur." — Ovi, pokli bi se izpovjedili, presvetim tielom Isusovim pokriepili i svoje pobožnosti ovršili, vrate se na Duhove poslie pjevane rane maše lahki i čistimi dušami svojim domovom.

Sutradan u ponedjeljak dodjoše tri zavjetne procesije u jednoj spojene, naime iz župah grobničke, jelenjske i cerničke pod tri propela i tri barjaka. Procesiju vodjahu dotičnih župah gg. duhovni pastiri. Na njoj pjevaše puk litanije o M. B.; kad dodju u crkvu, imenito u kućicu Preblažene, padnu svi na koljena i duboko se poklone, te završe litanije njekom molitvicom, koju takodjer propjevaju. Valje iza toga počme sv. maša, koju ljetos odpjeva g. jelenjski župni pomoćnik u hrvatskom jeziku po rimskom obredu. Medju mašom, kao što je ovdje običajno, držao je otac Krstitelj puku govor o Duhu sv., kako je vrh Apoštolah sišao, i kako ga mi imamo moliti, da vrhu nas sidje i s nami uzprebiva. Iza sv. maše uzpjevaju gg. duhovni pastiri zahvalnicu, ter izvedu svoja stada iz crkve i poprate malko put kuće, dok je naime puk „Tebe Bože hvalimo" izpjevao. I time završismo trojačka prošćenja. Nu da se još malo na njih obazremo. Rekoh, da je puk „Tebe Bože" itd. pjevao. Ako je crkveno pjevanje uzvišeniji način Boga slaviti, to mislim, da, držeći se toga pravila, neću pogriešiti, ako najvrućiju želju izrazim, da bi se mnogo brižljivije oko crkvenoga pjevanja nastojalo, i da bi se u tu svrhu osobito mladež u crkvenom pjevanju dobro vješbala. Jer tko nije oćutio, koliko djeluje liepo i skladno pjevanje na srdce ljudsko? Ono čovjeka na još veću bogoljubnost potakne, ono ga je kadro na toliko uzbiliti, da, ma imao kao kamen

tvrdo srdce, mora se ganuti. Tako kad bi jednom došao njeki nekatolik (ako se nevaram Geramb) u katoličku crkvu te čuo skladno i milo pjevati, od srdca bi proplakao, što mu se, kako bi sám očitovao, u muževnoj dobi još nikad nije slučilo. Srdce ti igra od radosti, kad čuješ, da puk pjeva; nu žalostju biš skoro proplakao, kad se osvjedočiš, da uz tolik broj svjetine to pjevanje iz malo i to ostarjelih i oslabljelih jur grlah izlazi, dočim mladež, a osobito ženskad, koja bi imala tako reći jezgru pjevanja držati, samo kad te kad se oglasi. . . . . Pitat ćeš me možebit, koliko da je ipak na broju ljudstva u ova tri dana ovdje moglo biti? Brojio nisam, a i nebi mi se trud izplatio, i zato nemogu za izvjestno reći, uprav toliko i ništa manje ni više; nu mislim vendar, da neću daleko od istine biti, ako pristanem uz one, koji tvrde, da je onoga prvoga ljudstva moglo biti ako ne više a to sjegurno do 4000 dušah, a ovoga potonjega težke 3000. I sad računaj, dok ti u sgodno vrieme drugom nebanem.

Viestnik.

Iz Zagreba. Duhovničtvo prvostolnoga okružja skupilo se je prošloga ponedjeljka u nadbiskupskom gradu, da drži svoj proljetni duhovno-pastirski sastanak. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup dostojao se licem sastanku ovom predsjedati, koj je ovršen poznatim našim čitateljem načinom.

— Važni razlozi skloniše uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga, da dosadanju naredbu, što o obdržavanju posta u nadbiskupiji zagrebačkoj postoji, ponješto ublaži. Po vlasti jošte god. 1837. od sv. stolice zadobljenoj, povladjuje nj. uzoritost sve nadbiskupije zagrebačke povlašćene izpovjednike, da sbog razboritih i dovoljnih razlogah pokornike dužnosti uzdržavat se od mesojedje po subotah oprostit mogu. Takovi pokornici imadu se opomenuti, da se toga oprosta tim točnijim obdržavanjem posta po petcih i ostalih od crkve naredjenih postnih danih, te dieljenjem milostinje prema svom imućtvu vriedne učine. Taj oprost nemogu ipak izpovjednici udieliti članovom duhovnih redovah obojega spola, svjetovnim svećenikom, i onim, koji se i prostim samo zavjetom obvezaše na post; glede tih ostaje kod dosadanje u tom poslu naredbe porabe. — Okružnica, kojom uzoriti kardinal tu povlast daje, razposlat će se ovih danah po nadbiskupiji.

— Prečastni g. I. M. Skarić pisao je ovih danah u Zagreb, da je dva tabaka, ili kao što on piše, dvie lepenke svoga prevoda sv. pisma poslao u Djakovo, gdje će mu je vještaci izpraviti; zajedno obriče, da će se svih upravah, što mu u poslu njegova prevoda odanle stignu, točno držati. K ovoj viesti, koju će jamačno svi naši štioci radostno pozdraviti, pridajemo samo nemanje obćenitu želju: fiat! fiat!! Ako to sbilja bude, pokazat ćemo preč. gospodinu, koliko se vara, kad naš list i dopisnike njegove biedi, kao da mu mi njegov prevod samo kudimo radi toga, što se on nije medju nami rodio. Takovo rodoljubje, kakovo nam on tom žalbom podmeće, bilo bi vrlo malosrčno, bilo bi doista rodo- i domoljuje, koje nevidi dalje od nosa. Mi mu usuprot po duši kažemo, da sve ono držimo za pravo naše, štogod niče iz duha cjelokupnoga našega naroda, u kojem god kraju ovaj obitavao; a čini nam se veoma slaboumno i narodnom našem napredku sasvim protivno ono rodoljubje, koje se steže samo u topografičke medje. Mi s toga i njegovo sv. pismo držimo za naše; al zato netreba, da nas sebičnost tako zaslicpi, te negledamo dalje i nevidimo, što je u njem i kakovo je? Upravo zato, što djelo g. Sk. držimo za naše, mnogo nam je do toga stalo, da čim vrlije bude. No da „Kat. list“ nije samo kudio ovo sv. pismo, nego i obilatom mjerom pohvalio sve ono, štogod se na pohvalu i truda spisateljeva i njegova djela reći moglo, to znadu svi oni, koji su čitali ljetošnji 10. broj ovoga lista.

— Za požarom postradaloga bedeničkoga župnika predao je uredničtvu g. *Petar Huzek,* župnik šestinski, 2 for. sr. — U to ime dosad kod uredničtva sakupljeno 42 for. sr.

* Iz Njitre oglašuje se predplata na djelo: *Enchiridion Medicinae Pastoralis* in usum Cleri, vel maxime Curatorum animarum. Editio nova et adaucta, atque iconibus plantarum venenatarum collustrata. Auctore Dr. Josepho Calas. Nagy. — Predplatit je moći do konca lipnja kod dotičnih biskupskih uredah. Ciena je knjigi sa slikami otrovnoga bilja 3 fr. 30 kr.; bez slikah 2 for.; samih slikah 1 for. 30 kr. sr.

* „Kath. Literztg,“ dostavjerno vrelo, piše, da će se apoštolski poslanik u Beču, Ant. de Lucca, sám zato pobrinuti, da se u prastaroj basilici sv. Klementa u Rimu potraži tielo u njoj ukopanoga sv. Cyrilla.

* Dne 14. svibnja vratio se je iz Rima u svoju biskupsku stolicu visokočastni g. biskup budjejovički, Iv. Velerian Jirsík, gdje ga je duhovničtvo, činovničtvo, školska mladež i gradjanstvo svetačno primilo.

* U Karlsruhi, glavnom gradu velevojvodine Badenske, brojila je na početku ovoga vieka tamošnja kat. obćina samo njekoliko stotinah dušah, a sada je narasao broj katolikah na 10,000 glavah. Uz toli umnožani broj katolikah nastade potreba gradit tamo drugu kat. crkvu.

Urednik Nikola Horvat Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 23. U ČETVRTAK 10. LIPNJA 1858. TEČAJ XI

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O Josipovu snu.

(Nadalje.)

II. Doba Josipova sna.

Vrlo se radujemo, kad doznamo dobu važna kakova dogodjaja, a često neima kraja veselju, kad pogodimo, ili u zapisnici nadjemo zabilježenu dobu stričeva, ujakova, bratova ili sestrina zaručenja i vjenčanja, ili kakova njihova znamenita čina. Ako nam je ovo drago, draže će nam biti, kad doznamo: je li Josip sanjao san, o kom govorimo, prije ili poslie zaručenja? zatim je li prije pirovanja ili po pirovanju? Saznavši dobu ovoga dogodjaja, saznat ćemo i dobu Marijina zaručenja i pirovanja, a to je upravo ona iskra, koja će se obratiti u plamen nevine i prave ljubavi, koju naš slovinski narod udilj goji i njeguje prama Djevici Mariji, Isusovoj a i svojoj majci, i njezinom zaručniku — pravednom Josipu.

1. Josipu se je snilo po Marijinu povratku od Elisabete, a prije pirovanja. To se neda tajiti. Tako nas uči sadržaj prvoga poglavja po Mateju. U redku 18. čitamo: „. . . Marija . . . imala je u utrobi po sv. Duhu." Josip, vidiv noseću Djevicu, hotjaše ju ostaviti; ali opomenu ga angjeo Gospodnji u snu: Josipe! što si u zao čas pomislio učiniti s Marijom? Poslušaj, što mi Gospodin moj i tvoj Gospodin, Bog moj i tvoj Bog reče: Ajde k Josipu sinu Davidovu a Marijinu zaručniku, ter mu kaži: neka neodpusti Mariju zato, što nosi, jer ono, što je u njoj, jest po sv. Duhu. Što odatle doznajemo? Uvidjamo, da se je Josipu snilo tek onda, kad je jur Marija nosila u utrobi Isusa začeta po sv. Duhu. Josip je dakle vidio, da Marija njegova zaručnica nosi božanstveno čedo u utrobi, nu ne prije Marijina povratka od Elisabete, nego po povratku u Nazaret. A kako to, da drugi prije doznaše nego Josip? Bud da je Josip pohadjao svoju zaručnicu, bud da se je brinio za nju po svoj svojoj mogućnosti: ipak još nemogaše doznati prije Marijina putovanja k Elisabeti; jer znaci noseće u utrobi Djevice nemogahu se odmah opaziti poslie njekoliko dán, čemu treba više časa. Kamo je dakle Marija otišla, da je nemogaše vidjeti Josip? K druzi Elisabeti. Kad joj naviesti angjeo Gabriel: da će roditi sina — Isusa — začela po sv. Duhu, odmah što je brže mogla ode k Elisabeti. U kući Zakarijevoj po Marijinu dolazku znalo se je prije, nego što je Josip doznao, da je Djevica Marija začela po sv. Duhu; Elisabeta bo kliči pri Marijinu dolazku: „Blažena ti medju ženami i blagoslovljen plod utrobe tvoje." A kako bi Josip i mogao doznati? Marija je odmah po navještenju odišla k Elisabeti, dakle od Josipa odaljena; ter se poslie tri mjeseca povratila k svojoj kući, [1]) niti ju je on sprovadjao do Zakarijeve kuće, niti je s njom tamo bio. Da je Josip nije sprovodio do Elisabete, doznajemo, jer piše sv. Mat.: [2]) Josip po običajnom znaku saznade, naime: dočim je opazio znake žene rodilje, koje znake sakriti tako, da se nevide, za ono doba skoro nemoguće biaše, kad još nije bilo ženskih sukánj na današnju. Niti joj biaše potrebito kriti, jer imaše nedužna, pobožna i pravedna muža Josipa, koj joj nebi prigovarao, a nebi je ni korio radi začeta Isusa. Josip je dakle, kako odavle vidimo, saznao na ovaj način a ne drugčije. Zato temeljito možemo reći, da Josip nije Marije pratio k Elisabeti. Da ju je pratio, saznao bi na onaj način, na koji je saznala Elisabeta; a da je saznao na isti način, na koj je saznala i Elisabeta, sv. Mat., ako smijem reći, nebi pisao istinu, [3]) što nedopuštam, niti će ikoj pravi kršćanin dopustiti. Josip dakle nije bio Marijin pratioc do

[1]) Luk. I. 56.

[2]) Mat. I. 18.

[3]) „*Inventa est in utero habens de Spiritu sancto,*" što znači: *našlo se je, vidjelo se je*, da je noseća; Elisabeta pako nije mogla odmah vidjeti pri Marijinu dolazku, da nosi Marija Isusa, jer kao što jur rekoh — Marija je odmah po navještenju došla k Elisabeti, a tada se još nije *vidjelo*.

grada judejskoga, zato nije ni spoznao, da njegova zaručnica nosi u utrobi Isusa prije njena putovanja k Elisabeti Marija je pako po angjelovu pozdravu odišla k svojoj druzi, [1]) a jer je primila nebesku viest po zaručenju: dakle, dočim Josip začetje Isusovo u Marijinoj utrobi doznade po njezinu povratku od Elisabete, nemogaše doznati prije zaručenja nego po zaručenju, „kad je jur zaručena bila" itd. [2]) A koliko je dán minulo, dok je on doznao? Lasno nam je odgovoriti na ovo pitanje, dočim nam jur odavna sv. Luka odgovor na to pitanje objelodani. „Ostala je pako Marija s njom [3]) skoro [4]) tri mjeseca." [5]) Doznao je dakle poslie tri mjececa. A kada mu se je snilo? Čuli smo: Josip je doznao, da je začela njegova zaručnica po zaručenju, i to je doznao poslie devetdeset i njekoliko dán; kad je ovo saznao, odmah je mislio odpustit ju. „Ovako mislećemu pokazà se u snu angjeo Gospodnji itd." Josipu se dakle snilo po zaručenju i to poslie devetdeset i njekoliko dán.

2. Josipov san bio je po zaručenju, nu prije pirovanja. Da se je dogodio Josipov san po pirovanju, nebi li je on sprovodio bio do Elisabete? osobito kad pomislimo, da je Elisabeta stanovala u drugom gradu a ne gdje Marija. Sad je Josip jur znao Marijino stanje, mogao si je misliti, ako se što zla ili neugodna dogodi Mariji, tko će ju najbolje čuvati, tko će ju vjernije služiti nego njen muž? osobito gledeć djetešca, koje, premda božanstveno, vendar potrebuje njegovanja. Smatramo li svrhu Marijina pohoda, još više ćemo se osvjedočiti, da se je Josipov san dogodio po pirovanju. Hotjaše li Marija pozdraviti Elisabetu? — priličnije i dostojnije bi bilo ići sa svojim mužem Josipom; biaše joj volja čestitati Elisabeti, što je ova začela u utrobi Ivana? — ljepše, ugodnije i pristojnije bi bilo, da čestita zajedno s Josipom, drugčije mogahu misliti Elisabetini kućani: evo gledaj, kako se je pooholio Josip, što će njegova žena roditi obećanoga Mesiju. Željaše li izviestiti Elisabetu o onom, što joj se dogodi u Nazaretu, naime kako ju je pohodio angjeo Gabriel? — svrsi bi bolje odgovorilo, ako bi bio i Josip s njom putovao k Elisabeti, tako bi svoga muža imala za svjedoka svoje nevinosti i učinjenoga navještenja. Sve ovo pokazuje, da nebi još pirovanja, a dokazuje: da Josipov san nemogaše biti po pirovanju. Čudan biaše san Josipov a najvažniji za njegovu zaručnicu; po njem se ona može opravdati i očistiti od svake krive sumnje. — Josip hotjaše ostaviti Mariju, to čusmo; a što mu Gospodin zapovjedi po svom angjelu, i to vidismo. Što je naravnije slaboj ženi, je li da sve iskaže, što zna, ili da ono taji, što je najbolje za nju? [1]) Nebi li Marija kazala i potužila se: Čuj draga drûgo Elisabeto! Evo znaš, da se s nikim družila nisam, a znaš, da me je hotjeo Josip odpustiti; al mu je Gospodin rekao po angjelu: uzmi tvoju ženu, jer je začela po sv. Duhu. Jur smo prsten držali, i Gospodin ga opomenu, nek me zadrži, a on nehtjede poslušati Gospodina. Tek poslie se je domislio i sa mnom se pomirio. — To bi imala a sigurno bi i hotjela Marija pripoviedati Elisabeti. Ako bi bila tako pripoviedala, onda bi se mogao dogoditi san po pirovanju; ali jer nečitamo taj razgovor u nijednoga evangjeliste, zato nesmijemo odlučiti, da je san bio po pirovanju. Sveti pisci sv. knjig višeput svaku i najmanju okolnost napisaše ne iz drugoga uzroka, nego namjenom, da čitaoce kršćane posve ubavieste o dogodjaju, koj ima upliv na njihovu vjeru ili pobožnost; zato mislim, da i ovo Marijino opravdanje u Elisabete upisat bi bili imali, ako namjeravahu posve odgovoriti svojoj namjeni. — Nije potrebito u ovom slučaju stavljati hypothesah, dočim očevidno uvidjamo iz sadržaja toga oddjela, [2]) da se Josipu nije snilo prije pira. Netrebamo stranputice putovati k našemu cilju, kad upravnim i najkraćim putem možemo doći do njega. Sv. Mat. navješćuje: Josip, vidiv noseću zaručnicu, hotjaše ju ostaviti; na to Gospodin poslà svoga angjela, koj opomenu Josipa i zapovjedi mu uzeti svoju ženu. Na to se probudi Josip, i znajući istinitost svoga sna, „doveo je svoju zaručnicu u svoju kuću," — što znači: bilo je pirovanje. Tako mišljahu i pisahu: Hilarij; [3]) Epifanij; [4]) Hieronim, koj piše: „. . . Josip, koj sve znadjaše *buduće* svoje žene;" [5]) u evangjelju o Marijinu narodjenju čitamo: „Poslie prstena po običaju obdržavana, vrati se Josip u varoš Bethlehem, da sve priredi u svom domu, i učini pripravu za svatove. Gospodnja pako Djevica Marija povrati se kući u Galileju k roditeljem. Odmah zatim k pri-

[1]) Luk. I 39.
[2]) Mat. I. 18.
[3]) S Elisabetom, jer pripovieda, da je Marija k njoj odišla. zatim piše njihov razgovor, na to Marijinu pjesmu, koju je u Elisabete pjevala, napokon javlja, da ju je ostavila i da se je kući povratila.
[4]) Quasi.
[5]) Luk. I. 56

[1]) Molim te čitatelju! ovu stavku neuzmi u onom smislu, u kojem se uzima u današnje doba. Sada se govori: tko će više govoriti nego žena? tko će se više hvalisati nego žena? Poslovicu imamo: „ti si baba," što znači, mnogo govoriš. Nesmijemo tako misliti o B. D. M.
[2]) Mat. I. 18—25.
[3]) In h. l.
[4]) Haer. 78. al. 58.
[5]) Comment. in Mat. h. l.

spjevšoj u Galileju Mariji, poslan bi od Boga angjeo Gabriel, koj joj naviesti Isusovo porodjenje i ostala. . . . Josip dakle došav iz Judeje u Galileju namjeravao je zaručenu si Djevicu dovesti u svoju kuću, jer se je jur dovršio treći mjesec po zaručenju, a tekao je četvrti." [1]) Odavle doznajemo ovo: Najprije bi prsten. pak bi poslan angjeo Gabriel naviestit Djevici, da će začeti Isusa po sv. Duhu, zatim je namjeravao Josip dovesti svoju zaručnicu. Sad, to jest kad je mislio dovesti Mariju, iliti pirovati, opaziv noseću svoju zaručnicu, nehotjaše je imati, nu odpustiti, ostaviti ju. Al evo u snu pokaza se angjeo Gospodnji govoreć: „Josipe sine Davidov, neboj se uzeti Mariju tvoju ženu" itd. — U istinu dakle Josipov san nije se dogodio prije pirovanja. — Sad preostaje brojem naznačiti, kada se je sve ovo dogodilo. Isus se rodi godine 4707. [2]) Julijeve periode, mjeseca prosinca po Julijevu i Grgurovu, dana pako 22. po Julijevu, a 25. po Grgurovu. Ako pomislimo: majka nosi čedo u utrobi devet mjesec, začetje dakle i navieštenje imalo se je dogoditi iste godine 25. ožujka po Grg. ili 22. i. m. po Jul. Kad navješćivaše angjeo Mariji, da će začeti po sv. Duhu, jur biaše zaručena Josipu. Dakle zaručenje imalo je biti prije dva mjeseca, jer u račun moramo uzeti njihovo boravljenje u mjestu, gdje su se držali zaruci, zatim i njihovo putovanje u svoje varoše. Tako računajuć pravedno crkva svetkuje zaručenje B. D. M. 23. siečnja, godine je pako bilo 4707. per. Jul. — U istom evangjelju o Marijinu narodjenju čitamo: Josip hotjeo je dovesti Mariju u svoju kuću, kad jur iztekoše 3. mjeseca a nasta četvrti; pak uzmemo li u obzir Josipovu namjenu poslie kako je našao noseću svoju zaručnicu, mogao je i četvrti izmaći mjesec po zaručenju do pirovanja. Dakle pirovanje moglo je biti mjeseca svibnja ili početkom lipnja god. 4707. per. Jul. — Josipov pako san dogodi se odmah po njegovu došastju iz Judeje u Galileju po svoju zaručnicu, i kad je, vidiv ju noseću, nehotjaše uzeti. Dakle Josipu se snilo mjeseca svibnja po prilici oko sriede i. m. god. 4707. per. Jul. Evo pregleda:

Marijino zaručenje 23. siečnja 4707. p. J.
Marija je začela u utrobi Isusa 22. po Jul. a 25 ožujka po Grg g. 4707. p. J.
Marijini svatovi mjes. svib. ili počet. lip. 4707. p. J.
Josipov san bi na sriedi mjes. svib. 4707. p. J.

[1]) Evangel. de Nativit. Mariae cc. 8. 9. 10.
[2]) Glasoviti Isusovac Fr. Ž. Patricij temeljito dokazuje, da se Isus nije narodio prije 4707. niti poslie 4709. god. per. Jul. Piše pako: vjerojatnije je, da se je narodio Isus 4707. u svom djelu: De Evangeliis libri tres. Vol. alt. Libr. III. pag. 277 et seqq.

3. Namjerava li tko dokazati, da se je Josipu snilo po piru, jer se zove Josip još prije njegova sna Marijin muž a ne zaručnik, Marija pako njegova žena? to neima pravo, niti će taj dokazalac ikad temeljito i razložno moći potvrditi istinitost svoga tvrdjenja. Tko želi tvrditi: Josipov san dogodi se po piru samo radi toga, što se Josip zove Marijin muž, a Marija Josipova žena, taj nezna ebrejskih običajev, koje bi mu valjalo znati, ako želi temeljito tumačiti onaj dogodjaj; taj malo razumije jezikoslovnu znanost; tomu je nepoznat znamen rieči: sponsa=zaručnica. Da naše tvrdjenje valja, a njihovo nevalja, možemo ovako dokazati: Glasoviti Filo piše: „Zaruci su od tolike ciene, od kolike je i pir, kad se zapiše zaručnikovo i zaručničino ime u zapisnicu u svetačnoga skupa svojih roditeljev." [1]) Talmud svjedoči, da su zaručnik i zaručnica odmah po zaručenju bili kao muž i žena (suprug i supruga), i to prije pirovanja, pak što više, i prije njihova medjusobna sastanka. [2]) Da Talmudu možemo vjerovati ne bez razloga, nu osnovano i razložno, navadjam njekoliko primjerov iz sv. pisma, gdje se upotrebljava rieč: muž (suprug) mjesto: zaručnik, a rieč: žena (supruga) mjesto: zaručnica; n. p. u knjizi poroda na pogl. 29. čitamo, kako Jakov obeća služiti u Labanovoj kući sedam godin, ako mu opet Laban obeća dati za ženu Rakelu. Laban obećajuć dati mu svoju kćer za ženu, [3]) Jakov služaše sbilja sedam godin; po izteku ovih godin, reče Jakov Labanu: „daj mi moju ženu." Takovih primjerov ima više u sv. pismu; kao: Deut. XXII. 23; Joel I. 8, itd. — To je vrlo dobro znao Hieronim, zato piše: „Spomeni se spisateljevih običajev, da se zovu zaručnici muževi, a zaručnice žene." [4]) Odavle izvire prastari zakon za Ebrejce, uslied kojega je pedepsan bio kao preljub (brakolomac) svaki, koj je oskvrnuo tudju zaručnicu. Zaručniku pako bilo je to slobodno, premda ga opominjahu, da neuživa ove slobode do pira. U ostalom nisu tako pisali samo sv. pisci nego i ostali kako ebrejski tako i grčki. U Ksenofontu djevica, kći Spitridata Persijanca, imajuć se zaručiti Coty-i, paflagonskomu kralju, zove se ne samo νυμφη=zaručnica, nego i γυνη=žena (supruga) u isto vrieme). [5]) U Sofokla zove se žena, koja je bila samo za-

[1]) De specialib. legib. p. 788. Francof. 1691.
[2]) Talmud. hieros tract. Pea c. 6. fol. 19. col 3; Maiemonid. Jad chazaka L. IV. Hal. Ischut. c. 1. §. 3. sp. Seldenius, Uxor ebr. L. II. c. 1. p. 139 et sq.
[3]) To neznači drugo nego držati prsten ili zaruke.
[4]) In Mat h. l.
[5]) Historiar graec. L. IV. p. 508. ed. Amelburni.

ručnica.[1]) Vidimo dakle, da naši protivnici na temelju riečij: muž i žena nemogu osnovano i pravedno postupati proti nam: naše pako tvrdjenje veće i veće dobiva okrepe. Odavle možemo protumačiti rieči: „hotjaše ju . . . odpustiti.“ Zašto odpustiti, a ne: neuzeti ili nedovesti je u svoju kuću? dočim ono, što neimam, što nedržim, nemogu odpustiti, zabaciti; nego ono, što imam u sebe, što posjedujem, mogu samo zadržati, ili ostaviti, odpustiti, zabaciti; i nehotjeti. Kako je mogao pisati sv. Mat.: „odpustiti,“ kad je Josip još neimaše u sebe, u svojem prebivalištu? Punim pravom mogaše pisati;“ odpustiti, jer po zaručenju pravi su supruzi bili, premda još nebiahu u jednom prebivalištu. Sad je Josip mogao reći: ona je moja, ja ju imam i nitko drugi; ako je tako, kao što mora biti, mogaše sv. Mat. pisati: „odpustiti.“ — Kada dakle sv. Matej navieštuje: Josip biaše pravedan Marijin muž, a Marija Josipova žena, pak onda istom opisuje Josipov san: još nesliedi, da je pirovanje jur minulo.

(Ostatak drugi put.)

Bosna za pape Inocencija III.

Iz Hurterovih podatakah Z. N.

(Konac.)

To je u kratko, što se je za Inocencija sbilo u Bosni; nu da štogod još čujemo i o Bogomilih, o njihovu postanku, nauku i konačnom tamo udesu, što je za nas važno, jer ta sljedba okužì i druge nam strane svojim naukom.

Razni pisci razno o postanku Bogomilah pripoviedaju. Većina ih tvrdi, da su to Manikeji samo pod drugim imenom, a tako misli i Hurter u svojoj: „Gesch. Papst Innocenz des dritten, II. B.“ Kad se je naime i u Perziji počelo širiti kršćanstvo, gledjaše njeki Manes kako da taj nauk prilagodi onomu staromu svoga puka. Premda je tim kršćanstvo u svojoj nutarnjosti i sućnosti uništeno, ipak dopade se mnogim krivi nauk. Na široko i daleko razplinu se Manikeji po Perziji i van nje tako brzo, da ih nisu mogli utušiti ni bizantinski carevi. — U sedmom stoljetju ili po kakvom Pavlu, koj im je obnovio nauku, ili iz štovanja listovah apoštola Pavla pozvani su Pavlićani. Oni su doduše tajili svako zajedničtvo s Manikejci, ali ih je izdavno nauk ravan manikejskomu. Videći bizantinski carevi, kako se to zlo sve više od Eufrata k maloj Aziji razplodjuje, poboje se za svoju crkvu, i pokušaju, nebi li ih

[1]) Ismene vv. 578. 664. 669.

silom utamanili, a odtuda polieżu dugi krvavi ratovi, u kojih najposlie nadvladaju nevjernici. Na velike čopore presele se tada u Traciju, u prodole balkanske, a s njimi i početak toga nauka u Evropu, te po križarih i po trgovačkom obćenju dopre tja u zapadne strane.

Prolazeći krivovjerci kroz razne države razno su i nazivani. Zabaciv vas crkveni nauk, obrede i uredbe, mogli su si nadjeti tašto ime Katharenacah t. j. čistih (καθαρος). U Bugarskoj, jer su u molitvah često ponavljali rieči: „Gospodi pomiluj,“ prozvali su je Bogomili (?); u Francuzkoj izprva po zemlji, odkuda su k njim došli, Bugari (Bulgari), s česa načiniše Francuzi „Bougre,“ što je značilo potištena i hrdjava čovjeka (za što su tada držali krivovjernike). Kasnije imali su tudie već silu imenah; njeki Petar Valdus prvi je počeo učiti taj nauk, po njem su prozvani Valdenjani (Valdenses); opet po gradu Albi u južnoj Franceskoj, gdje ih je najviše bilo, Albinjani (Albingenses); po osobitoj odjeći Sotulares, Insabbatati, Sabbatati, jer su nosili drvene coklje (sabots). Druga opet imena izražavala bi gnjiev pravovjernih, pogrdu, preziranje, što su si prouzročili itd. a mnogim se ni nezna za povod. U Italiji, kamo su se uvukli već početkom jedanaestoga stoljetja, nazvali su je Patareni, Patarini ili Paterini od latinske rieči patior, kako veli Jukić u zemljopisu i povjestnici Bosne, jer su bili pripravni prije sve podnieti, nego se odreći svoga nauka; drugi misle, da su je tako najprije prozvali u Milanu, gdje su se sastajali, ili opet, kako ini pisci nagadjaju, od kakva pogrdna i nadjevna imena, česa se drži i Hurter.

Sasvim lasno mogaše to zlo sjeme, došav u Evropu, ponamjestiti se po pokrajnih ugarskih državah; ali, kako opaža Hurter, ne iz Francezke u Dalmaciju, kako misli Du Cange (Illyr. p. 155.), već vjerojatnije obratno. Osobito se ugnjiezdiše Bogomili u Bosni, gdje se ta njihova nauka dopade županom, gdje ju je ban branio, kao što je to spomenuto.

Naravno, da je taj nauk idući kroz tolike strane u mnogih točkah promienjen, da mu je dosta toga dodano ili izpušteno, kako su mu već bili razni učitelji; ali je ipak u svojoj bitnosti pokazivao izvor manikejski. Kakav u obće biaše, pokazuju rieči, što ih je njeki njihov, prešav opet k crkvi, izpovjedio kolonjskomu nadbiskupu: „Sve, što crkva vjeruje i čini, drže oni za lažljivo i neosnovano.“ Vjerovali su dva počela, od kojih izhodi dobro i zlo, pakla da neima, iz staroga zavjeta uzeli su samo njeke knjige, zabacili sve sakramente, razpeće da je tako za Isusa kao i

ljude pogrda itd., pa bilo je tu i takovih točakah, kojih spominjati nebi se ni pristojalo, n. p. o griehu prvih roditeljah i više toga.

Što je sve činio Inocencij, da se ta sljedba utamani, vidi se već iz onoga, što je spomenuto za Bosnu. Čim je zasio apoštolsku stolicu, govorio je o ozbiljnoj pogibelji, u kojoj je crkva, i kako se prodrzno krivi nauci gorde i šire, a kako mnogi s pravoga puta zahode. Kad su krivovjerci protjerali spljetskoga biskupa, što se je svojski zauzeo proti njim, pozove papa kralja ugarskoga, da oružan udari na bana, ako ovaj neprožene sljedbenike krive vjere iz Bosne, jer bi se lasno moglo to zlo i u Ugarsku uvući. Kao što svagdje, tako htjede papa i ovdje da postupa s njimi po crkvenom pravu, da nitko, koj se iza dvokratne opomene od njih nerazstavi, nemože obavljati javne službe (tada se je zahtievalo prije svega kršćansko pravovjerje od svakoga činovnika), niti svjedočiti; ako li je duhovnik, ima se smetnuti iz službe; ako sudac, izreka mu nevaljala: ako bilježnik, od njega se djelo neuzimlje i t. d.*) Uza sve to osiliše se veoma Bogomili za Kulinovih nasljednikah u Bosni, čemu je najviše to pomoglo, što se mnogomu banu nabujila pamet tom naukom, a drugim bilo je onda već teže, ako su jo i nastojali protjerati. — Što se je s njimi zbijalo, i što su pape u tom ogledu činili pod pojedinimi banovi a poslie kraljevi do Stjepana Tomaša Ostojića, koj ih je g. 1450. sasvim protjerao iz svoga kraljestva, čitaj u kratko u spomenutoj Jukićevoj knjizi, gdje pripovieda, kako ih se je samo 2,000 obratilo, a 40,000 nastanilo se u Hercegovini, te kako su se najposlie pod Turci svi isturčili.

Presvetomu srcu Isusovu.**)

(Slavi se u crkvi na 11 lipnja.)

Moj Isuse! srce moje!
Ti sried srca primi Tvoga,
A presveto srce Tvoje
Po sried srca stavi moga.

O Isuse moj ljubljeni!
Moj životu, dobro moje!
Ah! dostoj se podat meni
Izranjeno srce Tvoje.

Jer neištem, moj pokoju!
Niti hoću stvari ine,
Neg dobrotu ljubit Tvoju,
Moj premili Gospodine.

Sladko srce Isusovo!
Koliko bi sretan bio
Kad bi moglo biti ovo:
Da te nisam izranio.

Ali pokle skrušeno je,
Da Te uvriedit nigda neće
Predavam Ti srce moje,
Da te svak' čas ljubi veće.

Po milosti tako Tvojoj
Ti ćeš srce mê vladati,
A u duši ja ću mojoj
Tvoje srce uživati.

Ova srca sadružena
Jednu volju učinit će;
Moja s Tvojom sjedinjena
Tvoja sama volja bit će.

Dopisi.

I. V. Iz Vetova 31. svibnja. Već sam Vam toliko put iz Vetova pisao, a *o Vetovu* baš ništa. Kad smo se toliko put o svačem drugom razgovarali, ajde jedared da čujemo, što je Vetovo njekada bilo, a što je sad. Vetovo je staro ime, ta je veto iliti ruho, koje se odavna nosi, dakle i staro mjesto. U našem kraju neima mjesta više, koje bi se naški tako zvalo, pa ću kazati najprije, što puk o njem pripovieda, zatim što je u spomenici ubilježeno. Ostaviv bajoslovne pripoviedke na stranu, koje dakako treba nam takodjer da pokupimo kao predpovjestne, u kojih je kao u zavoju početak svakoga naroda i starodavnost njegova sakrivena kao u Danih Hesiodovih pustovjerje grčko, — samo ću Vam jednu kazati, koja nije nigdje ubilježena, a polazi od kasnijih t. j. turskih vremenah, a još živi u pučkoj pameti, te ide od uha do uha. — Pod gorom, kroz koju vodi staza i put k Orahovici, još i sada spominje se mjesto „Zbjeg," koje je bilo prije dolazka Turakah ljudski obkopano. Mjesto to bilo je nuz potok na i med kosami, koje si kano dvie drûge uzporedo idući ruke pružahu. Izpod mjesta, kako se je ulazilo s polja, bjehu gvozdena vrata, i na vratih mnogobrojna i smjela straža. S ote strane Turci se neusudiše navaliti i činjaše im se ili potežko ili nemoguće svako poduzeće. Što učine? Dojdu s ledjah. Lašnje im se činilo obaći, nego glavom lupati o gvozdena vrata i pobit se s junačkom stražom. Zbjeg

---

*) Dobner, Monum. hist. Boem. II, 326.

**) Ovu pjesmu priobćio nam je prijatelj O. P. T . . . . k iz Carigrada, pišuć, da on ovoj sličnih crkvenih pjesamah dosta imade, koje su se njekad pjevale u Perastu u Boci Kotorskoj, te će nam ih on za objavu poslati. Kaže, da su te pjesme vrlo stare, nezna im za sastavitelja, te misli, da još nisu dosad nikad tiskane. *Ured.*

bude kao otvoreno mjesto iliti logor obkopani nadhrvan i nadjačan i Turci prodru bez zapreke u to staro mjesto. Dok je straža čekala na dušmana, nadajuć se, da će s čela doći, načuje vrisak, jauk i lelek od ozgor, i prije nego se je razabrati mogla, već je potok pomučen i okrvaren potekao izpod gvozdenih vratah. Drugi boj sad nastane, i što se je s obe strane žežće vodio, divlje biesnio, to se je prije i svršio na nesreću Vetovacah. Mjesto okupe Turci, mnogu nevinu i nejaku čeljad pokolju i gvozdena vrata zauzmu, a poslie sve pobaraju, opustoše i gvozdena vrata odnesu.

Sve se to slaže s položajem kao i spomenicom. Spomenica doduše nit se sjeća poimence Turakah nit kršćanah, samo pripovieda o gradu, crkvi i o samostanu tako, da su te sgrade kao ključ na čelu mjesta stajale. Sva je prilika dakle, da, što se o gvozdenih vratih govori, ta gvozdena vrata morao je sam grad biti, premda puk pripovieda tako, da bi čovjek pomislio, da su ta vrata potok i s njim cielo mjesto zatvarala, pa da je to mjesto s ove strane posve bilo jako svaku silu silom odbiti. Crkva je bila na četiri ugla sa zvonikom od kamena, na njem je bio križ takodjer kamenit, a pod crkvom bila je grobnica. Na starom zidu prama iztoku bilo je u uzidanu kamenu urjezano i izdubljeno „D. O. M. munus pio filio“ — drugo se nije više moglo proštiti. Tako i preko potoka nadjen je samostanski temeljni kamen, al već tako izjedjen i iztrošen, da se nijo dalo slovo slovom složiti i razpoznati, šta je upisano? Više crkve s ove strane potoka t. j. s iztočne bio je grad rado njekoga mogućnoga vlastelina s trostrukim obkopom, a s one strane samostan. Dielci zemlje prama iztoku zovu se još i danas „fratruša, fratrovača, majuri.“ Iz grada postala je briščanska crkva, a iz samostana liepe sgrade u ovčarnici vlastelinskoj. Više crkve u župničkoj bašćici našao sam med kamenjem lane, kad sam amo došao, komad prekrasna crljena mozaika iliti gvalu sitna kamenja u mazu u jednoj gromadi. Ako je, neću reći triem ili crkva ili čitava kuća kakova il nibud dvorana, nego samo mala kakova sobica s otim bila pomoštena, to je moralo sbilja krasno izgledati. Ovaj okrajak čuvam još i sada. Malo više pako od Vetova k Podgorju idući bio je takodjer gradić jedan; vinogradi izpod njega još i danas zovu se „Gradina.“ Sada je pako Vetovo mjesto okolo 100 kućah jako, ima crkvu katoličku i briščansku sa dva župnika. I to vam je sva povjest ovoga mjesta; drugo sve spada na novija vremena, osim ako bi šta o Isusovcih propoviednicih kazivao, kao O. Horvatu, Mrzljaku i inih, koji su u svoja vremena amo dolazili k razmještenim vojnikom.

Iz Carigrada, dne 21. svibnja. Već odavna mislio sam poslat Vam štogod odavle u Vaš štovani list, ali to mi njekako moje poznate Vam okolnosti nehtjedoše dopustiti. Evo i sada ne kao dopisnik, već samo kano prijatelj prijatelju javljam njeke stvari, koje bi mogle zanimati Vas i Vaše štioce. — Najprije kazat ću Vam, da u Carigradu našega jugoslavenskoga naroda imade do 4,000, ponajviše Dalmatinacah; al to razumjeti treba samo o onih, koji su se ovamo sa svojimi porodicami iz austrijskih zemaljah sasvim preselili, neračunajuć Bugare, arbanaske Hrvate (kako se ovdje zovu) i mnogobrojne mornare, s kojimi bi ovaj broj njekolike put veći narasao. Kod tolikog našeg naroda u turskom priestolnom gradu sigurno će mnogi našinac pomisliti: kako se Bog zna s tim narodom našim tamo postupa? uzima-li se nanj kakov obzir u crkvi i školi? u kakovu duhu odgojava se tamošnja omladina? itd. Najprije kazat imadem glede posljednjega pitanja, da se tu naša carigradska mladež odhranjuje u svakom drugom duhu izim svome vlastitom. Svi gotovo ostali narodi imadu ovdje školah, samo naš jedini jugoslavenski neima ih, već mladež mora ići u tudje učione, kano francuzke, englezke, grčke, talijanske, pruske itd. Jedna jedina austrijanska škola nahodi se u čitavom Carigradu blizu palače austrijanskog poslanika, podignuta prije jedno 12—13 godinah od Slavjanah za mladež slavjansku, i zato joj biaše ime „Scuola Slavo-Italiana.“ Ali brzo joj viek prodje; jer zlom srećom se dogodi, da to ime digoše a metnuše mjesto njega „Italiano-Tedesca,“ pod kojim i sad postoji, akoprem ju djeca većom stranom slavjanska polaze. Od toga vremena bit će do 10 godinah, što su naime iz nje izturili naš jezik, a metnuli za jezik poučavanja talijanski. Još dan danas vise o zidovih table od bukvice naše, i mnoštvo knjigah nahodi se u knjigarni školskoj, i to sve za početnu školu, isti katekizam na jednoj strani naški, a na drugoj talijanski. Uzrok, što se je naš jezik iz te učione izturio, ja bi rekao da je bio taj, što njen upravitelj nije bio našinac, nego oli Talianac, oli Niemac ol tko drugi, kao što je to i sada, pak kako će da nam škola obstoji u svom življu pod tudjim nadziranjem, kad svoga vlastitoga oka neima, da svrhu nje bdije? — Istina Bog da dostu članovah iste učione imade porieklom Slavjanah, ali moj gospodine! to su Vam najviše takovi ljudi, koji se stide svoga roda i jezika. Bože sačuvaj s njimi progovorit naški, oli ih nazvat imenom slavjanskim! Pa kako da se sad čudimo, što su nam tudjinci oteli, kad su u tom kolu i naši bili, i još koji su se mogli suprotstaviti i učiniti, da sliedi biti učiona naša, kako je na početku bila. Zadosta Vam budi ovo, što ću reći: poznam ovdje poglavite trgovce, koji su članovi iste škole, i koji se u Dalmaciji zovu Cvetkovići i Cvetići, a ovdje zovu se Florio i Flori. Djeca im neznadu već niti rieči naške: oni stekoše ovdje blaga i bogatstva, pak što je njim sada stalo za narod? — Molio sam jednom sadanjega upravitelja te škole, da mi dopusti našu djecu podučavat u našem jeziku; ali on mi odgovori, da će to gledat učiniti u dojdućem učilištu, koje će ovdje graditi Austrija. Ja se bolje o tom uvjerih,

kad sam vidio osnovu za to novo učilište, sastavljenu od g. internuncija, u kojoj veli nj. preuzvišenost, da će se tu predavati i ilirski jezik. Samo da mi je to i doskora doživiti! Nemožete misliti, kako nam tudjinstvo truje u svakom obziru naš mladi naraštaj. Nekažem to, kao da u drugih narodah neima vrlih svojstvah, ili da se od njih nebi ništa dobra naučiti moglo; već što nam iskustvo gotovo svuda pokazuje, da mladež, kad ju proti naravi nabijaš na tudji kalup, brzo privikne tudjim manam, a riedko samo prisvoji si i tudjih kriepostih. . .

Što se tiče naše braće Bugarah, oni imadu svoju školu i crkvu na Fanariotu (predgradje carigradsko), i tud njihovoj mladeži predavaju se nauci bugarskim jezikom. Još je bilo 12 mladićah Bugarah na Bebeku u Vosporu, u učilištu francuzkom, kojim je predavao povjestnicu i slovnicu na bugarskom jeziku gosp. D. Cankov; no on se prije 5 mjesecih na tom poslu zahvali, te se posveti knjižtvu i izdaje bugarske novine svake nedjelje po jedan list, i „Knjižicu blgarsku", što im služi kano naš Neven, a mladež na Bebeku još stoji bez bugarskoga učitelja; hoće li pako na njegovo mjesto tko drugi stupiti, to Vam jošte neznam kazati.

Što se tiče naših crkvenih svetkovinah, mi većom stranom pjevamo pjesme iz Vienca a čitamo puku Epistole i Evangjelja, da bi tako taj naš narod kakvu takvu sladko stoćutio i nauku primio u svom vlastitom jeziku. Ali što ćete, kad su ti našinci tako strašno pokvarili svoj jezik, da ih čovjek težko može razumjeti; a još da neznam talijanski, malo bi shvatio, što govore, nego bi zapanjen gledao, kao što i oni mene dostiput motre. Propoviedi držasmo uz korizmu, ali vrlo malo dolazi sviet na nje; zato Bog sam znade, kako i ono nauka, što znadu, nezaborave kod takova polazka svoje crkve.

Ovih danah očekujemo novoga nadbiskupa Brunona, koj dolazi na carigradsku nadbiskupiju, jer poslie smrti pokojnoga Hilareau-a bio je samo provikar, a sad su mu predali i rečenu stolicu Antonio Musabini, nadbiskup, povraća se u svoju nadbiskupiju u Smirnu.

Jučer počeše ovdašnji Turci pripravljat se za svadbe, koje čini sultan, udajuć dvie kćeri svoje, jednu za sina paše egipatskoga, a drugu za sina Fethi-Ahmet-paše. Ova pirna svečanost trajat će 20 danah; već su vojnici šatore mnoge razapeli na mjestu Maslak zvanu, gdje je lani, ako ste čuli, ona duga svečanost se držala. Ramazan prodje ovdje Turkom i nam vrlo mirno, praćen množinom hitacah iz topovah kroz 4 dana, po 4 put na dan udarajuć sa svakoga mjesta, gdje se topovi drže; sada ćemo opet takovu pucnjavu slušat kroz 20 danah. Nebi-li bolje bilo prištedit taj barut za druge slučaje? —

Viestnik.

Iz Zagreba. Pogodno i jasno vrieme, kakova nam malo jošte priušti ovo proljetje, liepo nam je prijalo na Tielovo (Brašančevo), da najsjajniji ovaj blagdan katoličke crkve, ustanovljen na osebnu čast i slavu presv. oltarskoga svetotajstva, ovršiti možemo onim veleljepjem, koje teli ugadja pobožnom srcu, a dolikuje javnom štovanju svetotajstva, u kom nam dragi Spasitelj pod prilikom hleba ostavi u zalog svoje sveudiljne ljubavi svoje presveto Tielo (Tielovo), da vazda prebiva medju nami, i bude nam u svakoj sgodi i nesgodi utjeha, utočište i duševno brašno (Brašančevo). Doista sve se u taj dan kanoti u dogovoru sdružilo, da svetačnost sjajnija i velebnija bude: priroda nam darová vedro nebo i jasno sunce, bujnu zelen i milovidno cvietje; crkva prinese što imade svojih najsvetijih obredah i najsvetačnije naprave, veličanstveni romom zvonovah i skladne glase pobožnih pjesamah; vojničtvo prispije svojim sjajnim oružjem, pozdravnom pucnjavom i vojničkimi počastmi; sve napokon javne vlasti, učevni zavodi, gradjanstvo i ostalo pučanstvo svetačnimi haljinami i udioničtvom svojim povisiše odličnu znamenitost dana.

U osam satih u jutro započeo je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup u prvostolnoj crkvi svetačnu sv. misu, kojoj su uz mnogobrojni sviet pribivale sve ovdješnje gradjanske i vojničke vlasti, na čelu im preuzvišeni gosp. ban-namjestnik Josip Šokčević. Poslie sv. mise krenu obhod iz crkve preko poznatih ulicah grada. Najprije svi cehovi sa svojimi barjaci, za njimi školska mladež obojega spola svih javnih i sukromnih nižjih i višjih učilištah, medju kojom se je ženska mladež u bielom odielu i čednom cvjetnom nakitu uživala nevine razkoši ovoga za nju najradostnijega dana, — zatim ovdješnji gradjanski činovnici svih oblastih u stajaćih haljinah, duhovna mladež, gradsko duhovničtvo i prečastni članovi kaptola u crkvenom ruhu, u mnogobrojnoj sjajnim crkvenim odielom ogrnutoj pratnji uzoriti kardinal noseć presv. oltarsko svetotajstvo pod nebnicom, za nj. uzoritosti odmah preuzvišeni gospodin ban-namjestnik s članovi visokoga namjestničtva, a dugu tu povorku zaključio je pobožan ženski spol. Na trgu Jelačića-bana biaše sve vrieme, dok je obhod po gradu obilazio, poredana ovdješnja od službe prosta posada sa svimi svake struke vojničkimi častnici, dočim je vojnička banda s pol satnije s preda, a s pol satnije s traga obhod pratila. Kudgod je obhod prolazio, svuda je po prozorih, koji su u njekih kućah liepo narešeni bili, i po ulicah bilo silno množtvo ljudih, o kojih možemo reći, da su se nesamo čedno ponašali, već i svuda pred svetotajstvom nica padali i pobožno mu se klanjali. Niti nije ljetos obhod toliko put zapinjao kao odprije. Pošto su na četirih postajah izpjevana propisana četiri evangjelja, i dan blagoslov s božanstvom, završen je

obhod crkvenom zahvalnicom u prvostolnoj crkvi, iz koje se razidjoše ljudi malo prije podneva.

— Javlja nam se iz Rima, da je sv. otac blagoizvolio preuzvišenoga gospodina senjsko-modruškoga biskupa, *Mirka Ožegovića barlabaševačkoga*, imenovati svojim *prestolnikom*, koju počast tamo zovu Solio Pontificio assistens. Više o tom naimenovanju doniet će budući broj iz omiljeloga našim štiocem pera, koje nam piše zanimive i rado čitane „Poslanice iz Rima o Rimu i naših stvarih."

— Iz istoga vrela doznajemo, da se u Rimu na kanoničkom stanu našega narodnoga kaptola zidje i radi već evo drugi mjesec, al će ta gradjevina više stajati, nego se odprije mislilo. Tim će od onih prineskah, što su dosad skupljeni, malo preostat za bolju dotaciju kanonikah.

— Ovo dva tri dana bile su u Zagrebu dvie častne duvne iz reda englezkih gospojicah. Iz svoje kuće-matice u Nymphenburgu u Bavarskoj preseli se prije četiri godine njih dvanaest u Bukurešt, da tamo otvore žensko odgojilište. Premda su ih tamo s početka zazornim okom gledali, one su ipak ne obranom ili čijimi preporukami, već jedino vrlimi uspjesi svoga odhranjivanja za kratko vrieme sve presude proti sebi tako svladale, da im sada sve tamošnje sljedbe, isti židovi, svoju djecu za odgoj povjeravaju. No one su tamo u tudjoj i tiesnoj kući, pa da svomu zvanju valjano zadovoljiti mogu, treba im posebna prema svrsi svojoj uredjena kuća. Neimajuć same troškovah da steku takov zavod, zamoliše pomoć u nj. c. k. apoštol. veličanstva, koje im podporu premilostivo obreče i dopustit izvoli, da po svih većih gradovih carevine dobrovoljne prineske za svoj zavod smiju kupit. U tom poslu dodjoše pomenute dvie častne gospojice i u Zagreb, odkud primivši od uzoritoga gospodina kardinala, njekih članovah kaptola i drugih čovjekoljubah darovah, a medju ovimi i njekih znatnijih, odputovaše preko Beča i Ugarske u Vlašku.

— Nakladom udove Pichlerove u Beču izlaze na njemačkom jeziku vrli spisi za mladež pod naslovom: Jugend-Album. Šesti i dosad posljednji svezak te sbirke sadržaje životopise slavnih austrijanacah prošloga vremena, gdje smo medju petnaest tih životopisah na radost svoju našli i životopis pokojnoga zagrebačkoga biskupa *Maksimiliana Vrhovca*. Svaki svezak te sbirka zajedno sa slikom stoji 30 kr. sr.

Iz Rima. Dragocje nemoći (reliquiae), naime glava sv. apoštola Andrije, donešene su za pape Pija II. u Rim, gdje su u Vatikanu izložene bile, dok ih nije njetko god. 1848. dosad jošte nepoznatim načinom zajedno s pokrovcem, na kom biaše mnogo dragoga kamenja, ukrao. Sva natega, sav trud biaše dosad u zalud, da se te prevažne moći pronadju. U najnovije doba prijavio je njeki bezimenović oblasti jednoj, da će se na stanovitom mjestu te moći zajedno s pomenutim pokrovcem nepovriedjene povratiti pod uvjetom, ako se od svake dalje iztrage odustane. Radi važnosti te stvari pristalo se na taj uvjet, pa su sbilja s naznačenoga mjesta sv. moći dignute i u svečanom obhodu donešene u hram sv. Petra.

Iz Švedske. Dne 19. svibnja t. g., upravo na dan sv. Erika, velikoga razploditelja katoličke vjere na hladnom sjeveru, te jošte dandanas zavjetniku Švedske, kojega slika resi grb grada Štokholma, izrekao je dvorski sud u Štokholmu presudu u poznatoj parnici proti gospojam, što su se pokatoličile. Poslie poznatoga zaključka posljednjega sabora o kraljevskom predlogu, da se preinači i ublaži dosadanji švedski zakon proti onim, koji izstupe iz državne crkve, nitko nije više dvoumio, kako će ta presuda izpasti. Dvorski sud osudio je šest gospojah, pet udatih a jednu neudatu, rodjenih švedkinjah, što su u katoličku crkvu prestupile, na zatočenje iz domovine i gubitak svih baštinskih i gradjanskih pravah. — Isti švedski list „Aftonbladet" kaže, da će ova presuda dati priliku, da po čitavom naobraženom svietu kude nesnosljivo švedsko zakonodavstvo, koje se je s mnogimi prvašnjimi i zadnji sabor ustručavao ublažiti. Novine pišu, da su se za osudjene gospodje diplomatičkim putem kod švedskoga dvora zauzele francezka i englezka vlada.

* Ljetošnje izvjestje o novčanom stanju velikoga *lionskoga* družtva za razplodjenje vjere, što je oglašeno u svibanjskom svezku družtvenih ljetopisah, pokazuje, da je unišlo 4,410,204 franakah; dakle 286,648 fr. više od lani. Preko polovine priniela je sama Francezka. Dohodci potrošeni su na misije u svih pet stranah svieta, medju kojimi dobiše afrikanske podporu od 1,424,407 fra.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Gosp. Mio Očić, kapelan u Samoboru, postao je župnik u Kravarskom. — G. Pavao Bača, dosadanji upravljatelj župe kravarske, premješten je kao takov u Dubranjec. — G. Janko Plenar, upravljatelj župe velemeričke, ide za kapelana naprvašnje mjesto u Mrežnicu. — G. Gjuro Pozderec, kapelan u Novigradu, prenešen je za upravljatelja u Velemerić. — Premješteni su gg. duh. pomoćnici: Ferdinand Domanković iz Kobaša u Turnašicu; Jakov Kolarić iz Koprivnice u Samobor; Janko Radočaj iz Kalnika u Koprivnicu; Lavoslav Vojska iz Maruševca u Veliki Bukovec; Gašpar Poljak iz Križovljanah u Maruševec; Rok Vučevac iz Gorah u Topusko, Andrija Čižmek iz Lobora u Novigrad kod Karlovca; Franjo Požeg iz Bedenice u Lobor.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 24. U ČETVRTAK 17. LIPNJA 1858. TEČAJ XI.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od Dra. *Fr. R.* — na urednika.

Na sv. Trojicu 1858.

IV.

(*Sadržaj*: Naimenovanje preuzv. g. modruško-senjskoga biskupa za papinog priestolnika. — Kat. Rusini i S. Maria in pascolo. — Poljaci kod sv. Klaudija. — Bivše česko pristajalište u Rimu. — Novo djelo ot. Theinera. — Klovijeve miniature u misalu u barberinskoj knjižnici. — Starinarski obret akademika Fortunata. — Crkva sv. Klementa i moći sv. Cyrilla. — Slika sv. Petra i Pavla u vatikanskoj blagajni i glagoljski breviar u arkivu kaptola sv. Petra. — Baron Haxthausen u Rimu. — Latino-germanski recensent u Allgemeinerici.)

Na čelo svomu današnjemu dopisu vriedni prijatelju! stavljam viest, koja će doisto razveseliti svakoga našinca. Sv. otac, namjestnik Isukrstov na zemlji, blagoizvoli naimenovati svojim priestolnikom (Assistens solio Pontificio) preuzvišenoga gosp. senjsko-modruškoga biskupa **Mirka Ožegovića barlabaševačkoga**, hoteći tim nagraditi i priznati njegove velike zasluge za povjereno si stado. A doisto — senjska i modruška biskupija i naša domovina dobro znade, kakova pastira, otca, zatočnika, rodoljuba ona posjeduje u svom Mirku, u kom za siede dobe plamti sveta revnost za svoje stado, neopisiva brižljivost za svoje svećenstvo, komu da pomogne, žrtvuje dane i noći, neizcrpivo požrtvovanje za mladež, da ju crkvi i domu na korist i slavu uzgoji. Tà njemu imade Senj zahvaliti sve one liepe učevne zavode, koje sada posjeduje; a da im još za života krunu metne, pobrinula se nj. preuzvišenost, da se u Senju utemelji odgojilište, navlaš za siromašnije mladiće, osobito takove, koji bi se rado posvetili svećeničtvu, te u tu svrhu prošle godine znatnim troškom kupi prikladnu kuću. Oprostit će nj. preuzvišenost peru razplamćenom za sve, što je liepo i slavno, prem je istoj najmilije, da čini proiztekavši iz njezina plemenita srdca ostaju poznati jedino „motritelju srdacah;" — nù plodi iz njih ničući toli razgovjetno govore, da se sami svietu očituju, te dopiru preko Drave i jadranskoga mora — do Petrova i Rudolfova priestolja.

Onomadne spomenuste u svom listu vasiljski samostan u Rimu, koga bi bila ruska vlada ukinula, te kano sumnjajući popitaste u zaporu. Prem u takove žice rado nediram, a uviek scienim, da treba i ustam i peru zaklopca, medju to, kad se jednom rieč povela, neće biti s gorega ovdje je napomenuti. Vrban VIII., komu je veoma na srdcu ležalo, da odciepljeno Slovjenstvo sjedini s katoličkom crkvom, odluči, da u buduće ima u Rimu bivati obći procurator reda sv. Vasilije, koj će ne samo taj važni red zastupati, nego takodje biti nalik vezu med rimskom stolicom i sjedinjenimi Slovjeni iztočnoga obreda. Uslied toga god. 1641. poče ovdje bivati vasiljski procurator i to u pristajalištu sv. Sergija i Bacha (sada S. Maria in pascolo), poklonjenu istomu redu po veledušnomu Vrbanu i njegovu bratu kardinalu Barberinu. Od god. 1641. sve do 1829., u kojoj umrè posljednji procurator ot. Wilczinsky, sveudilj imadjaše pomenuti red i sjedinjeni Slovjeni svoga zastupnika kod rimske stolice; od kolike koristi bijaše taj savez med Rimom i sjedinjenom crkvom u Poljskoj i Ruskoj, povjestnica jasno svjedoči. Nu poslie smrti Wilczinskoga, pošto se tegotilo došastje novomu procuratoru u Rim, njeko vrieme ostadè mjesto izpražnjeno; a malo kašnje reklo se, da procuratoru u Rimu neima mjesta, pošto med rimskom stolicom i ruskom vladom utanačilo se, da rečeno pristajalište sa svom imovinom ima se izručiti Propagandi. A u istinu tako se dogodì. Propaganda uslied onoga ugovora posjedne pristajalište kano svojinu. Pred kakvih 14 godinah dodje u Rim iz Rusije njekoliko Vasiljanah, na čelu im bje ot. Dąbrowsky, ali svoj njekadašnji stan s imetkom, kog si bijaše red malo

po malo nabavio, nadje u drugih rukah. God. 1848. skoro se bila ova razmirica izjednačila, ali od poslie žalibože stvar ova vazda je „in statu quo;“ a željeti bi bilo, da se Vasiljanom zadovolji, tim bo crkva samo bi se okoristila. U toj neizvjestnosti uzstraja rečeni vriedni otac sve do danas u Rimu, dočim njemu i još dviem drugim (jedan nedavno dodje iz Petrograda) Propaganda odstupi nješto prostora u višekrat rečenom pristajalištu. Evo tako se stvar imade, te ju obznanjujem bez svake primjetbe.

Uz ovu, rekao bi, rusinsku naselbinu, i našu sv. Jerolima, imadu i Poljaci svoju kod sv. Klaudija. Oni sačinjavaju faktično svećenički sbor, komu predstoji ravnatelj, sada u osobi Jerolima Kajsiewicza. Kod njih se sada bavi takodje Kozmian, umni redaktor „Przeglądu poznańskiégo,“ koj bi rado stupiti u stališ svećenički. Oni inače imadu svoj imetak još prije snešen darežljivostju svojinacah.

Ako k tomu dodate više rusinskih mladićah u tako nazvanom grčkom sjemeništu, koje podučava u liturgiji posebni rusinski svećenik iz lavovske metropolije: tada ćete uvidjeti, da u Rimu imade dosta slovjenskoga življa, što se sakupilo oko sv. Petra. Jugoslovjeni, Rusini i Poljaci imadu svoje zavode. Još bi se imali pobrinuti Česi za svoj; to oni i namjeravaju. Česi naime, kao što svi ostali narodi, imali su takodje svoje pristajalište dobro oskrbljeno za svoje hodočastnike u Rimu; njeki bi htjeli za prvoga utemeljitelja proglasiti Bořivoja, prvog kršćanskog kneza českoga, što dakako nije istinito; ali to je stalno, da je česko pristajalište starodavno, a najveći dobročinac bješe mu car Karlo IV., poznati njegovatelj češke književnosti i narodnosti. Kad napokon u XVII. vieku riedko koj putnik amo dolaziaše, tada budu malo kašnje sve kuće, koje i sada nose napise svojih gospodarah, kano svojina českoga pristajališta sdružene s obćenitim za sve narode pristajalištem nazvanim „Trinità dei pellegrini.“ Pisac Piazza navodeći dotičnu pečatnicu, ako se nevaram, Inocenca XI., veli: da po istoga odluci imala bi se sva imovina bivšeg českog pristajališta vratiti Čehom, čim budu počeli dolaziti u Rim: nu ove vele važne clausule neima u pečatnici tiskanoj u dojakošnjih bullarijih. Biskup budějovički, presv. g. Jirsík, dao se bivši ovdje o svem uputiti, te namjerava učiniti shodne korake s ostalimi biskupi českimi. Tako se nadamo, da će se i Česi za koje vrieme k nam pridružiti. Kao što vidite, od svih Slovjenah u tom obziru mi ovdje najbolje stojimo. Naša djedovina uzčuvala se za čudo; nije nam treba ni tražiti je ni nanovo odkupljivati, samo — popraviti, okriepiti, umnožati, da se u kakovoj nepogodi poput inih nestrovali. Za koje vrieme, kad se većma osviestimo, možebit bi ju opet tražili i izkapali; ali tad bi nam se viknulo: prekasno!

Ovom prigodom hoću Vas izviestiti o dvojakoj stvari: jedna zasieca u našu književnost, druga u našu umjetnost. Neumorni ot. Theiner, pošto mu zapelo tiskanje tridentinskih aktah, tiska sada vrlo znamenitu sbirku s netiskanimi dosad spomenici, što se protežu na povjestnicu, osobito crkvenu, Ugarske i pridruženih joj njegda kraljevinah. Spomenici povadjeni su iz tajnog vatikanskog arkiva. Razporedit će ih po biskupijah, koje će sliediti u azbukvenom redu; a spomenici u chronologičnom. Prednjačit će nadbiskupije; zato će skoro doći red na zagrebačku nadbiskupiju, za koju imade veoma znamenitih listinah, iz med kojih njeke dopiru tja do blizu vremena njezinoga utemeljenja u XI. stoljetju. Njekoliko prvih arakah već je dotiskano i bilo mi u ruci. Obširnije, kad bude djelo gotovo.

Bivšem pred kakva dva tjedna u knjižnici barberinskoj pokazali su mi misal s miniaturami, koje pripisuju našemu Kloviju svikolici, koji ine ovoga umjetnika tvorine vidiše. Pošto ni Vasari, ni Kukuljević nikakova misala Klovijeva u barberinskoj knjižnici nespominju, a vidi se, da im ni nebje poznat, pokušat ću ga na kratko opisati. Misal je pisan vrlo krasno na kvieru u velikoj četvrtini; imade tri glavne slike na cielom listu, izmed kojih jedan je izvadjen iz misala, te se sada čuva pod staklom; inače ima na više mjestah početna pismena ukrašena slikami, koje ćemo ovdje izostaviti. Odmah s početka pred prvom nedjeljom prišastja gospodnjega vidi se slika, kojoj u sredini umjetnik predoči Bogorodicu klečeću u sobi, kroz koje prozore vide se gradske kuće. Klecalo nakićeno je kipovi. Bogorodica osupnjena obrati se prama Angjelu, koj ulazi s traga, a nosi lier u desnoj ruci. Okolo ove srednje slike vide se ine vrlo malene poput okvira. Pred misom na Bogojavljenje opet je druga velika slika. U sredini predstavlja se, kako se tri mudraci klanjaju Isusu; jedan padnuv na koljena u sudu prikazuje tamjan, Bogorodica drži djetešce, koje dignù ruku da primi dar. Ostala dva mudraca drže svaki po svoj dar; vani se vide deve s poslužbom; jedan sluga popeo se na devu, te zavirkuje, što se tuj radi. Za Bogorodicom stoji Josip jednom rukom držeć štap, a drugom uzdu magarcu. Na okolo opet su ine slike, med ostalimi najkrasnija u veličini četvornog palca, predstavljajuć, kako u hramu Šimun Isusa metnù na žrtvenik; od traga žena s golubi u košarici. To je dakako sve na malenu. — Treća glavna slika

metnuta je pred ponoćnicom. U sriedi betlemska špilja; božanstveno djetešce na slu, pred njim Bogorodica klečeć otvorenim rukama; djetešce obkoliše pastiri, jedan napried, dva odtraga; jedan uhvatio se za kapu, upravo kao što naš seljak, kao da mu se neće skinut je, prem hoće pokloniti se Gospodinu. Za Marijom Josip na palicu naslonjen, uz nj magare. Nad špiljom u visini vide se Angjeli; a što je čudnovato, manji drže većim papire s napisom: „Gloria in excelsis Deo.“ Nad srednjom slikom čita se: „Et verbum caro factum est.“ Na okolo odlikuju se osobite dvie malene prilike: Bogorodica u postelji, i prijam iste u crkvu poslie očišćenja. — Sve ove slike s veće strane vrlo su malene; osobe njeke malo veće od mravа, pa vendar odjeća im krasno izvedena, na licu se pozna nutrnje čuvstvo — sve je kano živo, tako da tko ove miniature sravna s inimi, o kojih neima dvojbe da su od Klovija, n. p. s vatikanskimi, neće posumnjati, da su i ovi sitnolici plod njegova divnoga kista. — Kada i kako taj misal dodje u barberinsku knjižnicu, nije mi znao knjižničar kazati. Na prvoj slici niže vidi se grb s kockami, kano hrvatski, a nad njim kardinalski klobuk; knjižničar mi reče, da je to grb glasovitoga kardinala Ximenesa. Je-li se to može složiti s Klovijem? Ximenes preminu god. 1517., dočim Klovijo dodje u Italiju u 18. god. žitja svoga, dakle 1516.; to bi bio taj misal odmah počeo raditi ili za istoga kardinala nadbiskupa toledskoga, ili za drugoga, koj hijedè karдinalu pokloniti isti misal. Tegoba je velika. Zar nije onaj grb koga drugoga? — to ostavljam inim, koje ta stvar zanima, i koji imadu vremena s njom se zabavljati. Kako bilo da bilo, miniature neće biti no Klovijeve.

(Konac će sliediti.)

O Josipovu snu.

(Konac.)

III. O pridavku „pravedan“ i Josipovoj namjeni.

U sadanje doba, kad je jezikoslovje doljeralo skoro do vrhunca svoje znanosti, u raznom znamenu uzima se rieč pravedan. Kako dakle da neimaše raznih znamenov u ono doba, kada je sv. Matej pisao evangjelje? Gledeć pridavka „pravedan“ u našem mjestu, različno je mnienje učenih glav tako, da se može reći: koliko ljudi, toliko ćudi. Neželim napominjati raznoliko tumačenje svih pisác, nego samo troje najglasovitije.

1. a) Njeki misle i tvrde, da se „pravedan“ ima uzeti u onom smislu, što ga imaju rieči: pobožan, dobar, svet, bogoljuban. Ovi pisci kad napominju pravedna Josipa, žele ga uzporediti sa grješnim Josipom; kod ovih pisác pravedan i pravednost protivno je grješan i grieh, ili pako: nepravednu i nepravednosti. Odavde uvidjamo, da su ovi pisci, davajuć znamen rieči pravedan, imali pred očima svet, nepokvaren i bogoljuban Josipov život. — b) Drugim se bolje dopada uzeti rieč pravedan u istom znamenu kakovo imaju: miran, umiljat, dobrotiv, blagodatan, mekana srdca, dobre ćudi. Ovi pisci kad spominju pravedna Josipa, žele ga uzporediti nemirnu, odurnu, tvrda srdca i zle ćudi Josipu. Kod ovih pisác uzeo se je u obzir način Josipova življenja, ili kako se je formma njegova života izvana pokazivala. Ovih i prvih pisác način tumačenja gledeć rieči pravedan može se sdružiti u jedno klupče, dočim sve ove sposobnosti ima svaki čovjek, koj nije griešnik, koj je u stanju posvećujuće Božje milosti, koj je u pravom smislu pobožan; griešnik pako pod nikakav način nemože jih imati. Toga radi ako rekne tko: „ovaj je čovjek dobra i mekana srdca, on je milosrdan,“ neće pravedno reći, ako ujedno nemisli, da je isti u stanju Božje milosti. Zato ima pisác, koji na jednom mjestu tvrdjahu mnienje prvih, pisác, a na drugom drugih; n. p. Zlatousti u homiliji četvrtoj §. 3. drži se mnienja prvih, a u istoj homilii §. 4. drži se mnienja drugih pisác. [1]) — c) Treći govore: pravedan ima se uzeti u onom znamenu, koj mu dade Tullij, naime: ono duševno stanje, u koje postavljen čovjek daje svakomu svoje. [2]) Koji najbolje misle, sude i potvrdjuju, saznat ćemo onda, kad doznamo: zašto sv. Matej napominje Josipovu pravednost?

2. Zašto sv. Matej nazva Josipa „pravedan muž,“ nemogu se svi složiti, nego se diele na dvie strane. a) Njeki tvrde, da sv. Matej zove Josipa pravednim zato, da razlog dade, zašto nije on (Josip) očito pedepsao svoju zaručnicu; naime Josip biaše miran, umiljat, dobrotiv, mekana srdca, dobre ćudi, pak mu se je smilila Marija, te zato nehotjaše je očito pedepsati; ovi indi tumačitelji govore, da sv. Matej dodav: nehotjaše je očito pedepsati, dodao je ujedno razlog, zašto nazva Josipa pravednim. Ako je ovo osnovano na dobru temelju, neima mjesta tumačiteljem rieči „pravedan“ pod br. III. c) navedenim. Ako se zove Josip pravedan,

[1]) In Mat. hom. IV.
[2]) De Offib. L. V. c. 23.

što se je zakonov držao, što željaše dati svakomu svoje: onda mu je upravo valjalo ne samo tajno zaručnicu odpustiti, nego ju sudu predati, da se s njom postupa prema zakonu o preljubstvu. b) Drugi navadjaju: Josip se zove „pravedan,“ da se uvidi razlog, zašto Josip hotjaše tajno ju odpustiti. Riečmi: „tajno odpustiti naznačuje se odpust i način odpusta. Riečmi: „nehotjaše je očito pedepsati“ naznačuje se ne uzrok odpusta, nego uzrok njegovoga načina. Mnijem, da je najbolje tvrditi: sv. Matej zove Josipa „pravedan“ i napominje njegovu pravednost, da saznamo, zašto hotjaše odpustiti svoju zaručnicu: a ipak nemoramo prigrliti znamen rieči „pravedan“ onaj, koj prigrliše pisci pod III. 1. c. napomenuti, nego onih, koje navedoh pod III. 1. a. i b. Kao što: „nehotjaše je očito kazniti“ znači razlog načina, zašto je nehotjaše očito odpustiti: tako „pravedan“ pokazuje uzrok odpusta. Zatim ovo je najbolje tumačenje, da „pravedan“ njekakvim načinom protivno znamenuje od: „nehotjaše je očito kazniti.“ Tad je smisao: Jer Josip biaše pravedan, zato ju hotjaše odpustiti; jer je pako nehotjaše očito kazniti, željaše ju tajno odpustiti. Ako u ovom smislu tumačimo „pravedan,“ nećemo nikomu učiniti krivice, niti istomu Tulliju. Gdje ćeš naći čovjeka, koj bi davao svakomu svoje a da nije dobar i kriepostan? Nigdje. Gdje ćeš naći čovjeka, koj bi po Tullijevu smislu pravedan bio, a da neima iskru prave pravednosti u svojem srdcu? Nigdje. Gdje ćeš naći čovjeka u istinu prava i pobožna bez nutarnje prave pobožnosti? Nigdje. Tako se ima i u Josipa. Ako bi hotjeli utvrditi: Josip hotjaše dati svakomu svoje (pravedan po Tullijevu) dakle i Mariji njeno: možemo li pomisliti, da nije bio pravedan u našem smislu? Nemožemo.

3. Što namieni Josip našav svoju zaručnicu noseću? Nehotjaše je očito kazniti, nego ju odpustiti željaše. „Traducere“ preveo sam: „očito kazniti,“ i mislim, svaki će pristati na moj prevod, kad dobro promotri razloge, kojih radi tako prevedoh. U grčkom tekstu stoji: *παραδειγματισαι*, što znači: in exemplum proponere, naški: drugim na primjer. A što će to reći drugim na primjer? Ako bi hotjeo Josip Mariju staviti na primjer drugim, imao bi ju predati sudu, da joj po zakonu sudi i kazni očito, čim bi si imali ostali preljubnici staviti u glavu: i mi ćemo podnieti takvu pedepsu. Ako je nebi kaznili očito, nebi bila drugim na primjer. Kad je dakle nehotjaše Josip drugim staviti na primjer, smijemo reći, da je nehotjaše očito kazniti. Premda je Josip nebi kaznio svojom, kaznio bi ju ipak tudjom rukom, a što tko po drugom čini, scieni se, da je sam učinio. *Παραδειγματισαι* dakle znači latinski: in exemplum proponere, naški: exemplum=očito; proponere ovdje nemože drugo značiti nego pedepsati, jer do toga još nedodjoše Ebrejci, da preljubnu ženu predadu sudu, da ju ovaj stavi na trg s naredbom: ovako se svi imate i morate vladati. Da se ima uzeti „traducere“ u naznačenom smislu, čitaj Rafelija, koj temeljito i obširno dokazuje, da rieč „traducere“ ima značiti in exemplum proponere=kazniti drugim na primjer, publice castigare =očito kazniti, (u svojem djelu: Annot. in totam sacr. Scripturam ad hunc. locum). U ovom smislu *παραδειγματισαι* dolazi višeput u sv. pismu. [1]) — Dimittere=odpustiti znači nehotjaše je imati za ženu, al i u tom poslu nije namienio raditi očito nego tajno. Jer napomenuh: zaručeni biše kao supruzi; sad dakle, kad ju Josip ostaviti hotjaše, imao se je vladati po zakonu, ako ne očito a ono tajno, to jest, pozvav dva ili tri dobra prijatelja za svjedoke, imao bi napisati knjižicu, u kojoj bi stajalo: da odpušta svoju ženu. Ovo znači dimittere=odpustiti. Odavde uvidjamo veliku razliku medju traducere i dimittere. Po „traducere“ imala bi Marija primiti tjelesnu pedepsu, po „dimittere,“ premda je na njekakav način pedepsa, nebi očito niti tjelesno bila kažnjena. Da biaše zakonov, po kojih bi imao muž tužiti preljubnicu ženu, nitko nemože tajiti. Kako je dakle mogao sv. Matej zvati Josipa „pravedan,“ kad se nije držao zakonov? Ako dobro pročitamo i prosudimo ove zakone, uvidit ćemo, da muž nije bio prisiljen tužiti svoju preljubnu zaručnicu. Tako Josip neprekrši nijednoga zakona. A je li ju morao odpustiti? Po zakonu ne, nego radi uljudnosti i čednosti. To su Ebrejci dobro znali, i toga su se čvrsto držali, zato su mislili, da grieše, ako preljubne zaručnice neodpuste. Tako i Josip. A je li mu slobodno bilo tajno ju odpustiti? Jest pod ovim uvjetom, da joj napiše knjigu, kojom ju odpušta, pred dvoma najmanje svjedocima, drugčije bi bila knjiga bez ikakve moći; da to sve bude bez sudbene vike, ikakve ljage i štete za odpuštenu ženu; da u knjigu nenapiše uzroka, radi kojega ju odpušta. — Cieli ovaj dogodjaj neimamo smatrati kao juridičan, niti smijemo misliti: Josip je u istinu mislio, da je Marija oskvrnjena po drugom. Nije on tako mislio, niti je mogao do toga doći, znaše bo dobro, do kojega stepena

[1]) Num. XXIV, 4; Jerem XIII, 22; Ezech. XXVIII, 17. Hebr. VI, 6.

doljoraïa je Marijina čistoća i nevinost. Jer ju pako hotjaše u istinu ostaviti, nemožemo drugčije ga izpričati od gorespomenute ljage, van ako dokažemo i potvrdimo, da ju iz ebrejske čednosti i uljudnosti hotjaše ostaviti. Znao je dobro Josip, da Marija nije po drugom oskvrnuta, nego je začela po sv. Duhu; nu način mu nije bio poznat; taj način mutio mu se je po glavi, kao nam način, kako obstoji članak vjere o presv. Trojstvu: tri osobe a jedan Bog. Hieronim hotjaše ga opravdati, zato piše: „Josip poznavajući njenu (Marijinu) čistoću, diveći se nad dogodjajem, koj se dogodi, mučeć utješuje, čega tajnost neznaše." [1])

4. „Josipe sine Dadidov." Ala veselja i radosti, kad bi nam tko rekao: Čuj Ivane Kraljevićev sine! Čuj Jakove Frankopanov sine! Kad koga nagovaramo na kakovo mučno djelo, ili da nam vjeruje, što je težko vjerovati, dajemo mu liepe, uljudne, glasovite i laskajuće pridavke; tako i angjeo. Samo je ta razlika, da mi često govorimo protivno značaju onoga, koga na što nagovoriti mislimo, al angjeo ne. On je istinu rekao: „Josipe sine Davidov!" jer u istinu bje Josip kraljevskoga roda. Piše njeki: nije bez uzroka opomenut Josip u snu na plemstvo pokoljenja, iz kojega on dolazi, iz kojega će izići Mesija, poznat svim Ebrejcem, i iz kojega je Marija, kao što mu je jur poznano. Ovim govorom angjeo obodri Josipa i probudi ufanje u njem u velike dogodjaje.

Fr. M. u Beču.

Vječnost.

Od *J. I.*

O supremae civitatis mansio beatissima! . . .
Dies semper laeta, semper secura et nunquam statum mutans in contraria!
De imitatione Lib. III. cap. 48.

Nu ti grozno bez obalah more,
Čiji zrenik oko pregledati,
Kog ni vještak sidrom preplivati,
Dà ni um kog pregmilit nemore;

Ti, što jesi bez mraka i zore
Kao kruglja bez kraja i rȁti:
Ni teć' začĕ, niti ćeš prestati,
Već kô sada, tak ćeš bez odmore.

U tebe nas bitre vrieme vodi,
U teb' ćemo svi za skoro biti,
Sa svojim se svaki sjediniti, —

Ne za tren kô ovdje tko se rodi!
To je mučak naših sto godišta'
Ni mučak ne, nego posve ništa.

[1]) In Mat. ad h. l.

Dopisi.

Iz Petrovaselа 8. lipnja 1858. Nisam navadan da Vam s kojekakvimi malenkostmi dosadjujem; zato bi i sada najvolio šutiti, da mi je samo moguće. Ali kada me stvar puno važna na to nuka, oprostite mi, moram da bacim njeke u bieli sviet. Ono, o čem naumih pisati, mislim, da opredjeljenju ovoga lista nije protivno, pače, jer se tiče odnošenja medju župnikom i župljani, mnijem da upravo spada u njegovo područje.

Glavni je cilj svakoga svećenika a osobito župnika, da promiče ovdje slavu Božju, i pokazuje viernom svojem stadu put, kojim mu valja putovati, da sretno dodje u vječnu blaženih domovinu; ali za taj važni cilj postići od potrebe mu je priklonit si srca župljanah i pribavit si u njih ljubav, štovanje i zahvalnost. Blago doista onomu svećeniku, blago svakomu župniku, koj svoga puka privrženost uživa; takova jamačno nikakov trud i napor neće ostati bezuspješan, no će, kao marljiva pčelica što uživa u vrieme odmora plod ljetnih svojih trudovah, uživati i on ne samo ovdje već i preko groba rajske slasti. — Gospodin *Jakov Filić*, imajuć ovo duboko u srcu uvrieženo, kroz 8 mjesecih kao upravljatelj župe bučjanske u nadbiskupiji zagrebačkoj u rečenu je svrhu upravljao rieči i djela, bio je svojim duša i srce, bio jim je primjer dobrih i kriepostnih djelah. Zato je i svojim viernim omilio na toliko, da ga štuju kao pravog, istinitog, srčanog i najboljeg prijatelja; on je, posvećujući jim svoju brigu, u njihova srca kao u mekan vosak utisnuo: da ciene uzvišeno al skupa i tegotno zvanje savjestnoga župnika, i tim jih doveo tamo, da su mu tolike zahvalni, koliko djeca svojim roditeljem biti mogu. Ali takova odanost župniku punim pravom i pripada, jerbo zvanje njegovo i preuzhodi roditeljsko. Kako to? Ta zar nije duša od tiela proštimanija, a vječiti život svojom cienom i blaženostju zar nenadvisuje vremeniti? Roditelji pribave svojoj djeci tjelesnu hranu: župnik pako hranom nebeskom, naukom naime Isusovim i svetotajstvi goji i kriepi duše svojih župljanah. Roditelji bolestnu svojem djetetu nemogu vazda dati ni zdravlje, a kamo li bi mogli već mrtvu povratiti život: župnik je pako kao duhovni otac vrstan svjetovanjem, opomenom i spasonosnim naukom ne samo bolestnu dušu izliečiti, već uprav kad je po griehu mrtva, može ju po svetoj izpoviedi opet u život dovesti i pomirit ju s dragim Bogom. Savjestan župnik doista mnogo može; on može svojim neutrudivim naučanjem uznieti na toliku visinu svoje župljane, da s njekom ugodnostju uvide: da kolikogod su nejakoj dječici potrebiti roditelji, koji bi jim najnuždnija priskrbili, to-

liko nemanje potrebit je i župljanom župnik, da im bude duhovni otac i pastir, te ih kriepi duhovnom hranom, a štiti proti navalam duševnih neprijateljah, te razgovara ih i jači svakom prigodom, a navlastito onda, kada duševni dušmanin svoje mreže najopasnije razteže, na posljednjem naime života času.

Dočim sam ovo napomenuo, nemogu propustiti da Vam nekažem, kako se često već i ovdje nagradi dobro djelo voljna i marljiva poslenika; te uslied toga srčanu odanost, koju si je razširujuć slavu vječitoga otca pomenuti gospodin upravljatelj župe pribavio, smatram kao takovu nagradu za plemenita njegova djela. Ova odanost nemogaše dakako odugo kao iskrica pod pepelom tinjati, no morade buknuti plamenom, i tako prigotovi dušobudnu svečanost, kod koje sam dne 1. t. m. u Bučju, selu gradiške pukovnije, i ja bio, te mi ona tolikom ugodnostju dirnù srce, da kad bi i htjeo sustegnuti pero, da nikomu svojim glasom nedosadjuje, ipak nebi mogao; s toga neka bude prosto, da što tamo vidjeh, ovaj naš list na laganih svojih krilih raznese na sve strane.

Na rečeni dan gospodin Jakov Filić, već kao župnik i pravi pastir svojega stada, poslie kako je zakletvu položio, došao je iz Zagreba u svoju ovčarnicu — u Bučje. Ugodit ću ufam se srcu svakoga svećenika, kada mu kažem pripravu, radost i uzhićenje, kojim dočekaše i pozdraviše vrli župljani miloga svoga župnika. Barem što se mene tiče, moram istinu kazati, da kakogod sam ondje pred 15 od prilike mjesecih nad smrtnim grobom blage uspomene župnika Ivana Ferića ronio suze žalosti, tako mi se i nehotice sada ote suza radosti i veselja, motreć: kako plemenito stado bez razlike spola i dobe, ni nepazeć što vrieme nepogodom prieti, iza rane zore pohiti u obližnje selo Drenovac na susret svojem cienjenom župniku, jedino zato, da ga, poput dobre dječice od daleka kraja čekajuće miloga ćaćka, što prvo ugleda i pozdravi. Kada je pako došao k njim i stupio u njihov krug, jedan ga je izmed djakah smjerno pozdravio, a ostalim na obrazu primietit se moglo, kako su u dnu duše osjećali, što je onaj u ime svih sborio, dok su napokon tople želje zamnilo uzhićenim živio! koj su opet ponavljali njekoliko put gruvajući mužari. Zadovoljni i veseli s ovoga povratka, u pratnji ljubeznog si župnika krenuše u najboljem dakako redu svi put župnoga mjesta, gdje takodjer ponamještani mužari grmećim svojim glasom pozdravljahu novoga župnika; vrhu toga da mu samo čim jasnije ovaj puk odkrije svoju privrženost, istu stazu, kojom je imao projti, izkitio je zelenim granjem, vrata pako crkvenoga dvora obratio u prekrasan slavoluk, a i crkvu nije propustio uresiti raznim cviećem i zelenim granjem, — te napokon u tako ukrašenu dopratilo je dobro stado vriednoga svoga pastira, koj, pošto mu je srčanim slovom mnogu suzicu izmamio, pjesmom „Tebe Boga hvalimo“ zahvalio se je na svem Bogu. — Sreten pastir, koga ljubi stado, a i blago stadu, koje pastira toli brižna imade! Tud se je nadati, da će se i slava Božja širiti, i sreća te blagostanje vremenito promicati — a i blaženstvo vjekovito da neće uzmanjkati.

Iz Djakova dne 8. lipnja 1858. Čitamo u „Katoličkom listu“ od 3. t. m., kako je g. I. M. Skarić pisao u Zagreb, da je dva tabaka, ili na njegovu „dvie *lepenke*“ svoga sv. pisma amo u Djakovo izpravljanja radi poslao. To je istina; — mi smo te *lepenke* popravljat pokušali, no izpovjedit moramo, da je stvar toli mučna, da doisto takvim načinom težko bi se žudjena svrha postići mogla. Iz toga dakle uzroka učinio je preuzvišeni g. biskup naš, komu promicanje narodne prosvjete, a i još većma stvarih vjere i crkve toli na srdcu leži, njegovoj uzoritosti g. kardinalu i nadbiskupu našemu ovih danah sljedeći predlog: Vidi se, da je Skarićev prevod sv. pisma, što se sad na svjetlo izdaje, takov, da po njem potreboći naroda našega u toj struci neće se moći doskočiti. Tajiti se doduše nemože, da se mnoga u tom prevodu nalaze, koja neumornu pomnju i nauk izdatelja dokazuju; ali je tim većma žaliti, što se u njem nahode njekoja, koja cielom trudu cienu oduzimaju. To je jezik, kojim je rečeni prevod pisan, o kom će svaki, podpuno naš jezik znajući, priznati, da je njeki osobiti, od običajnoga posve udaljeni, pun grammatičkih i syntaktičkih pogrešakah. Rekao bi, da spisatelj nikad nije upotrebio ono blago, kojim naša sveta stara književnost kano i klasička dubrovačka pa i dalmatinska toli obiluje. Valjda spisatelju ništa od ovih pri ruci nebiaše, nego je samo — što se jezika tiče — ono upotriebio, što se oko rodnog njegovog mjesta i u obližnjih selih nahodi. Pri tom pitanje biva: može li se pomanjkanju tomu doskočiti ili ne? Posve nipošto, stranom pako možebit na sljedeći način: ako bi nj. uzritost milost imala g. Skariću predložiti, da izdanje sv. pisma za vrieme obustavi, medju tim pako u Zagreb dodje, i u sboru izkusnih i vještih muževah, koje bi nj. uzoritost naznačiti izvolila, djelo svoje, što se jezika tiče, popravi te popravljeno tisku preda. To zahtieva knjige dostojanstvo i veličanstvo; zahtieva korist, koju naš narod iz nje crpiti ima; zahtieva upliv, kojim bi poleg svoje znamenitosti knjiga ova u književnost našu uticat imala; zahtieva visoko ime nj. uzoritosti, komu je njeki dio iste posvećen; zahtieva napokon istoga g. Skarića čest i dobro. Istina, da se je g. Skarić pred preuzvišenim našim g. biskupom u Beču onomad izrazio, da će on u drugom izdanju obzir uzeti na primjetbe glede njegovoga prevoda učinjene: no pitanje je: hoće-li kadgod do toga doći, da se ovo djelo drugi put izdaje? K tomu nedosljedno je u drugom izdanju popravke obećavati, što će toliko reći, kao u prvom izdanju priznavati da je pogrešno, te da popravakah treba, no ipak popravke odgoditi na došasti. Medjutim, ako g. Skarić nebi hotjeo u Zagreb doći, mogao bi barem svoje svežčiće — naravno one, koji jošte tiskani nisu

— u Zagreb za popravu poslati: pa ništa zato, ako takovim načinom djelo kasnije na svjetlo izadje, samo ako pravilnije bude.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je *Jakovu Jambrečaku*, slavetićkom župniku u Hrvatskoj, podieliti zlatni krst za zasluge s krunom, priznavajući njegovo za vrieme kratelja u kotaru jastrebarskom posvjedočeno požrtvovanje i uspješno djelovanje.

— Naš list već je spomenuo više bogatih darovah, što ih je nj. veličanstvo preblagi car *Ferdinand* našim domaćim crkvam u najnovije doba podielit izvolio. Danas može on opet s takovim plemenitim poklonom nj. veličanstva pred lice svojih štiocah doći. Nj. veličanstvo dostojalo je župnoj crkvi u Lovrečini, u nadbiskupiji zagrebačkoj, za njenu unutarnju spravu i urešenje, putem ovdješnjega nadbiskupskoga stola 300 for. sr. premilostivo poslat dati.

— U prošli četvrtak kao na osminu brašančeva obdržavan je na kaptolskoj strani tielovski obhod kod pogodna vremena dostojnim i svečanim načinom, komu se je pridružila i nj. uzoritost visokočastni naš nadpastir. Uz mnoge druge liepo urešene kuće odlikovalo se je i ljetos opet ovdješnje sjemenište, komu biahu svi prozori prvoga sprata svetimi slikami, shodnimi latinskimi napisi i cviećem ukrašeni, dočim su za zidovah visjele od dubova brstja spletene gobinje; isto tako biaše ukusno priredjena pred istim sjemeništem zelena sjenica s oltarom, gdje je čitano posljednje evangjelje i dan s božanstvom blagoslov.

— Naše ovogradsko katoličko djetićko družtvo slavilo je dne 13. t. m. četvrtu godišnjicu svoga obstanka, a to u jutro službom božjom, a u večer sastankom predstojnikah, zaštitnikah i članovah družtva u vlastitoj veledušnom darežljivosti uzoritoga našega gospodina kardinala ovom družtvu nabavljenoj kući. Gosp. družtveni predstojnik Höpperger poslie kratke molitve besjedjaše o postanku djetićkih družtvah u obće, a napose ovoga, pozvav bodrivimi riečmi članove, da u došast odvažno i otvoreno rade i postupaju, kako to članovom ovakova katoličkoga družtva dolikuje. Na to je članove nagovarao i gosp. družtveni zaštitnik, financijalni nadsavjetnik Tschoffen. Članovi su zatim pjevali i deklamirali, te oko 10 satih svi se razišli. Ovo naše djetićko družtvo, kakovih dosad 175 imade, broji ovdje i drugdje 220 članovah, te je jurve tako osililo, da se najboljem napredku odanj nadati možemo, pa se plodovi njegovi na naboжno-ćudorednom ponašanju članovah već i vidivo pokazuju.

Iz Ugarske. Peštansko družtvo sv. Stjepana odluči izdavati sveučnu enciklopediju na magjarskom jeziku. Vrli magjarski učenjak J. Török sastavit će najprije obćenito kazalo, polag koga će vještaci pojedine članke izradjivati. — Istom prigodom prijavljeno je u družtvenoj odbornoj sjednici, da rusinski crkveni list: „Cerkovnaja Gazeta," koja se družtvenim nastojanjem izdaje, radi neuklonivih zaprekah prestati mora. Bog bi dao, da se i taj list onako preporodi, kao što se to zbilo s prvašnjimi troškom istoga družtva izdavanimi „Katolickimi Novinami" a sadanjim „Cyrillo-Methodom."

U Virtemberžkoj umnožava se broj vjerujućih protestantskih duhovnikah, koji bez svakoga otezanja mole na katoličku kod pogrebah za preminule, želeći im lahak počinak itd. kako to uči katolika crkva. U protestantah u obće često biva, da se molitva za mrtve polag protestanskog nauka zavržuje, a ipak na katoličku moli za mrtve, čim katolički nauk za prirodjen priznaje vjerujuće srce. U najnovije doba potaknů upravo ovaj nauk jednog vrlog muža, protestanta, da se pobliže spozna s naukom katoličke crkve, te se je uslied toga vratio u krilo iste crkve.

— Sveučilištno starješinstvo u Tubingah izključilo je svojom odlukom katolički bogoslovni odsjek iz svoga krila zato, što polag ugovorenoga sa sv. stolicom najnovijega konkordata profesori zavise od biskupa, a tako „slobodu uznanost," više zastupat nemogu. Virtemberžko ministarstvo dalo je starješinstvu za tu njegovu mudrost po nosu.

Iz Danske. Biskupa osnabručkog, g. Pavla Melchera, naimenovao je sv. otac apoštolskim provikarom za katoličke obćine po sjevernoj Njemačkoj i Danskoj. Ove obćine sastoje iz 10,000 dušah u Meklemburgu, Bukovcu (Lübecku), Altoni, Hamburgu, Kielu, Glückstadtu, Friedrichstadtu, Fredericiji i Kodnju, te im predstoji 14 duhovnikah. Pomenuti provikar misli buduće godine posietit kodanjsku obćinu, te će tako nakon 300 godinah opet jednom na ono zemljište službeno stupiti katolički biskup.

* Nj. c. kr. apost. veličanstvo dostojalo je Dr. Mihojla Haasa, školskoga savjetnika i opata, naimenovati za satmarskoga biskupa.

* Blagotvorno družtvo sv. Franje Regiskoga, osnovano god. 1822. u Francezkoj, izbavilo je tamo tečajem 36 godinah 34,000 parah priložničtva, a 20,000 djetce priskrbilo pozakonjenje.

* U Englezkoj prestupio je lord Norreys, najstariji sin i baštinik grofa Abingdona a unuk yorskoga protestantskoga nadbiskupa, u katoličku crkvu, položiv pred kardinalom Wisemanom kat. vjeroizpovied.

* Crkva sv. Isaka u Petrogradu, na kojoj grade već 32 godine, a potrešili su carskom razsipnosti sila zlata, mramora, malakita i jaspisa, dogotovljena je sasvim, pa će ju naskoro osvetiti, kojom će prilikom preko 900 pjevačah u njoj pojiti. U njoj ima prostora za 6000 ljudih.

* Trevirski nadbiskupski ravnatelj crkvene glasbe Gj. Thiell, koj je g. 1829. umro, ima na župnom groblju u Ehrenbreitensteinu naproti Koblencu sljedeći nadgrobni napis, koj kao curiosum prepisujemo:

Musicus hic jaceo suspiria moesta trahendo,
Qui feci modulis omnia laeta meis;
Saepius „allegro" lusi, jam lado „piano,"
Morales igni purificando notas. —
Pro me qui transis duo da suspiria tantum,
Dic: pacem tibi dent astra benigna suam.

Pitanja družtva za jugoslavensku povjestnicu i starine na sve prijatelje domaćih starinah i jugoslavenske povjestnice.

1. Ima li u vašoj okolici, na gori ili na polju, malih okruglih brežuljakah, koji su od ljudskih rukuh naneŝeni? Kako se zovu, i šta se od njih pripovieda? Ima li stečakah i mašalah s napisi, uresi ili slikami?

2. Jesu li se ikada u vašoj okolici, podaleko od navadnoga groblja, slučajno izkopale kakove kosti i koje veličine i vrsti?

3. Jesu li takove kosti ležale u zemlji ili na zemlji? Jeda li je takovo mjesto, gdje su ležale, bilo ogradjeno kamenom ili opekom? I jeda li se je tu našlo takodjer kamenitih sandukah, oružja, prstenja, novacah, dragoga kamenja, žarah, uglevja, pepela itd.

4. Ima li u vašoj okolici starih zidinah nad ili pod zemljom? Oda šta su sagradjene i od koga?

5. Nalaze li se kod vas stare opeke (cigle) s kakovimi urezanimi znakovi ili pismeni?

6. Ima li kod vas ostanakah starih vodovodah s gvozdenimi, olovnimi ili zemljenimi ciev!?

7. Jesu li se našle u vašoj okolici kod kopanja ili oranja stare posude, šta je u njih bilo? Ili su možebiti druge kakove podobne stvari izkopane?

8. Jesu li ikad u vašoj okolici izkopane ili nadjene slike, kipovi, novci, igle, prstenje, kopje, mamuze, mačevi, šlemovi, štitovi, kacige itd. od zlata, srebra, meda, čelika, bakra, gvoždja itd.?

9. Nalazi li se kod vas na polju ili u crkvah, na gradovih, kućah itd. kamenah s napisi grčkimi, latinskimi, slavenskimi ili drugim kojim pismom nareŝenih?

10. Ako su ovakove stvari nadjene, gdje se nalaze sada?

11. Ima li kod vas imenah gorah, bregovah, poljah, dolinah, klanjacah, špiljah, ponorah, pećinah, liticah, skalinah itd., koja na staru dobu, mitologiju ili na historiju spominju, i šta se je ondje znamenita sgodilo?

12. Ima li u vas starih gradovah, samostanah, crkvištah ili drugih znamenitih sgradah, i šta se o njih pripovieda?

13. Ima li u vašoj okolici po crkvah, gradovih, ili gdje drugdje znamenitih starih ikonah i slikah od dobrih umjetnikah? Ili ima li tu slikah od gradovah, samostanah, crkvah i čitavih predielah domaćih? Ima li slikanih ili iz kamena djelanih podobah slavnih muževah i ženah, ili narisanih narodnih nošnjah i dogadjajah?

14. Ima li u vašoj okolici gdjegod starih rukopisah, urešenih slikami, ili knjigah s bakro-, medo-i drvorezi ili bojadisanom slikarijom?

15. Ima li u vašoj okolici kakovih arkivah ili pismenih sbirkah, ili pako pojedinih starih poveljah (diplomah), rukopisah, knjigah itd., bilo u kojemgod jeziku? Kada i od koga izdana je takova stara knjiga? Tko ju je pečatao, gdje i koje godine?

16. Kod koga se nalazi takva knjiga i takav rukopis, može li se dobiti u prvopisu ili prepisu?

17. Ima li u knjižnici biskupije, samostana (monastira), župe, eparkije, parohije ili u privatnih rukuh kakovih rukopisah, bili oni u kojemgod jeziku pisani, te govorili od ma koje grane znanosti, osobito pako o takovom predmetu, ko zasieca u povjestnicu jugoslavensku? Od koga je pisan takav rukopis? koje godine? koliko ima listovah? Ima li miniaturah? Jeda li je vlastoručni rukopis znamenitoga kakovoga čovjeka? Može li se dobiti za prepis ili na prodaj? (Konac će sliediti).

Poziv na predplatu.

Molimo uljudno svu gospodu (p. n.), koja su si „*Zagrebački katolički list*" naručila neposlavši predplate, i onu, koja su samo na prvo polugodište predplatila, da nam cjelogodišnju, a dotično polugodišnju predplatu u bezplatnih listovih čim skorije poslati izvole. Ciena je „*Zagrebačkom katoličkom listu*" na pol godine s poštarskom dostavom 3 for. 10 kr. sr., a za domaće predbrojnike u Zagrebu 2 for. 30 kr. sr.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 26. U ČETVRTAK 24. LIPNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od Dra. *Fr. R.* — na urednika.

Na sv. Trojicu 1858.

IV.

(Konac.)

Jednom Vam nzpisah, da je naš akademik Fortunati obreo crkvu sv. Stjepana. Sada Vam o tom obretu mogu više toga kazati, pošto je i kopanje uspjelo i obretnik držao u akademiji znanstvenu razpravu, te ju dao tiskati. Zemljište, gdje se taj novi spomenik nalazi, odaljeno je dvie tal. milje od Rima tik stare ceste latinske (via latina); a kao što se iz raznih napisah izkopanih vidi, biaše njegda na njem villa konzularske obitelji Valerijeve, od koje predje na obitelj Servilijah, a napokon, pošto ova bješe pod Kommodom skoro izumrla, na glasovitu obitelj Anicijah. *) Fortunati najprije naidje na veličanstvene ostanke ogromne i sjajne palate, od koje sačuvale su se njeke sobe, musaici, izabrani komadi mramora, kupelji, kipovi grčkoga sloga, osobito dva krasna Baka, vrlo dobro sačuvan žrtvenik s plohorezi (basrilievi), a uzanj glava Jove, Faun, poprsje vjerovatno Krispine supruge cara Kommoda, riečju: tolike znamenitosti, kakove mogaše imati villa i palata koga rimskoga bogatira. Nu sve ove starine nadilazi podzemna četverouglasta grobnica, koju je Fortunati dne 28. travnja obreo. Ona priliči najsjajnijoj mramorom posutoj dvorani; a šta je u njoj najznamenitije, to su prekrasne slike po stienah tako dobro sačuvane, da bi mislio, da jih jučer naslikà ruka koga vrlo vješta umjetnika. Kao što je poznato, do novijega doba imadosmo malo slikah iz rimske dobe; u Herkulanu, Stabiji i Pompeju našlo se ih više. Ovdje u Rimu osobito se ciene one, koje se vide po svodovih ogromnih kupeljih cara Tita i preostavše palate Neronove; kako vele, Rafaël ih sliedjaše u loggiah vatikanskih. Al sve dojakošnje nadhitit će slikarije u pomenutoj grobnici; predstavljaju pako razne prizore iz trajanskoga rata i onoga vremena, kano: sud Parisov, Akilla u Sciru, Ulissa i Diomeda s palladiom, Filotteta na Lemnu, Hrelju s citarom; u sriedi Jova nošena od sokola; borbe centaurah sa zvjeradi itd. Usried dvorane našli su veliki sarkophag iz grčkoga mramora razdieljen na dvoje za dva tjelesa; uzanj leži devet manjih. — Tako jur iz ovoga, što se do sada izkopalo, opet možemo uvidjeti veličanstvo poganskih Rimljanah, koji u svojih kućah i villah htjedoše sve imati, što im duša poželi. Kad čovjek promotri po Rimu i okolo Rima nalazeće se ostanke svietom gospodujućeg sedmobrežnog grada, te si jih u mašti sám pozida, kakovi su imali njegda biti, zavrti mu se gotovo u glavi. Ali Rim i mogaše sipati novce za svoju razkoš, kad mu ih donesè krv i žuljevi cieloga svieta. A zar bijaše težko Lukullu dati za jedan kip 2,400,000 naših dvadeseticah, kad mu je imetak iznašao preko 120,000,000 dvadeseticah? Za Veneru izlazeću iz mora platilo se 228,437 dvadeseticah. Isto tako sipali su se novci dobrim književnikom, i Virgilij ostavì poslie smrti 1,937,424 dvadesetica, koje steče za svoje pjesni; tà za pjesan „tu Marcellus eris“ Oktavija darovà mu 52,000 dvadeseticah. — Naši književnici imadu se zadovoljiti, neugreznu li u dug; a s pera lje neće nitko živjeti! Da bi na to pazili, doisto bi im bilo uzkliknuti s Juvenalom (Sat. VII.): Frange miser calamos! — pa je odmah nogama pogaziti.

Nu kao što svagdje u Rimu, tako i u rečenoj villi bilo je poganstvu uzmaknuti pred kršćanstvom. Usried onoga poganskoga veličja popela se crkva, posvećena sv. Stjepanu prvomu mučeniku, kao što svjedoči napis tu našast na

*) Sada je svojina stranom kapitula sv. Ivana lateranskoga, stranom knezovah Barberinah, i Don Julija Lan[t]e della Rovere.

kamenu. Ovim sretnim obretom opet se potvrdjuju svjedočanstva starih kršćanskih pisacah, koji govore, da Lav Veliki bio bi nagovarao Demetriju rimljanku, neka na svom imanju kod ceste latinske sazidje crkvu na čast sv. Stjepanu; što ona izvrši. Ovu istu crkvu imao je Ivan I. (523—25) mramorjem ukrasili, a god. 755. Lav III. ju popravi, kako piše Anastasij knjižničar. — Dakle Demetrija bila bi sazidala crkvu „in fundo suo.“ Ovo nam potvrdjuje novi obret, iz koga ujedno doznajemo, da ova Demetrija nije bila druga, nego kći Siksta Anicija Paulina, koj se spominje na jednom ondje našastom kamenu, a takovih imade više, što se proteźu na obitelj Anicijah, kojih — kako rekoh — bila je napokon ona villa. Ova Demetrias jest ona ista bogoljubna rimljanka, koja svoje djevojačtvo posveti Bogu, pobližje nam poznata iz poslanicah sv. Jerolima, Augustina, pape Inocenca i Lava Velikoga. Iz ove obitelji, toli slavne u poganskom Rimu, potečè takodje izim više sv. mučenikah papa Feliks II. i Grgur Veliki. Iz ove obitelji htjedoše lozu svoju vući rimski Frangepani; a — budi napomenuto kao curiosum — njeki pisci, mješajući naše Frangepane ili Frankopane s rimskimi, izvadjahu jih iz rimske porodice Anicijah; dočim neima dvojbe, da naši Frankopani bjehu po rodu i krvi stari plemići krčki, koji — kao što se putem poveljah dokazati može — više od dva vieka za svoje rasteće slave ništa neznadjahu za ovo kašnje uzeto ime uslied doticaja s Italijom i njezinim plemstvom.

Ovo su uspjosi, koje do sada crkva i umjetnost novim obretom stečè; s vremenom inim se nadamo. Kad mi je jednom spomen o crkvi sv. Stjepana, scienim ugoditi štiocu, pripomenem li nješto o starodavnoj crkvi, koja dàkako neleži u podrtinah, ali se tiče cieloga Slovjenstva — mislim crkvu sv. Klementa pape. Ova crkva sazidana na brdu Coeliju na glasovitoj labijanskoj cesti jest jedna od najstarijih, ako ne najstarija u Rimu, koja do danas uzčuvà svoj prastari oblik. Po svjedočanstvu starih pisacah i po predanju na istom mjestu ležaše roditeljska kuća sv. Klementa. Njeki misle, da ju on sám posveti za crkvu; po mom sudu Klemente običavaše u njoj sakupljati kršćane, gdje se za progonstva svetotajstva obslužavahu; te kašnje bješe ta kuća obraćena u crkvu, kao što i kuće Pudencijane, Bibijane, Susanne, Cicilije, Sabine itd. Bilo kako mu drago, ova crkva bješe sagradjena u prva tri vieka. Zatim popravi ju Silvester papa (314 - 35) i car Konštantin. U njoj g. 417. papa Zozim odsudi Pelagija, a Celestij odrečè se bludnje (Epist. Zosimi ad Episcopos Africae ap. Mansi IV, 359.); u nju papa Lav Veliki god. 449. položi moći sv. Flavija Klementa na smrt odsudjena po Domicijanu (Cf. Marchi, Antiquit. christ. I, 353, nota 1.); u njoj Grgur Vel. često držaše svoje glasovite besjede, kano: Hom. 33. in Lucae c. VII., Hom. 38. in Math. c. XXXII. itd. Prem ova crkva bješe god. 772. popravljena po Hadrijanu I., a kašnje obnovi ju kardinal Anastazij, Martin V. (✝ 1431), Grgur XIII. (✝ 1585), Siksto V. (✝ 1590), napokon Klemente XI. (✝ 1689): ona je vendar uzčuvala stari kršćanski slog. Tko hoće vidjeti, kakove bijahu prastare kršćanske crkve, taj pojdi u crkvu sv. Klementa, te će se dàkako bolje uputiti, nego da čita najbolje opise, ili da razmatra najtočnije slike. Razdjeli osnivaju se na staru crkvenu stegu i obrede. Veža s pokropilištem kod crkve sv. Klementa sastoji iz četirih žuljnih (granitnih) stupovah; ναρϑηξ ili προναος za katekumene, pokornike i nevjernike obkoljen je od drugih šestnaest stupovah od žulje; crkva u strogom znamenu dugačka je 124½, a široka 67½ stopah. Brod (ναος) crkve razdieljen je na tri česti ili brodića, desni za mužkarce, lievi za ženskad; srednji, oddieljen od onih kroz 16 jonskih stupovah, obsiže pregradjeno podugačko četverokutje, u koje se ulazi kroz vrata. Ovdje bilo je mjesto za levite i pjevače; sa svake strane u sredini nalaze se dva čitališta poput naših propoviednicah, jedno za čitat evangjelje, a drugo za apostole. Sve ono, kako se danas vidi, polazi od Ivana VIII.; jedini musaici izvedeni su nalogom kardinala Anastazija god. 1112. — Najplemenitija čest crkve jest svetište (βημα, ἁγιον, presbyterium), odredjeno za samo svećenstvo, koje na skrajnoj strani (apsis) u polukrugu siedjaše; na sredini ovoga polukruga jest stolica za biskupa, kao što se po svih rimskih basilikah (i u crkvi sv. Jerolima) vidi. Ova stolica kod sv. Klementa polazi od pomenutoga kardinala, kako svjedoči napis: „Anastasius presbyter cardinalis hujus tituli hoc opus cepit et perfecit.“ Med apsidom i rečenim četverokutjem, ali razi broda vidi se Confessio t. j. raku ili grob s moći koga svetca; nad grobom diže se žrtvenik, na kojem se svetotajstva čine, ali tako, da biskup ili svećenik obrazom obratjen je prama puku, a s ledji prama apsidi ili svećenstvu u polukrugu kod stiene. Ovaj način kod mise uzdržao se u Rimu po mnogih crkvah, i u nas kod sv. Jerolima, dàkako na glavnom oltaru, koj se diže nad Confessiom, u koju se na mnogih mjestih silazi po stepenih. Kod sv. Klementa u Confesii počivaju moći sv. Klementa pape, sv. Polykarpa itd.

Sjećajuć se moćih sv. Klementa svaki će pomisliti na sv. Cyrilla i Methoda; pa uprav zato, ni neimajući obzira na starinu kršćansku, ova crkva

od prevelike je važnosti za svakoga Slovjena; u nju bo njegovi Apoštoli donesoše moći sv. pape; po njezinom prostoru, po kojem mi sada smijemo stupati, hodjahu i oni. Ali ne samo to, kao što jednoglasno svjedoče svi stari spomenici, kako će štioc u mom djelu obširnije vidjeti, sv. Cyrill bio je takodje sahranjen „о десноу страноу ѡлтара“ u istoj crkvi. Po svjedočanstvu Franje de Sodo, što se nalazi u jednom rukopisu vatikanske knjižnice, u XIV. stoljetju bješe sagradjena kapelica „S. Cyrilli e dextero latere basilicam ingredientium;“ šta takodje potvrdjuje i Panciroli i Isusovac Hugo († 1629.). Sada se s desne strane ulaza u crkvu nahodi kapela sv. Dominika, u koju bi — kako Rondini misli — obraćena kapela sv. Cyrilla. Po svoj prilici istu kapelu posvetiše svomu otcu Dominikani, na koje počam od Vrbana VIII. ondje stanujuće sada crkva spada, dočim Grgur Veliki crkvu i manastir bješe izručio Benediktinom, a Eugen IV. redovnikom sv. Ambreza ad Nemus. Ali gdje su moći sv. Cyrilla? Još Baronio († 1607) napisà: „quorum (Cyrilli et Methodii, — za Methoda se vara) s. reliquias nuper sub altari in ejusdem Ecclesiae sacello pervetusto repertas esse accepi.“ Čim dodjoh u Rim, pospješih u crkvu sv. Klementa, da se u njoj pomolim sv. Cyrillu; pa ovo sv. mjesto njekakovu neopisivu utjehu ulieva u dušu moju, kadgod unj stupim. Gledah, gdje bi moglo biti mjesto, koje učenik slov. Apoštolah naznači „о десноу страноу ѡлтара“ — ali koga oltara? Pomislih: treba ići popitat u manastir, možebit će biti kakovo predanje; ali na moju preveliku žalost ni prior, ni syndik manastira, kao najvještiji u tom pitanju, ni najmanje neznadoše mi kazati, gdje bi se čuvale sv. moći našega Cyrilla; jedino me utiešiše, da će mi obznaniti, kad budu ljetos crkveni pod popravljali, te tuj mješto kopali, nebi li na ove dragocjene ostanke naišli? Kako piše bečki Litteraturzeitung od 17. t. m. apoštolski nuncius kod car. austrijskoga dvora Ant. de Luca obećà, da će on isposlovati, da se potraže rečene moći. Doisto rimska crkva nebi mogla ljepši poklon učiniti Slovjenstvu, nego da mu nadje sv. moći njegovog Apoštola za nastajuću tisućogodišnju spomen-svetkovinu. Bilo bi dobro, da se za to pobrini episkopat sviuh slovjenskih granah, jer se na sve proteže djelatnost sv. Cyrilla i Methoda u crkvi i književnosti. Pa zar će ona svetkovina ostati stisnuta na samu Moravsku? Tà mi Hrvati imademo više spomenikah, što su niknuli iz duha sv. Cyrilla i Methoda, nego li Moravci, kod kojih njihovo djelo brzo utrnù. — Tako sada u crkvi sv. Klementa neima ni jedne kapelice, ni jednoga žrtvenika posvećena sv. Cyrillu! Jedina izvanjska uspomena, koja nas nanj opominje, jest njegova i brata mu Methoda slika na stieni, vrh ulaznih vratah u crkvi. Oba su naslikana kano biskupi u iztočnoj odori; na peribilu s preda im tri križa; oba drže štapove, kakovimi se služe biskupi iztočne crkve; a krom toga sv. Cyrill drži u lievoj ruci knjigu, iz koje kao da bi čitao: doisto liep znak „obretnika slovjenske azbuke.“ Iz koga su stoljetja ove slike, neda se riešiti, svakako su vrlo stare, a nikako neće biti mladje od XIV. stoljetja, u kom za Giovenala iz Orvieta bijahu popravljene slike u crkvenom brodu, a predstavljaju prizore iz žitja sv. Klementa. Slike na ljepu u kapeli sv. Katarine jesu od Massacia († 1443). Ove slike namjerava Dubrovčanin Mančun bakrorezom obnaroditi, a uza nje takodje sliku sv. Petra i Pavla sa slovjenskim napisom, što se u blagajni vatikanskoj nahodi, na koju g. Kukuljević naše občinstvo upozorni. Ja sam ju bio išao nedavno gledati s pomenutim bakrorezarom i jednim slikarom. Kanonici sv. Petra paze na nju, kao na veliku svetinju, te samo velikim trudom puste se sklonuti, da ju tko na brzu ruku snimi — prem u staro doba imala je biti često snimljena i naslikana; jer nije tomu davno, što istu vidjeh u jednoj prodavaonici starih slikah u izvornoj veličini; ona vjerovatno polazi iz XVI. ili XVII. vieka; sada je svojina spomenutoga Dubrovčanina. — U arkivu istoga kaptola nalazi se med ostalim jedan glagoljski breviar u maloj osmini na kvieru pisan; na koliko mogu na prvi pogled prosuditi, polazi iz XIV. vieka; kad ga bolje pregledam, znati ću točnije dobu opredieliti. Tako vidite, da je u svakom zakutku ovdje naših knjigah, — i ondje ih ima, gdje se nebi ni nadali. Ova prijdoše mi na pamet per idearum associationem, — s toga dosta ih je samo dotaknuti.

Jur njekoliko mjesecih bavi se u Rimu baron Haxthausen, poznati pisac važnih djelah o Ruskoj. On se vrlo zanima narodom slovjenskim; njegovim ponukavanjem na njegovom imanju njeki biskupi njemački sklopiše družtvo, koje će moliti za sjedinjenje iztočne crkve s katoličkom; on takodje napisà krasan predgovor njemačkomu prievodu Gagarinovih dielah. S ovom svojom miljenicom mislju zabavljao se svedjer u Rimu hodeći od mjesta do mjesta, gdje se nadaše, da će joj kakovu pobjedu steći; a doisto nije se trudio badava. Sada bi rado proputovao jugoslovjenske pokrajine, da se s njimi upozna; namjerava i u Zagreb. Ako bi mu se ova nakana oživotvorila, a to, nebude li kakve nepredvidne zapreke, nadam se, da ćete mu u Zagrebu ići na ruku u svem, što bi rad znati i vidjeti.

Takovih inostranih pisacah o naših stvarih, kao što je baron Haxthausen, mi si sami želimo; nipošto pako onakovih, kakovi se često pojavljuju po njemačkih časopisih. Ovi pisarčići, kojim je sva mudrost napisati u novine kakav šupalj sastavak, samo zamrsuju čvor, a nerazmrsuju ga, pa nisu ni Aleksandri, da bi ga znali presjeći. Iz stotine primjerah, koji bi se mogli navesti, evo Vam jednoga. Jeste li čitali u „Allgemeinerici“ od 11. travnja t. g. (Beilage Nr. 101.) recenziju o novom Ginzelovom djelu o slovjenskih Apoštolih, na koje ću ja u svom djelu često doći gdje korečí, gdje odobravajući? Ova recenzija puna je jeda, zlobe i preuzetnosti. Neupuštajuć se u oprovrgavanje, navest ću samo posljednje rieči recenzentove: „Crkveni ustroj uveden po byzantincih Cyrillu i Methodu malo po malo bješe svuda iztisnut iz Moravske, Češke i Panonije, te jedino na uzkom istrijanskom i dalmatinskom primorju slabo i venući životari; što bjelodano dokazuje, da byzantinsko-slovjenski živalj svagdje imade propasti, gdje god se s latinsko-germanskim sukobi.“ Pri ovih riečih jamačno ćete sa mnom opaziti, da je recenzentu do latinskoga življa s crkvenega gledišta još manje stalo, nego li nam do hottentotskoga; mi bo želimo, da crkva Isukrstova sve narode obsegne; ali recenzent, da neodkrije posvema svoju golotinju, uteče se pod zaštitu tobož katoličtva. Crkva neide za porazom i propastju nijednoga narodnega življa; pa ako bi koj crkovnjak, bilo i više njih, za tim težio, pokazao bi, da neima crkvenoga duha, koj je duh samoga Isukrsta, koj zapovieda, da se obučavaju jednako svi narodi, u koga nije ni Grka, ni Skythe, ni varvara. Žalostno bi doista bilo, kad bi se po misli recenzentovoj sav sviet podielio u dva neprijateljska tabora: u latinsko-germanski i byzantinsko-slovjenski, te bi zadaća crkve bila vječna borba med ova dva življa. Recenzent bi valjda to želio; ali onda nek izadje svojom željom i osnovom na svjetlo. Drugo je dakako i od prvoga sasma razno pitanje: kako bijaše djelo sv. Cyrilla i Methoda uništeno u Moravskoj, Českoj i Panoniji, a tako stisnuto na jugu? Na to pitanje odgovorit će mu povjestnica; a da bi ju temeljito proučio, i zastidio bi se i drugčije pisao.

Nezamjerite, što ovakovom dithyrambom zaključujem današnji dopis; trebalo bi češtije ovakove preuzetnike po peru klepnuti, da nemisle, da smo ili tako ludi, te nemožemo shvatiti njihove mudrolije, ili tako nemarni, da se ni za svoje svetinje nemaknemo. U povjestnici svih narodah obistinilo se ono, što je Bog naložio Ivanu, da napiše angjelu (biskupu) laodicejske crkve: „Ja poznam tvoja djela; ti nisi ni mrzal ni topal; o da bi bio ili mrzal ili topal; ali jer si mlačan, te niti mrzal niti topal, zato počet ću te rigati iz svojih ustah.“ (Apocal. III, 15—16). Milost božja budi s nami!

Škole u Bosni.

Od *F. M.*

Povedena skoro kod nas službeno rieč o školah potaknu me, da o njih, tih jedinih u našoj domovini zavodih, koju progovorim u ovom listu, u kom, jerbo se i dosad o sličnih predmetih besjedah nalazilo, mislim, da mi se radi toga ništa izgovarati netreba, kao tobože da tomu ovdje mjesta nije. Ta to bi oni samo tvrditi mogli, koji lažljivom prosvjetom naduti crkvu našu, — tu jedinu pravih naukah i vriednih toga imena znanostih učiteljicu i braniteljicu, njekakvim mračnjačtvom potvaraju; a takih valjda neće biti medju štioci ovoga lista, i dokle on dopire, te zato bez ikakva izgovaranja počimam, o čem uzeh pisati.

Da u Bosni, odkako je pod tursku vlast spala, pak sve do posljednjih deset dvadeset godinah nigdje nikakve škole za narod bilo nije, — čudno, pa možebit i nemoguće činit će se štiocu manje vještu stvarim u nas; a ipak je žalobože to istina. Vlada se nije brinula da ih podiže, jer u obće nije marila ni hajala za prosvjetu; a narodu nije se mililo, da nerečem da ni smjeo nije. Nu ovo se razumjeti ima samo o krštenom narodu, a ne i o izturčenom; jer je ovaj i odprije imao njekakve tokoršnje škole veće medrese, a manje mehtebe zvane. U ovih drugih, tko hoće i volju ima, uči štiti i pisati turski i po štogod računati, dokle malo koj dotjera, a koj dotjera, taj je sposoban za svaku službu, i netreba mu ništa više učiti. U onih prvih pako pripravljaju se učitelji za druge, i predaje im se nauka vjere, mjesto koje često uči se: šta je vlah? (tako Turci u nas sve kršćane oboje crkve zovu) i kako s njim postupati valja? A kaže im se: da je vlah rob od Alika (Boga) samo za to stvoren, da Turčinu služi; što se tiče ćudi, da je gori i od istoga psa, te da gleda čovjeka po glavi onim istim čankom, iz koga s njim jede: zato da ga smaknuti nesamo nije nikakav djunah (grieh), već dapače da se tim čini sebab (usluga) dinu (vjeri); da je to učiniti kao granu s puta ukloniti itd. — To su revnivi baše, ovi mrki vuci razdiravci, i podpuno izvršivali, otimajuć ljudem, gdjegod su šta imali imenja i poštenja, pak naj-

poslie ih i sa životom raztavljajuć. I ovo je, što mi se medjutim podkrade, i njekako nehotimice iz pera izli, rad šta se kršćanom *) nije moglo ni mililo, baš da su i smjeli, škole graditi. — Bašam je već jednoć hvala Bogu! crni petak došao i zadnji čas udario, te ih više neima; nu teorija je ista kao i dosad u školah, nit su se ove i u čem promienile. S toga su Turci i sad jošte surovi u obće, bezi i spahije prama kmetom — raji nemilostivi, činovnici i sudije nepravedni i za mitom pohlepni; nit ikako dokučiti nemogu, da je nemusloman, koga oni, kako već napomenuh, za roba drže, jednopravan s muslomanom, kao što to čestiti car priznaje, i hoće da se drži i prizna od drugih. Odtud i ona naših Turakah mržnja pram tudjim, baš i samom turskom, jezikom i običajem, a ne iz kakve žarke pram materinjem jeziku i narodnosti svojoj ljubavi. Toga, premda drugčije čovjeku prirodjenoga čuvstva, neima u grudih njihovih; iztrgla ga je i zadavila drača njihovoga vjerozakonskoga fanatizma. Zato da ono bujat može, ovaj bi valjalo izkorieniti kosierom prave prosvjete; al' će za ovim dotle valjat uzdisati, dok nebude bolje uredjenih školah, nego su ove, o kojih govorim. — Bez šta pako ni najurednije škole željnim plodom uroditi neće moći, vidjet ćemo, kad pregledamo i kršćanske, u koje sad ulazimo.

Iz ovoga kratkoga, kao uz put samo učinjenoga opisa turskih školah vidi se, da ih mladež kršćanska polaziti mogla nebi, baš ni da joj zabranjeno nebi bilo. Šta će u njih? Zar učiti slova onoga jezika, koga ni onih riečih uprav izgovorit neumije nit ih razumije, koje su joj se u materinji njekako po nesreći uvukle? Tim se nebi ni najmanje postigla svrha, iz koje ljudi toliko troše na podizanje školah. Ako dakle ovi šta znati i — bez šta to moguće nije — učiti hoće, svoje posebne škole imati moraju; a kako ih dugo imat mogli nisu, spomenusmo odmah s početka. Zato i jest narod sve tuplji i izopačeniji bivao iz dana u dan, kao ubijen u glavu živio, te ogreznuo bio u svih manah i nevaljalštinah, koje obično prostotu prate, kao što su n. p. rassipnost, što nadilazi mjeru podatnosti i gostoljubivosti, — praznovjerje, koje se mieša s pobožnostju i bogoljubstvom, — i mnogo drugih, rad kojih ni ona drugčije na svom mjestu hvale vriedna b e a t a s i m p l i c i t a s, nije posve i bez ikakve razlike sbilja beata. —

To medjutim, kako se vidi, nije nikakvo čudo, a još manje može biti razlogom poruge i ukora kakva, kad je i gore biti moglo, a i bilo bi sigurno, da nije bilo najprije Boga, bez koga nikakva dobra, pa onda i Fratarah, kojim katolici svoje bistrije o vjerozakonskih istinah pojme, nješto zrelije o raznih stvarih misli, i u obće višu intelligenciju valja da zahvale. Ovi častni redovnici i onda, kad školah još bilo nije, uz mladež, koja se redovničkom stanju posvetit htjela, poučavali su u štivenju, pisanju, računanju, početih vjerozakona i drugih sličnih svu djecu, koja su htjela i mogla dolaziti u samostane i kućare (župne stanove). Nije njim dosta bilo djelovati u krugu svojih dužnostih, koje im kao redovnikom i dušobrižnikom prinadležahu, već su puku ovomu bili sve i svaka, u koliko im je to kao takim moguće bilo, i u koliko je dopuštala opreznost, što je iziskivala uviek najvišu razboritost, buduć da je na njih, kao neposredne podpore i stupove vjere, ovoga jedinoga predmeta turske na nas mržnje, svatko najviše zubmi škripao i puhao.

(Konac će sliediti.)

*) Pod ovim imenovanjem razumijem obodvoga vjeroizpoviedanja — zapadnoga i iztočnoga ljude, nedovodeć ga ni od lat. **Christus** ni od grč. Χριστός, već od našega krsten, baptizatus.

Dopisi.

S Trsata 17. t. m. — *I. K.* — Vrieme je mili liste, da te već jednom pohodim. Ali kakve glase da ti donesem iz ovoga kršnoga kraja, pa još k tomu s ovoga majušnoga mjestanca? E ta jošte bi se dalo štogod reći i o *Rac-kaniži* — pazi dobro što će to reći. Ima jedan kraj u našoj prostranoj domovini, kojega bivalac, ako ga zapitaš kako govori, odgovorit će ti da *racki* oli po *racku*. A što je *racki*? Čini mi se, da netreba tomu izrazu ni po značenje ni po tumačenje putovati niti u bakonjsku šumadiju, niti u sanskrtsku Indiju, već obazrieti se malko po domaćem vrtu, pak shvatiti, da je to pokraćeno od *rvacki*, i po tom da je iz Racke Kaniže neblagoglasna slovka *ka* morala po Muri — štono nedaleko od Štrigove (Strido) teče, ter oznanuje svietu, kakva da je naroda ljudstvo, kojega medje ona od postanka svoga vjerno čuva. Može se dakle, kako rekoh, i o Rac-kaniži, ili pak o *Kraubatu*, njekakvom štirskom mjestancu, koje se u 10 stoljeću zvalo „pagus Chrauuati, pagus Chrouat, praedia Chrouata itd.“ *) pisati i pripoviedati, a nekmoli nebi o ovom pred porodom Odkupiteljevim jošter sagradjenom mjestancu, a koga pišem, i u kojem su toliki hrvatski banovi bivali, koje udostoja isti raj posjetiti i svojim ga stanačcem ovjenčati, u kojem napokon počiva prah i pepeo onih, koji su slavno hrvatskomu narodu banovali, onih velje, kojih grbovi, kojih barjaci liepom prislovicom „Pro Deo et Patria“ bjehu nakićeni. Nu nije mi kad a i neda mi

*) Gl. Novice 1854. str. 26. „o Noriku i Noreji.“

se još sad opisivati ili ovaj kraj ili grad taj, koj se sve malo pomalo mladi i pomladjuje u znak, kako težko da ga je morao zub vremena raniti, i u kakvu ga nescienu s one slave i ponosa obaliti, — već deder primi za dobro, što ti u krilca stavljam.

Donio si jurve svojim štiocem vesele glasove, da je za porečko-puljskoga biskupa presv. g. Jure Dobrila 2 pr. m. bio u Gorici posvećen; doglasi der im još ovaj kratak sadržaj njegve pastirske poslanice, koju je hrvatskim jezikom napisao i viernim si ovčicam poslao. Nadah se do duše, da će koja druga pobožnica duša, kojoj je lašnje takove stvari saznati ter jih se dobaviti, o tom što javiti, nu jer se toga doslie nedočekah, i jer je već njeki pokranjštiv ju u „Zgd. Danici" priobćio, htjej me slušati:

„**Jure Dobrila** *po božjoj milosti i sv. apustolskoga Sidališta Biskup Porečki i Pulski svemu pravovirnomu puku na početku vladanja svoje biskupije pozdrav i blagoslov od Boga Otca i Gospodina našega Isusa Krsta!"* Tako pozdravlja visokočastni pastir svoje vierne ovce, te blagosliva trojednoga Boga, koj ga je iza trideset i dviuh godištah pozvao u milu njegvu domovinu Istru, i raduje se, što su sveti otac papa i presvietli cesar uzvisiv njega vele počastili njegov puk, koj će on pokriepljen milostju božjom tješiti i u svaku dobru kriepiti. Povieda za tim, da mu je s umnoženjem časti i s dostojanstvom naraslo mnogo skrbih i truda, jer ako je mučno pristojno skrbiti se za vlastito dušno spasenje, koliko težja mora biti briga za duše ciele koje biskupije, i ako je težko za samoga sebe račun dati, koliko težje mora biti za tolike sebi povjerene duše; nu prizivlje vierne, da nebi ni njemu ni njegovim pomoćnikom neposluhom i opiranjem proti spasonosnim naredbam ovršivanje otih težkih dužnostih teretili, već da se s njim i s njegovimi pomoćnici sdruže pomnjivo se trseći za sveskupno spasenje svojih dušah. Razlaže nadalje, da je prva dužnost duhovnoga pastira marljivo naviestati sveto evangjelje, koje su nebrojeni mučenici prolitjem svoje krvi i dragovoljnom smrtju potvrdili a sveti izpovjednici bogoljubnim življenjem proslavili, i dostavlja dužnost, kojom su pravovjernici obvezani marljivo slušati rieč božju i poleg nje življeti, jer da je ona poglaviti diel nedjelne i blagdanske službe božje, i da je to uprav tako od Boga oštro zapovjedano kano i slušati sv. misu. Nagovara roditelje i oskrbnike, neka dobro nastoje svoju djecu, gojence i povjerenike u crkvu šiljati i ono izpitivati, što bi se u crkvi naučili, i neka ih opominju obdržavati ono, jer da je to njihova glavna dužnost i da se jedino po tom imaju nadati od svoje djece itd. pomoć i podporu, te opominje, da se svak župljanin drži svoje župe i župnika, jer da nije dobra ona ovca, koja svoga pastira bježi. Ufa se, da će ih do malo moći posjetiti i kako će mu tadaj milo biti, ako ih najde, da im srca gore za rieč božju i da su pripravni primiti svetotajstvo potvrde u vjeri.

Nagovara ih dalje, da često i dostojno pristupljuju k stolu božjemu, da se okrepljuju nebeskom hranom i opominje ih, da vjerno slušaju svoje duhovne pastire, ter da sve tuge i žalosti, što im Gospod Bog šilje, trpljivo i dragovoljno iz ljubavi prama Isusa i za pokoru svojih griehah primaju i podnašaju, ako su radi dostati se blaženstva vjekovitoga. Sve kršćane svakoga stališa opominje, da kano dragovoljni službenici božji savjestno izpunjuju svoje dužnosti, i tada neka je svaki svojim stališem zadovoljan, jer u svakom poštenom stališu može čovjek Bogu služiti i spasiti se. I pošto bi dao opomene za roditelje i djecu, za poglavare i podložnike, kako se imaju jedni i drugi vladati, i kako je za oto neobhodno potrebna molitva kano ključ, kojim si otvaramo kraljestvo nebesko, i pošto bi se preporučio, da se mole za njegova predhodnika i za njega, da ih uzmogne mudro vladati, zaključuje ovimi besjedami:

„Nu, Otče nebeski! budi sa svim srcem hvaljen i slavljen od mene i od virnih tvojih. Ti nas gledaš od pristolja tvoga veličanstva, i svakoga od nas sasvim poznaš. Podili tvoj nebeski blagoslov ciloj toj biskupiji, da spasiteljna pomnja, ljubav božanstvene i svaka sveta želja u nami probudi se, i nikad neugasi se. — Isuse, Spasitelju naš premilosrdni, budi ti nam mil i drag vrhu svake stvari! Svi ovi jesu od tebe odkupljeni tvojom dragocinom krvju; molim te zato za sve skupa, velike i male. Budi ti naš višnji Pastir, i pomozi svakoga od nas. Blagoslovi i ukripi sve poglavare; nadahni tvojim duhom sve roditelje i gospodare; budi vazda s ditcom, mladežom i sa podložnici; očuvaj nedužne, prizovi na pravu pokoru sve grišnike, potvrdi u dobru sve pravedne, blagoslovi učitelje, utiši žalostne i pokripi nemoćne. Neka pribiva u svakoj kući mir i sloga, sveto veselje i bogoljubnost istinita. Očuvaj i blagoslovi njihova polja i vinograde, stada i brode, a vrhu svega blagoslovi duše njihove, jerbo su neumrle. Milost Gospodina našega Isusa Krsta, i ljubav Boga Otca, podiljenje Duha svetoga budi sa svimi vami. Amen. Podano u Poreču na 16. Maja 1858. *Jure* Biskup." *) Krom ove poslao je jednu veću u talijanskom jeziku. Ovom prigodom nemogu mimoići njegov prekrasan molitvenik „Otče budi volja tvoja," štono ga je njeke godine u Trstu izdao, koj želim, da se što više po našem narodu razprostrani.

Viestnik.

Iz Zagreba. Častni otci Isusovci Vinko Basilè i Antun Ayala, pošto su ljetos sv. poslanje u nadbiskupiji zagrebačkoj u Jastrebarskoj i Varaždinu, a u biskupiji djakovačkoj u Babinoj-Gredi, Piškorevcih i Gorjanih svršili, probaviše na svom povratnom putu njeko-

*) Tiskom austr. Lloyda u Trstu vel. 8. str. 7.

liko danah u Zagrebu, odkud su jučer put Dalmacije krenuli. Ako Bog dá, doći će častni redovnici u istom poslu opet na godinu u naše strane.

— Evo opet glasa o Skarićevom sv. pismu s drugo strane! Celovački „Slovenski prijatel" piše u svom najnovijem listu: „Prečastni gospod J. M. Skarić je imel na svoje sveto pismo tudi tukaj v Celovcu štiri naročnike. Pa tri gospodje so prejete snopiče na Dunaj (Beč) nazaj poslali, ker sv. pismo ni pisano v kniževnem jeziku, v kterem sedajni spisatelji jugoslavenski pišejo. Škoda, da je tako imenitno delo tako strašno pokvarjeno. Tudi mi Slovenci na Koroškem poterdujemo vse, kar se je o tem sv. pismu po novinah bralo (čitalo): to delo bi lahko bilo Slavjanom dika, tako pa je Slavjanom nagrda! —

— Oglasismo i mi prije njekoga vremena, da se u Osieku tiskaju: *Narodne pjesme bosanske i hercegovačke*, skupio ih pokojni *Ivan Franjo Jukić* i *Ljubomir Hercegovac* (Fr. Gr. Martić), a izdaje o. *Filip Kunić*, Kupriešanin. Prvi svezak ovih pjesamah sadržaje pjesme junačke, a I. odiel toga svezka osebice svezan stigao je jurve u Zagreb, te se u ovdješnjem nadbiskupskom sjemeništu može dobiti za 1 for. sr. — Gosp. izdavatelj tih narodnih pjesamah piše nam, da je i drugi odiel toga svezka gotov, pa ako tih narodnih pjesamah barma toliko po narodu razpača, da mu se tiskarski trošak naplati, da će nastaviti izdanje „*Bosanskoga prijatelja svezak III.*" sa slikom Katarine, posljednje kraljice bosanske, snimite s izvorne slike u Rimu; pa ako bi mu i ovaj posao podporom našinacah uspješno pošao za rukom, onda bi nastojao izdati *Predike* veleučenoga pokojnoga O. *Fra. Franje Silnića*, župnika preminuvšeg u Kotoru okružja jajačkoga u Bosni, koje bi, kako je on osvjedočen, ne samo svojim sadržajem, nego i čistim jezikom za čudo se dopale svemu jugoslavenskomu svećenstvu. — Svaki dakle, koj pozna, ili ako nepozna, neka gleda da upozna divnu ljepotu i neocjenivo blago naših narodnih pjesamah, ovoga bogatoga skladišta duha, bistroumja i čistoga jezika našega naroda, ovoga krasnoga cvieća narodnoga ćućenja, — pjesamah, što nisu potekle iz pera, već nikle iz srdca naroda, — neka pohrli nabavit si Narodne bosanske i hercegovačke pjesme, čim će i sebi čitajuć preugodnu nasladu pribaviti i od svoje strane štogod doprinieti, da na božje svjetlo dodju jošte dva vrla djela.

— Jednom našem u Beču boravećem domorodcu i brižljivom prijatelju naše bosanske braće pošlo je za rukom izposlovati, da se sada njegovim nastojanjem u Beču gotovi sedam misnih opravah i više omanje crkvene sprave za uboge bosanske crkve.

— Duhovničtvo okružja *koprivničkoga* poslalo je za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu 30 for. sr. kovana novca, u koju svotu doprineo je g. Aleksander Egersdorfer, župnik ludbrežki, 20 for. sr. — Da nam ono nepogine, što je naše od starine 3 for. sr.

Iz Švedske. Ono šest švedskih gospodjah, koje su radi vjere prognane iz domovine, preselit će se ovih danah iz Švedske u Kodanj, gdje će katoličku vjeru bez zabrane i zapreke izpoviedat moći. Njeke će od njih i muževi pratiti u zatočenje, a drugi namjeravaju pred štokholmskim konsistorijom podići tužbu na razpust. Sbirke za ove gospodje, na koje je pozvao parižki „Univers," iznose dosad 10,000 fr., a nada se isti list, da će sve sbirke po Francezkoj biti tako obilate, te će i oni muževi, koji misle ostati u Štokholmu, moći se sa svojimi ženami izseliti u inostranstvo. — Francezko protestantsko duhovničtvo ogradjuje se u „Journal de Débats" proti nesnosljivosti švedskih zakonah, na kojih temelju moraju pomenute gospodje ostaviti svoju otačbinu.

Iz Jeruzalema. Ljetos je k uzkrsnim blagdanom doputovalo amo 5,400 nesjedinjenih Grkah, 3,500 Jermenah, a svih inostranacah do 12,000. Ove godine obslužavahu uzkrs katolici, Grci i Jermeni zajedno: i radi toga se mnogo više putnikah sišlo ljetos nego prvašnjih godinah. Na nedjelju cvjetnicu obslužavahu svi putnici slavni ulaz u Jeruzalem, najprije Latinci, zatim Grci, napokon Jermeni. Svaki katolik dobije iz ruke latinskoga patriarke blagoslovljenu palmovu grančicu, i onda tek počima obhod.

* Pravoslavna obćina Bojany u Bukovini, 1000 dušah na broju, prestupila je sada sasvim u katoličku crkvu, na što je volju svoju već prije dvie godine izjavila, nemogav je ipak radi svakojakih preponah s više stranah do sada izpuniti.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Josip Purić, župnik u Čučerju. — G. Josip Vitković, čučerski kapelan, imenovan je tamo za privrem. župnog upravljatelja. — gg. Premješteni su duh. pomoćnici: Jakob Tkalec iz gornje Stubice u Kalnik, i Andrija Čižmek iz Novigrada u gornju Stubicu.

Pitanja družtva za jugoslavensku povjestnicu i starine na sve prijatelje domaćih starinah i jugoslavenske povjestnice.

(Konac.)

18. Kakovi se nalaze u vašoj župi ili u glavnoj i područnoj crkvi umjetni predmeti? Ima li tu kamenitih ili drvenih liepih kipotvorah? Ima li boljih slikah slikanih na drvu, mjedu, platnu ili stieni itd., od kojih

se znade ime sačinitelja? Ima li krasno i umjetno izdjelanih crkvenih ikonostasah, posudah i odjeće, krstovah, štapovah, krstionicah, propovjedaonicah, klupih sa drvorezi itd.? Znade li se ime onoga, koj ih je načinio ili poklonio, i u koje vrieme?

19. Ima li u vašoj crkvi ili u bližini vašega stana starinskih napisah na zidu, na nadgrobnih kamenih, na zvonovih, ikonah i krstovih, na svećeničkih haljinah, na crkvenih posudah?

20. Koje godine zidana je glavna ili područna crkva vaše okolice? Od kojega graditelja? u kom štilu, da li s oblimi, šiljastimi, ili četvero-uglastimi prozori i vrati? Da li ima svod ili čemer na krst ili na oblo? Da li ima kamenitih rezarijah, stupovah, polustupovah itd.?

21. Ima li kakovih tiskanih knjigah ili rukopisah, u kojih su popisane gorespomenute stvari?

22. Ima li tiskanih zemljovidah (kartah) vaše okolice ili slikah pojedinih predjelah i gdje bi se takove dobiti mogle?

23. Koji su kod vas običaji pučki kod poroda, kršćenja, ženitbe, kumovanja, smrti i pogreba? koji nadalje kod koledovanja, oko nove godine, kod svetkovanja uzkrsa (vazma), kod ladovanja na Jurjevo, kod sborovah na duhovo i brašančevo, kod kresa na Ivanje? Što radi puk na dušni dan, na božić i na badnjak? Koje se pjesme pjevaju ovom prilikom?

24. Šta kod vas pripovieda puk o vilah, vješticah, coprnicah, viškah, babornicah, vještacih, krstnicih, coprnjacih, vilenjacih, vračarih i vračaricah? Šta o Rojenicah, Sudicah, Dračicah, Letnicah, Polednicah? Šta o Ladu i Ladi, o Bjelobogu i Perunu, o Triglavu, o Svetovidu i Svetom Vidu, o zlatoj i Jagodi babi, o Dodi, Dundi i Dodoli, o Lelju i Lelivi, o Davoru, Turu i Turici, o Živi i Živani, o Jeki, o Jaseni i Ješi, o Gromovniku i Svetom Iliji, o Kurentu, o Vukodlaku i vučjem pastiru, o Crnobogu, Biesu, Črtu i Čartu, o Heli, o Maliku i Maličcu, o Škrapcu i Škratelu, o Sablasti, o Mori i Morani, o Divih, Orijaših i Patuljcih, o Kugi i o Smrti? Što napokon o noćnih sviećicah, o živoj vatri? itd.

25. Ima li u vas koje osobito mjesto, o kojem se pripovieda, da se tamo sastaju vile ili vieštice (coprnice), ili da tamo takove stanuju? Ima li gorah, šumah, špiljah i rudarskih jamah, gdje se po narodnom pripoviedanju nalaze zli dusi i mitologička bitja?

26. Šta pripovieda puk o svojih bajkah ili pjesmah, o mitologičkih pticah i zvjeradi; o sovi, kukavici, golubu, slavulju, bieloj kači, kućarici ili drugih zmijah, o zmaju i pozoju, o biku, o šarcu? itd. Šta o zori, suncu, mjesecu, zviezdah, o mlaju, mladoj nedjelji? Šta o vjetrovih i oblacih, o grădu (tuči) i o gromu?

27. Kako zove kod vas puk pojedine zviezde, što mu je mliečni put ili nebeski pas? Šta pripovieda o vlastaricah ili vlašićih, o koscih, o kolih, o kresanju zviezdah itd.

28. Kakove vrsti narodnih pjesamah pjeva kod vas puk? Šta se pripovieda ili pjeva o starih naših kraljevih, banovih ili drugih vitezovih? Šta o bojevih i razbojih? Kakova je nošnja kod vas, koje se narječje govori, da li štokavsko, kajkavsko ili čakavsko?

29. Kakav se je znamenit čovjek, bio on spisatelj, umjetnik, svećenik, vojnik ili šta drugoga, porodio u vašem kotaru? Bi li se mogao dobiti njegov životopis?

30. Bavi li se tkogod u vašem kotaru sabiranjem ili popisivanjem starinah? Jeda li bi se moglo od njega štogodj kupiti ili na dar dobiti za narodni zagrebački muzeum?

Svaki prijatelj starinah i povjestnice, osobito pako članovi družtva za povjestnicu jugoslavensku, mole se ovim uljudno, da barem na jedno, ako li je moguće i na više gore stavljenih pitanjah pismeno u kojem im drago jeziku odgovore i svoj odgovor podpisanomu pošalju. Njihova imena slavit će se sa zahvalnicom u novine i njihovi sastavci tiskat će se, ako im bude povoljno, u Arkivu za povjestnicu jugoslavensku. Zajedno se umoljavaju sva uredničtva hrvatskih, srbskih, slovenskih i bugarskih novinah i časopisah, da ova pitanja u svojih listovih priobćiti izvole. Družtvu za jugoslavensku povjestnicu bit će milo, ako se odgovori na ova pitanja i u rečenih novinah ili časopisih objave, jedino moli isto družtvo, da mu se taka objavljenja prijateljski priobće.

Ivan Kukuljević, v. r.
načelnik družtva za jugoslavensku
povjestnicu u Zagrebu.

Poziv na predplatu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 26. U ČETVRTAK 1. SRPNJA 1858. TEČAJ IX

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Katolička vjera.

Christianus mihi nomen,
Catholicus cognomen.
S. Pacianus.

Oj svjedoče! božjih vlastitosti',
Knjigo jasna čovječjeg udesa,
Navjestnice božanske milosti,
Posrednice visokih nebesa'.
Isusove muke ti razlog!
Savršenstvo ti pod suncem sámo,
S neba jesi, a vodiš nas tamo,
Tvoj iztočnik — a naš gdje je Bog.

Ti na bridi — Petru sagradjena
Bog-čovjeka za praotca imaš;
Njim i jesi sama ovlašćena,
Da za nebo novake uzimaš,
Te ih učiš u nebesa doć;
Ti jedina ovdje stan si sreće;
Jer bez tebe u nebo nas neće
Onaj, koj ti ovu dadè moć.

Stiena čvrsta — ribarah si gradja —
Uviek ista od postanka svoga.
Stan si Bogu, u kôm si ugadja,
A kormilo duha presvetoga,
Isusova blaga jesi dom:
U tebi je samo neskvrnuto,
Jošte cielo, čisto, netaknuto,
Kako bješe u početku svôm.

Ti sveobća, prava si i sveta —
Ti jedina kó što Bog je jedan,
Za sve vieke do našega ljeta
Tvoj bì nauk uviek nov, dosljedan,
Ni u došast neće biti star;
U tajnostih jer si uzvišena,
Sveznajućeg krvi zadojena,
Milostivno nam podieljen dar.

Kći svjetlosti, kći da neba jesi,
Morda će mi moći tko niekati? . . .
Kak bez novca ti srca odprè si?
Kak u kratko u njih se zahvati?
Sirota li Isus nebì zar?
Kak si mogla do nas doživjeti,
Kad je moró On ružno umrieti,
Ak' čovječja samo jesi stvar? —

Ti kumire bez podmita razsù,
Bez oružja tì se razgranila,
Bez nasilja u najstrožem času
Skoro da si sav sviet okrilila,
A tvoj vodja drvodjelčev sin? . . .
Ti u borbah ostà nepomična;
Jer si strasti odbijati vična,
Prost li i to čovječanski čin?

Sried nasrtah i svestranog boja
Nepopusti, al još ostà živa:
Nepromieni lje načela svoja:
Proklè nova, opaka i kriva,
Što su uma ili srca čvor.
Svedj kod oštrih zakonah ostadè,
Uviek istih, odkad sviet ih znade,
Dà divan li to čovječji tvor!

Ak' je Orfej, kako bajka hoće,
Zvukom harfe i glasom pjesama'
U zvjeradi sništio bjesnoće,
Da se predanj polegla je sáma:
Moć u tebi jos jača je tá;
Ljudsko srce jer si umirila,
Biesnom srcu strasti porazila,
A nad ovo ima l' igdje šta? —

U krotkost si divljač obrnula,
Drzovitost podlu uništila,
Umiljatost s tobom je svanula,
Težkog robstva roba oprostila,
Pravu jačeg vječni dala kraj;
Svuda ljubav Boga i bližnjega
Stavila si svud na mjesto njega,
Ništila si i još ništiš vaj.

Ti kad postà — kriepost tekar postà,
Um se tekar s istinom upoznà,
Duh po tebi kao preko mosta
Što je dobro i liepo da doznà,

Dodje tekar u slobode hram.
Kam se mudri nemogoše dići,
Što uz napor nemogoše stići,
Put protrven ti kazuješ nam.

Tko da opiše blagotvornu silu,
Na čovječje što ju imaš grudi? . .
Mnoga suza u tvôm blagom krilu
Tvrdo srce iz grieha izbudi,
Učin ov da čij' je nego tvoj?
Dukom klonut ti nedaš griešniku,
Ti povraćaš sladki mir bjedniku,
Zapreč́uješ pokorniku sdvoj.

Ti putniku trudom oslabljenu
Žive vrelo daješ vode žive.
Težkim žezlom kralju izmučenu
Viestiš neba slasti nemjenive,
U boleće srce liješ slast.
Svud zalievaš ti melemom rane,
Svud radostiš, kamo tuga stane,
Svud zavisti gnjusnjoj kršiš vlast.

Rukom tvojom golota se skriva,
Rukom tvojom bolestnici lieče,
Dobročinstva siromah uživa;
Ti si svake polakšice — sreće
Za čovjeka nakićeni dvor.
Književnost i liepe umjetnosti
Do té s tobom dodjoše visosti;
Jer po tebi let im bješe skor.

Otcu, sinu, bratu, prijatelju
Ti na grobu tješitelj si vrli,
Veleć, tugu daviš u temelju,
Pokojnici da su neumrli;
Plačnom srcu tim daruješ mir.
Oj! gdje žariš ti u srcu jasno,
Tù nestaje sveg, što je užasno,
Tuj nepravdi utonut je vir!

Vezom ljubve spajaš nas i svete,
Izručaš nam na molbu trpeće,
Manjiš plač im, tužne što ih gnjete,
Hoćeš svak' da raj što prije steče!
Sve oživljaš — dà i niemi grob; —
Jer pjevaju polag milih plača
Izmjenice tvoja dva pjevača
David nad njim i blaženi Job.

Svih narodah sveza si jedina —
Kô ogromna jesi skupnovlada,
Sav sviet ti je samo pokrajina,
U kojoj u tili čas zavlada
Glas božanstven, što ga jekne Rim;
Glava sveta pozna iztočnika, —
Puci znadu papu zastupnika,
K iztočniku vapeć glasno s njim!

Sve to dakle jamči, da si s neba!
Kći da jesi istine i svjetla.
Više ništ' mi tražiti netreba,
Kojega si tobožnjeg podrjetla?
Tvrdim, s neba loza da je tvâ!
Mán je dakle, što te vrag napada,
Njegov bies te nikad nenadvlada . . .
No za burom sunce ljepše sja.

Gj. D.

Škole u Bosni.

Od *F. M.*

(Konac.)

Ima ljudih stranih a i domaćih, koji, neznam ili radi neznanja okolnostih, ili radi pretjerane gorljivosti, ni malo nepromišljaju prvašnje okolnosti, već mnijuć, da je uviek kao danas bilo, uprav na bosanske Franciškane najveću, dapače na same svu krivnju obaraju, što nam je ovdješnji puk tako dugo bez školah ostao; i to je uzrok, radi koga sam dosad malo s preduzetoga puta skrenuo, te njekoliko besjedah rekao pravdi za ljubav, i na pohvalu smotrenosti njihove, radi koje nisu svagda i u svačem tražili veće, da neizgube i ono malo iz vreće; a to bi za sigurno bilo, da se oni budu dali zanieti kakvim neumjestnim nastojanjem, kojim bi se zamjerili bili kod visoke porte i zastupnikah njezinih, pa tako izgubili povjerenje ovih, koje im je nada sve potrebito bilo. — I temeljitije bi se što o tom i u tu svrhu reći moglo i imalo, da je potreba od riečih ondje, gdje djela govore. Nu ovimi su oni dovoljno pobili taka okrivljenja, i najbolje pokazali svoju brižljivost za svakovrstan napredak duhovnih podložnikah svojih, kao što ćemo niže vidjeti.

Žalibože samo, što i pravoslavno svećenstvo to isto nije moglo biti svome stadu. Velim: nije moglo; jer je samo prosto i neuko, kad nigdje ništa učilo nije, nit je kud hodalo i šta vidjelo. U inostranstvo ići školovat se nije imalo kud. O svom trošku nije moglo s istoga uzroka, s koga ni domaćih školah imalo nije, naime radi siromaštva; a ovomu je kriv ne samo turski, nego i još nječiji zulum. Ja ga neću imenovati, već ću samo kazati to, da i u Bosni spomenuto svećenstvo ona ista bieda tare, koja i u drugih turskoslavenskih pokrajinah, — grčko naime fanariotstvo. I po Bosni su vladike sve sami Grci, koji tu čast novcem kupuju u Carigradu, pak isto tako ovdje prodaju misničko dostojanstvo, negledeć na to: komu će ovo, već pošto će dati? S toga su često rukopolagali takove, koji neznaše ni zapjeti, ni štiti ni pisati. Istina je doduše, da su taki nemalo svi bili (naravno izvadiv njekoje trgovce, i koji su štokud putovali, nu koji se svećenskom stališu

posvetiti neće), te da nisu imali ni odkle izabrati, ni odkle sposobnih naći; nu morali su se brinuti za to, oli barem svojim svećenikom ostaviti, da se samo brinuti mogu. Ovo medjutim nevelim, kao da su im to izrično zabranjivali, već što im to u toliko dopušćali nisu, u koliko su im — guleć ih bez mjere — potrebita sredstva oduzimali, nit su ih drugačije na to nagovarali, što im je dužnost bila, već ih onake uzimali, kakvi nisu kadri bili svome stadu ništa dati, jer ni sami ništa — razumijem nauk — imali nisu. S toga je pučanstvo vjeroizpoviedanja toga u knjigi za katolici zaostalo, premda se pojedinacah vrlo prosvietljenih nahodi; jerbo mnogi, vodeć trgovinu s austrijskimi pokrajinami ne samo izuče jezike talijanski i njemački, nego se i onako prilično usposobe, a njeki su i školovani u istih. I ovi sad iz svih silah nastoje oko toga, da probude braću iz dubokog sna, u koj su se i neznajuć zanieli s gore spomenutih okolnostih, ter ne samo da odsele marljivi budu, nego i ono nadoknade, što su, da tako rečem, morali s navedenih uzrokah izdangubiti.

Odkako je bašah, tih najžešćih svega, što po alkoranu nije, i što čisto živinskim požudam negodi, dakle i školskih protivnikah nestalo, ovih muževah brižljivostju i nastojanjem podignuto je više školah u svih gotovo većih, od njih ikoliko nastanjenih varoših; u tih školah uči se štiti i pisati cirilicom, zatim računati, potrebitija iz vjerozakona i drugo koješta. A u Sarajevu imaju kao gimnaziju, jer se u ovoj osim navedenih uči i slovna računica (algebra), zemljopis, zviezdoznanstvo, povjestnica i jezici taljanski i njemački. Po svih ovih školah plaćaju učitelje oli djeca, koja ih polaze, oli dotične obćine iz crkvenih peneznicah. U mnogih pako od njih predavahu ljudi iz inostranstva dobavljeni, te za to sposobni i vrstni. Knjigami se ponajviše služe iz srbske kneževine.

Gdje sve imenom i koliko brojem imaju školah, to točno neznam; a ni o onih, za koje znam, nisam u stanju ništa pobliže ni obširnije progovoriti. Znam pako da obstoje: u Banjoj-Luci, Lievnu, Novom-pazaru, Priedoru, Sarajevu, Tešnju, Travniku i Zvorniku. — Valjda će ih i još bar toliko biti; nu to je ipak malo za ono 500,000 dušah, što toga vjeroizpoviedanja u Bosni ima. S toga kao da gledam znam, da će svaki prijatelj napredka, kad ovo proštije, iz dna srca svoga poželjeti, da se na brzo što većma umnožaju, a s tom željom i mi ih ostavimo, te još da vidimo katoličke.

Katolici su s učionami, što se broja tiče, mnogo bolje stali od prvih. Njih bo neima više od 120—130,000 dušah, a imali su 13 školah još prije tri četiri godine. Da se pak i kroz ove nisu bar dvie tri podigle, vjerovati nemogu, kad znam, da se i jesenas gradila kod samostana u Sutiskoj. — Mjesta pak, u kojih se od toga vremena nalaze, ova su: Dolac u travajnskoj, — Domaljevac, Vidovice i Tolisa u gradačkoj, — Dubica u derventskoj, — Fojnica i Kreševo u fojničkoj, — Gorica u ljevanskoj, — Jajce, Skoplje i Tuzla u istoimenih, — Vareš u visočkoj, — i Ulice u brčkoj nahiji (političkom okružju). U ovih svih osim Domaljevca stoje i fratri kao župnici, kojih i njihovih vriednih starješinah pomnjom i brižljivostju izuzdizane su sve do jedne. I to je djelo njihovo, kojim su najbolje pobili o sebi protivna njekih mnienja, te očevidno pokazali, da nisu lieni, ni za narod svoj nemarni, kao što im ti njeki ljudi prigovaraju, već zaisto priljежni, nu tihi, i po okolnostih se kako valja vladati znajući. Istinabog oni toga nisu učinili bez ičije pomoći, ali to ni kadri nisu; pa tko će im šta zato reći ili zamjeriti? Tko što nemože, ono i nemora. A i onako, koliku je slavu i hvalu zaslužio onaj, koj je pomogao, tolika oli bar manja ide i one, na čije je molbe ovo učinio. Ni majka nedaje sisati svom rodjenom djetešcu, dok ono nezaplače. Kako će dakle tko pomoći drugomu, dok ga zato nezamoli i nekaže, šta mu treba? — Ovo nepišem s nakanom umanjiti zasluge premilostive vlade austrijanske, koje nam je podatnost kako svagdje, tako i ovdje pritekla; ne, — jer priznajem, da smo joj kako za neizbrojene druge milosti i dobročinstva, tako i za ovo vječitu dužni harnost i zahvalnost; — već pišem zato, da ni drugi neprimaju ukorah mjesto priznanja, koje spomenute redovnike ide i za to, što u istih i predaju sami. U napomenutih naime školah težko će na dva mjesta biti učiteljem tko drugi, već sve župnik oli gdje ima kapelan. Medjutim to baš nije najbolje po škole, te i sami oni vide, da bi za to trebalo ljudih, koji drugoga nikakva posla neimajući mogli bi se za tim posve dati, drugčije nego oni, koje često prečja i višja dužnost zaprieči, da ovoj zadovoljiti nemogu, već im predavanje propustiti valja. Zato da se ovoj nesgodi doskoči, i potrebi zadosta učini, naumio je presvietli gosp. naš biskup u dogovoru s državnimi starješinami otvoriti praeparandiju u Travniku, u kojoj bi se mladići volje i sposobnosti imajući pripravljali za vriedne odhranitelje sunarodnikah svojih, — za učitelje u početnih školah. I natječaj je ljetos za učitelja učiteljišta ovoga razpisan, nu nijedna se još tako rodoljubiva duša našla nije,

koja bi se primila te s vrlo dobrom platom skopčane službe; velim s dobrom, jer taj bi primao 300 for. sr. u novcu, a to vriedi u nas, koliko tamo dvaput toliko, k tomu stan i hranu imao bi badava. — Misleć, da bi i sad primljene bile molbenice za ovo mjesto, napomenut ću, da se ove šalju na mjestnoga župnika u Travnik, oli na p. o. Fra Filipa Kunića, gvardijana redovničke mladeži bosanske u Djakovu.

Kad sam gori rekao, da katolici bolje sa školami stoje nego sljedbenici iztočne crkve, nadostavie sam: što se tiče broja. Valjda se odmah sjetio vrstni čitatelj, zašto sam to učinio, i šta sam po tom kazati htio, naime: da nestoje bolje i glede valjanosti istih. A kakove su u tom pogledu, da i još bolje vidimo nego smo vidjeli, zavirit ćemo malo u nutra u te učione. Neka mi ni od koga ništa zamjereno nebude, ako nisu sve ovake, kakova je, u koju ću ja uvesti sada štovanoga čitaoca; ja bo nisam u svih bio nit biti mogao. Da pak tko nezaviče: zašto dakle pišeš o onom, o čem nisi dobro ubaviešten, i što kako valja nepoznaš? — kazat ću: da imam dosta razloga misliti, da će ih malo, odveć malo biti drugojačijih; tim dakle za izgled naših učionah smijem staviti sljedeću.

Soba, naokolo klupe uz zidove, na kojih sjedeć djeca gledaju u knjige, postavljene na smještenih pred njimi stolovih. Pred jednimi učenici su Liberice (početnica); pred drugimi koje izdanje Jaićeva Vienca bogoljubnih pjesamah, oli njegov prievod četirih knjigah sv. Tome kempiskoga, sedam pokornih psalmah Davidovih, oli šta slična; pred trećimi Biskupovače (Iztomačenje nauka kršćanskoga za prosti puk u Bosni, od biskupa Fra Mariana Miletića); pred četvrtimi Računi s tablom i pismom, koje i srednja dva razreda imaju. Sad već znamo, koliko i šta se tu predaje i uči. Prvi uče se poznavati slova, oli najviše slovkuju, drugi uče štiti, treći potrebitija iz nauka kršćanskoga, a četvrti početna računska djelovanja: sbrojitbu, oduzetbu, množitbu i diobu, — a posljednja sva tri uče jošte i pisati. Dakle četiri razreda jer četiri predmeta. Odtale se vidi, mimogred rečeno budi, da treba nješta ustrpljenja učitelju, dok to sve s nestašnom i stvar malo razumijućom djecom prodje, i bar kolikogod ju u tom, što joj kazuje, ubaviesti. Nu tako je to svagdje; drugo je nješto, šta po drugih mjestih neima, i pram čemu je to mila majka, — a to je pravopis ili bolje **slovopis**.

Učitelji, kojih učenici imaju knjige jednim te istim pravopisom tiskane, neće lasno razumjeti, kako je to težko i mučno učiti djecu štiti u knjige drugčijega pravopisa, nego je bio u bukvaru, iz koga su slova naučila. A tako su sve spomenute knjige napram bukvaru pokojnoga Jukića i drugih novijega vremena; malo gdje se nadje „Vienac“ izdan novim pravopisom. Pa da je bar u njih pojedinih jednak, kakav je da je, zadržan, opet bi bilo koliko mu drago lakše; al je u jednoj te istoj knjigi različit. Tako u spomenutom „Iztomačenju nauka kršćanskoga,“ koje najviše djeca, baš i koja štiti uče, imaju, na jednom mjestu *š* ubilježeno sa *sc*, na drugom *sh*; — *č* ovdje *cs*, ondje *ç*; *ć* sad *ch* samo, sad *chi*; *c* ovdje sámo, ondje *cz*; *lj* njegde *gli*, njegdje bez *i*. Tako isto različito na raznih mjestih metnuta su *nj*, *dž* i *dj*, posljednje osobito, sad ga ni u čem nerazlikujuć od ciglogа *g*, sad opet razlikujuć, i to njegdje ovako a njegdje onako. Ovo u ostalom nenapominjem samo radi težkoće, koju učitelj, nego ponajviše radi mučnosti, koju učenici s toga imaju. Jer šta mu drago tko rekao, to je velika dosta nesgoda, koja željan i potrebit napredak nemalo smeta i prieči; a nemože se pusta i kleta ukloniti, jer mi ni takih dosta neimamo knjigah, a kamo li boljih, kojimi bi ove izmienili. Istina je doduše, koju ću rado kazati, da nam je nigda dosta nenahvaljena od nas austrijanska vlada i tu darežljivu ruku svoju pružila, te na štovano nam starješinstvo poslala štokakvih školskih knjigah, nu ove nemogu namiriti no jedan samo naraštaj.

I tako smo eto s knjigami, tim glavnim tvornikom napredka u prosvjeti i školi. Za doskočit ovom nedostatku, njeki rodoljubi misle, da bi trebalo u nas podignuti tiskarnu. Trebalo bi zbilja i to krvavo; njom bi mnogo, vrlo mnogo pomoženo bilo, nu opet se svemu zlu konac učinio nebi, te bi mi baš i pokraj tiskarne n. p. u Sarajevu, na knjigah oskudicu trpili bez putevah, poštah i inih obćilah, kojimi bi se one razpošiljale na sve strane, te bez kojih bi se i sama tiskarna mučno održala, kad svojih proizvodah nebi mogla štokud oprемati. Mi i sada u Sarajevu i u druga dva tri mjesta, u koja pošta dolazi, možemo štagod hoćemo dobaviti; al' odanle nikud više, osim ako za to uprav koga pošalješ. Obćila su dakle ono, bez šta naše ni najurednije učione žudjenim plodom uroditi neće. — Ovo će, nadamo se, uvidjeti i naša visoka vlada, gledajuć šta joj treba poduzimati, da unapredi škole i prosvjetu, te to, kako najbolje moguće bude, urediti. Naša će medjutim još dužnost biti, i nastojat ćemo narod svakom sgodnom prilikom podučavati o prevelikoj koristi, pače skrajnoj potrebi školah, cienu mu naukah i znanostih pred oči stavljati, te mu ljubav pram ovim u srce ucjepljivati; pak će onda on i sam brinuti se, da i više i bolje

uredjenih školah i valjanih učiteljah i potrebitih knjigah ima; — težit će za ovimi neobhodnimi uslovji i sredstvi prosvjete i naobraženja.

Priroda.

Liepa je priroda, preliepa je u najmanjem svom uresu i nakitu! Lišava se onaj najčistijih veseljah, koj nemarno prolazi mimo njezinih uzoritostih i ljepotah; toga je ćud pokvarena bučećimi strastmi i krivimi radostmi, taj je nesposoban za čisto i najplemenitije veselje. Blažen je onaj, kog duša pomućena i zamračena nije gadnim, kalnim mišljenjem, kog neprogone ukori duševnosti, te osjećati može svaki utisak prirode. Gdje se drugim gadi proći, ondje se smješe na njega mnogostručna veselja; za njega se ukrašava, resi i kiti sva liepa priroda: proljetje sa novooživljenimi pojavi, sa nanovo probudjenom, kao iz groba zimskog mrtvila uzkrsnutom živahnom djelotvornostju, sa svojimi pupovi i klicami, sa svojim cvietom i cvietjem; ljeto i jesen sa svojimi plodovi, a ista opora i ljuta zima sa svojimi mećavami, burami i nepogodami vremena veseli i uzveseljava sbožna putnika; sva mu čuvstva nalaze uviek neizcrpive izvore veseljah, sad u pobožnom promatranju zviezdami okićenog svoda nebeskog, sad kad čuje, kako struge i potočići žubore i romone pored stazah, kojimi prolazi, da u svakoj sjenci, gdje se odmara i počiva; blaga i nježna uzhićenja izviru mu iz svake izvor-vode, vonjaju mu ugodnim mirisom iz svakoga cvietka, oglašavaju mu se i šapću iz svakoga grma, negadi mu se na nijedno nove veselje, koje mu ponudjaju ljepote i krasote prirodne u brezkrajnoj mnogostručnosti. I u najmanjem uresu brezkrajno je liepa i mnogostručna priroda, kao što je i kućanstvo njezino shodno udesno i mudro uredjeno, jasno govoreć svemudrost Božju; svaki predmet smiera k najboljoj svrhi i liepi su i dobri svi stvorovi i predmeti u svojih odnošenjih. Blažen, o blažen! tko počiva u krilu Bogom nam dane sladke majke prirode, i crpi iz neizcrpivog izvora njezina nevina uzveseljenja; vedra mu je i vesela ćud, kao najljepši proljetni danak; blago, nježno i čisto je svako njegovo ćućenje, kao povjetarce razkadjeno mirisom cvietja, što ga okružava u svibnju.

Mijat Stojanović.

Dopisi.

Od Krapine dne 22. lipnja. Budući nitko drugi jošte neučini, javljam ti crkveni naš glasniče! da je Krapina na Antunovo imala izvanrednu svečanost, a ovoj povod dade novo zvono, koje u samostanski toranj častnih otacah Franciškanah bi namješteno. Dan biaše liep kao Bog, koj nam ga dade, što je ovoga proljeća i ljeta iznimka, jer nam se ne malo svaki dan nebo namrgodi, te ili bujicom i olujom ili krupom sad ovdje sad ondje usjeve i željno izgledani prirod majke zemlje uništava, opominjući nas, da koliko mu drago mi kopali i orali, sijali i sadili, sve je uzalud, ako nam Bog neobćuva i blagoslovom svojim neokriepi žulje i trude, s kojimi od pamtivieka majku zemlju težati valja. Pokraj svega toga naš pobožni Zagorac skida klobuk govoreći: Što god Bog dade, trpiti moramo; nikud nikamo, gore je visoko, dole tvrdo; kud ćemo, ako nam dobri Bog nepomogne? Samo žalibog, što mu i okrepu i utjehu oteti grozi onaj zlosretni, kako ga dopisnik izpod Kalnika u Gospodarskom listu sgodno okrsti, nepatriarkalni i samo idealni patriarkalizam. — Medjutim kud sam zabasao? Hoteći javiti svečanost, navodim tuge i nevolje; ali prosti, čega je srce i pamet puna, to i usta trube.

Dakle na Antunovo dne 13. t. m. nagrnu pobožni puk oda svih stranah u Krapinu i nove zvono 12½ centa težko i saliveno po varaždinskom zvonolievcu Antunu Papstu, u zoru bez svake vike i neprilike dignuto i namješteno ozbiljnim glasom svojim pozivalo je pravovierne i budilo je na život i cilj viši, nego je onaj, za kojim je sviet pošao u današnje materialno doba, — opominjalo nas, da se Onomu, koj i zlo u dobro pretvoriti umije, pomolimo vapeći iz dubljine srdca: Beže Gospodine! pomozi, inače pogibosmo. Rečeno zvono zimus puknuto prelito je nastojanjem neumornoga samostana krapinskoga predstojnika, č. otca Antuna Radoboja, i blagodarnimi prinesci svakoga reda licah, medju kojimi najveća slava ide prečastnoga gosp. kanonika i predstavnika zagrebačkoga Martina Pavčeca, koj ne samo što je znatnom svotom od 100 for. pripomagao, već baveći se u susjednih rogatačkih Slatinah na rečeni dan Krapinu razveselio dolazkom svojim i na slavu božju i uzveličanje ove svečanosti i sv. Antuna, zavjetnika samostanskoga, odpjevao u samostanskoj crkvi uz mnogobrojnu podvorbu svećenikah iz obližnjih župah prispjevših svečanu opatsku misu krepkim glasom, čemu se svi čudiše, znajući, da je medju najstarijimi članovi svećeničtva nadbiskupije ove; na koru pako izvedena bi za ovo malo mjestance dosta izvrstna glasbena misa, kod koje njekoja gospoda ovdašnjeg c. k. činovničtva i gradjanstva ne samo ovom, nego i kod ostalih sličnih prigodah sudjelovahu, na čemu im hvala. Jošte je vriedno da spomenem propovied, koju je govorio neutrudljivi častni otac Antun, razloživ vješto uzvišeni cilj, koj crkva naša katolička podjeljuje zvonom.

Po dovršenoj službi božjoj počastiše nas častni redovnici samostana premako siromašnoga prijateljskim objedom, pod kojim obične zvanične i usrdne napitnice napite bijahu, te se osobito liepo prevriednom starcu g. kanoniku i samostan i obćinstvo zahvali na daru i dolazku njegovom; a uz to kao za obranu naše gostoljubivosti, uz koju njekoč i kadšto sada mnoga dobra za domovinu i slavu božju uz rujnu kapljicu i veselo srdce učinjena bjehu, pozvani stola ravnateljem obvezaše se nazočni gosti, da će i drugim potrebam samostana na harnost gostoljubivosti po mogućnosti priteći, — te se tako dovrši ne najneznatnija svečanost od postanka samostana ovoga, koj je prije 237 godinah blagodarnostju svietlih grofovah Keglevićah podignut.

S Trsata. — *I. K.* — Da me je prerano mi umrla majka — upokojio i umirio joj Bog dušicu — porodila na Vilinje, i da su mi vile Sudjenice, o kojih će ti naš Hrvat Varaždinac dok mu uzbude svieta i vieka pričati, dosudile pêti se na hrvatski parnas — Velebić — ili barem na Ivanjšćicu, *) bajoslovnu tu goricu, tor se s nje razgledati po rodnoj Podravini ili pak nadgledati se na ponosnu Medvednicu (tako ju barem oko Samobora i dalje gore naši zovu) i pitati ju, što njeni zaštićenik tamo za bregom ili za grebom misli i radi, u kratko da mi je dano izvoditi i skladati, ma upravo na vilinsku digao bih se kao ptica lastavica na lagahnih krilcih i uzletio nebu pod oblake i dohvatio se Davidove srpe i zaarpio preko mednoga Gjorgje:

Novu pjesan Gospodinu
Klikni, o zemljo, sried veselja:
Čudesnoga Stvoritelja
Pripoviedaj veličinu. (Pjes. 97.)

Jer on, kojega dobrota nezna granicah, kojega blagodati svakim hipom izlievaju se na sve ljudstvo i sve stvorove, jer on, na kojega moguću rieč utiši se more i ušutiše vjetrovi, jer on, kojega desnica primne Petra da nije potonuo, jer on, koj nijednu molbu miloj Majci svoga Pomazanca, svoga Poljubljenca nezanieče, izkaza eto skorih danah znak svoje bezkonačne ljubavi i dobrote, da proslavi vazda slavnu angjelah kraljicu i našu milu pomoćnicu.

„Peligo Caterina Comandato dal Patron Micelle Camera Colpito da un Colpo di vento da grego il quale Peligo si vover sio invochando la Beatissima Vergine di Tersatto e Miracholosamente siamo salvati a 28 Maggio 1858.“ Ovako doslovno glasi podpis dogodjaja, što su ga izbavljenici dali prosto naslikati, i amo ga doneli, da se u našoj crkvi uz nebrojene druge tomu slične objesi. Izbavljenici su čimi mi se Riečani, te su plovili iz Zadra put Rieke vozeć uglevje. Nu na plovitbi snadje ih nesgoda, jer s jedne strane silan vihor a s druge oblak nabrupe na ladju. Njeki od njih skoče brže bolje u čun, što je bio uz nju, a dvoje njih bilo bi jamačno pilo i mjerilo morske dubine, da ih nebude izbavila blaga Majka, kojoj su se zagovorom utekli. Toliko je u stvari; pobliže i potanje okolnosti nisu mi znane. Kad pomislimo, koliko bi takovom sgodom inih narodah listovi pisali, nemožemo ino nego očitovati svoje sažaljenje, što nijedan neudostoja našemu obćinstvu toga dogodjaja prijaviti, a ima ih bez dvojbe, kojim je on potanje poznat. O neka bi se takovi spomenuli, što na njekom mjestu proročkim duhom nadahnuti pjesnik pjeva: „Pjevajte Bogu našemu, jer nam čudnovata učini, glasite mogućtvo i čudesa, kojimi desnica njegova slovi, navieščajte slast njegove obilne dobrote. (Pjes. 144.)

Kao što nam se crkva jednim kipom naresila, isto tako ćemo doskora i čudotvornu sliku blažene Gospe nakititi njezinom krunicom, štono je načinjena od biele izabrane školjke. Njojzi na dnu mjesto križića ili kolajne visi polovina ljušture iste vrsti, kojoj na trbušnoj strani vidiš vrlo liepo izrezano porodjenje Isusovo. Krunicu ovu, koja će blizu funte težiti, podari njeka pobožnica duša, neznam dali iz zavjeta, dali iz druge koje namjene.

Što bih ti, mili liste, mogao još za tobolac zataknuti, jeste to, da od ovo njekoliko danah ovdje silan vjetar — bura — vlada, i da je jur mnogo, a osobito po Kirskom, kako poviedaju, kvara učinio. Voćke je nemilostivno otepao, gdjegdje mladice, što su kasnije pognale, polomio, pače istomu trsu, otoj jedinoj nadi ovdješnjega stanovnika, mnogo štete naneo opariv mu reć bi bujne grozdove. Ovdje mi dolaze na pamet one rieči, kojimi presv. porečko-pulski biskup svoje stado tješi govoreć: „Poznate su mi, draga braćo, vaše tuge, žalosti i trpljenja, koja vam od nekoliko litah Gospodin Bog poslao. Nu nezaboravite rieči sv. Petra: ako dobro čineći muke trpite, sve je ugodno prid Bogom, jer ste na to pozvani, buduć da je i Isukrst za nas trpio, i nam izgled ostavio, da idemo njegovim tragom.“ —

Iz Bosne. (Iz prijateljskoga dopisa jednoga bosanskoga misnika na jednoga svećenika u Beč oko konca prošle godine.) Ja sam istina kroz cielo ljeto godine 1856 bio u očitoj pogibelji života od turskih gorskih lupežah i njihova načelnika Sultanovića, iz koje izbavio me je sám Bog i milost bogorodne Majke Marije; no buna, što se glasa po našoj Posavini, podaleko je od mene, a u ovoj krajini za sada svaka su u miru.

Što se tiče misah, ja imam u svojoj zapisnici zabilježenih više od 5000 namjenah, nu novce za nje primite uložismo sve u zidanje nove crkve sv. Petra na Gorici. Za skinut ovo breme s duše moje i mojoj vlasti

*) Ivanjšćica je glasovita, naši znaju koješta o njoj pričati. I ja sam o njoj nješto toga ćuo, ali sad se samo nječesa jošte sjećam. Ona se vidi daleko to s Magjarskoga to sa Šturskoga. Tko sjevernih našinacah nezna za Ivanjce, za ivanjski grad? Ivanjšćani su poznati kao dobri mlinari, koji i onda melju, kad su inim na istoj vrloj i hrloj Dravi kola i mlini ledom okovani. Ele nemislim ovdje na štirske Ivance, kojim se takodjer poput naših pridaje šaljivo posprdna prikrpica, da „Ivanci 'majo vola na lanci.“ Poznato je, da i našim nješto tomu slična susjedi primeću.

podložnih svećenikah, na početku kolovoza (p. g.) pružio sam molbenice presviet. g. Pini-u, biskupu spljetskomu, i velečast. O. Antunu Zorici, provincialu dalmatinskom. Od prvega još točna odgovora neimam, al se uzdam, ponajviše zato, što je presv. g. biskup na se uzeo bezplatno čitat sto misah, da će njegovim izgledom pobudit se svećenstvo dalmatinsko na oblakšanje našega tereta; a drugi učinio je to, da su braća dalmatinski Franciškani odslužili bezplatno 200 misah. U istom poslu pisao sam takodjer na štokoje starješine samostanah franciškanskih po Talijanskoj, no dobio sam odgovore, da su svagdje obterećeni misami, i da nam u ovom poslu nijedne pomoći dati nemogu. Previdjam, da svi moji napori glede te stvari jedva će olakšati nazuačeni dug u dvie hiljade misah, a tri hiljade i više još ostaju viseći o duši.

Kad koga pritisne smrtna koja bolest, onda on i nećuti manje boli svoga tiela. Ovaki bolnici, mogu Ti reći, svi smo mi svećenici u ovoj krajini. Tomu je uzrok navedeno zidanje ogromne crkve sv. Petra Apostola početo nazad dvie godine i pol i još nedovršeno, koje je sve naše sile i moći iztrošilo na toliko, da omanje crkvene oskudice, bile one nuždne i prenuždne, baš ni nećutimo, pače o njih ni pomisliti nesmijemo. Sve naše slabe sile krše se o onu jedinu brid, da u dojdućem ljetu zidove dovršimo i pod krov metnemo, da biedni narod u vrieme javne službe Božje može glavu skloniti u suho medju gole i puste zidine. No čuj, živ mi bio, i potanje okolnosti ovoga zidanja i naših tegobah.

Već Ti je poznato iz izvjestjah, „Zag. kat. lista“ kroz prošle tri godine poslatih, da smo ozidali jednu seosku crkvicu i pokrili ju u selu Vidoši, namienjenu otajstvu neoskvrnutoga začetja Gospina; da u ovoj krajini brojimo 6 župah i u njih do 12000 katolikah; da smo ozidali i pokrili na Gorici uz grad Lievno jedan dio samostana sa 20 sobah; i da smo preklani započeli u isti samostan zidati crkvu, koja s vremenom ima biti stolna crkva, matica i stožer ciele ove krajine, kakono je to i u prastaro doba bila, kad je ona spadala pod duhovnu vlast nadbiskupije solunsko-spljetske. Prošloga ljeta ponajbolje smo koračili napred u ovom zidanju, kako ćeš razabrati, kada Ti kažem, da smo nanj potrošili 14,920 for. sr. — Svi pako naši dobrovoljni prinesci, sastojeći iz proševine naše franciškanske s torbom o ramenu, te iz dobrovoljnih darovah naših ubožnih kršćanah iznose svotu od 8,540 for. sr. Trošci dakle nadilaze dohodke u 6380 for. sr. Za skinut ovi dug s vrata s početkom kolovoza (p. g.) išao sam u Spljet i tražio u tamošnjih trgovacah 5—6 tisućah for. na kamate, obećajuć 7—8%, a nit sam tako mogao novacah dobiti. Sada smo usilovani ili se latiti turskih opakih kamatah plaćajuć 18—20% lihve, ili zalagati Turkom ono malo zemlje i mljenice, koje smo prije malo godinah s trudom i mukom iz njihovih lakomih šakah izmakli i na njihovu sudu imanju naših crkvah uvrstili. — I ovo je ona nemoć, od koje mene i svekoliko svećenstvo ove krajine boli glava tako, da se često nespominjemo ni svakdanjih oskudicah našega živkarenja, spravni svagda ovoj svetoj svrhi žrtvovati i crno izza nokatah! (Konac drugi put.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Preuzvišeni gosp. ministar nastave i bogoštovja službeno je uzoritomu gospodinu kardinalu i nadbiskupu prijavio, da se porodjaj njenoga veličanstva premilostive carice naše u prvoj polovini mjeseca kolovoza (Augusta) očekivati može. Uslied toga izvolio je uzoriti gosp. nadbiskup po nadbiskupiji zagrebačkoj posebnom okružnicom razposlat dati naredbu, da svi misnici počamši od 1. srpnja (Julia), ili od dana, kada im stigne okružnica u ruke, k ostalim misnim molitvam pridadu još collectu pod br. 12. „pro quacunque necessitate,“ namieniv ju sretnom porodjaju nj. veličanstva.

— Na blagdan poglavicah apoštolskih sv. Petra i Pavla služio je svetačnu misu licem uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup u prvostolnoj crkvi, u kojoj je bilo mnogo pobožnoga svieta.

— Da Skarićev prievod sv. pisma u sadanjem svojem licu gledeć na jezik niti potrebam našim niti gojenim željam nipošto neodgovara, to je obćinstvo naše zasvjedočilo ne samo tim, što je po javnih naših listovih s toga uzroka pobudjeno nezadovoljstvo svoje izjavilo, već ga ono i tim jošte pokazuje, što mnogo naručnikah primite svezke natrag pošilja, ili dalje predplatu odkazuje. Tako tim, kao i pozivom preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga od 8. lipnja t. g. i u 24. br. našega lista navodenim, potaknut uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački, priznavajuć zasluge pročastnoga gosp. kanonika i prevodilca Skarića, istoga službenim dopisom od 18. lipnja t. g. poziva i opominje, da gledeć na obće i svoje posebno dobro dalje tiskanje svoga sv. pisma za vrieme obustavi, te posavjetovav se s vrstnimi tomu poslu muževi svoj prievod sv. pisma prema naravi jezika našega izpravi i tako istom udešen dalje tiskat dade; bojat bo se je svakako, da će mu, ako to neuzhtie učiniti, izdavanje sv. pisma, kakovo je sada, s nestašice predbrojnikah ili usried posla nedovršeno zapeti, ili, ako mu težkimi žrtvami i podje za rukom dotjerat ga do konca, to će ipak ono kao neprikladno za obćenitu porabu svrhu svoju promašiti.

— U ovdješnjem nadbiskupskom liceju, sastojećem iz četiri bogoslovna tečaja, te 7. i 8. gimnazijalnoga razreda, započeli su danas javni izpiti, te će izuzamši nedjelje i petke sve ostale dane trajati do uključno 29. t. m.

— Na Petrovo umješten je u Kašini, župi nadbiskupije zagrebačke, vele svečanim načinom tamošnji novi župnik g. Tomo Leuštek, kamo su, izvan mnogo drugih susjedah duhovnoga i svjetovnoga stališa, došla i četiri prečastna kanonika kaptola zagrebačkoga, komu kano pokrovitelju ista župa prinadleži. — Tamošnjoj župnoj crkvi pokloniše g. Henrik Engelsfeld, gostionik iz Sesvetah, 40 for. sr. za kasulu, — a g. Fridrik Resdorf, protestant i vlastnik Ferljura, 50 for. sr. za plašt (pluviale).

— Javlja nam g. zemunski nadučitelj Mijat Stojanović, da se njegove u ovom listu oglašene „*Slike iz domaćega života našega slavonskoga puka i slike iz prirode*“ štampaju u Zemunu kod Soprona, te da će do polovine t. m. srpnja izići.

— Velečastni g. *pakrački* podarcidjakon i župnik poslao je uredničtvu 3 for. 50 kr. sr., što je tamošnja školska mladež prigodom svojih izpoviedih i inih crkvenih svečanostih doprinicla kao prinesak družtva djetinstva Isusova za odkup poganske djetce. Novci predani su na svoje mjesto.

Iz Švajcarske. Veliko vieće argovskoga kantona naviestilo je po gotovu boj katoličkoj crkvi u poslu miešovitih ženitbah. Dopise od biskupa, njekih kaptolah i župnikah, u kojih mole, da se opozove u 21. broju ovoga lista napomenuta nasilna naredba glede oglašivanja mješovitih ženitbah, naprosto je vieće zabacilo, a očitovalo vladno vieće za vlastno, da svimi sredstvi, što ih samo može upotrebiti, prisili biskupa i duhovničtvo na obdržavanje državnih zakonah. Dalje naredbe pridržalo si je veliko vieće; na pose pako ustanovilo, da će vladno vieće na prvoj konferenciji biskupijskih stališah tužbu podići proti papinskoj nunciaturi, što je ova biskupsko pravomoćje povriedila. Sve je to sa znamenitom većinom, s 84 glasa proti 2, dakle gotovo jednoglasno zaključeno. Sve ove predloge učinio je predsjednik crkvenoga vieća Augustin Keller, onaj isti, koj je i god. 1841. prvi predložio, da se ukinu argovski samostani. God. 1847. bješe opet Keller, koj je proti Jezuitom i Sonderbundu najsilovitije naredbe predlagao. Sada je nanišanio na biskupa i nunciaturu; prvomu da se začepe usta, a drugi da se protjera iz zemlje. Nunciatura je dakako već odavna radikalcem kost u grlu. Ona je bdijuć i djelujuć ipak već mnogu prevratnu osnovu proti katoličkoj crkvi nagerenu osujetila. Prije više godinah nazvao je jedan član velikoga vieća, čini nam se lucernskoga, nuncia u javnoj sjednici „lopovom!“ — dotle se je zaboravila vjerozakonska mržnja toga nesramnika. Nuncius tada nije toga dalje upotrebio, već se je samo na njeko vrieme iz Lucerne preselio u Schwyz. Što se sadanje od radikalacah navlaš potaknute razmirice tiče, to je očevidna laž, da se je nunciatura, izuzamši crkvenopravni naputak, da se dopusti mješovitih ženitbah uz dovoljno jamstvo od sv. stolice imadu moliti, u ičem drugom glede oglašivanja tih ženitbah miešala. S toga pozivaju švajcarske crkvene novine g. Kellera, vladu i velike vieće, da navedu dokazah za svoje drzovito tvrdjenje.

— Kad su ovoga vieka u Ilancu u tamošnju reformiranu crkvu orguljam na ures stavit htjeli dva liepo izrezana angjela, zametnula se o tom prepirka u gradskom vieću, što tobož slike i kipovi na katoličku sgotovljeni neimaju mjesta u reformiranoj crkvi. Kad je po imenu proti namještenju ovih angjelah njeki razpuštena života čovjek psovao i biesnio, odvrati mu drugi gradjanin: „Ako mi tebe, takovu ništariju, u crkvi trpit moramo, zašto se nebi ona dva nevina angjela u nju smjela staviti?“ To je odlučilo; angjeli budu na orgulje namješteni, te su i danas tamo.

Iz Piemonta. Poznato čedo ministra Cavoura „cassa ecclesiastica“ — peneznica ustanovljena iz ukinutih kaptolah, samostanah i nadarbah, brzo je spala u biedu i nevolju. Ministarstvo traži već ljetos u ime podpore za tu peneznicu 750,000 lirah, jerbo se inače nebi moglo sve izplatiti kako valja. Ministarstvo ukinulo je mnogo samostanah i otelo im imovinu, da se tobož tom otimačinom poboljša stanje nižjega duhovničtva. Badava su sardinski biskupi nudili 500,000 lirah godišnje podpore iz svojih dohodakah, hoteći tom žrtvom zapriečiti namienjeno nasilje; vlada neprimiv ove žrtve izvela je svoju nakanu, ukinula samostane, prodala i pobrala njihov imutak i ustanovila peneznicu; al stari nemoćni duhovnici, kojim bi mirovinu plaćat trebalo, gladuju i stradaju, nižje duhovničtvo s nestašice kuburi, peneznica je do dna prazna, a zemlja mora doplaćivati za duhovničtvo, koje je dosad bez dometa živilo kako tako.

Poziv na predplatu.

Molimo uljudno svu gospodu (p. n.), koja su si „*Zagrebački katolički list*“ naručila neposlavši predplate, i onu, koja su samo na prvo polugudište predplatila, da nam cjelogodišnju, a dotično pologodišnju predplatu u bezplatnih listovih čim skorije poslati izvole. Ciena je „*Zagrebačkom katoličkom listu*“ na pol godine s poštarskom dostavom 3 for. 10 kr. sr., a za domaće predbrojnike u Zagrebu 2 for. 30 kr. sr.

☞ Činimo pozornu gg. predplatnike na ovu radi biljegovine povišenu cienu, jerbo nam njeki još jednako pošiljaju prvašnju cienu, premda je na glavi svakoga lista ubilježena sadanja predplatnina.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 27. U ČETVRTAK 8. SRPNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Na mladjih sviet ostaje.

Kakvo drvo, takov rod.
Kakvo sjeme, takov plod.

F. S. Ura je na zvoniku župne crkve odbila. — Na to školski zvončić zaječi, te svojim glasnim zvukom gg. učitelje i učiteljice opomene, da razpuste djecu. Čuje se žamor i lupa. Obiestna školska mladež obojega spola jedva dočekav da se može dignuti iz klupah, gdje joj je 2—3 ure valjalo sjedjeti na miru, grne bučeć na dveri (vrata) školske sgrade kao iz trnke medonosne pčelice, kada se pčelac roji.

Školske klupe su prazne. Sve se razide i razbježi, toli koji se uče, toli koji naučaju, te u učevnih sobah nevidiš ništa do razbacanih odrezakah hartije i guste prašine, što ju hitra i poskočna djeca podigoše nogami, kada im se reče da idu u razsap. Al evo gradske ulice pune djakah i djačicah, što u živahnom razgovoru idu koje zasebice — bez druga i drugarice, koje samodruzi, a koje na veće ili manje hrpice razdieljeni k svojim kućam, da se ili ogladjeli toplim jelom okriepe, ako je na podnevu sunce, ili da se umoreni spremaju na počinak, ako se smrkava i dan na izmaku.

Šarenu ovu smjesu gradjanske i gospodske djece pomiešane sa seljačkom, što evo hrli u otčinske i materinske stane i biele dvore, zanimivo je gledati već s toga, što je koža na ovih mladih i cvjetnih licih napeta i gladka, tielo okretno i gibko, čilo i krepko, puno zdravlja i jedrine, a ne kao kod vremešnih ljudih iztrošeno, izmučeno i naginjeno. A kad pomisliš, da će iz ote školske djece, što ju sad s dopadnošću gledaš, pod upravom njihovih vrlih učiteljah i učiteljicah poodrasti ljudi, imajući uz izobražen i omikan duh takodjer vrlu i liepu dušu, dobro i plemenito srdce, krotku i blagu ćud: to ti se čuda šire grudi od radosti i veselja Bože daj! bilo tako, te škole na našu mladež uspješno djelovale, i urodile onim žudjenim plodom i duševnim dobrom, o kojem visi slava i sreća naroda i nada ljepše budućnosti.

Da će se pako i naš narod okoristiti školami, te uticajem ovih i dobrih pučkih knjigah — samo neka se naši domaći spisatelji i književnici za takove pobrine — s vremenom omudriti onako, kao što su omudrili i ini narodi, kojim je do dobre knjige više stalo, nego do zlata i srebra: tomu se je tim većma nadati moći, budući se opaža, da u onih domovine naše krajevih, gdje škole za puk već od njekle obstoje, kao n. p. u krajini. osobito varaždinskoj, prosto ljudstvo biva sve to ugladjenije, i za sve, što je liepo i dobro, bolje pristupno, nego-li na onih mjestih, gdje puk još ništa nezna za škole, i gdje mu je knjiga terra incognita. Najljepši primjer i dokaz toga, kako naime škole blagotvorno djeluju na život i duh ljudski, imamo u onih bolje vrsti našincih, koji svojom znanstvenostju nad glupom i neukom prostotom uzvišeni cielom dušom teže za onim, što izobraženu čovjeku dolikuje. Svrnimo okom na njihovu hranu i nošivo, na njihove kuće i pokućtvo, na njihovu srebrninu i prteninu, na sladosti i radosti njihova življenja, — pa ćemo se diviti čistoći, redu, udobnosti i kanoti raju, u kom se nalaze. O kako je to kod njih sve i ako ne sjajno i bogato, a to bar ukusno i shodno! A bi-li oni sve to tako imali, i bi-li oni umjeli tako življeti, da ih škola i knjiga neosviestiše?

Jeste! Odkako se mi Hrvati i Slavonci bolje upoznasmo sa školom; odkako je knjiga dublje prodrla u naš narod; odkako se mnogostruke znanosti, o kojih naši predji ratovanjem zabavljeni neimahu ni pojma, i k nam bliže primakle, i odkako nauka, kojom se odprije izim boljarstva i svećenstva malo tko bavljaše kod nas, sveobćom obukom malenih postà narodnom svojinom, te iz viših krugovah predje i na niže vrsti stanov-

ničtva: od onda u našoj domovini, osobito po gradovih, počè vladati bolji ukus u svačem; od onda nam veće i ljepše kuće, spretnije pokućtvo, sjajnija odjeća, puniji i obilatiji svakojakim tecivom i pecivom stoli, srdačnija na prijateljskih sastancih druževnost, ugodnije zabave i sladji užitak svega, što nam božja ruka udieli; dà, sve nam je od onda vrlije, vrednije, valjanije. Eto kako škola usrećuje, i kako ona blagotvorno djeluje na ljudski život! Kako knjiga tjera čovjeka napredl! Kako nauka — ovaj biser umnoga bića — kada se dovoljno razvije u kojem narodu, divljač pitomi, surovu razuzdanost kroti, život sladi, trnje u ruže, pustoš u raj pretvarajuć!

Škola indi učinì, da se mi iz duševnoga mrtvila probudjeni osviestismo, te ugledavši se u primjer drugih izobraženih narodah, počesmo ih nasljedovati u svačem, počamši od svakojakih obćekoristnih družtvah i zavodah, od svakojakih novostih i podhvatah do istoga sitničarstva — do dugih nokatah! Samo ih žalibože do sada u tom postignuti nemogosmo, da nam para kao kod njih voz tjera, kada nam je putovati po našoj ubogoj zemlji; ali ako Bog dá s rukom i mukom letit će i naša kola hitrije, a do toga časa držat nam se onoga: si desit currus, tu pede carpe viam. —

Sretna-li si dakle hrvatsko-slavonska mladeži! dà sretna, jer što tvojim djedovom nebje dano, to tebi u dio padè. I buduć da polag naše poslovice „na mladjih sviet ostaje,“ to se naša liepa ali siromašna i nesrećna domovina — ova zemlja biede i nevolje, pouzdano oslanja o tebi, mladi naraštaju! sladku nadu gojeći, da će tvojom iz školah i nauke crpljenom mudrošću poduprta uzdići se i proslaviti, te prema ostalim izobraženim narodom zauzeti on častni položaj, koj ju kao plodnu bistroumnih sinovah i kćerih majku punim pravom ide.

Da su dobro uredjene škole revnivim dakako sudjelovanjem crkve a ne manje roditeljah sbilja kadre izbistriti djetinji um, oplemeniti mu srdce, urediti ćud, a volju prignuti na dobro, o tom mislim da nitko posumnjati neće. Nu jesu-li škole to kadre proizvesti i onda, ako se odgoj djece slegne i stegne na puko i golo obučavanje školsko, a da crkva i dom u tom ništa nepripomažu? — to niti hoću da tvrdim, niti da posve niječem; mislim vendar, da će škole u tom slučaju, ako ih naime u poslu odhranjivanja i odgojivanja mladeži crkva i roditelji podpomagali nebudu, same za sebe slabo uspjeti moći, i da će one iz djece prije načiniti robove izpraznosti i putenosti, nego-li dobre kršćane. Unum nihil, duo plurimum possunt. Škola pravac daje i kaže put, al roditeljska ruka vodi. No roditelji — premda hvale vriednih iznimakah i tu nemanjka — stranom neće, a stranom nisu vrstni podpomagati školu u nabožnom i strogo kršćanskom odhranjivanju svojega poroda; neće: jerbo su za taj velik i mučan posao pretromi i odviše nemarni; nemogu: jer i njihov odgoj, što ga u svojoj mladosti primiše, većinom je izkrivljen, izopačen i zanemaren bio, pa što sám tko neima, toga nemože dati niti drugomu. Indi buduć da roditelji nješto gazdarstvom, nješto nehajstvom, a najviše neznanstvom glede odhranjivanja djece u kršćanskom duhu zapriečeni niti hoće niti mogu pružati školi svoju pomoćnicu ruku: s toga sav trud i posao škole oko odgojivanja mladeži mora da ostane bezplodan i jalov barem s one strane, na koju stranu bi ona t. j. škola kao promicateljica ne samo narodne prosvjete i pučke izobraženosti, nego i kršćanskoga života već po zvanju svome morala da najvećma djeluje, naime na ćud, srdce i volju mladeži. Ako-li pak škola nepromiče krśćanski život — a kako da ga promiče, ako ga opačine i bezbožtvo roditeljah ugušuju u djeci? — to ti je onda škola i bez svoje krivnje promašila svrhu, koju bi joj valjalo postići; svrha pako škole — u kratko da rečem — druga nemože biti nego ta, da si djeca pribave potrebito znanje, i upoznaju se s onimi ćudoizpravnimi načeli, koja su kadra u njoj probuditi i razviti sviest duševnu i ćudorednu, te na temelju ove sviesti osnovati njen budući nabožni, gradjanski i obiteljski život.

Istina učitelji i učiteljice mogu s najvećom pomnjom nastojati oko toga, da povjerenu sebi mladež odpuste iz školah onakvu, kakvu ju želi imati domovina, naime dobrodieteljnu, pobožnu i ćudorednu, na umu i srdcu naobraženu, jednom riečju: valjanu. Nu nije im dosada svuda u tom poslužila sreća; i nije tomu dugo, što visokom zemaljskom školskom vlasti predloženo bì pitanje — pitanje doista škakljivo i neobične težine, koje se na učiteljskih sastancih mjeseca siečnja t. g. držanih imalo razjasniti, i koje je glasilo ovako: što je uzrok, te je mladež školu polazivša poslie u životu gora, opačija i grešnija od one, koje nikad u učioni nebijaše?

Svaki nepristran, koj se iole obazrio po životu sadašnje nevaljale mladeži, priznati mora, da je pitanje ovo, kakogod se ono mnogomu činilo čudnovato, i ako ne za svako mjesto i okolicu, ipak u obće posve temeljito — osnovano bo na istini i izkustvu. Svrnimo okom na našu mladež ili ona polazila ili nepolazila učione, ili već iz njih izstupila, pa ćemo na ruglo našega vieka, koj se toli hvališe svojom prosviećenosti, opaziti,

da ona — barem za sada — s velike strane stupa zlim putem, na kom rastu: opačine, zloća, blud i ostala zla. Žalostan doista pojav! Nu zašto da se tome čudimo, buduć da već Horacio reče:

Aetas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

A jesu-li tomu, što je njeka naša mladež udarila stranputicom, krive škole? Nipošto! Svaki učitelj po mogućnosti valjda učini, što mu po zakonu i najviših propisih učiniti valja, te je pod vjekovitim dogledom svojih oblastih; pa ako bi koj učitelj i zanemario struku odhranjivanja, time bi samo sagriešio, neučiniv što je morao, a pokvario izmedju svojih učenikah nebi još nikoga. Tko je dakle uzrok velikoj izopačenosti, razkalašenosti i bezvjerju — ako je tako slobodno reći — sadašnje njeke mladeži? Ja mislim, a sa mnom i mnogi drugi, da tomu ništa drugo krivo nije, nego zli primjeri i sablazni svieta, što smućuju mladež, i daju povod njenu pogoršenju, — zatim svakojake bude, na grieh vabeće okolnosti, u kojih se djeca slučajno nahode, — a najviše opakost samih roditeljah; jer koja je roditeljem korist djecu liepimi riečmi svraćati na dobro, ako, što riečju nauče, činom oduče? Poslovica veli: rieč vabi, primjer grabi. Ako indi diete već iz majčina krila izadje izopačeno, razmaženo i zloćudno; ako ono griešnu dušu i pokvareno srdce već iz kuće ponese u školu: to onda škola zaman se trudi, da takova divljaka obuzda i ukroti, da takov izrod, koj je u školu došao kao nečovjek, prestvori, učiniv ga čovjekom polag volje i srdca božjega; ona toga djavola — oh! da moram tako reći — može zaodjenuti prnjavim ruhom suhoparne teoretičnosti, nu u praktičnom životu vazda će izpod te cunje viriti grdno samožive sebičnosti i gnjusna materializma kopito. S kakovim prignućem dodje diete u školu, takovo prignuće zadrži obično do groba; trn, koj bude bosti, bocka od mladosti; pa onda diete, koje se već u majčinu krilu izvrglo, školskim pjestovanjem preobraziti htjeti, znači šibiku od plemenita voća kalamiti u stablo drenovino. Ćud se nemienja tako lasno kao što moda u nošivu glede latka (materie) i kroja Kurjak mienja dlaku, al ne ćud opaku.

A što crkva? Zar ona, koja caruje nad dusi, te neodoljivom silom svoje ozbiljne rieči pokreće i potresa srdci ljudskimi, — zar da crkva u pogledu tom nemože ništa učiniti? Dakako da može, i to mnogo i premnogo. Nu crkvi zlom njekom sgodom bijaše gdjekud oduzet sav skoro upliv u škole; ona u krugu svoga djelovanja još do nedavna, dok naime prije njekoliko mjesecih izmedju presvietloga našega cesara i sv. stolice nebude sklopljen ugovor, bijaše po njekih stranah veoma stegnuta i stješnjena, i time umaljen njen ugled; a šta je crkva bez ugleda, nego glas vapijućega u pustinji? Ako crkvi oskudieva na ugledu, tko ju onda sluša i pazi? tko-li se njenim odlukam, ma one i najspasonosnije bile, pokorava? Istina, da se crkva u austrijanskih zemljah izza sklopljenoga ugovora slobodnije kreće, jer su joj opet povraćena prava, koja ju po Bogu i njenom ustroju idu; nu kad će se izravnati sve ono, što je ciele vjekove hramljalo? . . .

Šta dakle učiniti, da propala i u našoj otačbini kojekud vjera opet se podigne i oživi, da ćudoredje u svih stanovničtva strukah opet zavlada i gospoduje, te da se obnovi kršćanski život, koga gdjekud ponestà? Za cilj taj postignuti neobhodno je potrebno, da škola, dom i crkva sile svoje slože, i zajednički rade oko odhranjivanja i uzgoja mladeži, tako vendar, da domaći odgoj vazda prednjači i prvo mjesto zauzima, škola da ovo domaće odgojivanje nastavlja, a crkva popunjuje i usavršuje. „Viribus unitis“ poslovica je i našega presvietloga cesara; a to zato, jer je mudar naš vladar uvidio, da se cesarstvo — da o drugih mudre ove izreke posljedicah šutim — samo tim učvrstiti i do nepredobitne sile ojačati može, ako se sile sdruže. Vis unita fortior. Škola je kano kalauz ili kažiput i predhodnica zviezda, koja neizkusnu mladež, da nesvrne s puta pravednosti, ravna i predvodi, kao što je predvodila i ona tri mudraca od iztoka, dok nakon svoje smrti nenadje Pravednika u nebu, kao što ga oni nadjoše u Betlemu. Nu da škola do svrhe, za kojom teži, tim laglje i sigurnije dokopat se može, potrebno je, da ju — kako već tolikoput napomenuh — dom i crkva krepko podpomažu. Škola indi u ogledu odgojivanja mladeži neka označiva pravac i kaže put, koga da se ona u svom životu drži; roditeljska ruka neka svoj porod po naznačenomu školskim pravcem putu sviestnoi vješto ravna i vodi; a na crkvu spadat će, da putnike oskrbi nuždnom slova božjega i nebeskih milostih poputbinom.

Kada crkva, dom i škola
Sile svoje slože,
Onda se budućnost bolja
Očekivat može.

Prošlost i sadašnjost osrednjega sjemeništa u Pešti.

Važno zvanje i uzvišena čast svećenikova zahtieva od njega u krugu čovječanskom osobitu naobraženost, koja se dosljedno i to u više točkah

razlikuje od one naobraženosti, što ju trebaju svjetovnjaci, ma i najviših častih. S toga je nemoguće, da se budući častnici svjetski isto tako obrazuju i odgojivaju kano i došastni predstojnici crkveni. Puka tako zvana naobraženost svjetska, sastojala ona ma i od najviših znanostih, nije ipak dovoljna, da koga učini vrstnim za svećeničtvo; da se ga pako častno poprimiti može, potreban mu je k tomu još nutarnji razvitak i savršenost, što nadkriljuje svako znanje. — Sveobće se mnije, da se neka gojenci, želeći stupiti u svećenički stališ, što većma od svjetske buke i njezinih spletakah odstrane, da tim laglje i bez velikih zaprekah mogu proučiti bogoslovne nauke, a što najvećma visokomu svomu zvanju toli tjelesnimi koli duševnimi svojstvi dorasti. Ako je tomu tako, potrebno je dakle, da se svrsi ovoj shodni zavodi uzdržuju, što ih u obće nazivljemo sjemeništa, gdje se naraštaj budućega svećenstva poput mladicah njeguje i obradjuje. — U sjemenište primaju se pitomci — kako okolnosti i ustrojenje doprinose — oli odmah za mladih lietah, oli istom nakon svršenih viših naukah, da dobiju posljednji svećenički biljeg. U prvo doba kršćanstva nebijaše od potrebe takovo obrazovanje; izvanrednim bo načinom Božja milost i mladjahan duh kršćanski nadopuni ono, što kasnije doprinieti morade obuka i znanstveni nauci.

Sjemenište označujemo ili po biskupskoj stolici n. p. zagrebačko, senjsko, djakovačko, ili po utemeljitelju, dobi gojenacah i t. d.; ako li je opredieljeno za cielu državu ili više biskupijah, zovemo ga glavnim. Glavno sjemenište, mimoišav ostala, nalazimo i uz sveučilište Isusovacah trnavskih — pa to je upravo sjemenište, odkale nam proiztiče poviest našega zavoda, s tom razlikom, što nebi prije poznato pod imenom osrednjega.

I.

G. 1642. zasjeo je ostrigomsku stolicu vele zaslužni Gjuro Lippay. Svetrana njegova skrb očitova se na više načinah, no osobito da doskoči nuždi stada svoga, bilo mu posredno bilo neposredno povjereno. — U sboru trnavskom 1648. medju inimi predlozi očitovà on svoje mnienje i o ustrojenju glavnoga sjemeništa, te napomenuv nastojanje i zasluge u tom obziru svojih predšastnikah, nastavì: „. . . . laudabile horum exemplum sequutus pie defunctus quondam episcopus Iaurinensis, Nicolaus Dallos, fundavit pro dioecesi sua 12 alumnos. Zagrabiense capitulum Viennae non contemnendum alumnatum instituit. . . . . Verum quam haec omnia non sufficiant vastae necessitati hujus regni et amplissimis ruinis ecclesiae restaurandis, testantur vacantes undique parochiae; messes uberrimae, operariis destitutae: clamant parvuli, famo enecti, potentes panem, et non est, qui frangat eis.“ [1]) — Budać da je predlog odgovarao saboru tridentinskomu, koj veli: „. . . Si in aliquibus ecclesiis collegium erigi non possit, synodus provincialis. . . . . unum aut plura . . . . . erigenda curabit;“ [2]) s toga je bio odobren, i odmah zaključeno, da se u Trnavi podigne glavno sjemenište (inače rubrorum nazvano), kamo bi se iz svake biskupije šiljalo njekoliko mladićah u razmjerju s glavnicom, neizključiv ni ostalih, ako bi ih tkogod htjeo svojimi troškovi u zavodu uzdržavati. — Medju častnimi otci, koji zaključak vlastitim podpisom potvrdiše, nalazimo i zastupnike naših stranah: „Ego Georg. Ratkay, lect. et can. Zag. nom. R. R. episcopi et V. cap. Zagrab., salvis ejusdem consuetudinibus, subscripsi. Ego Mich. Matkovich, archidiac. Chasmens. can. Zagr. subscripsi. Ego Ludovicus Bedekovich, ep. Varad. (?) et can. Zagr. R. R. episcopi Zagrab. in part. ejusd. negotiis ablegatus, m. p.“ [3])

Poput malena stabalca stao se je sada zavod ovaj, sastojavši prve godine od 6. pitomacah, razvijati, da jednoć pupoljci iz njega prodrievši postanu deblom, a nakon toga procvatu i obilnim plodom urode, plodom, koj će okriepiti i uzdići narod nutarnjimi i vanjskimi borbami strovaljen. — Plemenito djelo bude pospješeno obilatom novčanom podporom i različitimi povlasticami, toli sa strane revnih vrhovnih pastierah, koli i vrlih vladarah. [4]) — Udes sveučilišta trnavskoga sprovadjao je posredno od sada i sjemenište; s toga dok se je sveučilište u Trnavi uzdržalo, nalazimo uzanj i sjemenište, a čim njega nestà, neima ni sjemeništa.

Pod okriljem revnivih Isusovacah probavi sjemenište sa sveučilištem malo ne dva stoljeća. M. Teresia nadari sveučilište obilnim darom, umnoža sbor pravoslovni i mudroslovni, doda liečnički, no i dosadanje ime „Universitas Archi-Episcopalis Societatis Jesu Tyrnaviensis“ promieni u „Universitas Mariae Theresiae Regia;“ način pako predavanja ustroji na bečku. Čim je ovako sveučilište trnavsko preustrojeno, zavede se odmah pitanje, nebi-li s njim u Ostrigom, Budim ili Peštu? Medjutim svlada strana, da ostane, gdje je i bilo. Ali nebi ni tako; do skora bo odredila je carica, da se prenese u središte, kamo bi se laglje slušaoci sa svih stra-

[1]) Ap. Péterfi Conc. P. II. p. 379.
[2]) Sess. XXIII. de Refor. c. 18.
[3]) Pét. p. 384.
[4]) Kazi. Hist. Un. Tyr. P. II. l. 1. Katona, Hist. crit. T. 32, p. 570.

nah sakupljali. God. 1777. nalazimo dakle sveučilište sa sjemeništem u Budimu. Kollegij družbe Isusove i sjemenište budimsko morade mjesto ustupiti glavnomu, u kojem bijaše sada već 200 pitomacah odgojivano. Osim toga predan mu bude vrtalj i sva imanja Isusovacah. — Prigodom onom vele sjajnom 25. lipnja 1780., kad je sveučilište umještcno, odlikovao se svojim govorom predsjednik Adam L. B. Patačić de Zajezda, nadbiskup kaločki, od kojega nam preostà u rukopisu riečnik hrvatski, za sada svojina knjižnice kaločke. [1])

Još se nije tako rekuć prvi prevrat ni utaložio, kad al eto novoga. Svestrano novotarenje ukazalo se je i na našem polju. Bezbožni illuminati opojeni febronianizmom zlorabiše blagu ćud ali sklono srdce za onda vladajućega cara, nastojeć kako da strovale staru kat. crkvu — ponos i ures austrijski. Na čelu bijaše holandez van Swieten, koj je dotle dotjerao, da ga je car imenovao nadzirateljem nastave, — a uzanj se redahu Sonnenfels, Born, Eybel i. o. kao dii minores. Odkad se je Swieten dočepao nadzirateljstva, znano je čitatelju, kojim se pravcem udarilo. Učitelji, osobito bogoslovni, morahu se odlikovati mudrijom i tadanjim svjetlom, crkvi bijaše odgojivanje mladeži ugrabljeno, biskupom upravljanje i nadzorničtvo sjemeništah oteto, a dosadanja sjemeništa slivena u glavna. Uzalud se opreše vrli muževi: kard. Migazzi, nadbiskup bečki, knez Eszterházy, biskup zagrebački, i grof Etling, nadbiskup gorički; no se žalibože više takovih nadje, koji su s protivnom strankom u jednu tikvu puhali.

Uslied zakona Josipova premješteno je sveučilište, izuzamši bogoslovni sbor, 1784. u Peštu, da ustupi mjesto dvorsko-državnomu namjestničtvu. Svikolici bogoslovi Ugarske i njekoč sdruženih kraljevinah bijahu obučavani u tri glavna sjemeništa: zagrebačkom, jegarskom i požunskom. [2]) Ali nakon dvie godine stjeran bi vaskolik mladji kler iz Zagreba i Jegra u novoustrojeno glavno sjemenište peštansko. Tako se povrati bogoslovni sbor opet na sveučilište. Tom istom prilikom pozvani su i učitelji što iz Zagreba što iz Jegra, da predaju bogoslovne nauke. Mnogobrojnom mladeži brojem do 400 ravnao je Maksimilian Vrhovac, zatim Filip Wohlgemuth, oba kanonici stolne crkve zagrebačke. [3])

Pod Josipom II. za kratko vrieme od pet godinah preživio je bogoslovni sbor samo (!) tri

[1]) Fejér Hist. Ac. scient. p. 110.
[2]) Fessler, Gesch. d. Ung. X. p. 572.
[3] Fejér p. 129.

sustava, te da nedosadim čitateljem suhoparnom stvari a zadovoljim gdjekojemu, dovoljno će biti, ako rečem, da ih je naveo Fejér u navedenoj knjigi str. 128.

Motreć ogromni broj duh. mladeži, rekao bi, da se je maleno ono stabalce, ucieplјeno u okrilju Isusovacah, u toliko uvriežilo, da ga neće moći nikakva bura skršiti, — kad al' eto nadošla crna smrt mahne kosom, stravi Josipa a i s njim sva glavna sjemeništa. Mladež se povrati u svoje biskupije, a u Pešti nestà bogoslovnih naukah. Tekar za Franje I. blage uspomene vladara pomoli se 1805. opet peštansko sjemenište iz svoga mrtvila, i to pod imenom osrednjega.

(Konac drugi put.)

Dopisi.

Iz Križevacah. — G. H. župnik u R. dobio je ovih danah iz Beča naručena za svoju župnu crkvu tri paha s nebnicom, što se imalo blagosloviti na dan sv. Ladislava kralja, rečene župe zavjetnika. Nu bečki umjetnik pomutio se u slikah, te izim drugih nepodobštinah na jednom pahu u mjesto sv. Lucije naslikao sv. Luku evangjelistu. I to još nebi dosta: slikar valjda misleći, da sv. Lucija i sv. Luka, što se imenah kasa, bit će istovetni, nad slikom predstavljajućom sv. Luku evangj. u mjesto „sv. Luka,“ napiše „S. Lucia.“ Može-li biti veće nagrde od ove?! — Jere pako pokraj sv. Luke naslikan je vol, to ti ovo živinče dovoljno kori lahkoumnost i neukost toga bečkoga slikara. — Da gg. župnici kod sličnih naručbinah oprezni budu, priobćuje im ovaj slučaj *D. D.*

Iz Djakova dne 3. srpnja 1858. Kao što prošastih godinah, tako i ove tekuće obdržavano je u biskupiji ovoj sv. poslanje, i to po naredbi preuzvišenoga g. biskupa u Babinojgredi, Piškorevcih i Gorjanu. Častni oo. Isusovci Vinčenco Basilè i Antun Ayala obaviše taj sveti posao s običajnom pomnjom i gorljivosti, i to u Babinojgredi od 13. do 24. svibnja. Prva tri dana udioničtvovala je kod sv. poslanja većom stranom samo župa babinogredska; dne 16. prisutstvovali su župljani vrpoljački, koji su tamo stigli sa svojim župnikom i župnim pomoćnikom; dne 17. župljani gundinački, 18. sikirevački, 19. andrijevački s dotičnimi župnici. Dne 20. prispio je puk župe kopaničke, 21. puk župe svilajačke sa župnim pomoćnikom, budući tamošnji župnik bolestju zapriečen doći nemogaše. Dne 22. opet puk sikirevački, a 23. puk župe gundinačke sa svojimi župnici. Ovi dan bijaše takodjer križ na uspomenu obdržavanoga sv. poslanja podignut, po tamošnjem g. župniku i pod-arcidjakonu Pavi Obrovcu, doktoru s. bogoslovja, blagoslovljen i po dovršenom obhodu, pobož-

nost sa zahvalnicom pjesmom „Tebe Boga hvalimo“ zaključena.

Od 27. svibnja do 3. lipnja trajalo je sv. poslanje u župi piškorevačkoj, kuda su takodjer obližnji župljani svojimi duhovnimi pastiri sprovodjeni dohodili. Buduć da su baš sada najveći poljski poslovi nastali, a i vrieme kišovito bilo, to uzrok bijaše, što ondašnja pobožnost nješto manje udionikah imaše. Na blagdan presvetoga tiela Isusovog zaključena je rečena pobožnost u župi ovoj, i križ sv. misije po tamošnjem g. župniku, začastnom kanoniku i duh stola prisjedniku Mati Gerdjanu blagoslovjen.

Napokon dne 6. lipnja početak učinjen bì sv. poslanju u župi gorjanskoj. Preuzvišeni gosp. biskup, koj je u Babinojgredi već kod pobožnosti sv. misije prisutan biti blagoizvolio, i kao što je u Piškorevcih oo. misionare u crkvu uveo, i po krasnom govoru njim sv. križ u znak poslaničtva predao, tako i ovdje u Gorjanu iste častne otce uvede, puku predstavi i vlasti jim potrebite podieli, te tako pobožnost ovu puku na spasenje služeću otvori. Na dan presvetog srdca Isusovog u toj župi, kod koje su i sve obližnje župe, kano punitovačka, drenjanska i semeljačka udioničtvovale, načinom običajnim koncu bì privedena; s kakvim uspjehom, to sé najbolje iz dopisa prečastnoga g. začast. kanonika, duh. stola prisjednika i župnika gorjanskog, Adama Philipovića heldenthalskoga uviditi može, koj evo od rieči do rieči ovdje stavljam:

„Excellentissime, Illustrissime ac Reverendissime Domine Episcope! Praesul mihi gratiosissime, colendissime! Ego sincere et coram Deo sto et dico: non possum sufficientes gratias (sicut meum cor desiderat) agere pro gratia et misericordia mihi et huic populo meae curae credito concessa, quod Excellentia Vestra, alioquin Deo movente, ad me PP. Missionarios miserit. Deus solus ditissimus in omnes retribuat et retribuet centuplo in hoc et in alio mundo Excellentiae Vestrae; nam quos Patres ego, plenus praejudicio, non cum debito amore suscepi, hos cum dolore in abitu eorum dimittere debui; nam et populo et mihi profuerunt: populus eos libenter audiebat et ab ore pendebat eorum; ego vero quamvis senex, ex eorum exemplo didici patientiam, imperturbatum animum, indefessum laborem, hilaritatem; vidi viros, quorum antenati digni erant pro nomine Jesu contumeliam pati, et diligo eos, aestimo, et pro eorum missione ad Gorjan manco toto tempore vitae meae gratus Excellentiae Vestrae; et si vixero, et illi venerint ad patriam nostram, et si potuerint in Gorjan aliquot diebus morari ac laborare, eos tanquam Angelos libenter suscipiam. Dum iterum atque iterum gratias cum osculo SS. manuum Excellentiae Vestrae ago, meam vilitatem cum populo parochiae Gorjan altis gratiis commendo, et maneo in summa humilitate Excellentiae Vestrae, Gorjan die 17. Junii 1858. devotissimus servus Adamus Philipović d. H. m. p. C. h. et Parochus Gorjanensis.

Konačno nemogu propustiti, da nenapomenem nasljedovanja vriednu pobožnost g. Josipa Jankovića graničkoga, velezaslužnoga sudb. predsjednika u miru, koj sa svom obitelju svojom svakdanji bijaše kod sv. misije, te koj je kod ponovljenja zavjetah krstnih, pri prvoj pričesti dječjoj kumovao, i onda svekolike prvi put pričešćene u svom domu počastio.

Iz Vrbice na Ivanje. — *F. F.* — „Hodie salus domui huic facta est,“ reče Isus Zakeju, koj se veoma obradovà, što ga je božanstveni Spasitelj usrećio svojim pohodom u njegovoj kući; a isto bi se moglo reći i o selu *Gjurgjancih* (podružnici župe vrbičke u Djakovštini) i njegovih stanovnicih, koji danas tu veliku sreću doživiše, da im je njihova vlastitim trudom sazidana crkva posvećena, i u njoj prvi put nekrvno posvetilište svevišnjemu Bogu prikazano. U svačem revni i dobri a osobito pobožni Gjurgjančani već su od davna plemenitu želju gojili, da svoju staru i razderanu, k tomu izvan sela na nezgodnu mjestu ležeću crkvicu ljepšom, ukusnijom i stalnijom u sredini sela na veću slavu Božju, a na poštenje presvetoga imena Isusova zamiene. U toj doista hvale vriednoj namjeri bijahu od svoga u svakom ogledu vrloga župnika veleč. gosp. Ivana Maljevca i riečju i djelom podupirani, i tim sdruženim naporom doživiše evo danas, to se je svemogući i dobri Spasitelj udostojao sići na žrtvenik njihovoga truda, da svoj blagoslov i sreću medju svoje vjerne ovce darežljivom desnicom prosipa. Posvećenje obavio je okružni podarcidjakon veleč. gosp. Ante Zviršić uz prisutstvu prečastnoga gosp. kanonika Josipa Matića, veleč. g Josipa Šticingera, župnika semeljačkoga, župnika vrbičkoga i množtva pobožnoga puka. — Važnost i ozbiljnost toga crkvenoga obreda, a za tim velika tišina u onolikoj množini svieta, štono se je sa svih stranah slegao, sve je to podjeljivalo otoj svečanosti njeko veličje, koje je čovjeka jošte više na pobožnost nukalo. Ugodno zbilja bijaše gledati onu pobožnu, skrušenu svjetinu, a srce kršćansko plivalo je u radosti videći, kako se pravovierni uz skladno djevojačko pjevanje vrućimi molitvami svomu milostivomu Tvorcu utiču. A Bog, koj sve dobro nagradjuje, koj molitvu i najokornijega griešnika prima, ako mu iz iskrenoga pokajanja teče, primit će takodjer dobru želju i molitve Gjurgjanacah, svratit će se za uvieke medju njih, i blagoslivat će ih svojom milostivom desnicom.

Javljajući Vam oto nemože mi se na ino, već da koju rieč i o vrbičkom župniku prosborim. A da me tkogod laskanjem neokrivi, neću mnogo o njem govoriti, već ću samo reći: da je u svakom ogledu vrli i pun značaja našinac. Pobožan, dobar, revan a osobito dobrotvoran drži se na vlas onoga nauka, štono ga je siedi Tobija na smrtnoj postelji svomu sinu dao, te

sve, što ima, upotrebljuje na pomoć siromakah i poljepšanje svojih pet crkvah. Došav u ovu župu zatekao je svoj stan a osobito crkve u veoma siromašnom stanju; no njegovim neumornim trudom sada je sve shodno uredjeno, osobito crkve, a to sve većinom njegovim troškom. Ruha crkvenoga i to veoma krasnoga imade sada svih pet crkvah u izobilju, gdje su prije obilovale samo siromaštvom i nestašicom. Poimence gjurgjenačka crkva, oltari mnogi, drugi i ukusniji tornjevi, ura na župnoj crkvi, zvona, ograde crkvene, klupe, i nespominjući mnoga druga, sve je to njegovim nastojanjem i velikim vlastitim troškom popravljeno. — On je takodjer vrlo brižan za narodni napredak, te njegovim najviše nastojanjem liepo cvatu njegove tri škole, što ih u župi ima. Bog ga zato obilno nadario, i poklonio mu još dug život, da još mnoge svojih željah, štono ih u plemenitom srcu goji, udjelotvoriti može.

Iz Trstja. Gospodin *Ivan Franković*, veletržac riečki, dao je u mletačkoj Academii delle belle arti znatnim troškom upravo umjetničkom vještinom sgotoviti 14 slikah, predstavljajućih križni put, te zlatnimi okviri providjene poklonio župnoj crkvi sv. Andrije u *Trstju*, u biskupiji senjskoj. Ovaj bogati dar dao je priliku liepoj svečanosti, kakove Trstje dosad jošte nedoživi. Dne 20. lipnja t. g. ove je slike prečast. gosp. kanonik i podarcidjakon Juraj Kvaternik svečano blagoslovio, a g. domaći župnik, Aug. Žagar, uz mnogobrojnu podvorbu okružnoga duhovničtva, Bogu prikazao sv. misu, koje peglavite stranke bješe i udaljenom puku pucnjavom mužarah oglašivane; poslie službe Božje odpjevana bi najprije ambrozijanska zahvalnica, a za njom carevka. Gosp. župnik hribski Pavao Sekulja govorničkom vještinom napomenuo je u kratkoj svojoj prodici veledušje darovateljevo i preporučio ga molitvam župljanah, kojim u dio pade taj veleljepan dar, budući mu i ovako nemogu drugim boljim načinom zahvalnost svoju izkazati.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečastni gospodin *Franjo Shufflay*, kanonik zagrebački, naddjakon gorički, mudroslovja i bogoslovja doktor, podignut je dne 5. studenoga godine 1807. na stupanj doktora bogoslovja u sveučilištu peštanskom. Izteklo je dakle već *pol vieka*, što se isti prečastni gospodin stečenoga doktorskoga lovor-vienca uživa, a uz to je on od svih na peštanskom sveučilištu graduiranih i jošte živućih doktorah bogoslovja *najstariji.* Ta dvoja riedka sgoda ponukovala je bogoslovni sbor sveučilišta peštanskoga, te je umjetničkom rukom dao načiniti prekrasnu diplomu, kojom rečenoga prečastnoga gosp., štujući starost i zasluge njegove, imenuje *jubilarnim doktorom i sveguskolikoga bogoslovnoga sbora Nestorom*, podjelujuć mu sva prava, preimućtva i počasti, koje jubilarne doktore, osobito Nestore sborovah po naravi, prastarom običaju i postavnom zakonu idu. Ovu diplomu poslao je pomenuti bogoslovni sbor ovih danah prečastnomu gospodinu u Zagreb sa sljedećom propratnicom, koju u izvornom jeziku ovamo stavljamo, znajući, da će zanimati cienjene naše čitatelje, osobito pako mnogobrojne štovatelje vriednoga starine:

Reverendissime Domine Archi-Diacone et Doctor, Domine Nobis Venerande!

Meritam senectutem debito prosequi honore sacrae paginae docent. Quibus enim Deus, in quo vivimus, movemur et sumus, venerandam largitur canitiem, hos sibi caros prae ceteris et amicos esse demonstrat.

Eapropter, sicut sollicita cunctorum sancta Mater Ecclesia, quos olim ad Aram indissolubili fidei conjugalis vinculo sociavit, eosdem jugum hoc sacrum semiseculo fideliter portantes iterum ad invocationem Spiritus Sancti solemniter benedicit: ita etiam reverenter subscripta Caesareo-Regia Facultas theologica Pestinensis Te, Vir Reverendissime, omnium Doctorum suorum Nestorem, Qui ante decem jam Lustra suprema S. S. Theologiae Laurea in Alma hac Universitate redimitus, Croaticam vineae dominicae portionem salutaris doctrinae Tuae sudore perrara fortuna seculo dimidio rigando, juratam in solemni Tua Graduatione fidem: „me veram Jesu Christi Theologiam ad usus vitae humanae constanter traducturum et semper fidelem S. Romanae Ecclesiae Cultorem futurum," viriliter exolvisti — refuso Annulo doctorali sibi rursus oppignorare et Eruditi Capitis Tui tempora sub placidum vitae Tuae crepusculum recente Laurea cingere gestit.

Optaremus ecquidem Vota Nostra Tibi coram depromere, jubilarem Tui Promotionem in majore Universitatis Aula festivo ritu celebrando: sed cum locorum, quibus dissidemus, senectuti Tuae impar distantia hanc Nobis neget fortunam, Facultas theologica in plena sua Sessione Diploma Jubilare solemne apparandum et comite hoc scripto, Votorum Nostrorum germano interprete, Tibi mittendum decrevit.

Suscipe igitur, Vir Reverendissime, hoc Nostrae in Te pietatis munus, suscipe Vota ex occasione Promotionis Tuae jubilaris hodie Tibi deprompta.

Bonitas Divina, a cujus nutu omnia vitae nostrae momenta dependent, regeneret floridam olim juventutem Tuam, ut palingenesiae huic doctorali roboris quoque Tui palingenesia respondeat; effundat in Te Misericors Deus omnium Gratiarum coelestium Cornucopiam, et augeat numerum annorum tuorum, ut Te Commilitone, Te Nestore nostro adhuc quam diutissime gloriari valeamus.

Qui collegialibus, iisque pretiosissimis affectibus commendati, cum profunda veneratione persistimus Reverendissimae Dominationis Tuae obsequentissimi in Christo Fratres Facultatis theologicae Director, Decanus ce-

terique Doctores ac Professores. (Sliede podpisi.) Datum Pestini e Sessione Nostra die 15. Maji 1858. asservata·

• — Ovih je danah izišlo: Drugo popravljeno izdanje Šmidove „*Genoveve*" troškom „*Sbora duhovne mladeži zagrebačke*" a tiskom D. Albrechta, te se može dobiti u ovdješnjem sjemeništu i u svih domaćih knjigarnah. Premda je ovo drugo izdanje toli glede tiska, koli glede hartije mnogo ukusnije od prvoga, to mu je ipak ostala prijašnja ciena — 10 kr. sr. — Davši *sbor d. m. z.* pretiskati taj prevod — prvenac svojih predakah, mislio je, da će što većma ugoditi štovanomu obćinstvu ukupno, a napose gg. duhovnikom i učiteljem, kojino su razturili prvo izdanje ovoga preliepoga spisa medju naš mili narod, koj ga je radostno prigrlio i čitajuć ga na toliko obljubio, da je već od više godinah čeznuo za njim, a rekli bismo i punim pravom; jer kao da mu neima takmaca medju ostalimi spisi Šmidovimi.

Od prije izdanih prevodah to njekadašnjega *kola mladih rodoljubah*, to sadanjega *sbora d. m. z.* mogu se još i sada dobiti: *Gruberove Kateheze*, djelce po sebi savršeno za 30 kr. sr.; *Život katoličke crkve ili Maleni Goffine* tvrdo vezan za 40 kr. sr.; *Eustakij*, pripoviedka iz prve dobe kršćanstva, tvrdo vezan za 12 kr. sr. i *Molitvenik Jaisov*, treće izdanje tv. vez. za 12 kr. sr.; zatim od slikah: *B. D. Marija bistrička*, *Prečisto začeće B. D. Marije*, *Presv. Trojstvo* i *Angjeo čuvar* — prva je od ovih bojadisana, o od ostalih trijuh ima crnih i tučenih povećega oblika. — Ciena je ovim, kao što i više nabrojenim knjigam tako neznatna, da se svaki može na prvi mah domisliti svrsi rečenoga *sbora duhov. m. z.*, koja se očevidno nesastoji u tom, da se obogati, već da razširi što više medju narod dobrih i nabožnih knjigah, te tako olakša svimkolikim dušobrižnikom težko njihovo a opet velevažno zvanje.

Pak premda je spomenuti *sbor d. m. z.* jedincat u svojoj struci, premda se utiče svakomu mogućemu sredstvu, koje bi mu iole moglo promaknuti i unaprediti nastojanje, to ipak nije sve dosele našao onolika odziva, koliku se je nadao hvatajući se prevadjanja i izdavanja pučkih spisah. Uza sve to, što se rečeni *sbor d. m. z.* oko prodje svojih knjigah više trudi nego ikoje mu slično družtvo — jer koliko je članovah, onoliko je i prodavačah, a kadšto i gdješto žalibog i nariyačah — ipak mu proizvodi, izuzevši Molitvenik Jaisov, podosta slabo prolaze; pa da nebude pobude i podpore našega uzoritoga nadpastiru, bogatih naručbinah preuzvišenoga gospodina biskupa djakovačkoga i još dvajuh trijuh domoljubnih srdacah, morao bi taj skup već davna klonuti voljom; jer gdje neima dovoljnih sredstvah, tu je i najbolja volja jalova.

Ovako neprijatne okolnosti prinukaše *sbor d. m. z.*, da k sámu izvoru pohiti, te se je prije dva tri mjeseca obratio preko duhovnoga stola na visoko c. k namjestničtvo s poniznom molbom, da bi ovo dostojalo kakogod promaknuti njegovu težnju. Visoko namjestničtvo, koje nigdje neštedi truda, gdje valja pomnožati duševno i tjelesno blagostanje našega siromašnoga puka, blagoizvolilo mu je preko gorehvaljenoga posrednika velikodušno odpisati, da je njegovo nastojanje preporučilo duhovnim oblastim biskupije senjske i djakovačke, te je u svom odpisu ujedno naznačilo rečenomu *sboru* njekoliko spisah za prevod, što će ih ovaj po mogućnosti čim više uvažiti. Osim toga je *sbor d. m. z.* i ovdješnjem c. k. nadzorničtvu vojničkih školah podnio molbenicu s iste svrhe, te se tvrdo nada i s te strane povoljnu uspjehu.

Ovim, što bi doslie napomenuto o *sboru d. m. z.* nekanimo domorodnoga obćinstva potvoriti onom mahnom, koju mu već toliki spotaknuše, da-li pravedno ili ne? — to ostavljamo žalostnim primjerom u našem knjižtvu, koji jače viču no ičija usta; nekanimo dakle reći štovanomu obćinstvu, da je sasvim nehajno za svoje; nego mu htjedosmo natuknuti, da bi mu bilo u prilog i na čast, kad bi se ugledalo u krasan primjer gg. svećenikah okružja koprivničkoga i moslavačkoga, koji su u svom sastanku proljetos držanom jednoglasno zaključili, da se knjige namienjene za nagrade učećoj se mladeži naručuju i kupuju od navedenoga *sbora d. m. z.*

Učtivo dakle pozivljemo dotičnu gg. svećenike i učitelje, da bi u napredak ovomu *sboru* više pozornosti posvetili, i svojimi ga obilatimi naručbami jače podupirali; jer se samo takovim načinom uzdržuju i procvjetuju slična nastojanja. Liepo kaže naš narod: Težko travici bez rosice, a još teže svakomu bez svoga. I *sbor d. m. z* takova je travica, koja bez podporne rosice našega obćinstva mora povenuti i poginuti. —

— U nakladi školskih knjigah u Beču izašo je na svjetlo po naših biskupih odobreni evangjelistar za hrvatsko-slavonske pučke učione pod naslovom: *Poslanice ili epistole i blagoviesti ili evangjelja za sve nedjelje i blagdane crkvenoga godišta.* Ciena mu je 18 kr. sr. — Naredbom ministarstva bogoštovja i nastave ima se ovaj evangjelistar uvesti u sve pučke katoličke učione po Hrvatskoj i Slavoniji.

Dopisnica uredničtva.

Gosp. *I. K.* na *T.* Zašto nije druga pola Vašega dopisa od 17. p. m. uštampana, možete se i sami domisliti. Ona preporna stvar nespada u naš list, pa da i spada, nebismo htjeli odviš široko zjevajuću ranu naše povjestne narodne nesloge nanovo oslediivati. Al je istina! — reći ćete. Nevalja ni istinu uviek guditi; često je bolje i mudrije šutiti, no istinu govoriti. — Gg. *Gr. M. L.* u *B.* — *I. P.* u *S.* Vaše sastavke na skoro ćete ugledati u listu. Molimo za takovu podporu i u došast. — G. *R. V.* u *T.* List Vam se pošilja na Glinu; tražite ga na tamošnjoj pošti· — G. *C. G.* u *Š.* (*Ot.*). „Nevon" izlazi na Rieci (Fiume), a ciena mu je zabilježena na glavi. — G. *F. S.* u *K.* Odgovor imate u današnjem listu.

Urednik Nikola Horvat Narodna tiskarnica Drа. Ljudevita Gaja.

BROJ 28. U ČETVRTAK 15. SRPNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O postanku i postojbini glagoljice.

Kako se je često istini boriti s varkami, bludnjami i predsudami, što joj poput debele magluštine zastiru čisto lice, i kako joj kadšto treba dugo vremena, da te guste oblake oko sebe razprši i težkim trudom prosine napokon na vidjelo: tomu ima u životu primjerah na izbor, a to nam pokazuje i naša glagoljica glede na njeno podrietlo i starost, izumnika i postojbinu t. j. zemlju, u kojoj je postala.

Najprije Dobrovský (Institut. linguae slav. dialecti vet. st. 5.) stavi postanak glagoljske pismenosti u početak XIII. vieka, tvrdeć, da ju je tada a ne prije njeki Dalmatinac iz kirilice ponačinio, a dalmatinski rimokatolički duhovnici da su ju tom namjerom prigrlili i uveli, da njom uzdrže slavensku liturgiju a iztisnu iz crkve kirilicu, pa da podadu veći ugled glagoljici, pripisali ju sv. Jerolimu, Stridonjaninu Dalmatincu, kano početniku. — To je mnienje gotovo obćenito vladalo medju naučnici sve do godine 1833. Tada je tim uvjerenjem podrmao i prevrnuo ga Kopitar, pronašav njeke staro glagoljske rukopise; osobito pako pokle je izdao malo kasnije glagoljski sbornik, poznat pod imenom „Glagolita Clozianus." Taj glagoljski rukopis grofa Kloca pokazà po biljezih svoga jezika i pisma, da nije mladji od najstarijih poznatih rukopisah kirilskih, a nikako mladji od XI. vieka. — Za njim ruski profesor Preis scieni (u Žurn. minist. narod prosv. god. 1843.) polag rukopisa, što se nahodi u parižkoj knjižnici pod imenom „Abecedarium bulgaricum," da glagoljica polazi iz X. ili XI. vieka, a po svoj prilici da joj je postanak podala zabrana kirilsko-slavenske liturgije u Dalmaciji, radi koje bješe potrebno izumiti nova pismena, a ta potreba da se mogaše roditi okolo g. 925. Polag njega po svih biljezih vidi se, da je postojbina glagoljskih pismenah hrvatsko Primorje (u širjem smislu), i da se zato punim pravom glagoljica zove „hrvatsko pismo," kao što i ljetopis popa Dukljanina (oko god. 1160.) bje pisan tim „hrvatskim pismom," i bude tek kasnije prepisan latinskimi pismeni; a poznato je i to, da je jošte u XVI. vieku za vrieme Trubara i Ant. Dalmatina u istoj Njemačkoj glagoljska azbuka poznata bila pod imenom „hrvatskoga pisma." (Vidi Arkiva knj. I. str. 2. 14.) — Za ovimi je profesor Grigorović na Svetoj Gori (Mons Athos) našao glagoljskih rukopisah, koji su po pismu i jeziku isto tako stari kao i Klocov sbornik, te on Bugarsku drži za postojbinu glagoljskoga pisma. — Napokon je god. 1847. arhimandrita Porfirij na Svetoj Gori našao ugovor Ivana Ivera, zakladnika istoimenoga samostana, pisan god. 982., u kom je duhovnik „Georgij" podpisan glagoljskimi pismeni.

Uslied svega toga nemogaše se više dvoumiti o tom, da glagoljica nije mladja od X. vieka. No kod tolike starosti glagoljskoga pisma nastà odmah važno pitanje: je-li glagoljica starija ili kirilica?

Kopitar je već tvrdio u svom „Glagoliti," da je glagoljica slavenska azbuka, a kirilica grčko-slavenska, te ona od ove starija; no on je to, kako Šafařík kaže, više svojim pronicavim oštroumjem sluteć samo pogodio, nego-li dovoljnimi za uvjerenje razlozi dokazao. Prof. Preis toga nehtjedè dopustiti, već nastojaše dokazati, da se glagoljica kasnije razvila po izgledu kirilskoga pisma. Prof. Grigorović misli protivno, da je glagoljica starije slavensko pismo, te da velika razlika medju obadva pisma pokazuje, da je kirilica u njekih pismenih ponačinjena iz glagoljice. Pače, premda se neusudjuje odlučno riešiti pitanja: kada i gdje je iznadjena bila glagoljica? i jeda-li je ona starija od kirilice? — pridaje ipak, da bi se iz više riečih u njekih rukopisih (Apo-

stola iz XII. vieka i službe sv. Methoda) moglo zaključiti, da je glagoljicu izumio a možebit već i gotovu našao sv. Cyrill, a za tim glagoljska i grčka pismena u kirilicu sdružio sv. Method. Prof. Sreznjevski pako sudi, da su po svoj prilici glagoljicu u X. vieku iznašli Bogumili u Bugarskoj, odkud su ju oni, budući u XI. vieku poslie propasti bugarskoga carstva progonjeni i bježeći preko sjeverne Maćedonije u Bosnu, donieli odavle i u Hrvatsku; tu da papa Inocencij radi lakšega obraćenja Bogumilah dopustì porabu glagoljske pismenosti, koja zatim za malo izgubi svoje staro znamenovanje.

Ima tomu jedno dvie godine, što prof. Dr. Höfler i P. J. Šafařík zajedno izdadoše u Pragu spis pod naslovom: „Glagolitische Fragmente“ s novimi važnimi dokazi za starinu glagoljice. Latinskom jednom rukopisu, što se čuva u nadbiskupskom arkivu u Pragu, pridana su dva lista, glagoljskimi pismeni pisana, te sadržavajuća dio crkvenih molitvah za uzkrsnu i duhovsko vrieme po grčkom obredu. Slavni Šafařík sudi iz biljegah tih listovah, da je rukopis, s koga su uzeti, bio svojina sazavskoga samostana u hrudimskom okružju, gdje se je po naredbi českoga vojvode Břetislava od god. 1039. do 1096. služba božja opravljala slavenštinom. Dalje po liku pismenah i osobinah jezika scieni isti učeni muž, da ti glagoljski listovi nemogu biti mladji od god. 950., a da je rukopis mogao biti donešen iz Ugarske, gdje je od 10. do 12. vieka bilo mnogo grčkoslavenskih samostanah. Iznašastje tih listovah pokazuje, da je glagoljica bila njekoč na široko rabljena, i da glede starosti gotovo presiže kirilicu. — Prof. Ginzel (Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method) zaključuje g. 1587. iz više razlogah, da je glagoljica izvoran izum sv. Cyrilla, a kirilica djelo bugarskoga biskupa Klementa, učenika sv. Methoda, jerbo se o njem piše, da je uveo razgovetnije pismo. Ginzel se osniva na tom, da po svih okolicah obred službe božje, što ga je rabio sv. Method, nemogaše biti grčko-slavenski, već rimsko-slavenski, pa da se upravo rimskoslavenski obred nalazi od njekad, već od Methodova doba, u jadranskom Primorju, te da su sve knjige i rukopisi toga obreda, što su dosad našasti, od pamtivieka tiskani i pisani glagoljskimi pismeni. — Vriedno je jošte i to spomenuti, da je glasovito ono evangjelje, na koje su francezki kraljevi prilikom svoga krunisanja prisegu polagali u Remešu, stranom glagoljicom a stranom kirilicom pisano; ovo evangjelje bješe, kako vještaci dokazuju, svojina pražkoga samostana Emausa, kamo je car Karlo IV. s papinom dozvolom god. 1346. uveo službu božju na slavensku, pozvav u to ime redovnike glagoljaše iz Dalmacije.

Evo koliko različitih mnienjah vladaše medju učenjaci o podriettu i starosti glagoljice, i kojimi zavoji, te tako rekav samo korak po korak moraše si ona gotovo na silu proti zakorenjenim predsudam otimati priznanje i uvaženje, što ju ide. Gledeć na to pravo reče prevoditelj Sreznjevskieva članka o pismenosti glagoljskoj u IV. kn. Arkiva str. 125.: „da je za svakoga ljubitelja istine zanimivo i poučno vidjeti, s kakovimi težkoćami ima se boriti slavenska, jer ne tudja, glagoljica, dok pokaže svoje slavensko podrietlo; dočim se očevidno neslavenska kirilica od svih i svuda za pravu slavensku drži i slavi. Tko je bogat i mogućan, toga, ako i nije, svatko drži za kneza i viteza: a siromahu, da je plemić, nevjeruju još ni onda, kad pokaže diplomu.“

Za danas neka ove glavne crte o glagoljskom pismu budu dosta. U sljedećih brojevih priobćivat ćemo u izvadku o tom pitanju najnovije razlozî podkriepljeno uvjerenje slavnoga slavenskoga povjestnika, starinara i jezikoslovca P. J. Šafaříka, koje on na temelju svih dosad na ovo pitanje protežućih se poznatih izvorah i dokaznicah, te kao posljedak svih dojakošnjih iztraživanjah razloži u svom najnovijem spisu o postanku i postojbini glagoljice, što ga ove godine izdadè u Pragu pod imenom: „Über den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus.“ Ovaj spis ne samo radi spisateljeva imena i predmeta svu našu pozornost zaslužuje, već je i s toga novoga uvaženja dostojan, što je Šafařík, svladan silom istine, u njem sám svoje prvašnje mnienje o glagoljici znatno promienio.

Prošlost i sadašnjost osrednjega sjemeništa u Pešti.

(Konac.)

II.

Godinom 1805. počimlje za sjemenište peštansko nova doba; neima bo više seobah, a ime osrednjega ostà mu sve do danas.

Sadanja ogromna sveučilištna sgrada bješe za Josipa II. glavno sjemenište, kamo je mladež sve na stotine dolazila, da barem iole ugasi žedju za naucî. Nakon ukinutih glavnih sjemeništah upotrebljena je za slušatelje pravoslovja i mudroslovja. Kad je zatim za Franje I. bogoslovje nanovo uvedeno, predan je seminaristom samostan pavlinski, njekoč filial našega lepoglavskoga. Leo-

pold I. naime poklonio je g. 1693. Pavlinom zemljište, a oni si na njem vlastitimi žuljevi i znojem sagradiše veličanstven stan, da se ga jednoć drugi uživaju. — Sjemenište sa sveučilištem spaja neposredno crkva i ta trosgrada sačinja u ključ krasnu povorku. Crkva — pod imenom sveučilištne znana — ponosi se izvana dvjema zvonicima, na dorićku izdjelanim pročeljem, a iznutra slikarijom na ljepu, štono ju je Ivan Bergt 1776. izveo. Starija je inače od same varoške župe, a najukusnija u cieloj Budim-Pešti. Prigodom užasne povodnje 1835. prodro je harajući živalj u hram gospodnji, oštetio mnogo koješta a ponajviše zidove 4 stope visoko. Željno očekivani danak, da se stari taj umotvor obnovi koli iznutra toli izvana, osvanuo je prošle godine, te će se radnja do skora svršiti. Kada ipak misnik nastavio bude žrtvu svevišnjemu prikazivati, za sada neznadem.

Uz sjemenište odmah imade prostran vrt, napunjen gustosjenim drvljem, izkićen tratinom, prekrižan putevi. Baš mu hvala, tko ga je god zarubio; jer čitatelji najbolje znadu, kolika je to dragomast za ubogoga seminaristu, kada se može malo čista zraka nadisati.

Po glasu zakladnice imade pravo svaka biskupija Ugarske i prije s njom sdruženih stranah u osrednje sjemenište opredieljen broj mladićah šiljati S toga čim se izprazni koje mjesto, šalje dotični biskup bez svake molbenice novo čedo, da mu se nakon svršenih naukah srdcem i umom obraženo povrne. Prvenci bisk. zagrebačke bijahu: Franjo Šuflaj, bogoslov god III. i Josip Hamustek I. g.; senjske: Nikomede Mudrovčić IV. g. i Pavao Hreljanović II. g.; djakovačke: Adam Videković IV. g. i Ante Mihalić II. g. — Izmedju Zagrebčanah poživio nam je Bog štovanoga starinu preč. gospodina Šuflaja. Vriedno je napomenuti, da je on izmedju sada živućih prvi i najstariji, koj je na sveučilištu peštanskom (1807.) stekao lovor-krunu; dakle upravo ljetos slavi 50-godišnjicu. Nakon ove dvojice sve do 1848. nalazimo 24 Zagrebčana na osrednjem sjemeništu; no nastali metež, razpaljena buktinja domaće borbe prekinuše red, dok napokon 1856. nebude liepa sreća opet dvojici udieljena. Za sada odgojiva osrednje sjemenište 68 pitomacah što Magjarah, Hrvatah, Rusinah, Slovakah, Niemacah i Rumunjah. Izmedju ovih pripadaju bisk. zagrebačkoj, senjskoj i djakovačkoj po dvojica, ostrigomskoj 10, njitranskoj 6, ostalim po dva po jedan. —

Predavanja sluša mladež na sveučilištu. Naući razdieljeni su po staroj sustavi, kao što sliedi. U godini I.: evrejština s tumačenjem knjigah S. Z.; uputa u S. Z.; starinarstvo bibličko; povjestnica crkv. uz vremenoslovje, zemljopis i patristiku; siro-kaldejština. God. II.: jezik grčki s tumačenjem N. Z; uputa u N. Z; temeljno bogoslovje; arapština. God. III.: dogmatika; ćudoredje; obukoslovje. God. IV.: Pravo crkveno; pastiroslovje; (izvanredno slušaju kod kuće praktično ljekarstvo). — Sustav ovaj obstoji još za ljetos, a novom godinom započet će novi red. U čemu se novi razlikuje od staroga, znano je čitatelju iz ovoga lista; a kakovim će uroditi rodom, pokazat će nam budućnost.

Daljnjemu obrazovanju služi članovom sjemeništa njekadašnja pavlinska knjižnica, namieštena u sjemeništu. Dvorana upravo za tu svrhu priredjena diže se do 4 hvata u vis. Tavanicu rese grbovi Ugarke i sjedinjenih njekoć kraljevinah. Svezakah broji devet tisućah i nješto više.

Još samo jednu. — Zvanje svakoga svećenika jamči nam i zasvjedočuje, da je njegova ponajglavnija dužnost propoviedat ili navieštat slovo božje, kao što nam ga Isus na spas ljudih očitovà. Da je tomu tako, to dokazuje potreboća propoviedanja, a o potreboći propoviedanja uvjerava nas sadržaj i svrha njegova. Sadržaj i predmet propoviedanja je Isukrst kano vječna rieč božja, toli glede božansko-čovječanske osobe, koli i glede onoga, što je učio i po nalogu nebeskoga otca za čovječanstvo izvršio. Svrha mu pako nije druga, van da ljudi upoznadu Boga i njim poslanoga Isukrsta, zatim obujmiv živom vjerom, što im bje naviešteno, da se sjedine s Bogom i postignu život vječni. Konačna je dakle svrha spas ljudih, a buduć da se svi ljudi imadu spasiti, to je i propoviedanje svim ljudem namienjeno. [1]) Uzporediv sad uzvišeni sadržaj s glavnom svrhom t. j. da se čovjek spasi, uvjerit ćemo se dovoljno o potreboći propoviedanja. Mogli bi doduše reći, naviestanje ustmeno božanstvene rieči nije baš potrebno, jer se može ista svrha postići, ako se i pismom razprostire slovo božje. No svaka rieč, dok je god samo u pismu, ostaje mrtvom, te onda tek oživi, kad ju izgovorimo. Imade-li dakle oživotvoreno slovo božje duh i srdce čovječansko obuhvatiti i proniknuti, to mora prolaziti od ustiuh do ustiuh t. j. mora se navieštati. Ako treba u Isukrsta vjerovati, to ga treba i navieštati. Nadalje Isus nije mogao ostaviti udesu, da-li i tko će ga navieštati, nego je morao odabrati muževe, kojim je poimence naložio navieštanje rieči svoje, kad on jednoć na nebesa uzadje. On jih je i odabrao u Apoštolih, naloživ jim češće, da naviešćaju svuda evangjelje kraljestva božjega. [2]) Propoviedanjem

[1]) Mat. 28, 19. Mar. 16, 15.
[2]) Mat. 10, 7. 28, 19. Mar. 16, 15. Luk. 9, 2.

pobiedišo zatim Apostoli sav sviet; glas njihov o rieči božjoj razliegao se je po svem sionom svietu. Napokon crkva nastavlja i izvršuje povjereno si propoviedanje pod rukovodstvom Duha sv. pomoćju udah, što ih u tu svrhu opunovlašćuje. — Takovi članovi bit će jednoć i duh. mladež, s toga je posve dosliedno, da joj se u tom pravac i naputak dade, da iz nje postanu valjani propoviednici; jer će joj to biti ponajglavnija dužnost, kô što malo prije navedoh. — Ovoj svrsi odgovara osrednje sjemenište posve točno; bogoslovi bo III. i IV. god. drže sv. govore sabranomu puku svake nedjelje i svakoga blagdana nakon šestače mise u magjarskom jeziku. Koj dakle umije magjarski, eto mu liepe sgode, a koj neumije, taj se dakako njom poslužiti nemože, a u tom slučaju su upravo naši Hrvati i Slavonci. No moglo bi se i njim pomoći. Eno u Budimu tabanska župa puna sve samih našinacah, gdje bi i oni mogli pokušati svoja propovjednička svojstva bar jedan dva puta na godinu.

Evo nam u kratkih crtah osrednjega sjemeništa u raznih sgodah i nesgodah sve do današnjega dana, ponajviše s obzirom na naše strane. Kakav će ga udes još snaći? — pripoviedat će potomstvo.

Iv. K. u Pešti.

Kršćanska nauka.

Kršćanska je nauka vjekovita svjetlost, koja proizadje iz majušne iskrice, razširi se i razprostrani sve jasnije, i sad je već postala neugasivim plamenom, koj će jednoć obasjati cieli krug zemaljski. Izmedju hiljadu miliunah ljudih, što obitavaju na zemlji, pozna ovu nauku njih više od sto osamdet i sedam miliunah. Budué se ova nauka preporučuje samo dobrotvornostju, samog se srdca kosa, samo ljubav i pomirenje propovieda, a nasuprot opire se pùtenoj nasladnosti, propisuje krieposti strmu njezinu i trnjem posutu stazu a kloni se svake sile i grožnje: zato je njezino razprostiranje polagano, ali sigurno i čvrsto, i ova nauka, gdje ju razumiju, neizkoreniva. Nauka ova, koja sama po sebi podiže najčistiji mir srdca, opire se svakoj svadji i neslozi, svakom nemiru, svakoj omražnji, pizmi i zlobi. Ona se razlučuje vele znatno od nauke muhamedanske vjere, koje su sljedbenici u Bosni mnogi našinci, po krvi i jeziku naša braća, razlučuje se, rekoh, od muhamedanske vjere, ovog tamnog pogànstva, koje poput stojeće bareline i gliba sve okolo sebe preobraća u temerutne i okrutne gospodarenje, a vještinu i znanje, pravicu i ćudorednost sakati te duševna sloboda sapinje u veze robstva.

Kršćanska vjerozakonska nauka pokazuje u bistrom i jasnom zrcalu po koliebah divjačkih, kao po palačah velikaških, da ne u sili i nasilju, nego u ljubavi bližnjega, u pravici i ćudorednosti sastoji se sreća kako pojedinih ljudih, tako i cielih narodah. Gdje je ikoja strana u čovjeku, koju nebi razsvjetljivala kršćanska nauka: um prekrasnimi očitovanji, volju najuzvišenijimi istinami! Ako ju sliedi čovjek, podić će se po njoj k najvišjem vrhuncu slobode, koja se sastoji u krieposti, i po kojoj čovjek pokazuje se da je slika božja.

M. Stojanović.

Dopisi.

† *Iz Senja*, dne 1. srpnja 1858. — U IV. poslanici svojoj iz Rima o Rimu i naših stvarih vrli naš prijatelj i ljubimac naroda Dr. Fr. R. javlja pod brojem 24. „Kat. lista“ ove godine, kakovo odlikovanje sv. otac Pio IX. podieli jednom izmedju najrevnijih narodnih naših velikanah, preuzvišenom gosp. senjsko-modruškom biskupu Mirku Ožegoviću barlabaševačkom, imenujuć ga svojim priestolnikom (Assistens Solio Pontificio). Ovaj naslov sám se ondje spominje, budući je poslanica prvo opremljena bila u Zagreb, nego bi dotični Breve Apostolicum izdat. Neka mi zato oprosti blagi štioc narodnog ovog glasnika, ako mu dolazim još jednom radostni ovaj čin opominjati s obzirom na omiljelu onu poslanicu, i na crtice, koje se ondje navadjaju. — Pošto bi dakle rečeni Breve Apostolicum, izdat dne 15. lipnja o. g. a na 19. istoga mjeseca obilježen u zapisnik sbora priestolnikah, prispije amo i uručen bi nj. preuzvišenosti dne 28. lipnja. U njem medju ostalim spominje se najprije predhvaljeni naslov priestolnika kao poglaviti znak papinog priznanja njegovih velikih zaslugah za crkvu, a osobito neokaljane svesrdne privrženosti svetoj stolici namjestnika Isukrstovog na zemlji; zatiem navodi se neposredno s ovem naslovom skopčana čast rimske grofije (Comes romanus), „ac si utroque parente comite natus esses“ — veli se tamo; naposliedku još u mnogo riečih liepom latinicom na kvieru upisatih doznačuju se razne duhovne povelje i preimućtva, „ut et gaudium aliquod spirituale habere valeas;“ n. p. da može služiti sv. misu, ili takodjer ako sám nebi htio i mogao, pustit odslužiti od kojeg svog duhovnika doma ili na putu, u svojoj ili inoj kojoj biskupiji bez razlike i iznimke blagdanah, — kao takodjer podjeljivati i zamjenjivati „beneficia ecclesiastica,“ koja inače u posebnih bullah papinskih nisu pridržana

itd. Na konca zaključuje s običnim načinom „non obstantibus quibuscumque in contrarium," i stavlja se obični datum in forma Brevis „sub annulo piscatoris." Toliko što se breve-a tiče, jer kratki prostor glasnika ovoga nedopušta u dalje ići.

Sada da vidimo crtice one, koje sam milo pero rimskoga dopisnika dostavi kao temelj toliko dičnoga odlikovanja, koje prem je osobno, ipak proteže se na savkolik domorodni nam zavičaj; ovoga bo slava usredotočuje se u njegovih velikanih, pa opet od njih izlazeć prestire se na široko po vidokrugu naroda i njegovih ljubimacah ne samo sadanjih, nego i dojdućih potomakah, kojim će po ljetopisih besjediti za budit ih i hrabriti na velika i slavna djela. Vrlo dobro upozornjuje nas g. dopisnik, da, prem je našemu dobromu otcu Mirku najmilije, da su čini njegovi samo poznati „motritelju srdacah:" ipak plodi njihovi toli razgovetno govore, da se sami svietu očituju. Tako i sveto evangjelje opominje na jednom mjestu: „neka nezna ljevica tvoja, što tvori desnica," — pa opet na drugom kaže: „da vide ljudi djela vaša dobra, i slave otca, koj je na nebesih." Zato pristalo bilježi se ondje, a bilježi se i u vječnih spomenicih zahvalnih sinovah senjsko-modruških, što on učini i uredi, od poslie kako pred dvadeset i četiri godine zasjeda stolicu svoga nadpastirstva. Koliko putah nekucnu njegovo blago srdce na visoka vrata carske milosti, da izposluje u ovih ubogih stranah bolju dotaciju svome svećenstvu! Što je za utemeljit učevne zavode učinio, to je obćinstvu poznato. A za krunu im neuvehlu postaviti, kako naš Rimljanin veli, utemelji odgojilište za siromašne mladiće, koje danas sutra imalo bi se urediti, koliko ubožtvo naših primorskih stranah dopušta, poput „Seminaria puerorum." Dugo već vremena gleda i motri on otčinskim srdcem, kolika danas sutra mogla bi se nestašica poroditi poslenikah u vinogradu gospodnjem, ako se nebude oviem putem za mlade dobe nastojalo uzgajati mali naraštaj i vješbati ga na uztuk kobnom duhu našega vieka polak naredbe tridentinskoga sabora u duhu nabožno-crkvenom, da tako s vjerozakonskimi načeli i duhom prave pobožnosti obljubi stališ onaj, kog indifferentizam današnji toli rado prezire, a koj je u sebi toli važan i potrebit, da bez njega nit vjera, nit zakon, nit crkva, nit domovina obstati nemože. Zato je on prostranu tri kata visoku sgradu, prem u svojih slabih i onako dohodcih prikraćen, prikupio, a ove godine na popravak, koj se istom sada svome svršetku primiče, znatan opet trošak učinio za priredit u njoj potrebite stane, da oni svojoj svrhi podpuno odgovaraju. Po imenu na tih priredjena je jestionica, kuhinja, izba, i druge ovamo spadajuće potrebe; na prvom katu liepi stan za ravnatelja zavoda, i još njekoje druge sobe za izvanredne potrebe; na drugom katu za sada jedna prostrana soba za učište, druga za spavaonicu, polak toga skrbljeno je za bolnicu i bogomoljnicu. Treći kat za sada još nije dobio pobližjega opredjeljenja, buduć, čim se bude vidjelo, da su doljna dva za napomenute svrhe dostatna, ovaj treći nakanila je njeg. preuzvišenost okrenuti za toliko potrebiti zavod za učitelje t. j. praeparandiju, koja, da bi se s vremenom što bolje učvrstila i što uspješnije na narodno obrazovanje djelovala, imala bi se ustanoviti ovdje u stolnom mjestu a ne na Rieci, kako bi njekoji htjeli u onom slučaju, ako se nebi mogle dvie ustanoviti t. j. jedna za gradjansku stranu, a druga za vojničku krajinu; treba naime znati, da učione narodne u krajini vojničkoj nisu još metnute uslied konkordata pod neposrednu upravu diecezanskih vrhovnih nadziratelјah, nego još sveudilj svoje posebne imadu. K ovoj skrbi za narodne učione u našoj biskupiji valja jošte spomenuti, da je nj. preuzvišenost ljetos, još prije obnove bogoslovnih učilištah, s porazumljenjem i odobrenjem vis. ministarstva bogoštovja utemeljila posebnu stolicu na svom liceju za praktična katekotičko-pedagogička predavanja, koja u kratko vrieme bujno napredaju, i mladeži duhovnoj mnogo nove želje priskrbljuju za svoje sveto zvanje u ovoj vrsti pokriepiti.

Ovo su njeke samo kratke crtice kao dodatak k onoj miloj poslanici, koje sam sčenio za dobro obnaroditi, da kad ini narodi za obrabrit se u narodnih podhvatih koješta si doumjuju, da vidimo i mi naše zviezde, s kojimi se imamo pravo ponositi. Neka nam ih dakle kadikad mili naš crkveno-narodni glasonoša razastre po bielome svietu jugoslavenskom, da nam obzorje domaće sve to većma blista i sjaje, te mu iza takovih zviezdah, jeda Bog dá, primakne se bieli danak, u kojem će pod suncem nebeske svjetlosti u miru blaženom boraviti danke pune blagoslova božjega, pune svakoga dobra. Ala blago si ga narodu, nad kojim bdije oko budno, nad kojim kuca srdce puno ljubavi, dobrote i požrtvovanja, s kojim vladaju glave mudre, volje krepke, značaji neporočni! Ali jošte veća zanj sreća, ako zajedno i narod upozna ovoliku sreću i čestitost, te se pod upravom ovakom uvija s dobre volje kao prut u rukuh brižna težaka, i kao vosak kod vatre ugrijan. — Bog dao te se našemu milomu narodu ovako godilo!

Iz gornjega Zagorja. Glavna svrha pučkih učionah jest kršćansko-nabožno obrazovanje puka. Mladež valja u učioni pobudjivati i priučavati na kriepostan i bogoljuban život, i tako pripravljati ju, da danas sutra iz nje postanu valjani, vriedni i pametni članovi crkve i gradjanskoga družtva. Da se ta svrha postići može, dužni su roditelji, učitelji, osobito pako svećenici, a svi zajedno skladno raditi i težiti oko izvedenja namjere, što ju glede učionah i državna i crkvena vlada pred očima imadu.

Na dan sv. Alojzija dne 21. p. m. vozeć se cestom izmedju Klanjca i Tuhlja začuh već iz daleka glasbene zvuke, koje, kad prestadoše, zamieniše glasovi pobožna pjevanja. Mislim si, što to može biti? Ali za

njekoliko hipovah zagledam dugu povorku na obhodnu gredeću. Na čelu obhoda crveni se liepa zastava sa slikami sv. Alojzija i sv. Katarine, za kojom ide drobna mladež mužkoga spola parovno u redu, za njom jedanaest dobrih sviračah, za istimi svećenik i do njega jedan svjetski obučen čovjek, a za ovimi opet ženska mladež, male djevojčice nakićene vienci i bielo obučene sve dvie po dvie u liepom redu.

Kao što će svaki već iz ovoga opisa unapred pogoditi, kakov je to obhod bio, tako sam i ja odmah na prvi pogled ove poverke, videći samu nevinu veselo-pobožnu dječicu, napred dječake, od traga djevojčice, a u sriedi svećenika još s jednim drugim čovjekom do sebe, a pred njimi svirače, pomislio: to je školska mladež sa svojim svećenikom i učiteljem. I u istinu. Pomislim samo sada, kamo ovaj obhod ide i zašto? Misleći ovako jedan čas padè mi na um dan sv. Alojzija, koj je učenički zavjetnik, pa sam stao nagadjati, da taj obhod po svoj prilici ide kakovoj kapelici. Tako malo dalje vozeći se doznah od čovjeka, koj mi na susret dodje, da duhovni pomoćnik i učitelj tuheljski ovim obhodom vode školsku mladež ka kapelici sv. Roka u Kumrovec, i da će se još prije, nego k rečenoj kapelici prispiju, na putu u Brezju pridružiti obhodu iz samostana klanječkog O. Ambroz, tamošnji učitelj, sa svojom školskom mladežju. U to obhod školske mladeži tuheljske odè iz djelanoga druma prečkim putem kroz Brezje. Da vidim i znadem, kako će taj obhod izgledati, kad mu se još i klanječka školska mladež pridruži, znaličnost me skloni, te ja hajd obrni s vozom natrag te cestom kroz Zelenjački prolom i Zatrap upravo k mjestu sastanka. Tu se sbilja sastanu dječica i liepo jedna k drugoj pridruže u obhod, te pobožno i veselo krenu k namienjenoj kapelici. Oj vi prijatelji i rodoljubi! da vam je bilo okom svrnuti i taj obhod cvjetne mladeži pogledati; da ste čuli ono pobožno i srdačno pjevanje bogoljubnih pjesamah i milozvučne skladne glasbene zvuke: bilo bi vam, mogu za cielo reći, srdce od radosti silnije kucalo, i morala bi vam bila i nehotice suza u oku zablistati. Prekrasno vam je bilo doista gledati i slušati, kako su dva svećenika i jedan učitelj izvadjanjem pobožnih pjesamah i ugodnom glasbom veselu i zajedno pobožno-nevinu dječicu gori na brežuljak u kapelicu odveli.

U crkvi pjevao je sv. misu g. duhovni pomoćnik tuheljski, a učitelj je sa svirači i sprovadjanjem orguljah figuralnu misu igrao i pjevao, a i dječica su dvie pjesme, jednu na žrtvovanje a drugu na pričest, liepo i pobožno izpjevala. Častni O. Ambroz usried sv. mise držao je dječici tako dirajući govor o četvrtoj zapovjedi božjoj i o sv. Alojziju, učeničkom zaštitniku, da je ne samo nevina mladež, već i ostali puk glasom plakao i suze ronio. A to je hvale vriedno i liepo! Tako valja u ljudska srdca poviriti i ganut ih! — Pobožnost bje svršena i poslie toga dječica kući odpuštena.

Ovo, braćo i rodoljubi moji, za ista je jedan od načinah, kojimi se pravo kršćansko-nabožno obrazovanje puka razprostire; ovo je na dobro tako vremenite kao i vjekovite sreće čovječanstva. Ovdje se naravno i o sebi radja želja i preporuka svim i svakomu: „Nasljedujte primjer ovaj.“

Samo mi je još to tajna ostala, tko je istu pobožnost započeo, i tko je svirače pribavio, koji su istoj pobožnosti veću znamenitost a dječici veliko veselje prouzročili; nisam imao prilike da to od koga doznam. Medjutim tko je da je, rodoljub je, i učini na dobro i veselje školske mladeži; neka mu služi to na zahvalnost i nezaboravnost kod iste mladeži.

Iz Bosne. (Nastavak sukromnoga dopisa iz br. 26.) Al ima još jedna nemoć, od koje nas boli srdce i glava, čuj der ju. *Steržan*, (Vidi Kat. lista br. 18. i 19. g. 1857.) *Glamoč*, *Podhum*, *Grahovo* mjesta su slavna i glasovita u povjestnici naše domovine; u njih katoličanstvo i plemenština u staro doba savila bijahu gniezdo, koje razkolničtvo i muhamedanstvo u stoljetjih 16. 17. i 18. do temelja razkopaše. U 19. stoljetju katoličanstvo počè se pomalo vraćati na staro ognjište; al da obstoji i uvrieži se, nuždno bi bilo svagdje kupiti od Turakah kućište (grunt) i uzdignuti nove podružnice (filiale) za stalno prebivanje misničko. — Za Glamoč izpade nam sreća na ruku, te nedavno kupismo jednu starinsku kulu tursku u varošu, baš uz razvaline našeg starinskog i u povjestnici franciškanskoj glasovitog samostana i crkve sv. Ilije Proroka. Za izplatit baliji svu cienu kule, obora i mjesta kupljenog, naime 350 for. sr., neimajući se kud okrenut ni lievo ni desno, uzajmismo brez ikakve kamate za godinu danah rečenu svotu novacah od Raman Bega Firdusovića, bogatog potomka pradavne plemenite katoličke porodice Firdusovićah. Sad ćemo, ako Bog dá, s početkom mladoga ljeta nastaniti u Glamoču postajno kapelana, koliko za službu ondješnjih biednih katolikah, toliko za upitomit glamočke poturice. — Od kolike bi koristi bilo za katoličanstvo nastaniti našega svećenika u svakom više naznačenom mjestu, uvidjet možeš iz sljedećih najnovijih slučajah.

Na početku prosinca p. g. naša jedna djevojka iz Golinjeva (podhumskog okružja) uzprkos svim našim opomenam i naporom prestupi u grčko-nesjedinjenu crkvu. Nakon malo danah tri Turčina i tri Srbina dovedoše na sud u Lievno i drugu našu djevojku iz Glamoča s namjerom, da i ovu privedu na isto odpadničtvo; no ovdje im stvar neizpade po volji, jerbo djevojka ostade ipak stalna u svojoj vjeri. — Luka Pavelić preselio se, neznam kad, od hrvatskog Karlovca u Priedor (u turkoj krajini) i ondje, oženivši prije dva sina, umre on i njegova zaručnica, ostavivši medju drugim porodom nejaku od sedam godinah mezimku Anicu. Ova luda curica udilj po smrti svojih roditeljah ubjegne od svoje braće i nevjestah, skloni se u harem njekog

bogatog turčina, te tu bude odhranjena u svem i posve kroz 13 godinah načinom turskim a običajem poganskim. Sad u 20. godini svoje dobe sjeti se ova djevojka, da je rodjena od roditeljah kršćanskih, pobježe kradoma iz harema turskog, i sedmi dan hoda pješke preko Glamoča, tražeć gdje bi našla svećenika katoličkog, stiže u Lievno, i nastani se u najbogatijeg bega Atlagića. Ovdje ova krasna djevojka cienjena je za najplemenitiju tursku gospoju i nudjena na rukovanje od najbogatijih Turakah. Ma nu! kako je krepka milost Božja i u posudju padljiva! Ona naprtivši svoj prtljag, kradom kroz cieli turski grad Lievno proletivši skloni se u jedan kućarak od slame, gdje jednoj siromašnoj bogobojaznoj kršćanki odkrije svoju želju, da joj je samo očima vidjeti i razgovorit se s kojim god kršćanskim misnikom; i tako časkom bude dovedena na Goricu u sobu Fra. L. Možeš si misliti, koliki strah sve obuzimaše jedno od nevjernih Turakah, drugo od dvoumnosti njezine slabe oli čvrste odluke. Časkom dobaviše onamo u dogovor i austrijanskog agenta g. Maričića, ter po njegovu savjetu presvukavši Anku u kršćansko odielo, kradom ju poslaše na glavnog austrijskog konzula u Sarajevo, za dobavit joj od vezira pismeno oslobodjenje i odpust iz izlama. Čim ona mirno odputovà u Sarajevo, oko Lievna Turci strogo svud iztražuju izgubljenu tursku djevojku po imenu Zlatku, pa nemoguć stvari u trag unići, napokon se svega okane. Naša Anka pako, videć da g. glavni konzul nijedne pomoći njenoj vjerozakonskoj slobodi dati nemože, ukloni se iz Sarajeva, pohodi naše crkve po sredini Bosne, te s pismenom preporukom Fra. M. bude napućena opet na Fra. L., da s njezinom vremenitom i vječnom srećom, kako znade bolje, upravi. On imajuć u Spljetu prijatelja vrla i kriepostna muža kanonika g. Petra Mangera, ovu golubicu iz jastrebskih čapljah čudom Božjim izbavljenu, njemu upravo, kada ja ovo pišem, predaje, da ju u svom malom zavodu, što ga on za uboge Dalmatince i Dalmatinke osnovà, u svetoj vjeri učvrsti, pa da joj s vremenom i poštenu udatbu izposluje. O koliko bi koristno bilo za katoličanstvo, da se tako zvani zavod katekumenah sa svojimi glavnicami iz Mletakah prenese u Spljet, kano mjesto pogranično s Bosnom, Hercegovinom i Arbanaskom, dočim tamo u Mletcih nemal prazan stoji. — Onakove sgode, kakovu navedoh, često se u nas dogadjaju, a bilo bi ih i više i čestije, kad bi samo imali spodobnih sredstvah; a Spljet je ono utočište od sigurnosti, u kom preklani četiri muhamedanke našom pomnjom na vjeru obraćene primiše sveto krštenje i pošteno u sv. brak stupiše. Oh! da Ti je dragane kadgod očima viditi, kako simbolično, bujno i razkošno odgojeno u poganstvu lice ovakovih djevojakah zna se umiljato klanjati goloj prilici od drveta baš i grubo izrezanoj našega na križu razpetoga Spasitelja Isusa! — Dirnula bi Te istinito, kao što i mene ona prozračna iskra naše vjere svete, koja u njihova srdca tinja, pa bi zavapio sa sv. Pavlom: Nos autem praedicamus Jesum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.“ (Ostatak u budućem broju.)

Viestnik.

Iz Zagreba. U ponedjeljak dne 12. t. m. držan je u Zagrebu učiteljski sastanak, kamo bje pozvano duhovničtvo i učiteljstvo iz više okružjah, kojim su bliže ovdješnje nego koje druge glavne učione. Poziv na taj sastanak bje s toga razposlan na više okružjah, da sastavši se članovi više okružjah imadu priliku pobliže upoznat se s načinom, kako ovakove pedagogičke skupštine držati valja, pa da ih odsele svako okružje osebice koliko više jednolično bude držat moglo. Sa svih stranah došao je na taj sastanak liep broj učiteljah i dva podarcidjakona iz vana, kojim se pridružiše svi ovogradski katekete i učitelji realke, preparandije, a učitelji i učiteljice glavnih učionah sa svojim ravnateljem g. Jos. Torbarom i g. školskim savjetnikom Sladovićem na čelu. Prečastni gosp. kanonik Janko Pavlešić, diecezanski nadzornik pučkih učionah, služio je u 8 satih u jutro u crkvi sv. Marka misu, kojoj su svi članovi sastanka pribivali; zatim je isti prečastni gospodin u stanu realne škole skupštini predsjedao otvoriv ju činu shodnim hrvatskim govorom. Viećalo se je zatim, dàkako hrvatski, što pismeno što ustmeno o načinu, kako bi se učione trivialne glavnim približiti mogle; kako valja voditi kataloge u pučkih školah; što prieči bolji ćudoredno-nabožni napredak mladeži, što pučke učione polazi. Jedan učitelj realke čitao je vrlu razpravu na njemačkom jeziku o orguljanju i pjevanju po seoskih crkvah, prošibav postojeće na mnogo mjestah zlorabe; ta razprava ponašena razposlat će se po nadbiskupiji zagrebačkoj svim organistom opomene i ravnanja radi. Drugi jedan učitelj ovdješnjih glavnih učionah čitao je opet hrvatski članak o računanju u novoj austrijskoj vriednosti, te razlagao način, kako dosadanje stare novce u nove i povratno mienjati valja. Povela se je rieč i o zakladi za učiteljske udovice, o čem će ovdješnji nadbiskupski duh. stol na skoro predbježne korake učiniti; a govorilo se i o potrebi naškoga pedagogičkoga časopisa, o kom bude zaključeno obratit se na visoko naše namjestničtvo. — Tek oko jedne ure poslie podne razišla se skupština ova.

— Presvietli gosp. *Dragutin Klobučarić*, predsjednik zemaljs kogasuda u Zagrebu, poklonio je za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu 20 for. sr.

— „Neven“ piše, da je glagoljska čitanka g. Ivana Brčića tiskana sve do predgovora, i da će je do 8 tabakah biti. Evo liepe prilike svim, koji se žele upoznati

sa starim našim „hrvatskim pismom,“ kako su njekoč glagoljicu zvali.

— Uredničtvo rusinskoga crkvenoga časopisa „Cerkovnaja Gazeta“ oglašuje u svom zadnjem listu, da će isti list i nadalje izlaziti pod imenom: „*Cerkovnyj věstnik dlja Rusinov austrijskoj deržavy,*“ i da će se odsele štampati starom kirilicom t. j. crkvenom, a ne više kasnijom ugladjenom tako zvanom gradjanskom, — promjena kojoj će se mnogi s nami čudom čuditi. Izlazit će taj list 3 puta na mjesec, a predplata mu je 1 for. 30 kr. na pol godine.

Iz Englezke. U gradu Tuamu pod provodom na brašančevo, u kom je biskup Dr. M' Hale nosio božanstvo, stupi predanj ukočeno anglikanski duhovnik Seymour, te držeć sv. pismo u ruci reče mu: „Ja sam službenik Isusa Krsta u Tuamu, te se svečano ogradjujem proti ovom obredu. U ime Otca i Sina i Duha svetoga.“ Na ovo iznenadno protivljenje nije se ipak pazilo, već je provod išao svojim putem. Občinstvo ga je pratilo odkritih glavah pristojno, premda su njeki radi prodrzljivosti Seymourove zviždali. Ovaj je opet stao na ulaz katoličke crkve i pozivao biskupa ili njegove duhovnike, da se s njim prepiru. No nije dugo ostao na tom mjestu, jerbo su katolici počeli kupit kamenje, a iz našega kontroversiste Stojana postaó je Bježan, i tako bude svemu konac.

Iz Afrike. U Hartumu umro je dne 16. travnja t. g. *Josip Gostner,* apošt. provikar u osrednjoj Africi, i nasljednik u toj časti pokojnoga Dra. Knoblechera, koga nije dugo preživio. Sada je provikarom postao g. *Mato Kirchner.* Nije se bojat, da bi i ovim premda znatnim gubitkom tamošnje poslanje propalo; misionar Dal Bosco, prijavljajuć Gostnerovu smrt primjećuje, da će misija obstojati, dok jedan samo vjeroviestnik živ ostane.

* U vacovskoj biskupiji u Ugarskoj umro je dne 20. lipnja t. g. prečastni g. *Toma Gabrielli,* opat, začastni kanonik i mački župnik, u 101. godini života.

* Za prognane iz Švedske radi vjere gospodje sakupljeno je dosad u Francezkoj preko 17,000 franakah.

* U Beču slavit će se na godinu petstogodišnji jubileum što je položen temeljni kamen prvostolnom hramu sv. Stjepana; to se dogodilo 7. travnja 1359. rukom nadvojvode Rudolfa IV.

* Iz Turina pišu, da su Kapucini u Nizzi, Montferratu i Cassinu dobili od ministarstva poruku, da za 30 danah svoje samostane ostave i izprazne.

* Londonski biskup Archibald Campbell lišio je pastora kod crkve sv. Bernabe službe, jerbo se dokazalo, da si je uredio izpoviednicu, u kojoj je izpoviedao i na katoličku davao odriešenje. Isto tako kaznio je londonski biskup drugoga duhovnika imenom Liddella radi istoga uzroka.

° Na brašančevo ustupila je u Carigradu porta svoj glasbeni sbor i vojničku pratnju za katoličku službu božju.

Molimo da se čita!

Uz naše sve pozive, oglase i molbe pošilja nam jošte jednako više gospode predplatnikah samo prvašnju predplatu 2 for. 40 kr. sr. bez biljegovine, koja 1 for. sr. na cielu godinu a 30 kr. sr. na pol godine iznosi, a uredničtvu ju gotovinom plaćati mora. S drugih njekih stranah dostavlja nam se opet nepodpuna predplaćevina; tako n. p. pošta vinkovačka oprema nam samo 3 for. sr. od svih svojih naručnikah, izuzamši samo jednoga.

Znajuć da to samo s nepažnje biva, napominjemo jošte jednom, da polugodišnja predplata na „*Zag. kat. list*“ iznosi *3 for. 40 kr. sr.*, te svu onu gospodu, koja su nam dosad manjkavu predplaćevinu poslala, učtivo molimo, da nam manjak sgodnom prilikom, ili barma prigodom dojdućega predplaćivanja nadoknaditi izvole. Kao što su te svotice za pojedinca neznatne, tako kod nas stičuć se s mnogo stranah u jedno narasta do velike štete, koju nam nanieti jamačno nitko voljan nije.

Istom ovom prilikom javljamo, da ćemo od sada samo onoj gospodi list pošiljat dati, koja su na drugo polugodište predplatila, ili nam bar javila, da im se list i nadalje oprema. Komu dakle list nestigne, neka mu je na znanje, da nije nanj predplatio niti ga naručio.

Uredničtvo „Zag. kat. lista.“

Književna viest.

Upravo sada izišlo je izpod tiska djelo pod naslovom:

Crna kraljica.

Izvorna narodna gluma u 2 razdjela s predigrom pod naslovom: „Prokletstvo na Medvedgradu“ u 1 čino od Josipa Freudenreicha, člana narodnoga kazališta.

Izdanje je vrlo ukusno i hartija fina, knjiga stoji 45 kr. te se može dobiti u Zagrebu kod knjigara L. Hartmána i kod izdatelja K. Stojšića. Gospoda, koja žele više iztisakah imati, neka se izvole na izdatelja obratiti, od koga mogu dobiti knjige s običnim rabatom.

Urednik Nikola Horvat Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 29. U ČETVRTAK

22. SRPNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Katolici u Vlaškoj.

(Odlomci iz putnih bilježkah god. 1857.)

Od *Fr. Gr. Martića Ljubomira.*

Kad zaploviš putniče! i pojuriš kroz one visoke hridine, kroz tjeskobne krše i klance Gvozdenih Vratah i pogibione vrtloge Girdoba, izgubio si još kod razvalinah divnoga Golubca i čarobne stiene Babakaja, koja zjaje na ostavše gori tamiške ravnice, pogled u daljinu. Samo crne stiene dunavskimi valovi lizane i od Trajanovih četnikah dubljene, pa toli silnom junačkom vajljalštinom propućene, i po gdjekoja uzgorita na kobnu prošlost budeća te kula stražara — predmeti su putničkoj tvojoj zabavi i razmišljanju. Istom tamo, gdje još visi kula Severova, a podzidi mosta Trajanova iz bućećih virovah poviruju, ter s uzdahom: „tantum — longinqua vales mutare vetustas," gorko plaču prošlinu silnoga gospodovanja rimskoga, izpliva ti oko na neizmjernu prostoriju zemlje s desna i s lieva, ter razkošno motriš s nova niknuvšu te prije dva tri dana utonuvšu ravninu, i zamieraš, šta ćeš svomu putničkom žudjenju u tih novih predjelih naći. — Ja sam ti kazao štioče prije njekog vremena, šta je mojoj namjeri godilo osmatrati niz te dunavske doline prolazeći; kazao sam, na što sam na desnoj pokrajini nabasao, i šta je toli čarno mojoj sućutljivoj znaličnosti zamietilo se: to je ona šačica naše braće „katolikah u Bugarskoj." Sada, ako voliš, uztrpi me da te obznanim, kako sam i na lievu stranu koračio, pak i tamo našem vjeroštovnom duhu iskricu življa našao. To će biti njekoliko riečih o „katolicih u Vlaškoj."

Jadna sudbina, koja preostavšu izza odcjepljenja iztočnoga maloću katoličanstva u prvobitnoj kolievci pravovjerja svoga na onom kraju Dunava dugo nepospješnu držaše, pratjaše jednu količinu od njih i na ovu stranu u vlaška zagraničja. Obilnu žetvu onu, koju pod zaštitničtvom Velikog Ljudevita ugarskoga, nastojanjem Marka Viterbskoga — kako rekoh — i još revnijim Gerarda Odonisa, glavnog upravnika franciškanskih državah, redovnici iz bosanskog branilišta XIV. stoljetja obćinstvu katoličkom množtvom bugarskih obraćenikah prinieše, nesretna borba Šišmana kralja 1396. ošteti, a poslie čestokratne zlokobnih turskih četah navale utamaniše osobito izza hrabrog vojevanja Ljudevita Badenskog, kad razjaren Kiuprilija vezir zagrozi na mirne obćine sljedbenikah katoličkog slavja u Bugarskoj, hoteći izkaliti okrutno srce svoje na tih nedužnih janjcih, odmazditi vitežka katoličko-austrijska pobjedonosja u tih zemljah. Godina dakle 1690. doniela je osudni poraz pravovjerju bugarskomu, a pričinila je uzmnožati katoličanstvo na lievoj obali Dunava u državi Vlaškoj. Tada kneževaše čovjekoljubivi knez Konštantin Brankovanu Basarabski II, koj blagodušno primi pod okrilje svoje ovaj od progonstva izbjegnuvši puk i podarivši mu slobodno ovršivanje vjeroštovnog obreda naseli ga u razna mjesta prostranih pustarah po Vlaškoj. Al to zlu se uklanjajuće pučanstvo kasnije bieda sustiže i preko Dunava, — i tamo ga još jedanput groza turskog silničtva spopade, navlastito za Alutom u maloj Vlaškoj nesretnim ratovanjem g. 1738., kada zlostavivši mu čuvare, koji bješe redovnici bosanski, dalmatinski i slavonski, sboravši žrtvenike i duhovnička prebivališta, razprhaše i te istom ukorenjene katoličke naseobe. Medjuto Spasitelj narodah, ako i pripušta muke, izkušanja i štete pukom pravovjernim, nepropušta jih skrajnoj propasti i izgibjeli. Ima dakle i danas jošte katolikah u kneževini Vlaškoj. Od starosjedalacah prvi su bugarski prišalci, od kojih i danas još njeki svoj materinski jezik rabe i miluju, a njeki, navlastito usamljeni, utopiše se u rumunjštinu i svoga se djedovskog lišiše blaga. Ti su

težaci, radnici, zanatnici. Drugi pak i veći dio jesu prihodnici i naseljenici iz inih narodah.

I. Bukurešt. Kad stupiš u grdni prostrani grad ovaj, usried ogromnih iztočnog i zapadnog oblika najšarenijih boljarskih dvorovah i gizdavih bezbrojnih s uzmnoženimi oholimi zvonici ukrašenih crkvah i kaludjerskih samostanah, hrupit ćeš k jednom malahnom hramu sv. Marije, kraj koje u visokom tornju razlieže se golemo zvono od cara Franje Josipa podareno, koje zorom, u uročene časove na običaje svete rimske crkve budi, pak slavi Boga i daritelja svoga. Tu ti pada u oči namah na pročelju tornja i obitališta redovničkog nadpis „Baratia“, što se izgovara baracia od bratstva ili pomagjarene rieči barátok. To je župna crkva. Možda još od začetka bugarsko-vlaške bratske kustodije iz bosanske provincije iztekavše, koja u XIII. stoljetju cvatijaše, osnovi su ovoj kući Božjoj; izvjestno pak nam je, da od god. 1666. manastir franciškanski postoji u redovnoj svojoj podpunosti. Tečaj vremena, nemile okolnosti, neuspievanje zadaće kod neodvratne privrženosti puka k svojim obredom, smanjkanje skrbničkih podporah izmoždili su onu glasovitu misiju podunavsku, — razsijano klasje ostalo je na njivi, a žeteoci su posustali, smanjkali. A pak sada najvišimi vjerodajnimi zaslugami u ovoj kneževini dičiti se mogu redovnička braća kapistranskoga zbora Franciškani. Valjana ova država, obilata odbraniteljica svećenikah, pribvativši u krilo svoje jurve padajuće države bugarsko-vlaške natražke, zamjenjuje duhovna zvanja u navlastitih mjestih, gdje se veći broj katolikah nalazi, najviše austrijanskih izseljenikah. Tako ovdje u ovom poglavitom gradu oni svietle izgledom i učenostju, odlikuju se pastierskom brižljivostju i hrane prostranu župu pastvom evangjeoskom, k tomu uzdržavaju početnu školu prvih razredah za austrijske podanike. U ovu gradinu navrvilo je množtvo ljudstva iz svih zapadnih krajevah svake vjere i naroda, od svakog vještartva i umjetničtva, ljudih i dobrih i svakojakih kanoti u zemlju od obećanja, naročito od zadnjih burnih komešanjah. Katolikah ima više od 5000; rodom su najpače Niemci i Magjari, Francezi, Talijani, Poljaci i Bugari. Ovi posliednji čudno su gledali na me kao na stranca govorećeg onaj jezik, koj i oni razumjeti mogu; oni su za mnom bludili, i dok se tu bavijah, čestimi pohodi častili me. — Čudno je ovaj narod još tup i neumjetan, kakogod onamo u Bugarskoj tako i ovdje; jedva sam njekoliko odličnih zanatnikah našao, da čitati znadu, a od ciele književnosti njihove vidio sam jednu ciglu knjižicu molitvenu, štampanu od K. Poothena, bivšeg ovdje vikara biskupova. To velim od Bugarah u biskupiji nikopoljskoj; u plovdinskoj pak može se štogod više naštampana naći, jer ima u Rimu jedno dva svećenika urodjena, koji nješto pobožnih knjižicah objelodaniše. Podalje od Baratie stan je g. biskupa nikopoljskoga i administratora Vlaške, — onoga istoga, koga u Bugarskoj sprovadjah. Njegov je stan malen i ubožan, ali za njegovu kuriju, koja se njime i još jednim starcem svećenikom i jednim tajnikom popunjava, dovoljna. Pod istim krovom jest i kapela, gdje čine službu. U toj sgradi jest i stan duvnah, englezkih sestarah, vrstnih djevojačkih gojiteljicah. Važni i za Bukurešt velekoristni ovaj zavod revnostju g. biskupa, veledušnimi inozemskih katolikah prinesci i čovjekoljubivom podporom mjestnih boljarah od skora osnovan, vrlim korakom k prosvjetljivanju blagorodjenih, ali u duši neoblagorodjenih još boljaricah grede. Evo netajim darežljivosti uznositih boljarah, koji ove učiteljice, njihovoj omladini, u onako glupoj i samom razkošnostju — ako tako smijem reći — civiliziranoj ovdješnjoj plemenštini, prehasnovite, njeguju. Baš tih danah prigodom zamjernih javnih izpitah njihovih vidio sam, kako ih obdari kajmakam A. Ghika s tisućom c. k. dukatah, — i s tim namiriše svotu 8000 dukatah prinesakah za nabavljenje novog samostana namienjenu. — Ima u varoši još jedan katoličkom svećenstvu pripadajući i posebno živući francezki duhovnik još iz vremena Ljudevita Filipa, ali neima crkve ni bogomoljnice osebne, već Francezi kao i Talijani u biskupsku kapelu na bogoštovje dolaze.

U okolici bukureštskoj imadu jošte dvie male župe seoske Bugarah: Plopešti i Dudešti; župnici jim Passioniste bugarskim jezikom slovo Božje naviešćaju. Ovdje mi je znamenito bilo vidjeti jednog njihovog urodjenika, popa Nikolu, koga svoji u kollegij rimski njekoč opraviše i zamisničiše. Crkvice su jim ubožne. Oni prosti te prosti svagdje, čedni i bogoljubni, pastire svoje štuju i svagdanjim kod svojih kućah prigotovljenim hljebom poslužuju, — puni ufanja na spasenje i uzpirenja na kršćanska djela. U obie župe može jih biti do 500 dušah.

II. Krajova, glavna varoš male Vlaške na zapadu. Tudier je prošlih godinah nova katolička crkva podignuta, a okolo 300 dušah broje. Njemacah i Magjarah je najviše. Župnik je franciškan.

III. Кърпълung. U XV. stoljetju osnovan je ovdje stan za redovnike, a od god. 1654. postoji cieli manastir sa zemaljskimi imanji, koja za vremena tadašnjega vladara Konštantina priskrbiše. Pravoviernih ukupno ima do 70 dušah.

IV. Rimnik. Varoš na sjevernom sokolu Vlaške i Erdelja. U vrieme rata cara Karla g. 1717. s Turci njekolike bugarskih porodicah, tudier i odprije pod krinkom iztočnoga zakonoštovja stanovavših, prijave se tajni hranitelji otčinskog savjeta rimskoga pravovjerja; na što udilj i pastieri se najdu, te stan sebi s bogomoljnicom uzdignu. Sada je tu samostan s nješto baštine domaće. Crkva se ponavlja. Puka ima 100 dušah.

V. Trgovešt. Varošica, u kojoj jedva više od 10 katolikah živi, — i oni svoga duhovnoga brižnika imadu.

VI. U Ploještu ima jedno 100 katoličkih žiteljah; novu si crkvu zidju, a ni njim nefali župnik.

VII. Brailov, na iztočnom kraju Vlaške varoš velika, trgovačka. Preko 200 naseljenikah Bugarah i drugih narodah katolikah vazda se u njoj nahodi. Crkvu ima skorašnju i pučku učionicu privatnu s jednim župnikom i učiteljem.

Te to su katolici u Vlaškoj. Ove postojane občine s onimi četirimi bugarskimi preko Dunava župami sačinjavaju biskupiju nikopoljsku. Statistični broj njihov nemogu sasvim točno navesti, iz uzroka, što prišlaci za rodom svojim pomičući se, obrtnici dolazeći i odlazeći svakdano pobrkuju svotu, koju pokraj sve pomnje i dostavljenja njihovih brižnikah sa savršenimi podatci opredieliti nije moći. Okrom navedenih stalnih občinah sveudilj dolaze svakovrstni radnici sa zapada i nahrpavaju se jatomice, koje bogatoplodni ovaj Dunavom naplovljeni predjel kao blagoslovljeni Egipat mami i usrećava. K tomu parobrodarsko odpravničtvo i poslenici znatno se množe, i zbog tih naskoro ćemo možda čuti, da su u Turno-Severinu, u solskih kopaonicah Turno-Mogurelu, Gjurgjevu i Sulini na utoku Dunava u more postavljeni župnici.

Zaključujući ovo izvjestje moram sa sažaljenjem izreći, da u Podunavlju kao gotovo i svuda niže put iztoka pri svem trsenju misijah i biskupah slabo uznapredovà naše spasonosno pravovjerje. I ovo što nahodimo, s težkimi samo patnjami kroz toli tvrde i pune jadah vjekove proturalo se, održalo i doživjelo ovaj sretnijega razpoloženja viek. Slovo Božje se sijalo, ali dračje i korovlje davijaše ga i nedaše mu ploda donieti. Ipak gospodarom Vlaške čast i diku odreći nesmiemo, jer spram katolikah bješe blagodušniji i trpljiviji više, nego što se je moglo očekivati, i više nego njekoje druge takorse prosvietljene u Europi države.

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Obćenito je poznato, da Slaveni imadu već od pradavna dvie azbuke, kirilsku i glagoljsku. Kirilska razprostranjena je medju Slaveni grčkoga obreda u Ruskoj, Bugarskoj, Srbiji itd.; a glagoljsku rabe jošte u njekih predjelih Istre, u hrvatskom Primorju, u Dalmaciji i njenih otocih oni Slaveni, kod kojih se misa uslied davne povlastice sv. stolice služi slavenski.

Kao što sbilja postoji dvoje ovo pismo, tako pripovieda povjestnica i o dvoma iznašastnicima slavenskih pismenah: o sv. Cyrillu, koj se u svjetskom stanju zvao Konštantin, rodom iz Soluna, i o sv. Klementu, veličkom biskupu u Bugarskoj (umro 916). O Cyrillu kao izumniku jedne slavenske azbuke govori povjestnica jasno od tisuća godinah: o Klementu, kao početniku druge bukvice za iste Slavene, dodje tekar prije jedno sto godinah stara jedna svjedočba na vidjelo, a i ova je istom od deset po prilici godinah medju nami poznata. Neka se jošte u kratko kaže, da su Hrvati u XIII. vieku glagoljsku bukvicu sv. Jerolimu bez razloga pripisivali.

Evo su dakle pred nami dvie azbuke i dva izumnika. Pita se dakle, koju je jedan, a koju drugi izumio?

Da je sv. Cyrill tako zvanu kirilsku azbuku izumio, to su učeni ljudi kroz više vjekovah za cielo vjerovali; o glagoljskoj bukvici usuprot bijahu mnienja sveudilj nejasna i različita. Tek ovoga vieka, uslied nastavljenoga izsljedovanja medju Slaveni i obretih više starih spomenikah, budu poduzeta nova iztraživanja s dubokom i potankom kritikom o starosti i podrietlu obie ove pismenosti; no i ova neuspješe do konačnoga riešenja. No kod toga se sve više uvidjela i priznala važnost glagoljice za povjestnicu slavenskoga jezika.

I ja sam, kaže Šafařík, pitanje o dobi i postanku glagoljice opetovano pretresao, najprije u časopisu českoga muzeja (1852.), zatim u posebnom spisu (Hlaholské památky 1853.), a moram se nanj evo treći pa valjda posliednji put povratiti. Nove obreti i nastavljena iztraživanja zahtievaju, da se sve jošte jednom razvidi. Ja sam to učinio, pa ću posljedke ovdje pobilježiti. Za svega svoga književnoga života nastojah u mnoge tamne predjele slavenske povjestnice i jezikoslovja štogod svjetla unieti. Što ću ovamo upisati, namienjeno je samo onim, koje zanima znati, što sam o kirilici i glagoljici najposlie mislio i za

istinito držao. Stalo mi je prije svega, da sebe istinito ubaviestim i uvjerim se iz pametnih razlogah; a u polemiku nebih se nit tada upustio, kad bih mogao.

Da iz tamnih zavojah, kojimi se je dosad išlo u pretresanju ovoga pitanja, dodjemo na svjetlu stazu, te bez zablude dospijemo k cilju, potrebito je, da nova iztraživanja metnemo na stran, pa samo svjedočbe prvih vjekovah uzmemo u obzir. Što su Levaković, Pastrić, Frisch, Kohl, Karaman, Assemani, Grubišić, Sović, Voigt, Durich, Dobner, Anton, Linhart, Solarić, Dobrowsky, Kopitar, Grimm, Grigorović, Bodjanskij i drugi o podrietlu i starosti glagoljice sudili i učili, može u mnogom pogledu služit na pouku: no za odlučno riešenje pitanja malo važe, a lasno bi pogled smutiti, te u razsudjivanju na stranputice zavesti moglo. Čista ubaviest i čvrsto uvjerenje može se samo neposredno iz najstárijih vrelah i spomenikah steći. A to se steći mora. Nebi doista bilo na čast čovječjem umu, kad se u vieku, gledeć na povjestnicu toli bistru, a književnost toli obilatu, kao što je IX., postanak obiuh slavenskih azbukah, što unj pada, nebi dovoljno razbistriti mogao.

Medju vrela prvoga reda broji Šafařík one spomenike IX. i X. vieka, u kojih se govori o djelovanju obadviuh slavenskih apostolah, Cyrilla i Methoda, i njihovih pomoćnikah. Takovi su iz IX. vieka 1) u latinskom jeziku: a) Poslanice pape Ivana VIII. (872—882). b) Izvjestje njekoga bezimenjaka o obraćenju Korutanacah (873). c) Životopis sv. Cyrilla (od biskupa Gauderika) u Actis SS. 2) U slavenskom jeziku: a) Tako zvane dvie panonske legende o Cyrillu i Methodu. b) Dvie besjede na hvalu njihovu. c) Legenda o našastju tiela sv. Klementa. — Iz X. vieka. 1) U grčkom jeziku: a) kratja i b) dulja legenda o bugarskom biskupu Klementu. 2) U latinskom jeziku: a) Statut sabora spljetskoga (925). b) Legenda o sv. Ludmili. c) Život sv. Venceslava, spisan na zapovied Ottona II. 3) U slavenskom jeziku: a) Ivana Exarcha predgovor k bogoslovju Ivana Damascenjanina. b) Monaha Hrabra sastavak o pismenih slavenskih. c) Život sv. Venceslava. Vrelom drugoga reda, koja se samo poput pomagalah uz dosad rečena rabiti mogu, pribraja iz XI. vieka u slavenskom jeziku: a) Službu na čast Cyrillu i Methodu. b) Njeke legende u starih Prologih (kod Bodjanskoga). c) Život Vladimira Velikoga. Iz XII. vieka. 1) U latinskom jeziku: a) Popa Dukljanina. b) Monaha iz Sazave. c) Hradiškoga i opatovičkoga monaha. 2) U slavenskom jeziku: a) Nestorov ljetopis. b) Bilježku u ahridskom Apostolu kod Grigorovića. — Šafařík je ajeka ova vrela polag njihove prvobitne osnove, a ne i prema sadanjem licu stavio u toli visoku davnost.

Dodatno i predbježno neka stoji ovdje jošte opazka: da su dvie vrsti glagoljice, bugarska s oblimi pismeni, i hrvatska s uglastimi pismeni, koje su obie spojene u pražkih odlomcih. Spomenikah hrvatske vrsti ima više, no većinom iz kasnijega vremena; manje ima ostanakah bugarske vrsti, al su ovi ponajviše veoma stari. Ima i kirilskih prepisah iz bugarsko-glagoljskih rukopisah s umiešenimi simo tamo glagoljskimi pismeni, pače čitavimi redci, koji su za izpitatelja vrlo važni. Sve spomenike ovoga bugarskoga ogranka popisao je Šafařík točno u svom djelu o glagoljskih spomenicih, kojim u ovom najnovijem spisu pridaje jošte četiri, te prelazi na glavnu stvar svoga spisa.

Pošto sam, veli on, sva izbrojena vrela jošte jednom nanovo pazljivo proučio, nemogu drugačije već očitovati, da sam iz onih mjestah, u kojih se govori o Konštantinovu izumu novih pismenah, sljedeća tri stavka kao nepobitan posljedak izveo: prvo, da Slaveni prije Cyrilla i Methoda neimadoše posebne azbuke za pisanje knjigah (ovamo neide runsko pismo, koje imadoše sbilja, ali ga samo rabljahu za brojenje, vračanje, bilježenje itd.); drugo, da pismo, koje izumi Konštantin, bješe sasvim novo pismo t. j. posve novoga lika, razlikujuć se od grčkoga, hebrejskoga i latinskoga pisma; treće, ako je Konštantin bukvicu novoga lika, dakle sada tako zvanu glagoljicu izumio, to onda sada tako zvana kirilica s pretežno grčkimi oblici mora da proizlazi od biskupa Klementa. — Za ova tri svoja stavka navadja Šafařík najprije dokaze; zatim dodaje nješto iz povjestnice, kako je postalo i razgranilo se slavensko pismo i liturgija; napokon spominje najvažnije prigovore i razjasnjuje ih.

(Dalje drugi put.)

Poslanice prijatelju iz duhovnoga pastirstva.

I.

Pitaš me, kako je sa katekizacijom? Ja budući takve ćudi, da bi rad znao za razlog svakoj stvari, gotovo preuzetan razmatrao sam, što je bitno i što pripadno kod te stvari. Prijatelju! svećenik si, Božji službenik, rečeno ti je: naučaji sve narode. Mat. 28. 19. Dakle nam je dužnost narode učiti. A kako treba osobito djecu poduča-

vati u nauci Božjoj, što je prava i jedina filosofija ovoga svieta, učio si se obilno u kateketici.

Istina, redovito mjesto naučanja nam je crkva, kuća Božja, gdje najpoglavitije i najsvetije službe ovršavamo. Al buduć da škola osobitu priliku pruža za podučavanje djece, s toga smo i pučkih ili župnih učionah redoviti katekete. Uzimajući u obzir veliku potrebu vjerozakonskoga podučavanja u pučkih učionah, visoka vlada naredjuje, kako sliedi: — „In Trivialschulen ist dahin zu arbeiten, dass darin den Kindern die geoffenbarte Religion Jesu Christi gut und herzeindringlich gelehrt werde, und dass sie über die Dinge, mit welchen sie umgehen, und über die Verhältnisse, in denen si sich befinden, und während ihres Lebens befinden werden, die richtigen Anweisungen bekommen, um die Dinge und Verhältnisse so zu benützen, wie es die christliche Sittenlehre vorschreibt.“ Polit. Schulverfas. §. 28.

S toga, koji smo Božjom zapoviesti naučitelji naroda u obće, naredjeni smo napose školski katekete odlukom visokoga poglavarstva. Izvan mnogih naredbah i naputakah o tom predmetu od strane našega prečastnoga poglavarstva izdanih, u istom nadbiskupskom imenoslovu čitamo: „In cunctis elementaribus scholis status provincialis Vicearchidiaconi Districtualium Inspectorum; Parochi Localium Directorum; Cooperatores vero tam in statu provinciali quam et militari Catechetarum munere, ni seorsive fundatus adsit, in sensu Altissimorum Ordinum funguntur.“ U Polit. Schulverfas. §. 54. glasi: „Der Katechet ist immer der Ortsseelsorger, oder dessen Cooperator. Wo Stifte oder Klöster bestehen, werden diese einen eigenen Katecheten unentgeldlich stellen.“ Zatim §. 255: „Als Religionslehrer ist er (der Ortsseelsorger) für die Ertheilung des katechetischen Religionsunterrichtes in der vorgeschriebenen Zeit und Art verantwortlich, er möge denselben selbst ertheilen oder durch seinen Cooperator ertheilen lassen. Diese Pflicht muss ihm so heilig sein, als die Abhaltung des ordentlichen Gottesdienstes, der sonntägigen Christenlehren, und die Ausspendung der heiligen Sacramente, weil die Frucht derselben grossen Theils auf der sorgfältigen und zweckmäszigen Unterweisung der Schuljugend in der Religion beruhet.“ —

Zato, kad bi koj kateketa u visokoga poglavarstva nagradu tražio za svoje posebno katečetičko djelovanje, bude odgovoreno: da se u smislu spomenutih §§. nemože dozvoliti nagrada, budući mjestnom duhovniku ta dužnost prinadleži vi officii.

Uzamši u obzir okolnosti vremena i mjestah, — buduć je znatna razlike izmedju glavnih il gradskih i početnih il nižjih pučkih učionah, i buduć sada in regula učenici, koji u višje učione prelaze, obvezani su svjedočbe od glavnih učionah doprinieti, s toga na ovih poveliki dio i inostranih dječakah i djevojčicah uči, a odtuda je i kateketi, župnimi poslovi obilujućemu, — mnogo teža i veća služba u učioni sa šest do sedam razredah; radi toga razloga prepokornog sam mnienja, da bi pravedno bilo, da se takovim katekotom ma ikakva nagrada za njihov trud i sa djecom drugih mjestah i okolice milostivo izposluje i dozvoli.

Tako razlučuje isti Polit. Schulverfassung pučke glavne il izgledne učione od nižjih, dočim u §§. 53. i 58. ustanovljuje tamo posebnoga ravnatelja i kateketu. A i konkordat veli u čl. 8.: „Casu, quo iisdem in scholis instructioni religiosae haud sufficienter provisum sit, Episcopus virum ecclesiasticum, qui discipulis catechismum tradat, libere constituet.“ — Pa i imade već i u našoj domovini glavnih učionah, gdje su posebni katekete, pa i takovih, istih nižjih, gdje mjestni duhovnici u ime katekizacije nagrade dobivaju. Da su to jur stari za vriedno i pravedno nalazili, svjedoči jedan dokumenat, što ga imadem pri ruci, glaseći ovako: „— der — Kaplan zu N. muss aber vorzüglich bei der — Schule den Katecheten machen; — — dagegen wird dieser Kaplan als Katechet ausser der zu seinem Unterhalte der Pfarre zugerechneten Congrua pr. jährlichen 100 fl., annoch insbesondere eine Zulage aus dem Prowenten-Fonde etwa v. jährlichen 50 fl. bloss für sich erhalten können.“ — Ceteris exmissis, Per Sacram Caesar. Regiam Apostolicam Majestatem. Ex Consilio Bellico, Wien 14. Juni 1777. B. 828. To ipak, neznam tko je uzrok, nikad nije užitvoreno.

Njeki su se u vojnoj krajini nadali, da će se prigodom razredjenja i povišenja učiteljske plaće i kateketom nagrada opredieliti. Al buduć, kako spomenuh, visokoj vladi za mjerilo gori navedeni §§. služe, tak u najnovijoj naredbi o učiteljih ništa nedolazi o kateketih. Jošte pouzdat se je u milost visoke vlade, buduć je sada, dočim je to kod drugih jur prije učinjeno, i školskom osoblju znatno povišena plaća, kao ravnateljem na 900, nadučiteljem 500—600, učiteljem 350—400, a školskim prije zvanim pomoćnikom, a sad podučiteljem 200 fr. sr. izvan stana, da će u ovih skupih vremenih i svećenstvu doći poboljšica, — što svi željno čekaju, — pa da će se tom prigodom uzeti obzir i na duhovničtvo u mjestih, gdje glavne učione, bolnice, uznice itd. obstoje. Ako pako okolnosti nebi dopuštale poboljšice, a nas će i nadalje tješiti plaća nebeska,

„Qui autem docuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.“ Dan. 12, 3.

Dopisi.

Iz Nove Gradiške na 14. srpnja. Ne da se hvalim, već mi srce igra od veselja, što Vam i svemu svietu javiti mogu, da smo jučer licem na dan sv. Margarete djevice i mučenice temeljni kamen za *mačkovačku* crkvu u sl. gradiškoj pukovniji svečano blagoslovili. Okolo 10 satih, kako bi urečeno, na veću pobožnost puka krene liepa povorka župljanah graničarah uz pritomnost vriednoga svoga g. pukovnika, zatim svećenikah na čelu sa svojim nadžupnikom medju gruvanjem topovah i zvekom zvonovah iz župskoga stana na mjesto sv. blagoslova. Veleč. gosp. okružja gradiškoga podarcidjakon Juraj Muzler, komu je sveti ovaj čin povjeren, uz dvorbu gotovo svih okružja svoga svećenikah s najvećom svetačnostju ga je obavio, a krasnim govorom vrhu riečih sv. Pavla I. na Kor. 3, 16. sviuh srca tako ganuo, da iz njih silni uzdasi sveudilj prodirahu. — Pametar, koj je metnut u temeljni kamen, sastavio je veleč. g. novogradiški župnik J. Marić, i kod iste prilike pročitao ga. On se je tim većma i radi govora i radi svoga sloga narodu dopao, što je poznato, da se tako junak u gori, brodar na vodi, težak u polju, svat na piru veseli, diete uspavkuje a mrtvac oplakuje. Evo Vam prilažem taj pametar, misleći, da će štovanom obćinstvu ugoditi, kako sliedi:

U ime Otca † i Sina † i Duha svetoga. † Amen.

Mi na Savi dvie male obćine,
Od *Mačkovca* sela i *Doline*,
Uvidivši, da nam crkva stara
Od dan na dan većma se obara,
Složismo se, da ju uklonimo,
I da novu Bogu poklonimo.
Učinismo što godier mogosmo:
Više hiljad cigle sažegosmo,
I ostalu gradju dovezosmo.
Al se crkva graditi nedadě,
Jerbo župa novacah neimadě.
To je čuo naš u Beču care,
On pogleda na nas graničare,
On pogleda, te nam se smilovà,
I obilnih troškovah darovà,
Da možemo liepu i veliku
Gradit crkvu na Božiju diku.
Zato smo se mi ovdje sabrali,
Da bi poslu već početak dali;
Da temeljni kamen postavimo
I da ovaj danak proslavimo,
Ovaj danak, kad Stvoritelj sveti,
Kog nemore sav sviet obuzeti,
Hoti u nas da kuću imade,
Gdje ga diete najt u nuždi znade.
Da imamo gdje se sastajemo,
Gdjeno Boga ko Boga štujemo,
Kano Otcu ljubav izkažemo,
A medju se ko braća slažemo.
Gdje nas Otac na večeru zove,
I reda nas za pune stolove,
Nudeći nam nebeskih jestvina':
Krv i tjelo svog jedinca sina.
Gdje junaci, kad se vojna kaže,
Za oružje svê blagoslov traže;
A matere, seke i ljubovce
Meću vience, gjerdane i novce,
Suze rone i uzdišu gorko,
Da se s vojne sretno vrati vojko.
Kad je crkva u gradjenju bila,
Prvi oltar Mate Apoštola,
Drugi Vid je, a treći Nikola;
Svima trima na čast i poštenje,
Da nam prose od Boga proštenje.
Gdjeno misnik svaki dan se moli,
Da svog slugu Bog čuti izvoli,
Ter da svoju svetu pruži ruku
I pobožnom blagoslovi puku.
Gdje matere svoje čedo mlado
Bogu dragom prikazuju rado;
Gdje drug drugu vjernost zavješćava,
Poboljšanje griešnik obećava,
A svi svagda rieč Božju slušaju,
S njom se slade i život ravnaju.
Da Bog, rekoh, koj ta crkvu novu
(Kad ju jednoč izvede gotovu)
Medju bolje metne i uvrsti,
Občuva ju, brani i učvrsti.
Crkva ova jednoč izvedena,
Trim će Svetcem biti posvećena:
Ova se je godina brojila:
Hiljad jedna i osam stotina'
Još petdeset i osma godina.
Franjo Josip nad nami caruje,
Svako dobro nek mu Bog daruje.
Sveg kršćanstva rimski Otac sveti
Papa Pio zove se deveti.
Arcibiskup od Zagreba grada
I kardinal *Haulik* to je sada;
Ožegović biskup je Senjana',
Strossmayer je biskup Djakovljana',
A *Smičiklas* biskup Križevčana'.
Druge vlasti i to Svjetovljana'
Napominjem *Jelačića* bana,
Šokčevića banskog namjestnika
I *Jacobsa* bivšeg pukovnika
Kao glavnog našeg pomoćnika,
A sadanjeg slavnog generala,
Nek mu bude pred svim svietom hvala.
Regelsberga dobrog pukovnika,
I *Bekića* nadaporučnika,
Koj je crkvi ovoj povod bio,
Bog mu dao i dugo živio.
To su za nas i naša vremena
Pametara dostojna imena,
Koje mogoh imence navesti
A ostala čut ćeš iz povjesti;
Jer će prije usahnuti Sava,
Neg tih njekih uvenuti slava.

(Izbrojiv sada živuće obitelji u Mačkovcu i Dolini, zaključuje:)

Iz tih stoji stado Mačkovačko
Pastir mu je *Levačiću Janko*
Dobar pastir, a dobro je stado,
Pastir uči, stado sluša rado,
Iz te sloge ta se crkva gradi,
Bog neka je svim dobrom nagradi;
Ovo svima na čast i poštenje,
Bog nam dao zdravlje i veselje. Amen.

Po dovršenoj pobožnosti pogostio je g. župnik domaći nazočnu gospodu vojnoga i svećeničkoga stališa; pod objedom bile su napijane zdravice svim prisutnim kao i neprisutnim visokim dostojanstvenikom, a gosp. župniku, koga dragi Bog poživio, da crkvu započetu sobom dovrši, plemenite želje izjavljene kao od prijateljah, tako i od puka, koj se na obali Save u debeloj sjeni mirišave lipe liepo veselio.

Iz Bosne. (Svršetak). Sada se već vraćam na Tvoje pitanje: od kakva ruha i posudja misnog i uresa crkvenog najveću zasad imamo nuždu:

a) U cieloj ovoj krajini bosanskoj imamo jednu samo sliku i to sv. Apoštolah Petra i Pavla na platnu naslikanu i po meni god. 1836. za 100 for. sr. iz Rima nabavljenu; a sve ostale slike, što ih imamo, posve su malešne, na papiru vetu (staru), nespodobne dotičnim žrtvenikom. Kad bi u dobar čas družtvo *severinsko* oli *neoskvrnjenoga Gospina začelja*, oli sukromni dobročinitelji uzeli maljat dati ili kupovati svete slike, evo naznačujem zavjetnike svake župe u ovoj krajini: na *Gorici* sv. Petar Ap. — u *Vidoših* Gospa neoskvrnjeno začeta, — u *Ljubunčiću* Spasov-dan (Ascensio Domini), — u *Lištani* sv. Mate Evang., — u *Čukliću* sv. Antun Pad., — u *Glamoču* sv. Ilija prorok, — na *Kupresu* sv. Mihovil Nadangjeo.

b) Pitnjaka (ciborium) u cieloj krajini neimamo baš nijednoga; samo svaka parokija ima po jedno blustro (pyxis) srebrno veoma maleno za porabu pričešćenja čeljadi uz misu: a kad je množina pravoviernih za pričestit se, usilovani smo svete čestice posvećivati i podjeljivati iz tjelesnika (corporale) ol iz pljetarića (patena), dàkako s pogibelju prosutja i svetogrdja.

c) Kaležah toli malo brojem imamo, da kad putujemo u sela poudaljena za govorit puku misu, usilovani smo oni jedan s domaćega oltara kalež uz nas jašuć na konju od sela do sela prenašati.

č) Prozračnjak (ostensorium) onomadne nabavismo jedan iz Spljeta za 34 for. sr. na priček za jednu godinu da platimo; a kadionicu (thuribulum) sa škrobionicom (navicula) i dugi ubrus (velum), budući ja još nadpreklani donio iz Beča, evo po sreći, premda bez plašta (pluviale), koga nikakova neimamo, poslie četiri stotine godinah prví put zavedosmo na Gorici davat svečane blagoslov s presv. Tielom Isusovim svake mlade nedjelje i u velike praznike. Ah! da Ti je vidjeti, kako narod bogoljubni iz najudaljenijih župah grne za primit sveti blagoslov, i vidjet novost vjerozakonsku u svojoj otačbini dosad nevidjenu. A kad ćemo dočekat, da ovo bude u svakoj našoj župi? . .

ć) Zaklopnice (vasculum) za nosit nemoćnim presvetu popudbinu baš ni jedne u cieloj krajini neimamo; ovu prenuždnu božanstvenu utjehu samo tada obavljamo, kada možemo sve ruho i posudje misno na konju donieti, u kući nemoćnikovoj sv. misu reći, i okriepit ga svetom popudbinom.

d) Svetohranište ima samo crkva nova Gospina u Vidoših, koje sam ja donio iz Beča i novoj crkvi darovao, i zato se samo ondje uzdržava svedjer sv. evkaristija, a više nigdje. — Sviećnicu (lampas) ima jednu samo crkva vidoška, a jednu gorička, i to obie malene.

e) Jarmenicu (casula) ima jednu Gorica a jednu Kupres najnovije vezene zlatom od duvnah u Inšpruku; Čuklić i Ljubunčić imadu po jednu starinsku zlatom utkanu i jošte su dosta podobne za velike blagdane, a sve druge po svih župah kad bi se zamienile s novimi, što se prodaju u Beču po 30 for. sr., bile bi nam za ures i na najviše praznike.

f) Svjećnjakah (čirak, candelabrum) imamo posve malo i to drvenih i crvotočnih.

g) Uljenicah za sv. krizmu, za katekumene i za pomast nemoćnih imamo izobilno, i to srebrnih a iznutra pozlaćenih. Tako košuljah i košuljicah misnih, tjelesnjakah, očistnjakah, trpeznjakah i drugog ruha od bielog domaćeg platna svaka župa ima zadosta.

h) Dubke (statua) i drvena propela, koja imamo, sva su prestara i grubo djelana.

Mislim, da u ovom imeniku kao u ogledalu uvidjaš svu našu crkvenu oskudicu i naše potreboće, kojim doskočit po svojoj mogućnosti toliko blebdi Tvoje srdce; čitaj ga brate u Beču gospodi, o kojoj znadeš, da su duhom odana svetoj našoj katoličkoj vjeri; priobći ga „Blahověstu,“ „Zag. kat. listu,“ „Sonntagsblattu“, ili kojem drugom njemačkom crkvenom listu. Nebi-li se tim putem potaknuta koja duša našla, koja bi se smilovala, i na naše uboge crkve pogledala!

Prinos i privoz svake robe bilo to iz Beča bilo odkud mu drago do nas najsigurnije su željeznice i paroplovi preko Trsta u Spljet pod naslovom na prečastnoga gosp. *Petra Mangera*, kanonika u Spljet u Dalmaciji.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo dostojalo je najvišjom svojom rukom podpisanim diplomom biskupa senjskoga i modruškoga *Mirka pl. Ožegovića barlabaševačkoga*, kao komandiera carskoga austrijanskoga Leopoldova reda, polag ustanovah ovoga reda, najmilostivije podići u baronski stališ austrijanske ca-

revine, i ujedno dozvoliti, da se ovaj baronski stališ prenese na njegova sinovca, dvorskoga savjetnika kod vrhovnoga sudišta i viteza carskoga austrijanskoga Leopoldova reda, *Metela Ožegovića barlabaševačkoga* i na njegovo zakonito potomstvo s dodatkom predikata Bela.

— K izvjestju o posljednjem učiteljskom sastanku u Zagrebu valja nam jošte dodati, da je istom prilikom gosp. Eduard Suhin, učitelj i kateketa ovdješnje preparandije i realke, ustmeno držao vješto izradjenu katekctičku razpravu o vjeri, pokazav u ovom primjeru, kako kateketom, a u obće i svim učiteljem treba postupati, da učeći djecu na sve njihoveduševne sile u savezu djeluju; jerbo se je samo od one obuke dobru i stalnu uspjehu nadati moći, kojom se učeniku um razlozi uvjeri, srdce na čuvstvo gane, a volja na čvrste odluke skloni. — Povela se u istom sastanku i rieč o tom, kako bi koristno bilo, da se iz darovah i prinesakah školskih prijateljah zametne zaklada, iz koje bi se nabavljale knjige potrebite pučkim učiteljem za njihovo dalje izobraženje, čim bi se zajedno polagao temelj budućim školskim knjižnicam.

— Prečastni gosp. opat i kanonik zagrebački *Martin Pavčec*, kojega blage darove već višeput imasmo priliku spomenuti, opet je ovih danah na dobrotvorne svrhe poklonio 200 for. sr. u razteretnicah, namieniv polovinu onomadne pogorelom župniku bedeničkom, a drugu polovinu opremiv u gradić Jablunku u austrijskoj Slezkoj na korist tamošnje nedavna podignute bolnice, kojom sestre Jelisavke upravljaju.

— Gosp. *Juraj Šabot*, kapelan pri sv. Antonu na Slovenskih Goricah kod Marburga poslao nam je križevaču škudu za ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu s besjedom : U ilirsko kolo mili
Vratite se srodni puci,
Što su stari gvoždjem bili,
Nek su duhom sad nauci!

— Nedavna naselio se je u Zagreb i u Laškoj ulici pod brojem 103. nastanio Jakov Vissjak, kipar i pozlatar, koga radi vještine i jevtinoće preporučujemo gospodi župnikom za crkvena djela, što u njegovu umjetnost zasiecaju.

Jastrebarsko 12. srpnja. Jučer 11 o. m. imadosmo u obližnjem mjestu Slavetiću prizor riedke i ugodne svečanosti. Taj dan je naime zlatni križ za zasluge s krunom po gospodinu Ekelu, c. kr. namjestničkom tajniku, kanoti na to odredjenom povjereniku, gospodinu Jakovu Jambrečaku, slavetićkom župniku, na muževne grudi njegove svečano priboden. Čin ovaj započe sa službom božjom, koju rečeni g. župnik Jambrečak ovrši, i kojoj, izvan mnogobrojnoga domaće i obližnjih župah puka upravo u to ime onamo se sgrnuvšega, predhvaljeni gosp. povjerenik, kotarski jastrebarski predstojnik i više ih gg. obližnjih duhovnikah i činovnikah prisutstvovahu. Po dovršenoj službi božjoj izadju gospoda i puk iz crkve, poredaju se na prostoriji pred crkvom, i kad se sve utiša, započe g. c. k. povjerenik Ekel vrlo urešenim hrvatsko-ilirskim slovom razlagati, kako je njegovo c. k. apoštolsko veličanstvo naš premilostivi car i vladar, nijedne prilike zasluge svojih vjernih podanikah primjerno nagraditi nepropušćajući, u radostno priznanje onoga riedkoga požrtvovanja, kojim je g. župnik slavetićki Jakov Jambrečak u g. 1856., kad je u istoj župi griža biesnila, i ljude, bez obzira na jakost i dobu, jatomice morila, bolestnike ne samo duhovnom nego i tjelesnom hranom, koju je sve vrieme pošasti iz svoga džepa i u svom dvoru pripravljati i svaki dan razdjeljivati dao, sám pako glavom bolestnike polazio, na upotrebljenje ljekovah nagovarao i duhom kloneće na trpljivost bodrio, providjajući odlikovao se, istoga sa zlatnim križem s krunom za zasluge najmilostivije obdariti blagoizvolio (na što isti križ iz škatuljice izvadi i na crvenoj vrbci gumbašnicom na lievoj strani grudih mu prihode), primjetivši, da kakogod ovaj najviše carske milosti znak njemu za odlikovanje i postojanost u svom zvanju služi, tako i njegovim župljanom i ostalim inim za poticanje na dobra djela služiti i bodriti ih mora. Za čim preuzè rieč novo odlikovani župnik Jambrečak i odličnim u srca dirajućim govorom zahvalnicu izreče u onom smislu, da će ga ovaj carske milosti zalog vazda na privrženost podaničku, u kojoj nikada klonuo nije, i na ljubav prama iskrnjemu spominjati, i kao što mu je križ nad srdcem, tako će mu zahvalnost vaviek u srcu ostati i u hladni grob s njime poći. — Zatim bude u slavu njegova veličanstva carevka izpjevana i tako pjevajući povratiše se svikolici opet u crkvu, gdje bude pjesma „Tebe Boga hvalimo“ odpjevana i svečanost zaključena. U jednu uru poslie podne zatim dadè g. novo-okrižani župnik sjajni objed za 60 osobah u svom dvoru, koga takodjer shodnimi na svečanost ovu spominjajućimi izrekami nakitit nepropusti, naime na ulazku: „Svikolici hrlimo k dobru sjedinjenimi silami;“ na lievoj strani: „Spoljašnjemu odlikovanju vlastita savjest najbolju svjedočbu pruža“; na desnoj: „Za Bogom i rodoljubljem prva je dužnost ljubav iskrnjega,“ a pod slikom nj. veličanstva: „Priznanje vladara jest najveća nagrada.“ Gosp. c. k. povjerenik napije zdravicu nj. veličanstvu caru, zatim carici, pak čitavoj vladarskoj kući; poslie toga g. Jambrečak, župnik, nj. preuzvišenosti ministru unutarnjih dielah, nj. uzoritosti kardinalu i nadbiskupu Hauliku, svietlomu banu i njegovom namjestniku, napokon g. povjereniku i ostalim odličnim gostom. — Zatim je carevka uz ugodnu glasbu opetovano odpjevana bila — i tako se veselo i razigrano družtvo oko 6. ure razidje.

(N. N.)

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 30. U ČETVRTAK

29. SRPNJA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Crtice iz domaće crkvene povjestnice.

Od *Dra. Fr. R.* —

V.

Rukopis: „Лѣтописа црьковнога старога и новога закона света и крепостна држава словиноко-латинскя. Трудомь Андрïе Змаевиħа, Перащанина, аркибискупа барскога, кралества Сербие начелника. Свому народу словинскому отворена. Поклонена годище . а х. .“ U arkivu rimskoga sbora de propaganda fide.

Ovaj ljetopis velezaslužnoga srbskoga prabiskupa Andrije Zmajevića, što se uz ostale književne dragocjenosti u propagandinom arkivu (a ne u knjižnici) čuva, jest pisan u dva stupca u slovjenskom i latinskom jeziku i to na čitavom arku u dvih velikih i podobro debelih knjigah. Oblik i razredba jest prema tretjoj knjizi istoga ljetopisa opisanoj u ovogodišnjem „Katol listu“ br. 1. tako, da neima nikakove dvojbe, da ove dvie rimske knjige s onom, koja se čuva u mletačkoj sjemeništnoj knjižnici, sačinjavaju podpuni i savršeni ljetopis našega Andrije, dopirajući od stvorenja svieta sve do god. 1676. t. j. do Inocenta XI. Sada možemo točnije promotriti i razdjeljenje čitavoga ljetopisa, i sastav, koga je sliedio naš Andrija. Prva knjiga, kojoj ima 89 listovah ili 178 stranah, počimlje sa stvorenjem svieta, te sadržava sav stari zavjet; posljednji razdjel nosi napis: „год. 4011. Октавиянъ, Виргилию поглавица и слава римскога пѣвания. Ирудь (4036). Марïя дѣвица.“ Pa hoteći Andrija označiti i zabilježiti očekivanje Spasitelja u poganstvu kako se nahodi u proricanjih sybillskih, i ova navadja u latinskih stihovih s našim prievodom. Počimlje:

„У руке неправедне невѣрника за тимъ
доити ħе,
Дати ħе Богу заушнице поганимъ руками,
И юстма гноуснимъ плювати ħе слине
отровне. . .“

Druga knjiga imade lisovah 224=448 stranah. Počimlje s narodjenjem Isukrsta („Исукрьсть божи сïнъ“), a zaključuje s god. 700. Svaki viek ima svoj napis, tako n. p. na čelu prvoga vieka novoga zavjeta čita se: „лѣтописа црьк. дрьжаве закона милости, или новога, и негова а. (I) вѣка врѣмена редъ.“ Isto dakako i u latinskom jeziku. Što sadržaje tretja i posljednja knjiga, štovanomu štiocu dobro je poznato.

Svaki viek razdieljen je opet po godinah; a ovim kratkim razdjelom na čelo metnuta je ili koja glavna sgoda one godine, ili, a to obično, koja glavna historička osoba. Taj sastav sliedi Andrija po cielom ljetopisu; tako n. p. u starom zavjetu čita se: „год. 2199. Якобь човѣкъ правь. — год. 3309. Езекия. — год. 3722. Александро itd. U novom zavjetu: год. 81. св. Клето папа. — год. 192. св. Маринъ и Лео братя Далматини Рабляни. — год. 294. св. Квиринъ бискупъ Шисïе, коïи градъ сада се Сисекь зове. — год. 495. Остривои или Островло гоеь поганинь. itd. Uz glavnu osobu nanizà Andrija sve znamenitije sgode one godine. Kô što se odavle vidi, Andrija se nije strogo držao Baronia i ostalih synchronističnih povjestnikah u svom ljetopisu glede oblika i poredka; a s druge strane nije ni sliepo držao se strogih chronistah, prem u njegovu ljetopisu nemože biti ni spomena o pragmatizmu historičnom, komu neima ni traga u starijih ljetopisacah. Historički pragmatizam u synchronističnoj povjetnici jest čedo nove dobe.

Toliko o razporedu i obliku Zmajevićeva ljetopisa. Šta se pravopisa tiče: pismena, kojimi se Andrija služi, ja nebi s knezom Pučićem bosanska nazvao, već u obće tako nazvana cirilska

koja se nalaze u svih rukopisih XVII. i XVIII. vieka. U kursivnih slavenskih rukopisih ove dobe, pače u njekih iz XVI. vieka, kô što imadoh med ostalimi priliku upoznati se u vatikanskoj knjižnici, čitaju se jednaka pismena kako u našem ljetopisu; ona poslie mah preoteše u Bosni, pa samo u tom smislu mogla bi se prozvati bosanska. Imenito i Andrija upotrebljava ꙍ za Б, prvo nije ino, nego posljednje pisme ali prevratjeno: isto □ za В, ꞁ mjesto Н, jotovano o (=ю) za *jo* i za *ju*; bosanskomu *đ* (ꙉ), kano glavnoj characteristici bosanske azbuke u ljetopisu neima ni traga: Zmajević se služi takodje jerom (ъ) i jerkom (ь), ali dàkako tako pomiešano kô što svi slovenski pisci potonjih vjekovah, od kada se izgubila prava vriednost i znamenovanje ovih dvajuh poluglasovah. U rukopisih od IX—XII. vieka nalaze se u redu i to više u cirilskih, nego li u glagoljskih. — U tom si je Andrija vrlo dosliedan, da u instrumentalu iza м stavlja vazda ь, ali samo kod samostavnikah. Za dvoglasac *ie* služi se Andrija jaćom (ѣ); a zašto, sám navadja u predgovoru „щіоцу", koj se u tretjoj knjizi nalazi samo u latinskom jeziku; ovo bo pisme, koje se razno izgovora (e, ie, i) „свака словинь-ска дръжава своімъ начиномь изговарати ће." Isto tako imalo je biti rogato e (ě) u našoj latinici sve svakomu. — Andrija, kô što je poznato, upotrebljava u čitavom rukopisu dva naglaska („надметнице=accentus"), naime kratki i dugi.

Toliko o pravopisu. Koju svrhu imadè Andrija, da sastavi taj obširan ljetopis, sam očituje u predgovoru na slovinski narod, koga, jer zaslužuje, priobćujem ovdje od rieči do rieči, i to cirilicom, nadajući se od domoljubja štiocah Katol. lista, da im ova azbuka, koja sakriva najdragocjenije blago slovjenskoga naroda, neće biti terra incognita; tà sramota bi bila za svakoga našinca, koj se uvrstjuje med naobražene, a nezna ovu azbuku čitati. *)

„Andrije Zmajevića po milosti božjoj i svetoga pristolja apostolskoga arhibiskupa Barskoga, Serbie Načelnika svomu Slovinskom Narodu bracke ljubavi svetovanje."

„U svetoga grada Rima častnoj Učiteljnici od Rasplodenja Vjere (u Jesukrstu poljubljeni naš narode) buduć mi za mladosti narovska, crkovna i božanstvena učenja slabostju našom primili u takom mjestu bili odhranjeni za pomoć naših slovinskih straná: iz njega milostivo odpravljeni od svete Skupštine vrh rasplodenja svete vjere odredjene, od godišta 1655. (ҁахне) do sada za ispuniti djelo službe naše gdje mogosmo svom snagom trudismo, koja naša služba neka tebi narode naš bude korisna i nakon nas, nju vršeći, a vrieme grabeći, sastavismo ove knjige Ljetopisa crkovnoga od početka svieta do naših vremená, koje kako jednu slavnu, svetu, i kreposnu državu cvećem i potem razlicim nasadjenu slovinskim slovima i jezikom pisanu, tebi slovinski narode otvorismo. Staroga zakona proročanstva pismom, slavnim naukom našega Spasitelja i njegovih svetih Apostolá: prolitjem pravedne krvi Mučeniká: izvrsnim naučenjem svetih Ispovjedniká i sborá: čudesima zamjernim božjih Svetacá: vidjenim vladanjem svetomu Petru i njegovim nastavnikom od Jesukrsta odredjenim, kojim se naša pravoslavna vjera utemelji i rasplodi, pokažujući nje istinu od vieka do vieka od godišta do godišta proćerasmo, i odbismo koliko bolje mogosmo bezvjerce, raskidnike, poluvjerce i ostale nemani, nauku istinomu, i pravoslavnomu, i jedinstvu krstjanskomu protivne. Ove trude, (koje sudu sv. crkve podlagamo) tebi slovinski narode, u skutu iste svete crkve prvorodjeni, predajemo: moleći jednoga po jednoga od bratje naše kniževne, da bi po ovoj duhovnoj državi putovali, i na put nje druge stavljali, neka poznadu jedinoga Boga, jedinu vjeru, pravednost sv. crkve rimske i nje jedinu glavu, kojoj preporučujući Jesukrst svoje jagniće i ovčice mjestò sebe na zemlji svoga stada svega pastirom, sudcem i naučiteljem odredi. Eda s pomoćju onoga, koji rastrkane skuplja, kako naš slovinski narod pružio se od mora do mora od rieke do konca sjevernih straná zemlje: tako da i u jedinstvu vjere pruži se. Da gdje druge zemlje prekrivaju tamnosti nevjere i poluvjerstva, a magla ludosti puke, u tebi svemu naš narode isteče milostju svojom Gospodin, i slava njegova u jedinstvu vjere pravoslavne, i posluhu svetoga Petrova pristolja, vidjeti se bude Radi toga kako sv. Leon Papa pišući Marcijanu cesaru podaje svjet Aleksandrinskoj crkvi za očistiti svaku nevjeru, i poluvjerstvo, tako i mi spasenja željni naše radi koristi i napredka duhovnoga, koje ovu našu Ljetopisa crkvenoga državu otvorismo; saviše molimo, da razmisle i stave pred oči u ovomu našemu pismu one vriedne i svete Naučitelje, koji u njoj nahode se i koji božanstvenim naukom, ćudesma i svetinjom života njegda navlastito sv. vjeru pripoviedaše, utemeljiše i rasplodiše, da poznadu jesu li u onoj pravici iste sv. vjere od njih naviestene i učene, ali ne. Tere naukom njih starih budu izpraviti stvari, u koje zahode: da budu njima kriva uprava i ostra u pute ravne, tere tim načinom vidjet budu spasenje božjo. I ako Jordan biskup

*) Tako bi sbilja valjalo da bude, al jerbo ipak velikom stranom nije, priobćujemo taj predgovor, nepromienjeno kako ga je Zmajević napisao, latinicom. *Ured.*

Gotá ispisa kako kraljevi i vremena nastaše i ostavi te svoje vriedne knjige u njih, mudro svjetujuć svakoga, koji bude ih štjeti, da razmisli zloću i nevolje ovoga svieta, u kojih se on bez pristanja vrti, i zahodi: da bi njegova nepokoja razmisljanjem nanj mrzio i steć nastojo prava dobra, koja ni zahode ni zaći mogu. Tako i mi nasljedujući istoga našega Slovinjanina ispisasmo ove knjige, da biste vi bratjo naša Slovinjani i ostali, koji budu jih šteti stavili na pamet, kako tugami nevoljami nepristanim mukami i nepokojem život umrli skončaje se: eda biste nastojali steći oni, u komu muke, tuge i nevolje nije, njegova vječnoga pokoja, mira i slave konca ni svrhe."

Evo jošte nješto iz drugoga predgovora „Štijocu."

„Neka bi pisanja našega način svakomu od naroda slovinskoga štijućemu nesamo, dali jošte tudjinom poznan bio, potrebno je milostivi stijoče! da slaviš na pamet, kako mi pomnjivo nastojasmo slovom ѣ svakom slovinskom narodu domaći izgovaranja način podati. Pokle bo Servije, Moskovije i ostalih sjevernih *) državá slovinskoga jezika narodi, isto slovo ѣ mjesto *e* držo: a mi gornje Dalmacije *ie* govorimo **) ako bi od dolnje Dalmacije naroda, dižuć *e* samo *i* bude se glasiti sve rieči, koje tako slovo imati budu, svaka slovinska država svojim načinom izgovarati će, kako reći: „vѣra u vѣke vrѣdna:". Srblji i ostali sjeverni: „véra u véke vredna" reći će; iztočne Dalmacije narodi: „vjera u vieke vriedna," i tako zapadne po svom načinu itd."

Iz onoga krasnoga predgovora bjelodano se vidi, da ga jedina ljubav prama svom narodu nukala krom inih i to breme naprtiti si, da napiše ovaj ljetopis. Ova ljubav bila je krstjanska, bila je prava ljubav, koja je željela i nastojala: „eda s pomoćju onoga, koji rastrkane sakuplja, kako naš slovinski narod pružio se od mora do mora, od rieke do konca sjevernih straná zemlje: tako da i u jedinstvu vjere pruži se; da gdje druge zemlje prekrivaju tamnosti nevjere i poluvjerstva a magla ludosti puke, u tebi svemu naš narode! isteče milostju svojom gospodin i slava njegova u jedinstvu vjere pravoslavne i posluhu sv. Petrova pristolja, vidjeti se bude". Ovu svrhu posvjedočio je Andrija ne samo pismom, nego i činom, svojim životom i biskupovanjem. Uvjeren bo, da se ova visoka misao, i za naš narod od prevelike važnosti u svakom obziru, samo ljubavju kršćanskom postići dade, nastojaše predobiti inovjernu bratju nagovaranjem i liepim postupanjem; s toga bio je o nje ljubljen kô što od svojih. On je vazda imao pred očima ukor, kojim Spasitelj obiedì uzpaljene učenike proti drugčije mislećim Samaritanom zahtjevajuće: „Gospodine! hoćeš li, da vatra plane iz neba i da ih popali," — kojim, velju, Spasitelj obiedì nesmotreno revne učenike rekući: „Neznate, koga ste duha; sin čovječji nije došao za upropastiti duše, nego za spasiti." — Krom toga htjedè slovinskomu narodu predočiti velike muževe sviuh vjekovah, da ih uzmogne sliediti, i za njimi se povadjati.

*) „Moskovije i ostalih sjevernih" jest drugom rukom prekrižano, i vjerovatno od Pastrića) na rubu izpravljeno: „i njekih drugih . "

**) Na rubu drugom rukom: „Ruteni najposlie i Moskovci mjesto *i* izgovaraju.

(Svršetak drugi put.)

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Da Slaveni u obće a naposo Jugoslaveni prije Cyrilla i Methoda neimadoše osebne azbuke za pisanje knjigah, to zasvjedočuje car Mihailo u panonskoj legendi i monah Hrabr toli jasno i izvjestno, da bi suvišno bilo to i riečcom samo jošte dokazivati. [1]) Oba ova svjedočanstva proizhode od ubavieščenih muževah, tiču se stvari njim potanko poznate, a slažu se sa sgodami svekolike povjestnice. Tim se neporiče, da su Slaveni poznali rune (runsko pismo), što ih brojeći, vračajući ili bilježeći koješta sbilja rabiše, kao što to jurve bì rečeno: no rune nebjeśe pismo za knjige. [2])

Da sv. Cyrill nije tudju već gotovu azbuku upotriebio, pa ju za Slavene samo udesio, kao što Ulfila ili Kopćanin sa svojimi azbukami učiniše, nego da je navlaš i kako kaže njegov životopisac, od Boga nadahnut, poput prvih iznašastnikah pisma, za Slavene posve novu t. j. iz novih likovah sastojeću azbuku „stvorio," što će reći izumio, to se u svih amo spadajućih starih svjedočbah i, ako ne izrikom, a to bitno (implicite) tvrdi. Al ima i takovih svjedočbah, koje to izrikom poviedaju. Medju ovimi

[1]) „Otvěštavь že filosofь: . . . Sь radostiju idu tamo, ašto imajutь bukvy vь jezykь svoj Glagola že car kь njemu: Dědь moj (Mihail 820—829) i otьcь moj (Theophil 829—842) i ini mnozi, iskavše togo, něsutь obrěli: to kako azь mogu to obrěsti?" Žit. Konst. XIV.

[2]) „Prěžde ubo Slověne neiměchą knigь (literas), ną črьtami i rězami čьtěchą i gataachą." Chrabr.

najvažnija je ona u slovu na slavu Konštantinu i Methodu (kod Bodjanskoga), koja ovako glasi: „ne na tužemь osnovanii svoje dělo polagajušta, nъ iznova pismena vъobražьša, i sъvьršista vъ jazykъ novъ“ (ne na tudjem osnovanju svoje djelo polagajući, no iznova pismena izumivši, svršiše ga u novom jeziku). To je posve jasno, izvjestno i odlučno. Do ovoga ide odmah svjedočanstvo bezimenoga Korušca: „noviter inventis Sclavinis literis.“ Za njim pape Ivana VIII. (880.) „literas sclaviniscas a Constantino philosopho repertas... jure laudamus.“ [3]) Pa to sve nekažu udaljeni ili kasniji pisci, već bližnji, dobro ubavieštem suvremenici, stranom očevidci!

Ako je dakle Cyrill azbuku s novimi oblici, dakle glagoljsku, izumio, to onda sliedi o sebi, da izumnik druge, sada tako zvane kirilske, a bolje grčko-slavenske ili grčko-ruske azbuke s pretežno grčkimi oblici nitko drugi nemože biti van Klement biskup velički. Doista samo su dvie slavenske azbuke, a i povjestnica, slažuć se s tim, spominje samo dva iznašastnika slavenskih azbukah: Konštantina i Klementa. Ako je dakle Konštantin, kako je dokazano i dokazat se može, posve novu glagoljsku azbuku izumio, to onda pripada druga mješovita Klementu. (Na Jeronima ili Aethika ozbiljno niti se pomisliti nemože.)

Poslie tih opazkah navodi Šafařík redomice ostale dokaze i razloge kako ide:

Rimski biskupi zabaciše i osudiše Cyrillovo pismo radi njegove novosti. Oni ga kude kao barbarsko i pogansko te za svete stvari nepristojno pismo, zašto je Hrabr kasnije tu okrivu okrenuo, očitovav grčko pismo radi svoga podrietla za poganako. Njim se na žao dalo, što se tvrdilo, da je slavensko pismo postalo božjim nadahnutjem. Na hebrejske, grčke i latinske pismene znake nebi bili jamačno napadali. [4]) Ta jošte prije Cyrilla (a više jošte poslie njega) pisalo se slavenski s grčkimi i latinskimi pismeni u Peloponezu, u Hrvatskoj, u Istri, a valjda i drugdje, gdje se Slaveni pokrstiše. Tomu nije nitko prigovarao.

Proti ovim napadajem latinskih biskupah nebrani se Konštantin tvrdeć, čemu bi se bio odmah dosjetit morao, i čim bi protivnike s mjesta porazio bio, da največom stranom grčkim pismom piše liturgičke i svete knjige za Slavene. Tako iz napadanja kao i obrane vidi se, da ova azbuka nebje grčka, već nova. Sakrita srodnost pojedinih likovah ove azbuke s drugimi starimi azbukami ovdje se neima u obzir uzeti.

O biskupu Klementu kaže se, da je drugu, inake biljege sadržavajuću azbuku za Slavene umno sastavio, i to zato, da se većom razgovetnostju čitati i pisati može. [5]) To sasvim odgovara sada tako zvanoj kirilici. Glagoljsko pismo težko se čita i piše, i to tako bugarsko-glagoljsko kao i hrvatsko-glagoljsko, ono radi oblosti i splivanja, a ovo sbog ukočenosti i jednoličnosti pismenah. To pismo čovjeku dosta muke zadaje. To znade samo onaj sasvim prosuditi i uvažiti, koj se je sám glagoljicom dulje vremena bavio. Odtud poliežu tolike pogreške i mane u starih rukopisih; a iste pogreške prelaze i u kirilske prepise iz glagoljskih rukopisah.

Izumilac glagoljice bijaše vješt pismu orientalista. On je povadio iz phöničke i hebrejsko-samaritanske azbuke pismena Aleph za glagoljski Az, He za glag. Jest, Jod za Je, Tsade za Ci, Koph za Kako i Šin za Ša. (Jerbo tiskarna neima glagoljskih pismenah, nemožemo po želji predstaviti u svom liku ova pismena, već se moramo zadovoljiti golim navedenjem ovih azbučnih imenah. *Ur.*) Možebit i više drugih: po imenu čini se, da je pisme Buki istovetno s phöničkim (cyličkoga ogranka), staro-hebrejskim, aramejskim i palmiranskim, samo je glagoljsko obraćeno pa odozgor pomnoženo jednom crtom. Moguće da je njeke like prenio s promienjenom valjanosti, kao što valjda Tvrdo iz äthiopskoga. Astle kaže, da je glagoljsko pisme Naš uzeto iz staro-galske azbuke. Mnogo zavojakah i karičicah u glagoljici možebit je ponačinjen iz äthiopske azbuke nakit, kojim se podrietlo više pismenah sakriva, n. p. pismena Dobro, Ljudi, Vidil, kad se uzporede s grčkimi Δ, Λ, i latinskim U. Takov pako pismu vješt orientalista, za kakova se izumilac glagoljske bukvice sbilja pokazuje, bio je grammatik (filosof) Konštantin, tumačitelj salomonskoga nadpisa, poslanik k Saracenom i Kazarom, pobijalac Židovah itd.

Ima palimpsestah, u kojih je glagoljsko pismo zagašeno ili otrto te s kirilicom nadpisano, no protivno t. j. glagoljsko pismo na kirilskom nigdje nećeš naći. Ovo u suglasju s ostalimi razlozi govori jasno za prednost glagoljskih rukopisah, poimence u Bugarskoj.

---

[3]) Car Mihail piše Rastislavu: „Bogъ . . . viděvъ věru tvoju i podvigъ, sъtvori nynja vъ naša lěta, javlъ bukvy vъ vašъ jezykъ, jegože ne bě isprъva bylo, nъ tъkmo vъ prъvaa lěta, da i vy pričьtete se velikychъ jezycěchъ.“ Žit. Konst. XIV. Žit. Meth. V.

[4]) „Neslavitь se bogъ o semъ. Ašte bo by jemu sice godě bylo, to neby-li moglъ sъtvoriti, da byše i si isprъva pismeny pišušte besědi svoje slavili boga? nъ tri jezyky jestъ tъkmo izbralъ, evrejskyj, grъčьskyj i latinskyj, imiže dostoitъ slavu bogu vъzdaati.“ Žit. Konst. XV.

[5]) „Excogitavit etiam ingeniose propter majorem perspicuitatem literarum notas diversas ab eis, quas sapiens Cyrillus invenerat.“ Vita S. Clementis ep. Bulg. 14.

Nahodi se nadalje **kirilskih prepisah iz glagoljskih matican**, i to već u najstarije vrieme, a neima glagoljskih prepisah iz kirilskih izvorah, barma ne iz starije dobe. Ovakovi prepisi mogu se po izvjestnih nędvojbenih bilježih prepoznati. Takovi su: umiešani glagoljski redci, rieči i pismena, poraba kirilskih pismenah za brojeve na glagoljsku, vlastovite puko glagoljske rieči i izreke, n. p. križь, otъpělo, setь, chrisma, okrišlъ, otъlěky, lokva, misa, natruti ili natoviti itd. kao i osebne glagoljske tvorke u tvaranju i sklanjanju riečih, n. p. bratrъ, nebesky, zemsky, idъ, idomъ, mjesto idochъ, idochomъ itd. — Istina da i kirilski pridatci u glagoljskih evangjeljih dolaze: ali to su očevidno glose i nadometci manje više kasnijega vremena.

I pojedinosti ovdje mnogo važe te pozornost zaslužuju. Tako medju ostalimi, kako je spomenuto, česta poraba **brojnih pimenah** kod kirilašah na glagoljsku, n. p. Ц mjesto Ѧ već u panonskoj legendi o sv. Cyrillu, И mjesto О, a Л mjesto И u macedonskom Apostolu, Ѵ mjesto Д=100 u starih bosanskih rukopisih Ali protivno, naime glagoljsko Jać za 900 ili On za 70, ili Naš za 50 ili Az za Črv (1000) na kirilsku nenalazi se u glagoljskih rukopisih. — Isto tako imade i pismenih likah, što su iz glagoljice presadjeni u kirilicu.

(Dalje drugi put.)

Svetkovina sv. Alojzija u Rimu.

Štovanim čitateljem, koje je razveselio dopis iz **gornjega Zagorja** u predposliednjem broju ovoga lista, opisujuć, kako je tuheljska i klanječka školska mladež spomen-dan sv. Alojzija proslavila, mislimo ugoditi, ako ih izviestimo kako se isti dan svetkuje u glavnoj stolici vjere i jedinstva našega, u Rimu.

Što je sv. Filip Nerski za vas Rim, koga tamo staro i mlado radostnim slavjem svetkuje, to je dan posvećen imenu sv. Alojzija napose za rimsku školsku mladež. Zeleno listje, posuto pred vrati, kojimi se ulazi u Collegium Romanum, pada prolazećim u oči, te ih vodi kroz visoke stube i dugačke tamne hodnike gori do najvišega sprata, do prostrane svodom nadzidane dvorane, kojoj na ulazu i po stienah vise crvene zlatom orubljene šarenice (tapeti). Više slikah u dvorani predstavlja više sgodah iz izglednoga života svetoga mladića, n. p. kako je položio zavjet čistoće bivši istom devet godinah; kako se je odrekao zemaljskoj kruni; kako je primio prvu presv. pričest iz ruke kardinala Borromeja; kako je ponizno opravljao proste poslove; kako je nepazeć na trud i pogibelj dvorio bolestnike itd. Iz ove dvorane ulazi se preko jedno dva stupnja u dvie sobice, u kojih je njekoč sveti mladić stanovao i učio se, i koje su sada u bogato urešenu kapelu pretvorene: no čuvaju se jošte stara vrata, strop (tavan) i lies, u kom svetac najprije ležaše, vidi se i ono propelo, pred kojim on često i dugo moljaše, i dvie poslanice, koje pisà bratu svomu i svomu učitelju; više toga jošte hrani se u zatvorenom ormaru u stieni i u moćnicah (reliquiarih) po oltarih. — Pošto je sveti ovaj mladić za svetca proglašen bio, izvadiše mu truplo iz drvena liese i položiše ga u crkvu sv. Ignaca, što se s kućom tiče, gdje i sada u desnom krilu poprječne korablje pod oltarskom ploćom leži u sanduku iz kamena, što izgleda kao malahit, a dobavljen je i Čine. Stotine sviećah po svjetionjacih i po stienah razsvjetljuju liepo kapelu. Na liesu s desna i lieva sjedi po jedan angjeo iz biela kararskoga mramora; jedan drži u ruci srebrni struk ljerovah i cilicium, a uz noge leži mu zlatni vienac, a drugi nosi zlatni vienac spleten od ružicah, a kod noguh mu zemaljska krugla. Nad oltarom izvajana je u kamenu slika svetčeva, kako ga angjeli na oblaku nose u nebo.

Ovdje počivaju zemaljski ostanci onoga angjela u čovječanskoj pùti, i ovamo dolazi na obhodnu i pjevajuć predvodjen propelom svaki pojedini razred gimnazije, mudroslovja i bogoslovja na imendan svetčev t. j. dne 21. lipnja; u svakom razredu nosi jedan mladić kao zastupnik ostalih veliku kitu cvietja, uz koju je privezana namjenica s napisom na primjer ovako: „Aloysio Gonzagae Patrono coelesti alumni Classis. . . sodales mariani — i položi ju na grob sv. Alojzija. Drugi mladić nosi pobožne žudnje svojih sučenikah, a to je kakova želja, prošnja na zavjetnika, ili što komu na srdcu leži, i što je svaki pismeno poput zapečaćena lista sobom donio, te i sve to metne se na grob medju ona dva angjela. Djevojke izvezu slikah ili sličnih crkvenih stvarih i prikažu ih iz pobožnosti svetomu mladiću. U osam satih počme sv. misa, koju služi koj biskup, a pod njom se svakolika školska mladež pričešća. Pod osminom položi se jošte mnogi listić i mnogi dar na grob od izvanjskih mladićah i djevojakah. — Poslie svetkovine spale se svi listovi u dvorištu, a ostali pokloni dadu se misionarom, da njimi nadare novoobraćene kršćane. — Takov je stan, grob i tako se slavi svetac sv. Alojzija u Rimu, gdje i roditelji u ve-

likom broju dolaze u crkvu, radujući se u srdcu, što im djeca toli pobožnim i miloćudnim načinom izkažuju ljubav i štovanje zavjetniku svoje čistoće i nevinosti.

Ljetos je prije podne na 21. lipnja devet kardinalah na oltaru sv. mladića služilo sv. misu, a medju njimi i kardinal Feretti, koj je po službi božjoj u jednu dvoranu samostana dozvat dao generala, poglavare i tajnike reda, očitovav im, da im po nalogu sv. otca ima predati znak blagohotnosti njegova otčinskoga srdca. Timi riečmi predade kardinal generalu reda dragocjen kovčežić, a u njem rukom sv. Alojzija Gonzage pisani svežanj. Ovaj rukopis, komu ima do 300 stranah, sadržaje latinsku razpravu de Sacramento Poenitentiae, koju je sv. Alojzijo vlastoručno napisao, kako ju je glasoviti bogoslovac P. Vasquez ustmeno predavao. Na ovelikih okrajcih ima mnogo bilježkah od ruke istoga svetca. Pismo je sitno, čisto, čitljivo, pravilno, malo stješnjeno, bez izpravakah. Na početku svakoga lista nahodi se križ, kao što je sv. Alojzijo sve, štogod je pisao, običavao bilježiti znamenjem križa Njekoliko ovih križićah izrezano je, pa se na koricah o tom čita: da su ti križići s dozvolom izrezani, te se kao drage moći čuvaju. — Ovaj rukopis prošao je poslie smrti sv. Alojzija kroz više rukah, dok napokon dodjo u vlastničtvo obitelji Mastajske, kojoj pripada i sv. otac; on ga je darovao sada kao milu uspomenu redu, u kom je živio sveti pokojnik.

Po proštijenju Psalma.

Zemlja se trese: a po zraku šeta
Munja po sviem krajevima svieta;
To su Božji glasi: on svietu sudi:
„Moj narode sliši, slišaj Izrajele!
Ti hrame meni sagradjuješ biele,
I te se svete zlatom sjaju sgrade,
U njih oganj gori i tamjani kade. —
Ali što će meni vaši svodni hrami,
Zemljani prah taj, i studeni kami? —
Ja stvorih nebo, i stvorio vode,
I nebesne rukom okružio svode; —
Ja rekoh tajna, i čimh čudesa,
Vječitost spravih s vječnostju nebesa', —
Što će meni zlato? U dubine skrišne
Ja salio zlato kano vode kišne,
Ono kipi tamo spilah u utrobi,
I tavnoj u toj peče se tjeskobi; —
A vaše zlato i srebrne riese
Tek kale plami ognjeni i miese.
Našto ti kâdi tamjanova dima?
Preda mnom zemlja u svim krajevima
Miono kadi izpod rosnih trava'
Ugodnim dahom cvietja mirisava.
Našto li oganj? Zar nevidiš puče!
Nad glavom tvojom ja zažegoh luče, —
Dali nebitam zviezdah kres ozgara
Kô iskre u mrak sa ognjištna žara?
Tvoj oskudan dar je. — Ali ima blazih
Darovah, nuždnih Bogu Tvôm i drazih;
S tiem' mi se javi, prijani će biti
I ini svi dari i tvoji zavîti:
Meni valja srdce čistije od zlata, —
Meni nuždan bratac svog ljubeći brata,
I volja krepka, odvažna u trudu —
Nuždna mi tvoja pravica na sudu!

S' ruskog po Homjakovu
Prof. Fr. Gr. M-ć. Ljubomir

Viestnik.

Iz Zagreba. S porazumljenjem duhovne i svjetovne vlasti odlučeno je, da se ne samo u ovom glavnom gradu, nego i po svih kako varmedjskih gradovih tako i onih mjestih, u kojih se kotarski uredi nalaze, odmah poslie sretnoga porodjaja nj. veličanstva carice obdržava zahvalna služba božja, kojoj će sve javne vlasti pribivati.

— Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš krenut će budućega tjedna u Beč, gdje će se njeko vrieme baviti. Za odlazak opredieljen je utorak, a pratit će nj. uzoritost prečastni gosp. Franjo Gašparić, dvorski kapelan sv. otca i nj. uzoritosti tajnik.

— Tko je u najnovije vrieme bio u ovdješnjoj franciškanskoj crkvi, palo mu je sigurno u oči i dopalo se liepo i ukusno obnovljeno svetište u istoj crkvi. Veliki oltar, oltarna slika, mali oltarić u svetištu, kredencija, ograda i slike križnoga puta, — sve je to sada milovidno, sve popravljeno i obnovljeno. K znatnim troškom u tu obnovu uloženim prispješe uzoriti gospodin kardinal naš sa 100 for. sr., zaostavština pokojnoga kanonika Clemensa s 300 for. sr., prečastni kanonici sa svojimi a njeki znatnimi darovi, pa je i medju ovdješnjimi gradjani u tu svrhu sakupljeno do 100 for. sr.

Od strane glavarstva i članovah samostana, komu crkva pripada, očituje se ovim javna zahvalnost svim veledušnim i blagim darovnikom s obećanjem, da će se bratja redovnici često u svojih molitvah spominjati svojih dobročiniteljah, proseći Boga, da jim on mnogovrstno nagradi sve, što su na diku i ures doma njegova doprinieli.

— Gospodin *Nikola Šiloboď*, župnik u Kuzmincu, poklonio je za gradjenje tamošnje školske kuće 200 for. sr., za koj dąmorodni na napredak pučke prosvjete smjerajući dar izrazilo mu je predsjedničtvo c. k. hrvatsko-slavonskoga namjestničtva po novinah javnu zahvalu.

— Budući četvrtak na 5. kolovoza primat će se pitomci u ovdješnje sjemenište duhovne mladeži, u to u sve bogoslovne i dva višja gimnazijalna razreda. Prijamni izpit držat će se u sjemeništnoj sgradi i stanu prečastnoga ravnateljstva prije podne istoga dana.

— Zagrebačka nadbiskupska pisarna oglašuje natječaj za popunit njekoliko pitomskih mjestah u požežkom i zagrebačkom sirotištu, što će se svršetkom tekuće školske godine izprazniti. Tko koje od ovih mjestah zadobiti želi, valja mu molbenicu, dokaznicami o dobi i podpunom tjelesnom zdravlju, te školskimi svjedočbami obloženu, predati u nadbiskupskoj pisarni najdulje do 20. kolovoza t. g., budući se na kasnije prispjevše molbenice nikakov više obzir uzeti neće. Za obće ravnanje neka kod toga služi, da će se u zagrebačko sirotište primati samo takovi djaci, koji su ili već prestupili u koj razred višje gimnazije, ili će buduće školske godine u nju stapiti; u požežko pako sirotište mogu biti primiti samo učenici za treći i četvrti gimnazijalni razred, te će samo onda, ako takovih učenikah dosta nebude, primit se mladići i iz nižjih gimnazijalnih razredah u iste zavode. Osobiti obzir uzet će se na one, koji se žele posvetiti duhovničkom zvanju.

— Župni upravitelj i župljani sv. Barbare nad Križovljanom poslali su za afrikansku misiju prigodom posljednjega jubileja sabrana 4 for. sr.

— Piše nam se iz vojne krajine dne 24. srpnja: Čujemo iz Beča ugodnu viest, koja i potrebam vremena odgovara, i srdca svećenstva napunit će zahvalnostju prema visokoj vladi, te će biti ponuka duhovnim pastirom, da tim revniji budu u svom visokom zvanju, — da se naime kod vrhovnog vojnog zapovjedničtva radi o tom, da se svećenstvu u vojnoj krajini povisi plaća. Polag čuvene te viesti imali bi župnici, kojim se je dosad plaćalo 300 for. sr., dobivati 500 for.; imajućim dosad 500 for., povisila bi se plaća na 600 for. sr.; a iznimce štopski župnici dobivali bi 800 for. sr. — Kapelani, izim svoje uredne plaće, kod glavnih školah u ime katekizacije dobili bi 100 for. sr., a kod nižjih učionah 50 for. Nadalje da bi se i uredne plaće duhovnim pomoćnikom dalo 300—400 for. sr., kao što je, vele, po drugih krunovinah. Samo da se to Božjom pomoćju izpuni, svećenstvo bit će zahvalno Bogu i svomu poglavarstvu. Mnogi i premnogi duhovnik to dugo već čeka i težko za tim uzdiše! Šta će? nužda mu je, sila ga tjera, živit mora, a kako živi? U ovo skupo vrieme se svojom ubožnom plaćicom živi doista mnogi tako kukavno i biedno, da je Bogu plakati, a sramota bi bilo potanje opisivati. —

— Javljaju nam prijatelji s više strana banovačke krajine, da onud već od više danah jatomice prolazi bosanska raja, bježeći sa svojom stokom izpred bjesnećih Turakah. Kao što je žalostan prizor oku ova gola i bosa, gladom i nevoljami, od kojih sviet većih nije vidio, iztrošena i izprebijana sirotinja, tako jošte veći užas hvata čovjeka slušajućeg, šta ovi bjegunci pripoviedaju o sadanjem stanju onih bosanskih predjelah, u kojih se u posljednje vrieme Turci i kršćani krvoločno medju sobom biju i mrcvare, a jedni drugim imovinu pliene, pale i haraju. Dne 21. t. m. tukli su se opet žestoko više urah tik do medje austrijanske kod Kostajnice, usljed čega je opet više tisućah raje prebjeglo na našu stranu. Jedan očevidac opisuje u „Nar. Novinah" tu bitku i njene za raju tužne posljedice. Dva dana kasnije došao je u Kostajnicu naš banjalučki kajmakan i austrijanski konsul s više turskih častnikah na dogovor s petrinjskim generalom i pukovnikom 2. banske pukovnije. Bog dao, te se svojski obostrane vlasti zauzele, da se bar tomu okrutnom prolievanju krvi učini konac. Turske ćudi lje nepromieni nitko; Turčin će do vieka kaurina držati za — psa. Želit bi jošte bilo, da njeki novinari, koji se ljute i žeste na Crnogorce, što ovi po njihovoj volji neće da se skuče pod turski jaram, vide ovo ubogo prebjegnuvše ljudstvo i njegove težke jade, te se na žive oči osvjedoče, kako se tamo prieko gospodari i postupa s kršćani. Jamačno nebismo onda više čitat morali nedostojnih expectoraciah, kao onomad u 147. br. „Oester. Volksfreunda," gdje se o Crnogorcih kaže: „Es wäre am besten, die *Bestien* auf den Schwarzen Bergen durch Hunger zahm zu machen." — Sasvim osudjujemo okrutno postupanje Crnogoracah u zadnjoj bitki, al i ovo nemože da opravda onakove rieči, koje su samo iz sliepe strasti poteći mogle, i kojim se tim više čudimo, a i žalimo ih, što ih čitasmo u listu inače vriednom i umjerenom.

— Čitamo u „Glasniku Dalmatinskom," da je u Zadru iz tiskarnice braće Battarah izišlo ovih danah treće izdanje „*Korabljice Sv. Pisma*" od Fra. *Andrije Kačića*; ovo je izdanje popravljeno i prvo, koje je novim pravopisom naštampano. Baš sme radi znati, koliko će mjesecih izteći, dok ova „Korabljica" običnim načim knjigarskim putem do nas u Zagreb doplovi!

— U Pragu je prije malo danah izdao F. J. *Jesbera* spis (valjda českim jezikom), u kom, kako naslov kaže, izpravlja i kritički dokazuje, da Cyrill i Method, sveti Apoštoli slavenskih narodah, nisu nikad pisali glagoljski, nego kirilski t. j. pismeni po načinu azbuke grčke sastavljenimi i dopunjenimi. Priključena je tomu spisu razprava o Slavenih u Napuljskoj kraljevini obno_

vljena pismom kirilskim. Ciena je knjigi 48 kr. sr. Kada nam stigne, vidit ćemo, tko s više pretežnijih i važnijih razlogah brani svoje mnienje, Šafařík ili Jezbera

„Neven“ obznanjuje sljedeći

Poziv.

Iz Rima 5. srpnja 1858. Uz ine književne poslove pripravljam regesta za našu povjestnicu. — Već ih imadem do 2000 uredjenih.

Da taj posao valjano izvedem, treba mi pomoći. Zato molim sl. Ur. ako zna, da tko po onih stranah ima latinskih i hrvatskih listinah, osobito pako do XVI. ili XVII. stoljetja, neka umoli, da mi ih pošlje (neposredno meni ili Ur. Nev.) amo u formi regestah. Od svake neka najprije navede *godinu, dan, mjesto* gdje je pisana, zatim *ime* onoga, od koga polazi, *kratki sadržaj*, ali u tom sadržaju treba da budu sva imena vlastita bila osobah, bila gradovah itd. Samo takova regesta mogu nam prudit. Pisar i svjedoci imaju se takodjer navesti, a na koliko se može iste rieči iz listine. Za primjer ću navesti srbsku (iz Tvrdkovićevih Spom.) u jednu latinsku:

„God. 1399, 25. Avg. *U Dubrovniku — pisà logothet Mileta Popović. Voevoda Radić Senković sliedeć darežljivost Ostoje kralja bosanskoga daruje Dubrovniku „selo u primorju, na ime Lipec s vsemi seli i zaselci.“*
Svjedoci: *Župan Dabišić Ćiković, Stjepko Osroević, Hrebelan Bogoslalić, Župan Božičko Brlić, Knez Budislav Upornićić. Srbs. Spom. br. 86.*

A. 1335, Festo S. Andreæ Ap. Dat. in Višegrad: *Carolus rex Hriae, Croatiae etc. notum reddit „Mikić Bano totius Sclavoniae,“ se consentire in emptionem „possessionis Vinodol“ factam ab Ecclesia Zagrabiensi; se item eidem Ecc. in perpetuum dare „possessiones Peek et Beresdin in Comitatu Zagr. existentes,“ quas Episc. Ladislaus ab Abbate e monasterio Topliczensi in feudum prius tenuit.* —

Ovako po prilici imaju se regesta činiti; svako ime mjestno bit će za našu toli malo poznatu geografiju srednjega vieka. Pa ću biti zadovoljan i s listinami, koje inače s historičkog gledišta nisu od velike ili nikakve važnosti, kao n. p. s kupovnimi listinami, navlaš ako imadu upisano ime koje znamenite obitelji. U Primorju obično svaka listina spominje koga Frankopana ili Zrinja n. p. va vrime Bernardina Frankepana, Miklouša Zrinjiskog itd. Ovakove listine, ako i nebi imale ine važnosti, jesu važne radi chronologije i genealogije ovih dviuh slavnih porodicah, koje naš narod oplakuje i pjeva — a naši učenjaci još dosad neuvažiše. Zato molim, da bi mi se osobito na ove obitelji protežućih se regestah što više priskrbilo. Ja jih imam podobar broj. Mi neimamo toliko novacah, pa ni duševne snage, da bi se mogli tako brzo odvažit na diplomatar; — dobra regesta bi ga mogla nadomjestiti. Boehmer je sa svojimi regesti skoro toliko za njemačku povjestnicu učinio, koliko Pertz sa svojimi Scriptores rer. germ. —

Franjo Rački.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

GG. Josip Parić, u Čučerju, Janko Hadvig, župnik u Kupincu, i Mato Šoštarić, kapelan u Sladojevcih, preminuše. — U Čučerju postà upraviteljem župe Josip Vitković, tamošnji kapelan; na Kupincu Jakov Kolarić, kapelan iz Samobora. Andrija Čižmek kapelan premješten je iz Novigrada u gornju Stubicu.

Dopisnica uredničtva.

Gosp. uredniku „*G D.*“ Zašto „Kat. list“ nedobivaste njeko vrieme evo Vam uzroka. Od prve pole ožujka pa sve do broja 53. od 2. srpnja t. g. nedolasaše nam, neznamo sada kojom saprekom čijom-li krivnjom, Vaš cienjeni list. Misleći tada, da ste Vi sami s koga nam nepoznatoga uzroka zamjenu prekinuli, obustavismo i mi opremanje svoga lista, da nebude nikomu ugnjelica. Milo nam je, što tako nebi. List Vam se pošilja, a s današnjim brojem primit ćete i listove, što su zaostali. — G. *J. B.* na otoku *K.* Knjige su Vam odpravljene. — G. *S. L.* u *T.* Vaš suvišak predan je, kamo ga namieniste.

(Ispravak.) U zadnjem broju na 234. listu u dopisu iz *Nove Gradiške* na drugom stupcu pobrkani su *ne urednikovom* nesmotrenostju od 14. do 34 redku u dva mjesta stihovi, koji poslie 13. redka (Da se s vojne sretno vrati vojko) ovim redom sliedit imaju:

Gdjeno misnik svaki dan se moli,
Da svog slugu Bog čuti izvoli,
Ter da svoju svetu pruši ruku
I pobožnom blagoslovi puku.
Gdje matere svoje čedo mlado
Bogu dragom prikazuju rado;
Gdje drug drugu vjernost zavješčava,
Poboljšanje griešnik obećava,
A svi svagda rieč Božju slušaju,
S njom se slade i život ravnaju,
Da Bog, rekoh, koj tu crkvu novu
(Kad ju jednoć izvede gotovu)
Medju bolje metne i uvrsti
Občuva ju, hrani i učvrsti.
Crkva ova jednoć izvedena
Trim će svetcem biti posvećena:
Prvi oltar Mate Apoštola,
Drugi Vid je, a treći Nikola;
Svima trima na čast i poštenje,
Da nam prose od Boga proštenje.
Kad je crkva u gradjenju bila
Ova se je godina brojila itd.

Ovom listu priložen je predplatni poziv na slavno djelce sv. Franje Saleskoga: Filotea ili Bogomila.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 31. **U ČETVRTAK** **7. KOLOVOZA 1858.** **TEČAJ IX.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Crtice iz domaće crkvene povjestnice.

Od *Dra. Fr. R.* —

V.

Rukopis: „Лѣтописа црьковнога старога и новога закона света и крепостна дрьжава словинско-латинска. Трудомь Андрїе Змаевића, Перащанина, аркибискупа Барскога, кралества Сербие начелника. Своему народу словинскому отворена. Поклонена годище ,ах. ." U arkivu rimskoga sbora de propaganda fide.

(Konac.)

Sada da vidimo na kratko, kojim putem i načinom Andrija Zmajević svoju svrhu i namjeru izvedè. Andrija imaše pred očima ine ljetopise, osobito pako kardinala Baronia, koj će vazda visoko mjesto zauzimati med ljetopisi, i na koga se Andrija često pozivlje, dàkako samo u drugoj, a jamačno i u tretjoj takodje knjizi. Staromu zavjetu za temelj služilo mu sv. pismo; a crtajući svjetsku, imenito egipatsku, persijsku, kaldejsku, grčku i rimsku povjestnicu, obzirao se takodje na dotične domaće ljetopise. Što je takodje znamenito, u starom zavjetu naći ćeš kratki uvod u sv. knjige prigodom, kad se govori o dotičnom sv. piscu.

Ali Andrija nije se zadovoljio s obćim ljetopisom cieloga svieta; on htjedè slovinskomu narodu nacrtati njegovu prošlost; zato gdje god mu se prigoda pružila, upletè i slovjensku povjestnicu. Odmah kod god. 2583. poslje stvorenja svieta govoreći o porazu Kananejacah i kako su osvojili Kananeju Židje, primjetnù: „pridaju Židjeli, da Kananeá, koji od Boga i názadnjega otačbine poginutja utekoše, ostatki otidoše u Slovinsku, Nemačku i bližnje države. . ." Mimogred budi rečeno, da u novije doba njeki talijanski učenjaci drže Etruske za narod semitički, prigodom nastavšeg pogubnog rata med Židijami i Kananejci u Italiju došavši i tuj se naselivši. Ovo mnienje zastupaju osobito Isusovci, te napise etruske nastoje protumačiti iz semitičkih jezikah. Dàkako taj narod ostadè do sada učenomu svietu zagonetan; poznato je, da učeni Müller (Vorerinnerung über die Quellen der etruskischen Alterthumeskunde ili: Die Etrusker. Breslau, 1828.) drži Etruske za Hellene; Micali (Storia degli antichi popoli italiani. Firenze, 1832) za praotce Talijanah; rimski učenjak Orioli za Lide; Bruni, Bochart, Mazzochi, Drumond za Feničane, dakle za Kamitjane; a — da si svaki narod nješto od njih prisvoji — pokojni Kollár, komu je inače više prijala vila pjevačica nego li povjestknja, proglasì ih za Slovjene.

Naš Zmajević htjedè svomu štiocu naznačiti takodje pradomovinu Slovjenah, dočim pod god. 2561. na listu 26. i 27. knj. I. piše: „Slavi ili Slovinjani neizbrojeni (kako Vagriense piše) u ovo takodje vrieme rečenoga sudca israelskoga (Othoniela) za Vandalima izidoše iz Skandinavije sjeverne strane, koja se malim krajem k ostaloj zemlji drži dužinom pružena, (kako pisci njeki govore) tri mjeseca dana hoda, a u širinu malo manje. I od istih Slovinjana (kako Dubravčić=Dubravius pišuć stvari Boemije kaže) Sarmacija pritisnuta budući, u druge države učinjena biše pribivanja, i razplodjeni Vandi ili Vindi, Anti, Veruli ili Eruli, Alani ili Mesadjeti, Hiri, Širi (Sciri), Serbii, Emukleni, Dači, Svedi, Fani ili Fini, Prutheni, Obotriti, Drveljani, Burgundijoni, Gothi, Ostrogothi, Djethi (Geti), Djepidi, Markomani, Kvadi, Avari, Unkreni, Paučini, Bastrani, Rosoleni ili Rusi, Moškoviti, Poljaci, Boemi, Slesii, Slavonii, Bugari, Dalmatini, Istrijani, Rašijani, Bošnjaci, Hrvati, Pomerani, Lusači, Pešigorski, Podoljani, Novozemljani. Ti narodi slovinski, da su i jednoga istoga roda ljudi (kako govori Kolkon-Dila) slovinski jezik svjema općeni pokažuje; premda u njeke države tudjina uvedoše se za njime. Od

njega mnozi pišu, Budući navlastito u svojih knjigah od stvari turskih pri Sansovinu: Nij (govori) na svietu jezika, koji može većma služiti iztočnih i sjevernih strana putniku do slovinskoga. . . Velik dakle slovinski narod zvat se ima, pružen od mora Kaspia do Saksonije, od Adrijatika, koje se njegda slovinsko more zvaše, do Baltika ili ledenoga. Radi slavnih diela srećno opravljenih . . . biše oni Slavini prve a Slavi potom toga t. j. Slavni rođeni. . ." Ovdje govori Andrija na kratko o pogansko-slovjenskoj nabožnosti opazujući, da Slovjeni „klanjahu se jednomu Bogu, koga vladavcem i gospodinom svih stvari držahu . . . . i kako piše u moškovije ljetopisu Jeremija Rus, J a k o b o g t. j. jaki bog zvahu ga. ." Odkle Andrija tumači, što Slovjeni govore: „pomozi jaki Bože."

Iz ove crtice vidimo, na koliko bješe Zmajević uzpaljen za Slovjenstvo, te ga shvataše u toli obširnom razumku, da bi ga današnji zapadni i iztočni nadri-mudraci jamačno za pogibeljna panslavistu, rovara mira i poredka europejskog proglasili itd. Dakako mi sada dobro znamo, da svi oni gore navedeni narodi nespadaju na ogromno pleme slovjensko; već da se njekoji od njih imadu uvrstiti u germansku obitelj, kano: Heruli, Švedi, Gepidi, Goti, Markomani, Kvadi; ini u sarmatsku, kano: Alani, Roksolani; ini u čudsku, kano: Fini itd.: ali njegda se tako mislilo, kô što Zmajević piše; — a da su Gote držali za Slovjene već u XII. i XIII. stoljetju, poznato je iz hrvatskoga ljetopisca, iz popa Dukljanina i Tome Arcidjakona. Kako neizvjestan pojam imahu još za naših danah o narodopisu i Slovjenstvu mnogi povjestnici, svjedok nam je neumorni inače i rodoljubivi Švear. — Isto tako danas svakomu poznato je, da nestoji mnienje o pradomovini Slovjenah olomučkoga biskupa Ivana Dubravskoga (Dubravius † 1553.), koga Andrija sliedi; kao što ni ono o pradomovini Čehah i Poljakah, koje se čita kod Zmajevića pod god. 548. (knj. II, p. 145), da naime ova dva naroda pod vojvodami Čehom i Lehom iz Hrvatske, svoje domovine, podjoše i preseliše se u zemlje, gdje sada obitavaju. Ovo mnienje u naše doba bilo je vrlo omiljelo u Hrvatskoj, te kao što je sámo poetično, nadjè svoj polet i izraz u pjesmi: „Iz Zagorja od prastara Čeha, Leha, Meha grada itd."

Ove i tim sličnih ethnographičnih pogrešakah, koje za naših danah razpršiše ozbiljniji povjestnički i jezikoslovni nauci, nalazi se u izobilju u Zmajevićevom ljetopisu. On, kao što i svi našinci do najnovije dobe, ni neposumnja, da-li Iliri bjehu Slovjeni? zato ova dva pojma, Ilir i Slovjen, jesu mu istovjetna. Mi sada znamo, da Illyrik u raznih dobah obsizaše razne pokrajine, te da u njih bivahu razni narodi, bud i živilo medju njimi koje pleme slovjensko. Na ovom toli nestalnom i slabom temelju sazidà i Zmajević svoj ljetopis; odavle n. p. njemu su Aurelian, Probo, Dioklecijan, Konstantin Kloro, Konstantin Veliki itd. i ostali rimski carevi, koji porodiše se na thračko-ilirskom poluotoku, sami čisti Slovjeni; njemu „Sriem glavna crkva bješe sve slovinske zemlje (totius Illyrici)"; — njemu „god. 600. Slovinjani Avari Istriju budući oplienili u Italiju uljezoše" itd.

Medju to za uvažit Zmajevićev ljetopis, imamo se prestaviti u njegovo doba; smatramo-li ga kroz naše kritikom očišćeno staklo, naći ćemo dakako u njem mnogo, i premnogo pogrešakah. Doisto krivo bi se činilo toli plemenitoj duši, kao što bješe Zmajevića, da mu sav trud u zaboravnost bacimo. Kako se sudilo o tom djelu od njegovih suvremenikah, posvjedočit će nam riešenje rimske cenzure. Zmajević naime htjedè svoj ljetopis tiskati u Propagandi, da se narod slovinski njim okoristi. Toli „Sperellus, episcopus Interamnensis, vices gerens," koli „de Bellis," biskup melphitički i dominikan Paulin Bernardin vlastoručno upisahu svoj „Imprimatur, si videbitur Rmo. Magistro S. Palatii Apostolici." Ovaj, u osobi Monsignora Ferraria, naloži našemu Ivanu Pastriću, da pročita ljetopis, i svoj sud izreče, kako se čita u istom ljetopisu odmah na početku: „Sign. Giovanni Pastritio farà favore di rivedere la presente opera e darne il suo giudicio, se sia degna delle stampe. Il dì 24. Settembre 1694. Fr. Thomas Mr. Ferrari Mag. S. Pal." Nakon četiri dana neumorni i učeni Pastrić dadè sljedeću pismenu riešitbu, koja nadjoh u propagandinom arkivu med Pastrićevimi pismi: „Non satis fuit Illmo. et Rmo. Dno. Archiepiscopo Diocleensi seu Antibarensi, Serviaeque Primati D. Andreae Zmaievicio Perastum patriam suam, suamque Provinciam Dalmatiam factis eximiis, evangelica doctrina, insigni pietate ac prudentia strenuisque laboribus illustrasse, nisi etiam Illyricum totum per amplissima Europae et Asiae spatia diffusum suis hisce Annalibus ecclesiasticis erudisset. Hos ego lectitans atque attente perpendens ex Commissione Rmi. Pris. F. Thomae Mariae Ferrari, Magistri S. Palatii Apost. non sine peculiari animi jucunditate ob materiae nobile argumentum, ob sermonis elegantiam verborumque in Illyrica lingua perspicuitatem ac splendorem, ob rerum copiam ac distinctionem perspicuam, ob religionis ac pietatis insinuationem exclusa omni prorsus contra fidem, bonosque mores nubecula, dignum plane publica luce in romana ad fidei propagationem opus existimo. Romae ex Collegio Urbano de propag. fide a. 1694. 28. Septembris.

Joannes Pastritius (m. p.) Philos. ac SS. Theologiae Doctor, et in eodem Collegio Theologiae polemicae Lector.“ Niže pomenuti Ferrari primjetnù: „Imprimatur.“ Isto na konca I. knjige.

Evo dakle Zmajevićev ljetopis imade sve potrebite povlastice za tisak; a zašto neugledà božje svjetlo? Po mojem sudu uzrok bješe nemila smrt, koja dne 7. (VII. Idus, dakle ne 10.) Rujna 1694. našega velezaslužnoga ljetopisca ugrabì; s toga uprav. u ono doba, kad se u Rimu imalo misliti, da se ljetopis pregleda, kad Ferrari izruči ga Pastriću, a ovaj ga čitaše, Zmajević jurve ležaše u grobu, prem, kako se iz Pastrićeve presude vidi, u Rimu se još nije znalo za njegovu smrt. Poslje smrti Andrijine nije valjda tko imao nastojati, da se djelo tiska, ili se možebit okolnosti promieniše; i tako ostadè do danas. A hoće-li ostati i do vieka? — Ja izrekoh svoj sud o Zmajevićevu ljetopisu: on dàkako nije odstranio sve one pogreške u povjestnici, s kojimi imadosmo se do onomadne boriti; ali njegovo djelo ostaje vazda neumrli spomenik Andrijinu duhu, koj je oživio u njegovom slavnom sinovcu Vinku, za tada mladiću od 24 godinah, kasnje (1701) takodje biskupu barskomu, zatim zadarskomu (1713). On iste godine, kad mu stric preminù, obnarodì u Rimu svoju „Pisničku krunu,“ i otvorì tim svoj književan život. Ako bi se koja duša smilovala Zmajevićevu ljetopisu, te ga rukopisa spasila, po mome sudu imao bi se samo hrvatski text tiskati s njekimi shodnimi primjetbami.

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Ona glagoljska pismena, koja se nahode i u grčko-slavenskom pismu, ta obiema azbukama vlastovita pismena u glagoljici su izvornija, prvobitnija: ona odgovaraju više zakonu, po kom je iznašastnik azbuke oblike pojedinih pismenah prenapravljao i prilagodjivao ih cjelokupnom značaju svoga pisma. Tako je n. p. glagoljsko pisme Črv Ⱍ sigurno starije nego-li Y, a ovo starije od Y, odkud je napokon ч postalo. Tudier vidi se na očigled postupan razvitak, kalligrafički napredak. Samo treba vazda pamtiti, da izvorni oblik u početnih velikih pismenih tražiti valja. Dobrovsky je sasvim nepravedno u glagoljici sve na navlašno izkrivljenje ili nakit odbijao.

K tomu treba razne vrsti tako glagoljskoga kako i cirilskoga pisma točno razlikovati. Najprije, kako bude već rečeno, dvie su vrsti glagoljice, bugarska i hrvatska. Obie se razviše iz pralika, kakov se ukazuje u pražkih glagoljskih ulomcih; obla bugarska pod uplivom grčkoga pisarstva (ima grčkih rukopisah iz IX—X. vieka, kojih se potezi točno slažu s crtami u rukopisih Assemanovom, Grigorovićevom i Klocovom), a uzpravna, ukočena hrvatska prema rimskoj grafici. Istim načinom razvila se uz izvornu, grčko podrietlo jasno pokazujuću cirilicu već jako rano (oko XII. ili XIII. vieka, a u XIV. već postoji) posebna, jednostavnija vrst, kako se čini u Bosni, koju njeki bukvicom zovu, i kojom su u XVI—XVII. vieku bosanski Franciškani više knjigah tiskati dali. Mnogo kasnije glagoljsko i cirilsko povaljeno (cursivno) pismo na jugu i sjeveru neima se ovdje u obzir uzeti. — Uslied toga tvrdi i zaključuje Šafařík: ako je obla bugarska glagoljica u najstarijih rukopisih pisana točno s potezi grčkoga povaljenoga pisma iz IX—X. vieka, tada se njen postanak nemože uvrstiti u kasniju dobu od IX—X. vieka jerbo se je u XI. vieku grčko povaljeno pismo već znatno promienilo bilo.

Po glasu stare jedne i u novijih prepisih zadržane opazke u više rukopisah u Ruskoj, bjehu god. 1047. u Novgorodu Proroci cirilski prepisani iz drugoga rukopisa, o kom se kaže, da je kjurulicom t. j. cirilicom pisan bio. Šafařík se uvjerio, da ova rieč ovdje ništa drugo neznačuje van glagoljicu. Jerbo 1) u jednom prepisu u samostanu Lavri u Ruskoj, po prilici iz XIV—XV. vieka, dolaze dvie tri glagoljske rieči, a mnogo pojedince po cielom rukopisu raztrešenih glagolj. pismenah, koja kao mekaničko paličenje (Nachbildung) prepisalacah pokazuju jošte jasno najstariji lik pražkih ulomakah. 2) Navlastito glagoljska rieč byšąšti (futurus), što se čita u textu, nahodi se i u petrogradskom Grguru Nazijanskom iz XI. vieka, koj je, kako se dokazati može, prepisan iz glagoljice. 3) Da je rukopis iz drugoga cirilskoga prepisan, bila bi opazka ona suvišna, dà nespretna: ovako uzeta sasvim je na mjestu. Kjurulica je od sv. Cyrilla iznašasto pismo t. j. sada tako zvana glagoljica.

U najstarijih glagoljskih spomenicih i cirilskih prepisih iz njih naidje se višeput u trag Pannonizmom, Moravizmom i Slovacizmom. Tako u pražkih ulomcih, u Klocovom glagoljašu, manje u Psaltiru, Evangjeljih i Apostolih, gdje su kod prepisivanja možebiti izpušteni. To valja ne samo o navlastito glagoljskih riečih, kanoti: križь, papežь, bratrъ, oltarъ, mnichъ, popъ, krьstiti itd. nego i o slovničkih oblicih, kako je rozьstvo itd. Ovamo patri i glasac dj u andjel (sr. česk. anděl u

angel) itd., koj se je čudnovatim načinom jošte u magjarskom evangyéliom, angyal, gyehenna, György itd. sačuvao. To je dokaz, da je glagoljica već gotova bila, kad je slavenski jezik i liturgija slavenska u Pannoniji jošte cvietom cvala.

U rukopisih glagoljske obitelji, brojeć ovamo i cirilske prepise iz glagoljskih rukopisah, nahodimo mnogo više archaismah (zastarjelih riečih), nego u rukopisih grčko-ruske obitelji: Amo idu: 1. Genitivi na -aego mjesto-aago: malaego, propetaego. 2. Praesens na -aatь mjesto -aetь: byvaatь. 3) Imperfecta na -šete, -šeta i -chote -chota: pijašete, bèašeta, věděachote, glagolaachota. 4) Pokraćeni aoristi, n. pr. pletъ mjesto pletochъ, pletomъ mj. pletochomъ, jasъ ili jachъ mj. jadochъ, jasomъ ili jachomъ mj. jadachomъ itd. 5) Sljedeće iz bądą izvedene rieči: bysi, bymъ, byšąšti i bądy. 6) Mnogobrojne kratice, naročito kod dionikah i pridavnikah, no i drugačije: poklonь mjesto poklonivь; slyšavъ, prišьdъ plur. mjesto slyšavъše itd. bolь, bezdobь, naustь mjesto bolьnъ, bezdobьnъ; trizь mj. trizimьnъ, nemotь mj. nemožetь itd. Ovi pokraćeni oblici nepripadaju istina prvobitnom najstarijem stanju jeziku: no u spomenicih glagoljske obitelji nahodimo kako ih već nestaje, i zato ih moramo držati za ostanke starije predpovjestne dobe jezika. Genitivi na -aego, sadanje vrieme na -aetь i *s* u aoristu jamačno su stariji od -aago, -aetь i *ch*. Bilo bi dakako vele važno, da već ovdje postojbinu ovih oblikah kao i izključivo glagoljskih riečih, kakono su: sętь, otъlěky, věniti, okrišlъ, lokva, natruti, brьnestra, glapija itd. dokažemo: no jerbo tu stvar dublje iztraživati treba, da se ovdje tečaj dokazivanja neprekine, bit će o njoj kasnije govor. Toliko je zasad izvjestno, da se ovih glagolitizmah najviše nalazi u trih knjigah, kojih prevodjenje pripisuje se sv. Cyrillu: u Psaltiru, Evangjelju i Apostolu. Pa je to već važno i znamenito. S tvorkom *s* mjesto *ch*, i s pokraćenim aoristom valja prispodobiti staročeske lokative: Dolás mjesto Dolanech, Vrbčás mj. Vrbčanech itd. i s dubrovničkimi dativi: Dubrovčam, gradjam mj. Dubrvčanom, gradjanom itd. (Gl. Miklosich Formenl. 1854. pag. 173).

Ako uporedimo datke najstarijih spomenikah obiuh azbukah, to je glagoljski podpis popa Georgija iz Erissa u grčkoj listini iverskoga samostana na sv. Gori od g. 982. najstariji poznati datak slavenskoga pisma. Za njim idu pražki glagoljski ulomci, istina bez upisanoga dana i ljeta, ali jamačno veoma stari. Šafařík bi ih sada najradje pripisao dobi sv. Venceslava († 935), i stavio ih u savez s naukom slavenštine, kojim se je on za mladosti bavio. — Datci kirilskih spomenikah nenadilaze XI. viek (1047.), ma i bilo starijih rukopisah i ulomakah bez zabilježene godine i dana. A i novci velikoga kneza Jaroslava s cirilskim napisom bili pravi i istiniti: no i oni spadaju u dobu 1018—1054.

I nova imena slavenskih pismenah dokazuju, da je Konštantinovo slavensko pismo dostalo nove likove. Novi likovi zahtievahu nova imena: jedno je s drugim spojeno. Sve azbuke semitičkoga podrietla zadržahu stare nazove pismenah, samo manje više promienjene. Zašto neimaju cirilska pismena, koja su ipak očevidno s veće strane grčka, dakle i semitička, starih semitičkih imenah? Zašto se ꙗ nezove Aleph ili Alpha, nego Azъ? Očevidno zato, jerbo je iznašaetnik cirilske azbuke glagoljicu već gotovu našao, pa iz nje već poznata imena zadržao, i samo s novimi likovi zamienio. No odkuda su slavenska imena? Pojedina uzeta su možebiti iz runah; no prema zakonu, po kojem su imenovana pismena drugih azbukah, da se naime naznačen glas čuje na početku rieči, najvećim su brojem nova od iznašastnika izumljena.

Konstantin izumi svoju azbuku za Slavene u Pannoniji i Moravskoj, koji neimadoše jošte pisma za knjige, premda biše već pokršteni. On se ravnao tu po načelu kršćanskih narodah na iztoku, gdje se držalo, da svakom krštenom narodu valja imati osebno svom jeziku prilagodjeno pismo, i po njem ga u kršćanstvu obučati. Tako je to bilo u Grkah, Koptah, Äthiopljanah, Siracah, Gothah, Jermenah, Iberacah itd. Suprotivno pako Klement uredi svoju kirilsku azbuku za one Slavene, koje su Grci obratili i obučali, koji s Grci pomiešano življahu, i kojih odličniji i izobraženiji članovi bješe grčkom jeziku vješti. Zato je radi njih prednost dao grčkim pismenom. Ova pismena bijahu im bolje poznata, lasnija, razgovetnija, čitljivija a i priličnija za pisanje. K tomu nadodjè silnom brzinom rastuće crkveno razkolje, te doprinesè od svoje strane, da su se obie azbuke sasvim izmedju sebe razciepile. Tim glagoljica bude za Pannoniju, Moravsku, Hrvatsku, a cirilica za Grko-slavene a naskoro i za Ruse.

Tako glagoljska kao i cirilska azbuka imadu svojih prednostih i nedostatakah: ipak cirilica je u obće savršenija, te se na njoj vidi napredak i dalji pozdniji razvitak iz glagoljice. Početnik glagoljice za prvi mah dosta je poznavao narav slavenskoga jezika, nopose glasacah:

kod njega su oblici pismenah On, Jerъ i Jerь srodni kao što su im i glasoi. To isto opazuje se i kod nosnih glasacah, kojim se za pravo ime nezna, on (ą) i en (ę). U cirilici nisu si pismena O, Ъ, i Ь tako nalična, a kod Ѫ i Ѧ neima nikakove srodnosti ovih likovah sa znaci njihovih čistih glasacah. Usuprot odlikuje se cirilica znamenito uvedenjem jotovanih glasacah: Ꙗ, Ѥ, Ю Ѭ, i Ѩ, dočim je glagoljaš samo za Jać (ie, ě) i Jus (ju) pismena načinio, možebit zato, što u njegovoj domovini jotovanje nebijaše obćenito rabljeno. — Cyrill umrè prerano, da bi nedostatke svoje azbuke opaziti i nadopunit ih bio mogao. Braća Apoštoli slavenski dodjoše u okolice, gdje se upravo tri podrečja sticahu, bugarsko, slovensko i moravsko. Pomoćnici njihovi bijahu Bugari. A urodjenici samo su stranom prilagodili tudje podrečje svojim zemljakom, kako to svjedočo koruški sastavci i pražki glagoljski ulomci.

Poput cirilske azbuke i njen pravopis, slovnica i slog savršeniji su nego u glagoljici: što opet postupan razvoj i napredak dokazuje. U glagoljici je osnova, u cirilici njeno dalje izvedenje. Tko se želi uputiti, kako je zamršen i nejasan slog najstarijih spomenikah glagoljske obitelji, neka čita Klocova Glagolitu, i petrogradskoga (pociriličenoga) Grgura Nazijanskoga. Kod toga ipak tri Cyrillova prevoda: Evangjelje, Apostol i Psaltir, čine slavnu iznimku; ove su knjige jasnije, nego sve ostalo, izuzamši možebiti Pentateuk i Proroke. Mnogobrojne prevodne pogreške, što dolaze u najstarijih rukopisih glagoljske obitelji, a u rukopisih cirilske obitelji bivaju sve ředji, svjedoče nepobitno za veću starost glagoljskoga teksta. Jerbo kad bi ta mjesta od početka dobro prevedena bila, koja drzovita neznalica usudila bi se bila kasnije ih tako izopačiti, i kako bi ih slavenski svećenici, medju kojimi je sigurno bilo i vještakah, sasvim sliepo primili bili? No one su se ipak uzdržale, kao prije obstojeće, pred kojimi ništa drugo nebijaše. Moguće, da se je i kasnije, kod revizijah cirilskoga teksta, kadšto faljelo i mjesto boljega uvelo gore: no to su veoma riedki slučaji, puke iznimke, kojim Šafařík samo za dva primjera znade. Zatim navadja on više prvotnih pogrešakah prvoga prevodioca iz staroga i novoga zakona, pokazujuć, što ga je zavelo. Mimogred spominje, da je u Psalmih i Evangjeljih zamietio više mjestah, i navodi ih, iz kojih mu se čini, da se je prevodilac služio i vulgatom; nesmije ipak tvrditi, da su ta mjesta prvotna. K svemu tomu dodaje, da se u glagoljskom Psaltiru, Evangjelju i Apostolu vazda čita: krizma, chrisma, a u cirilskom svedjer miro, myro (μύρον).

Predbježno samo napominje nadalje Š., da i Hrabrovo važno svjedočanstvo o podrietlu slavenskoga pisma, koje se obično navadja za cirilicu, ako se dobro razumie, daje najjači dokaz za prednost glagoljice: no na to će se niže navlaš povratiti.

Napokon dovršuje Š. svoje dokaze pozivavajuć se na pražke glagoljske ulomke, koje je već prije stavio u vrieme sv. Venceslava (✝ 935). Ako je ta doba istinita, tada su isti ulomci opet jedan dokaz više za prednost glagoljskoga pisma i glagoljske recenzije sv. pisma. Evo ovako: U njih su četiri osebna i izključno glagoljska obilježja, koja se rabe u svih starih glagoljskih rukopisih, naime križъ, jędro, obidą i zakonoprěstąpъno (Ps. 40, 9), dočim već najstariji cirilski rukopisi za njih imadu: krьstъ, skoro, obidošę, i bezakonьno. Dokazat se može, da su ona glagoljska obilježja starija od posljedujih, zašto ova spadaju na drugu, kasniju recenziju.

(Dalje drugi put.)

Na ugled iz knjige:

Slike iz domaćega života slavonskoga naroda i iz prirode, s dodatkom: Slavonske pučke sigre. Od *Mijata Stojanovića*.

Žeteoci.

Žarko sunce rano ràni, ljetni bo su dugi dani, a staza mu posried neba na visoko opružena, koju mu valja proći od iztoka do zapada. Žarko sunce toplo grije; jerbo mu valja blagotvornimi zrakami pozlatiti plodne njive zasijane bjelicom pšenicom, da sazrije svaki vlatak, a na vlatku klasak, i na klasu svako zrnce; da sazrije plod loze u gori i plod voća svakoga u sadu, i u vrtlu zelje svakojako, po poljanah sve biline, po gajevih i po šumah, po dubravah i bregovih sve rastline, što cvjetahu u gizdavom pramaljetju, po livadah bujne trave, hrana blagu (marvi) svake vrsti: tegletjemu i dojatjemu.

Pune njive zlatnog klasja: pšenice, raži, ječma, pira, zobi. Oj ljepote, bacit okom po širokom polju i pogledat njive okitjene: slog do sloga kao zlatne razastrte vrbce, a na slogu stabar do stabra, svi stabri kolinčasti, uz koljence svakog stabarka uzan listak odugačak poput vrbce žute svile, a vršika od stabarka ukrašena okitjenom vlatju, posried vlatja zlatan klasak pun je zrnja zdrava i jedra, težko zrnje puno hrane; sve se klasje poklonilo glávicom k crnoj zemlji, kano da se stabarje žitnò klanja pred ljetnim žarkim suncem,

kraljem biela danka; tihi vjetar tiho stere šitra svoja po poljani krila, tiho niše po njivi stabarjem, stabar pada po stabru, vlatje šušti dotičuć se vlatja, klas sad pada po klasju, sad se diže u visinu, ciela njiva reko bi niše se i talasa kao talasi kakvega jezera, kada duhne vjetrić po površju vode.

Istom sunce ogranulo, još upilo nije bisernu rosu sa stabarja, sa vlatja i klasja, a žeteoci došli s oštrimi srpovi na njivu, da nažanju za rose stabarja žitnog za gužve (uzice, povezače), s kojimi valja povezati požete žito u snopove. Pred žeteoci prše i uzletaju sad ovdje sad ondje po slogovih iz žita poplašene prepelice pućpurikajuć i padajuć na udaljene slogove; sad opet skoči izmedju slogovah plašljivi zec i plaho se mutolasne ostavivši noćnu ležaju kao opružena striela po razoru, i dok ga smotri žetelac na jednom kraju njive, on je već na drugom; tako i poljski miš spazivši žeteoce províri iz jame svoje i poplašen brzo uvuče se u nju unutra, ili skokne preko sloga izmedju noguh žeteocah, i dok ovi tek spaze, on je već izčeznuo i izmakao u jamu. Skakavci, pod imenom konjici, zrikavci i druge bube, leptiri i kornjaši gamze, gmižu, skokotaju, leprše, zrikaju i cvrgutajú, plaze i šuškaju po žitnom stabarju ili po slogovih izpod žitnih stabarah, ptice lete po zraku i pjevaju, i kudgod čovjek svrne pogled, svuda vidi živih stvorovah i čuje ih.

Kad žarko sunce odskočivši na nebu upije rosu sa zlatnih njivah, zastupe žeteoci na slogove i žanju žito uzimajuć lievom rukom rukovet po rukovet žitnog stabarja, desnom ih srpom žanju i obodvjema polažu za sebe na slog u snop. Naslažu snopove po slogu u razmak na njekoliko korakah, i kad nažanju dosta snopovah, dodju vezači i povežu zamašne snopove žitnimi gužvami (usicami) i izprave svaki snop stúbkom, da sunce snopove još bolje osuši od rose. Povezano snopije sadije se u krstačje na požetoj njivi.

Žeteoci kao i kopači pri težkom i trudnom svojem poslu, osobito žetelice, vesele se i pjevaju, i što više ima žetve i što je težje i punije žitno klasje, srdce im je veselije.

Kad pripeče poldnevno sunce i od jarosti sunčane omarica kao tanana magla zadimi se u zraku, te se od vrućine znojećim žeteocem žmirci stanu vrtit pred očima, prestanu žeti i potraže sjenast hlad, da odpočinu za koj časak od trudna djela, te založe hleba i smoka, i napiju se izvor-vode, pak opet nastave svoje trudno djelo i do mrklog žanju mraka.

Kad dožanju žetelice sve žito, izpletu vience od žitnog klasja pjevajuć:

Dieva Marica žito dožela,
Žito dožela tri vienca splela,
Žitom jih splela, vinom zalila.
Prvog je splela žita pšenice,
Drugog je splela vina lozice,
Trećeg je splela zdravlja veselja.
Koga je splela žita pšenice,
Onog nosite u naše polje,
Nebil l' nam polje rodilo bolje!
Koga je splela vina lozice,
Onog nosite u naše brdo,
Nek' naše brdo vinom urodi!
Koga je splela zdravlja veselja,
Onog nosite u naše selo,
Nek nam je selo zdravo vesele!

Jutro na dunavskoj obali.

Leži svuda naokolo pust predjel, neprekida nikakav glas čarobnu tišinu. Nad planinami, što se ogledaju oriaškim svojim licem u caklećem se zrcalu dunavske vode, zapoznavaše se božji danak, biela zora, zlatno jutro; tiho povjetarce šuškaše i šapotaše po rakitnjaku i vrbaku uz dunavsku obalu; veličanstvena rieka po površju vode svoje izgledaše obla i gladka kao mladjano lišce spavajućega nevina djeteta. Naokolo po zelenom, mekanom čilimu travice odisahu hiljade bilinah ugodnim mirisom; tihačko i polagano štrepahu jim jutarnjom, bisernom rosicom obterećene glavice u uzduhu gibanom mlakim vjetrićem, i kád jača promaja zraka prodiraše kroz napola otvorene cvjetiće, oglasivaše se zujanje, kao da mati priroda nad kolievkom (zibkom) milih svojih čedah pjeva tiho dadiljsku pjesmicu. Pozlatiše prve zrake izilazećeg sunca vrhunce planinah; oživi bližnji gaj, lúg (šuma), dubrava, i kano čarobnom šibkom udarivši podigoše se hiljade pticah pjevačicah iz zelenog svog skrovišta, te pozdraviše božji danak pjevanjem, žamorom, cvrgutanjem, priželjkovanjem. Meni se od radosti i mila Boga zakresi oko, silnije kucati poče srdce, poleti mi duh s toplom molitvom k Bogu. Koju slast, koje blaženstvo poćuti čovjek u času, kad pomisli na Boga! Kad nas sve na ovom svietu ostavi; kad ljudi nemare i nehaju, što mi trpimo jade, biede, nevolje i tuge; kad pri bjesnećoj oluji udesa u životu izgubimo svaku nadu, te neimamo drugog drúga do trapećeg nas gorkog jada — samo pogledajmo gore k nebu pomislivši na Boga, kojem su poznati svi naši jadi, i mahom će nam odlanuti srdcu.

Viestnik.

Iz Zagreba, 3. kolovoza. Danas u jutro poslie šest satih krenuo je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš put Beča. S nj. uzoritosti odputovao je i prečastni gosp. opat i kanonik Luka Petrović, dočim je tajnik nj. uzeritosti, prečastni gosp. Franjo Gašparić, već jučer poslie podne naprvo otišao. — Nj. uzoritost izbivat će pet šest tjedanah, te će iz Beča u pratnji svoga

gosp. tajnika poći u prijatnu u južnoj Tirolskoj ležeću varošicu Meran. — Sinoć svirala je pred nadbiskupskim gradom istim povodom ovdješnja posadna vojnička banda više izvrstnih glasbenih komadah.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački izvolio je *Nikolu Horvata*, profesora bogoslovja, prije svoga odlazka imenovati prisjednikom duh. stola.

— U Klenovniku, župnom mjestu županije varašdinske, uvedena je ovih danah uč'ona, te tako sve župe ivanečkoga kotara imadu svoje škole. Preuzvišeni gosp. ministar baron Bruck, vlastnik gospoštine klenovničke, poklonio je tom prigodom po svom punomoćniku za gradjenje škole i učiteljev vrt potrebito zemljište sa stanovitom kolikoćom gradiva, a zajedno se obvezao, da će, želeći malenoj i siromašnoj školskoj občini teret plaćanja oblakšati, učitelju svake godine 150 for. sr. plaćati do buduće kommassacije, kada će umjesto plaće dati učitelju podpuno urbarialsko selište polag katastralne mjere za porabu.

— Dne 24. srpnja u večer proslavili su Senjani svečanom serenadom pred kućom preuzvišenoga gospodina biskupa barona *Mirka Ožegovića*, dvoje odlikovanje, koje je u novije doba njihovom veleštovanom i obćenito ljubljenom nadpastiru u dio palo, poštavši on papinskim prestolnikom i austrijanskim baronom.

— Jučer nam dodjè u ruke nova knjiga: *Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode, s dodatkom: Slavonske pučke sigre. Od* Mijata Stojanovića, *zemunskog c. k. naducitelja*. U Zemunu, tiskom I. K. Soprona, 1857 (?) u 8. VIII, 173. Ciena joj je 36 k. s.

Predmeti ovih slikah poznati su našim čitateljem iz književnoga oglasa u 14. ljetošnjem broju ovoga lista. Kako je marljivi i bujni gosp. pisac ove predmete naslikao, o tom se mogu uvjeriti, pročitav gori stavljene dvie slike iz iste knjige, koje iz svake strane po jednu na izgled izvadismo, netražeći baš najbolje. — Evo nam dakle opet jedne od ono malo naških knjigah, što se kod nastajućih izpitah po pučkih učionah za nagrade školskoj mladeži upotriebiti mogu; za tu porabu preporučujemo dotičnoj gospodi istu knjigu tim lakše i radje, što se osvjedočismo, da je gosp. pisac u njoj vjerno izpunio, što je i u svom pozivu na predbrojenje obrekao, i što u predgovoru tvrdi ovimi riečmi: „Upotriebio sam svako od ovih pojavljenjah, svaki od ovih predmetah u prirodi na ćudoredno poučenje, na okrepu uma, duha i srdca, i nastojao iz sviuh svojih slabačkih silah okolo toga, da se čitatelj mojih Slikah i koristno zabavi i ugodno okriepi u vjeri krstjanskoj, u vjeri Isusovoj, u vjeri prave i čiste ljubavi, u ovom izvoru prave zemne sreće, u sladkom ufanju, ovom izvoru stalnoga zadovoljstva, i obodri na čistu, djetinju ljubav prama Stvoritelju prirode."

Jezik u ovoj knjizi, kao u svih književnih radnjah g. pisca, obiluje narodnimi izrazi i riečmi, liepo se čita, gladko teče a i pravilan je; samo zamietismo, da kadšto u višebroju s predlozi, koji zahtievaju lokativ rabi instrumental n. p., o vila*mi*, sudica*mi* (mj. vilah), po gora*mi* i dolina*mi*, u prosti*mi* kuća*mi*.

Iz Lavova. Grčko-katolički prvostolni kaptol u Lavovu zaključio je, da će svomu na početku tekuće godine preminulomu nadbiskupu, kardinalu Mihailu Levickomu, u lavovskoj stolnoj crkvi primjernu priliku, a u crkvi u Uniovu, gdje je pokopano pokojnikovo tielo, veličajan spomenik podignuti, da time nesamo dostojno počituje uspomenu obćenito štovanoga nadpastira, nego da taj spomenik bude neprestana opomena onoga povjestnoga čina, kojim je sv. otac kardinalski klobuk podielio prvom grčko-katoličkom vrhovnom pastiru u Galiciji. Izvedenje ovoga zaključka povjerio je sadnji upravitelj te nadbiskupije, biskup Dr. Litwinowicz, stolnom čuvaru M. Kuziemskomu, koj je sve potrebite pripravе već učinio. I budući su poklonom začast. kanonika Kolankowskoga od 1000 for. i prinesci ostalih članovah kaptola potrebiti novci jurve sabrani, to je već i zidarski posao započet, te se tamo nadaju, da će u Beču naručeni spomenik jošte ovoga ljeta stignuti i podići se na svom mjestu.

Iz Mletakah. Ovdje je dne 25. srpnja po patriarki Ramazottu posvećen za biskupa pulatskoga u turskoj Albaniji minoritski redovnik *Paškval Vujčić*. Mladi ovaj biskup zahvaljuje svoje podignutje od čednoga samostanskoga redovnika na toliku čast samo svojoj riedkoj učenosti i apoštolskoj revnosti, — sposobnosti, koje će moći u svojoj polag sadašnjih okolnostih dvostruko težkoj službi tim većim blagoslovom upotriebiti. O njem čitamo u „Glas. Dalmat" ovaj depis iz Imockoga:

Danas nam je bio dan pravoga veselja, veselja velikog, jerbo nam javni listovi donesoše viest, kako je nj. svetost papa u konsistoriu od 25. lipnja izabrao za Pulatskoga biskupa u Albaniji, organa propagandskog sbora, našeg domorodca otca Paškvala Vujčića. Rodjen u selu Glavini g. 1821 od poštenog težaka Jure Vujčića, u šestoj godini uzme ga i odgoji jedan stric bivši župnik u Proložcu, a malo zatim odvede ga drugi stric Franciškanac u Bosnu, te tamo svoju nauku dovrši i u Ugarskoj obuče haljine M. B. sv. Frane. Odovud otidje u Mletke, gdje je znao toliko časti sebi nabaviti, da je, premda mlad i inostranac, bio izabran za gvardiana u samostanu sv. Frane della Vigna, i za profesora crkovnog prava. A sad evo nam ga biskupa u njegovoj 37. godini, te Imocki, koj se diči svojimi sinovi svećenici svjetovnog i fratarskog reda, koji su na dostojanstvo povišeni, profesori obadviuh vierah, vrstnimi činovnici i dekoriranimi gradjani i svećenici, ima sad i svoga biskupa, od porodice kojeg živi još šestorica svećenikah u Dalmaciji, Bosni, i u Slavoniji, a nije dugo da su druga trojica umrla.

Iz Rima. Dne 3. svibnja t. g. izdao je sv. otac okružnicu na sve patriarke, prabiskupe, prvostolnike i biskupe, u kojoj nalaže duhovnikom, da i po tako zvanih ukinutih blagdanih župnu misu svojim župljanom namieniti imadu. Evo glavnog sadržaju u ovih riečih:

„Hisce Litteris declaramus atque decernimus, parochos, aliosque omnes animarum curam actu gerentes sacrosanctum Missae sacrificium pro populo sibi commisso celebrare, et applicare debere tum omnibus Dominicis, aliisque diebus, qui ex praecepto adhuc servantur, tum illis etiam, qui ex hujus Apostolicae Sedis indulgentia, ex dierum de praecepto festorum numero sublati ac translati sunt, quemadmodum ipsi animarum curatores debebant, dum memorata Urbani VIII. Constitio in pleno robore vigebat, antequam festivi de praecepto dies imminuerentur, et transferrentur. Quod vero attinet ad festos translatos dies id unum excipimus, ut scilicet, quando una cum solemnitate divinum officium translatum fuerit in Dominicum diem, una tantum Missa pro populo sit a parochis applicanda, quandoquidem Missa, quae praecipua divini officii pars est, una simul cum ipso officio translata existimari debet.“

Kako su mnogi novinari dobro upućeni, kada pišu o crkvenih stvarih, vidi se i odatle, što „Journal des Débats,“ izvješćujuć svoje štioce o ovoj encyklici kaže, da je njom sv. otac sve duhovnike obvezao, da i po ukinutih blagdanih misu služe! Jošte veću mudrost pokazuje „Galignanis messenger“ tvrdeć, da papa tom okružnicom nalaže svim duhovnikom, da svaki dan kroz cielu godinu čitaju misu!

Iz Švajcarske. U onu razdraženost, što jošte neprestano u kantonu tešinskom o odciepljenju izpod pravomoćja milanezkoga i komskoga biskupa vlada, zapleteno je žaliboże i više duhovnikah, koji na sva usta zahtievaju, da se to odciepljenje silovito izvede. No demokrati, koji su najprije to potaknuli, nisu već sada s tim zadovoljni, već oni pišu po svojih novinah: „Ne samo Milanu i Komu, mi se hoćemo i Rimu oteti.“ U tajnom konsistoriju na 25. lipnja prekoniziran je i Msgr. Josip Marzorati, naimenovani komski biskup. Tom prilikom vikahu demokratski listovi: „Mi nećemo drugoga biskupa, van koga mi sami budemo prekonizirali. Blagoslovi lombardezkih biskupah urodiše do sada kod nas samo prokletinjami itd.“ Kod takove razjarenosti nije moći jošte sada razabrati, kako će se ta razmirica mirno nagoditi moći. K tomu je tešinska vlada očitovala saveznom vieću, da se novom biskupu, ako kod nastupljenja biskupske vlade za švajcarski dio svoje biskupije dozvolu (placet) iskao nebude, opravljanje nikakove biskupske službe dopustiti neće. No kad bi on i tražio tu dozvolu, ili namjeravao u tešinskom kantonu držati pastoralnu visitu, zabranili bi mu to, a kad bi on i tomu uzprkos, ili bez svake prijave štogod takova poduzeo, tada bi „država“ strogost zakonah proti njemu upotriebila, t. j. dala bi ga valjda u najboljem slučaju pod stražom preko granice izpratiti.

Iz Englezke. Na Petrovo otvorena je u Londonu u westminsterskoj ulici nova katolička crkva. Posvećena je na čast sv. Petru i Eduardu. Predstojnik Oblatah sv. Djevice, Manning, koj ju je sagradit dao, služio je svečanu misu, a propoviedao je kardinal Wiseman o textu: Tu es Petrus itd. kako svagda, izvrstnim načinom.

Na predstavu presbyterianacah zaključilo je napokon ministarstvo, da i dissenterski vojnički duhovnici, dakle i katolički, dobivaju istu plaću, koju anglikanski imadu. Dosad su katolički vojnički duhovnici samo polovinu, a presbyterianski tri četvrtine imali od one plaće, koju su vukli anglikanski. — Potrebitu spravu za službu božju mora si katolički vojni duhovnik sám nabaviti iz svoje plaće, ili od ubogih vojnikah tražiti da mu trošak nagrade; vlada neda u to ime ništa.

Iz Švedske. „Univers“ donosi ovaj dopis iz Štokholma: Onih šest prognanih gospodjah ukrcalo se na 27. lipnja u Štokholmu za Kodanj, gdje će od njih četiri ostati. Od druge dvojice misli jedna u Bavarsku, a druga u Francezku otići. Njihovi muževi, od kojih tri su protestanta a dva katolika, plakahu kao ljuta godina. Gospodjam, okruženim drobnom djecicom, koju uzeše sobom u zatočenje, pružila je vjera stalnost i jakost, da su uzpregle suze, što su im silile na oči. No znale su jurve, da im je kršćanska ljubav doskočila tako, te će one i na tudjoj zemlji sa svojimi porodicami sdružene moći življeti do dana, kada im pravednije zakonotvorstvo valjda dozvoli povratak u domovinu, koje se nevriedne sbilja neučiniše, i s kojom ostaju srdcem sveudilj sdružene. Muževi odlučiše odmah s početka, da će svoje žene pratiti u zatočenje: samo im zapreko stavljaše briga, kako će u tudjem svietu hraniti svoju obitelj? Sada je, platio Bog darežljivosti francezkih katolikah (koji su dosad već preko 24,000 fra. za te gospodje sakupili) i ova zapreka uklonjena, te će muževi za svojimi ženami doći, čim svoje male poslove urede. Samo jedan neće za svojom ženom poći, jerbo ga službena dužnost veže na Štokholm.

* Kardinal i prabiskup ugarski Scitovszky razposlao je pozivnice po ugarskih biskupijah na pokrajinsku crkvenu skupštinu (synodus provincialis), koja će se u ostrogonskoj prvostolnoj crkvi držati i 17. nedjelju poslie Duhovah dne 19. rujna t. g. započeti.

* U Njitri preminuo je dne 24. srpnja primiv svetotajstva umirućih preuzvišeni gosp. tamošnji biskup *Mirko Palugyay* u 78. godini života.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 32. U ČETVRTAK

12. KOLOVOZA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kako je postala redovnička država „sv. Križa Hrvatsko-Kranjska.“

Kad se glasoviti on i slavni utemeljitelj trijuh redovah Manje Braće, kako ju htjedè prema ostalim redovom nazvati, po imenu sv. Franjo asiski (porodio se 1182. u Asisu a preselio u sveti raj 1226. na 4. listopada) bijaše sasvim razgorio onim rajskim ognjem, što nam ga naš božanstveni Odkupitelj iz neba donio (u Luke 12, 49), nezadovolji se samo tim, da on sám ovom angjeoskom žaroljubavlju Boga ljubi i u njoj se bi reć raztapa, nego i željaše, držeć se onih riečih, štono ih čuo, kad je izvan grada Asisa u crkvi sv. Damljana u dubokoj molitvi boravio: „podji Franjo i uredi moju crkvu,“ — da se taj žar u srdcih svih ljudih uhvati, razžari, razmnoži, uztraje; dosliedno željaše sve razbludjele i nevjernice duše, koje po mračnih i zavedljivih stazah tumaraju, obratiti i na pravu ih stazu vječitoga spasa dovesti. Pa u toj gorljivosti utemeljì on na 16. kolovoza 1209. s dvanaestoricom prvih svojih sljediteljah nov red i napisà uzanj naredbu, koju mu Inocent III. p. r. 1210. živom riečju potvrdì a tek 1224. Honorij III. svečano pečatnicom poslovì: „Solet annuere Sedes Apostolica piis votis, et honestis petentium desideriis favorem benevolum impertiri. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris piis precibus inclinati, Ordinis vestri Regulam a bonae memoriae Innocentio Papa Praedecessore nostro approbatam, annotatam praesentibus, Auctoritate vobis Apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus.“ Nu neprestrašiv vojnik Isukrstov nesmirì se tim, da pokaže samo u svojoj domovini izgled pravih kršćanskih kriepostih i dade primjer, kako nam je zemaljštinu nescieniti, ako smo radi zadobiti vjekovitu blaženost, nego i razposlà svoju družbicu u sve krajeve naviešćat rieč Božju i obraćat griešnike na pokoru rekav im: „znajte, mila braćo, da nas neizabrà Bog da spasimo samo svoje, nego mnogih inih duše. Obraćajte dakle sve ljude više dobrim izgledom nego-li izkićenimi riečmi na pokoru i na obsluživanje zapoviedih Božjih. Budite strpljivi, posleni, razboriti, pametni. Uzdajte se u Boga, koj će vas štititi, a nebojte se nikoga.“ Što više, isti slavni utemeljitelj redovah žedan spasa ljudih, pošto bi svečano svršili na 19. svibnja 1219. na Duhove obćenit sabor (capitulum), kojemu je za čudo prisustvovalo jur množtvo osobah, pa i sv. Dominik sa sedam svojih drugovah, upúti se glavom s dvanaestoricom još put Egipta k Soldanu i njegovu puku. Medju tim vidjeo, da nemože tamo postići, što je naumio, to jest krunu mučeničtva, buduć da ga je Soldan liepo primio, i vrlo rad slušao, kad bi mu sv. Franjo o trojednom Bogu govorio [1]), i nadalje spoznao očitovanjem, da ga je Bog odredio ne da mučeničtvo podnese, nego da užgan duhom nosi na svojem tielu brazgotine (stigmata) Gospoda našega Isukrsta [2]), vratì se na skoro preko svete zemlje, gdje je i sveta mjesta potražio i počastio, u Europu, te navlaš prodje naše slovinske države, te je ovkrat valjda i naš Zagreb pohodio [3]). Opaziv sveti otac u našem narodu njeke máne, od kojih da bi ga očistio i u pravoj vjeri učvrstio, uvedè nješto manje braće u naše zemlje. Našinci videći, da ovi redovnici netraže svoje koristi ni časti, već jedino njihovo blagostanje i sreću, duhovni napredak i vjekoviti spas, stadoše im dizati stanove i bez dvojbe njihov red množiti. I ovako se po naših slovinskih državah, to jest po Bosni, Srebrničkoj oli kako ju danas volimo zvati Her-

[1]) Wadingus, Annales Minor. tom. I. pag. 324. — Melissan. Annalium Minor. Supplementa pag. 22.

[2]) Galatom. 6, 17.; sravni njegov život u Bonaventure, i u Wadinga tom. I. circa annum 1224.

[3]) Poglej vendar pregledník države sv. Ladislava sada Hrvatsko-Magjarske nazvane.

cegovini, zatim po Hrvatskoj, Dalmaciji i Slavoniji, kašnje po Magjarskom a s vremenom i po ostalih jugoslavenskih državah razplodi i razgrani red sv. Franje i to tako brzo, da su jur za Ivana Planokarpinskoga (Joan. de Plano Carpino) u prvih gori navedenih državah osim Slavonije obstojali njeki samostani pod imenom „čuvarija sv. Križa Bosansko-Srebrnička.“ Ova ista čuvarija (custodia) bješe na glavnom saboru u Narboni 1260. g. obdržavanom pod predsjedničtvom sv. Bonaventure kano vrhovnoga državnika cieloga reda na nadčuvariju (vicariam) povišena, te je kao takova objimala osam čuvarijah, od kojih je opet svaka sastojala od više samostanah. Jer valja znati, da je u ovo doba savkolik red sv. Franje brojio jur 33 države, 4 nadčuvarije, od kojih je naša Bosansko-Srebrnička prvo mjesto držala, i 8 čuvarijah. Nu jerbo se tečajem vremena naša nadčuvarija na toli umnožila i razširila a osobito po Hrvatskom, da nije bilo moguće jedincu čuvaru vrh tako prostrane nadčuvarije sve skrbi i brige nositi i težke poslove uspješno opravljati, počeše misliti braća, kako bi ju na više manjih i to se zna neodvisnih nadčuvarijah razdielili i tako si poslove olakšali. I tako postanu:

a) 1340. godine nadčuvarija „sv. križa Bosanko-Hrvatska.“ Prvi njen nadčuvar bijaše Peregrin Saksonski (de Saxonia), kojega Klement VI. p. r. načini 1349. biskupom u Bosni. K razprostranjenju i blagostanju ove nadčuvarije doprinese najviše neumorno nastojavanje sv. Jakova Markiskoga (de Marchio) [1]), koj je ovom nadčuvarijom od 1432. do 1439. slavno upravljao.

b) 1444. nadčuvarija presv. Spasitelja strožijeg obdržavanja na Magjarskom.

c) 1469. sv. Jerolima i

d) 1474. godine dubrovnička. Obje u Dalmaciji. Sve ove nadčuvarije povisì 1517. Leon X. pečatnicom „Ite et vos in vineam meam“ na čast državah.

Poslie, jer naša nadčuvarija znatno naraste a i druge još njeke okolnosti nadodje, bude povišena na glavnom saboru državnom 29. srpnja 1514. pri sv. Mariji angjeoskoj nedaleko od Asisa grada s privoljenjem Leona X. r. p. na „državu sv. Križa Bosansko-Hrvatsku,“ te je brojila 29 u 4 čuvarije podieljenih samostanah. Na ime

1. Cetinska čuvarija obuzimaše 11 samostanah u: Cetinu, Zrinju, Otoku, Hrastovici, Bihaču, Slunju, Krupi (ali ne kranjskoj što je blizu Razdrtoga sela i nedaleko od Kranja grada), Stinišnjaku, Obrovcu, Bielojstieni i u Sisku.

2. Pod trsatsku čuvariju spadaše 8 samostanah: trsatski, senjski, kliški, solinski, skradinski, karinički, zvonigradski i kninski.

3. Krbavska brojaše ih 5 u: Krbavi, Modruši, Udbini, Brinju i u Blomoču (Glamoču?). I napokon

4. Grebenska ostalih 5 to jest u: Grebenu, Kobaču, Dvorišću, Šabcu i Bobovišću.

Iz pregleda vidi se jurve, kako je negdje morala stojati i liepo cvasti ova redovnička država; ali što kad se neveseljaše dugo svojemu blagostanju i neuživaše dugo svoje sreće! Jer koncem 15. stoljeća eto ti Muhameda II., ovoga silnoga neprijatelja kršćanstvu, gdje je prodro u naše slovinske zemlje te navlaš u Bosnu, koju i na svu silu skučì pod svoj okrutni jaram, pod kojim još i dan danas sirota stenje, ter požge i porazorì mnoge od gore izbrojenih samostanah; redovnike, što ih mogaše, poubì ili usužnji, a što ih utećè nemiloj njegovoj ruci, moradè se kojegdje po kolibicah i šumah kriti te tako razpršenim vjernim svetotajstva dieliti, rieč im Božju navješćivati, tješiti i bodriti ih. A mnogi, kojim bijaše milije života, da toj nesgodi izbjegnu, povuku se u ine zemlje i države, ter tako po svoj prilici osnuju sve malo po malo, kako povieda ljetopis naše države, više redovničkih to čuvarijah to državah po Dalmaciji i Bugarskoj.

(Dalje drugi put.)

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Pošto je dosad Šafařik na kratko naveo ponajglavnije razloge, na kojih osniva svoje tvrdjenje, da je glagoljica starija od cirilice, — dodaje im njekoliko opazkah, što se tiču više poviesti, kako je postalo i razširilo se pismo i liturgija slavenska. — Prije svega drži za cielo, da je Konštantin svoju azbuku već u Carigradu sastavio i naučio ju svoje pomoćnike, kako to povieda njegova legenda. Buduć da je od kuće govorio macedonsko-slavenski, to je i svoju azbuku jamačno prilagodio najprije poznatom si podrečju. Već u Carigradu poče on prevadjati evangjelje po Ivanu. Nije nemoguće, da se pojedini Bugari već ovdje upoznadoše s njegovom azbukom; ako ne, to se mogaše iz Panonije već rano med nje donieti; jerbo med ovimi pokrajinami bijaše savez kakov takov, a i Method proputovà onud prije smrti u Carigrad. No početak bijaše dàkako malen i neznatan. To je izvjestno,

[1]) Uvrsti ga u broj Svetih Benedikt XIII. 1726. godine.

da su se oko god. 886. najpoglavitiji pomoćnici obijuh slavenskih apoštolah: Gorazd, Naum, Klement, Angelar, Sava i drugi iz Panonije u Bugarsku (Macedoniju i Albaniju) vratili, njihove knjige sobom ponieli i ovdje glagoljsku pismenost nastavljali. Zato se i ovdje nahode najstariji prepisi i ostanci (Sr. Lavra, Russiko, Ochrid, sv. Naum. sv. Gorazd, Bojana) Napominje se i više njihovih nasljednikah, o kojih niže. No Klement, sada biskup velički († 916), ostavi glagoljsku bukvicu i uredi cirilicu.

Slavenska liturgija započela se u velikoj ili staroj Moravskoj i Panoniji. Iz Panonije donešeno je slavensko pismo i liturgija već jako rano u Hrvatsku i Dalmaciju. Za uvjerit se o tom, valja pomisliti na putovanje braće u Rim 868—869. Nisu-li putovali preko mora na Mletke? U Dalmaciji spominje se slavenska liturgija već u jednoj poslanici Ivana VIII. g. 879. O njoj je govor i u drugih jošte papinskih poslanicah, n. p. na Sedeslava i Branimira. Premda je kronologija tadanjega vremena o tom predmetu neizvjestna, to je ipak polag pripiska Nikole rabskoga (1222) već pod nadbiskupom spljetskim Theodorom (oko g. 880—890.) obstojao slavenski psaltir. Pa i kad nebi slavenska liturgija prije donešena bila u rečene strane, dogodì se to poslie navale Magjarah god. 892. i slj. Konštantin Porph. kaže na jednom mjestu: „Turci (Hungari) magnam Moraviam ingressi, incolas ejus expulerunt ibique sedes suas posuerunt;“ a na drugom: „Quaeque supererat multitudo (Moravorum), dissipata confugit ad finitimas gentes, nimirum ad Bulgaros, Turcos, Croatas, et ad reliquas nationes“ (kod Strittera). Šafařík polaže ovdje osobitu važnost na ime Hrvatah („Croatas“). Sigurno bo bježaše sviet iz Panonije većinom u Hrvatsku i Dalmaciju, kao prigodom navale mongolske, od neprijatelja dalje, a ne proti njemu put iztoka. Kasnije na crkvenoj skupštini u Spljetu g. 925. rieč je o slavenskoj liturgiji kao razgranjenoj. Joste kasnije na otoku Krku 1059—1065. Dümmler poriče istina toli brzo i davno uvedenje ovoga pisma i liturgije, jerbo povjestnica o tom ništa nekaže: no ona i o kasnijem uvedenju nepovieda ništa, kao ni o uvedenju njihovu u Srbiju i Bosnu, pa je slavenska liturgija ipak tamo bila već god. 925. i 1059. Ovaj dakle prigovor nevaže ništa proti nedvojbenim datkom kao što su god. 879, 880—890, 892, 925 i 1059—1065. Da je to pismo bilo glagoljsko, vidi se s toga, što su najstariji odlomci i ostanci (od kojih je sám Šafařík vrlo starih vidio) u ovih zemljah glagoljski a ne cirilski. — Sva je prilika, da je već u IX—X. vieku njeki reformator u Hrvatskoj azbuku jednostavnije prikrojio i hrvatskom podrečju prilagodio. On je s početka zadržao i poluglasce Jer i Jerek, samo im je likove ujednostručio, a nosovke sasvim izpustio. U Ugarsku, kako se čini, unešena je cirilica iz Carigrada, ako ne već pod Bulusudes-om i Gylas-om (948), to sigurno pod kraljem Stjepanom (oko 1000), gdje su ju u više samostanah (u Vesprimu, Višegradu, Čanadu, Aradu, Njitri itd.) rabili. Iz Ugarske mogaše ju Prokop donieti u Česku, ako je sbilja cirilski (a ne glagoljski) pisao, što se Šafaříku vjerovatnije čini. I s toga se može razjasniti, kako je u rajgradski Martyrologium došlo ono njekoliko cirilskih redakah.

Komu se čudnovato vidi, što se o životu i djelatnosti Cyrillovoj u byzantinskih vrelih tako malo ili gotovo ništa nenalazi, taj neka pomisli, da se je Cyrill s patriarkom Fotijem sasvim razkrstio bio, te je (kako mnije Kopitar) valjda i zato tako rado primio poslanje medju Slavene, samo da se onomu ukloni s puta. U onaj par, kad je crkveni razdor nicat počeo, prenese on svoju djelatnost na polje zapadne crkve. Pošto je ta razmirica poslie g. 879. sve to većom žestinom rasla, nestà u Carigradu svakoga povoda, da se zasluge Cyrilla i Methoda u tudjem predjelu stečene pohvalno spominju. Kasnije, pokle se je Klement sa svojimi drugovi vratio, valjda je Grkom glagoljica po latinizmu zaudarala.

K tomu dodje još i to, što su Grci Bugare god. 970. i 1019. podjarmili, te tim dovršili dualizam, a zajedno grčko-slavenskom pismu biskupa Klementa priskrbili pobjedu nad glagoljicom. Prvo podjarmljenje Bugarah po Grcih oko g. 970. malo je samo vremena trajalo: al naskoro zatim nadodje preko pódrugoga vieka trajuće doba propasti bugarskoga carstva od 1019 —1186, za kojega su Bugari sasvim od Grkah svladani živili. U ovu dobu pada polagano izključenje glagoljskoga i uvedenje grčko-slavenskoga pisma u Bugarskoj. Naravno: grčko vladanje povuče za sobom i grčko pismo. — Zanimivo bilo bi, kad bi se štogod potanjega znalo o bugarskih biskupijah, kojih već za Borisa sedam bijaše. U 3. knjizi Zacharieva: Jus graecoromanum navodi se novella o ustanovi bugarskoga nadbiskupstva od Vasila Macedonca, no ona nikako nemože da je istinita i tako stara. Vriedno je još spomenuti crticu o redu slavenske i grčke liturgije u Bugarskoj u starom jednom no veoma skvarenom sastavku u Vukovih Primjerih (1857, str. 9).

Za prevažno drži Šafařík, što je za nedugo, pokle je Klement preinačio slavensko pismo, nadošlo obraćenje Rusah po Grcih, najprije pojedi-

nih Rusah jošte pred Olgom, potom veleknegi-nje Olge (955), napokon velekneza Vladimira i cieloga naroda (988). Za tim sliedjaše važnimi posljedicami rodno vladanje Jaroslava, ljubitelja knjige god. 1015 i slj. Na sv. Gori bude utemeljen ruski samostan. U njem se glagoljski rukopisi za Rusku prepisivahu cirilicom: to isto bivaše i u Ruskoj, po imenu u Novgorodu. Tim steče u početku svom slaba cirilica nov i odlučan zamah. Klementovo grčko-slavensko pismo postadè sada naročito ruskim pismom. Carigrad htjedè, da si uz Bugarsku i Srbiju osobito Rusku obezbjedi i pismom i liturgijom. Dokud je vladao Carigrad, dotud bude uvedeno i grčko-slavensko pismo. Glagoljica usuprot opustì i zadržà se samo u području rimske stolice.

Dok su se slabi na uzak prostor stiješnjeni glagoljaši nasljedjenog teksta slavenskih knjigah strogo držali i ništa nemienjali, stadoše mnogobrojniji, mogućniji i na ogromnom prostoru razgranjeni cirilaši odmah stari prevod razvidjati, promienjati i izpravljati, pa i prevedoše po malo sve grčke crkvene knjige i mnogo dielah sv. otacah. Tako nastaše dvie recenzije teksta sv. pisma, glagoljska i cirilska, ona ostajuć u bitnosti sveudilj jednaka, obilujuć archaizmi, ova druga tečajem razvitka neprestano se mjenjajuć. Tim načinom se sbude, da glagoljski i iz njih prepisani cirilski rukopisi, zatim korutanski sastavci sada glede pravopisa i jezika sačinjavaju oseban točno oddieljen razred, u kojem najstarije stanje crkvenoga knjižtva u Slavenah vjernije obilježeno nahodimo (862 ili 863 i slj.), dočim Ostromirovo evangjelje (1056—1057) i dva Izbornika (1073, 1076) već drugoj dobi, dobi napredka i višjega razvitka pripadaju. Očito se vidi, da je grčko školsko obučanje po samostanih imalo upliv i na slavenštinu. Nepravedno je dakle stariju, dosta pogrešnu i bezpravilnu glagoljštinu presudjivati prema izpravnijoj cirilštini X—XI. vieka (ako naime njekoliko cirilskih komadah bez upisane dobe u X. viek uvrstit hoćemo). Isti je Ostromir na njekih mjestih pokvaren: tako je č i n i t i na dva mjesta u njem (Math. 10, 29. Luc. 12, 6) sigurno postalo iz v ě n i t i zamjenom glagoljskih naličnih si pismenah V i d i l i C i; tako stoji u njem n e r a d i t e mjesto n e n a r a d i t e (Mat. 18, 10); tako je više glosah s okrajka unešeno u tekst. Stari teksti budu sada revidirani i recenzirani u svakoj pokrajini, u svakom okružju, dà u svakom samostanu, često na poziv nadstojnikah, pače kadšto istih knezovah, često samo od prepisalacah svojevoljno, dok napokon oko g. 1380. u Carigradu tekst Evangjeljah, Apostola i Psaltira nanovo revidiran i za sve slavenske crkve propisan bude. Od toga časa ostadè on više vjekovah nepromienjen. Pravopis su istina usavršili Rusi (Ostromir 1056, Izbornik 1073 i 1076): al su i pomiešali ѧ i ѩ; a Bugari, kojih se jezik brzo mienjao, nedodjoše, pravo govoreć, nikad na konac pravopisu, imenito što se nosovkah ą, ę, ją i ję, te poluglasacah Ъ i Ь tiče.

Jošte jednom budi rečeno: r a z v i t a k ovaj bješe p o l a g a n, ali s v e u d i l j a n, neprekinut, bez prestanka i skoka stupalo se napred od g. 862. ili 863. Inače bilo bi se moralo sve nanovo obresti, sve nanovo prevesti. Ne samo Evangjelja, Apostol i Psaltir sačuvana su, nego i najvećom stranom i ostale bibličke tada jošte vrlo jednostavne liturgičke ili crkvene knjige. Prevod Pentateuka i Prorokah. kakov je u dva tri stara rukopisa, drži Šafařík u cjelosti za prvotan. Ove su knjige, kako već bude rečeno, iz Panonije, Hrvatske, Dalmacije i Bugarske spašene i djelo ovdje nastavljeno. Klement, Sava, Naum, Gorazd, Angelar i dr. bijahu jamačno i učeni ljudi, koji sámi prevadjahu i pisahu. Zato ih upravo Cyrill i Method sobom uzeše, zato izabraše i odlučiše. O Klementu znamo to dostavjerno, tako isto i o Naumu i Gorazdu, od kojih drugi (Naum), nemoguć već sám radi starosti pisati, nagovaraše druge na to. Ono petdeset učenikah u Kocelovu području, oni nebrojeni u Rastislavovu i Svatoplukovu kraljestvu nisu valjda svi u bezposlici provodili vrieme. Kasnije spominju se mnogi: Ivan Eksarh, biskup Konštantin II., monasi Hrabr i Todor Doks ili Doksov, popovi Grigorij i Kozma, car Šimun, zatim krivovjerac Bogomil i njegovi učenici Mihailo, Todor, Dobr, Stjepan, Vasilij, Petar i dr. koji na koncu IX. i prvoj polovini X. vieka življahu. Sigurno može se reći, da sve radnje ovih muževah nepropadoše, nego da obstoje jošte u mladjih prepisih bez njihovih imenah. Mnogo toga može jošte budućnost odkriti. Šta znadosmo mi prije god. 1800. o Klementu, Naumu, Kozmi, biskupu Konštantinu II. i drugih vršnjacih te neposrednih nasljednicih prvih dvijuh velikih slavenskih vjeroviestnikah? —

(Dalje drugi put.)

Sionske duvne.

Po novinah se prije njekoga vremena čitalo, da su duvne pod imenom „naše drage sionske Gospe" u Jeruzalemu kupile razvaline sudnice (praetoria), onoga spomenika, u kom njekoč smrtna osuda bì nad Spasiteljem našim izrečena, a da je turska vlada dopustila tamo sagradit samo-

stan, unutar koga sačuvat će se ono svojom uspomenom dragocjeno mjesto.

O pomenutoj duhovnoj zajednici, kojoj se, kako se čini, u iztoku otvara liepa budućnost, i o njenom početniku naumismo priobćiti njekoliko crticah.

Otac Marija Alfons Ratisbonne, rodjen u Strasburgu, jest onaj od Boga pomilovani izraelitjanin, koj je divnim načinom u siečnju g. 1842. u krilo katoličke crkve doveden. Dogodjaj taj odviše je poznat, nego da bi ga trebalo opetovati. Isti taj jest brat svećenika Todora Ratisbonna, životopisca sv. Bernarda, koj se je već prije obratio, te dugo vremena u Parizu nastojeći oko odgajanja i obraćenja izraelitjankah vrlih zaslugah stekao. Maria Alfons bio je više godinah u družbi Isusovoj, iz koje je ipak dozvolom svojih starešinah izstupio, da se sdružen s bratom izključivo posveti samo obraćanju svojih jednoplemenikah, u kojem djelu Bog trudove njihove obilatim uspjehom blagoslovì.

I ovaj isti Maria Alfons jest utemeljitelj sionskih sestarah, ili kako je Francezi zovu: filles de Sion, kojim je kuća matica u Parizu. Za malo godinah, što taj red tekar obstoji, podignuto je jurve pet podružnicah izvan Pariza, a u Carigradu preuzele su ove duvne učionu, kojom prije upravljahu milosrdnice. Čuje se, da će se naskoro graditi prvi samostan i za sionske redovnike.

Sve ove duvne — kojih je broj prevalio jurve stotinu — same su pokrštene židovke, a zadaća im je, da izraelitjanke, koje se obratiti žele, u svoje kuće primaju, obučaju, k sv. pričesti vode, poslie koje prema svom zvanju ili kao duvne u družbu stupili, ili drugačije duže ili kratje vrieme u kući boraviti mogu.

U Nazarethu imadu ove koludrice već svoju školu, a kako je rečeno, u Jeruzalemu podignut će se za nje samostan, za koj je otcu utemeljitelju, kad je prošle godine po Belgiji, Hollandiji i Francezkoj putovao, mnogo obilatih darovah predano.

Dne 2. listopada prošle godine dodje opet otac M. Alfons Ratisbonne u Jeruzalem. Mnogo težkih zaprekah valjalo mu je prije ukloniti, dok je stekao pomenutu već gori sudnicu, gdje se samostan podignut imade. Razjarenost muhamedanacah u novije doba, odlučno zaprečivanje katoličkih namjerah, nastojanje Grkah i Jermenah da za se isto mjesto nabave, velika kupovna ciena (30,000 fran.), koja je kasnije jošte dvaput tolika narasla — sve je to činilo velikih i samo težkom mukom svladanih tegobah.

Napokon ostane pobjeda ipak katoličkoj crkvi, a otac Ratisbonne razvije na razvalinah njekadašnjeg praetoria barjak sionskih sestarah. U svom pismu od 2. studenoga p. g. izražava svoju radost toga radi ovako: „Prikažimo Gospodinu Bogu iskrenu i sniženu hvalu, koj u svojih nedospjetnih odlukah dopustì, da najbjedniji i zadnji sin izraelski ovaj krvju nakvašeni praetorium odkupi, gdje su njekoč Židovi, njegovi predci, one zlokobne bogomorske rieči vikali: „Krv njegova neka dodje vrhu nas i naše djece! . . . .“

Sva je prilika, da će djelatnost ovih duvnah i njihovoga osnovatelja nesretnim Židovom u Palestini biti vrlo blagotvorna, jerbo je isti otac već prije dvie godine duže vremena tamo se bavio, da sve prouči i potrebite stvari pripravi.

God. 1842. prije svoga divnoga obraćenja nastojao je on svojski oko toga, kako bi s upotrebljenjem svih mogućih sredstvah i najvećih novčanih žrtvah židovstvo u Jeruzalemu podignuo i učvrstio, budući se iz jadnoga i potlačenoga stanja njegovih sunarodnikah porodila u njem ljuta mržnja osobito proti katolikom, jerbo mu je brat k njim pristupio, i njihovom duhovničtvu, komu pripadaše njegov brat; — kao racionalista malo je njemu stalo do thore i talmuda i sličnih stvarih, kako sám reče, — a sada će katolička crkva po njem, ako Bog dá, u svetoj zemlji novih dobitih steći. U to ime bio Bog svojom svetom milosti u pomoć ovom novom Pavlu!

Dopisi.

J. Š. Od sv. Ivana na Zelini na 3. kolovoza. S ljubavi tvorena djela svagda zaslužuju da se razobće, neka se znadu i nasljeduju. Pak još ako su ih učinili oni, kojim je tudje, čemu svoja dobra djela namjenjuju, — to bi onda upravo bila i grehota nespominjat ih. Kad vidim pristajat u kolo katoličkih dobročinacah i one, koje drugač u svagdanjem životu gledamo izvan ovog spasonosnog kola stavljene, tad neznam: da-li bi to nazvao znakom čestitoga srdca, koje negleda u tvorenju dobra na svoje i tudje, nego na potrebu; ili bi pako pripisao nutrnjoj valjanosti katoličke crkve, koja nagiblje na štovanje prama sebi i podupiranje pače i one, koji se sinovi druge crkve ozivlju. Prevažilo jedno ili drugo u zgodi, što ju želim napomenuti, svakako držim za shodno priobćit ju svietu. Ovostrani vlastelin u Novom Mjestu g. *Nikola Vladislav*, inače član iztočne crkve, pribavio si je dično ime vrla čovjekoljuba svojom ovdje obće poznatom blagoćudnosti i darežljivosti, kojom podupira u svakoj nuždi sirotinju bez razlike zakona i stališa; pa evo blago njegvo nagnuće na dobra djela neproteže se samo na nužde posebnikah, da im golotinju pokrije i glad utiši, već ono dosiže i do najljepših svetinjah,

štono ih ima čovjek u družtvu: a to su hramovi Božji. U obsegu sv. ivanske župe na Zelini tik niže dvorca pomenutog gospodina nahodi se prastara kapelica sv. Petra, i na njoj već u izvanjskom vidu očito opaža se siromaštvo i oskudica potrebitih dohodakah. Zato da dobije sirota kapelica ponješto barem, što bi joj služilo na ukrašenje, poklonì joj vriedni taj gospodin dva krasna paha za skupe novce iz Beča pribavljena; a poslie darovà istoj liepo te ukusno izkićeno misno ruho zajedno sa svilenim umjetno izvezenim oltarnikom. Ove pako godine, da mu prijašnji kmetovi, a sadašnji štovatelji i susjedi, kad u Gospodu usnu, dostojno počivalište za svoja tjelesa imadu, opredieli im veliki prostor vlastitog zemljišta kod rečene kapelice za novo ustrojit se imajuće grobje, koje je ovih danah po dotičnom g. podjašprištu blagoslovljeno; te da se isto pristojno ogradi, prikazà im svekoliko za to potrebito hrastovo drvo, što više stotinah hvatih iznosi. Njegova je sad dika, što Novo Mjesto ima sada grobje, kojemu je malo gdje po selih para. — Pak da još u vrst ovih znatnih poklonah, našim svetim mjestom prikazanih, privijem i druge, drugim poobilnom rukom učinjene, ni nespominjuć salničku crkvu — iztočnoga obreda — to bi tada u istinu imali pred očima liepi niz kriepostnih dielah, koja tim veću slavu prave zasluge pribavljaju svomu početniku, čim se vidi bolje, da su učinjena upravo iz čiste ljubavi nepazeć na nikakve pobočne obzire budi slavohlepja budi izprazne hvale, ili kao što je rieč: dužnost mu je. — Budi mu zato od Boga nagrada, kao što mu je od ljudih zahvala.

Iz Pakraca. U istinu razveselì me dopis iz gornjega Zagorja u broju 28. „Katoličkoga lista“, kao što članak istoga lista u broju 30. o svetkovini sv. Alojzija u Rimu primjećuje; nadjoh bo drugovah ovoga školskoga svetkovanja. — I ovdje proslavì školska mladež dan sv. Alojzija svoga zavjetnika. U rano jutro istog dana, da ti je bilo gledati, vidio bi bio pčelinju radinost i mravinju vrevu ote mladeži obojega spola: mladići su hvoje po župnoj crkvi i ulicom, kud će u sedam satih obhod njihov proći, pometali, a istimi uresili i mjestnu crkvicu sv. Ivana Nepomuka, kamo se je obhod njihov voditi i pjevana sv. misa obslužiti imala, — a djevojčice cviećem oltare i propelo svoje školsko nakitiše. Sedam satih izbì u tornju, zvona na svečanost odzvone, pa eto ti sve mladeži predvodjene nakićenim svojim propelom u pratnji učiteljah svojih svečano odjevene u crkvi. Obhod krenù, komu se i vrstni ljudi pridružiše, a pod njim se litanije svih Svetih do crkvice sv. Ivana Nepomuka miloglasno pjevahu. Po dovršenoj molitvi na čast zavjetniku sv. Alojziju sliedila je sv. misa, pod kojom milozvučnimi crkvenimi pjesmami proslavì ista mladež svetoga mladića, uzor čistoće i pokore. Zatim istim redom pjevajuć pjesme blažene Djevice Marije vratì se obhod u župnu crkvu, gdje za odpjevanom ambrozijanskom zahvalnicom razidjosmo se u duhu okriepljeni i hvaleći Bogu na daru ovom.

Kad mladež školska nas crkvenom svojom svečanosti i dušobudnim pri njoj držanjem svojim tako razveselì, i mi nju razveselit odlučismo. Zato po podne, pošto se u učioni sakupila, odvedosmo ju u vlastelinski vrt, gdje bude pogošćena. A da joj veselje još veće bude, trinaest stvarih u jednom križiću, knjigah i svetih slikah sastojećih žrebanjem medju nju bì razdieljeno. Doista vidjela se na licu nevina radost, koja je razigrala mladjana srdca kod zabave ote. A ugodno bijaše gledati i onu uzajamnu ljubav, koja je medju svimi vladala, dočim odličnijih roditeljah djeca uzeše u svoje kolo prostiju djecu, pjevanjem i inom nevinom igrom s njom se zajedno veseleći. — U pol osam satih odvedoše učitelji mladež u učionu natrag, i pošto se tu Bogu darovniku svakoga dobra zahvalì, bude razpuštena. I tako se svrši ovaj svečani školski dan, koj će ne samo ostati u blagoj uspomeni ove mladeži, nego će ju — kako se ufamo — i na napredak u svakom dobru podbadati. *U.*

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo blagoizvolilo je prečastnoga g. jubilarnoga misnika *Alojzija Benaka*, kanonika sbornoga kaptola začesanskoga, imenovati naslovnim opatom sv. Andrije bistričkoga.

— Iz listovah, što su nam iz Beča stigli, doznajemo, da je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš Gjuro Haulik zajedno sa svojimi prečastnimi pratioci dne 5. t. m. pod večer u povoljnom zdravlju u Beč prispio i odsio u Munch-ovoj gostioni.

— Presvietli gospodin posvećeni biskup likopoljski i veliki predstavnik zagrebački Ivan Kralj redio je prošle nedjelje devet mladih misnikah u prvostolnoj crkvi, dočim je istim u prvašnja dva nedjeljna dana sv. redove poddjakonata i djakonata podielio.

— Da je u novije vrieme za podizanje novih a bolje uredjenje i napredak obstojećih od prije učionah u našoj domovini mnogo učinjeno, tomu su svjedoci mnoge o tom sboreće i sa svih stranah prihodeće viesti po svih gotovo domaćih naših listovih. Što je svega skupa na tom polju kod nas dosad uradjeno, to vidivo u brojevih pred oči stavlja u 179. br. od 7. kolovoza ovdašnjih njemačkih službenih novinah objavljeni sravniteljni izkaz, u kojem se navodi, što je sve u Hrvatskoj i Slavoniji za pučke učione prije god. 1850. i s koncem g. 1856. bez podpore javnih zakladah to u novcu to u prirodninah doprinešeno. U tom obširnom izkazu navode se svi naši veći gradovi i pojedini kotari, no mi ćemo,

nemogući radi premala prostora našega lista cieli taj potanki izkaz priobćiti, navesti iz njega barma, koliko je na korist pučkih školah učinjeno u glavnom našem gradu Zagrebu i pojedinih varmedjah naše krunovine. Do god. 1850. trošeno je na pučke učione na godinu u Zagrebu 3167 for. 30 kr., u varmedjah: zagrebačkoj 8401 f. 49 kr., varaždinskoj 18307 f. 56 kr., riečkoj 6516 f. 32 k., požežkoj 6006 f. 15 k., osiečkoj 14149 f. 3 k. Svršetkom pako god. 1856. iznosio je taj godišnji trošak u Zagrebu 6900 f., u varmedjah: zagrebačkoj 25846 f. 5 k., varaždinskoj 44009 f. 8 k., riečkoj 20678 f. 51 k., požežkoj 12572 f., 49 k. osiečkoj 32398 f. 8 kr. Izvan toga je na podizanje i uredjenje školskih sgradah, nabavljenje učilah itd. od g. 1850. do konca g. 1856. na jedanput dano u Zagrebu 49268 f., u varmedjah: zagrebačkoj 53824 for. 25 kr., varaždinskoj 129608 for. 31 kr., riečkoj 8982 for. 7 kr., požežkoj 13214 f. 53 k., osiečkoj 49261 f. 58 kr. U cieloj krunovini hrvatsko-slavonskoj iznosio je godišnji trošak do 1850. god. *56549 f. 5 kr.* a koncem 1856. god. *142405 f. 1 kr.* a u istoj krunovini dano je na školske potrebe na jedanput od 1850—1856. *304159 for. 54. kr.* — Slava i hvala svim, koji su k ovim toli znamenitim posljedkom štogod doprinieli!

Iz Beča. Uzoriti kardinal i knez-nadbiskup bečki razpisao je ovih danah pokrajinski crkveni sabor, što će se držati došastoga mjeseca listopada u Beču, a pribivat će mu suffragani, stolni kaptoli, samostanski opati, prepošti i ostali redovnički predstojnici iz biskupijah bečke, sv. hipolitske i linačke. Otvorit će se skupština na 18.

— Prošle godine ovdje ustrojeno družtvo neoskvrnutoga Gospina začetja počelo je uslied prispjevših prinesakah prema svom cilju, da naime podupire katolike na iztoku, djelovati. Katolikom u vlaškom selu Ploješti, nedaleko od Bukurešta, kojih, kako nam je vriedni g. pisac članka: „Katolici u Vlaškoj“ u 29. ljetošnjem broju ovoga lista kazao, samo do 100 na broju imade, pa i ovako malobrojni zidju novu crkvu, poslalo je rečeno družtvo za istu crkvu 500 for. sr. Nadalje je za misionarske postaje u Perziji odredjeno 1000 for.

Iz Celovca. Dne 23. srpnja preminuo je s kaplje visokočastni krčki biskup *Adalbert Jos. Lidmansky.* Rodjen je pokojnik 12. travnja 1795. u Jindrihovu Gradcu (Neuhaus) u Českoj, a posvećen za biskupa 13. svibnja 1842., tim je 16 godinah obnašao čast vrhovnoga pastira. Prvi baštinici njegove zaostavštine jesu siromasi i stolna crkva u Celovcu. Izmedju stranih dobit će ubozi njegova rodnoga mjesta prodajninu od kuće i vrtla, njegova vlastničtva u Jindrihovu Gradcu, i jošte drugu svotu. Izabranu svoju knjižnicu zapisao je pokojnik svom sjemeništu.

Iz Rima. Namjestnik maltezkoga vitežkoga reda grof Colloreda i k istom redu spadajući stožernici: Antonelli, Altieri, Feretti i D' Andrea držahu nedavna skupštinu. Nije badava govorio sviet, da se u toj skupštini o nječem važnom vieća. Toliko je izvjestno, da je sv. otac kratko vrieme zatim opunovlastio namjestnika reda, da u Jeruzalemu sagradi hospitium. U to ime krenut će naskoro s više novakah svoga reda u Svetu Zemlju.

— Moravski „Hlas“ piše po prijateljskom dopisu iz Rima, da je sv. otac, budué zamoljen za dopuštenje, da bi se u basiliki sv. Klementa tražiti smjeli blagi ostanci sv. Cyrilla, ne samo dao k tomu dozvolu, nego i oseban odbor imenovao, koj će tim poslom obširno i točno upravljati. Član toga odbora jest i kavalier Rossi, muž vrlo vješt kršćanskim starodavnostim. Djelo je započeto poslie Brašančeva, a razdieljeno tako, da jedan dio poslenikah radi u sadanjem hramu, a drugi u samostanskom dvorištu. Radnjom ovih posliednjih došla je na vidjelo stara basilika sv. Klementa, koja je mnogo veća od sadanje bila, zatim izkopano je više liepih stupovah i sačuvanih na stieni slikah. U hramu je na jednoj strani velikoga oltara sve preiskano i prerovano, no ništa se nenadjè; sada se traži na drugoj strani. Bog zna, rečè jedan odbornik dopisniku, nije-li mramorni lies s drugimi stvarmi ukradjen, kosti kamo bačene? — Da je to moguće, ima jošte, prida on, živih svjedokah. . . Istom prilikom traže se po nalogu sv. otca i kosti sv. Klementa i Ignaca mučenika, o kojih se zna, da su u istoj basilici pokopani, no za mjesto se nezna.

Iz Ruske. Dne 31. lipnja t. g. osvećena je u Petrogradu s izvanrednim crkvenim slavjem nova crkva sv. Izaka. Obredi su ovršavani u nazočnosti nj. veličanstvah cara i carice s najvećom svečanosti. Čitava petrogradska posada bijaše pod oružjem. Da je silna naloga ostaloga svieta grnula u crkvu i oko nje vrvila, lasno će se svatko u tolikom gradu domisliti. Gradjenjem ove crkve zabavljahu se od Petra Velikoga svi ruski vladari, te su naročito posljednjih 30 godinah silni novci na nju trošeni, kao što će se to doli niže vidjeti. Sljedbenikom ruske crkve bijaše vrlo omiljela misao i osnova, da se na sjeveru Europe sagradi takmica crkve sv. Petra u Rimu, kao što su to i novine često spominjale; no i ako je crkva sv. Izaka najvelebnija i najbogatija crkvena sgrada u Ruskoj, to ipak zaostaje daleko za rimskim hramom sv. Petra, i to gledeć na veličinu i obilje umjetninah.

Veličajno i sjajno diže se u vis kroz 39 godinah neprestano od ruskih vladalacah gradjena i još god. 1710. od Petra I. utemeljena stolna crkva sv. Izaka, sva od žulje (granita), mramora, željeza, malahita, ubjela (alabastra), lapis-lazula, tuča, srebra i zlata, jerbo izuzamši vrata, badava bi drva tražio. Isti munjovodi načinjeni su iz platine, pet križevah s trulom (kubom) pozlaćeno je ili bolje pokrito s 274

funta zlata, koje se na 40 vrstah daljine od Petrograda blista. Na ovu gorostasnu gradinu, kako stoji gotova sa svojih 112 ogromnih stupovah s korintskimi glavicami, s velikanskim hramom i golemim zvonom, koje 75,000 funtih nateže, sa svom unutarnjom sjajnosti i bogatstvom na porfiru, karrarskom mramoru i zlatu, s ikonostasom divno zlatom narešenim, slikarskimi i kiparskimi umjetninami potrošeno je do 135 miliunah for. sr. Samo zlatno posudje ima u vriednosti 600,000 for. Od velikih žuljnih stupovah, koji su 56 stopah visoki a 7 stopah u promjeru na podstavku debeli stoji svaki 18,000 for. Poznato je, da u crkvah iztočnoga obreda nesmije biti nit klupih za sjedjenje, nit orguljah; tim veličajniji prizor pruža ovako gorostasan hram, kojega unutarnja površina iznosi preko 6000 četvornih stopah, i u kojem je spiev iz 1000 mužkih grlah nadomieštao najogromnije orgulje. Kod osvećivanja pjevalo je svaki glas 250 pjevačah.

— O javljenoj promjeni koledara donose „Vjedomosti" sljedeću službenu objavu: „Budući da se u njekih inostranih i domaćih novinah govorilo o namjeravanom uvedenju novoga iliti grgurova koledara, scienimo za dužnost, s dopuštenjem tako duhovne kao i upravne cenzure ovim objaviti, da niti pravoslavna crkva, niti vlada na uvedenje grgurova koledara, nikad mislile nisu — koledara, koj, i koliko mu se obično astronomička točnost pripisivala, nije ipak bez znatne astronomičke pogreške. Kršćansko-crkveni koledar nemože nitko drugi ustanoviti, nego jedino sveobći (vselenskyj) sabor naše sv. crkve." — Evo opet primjera, kako se je malo pouzdat moći u mnoge novinarske viesti.

Iz Turske. Proljetos javio je francezki „Univers," a za njim drugi katolički listovi, da je nesjedinjeni jermenski biskup Nikola u Aleppu zajedno sa svojim stadom, sastojećim iz trista porodicah, sjedinio se s rimskom crkvom. Sada izpravlja „Univers" svoju viest tako, da se je rečeni alepski vladika, za uklonit se tobož progonstvu svoga patriarke, sbilja utekao bio u tamošnji kapucinski stan. No za njeko vrieme nestalo ga je iznenada odande zajedno s darovi, što si ih je pribaviti znao. Izjavljena po njem želja sjedinjenja bijaše samo himbena izlika, kojom htjedè ciličkoga patriarku prisiliti, da mu podieli izpražnjeno crkveno dostojanstvo, za kojim su mu zazubice rasle. — Takovim načinom svršuje se povjest i o onom grčkom biskupu Benjaminu, o kom u svoje vrieme javismo, kako ga je carigradski patriarka u bugarskom jednom samostanu zatvoriti dao, i samo na ozbiljno zahtievanje francezkoga poslanika iz tamnice pustiti morao. Ovaj je vladika pisao zahvalnicu papi, što ga je ovaj poslanicom opomenuo i bodrio na stalnost, a tako se je pismeno zahvalio i misionarom, koji su ga s početka kao žrtvu progonstva preporučili zaštiti katolikah, kasnije mu pribavili svu potrebicu i priskrbili novacah na put. Mjesto da on ide u Rim, kako reče, da tamo izkušaju vjeru i namjeru njegovu, on se već iz Messine vrati i ukrca u drugu ladju na Atenu. Radi ovakova vjerolomna postupanja, koje neškodi crkvi, već onim, koji su mu krivi, neće ohladniti niti brižljivost sv. stolice, niti revnost misionarah, tim manje, što ove gubitke druge stečevine više no podpuno naknadjuju. Jerbo u isto vrieme sdružilo se je s katoličkom crkvom 100 jermenskih porodičnih poglavicah u gradu zvanom Khenes kod Erzeruma. Grad Van u južnoj Jermenskoj opremio je poslanstvo, sastojeće iz svojih najuglednijih gradjanah, jermensko-katoličkom prvostolniku u Carigrad, moleći odanj namjestnika svomu sadanjemu vladici, koj je svojom vjerom i životom na sablazan mnogim kršćanom svoje prostrane biskupije. — U karputskoj dolini daje nedavno obraćeno selo Tadem liep primjer, dočim svekoliko marljivo žiteljstvo bavi se u prosto vrieme gradjenjem nove crkve. Nedaleko odtud, u Zartarimu, dodje 25 porodicah sa svojim župnikom k misionaru katoličkom, očitujuć mu, da pristupljuju k crkvenom jedinstvu. Svi ti prelazi bivaju najviše nastojanjem vrloga francezkoga liečnika Mille-a, koj služi u turskoj vojsci. U Arabguiru sjedinilo se je, što je već prije javljeno, 125 obiteljih s kat. crkvom. Samo je tomu pridati, da je trudom bibličkih družtvah i protestantskih propoviednikah njih više prionulo bilo uz protestantstvo. No čim bolje spoznaše kat. istinu, okaniše se bludnje, a i ona njekolicina, koja je jošte ostala, doći će jamačno kad katolici jednom dosta prostranu crkvu imali budu. U Drinopolju povratci u našu crkvu jesu istina pojedini, no iskreni su i dušobudni. A čuje se, da je obćina Amasia u staroj Kapadociji na to sasvim spremna.

* Od 5—9. rujna t. g. obdržavat će se s dopuštenjem pruske vlade u Koloniji na Renu skupština njemačkih katoličkih družtvah, kamo po novinah pozivaju dotično obćinstvo Dr. Lienbacher, predsjednik, i baron Stillfried, tajnik. Bit će to deseta velika skupština njemačkih katolikah.

* Iz Rima javlja brzojav, da je nj. c. k. apošt. veličanstvo kardinala Silvestria blagoizvolilo imenovati zaštitnikom austrijskih državljanah (Protector nationis austriacae) kod sv. stolice. Posliednji stožernik, koj je ovu čast obnašao, bio je stožernik Albani od Urbina.

* Muhamedanci u arapskom gradu *Džeddi* ubili su okrutnim načinom dne 15. lipnja t. g. francezkog konzula i ženu mu, zatim podkonzula englezkoga s drugih 20 kršćanah, opljenivši konzulatske kuće. 26 kršćanom spasio je život kapetan englezke ladje „Cyclopsa", došav im svojimi ljudmi u pomoć na kopno. Turska vlada učinila je stroge mjere, da se krivci kazne.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su duh. pomoćnici: Janko Haramina iz Orahovice u Oriovac, a Gjuro Muljević iz Oriovca u Orahovicu. — Preminù Stjepan Vučak, župnik u Tomašici.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 33. U ČETVRTAK 19. KOLOVOZA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kako je postala redovnička država „sv. Križa hrvatsko-kranjska.“

(Nadalje.)

Neda se gotovo opisati, što je sve ova država prepatila do blizu 17. stoljeća što od Turakah što od Luteranah, koji su u drugoj polovini 16. stoljeća i po njekih jugoslavenskih zemljah počeli svoje otrovno sjeme trusiti, kad joj od 29 gore imenovanih samostanah preostanu dva to jest trsatski i senjski. Težko da će na skoro biti redovničke države, koja bi toliko nesgodah pretrpila bila koliko uprav bosansko-hrvatska. Tim bi i s toga mogli uskliknuti:

Oj slovinska zemljo liepa
Što sagrieši nebu gori,
Da te udes taki ciepa
I jadom te vječniem mori? (Osm. XIV.)

Nu kad je Rudolfo II. cesar oslabio sile glavnomu neprijatelju kršćanstva i presjekao mu put u dalnje austrijske države, i kad se po kranjsko-štirskoj domovini počelo širiti krivovjerstvo, stade se bosansko-hrvatska država opet dizati i množiti to u Hrvatskoj to u Kranjskoj. Jer mnoge pobožnice duše za svetu vjeru Isukrstovu podignuše već g. 1559. dva samostana u Novom Mjestu i na svetoj Gori (in Monte sancto — nedaleko od Gorice) te ih predadoše preostalim redovnikom bosansko-hrvatske države. Isto tako rečene godine pozovu u ljubljanski i pazinski samostan (ovaj izvorno obitavan od Franciškanah dalmatinske države, a onaj od konventualacah, a gdje je današnji, bivahu prije Augustinovci) redovnike iz iste bosansko-hrvatske države. A još više se razgrani ova država sedamnaestim stoljećem i to najviše ugledom prečastnoga otca Franje Glavinića, naimenovanoga biskupa senjskoga, koj, kad unidje u red, nadje u državi sastojećoj se od 8 samostanah tek okolo 30 osobah, a kad umre, ostavi državu jaku od 15 samostanah i dvajuh pristaništah (hospitium) i od preko poldruge stotine redovnikah. I jerbo nastanu mirnija i bolja vremena, digne se opet bosansko-hrvatska država, te je liepo cvala i dičila se muževi, koji su se to znanostmi, to vježbanjem kriepostih, to vjeroviestničtvom medju inimi narodi, kao što i sada imade dvojicu u sjevernoj Americi, koji taj posao opravljaju, to drugimi službami u crkvi i domovini odlikovali.

Kad je Klement III. svojom pečatnicom „In suprema militantis Ecclesiae specula“ izdanom 16. studenoga 1532. propisao redu sv. Franje da se imade preustrojiti (reformirati) i strožije obdržavati naredbu svetoga utemeljitelja, i kad je više redovničkih državah na to pristalo, poprimi i naša taj propis s dopušćenjem Leopolda I. cesara pod državnikom Antunom Lazariom na saboru državnom u Ljubljani 25. kolovoza 1688, što i sljedeće godine Inocent XI. pečatnicom „Exponi nobis“ potvrdi.

No buduć da ova bosansko-hrvatska država sada više nijednoga samostana nije posjedovala u Bosni, naumiše joj naslov promieniti, što su i postigli na sedamdeset i sedmom glavnom saboru obdržavanom u rimskom samostanu sv. Marije de ara coeli 5. lipnja 1688, koj je, neznam čijim naputkom i svjetom, ovako odlučio: „Attendendo, quod nullus conventus Provinciae de Observantia ***Bosnae Croatiae*** situs sit in Bosna, et quod ex nomine Bosnae Croatiae multae oriantur aequivocationes, decernit definitorium generale ***non esse amplius vocandam Provinciam Bosnae Croatiae*** sed Provinciam (čuj, čuj hrvatski dome, koj si u ove doba dobru polovinu samostanah iste države objimao) ***Carniolae***, et sic nominandam et vocandam in posterum statuitur, salvis semper et in integrum manentibus omnibus juribus et prae-

rogativis ac privilegiis competentibus praefatae Provinciae Bosnae Croatiae." [1])

Ovaj zaključak ili po svoj prilici uzrok njegov čini mi se upravo takov, kao što i ona dva, štono su ih njeke novine o Nestoru, prvom ruskom sgodopiscu, raztrubile, da tobože Nestor nije pisao ruskim već kranjskim, ili kako oni kažu slovenskim jezikom. [2]) Čudan sam, kojim jezikom pišu „Slovenskė Noviny" i „Concordia slovenský letopis." Njeki se previše oslanjaju na stare prevodioce sv. pisma, po imenu na Trubera i Dalmatina; nu ja mislim, da se pri tom i njihovi pomagači imaju u obzir uzimati, po imenu Antun Dalmatin i Stjepan Konzul iz Pinguete, koj je svoj evangjelistar „iz vindičkoga na hrvatski jezik preveo." [3])

Preglednik ove države, štono su ga tek prije njekoliko godinah počeli u Ljubljani izdavati, uči njekakvu drugu dogodovštinu glede postanka današnje države sv. Križa hrvatsko-kranjske. On naime tvrdi i kao za nepobitnu istinu drži, da je hrvatsko-kranjska država postala 1514. velim tisuće pet sto četrnaeste godine, to jest prije nego je ikoj samostan ote države na Kranjskom obstojao. Istinabog da u Ljubljani bješe podignut samostan jurve g. 1233. i predan redovnikom sv. Franje; nu ovi su bili konventualci, iza kojih ga preuzeše 1491. tako zvani observanti nu austrijske države, i nakon ovih tekar budu unj pozvani 1559. redovnici iz države bosansko-hrvatske. [4]) Neznam, o što osloniše svoje misli. Ja žalibože nisam ovdje tako srećan, da bih svoje tvrdjenje mogao pokriepiti dokazi vadjenimi iz ovodržavnih ljetopisah ili pak drugih povjestnikah, koji su ob ovoj državi što pisali, jer upravo takovimi vreli oskudievam, budući da je „Memorias Medvedianas" izjeo oganj, a Glavinićevoj poviesti: „Origine della Provincia *Bosna Croatia*," kao što i drugim njegovim djelom imenito legendam hrvatštinom spisanim ohladnilo jur odavna mjesto u knjižnici, a ljetopisi ove države moradoše se s bogoslovnom stolicom u priličnije mjesto preseliti.

Nu premda, kako rekoh, ovakovimi vreli ja ovdje oskudievam, ništa nemanje vendar radi sedam u dvajuh jošte razlogah nemogu se nikako slagati s onim, što preglednik današnje hrvatsko-kranjske države predaje, niti na to skloniti, da bi današnja redovnička država hrvatsko-kranjska pod tim imenom bila prije druge polovine sedamnaestoga stoljeća znana i svietu i redu, ili da bi prije toga vremena bio današnji naslov države u porabi. Budi mi dopušćeno samo njekoliko ih navesti.

1. Stalno je, da „hrvatsko-kranjska" redovnička država pod tim imenom nepostade g. 1514.; jerbo, kako smo gori vidjeli, iste godine povisi Leon X. bosansku nadčuvariju na državu „bosansko-hrvatsku," koja brojaše 29 samostanah, od kojih baš ama baš nijedan nebijaše u kranjskoj domovini; i jerbo tek 1559. nalazimo prve samostane od ove države na Kranjskom.

2. Ako je slobodno kadšto ex rubro ad nigrum zaključiti, to mogu za sjegurno uzeti, da za ono vrieme, kad je Glavinić pisao dogodovštinu (a pisao ju zadnjih godinah svoga živovanja to jest oko 1646—1648) ove države, nije nitko ni sanjao o drugom naslovu ove države nego „bosansko-hrvatskom." U tom nas još većma glavi praunuk Glavinićev Sebastijan Glavinić, biskup senjsko-modruški, koj je iza 1690. godine dao naslikati Franju Glavinića i na drugoj strani slike kratak njegov život napisati. Iz njega za sada samo ovo: „Anno Domini 1598. sub Rdo. Ptre. Joanne Salomich, Fr. Franciscus Glavinich in saeculo dicitur Joannes habitu S. Francisci induitur. Anno 1610. eligitur prima vice in Provincialem *Bosnae Croatiae*, quae modo Provincia *Carnioliae* nuncupatur." Pa i Luki Wadingu, ljetopiscu cieloga reda sv. Franje, sasvim je nepoznata država hrvatsko-kranjska u godini 1514. [1]) I napokon

3. Što je i najviše jeste sedamdeset i sedmi glavni sabor, obdržavan 1688. godine 5. lipnja, na koj dodje Antun Lazari kano bosansko-hrvatski državnik. [2]) I ovaj sabor odredi tekar, da se dojakošnji naslov bosansko-hrvatske države ima pretvoriti u „kranjski," s toga što rečena država nije više nijednoga samostana posjedovala u Bosni, kao što je iz gore rieč po rieč navedene odluke vidjeti.

(Konac će sliediti.)

---

[1]) Perusini, „Chronologiae Historico legalis Seraph. Ord. tom. III. pars. 1. pag. 319. n. 24.

[2]) Gl. Novice 1854. str. 238.; i 1857. str. 306.

[3]) Tko se želiš potanje upoznati s ovim hrvatskim piscem, te barem po broju i imenu znati, koliko i što je u hrvatskom jeziku spisao, štij u Dalmatinskoj Zori 1846. njegdje oko br. 24.

[4]) Dr. Pletz u „Stand der kroatisch-krainerischen Franciskaner-Ordensprovinz" što je po Glaviniću, po državnom arkivu i drugih vjerodostojnih dokazih izradio, veli: „und diese (Observanten der österreichischen Ordensprovinz) überliessen es dann den Brüdern der Provinz *Bosnae Croatiae*."

[1]) Gl. njegove Annales Minor. tomo XV. pag. 454. to jest tamo, gdje govori o povišenju bosanske nadčuvarije na državu 1514. godine.

[2]) Perusini op. cit. pag. 307: „R. A. P. F. Antonius Lazari Provinciae Observantis *Bosnae Croatiae* Lector Jubilatus et actualis Min. Provincialis."

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Da vidimo sada najvažnije prigovore, što se proti Šafaříkovu obrazloženom tvrdjenju o postanku slavenskih pismenah navesti mogu, kako ih on sám pretresuje.

Najprije ime. Kaže se, da predanje i sveudiljna poraba imena svjedoči za Cyrilla. — Ali predanje i poraba ta novijega su vremena, zato za ono staro doba, o kom se pita, neodlučuju ništa. Imena se mienjaju, prelaze na druge, kao što se to dogodilo s imenom francezkim, ruskim, bugarskim itd. Izvorno i prvobitno ime bijaše: Slověньskaja azbuka, a ovo je najduže sačuvalo se uz glagoljicu. God. 1047. rabljeno je ime Kjurulica, kako već vidismo, o glagoljici, i to upravo razlikujuć ju od grčko-slavenskoga pisma. I kasnije nazivana je višeput glagoljska bukvica cirilicom. Već rano primiše obie azbuke osebne nazove po pokrajinah i narodih: tako se glagoljska azbuke u parižkom codexu imenuje abecenarium bulgaricum, a u starom rukopisu patriarkalne knjižnice u Karlovcih, u kom se izbrajaju narodi i pismena, zovu se „knigy blъgarsky“ (kniga=pisme=littera), a u Hrvatskoj „knigy chrvatsky“ itd. Nazov „glagolita, glagoljica“ mnogo je kasnije postao, pa je tamnoga podrietla. Današnja poraba riečih „cirilica“ i „glagoljica“ nije starija od XVI. vieka. Dakle ime neodlučuje posve ništa: pače prijašnja poraba rieči „kjurulica“ (1047) svjedoči upravo za glagoljicu.

Važniji je prigovor, komu za temelj služi Hrabrov sastavak. Hrabr jest sigurno star svjedok, živući za vrieme Symeona (prije 928), kad je još bilo ljudih, koji su Cyrilla i Methoda lično poznali, dakle očevidacah. No Hrabrove izraze sasvim drugačije ponjati valja. Već je to čudnovato, što je codex lavrinski u Ruskoj, u kom se primetak taj o očevidcih nahodi, prepis iz glagoljske matice, koja je po svoj prilici već jako rano donešena u Rusku, kao što je to dokazao Gorskij, a po njem Sreznewskij u Žurn. Minis. prosv. 1848. K tomu dolazi, da Hrabr dobro razumljen izrikom kaže: a) da je Konštantin kod uredjenja svoje nove azbuke držao se reda (činъ, ordo) grčkoga pisma. b) Da je tako za glasce, što ih u grčkoj azbuci ima, kao i za osebne slavenske pronašao pismena, i ova posljednja na svojem mjestu uvrstio. Rieč „podobie“ ima se u prenosnom znamenovanju razumljeti, ne o oblicih ili podobah grčkih pismenah, nego o njihovih glascih. Tako se uzima i u Grkah γράμμα i u Njemacah „Buchstabe“ za glasac, kad je n. p. govor, da je ovaj ili onaj glasac mekan ili tvrd itd. A tako je to u svih jezicih. Dakle ono znači: poput ili nalik grčkih glasacah. c) Gdje besjedi o novijih, možebit samo po čuvenju, čini se da misli Klementa, koga možda navlaš neće da poimence spominje. č) Kaže, da grčka pismena poliežu od poganah, a slavenska od svetoga muža. Ovaj je izraz odlučno važan, jerbo se samo na novoličnu glagoljicu u istinu protezati može. ć) Hrabr tvrdi, da su grčka pismena, samo 24 na broju (po pravici s ona tri brojevna pismena ima ih 27), tečajem vremena pomalo od više muževah trudno sastavljena, a 38 slavenskih pismenah da je sám Cyrill za kratko vrieme ustanovio. Kad bi Konštantin već gotova grčka pismena uzeo bio, to bi ova prispodoba neuputna a hvala bezumna bila. Toliko u kratko. — Broj 38 izvornih slavenskih pismenah kod Hrabra, koj broj i kasniji pisci spominju, mogao bi se, ako je samo broj istinit, (jerbo bi mogao biti i od drugoga krivo umetnut, kao što je i godina na kraju očevidno neistinita), ovim ili onim načinom dokazati: no do podpune izvjestnosti samo je u onih pismenih moći doći, koja su zajedno i brojevi, a kod drugih ostaje vazda manje više sumlje. Medjutim ovo, kao što mnije Šafařík, nije glede glavnoga pitanja toliko važno. Jerbo bi se napokon i cirilska pismena jako lasno na 38 stegnuti dala, pošto predjotovanih pismenah neima u njekih starih bugarskih rukopisih, a tako u njih kao i najstarijih srbskih spomenicih rabi se Ѣ sasvim tako kako i glagoljsko Jać, naime za Ѣ i zajedno za Ꙗ, n. p. вѣра, ѣко, твоѣ mjesto ꙗко, твоꙗ.

Na prigovor, da se sasvim nikakovih liturgičkih rukopisah s glagoljskimi pismeni nesačuva, valja opaziti, da se ni o cirilskih liturgiarijih nemože dostavjerno dokazati, da spadaju u X—XI. viek, izuzamši psaltir i njekoliko sticherariah, najviše u ulomcih. Sada ipak mogu pražki ulomci i najstariji rukopisi psaltira, i to tako glagoljski (ovi što se kasa texta), kao i cirilski prepisi iz onih (ovi, jerbo ima u njih amo tamo umiešanih glagoljskih pismenah n. p. u Eugenio-Pogodinovih ulomcih, u bolonjezkom psaltiru itd.) služiti za dokaz, da je u X—XI. vieku zbilja bilo liturgičkih knjigah s glagoljicom pisanih. Poznato je, da u Hrvatsku bude uvedena rimska liturgija. Zadarski ulomak zasvjedočuje visoku starost glagoljskoga misala. Šafařík vidio je jošte drugih ulomakah misala vrlo starodavnih. Vidio je i ulomakah breviara (Homiliaria), koji su stariji od sadanjega uredjenja latinskoga breviara ili od XIII. stoljetja.

Poslje toga prelazi Šafařík na veoma važnu stvar, naime na mnienje njekih učenjakah, tvrdećih, da je glagoljsko pismo obreta i svojina Bogomilah i Patarenah. Za ovo mnienje ima njekih prividnih razlogah n. p. da se je glagoljsko pismo samo u onih okolicah rabilo, gdje su stanovali Bogomili i Patareni, u Macedoniji, Illyriku, Dalmaciji, Hrvatskoj, Slavoniji i Istri; da se zove bugarsko, kao što su i Patarene zvali Bugare; da su u cirilskih rukopisih umiešana glagoljska pismena bili navlaš ugovoreni znaci za jednovjernike itd. Medjutim, kad se bolje uoči, raspada se ovo mnienje, kako će se iz sljedećih razlogah jasno vidjeti.

Glagoljsko pismo nemože već s toga biti proizvodina i svojina Bogomilah i Patarenah, jerbo oboji bješe obće znani krivovjerci, a u glagoljskih rukopisih neima nigdje traga kakovu krivovjerstvu. Bogomili nit nepisahu takovih knjigah: oni zabaciše stari zavjet, dakle i psalme; njihov otčenaš i njihove epistole imahu jezičnih osobinah, kojih u glagoljskih rukopisih nećeš naći. Pa baš i kad bi se u njih štogod takova nalazilo, što bi spominjalo na Patarene, to bi bilo samo dokaz, da se oni čvrsto držahu Cyrillova pisma, kao što iz povjestnice znamo, da starovjerci, kad kod obnovah ostanu u manjini, neće nimalo da popuste od starine (n. p. Razkolnici). — Medjutim bude i Method g. 925. i 1059. s krivovjerstva obtužen i slavenska (glagoljska) misa zabranjena, kao već prije u Moravskoj.

Ne samo u pravovjernih grčkih i slavenskih (cirilskih) samostanih na Svetoj Gori, u Palestini, nego i u Rimu i drugdje su stare glagoljske rukopise kao velevriedne spomenike starodavnosti, kao dragocjenosti skrbljivo čuvali, a izostavke i praznice kasnje cirilski izpunjavali itd. Da su ti rukopisi bili krivovjerni, jamačno bi ih bez milosti uništili bili. Iz glagoljsih knjigah prepisivahu cirilske za knezove u Ruskoj (1047), za kralje i kraljice u Srbiji (1240—50), pa to su činili svećenici, u samostanih i kod crkvah, u vrieme, kada je proti Patarenom krvavo progonstvo biesnilo. Najstariji glagoljski rukopisi propadoše ne navlašnim uništenjem, već kao i cirilski, starinom i nemarnostju. Već se prepisalac Theodor 1263. g. tuži na riedkost rukopisah Ivana Exarcha, koji izvorno bješe po svoj prilici glagoljski pisani.

U čudnovatom već gori spomenutom starobugarskom izbroju narodah i njihovih azbukah nenavode se bugarska t. j. glagoljska pismena medju krivovjernimi ili kao što stoji u rukopisu „poluvjernimi,“ već naročito medju „pravoslavnimi“ t. j. pravovjernimi. (V. Slov. starožit. 996.)

Parižki abecenarium mogao je istina napisati koj Bogomil, no samo kao bugarsku azbuku, za razliku od grčke, a nipošto kao osobitu bogomilsku. No nadpis toga abecenarija pokazuje, da mu je pisac bio latinac, ako, što je vjerovatno, nepolazi od druge ruke. No sva ta azbuka samo je na brzu ruku napisana bilježka za njekoga, koj se je s njom upoznati želio. A ima i iz kasnijih vremenah takovih bilježkah glagoljske azbuke u različitih rukopisih.

U Talijanskoj i Francezkoj, osobito u prvoj, bijaše mnogo Patarenah, pa ipak neima tamo, ako izuzmeš jedino parižki abecenarium, niti traga glagoljskomu pismu iz vremena Patarenizma (kasnije bo uneseni rukopisi nedokazuju ništa, kao n. p. Evang. Assemanianum); usuprot u Českoj i Ruskoj nebijaše nikad ni Bogomilah ni Patarenah, pa ipak imade u objema zemljama rukopisnih ostanakah i drugih tragovah glagoljskoga pisma iz najstarije dobe.

Papa Inocent IV. potvrdio je g. 1248. glagoljašem biskupije senjske u Hrvatskoj na njihovu molbu u njih običnu slavensku misu, dočim su za razlog navodili, da imadu staro pismo, tobož od sv. Jerolima, kojim su pisane njihove liturgične knjige. Premda povjestna kritika sv. Jerolima za obretnika njihovoga pisma nepriznaje: ipak toliko je izvjestno, da se tadanji senjski biskup nebi nikad za takovu povelju molit bio usudio, kad bi isto pismo rabili bili i Patareni, koje su malo prije kao krivovjerce ljuto progonili. K tomu se papa ili sveta stolica u tako važnoj stvari nebi sigurno toli sliepo i bezprimjerno hudo zavesti bila dala, osobito pošto joj sredstvah, da se o istini ubaviesti, niti manjkalo nije, niti manjkati nije moglo.

(Dalje drugi put.)

Naredba c. k. hrvatsko-slavonskoga namjestničtva od 3. svibnja 1858., o spoljašnjem svetkovanju nedjeljah i praznikah po gradovih i trgovištih u Hrvatskoj i Slavoniji. (Iz zem. vlad. lista razd. II. kom. VI. br. 18.)

Dok od strane visokoga c. k. popečiteljstva unutarnjih dielah neizidje ini kakov propis, ovim se pod dužnost izdaju svimkolikim stanovnikom ovih zemaljah sljedeće ustanove o spoljašnjem svetkovanju nedjeljah i praznikah po gradovih i trgovištih u Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 1. Po nedjeljah i praznicih spoljašnjeg svetkovanja radi:

a) da se prekine ili stegne javno trgovanje ili obrtovanje,

b) da se prekine svaka bučna ili inače smetajuća tjelesna radnja, svako obrtovanje po djetićih i po inih djelaocih ili šegrtih,
c) da se prekinu ili stegnu javne zabave,
d) da se nečini ništa, što smeta, što se neslaže sa svetkovanjem nedjeljah i praznikah, što sablaznjuje, ili što muti službu božju.

§. 2. Izvršujući ove prepise činit će se razlika medju blagdani i navadnimi nedjeljami i praznici.

§. 3. Blagdani su: Božić, Uzkrs ili Vazam, Duhovi ili Trojaki, Brašančevo ili Tielovo, Blagoviest, i Mala Gospodja (Gospojina) ili Mala Maša.

§. 4. Promet prekida se uklanjajući prodavine na tržištih, na stojnicah, šatrah i zatvarajući dućane.

§. 5. Promet neprekida no steže se uklanjajući ili pokrivajući uglednjake i one obrto- ili prodajokaze (cimere), što se nevide kad je dućan zatvoren.

§. 6. U navadne nedjelje i praznike slobodno je do 9 satih u jutro prodavati na tržištih stvari neobhodno potrebite za život, kao što su: meso svake vrsti, divjačina, živad (perad), ribe, kruh ili hljeb, voće, povrće i u obće svaki živež potrebiti za kuhanje, a u devet satih da se uklanjaju stvari na prodaju kao i prodajne stojnice.

Gdje je slobodno namieštati stojnicah, može se poslje dvanaestoga sata opet prodavati voće na njih.

Do devetoga sata u jutro i od četvrtoga sata poslje podne mogu pod stegnućem, koje se napominje i u §. 5. i nakoliko se odnosi ovamo, dotični obrtnici na stojnicah prodavat i tržiti polag mjestnoga običaja i ine stvari, što nisu baš za kuću i za svagdanji život neobhodno potrebne.

Na blagdane zabranjuje se čim strožije svaki promet na tržištih i stojnicah, izuzimajuć jedino mlieko, koje se i kod stojnicah na ulici može prodavati do 9 satih u jutro.

Prodavati svieće na Svesvete i na Svjetlo Marinje ili Sretenije, svetce (svetolike) ili ikone i brojanice ili krunice (čisla), vrbice na cvietnicu ili cvjetove slobodno je, na koliko je to bilo do sada u običaju, što valja i glede tako nazvanih vrtepnih i kolednih sajmovah (Krippen- und Neujahrs-Märkte), i u obće glede svakoga trženja prigodom crkvenih svetkovinah, n. p. da knjigoveže prodavaju molitvene knjige, da se prodavaju medenjaci (licite) i tomu slične stvari.

§. 7. Na navadne nedjelje i praznike smiju se u dućanih samo do 9 satih u jutro prodavati neobhodno potrebit živež i sve ine stvari u obće, što su za svagdanji život i za kuću potrebne, nu valja uglednjake uklanjati i na polag samo otvarati vrata na dućanih, a u četiri sata poslje podne može se ovako opet prodavati jedino u tom slučaju, ako su nedjelja ili praznik slučajno u oči blagdana kojega.

Na blagdane pako da se u obće sasvim steže svaki promet, i na dućanih da su vrata zatvorena.

§. 8 Za ovdje izbrojene obrtnike ustanovljuje se glede prodavanja jošte napose, kao što sliedi:

a) Meso seći u mesnicah, prodavati divjačinu, živad i sve stvari potrebite za kuhanje, tržiti kiseli kupus i povrće u dućanih, slobodno je na navadne nedjelje i praznike bez svake stege, kao što je polag §. 6. slobodno prodavati ove stvari na stojnicah.
b) Pekari, hljebari, krupari (Greissler), sitnarinari (Fragner) i živežari, kao i mljekari, voćari i bladenari mogu na navadne nedjelje i praznike kao i na blagdane cieli dan prodavati u svojih dućanih.

Ovako se prodavanje pako dopušta pod uvjetom, da su navadne nedjelje i praznike od 9 satih u jutro do pódne uklonjeni uglednjaci a vrata na polu zatvorena, koje će se stegnuće na blagdane obdržavati cieli dan.
c) Slastičari, bademačari i simidžije, kao i kolačari, pogačari i medenjari (šerbedžije) mogu u dućanih neograničeno prodavati svoje stvari do 9 satih i od dvanaest satih počemši, od 9 satih u jutro do pódne pako mogu to prodavati, uklonivši uglednjake i vrata na dućanih na polu zatvorivši.

Na blagdane pako da prodavaju cieli dan ovo stegnuće obdržavajući.
d) Oni, koji trguju raznom robom, talijanskim voćem, solju namalice, sušenim ili udjenim mesom, kao i rozoldžije, travari, voštari, sapunari i maslinari mogu zaista prodavati cieli dan, nu oni, koji trguju raznom robom, da na ove dane u obće cieli dan, drugi u ovoj točki izbrojeni prometnici pako od 9 satih u jutro do podne da na polu zatvaraju svoje dućane i uklanjaju uglednjake svoje.

Na blagdane da ovi prometnici od 9 satih u jutro do 4 sata poslje podne zatvaraju dućane svoje, a do 9 satih u jutro i od 4 sata poslje podne da prodavaju obdržavajući stege, što su navedene malo prije.
e) Rakijašnice da su svake nedjelje i svakoga praznika zatvorene od 9 satih u jutro pak do podne, a za ovoga vremena da nekrčmare ništa.
f) Vlasuljari, ptctikose i brijači mogu na nedjelje i blagdane biti cieli dan obćinstvu na službu, nu na navadne nedjelje i praznike da od 9 satih prije podne pak do podne uklanjaju uglednjake i na polag zatvaraju vrata na dućanih, koje će se stegnuće na blagdane obdržavati cieli dan.

§. 9. Lutrijaši da na nedjelje i praznike zatvaraju svoje dućane u 9 satih u jutro i neotvaraju ih prije 4 sata poslje podne.

§. 10. Novine izdavat i razpačavat u dućanih smije se u nedjelje i praznike samo do 9 satih u jutro.

§. 11. U prometu svojem nestežu se: ljekarne, vidarne, kupališta, kavane, kavetinare (Surrogat-Kaffeschänken), javna gostilišta i jedališta, što ih imaju po-

vladjeni krčmari, pivarnici, hranari, jedivari i bakali, a u primorska dva grada, na Rieci i u Bakru, mogu se ribe prodavati pod istim pogodovanjem.

Nu bakali (Spezereiwaarenhändler) će ob navadne nedjelje i praznike od 9 satih do podne uklanjati svekolike ugledajake i bakalnička vrata na polu zatvarati, a na blagdane držat se ove stege cieli dan.

Za one, koji prodavaju duhan, biljezice i listovke valjaju one iste ustanove, kao što za bakale.

Isto tako nesmiju krčmari i pivari ob nedjelje i praznike prije 4 sata dvoriti goste oko stolovah, što su ih s dozvoljenjem ponamjestili na javnoj cesti, a na velike blagdane da to nečine nikako.

§. 12. Ako jedan ili vise povladjenih prodavalacah prodavaju u zajedničkom dućanu stvari, glede kojih polag gornjih ustanovah valjaju raznoliki propisi, onda će veće pogodovanje biti na korist jedino onim prodavaocem i stvarim, što su izrikom navedene u gornjih ustanovah.

§. 13. Obrtnici, koji obitavaju u svojih dućanih, te neimadu drugoga izlaza no na dućanska vrata, ili kojim vidjelo dopire jedino kroz dućanske prozore, a polag obrta svoga pako morali bi sasvim zatvarati svoje dućane, da otvaraju samo jednu vratnicu, svekolike ugledujake uklanjajući i ništa neprodavajući.

§. 14. Svaki bučan, smetajući posao, koj se dakle vidi ili čuje s ulice, bilo tvorničarenja, obrtovanja ili gospodarenja radi, kao i obrtovanje s djetići, djelaoci i šegrti zabranjuje se na nedjelje i praznike od 5 satih u jutro do pónoći.

§. 15. Izuzimlju se prešne radnje nužde ili potroška radi, za koje, ako neima pogibelji udružene s odvlakom, valja izhoditi u dotičnoga župnika dozvoljenje putem c. k. redarstvenih oblastih, gdje obstoje takove, inače pako putem ureda kotarskoga ili poglavarstva gradskoga. Izuzimlju se takodjer radnje, što nerazdruživo spadaju k obrtovanju, dozvoljenomu na nedjelje i praznike, kao i navadni kućevni poslovi, služba željeznička, parobrodarska i poštanska, i poslovi, što idu s komešanjem putničkim.

§. 16. Izuzimajući nuždne slučajeve, u kojih valja držat se onoga, što ustanovljuje prijašnji paragraf, da se obustavlja svaki tovarni promet, u obće da se neprenašaju i neprevažaju tovari; nu perivo može se raznašati do pódne.

§. 17. Na nedjelje i praznike da se dopuštene igre po kavanah i krčmah neigraju prije 4 sata.

§. 18. Ob navadne nedjelje i praznike nesmije biti prije 4 sata poslje podne javnih razveseljenjah, naime predstavljanjah, pokazivanjah i glasbah ili svirkah; izuzimajući ipak pódnevne zabave glasbene.

§. 19. Na blagdane izbrojene u 3. paragrafu, kao i na Kraljevo, da neima ni kazalištnih predstavljanjah ni inih javnih zabavah, kao ni 22., 23., 24. i 25. prosinca, ni na čistu sriedu, ni od cvjetovah počemši kroz cielu veliku nedjelju.

Tim se ipak nezabranjuju po dosadanjem običaju dopuštene glasbene zabave i oratoriji za blagotvorne svrhe.

Gornja zabrana tiče se i tako nazvanih posielah, besedah i sličnih s glasbom skopčanih zabavah na javnih mjestih, koja razveseljenja da u obće nebivaju ni u praznike.

§. 20. Izim toga zabranjuju se tako javni kao sukromni plesovi i tancovne glasbe kroz cieli advent do bogojavljenja ili sv. tri Kralja, kroz cielu korizmu ili častni post do uklopno biele nedjelje t. j. prve nedjelje po uzkrsu, na sve crkvene blagdane i u petke.

U pokladne subote dopuštaju se plesovi, nu da netraju preko pónoći. I u ine subote, izvan adventa i korizme i na koje nedodje kakav post ili blagdan, mogu se davati sukromni plesovi, nu preko ponoći da netrajaju nikada.

Plesovi da inače netraju preko pónoći u oči kojega petka, drugih postah i zapovjedanih praznikah.

§. 21. Svako narušenje ovdje izbrojenih propisah kaznit će se primjernom kazni polag cesarske naredbe od 20. travnja 1854. (drž. zak. lista kom. XXXIII. br. 96.)

§. 22. Iztraživat i kaznit će narušenja ovih propisah ondje, gdje imaju c. k. oblasti redarstvene, ove, inače pako u gradovih poglavarstva, kojim je povjereno političko upravljanje, a drugdje c. k. uredi kotarski.

Što se tiče postupka, utokah i zagode, valjaju ustanove §§. 3. i 4. naredbe od 3. travnja 1855. (drž. zak. lista br. 61.)

Za banova namjestnika
c. k. dvorski savjetnik
Šišman Conrád Eibesfeldski s. r.

Dopis.

Iz Zemuna 8. kolovoza. Poslje dugotrajnog mučanja, prepriečen raznimi okolnostmi a i suhoparnostju glede važnijih u naš crkveni život u ovih stranah zasjecajućih novostih, evo Vam sada torbicu novinah šaljem, da nedostatak taj koliko toliko nadomjestim. — Najprije mislim neće s gorjega biti, ako Vam koju s onkraj Save o naših crkvenih stvarih probesjedim. Poznato će Vam biti, da se je katolička obćina u *Beogradu* znatno pomnožana čvrsto zauzela bila, a to posredovanjem svoga c. k. austrijskog konzulata, da, osim one kapele u dvorištu gorerečenog konzulata, drugu na sgodnijem za nju mjestu zadobije. Srbska vlada privoli i naznači mjesto. Kapela bude još god. 1856. dogotovljena. Na to se njeka razpra rodi, i ona bude za školu upotrebljavana, a malo zatim sasvim katolikom oduzeta.

Njeki od srbske vlade hotjeli su, da katolici dodju pod upravu bosanskoga biskupa; no ovi se toga odrekao, što je već biskup djakovački upravljatelj *biogradske* i *smederovačke* biskupije. Tada se obratiše na visoku portu, da ona odredi, što i kako glede obćine katoličke? No i ova nehtjedė se u to miešati. Sada dakle ta kapela stoji ondje bez svrhe, zimus pako u njoj se cvietje čuvalo i odgojivalo. Što srbska vlada s otim misli, neznam. I u *Majdanpeku*, rudokopnji, koje obćina iz mnogih katolikah, većom stranom Čehah i Njemacah sastoji se, te na misionariat biogradski spada, stvari najbolje nestoje; toga radi i ovi rudokopci većom stranom u svoj zavičaj vraćaju se, a i katolički misionar biogradski sada tamo neide više, kao dosad što je morao četiri puta u godini. Nasuprot pako čini se, da srbska vlada većma štiti obćinu augsburžke vjere, kao što to pravila, glede toga od kneza u suglasju sa savjetom izdana 5. junija 1858. svjedoče. Toliko Vam samo o naših crkvenih stvarih tamo s prieka javljam brez ikakovih primjetbah, a priložem Vam ovdje ista pravila tiskom izdana. *)

Na ove neugodne viesti evo Vam drugih ugodnijih iz našega Zemuna. Nečuvena je ovdje stvar od zamande bila, da bi kojigod grčko-nesjedinjenog vjeroizpoviedanja sljedbenik na katolički zakon prešao, a protivno njeke katoličke žene, zavedene koje nagovaranjem, koje pako da u brak sa svojim izabranim vjerenikom gr. n. vjere stupiti mogu, što im se vjenčanje protizakonito u crkvi gr. nesjedinjenoj dopustiti nemogaše, vjerenik pako ni za ovaj sviet se u katoličkoj crkvi vjenčati dati nehtjedė — sv. vjeru kat. pogazile i na gr. n. prešle. Ona dakle gore rečena nečuvena stvar sad ovdje ništa novoga nije. Od god. 1856. osim 3 žudijah, 6 protestantah, primiše katoličku vjeru četvorica grč. nes. vjeroizpoviedanja, poimence god. 1856. djevojka *Anastasia Nešić*, a god. 1858. *Pantelija Vasiljević* i djevojke *Anastasia Davidović* i *Katarina Ilić*. Premako prelazi ovi ženitbom su skopčani, ništa nemanje ova za glavni uzrok nemože se ovdje smatrati, tim manje, što u tom nikakove sile neima ni od strane crkve ni od političke vlasti, i što pri izpitivanju ovih prestupnikah oni iskreno i svesrdno izpovjediše, da neostavljaju svoj zakon ženitbe radi, nego iz pravog osvjedočenja i njekog osobitog nagnutja prama našoj crkvi, i da bi to učinili bili, da njihovo uzajamno poznanstvo i neobstoji. Zasvjedočuje to njihova pomnja pri učenju članakah vjere naše, njihovo često pohadjanje crkve i primanje svetotajstvah. Neka rekne što tko hoće, ele ja, koj sam ih u vjeronauku ubavješćivao, najbolje znadem kakovi su, i tvrditi smijem, da su dobri sada katolici, dočim je od onih, koji našu vjeru pogaziše, u obće poznato, da sad nisu niti grci nit katolici, nego ti Bože sam znadeš što.

Lane Vam pisah o proštenju kod Gospe Tekinske kraj Varadina grada. Suviše bi bilo, kad bi sve ono napominjao opet, što je u bitnosti svojoj uviek jednako. No nješto ipak napomenuti moram. Šteta, što je kišovito i neugodno vrieme bilo, te hodočastnikah nebijaše toliko, kao lane, no kraj svega toga bilo ih je iz svake okolice Sriema, Bačke i Banata. Odlikovaše se osobito provodi hodočastnički temerinski i turško-bečejski zastupani mnogobrojnim svietom obojeg spola. Milo bijaše gledati turskobečejski provod, u kom je do petdeset djevojakah bilo u bielo obučenih počemši od 6 do 18-godišnjicah. Napred nosaše šestgodišnja djevojčica propélo, nuz nju dvie gorućimi sviećami, a za ovimi opet jedna nosaše na bielom jastuku krasnu cvjetnu krunu, s jastuka pako visila je s obje strane vrpca biela svilena, koju su dvie iste dobe djevojčice za krajeve držale; za ovimi sliedjaše ostala povorka djevojakah u dva reda sve po dobi i visini do najstarijih, držeći goruće svieće u rukah; sad istom nošahu dvie od najstarijih barjake, a za ovimi sliedio je ostali sviet. Mnogo se je srdce ganulo gledajuć prizor ovi pobožnosti i slušajuć svete pjesme hvaleće predragu Gospu, pjevane glasom nevine mladeži ove. U temerinskom provodu bilo je samo manje djevojčicah, ostalo sve jednako. Hvale i opomene vriedan je takodjer provod zemunskih hodočastnikah. I u njem tako isto bješe djevojčice njih do 24 u bielo obučenih, crvenimi vrpcami preko ramenah i bielimi vienci na glavi. Donesoše pako Gospi Tekinskoj liepu do tri stope visoku i razmjerno široku sliku Gospinu u Beču slikanu u zlatnom okviru na dar. Kad je ovi provod iz Zemuna svojim svećenikom vodjen kretao, izpratiše ga mnogobrojni Zemunčani obojega vjeroizpoviedanja, nemareć što kiša sipi, do izvan varoša, a kad na Tekije prispješe, bješe hodočastnici tutnjavom mužarah i uzklikom mnogobrojnoga svieta pozdravljeni. Slika donešene Gospe, već prije pohoda u Zemunu blagoslovljena, bude od naroda cjelivana i darivana, i kraj glavnoga žrtvenika postavljena, gdjeno kao uspomena na pobožnost zemunskih hodočastnikah ostade. — Sv. govorenje na Tekijah držaše: *Petar Armbrust*, novosadski duh. pomoćnik, na magjarskom, *Mirko Malić*, gradski posadni c. k. kapelan i svećenik arcibiskupije zagrebačke, na naškom, a *Mijo Mallin*, ljudevit-dolski duh. pomoćnik, na njemačkom jeziku. To je sve u kratko, što Vam o ovogodišnjem proštenju Gospe Tekinske u kratko javiti

*) Iz tih „Pravila za ustanovljenje obštestva Augsburgskog vjeroizpovjedanija u Beogradu“ kao curiosum navodimo točku 6. koja ovako glasi: „Posljedovatelji ovog Augsburgskog vjeroizpovjedanija imaju se u *crkvenim* i gradjanskim odnošenijama pridržavati kalendara zemaljskog, tako nazvanog starog ili Julijevog.“ — Čudni smo najprije znati, jeda-li će se biogradska obćina augsburžke vjere sbilja i u *crkvenih* odnošenjih okaniti novoga izpravljenoga kolendara, kojim se služe svi protestanti, pa pridržavati se staroga, kojega je pogrešnost matematičnom očevidnostju dokazana? Zatim čudni smo znati, šta bi rekla gospoda, koja su tu naredbu izdala, da druga koja država, n. p. Austrija, pravilnikom kakovim naloži svim sljedbenikom grčko-nesjedinjene vjere, da se „imaju u *crkvenim* i u gradjanskim odnošenijama pridržavati kalendara zemaljskog“ t. j. novog ili Grgurevog? — Ured.

imadoh. E da Bog dá! Gospa Tekinska svim hodočastnikom i proslaviteljem njezinim, koje u tom nepogoda vremena neprepriеči, na pomoć bila! —

U. Gromović.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na visoki imendan nj. c. k. apoštolskog veličanstva služio je za sretan život i dugovječno vladanje premilostivoga cara i kralja našega u prvostolnoj crkvi svetačnu misu presvietli gospodin posvećeni biskup likopoljski Ivan Kralj, kojoj pribivahu preuzviśeni gosp. ban-namjestnik Šokčević i sve ovdješnje javne vlasti svakoga reda, zatim članovi prečastnoga kaptola i množtvo drugih gradskih stanovnikah. Crkvena svečanost zaključena je izpjevanom ambrozijanskom zahvalnicom i carevkom.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački podielio je svomu pokroviteljstvu prinadležeću izpražnjenu župu u Čučerju velečastnomu gosp. *Jakobu Pavicu*, svećeniku nadbiskupijskom u višjem duhovničkom obrazovalištu u Beču.

— Za *mačkovačku* crkvu u pukovniji gradiškoj, kojoj je nedavna, kako to čitatelji ovoga lista znadu, položen temeljni kamen, blagoizvolilo je nj. c. kr. veličanstvo opredieliti 4125 for. 25 kr. sr., a župljani položiše za gradivo 5000 for. sr. obvezavši se jošte na ručne radnje i privoz gradiva. No sve to bit će dosta samo da se sagradi crkva. Za žrtvenike i unutarnji ostali ures valjat će se opet pobrinuti župniku, koj će i za te stvari potrebit trošak nabavit znati, osobito kod svojih za svoju crkvu na tolike žrtve spremnih viernih župljanah.

— U *Buku* i *Skenderovcu*, župah nadbiskupije zagrebačke u požežkoj županiji, podignute su u najnovije vrieme pučke učione.

Iz Stenjevca, dne 15. kolovoza. Danas kao dan Velike Gospe svetkovasmo ovdje riedku svečanost. Premda se na današnji dan u stenjevačkom hramu, Majci božjoj posvećenom, svake godine velika množina pobožnoga naroda sakupit običaje: to je ipak danas množina pobožnoga puka, iz Zagreba i sa svih ostalih stranah simo prispjelog tolika bila, da takove niti najstariji pametari nepamte. Pobožan povod dadè tomu nova misa, koju je ovdje g. Gab. Mestrić, novomisnik naše nadbiskupije, služio. Ovdašnji naime župnik, g. Aleksander Šnelec, pozvà novomisnika s prijateljske naklonosti, da prvu nekrvnu žrtvu u njegovoj župi Višnjemu podnese, te on uzè sve troškove i svečane priprave, koje su sjajni ovaj blagdan uzveličit imale, velikodušno na se. Mimogred budi rečeno, da je on svoju inače liepu crkvu, odkad je ovdje župnikom postao, jošte većma poljepšati i uresiti nastojao. U tu svrhu poslužio se je vještom rukom poznatoga umjetnika, slikara Zasche-a, koj je i za današnju svečanost na brzu ruku no veoma vješto naslikao svatbu u Kani Galilejskoj, koja slika na velikom prozoru pokraj glavnog oltara krasi hram božji, umjetniku slavi ime a diči župnika. Prečastni kanonik g. Martin Peči rukovodio je kod svete mise novomisnika, svoga zemljaka, a g. župnik Juraj Švegelj rečè svečanosti dolikujuće slovo. Uz nebrojeno množtvo pobožnoga puka prisustvovahu svečanosti novomisnikova rodbina i mnogobrojni prijatelji, koje g. župnik poznatom gostoljubivosti kod sebe podvori. *B.*

Iz Amerike. Izpoviednik milwaukie-skih duvnah Urbanek, koj je prije 10 godinah iz linačke biskupije preselio se u Milwaukie, zaglavio je bez svakoga traga bivši na parobrodu „Pensylvanii," kad se je ovaj na Missisippu dne 13. lipnja t. g. u 5 satih u jutro razpršio. Na istom parobrodu bijaše i predstojnica pomenutih duvnah, koja ipak iz strahovite pogibelji iznese s malim brojih drugih živu glavu. Svi, koji ležahu bliže parnoga stroja, kao i Urbanek, platiše glavom.

* Za spomenik Dru. Knoblecheru, o kom se u „Zgodnjoj Danici" njegovi zemljaci dogovaraju kakov da bude i gdje da se podigne, sakupljeno je dosad preko 600 for. sr.

* Ka grobu sv. Bonifacija u Fuldi dodjoše na duhovna vježbanja 18. lipnja započeta pražki, soligradski, vürcburžki, strasburžki, hildesheimski, mogućki, špirejski, fuldanski i paderbornski biskupi.

* U Monakovu ubio se iz puške prošloga svibnja njeki postolar — ostaviv na cedulji ovu oporuku: Moju kožu ostavljam kožaru, a moje meso crvom." Taj je dobro znao, da čovjek bez Boga i vjere jest poput goveda, kojega se koža stroji.

* Spomenik pokojnomu bečkomu nadbiskupu Mildeu postavit će se naskoro na svoje mjesto u prvostolnom hramu sv. Stjepana u Beču.

* U novinah „Bien publ." naznačuje se broj ubogih u razmjerju prema cjelokupnom žiteljstvu u različnih državah. Polag tih novinah dolazi po jedan siromah: u Englezkoj na 6, u Holandezkoj na 7, u Švajcarskoj na 10, u Francezkoj na 20, u Austriji na 25, u papinskoj zemlji na 86 stanovnikah.

* *Vasil Kovač*, čuvalovski grčko-katolički župnik u Ugarskoj, darovao je 6,198 for. sr. na ustanovljenje odgojilišta za sirote, ostajuće za grčko-katoličkimi svećenici munkačke biskupije.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 34. U ČETVRTAK 26. KOLOVOZA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kako je postala redovnička država „sv. Križa hrvatsko-kranjska.“

(Konac.)

Uzrok pako, što ga pregledník države sv. Križa hrvatsko-kranjske stavlja, sbog kojega bi se tobože ova država imala bila oddieliti od države bosanske, osniva se bez svake dvojbe na netemeljitosti. Ja ga nemogu smatrati, da bi se porodio bio radi pomanjkanja znanja ili pak vrelah, budući da su ondje, gdje je taj pregledník počeo izlaziti, shranjeni ljetopisi reda i države, pak i ina djelca, koja govore o dogodjajih ove države, kano n. p. Faidigin rukopis. Sudeć po gori navedenom Pletzovu djelcu, koj se je držao, kako sám izpovieda, i Faidigina rukopisa, smiem bez straha zaključiti, da Faidiga nije u takovih izhitrenih uzrocih tražio postanak hrvatsko-kranjskoj državi. Veoma je dakle sumljati, da-li je taj uzrok proizvodom pera, kojemu su sasvim strani i neznani pojmovi šarena zasebničtva i nepravičnosti? Stalno dakle mogu tvrditi, da simo nespada i da ovdje ništa nerešava, jer niti sa starinom niti s mogućnostju onoga doba, to se znade na koliko se samo preteže na izraz „kranjske“, nestoji u suglasju. A da je godine 1514. postala opet i „bosansko-srebrnička država“, toga neporičem, držeć se Perusina, koj izbrajajuć sve redovničke države sv. Franje kad je koja postala, ob ovoj ovako veli: „Provincia ***Bosnae Argentinae*** divisa a Provincia ***Bosnae Croatiae*** an. 1514. [1]) Dakle . . .

Isto tako pregledaše se, kad su napisali, da je Nikola III. Frankopan trsatski samostan, kad je g. 1629. pogorio, pomoćju inih dobročinacah dao podići. U tom ih je rado Paškoni smeo, koj u svojem djelcu „Historicus Progressus Mariani Triumphi et Frangepanae Prosapiae etc.“ na str. 261. pripovieda, da je taj samostan pogorio, i ovelimi pismeni piše, da su tom nesgodom izgorjela pisma, što ih je dao Nikola III. Frankopan napisati glede vjerodostojnosti svete kućice bogorodičine. Da je Nikola III. Frankopan onda živio, kad je sveta kućica amo dojedrila i ne poput Matuzalema 900 godinah, da bi mogao izza pogorjeloga (1629) samostana drugi iznovice podići, netreba mi dokazivati. Ja bih rekao, da je izraz „Frangepanus“ ili pače „Frangipanus“ kašnji prekroj, koj je po svoj prilici u samostanih svoj život počeo, jer na kamenoj ploči, što je nad grobnicom Nikole Frankopana pod izvajanom njegovom slikom, čitam: „Nicolaus de F r a n c h o p a n i b u s.“ Medjutim ob ovom više u svoje vrieme, ako Bog dá. Toliko o pregledniku spomenute redovničke države.

Nu nisam imao u misli ovimi opazkami umaljivati ovoj državi slavu, koja ju ide. Bože obrani! Na to me jedino prinukà, kako se nadam da će i čitatelji priznati, ljubav do gole istinitosti i pravičnosti. I pristavih ove opazke jedno zato, što error, cui non resistitur. approbatur, a drugo zato, što se, s nadom da sam jošte u vrieme o tom rieč spružio, držim onih promozganih riečih: „Odprto imamo govoriti, kad nam se god potrebno uzvidi, da svojim neshodnim šutenjem neuvedemo u smetnju mnoge dobre. I nadalje govorit nam je, gdjegod bi se naše šutenje moglo razlagati i smatrati kao nepouzdanje u obranu naše stvari ili konačni poraz naš. Jer do istine šutiti u svoje vrieme, jeste liepa i koristna stvar; ali šutiti u nevrieme, kad bi se imalo govoriti, jeste nerazborita čednost.“ [1]) Što je pravo i Bogu je drago. I nitko neće svoje da zameće. Ja ljubim i jednu i drugu stranu redovničke države hrvatsko-kranjske jednakom ljubavlju, i baš mi je od srdca stalo

[1]) Perusini op. cit. tomo III. parte 2. pag. (XLV.)

[1]) Gl. u Kat. listu 1849, na sr. 386.

do žalostne al ujedno i slavne prošlosti i budućeg uspješnog napredka cjelokupne ote države. I buduć da vrlo štujem njezinu prošlost, vruće i od sve duše želim, da joj se ono daje, što ju po pravici ide. Što je njekim sveto i nam je.

Nu jerbo je gori navedena odluka o ovom naslovu države kano podmašćena neprobavljivim maslom valjda medjusobnom neslogom radjala, što su rado i vrhovni državnici u redu opazili, a navlaš oni, koji su imali s ovom državom posla, naloži sedamdeset i deveti glavni sabor, držan u samostanu pri sv. Mariji de ara coeli na 29. svibnja 1700. Antunu Lazaromu, koj je ovkrat po treći put bio državnikom, da ima mnienja svih otacah to Hrvatah to Kranjacah o nazivu rečene države od njih samih podpisana vrhovnomu povjereniku (commissario) poslati. Rečeni nalog doslovno ovako glasi: „Decernit Definitorium Generale R. Adm. P. F. Antonium Lazari tanquam Ministrum Provinciae Carniolae Reformatorum, intra mensem post praesentis Decreti notificationem, sibi a Reverendissimo P. Commissario Generali faciendam, *per suas litteras debere convocare omnes Patres Provinciae Carniolae, et Croatas, et cum eis concordare super titulo de denominatione ejusdem Provinciae, et Decretum, in quo concordaverint, a Patribus ipsis subscriptum transmittat* ad eumdem Reverendissimum Commissarium Generalem, cum caeteris decretis incorporandum, et conservandum." [1]) Nu kako dugo su mislili i premišljali se o tom? Tek njeke njekanice smisliše ju i na državnom saboru držanom u Kamniku 3. rujna 1708. zaključiše, da se ima ova redovnička država, o kojoj je govor, okrstiti „država sv. križa hrvatsko-kranjska."

Tek što ovo prestà, eto ti već drugo pred vrati. Prama koncu prošloga stoljeća snadje opet ovu državu neugodna i zlokobna sgoda, s koje bi bila skoro prisiljena i pod ledinu; jerbo 1778. izadje naredba, kako primati u red, kako s novaci oli redovničkimi vještbenici baratati i kada ih pušćati da polože izpovied redovničkoga živovanja. U tu brentu ide i to, što je sljedećih godinah više redovnikah ove države moralo samostanski život zamieniti svjetovnim i prilagodit se raznim svjetskim službam. Što je naravski bilo velikim porazom toli po cielu državu koli po pojedince. Glavni uzrok tomu dadè Josip II. koj je 1783. razvrgao ovu državu na hrvatsko-primorsku, pod koju spadaše 8 samostanah na ime: trsatski, senjski, samoborski, klanjački, karlovački, jastrebarski, brdovački i sveto-lenardski, i na državu kranjsku, koja brojaše 7 samostanah: u Ljubljani, na Svetoj Gori, u Novom Mjestu, Pazinu, Kamniku, Nazaretu i Briežcih.

K ovim se pribroji visokom odlukom od 11. ožujka 1785. jošte 9 od austrijske države oddieljenih samostanah, što su po Koruškom i Štirskom bili ponamješćeni, a po imenu u Gradcu, Celovcu, Lankovici, Judenburgu, Feldbachu, Mürzzuschlagu, Maternu, Ormuždu [1]) i pri sv. Vidu. Svi ovi samostani sdružiše se pod naslovom: „država sv. križa nutrajo-austrijska." Nu i ova se brzo naime 1791. razvrže, te je kranjska država opet samo sa 7 samostanah ostala.

Godine 1789. ukinuše samostane: lenardski i brdovački, a senjski obrnuše 1806. u biskupsko sjemenište, obećavši samostan za redovnike na inom sgodnjem mjestu postaviti. Senjski samostan dadoše sagraditi vrlo pobožna i slavna braća Frankopanovići Petar i Bartol medju godinami 1260—1272. i predadoše ga konventualcem, koji su ga držali do 1475. godine, kad ga ustupiše redovnikom bosansko-hrvatske države. Nu jer je bio izvan grada Senja, dakle svakako po Senj, na koj su Turci imali zub, pogibeljan, srušiše ga naredbom Ferdinanda I. cesara i mjesto njega drugi u gradu podigoše. — Brdovački samostan utemelji Petar Silaj 1517. i predade ga redovnikom bosansko-hrvatske države, koji su pred Turci bježali. Medjutim se je on sve do 1650. godine smatrao samo kano pristanište. A lenardski zajedno s crkvom dade podignuti 1531. knez Petar Erdödi monyorokerék-ski. Isto tako Svetogorski samostan zajedno s pristaništem u Salkanu (selo nedaleko od Gorice) bude ukinut 1786. a redovnici najprije u Goricu a kašnje (1811) na Kostanjevicu u karmelitski samostan namješćeni.

Izza bečkoga mira (1809) naloži upravitelj francuzkih pokrajinah Marmont državniku kranjske redovničke države, da gleda opet prijašnju državu sastaviti. Što bude i sljedeće godine izvršeno. Jedino klanjački samostan ostade do 1814. osamljen, dočim su nazaretski i brježčanski ka gradačkoj državi spadali do 1816, koje godine stupe opet u krilo prijašnjoj državi.

Redovnička dakle država sv. križa hrvatsko-kranjska pod ovim imenom poznata je od 1688. godine. I sada kako je obuzima u dvih nadbiskupijah, zagrebačkoj naime i goričkoj, i četirih biskupijah, ljubljanskoj, senjskoj, lavantinskoj i tršćanskoj, 12 samostanah.

---

[1]) Perusini op. cit. tom. III. pars. 1. pag. 475. n. 15.

[1]) Ormuždjani se sad samo spominju njekadašnjega samostana. U ostalom ovaj je odprije spadao na čuvariju, a od g. 1661. na državu hrvatsku sv. Ladislava. Gl. Perusini op. cit. tom. III. p. I. pag. 106.

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Da se podpuno i dovoljno dokazati može starost glagoljice, treba, kaže Šafařík, dokazati domovinu osobitih glagoljskih riečih i jezičnih oblikah, kojimi se text glagoljskih rukopisah od cirilskih (izvan kad su ovi neposredno i nepromienjeno iz onih prepisani) tako naočito i oštro razlikuje, da poznavalac nimalo nesumlja, kojoj od ovih dvinh vrstih spomenik, što mu je pred očima, pripisat imade. Ovo pitanje, kojim se je Š. dugo bavio, razpravlja on sada onom brigom i točnosti, koju stvar zaslužuje. Što je on dugo i s velikim naporom, ali najviše radi toga badava tražio, jerbo je odviš veliku važnost davao zavičajnom jeziku prvih velikih učiteljah i njihovih iz Carigrada povedenih pomoćnikah, tim u Macedoniju kao u mrežu se zapleo, te u odviš tiesnom području ponajglavnije putem pokraćenih aoristah dublje prodrieti hotio, u mjesto da na sva obilježja zajedno očigled imade, — to je i netraženo samo o sebi predanj na vidjelo izašlo mjeseca kolovoza prošle godine, kada je cielo stanje pitanja iznovice promatrajući na jedanput se domislio, i odmah zatim potanje uvažio, da se natrověchą čita u korutanskih sastavcih, da se polag Jarnikova rukopisnoga imenoslova okrišlъ (kod Jarnika okrešelъ) zove štirska planina, da lokva i lokvica kao ime obćenito u Hrvatskoj, a kao vlastito isto tamo kao i kod Kranjacah i Korušacah jošte živi, da se kod Slovenacah i Hrvatah od njekada rabi samo otokь a ne ostrovъ i da se lěky kod Čakavacah t. j. hrvatskih Primoracah jošte mnogo upotrebljuje. Ovim putem svanù ciela zadaća i njeno podpuno riešenje na jedanput gotova pred Šafaříkovim duhom.

O stanovitih — nastavlja on — za povjestnicu staroslavenske pismenosti vrlo važnih stavcih nisam ja već prije nimalo dvoumio, kojih zamjenit savez, poslie kako sam to zamietio, moradè riešenje pitanja vrlo olakšati. Ti stavci jesu: 1) da su osobita glagoljska obilježja, sva zajedno, jednom u njekoj slavenskoj zemlji u živućem pučkom jeziku u običaju biti morala; 2) da su ista obilježja, kako ih u sačuvanih do nas starijih rukopisih nahodimo, i u izgubljenih ili nepoznatih najstarijih ili prvobitnih nalazila se; 3) da je text ovih starijih glagoljskih spomenikah (kojim se pribrojit imadu i cirilski prepisi iz glagoljskih rukopisah), po imenu Psaltira, Evangjeljah i Apostola, uzprkos svemu, što im je na više miestah pohabljen pravopis i slovnica, u svem ipak stariji i prvobitnomu bliži nego cirilskih rukopisah; 4) da je postojbinu slavenske pismenosti dakle i glagoljice — uzamši za izvjestno, da Cyrill obretè glagoljsku bukvicu — samo u onih slavenskih pokrajinah tražiti moći, u kojih je Cyrill sa svojimi pomoćnici stanovao ili bar bio, dakle u Macedoniji i Panoniji (s Moravskom); napokon 5) pošto je staroga panonskoga jezika zajedno sa žitelji nestalo, treba da si na umjetnom no sigurnom putu nabavimo potrebito znanje o svojstvih toga jezika. — Tih pet točkah razjasnit će nam potanje jošte Šafařík u buduće.

(Dalje drugi put.)

Obznana c. k. hrvatsko-slavonskoga namjestničtva od 18. svibnja 1858., kojom se uredjuje ubožanstvo po Hrvatskoj i Slavoniji na ladanju.

Blagodarnosti žiteljah Hrvatske i Slavonije na uspješnu korist, zaista ubogim i nevoljnikom na dužnu podporu, a zadrugi ljudskoj na obezbiedu prama mnogovrstnim opačinam, što idu s prosjačenjem, nalazi se namjestničtvo pobudjenim, od 1. studenoga tekuće godine počemši urediti ubožanstvo načinom sjedećim:

§. 1. Pod imenom „ubožna zaklada“ zavest će se podčinjenom upravnom okolišu u svakoj župi zaklada ubogim na podporu, negledeći na vjeroizpoviedanje nikakovo. A u svakoj župi ustrojit će se ubožki zavod, da upravlja zakladom i u obće rukuje ubožanstvom.

§. 2. Iz ubožke zaklade podupirat će se jedino oni obćinari, što su, nemogući hranit se zaslužbom, tako ubogi, da neimadu ni toliko, koliko je neobhodno potrebno za život. Ljudem, koji mogu zahtievati, da ih obskrbljuju drugi obvezanici ili poimence ovdje u nas obstojeće zadruge, nemože se udjeljivati ništa iz ubožke zaklade, a tudjine, čim postanu neimašni i nesposobni za tečenje, da ih oblast politička ili redarstvena odpravlja u zavičaj.

§. 3. Svagdanji je župnik po zakonu ubožkoj zakladi predstojnikom. A po dva ubožka skrbnika bit će njemu na pomoć. Obzirom na mjestni položaj može se s dozvolom namjestničtvenom u pojedinih župah postavit ih i trojica a i četvorica.

§. 4. Saslušav starešinstvo obćinsko imenuje kotarski ured ubožke skrbnike polag predloga župnikova. Kod biranja da se ima obzir na ljude, koji su posve pouzdani, obće štovani u obćini, koji su na toliko osigurani, koliko im treba za život, i u kojih ima potrebite postojanosti. Ako iole moguće da su i pismeni.

§. 5. Ubožki zavod pobira, prima i upravlja ubožko-zakladnimi dohodci, razvidjuje uboge, ustanovljuje im nevoljni stupanj i propisne ubožke obroke, a občine i oblasti političke nadzirat će to u svem.

§. 6. Ubožka zaklada ima za svoje dohodke

a) kamate od glavnicah, poklonjenih ubogim na podporu;
b) dopadše baštine i zapise;
c) zakonske prinoske iz zaostavštinah od duhovnikah, umrvših bez oporuke;
d) zakonske postotke ličbene;
e) globe;
f) priloge, koji se naberu u škrabljicah, što ih ima u crkvah za milostinje;
g) ine dobrovoljne darove, što ih blagotvornici prilažu u iznoscih budi dogodišnjih budi stanovitih.

§. 7. Onom imovinom, čiji dohodak je namienjen ubogim na podporu, upravlja ubožki zavod, na koliko zakladnik nije što ino ustanovio. Ovdje će se postupati polag propisah, što postoje glede imovine stojeće pod javnim upravljanjem. Bez zadobljene dozvole namjestničtvene da se s glavnicom nerazpolaže nikako. Glavnice da se ulažu uz sirotinjsku sigurnost, česa radi valja za slučaj po slučaj namjestničtvu podnositi dotičan predlog, priklopiv mu i potrebite izkaze.

§. 8. Baštine i zapise, zakonske prinoske iz zaostavštinah od duhovnikah, umrvših bez oporuke, postotke ličbene i globe uručivat će zavodom ubožkim dotične oblasti pravosudne ili političke.

§. 9. Zavodu ubožkomu osobita je dužnost, da kupi dobrovoljne darove. Članovi tih zavodah da osvjedočuju blagodarnike, da se prinošenjem za zakladu više nego neurednim udjeljivanjem uživotvara blagodatna svrha, budući da se na temelju točnih razvidjenjah i polag stanovite osnove upotrebljuju prinosci.

§. 10. Ako bi, pobravši sve dohodke, što ih ima ubožka zaklada (§. 6), bilo jošte nedostatka za oskrbljivanje ubožko, dužna će biti občina nadopunit ga iz občinske pjeneznice. Neprekidnog oskrbljivanja radi da se svake godine ustanovljuje proračun, i potrebit iznosak zahtieva od glavara občinskoga.

§. 11. Ubogi da se popišu i polag toga da im se udjeljuje. Popisivanje ide najprije skrbnike ubožke. Nevoljnici, što žele steći milostinjah, obraćat će se dakle na njih, nu svakiput samo ustmeno.

§. 12. Ubožki skrbnici da razvidjuju okolnosti i stanje moliteljevo, na koliko se toga valja držati razsudjujući udjeljivost, a navlastito: ime i prezime udjeljenikovo, rodno mu mjesto, dobu i stališ, kao i obiteljske, imovinske, tecivne i zdravstveno okolnosti, napokon ćudoredno vladanje, a kod djece, da li polaze školu i da li su ucjepljena.

§. 13. Nevoljnik da nikada nedobiva veće podpore, nego kolika mu je potrebna za život u najtrožijem smislu. Na zahtievanje polag stališa da se neslušа nikada i nerazlikuju osobe. Ubožki se obroci, u kojih obstoji podpora, ustanovljuju na dvie krajcare u najmanjem iznosku na dan.

§. 14. Popisavši uboge, ustanovljivat će ubožki skrbnici i župnik porazumno, komu i kolika da se udjeljuje milostinja. Kod različnoga mnienja odlučuje većina odvjetah. Iznad največine, ustanovljene u predidućem paragrafu, da se neudjeljuje u nijednom slučaju.

Ustanovljujući iznoske podporne služit će ravnilom, da u pravilu djeca najmanji, ženske glave koji od srednjih, a stariji mužkarci koji od največih obrokah dobivaju.

Razumieva se samo po sebi, da diomičnu nevolju valja podpomagat i diomice, i da prestane svako udjeljivanje, čim je nestalo nevolje.

§. 15. Upravnoj godini po izmaku sastavljat će ubožki zavod svoje račune i predlagat ih uredu kotarskom, koji je nadležan izpitivat ih i rješavati konačno.

§. 16 O bilježkah, što će ih bilježiti zavodi ubožki, i o postupku računskom izdat će namjestničtvo poseban naputak.

Šokčević s. r.
F. M. L.

Dopisi.

Iz Kloštra Ivanića na Veliku Gospu. Dvostruku svetačnost obslužismo danas u jedan dan: proštenje u blažene Dieve slavno u nebo uznešene, i službu novomisničku. Jedna je kao druga važna za sv. crkvu i narodu našemu vrlo mila, pa je s toga i vriedno, da i slabo pero u ovom našem crkveno-narodnom organu nješta o obojih nacrta.

U ovdješnju župnu crkvu bl. Dieve na nebo uznešene od davnih jur vremenah grne jatomice vierni puk na proštenje ne samo iz obližnjih župah, već iz ciele bližnje Posavine i Moslavine; dapače slavonski hodočastnici k blaženoj Dievi bistričkoj, idući kući svraćaju se još ovamo, da se pomole bl. Dievi ivanićkoj, a i često putah da se izpovjede i pričeste. Broj dušah, što se izpoviedaju i pričešćuju na Veliku Gospu, naprečac nadilazi tisuću. Sadašnji revni župnik, vel. g. Ivan Samuel, čini sve moguće, da se proštenje obavi što se može svetačnije; jer to močno diže ćut bogoljubnu i narodu je vrlo milo. Za čudo je, koliku naš seljak ćuti osobitu nasladnost i blaženost, kad stupiv u sjajno urešenu crkvu može pribivati svetačnoj službi kojega preč. g. opata ili kanonika, ili se pak pred takovim dostojanstvenikom izpovjediti.

Ali ove godine priredi napomenuti gospodin župnik pobožnom puku na isti dan drugu, ne manje milu a redju svetačnost; htjedė naime, da njegov njekdašnji župljanin i zaštićenik g. Juraj Posilović, novomisnik, rodom iz grada Ivanića, prvu svoju žrtvu prinese Višnje-

mu Bogu u njegovoj župnoj crkvi, pod osobitom zaštitom bl. D. i majke na nebo uznešene; pod osobitom velim zaštitom blažene majke, na njezin najveći blagdan i u njezinoj crkvi prviput da u rukuh svojih preporodi onoga, koga je ona sama dieva rodila. A da se taka dvostruka svetačnost obavi koliko se samo može veličanstveno, pozove trojicu preč. gosp. kanonikah: Petra Šatvara, Sjepana Ledinskoga i Nikolu Vučinovca; častno svećenstvo i vierni puk obližnjih i daljih župah. Želja mu neostade pusta. Prečastna gospoda, premda vrlo zapriečena, dobro znajući ipak, koliko će izkazati dobročinstvo i župniku i novomisniku, dodjoše; dodje i svećenstvo i silno množtvo puka.

U oči blagdana započeo je novomisnik svetačnost odpjevavši večernicu, kako se po selih obslužuje, s blagoslovom uz podvorbu svojih župnikah, prijašnjega g. Samuela, sadašnjega g. Vitkovića; a ostali nadošavši svećenici su izpoviedali. — Na sám blagdan jutrenju odpjeva dostojanstveno i milozvučno kao što običaje, kanonik i opat preč. gospodin Petar Šatvar; dvorili su mu njegovi njekadašnji kapelani gg. Samuel i Jakopović. Slovo pako božje na čast i diku blažene Bogorodice rečė mnogoč. g. Marko Mračić, domaći pomoćnik, pokazavši vele liepo dvostruko njezino blaženstvo, koje uživa kano kraljica nebeska i kano odvjetnica ljudska; crkva bijaše dubkom napunjena. — Medjutim i poslie toga trajalo je neprekidno izpoviedanje, štuće mise, pričešćivanje, i crkva punjaše se sve većma; svaki bo, koj je htio pribivati mladoj misi, gledao si je prije osigurati mjesto, te čekaše neuztrpno pa opet strpljivo. — Napokon pošto zvona triput svetačno skupa zazvoniše, stadė se razvijati sjajni provod iz župnoga stana. Izpod vienca, savijena od hrastova lišća i cvieća, što se poput slavoluka ovijaše povrh vratah, uposried zelena granja stupaše mladi misnik prviput k žrtveniku gospodnjem. Vodi mlada izkusni i vrli starina prečast. gosp. Petar Šatvar, sliede preč. gg. kanonici Stjepan Ledinski i Nikola Vučinovec, roditelji i rodjaci. Napried nosi vienac g. Josip Hitter, i stupa dvanaestorica svećenikah i dva klerika što u dalmatikah što u roketah, svi svatbeno nakićeni. Kad dodju pred glavna crkvena vrata, al je muka probiti se unutar u sjajno nakićenu i razsvietljenu crkvu do velikoga žrtvenika, silni bo se puk stisnù, da se nemože jedan ukloniti od drugoga, a gdje je velika stiska, tu lje najbolje nije s mirom i tišinom. Tekar malo kasnije umuknuše, kad su začuli svetačni: „Tantum ergo Sacramentum.“ Izza toga zazvav Duha sv. započme novomisnik svoju prvu misu običajnimi obredi. Minuvši Credo izpod bielozelena vienca, što mu visjaše povrh tjemena, proniknù na krasno urešenoj prodikaonici izkusni svećenik i župnik, vel. g. Josip Menjak, da naviesti slovo božje. Govoraše, kako čast i oblast svećenička nadkriljuje svaku čast i oblast zemaljsku, pa onda važnimi i pronicavimi riečmi opomenù mladoga misnika, toliko da mu se dadė, ne da dangubi, već da posluje; pa kod ove svoje prve žrtve zahvalno neka bi se spomenuo svojih roditeljah, koji ga rodiše i odhraniše; svoga duhovnoga otca, koj ga obdarì tolikom vlastju, te poslà u vinograd gospodnji, nj. uzoritosti kardinala nadbiskupa Jurja Ĥaulika; i svoga junačkoga cara Franje Josipa, kano otca svih viernih podložnikah. Zatim mu još napomenù rukovodju, preč. g. Šatvara i preč. gospodu kanonike, koji svojom milostivom prisutnostju okruniše njegovu svetačnost, domaćega župnika, koj ju priredi, ostalo veleč. svećenstvo, što ju pomnožà, dobročinitelje, rodjake i prijatelje te vierni puk, koji na njoj dio beru. Napokon nazivljuć mu pomoć božju odprati ga k žrtveniku gospodnjem. Misa dalje teciaše kao što obično; poslie svoje pričesti pruži sin prviput otcu svojemu i materi tielo gospodnje. Dokončav misu zahvalì se Gospodinu zapjevav „Te Deum“ za toliku neizmjernu blagodat, dadė blagoslov sa svetotajstvom, a zatim mladomisnički blagoslov svojim roditeljem, preč. g. rukovodji i ostaloj gospodi kanonikom i svećenstvu, pa i svemu ondje nazočnomu puku. Minù misa tekar poslie pódruge ure, a blagoslivljanje i mnogo kasnije.

Takovoj i tolikoj svetačnosti primjerno priredì g. župnik upravo sjajni pirovni objed. Liepa kita odličnih gostovah sakupi se oko dva liepo narešena stola u prostranoj dvorani, kojoj je glavni ures u sredini viseća častna slika našega premiloga otca nj. uzoritosti kardinala nadbiskupa. Pošto sjedoše objedovat, ustadė veleč. g. domaći župnik, da vruća i preobilna svoja čuvstva stegne u njekoliko slabih riečih. Reče: da neima besiedah, kojimi bi mogao izreći svoju radost i veselje, koje ćuti s nazočnosti preč. g. kanonikah, braće svećenikah, i ostalih milih gostih, koji toli milostivo ukrasiše našu svetačnost; ali jednu ipak još da ima želju, koje izpunjenje visi od plemenitih gostovah, neka bi se naime veselili i radovali u Gospodinu danas, kad je veselje učinjeno njegovoj kući, kad se raduje naša mati crkva, primivši jednoga revnoga poslenika u vinograd gospodnji. I tu se izpunì želja sretnoga domaćine, jer je sbilja tu bilo u izobilju liepa i plemenita veselja, a tekar u sumračje počeše se razilaziti odlični gosti svi zadovoljni i radostni.

Da su tu tekle zdravice po starom hrvatskom običaju, to se samo po sebi razumieva; samo ću to spomenuti, da je prva nazdravljena nj. uzoritosti kardinalu nadbiskupu, kano dobromu otcu svih svojih sinovah, i uzroku našega današnjega veselja; on bo obdarì našega novomisnika svećeničkom častju i oblastju, te ga metnù u naš krug, da pod njegovom mudrom i blagom upravom zajedno poslujemo.

Kao što počė tako i zaključi svetačnost novomisnik večernicom i blagoslovom. — Jošte jednu rieč za novomisnike. Naš narod novomisnika veoma štuje i smatra kano angjela, jer ga drži za posve nedužna i Bogu osobito mila. Kamo sreće, da bi svaki nastojao sbilja cviet nevinosti svoje uzdržati do takova vele važ-

na, hoću reći za cieli život najvažnijega trenutka! Tko bi dotle začuvao, taj bi ga s božjom milostju mnogo laglje mogao začuvati i nadalje, te bi svi postali i ostali sveti svećenici. Bog daj te bude!

Iz doljnjega Zagerja dne 16. kolovoza. — Jučer t. j. na dan Velike Gospoje pade mi u dio sreća, te sam u Zlataru riedkoj svetačnosti prisustvovao, naime obslužavanju 100 godinah obstojeće ondje i zaisto u cieloj onoj okolici najljepše župne crkve. Već u oči toga dana prije i poslie blagoslova oglašivalo je nastajuću svetačnost gruvanje mužarah i sviranje muzike, — sutradan pako jednakim načinom prije i pod službom božjom paljeni su mužari. Svetačnoj misi, koju je služio bivši u Zlataru preko 23 godine kao duhovni pomoćnik g. loborski župnik Jakob Muževič, s dvorbom svećeničkom pribivala je množina pobožnoga puka kao i svakolika gospoda c. k. činovnici kotarskoga i poreznoga ureda i c. k. žandarmerija. Propovied držao je primjernu sgodi gosp. belečki župnik Milković, kojom je zaisto svakoga slušatelja ganuti morao.

Poslie dovršeno službe božje preko 40 osobah, osim ostalih još do 20 starijih domaćih župljanah (medju kojimi se i jedan starac nalazio, koj je dvorio kod zidanja iste crkve), počasti objedom vriedni i obće štovani starac gosp. domaći župnik Franjo Zaveršky, koj je zaisto u župi zlatarskoj kao duhovnik velikih zaslugah stekao. Milo je bilo gledati, kako je vriedni ovaj starina s ove izvanredne sgode suze od radosti ronio. Slava takovim ljudem pred Bogom i svietom!

G. L. K.

J. J. Iz Nove Gradiške na 16. kolovoza. Dobro i sreća svakomu svoga stada vriednomu duhovnomu pastiru treba da uviek pred očima lebdi a na srdcu leži. Nije njemu samo propoviedati, učiti, svjetovati i tješiti, nu je takodjer skrbiti i sve dopuštene načine potražiti, kako će Višnjem Bogu ljepši i dostojniji stan prirediti, da i on svoje svećeničke dužnosti u njem dostojnije, slavnije i uspješnije ovršavati može. — Eto mi baš nenadano u dio pade prisutnom biti i trostrukoj bogougodnoj službi pripomagati, i to još na liepom kraj druma brežuljku, selu Roždaniku, spadajućem na župu Raićku. Tu se naime blagoslivljao križ, slavio sv. Rok a i kapela istomu izpovjedniku na čast a pomenute župe viernih župljanah duševnu korist blagoslivljala. Kada ova majke crkve mila kćerka slavno ime sv. Roka noseći i pol sata od matice svoje udaljena prvi put godine 1812. podignuta i kroz toliko godinah na duhovnu utjehu služeći poče jednoč iznemagati, eto revni tamošnji g. župnik Nikola Kereković, to riečju i naukom to župljanah svojih milosrdnom rukom, krenù se kuću božju na istom mjestu i istomu svetcu na slavu novu sagraditi. A i liepo doista i naočito izvedena je ta sgrada, koja se svakom kraj nje prolazećem dopasti mora. Kamo sreće, da se i drugdje katolički puk darežljivostju svojom na ovakvo djelo skloni i sagradjene al ostarjele svoje svetinje propasti neposti! — Uslied višjega povlašćenja bje svečano blagoslovljen najprije križ tad kapela po podarcidjakonu okružja gradiškoga, veleč. g. Jurju Muzleru, koj je u prisutnosti više duhovnikah i množine pobožnoga puka primjeran govor rekao i ostale crkvenu službu ovršio. Bog blagoslovio za svetinje njegove skrbljivoga župnika i darežljiv puk!

Iz Zemuna 16. kolovoza. Nemogu propustiti, da Vam svečanost crkvene zemunske slave neopišem. Župna naša crkva od davnih vremenah posvećena je B. D. Mariji, slavi pako taj dogodjaj na dan uznešenja Gospina, u oči kojega pobožni sviet iz okolice hodočastnim načinom ju posjećavat običaje. To hodočastje po svoj prilici postalo je s pomoći duševne i tjelesne, koju je B. D. Marija viernim svojim štovateljem sredstvom slike svoje ovdje se nahodeće ukazivala. Slika ta je godine bjegstva Otacah Kapucinah iz Biograda amo u Zemun prenešena, i zove se: *Slika Gospe B. D. Marije pomoćnice biogradske.* Ona je od prilike 3 stope visoka, a 2 široka, na drugoj joj strani nahode se dvie listine o tom svjedočeće; prva je od god. 1738., u kojoj se veli, da je ta slika po Kapucinih iz Biograda amo prenešena; druga pako do one prilieplјena veli, da je ta slika kasnije po grofu i biskupu sriemskom *Szorónyiu*, poklonjena Otcem Fratrom bosanskim, za tada upraviteljem župe zemunske, i da imade za uviek u župnoj zemunskoj crkvi ostati. Taj rukopis je od god. 1743. Slika ova visjela je prije na glavnom žrtveniku, ali jer u novije doba Zemunci dadoše drugu veliku, uznešenje Gospino predstavljajuću sliku naslikati, bude ona odtud skinuta, ponješto obrezana i u zlatan okvir stavljena, te na desnoj strani zida crkvenoga obješena. Slikarija njezina jeste umjetna i vele umilna još i sada, premako već i ostarjela. Toliko o povodu svečanosti naše; što se pako iste nje tiče, nju umnožaše naši bogoljubni hodočastnici, kojim se i nenadasmo, jer do sada amo nedolažahu. To su župljani kamenički i petrovaradinski. Dospješe oni, u Banovcih s banovačkimi hodočastnici sdruživši se, okolo 5 satih pred našu varoš. Odovud im otidje svećenik u susret sa zastavami, mnogobrojnimi Zemunci praćen, te ih sve skupa u našu župnu crkvu dovede. Izvanrednost ova mnogo je Zemunčanah različnih narodnostih i vjeroizpoviedanjah na ulice izvabila, koji su s dopadnostju vruću bogoljubnost hodočastnikah ovih gledali, i umilne napjeve naških marinskih pjesamah slušali. Poslie dobivenog blagoslova pred večer orile su se izmjenice iste marinske pjesme do njeko doba noći pred crkvom, koje je takodjer mnogobrojni sviet rado slušao. Sutradan izpovjedi se podosta hodočastnikah; dvie prodike držane bješe, jedna naška, druga njemačka; pod velikom pako misom povećaše svet-

čanost 24 djevojčice u bielo odjevene s vienci na glavi i vrbcami crvenimi preko ramenah a gorućimi sviećami u rukuh, stojeći kraj velikog žrtvenika Gospinog. Po pódne poslie blagoslova opet naši hodočatnici vratiše se kućam svojim, pjevajući pjesmu oprostnu iz hodočastne knjižice skoro sviet ugledavše od Ilije Okrugića Sriemca:

S Bogom ostaj sveta sliko!
S Bogom Majko draga!
Blago naše preveliko,
Pomoć, štit i snaga!
Oj! Marijo čuj naš glas!
Neostavi Majko nas!

Mnogobrojni Zemunci odpratiše opet ove mile naše bogoljubne hodočastnike sa svojim svećenikom do kraja varoši, gdje opet primivši blagoslov i izljubivši propelo odoše Bogom i B. D. Marijom pomoćnicom zemunskom praćeni u dom svoj. Jamačno kazati mogu, da su hodočastnici ovi požrtvovanjem svojim došavši s dosta daleka mnogo srdce ovdje na veće štovanje prama B. D. Mariji Gospi zemunskoj probudili, i tim mnogo k tomu doprinieli, da će na godinu još ih više amo dojti, te da će B. D. M. Gospa zemunska opet kao u svoje prvo i staro doba početi medj sriemskimi hodočastnimi mjesti, od pravoviernih slavljena biti, i s tim milosti svoje njim podjeljivati. Mogu reći i to, da nije u milom našem narodu ona sveta pobožnosti iskra jošte ugasila, nego je samo do svećenstva stalo, da se ta iskra što više njeguje i hrani, pa da se u gorući plamen razpali; sredstva pako tomu jesu dobre propoviedi, i gorljiva pomnja za sve ono, što se tiče slave božje i B. D. Marije, vjerno čuvanje starih hodočastnih miestah, slikah itd. ovih pristojno kićenje i tomu slična. Toga nam treba, osobito u ovo vjeroprazno doba, da narod uvidi, da je svećenikom u istinu stalo do slave božje i spasenja pravoviernih dušah, pak će i on poslie većma prionuti k tomu, te će biti manje griehah, manje sablaznih, a cvasti će nam sveta vjera, pak i slava božja, što najsvetiji cilj svih svećeničkih dužnostih biti ima.

Il. G . . . . . . ć.

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju dne 22. t. m. zorom probudio je sto i jedan topomet Zagrebčane iza sna, oglasiv im svojim brojem za sve austrijske puke preradostnu viest, da se je carevini narodio carević! Tom sretnom od davna žudjenom sgodom pobudjen povrvio je u deset satih rcć bi vaskolik Zagreb u prvostolnu crkvu, da se zahvali Bogu na velikom daru, podieliv preljubljenom vladaru i njegovim podanikom nasljednika krune. Svetačnu službu božju vršio je presvietli gospodin posvećeni biskup likopoljski, Ivan Kralj, kojoj su uz mnogobrojni sviet pribivale sve ovdješnje vlasti svake struke u svetačnih službenih haljinah. Po dokončanoj sv. misi izpjevana je ambrozijanska zahvalnica i pučka začinka. Pod misom pucala je na poglavite njene česti na kaptolskom trgu jedna četa ovdje u posadi ležeće regemente nadvojvode Sigismunda.

No glavni naš grad htio je i drugimi jošte napravami sa sretnog porodjaja njenoga veličanstva svoje veselje pokazati. Troškom gradske obćine dobila je isti dan sva ovdješnja vojnička posada vina, a svi gradski ubogi pogošćeni su. Preuzvišeni gospodin vojnički zapovjednik pomilovao je sasvim četiri utamničena vojnika. I ovdješnje družtvo milosrdja razdielilo je s iste sgode potriebnim žiteljem više znatnijih podporah; a dvoransko i strelačko družtvo uredila su plesove svojim članovom za sljedeće dane. — S nastajućim sumračjem u nedjelju razsvietljili su gradjani sve svoje kuće, a ulice vrvljele su tisućami radostnoga pučanstva, kojimi je malo kasnije prolazila vrlo sjajna i mnogobrojna bakljada, predvodjena privremenim sadanjim gradskim upraviteljem i tajnikom ovdješnjega c. k. namjestničtva, g. Svetozarom Kuševićem, prateći bandu Sigismundove pukovnije. No da u Zagrebu i u došast ostane stalna uspomena ovom važnom dogodjaju, ustanovilo je gradsko vieće tim povodom zakladu od 5000 for. sr. kao prvi prinosak za zavod gluho-niemih, što će se ovdje s vremenom podignuti. A i za povećanje ovogradske ubožnice sabiraju se po gradu dobrovoljni prinesci, medju kojimi je već više znatnih svotah podpisano.

S istoga razloga obdržavana je istoga dana u kapeli ovdješnjega sjemeništa biskupije križevačke zahvalna služba, što isto biva i po svih gradovih i kotarskih mjestih naših kraljevinah, zašto punim pravom možemo reći, da se u ovaj par pred prestoljem božjim sa svih stranah stiču tople želje i molitve viernih Hrvatah i Slavonacah: da Bog poživio njihova veličanstva i mladoga carevića — novi zalog njihove obiteljske a naše podaničke sreće i ljubavi!

— Što je prije malo danah profesor *Sundečić* u „Glas. Dalmat.“ prigodom rodjen-dana nj. veličanstvu caru ua slavu pjevao:

Višnji nam Te obdario skoro
Nasljednikom, Kojeg puci Tvoji
Živom čeznjom vape i čekaju;
Nasljednikom dostojnim ogrankom
Rudolfova glasovita stabla . . .

to se je punom mjerom izpunilo: blago nebo darovà caru *nasljednika*, a ovaj kršten je u ponedjeljak dne 23. t. m. u Laxenburgu na imena *Rudolfa*, *Franje*, *Dragutina*, *Josipa*. Krstio je carevića uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup bečki Rauscher.

— Na dan sv. Stjepana 20. t. m. u jutro oko sedme ure preminuo je u kaptolu prečastni gospodin *Josip Horváth*, predstavnik, prvostolne crkve zagrebačke ka-

nonik i kaptolski štioc, jubilarni misnik u 87. godini života, nakon mnogoljetnoga bolovanja primiv prije smrti svetu popudbinu.

U pokojniku preminuo je nadbiskupiji zagrebačkoj Nestor, buduć je od mnogo godinah bio najstariji duhovnik nadbiskupije. Rodio se je dne 26. veljače 1772. u Pomorju u Medjumurju; poslie svršenih bogoslovnih naukah u Paviji redjen je za misnika god. 1795. te je tako 65 godinah bio misnikom. U svom rodnom mjestu bio je mnogo godinah župnikom, odkud je g. 1827. postao kanonikom zagrebačkim, i kao takov umješten je bio iste godine upravo u oči sv. Stjepana — svoga smrtnoga dana, čim je bio članom kaptola punih trideset godinah. Od god. 1839. obnašao je u kaptolu drugu čast naime štioca (lektora), no nemoguć radi težke svoje bolesti poslove glavom obavljati, bude od više godinah zastupan namjestnikom — prolektorom. — Bio je muž neporočna života, izvanredno umjeren, čvrsta značaja i vrlo malo riečih, te čini se, da se je za cieloga svoga života strogo držao onoga, što naš narod kaže: „prije speci pa onda reci,“ — al i zato kad je koju rekao, ta je valjala. Malo ima ljudih, koji bi jednakom strpljivosti i odanosti u volju božju tolike boli i kroz toliko godinah podnosili kao pokojnik, koj radi njih (bolovao je s ulogah) poslie godine 1845. kada je u svom rodnom mjestu Pomorju petdesetoljetnicu misu odslužio, izuzamši samo jedan jedini put, nit nije iz kuće koračiti, a posljednjih godinah niti više iz kreveta stupiti mogao. Gotovo svu svoju imovinu razdielio je prije smrti svojim baštinikom. Tielo sahranjeno mu je u nedjelju poslie podne svetačnim sprovodom u raku prvostolne crkve, a sutradan u ponedjeljak obdržavao je prečastni kaptol zanj zadušnice u prvostolnoj crkvi.

— Prečastni gospodin opat i kanonik zagrebački ***Martin Pavčec*** poklonio je ovdješnjem družtvu za podporu siromašnih djakah razteretnicu vrhu 100 for. sr.

— Ilirski sbor sv. Jerolima u Rimu izabrao je na predlog uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga gosp. *Stjepana Mlinarića*, župnika lupoglavskoga, za kanonika ilirskoga kaptola sv. Jerolima u Rimu.

— Iz štampanoga hrvatskoga izvjestja o kloštarskih učionah kod milosrdnih sestarah u Zagrebu za školsku godinu 185⁷/₈ vidimo, da je te učione, sastojeće iz djevojačke praeparandije s dva tečaja i tečajem pripravljajućim, zatim iz glavnih dječačkih i djevojačkih učionah po četiri razreda u svakih, netom minule školske godine polazilo 330 svakdanjih učenikah obojega spola; izvan tih bijaše jošte 189 opetovnikah i 88 opetovnicah. Ukupno je dakle u tom zavodu obučano mladeži ***607***.

— Čitamo po novinah turobnu viest, da je izsluženi državnik reda sv. Franje države kapistranske, O. *Marian Jaić*, došav u poslu svoga reda iz vukovarskoga samostana u budimski, tamo dne 4. t. m. s kaplje preminuo, i dne 6. ist. m. u samostansku raku sahranjen. Pokojnik kao redovnik i domoljub vrli muž pisao je mnogo u našem jeziku, te od njegove ruke imamo više štampanih dielah, od kojih napominjemo, koja su nam upravo kod ruke: ***Ručna knjižica*** za porabu duhovnikah u dva diela u Budimu 1837. — ***Vinac bogoljubnih pisamah*** u Budimu 1856. deseto izdanje. — ***Napivi bogoljubnih crkvenih pisamah*** s notami u Budimu 1850. i ***Izvorna povjestnica Gospe Radnanske*** u Budimu 1856. Nadamo se, da će nam tko to od pokojnikove redovničke braće priobćiti obširniji životopis vriednoga te za svoj red i narodnu knjigu zaslužnoga muža.

* U Satmaru uvest će se naskoro kollegij za družbu Isusovu, za koj je pokojni biskup Hám ostavio oporukom zakladu.

* U Pariz došao je nedavna duhovnik M o c z y g ę b a, koj je prije više godinah s izseljenici uputio se iz Slezke u Texas u Ameriku. Slezkih izseljenikah u Texasu imadu tri obćine i 200 podobćinah, te daju liep izgled umjerenosti, djelatnosti i bogoljubnosti. Medju njimi je i njekoliko Poljakah. Imenovani duhovnik rado bi dostao za svoje naseonike duhovnikah i učiteljah, i ide u to ime u Rim, gdje postoji posebno slezko sjemenište.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Gosp. J a n k o B o r o v e č k i, nadstojnik u c. k. konviktu, premješten je na vlastitu molbu u Kostajnicu za kapelana, a dosadanji kostajnički kapelan, g. S t j e p a n N o v o t n y, imenovan je za nadstojnika c. kr. konvikta. — Preminuo je g. J a n k o J u ž a k, župnik u Ferdinandovcu.

Dopisnica uredničtva.

G. *O. F. K.* u *D.* Knjige jošte nestigoše. — G. *I. O.* u *R.* Pastirska pjesma poslana Vam je; propitajte za nju u Dj. Poslano djelce oglasit će se u budućem broju, pošto mu u ovom nedostaje prostora. — Gg. *M S.* u *P.*; *P. F.* u *B.*; *A. J.* u *D.*; *L. R.* u *D.*; *M. H.* u *P.* i *R. V.* u *T.* Nemoguć s nedostatka vremena svakomu pojedince pisati, kažem ovdje svim i svakomu liepa hvala i opet hvala! — ***Sakupiteljem predbrojnikah na Filoteu***: Predbrojne tabake izvolite pošiljati g. ***Karlu Albrechtu***, tiskaru, koj je u predplatnom pozivu podpisan i izdavatelj toga djela. — G. *I. Č.* u *B.* Moje pismo valjda primiste, i kako mislim, istoga dne, kada pisaste svoje. Istom onom poštom opremih odgovor i onom drugom gospodinu; kod jedne samo ruke a više poslovah prije se nije dalo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 35. U ČETVRTAK

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

2. RUJNA 1858. TEČAJ IX

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kućica i crkva čudotvorne Gospe na Trsatu.

Što je narodah u pravovjernom svietu, mal ne svaki ima u svojem krugu kakvu takvu zaštitnicu, utočištnicu, shodištnicu crkvu, koja i kod njega i kod inih možebiti narodah slovi navlaš s mnogih milostih i čudočinah, te tako prizivlje k sebi pravovjernike, neka bi se spomenuli prevelike dobrote Božje, što ih učinì dielnici tolikih milostih pomoćih i načinah, kojimi služeći se zamoći će steći neuveniv vienac, da će ovjenčani njim zavriediti uljezti na gostbu vječitoga veselja. Da što im Gospodin Bog izkazà toliku ljubav, da si medju njimi — u njihovoj domovini — izabrà tako rekav stan i priestol, na kojem ih kano svoj odabrani i predragocjenom krvlju svoga poljubljenca sina odkupljeni puk vazda sluša uslied onoga: „posvetih hram otaj, i stavih unj svoje ime za sve vjekove, i u njem će biti moje oči i moje uši svih danah.“ (III. Kralj. IX. 3.). Skoro svaki narod ima u tom pogledu što osobita. Tako, da samo jedno navedem, njemački narod posjeduje istu nesašivenicu halju Gospodina našega Isukrsta, koja je po ždriebanju spala na jednoga onih vojnikah, koji su ga mučili bili. Trevir je taj presretni grad, koj u svojoj prvostolnici hrani još sasvim cielu i od nikakova kukca ili moljca nepovriedjenu Gospodinovu halju dopetnicu. A kojemu našincu nedoprè jošte do ušiuh svoj pravovjernoj Evropi dobro znana i toli omiljela Marija Celjska, taj ures Štirske? Ali obrnimo oči na svoju domovinu, koja u tom nenazaduje baš. Nespominjuć inih shodištnicah, govorit ću o trsatskoj kano bez dvojbe prvoj u domovini hrvatskoga naroda.

Mnogi štovanih štionikah, koj je proštio onu kratku poviest ob ovdješnoj M. B., pomislit će a i morda bi želio znati, a navlaš ako je čovjek zvjedljivac i čuvidnjak, kakva li je kućica — soba — preblažene Gospe, u kojoj bješe pozdravljena za mater sinu Božjemu, u kojoj se vječna Rieč utjelovì, u kojoj sveta obitelj većinu svoga života sprovedè.

Kad bi sveta Bogorodičina kućica nedokučivim odredjenjem Božjim po trogodišnjem i sedmomjesečnom na Trsatu bivanju ne na malu žalost našinacah odjadrila u središte svega pravovjerstva, dakle i s toga gledišta kano u sgodniji kraj, dadè naš pobožni i nikad zaboravni Nikola III. Frankopan „Veglae, Segnae Modrussiaeque Comes, Dalmatiae et Croatiae Banus“ na tragovih onoj jednaku i spodobnu načiniti. Predstavlja pako ova prosto kamenom zidana kućica ne sasvim pravilan četvornjak dug 44, širok 20 a visok do 28 nogah. Ne sasvim pravilan, rekoh, jerbo je pri gornjoj strani t. j. gdje je oltar, za dva tri prsta sa svake strane širji, a i stiene nisu kan da biš ih odsjekao. Stiene, malo manje od lakta debele, omaštene su, to se znade, iz nutra sve i liepo oslikane; po svodu lûk predstavljajućem vide se zviezde u kockastih prostorićih. Žrtvenik jest umjetno izdjelan od razlika i osobita mramora, od kojega je i svetohranišće. Slika čudotvorne Gospe jest u shranici, koja je u oltar uložena. Čedrova dašćica, na kojoj je naslikana, visoka je preko dvie, a široka tri noge i dva palca. Njezina slika je u sredini i to ne u cielom tielu nego samo do podprsja. Obraz njezin prem nježahan pokazuje odraslu djevicu. Odjeća, koja se samo na prsijuh vidi, jest crljena, a peča, koja joj se s glave po svem tielu spušća i odjeću joj skriva, jest modrašna. Ona je lagahno nagnula glavu k djetešcu Isusu, kojega na desnici drži a ljevicom ga pridržuje. Kao što ona tako i Isus gleda k puku, kojega on desnicom bi reć blagoslivlja. A što drži ljevicom? Sve skoro slike od ove M. B. što ih ja vidjeh, predstavljaju Mariju kako Isusa zadaja, a Isusa kako ljevicom·

kano prsa drži. Premda nitko o tom nemože ni podvojiti, da nebi Isusa kano takodjer pravoga čovjeka njegova majka Marija bila zadajala, posumljaše ništa ne manje njeki, je-li sbilja ona slika, štono ju Vrban V. r. p. po njekom vrlo pobožnom otcu Bonifaciju na molbe Frakopana amo 1367. (a ne 1362. kako se na njekih kipcih od ove M. B. čita) amo bio poslao, predstavlja Mariju kako prsa Isusu daje. I to tim više, što slika priklopljena Glavinićevu djelu „Historia Tersattana raccolta dalle antiche e moderne storie annali e tradizioni etc. *) sasvim jasno i razgovetno kaže, da Isus drži u ljevici plod njekakve voćke. Ja, da bih se obistinio, pogledah samu sliku na oltaru, i nakon ne duga motrenja osvjedočih se, da je Glavinić imao pravo dav onako sliku izvesti. Jer, i neuzev obzira na to, što i Isus i Marija k puku gledaju, bez muke se razaznava, kako liepo Marijina prsa prikriva odjeća, koju opet osim sredine prsijuh peča krije, i kako Isus za licem si drži jabuku ili bud kakov plod; samo što nije slikaru ili risaru izpalo to sasvim onako izvesti, kako bi valjalo. Pri glavi Marije napisano je pokraćeno grčštinom: „*Mati Boga Isukrsta.*“ Njojzi na desnu ruku na istoj daščici vide se dvie slike: gornja predstavlja nadangjela, kako je došao pozdravit Mariju kano mater sinu Božjemu; dolnja pak Bartola apoštola, kojemu su po boku dva djakona. Njojzi s lieve ruke imamo takodjer dvie slike: gornja predstavlja propetoga Isusa, pod razpelom majku mu Mariju i ljubimca mu Ivana, a dolnja tri apoštola.

Nu jerbo jošte naša čudotvornica — kći iz kraljevske krvi i majka kralja kraljevah, radi šta i sv. Antun pravo reče, da Marija cesaruje i kraljuje nad svietom — nebje okrunjena, uprosi 1715. Petar Francetić, tadanji samostanski glavar, preko J. G. Barbadika, kneza-stožernika i biskupa padvanskoga, svetu stolicu, da bi ju slobodno okrunili. Dobivši slobodu pa i zlatne krune, okruni svečano čudotvornu Djevicu zajedno sa sinčićem joj 8. rujna iste g. petinski biskup J. F. Saverij Marotti *) na velu radost i veselje pobožnoga puka. Spomenutoga Barbadika imamo poprsje, koje visi u nutrnjoj sakristiji ovrh vratah s podpisom: „Promotor Coronationis Beatae Virginis Thaumaturgae Tersactensis ***Beatus Gregorius S. R. E. Cardinalis Barbadicus*** Episcopus Patavinus.“

Slika naše čudotvornice Gospe stoji u shranici, i jeste s odzgora raznimi zavjeti narešena, a pod njom stoji moćenica (reliquiarium), koja se sastoji od 36 kusovah svetih moćih, koje su u kolobaru, kojemu je glava okrunjena, a dolnja mu je strana izašla kao i n. pr. u monštrancije ista strana, pa zato i ima svu njezinu spodobu, liepo poredjene. Ovu moćenicu podari 1570. raška kneginja Barbara Desputovica, da bolje počasti bl. D., da se tim njojzi preporuči za srećnu smrt, i da puk na veću prama njojzi pobožnost potakne. Dokazah, koji bi za podpunu vjeroistinitost i svetost ovih moćih svjedočili, neimamo doliš ovih: što znamo od koga i od kada su, i što znamo, da su. Jer pismo, u kojem je ta pobožna kneginja ovu moćenicu B. Gospi poklonila, i koje bijaše hrvatskim pismom napisano, ako nam je vjerno ustmenica sačuvala, izčeznù s inimi znamenitostmi u vatri, koja je samostan posmudila.

Krasan ovaj oltar dade, jedino iz gole pobožnosti kao što i da vjerne na veću pobožnost prama našoj blagoj Gospi uzbudi, na svoje troškove izdjelati i podići 1692. plemeniti zagrebski sudac Ivan Uzolin, kao što se to iz njegova grba za oltarom visećega razabire. Na grbu se čita: „Nobilis ac Generosus Dominus Joannes Uzolin, L. R. C. M. G. Z. ac Regni Sclavoniae Fisc. et olim Exactor in Honorem B. V. Mariae, Aram Hanc Majorem Erigi curavit. An. MDCLXXXXII.“

Za oltarom, to jest u Marijinoj, kako misle, kuhinji, jeste prastar kip (statua) bl. D. M., koj su naši otci iz Slunja, da nebi Turkom u šake pao, amo bili donieli. I ov isti prima od pobožne svjetine, što se ponajviše klečimice okolo oltara smuca, vruće i pune poštivanja cjelove. Nad krovom ove kućice na zapadnoj strani podiže se plosnast kamen, u kojem je zvonce, što su ga g. 1614., kad su sakristiju produživali, izkopali bili.

*) U rukopisu, a knjizi izašloj u Vidmu (Udire) 1648 jur odavna žali Bože ohladjelo ovdje mjesto. Pod koncem ovoga djela spominje hvale vriedna glava ove redovničke države „Memorias Medvedianas.“ Uzputice budi napomenuto, odakle im ime. Kad bi a osobito g. 1471. i kašnje pod Bajazetom II. g. 1488. Turci udarili na Hrvatsku, te ju nemilostivno poharali i poplienili, i kad bi se 1493. u rujnu iz Kranjske bogati pliena i grabeža kući vraćali, pohode opet sirote Hrvate, koji su ih na modruškom polju junački dočekali i poput Makabejah za svoju domovinu se borili, nu vendar manji brojem morali nebrojenoj sili podleći, — tada bijaše vrlo tiesno i za Trsat, kako su barem slutili. Da indi, ako bi se što nepovoljna pripetilo, neizgube barem onoga, što je za državu ili pojedine samostane najvažnije bilo, odpreme u Medvedgrad više Zagreba sve znamenitije budi povelje ili ine rukopise. Medju ote stvari spadaše i ljetopis ciele ote redovničke države od njezina postanka i taj bijaše još u sveudiljnom djelu. Kad su se mirnija vremena vratila, prenesoše i ote stvari natrag na Trsat, te nazvaše za vjekovitu uspomenu otaj ljetopis vrlo važan ne samo po ovu bosansko-hrvatsku redovn. državu (kako se je sve do g. 1688. zvala) nego i po, kako slutim, sve pokrajine hrvatske domovine: „Memorias Medvedianas.“ Ali što neotè ruka barbarah, to nam biesni oganj sharà!

*) Isti ovaj izdade djelce: Georgii Francisci Xaverii Canonici de Marothi Lyburni Fluminensis disertatio historica pro Deipara Tersactana, qua ostenditur, eam, quae hodie Laurethi in Piceno colitur, Almam Domum Nazarethanam Tersacti in Lyburnia olim substitisse. Romae apud P. Komarek. 1710. — A gore spomenuti glavar samostanski P. Francetić izdade o krunisanju djelce: Tersactum Coronata Deipara Virgine etc. Venetiis 1718.

Misle, da je po svoj prilici od onoga doba u zemlji bilo, što je Bogorodičina kućica odavle odjadrila; nu kako je u zemlju prišlo, to se nezna.

(Dalje će sliediti.)

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Gledeć na prvi od onih pet u zadnjem listu ustanovljenih stavakah uzima Šafařík za izvjestno, da su sve one, stranom u oči udarajuće i inače neobične rieči i slovnični oblici, što su kao posebna obilježja glagoljske pismenosti i već prije navedena, i jošte će se ovdje na kratko spomenuti, jednom njegdje biti morali sastavine živućega pučkoga jezika. Jerbo, kako zasvjedočuje povjestnica, svaki pismeni i književni jezik izhodi u svom početku naravno i neodolivom silom iz prostoga samorasloga pučkoga jezika, te se samo polagano i tekom dužega vremena odanj više ali manje odlučuje. Buduć pako uslied nepobitnih povjestnih svjedočbah postanak slavenske pismenosti u obće a glagoljske napose niti iznad niti izpod Cyrillova i Methodova vremena stavit nemožemo, to nam valja dosliedno tvrditi, da sva prije spomenuta glagoljičina obilježja, i koliko čudnovata i zastarjela te tako rekav predpotopna nam se činila, n. p. pokraćeni aoristi, ipak su njekoč u ustih narodnikah, od kojih, i za koje su se prievodi crkvenih i bibličkih knjigah gotovili, tako sigurno življeti morala, kao što su u običaju i one rieči i izreke, kojimi se nenaučni slavenski pjesnici i pjesmarke, kako je poznato, služe i danas jošte skladajući pjesme svoje. Tà odakle bi prvi prevodioci uzeli bili izreke one, pošto jošte nikakova nebje knjižtva? Netreba to tako razumljeti, kao da u tadanjem pučkom govoru nebijaše nikakove razlike medju prostačkimi i odličnimi riečmi i izrazi, medju prostim i svetačnim slogom; ova razlika tako je sigurno postojala, kao što je jamačno bilo višjih i nižjih, bogatih i siromašnih, naučnih i neukih ljudih: nego treba tako pojmiti, da su u ono doba obje vrsti riečih i sloga uza se i zajedno življele i rabile se kao obćenita svojina naroda, nebivši samo mrtvo tvorivo pisacah i mudracah. Što je većine ovih značajnih obilježjah najednput nestalo, to se lasno iz povjestnice razjasniti može, koja nas uči, da, dočim se kod njekih narodah, kao n. p. Litvanacah, Magjarah itd. oblicî obilujući jezik u dugom duševnom mrtvilu pretvori kao u nepromjenivu okaminu, isti se ovaj kod drugih u živahnom duševnom pokretu za čudo brzo mienja ili pako sa svojim pukom propada.

Gledeć na ono, što će sliediti, od potrebe je, da si u duhu predočimo osobita glagoljska obilježja, da nam se tim čvršće i stalnije udubu u pamet. U obće moći ih je razčrediti na četiri razreda: 1) Na rieči i izreke, koje, ako ne izključno, a to pretežno dolaze samo u glagoljskih rukopisih, a u cirilskih, osobito u novijih (samo ako nisu iz glagoljskih doslovno prepisani) obično se zamjenjuju drugimi. N. pr. križь (cir. krьstъ), papežь (papa), bratrъ (bratъ), sętь (reče), otlěky (ostanьky), lěky (jako), věnimъ (cěnimъ), okrišlъ (stanъ), lokva (tąča), natruti (napitati), podběga (puštenica), otokъ (ostrovъ), scěglo (osobь), tepsti (biti), bližika (drug. col. druzi), věrą jęti (věrovati) itd., zatim vyhytiti, vystąpiti, vytrěbiti, vyzvati, vypiti itd. 2) Na zastarjele oblike u sklanjanju i sprezanju, kao što je n. p. Gen. mala-ego, propęta-ego, Praes. byvaatь, Imperf. pijašete, glagolahota, pokraćeni Aoristi: pletъ, pletomъ, jasъ ili jahъ, jasomъ ili jahomъ, verb. subst. bysi, bymь, byšąšti, bądy itd. 3) Na kratice osobito kod Partic. i Adj. n. p. hoždь mjesto hodivъ, prišьdъ mje. prišьdъše, različь mj. različьnъ, bezdobь mj. bezdobьnъ itd. 4) Na promjenjivanje glasacah i pravopisne osobine, n. p. paska, Pilipъ, Toma, Kurilъ, Suria, pridą, primъ itd. Od ovih i sličnih riečih i oblikah dolaze njeki i u najstarijih i starijih cirilskih rukopisih, no vrlo riedko te samo kano ugnjelice, ili na koliko ove posljednje osnivaju se na glagoljskom temelju, te pomalo iz njih sasvim izčezavaju.

Drugi stavak, o kom Šafařík za cielo drži da je istinit, glasi, da su osobita obilježja glagoljskih spomenikah, premda ih sada najvećom stranom, po imenu što se Psaltira i Apostola kasa, samo iz porazmjerno mladih rukopisah crpiti možemo, ipak već u najstarijih, za nas izgubljenih, ili nam nepoznatih izvornih rukopisih isto takova se nalazila. Evo mu razlogah: Prvo, ako najstarije bibličke i liturgičke rukopise ove obitelji, što ih imamo, zajedno uzporediš, zamietit ćeš odmah, da glagoljaši nisu stari text svojih knjigah toliko putah revidirali i mienjali, koliko cirilaši. Njihovi pisci odsjekom usudiše se najviše glasce staroga texta, a sasvim riedko i tvorke riečih prema izgovoru svoga zavičaja prenačinti, nipošto pako čitave izreke za-

mjenjivati ili smisao prevoda preinačivati, što su, kako je poznato, cirilaši već u najstarije doba bez mjere samovoljno radili. Za čudo je doista, kako se čvrsto i postojano drže glagoljaši jednom primljenih oblikah, pače u istom pravopisu. To istina neizključuje sasvim variantah, kakovi se iznimno i u veoma malenom broju nahode već u tri evangjelja. Isto tako imade u glagoljašah i naopako shabljena texta; no to je unj neznanjem i nemarnostju prepisalacah unešeno. — Drugo: nemanjka nam posve sredstvah i biljegah, da si o svojstvu najstarijih, sada izčeznulih glagoljskih spomenikah u tom obziru pribavimo podpunu izvjestnost. K ovim sredstvom idu: a) puko glagoljski stari spomenici: pražki ulomci, tri glagoljska evangjelja i Codex Clozianus; b) cirilsko-glagoljski (iz glagoljskih rukopisah crpljeni) prepisi: Eugenio-Pogodinski ulomci psaltira, psaltir bolonjski, srbsko četvero evangjelje kraljice Jeline (1240—1280) i bugarski apostol, kog čas macedonskim čas strumičkim Šaf. imenuje, (iz XII—XIII. vieka); c) korutanski ili frizinžki sastavci. Pražki ulomci i korutanski sastavci spadaju bez dvojbe u X. stolj., evangjelja i Glagolita Clozianus najdalje u XI. stol., u koje se i Pogodinovi ulomci uvrstit imadu. Izvan ovih imade jošte ulomakah iz liturgičkih i bibličkih knjigah s hrvatskom glagoljicom, kojim se doba istina točno opredieliti nemože, od kojih njeke Šaf. ipak nedvoji staviti u XI—XII. viek. Više takovih ulomakah priobćiše Šafaříku Ivan Kukuljević, I. Berčić i M. Kastelic. Kada dakle u ovih i sličnih spomenicih opazimo, da se u njih ista glagoljašem omiljela, usuprot cirilašem nepovoljna ili neobična rieč postojano i složno rabi, to možemo sasvim sigurno zaključiti, da se ta rieč nije tamo tek prvi put pomolila, već da je u drugih starijih knjigah stajati morala. Tako se već u pražkih glagoljskih ulomcih nalaze već napomenuta četiri sasvim glagoljska obilježja: rieči križъnъmъ, jędrъ, zakonoprestąpno i obidą (aorist), tako se u korutanskih sastavcih čita: natrovéha, bali, balovanie, koliždo, bratrъ, iskoni dokoni, spytьny, obětь, račiti, tvoriti itd. zašto bi cirilaši bez sumlje metnuli bili: krьstьnъmь, skorъ, bezzakonьno, obidošę, napitahą, vračь, vračevanije, ašte, bratъ, otъ načela do konьca, tani ili suj, molitva ili žrьtva, blagovoliti, dějati ili dělati itd. Na taj način ravnolično upotrebljavani glagolitizmi u Pogodinskom i bolonjskom psaltiru, kao i u hrvatskom ulomku jednog vrlo starog psaltira, zatim u trih glagoljskih evangjeljih, te i u strumičkom apostolu uklanjaju svaku sumlju o tom, da su se isti glagolitizmi i u kamo starijih izvorih, iz kojih su prepisani, upravo tako čitali. Šaf. istina kaže, da je za evangjelje samo manjih i većih izvadakah i ogledah iz trijuh najstarijih glagoljskih rukopisah, od kojih dosad jošte njedan izdan nije, i sv. Nikolinski cirilski prepis, — a za apostola, izim njekih dosta starovječnih ulomakah glagoljskoga misala, samo Lectionarium Rhemense 1395, oba najstarija tiskana misala 1483. i 1528. i napokon cirilski strumički prepis upotrebiti mogao, gdje je usuprot za psaltir mnogo više pomagalah imao, kanoti: prepise dvajuh starih rukopisah iz god. 1312—1387. i 1359., ogledah iz parižkoga codexa iz XIV. vieka, jedan rukopis od g. 1470., i Brožićevo izdanje od g. 1561., i nespominjuć Pogodinskih ulomakah: medjutim je on ovaj nedostatak brižljivom porabom svih drugotnih i pobočnih vrelah nadomiestit nastojao, te uslied toga tvrdi, da svoj gori navedeni stavak kano posljedak svoga strogoga i trieznoga iztraživanja sigurno sasvim ustanoviti može.

(Dalje će sliediti.)

Povjestne sitnice spožežkoga polja.

Baveći se prošastnostju moramo najprije da zavirimo u svaki kut, a svaku ma i najmanju stvarčicu da uzmemo u obzir, jer ako nebudemo pazljivi, i ako se nebudemo obzirali, mnoge bi nam moglo povjestne istine kao svjetlosti iz vida ponestati, kojoj kasnije nitko više u trag doći neće. Zato hvala onim jošte ili nad ili pod zemljom zaostavšim spomenikom, hvala starim piscem i na onom malu orahu, što nam ostaviše, kad jim se sbog nesretnih vremenah nemožemo da zahvalimo na tovaru. Al kako sada stvari stoje, najveća hvala jošte pameti i zdravom razumu, kao i dobrom i ljudskom srdcu puka našega, koj nam je čak do danas mnogu povjestnu istinu uzčuvao. Tako da mimogred rečem, najmladje čedo književnosti naše, što je ovih danah u Osieku svjetlost ugledalo, razumievam „Narodne pjesme bosanske i hercegovačke,“ u istini potvrdjuju i ovuda predavanja pučka, kojano su kako u predmetu stvarih, tako i u imenu osobah, dapače predjelah i gorah ista, da bi čovjek skoro u zabludu došao: da-li se to, što nam se iz daleka pripovieda, kod kuće nije sbilo? Tako ti je narod isti te isti! Ipak mislim, a to iz gdjekojih ostanakah narječja, da su i ovuda prije Turakah mnozi na hrvatsku granu spadajući stanovnici prebivali, kojim više ni traga neima, osim gdjekojih nazivah, kanoti selah i vinogradah n. p. Krajišćak, Koprivnica itd. k čemu sudim, da i ime župnoga mjesta „Sesvete“ spada. Ostalo se je sve u tako zvano srbsko narječje ili preobratilo, ili su se pako izza Hrvatah današnji prebivaoci naselili, ili su pako jedni i drugi zajedno stanovali; jedno pako je-

dino mjesto Kutjevo zadržalo je svoj sjeverni *o* mjesto *e* tija do danas n. p. glava izgovaraju: glova itd. Za potvrdjenje ovoga moga mnienja kao i za daljnji napredak svoga sastavka navest ću c. k. odluku od 7. veljače 1700, koja u izvornom jeziku glasi ovako:

„Nos Leopoldus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator itd. memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis: Quod fidelis Noster Nobis dilectus Reverendissimus in Christo Pater Joannes Josephus Babić, electus Episcopus Scardonensis, Abbas B. V. Mariæ de Gotto vulgo Kutieva, Cathedralis Ecclesiæ Zagrabiensis Canonicus, humili precum Instantia Majestati Nostræ proposuerit in hunc modum: qualiter idem præattactam Abbatiam B. V. Mariæ de Gotto seu Kutieva dictam in comitatu Požegano existentem habitam, olim ad Regulares Ordinis Cisterciensis pertinentem; postea vero plus quam sæculo integro diræ Turcarum tyrannidi subjectam, tandem post barbaros opitulante Dei gratia per victoriosa arma Nostra procul depulsos, eandem primus Ipse mediante collatione Nostra Regia adhuc in anno 1689. emanata obtinuisset et occupasset; verum eam inanem prorsus et vacuam habitatoribusque destitutam reperisset, ac industria primo sua multisque fatigiis sumptibus et expensis, quantum præsentis temporis difficultates passæ sunt, restaurasset, veteremque inibi ecclesiam Dei et Sanctissimæ ejus Genitricis honoribus olim dicatam renovasset, et erexisset, et quasdam dictæ Abbatiæ possessiones adducto variis ex partibus populo excoluisset. Ad cujus quidem Abbatiæ promovendos ultronee labores, ex quo senilibus jam provectae ætatis suæ annis ingravescentibus sese minus eatenus parem inveniret vel ex eo potissimum, quod videat plagam illam Savum inter et Dravum per latissima spatia diffusam omni propemodum ope spirituali destitutam esse, adeoque populum in maxima rerum ad salutem animae scitu necessariarum ruditate et ignorantia versari. Majoris Dei gloriæ illis in partibus promovendæ studio intentus, dictam Abbatiam B. V. Mariæ cum omnibus suis juribus appertinentiis et obventionibus, nullum in eadem jus nullamve juris eatenus proprietatem sibi per amplius reservando accedente benigno annutu et assensu Nostro Regio Venerabili Societati Jesu eo fine cesserit et per manus assignaverit itd. Nos proinde tum pia voluntate præfati Reverendi in Christo P. Joannis Josephi Babić electi episcopi Scardonensis fidelis Nostri Nobis dilecti, ejusque plurimis in Ecclesiam Dei, Patriam et C. R. Majestatem Nostram meritis hactenus pro locorum et temporum varietate atque occasionum exigentia exhibitis moti tum et vel maxime desiderio Dei gloriam in illis potissimum partibus, quas divino auxiliante Numine victricibus armis Nostris e barbarorum manibus praeterito proxime bello eripuimus promovendi, ac etiam singulari in præmemoratam venerabilem societatis Jesu religionem, cujus zelo, eruditioni et indefesso labori Hungariam plurimum debere agnoscimus, inducti, sæpe memoratam Abbatiam B. V. Mariae de Gotto una cum universis ejus bonis, obventionibus et appertinentiis quibuslibet ad eandem de jure ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus ubicumque et sub quibuscumque Regni Hungariae Comitatibus existentibus authoritate juris Patronatus Nostri Apostolici, quod Nostram ut Regem Hungariæ concerneret Majestatem, Reverendo in Christo Patri Thyrso Gonzalez antelatae Societatis Jesu Generali Nobis sincere dilecto, non solum modo prævio confirmandam; verum etiam jure perpetuo et irrevocabiliter dandam duximus et confirmandam. itd. Datum per manus fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Reverendissimi in Christo Patris ac Domini Leopoldi S. R. E. T. S. Hieronymi Illyr. Presb. Cardinalis a Kolonić Archi-Episcopi Strigoniensis itd. In Civitate Nostra Viennæ Austriæ 7. Februarii 1700. *Leopoldus* m. p.

I tako su iz Hrvatske došli Isusovci i u Slavonsku zemlju, kao što su iz Ugarske, poimence iz Požuna, Isusovci došli u Zagreb. Preda mnom leži imenik živućih Isusovacah od g. 1773. i to samo od naše t. j. austrijske pokrajine. U 35 družištah, 25 sjedištah i 14 poslanstvah bilo ih je te godine 1819 osobah; izmed njih duhovnikah brojili su 1052, naučiteljah nesvećenih 343, a privremenih pomoćnikah 424. U Zagrebu ih je bilo 36. U Požegi i na Rieci svagdje po 23. U Varaždinu 19. U Osieku 8. Požežki su bili sljedeći: P. O. ravnatelj Franjo Šaveria Pejačević; O. O. Šimun Skenderlić, Antun Kanižlić, Antun Ustia, Antun Vugrinović, Imro Goricaj, Imro Mihalji, Gjuro Barjaktari, Ivo Trnski, Joko Radenić, Joko Radočaj, Mio Göttner, Šimo Leschütz, Stjepan Plačko; N. N. Andria Bisagčić, Joko Mihalji; B. B. Antun Harschl, Franjo Šav. Schluckner, Ign. Paulin, Joko Poscher, Mato Traithoffer, Pavo Thaller, Tomo Sinder. Predstavnik svega reda bio je tada P. O. Nikola Muszka.

Ali da se vratimo s ovoga zalazka k razbjegu ovostranoga puka u vrieme Turakah, što potvrdjuje i uskočenje Dragačevo u Nedjelište g. 1544. Vuk bo Dragač okolo ove godine bio je u svom većem pleterničkom gradu (Villa Major), kada su Turci u Slavoniju navalili i prodrli, te ju popaljenu i poharanu podjarmili. Štogodier je od njihova krvoždednoga mača živa preostalo, sve se je širom razbjeglo, i sa svojom zemaljskom gospodom u Hrvatsku uskočilo. Tako i naš Dragač poslje zaludnoga odpora sa ženom i djecom ode u Nedjelište, gdje mu je za života gotovo sva porodica izumrla. A najtočnije predstavlja nam navedena jurve listina Leopoldova ovostrano opustošenje. Sada je istom nastalo doba od izkušenja za one, koji ili nisu mogli uteći ili nisu znali kud i kamo? A koji su srdca jošte imali da ostanu u svojoj kući, ili su se morali da poturče ili da hine muhamedanstvo, ako su naumili da na svom dobru čitavi u miru žive. Odtuda i poslovica: „Nužda i zakon mienja!“ Ali kakva nužda? S te nužde i pali su u zlo

prvoselci naši; jer da su bili vjerni crkvi, ako bi i propali, propali bi bili slavno kao mučenici, a ovako su na žive oči gledati i slušati morali, s čega su se stidili i kajali! Ali nije u čistu domovinu našu Muzulmanin unišao. Ona je bila jurve krivovjerstvom opoganjena; i prije nego ju je Turčin osvojio, već je bila tudja. Da istinu govorim, potvrdjuje mi to listina Siksta IV. p. r., koju sam u prepisu u spomenici samostana našičkoga štio, gdjeno šalje sveti otac bosanske Franciškane ovamo u Slavoniju izmed Save i Drave, da obraćaju krivovjerce na pravu vjeru i nabožnost, i daje im s otom odlukom zajedno i povlasticu, da smiju zemlje i vinograde posjedovati i držati. Kad je indi Turčin amo došao, našao je zemlju jurve s metlami očišćenu, pometenu i nakićenu, kao što Isus reče, — za Osmanlije i poturice. . . Dolazak Turakah jest kao opomena, da je došao sud božji, kako nam to svjedoči povjestnica i drugdje. Nesloga u kršćanstvu porodi neslogu u državljanstvu a ovih diete jest razsap. . .

Spomenutu našičku spomenicu nahvalice sam štiti želio, da nadjem kakova takova pismena traga o Krndiji i o kuli njezinoj; jer tkogod je tu kulu i nuz nju porušenu golemu sgradu — sva je prilika da je to bila crkva i nuz nju kuća — vidio, taj se je i divio obrubljenoj i kanoti otesanoj brdini, što nije od naravi nego umjetnosti, zatim čudio se je vanjskom bedemu i nutarnjem širokom i dubokom jazu, kao i previsokoj kuli, na kojoj sa zapadne strane medju tesanim kamenjem prolom jedan s opekami zazidan svjedok je, s koje mu je strane valjda i rana zadana; drugo pako, što nije razveženo, leži sve jošte na hrpah, što u jamah, što i okolo njih, izmedju kojih sjeverni jarak pun je te zidine, u koj se je i uvalila. Ja sam prošao tuj svuda u naokolo, i osim debele jedne vinove loze jurve osušene, i iz jedne preguste i mračne lomaće izletivše sovurine, kano duha niemog toga grada, ništa drugo opazio nisam do samrtne tišine. Popnem se gori i uzporedim se s tim velikim zvonikom od strane prozorah, koji su na iztok obraćeni, te pogledjem preda se i počnem s očima mjeriti duljinu od crkve, koja je, dobro se vidi, s korabljom propala u grobnicu, iz koje, pomislih, da će se izvaditi kakov takov spomenik s vremenom; jer ja ga dosad, makar da sam i tražio, badava sam tražio. S toga briega obazrem se na samostan kalugjerski orovički, iz koga se je gostoljubivi dimnjak pušio kao iz dubljine izmed mnogobrojnih šumskih gredah, kosah, glavicah, gorah i planinah u liepoj i ugodnoj samoći — i bacim oko na dvoglavi naš Vranovac, kao na svoga poznanika i snidjem dolje. Je-l' tuj gdjegod opatovina de Kolban alias Koblan, za koje naš Bedeković ime doduše, al' mjesta nenadje, bilo? nesmijem ni ja pouzdano ništa odlučiti, osim ako je Péterfi i Sentivanji možebit zlo štio „Kozman.“ Onda bi se morda to drugdje prije našlo.

Spomenica rečena, koja kano što je dogadjajah svoga reda vjerna čuvarica, tako je glede mojih željah uboga, spominje ništanemanje važne stvari i pruža podatakah duhovnih i svjetovnih kanoti njekadašnju veliku crkvu od presvetoga Trojstva, što je sada pod tržištem i pod zemljom, kao i mjesto da je njegda bilo veliko. Zatim svetog jednog biskupa, koj je po nevjernicih posiečen bio, i tielo mu počiva u staroj toj sada samostanskoj crkvi; pa bunu seljačku domaću, i Horinu i Kloškinu stranjsku, te čitav opis putovanja našega cara u Rusku k carici, po Isusovcu Fr. Š. Malataju.

Još nješto o *Sesvetah*. Pokojni marljivi književnik i povjestnik Ivo Švear, tamošnji župnik, sve, štogod na ovu župu spada, izvadio je, veli, iz jednoga pisma, što je našasto na tavanu njekad isusovačkog kutjevačkog grada, iz koga je i darovnicu Leopoldovu prepisao, i poleg istoga pisma razpravlja liepo i učeno o Kutjevi. O svojoj pako t. j. sesvetačkoj župi toliko zna, koliko je u našem Krčeliću zabilježeno, u Leopoldovom ukazu naznačeno, i predavanjem potvrdjeno, t. j. da je tuj župa i župna crkva bila, od koje su se zidovi porušeni vidjeli poslje izagnanja Turakah. Švear je toga mnienja, da su se ovuda na razvalinah izza Tatarah opet na istih mjestih svete sgrade, navlastito u vrieme S. Augustina zagrebačkoga biskupa, podizale. Sesvete do g. 1699. bile su po kutjevačkom namjestniku upravljane, i veoma je bilo malo selah napučenih. Prigodom narodnoga popisa izza Turakah malo ih je bilo, koji bi znali bili, tko jim je bio zemaljski gospodar; jerbo su svi bili novoselci i pridošlice iz Bosne. Samo u Lakušiji znali su seljani za Lakića vlastelina, gdje mu je i gradac u polju bio, i u Grabarju kazali su povjerenikom za Celića spahiju, što je u Požegi stanovao; drugi pako nit su šta o daći iliti haraču kao novaci, niti o čem drugom pripoviedali. U Sesvetah bio je Ali spahija, komu su desetinu od svega Turci davati morali; caru pako ništa, već su o svom trošku išli na vojsku. I tako je kršćanah ovuda u vrieme Turakah tako malo bilo, da ih je u župi kutjevačkoj u dva tri sela bilo samo ponješto, a u današnjoj sesvetačkoj baš ništa. Znamenito je, što su ovuda nuz porušene crkve svuda zvonici skoro čitavi poostajali, što svjedoči, da su ih odže upotrebljivali.

Današnja sesvetačka crkva liepa je i dosta prostrana. Prečiste Djevice žrtvenik, na kom je slika od njekadašnjih požežkih Isusovacah kupljena, pa zatim ovoj crkvi poklonjena, stoji u kapeli na sjeveru pod visokim svodom kao i veliki oltar od svih Svetih što je pod lûkom, a ostala crkva je ravnih tavanicah s mazom. Još pobočna ima dva žrtvenika S. Križa i S. Donata. U ostalom Sesvete u sebi je malo seoce, ali za župu ima veliku učionicu, kojoj do naše krajine neima slične ni bolje; i kao što je nutarnjim svojim i izvanjskim licem u skladu, tako je i s mladeži u napredku i najboljem poredku. *I. V.*

Dopis.

Iz Rume 25. kolovoza. Scienim za dostojno, da Vam jednu u susjedstvu našem sbivšu se svečanost, doduše ne izvanrednu, no u načinu svom osobitu javim. Ta jest: prvo nekrvno posvetilište, koje mladomisnik *Antun Markotić* u *Indiji* 8. kolovoza Svevišnjemu prikazà. Osobitost njezina sastojala se evo u tom. Prostor *indijske* crkve premalen se smatrao, da se u njoj obavi ta svečanost radi mnogobrojnoga puka, koj običajno iz sve okolice takovimi prilikami sgrnut se običaje; zato u napred bì preuzvišeni naš gospodin biskup zamoljen, da ovršivanje te svečanosti u dvorištu župne kuće dopustiti blagoizvoli. Izza njekoliko danah sliedila je dozvola. U gorerečenom dvorištu dakle bijaše liepa sjenica od granja napravljena, a pod njom žrtvenik podignut, na kom će mladomisnik svoje prvo posvetilište Otcu nebeskom prikazati. U to ime došao je mnogobrojni narod okolni, a čak iz *Rume*, *Pùtinacah* i *Zemuna* dodjoše pravovierni provodno, — da svjetinu tu prostrano dvorište shvatit nije moglo. Prvu propovied naški držao je u crkvi *) poslie rane mise gosp. *Ilija Barić*, župnik *golubinački*, drugu njemačku g. *Franjo Turković*, župnik *putinački*, prije prvenacah mladomisničkih u dvorištu na prodikaonici za čin taj podignutoj. Ganljivo bijaše gledati bogoljubnost i ljubopitnost ovoga mnogobrojnoga naroda tom prilikom, od kojega njekoji se na drveće u dvorištu popeše, da kako govornika tako još bolje mladomisnika u svakom njegovom kretanju viditi mogu. Oba govornika zadaće svoje podpuno izvršiše; puk bijaše do suzah ganut, osobito, kad žive roditelje mladomisnikove amo iz Broda prispjevše, pak i ujaka njegovoga, veleč. g. *Jakoba Harču*, župnika indijskoga, koji ga je školovao i sad mu to veselje pripravio, napomenuše. — U župi indijskoj bila je ovo prva mlada misa, a možebiti u cieloj biskupiji našoj prva mlada misa, koja se pod vedrim nebom Bogu prikazala.

Jučer imadosmo u okružju našem skupštinu tako zvanu koronu. Prečastni g. *Martin Vice*, mitrovačkoga okružja podarcidjakon, začastni kanonik i župnik rumski, najprije braću s njekoliko srdačnih riečih pozdraviv, što nam je Bog udielio milost, te smo se svi opet živi i zdravi sastali, predložì njekoja, izmedj kojih ova spominjem: Da svaki od braće uslied poziva preuzvišenosti njegove našega g. biskupa štogod po mogućtvu *ilirskomu kaptolu sv. Jerolima u Rimu* za poboljšanje njegova stanja prinese; — drugo: da takodjer svaki od braće neuzkrati pomoći svoje kršćanom na iztoku u obće, na pose pako našoj jednokrvnoj braći bosanskoj, za koju svrhu sklopilo se družtvo u Beču pod zaštitom neoskvrnjenoga začetja B. D. Marije. Za podporu obih ovih svrhah braća po mogućtvu žrtve svoje položiše, koje će se putem svojim opredieljenju svomu dostaviti.

Ilija Gr.

*) U crkvi radi toga, što je manje našinacah bilo, napram Njemacah, koji *indijsku*, *putinačku* i *rumsku* župu većom stranom sačinjavaju.

Viestnik.

Iz Zagreba. Iz sjednice duh. stolice nadbiskupije zagrebačke, držane dne 27. kolovoza, razposlana je po nadbiskupiji okružnica, kojom se naredbom i u ime uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa pozivlju svi župnici, da povodom sretnoga poroda, kojim je Bog nj. c. kr. apoštol. veličanstvo obdario carevićem, jednoč nasljednikom krune i priestolja, u svojih župnih crkvah prvu po primitoj okružnici nedjelju, pošto su iz propoviednice svoj puk o tom prije ubaviestili, za svečanom misom izpjevaju „Te Deum“ i izmole pet „Otče našah“ i toliko „Zdravo Marijah“ zahvaljujući Bogu na tolikom daru, i moleći ga, da blagoslovi prejasne carske roditelje i njihovo novorodjeno čedo. — U župah zagrebačkih ovršit će se ta zahvalna služba božja buduće nedjelje.

— Nj. uzoritost gosp. kardinal i nadbiskup zagrebački, pošto je u Laxenburgu s druga četiri kardinala i mnogo biskupah, medju kojimi bješe i preuzvišeni gosp. biskup djakovački, pribivao svečanom krštenju prejasnoga carevića Rudolfa, nastupio je dne 26. kolovoza putovanje kroz Linac, Inšbruk i Brixen u Meran, gdje će se njeko vrieme baviti, i zatim kroz Veronu, Goricu i Ljubljanu vratiti u Zagreb. Nj. uzoritosti služi najpovoljnije zdravlje. — Prečastni gosp. opat i kanonik Luka Petrović povratio se je jurve iz Beča u Zagreb.

— Prečastni gosp. opat i kanonik zagrebački *Martin Pavčec* opet je ovih danah poklonio ovdašnjem milosrdnom družtvu i pjestovnici po jednu razteretnicu vrhu 100 f. sr.

— U Jastrebarskoj službio je prošle nedjelje prečastni gosp. *Juraj Grdas*, začastni kanonik i tamošnji župnik, petdesetoljetnicu misu, stupiv tim u broj jubilarnih misnikah zagrebačke nadbiskupije. Čujemo, da je vriedni starina tom prilikom počastio liepu kitu odličnih gostovah u župnom stanu.

— O pokojnom *Marijanu Jaiču*, kojega smrt u zadnjem broju javismo, piše peštanski list „Religio,“ da se je g. 1795. rodio u Brodu, gdje je radi siromaštva učio se samo u tamošnjem samostanu pod rukovodstvom otca Marijana Lanoševića, a vlastitom marljivostju dotle dotjerao, da je bio jedan od najodličnijih članovah svoga reda. Više godinah bijaše učitelj redovničkih pitomacah, zatim više samostanah gvardian, poslie dva puta državnik reda, napokon čuvar reda, o koga dobru i na-

predku svuda i svagda je nastojao, kao što to ljetopis njegova reda zasvjedočuje. Izvan izbrojenih u zadnjem listu njegovih dielah, izdao je i popravljenu Grdenićevu molitvenu knjigu „Vrata nebeska."

— Svakom iskrenom rodoljubu jamačno služi na radost, kada vidi, da mu narodna knjiga neima samo jedno vrelo, već da izvire na više razdaljenih miestah, što ju zajedno brani i čuva, da, i ako se kojom nesgodom zabrtvi iztočnik jedan, neprestane zato sasvim teći. — Prije malo danah stigla nam je opet iz Slavonije nova knjižica u našem jeziku pod naslovom: *Ružica zlamenita* oddišuća neuvehlim mirisom spasonosnih naputakah, molitvah i pjesmicah za bogoljubne hodočastnike putujuće Gospi Tekinskoj ili kojem drugom hodočastnom mjestu blažene Djevice Marije. Spisao *Ilija Okrugić* Sriemac, svećenik biskupije djakovačko-sriemske. Odobrenjem prečastnog ordinariata. U Beču, 1858.

Iz naslova vidi se dovoljno namjera i sadržaj ove dušobudne knjižice, a nam je samo posvjedočiti, da smo i u njoj čistim i gladkim jezikom napisanoj sbilja sve onako valjano izvedeno našli, kako se u naslovu kaže, zašto već i onako jamči odobrenje prečastnoga ordinariata. Preporučujemo zato ovu kod bečkih Mechitaristah liepo tiskanu i preuzvišenomu gospodinu biskupu djakovačkomu posvećenu knjižicu svim našim pobožnim marijanskim putnikom, budući je tako uredjena, da se za svako hodočastno mjesto bl. D. Marije upotriebiti može, a sadržaje vrlih naputakah i pobožnih molitvah i pjesmicah za svaku duhovnu potrebu hodočastnikah. Ciena joj je malena: mekano vezanoj 12 kr. a vezanoj u finom marokinskom papiru 20 kr. sr. Gospoda duh. pastiri mogu ju za svoje župljane naručiti kod uredničtva. Jošte dodajemo, da je preuzvišeni gosp biskup djakovački 200 komadah te knjižice sám uzeo, i da ju spisatelj misli na godinu umnoženu izdati u njemačkom jeziku.

Iz Beča. Visoko c. k. ministarstvo bogoštovja i prosvjete naredilo je, da svaki u kojoj javnoj gimnaziji ili realki napisani sukromni (privatni) učenik, prije nego k položenju polugodišnjih izpitah pušten bude, ima predložiti svjedočbu svoga duh. pastira, kojom ovaj potvrdjuje, da je, usled punomoćja dobljena od dotičnoga biskupa, toga učenika u vjeri poučao, i da je on ostalim vjerozakonskim dužnostim zadovoljio. Ova naredba vis. popečiteljstva stupa s početkom školske godine 1859. u život.

Iz Ugarske. Iz „Cyrilla a Methoda" vadimo sljedeći kratki životopisni nacrt pokojnoga njitranskoga biskupa Mirka Palugyaya. — Narodio se je 31. listopada 1780. u selu Malá Palúcka zvanom u liptovskoj stolici od plemićkih bogobojaznih roditeljah. Bogoslovne nauke pohvalno je svršio u glavnom požunskom sjemeništu. God. 1803. na 3. pros. na ime biskupije spiške redjen za misnika, prikazao je svoje misničke prvence iste godine na 26. pros. u Sv. Križu kod Važkoga Novoga Mjesta. Najprije bio je upotriebljen u biskupskoj pisarni kao arkivar, odmah zatim kao tajnik. G. 1806. postadė župnikom Njemačko-Lapčanskim i okružnim podarcidjakonom, a malo zatim opatom sv. Nikole gackoga. Po 14-godišnjoj župničkoj službi imenovan bude kanonikom spiškim, a god. 1827. prelatom kr. sudbene stolice, nješto kasnije vacovskim kanonikom kao pojac. God. 1829. povišen bude za savjetnika kr. namjestničtva i naslovnoga faroskoga biskupa. Tako prešav kroz sve gotovo crkvene službe, g. 1832. 6. svibnja za košičkoga biskupa posvećen, dne 20. istoga mjeseca svetačno bio je umješćen u svoju biskupsku stolicu; odkud je g. 1839. na 26. svibnja bio prenešen i umješćen na stolicu njitranske biskupije. Tu je milostju nj. c. kr. veličanstva primio više zasluženih odlikovanjah. Najprije dostao je srednji križ reda sv. Stjepana, zatim postao je vitezom željezne krune prvoga reda, potom pravim tajnim savjetnikom, napokon velekrstašem Leopoldova reda. Na mlado ljeto god. 1854. žrtvovao je Bogu petdesetoljetnicu-misu, bivši tako petu godinu jubilarnim misnikom. — Izvan nebrojenih zakladah za života učinjenih, ostavio je gotovo svu svoju imovinu na blage svrhe, a suvišak zapisao oporukom ubogim biskupije njitranske.

* „Zgod. Danica" doznaje, da će se nastojanjem biskupa bukureštskoga ustanoviti u Bugarskoj družtvo sv. Cyrilla i Methoda za obraćanje nesjedinjenih vjeroizpoviedalacah grčke crkve.

* Za prognane iz Švedske gospoje sakupljeno je kod „Universa" preko 25,000 fr.

Promjene u biskupiji djakovačkoj.

G. Antun Benak, župnik banovački, stavljen je u mir. — G. Luka Falić ide za profesora mudroljubja u Djakovo, a g. Alois Kozjak, duh. pomoćnik rumski, u Banovce za upravitelja. — Premješteni su gg. duh. pomoćnici: Ilija Okrugić iz Zemuna u Rumu, Emanuel Djaković iz Kukojevacah u Zemun, Antun Smoljanović iz Jankovacah u Kukojevce, Mijo Adamović iz gornje osiečke varoši u Jankovce, Eduard Jurković iz sriemskih Karlovacah u grad Osiek, Mijo Krčmarić iz Piškorevacah u sriemske Karlovce, Luka Krasnik iz Vrpolja u Podcrkavlje. — Gg. novomisnici odredjeni su za duh. pomoćnike: Antun Markotić u Rumu, Dragutin Deninger u Bošnjake, Josip Dorbolo u gornju varoš osiečku, Josip Krasnik u Piškorevce, Mijo Paus u Vrpolje. Poddjakon Dragutin Stručić u dolnju varoš osiečku.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 36. U ČETVRTAK 9. RUJNA 1858. TEČAJ IX

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, paće i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kućica i crkva čudotvorne Gospe na Trsatu.

(Nadalje.)

Što u crkvici bl. Gospe jošte našu pozornost zaslužuje, jesu dvie vele i debele voštenice „ex voto 1527" godine. Kad bi g. 1527. Turci bili obsjeli Kliš, izadje njeko bahato i poput Golijata grdno Turče, pak se stade našim podsmjehivati i rugati, kako nisu junaci i kako nijednoga neimaju, koj bi bio vrstan s njim se na junačkom mejdanu ogledati. Ali se nadje u našinacah njeki brabri zatočnik imenom Mihalj Perišević, koj preporučiv i zavjetovav se M. B. Trsatskoj podariti dvie svoje veličine voštenice, ako mu pomogne srećno izvojevati, stupi na bojište, svlada Turčina i uzme mu glavu. Neprijatelj ostavi grad. U istinu, s kojim ota moguća majka vojuje, on u boju pobjedjuje, i zato bi se pravo njojzi moglo reći: koga ti majko staviš uza sebe, njemu nijedna hrustiruka nauditi neće (sr. Job. 17, 3).

I napokon Frankopanska grobnica. Utemeljitelj crkve i samostana trsatskoga dade u Marijinoj crkvici načiniti grobnicu za svoju obitelj. U nju bude prvi uložen njegov brat Bartol i nakon 4 godine on sám. Ploča, što je nad grobnicom ove braće, jest od tanka crljena mramora; slike obijuh samo do pojasa vrlo liepo su izrezane; nad glavama im otaj nadpis:

OBITUS MARTINI	OBITUS BARTHOLOMAEI
MCCCCLXXIX.	MCCCCLXXIIII.
OCTOBRIS IIII.	MARTII XXII.

Na drugoj polovini ote ploče bijaše jošte ovo, što je medjutim sada sve skoro jur izlizano: „Hic tumulo jacent ossa Comitesque Illustres Segnae Veglae Modrussiae totiusque Croatiae dominarunt."

S desna ovoj bijaše druga ploča od biela mramora s izvajanicom Nikole VIII., koj je u oklopju. O desnoj vije mu se iznad glave stieg, a o lievoj pri glavi vidja mu se obiteljski grb, i uz bedricu mač. Podpis glasi: „Hic jacet Dnus. Nicolaus de Franchapanibus Vegle, Segne, Modrusie Comes." S druge strane bijaše nadgrobnica njegove žene, koja mu je na njoj takodjer liepo izvajana; okolo nadgrobnice štije se: „Hic jacet Helisabeth Petuhi consors spectabilis et magnifici Dni. Nicolai Comitis de Frangepanibus Veglie, Segnie, Modrusie comitis. . . *) que obiit die XVIII. Decembris ano MD. . ." **) Ove dvie nadgrobnice-ploče budući bile upravo kuda se hoda iz crkve u kapelicu, te se sviet osobito na Frankopanovu izvajanicu popikavao, dadoše premjestiti u crkvu i smjestiti pri oltaru sv. Petra apoštola. Nu žaliti je veoma, što nisu osovljene i uzidane. Takove bo stvari, a osobito kao što su ove, iz kojih se mimo ostaloga i nošnju svojih predjah učimo, služe crkvi na ures, domovini na slavu i ponos; dostojne su što većega poštivanja, pak su izložene svjetini, da ih gazi i brusi!

Kapelicu od crkve dieli liepa željezna dvovratnica rešetka, koju dade načiniti Martin Brajković, zagrebački biskup, kako nam to njegov grb ob istoj viseći svjedoći, oko kojega se štije: „Illustrissimi et Reverendissimi Dni. Dni. Martini Braickovich Eppi. Zagrabiensis, Abbat. B. V. Mariae de Topuska Cultus posuit 1705." Ovrh ove rešetke ali naravski jur u crkvi ima velika u paoblu liku i liepa slikarija predstavljajuća nadangjela kako Mariji navješća, da će sina Boga poroditi. Pod njom: „Munificentia Illustrissimi Dni. Dni. Francisci Ignatii Lib. Bar. D' Andros Dni. in Chostel, Chruppa etc. Haec Imago in Honorem Miraculossisimae Virginis Tersactanae erecta

---

*) Ovdje su valjda njekakvi brojevi bili; ali se sada neda razabrati, jer je preveć izbrušeno.

**) Ovaj ugal je pod žrtvenikom, a Paškoni, neznam iz kojega uzroka, baš tih dvijuh nadgrobnicah nenavodi, da bi čovjek bar godine znao.

fuit: VIrgo sanCtIssIMa bVIC In artICVLo [illegible] sVae a perpetVo tVa pletate tVIsque gratIIs pro[illegible]pItIare."

Kad sam već poveo rieč o slikah, scienim, da neće biti suvišno, ako štovanim narodnikom još koju odkrijem. U ljetnoj jestionici ima na stieni, što je na čelu, 3—4 sežnja duga i 1 visoka veleljepna i živahna na platnu izvedena slikarija troje predstavljajuća: 1. Svetu obitelj kako blaguje, u [illegible] sredini Isus [illegible] ladedac vesela lica, [illegible] po boku [illegible] a vrhu njega Bog otac s Duhom svetim [illegible] kraju dva angjela kako oganj kure, i 3. na desnom kraju odug stol i na njem symbolički djelimice predstavljena muka Isusova, u koju turobni angjeli gledaju. Slikao ju br. Serafin Schön (✝ 4. svib. 1693.) jedini u ovoj redovničkoj za onda bosanko-hrvatskoj državi, koj ime slikara zaslužuje i koj bi, kako mislim, vriedan bio doći u broj umjetnikah, koji su u Jugoslovjeniji a navlaš u domovini hrvatskoga naroda radili. Podpis glasi: „Facta a Fr. Serafino Schön O. M. S. Franc. Provinc. Croatiae Carnioliae (ali za onda još ne, kako znamo iz 77. glavnoga sabora) An. 1640. Refecta vero a D. D. Josepho Caudito Italo Neapolitano et Georgio Esperlin Germano Helveto An. 1777. Mense Augusto." Starci poviedaju, da je prije no ju uzeše popravljati jedrija bila, I to rado vjerujem sudeć po krasnoj slici lovretske M. B., koja je takodjer „a Fr. Seraphino Schön picta 1632." i koja se još danas vidja o zidu uz skaline u samostanu. Isti ovaj hvalevriedni brat bio je sav hodnik, što je uz crkvu, liepo oslikao i u slikah predstavio otajstva iz života Isusova i Marijina, što je shodnimi i vrlo umnimi stihovi bio nakitio prečastni otac Pavao Taurski (?) (de Tauris), Karlovčanin, malobraćanin ove naše države i glavni povjerenik više redovničkih državah. No buduć da su se ove slike bile jur otrle i izgubile, dadoše prije dvie godine po njekom lajku iznovice, uzevši primjere iz Marijina života, isti hodnik oslikati. Ali ovo djelo, kako se mnienja starijih slažu, nije se žali Bože prvomu primaklo.

U ljetnoj jestionici imamo još dvie baš krasne slike; svaka njih bit će 3 do ½ sežanj u dužinu i 1 u visinu. Obje su na platnu izvedene. Gornja predstavlja Isusa i žudijsko ljudstvo, koje bje on nahranio, i jest dar: „Illmi et Rndissmi D. D. Benedicti Bedecovich, Dei et Applicae Sedis Episcopi Segniensis et Modrussiensis Abb. Corbaviensis sac. Caes. Regiaeq. Mtt. Consil. Munificentia obtulit Ano 1705." Dolnja predstavlja Mojsija, Arona i žudijski puk, kako padajuću manu bere. I ta je poklon: „Reverendissimi et Amplissimi D. D. Joannis Svengich Abbat. infulati B. V. in Hungaria protonotarii applici et parochi caesarei in Joss. pietas posuit An. 1705." Sve 4 ove slike spadaju u djela umjetna, kako sam imao priliku češće čuti sud vještijih, u djela izvrstna, te slobodno gledaju i pod tanke oči umjetnomu pretresaocu.

I pod konac toga imam još za nas vrlo zanimivu i znamenitu sliku oznaniti. A ta je Glavinićeva. Čudno [illegible] pr[illegible]k, dav ga naslika[illegible]: „V[illegible] Pa[illegible] Franc[illegible] Glavinich ex nobilibus Do[illegible]is de Glamotsch." To je na gornjem rubu. On sám jeste lica bi reć košćasta, suholjasta i obrašćena, što nam kaže muža, koj je obnašajuć razne časti i daleko izvan kruga svoje države imao za poslovi hodati. Pri glavi mu je grb, a doli biskupska palica i kapa. On je samo do pojasa. Na dolnjem rubu veli se: „Nobilis ad pictam tabulae tu verte figuram, atque intus quae eadem continet, illa lege." Čitajmo indi: „Anno Dni 1598. sub Rdo Ptre Joanne Salomich *Fr. Franciscus Glavinich* in saeculo dicitur Joannes habitu s. Francisci induitur. An. 1610 eligitur prima vice in Provincialem Bosnae Croatiae, quae modo Provincia Carnioliae nuncupatur. Anno vero 1616 2—do in Proalem praeficitur, et tandem an. 1619 tertio ad idem officium assumitur. Demum Anno 1650 6 Decembris plenus dierum et meritorum Tersacti ut actualis Guardianus pie obiit."

„Familia Glavinichiana ortum trahit ex nobili stemmate Dominorum de Glamotsch insigni bono et arce haereditaria ejusdem stemmatis sita in Bosna Argentina vulgo ut volunt alii dicta Hercegovina. Occupata a Turcis Bosna coactus fuit mutare sedem amissis fortunis, ut et plures aliae familiae, ideoque fratrum unus in Croatiam se recepit, quae linea est exstincta, 2-dus in Moscoviam, et tertius in Istriam Caafanarum situm vulgo dictum sopra dei Castelli, unde descendit praefatus Ptr. Franciscus Glavinich; qui Provinam Bosnae Croatiae non tantum conservavit, sed egregie auxit: nam triginta Religiosis vix repertis, post se centum et quinquaginta et plures reliquit. Fuit eximius Theologus, in lingua illyrica Concionator Apostolicus, Editor librorum diversorum tam in lingua Latina, quam Italica et Illyrica, *) Nomi-

*) E je bio Glavinić upravo govoreć glava ovoj redovničkoj državi, kojoj će uviek biti uzorom i dikom; e je bio on narodni muž, koj nam liepo obogati hrvatsku knjigu jezikom i to kakvim! Kao što onomadne imah sreću čuti od jednoga vrstnoga našega pisca, kojemu je sva stara i novija hrvatska književnost štono vele u malom prstu, da je jezik u G. hrvatskih djelih, ako mu odbiješ rječoslvd, koj mu se kadšto po latinsku zavija, pun, jedar, jak, liep, uzorit. Tko se želi s ovim ne manje po ovu redovničku državu, kao što i po dogodovštinu hrvatske knjige znamenitim mužem upoznati, neka se posavjetuje s „Dalmatinskom Zorom" od g. 1846. u kojoj mu se život opisuje.

natus fuit Episcopus a Ferdinando III. semper tamen praetulit religiosam humilitatem. Bona legata a Frangepanica familia Monasterio Tersactensi et per vim a Laicis occupata per ejus instantiam et strenuam cooperationem fuerunt praefato monasterio ex integro a dicto Ferdinando III. restituta. De hoc viro eximio plura praeclara gesta in Proviae suae annalibus alibique notata reperiuntur."

„Et haec gratae memoriae titulo Pronepos Sebastianus Glavinich Episcopus Segniensis et Modrusiensis sacrae Caesar. Regiaeq. Majestatis Consiliarius ex Istria Imperiali Petina oriundus curavit annotari."

(Konac će sliediti.)

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Treći od Šafařika ustanovljeni stavak može se na kratko ovimi riečmi navesti, da je text starijih glagoljskih i pociriljeno-glagoljskih rukopisah, po imenu Psaltira, Evangjelja i Apostola, premda je gledeć na pravopis i slovnicu simo tamo shabljen, ipak u svemu stariji i izvornomu bliži nego-li text cirilski. I koliko se to gdje komu čudnovato činilo, Šafařík navodi za to tvrdjenje sljedeća tri razloga, o kojih kaže, da imadu zanj jasnost i silu dokazah. a) U glagoljskom textu Psaltira, Evangjelja i Apostola tja do novih i najnovijih njihovih prepisah ima mnogo više neprevedenih grčkih riečih nego-li u textu cirilskom. Buduć je Š. sve ove rieči pokupio i prispodobio, navodi on samo po tri primjera iz svakoga ovih glavnih spomenikah. Ps. 17, 12. glagoljsko-hrvatski: vь oblacěhь aernihь (ἀέρων), cirilski 1296. vъzdušьnyhъ. Ps. 49, 20. glag. polagaše skandělь (σκάνδαλον, tako sveudilj i u Evang. i u Apost.) cir. sъblaznь. Ps. 121, 7. glag. obilie vь trěhь tvoihъ (πυργοβάρεσι, turribus, ako ova rieč nije skvarena iz varěh), cir. 1296. vъ stlъpostěnahъ tvoihъ. Math. 16, 18. glag. na sej petrě (πέτρα), cir. Ostrom. na semъ kameni. Math. 26, 23. glag. vь trivli (τρυβλίῳ), cir. Ostom. vъ solilo. Luc. 12, 58. glg. prědastь praktoru (πράκτορι), cir. Ostrom. služe. 2. Cor. 11. 32. glg. etnarhь Areta (ἐθνάρχης), cir. knęzь Areta. Gal. 6, 16. glg. kanuně semь (κανόνι), cir. pravilomъ simъ. Ephes. 2, 11. glg. otь rekomye peritomie (περιτομῆς), cir. otъ rekomago obrězanija. Poznato je pako iz povjestnice prievodah sv. pisma u razne jezike, osobito u starije doba, da prvi prevodilac mnogo izrazah svoje matice neprevedenih u svoj prievod uzeti mora, koje tek njegovi nasljednici, pregledači i izpravljaoci polagano i dugim tekom vremena domaćimi riečmi i izrekami zamieniti mogu. Na ovom naravnom putu stupahu svi stari prievodi sv. pisma u narodne jezike k sve to većoj čistoći jezika: protivan postupak bio bi proti naravi. Bilo bi bezumje tvrditi, da je latinskom zapadu pripadajući i vrhovničtvu rimskoga pape podčinjeni glagoljaš ove grčke rieči istom kod prepisivanja iz cirilskih rukopisah svojevoljno prodrznuo se u svoje glagoljske prepise prenieti. Suprotivno nastojaše kasniji cirilaš da ih po malo ukloni, ne s nesnosljivosti kakove, već s naravnoga nagona usavršivanja. — b) U glagoljskom textu ima mnogo više nego u cirilskom pogrešakah (παροράματα) prvoga prevodioca. Poznato je naime, da se je u staro doba i najboljim i najvještijim prevodiocem bibličkih knjigah u pučke jezike, osobito takove, koji nebješe jošte književno izdjelani, vazda podkralo više manje, kadšto i vrlo krupnih i smiešnih pogrešakah, čas radi izopačenih izvorah (n. pr. u Glagol. Cloz. grob tъštъ iz κενός mjesto καινός novъ), čas radi krivo pojmljena smisla riečih, što više znamenovanjah imadu. Cyrill sa svojimi pomoćnici imaše mnogo muke kod naroda bez knjižtva i s jezikom u mnogo narječjah razdieljenim, življaše prekratko vrieme, da svoje jedva započeto djelo svrši, i bude prisiljen to ostaviti drugim manje vještim rukam. Method bo kao „filosof" t. j. jezikoslovac bez sumnje bijaše mnogo slabiji od svoga mladjega brata. Više takovih znatnijih pogrešakah i prievodnih zabludah (a ima ih mnogo više) izbrójio je Šafařík već prije, te nadostavlja: da mnogo njih u pravih cirilskih rukopisih naći nećeš. Zatim kaže, što već prije reče: Kad ovih pogrešakah već u prvom prievodu nebi bilo, jamačno nebi nikojemu neuku preuzetniku bilo pošlo za rukom, da ih kasnije svemu slavenskomu duhovničtvu, medju kojim je ipak svagda bilo i učenih glavah, naprti ovako nespretnim načinom. — Napokon c) imade u rukopisih glagoljske obitelji kamo više arkaizmah nego u rukopisih obitelji cirilske, neizuzamši niti najstarijih, što opet svjedoči za prvenstvo onih, jerbo se naravski stupa od zastarjela i tamna k mladjemu i jasnijemu, a ne protivno. Buduć je Š. o naravi ovih arkaizmah već prije na dva mjesta ove razprave potanko besjedio, razdielio ih u razrede, primjeri obrazložio, te svoj konačni sud primetnuo, da se već u najstarije vrieme, kad ih u pismu

nalazimo, pokazuju kano ginući ostanci starijega doba u razvitku jezika; zato ovdje samo jošte pridaje, da su pravi cirilski rukopisi u Srbiji, Bugarskoj i Ruskoj od njih ili posve čisti ili su ovi u njih pravi rari nantes in gurgite vasto.

(Dalje će sliediti.)

Oglas nove posudne knjižnice u Zagrebu.

Tko je god pozorno motrio naš viek, neće tajiti, da jedno od najbogatijih vrelah sve većega nevjerstva i s ovim spojene nećudorednosti u naših gradovih sačinjava čitanje zlih i zavedljivih knjigah. U ovaj red spadaju nesamo ona djela, što otvorenim licem na vjerozakon jurišaju, te naročito kriva načela ćudoredna grade, nego i ona, što sa strane i s potaje na kršćanski zakon udaraju i moralnu ćut osobito u mladjega naraštaja i ljudih plitke učenosti malo po malo podkapaju. Ovih posljednjih spisah ima vrlo mnogo, te se može u istinu kazati, da su sviet poplavili; od svih su pako tim pogibeljniji, što obično niti političkoj zabrani nepodleže, a niti su opet na očigled tako oštri i osorni, da bi dobromisleće od sebe odvraćali. Nebrojeni primjeri dokazuju, da su ovakovi spisi već mnogomu nadobudnomu mladiću ugrabili kršćansku vjeru, te ga zaveli u moralne stranputice. Isto se sbude i sa ženskim spolom. Koliko je mladih djevojakah od istih odličnijih obiteljih, što se zaputiše krivom stazom i izgubiše izgledanu sreću, a stvoritelj ih obilno izkitio liepimi darovi uma i srdca, da budu jednom od njih sretne suprege, nježne matere i brižne gospodarice. No tomu se nije čuditi, kada znamo, što se nalazi u toli mnogobrojnih i obljubljenih romanih — stvari, koje sve na to idu, da podkopaju kršćanski zakon, a više putah i načela istoga umnoga vjerozakona. Koliko se putah izšaraju u njih najgadnije opačine milovidnimi mastmi, te se tako pod kriepost prodavaju, dočim se usuprot kriepost snizuje i ruglu izlaže. Ovakova taština nadalje još većma uzpiri u mladeži i bez toga vatrenu maštu[?], prestavi čovjeka u idealni sviet, te ga iz jedne klapnje i obmane vodi u drugu. Mladi i neizkusni čitalac odvikne ovako sve više istinomu svietu, napuni si glavu i srdce kojekakvimi misli i željami, koje se s njegovim stališem i položajem neslažu; tako bude sve nezadovoljniji, prama sebi ravnim i svietu hladniji, u izvršivanju najsvetijih dužnostih tromiji — dosliedno već na ovom svietu nesretan.

Da se po mogućnosti doskoči ovomu zlu, koje sve većma otimlje mah, odluči njegova uzoritost naš preuzvišeni gospodin nadbiskup Gjuro Haulik, da će svojim troškom u Zagrebu utemeljiti i otvoriti sbirku od obrih knjigah.

Njegova se naime uzoritost blagoizvoli postarati, da se nabavi dovoljan broj vrstnih i valjanih knjigah toli njemačkih, koli narodnih a kasnije i franceskih. Ove će se smjestiti u posebnoj za to najmljenoj kući izpod Kamenitih vratah pod kuć. brojem 794. a odavde se od 1. rujna ove godine čitajućemu občinstvu za neznatnu godišnju predbrojninu t. j. malenu plaću pojedine knjige za čitanje uzajmljivati.

Kod izbora knjigah pazilo se, a pazit će se i u buduće, da se u njih nenahodi ništa smutljiva, ništa za mladež pogibeljna. One će biti nadalje poučne, te će pružati čitateljem stvarni nauk, te pravu prosvjetu njihova uma i oplemenjenje srdca unapredjivati. Pokraj ovih primat će se takodjer, i to u znatnom broju knjige zabavne, dapače i romani, u koliko samo neprekršuju ovdje spomenutih uvjetah. Glavna svrha ovoga podhvata jest ta, da se čitajućemu občinstvu, a najpače obrazovanijoj mladeži obojega spola pruži prilika, da se može u mjesto zločestimi, duh i srdce trujućimi djeli, vrlimi knjigami ugodno zabavljati. Vrlo se vara svatko, tko misli, da nemože biti zabavnih knjigah dobrim duhom i dobrim smjerom pisanih. Može ih biti doista, a i sbilja ih ima jako mnogo, što su vrlo umno pisane, te onim pogibeljnim neustupaju niti u kraseti jezika, niti u vještačkom poredanju i izvedenju unutarnjega predmeta, a niti u obilju nauka, dapače ih daleko nadkriljuju.

Imenik knjigah, što ih sada ima ova sbirka, tiskat će se napose; pojedini otisci moći će se dobiti u istoj kući za 6 kr. sr. Ova će se knjižnica s vremenom pomnožavati novimi i zanimivimi proizvodi, što će se pojavljivati na polju valjane i triezne književnosti.

Pred knjigoimenikom tiskana su pravila ovoga zavoda; iz ovih se može vidjeti, koj dan, koju uru i pod kojimi uvjeti uzajmljivat će se knjige, po čem će se trebati točno ravnati. Takodjer se može iz ovih pravilah razabrati, da je ova svotica, koja će se imati za čitanje plaćati, kao što je već gori rečeno, vrlo neznatna, dà upravo tolika, kolika se vidjela potrebita, da se može obstanak ovoga zavoda takodjer po smrti njegova utemeljitelja i za daljnu budućnost osigurati.

Njegova se uzoritost pouzdano nada, da će obrazovano zagrebačko občinstvo priznati korist i vriednost ovoga zavoda, te će se njime revno poslužiti. Osobito je željeti, da još nedužna mladež obojega spola rado prihvati ovu sgodu, da si stvarno znanje nabavi i u pravoj prosvjeti sve više i rodoljubnije uspieva, dapače se i zabavnim čitanjem nasladjuje, a uza to ipak da se nikomu lice od stida neporumeni. Dobrim otcem i materam, koji su obdareni nadobudnom djecom, imao bi najpaće dobro doći ovaj zavod, jer se neće moći ni najmanje bojati za svoje sinove i kćeri, ako im za knjigom bleje, a usuprot će se moći s toga radovati; budući da znalični duh njihovih ljubimacah neće naći u

ovih knjigah ništa kužna ni otrovna, već samo zdravu, jedru i krepku hranu, a i oni će sami moći po koj dugački večer u sriedi svoje obitelji zajedničkim čitanjem ugodno sprovesti.

U Zagrebu dne 1. kolovoza 1858.

Dopisi.

Iz Bjelovara 31. kolovoza. Prekjučer bijasmo svjedoci uzvišene i ovdje već odavna nevidjene svečanosti, jerbo je već 11 godinah tudier nije bilo. Imali smo mladu misu, koju naš vriedni domaći sin, novomisnik g. *Julijan Vrevc*, kao prvine svoga misničtva na želju svoga roda i na obću radost ovdješnjih župljanah u našoj župnoj crkvi na taj dan Višnjemu prikazà. Izmedju mnogih pozvanih svećenikah samo je dvojica iz obližnjih župah prispjela radi silne kiše, što je već od ranog jutra lievala. U 10 satih, pošto bi množtvo domaćega i stranjskoga svieta u župnu crkvu nagrnulo bilo, bude početak učinjen nazvanjem Duha svetoga. Kod sv. žrtve rukovodio je častnoga novomisnika okružni podarcidjakon i župnik cirkvenski g. Franjo Husar. Poslie *Credo* uzidje na propoviednicu domaći župnik g. Jakov Petek, te vrstnim i vješto rečenim govorom okriepi ne samo novomisnika i mili njegov rod, nego i sve nazočne slušatelje, medju kojimi bilo je u dubkom napunjenoj crkvi vidjeti i više uglednih licah vojničkoga i gradjanskoga stališa. U tom svečanosti primjerenom slovu razloži govornik: što je svećenik? te pokazà, koliki je on dobročinitelj čovječanstvu gledeć na uzvišeno svoje zvanje kao učitelj, aldovnik i djelitelj svetih otajstvah. Na svršetku govora upravi njekoliko srdačnih riečih na novomisnika, i opomenù ga sa *sv. Pavlom*: da čuva milost sebi podieljenu (II. Tim. 1, 14.); da pazi na se i na svoj nauk (I. Tim. 4, 16.;) da posluje kao dobar vojnik Isukrstov (II Tim. 2, 3.), u svemu pred očima imajuć opomenu nebeskoga naučitelja, koj reče: *„tako neka svietli svjetlost vaša pred ljudmi, da vide vaša dobra djela, i da slave otca vašega, koj je na nebesih.“* (Math. 5, 16.)

Služba božja bi uzveličana izvrstnom glasbom st. pukovnije križevačke, koja je pod upravom vještoga svoga ravnatelja Mazanka pod sv. misom svirala. Uz glasbu pievalo je njekoliko dobrovoljacah i djevojčicah. Sve se je slagalo i natjecalo, da se rieši dična zadaća toga dana, da se srdca pravovjernih napune pobožnimi čuvstvi, i k Bogu podignu, dočim su oči svih uprte bile prama žrtveniku u mladoga namjestnika božjega, koj krepkim i milozvučnim glasom pjevajući svetom ozbiljnostju ovrši najsvetiji taj čin uz podvorbu 4 svećenikah i dvuh bogoslovacah iz Zagreba ovamo k toj svečanosti prispjevših. Poslie *Agnus Dei* otvori se prizor u srdce dirajući. Sad pristupi k žrtveniku pobožna i ostarjela majka novomisnikova, da primi sv. pričest iz ruke ljubljenoga sina. Milo bijaše gledati uzvišeni i zaisto ganljivi taj čin. Pred sinom kleči sada majka, za da ona, koja ga je njekoč prvom tjelesnom hranom nahranila, sada bude prva, koja će iz posvećenih rukuh njegovih primiti hranu nebesku na okriepljenje duše svoje. Skoro se nemože kazati, što je nazočne više ganulo, da-li ovaj ili pako onaj na svršetku sv. mise uzvišeni čin, naime dieljenje novomisničkoga blagoslova. Opet tu bijaše majka za svećenstvom prva, da primi blagoslov sina svoga. Još u mom životu nisam vidio vjerne kod kojega sv. crkvenoga čina toli vidljivo ganute, kao što tom prigodom. Suzah je bilo vidjeti ne samo u očih pravovjernoga puka, nego isti takodjer njekoji svećenici nemogahu odoljeti tronutom srcu svom, te su rubcem oči brisali. Što je imalo srce, moralo je plakati. Što je ipak mene, sva ova motrećega najviše ganulo, jest to, što sam medju plačućimi smotrio i jednoga protestanta, uglednoga inače domaćega gradjanina. Tik do žrtvenika stajaše on pod cielom službom božjom, pobožno i skrušeno iz svoje knjige moleć, kao što ga je vidjeti skoro svake nedjelje, navlastito pako na veće blagdane. Ja sam mu na suznom licu motrio, na koliko je moralo biti ganuto srce njegovo. To je zaisto najbolji dokaz, kako uzvišeni imaju biti sv. obredi katoličke crkve, kada na istoga inovjerca toliko djeluju. A protivno opet kolika mora njegdje biti žalost i duševna bol njegova, kada vidi sebe izključena iz občinstva onih, kojim te nebeske blagodati u dio padaju. Strašna li mora biti borba u duši njegovoj, koja traži istinu, a nemože je naći; srdce mu traži utjehu, mir i pokoj, a nemore ih naći, dok ga najposlie božja milost nedovede u dugo ožudjenu luku prave istine i sladkoga pokoja, gdjeno prestanu bure dvojbah, i utalože se strasti uzkolebanoga srdca. Ufamo se u Boga, da će i taj za sada jošte u pustinji tumarajući i za vrelom vječnoga života žedjajući na skoro božjom milosti razsvietljen sliediti primjer ovdješnjih obraćenikah, koji se dosad ovdje povratiše u krilo starodavne sv. crkve otacah svojih, i da će naći ono, što ovi najdoše: mir i pokoj srdcu a spas duši svojoj.

Služba božja bi dovršena odpjevanjem ambrozijanske zahvalne pjesme. Poslie podne držao je g. novomisnik večernicu uz podvorbu domaćih kapelanah i dvuh bogoslovacah, poslie koje nastavi dieljenje sv. blagoslova onim, koji toga prije podne radi velike naloge dionici postati nemogoše. I tako svršismo ovu svečanost s vrućom molitvom, da višnji g. Bog svoju sv. crkvu što obilnije svake godine obraduje takovimi vriednimi poslenici, navlastito sada, gdjeno je žetva velika a poslenikah malo.

Tom prilikom nemogu propustiti na kratko nješto napomenuti i o razvitku crkvenoga života u susjedstvu našem. Prošasti mjesec, na dan sv. Jakova Ap. bili smo

dionici duhovnoga veselja u susjednoj župi *Trejstvu*. Na taj dan blagoslovljena bi na endješnjem groblju *nova kapelica*, podignuta dobrovoljnimi prinesci pobožnih župljanah, svojim neutrudivim duhovnim pastirom g. Antunom Fetzerom na to potaknutih. Pošto bi bio rečeni g. župnik prvašnja lieta župnu crkvu izvana i iznutra obnovio, novimi liepimi zvonovi oskrbio: primi se svojski zapuštenoga domaćega groblja, koje novom ogradom i novopodignutim razpelom ukrasi, ljetos pako novom kapelicom ovjenča. Kapelica ta, uposried groblja podignuta, pokriva zemaljske ostanke nezaboravnih roditeljah župnikovih. Tom prilikom reče službu ovršavajući veleč. g. okružni podjašprišt posve liepo i shodno medju ostalim: „dasovo isto mjesto, koje dosad domaćemu župniku bila mjesto žalosti i nepokoja, bit će mu odsada mjesto utjehe i radosti.“

Svečanosti ovoj prisustvovao je licem uz mnogobrojnu pratnju viših i nižjih vojničkih častnikah presvietli g. c. kr. pukovnik *Čivić rohrski*, koga cieli gjurovački puk nesamo duboko štuje kao mudra zapovjednika, nego i djetinski ljubi kao brižljiva svoga otca. A i kako ga nebi ljubio, kada je moći plod trudovah i otčinske brižljivosti njegove tako rekuć već očima gledati! Svakomu poznati su blagotvorni podhvati duha njegova, koje čvrsta ruka njegova toli vješto izvesti umie. Svakomu je ovdje poznat veliki broj škołah, koje on u najnovije vrieme sazidati dade; nova ogromna crkva molvanska; veleljepna kaznionica bjelovarska, koja će biti jedna izmed najljepših ovdješnih sgradah, želeći time nesretne zabludjene izvesti iz materialnoga i moralnoga smrada, u kom čame. Sve su ovo sjajni i dugovječni spomenici otčinske brižljivosti, koji ćedu ostati med narodom i u srdcu naroda onda takodjer, kada njega ovdje više nebude. Vriedno je tu na svršetku napomenuti novi drum vodeći iz Bjelovara u Gjurgjevac, gdjeno dade rečeni g. pukovnik veliki i opasni brieg izpod sela Markovca ½ ure od Bjelovara prekopati, a strašni ponor zemljom izpuniti; te da golemo i doista mučno ovo djelo pobožnim takodjer činom ovjenča, dade podići i svečano blagosloviti dva razpela, od kojih jedno nad visokom stienom prekopanog brega u visini sjaje. Zaisto mnogi putnik, koj je pred tim, sa strahom ovuda vozeći se, radi često ovdje dogodivše se nesreće brieg taj proklinjao, skidat će sada, kad med prekopane stiene dojde, svoj klobuk pred razpelom, i blagoslivat će onoga, koj je strmi brieg i strašnj ponor u liepu ravninu pretvorio.

? *Na Rječici* bijasmo dne 29. kolovoza o. g. da obavimo zagovor kod sv. Ivana, taj bo dan svetkovasmo s materom crkvom njegovo usjekovanje.

Katolički puci u obće, a osobito i na pose ova skrajna strana zagrebačke nadbiskupije nežali truda, da svoje učinjene zagovore (zavjete) svrši, bilo vrieme odozgor još mokrije i gore.

Prem se tuj nevide šljake, noge, oči, srdca i ostala uda čovječjega tiela zlatna i srebrna iz blagodarnosti stavljena i ovješena o slici čudotvorna svetca; tomu nije kriva volja, već nestašica ote, u nas odnjekle već preko ciene poskupile kovine. A to vendar brojem svojim valuje i očituje puk ovaj vjeru svoju, da raz lieka i ljekarah, vidarah i pregovaranja još je njetko treći, koj zdravljem dariva a životom upravlja.

Bijaše tu naroda s tri četiri župe; onaj s krajine svagda prebaci Kupu u čamcu, ili, ako je plitka, gazi koj je drzovitiji i plivač.

Čamac pun muževah, ženah, djetcé, da ga neviri s vode do dva prsta suva, gonjen silom vesla para površje Kupe, a pljusak se vesla čuje o vodi; ljudi sklopiše ruke prekrstivši se, a pogledom upršč u veslara, kao što pobožan kršćanin upire oči u molitvi prama priestolju Svevišnjega, odkud se nada i dolazi mu batrivost i utjeha, te izvedenje željenoga djela i postignuće očekivane svrhe.

Ovdje traje brodjenje samo 5—8 časovah; kratko u istinu vrieme, koje se u naglom svojem proletu u napornom radu i bučnom veselju niti neopazi, a dosta dugo bi bilo po nesreći, da se znatan broj životah u hladnoj zelenoj Kupi ugasi!

Taj prizor s obale gledajućemu srdce se miče u sučuvstvu, umnožanom ganljivim glasom zvonovah.

Dà milozvučnih na zvoniku rječičkoga hrama zvonovah! Još prije dvie tri godine ota sa zvonu nabavljena za njekoliko desetak stotinicah. Neznatna doista njegdje njekomu dvie do tri tisuće svotica, — ali stoječemu na zemljištu tuj, bit će tolika, da će ju jedva umom računarskim shvatiti, a rukama premučno doseći. Neima tu obrta, neima trgovine; ima krvavih žuljevah od težkoga poljodjelstva, koje jedva godišnje troškove u kući i oko kuće namiriva. — A zvona su ipak nabavljena i plaćena — to je učinila vjera!

U dosta prostranom čisto držanom hramu dva se puta na godinu drži sbor (proštenje). Na velikom žrtveniku vidi se naslikana prilika sv. Ivana kako krsti Spasitelja. A danas vidismo svi jošte jednu po bratu Prokopu u samostanu karlovačkom odnosno na svetkovinu i dogodjaj, kao što ga sv. evangjelista Marko u pogl. 6. historički opisao, naslikanu. Velečastni g. podjašprišt kotara karlovačkoga blagosloviv najprije sliku govorničkom je vieštinom za slušaoce izvadio nauk. „Gospod mi dade govor viešt, da znadem uzdržat onoga riečju, koj je omalaksao“ Iza 50, 4. „Rieč moja, koja izilazi iz ustah mojih, neće se bez koristi natrag vratiti, već će, što god hoću, učiniti i usrećivat će one, ka kojim ju odaslah.“ Iza. 55, 10.

Djelo i trošak platiše župljani i drugi pobožnici dobrovoljnimi darovi. Gospodin župnik je svaki i najmanji dar od oltara oglasio. To mi se čini praktično. Time je zabušio usta mistećim, da psujuć i sumnjičeć svećenika Bogu služe — i potaknuo spore, da i oni

radi stida štogod doprinesu. Najviši i najnižji, i onaj, koj je očito najgori, rado sluša svoje hvale, i godi mu, kad mu se čutilo svojeljubja žačka; — a g. župnik uza sav svoj trud raduje se i moli: Domine Deus . . . in simplicitate cordis mei laetus obtuli universa haec: et populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Deus Israel custodi hanc voluntatem. I. Paralip. 29, 16—18.

Rječica sama leži u ravnici. O veličini i bogatstvu šumah jedna je pohvalna rieč za gospoštinu. Nu što je s onkraj Kupe od nje spalo pod krajinu, morala se je dubrava odmaknuti i ostaviti hrastovinu za gradju i paljivo na novo u ove krajeve naselivšim il vraćajućim se žiteljem. Samo gdje koj dub svojom debelinom oddaje svoju starost i stari sivo-zelenom mahovinom obrašteni stromovi svjedoči su turskoga haranja, pošto su čuli hrzanje turskih konjah i stenjanje kršćenoga roblja.

U župnoj kući visi o stieni biskup Juraj Drašković, poslanik na tridentinskom saboru, u odjeći biskupskoj s crvenom čelenkom na velikoj crnoj vlasulji naslikan, — sjajne obitelji znamenit ostanak. Sve prodje, sve se promieni, samo bi reć da Kupi vrieme nauditi nemože. Ona teče, kako je prije tekla, za svakom ko se kišom i sniegom omladjuje — neka je, bezsviestna, bezćutna je.

Fra. F. M. Iz Kreševa u Bosni koncem kolovoza. Prijateljem, koji iz jednoga proljetošnjega dopisa moga znaju, da nam je presvietlomu g. biskupu Fra. Marianu hrdjavo od zimus zdravlje služilo, a njodkle čuli nisu, da je na bolje, drago će nadam se i milo bit čuti, da mu se isto u toliko opravilo, da je sliediti mogao poziv kuma svoga, preuzvišenoga gosp. biskupa Strossmayera, koj ga zaželi kod sebe imati i s njim se vidjeti. Toj njemu preugodnoj želji velikodušnoga toga dobročinitelja stada svoga i pastirah mu da odgovori, krenuo je put Slavonije njegdje pred polovinom tekućega. U povratku iz iste namjerava nj. presvietlost učiniti kanoničko-pastirski pohod u župah ležećih uz Bosnu, i podjeljivati u njih svetotajstvo potvrdjenja. To ako mu posluži zdravlje, koje da mu Bog svemogući neuzkrati!

Ui to ufam se neće biti gorljivim za Božjom stvari čitaocem mrzko čuti za jednu promjenu kod nas u javnom bogoštovju. Ovdje, a tako i drugdje, gdje Turakah ima, a nefali ih nesrećom osim u malo kojem selu, — mrtvaci se nisu smjeli prenositi u groblje s kakvimi obredi; samo bi misnik u svojoj stališnoj odjeći pred odrom (liesom) išao i istom kad bi se izvan kućah izašlo, obukao bi se on u crkveno sv. odielo, križ bi se nosio, pratioci svieće užegli i druga obična činila. Sad se ova počmu odmah od kuće, u kojoj je mrtvac, i posried čaršije smije se ići, dočim je dosad na okolo obilazit valjalo. Ovo se trpi još od posljednjega kratelja (g. 1855) uz koj su, da tako reknem, morali redovnici na to se usloboditi, a Turci naviknuti. I tako ni to grdno zlo neostà po providjenju Božjem bez kakvagod makar dobra i koristna ploda. A što Vam toga gdje prije nejavih, uzrok je, što ni sám do skora opazio nisam.

Na posljedku ću prijateljem narodne prosvjete kazati, da se podigla škola i u *Koralju*, župnom selu blizu Broda, te se proljetos i predavanje počelo. Za tu nisam znao, a za onu u Brodu, koju njekoliko samo hvalevriednih stanovnikah ondješnjih izdržava, zaboravio sam bio, kad sam skoro pisao o naših školah. Neka dakle ovo bude kao dodatak onomu izvjestju, da nikomu svoje neuzkratimo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. kr. apošt. veličanstvo imenovalo je previšnjom svojom odlukom od 23. kolovoza u prvostolnom kaptolu zagrebačkom sljedeću prečastnu gospodu: arcidjakonom prvostolnim opatu kolbanskoga i dosadanjega arcidjakona dubičkoga *Adama Mrazinca*, arcidjakonom urbočkim kanonika *Franju Milinkovića*, arcidjakonom začesanskim kanonika *Ignaca Kristianovića*, i arcidjakonom dubičkim kanonika *Gjuru Krizanića*; zatim kanonici podarcidjakone i župnike: *Gjuru Muzlera*, lipovljanskoga, *Filipa Peroka*, mihovljanskoga i *Petra Filića*, petrovoselskoga.

— Veledušnom odlukom i znatnimi troškovi uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa našega Jurja Haulika već se od dužega vremena nabavlja i uredjuje, a današnjim danom otvorena je *posudna i čitaonična knjižnica* u Zagrebu, u kući pod br. 794. uz Kamenita vrata. Plemenitu namjeru, koja skloni visokočastnoga nadpastira, da k mnogim svojim našoj domovini a posebice ovom glavnom gradu izkazanim dobročinstvom prida i ovo novo, uvidit će blagi čitatelji iz gore svršćenoga posebnoga članka o toj knjižnici. Ovdje hoćemo da progovorimo jošte koju o njenom sadržaju. Ovaj nam stavlja pred oči imenik, što je ovih danah izdan tiskom. Sadržaje *njemačke* i *hrvatske*, u oba jezika izvorne i prevedene knjige. U obadva jezika razdieljene su knjige na dva razreda: u prvom su djela, što zasiecaju u vjerozakon, mudroslovje, povjestnicu, zemljopis, narodopis, prirodoslovje, životopis itd.; u drugi uvršćene su pripoviesti, priče, pjesni, novele, romani, koledari itd. Vidi se dakle, da se je kod sastavljanja ove knjižnici mislilo ne samo na zabavu, nego i na pouku, a tko okom projde tim imenikom, zamietit će, da je ta pouka zastupana tako strogo znanstvenimi kao i prostonarodnimi djeli. Imena spisateljah kao što su: Artaud, Balmes, Bautain, Binterim, Bossuet, Buttler, Chateaubriand, Dechamps, Denziger, Deutinger, Döllinger, Drey, Gaume,

Greith, Gfrörer, Görres, Hirscher, Höfler, Hurter, Labure, Mac-Hale, Martin, Mislin, Montalambert, Newmann, Nicolas, Philipps, Rippel, Sepp, Staudenmaier, Stolberg, Stolz, Veith, Weber, Wiseman i mnogi drugi ujamčuju valjanost izbora, i nespominjući ništa o drugom mnogo obilatijem i pretežno zabavi i kratkočasnom štivu namienjenom razredu. Medju knjigami hrvatskimi nahodimo gotovo sve proizvodine našega staroga i mladoga knjižtva, koje su se u ovu knjižnicu prema njenoj namjeni uzeti mogle; tu nalazimo u prvom poučnom razredu 37, a u drugom zabavnom 84, dakle zajedno preko 120 dielah i spisah, a medju ovimi i njekoliko cirilicom tiskanih (n. p. Obradovićeva i Vukova djela). Broj ovih naših narodnih knjigah doskora će se umnožati jošte s više drugih ponajviše u Dalmaciji tiskanih, i sbirkom slovenskih knjigah, a prikupljivat će se sveudilj sve nove knjige, koje to sadržajem svojim vriedile budu. Kasnije nabavit će se za istu knjižnicu i sbirka dobrih francezkih knjigah.

Na čelu toga knjigovnika uštampani su uvjeti, pod kojimi se knjige iz ove knjižnice posudjivati mogu. U to ime moći je svako vrieme predplatiti na cielu godinu s 5 for. sr., na pol godine s 2 for. 40 kr, a na tri mjeseca s 1 for. 30 kr. sr. što se u napred položiti ima. Tko se nepredbroji, plaća za svaku pojedinu knjigu nadnevice 1 kr. sr., i polaže jamčevinu prema cieni knjige — obično po jedan for., što mu se kod povraćanja knjige s odbitkom posudnine povraća. Poslie 14 danah ima se pozajmljena knjiga povratiti, inače plaća čitatelj za svaki dan preko toga roka po 2 kr. sr. Godišnjim i polugodišnjim predplatnikom mogu se 2 i 3 knjige zajedno dati. Ovdješnji predbrojnici imadu svoje knjige poslie 14 danah, a izvanjski nakon 4 tjedna zamieniti, u protivnom slučaju im je za svaki dan, što pretiče, plaćati od svake knjige po 1 kr. sr. Knjige će se opremati izvan Zagreba na trošak i odgovor predplatnikah. Tko knjigu koju izgubi ili ošteti, što piva i podvlačeć pojedina mjesta, pišuć po okrajcih i odstranjujuć slike, dužan ju je zajedno s vezom polag prodajne ciene naknaditi. Knjižnica bit će razmi nedjeljah i blagdanah svaki dan prije pódne od 10—12, poslie pódne od 2—5 ure otvorena. Predplatnici imadu pravo u to vrieme čitat i u knjižnici. U istoj leži bilježnica, u koju občinstvo glede nabave novih knjigah svoje želje upisati može, na koje će se, koliko moguće bude, obzir uzimati.

Iz Pešte. U djelaonici ovdješnjega umjetnika Henrika Schicka izložen je izvrstan odanj dne 5. kolovoza t. g. dogotovljen umotvor, — a to je veleljepna grobnica od kova, za shranu zemaljskih ostanakah preminuvšega satmarskoga biskupa Ivana Háma opredieljena. Na vrhu te grobnice polag velikoga križa, misne knjige i mrtvačke glave vide se biskupska obilježja: biskupska kapa i palica. Na tri mjesta visi pokojnikov grb, naime golub nad tri brda leteći s maslinskom granom u kljunu a pet zviezdah nad njim, koje znamenuju pet stolícah pod satmarsku biskupiju spadajućih. Desni bok od glave nosi sljedeći napis velikimi pozlaćenimi pismeni: Cineres. Mortales. Immortalis. Excell. Illmi. ac Rmi. D. D. Joannis. Hám. Eppi. Szathmár. S. C. R. et A. M. St. Int. Cons. Abbatis de Sz. Jobb." a dolje niže: „Obiit. Anno 1857. 30. Decembr. Anno. Aetatis. 77.;" Na lievom krilu: „Alter. Stator. Dioec. Szathmár. Fundator. Hospitalis. Civ. Claustri. F. F. Misericord. Domus. Sororum. De. Charitate. Educand. Nobil. Et. Militar. Puellarum. Conv. F. F. Min. S. Fran." niže: „Convict. Societ. Jesu. — Exstructor. Basilicæ Cathedr. Item. Beregszász. Nagy- Szőlős. etc. Parochiarum. Scholarum. Capellar Calvariae." Na hrbtištu: „Dotator. Fundi. Dioeces. Tandem. Bona. Omnia. Sponsæ. Suæ. Legavit." — Grobnica ova stavit će se u stolnu satmarsku crkvu.

Iz Azije. Najvažnija novost iz ove strane staroga svieta jesu bez sumlje u najnovije vrieme sklopljeni ugovori medju Kinom s jedne a s Ruskom, sjevernom Amerikom, Francezkom i Englezkom s druge strane. Za nas je najznamenitija točka tih ugovorah, kojom kinezki car ujamčuje za cielu svoju carevinu kršćanom slobodno izpoviedanje vjere, i zaštitu svim onim, koji će zagrliti kršćanstvo. U ugovoru s Francezkom dozvoljava nj. nebesko veličanstvo po imenu katoličkim vjeroviestnikom, da posvuda u carevini kinezkoj stanovati i kršćansku vieru propoviedati smiju. — No ljudi, koji poznadu tromu i lukavu narav kitajsku, kažu, da će biti jošte mnogo muke prije, nego-li se uvede u život sve ono, što je pekingski dvor, stranim brodovljem i domaćom bunom natjeran u tjesnac, pomenutimi ugovori obećao.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su gg. duh. pomoćnici: Josip Banješ iz Bistrice u Štefanje, Stanko Hegedić iz Brdovca na Bistricu, Mirko Vrbec iz Bosiljeva na Vinagoru, Franjo Banić iz Rače u Kalnik, Jakob Tkalec iz Erpenje na Šipak. — Gg. mladomisnici odredjeni su za duh. pomoćnike: Josip Budor u Brdovac, Dragutin Dauer u Sladojevce, Josip Kolarić u Raču, Gabriel Mestrić u Draškovce, Blaž Mračić u Gore, Toma Novaković u Stenjevac, Julian Vreve u Samobor i Stjepan Žugčić u Novigrad kod Karlovca.

Dopisnica uredničtva.

G. *G. P.* u *V.* List Vam se pošilja, no novacak za drugo polugodište neprimismo. — G. *H. H.* u *Z.* Prvih 5 brojevah ovogodišnjega lista neimamo više. — G. *F. S.* u *K.* Primili. Hvala liepa. — G. *F. M.* u *K.* O stvari, za koju pitate, možete opet koju napisati

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 37. U ČETVRTAK 16. RUJNA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvr godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Kućica i crkva čudotvorne Gospe na Trsatu.

(Konac.)

Sad da jošte malo svrnemo pogled u crkvu. Kakva može biti crkva, koju su u raznih vremenih razni pobožnici umnožavali, povećavali? Kakva može biti, koja se samo prema potrebam širila i produživala? — Jer valja znati, da, akoprem je Bogorodičina kućica odavle u priličniji kraj otišla, zato vendar pobožnoga je puka danom sve više i više amo kano na osobito mjesto dolazilo častit B. Gospu, s česa se i prozva ova crkva valje u prvih vremenih svoga postanka shodištnicom (sanctuarium). Pa zato i izadje crkva takova: sve po sili dvobrodnica, nizka, koja vlastitost joj se osobito tada pohvaliti nemore, kad je puna svieta. Zato joj i tla a osobito u pobočnom brodu tako skaču oli stupnjuju. Zato joj i jesu tako stisnuti prozori, nu pri tom je ipak uviek dosta svjetla. Zato joj izadje pievnica onakva, trbušasta itd. U ostalom drži se uviek u liepom redu i pristojnosti. Prvi temelj joj postavi Martin II. Frankopan 1431, a Nikola VIII (po obitelji, a po banovanju V.) dade ju povećati g. 1646. o čem nas glavi nadpis, što se još danas na stupu tik pievnice vidja: „Fund. 1431. *) ex aedif. a q protra. 1646.“ I napokon sadašnju spodobu zajedno sa zvonikom, kojega prije nije imala liš pločastoga kamena, što se je nad krovom podizao, i u kojem su zvonci visjeli reć bi ni u zraku ni pod krovom, dobi tekar g. 1824.

U glavnom brodu ima 4 žrtvenika: dva od šaren-mramora a dva drvena. Prva dva bjehu podignuti od istoga utemeljitelja crkve; nu jer su se budući drveni jur doslužili, dadoše ih dobročinitelji od mramora satvoriti. Treći dade podići Nikola V. Frankopan, brat Martina II. na čast svojemu zaštitniku sv. Nikoli. Nu jer je i ovaj doslužio, dade ot. Teodorik Lucić, državnik, g. 1726. drugi sagraditi, kadno je i iznovice podigao žrtvenik sv. Ivana Nep. — Pobočni brod postao je od samih kapelicah, koje su dali razni dobročinci u raznih vremenih a ponajviše iz zagovorah i iz zahvalnosti, što su kakvu milost po odvjetovanju M. B. zadobili, sazidati. Tako kapelicu sv. Petra Ap. dade sagraditi knez Petar Krušić u zahvalnost, što je po M. Božjoj izprosio, da je srećno neprijatelja Turka svladao i odstranio. Isti ovaj dade prvi od Sušaka uz ovaj jalni brieg kamenite skaline speljati i od ozgor majušnu kapelicu sv. Nikoli podići godine 1531, koju dade na lûk rečene kapelice glagoljskimi pismeni usjeći. G. 1537. kad bi Turci obsjeli grad Kliš (njeki mne Kroju), padè otaj junak boreći se za domovinu u bitki i bude mu odsječena glava: tadaj njegva sestra (?) Katarina skupo odkupi njegovo tielo od Turakah i dade ga sahraniti ovdje u kapelici sv. Petra Ap. od njega sagradjenoj, i dade mu na nadgrobnicu usjeći sljedeći nadpis (sad se ni slovce više nepozna, tako je sve izbrušeno):

„Hoc Petri Crussich marmor tegit ossa, peremti,
Proh dolor! a Turcis, quos Segnia Clissaque nunquam
Vivente timuit. Mors corpus, spiritus astra
Possidet: at gestas celebrat res fama perennis.
Elogium pie appositum Mausoleo Clarissimi
Eqoitis Aurati Petri Crussich. MDXXXVII.“

Više ob ovom našem junaku i gospodaru Lupoglava istranskoga donio je talijanski časopis „Istria“, štono je prije njekoliko godinah u Trstu izilazio i prema svojoj svrsi donosio jedino članke, koji su zasiecali u zemljopis, narodopis i sgodopis

*) Klaro Paškoni misli, da je Martin II. Frankopan tekar g. 1453. odlučio hram uz crkvicu Preblažene Gospe podići, za što je i rečene godine (IV. idus Julii) od Nikole V. r. p. dobio vlast; nu naš nadpis veli, da je jur 1431. bio hram podignut, pa i od ove godine imamo od Martina II. grb u ljetnoj jestienici. U ostalom za sada jošte ništa odlučna nemogu reći.

toli stari koli i noviji naše Istre. Nadalje liepu kapelicu sv. Antuna Pad., koja još danas pod tim imenom dolazi, dočim ostale, kako jurve spomenuh, sačinjavaju drugi pobočni brod, i u kojoj je takodjer jako liep i pristao u svoje vrieme božji grobak smješćen, dade podići zajedno s oltarom od tankoga šaren-mramora njeke godine pred 1690. Franjo Frankulini. Žrtvenik sv. Jane roditeljice Marijine podignut je g. 1624. po Stjepanu Ruveru slobodnjaku barona. Njegova obitelj je liepo oslikana u kipu sv. Jane, što je u oltaru i to na platnu. Grobnica za njegovu obitelj jest podno žrtvenika s nadpisom: „Sibi et Suis Stephanus de Ruvere Liber Baro MDCXXIII." I napokon žrtvenik sv. Franje Seraf. podignù skopljanski biskup Franjo Cikulini, koj takodjer uz ovaj oltar počiva, kako nam to izpod njegova grba nadpis svjedoči: „Quod unicum superest Sepulchrum Illustrissimi et Reverendissimi Domini Domini Francisci Cziculini Lib. Bar. de S. D. M. E. D. V. A. R. et Stubica S. C. M. Consiliarii et Episcopi Scopiensis."

Crkva ova kakva je sada može primiti, kako u obće sude, dobre 4000 dušah, a na samu pievnicu moglo bi nemnogo manje od 300 ljudih stati. — Osim prastaroga zvončića, što je nad krovom kućice Preblažene Gospe, ima u zvoniku pet razne vage zvonovah. Najveći posvećen B. D. M. s hrvatskim nadpisom: „Sveta Marija Moli za Nas," lievan je u Ljubljani 1850. i teži 24 cente. Manji od ovoga je za dvie godine mladji, lievan takodjer u Ljubljani i posvećen sv. Apostolom Petru i Pavlu; ostali tri su iz one dobe, kad su zvonik gradili.

Kad je g. 1852. silan vjetar, kojega moć ovdje osobito u zimi, kadno zna i samostan ganuti, živo osjećamo, bio strašno puhao a naročito u ožujku, slomi i vrže zvoniku klobuk i križ, i zato se je morao zvonik mjedom pokriti i križ jače zasaditi, da nebi do njega vjetar tolike sile imao.

Eto ti bogoljubni štioče u prostom i neugladjenom slogu njekoliko crticah o crkvi i hramu naše Čudotvornice, — crticah, o kojih sudim, da bi našincu čovjeku mogle zanimive i prudne biti. „Istina Bog — mogu reći s Kašićem (u predg. k Istorii Loretani. Rim, 1617.) — da nebje potreba ovoga moga neumjetnoga pisanja i očitovanja, pošto su to jur vještiji koje gdje pozabilježili, i zato veoma sumljam, da će komu ovaj moj mali trud biti neugodan, ako neprocieni volju i ljubav, koja me je usilovala narodu momu slovinskomu očitovati veličanstvo i mogućstvo vazda slavne i blagoslovljene medju svimi narodi Djevice Marije.

Nu pomoćnice i osobita zaštitnice naša, što god rekosmo, na veću tvoju čast i poštenje rekosmo. Ali što velim? kad sam sa sv. Gustinom otim velikim pokornikom i uzoritim crkvenim naučiteljem prinukan uzkliknuti: „Što ću reći o Tebi ja sirota umom? kad je sve, štogod o Tebi rečem, manje, nego Ti zaslužuješ. A što ćemo mi nitkovići i majušnici Mariju u slavu uznositi? kad ako bi se i sva naša uda prevrgla jezici, nebi je još nitko mogao počastiti. Višja bo je od neba, o kojoj govorimo, i dublja od brezdna, koju nastojimo počastiti. Čast bo Njezinu i dobrotu niti može srdce shvatiti niti jezik izreći" Nuder se obrni k nam i blage nam uši neuzkrati, da Ti sa svojim ovjenčanim i neumrlim pjesnikom M. Marulićem zapjevamo:

Te gentes, populique omnes mirantur, et omnes
Te pariter *Divam* turba verenda stupet.
Namque *Tibi* similis sacrarum nulla dearum
Esse potest, primi licet sit illa chori.
Te casti mores, humilis mens, gestus honestus,
Et semper sacro pectus amore flagrans.
Effecere quidem dignam, *quae sola* maneres
Perpetuum magni Numinis *Hospitium*."

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Četvrti Šafaříkom ustanovljeni stavak glasi, da se postojbina slavenske pismenosti, dakle i glagoljice — uzamši za izvjestno, da glagoljsko pismo obretè Cyrill — nemože drugdje tražiti, nego u onih slavenskih pokrajinah, u kojih je Cyrill sa svojimi pomoćnici stanovao ili bar koje to vrieme boravio, dakle u Macedoniji i Panoniji (uključno s Moravskom); a petim stavkom tvrdi, da, pošto je staroga panonskoga jezika zajedno sa žitelji nestalo, nepreostaje drugo, van da se umjetnimi no sigurnimi mjerami i putevi poslužimo, te si tako pribavimo potrebito znanje o svojstvih toga jezika. Ova dva stavka tako su zajedno uzko spojeni, da je shodno zajedno ih razjasniti. — U pravih vrelih za povjestnicu velikih slavenskih vjeroviestnikah čitamo, da je Cyrill slavensko pismo u Carigradu izumio, i tamo evangjelje po sv. Ivanu počeo prevadjati (Gl. legendu o sv. Cyrillu XIV. Šafaříkovo izdanje), al da je za života svoga samo prievod nedjeljnih i svetačnih štivkah (lectiah) iz evangjeljah i poslanicah (prèlagaję izborъ, Iv. Exarch), zatim psaltira i najpotrebi-

tijih crkvenih pjesamah i obrednih formulah dogotovio. Neima nikakova razloga misliti, da je on sve to već u Carigradu sgotovio, a u Moravskoj i Panoniji za vrieme svoga četirigodišnjega boravljenja k tomu baš ništa nadodao: usuprot je upravo mnogo vjerovnije, da je tamo samo pokušao prevoditi, a isto djelo tek u Moravskoj i Panoniji, valjda s pomoćju domaćih suposlenikah, na kraj izveo. Što se poimence tiče posebnih glagolitizmah, o kojih se ovdje ponajbliže radi, to se njihovo porietlo u Macedoniji, rodnoj zemlji, i Carigradu, posliednjem Cyrillovom boravištu, dostatno ili bar prilično dokazati nemože, premda nismo bez svih sredstvah, kojimi si dosta jasan pojam o jeziku tadanjih Slavenah u Macedoniji i Bugarskoj predstaviti možemo. Tim smo tim više napućeni na veliku Moravsku i osobito na Panoniju, pošto je povjestnicom potvrdjeno, da se je najprije Cyrill prije svoga putovanja u Rim ovdje, u državini Koceljevoj (tako ga piše Š. prema mjestnom imenu Koceljevo u Srbiji) bavio i oko petdeset učenikah slavenštinu naučao, zatim pako Method dva puta ovdje živio i obučao. Istina ravno da je slavenskih žiteljah njekadašnje Koceljeve pokrajine uslied navale Magjarah (892) zajedno s njihovim jezikom gotovo nestalo: no nijedan velik srodnimi puci zaokupljen i jurve pismu vješt narod neizčezne sasvim tako, da se o njegovu jeziku bar kakovih takovih ma i slabih tragovah nebi naći moglo. Što se kasa moravsko-panonskih Slavenah (slavenska vrela govore o dviuh Moravah, gornjoj i dolnjoj, od kojih posliednja pada u Ugarsku), to o njih Konstantin Porphyr. izrikom pripovieda, da su stranom k susjednim Bugarom i Hrvatom pobjegli, stranom se Magjarom podvrgli i u svom zavičaju ostali. Već je prije opaženo, da Š. na rieč „Hrvatah“ (pod koje ime čini se idu i Slovenci, ako ne svi, a to bar njeki dio) ovdje stavlja osobitu važnost. Ima naime dosta razloga za to, da se bježeće žiteljstvo nije naproti navaljujućem dušmanu, nego kako u vrieme mongolske navale odanj prama zapadu okrenulo, te obalu morsku i otoke tražilo. Pa i zbilja ovdje medju čakavci i otočani nahodimo očevidnih tragovah i znakovah za panonsko porietlo velike česti njihovoga stanovničtva. Kakov bješe po prilici jezik Panonacah za Koceljeva vremena, možemo si predstaviti nješto iz oskudnih ostanakah imenah vlastitih, nješto iz riečih primitih u magjarski jezik, a nješto iz nalike (analogije) jezika, kojim su pisani korutanski sastavci. S ovimi pomagali znamo: a) da su imali i poznali huntanje (nosovke, rhinesmus), o čem sravni magjarski g a l a m b, slavenski g a l ą b ь, magj. p i s z t r a n g, sl. p ь s t r ą g ъ, m. p a r a n c s o l n i sl. p o r ą č a t i, m. a b r o n c s sl. o b r ą č ь, m. b o l o n d sl. b l ą d ъ, m. s z o m s z é d sl. s ą s ě d ъ, m. r e n d sl. r ę d ъ, magj. p é n t e k sl. p ę t ъ k ъ, m. s z e n t sl. s v ę t ъ, korutanski s ą t, p o r ą č o, m a l o m o g ą č o itd. b) Da joj bugarska promjena pred j o t o m stojećih pismenah *d* i *t* nebje nepoznata; sr. P e š t ь grad Peštu t. j. po znamenovanju peć (Ofen), koje ime ostalo je posestrimoj varoši, magjarski r o z s d a (rdja, rubigo, od r ъ d ъ, r u d ъ, ruber), proti čemu se m e g y e i v á r m e g y e samo prividno navesti može, budući se nalazi i m e z s g y e (što svjedoči Leška). c) Da je po svoj prilici bio prelaz iz čisto bugarskoga na slovensko podnarečje, zašto se je u njem nalazilo oblikah obiuh podnarečjah, kanoti: v y- polag i z-, n. pr. v y g n a n, epenthetično *d* pred *l* n. pr. v s e d l i, m o d l i t i s e, i *u*, *o*, *e* uz ą, ę, u. pr. v è r u j u, m u č e n i k o m, s o d n y, s v e t i, r e d itd. kako se to dovoljno vidi iz korutanskih sastavakah, u kojih se čita i s v e t e m u, m e g a, i n o g a, t ъ n ъ itd. i koja se u tom pogledu ne samo s današnjim jezikom u njekih krajevih Koruške (kako svjedoči Jarnik) nego i sa starim jezikom hrvatsko-dalmatinskih otočanah divno slažu. Jerbo i ako sjevernu i zapado-sjevernu medju bugarskoga podnarečja za ono vrieme nemožemo sasvim točno opredieliti, to je ipak naravno, da je do Dunava na utoku Drave, zatim kod Pešte i Vacova dosizalo, te se s toga kao sigurno uzeti može, da je s onkraj Dunava u Koceljevoj pokrajini vladalo prelazno podnarečje, budući da se predjeli podnarečjah nigdje točno i naprečac izmedju sebe nediele, nego se mješovitimi, reć bi objestranimi oblici spajaju. Jošte je u napred primietiti, da će u ovom pogledu mnogo reći, što se je posebice glagoljski mekani glasac d j, magj. g y, u tudjih riečih e v a n d j e l i u m, a n d j e l, a r h a n d j e l i d j e e n a i u magjarštini upravo tako sačuvao: e v a n g y é l i o m, a n g y a l, a r k a n g y a l, i g y e e n n a. To je bez dvojbe baština izza Slavenah, što ih je iz ovih krajevah ponestalo.

Ovo obširno razlaganje bje posve potrebito za opravdati put, kojim je Šafařík tumačeć posebne glagoljske rieči i slovnične oblike udario. Vidi se sada jasno, da kod nestašice glagoljskih rukopisah, kojih bi cirilska doba i panonsko podrietlo nepobitno utvrdjeno bilo, imamo pravo panonski izvor posebnih glagoljskih obilježjah naokolo i stranputice, naime pomoćju jezika bližnjih žiteljah, srodnikah i stranom potomakah starih panonskih Slavenah izsljedovati i dokazati. U tom poslu stoje naravno na čelu Slovenci i Hrvati, no s razlogah, kojim će se čitatelji lasno domi-

sliti, nemogu se sasvim izkljućiti ni Slovaci, Moravci i Česi. Osobitu pazku zaslužuju u tom imena vlastita, pošto obično i redovito neposredno iz ustah puka, a ne učenih ljudih, postaju, te dolaze iz vrlo stare dobe.

(Dalje će sliediti.)

Govor

uzoritoga stožernika-nadbiskupa bečkoga, rečen pošto je okrstio prejasnoga carevića Rudolfa.

Kao što se na tvrdinu nebesku, što nam se nad glavami u vis penje, navuku kadšto i tmasti oblaci, al ona zato u sunčanom svjetlu prijazno pogledje na nas, tako ima i zemaljski život brigah i jadah svojih, no ima i svojih radostih, pa takov radostan dan obslužujemo upravo u ovaj par. To je zbilja radostan dan, kog nam posla Gospodin, i na daleko prostire se njegovo veselo svjetlo. Prekjučer udieli Svemogući Bog Vašem Veličanstvu sina, a danas ga preporodnim svetotajstvom primi za svoje diete. Nebo i zemlja snješe se novorodjenom baštiniku obećanjah, a mjera otčinske sreće Vašega Veličanstva vrhom je napunjena. Sučuvstvo ove sreće širi se preko ciele carevine. Sve, što se tiče Vašega Veličanstva, kasa se srdca svih narodah, kojih sudba povjerena je Vašoj previsokoj upravi: no ova obiteljska svetačnost carske kuće imade za se dosta razloga da bude svetkovinom u svakoj kući od Rena pa sve do krajne erdeljske granice.

Nježno čedo, što je istom zemaljskom suncu otvorilo oči, prvenac je Vaš. Veličanstva, a austrijko priestolje ono je mjesto, koje mu naznači promisao Božja. Vaše Veličanstvo cvate u najbujnijoj snagi mladosti, a vrieme, kada će Rudolf Prvi primiti žezlo u ruku, izčezava u dalekoj došasti; no čovjeka, sviestna neumrlosti svoje, sili nješto, da i u zemaljskih stvarih upire oči daleko u vrieme, što istom doći ima. Austrija gleda Vaše Veličanstvo u sinu, koj je jamac za sreću budućih naraštajah, kano podvojena i njeno iskreno udioničtvo pripada carskom djetetu, koje će već kod prve luči svitajuće samosviesti u visokom otcu naći svoj uzor, dozrevajuć za nasljednika kako moći tako i ćudi njegove.

Uspomene, što su s imenom Rudolf skopčane, velike su i Austrijancu mile. Usried burna samosiljem i smetnjami obilujećeg vremena sdruži Rudolf habsburžki s prednostmi vladara i vojnika i silu žive vjere, koja svietom kreće, jerbo ima čvrsto stanište s onkraj zemlje: zato bude poslan, da učini konac caropraznom vremenu, a ponovi osnove mira i pravice; zato mu bje dopušteno, da utemelji prejasnu vladateljsku kuću, u kojoj prelazi nasljedstvom i pradjedu podieljeno zvanje. Austrija je kano branište crkve i uljudnosti, kano čuvarica mira i pravice stavljena medju iztok i zapad. Ona je obustavila poplavu, što se je preko razvalinah kršćanskoga iztoka dovaljala tja do carske stolice zapada; u burnih nepogodah, što ih je porodio šestnaesti viek, bijaše ona podporom crkvi u Njemačkoj i cieloj srednjoj Europi; u svih pogibeljih i potresih europejskih bijaše ona vazda nepokretna točka, na kojoj se napokon razplinuše uzburkani talasi. Vjerno ovom zvanju zastupa i Vaše Veličanstvo načela, o kojih pobjedi visi blago i spas družtva, osobito uz vrienje duševnoga sviela, što se tiče životnih uvjetah države, a nije samo tada opasno, kada na ulicah biesni. Ono, što je Vaše Veličanstvo pomoćju Božjom čvrstom rukom već svršilo, svim je, koji najvišja dobra čovječanstva poznadu i ljube, u zalog, da će Božje milosrdje dopustiti, da se djelo obnove k radosnom cilju dovede. Tim će dakle Rudolf Prvi na priestolju svojih djedovah samo imati branit i čuvati, što mu slavni otac čvrsto ustanovljeno predade. Neka bude mladi carević utjeha otcu, radost majci a nada narodom. Neka izpuni zvanje, što ga Rudolf habsburžki ostavi potomkom svojim, mudar, srčan, neuzkolebiv kao Franjo Josip Prvi, pa štogod na zemlji radio bude, sve to da s Bogom započne i dokonča, da mu kod Božjega priestolja bude kano ostavina za plaćni dan.

Dopisi.

(Trsatska prošćenja u kolovozu.) *J. K.* — Dugo jur neprinesè tvoj tobolac, štovani liste, nikakovih viestih iz našega kraja. Nadojdè vrieme, da se rieč puni; dovezè se kolovoz, taj ne manje u gospodarstvu nego i u crkvi znatan mjesec. U crkvi rekoh, jerbo je i on kao što i svibanj Mariji posvećen, jerbo u njem najveću Marijinu svetkovinu, što ih ima u godini, svetkujemo. Važan mjesec po sav malobratski red, kojemu njegov osnovatelj odvjetovanjem bl. D. M. izprosi od Isukrsta za crkvu sv. Marije angjeoske blizu Asisa one velike i podpune svim takodjer vjernikom uharne odpustke (indulgentias), koje Honorij III. r. p. potvrdi, a Grgur XV. na sve crkve istoga reda protegnè i napokon Inocent III. dozvoli, da se mogu takodjer vjernim pokojnicam dušam namieniti; važan po ovu našu crkvu, koja je Veloj Gospoji posvećena, a važan bi imao biti i po našu zemlju, jerbo se u njem časti njezin zaštitnik sv. Rok.

1. Da se dakle ovih obilnih odpustakah dielnikom učini pobožni puk, skupi ga se k svetkovini sv. Marije angjeoske iliti k Porciunkulinju ovamo iz svih Trsatu bližnjih miestah, a imenito iz tako zvanoga Kirskoga, nješto iz Istre a osobito od Kastva, a nije ni otočanah manjkalo. Crkva i izpoviednice bijahu 1. i 2. ovoga mjeseca skoro uviek pune. Pričestit se je moglo okolo 4000 dušah. Sreća, što je prijašnjih danah žudjena jur kiša pala, te nam se tako daždjevnice (cisternae) za vodu pomogle, i sviet si imao čim žedju gasiti. U nedjelju kano prvu u mjesecu držan je mjesto propoviedi križni put, kako je to ovuda običajno. Promišljanje muke i smrti Isukrstove u križnom putu najbolji je način probuditi griešnike ter ih potaknuti na pravu i ozbiljnu pokoru a pravedne i kriepostne još većma u dobru učvrstiti, i kako se u obće nabožnjaci (ascetæ) slažu, križni put je uviek najshodnije i Bogu najpovoljnije sredstvo, kojim se je jur mnogo dušah spasilo a i svedjer se još spasiva. I zato bi bilo vrlo koristno i spasonosno, kad bi imali propisan obći molitvenik, koj bi osim vladajućih jur u našoj domovini obćenitih pobožnostih i ovu sv. križnoga puta sadržavao, i koj bi se jedino smio rabiti za obćenite crkvene pobožnosti itd. Jer dok njim oskudievamo, neimamo se čuditi, što ovdje ondje opažavamo u puku sljedovah kakove hladnosti ili nezadovoljnosti, kojoj se uzrok ima tražiti jedino u tom, što uviek ovdje čuje ovako, ondje onako, na trećem mjestu opet drugčije i što neima nikakva stalna vodila ni pravila. A kakvimi posljedicami rode takove nepoćudne promjene, znano je. Sasvim se pak pristoji, da narod, koj je jednoga te istoga jezika i jedne svete vjere, ima takodjer, na koliko se more, jedne molitve itd., kojimi svoje pobožnosti ovršava. A kolika bi odatle potekla s vremenom korist po naš poučljiv i uputljiv narod, toli u stvarnom koli u duševnom obziru, netreba ni spominjati. — U ponedjeljak t. j. na Porciunkulinje, na dan gori imenovanih obilnih odpustakah, razidje se poslie ovršenih službah božjih svjetina. Spomenuv ove podpune odpustke mislim, da će bogoljubnomu štiocu drago biti, ako mu priobćim još ostale podpune i nepodpune, kojih mogu pobožnici postati dielnici, ako posjete crkvu trsatske M. B., ter ako se izpovjede i u njoj pričeste:

a) Kaliksto III. r. p. podieli sedam godinah i 280 danah podpuno proštenje svim vjernim, koji se čisto izpovjede, pričeste i pohode trsatsku crkvu M. B. na: α) Božić, β) na Uzkrs, γ) na Duhove, δ) na Petrovo, ε) na godišnjicu posvetilišta ove crkve blaženoj Gospi t. j. na osminu po Uzašašću, i napokon ζ) na svaku nedjelju kroz čitavu godinu. (Datum Romæ apud S. Petrum 1455. VII. id. Jul. pont. sui anno 2.)

b) Inocent XII. podieli podpuni odpustak svakoj vjernici duši, koja rečenu crkvu barem jedanput na godinu pohodi, ter se u to ime izpovjedi i pričesti. (Dat. R. 24. Jan. 1692.)

c) Podpuni i vječiti odpustak podieli Klement XI. na godišnjicu (t. j. 10. svibnja) čudnovatoga prišašća Bogorodičine kućice na otaj brieg. (Dat. Rom. ad S. Mariam Major. sub. an. pisc. 24. april. 1717.)

I napokon

č) Podieli Nikola Pohmajević biskup senjsko-modruški dva odpustka na godišnjicu od njega posvećenih dvajuh žrtvenikah, sv. Nikole (Anno MDCCXXVII. Die IX. Mensis Julii; Episcopus Nicolaus Pohmajevich consecravi altare hoc in honorem S. Nicolai: et reliquias sanctorum Martyrum Donati, Deodati et Fortunati in eo inclusi: et singulis Christi fidelibus hodie unum annum, et die anniversario consecrationis hujusmodi ipsum visitantibus, quadraginta dies de vera indulgentia in forma consueta Ecclesiæ concessi.) i sv. Ivana Nep. (Anno et die eodem; Epp. N. Pohmajevich consecravi altare hoc in honorem S. Joannis Nepomuceni: et reliquias sanctorum Martyrum Maximi, Victorini et Columbæ in eo inclusi itd. do svrhe kako u prijašnjem).

2. Kad bi se 1599. na Rieci pomor *) zalegao i mnoge jur pod grudu poslao, uteku se Riečani k trsatskoj Čudotvornici s živom nadom, da će im ona od Boga milost izprositi. Molitve im budu uslišane; 5. bo kolovoza t. j. licem na snježnu Gospu ukazà se jutrom vrhu trsatske crkve bielo jasno propelce, koje se lagahno Rieci bližalo, i dočim bi vrhu nje po prilici pol ure stajalo, za koje vrieme su ga stanovnici željno gledali i za milost prosili, sakri se nihovim očim i pomor valje presta. Sad svi stanovnici riečki što ih je bilo i što ih je samo moglo, pohite svečanom prošecijom **) na Trsat zahvalit Majci Božjoj, što im milost izprosi, i zavećaju se ponoviti svake godine na taj dan prošeciju. To još sada zahvalni našoj Čudotvornici, što im je pradjedove oslobodila, marljivo ponavljaju na snježnu Gospu, kad jedan od gradskih starješinah klade na oltar 6 voštenicah ter izgovara ove rieči: *„zavjet učinismo, milost zadobismo, zavjet ponavljamo.“* Poslie pojuće sv. mise vrate se natrag u prošeciji.

3. Ovoga istoga dana imale bi priti tri zavjetne prošecije s Grobnika, Jelenja i Cernika, nu kad god snježna Gospa pada u djelatni dan, prenesu na bližnju nedjelju ote tri prošecije, koje uviek sjedinjene pridu. Školski mladići dakako idu prvi i pobožno mole krunicu Gospinu, dočim ostali litanije lovretske pjevaju. Nakon službe i rieči božje pjevaju pred otvorenom Čudotvornicom njeku usrdnu i prodiruću pjesmicu na za-

*) Na koliko ja znam, naši rabe tu rieč, kad o ljudih govore, hoće-li reći da blago ginjava, uzimaju rieč „kuga.“

**) Čini mi se, da ta rieč, koja u većini našega naroda živi, bolje označuje rieč „processio“, nego li obhod ili litija (od λιτομαι), na kojoj bi se samo litanije imale moliti. Pa bih i rekao, da je ta rieč sasvim slovjenska, p r o bo i ij a nesmeta nas ništa, a š e c dolazi od š a d s t i, šadu, šal itd. ili od š e t s t i-šetsati t. j. polagahno ići, kako to i na prošecijah biva. U ostalom i p r o š n j a more biti u tom korenu sakrita.

hvalu i počast Mariji, a izza toga načmu im duhovni pastiri ambrozijsku zahvalnicu i sprovedu si stado, dokle nije pjesmu sgotovilo. Medju shodišća moremo takodje brojiti

4. Lovrinje, kada se po starom jur običaju prilično svieta skupi u crkvicu sv. Lovre, što je na Lušaku, a spada s crkvi blažene Čudotvornice. U oči ove svetkovine služe se svečane večernice s litanijami, sutradan štije se svečana sv. misa i život sv. Lovre, oboje u jeziku našemu puku razumljivom, i poslie podne sa svečanimi večernicami završi se ovo prem malo prošćenje.

5. K najvećemu Gospinu blagdanu zvanomu tu Stomòriui (Vel. Gospi) sišlo se amo najviše Istranah to bližnjih to dalnjih kano od Buzeta (Pinguente), od Trsta itd., a bilo je i nješto Kranjacah. Računaju blizu 3000 dušah, koje su se ob ovom blagdanu ovdje pričestile. Istrani su vrlo pobožni i miroljubivi. Njih prvih čuh ovdje složno pjevati naravski pod noć prije nego će se smiriti, složno rekoh, jer su mužki glasovi liepo ženske podupirali.

I napokon

6. Na Rokovo pride ovamo iz pet obližnjih župah pet zavjetnih prošecijah. Ljudstva se u tolikoj množini nagrne, da se nemožeš pri oltaru skoro ni kretati. Poslie službe božje naravski narodnim jezikom odpjevane razidje se obično svjetina. I tim su prošćenja i prošecije na Trsatu za ovaj mjesec svršene. Jedno mi još preostaje. Ovom prilikom nemogu propustiti, da dobrodušnoj gospodi svećenikom toplu zahvalnost u ime svega samostana neizrazim, što nam na svakom shodišću dobrohotno pomažu najviše slušajuć izpoviedi. Budi dakle slava Bogu i našoj okrunjenoj Čudotvornici. —

Od turske medje na koncu kolovoza. Bog je po slugi svom Mojsiji puku izraelskomu dao zapovied: „Šest danah imaš raditi i tvoje poslove ovršivati, na sedmi pako počivati. Tad nesmieš niti ti, niti tvoj sluga, niti tvoja služavka, niti stranjski, koj u tvojoj kući stanovao bude, niti tvoji volovi ili konji raditi.“ Exod. 20, 9—12. I prorok Jeremija 17, 21. opetovao je ovu zapovied: „Čuvajte se, i nenosite bremena na subotnom danu kroz vaša vrata. I nenosite nikakova trha na subotnom danu iz vaših kućah. I nesvršujte nikakvih težkih poslovah, nego svetite sabat, kako sam vašim otcem zapovjedio.“ „Nećete-li me slušati i svetkovine svetiti, to ću oganj pod vašimi vrati zapaliti, koj će kuće uništiti i ugasit se neće.“ Tu zapovied imamo i mi kršćani. Ta zapovied jest takodjer zapovied sv. matere crkve. Ta zapovied jeste zapovied i visoke naše vlade. I u najnovije vrieme izišla je naredba od visokog c. k. hrvatsko-slavonskog namjestničtva o svetkovanju nedjeljah i svetkovinah.

Ali žalibože! sve to je kod mnogih ljudih i na njekih mjestih samo pusto slovo na papiru, glas gluhim ušima. Mnogi ovu ne najmanju zapovied božju, crkvenu i vladinu drže za nemar, neobdržavaju i prekršuju. To je n. p. i u Topuskom. Ovdje se grade blatnice (toplice za blato), za koje je odredilo nj. veličanstvo car preko 30,000 for. sr. i to za obću korist. On, koj je za dobro crkve zauzet, hoće, da se i crkvene svetkovine obdržavaju, a bez velike sile neobezsvećuju. Pa ipak rade ovdje ljudi težački posao, nepazeći niti na nedjelju niti na svetkovinu. Ciepa mi se srdce, kad idući po nedjeljah i svetkovinah u šetnju projdem polag toga mjesta, i vidim kako se radi, a čujem larmu, viku i kriku ljudih, zabijajućih stupove u zemlju. Bol oćutim u srdcu promišljavajući, kako ovi ljudi jednom i jadnom novcu za volju nemare nit za Boga, nit za crkvu, nit za vjeru, nit za dušu, nit za tielo, nit za dobro iskrnjega svoga. Ovi ljudi grieše proti Bogu, budući neobdržavaju zapovjedi njegove: „Spomeni se, da dane svetčane svetiš;“ grieše proti crkvi, koja je odredila svetkovine svetiti, i u kojoj su oni sv. krštenje primili; grieše proti vjeri, budući ju tim očito preziru; grieše proti duši svojoj, na koje spas ustanovljeno vrieme svetačnih danah nerabe; grieše proti tielu, budući mu niti tih danah odmora nedadu; grieše i proti bližnjemu, budući ga sablaznjuju i daju zločest izgled drugim, da to isto i oni čine. A tko je tomu najviše kriv? Tko drugi van oni, kojim nadleži prepriečiti ovakova prestupljenja. Pa ako mi tko rekne, da je sila raditi, — odgovaram mu: da je za čudo, kako na svetkovinah iztočne crkve nije sila?! Bilo je iste crkve Preobraženje, — radilo se nije; bila je svetkovina sv. Ivana Krstitelja po starom, — radilo se nije: a na našu zapovjednu svetkovinu sv. kralja Stjepana — radilo se; bila je zatim nedjelja, pa u jutro, vidio sam na svoje oči, radili su ljudi, a tako i po podne poslie večernice. Odkud to dolazi, svatko, koj malo misliti umie, znat će; a kako najlagljim načinom tomu se liek donieti može, nije moja odrediti već drugih.

R. V.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nje. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je nadjakona i kanonika kaptola modruškoga, Dra. *Venceslava Soića* biskupom beogradskim i smederovačkim premilostivo naimenovati.

— Polag viestih stigavših iz Merana prispio je tamo naš uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup dne 2. t. m. u povoljnom zdravlju. Nakon deset-dnevnoga boravljenja krenula je nj. uzoritost opet na put, te će se preko Tridenta, Vidma (Udine), Gorice i Ljubljane povratiti ovaj koj dan u Zagreb.

— Prečastni gosp. *Alojzij Benak*, opat sv. Andrije bistričkoga i kanonik sborne crkve začesanske, služio

je sada u nedjelju dne 12. t. m. u Varašdinu petdesetoljetnicu misu, i tim opet pomnožao broj jubilarnih misnikah nadbiskupije zagrebačke. Tja iz Zagreba došlo je njekoliko prijateljah prečastnoga gosp. jubilara u Varašdin, da pribivaju toj riedkoj svetačnosti polustoljetnoga njegova duhovničkoga službovanja.

— Na isti dan i kad je crkva slavila svetkovinu imena Marije, te s toga uzroka u Čučerje k tamošnjoj Gospi ne samo iz okolnih župah i Zagreba, nego i iz udaljene Posavine i Turopolja sila svieta došlo na proštenje, umješten je u župu čučersku svetačnim načinom novoimenovani tamošnji župnik, velečastni gosp. *Jakob Pavić.* U nazočnosti prečast. gosp Franje Mučnjaka, proarcidjakona prvostolnoga kano zastupnika duhovne vlasti, gosp. kotarskoga predstojnika Pukšeca od strane političke oblasti, i nadstojnika nadbiskupijskih dobarah g. Šterka u ime pokroviteljne gospoštine, zatim došavših susjednih župnikah i više drugih novoga župnika prijateljah, uveo ga je u crkvu i svojim budućim župljanom predstavio, te ove svojemu duh. pastiru blagorječno preporučio prečastni gosp. Janko Pavlešić, kanonik-pobočnik uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga, iste župe pokrovitelja.

— Velečastni gosp. *Josip Šuvor,* župnik bisažki, poslao je ovdješnjoj duh. stolici 100 fr. u dviuh obveznicah narodnoga zajma na dar zakladi nemoćnih duhovnikah nadbiskupije zagrebačke.

— U najnovije vrieme opet su podignute narodne učione u župnih mjestih Brestovcu, Jakšiću, Gaju, Ruševu, Končanici (podružnici župe daruvarske), Trgu i Črnom Lugu; ova posljednja župa spada pod biskupiju senjsku, sve ostale pod nadbiskupiju zagrebačku.

Iz Djakova. Polag dopisa, što je pod nadpisom „s bosanske granice“ u „Allgemeinerici“ uštampan, te sadržajem svojim i u tršćanske njemačke novine primit bio, dolazi medju drugimi tužbami, kojimi kako se kaže obiluju francezki i bugarski listovi u Carigradu, i žaoba proti preuzvišenom gospodinu biskupu djakovačkom, *Dru. J. J. Strossmayeru*, kao da tobož on sa svojimi podčinjenimi Franciškani bosanske kršćane proti Turkom upravo buni.

Zlobna ova kleveta podà priliku odgovoru iz Djakova od 1. kolovoza na pomenute tršćanske novine upravljenu, u kojih je dne 23. kolovoza tiskan, te razmi oprovrgnuća one budalaste i opake osvade sadržaje i više znamenitih opazkah od muža okolnostim vješta. Kaže se u tom uztuku:

„Jedva treba opaziti, da takova okrivnja, ili ju sbilja francezki i bugarski listovi u Carigradu donieli, ili bila ona samo zlobna izmišljotina dopisnikova, nije no sirova kleveta i priesna laž. Kao što bi s jedne strane bio golem nemar svojih dužnostih, kad bi koj katolički biskup, smetnuv s očijuh svoje visoko zvanje, sbilja štogod takova sakrivio, što bi ma iz daleka samo zaudaralo po bunjenju; tako zaista spada i medju najopasnije znake našega s mnogo obzirah bolujućega vremena, kad vidimo, kako ima ljudih, koje neboli duša, što svoje srdce na svetinjah kale, te što ima najčastnijega neustručavaju se bez svakoga razloga javno sumnjičiti. Izraz „biskup u austrijskoj Slavoniji i za tursku Hrvatsku“ najnespretniji je što se samo pomisliti dade. Austrijska Slavonija predpolaže tursku Slavoniju, a svako diete znade, da biskupu djakovskom nepripada nikakovo pravomoćje u turskoj Hrvatskoj, i da u Bosni neima Franciškanah, koji bi njegovoj duhovnoj vlasti podčinjeni bili. Istina je pako, da je ime biskupa djakovskoga dobro poznato medju bosanskimi katolici, jerbo kao takov ima i naslov biskupa bosanskoga, jerbo je u najnovije doba novo sjemenište za bosansku duhovnu mladež sagradit dao, jerbo se bosanski bogoslovci od njekoliko godinah pod njegovim nadgledom obučaju i odgojavaju, i jerbo ovaj biskup katoličanstvo u Bosni svakom prilikom prema svojim silam promiče; no u tom tražiti razlog sumnjičenja, znamenuje toliko, koliko podlim srdcem težko griešiti proti svetu zvanju, proti hvale vriednu nastojanju, proti visoku i uglednu licu, proti obćenito poznatu velesrčanu značaju.

Bosanska duhovna mladež u Djakovu zajedno s biskupijskom duh. mladeži pouča se u onoj istini, koju Bog podieli narodom, da bude neizcrpivim vrelom svake ćudoredne sile i svakoga višjega života, te koja spada k suctvu svakoga kršćanski naobraženoga značaja: a to je mržnja svakoga nasilja, te ponizna pokornost, ona pokornost, koja zakone zakonite čovječje vlasti ondje zabilježiti znade, kamo je sám Bog svoj zakon zabilježio, naime u savjest. Kad pod ovakovom upravom ovi mladići dorastu do muževah i navjestnikah božje istine, bit će oni dosta vrstni, da se u vrtlog bune niti zavesti, niti uzkolebat dati neće. *Oni će jamačno prije svojom vlastitom krvi područje crkve svoje nakvasiti, nego-li krvoprolicu priliku dati.* A što je biskup djakovski za katoličanstvo u Bosni jurve učinio, i sveudilj čini, doduše nezaslužuje plaću ozloglašivanja i osvade, nego zahvalnosti i priznanja, osobito kad pomislimo, *da je katolički življ na iztoku najpodobniji za život, s kojim se pravedno najbolje nade skapčaju za budućnost.* Medjutim je biskup djakovski upravo u ono vrieme, kada je rečena okrivnja poslana u sviet, izdao vlastoručnu naredbu predstojničtvu bosanskoga sjemeništa, kojim se klerikom kroz praznike prelaz u Bosnu tako dugo zabranjuje, dok se tamošnje komešanje neumiri i bezbjedan prelaz mogućnim neučini.“

Iz Lugoša. Ovdje je dne 4—5. t. m. boravio bečki nuncius de Luca, poslan od sv. otca, da razvidi ovu za sjedinjene Rumunje prije malo godinah utemeljenu biskupiju. Stanovnici svečano i radostno su pri-

mili zastupnika sv. otca, koj je njihovoj prvostolnoj crkvi od nj. svetosti donio na dar dragocjen kalež sa zdjelicom, što je sutradan puku u hramu sa shodnim govorom pokazano, i odmah zatim u božjoj službi s molitvami za patriarku starodavnoga Rima i cara našega upotriebljeno, a na koncu službe dao je gosp. nuncius u ime sv. otca papinski blagoslov.

Iz Irske. Nedavna bio je kardinal Wiseman u Dublinu i njekih drugih irskih gradovih. Katolički Irci svuda su s najvećim oduševljenjem i uzhićenjem primali slavnoga kardinala, dočim su se pretjerani protestanti radi njegova dolazka ljutili. U gradu Ballina-Stoe vrvilo je sve za vrieme boravljenja kardinalova od protestantskih misionarah, po ulicah visjahu polemički oglasi, svaki dan držahu se po dvie propoviedi o kojoj god katoličkoj dogmi. Pače je častni Walker pozvao kardinala na javnu bogoslovnu prepirku. Da se nedogode kakovi nemiri, bijaše straža sigurnosti znatno umnožana.

Iz Sirije. U ovoj pokrajini posluje sada 25 Jezuitah. U Gaziru imadu svoj kollegij sa sjemeništem za tamošnju mladež, koja se pripravlja za duhovničtvo. U ovaj par ima u tom sjemeništu 200 pitomacah. Postoji već 14 godinah, pa je već izanj izašlo 6 arabskih svećenikah. Prvi od njih obratio je već mnogo svojih sunarodnikah na katol. vjeru. Najprije je na to sklonio svoju nevjestu s pet kćerih, a po malo sve stanovnike svoga rodnoga mjesta brojem 1700 dušah i njekoliko žiteljah iz susjednih selah; napokon je i razkolnički duhovnik, koj je prije proti ovim prestupom jako revnovao, pridružio se k obraćencem.

Iz Algira. Visokočastni algirski biskup odvažio se blizu grada Algira na uspomenu oslobodjena kršćanstva izpod jarma Barbareskah podignut dati kapelu na čast Bogorodici, koja će se zvati: „Notre Dame d' Afrique" (Afrikanska Gospa). Troškovi imadu se nabaviti putem dobrovoljnih prinesakah. U zanimivom spisu, što ga je u to ime rečeni biskup pod naslovom „l' Appel" izdao, opisuje sramotno tlačenje, kojemu od više vjekovah bijahu izvrženi podanici evropskih državah na afrikanskih obalah, te u savezu s tim spominje, koliku je uslugu kralj francezki zavladanjem Algira učinio čovječanstvu. Iz istoga spisa doznajemo, da su u trinaestom vieku u Francezkoj dva nabožna reda ustanovljena, kojih su članovi idući po Evropi sabirali blage prineske za izkupljivanje kršćanskih robovah, i da je tim načinom od god. 1239. do 1787. preko 1,200,000 kršćanah oslobodjeno preteškoga robovanja.

* Iz Sardinije protjerani Jezuiti utekoše se prije njekolilo godinah u Kaliforniju; nadjoše tamo ne samo slobodu i mir, nego i sigurno utočište u starih samostanih, koje je protestantska vlada crkvi upravo vratila bila.

* Francezki ministar unutarnjih poslovah general Espinasse izdao je bio naredbu, da se sve nepokretnine blagotvornih zavodah prodadu a za prodajninu pokupe državne obveznice. To je mnogo buke, nemira i nezadovoljstva pobudilo. Njegov nasljednik u popečiteljstvu Delangle ublažio je onu naredbu u najnovije vrieme tako, da se to učini samo s onimi nepokretnimi dobri, o kojih se s razlogom očekivati može, da će prodana dotičnim zavodom na veći uhar biti.

* U Gjenovi dao je njeki mornar nedavna na nosilih po cielom gradu nosit svoju 109 godinah staru majku na njen rodjen-dan; za njom stupaše sva porodica u svetačnih haljinah a cvjetnimi kitami u rukah. Starica je tresućom glavom prijazno hvalila onim, koji su ju pozdravljali, a sin bi svakom pitajućem ponosno odgovarao: „To je moja majka, koja je danas 109 godinah navršila.

Za izpražnjene koncem prošle školske godine u *zagrebačkom i požežkom nadbiskupskom sirotištu* pitomačka mjesta najavilo se je 99 molbenikah, izmedju kojih izvolio je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup dne 5. t. m. sljedeće mladiće za pitomce tih sirotištah primiti.

U sirotište *zagrebačko* primiti su: za 6. gimnazijalni razred: *Ivan Čavličar* rodom iz Varašdina; za 5. razred: *Mato Galović* iz Kamenskog u slunjskoj pukovniji; za 4. razred: *Hermann Hallady* iz Črešnjevca; *Ubald Kosiček* iz Novoga Mjesta u Kranjskoj, *Franjo Tumpić* iz Lobora; za 3. razred: *Žiga Ferkić* iz Križevca; za 2. razred: *Nikola Kovačević* iz Smiljana u gornjoj krajini; *Osvald Hanak* iz Olomuca, *Franjo Celinić* iz Krapine, *David Starčević* iz Žitnika u gornjoj krajini, *Mato Stepinac* iz Brezarića, *Martin Peroković* iz Gjurgjevca; za 1. razred: *Mirko Štelner* iz Jastrebarske, *Milan Bletschneider* iz Čičah, *Josip Gotal* iz Koprivnice, i *Mio Milić* iz Kupčine u Žumberku.

U *sirotište požežko*: za 2. gimn. razred: *Pavao Leber* iz Gline, *Fausto Tubić* i *Stjepan Borošić* oba iz Požege; za 1. razred: *Ferdinand Becić* iz Przemysla u Galiciji, *Marko Zrinović* iz Kostajnice, i *Eduard Radinović* iz Oriovca.

Oni, na kojih molbenice nemogaše se ovaj put obzir uzeti, mogu ih zajedno s prilogami natrag dobiti u nadbiskupskoj pisarni u Zagrebu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Franjo Drobčec, dosadanji upravljatelj župe molvanske, postao je tamo župnikom. — Preminuše: Antun Homotarić, župnik lasinjski, i Vajhard Raizner, župnik remetski u miru.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 38. U ČETVRTAK 23. RUJNA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Čitaj, dobra je nakana.

? Gomila je 246 kostih i košticah, ovita mesom i preobučena kožom; sama ohola k nebu uzpravljena glava sa 32 zuba broji 60 košticah, obje djelačice ruke 68, obje šetalice plesalice noge 64, u umjetno iz 24 rebarnih uvojakah savitom trupu (košu) vise i čuvaju se dvie najvažnije čestice čovječjega tiela: pljuća — puhalo i mješina, i srdce — ormar veselja i žalosti; još 12 krstašah, 12 grudnih kostih i vilice, pleća, boci, metni svagdje dva, i što se krv i crieva i moždjani zovu, pa sve to zajedno čini čovjeka.

Čovjek u raznoj masti bieloj, crnoj, crnomanjastoj, mjedenastoj, maslinastoj gospoduje nad svietom. Što je čovjek, da si se ga sjetio, i postavio ga nad sva djela rukuh tvojih? Malo niže od angjelah nadario si ga Bože brzoletnim umom i slobodnom voljom!

Življi i munje pokoravaju mu se, prem nije tielom od svih životinjah jači, niti najoštrijimi ćutili obskrbljen.

Um, govor i uzpravan hod samo su čovječja svojstva. Svamogući Bog čovjeka udilj kao svoj najodličniji stvor čuva na ovom svietu.

Što onaj ptić onamo na grani sjedeć i sve kad i kad poletkujuć vaskolik ljetni danak streže? Mule hvata, da čovjek dišuć nozdrvami nesrče muhah, da se nezaguši. — Što onaj ptić noćju obletuje? Čisti od noćnih kukacah zrak, da spavajuću čovjeku nezačepe sopotnicah.

Što se je ono brdo tako nadulo? Ne, da porodi miša, već da vari u raznih rudah vodu, koja će ugrijana čovjeka bolestna liečiti i mlahava jačiti. A onaj drugi tamo brieg trudan je zlatom i srebrom, da si čovjek odtud salije — kumira, kojemu služi, novac.

Što je ona želva u žliezdu na vodi uprla oči? Što drugo van da pomoćju sunca svojim dahom odgodnja mlade za ukusnu hranu čovjeku.

Nisam vrstan sve ljepote i darove Božje izbrojiti, brzu bo misao troma ruka nemože da sliedi; i' govor je preslab, i rieči nestaje, koja bi izpripoviedala veličja Božja, što ih rukom svojom učini na korist i ubavu čovjeka. —

Duša neumrla ipak nada sve!

Postupan je razvitak uma čovječjega i njegova života. Nagi Nikobarac nesluti i neima nikakovih potriebštinah: ali došav Englez dade mu šešir. Nagi Nikobarac pokriva si glavu šeširom — šešir prva potriebština. Tako potriebština se za potriebštinom umnožava, da je sada već niti izbrojit nemožeš u izobraženoj Evropi. Uzmi Evropejca koga ti drago, neima mu kraja naravnim i izumljenim potriebštinam.

U tom nije vriedno čovječanstvo da se žali. — Moralo bi po zakonu Božjem težiti k savršenstvu; a kad ono promaši put i ostavi Boga zagrliv poganstvo, rieč Božja zagrmi: Stoj! i čovjek sa svietom i svojimi znanjem sune natrag, kao što su oboružani stražari u vrtu uhvativši Isusa na jednu njegovu rieč: „ja sam" nice pali.

Grci, Rimljani.

Izhitrenih potriebštinah tolika već ima nebrojena množina, da čovjek marljiv, poslujuć rukama svojimi nemože ih nadkriliti nit namiriti. Od tuda zla volja, od tuda nujnost, od tuda izmišljanje hitrih i previjanih načinah, da se sveobći naglasac šege dostigne. —

Nemoć, lienost, — osiromašenje; kradja, otimanje, zločinstva — tamnica.

„Duh čovječji u poletu k savršenstvu obustaviti nije pametno; jedno mudro iznašastje, koje je na slavu vieku, uništiti radi njekolicine, kojoj se ono malo, što imade, uzme, nevalja; bolje je pristati u zadrugu. A koj neće dobra u družtvu, onom će se sazidati ogromne palače, u tih palačah sobice jednom po jednom, to kad bude sam,

moći će promišljati o taštini ovoga svieta; dok ga prodje obiest, bit će dobar."

Sve ove kušnje, da se uz potriebštinu doskoči osiromašenju, razplinuše se kao pjena na vodi il mjehur sopunski, što ga preko slame izpuhuju djaci. I tamnice nisu se pokazale u porabi, da vode k cilju, za koj su sazidane. Jednom zločincu iztekoše godine kazne i pustiše ga na slobodu; kad na vrata a bura drma tielo, susnježica umiva lice, zima oštipuje kožu. — „Uh! — obazriv se reče — morat ću se na skorom vratiti."

Ama ljudi! što ste pošli samo za umom svojim, jer vas ostavlja za svakim korakom. Vratite se natrag k vrelu zakona Božjega. Zakonik sv. evangjelja imade sedam §-ah duševnoga a sedam tjelovnoga milosrdja. Tuj je božanski zakonodavac sredstva za ublažit nevolje bližnjega naznačio.

Nekaže sv. evangjelje, da će nevolja nad nami uviek vladati, već ono u pravom tumačenju kaže, da će nevoljah uviek do svršetka vjekovah medju nami biti na vježbu krieposti, u ime zaslugah i ćudoredne vrline, kao vodja i priprava k nabožnom cilju svakoga umnoga, pametnoga, slobodnoga stvora. Kaže nam ono djela krstjanske ljubavi, za da se utješi srdce ubogih, da im se ublaže rane duše i oblakšaju muke tjelesne.

Naručno podjeljivanje milostinje nije jošte postiglo željena cilja, koj jest, da se prosjačenje i skitanje ukloni — to svjedoče naši ulični i prošćenarski prosjaci, od kojih je rieč, da znadu najbolje za krčmu, gdje dobra vina imade, — a ništa nije nova po podne vidit pijana, koj se je jutros najvećma prosjačeć krivio.

Onomad je njeki državnik kazao, da, odkad se je u njegovoj državi nametnuo prosjački porez, imade danas porodicah dobivajućih milostinju, koje članovi bili su prvi u zapisniku za uboge.

Tomu bi se zlu kod nas sada tim lakše doskočiti moglo, čim našincu u obće neda njegova sramežljiva slavjanska ćud prosjačit. Poriekla svoga pohvalna svojstva nije se ni sada jošte, nakon toliko vjekovah, koji mu se preko glave prekotrljaše, nakon nesmiljena i nahvalice poduzimana nasrtanja na srdce i dušu, sasvim odrekao, niti će se odreći, dok mu bude naravna ćud gojena naukom kršćanskim, a to će biti dok bude svieta i vieka.

Lasno je pogoditi put: učiona, radionica; sdruživanje u čovjekoljubne zadruge.

Za učionu svako je od žene rodjeno sposobno, i gluhoniemi čuju, i sliepi vide čitat Nu tim neću reći, da budu svi učenjaci i veleumi; no kršćanski nauk, temelj svih znanostih i poredka gradjanskoga, mogu naučiti svi. Sjećam se, da sam od njekoga staroga češkoga katekete čitao, gdje povieda, kako imavši toli tupa učenika, da se niti malaško pitanje iz katekizma na pamet naučili, niti vjerovanje na izust kazati nije mogao. Kateketa dosjeti se dobru; uzme tomu tupoglavcu nuz godišnje blagdane tumačiti članke vjerovanja: o Božiću narodjenje Isukrstovo itd. — i to je koristilo.

Radnja — u žuljevih i znoju lica svoga služit ćeš si hljeb, i obradjivat ćeš zemlju, koja će ti plodit trnjem i korovom... Bitanženje i lienština stere krevet mnogim opačinam i nepodobštinam. Samson, David, Salomon. — U njekom gradu stojećim pred gradskom kućom viećnikom približi se prosjak jaučuć, da boluje s tajne bolesti, koju nemože od stida kazati, moli indi, jer nemože raditi, milostinju. Kad se nadaren prosjak udalji, jedan viećnik pošalje svoga slugu, da toga prosjaka opita za tu tajnu bolest. Prosjak pitajućemu smješeć se odgovori: Ja bolujem s bolesti, koja moja uda čini za djelo neprikladna, a to je lienost. [1])

Medjutim dodje starost, oslabi vid, uzdrhće ruka, dodje bolest prava, odnese ruku oli nogu, ili po sreći samo za njekoliko tjedanah oslabi zanatnik, da nije za rad svoga zanata; — djetca su, žena je, stanarina se mora platit, evo puna kuća nevolje. — Imućan i radin od naručbinah sa svih stranah tražen zanatnik živi radeć s njekoliko kalfah i šegrtah sa ženom i djetcom dosta prilično. Ima svoju kućicu, kupuje robu za zanat potrebitu i plaća gotovim novcem; nije baš gledao, da naručnik gotovo djelo namah plati; mogao je čekati imajuć u drugih veresije, pa je i sam drugim davao na vjeru. No taj zanatnik pade iznenada, kad se je najboljemu nadao, u bolestnički krevet. Leži danas, leži sutra, leži preko očekivanja dugo. Ostavljaju ga naručnici, jer je družina bezdušno zlo radila, gospodarovo bo oko, koje volove pase i družinu nadzire, nije vidjelo, što se i kako se radi; evo dakle manja zaslužba, plati liečnika, ljekarnu — veći troškovi, zaduži se. Eto napokon zdravlja. Nu kolika u kući promjena! Ráda malo, gotovine nestà, robe neima, veresija prestadè, kamate nemože plaćati, vjerovnici izvuku bubanj pred kuću, prodavaju izpod ciene kuću i pokućtvo. Kako će se taj čovjek skrajnoj propasti oteti? — Čovjekoljubno družtvo uzajmi mu novacah na godišnji razmjerni neteretni povratak, pa si druga vratilo, da koristi vještinom svojom ljudem, a daćom vladi. Inače bit

[1]) Gle Historički katekizam od Janka Schmid-a. Tko bi taj katekizam preveo, liepo bi si dušu namjestio, a kamo ljepše, tko bi ga izdao tiskom.

će dosadan i na teret nesamo on jedan, već njih sa ženom i djetcom više. —

Takovih istinitih žalostnih prizorah tražeć po gradovih nebi sustao hodeć dok bi našao; eno traljave djetce zanatničke po ulicah; eno majstoricah gdje nadničare dok i same nelegnu u bolestnički krevet, a poslje na prosjački štap i torbu.

Znadem jedan grad u našoj domovini, gdje u župnoj crkvi kod samostana oo. Franciškanah trinaest cehovskih pahah u klecalu ustobočenih štrlji. To je znamenje, da imade ondje najmanje toliko cehovah. Ovi si cehovi stranom od prispjevših novih članovah i kaznom novčanom medjusobnom, stranom sprovodom necehovskih ili drugoga ceha mrtvacah, onda i ucjenjivanjem šegrtah i njih oslobodjivanjem preko godine liep novac zasluže. Dodje godina i s njom se pjeneznica pregleda; što iza troška ostane viška, to se nješto u veselu družtvu potroši, nješto se od njega med članove porazdieli.

Liepo je, da se braća zajedno u slogi i ljubavi razvesele; ali bi još ljepše i bolje bilo, da se oni novci metnu na dobit, pa da od kamatah dobije cehovski čovjek, bolestju ili kakovom drugom nesretnom prigodom snadjen i osiromašen, podporu, da može svoj zanat opet nastavljati.

Takovih čovjekoljubnih zadrugah i pjeneznicah imade medju zanatnici naše carevine više, u Beču, Pešti, Gradcu, Ljubljani itd. S malimi mjesečnimi prinesci od istih majstorah i drugih čovjekoljubah čini se mnogo dobra. Nebi-li tko šta takova — ako već nije — pokusio gdje god i u naših gradovih uvesti n. p. u Zagrebu? Zagrebačka pomoćnica osiromašilih zanatnikah mogla bi se preko sve krunovine pružiti, čim bi čini mi se jača bila.

Može dobri Bog dati, te nebi imarom podpore trebalo; tim bi se više moglo dati udovicam i mogla bi se sirotčad iza roditeljah ostavša odgojivati, ili šegrti došavši ucjenjivati u zanatu, il izučivši oslobadjati, te odjećom, obućom ili orudjem zanatskim darivati.

Tomu se neće, scienim, niti novo uredjenje obrtničkoga stališa protiviti, jer će i novoj toj očekivanoj uredbi drago biti, ako se svoji na polju milosrdja sastavši se poznadu.

Bilo bez zamjere — nezapoviedam.

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Nadalje.)

Polag priobćenih u zadnjem listu uputah i nagoviestih kuša Šafařík s umjerenim brojem posebnih glagoljskih riečih i slovničnih oblikah — njihov bo podpun broj jeste kamo veći — dokazati, da im prva i prava postojbina nije druga no stara Panonija, a u njoj Koceljeva pokrajina. Ovoj pokrajini točno medje opredieliti nije lasan posao: medjutim za našu svrhu dosta je, ako ju označimo kao onaj dio Panonije, štono se medju Dunavom i Dravom sterao, na zapad preko grada Optuja dosizao, a središte zajedno s kneževskom stolicom na utoku Sale u Blatno jezero, kod današnjega Salavára, mu bilo. Najprije opazuje, da od Kopitara tvrdjeno panonsko podreklo crkvenih riečih i izrekah, kanoti oltarь, papežь, mnichъ (staronjem. munich), brestiti, krьstiti (christen), komkati (communicare), Krьstъ (Christus), križь (sr. radi oblika hrvat. kalež, calix), popъ (gornjo-njem. Pfoff), postъ i pustъ, męsopustъ (Faste), kъmotra, biskupъ itd. bez prigovora dopušta, no samo im ovdje podredjenu važnost daje, buduć je njih više zapadnim Slavenom i prije nego se pokrstiše poznato biti moglo, čim će podpunu silu dokaza tek onda steći, kada se sa sljedećimi sdruže. Poslie toga navodi Šafařík znatan broj takovih riečih i izrekah, o kojih drži, da im se panonsko porietlo polag već ustanovljenih načelah dokazati može, ponajviše iz trijuh glavnih vrelah, naime Psaltira, Evangjelja i Apostola, s porabom i drugih njekih starih spomenikah, po imenu Klocova Glagolite i jednog hrvatskog ulomka njeke homilije, u čem, da se posao odviš na široko neraztegne, obično samo po jedan dokaz navodi i na kratko razjasnjuje, propuštajući potanko izvedenje toga posla drugim iztraživaocem, koje ova stvar zanimala bude.

Da prostimo prostoru, priobćit ćemo samo te rieči i izreke bez dovodah, scieneći, da ima medju našimi čitatelji dosta njih, kojim je ova častna naša starina i važna dosta i zanimiva. Evo ih: Natrutri, natroviti, cibare, cir. napitati; okrišlъ, tabernaculum, cir. stanъ; lokva, pluvia, cir. tąča; otokъ, c. ostrovъ; lěky, uti, c. jako; ašutъ, ešutъ, frustra, c. vъsuje, tąnje; bali, balovanie, medicus, medicina, c. vračь, vračevanije; bližika, proximus, c. bližьnii; bratrь, bratria, c. bratь, bratija; cěsta, platea, c. stьgna; cěšta (cjeća), c. radi; hlupati, mendicare, c. prositi; hrabrъ, bellator, c. borecь, ratьnikъ; hrisma, unguentum, c. myro; črěvlie,

calceus. c. sapogъ; godina, hora, c. časъ; iskrь, prope, c. blizь; ispyti, spyti, frustra, c. vъsuje, tąnje; jazvina, latibulum, c. lože, nora; jędrъ, ujędriti, celer, accelerare, c. skorъ, uskoriti; kamykъ, lapillus; klicati, kličь, clamare, clamor; kъmotra, commater; koliždo, quicunque, c. ašte; kostelь, turris (castellum), c. stlъpъ; krelina, ala, c. krilo; križь, c. krьstъ; milъ, miseratione dignus; minąti, ire, transire, c. iti, prèiti; misa, patina, cir. bljudo; myto, praemium, pecunia, cir. mьzda; nepriětelь, inimicus, c. vragь; obětь, votum, c. molitva; otъlěky, reliquiae, c. ostanьci; petra, petra, c. kamenь; podъběga, podъpěga, uxor dimissa, c. puštenica; popelъ c. pepelъ; prèluždati, decipere, prèlьstiti; probrězgъ, initium diluculi; prosmraditi, contaminare, cir. pomračiti, otryti; sądьny denь, dies extremi judicii, c. strašьny sądъ; scěglo, privatim, c. osobь; skala, saxum, c. kamenь; tepą, tepsti, percutere, c. biją, biti; trobъtъ, nummulus, c. mědnica; tvoriti, sъtvoriti, facere, c. dělati, dějati; věko, dual věcě, palpebrae, c. vèždi; věrą jęti, credere, c. vèrovati; vъčęti, vъčьną, incipere, c. načьną; vъslèpati, salire, c. istèkati; zaklopiti, claudere, c. zatvoriti; žalь, sepulchrum, c. grobъ. Okrom ovih navodi jošte Š. više drugih takovih ciglo glagoljskih riečih sasvim na kratko s kojom opazkom; takove su: blizъ, offensus; iskoni, ab initio; jedinočędъ, inočędъ, unigenitus, c. jedinorodьnъ; lono, sinus, c. nědra, nadra; oblastь, imperium, c. vlastь; prъtъ, pannus, c. lьnь; račiti, velle, c. blagovoliti; setь i seti, inquit, c. reče; sklęzь, numus, c. zlatica; skrina, arca, c. kovčegъ; vrьtъpъ, spelunca, c. peštera i više dr.

Poslie tih pojedinih riečih i izrekah sliedi njekoliko kratkih opazkah o slovničnih ciglo glagoljskih oblicih, štono su: pokraćeni aoristi, imperfectum na -hota i -šeta, praeteritum glag. bimь ili bymь, kratice per syncope et apocope, čisto glagoljski oblici nebeskъ, zemьskъ (cir. nebesьnъ, zemlьnъ), te glagolji sa vy- mjesto izъ- u glagoljskih starih rukopisih. O svih ovih obilježjih glagoljice dovodi Š. više razlogah za dokazat, da im je prava domovina Panonija.

(Konac će sliediti.)

Revivali u Americi.

Ima tomu njekoliko mjesecih, što amerikanski listovi donose viestih o „Revivalih.“ Što će to reći, želimo ovim na kratko razjasniti.

Posliednja novčana kriza nije samo znatno uzdrmala i promienila odnošaje imovine, već je pokrenula i duši, te u Americi mnogo ljudih privela na vjerozakonska razmatranja. Odtale pošli nabožan pokret, taj unutarnji nagon na ovršivanje vjerozakonskih činah okrstiše tamo riečju „revival,“ što će naški po prilici reći: preporodjaj ili uskrsnuće — nabožnoga duha, a ljude, koji idu pod tu kapu, nazvaše: „revivale.“

Revivalstvo postalo je najprije u New-Yorku ovako. Oko podne, kadno se je prije toga staro i mlado doručkom bavilo, poče se više tih novih pobožnikah sakupljati u jedinoj crkvi, što leži blizu obćenitoga tržišta, da se mole Bogu. Naskoro bude crkva premalena, naskoro taj duh nabožnosti obuhvati i žene, pa je redomice otvarano više crkvah, u kojih se s početka samo svakoga tjedna po jedan put, a kasnije svaki dan skupštine držahu. Već prije pódneva navrvi puno svieta u te hramove. Što u njih prostora nenadje, služi se neposvećenimi mjesti, pjevajuć pobožne pjesme u susjednih krčmah ili dućanih. Čim podne kucne, ustane vodja (svaki dan drugi), zapoji pjesmu, koju svi drugi bez svakoga glasbenoga nastroja pjevaju. Napjev je obično sasvim prost, a utisak dušobudan. Kada nedostade crkvah, upotriebiše u New-Yorku kazališta, pa pomislimo, kako takova nabožna skupština u tom mjestu po prilici izgleda: Sunčana svjetla neima; — mjesto njega plinova razsvjeta; — zastor spušten, — pred njim stol s tri stolice za vodju i njegove podvornike; — s desna velik plakat s napisom, koj sve prisutne poziva, da budu kano doma i da se pobožnom vježbanju pridruže; — s lieva drugi plakat, na kom se kaže, da se svakoj razmirici i zadjevici kloniti valja, i da nitko u isti dan naprvo moliti i zajedno propoviedati nesmie; — u sriedi opet tiskana opomena, da nitko duže od tri časa govorit neima. Kada je pjevanje minulo, stane vodja moliti, te se vidi, kan da upravo napomenuta pravila nanj nespadaju, ili da on za nje nehaje; zatim čita štogod iz sv. pisma, pa opet na glas moli. Dok to biva, možeš opaziti, kako se iz prizemlja (parterre) sveudilj njekakove skrovite cedulje podavaju gori na pozorište. To su same prošnje, da ih uvrste u molitve, ili kako naši Primorci velo, za „spomin.“ Vodja ih prima i svaku na glas proštije. Tu ti prosi udova, da se moli za njena nepokajana sina; dva dućanska poslužnika prose, neka se moli za trećega njihova druga, koj se dan prije nakitio bio. Tu se moli za prodavače žestokih pićah, da upoznadu sramotu svoje trgovine; za žene, djecu i svojtu; al riedko se koj nadje, koj bi želio, da za se zanj moli. Jedni se zahvaljuju, što su

se obratili, a drugi izpoviedaju skrušeno svoje griebe. Kad je i ovaj odsjek takove službe božje dokončan, pjeva se opet kakova pjesma, i tek onda začne prava skupština (meeting). Po desetak ljudih skoči sa svojih stolicah da govore i komu je najjači glas, taj će besjediti, a takovo je slovo pola molitva a pola propovied. No čim je više od tri časa govorio, vikne vodja: „Time“ t. j. da je minulo vrieme, na što takov prorok odmah prestane, da drugi i treći itd. za njim to isto učiniti mogu. Oko jedne ure razilazi se skupština, da se opet sutradan sastane.

To su dakle „Revivali,“ koji se iz New-Yorka razprostiru po novom svietu, i o kojih ćemo valjda jošte svašta čitati, dok ih opet — druga kakova šega (moda) zamieni.

Dopisi.

IOS. *Iz sriemskih Karlovacah* 8. rujna. Svetkovina rodjenja bl. D. Marije u našoj djakovsko-sriemskoj biskupiji slavi se u tri župe, naime u gornjem Sriemu u župe *Novačke* starodrevnoj kapeli u groblju izvan sela, tako zvane *Gospe Babske*, — u župnoj crkvi *Novo-Banovačkoj* u doljnjem Sriemu, i u *sriemskih Karlovcih* u kapeli tako zvane *Gospe od mira*. U predvečerje rečene svetkovine običaje narod iz okoline hodočastno posjećavati sva tri ova sveta mjesta gdje manje gdje više. Što je *Gospa Babska* u gornjem Sriemu s hodočastnog gledišta, to je u doljnjem *Gospa od mira* u sriem. Karlovcih. S povjestničkog gledišta pako kapeli *Babskoj* pametara neima (po slogu zidanja sudeć nevjerujem, da je starija od XV. stoljetja); kad karlovačka pako u kršćanstvu sloviti poče, za to se znade. Neće biti dakle suviše, ako o njoj koju povjestničku crticu napomenem. — Povod ovoj kapeli dade mir dne 26. siečnja god. 1699. medju Austrijom, Turskom, Ruskom, Mletčani i Poljaci utanačen, poslie onog velikog i krvnog u šestnaestu godinu već trajućeg rata. Viećnica poslanikah gore rečenih vladah od dasakah sagradjena stajala je na onom istom umilnom brežuljku, na kom danas stoji kapela. Imala je četvora vrata od svake strane svieta po jedna. Na dan, kad je podpisan ugovor i sklopljen mir medju poslanici, bješe otvorena vrata od sve četiri strane svieta, da se svatko unišavši uvjeriti može o istini toga, i da kao tim načinom radostna viest ova ide na sve četiri strane svieta. Poslie toga služila je daščara ova za kapelu posvećenu B. D. Mariji, koju od *mira* nazvaše toga radi. Ali godine 1814. bude na njenom mjestu sazidana današnja kapela, koja svoje osobitosti radi svakom putniku u oči pasti mora. Izgleda kao turska povelika džamija, njezin jajast unutarnji prostor jest od prilike 14 hvatih dug i po razmjerju širok, u nutarnjosti gore svuda naokolo imade hodnik, gore pako na sredini kule mali kao tornjić. Izprva imala je isto kao i ona daščara četvora vrata od svake strane svieta, od kojih iztočno-južna zazidana su radi velikog žrtvenika, koj je pred njimi. Na žrtveniku, koj je nastojanjem pokojnoga župnika Ivana Filipana istina od drveta ali ukusno podignut, stoji slika Gospe od mira; ova je od prilike 5 stopah visoka a 3 široka Gospu u cielom tielu predstavljajući. Slikarija dobuše nije najizvrstnija, ali lik Gospe i grlećeg Majku s desne strane malenog Isusa vele je umilan, pa je slika radi starine svoje važna. — Što se hodočastja tiče, o sebi razumie se, da je istomu kako povjestničko mjesto ovo, tako što više milost bl. D. Marije raznim načinom izkazana povod dala. Hodočastnikah bilo je iz sve naše bližnje okoline podosta. Pokornikah do 200 primi svetotajstva; ovi broj jest dosta velik, kad se pomisli, da nije davno 5. kolovoz bio, kad se tisuće na *Tekijah* izpovjedіše; toga radi, da Bog dá! draga Gospa od mira pokornikom ovim izprosila od poljubljenoga Sina svoga oni sladki mir njegov, koga je Apoštolom svojim dao, i koga sviet dati nemože, — mir sviesti, proiztičući iz blagog onog pouzdanja i vlasti svećeničkog odrešenja, da jim je Bog dragi sigurno oprostio, odpuštajuć ih u miru. — Dva sv. govora držana rekoše naški *Mijo Krčmarić*, karlovački, a njemački *Janko Tombor*, doline sv. Roka duh. pomoćnici, oba Gospu od mira proslavivši dostojno, i duše hodočastnikah hranom duhovnom obilno nahranivši. Svetčanu misu odpjevà *Miroslav Matić*, svećenik arcibiskupije zagrebačke i c. k. posade petrovaradinske duhovnik uz podvorbu duhovne bratje. Toliko o slavi *bl. D. Marije Gospe od mira* i o kapeli njezinoj, kojoj slične na daleko neima.

Tom prilikom nemogu još nješto da múkom mimoidem. Nedaleko od kapele *Gospe od mira* baš njoj preko puta na uzvišenijem mnogo brežuljku vidi se liepa kalvarija karlovačka. Brežuljak ovi, kano da ga je Bog dragi baš jedino za to ondje postavio, stoji u onom kraju varoši, gdje sami katolici prebivaju, u sriedi medju dva sokaka. Do lanjske godine sveto ovo mjesto podosta loše izgledaše s toga, što križevi drveni ostarjeli skoro doslužiše, stajališta pako u okolo takodjer dugotrajnostju su izštećena. Tomu doskoči gorljiva revnost sadanjeg g. župnika i namjestnog podarcidjakona *Tome Ilakovca*, koj svojim pastirskim svjetovanjem i umilnostju župljane svoje na prineske žrtvicah za ukrašenje liepog i sv. mjesta ovoga skloni. I sbilja ove godine ostarjeli drveni križevi budu željeznimi izmienjeni. Kip Isukrsta jeste pozlaćen, podstave, u kojih su sva tri križa usadjena, jesu od našeg bielog fruškogorskog kamena izklesane. Okolo križevah imade liepa ogradica. Takodjer sva stajališta su ponovljena. Krasota je sada sv. ovo mjesto pohoditi; srdce samo se na molitvu budi pri pogledu ovih liepih nu žalostnih spasenja našeg u-

spomenah. Bog zato rečenog veleč. g. župnika svakovrstnim blagoslovom blagoslovio! Ja ovo ovdje nenavedoh, da gorerečenom gospodinu laskam, jer sam osvjedočen, da u tom nije tražio slave svoje, nego Božju. No opet je zato hvale vriedan, što je dužnosti brige svećeničke podpuno odgovorio; jer ako se nećemo za promicanje slave Božje briniti slovom i djelom, da za što ćemo? za što smo svećenici? —

F. Iz Mikanovacah 13. rujna. Poznato je, da je naš slavonski narod veoma pobožan, a najveća mu je za Bogom pobožnost prema djevičanskoj Majci Božjoj. U njoj mu je sva nada i utjeha, i u svakoj se prigodi njoj toplimi molitvami utiče; i to je uzrok, što je naša krasna Slavonija rekao bi posuta krasnimi hramovi, podignutimi u slavu bl. D. Marije. S toga vriedno je pribivati slavljenju blagdanah blažene Djevice, premda je oto štovanje s malom razlikom skoro svuda jednako. Tu se steče narod iz čitave okolice i milo je pogledati one načine, kojimi svoje počitanje prema dobrostivoj Majci pokazuje. Jedni se mole, izpoviedaju, pričešćuju, sv. mise slušaju i na golih koljenih oko žrtvenika ili preko čitave crkve a mnogi čak okolo crkve puzaju; dočim drugi, sjećajući se milostih, štono ih od blažene Majke primiše, pa da ih i u buduće svojom dobrotom štiti, ili sjećajući se svojih milih pokojnih, za koje da se ona svojimi mogućnimi zagovori kod Boga uteče, blagodarnom rukom diele milostinju i mise čitat daju, mnogi, osobito ženski spol, kupuju voska od marinskih sviećah i tamljana, jer to je, kako drže u pobožnjoj vjeri, proti oko- vrato- i zubobolji, a starije bake kupe čak i njeke trave oko crkve, jer su, vele, od velike koristi. A kakovi su običaji po kućah, kamo su se silni gosti slegli oko gostoljubivoga kuće domaćine, predugo bi bilo napominjati, reći ću samo, da su pravo i čisto slavenski.

Takovi svečan blagdan imadoh sreću jučer proživljeti kod svetkovanja preslavnoga imena b. D. Marije u Retkovcih. Bio sam u prigodi te sam više putah o toj župi i njezinom vrlom duhovnom pastiru veleč. gosp. Šišmanu Emanoviću mnogo hvale vriedna čuo pripoviedati, pa me zato želja zanese, da toga vrloga duhovnika i domoljuba posjetim, a ujedno i otoj svečanosti prisutstvujem. I mogu spokojno reći, da ništa pretjerana nisam čuo. Puk je, sljedeći izgled svoga vrloga pastira, veoma pobožan, a on je tih, blág, pobožan, revan, iskren i rodoljubiv. Osobito mi se dopade hram a u njem slika preslavnoga imena bl. Djevice, njezinoga odvjetnika. Unišav u nutra „smotrih Gospu odjevenu suncem, podnožje joj mjesec a okrunjena s dvanaest zviezdah,“ a oko žrtvenika klečao i puzao pobožan puk prikazujući joj svoja skrušena srdca pobožnimi molitvami. Uz onu svetu tišinu, što je tada u crkvi vladala, gledajuć taj prizor s ulaznih vratah, i najtvrdje srdce moralo bi se ganuti i na pobožnost ponukati. — Službu Božju obavio je predstavnik herpaljski preč. gosp. Blaž Bolthauser, kojoj je liepa kita naroda iz svih obližnjih župah prisutstvovala, i koju je duh. pomoćnik vrbički najprije slovom Božjim okriepio. A blažena Djevica, uviek pripravna svojimi mogućnimi zagovori i molbami kod svoga božanstvenoga sina za naše se griehe uteći i milost i oproštenje izprositi, primit će dragovoljno i skrušene molitve Retkovčanah, zakrilit će ih svojom mogućnom zaštitom, te će ih kao milostiva majka brižljivom svojom rukom dovesti do priestolja svoga jedinorodjenoga sinka i možnim svojim zagovorom izprosit im vječno blaženstvo.

S ovim dopisom šaljem Vam ujedno i govor, štono ga je vrbički duh. pomoćnik kod ote svečanosti držao skupljenomu pobožnomu narodu. Ne da ga hvalim šaljem Vam ga, jer ga jedvimice izprosih, već što otaj gosp. pripravlja za tisak kateketično razlaganje molitve gospodnje, te da uvidite iz toga govora duh i jezik, kojim piše. I ako nije sasvim po pravilih govorničkih sastavljen, ali bi ipak vriedan bio, da ga priobćite s toga, što je za ondašnji narod prikrojen i dobrim nabožnim duhom nadahnut. (Neobičaje „Kat. list“ priobćivati propovjedih; ako ipak s ovom u kojem budućem broju učini iznimku, bit će to u to ime, da čitatelji uvide, čemu se od toga „kateketičkoga razlaganja molitve gospodnje,“ što se za tisak priugotavlja, nadati možemo. Ured.)

Iz Beča dne 18. rujna. Ovdje ima pun tovar nonovostih, a toga zelja ovdje nikad nemanjka. Njekoje jur bečke novine oglasiše a njekoje još ne, a imali bi znati, zato ih ja želim popisati. Jur je poznato svemu svietu, da u Beču ima sijaset (do 80,000 ljudih) Čehah; ovi uprosiše — koga imadjahu moliti — da im blagoizvoli odrediti crkvu, gdje bi mogli slušati Božju rieč u češkom jeziku. To bi im dozvoljeno i crkva B. D. Marije u gradu u tu svrhu odredjena. Propisano je ujedno u dozvoli, da se propovied ima držati samo nedjeljom i svetkovinom i to 6. ure s jutra. Propovjednici a osobito slušatelji uvidiše, da je to doba nesgodno za svakoga, zato po drugi put uprosiše, da im se dozvoli okolo desete ure skupljat se u crkvu i slušati Božje slovo, no to bi im uzkratjeno. Zašto? to pravo neznam, nego kada bi pogadjati htio, možda bi i pogodio. Da je nesgodno doba okolo 6. ure slušati propovied, uvidjamo odavle: Ovdje su Česi ili gospoda ili zanatnici ili sluge i služkinje. Gospoda naravno po sadanjoj modi neustaju prije 6. ure. Zanatnici, k njim kalfe računajuć, šest dan radeć umore se; tako im padne sladko, da se barem u nedjelju dulje naspe, osobito ako uzmemo u račun, da se u subotu gdjekoji put radi do desete i dalje u noć; zatim dopustimo im uzkratiti spanja do 6. ure, neka se dakle ustanu okolo pete ili malo prije, još nemogu prispjeti na propovied, jer,

dokle si čizmarski kalfa ili šegrt, koji se neprabu šest danah, skine smolu i drugo smetje sa sebe, potroši za sigurno jednu uru. Tako se ima i sa postolari, lončari, bravari i kovači, koji su još črniji. A što ću kazati o službadi? Službavkah Čehinjah ima najviše; ama kud se okrene čovjek, vidit ju je, gdje nosi jedno gospojino diete na naručju a drugo gdje za ruku voda po ulicah. Te dakako kad ustanu imaju najprije kafu skuhati, vode donieti, haljine gazdi i gazdinki očistiti i pripraviti, a možebiti i oblačit ih, djecu oprati, umiti, očistiti, obući i obuti, kuhinju i sobe očistiti itd. te dakle nemogu okolo šeste ure u crkvu dojti. Sgodnije bi dakle bilo ili kasnije ili za jedne ranije a za druge kasnije. Pokraj sve te nesgode crkva je vaviek puna za predikovanja; nu s toga negubi ciene moje pisanje i njihova želja, jer kod toliko Čehah ipak se njeki prije ustanu, obuku i u crkvu dodju, pak ako takovih ima dva na sto, eto ti pune crkve. Kako su Česi za Božjom riečju, vidit se može, što su sami umolili, da budu češke misije, nu i to im, kako sam čuo, bi tek dozvoljeno ne u gradu nit u predgradju, nego u bližnjem selu Meidling zvanom. Tu da nam ih je vidjeti, mnogo dobra bismo naučili, osobito kako se u tudjoj zemlji uči ljubiti svoje. Dok smo u svojem, svoje nam se nedopada, a kad smo u tudjem, onda nam srdce hlepti za svojim. Tu je vidjeti, kako zanatnici ujedno sa svojimi kalfami i šegrti jatomice putuju iz Beča u to mjesto dvie ure odaljeno od Beča, kako zajedno u crkvu dolaze, zajedno se mole, Božju rieč pazljivo slušaju tako, da skoro rieč po rieč umiju doma pripoviedati, što ih je propovjednik naučio, napokon zajedno se opet kući vratjaju. Tu je vidjeti, kako majstorice sa služkinjami zajedno putuju k mjestu i natrag se vratjaju. Liep primjer kršćanske ljubavi. Odavde uvidjamo, kako silno Božja rieč djeluje na ljudsko srdce, kako strasti od čovjeka udaljuje, jer je opaziti, da ovi ljudi neprave razlike medju sobom i drugim, bio on gospodar a drugi sluga, bila ona gospoja a druga služkinja. Tako prava vjera nečini takodjer razlike medju narodi; gdje se dakle čini ta razlika, tu neima prave vjere, a kamo li ljubavi, vjere onakove, kakvu nam Isus ostavi: docete *omnes* gentes, — neuči jednoga a ostavljaj drugoga, neka si sam traži, koj bi mu mrva nebeske hrane pružio. Pak kakvim veseljem to sve biva! Kad se sastanu po tri ili četiri obitelji, nije moći iznaći veselijega lica; sve je o, bih rekao, jedno veselo lice. Kakav plod bit će ovoga poslanja, sigurno ćeju gg. misionari (oo. Spasiteljevci, Redemptoristi) svojim putem javiti. Jutrom izpoviedaju a s večera jedan drži predgovor i litanije a drugi prediči do 10 ure. Tako Česi ipak imaju nješto, a mi ništa, pak hvala Bogu, kazuju naši ljudi, Bog će platiti. (Konac drugi put.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Prošle subote na 18. t. m poslie podne povratio se je u najpovoljnijem stanju zdravlja sa svoga puta u Zagreb uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik. Nj. uzoritost ostat će sada u Zagrebu, samo će se prvih danah listopada uputiti u Varašdin, da tamo u gradu dieli svetotajstvo krizme viernim iz grada i okolnih župah.

— S početkom nastajuće školske godine primit će naredbom uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa članovi družbe Isusove pod svoju upravu požežko sirotište. Doći će tamo u to ime za sada tri člana iste družbe našem jeziku vješta. Otac Ivan Pittmann, rodom iz Kranjske od Novoga Mjesta, budući Superior, prispio je jurve u Zagreb i krenuo već put Požege, a naskoro će tamo stignuti i poznati po naših stranah misionari, koji će uz odgoj mladeži zajedno i oko misijah nastojati. Dok se častni ovi redovnici upoznadu sa svimi okolnostmi, mjestnimi i zavodnimi odnošaji, ostat će u sirotištu i iti im na ruku i dosadanji gosp. nadstojnik.

Sva je prilika, da će otci Isusovci s početkom školske godine 18⁵⁹/₆₀ preuzeti i požežki gimnazij, zašto imadu već dozvolu od visokoga c. k. ministarstva nastave; pače im je isto ministarstvo dopustilo podignuti u Požegi i viši gimnazij.

S tom predajom rečenih zavodah družbi Isusovoj skopčane znatne troškove namirit će, a i za uzdržanje njenih članovah potrebitu zakladu veledušno uložit će uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup naš.

— Ovdješnja župna crkva sv. Petra, koja se ovo već u drugu godinu povećava, prenapravlja i ponavlja, dogotovljena je sretno ovih danah izvana i iznutra. Kada stigne velika oltarna slika iz Rima, što je već od 7. t. m. na putu, a skupocjen je dar nj. uzoritosti gosp. kardinala, iste crkve pokrovitelja, koj ju je bivši prošle godine u Rimu u vele vrstna slikara naručit blagoizvolio, otvorit će se crkva sv. Petra opet javnoj službi Božjoj. To će glavom učiniti i prvu sv. misu u njoj obnovljenoj prikazati uzoriti gosp. kardinal, naš visokočastni nadpastir.

U tornju iste crkve namještena je jurve i nova ura, nabavljena iz tvornice Jos. Mannhardta u Monakovu, kojega ure drže se za najbolje tvorine ove struke. Te ure mnogo su manje od drugih, pa se već iz djelaonice u zatvorivih ormarih složene opremaju, čim se i čiste držati, i svuda lahko namjestiti mogu. K tomu uredjene su tako, da nemoraju gori visoko u tornju, već mnogo niže stati, gdje je i zvonik najmirniji i zrak manjim promjenam izvržen, pa i put kod navijanja bliži. Jošte se Mannhardtove ure tim odlikuju, što i dok se navijaju neprestano idu, pa ih netreba razložiti da se očiste, već nerazložene i najnevještija ruka osnažiti može.

— Ima već više crkvah u nadbiskupiji zagrebačkoj, koje se diče liepimi oltarnimi slikami, poklonjenimi od prečastnoga gosp. opata i kanonika zagrebačkoga *Martina Pavčeca*. U broj ovih stupila je u najnovije vrieme i župna crkva na Selih kod Siska, za koju je isti prečastni gospodin znatnim troškom liepu sliku sv. Marije Mandaljene pokornice načiniti dao. Na tom krasnom i dušobudnom daru prečastnomu darovniku i ukrasitelju njihove crkve putem ovoga lista javno se zahvaljuju župnik i župljani.

— Ovih danah izišla je ovdje na sviet knjižica: „**Kitice cèrkvenih pèsamah s napèvi** *za razne prigode sastavio i u njekoličnu pomoć boljeg obskèrbljenja nemoćnih svetjenikah nadbiskupije zagrebačke knjigotèržtvu izručio* **Pavao Stoos**, *podjašprišt i župnik Pokupski, slavnih županijah zagrebačke i varaždinske sudbenoga stola prisèdnik*. U Zagrebu kod Karla Albrechta, 1858. U veloj 8. sa slikom sv. Ladislava. Ciena 30 kr. sr.

Ove crkvene pjesme nikle su u raznih pobožnih prigodah i izljevi su bogoljubnoga srdca, sasvim vrstni, da slična nabožna čuvstva i u drugih probude. Pridani im napjevi na notah čine, da se po crkvah na slavu Božju i duhovnu korist pjevati mogu. Okrom toga namienjen je od proslutoga po našoj domovini pjesnika sav čisti dohodak blagoj svrhi bratinske ljubavi. Za što se je nadati, da neće nitko žaliti one male svotice, za koju se ista knjižica u Županovoj i Hartmánovoj knjigarni nabaviti može.

— Počastni kanonik zagrebački, podjašprišt kotara jastrebarskoga i župnik kod sv. Jane Pod-Turnom, *Ivan Vancaš*, preminuo je dne 17. t. m. u rano jutro u 53. godini života. Pokopan je u Dolu, podružnici župe pribićke, gdje su za pokojnika i zadušnice služene.

Iz Beča. Vis. ministarstvo bogoštovja i prosvjete naredilo je, da porazumno s dotičnimi ordinariati ženitbe podučiteljah tim načinom ograničene budu, da će se u došast samo oni podučitelji moći ženiti, koji dobiju k tomu dozvolu od svoga nadležnoga školskoga poglavarstva. Glavni razlozi za takovu dozvolu jesu: sposobnost podučiteljah, radi koje može se očekivati, da će skoro postati učitelji; bezprikorna ćudorednost osobe, koju hoće da uzmu za ženu, te izkaz o zajedničkoj imovini, koja je dostatna za uzdržavanje porodice. Potanji prepisi, da-li će tu dozvolu davati okružno ili biskupijsko nadzorničtvo, ili pako c. k. namjestničtvo, objavit će se porazumno s dotičnimi duh. stolicami.

Iz Ugarske. Dne 5. kolovoza t. g. po noći ubit je u Kaloči u svojoj kući tamošnji kanonik i opat *Antun Marković*, na kom su mrtvu našli dvie ubitačne rane na vratu nožem a na glavi ciepanicom nanešene. Ne dugo za tim uhvatjeni su ubojice u Dárdi, na koje je odmah sumlja pala ubojstva. To je Katarina B., bivša prije a tada samo za vrieme služavka kod nesretnoga kanonika, i njen ortak Janko M. Na priekom sudu, koj im je na 14. rujna sudit počeo, izpovjediše oba svoj crni zločin, i budu na vješala obsudjeni, koja je osuda sutradan na njih ovršena.

Iz Kolonije. Obćenita skupština katoličkih družtvah započela je dne 6. rujna, kako bi oglašeno, u 8 satih u jutro, sa svečanom službom Božjom u prvostolnom dubkom napunjenom hramu. U 11 satih otvorio je predsjednik odbora posebnu skupštinu u prostranoj dvorani, pozdraviv mnogobrojne goste srdačnim govorom. Za tim povèdè isti rieč o izboru predsjednika obćenite ove skupštine, predloživ u to ime savjetnika Liebera, koj bude obćenitim uzklikom kao takov pozdravljen. No izabrani odbi tu čast radi važnih razlogah i upravi izbor na prizivnoga savjetnika Augusta Reichenspergera, koj bude radostno primit. Izabrani predsjednik zahvali se najprije na pouzdanju, zatim u ime skupštine dosadanjem odboru za njegov trud, našto je čitano ovoga izvjestje o njegovu djelovanju. Tim je zaključena ta predbježna posebna skupština, za kojom su izabirani odbori za formalnosti, nastavna sredstva, milosrdje i spoljašnje odnošaje. Poslie podne pregledahu došavši gosti prvostolni hram, njegove umjetnine i povjestne spomenike. U večer držana je u sjajno plinom razsvietljenoj dvorani prva obćenita skupština, kojoj je pribivat izvolio i uzoriti kardinal nadbiskup kolonjski. Na molbu predsjednikovu udielila je nj. uzoritost skupštini blagoslov i kratkim ju govorom pozdravila ovoga po prilici sadržaja: „Na početku Vaših viećanjah reći ću Vam samo dvie rieči. Prva je, da Vas srdačno pozdravljam i da ste mi dobro došli u sveti grad Kolonju, te želim, da ovo ročište na grobu sv. trijuh Kraljah bude na Vaš vremeniti i vječni spas, na slavu Boga u visini a na mir ljudem, kakova sviet dati nemore. Druga je rieč, da s pouzdanjem izgledam Vaša viećanja. Dolazite svi u vjeri, ufanju i ljubavi te vjernosti prama našoj majci, apoštolskoj crkvi. To je temelj, na kom stojite. Crkva, naša majka, uči nas pravu mjeru, da dajemo Bogu božje, a caru carevo. Bog Vam dao svoj sveti blagoslov na zagovor svete i prečiste Bogorodice, sv. trijuh Kraljah i svih svetih, koji dadoše ime ovom gradu, a i ja ću Vam udieliti svoj nadbiskupski blagoslov.“ . . kog su svi duboko ganuti primili. Kanonik linački Schiedermayer izviestio je zatim skupštinu o djelatnosti katoličkih družtvah u Austriji, primietiv, da je iz naše carevine 38 članovah na skupštinu došlo. Prizovni savjetnik Petar Reichensperger izjavio je od strane kolonjskih katolikah zahvalu i radost, što je njihovu gradu pala u dio sreća, da se u njem drži ova glavna skupština; zatim je u obširnom dubokoumnom slovu razložio, koli divna, slavna i blagotvorna je katolička vjera, i kako je ona sama ona tvrda stiena, na kojoj jedinoj čovječanstvo za sadašnjost i vječnost u istinu sretno i čvrsto stoji. Ovom krasnom govoru odzivala se skupština više putah a osobito na kraju živahnimi uzklici zadovoljstva. U 9 satih zaključena je prva ova obćenita skupština.

Urednik **Nikola Horvat**. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 39. U ČETVRTAK 30. RUJNA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, paće i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

O pobožnoj ćuti, i kako se ova pobudjuje i njeguje u djeci.

Čitajući o tom vele važnom predmetu sastavak u pedagogičkom listu „Österreichischer Schulbote" nemogoh inače odoliti srdcu, nego evo onim sastavkom pobudjen pišem njekoliko riečih o tom puno važnom a ipak od mnogih dosta neuvaženom predmetu. Osobito pučkim učiteljem, dječjim roditeljem i svim onim toplo preporučujem, da dostojno uvaže i k srdcu si prime ove rieči, ako su radi velikoj svojoj i svetoj dužnosti glede odgojenja i naobraženja svoje djece, svojih pitomacah, zadosta učiniti.

Pobožna ćut ublažavajuće je veselje, utješiteljni mir, sladjani pokoj nadimajući nam grudi i nutarnjost srdca, kadgod pomislimo na dragoga Boga, na izvor i početak svega bitja i života. Pobožna ćut pobudjuje se, kad uputimo i ubaviestimo diete točno i podpuno o bitju Božjem, kako je on stvoritelj neba i zemlje, kako dobrostivo on izdržaje sve, što je stvorio, kako je pravedan sudac ljudski, koj dobro nagradjuje, a zlo kaštiguje, kad tako pobudimo u djetetu prignutje, da počituje i ljubi gospodina Boga, da mu zahvaljuje i da ga se spasonosno boji kao stroga sudca.

Istina je, da su roditelji, otac i mati, i drugi stariji dežni tu ćut pobuditi u djetetu; ali budući da i današnji dan imade dosta neukih, lahkoumnih i lahkomišljenih roditeljah, koji zaslužujuć si svakdanji hljeb malo imaju vremena, da pobude pobožne ćuti u djeci svojoj, premda bi to mogli činiti — ako ne naukom i obukom i riečju, to svojim dobrim primjerom dobro čineći i govoreći pred djecom, a čuvajuć se svakoga zločesta, nevaljala i surova djela, svake gadne rieči, svake psovke i kletve, svakog ogovaranja i varanja bližnjih: zato ostaje svakako i uviek još sveta dužnost za učitelja, da ono nadoknadi, nadomjesti, nadopuni, izpravi i popravi, što su roditelji budi u kojem obziru zapustili i zanemarili. Lahko će učitelj ubaviestiti i obučiti diete o predmetih odnosećih se na Boga, ako često bude s učenici svojimi promatrao sad plodne njive i šarene livade, sad cvjetne vrtlove i sjenaste gaje i šume, sad ljepotu žarkim suncem ukrašena biela dana, sad čarobnu krasotu sjajnim mjesecom i blistajućimi zviezdami okitjenog svoda nebeskoga po mirnoj i spokojnoj noći, sad ovo, sad ono pojavljenje u prirodi, pri čem će mu lahko biti skloniti djecu, da se čude nad Božjim svemogućtvom, da jim srdašca uzplamte žarom djetinske ljubavi i zahvalnosti prama nebeskom preljubeznivom otcu. Razna vremena, pogode i nepogode vremena, godišnje dobe: gizdavo proljetje, snažno ljeto, plodna jesen, ozbiljna zima, polje, stablo, ptica, kiša, snieg, rosa, mraz, potok, šarena dúga, žarka munja, silni grom; zdravlje, bolest, pokop, sreća, nesreća, veselje, žalost i ovim slični predmeti daju učitelju dosta gradiva i prilike, da može djecu, svoje pitomce, skloniti na pobožne ćuti.

Samo neka učitelj nikad nezaboravlja, da rieči uče i obučavaju, ali primjer navlači i potiče neodolivom silom; čovjek više vjeruje onomu, što vidi, nego-li onomu, što čuje: tako i diete. Zato mora učitelj prednjačiti učenikom dobrim primjerom u svem i svačem, on mora pokazivati u svem svom ponašanju najveće strahopočitanje prama Bogu, on mora primjerom svojim dokazati djeci, da kolikogod putah izgovara ime Božje, da izgovara najsvetije ime. Često mora učitelj spominjati sveto ovo ime, — mora sve dobro izvoditi od Boga kao izvora svake naše radosti, svakog našeg užitka i blaženstva, — mora takodjer zasvjedočiti i djecu obsvjedočiti, da svako zlo, svaka nesreća, svaka nevolja, suprotivština i napast po Božjoj volji za naše dobro se dogadja i dolazi, i to neka čini učitelj ne dugimi riečmi i

govori, nego kratkimi izražaji, n. pr. „Hvala Bogu!“ — „To je dao Bog!“ — „O kako je dobar Bog!“ — „To je od Boga!“ — „Što je od Boga, sladje od meda!“

Evo primjera za sve učitelje, kako je nedavno njeko ravnateljstvo mjestnih pučkih učionicah pozvalo pri koncu školske godine sve učitelje, da primjerom svojim pokažu učenikom svojim veliku važnost svetih sakramenatah izpovjedi i pričesti.

„Buduć sutra ovršuje naša školska mladež najvažniji čin našega svetoga katoličkoga vjerozakona, naime izpovjed i pričest; to očekuje podpisani od svih učiteljah i učiteljicah, da će, uvaživši svoje uzvišene dužnosti kao ćudoredni odgojitelji mladeži s obzirom na taj sveti čin primjer dati svojoj brigi izručenoj i povjerenoj mladeži, te sveti sakramenat pokore i pričesti primiti skupa sa učećom se mladeži. Mili drugovi i drugarice! mi ćemo pokazati našim učenikom vlastitim primjerom važnost istih svetotajstvah, i dočim Vas k tome pozivam, očekujem pouzdano Vašu pripravnost.“

Uslied ovoga poziva izpovjediše se i pričestiše svi učitelji i učiteljice u družtvu sa svojimi učenici i tako zasvjedočiše činom svoje učenike o istini onoga, što su jim toliko putah kazivali o ovih svetih otajstvih.

Dalje mora učitelj djecu opomenuti često na to, da je Bog posvuda, svezuajuć, svet i pravedan. Samo tako priviknuti možemo djecu, da rado govore o Bogu, da rado čuju i misle o njem. — Tad dodju ćuti same po sebi. —

Nasuprot prerano i predugo propoviedanje, suhoparno mekanično učenje na pamet formulah i molitvah, kao što je gdješto običaj, sredstva su protivna i škodljiva. Zato valja da su i sve školske molitve kratke i primjerne razumu dječjemu.

Mora se takodjer upomnjiti učitelj, da utvrdi djecu u pravih kršćanskih načelih, po kojih će jednoč ravnati cieli svoj život. I to mora tim više učiniti, što u naše vrieme vladaju medju ljudmi posve protikršćanska načela. Moramo imati pred očima više vjekovitost, nego-li vremenitost. Takvo kršćansko načelo i ovo je n. pr. „Šta hasni čovjeku, ako dobije vas sviet, a ošteti dušu svoju?“ Ili: „Svemu će doći konac, samo vjekovitost je brezkonačna.“ Ili: „Sve ćemo izgubiti, samo ne Boga.“ Samo tako može pučki učitelj pobuditi u svojih učenicih pobožna čuvstva, samo ih tako može naobraziti, i iz djece odgojiti valjane, izpravne, čestite, poštene ljude i krotke kršćane.

U rieči je često samo zvuk, ali u živom primjeru neodoliva sila. Pravo veli sveto Evangjelje: „Ne svaki, koj veli gospodine, gospodine, unići će u kraljestvo nebesko, nego onaj, koj čini volju otca moga, koj je na nebesih.“ Dakle činom, djelom, primjerom treba da učitelj prije svega i najviše pobudjuje pobožne ćuti u svojih učenicih, a ne samo golimi riečmi.

M. St.

O postanku i postojbini glagoljice.

Po P. J. Šafaříku.

(Konac.)

Ovu velikim umom sastavljenu te svakom našincu, koj se svomu odtudjio nije, važnu i zanimivu razpravu završuje slavni Šafařík ovim kratkim pregledom:

„Već sam gori rekao, da dokaz o postojbini glagoljice jest ujedno popunjenjem dokaza, da sv. Cyrill obretè glagoljicu. To je sada jasno. Glagoljica ima tako očevidno, razlučivo i neporušivo panonsko (veliko-moravsko) obličje, da joj niti Klement, biskup velički i ahridski, niti Bogomil početnikom biti nemože. Tà odkale bi ovi u Macedoniji uzeli bili zapado-slavenski križь ili okrišlъ ili natroviti ili lokva ili jędrъ ili podъpěga ili vъslěpati ili otok ili druge takove rieči? — Dakle joj je obretnik Cyrill i njegovi pomoćnici iz krila urodjenikah u Koceljevoj državini, u Panoniji!“

„Mislim dakle, da sam za bezpredsudna i razsudna čitatelja — a samo za takove pišem — dovoljno dokazao, da se većina upravo najzamjernijih i najviše u oči udarajućih riečih i izrekah, kojimi se glagoljski slog sv. pisma razlikuje od cirilskoga, sbilja izkazati može kod onih Slavenah, koji su neposredni susjedi ili bližnji srodnici, pače dielom izravni potomci panonskih Slavenah. Budući su pako ove rieči i izreke, kako je rečeno, već u najstarijih glagoljskih rukopisih biti morale, pošto se glagoljski slog u svem i sućno kano stariji i prvorodniji od cirilskoga pokazuje, te znatan dio apoštolske djelatnosti bratje Cyrilla i Methoda pada u Panoniju, gdje su po sjedočanstvu istinite i dostavjerne povjestnice, za vrieme svoga prvoga putovanja u Rim od kneza Kocelja znatan broj mladih ljudih u slavenskom pismu poučali i slavensku liturgiju uveli, kamo je isti knez Methoda iz Rima, da nastavi svoje apoštolsko djelo, vrućimi prošnjami pozivao, i gdje se je on kasnije dugo vremena bavio, — to je i zaključak posve dosliedan, da je Koceljeva pokrajina iliti stara Panonija ona djelaonica,

u kojoj tri Cyrillova prievoda, naime Evangjelje, Apostol i Psaltir, dobiše svoje ciglo glagoljsko obličje. Da valjanost moga dokazivanja prevrne, neka mi nitko neprigovori, da se više po meni kano puko glagoljskih označenih riečih izkazati može i u drugih udaljenih slavenskih krajevih. Ja to sam priznajem o njekih, no odbijam izvodak. Jerbo ovdje je meni najviše stalo do suglasja povjestnih i jezičnih učinah u onih pokrajinah, koje bijahu obćenito pripoznato pozorište, na kom djelovahu naši veliki učitelji. Stoji pako povjestnicom utvrdjeno i nepobitno, da Cyrill i Method u Moravskoj i Panoniji življahu i djelovahu, da se po njihovoj smrti glagoljsko pismo i liturgički jezik nalažahu u zapadnih i južnih neposredno medjašnih zemljah, da je ovaj jezik pun zamjernih i ciglih obilježjah, koja su iz cirilskih rukopisah u drugih pokrajinah, kano neobična i nejasna, po malo iztriebljena, u prvih pako zemljah, kano domaća i razumljiva, ne samo u pismu, nego stranom i u živućem jeziku sveudilj se uzdržala. Razglabanje jezika popunjuje i dovršuje kod mene povjestne dokaze. A poričem naprečac, da će se ikad drugo koja slavenska pokrajina iznaći, gdje bi se ovako podpunim suglasjem sudarala povjestna i jezikoslovna data kao ovdje. Na ovom suglasju osniva se jakost moga dokaza."

„Tim bi, kako mislim, ovo veliko pitanje bilo riešeno, i ja bi svršit mogao svoj posao, al njekoliko tu nastajućih tegotah sili me, da se s njimi jošte zabavim. Buduć da je Cyrill najprije kod Rastislava u Moravskoj boravio i u njegovoj pokrajini naučao, buduć mu je domaći jezik bio macedonsko-bugarski, koj se je od panonskoga znatno razlikovao, buduć je okrom rečenih trijuh bilblićkih knjigah i jošte nješto drugoga, poimence tada obične crkvene pjesme i trebnik (rituale) preveo, s toga nastaje troje pitanje: zašto u prvom prievodu nikakovih, ili toli malo pukih moravizmah imade? zašto Cyrill nije pisao čisto macedonsko-bugarskim narječjem? i zašto se od drugih njegovih prievodah nikakovih prepisah s tako točno označenimi obilježji nesačuva? Bila bi preuzetnost tvrditi, da ću već sada ova sigurno težka i škakljiva pitanja dovoljno riešiti, no za sada hoću samo na sljedeća da pozornost svratim. Prvo, kakovi su bili ti moravski rukopisi, o tom zbilja neznamo ništa više, van koliko nam pružaju pražki ulomci: polag ovih imadoše biti samo stranom u podnarečje prenešeni prepisi panonskih, što i ako se komu čudnovato činilo, može se ipak i tomu naći razlog. Čini se, da je Kocelj mnogo revniji i uspješniji zaštitnik slavenštine bio, nego-li stari napastovan i kinjen Rastislav i dvoličan Svatopluk. Drugo, Cyrill gotovljaše svoje prievode bez dvojbe uz pomoć urodjenikah, dakle u Panoniji uz pomoć panonskih Slavenah, pazeći u tom poslu pravedno na običan pučki govor. Treće, zašto su se njeki spomenici sačuvali, a drugi poginuli, toga nitko dovoljno razjasniti nemože, jerbo u takovih stvarih obično sve biva slučajem, no sva je prilika, da je nastavše crkveno razkolničtvo i veća briga, kojom su čuvane tri bibličke knjige, k tomu doprinela, što je staroga prievoda crkvenih himnah i trebnika nestalo. Važnija od ovih jalovih pitanjah jest okolnost, da dočim je uslied povjestnice Cyrill samo nedjeljne i svetačne lekcije iz Evangjeljah i Apostola preveo, te samo jedan glagoljski lekcionar evangjeljah, usuprot pako dva podpuna četveroevangjelja s bugarskom glagoljicom (neračunajuć ovamo dva cirilska prepisa kriloški 1143 i sv. nikolski 1240—1250) posjedujemo, o kojih postanku povjestnica šuti, dočim prevodjenje staroga zakona po Methodu izrikom i s velikom izvjestnostju spominje: s toga nastaje pitanje, tko, kada i gdje je te lekcionare dopunio, da su iz njih podpuna četveroevangjelja i podpun Apostol postala? Odgovaram, Cyrillovi druzi i pomoćnici pod upravom Methoda, skoro nakon Cyrillove smrti, i to u Panoniji, kamo se Method, na knežev poziv, iz Rima povratio bio. Jerbo kad je Method u zadnjih godinah svoga premučnoga života već na prievod staroga zavjeta pomoćju dvajuh brzo pišućih duhovnikah misliti mogao (možebit je to bio samo pregled i sastavljanje diomice starijih radnjah, jerbo se u tako kratko vrieme — 50 danah — stari zakon prevesti nemože): to je dakle dopunjenje lekcionarah već prije toga gotovo imalo biti. Što se pako kasa prievoda staroga zakona, to mnijem, da nije ovaj sasvim propao, nego da su se njeki znatni dieli, i ako promienjeni, u njekih rukopisih, po imenu u moskovskom od g. 1499, u krušedolskom od konca XV. vieka, i bugarskom od g. 1544. kod Grigorovića sačuvali. Sadanjo obličje im je istina prema mjestu i vremenu različito od trijuh po Cyrillu i njegovih drugovih prije prevedenih knjigah; medjutim nemanjka u njih niti značajnih sasvim glagolitizmah, n. pr. hupati sę, hupavъ (inače chlupati), byšąšti, vъslěplją, hrbarъ (bellator), vъčьną, aoristi itd. Moguće, da su i njeki drugi prievodi, od kojih su se vrlo stari prepisi s glagoljskim obličjem sačuvali, za vremena Methodova i u Panoniji dogotovljeni, prije svega oni govori, iz kojih sačuvanoga diela sastoji Glagolita Clozianus. Ovi panonski rukopisi i knjige, možebit s iznimkom staroga zavjeta, imali su od Magjarah protjerani stanovnici odmah poslie god. 892. u hr-

vatsko Primorje i obližnje otoke donieti, gdje od papa Ivana VIII. dopuštena slavenska liturgija s početka nenapadano utočište nadje, i gdje kasnije, osobito na otocih, njeki samostani postaše glavna sjemeništa i razplodišta glagoljice. Samo se tim načinom može shvatiti i razjasniti, zašto je glagoljica tako duboko zavriežila korenje u jednoj strani Kranjske, u sadanjoj Hrvatskoj i Slavoniji, u Istri, Primorju, Dalmaciji i po otocih, kao i to, zašto su za nju tako čvrsto priaujali duhovnici i pak, premda neimadoše dosta sile, da ju sasvim usavrše i razplode. U isto doba odnesoše drugi pomoćnici svete bratje, po imenu Naum, Angelar, Sava i Gorazd, spašene ostanke prve moravsko-panonske sjetve u Bugarsku (Macedoniju, Albaniju itd.), gdje se je njeko vrieme obla bugarska po grčkom pismu potvorena glagoljica u porabi sačuvala, dok je naskoro drugom od Klementa za lakšu porabu Grko-Slavenah oredjenom, pogrešno tako zvanom cirilskom, a pravije grčko-slavenskom ili grčko-ruskom pismu, koje se je najviše po samostanih Svete Gore gojilo, mjesto svoje ustupit morala. Kako daleko su ovi neposredni nastavljači glagoljice u Bugarskoj u svojih vlastitih prievodih osobine moravsko-panonske škole svoga učitelja sačuvali, nemožemo sud izreći, jerbo zato nikakovih dokazah i postavnih datah neimamo. No niti nije moja zadaća, da ove slabašne nagoviesti o razvitku obijuh slavenskih pismenah i s njimi spojenoga najstarijega crkvenoga knjižtva u podpunoj slici izvedem: već zaključujem s iskrenom željom, da to drugi tomu dorasli učenjaci naskoro učine."

Dopisi.

Iz okružja jastrebarskoga. Dne 17. o. m. u 5½ satih u jutro zatutnjiše zvona sa zvonika pribićkoga zvukom muklim, turobnim, i prosuše po mirovnih brdinah naših crnu viest o smrti prečastnoga gospodina *Ivana Vancaša*, začastnoga kanonika prvostolne crkve zagrebačke, podjašprišta okružja jastrebarskoga i župnika sv.-janskoga. Eto pade u ovom okružju ljetos već druga prerana žrtva pod oštrom kosom ove bezobzirne haralice pravjekovne. Kolika bijaše žalost braće rodjakah, prijateljah i znanacah pokojnikovih, a naročito njegovih duhovnih drugovah i suradnikah vinograda Božjega, u onom okružju zasadjenoga, ter vjernih ovacah, skrbi njegovoj izručenih, koji svikolici izgubiše njim stranom ljubezna brata, rodjaka i iskrena prijatelja, a stranom neumorna pomagača, revna i svjestna ravnatelja i dušobrižnika — ovu ljutu žalost, velim, dostojno opisati bilo bi težko; jer se takova čuvstva mogu samo u srdcu osjećati, a u lomno se pero nedadu valjano preliti. — Nu ovo učestvo, koje pokazaše štovatelji i prijatelji pokojnikovi jur pri smrti njegovoj, zasvjedočiše još jasnije dne 19. i. m. u 3. sata popodne, kadno bi odlučeno, da se tielo pokojnikovo povjeri crnoj zemljici, da iz sjemena njojzi usijana nikne rajsko stabaoce. Premda bi sat pogreba dosta nesgodno odabran, ipak se sabralo toliko pobožnih sprovodnikah obojega spola i svakoga striša, starih i mladih, čilih i nemoćnih, bogatih i siromašnih, odličnih i prostih, da se nitko živ neopominje, gdje i kada bi bila u onoj okolici na kojem sprovodu tolika naloga svakovrstnoga svieta. Skupilo se tu ovaj popodne svećenikah ne samo ovoga već i svih obližnjih okružjah do 30 na broju, pohitilo je amo svekoliko častničtvo iz susjedne Jastrebarske, dva do tri člana od tudier namještenih žandarah i financialnih stražarah, i ostale odlične gospode, što više — vidjeli smo i njekoliko častnih osobah, koje su gonjene štovanjem i ljubavlju prama pokojniku ća iz Zagreba (a ima to šest debelih satih) ovamo pohrlile: pa svi ti mnogobrojni došljaci stigoše jedino iz te čiste i svete nakane, da obljubljenomu pokojniku izkažu posljednju čast i uslugu, koja se još može s ovkraj groba izkazati. A što da reknem ob ostalom svietu nižega reda, o seljacih tom prigodom ovdje se sabravših? Akoprem nije pokojnik umro na svojoj župi, već na bratinskom dobru Kostelu u župi pribićkoj, dobra dva sata od sv.-janske udaljenoj, to su ipak vjerni njegovi župljani, barem po jedan iz kuće krenuli svomu oplakivanomu župniku na srpovod. Nu ni ovimi nije broj sprovodnikah izcrpljen; još pet drugih župah imadjaše ovdje mnogobrojnih poslanikah žalosti svoje. Kod te je žalobne svečanosti bilo i Pribićanah, Slavetićanah, Krašićanah, Prekrižanah i Petrovčanah: sve samih svjedokah, koliko je bio pokojnik ne samo gospodi već i prostoti, ne samo svojim već i tudjim župljanom mio i drag. — U naznačeno vrieme započe prečastni gospodin Gjuro Grdas, začastni kanonik, župnik jastrebarski i starješina okružja, obične kod pokopa obrede uz podvorbu dvajuh svećenikah, a izza toga se stade pomicati sprovod naprema kapeli blažene djevice Marije dolske, gdje je preminuli želio da ga sahrane. Iz ustijuh svećenikah uze se razliegati poznata posmrtnica *Miserere*, koja bi — u koliko to bijaše moguće onimi uz-i nizbrdicami — skladnoglasno i milozvučno izpjevana. Da provod od tolikog svieta tako često nezapinje, već što ljepše i urednije napreduje, mogla se je tek poveća čest sprovodilacah sabrati u red, a ostali pritisnuše s obje strane bujne livade i zelene prodolice. Došavši u crkvicu, uzpe se velečastni gospodin Jakov Jambrečak, župnik slavetički, na propoviednicu, da za posljednji put još jedared koju reče umrlomu i živim na vječitu uspomenu. Izjaviv ponajprije živimi izrazi preveliku tugu to svoju to osobito pokojnikove nazočne braće: velemožnoga gospodina carskoga savjetnika i doktora Alekse Vancaša i brata mu

Antuna, kao takodjer pokojnikovih gospodjah nevjestah i njihove djece, zatim gospode svećenikah, svetovnjakah, i njegovih i inostranih župljanah nad preranim gubitkom ovoga važnoga muža, očitovav — rekoh — obćenitu tugu, sastavi sebi i slušateljem svojim melem iz riečih sv. Pavla: „Svim je ljudem odlučeno jednoć umrieti“ i privine ga na ljute rane, ovom smrti zadane. Kako je obično u takovih sgodah, nacrtà g. govornik slušateljstvu svomu život i djelovanje pokojnikovo, predoči mu njegove važne zasluge, što jih stečè kao kršćenik i dobrotvor u obće, a napose kao župnik i podjašpršt: prvu čast punih 27 godinah, a potonju 7 godinah revno, točno i neporočno obavljajući na toliko, da je naš vrhovni pastir za vriedno pronašao, za uzdarje i priznanje njegovih zaslugah, imenovati ga začastnim kanonikom prvostolne crkve zagrebačke. A ponajviše je truda posvetio župi i župljanom svojim, kojim je ne samo duševno nego i stvarno blagostanje na toliko pomnožao, da jim je — smijemo reći — osjegurao srećnu budućnost. Tiesan prostor ovoga lista nedopušta, da se uputim u potanje izvješće pokojnikovih važnih činah, s toga se št. čitateljstvo mora zadovoljiti samo ovimi obćenitimi izrazi. Istinabog — završi g. govornik svoje slovo — vječna je šteta, što ovako rano izgubismo prečastnoga pokojnika, nu ipak nam s druge strane njegova dobra djela i stečene zasluge moraju ublažiti naša razcviljena srdca, moraju nam ga uvjekviti u pameti našoj, i sagraditi mu u grudih neporušiv spomenik; a glede njegova onostranoga udesa pitaju nas isti ovi dobročini sigurnom nadom, da premilostivi Bog neće odbaciti od lica svojega onoga, koj je poput sv. Pavla dobar bojak izbio, vjeru uzčuvao i tečaj svršio, već da će ga — kao što se isti apoštol nadao — okruniti viencem vječnoga života! — Izza toga nastavi i dokonča preč. g. Grdas sv. obrede, i tielo pokojnikovo bude položeno u hladnu raku, gdje će u blagu pokoju izčekivati danak svestrane i podpune nagrade. Pogrebnici se zatim suznih očijuh, sjetni i neveseli oproste od prblih ostanakah dragoga si pokojnika, a na ustih im još jednoć zalebdi ona blaga želja: „Mirne ti kosti, i pokojna ti duša!“ Preminuli se — kako doznajemo — u svojoj oporuci obilno sjetio svih blagih svrhah a ponajbolje siromakah, koje je i za života najradje podupirao. Zadušnice služene su dne 20. o. m. u Dolu, a 23. i. m. u župnoj crkvi sv. Jane pod Turnom.

Jedan izmedju učestnikah.

Iz Beča dne 18. rujna. (Svršetak). To je jedno, što se tiče naše bratje Čehah; sada ću nješto i o naših stranah, našoj najbližjoj bratji. Ovamo u Beč dolaze sa svih stranah, dakle i od naših, ljudi, pak pripoviedaju što se dogadja, a ja ću sad pripovjediti, što sam čuo od poštenih, vele štovanih, vele učenih, prečastnih i vjerodostojnih ljudih. Prvo, da cieli sviet, razumiem katolički, nastoji, kako bi se iztočna crkva sa zapadnom sjediniti mogla. Samo ću malo o ovoj stvari napisati, premda bi se moglo puno o njoj pisati. Znam dobro, ako nas Bog nepomogne, da neće iz toga brašna biti pogače; znam i to, da je molitva najkrepčije pomagalo pred Bogom; al znam i to, da se u takvoj stvari neima ostaviti naravan put, već treba i od svoje strane raditi, što se može. Bi-li pametan bio, koj bi samo zjao u nebo i ruke sklapljajuć lomio, kad bi Boga prosio za koje dobro, a nebi radio što Bog zapovieda? Ora et labora. Naravan je put pako onaj, *što nás njim, a nje nam jednake pravi.* Ako bi se toga puta držali, naše svrhe sigurno nebi promašili; ostavimo-li se toga, amen, nikada jedinstva, osim ako se dogodi čudo. Znamo, da smo ono doba, kad se taj dogodjaj sbio, bili posve jednaki u svem mi njim a oni nam, nu poslje sve veće i veće ostavljasmo jedni druge. Negovorim ovdje o vjeri, niti o stegi onoj, koju popustiti nije dopušteno, nu o onoj stvari, koja nam bijaše liepo dozvoljena po vrhovnom crkvenom pastiru rimskom papi. Te ću stvari tečajem moga lista pobrojiti, nu neću je sravnjivati s ovim predmetom, nego drugim, zato ću je jednostavno napominjati, kako mi ljudi očitovaše.

Drugo. Glagoljica pada; sve je nje manje čuti tamo, gdje se ima po propisu čitati. Nemare za nju kao ni na lanjski snieg; misle, što će nam donieti ona? dočim talijanski jezik, kim se bave, unaša ponješto u džep, ponješto u trbuh, ponješto na obolost, tim dakle dostojanstvo. Takovi ljudi jur odlučiše i svjetuju, da bi dobro i bolje bilo, da se glagoljica prepiše na latinska pismena. Liepa savjeta!! — to je velik korak k devetnaestostoljetnoj prosvjeti! Dosta nam je neprilike donielo i udilj donaša, što smo razdieljeni u pismenih, pak sad još žele ti ljudi, da se okane i svojih starih glagoljskih pismenah. Pak što više, ljudi po onih mjestih tako su se priučili k službi Božjoj, koja se u našem jeziku obavlja, da im svećenici uviek *moraju* glagoljski pjevati sv. misu, a ti njihovi svećenici toga neznaju. To je dosliedak prvoga koraka k sadanjoj prosvjeti. Za savjetom onih ljudih u istinu i povedoše se ovi drugi, jer neznajuć čitati glagoljski, morali su prepisati na latinska pismena, i tako se sad ovom azbukom u njih sv. misa čita — glagoljski; pak što više, to nečine samo oni, koji su prije 20 godinah redjeni, nego i najnoviji, ne prosti nego i dostojanstvenici. Da je to dobro, nemislim, a da je veliko zlo, uvjeren sam. Odavdje sliedi: da bi se imalo u onih mjestih učiti svojski glagoljica, i oštro paziti, da-li izučeni bogoslovi znadu glagoljski? ili što bi najbolje bilo, jest to: da se po onih sjemeništih redovito ima jedan učitelj uzdržavati, koj bi imao savjestno učiti bogoslove, a još savjestnije im red podjeljivati, kako su u tom napredovali. Koliko ima takovih učiteljah, nadam se drugi će ju javiti; ja za sada znam, da je samo jedan, i da se redovi nedicle po znanosti. Jedan učitelj a toliko sjemeništah! jedan učitelj a toli

golema zemlja! Koj nezna glagoljski, gdje bi morao znati, ili nezna jezika, što mu je od potrebe, taj nije spasoban i vrstan da ravna svoje stado, taj možebit više škodi, nego bibličko družtvo u Englezkoj.

Tretje. Imao sam priliku čuti, kako je na njekom mjestu župnik neznajući slavenski nego talijanski, ili znajući al nemareći, ili iz kojega drugoga uzroka počeo litanije latinski govoriti i pjevati pred pukom, koj je od pamtivieka slušao, govorio i pjevao slavenski litanije, i tako se je priučio, da sad, kad se latinski pjeva, izostaje iz crkve i prieti onamo odići, gdje će čuti onako pjevati, kako je dosada čujivao; a gdje je to? svaki će pogoditi. To je opet jedan korak učinjen k onomu jedinstvu! Ah ti željno jedinstvo vjere, kako bježiš od nas, ili da bolje reknem, kako mi od tebe bježimo. — Opet sam čuo od njekoga, koj mi je pripoviedao, kako je njeki propovied pravio za Slavene. Najprije napravi talijanski, zatim uze Štuliev riečnik, pak rieč po rieč odavdje vadio nepazeć na smisao, koju imadjaše u srdcu. Tu je sve naopako bilo, kako mi reče moj izvjestitelj, ni za uši ni za rep nisi ga mogao shvatiti. Tako se nemože napredovati u svetom poslu. Nije čovjek puž, kojemu je svejedno ili rekao njemu bježi mjesto odlazi, ili pjevaj mjesto larmaj, ili ti si jež mjesto puž. Čovjeku je vele neugodno, kad mu se nekaže upravo kako valja.

Četvrto. Čuh, gdje mi rekoše, da ima ljudih, koji su u župi najveći, da upravo reknem župnici, a ovi su vele zaljubljeni u talijanski jezik; toga radi kad ugrabe u slavenskom selu koga cincara Talijana, nemogu se s njim razstati. Tako se je dogodilo u njekom selu, da su bila dva tri Talijana, s kojimi se on samo razgovarao, a sa svojimi župljani Slaveni ni riečce; uslied toga omrazi on puku, a puk njemu, a tim je naravno preprečen napredak u svem, dakako i u duhovnoj stvari, tu Božjega blagoslova neima, a gdje toga neima, tu je pustoš, desolatio desolationum. Tužni ljudi uzdišu i vape, al neima, koj bi ih milostivim okom pogledao, nemogu se povjeriti svojemu vodji, nego jako ostavljene ovce tumaraju. Čuh ujedno, da su njegdje i matice vodit počeli u talijanskom jeziku, nu neznam, jesu-li to prinuždeni ili svojevoljno učinili. Dobro bi bilo, da se koj izvjestitelj od onih stranah pronajde, koj bi sve te stvari pobilježiti dao u ovom listu na vječnu uspomenu, nek se zna, gdje, kad i tko je što promienio na gorje i je-li morao ili ne? Tako bi se mislim svaki habao što svojevoljno promjenjivati, da mu neostane žig njegovu živovanju i djelovanju u našoj povjestnici. —

Još imam javiti, da je g. Skarić počeo popravljati svoj prievod sv. pisma, i to je počeo od Jozuje; počeo je prije, nu po svoju ponjegdje je ostavljao, al od ove knjige padeži su svi u redu niti mu može tko prigovoriti. Meni se jedino drugi padež višebroja nedopada. Već je doba, da se i u tom složimo, al na bolje ne na gorje. Što se tiče sprezanja, i to je na više miestah popravljeno, nu još ima nješto toga kao i u slogu popraviti. Pokraj svega toga mislim, da je prievod sada mnogo bolji nego što je prije bio. Vidit ćete i uvjeren sam, da ćete nješto obširnije o tom prievodu javiti.

Fr. M.

Viestnik.

Iz Zagreba. Iz tiskarne bečkih Mekitaristah izišle su nedavna na svjetlo: *Selectiores Encyclicæ Literæ et Dictiones Sacræ* **Georgii** *S. R. E. Cardinalis* **Haulik**, *Dei et Apostolicæ sedis gratia Archi-Episcopi Zagrabiensis* itd. *Tomus IV. continens Encyclicas seu Pastorales Literas de Annis 1854, 1855, 1856, 1857 et 1858, item Dictiunculas variis occasionibus pronunciatas.*

To je dakle već četvrta knjiga djela, od kojega su dvie prve knjige izdane god. 1850. a treća je god. 1853. tiskana. Ova četvrta knjiga sadržaje 12 pastirskih poslanicah i toliko nagovorah raznimi prigodami rečenih. Voljom uzoritoga gospodina spisatelja razposlat će se i ova knjiga, kako je s prvašnjimi učinjeno, svim župam nadbiskupije zagrebačke, da se metnu i čuvaju u župnih knjižnicah, gdje će biti kao vazda pristupačno vrelo, iz kojega će duhovnici potrebitu pouku, uputu i duševnu pobudu u raznih slučajih svoje službe vazda crpiti moći. Preuzetnost bila bi od nas, kad bi se u potanje razglabanje i pretresivanje s takova pera pošloga djela upustiti htjeli. Kažemo zato na kratko, da uz mnoga ostala naočita djela plemenita ukusa i blage duše našega visokočastnoga nadpastira, bit će vazda i ove knjige slavan spomenik, koj će do vieka zasvjedočavati veli um, apoštolsku revnost i nadpastirsku mudrost, što nam toli odličnom mjerom rese uzoritoga i dičnoga nadbiskupa. Od Boga mu zdravlje i življenje, da se ovo njegovo slavno djelo jošte s više takovih knjigah pomnoža!

— Javismo u zadnjem broju, da je njeg. uzoritost gosp. kardinal i nadbiskup naš za putom u Varašdin. Budući utorak na 5. t. m. odlučen je za odlazak onamo, gdje će se visokočastni nadpastir u rečenom duhovnom poslu baviti do tri dana, i zatim vratiti u svoju stolicu.

— Spomenuta zadnji put u Rimu naručena oltarna slika za ovdješnju župnu crkvu sv. Petra stigla je u Zagreb. Slikar joj je Leopold Weiszman. Široka je 8, a visoka preko 12 stopah. Kada okviri gotovi budu, nastavit će se na svoje mjesto. Vidivši tu sliku možemo reći, da će taj bogati dar uzoritoga gospodina kardinala biti najkrasnijim uresom iste crkve. Predstavlja ona

sgodu, što ju popisà sv. Matej u 16. pogl., kako je Isus u prisutnosti ostalih učenikah Petru, koj pred njim kleči, predao ključe kraljestva nebeskoga. Dostojanstveno i božanskom mudrosti sjajuće lice Spasiteljevo, koj ljevicom predaje ključe, a desnicom pokazuje na nebesa; obrazi na dvie strane vješto razporedjenih i udivljeno slušajućih deset Apoštolah; skrušeno pred meštra nice padši Petar; krasna u peršpektivi okolica Cezareje Filipove a od ozgor milovidna upravo iztočna modrina nebeska, — sve je to tako izvrstno i značajno izraženo da ti se čini, kao da čuješ važne one rieči: Tibi dabo claves regni cœlorum!

— Prečastni gosp. opat i kanonik začesanski *Alojzij Benak* poklonio je povodom svoje petdesetoljetnice mise 20 for. sr. za varaždinske a isto toliko i za zagrebačke uboge.

— Visokorodna gospoja *Ludmila Inkeyova*, rodjena grofica Deymova, sljedeć nagon svoga miloćudnoga srdca predala je župniku kuzminskom, g. Nikoli Šilobodu, 50 for. sr., da je razdieli medju najpotrebnije uboge svoje župljane, što je on odmah učinio.

Iz Ostrogona. Izteklo je preko dvjesta godinah od posljednje pokrajinske sinode, godine 1648. u Trnavi obdržavane, jerbo je tada Ostrogon bio jošte pod turskom vlastju; a sinoda god. 1822. u Požunu obdržavana bje narodna. Po izmaku dakle tako dugoga vremena sazvao je sadanji prvostolnik ostrogonski i kardinal svoju crkvenu pokrajinu na skupštinu u Ostrogon. Pozvani članovi prispješe već 16. t. m. na mjesto sinode, gdje su istoga dne biskupi pod predsjedničtvom prvostolnikovim držali predbježno viećanje. Dne 18. sastali su se svi članovi u crkvi sv. Stjepana na predbježnu skupštinu, u kojoj poslie došastka kardinala-predsjednika i svečanoga nazvanja Duha svetoga: 1. proglašen je imenik svih posebice pozvanih i kao zastupnikah poslanih sinodalnih otacah, a izpričnice nedošavših kao i opunovlastnice kaptolskih zastupnikah predane su izpita radi sinodalnim sudcem; 2. čitana su imena sinodalnih sudacah i častnikah; 3. na predlog sinodalnoga promotora zaključeno je, da i drugi na sinodu nepozvani strâni duhovnici kao gosti smiju pribivati obćenitim skupštinam; napokon 4. čitano je više disciplinarnih dekretah „de servando secreto,“ „de modo vivendi,“ — a za sinodalne odluke pripravljeni predlozi, koji će se prije prestresati u posebnih odborih, predani su.

Ova sinoda drži četvore sjednice: a) biskupska posebna viećanja; b) odborne sjednice, koje su pod biskupskim predsjedničtvom razdieljene na šest odborah, koji svoja mnienja o pretresanih predmetih predlažu obćenitim skupštinam; c) obćenite skupštine, kod kojih je sinoda podpuno sakupljena, i gdje se ob odbornih radnjah odluke tvore, i gdje svaki član sinode imade pravo podnieti posebne predloge, redom od promotora opredieljenim; č) javne glavne sjednice u basilici, gdje se kroz tjedan zaključene odluke proglašuju, i kojim i drugi ljudi pribivati mogu, pošto su te sjednice vazda skopčane sa svečanom službom Božjom.

Prva javna škupština ovršena je na 19. t. m. svetačno i veleljepno. Sinodalni članovi sabraše se u crkvi sv. Ignacija, odkud, pošto je došao kardinal prabiskup onamo, uputiše se na provodnu u basiliku, gdje su u svetištu zauzeli svoja mjesta. Poslie mise, pod kojom su se svi članovi pričestili, i pobožnosti ovršene u pobočnoj Bakačevoj kapeli, povratiše se svi k velikom oltaru, gdje je kardinal prabiskup obćenitu skupštinu i njom istu sinodu otvorio. Odmah zatim čitan je tridentski dekret „de fide catholica,“ našto je najprije sám kardinal, a za njim svi ostali članovi pojedince položili propisano vjerovanje. Pošto je jošte pročitana tridentska odluka „de residentia,“ obznanio je promotor, da će buduća javna sjednica biti sljedeće nedjelje na 26. rujna. — Sva je prilika, da će se sinoda s 3. javnom sjednicom (3. listopada) moći završiti.

Na ovu sinodu došli su visokočastni biskupi: *Josip Gaganec*, prešovski, *Dr. Janko Ranolder*, vesprimski, *Stjepan Moyses*, bistrički, *August Roskoványi*, vacovski, *Mirko Farkaš*, stolno-biogradski, *Gjuro Girk*, pečuvski, *Franjo Szenczy*, somboteljski, *Janko Šimor*, gjurski, *Josip Viber* i *Mirko Tóth*, posvećeni biskupi, *Mijo Rimely*, nadopat sv. Martina, *Andrija Mészáros*, njitranski generalni vikar. Zatim 9 opatah i predstavnikah, 22 kaptolska zastupnika, 10 državnikah redovničkih, 19 doktorah bogoslovja. — *Promotor* sinode jest presvietli posp. posvećeni biskup *Josip Viber*, a *tajnik* prečastni gosp. opat i kanonik *Andrija Lipthay*. Ukupni broj članovah iznosi sedamdeset i dva.

Iz Rima donosi „Frankfurter Kirchenblatt“ viest o obraćenju mlade turkinje, iz koje priobćujemo ovo: Mlada turkinja iz Kaneje, ima joj 16 godinah a krasna je lica, dočuv, da je sada slobodno u Turskoj na vjeru preći, koja se komu čini prava, odvažila se postat kršćankom i dala se pokrstiti. Doznav za to paša pozva ju preda se i nastojaše najprije laskajuć, zatim prieteć odvrnut ju od toga Neuspjev ništa poslà djevojku u Carigrad, gdje je preko pet mjesecih u tamnici zatvorena i više putah od roba jednoga šibana bila. Crni hljeb i voda bijahu joj jedina hrana, a sunčana svjetla nezagledà to cielo vrieme; da ju poplaše, zatvarahu s njom i raznu životinju. Kada je francezki poslanik zato nasilno postupanje doznao, zauzeo se je za nesretnu uznicu, koja bude odmah puštena na slobodu. To djevojče živi sada kod duvnah sestarah sv. Josipa u Siri a ime joj je Marija.

Iz Kolonije Nastavljajuć izvjestje o 10. glavnoj skupštini katoličkih njemačkih družtvah dolazimo na

drugu dne 7. rujna u 10 satih u jutro držanu zatvorenu glavnu sjednicu, kojoj je tim osobita zanimivost pripala, što je u nju došlo više stanjem i znanjem odličnih muževah iz Francezke, Belgije i Švajcarske. Predsjednik je ove dobrodošle goste u sjednicu doveo, a skupština ih radostno primila. Na obćenitu želju popeo se je ženevski župnik Mermillod na govornicu, te je dužim govorom u svom materinskom jeziku zasvjedočio žarku ljubav crkve i čovječanstva, i staru istinu na novo dokazao, da katolička vjera, svuda jednoista, nepoznaje medjah i stegah, što ih postavljaju narodnosti. — U 7 satih istoga dne bijaše druga javna obćenita skupština, na koju se sila svieta u prostranoj dvorani sgrnula. U njoj je düsseldorfski gimnazijalni ravnatelj Dr. Kiesle važno i dubokoumno besjedio o krivom shvaćanju i pisanju povjestnice, koje u tom sastoji, što povjestnici neće da upoznadu Božju ruku u sudbini čovječanstva, te kako promisao Božja vodi i upravlja ljudstvo k njegovom prekonaravnom cilju. Za njim je mogućki kanonik Dr. Heinreich sborio s mnogo dosjetljivosti o veselju i dreselju, o sgodah i nesgodah crkve, te nadah za njenu došast. Grof Josip Stolberg preporučao je udioničtvu družtvo, koje se je imenom njemačkoga apoštola sv. Bonifacija prozvalo. — U trećoj zatvorenoj sjednici sutradan ob 10 uri čitana je poslanica gdanskoga Piova družtva, u kom se tamošnje crkveno stanje razlaže i moli za podporu. Na obćenitu želju govorahu za tim gosti iz dalekih stranah: opat Mislin, kanonik veliko-varadinski iz Ugarske, francezki o tužnom stanju katoličanstva u Svetoj Zemlji, koje on kao očevidac i spisatelj obširnoga djela o tom predmetu najbolje poznaje; Bruhin, duhovnik i urednik, o stanju katoličke crkve u Švajcarskoj, svojoj domovini, i Marzeiou, vlastnik brodovah iz Havra, o katoličkih izseljenicih u razne strane svieta, i što bi za nje gledeć na vjeru činiti valjalo.

Iz Lizbone. Na molbu njekih čovjekoljubivih gospojah iz najviših stališah izdalo je popečiteljstvo sasvim polag propisanog načina naredbu od 9. veljače 1857., kojom se dopušta milosrdnim sestram doći u glavni grad Portugalske, pa je skoro za tim bilo dosta uzroka čestitat si s prisutnosti njihove; jerbo dok je ubitačna pošast biesnila, ovršavale su one kao svuda svoju s pogibelju života skopčanu službu s podpunim požrtvovanjem, djelujuć tako veoma blagonosno Sada pako na očigled spletkah klubbističkih, koji na reakciju viču, a nisu štedili klevetah, da prosto ljudinstvo, i iste krugove, koji se nebroje medju prostu svjetinu, nahuste proti ovim ubogim sestram, neusudjuje se kabinet braniti svoje vlastito djelo, premda se je komora svojski bila zauzela za progan.jane sestre proti nevriednom postupanju njihovih protivnikah. Pače jošte više, vlada nema odvažnosti toliko, da ove sestre štiti proti svakojakim sirovostim, kojim su izložene (jerbo je već dotle došlo bilo, da su se ličnjaci onomadne na njih bacali kamenjem), te je i zapovjednik lizbonski, nemogav od vlade dobiti odlučnih naputakah da to zaprieči, morao ostavku dati. Buduć su te zlostavljene milosrdnice rodom iz Francezke, zauzela se je za nje ozbiljno francezka vlada, zahtjevajući, da se krivci kazne. Potugalska vlada učinila je to i ako ne od dobre volje a to radi straha, da joj pred glavnim gradom neosvano najedanput francezke bojne ladje. — Kasnije je opet zlobnim podstrekivanjem razjarena svjetina francezke redovnike i duvne na javnih ulicah pogrdno napastovala.

Iz Kitaja. Misionar Chaplain, iz družbe Isusove, koj je mnogo godinah u Kitaju svjetlo kršćanske vjere razprostirao, dokončao je tamo svoj život slavnom mučeničkom smrti. Najprije bi vjeroviestnik odsudjen na šibanje metlom. Njekoliko mladih kitajskih obraćenikah zaprosi klečeć sudca, da im dopusti kaznu podnieti za ostarjeloga duhovnika. „Trpit ćete i vi s njim“ oborio se na nje okrutni sudac i odsudio ih na iste muke. Pobožni misionar dobio je dva dana po 150 udaracah, te je čudo, da pod njimi umro nije. Buduć je te muke s divnom trpljivosti podnašao, pomisliše pogani, da je vrač, pa su zato upotrebljavali svakojakih praznovjernih sredstvah, da izgone „vraga strpljivosti,“ kako su to nazvali. Dan kasnije morao je podnieti tako zvane nožne muke, to jest privezali su ga za kolac, a vrazi u čovječjem tielu počeli mu kusimice meso derati s tiela. Ruke, noge, ramena, pleća i prsa budu mu tako razmrcvarena; napokon su mu razparali trbuh, izvadili crieva i bacili ih zatvorenom u kavezu vuku. Poslie svega toga odrubio mu je tekar krvnik glavu. Tako i u naše doba ima crkva slavnih mučenikah.

— Prva posljedica utanačenoga ugovora medju Kitajem i Francezkom bit će ta, da će kršćanska propaganda s novom revnostju primit će posla u nebeskoj carevini. Obadva apošt namjestnika u Kantonu i Konz-Čeonu Msgr. Guillemin i Msgr. Perny dobiše nalog, da idu na svoja mjesta. Msgr. Perny povest će sobom dvadeset novih misionarah.

* Poznato djelce Isusovca Gagarina: „La Russie serat-elle catholic?“ izišlo je na ruskom jeziku pod naslovom: О примиренiи Русской Церкви съ Римскою. Сочиненiе И. Гагарина, переводъ И. Мартiнова, священиковъ Братства Iисусова. Парижъ. А. Франкъ, на ришельевской оулiцѣ. 1858.

* U Pešti je ovih danah izišlo djelce: Systema Theologiæ Catholicæ. Patribus Synodi Strigonii congregatæ. Stoji 12 kr. sr. a novine ga preporučuju kano zanimivu novost.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 40. U ČETVRTAK 7. LISTOPADA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od *Dr. Fr. R.* — na urednika.

V.

Dne 11. rujna 1858.

(*Sadržaj:* Naška molitvena knjižica od barskoga nadbiskupa Pootena. Zadaća kat. crkve medju turskimi Slovjeni. Traženje moćih sv. Cyrilla i Methoda sada i u XVI. vieku. Starinar Rossi i lateranski muzej. Katakombe sv. Kalista s gledišta nabožnosti i umjetnosti kršćanske.)

Hvaljen Isus! štovani prijatelju! Volja me snadjè, da iza podužeg mučanja opet Vam nješto napišem, a tim uzajemnim dopisivanjem da se učvrsti vez, što sada naš zavod skapča s našom otačbinom, a to je vjera i rodoljubje; dok obojega bude, niti onaj neće stradati, pače svaki dan će se tim većma kriepiti. U obće — ništa nebi moglo prije strmoglaviti naš narod, van da odstupi od vjere svojih otacah. Drugi narodi mogli bi u tom anormalnom stanju za njeko doba postojati, jer im obstanak jamči što druževni što politični život od viekah kod njih obstojeći; ali naš narod bez onoga veza razpao bi se u njekakvo filistarstvo. S toga svi našinci, osobito svi narodni pisci imali bi vez onaj vazda pred očima držati — te štovati vjeru i nedirati u narodni život. S ovoga gledišta dojekošnje kretanje na književnom polju može nas po nješto razveseliti; a nabožan i domoljuban duh, koj većinu naših književnih plodovah oživljuje, može nam nadoknaditi njihov malen broj. Radujemo se, što se u nas na tom polju nepojavljaju onakve umne karikature, kakovih na tisuće opazujemo u susjednih književnostih. Bolje je malo, ali dobro pisati; naš viek neboluje s toga, što se malo piše, već s toga, što se mnogo nevaljala piše, razobćava, proždire i u životu uporavlja; pa ako bijaše koj viek nadjevkom zlatni, srebrni, mjedeni i željezni, šta će biti naš viek? Ja mislim — papirnati. Dàkako slaba karakteristika; papir bo jest odnosno manje vriednosti od pomenutih kovinah.

Našoj asketičnoj književnosti prispè ovih danah nova knjižica, koja ugledà svjetlo ovdje u Rimu u tiskarnici sv. skupa za razplod vjere pod naslovom: „Razmišljanja razlika sastavjena po sv. Alfonsu od Ligouri, prinešena u slovinski prosti jezik za probuditi duh bogoljubnosti u dušami svoje biskupije od presvjetl. i pripošt. g. Karla Pootena, arkibiskupa barskoga u Arbanii i pervostolnika serbskoga kraljestva.“ Str. 93 u 12. — Neumorni pastir, rodom Niemac iz Cahova, pitomac propagandina odgojilišta, bijaše njeko vrieme u Bugarskoj. Tuj naučì bugarski jezik i tiskom objelodanì u Rimu god. 1846. „Knigici od molitvi za bugarski narod“ (Sr. Kat. list. t. g. br. 17.). Kašnje podignut na njekada slavnu stolicu barsku naučì i naš jezik, te da doskoči duhovnoj potrebi svoga malenoga stada, prevedè poznata Liguorova razmišljanja, i ovdje u taj par baveći se dadè ih tiskati. Propagandina tiskarna do sada neima slivenih latinskih pismenah našemu pravopisu udešenih; zato trebalo se pomoći poljskom azbukom, koju ovdješnji Poljaci kod sv. Klavdija dadoše saliti za tiskanje poljskih knjigah, kano: Bellarminov katekizam, „O częstéy komunii“ (god. 1855) itd. Da se štioc malko upozna s pomenutim prievodom, evo mu kratka ulomka iz st. 12: „Ima se umrieti. Velika rieč! ima se umrieti. Učinjena jest osuda: statutum est hominibus semel mori — odredjeno jest ljudem jedan put umrieti (Hebr. 9). Ti si čovjek: imaš dakle umrieti. Govori sv. Ciprian, da čovjek na svjetlost izlazi s' zančicom na grlu, i dok je živ približava se od časa do časa k svojim vješalam, koja će biti baš ona nemoć, koja mu ima život dignuti. Mahnit bi bio, koj bi se nadao, da neima umrieti. Može se jedan nadati,

da se od siromaha bogat učini, od podložnika kralj: dali tko može se igda nadati, da će se od smrti uklonuti? Ko umire starji, ko mladji: ma svi imamo na svrhu u grob uljesti Dakle i ja imam jedan dan umrieti i uljesti u vjekovječanstvo. Ali koje vjekovječanstvo mene će dopasti? srećno li, ili nesrećno? Jezuse, moj spasitelju! spasi mene. . .“ U tom prievodu toli glede jezika, koli glede pravopisa (kano n. p. po dva pismena u „dalli, alli . . .“) imalo bi se koješta izpraviti; ali nemožemo dosta cieniti i hvaliti visokoga prevoditelja, koj, prem inostranac, kano pravi pastir, koj poznaje svoje ovce i one njegov glas, nastoji povjeren si puk oplemeniti i prosvietliti na narodnom temelju. On, kako me uvjeri, pobrinuo bi se takodje u svojoj biskupiji za narodne učione, na koliko tamošnje okolnosti, osobito raztrešenost žiteljstva, dopuštaju, da bi samo imao potrebitih knjigah. Scienim, da bi našinci, osobito pako visoka vlada, veliku zadužbinu učinili, kad bi na njeki način onaj zapušteni narod potrebitimi knjižicami obskrbili; i o tom nedvojim, da bi istomu nadbiskupu na ruku išli, da zapita takove pučkim učionam namienjene knjižice. U turskih pokrajinah jest jedina crkva, koja se brini okô pučke prosvjete; i to malo ne izključivo jedina crkva katolička: pošto iztočno svećenstvo s veće strane neuko nemože promicati narodne obuke, a biskupi skoro bez iznimke rodom su Grci, koji svaki duševni pokret u slovjenskom pučanstvo iz petnih silab nastoje udušiti, nespominjajuć i toga, da su posvema u materializam ugrezli, te se nadtječu s begovi i s pašami u globljenju kukavne raje. Do takove demoralizacije dodjè stolica sv. Grgura Nazianzena i Ivana Zlatousta! Katoličkoj indi crkvi predstoji slavna ali težka zadaća u Turskoj, — ona jedina mogla bi raju većma usrećiti od svih hat-humajunah, koji pokazuju do duše dobru volju vlade na Vosporu, ali svaki dan bjelodanije posvjedočavaju, da jedino kršćanstvu može države preporoditi i podat im one zakone i ustanove, kojimi se ponose evropske države.

Već oglasiste iz česko-moravskoga „Hlasa“ radostnu viest, da se traže moći sv. Cyrilla u crkvi sv. Klementa troškom samoga sv. otca, koj taj posao povjeri graditelju Martinuzzu i starinaru vitezu Rossi-u. Do sada se ništa nemogaše naći: a kako mi sám učeni Rossi, kojega poznanstvom se ponosim, nedavno reče, nije velike nade, da će se pomenute moći naći, izvan ako su sahranjene gdje god u podzemnoj basilici, na koju se pri iztraživanju naišlo, prem njeki tragovi još prošle godine bili su se opazili. — Nedavno prevraćajući iz druge posvema svrhe crkveni ljetopis kard. Baronia, produžen po otcu Aug. Theineru, nadjoh u tom. III. p. 121—2 ad a. 1580, §. 2. poslanicu Stanislava biskupa holomučkoga na kardinala Ptolomea, u kojoj moli ga, da bi kod pape Grgura XIII. podupirao njegovu molbu, kojom ga prosi „reliquias ss. corporum Cyrilli et Methudii, qui olim Moraviam ad fidem Christi a paganismo converterunt. . .“ U ovej poslanici veli pomenuti biskup: „Divus quidem Cyrillus in Ecclesia ss. Apostolorum, divus Methudius vero in aede s. Clementis ad Coliseum requiescunt.“ Označenje ovih miestah, u kojih bili bi sahranjeni slovjenski apoštoli, jest posvema novo; nu tek onda bilo bi od velike važnosti, da znamo, odkle je isti biskup ovu viest crpio. Svakako je znamenito, što se već u XVI. vieku htjelo imati sv. moći slovjenskih apoštolah; i što molbu ovu holomučkoga biskupa sám car Rudolf vlastoručnim pismom od 12. studen. 1580. kod rimske stolice podupiraše (ibid. p. 122). Grgur XIII. bio bi drage volje zadovoljio i biskupu i caru, da mu nisu priečila burna vremena, koja tada nastadoše u Moravskoj uslied borbe protestantstva s katoličtvom, u kojoj protestanti biesnijahu proti moćim i slikam Božjih ugodnikah: „nobis autem — piše papa biskupu Stanislavu dne 11. veljače 1581. — providendum est, ne qua facultas tribuatur ministris Sathanae, maiora in dies sibi supplicia ss. reliqiis spernendis, et proterendis comparandi; id facere possent, si eas, quas postulas, istuc mitteremus“ (opp. cit. ad a. 1581 §. 25). U istom smislu odgovara papa caru Rudolfu dne 15. ožujka 1581. te jednoga i drugoga tješi: „erit enim aliquando; id enim sperare nos iubet summa Dei misericordia, cum nihil tale metui poterit.“ Hvala Bogu! taj „aliquando“ doisto je sada; scienimo, da se više nebudu povratiti prizori XVI. i XVII. vieka. — U ostalom, bude-li se što pri izkapanju dogodilo, što bi naše obćinstvo zanimalo, neću propustiti na kratko priobćiti.

Pohvaljeni Rossi, u kom se učenost i vještina vjenča s uljudnosti i učtivosti, uredjiva sada kršćanski muzej u lateranskoj palači, starodavnom sjedištu rimskih papah. Obće je poznato, da vatikanski i kapitolski muzeji jesu na svietu najbogatiji na rimskih i grčkih toli poganskih koli kršćanskih umotvorih, kano: kipovih, slikah, plohorjezbah, nadpisih, muzaicih, sarkofagih itd; pače sám vatikanski muzej nadkriljuje u toj struci svekolike evropske muzeje ukupno uzete toli u pogledu na broj koli na vrlinu umotvorah. Nu uzprkos ovomu bogatstvu ni jedan ni drugi neodgovara značnosti putnika ili učenjaka, koj nema toliko vremena, da bi se duže vremena vješ-

bao u onoj neizbrojenoj povorci okamenjenoga staroga svieta, — jer ti muzeji nisu sastavno uredjeni. Ovoj želji zadovoljit će lateranski muzej, koj će oba pomenuta nadkriliti ne brojem ili bogatstvom umotvorinah, nego sastavnim poredkom. U lateranskom muzeju osobiti obzir ima se na kršćansku starožitnost, imenito na kršćansku epigrafiku ili nadpisouk. Pa ovaj golemi posao izručen je g. Rossiu, uz Isusovca ot. Marchia prvomu rimskomu starinaru; a da mu on podpunoma doraste, vidi se iz onoga, što do sada izvede. Da nepretrpam poslanicu izostaviv ina napomenut ću samo nješto, kako Rossi razporedjuje ploče s nadpisi, koji se proteźu na kršćansku prošlost i većim dielom polaze iz prva četiri vieka. Sve znamenitije ploče g. Rossi podieli u dva glavna odsjeka: u jednom je imao obzir na dobu, u drugom na znanost, vjeru i život crkve. U prvom poče s nadpisom, koj polazi iz carevanja Vespasianova (69—79) i obsiže I—V. vieka; doba Damasova (367—84), koja je vrlo znamenita za kršćansku epigrafiku, osobito je zastupana, te glede ukusa, točnosti i krasote čini u njoj poseban odsjek. Damaso papa bieše naime velik ljubitelj književnosti i kršćanske prošlosti; poznato je njegovo prijateljstvo s učenim sv. Jerolimom — tė on učini prepisati i urezati mnoge starodavne nadpise, koji bieše na razpadu, i ponamjestiv je u crkvah i inih shodnih mjestih izbavi je od propasti. Mnoge matice, jurve razkomadane i rastepene učeni Rossi umjeo je tako liepo složiti i popuniti, da mu se čovjek vještini diviti ima. — Drugi odsjek u later. muzeju jest još zanimiviji od prvoga; u njem namjerava Rossi iz starodavnih nadpisah sastaviti prvobitnu nauku i život crkve. On najprije uzporedi ploče s nadpisi, koji posvjedočuju i stavljaju pred oči dogmatiku kršćansku iz prvih četirih viekah. Tuj se najprije čita urezana vjera u Boga, zatim vjera u Boga trojednoga, u Isukrsta kano Boga i čovjeka, u neumrlost duše itd.; tuj te kamen podučava hierarkične stupnje, vidiš episkopat oddieljen i razlučen od misničtva, čitaš ostale redove, Bogu posvećene djevojke i udovice; tuj ti biva spomen o katekumenih, neofitih itd. Od kolike važnosti bit će taj odsjek, kad se razporedi, svatko si može misliti. Šetajući po prostranih hodnicih lateranskoga muzeja moći ćeš proučiti život, nauk i vjeru prvih kršćanah! Ovdje i kamenje govori i to jasnije i razgovetnije od kakova mu drago propovjednika. Kašnje namjerava isti Rossi tako razporedjen muzej u posebnoj knjizi opisati.

(Konac drugi put.)

Na blagdan imena Marijina. *)

Sveta Marijo majko Božja! moli za nas grieśnike sada i u čas smrti naše. *Pozdr. andj.*

Mi se danas ovdje skupismo, da bl. D. Mariju, premilostivu majku našu, u njezinom imenu proslavimo. Ali čujte najprije povod tomu slavljenju. Kada su Turci prije 175 godinah (t. j. 1683) pod svojim carom sultanom Muhamedom IV. a pod vojvodstvom velikoga vezira Kara-Mustafe, na naše carstvo navalili, prepati nam od njih već davno opustošena naša domovina mnogo zla. Nebrojene hiljade našega miloga naroda, koj je već i onako tolike godine u robstvu turskom stenjao, okrivljen s privrženosti bečkomu caru, zapaše tada sužanjstva i nemile smrti. I dobro bi bilo, da je tako ostalo; ali Turci kao vječiti neprijatelji kršćanstva, želeći vjeru Isusovu izkoreniti, krenuše preko Ugarske proti tadašnjemu bečkomu cesaru Leopoldu, i dodjoše tja pod zidove njegovoga stolnoga grada, pod Beč. Mnogi naš junak bieše u tom gradu, i mnoga slavska krv poteče tu za vjeru i cara, te zato i bijaše zaman svako tursko nasrtanje kroz dva mjeseca. Ali „sila tare gradove," veli poslovica, te bi i naša prem hrabra ali malena šaka junakah morala jednoč omalaksati i pasti pred toli ogromnom turskom silom preko 200 hiljadah ljudih, da neimadjahu možnoga pomoćnika, pred kojim se i najveća sila lomi, i po čijoj se želji gromovi i munje ravnaju. A taj mogući pomoćnik i zaštitnik bijaše bl. D. Marija, kojoj mogućoj pomoći naši su se obsadjenici toplimi molitvami uticali. Ona milostiva i moguća smilovà se njihovim molitvam, te uviek pripravna nuždnim pomoći, uteče se kod svoga božanstvenoga sina za nje, i gledjite, koliko je silna Božja ruka: pomoć od naše jednokrvne braće prispie kao da je iz zemlje ponikla, i sdruženimi silami do noge poražen Turčin bezobzirce pobježe izpod bečkih zidovah. Na vječitu uspomenu toga znamenitoga dogadjaja zapovjedi papa Inocenc XI. u zahvalnost po čitavom svietu slaviti ime bl. D. Marije.

* * *

I mi smo danas tako sretni, te otu plemenitu i uzvišenu želju svetoga otca izpunjavamo slaveći preslavno ime bl. D. Marije, a u njem istu nju. Tko zna, hoćemo-li ikada otu sreću opet doživljeti, jer nam je život naš veoma nestalan, te nismo sigurni jedan časak da nas neće

*) Na ogled od spisatelja za tisak pripravljenoga „kateketičkoga razlaganja molitve gospodnje." Gle u 38. br. t. g. ovoga lista dopis iz Mikanovacah. *Ured.*

nemila smrt ukositi; zato mili kr! kada smo se danas u tako liepoj kiti ovdje skupili, dajte da ju iz svih silah danas što bolje proslavimo. Tà ona je naša ljubezniva mati, naša mogućna zaštitnica i pomoćnica, naša milostiva zagovornica kod Boga; dostojno je dakle, da ju kao dobrostivu i možnu odvjetnicu ove župne crkve u njezinom preslavnom imenu što je moguće bolje uzveličamo. Kao što sunce tminu razsvjetljuje i svojimi blagodatnimi zrakami sviet pučinom svojih milinah nataplja: isto tako bijaše b. D. Marija u ono skvareno i griesî zamračeno vrieme svjetlost i uzor svih kriepostih, štono ju kao alemkamenje resiahu, i kojih valjanost i vriednost tja do današnjih vremenah nam za nasljedovanje ostadè. Iz ote dragocjene krune njezinih kriepostih hoćemo danas lj. k! samo dva bisera uzeti za promatranje, naime: strpljivost njezinu i odanost u volju Božju; i Bože daj, da nam to njihovo promatranje i procjenjivanje za vremenito a osobito za vjekovito blagostanje koristi.

Ti pako djevičanska sv. Bogorodice! Ti naše sladko ufanje, željna naša radost, Ti diko i slavo naša! užeži nam plamenom svete tvoje ljubavi srca naša, i razbistri nam duh naš svetom tvojom voljom, da postanemo od danas pripravni Tebe u tvojih kriepostih nasljedovati, i kroz Tebe s Tobom se uzveličati.

Lj. k! Želimo-li b. D. Mariju proslaviti, nemožemo bolje nego revnim i točnim nasljedovanjem njezinih kriepostih. I tko ju misli inače proslaviti a nesliedi njezinih kriepostih, zahman mu je sva njegova slava i pobožnost; takovo je počitanje bl. Djevici neugodno. Sv. Augustin veli: „Bitnost počitanja sastoji u tom, da sliedimo krieposti onoga, koga slavimo.“ — Da nam se dakle današnja naša pobožnost blaženoj majci dopadne, promatrat ćemo ju najprije u njezinoj poniznosti, tom izvoru našega spasenja i blagostanja vremenitoga, i u otoj krieposti uzet ćemo ju za uzor, za zviezdu predhodnicu, da nas na ovoj pogibionoj, uzkoj i trnastoj stazi ovoga života vodi, da se gdje god nebi oskliznuli i pali u propast vječnu.

B. D. Marija jest nam dakle uzor poniznosti. Premda je nju sveviŝnji Stvoritelj uzvisio na dostojanstvo, kojega nikada jošte umrli stvor postigao nije, zato se ona ipak nije uzniela, već hvaleći i slaveći Boga, što se je dostojao svoju nevriednu službenicu milostivim okom pogledati, što je u njoj svoju dopadnost pokazao i nju iz ništa uzvisio na dostojanstvo majke svoga jedinorodjenoga sinka, ostà ona uviek ponizna službenica gospodnja. I uprav ota poniznost učini, da ju je Bog, koj ohole ponizuje, a ponizne uzvisuje, toliko uzveličao. Poniznost bijaše najdragocjeniji alem-kamen u bisernoj kruni njezinih kriepostih.

Mili kr! nasljedujmo u toj kriepostí našu božanstvenu majku. Poniznost jest izvor svakoga dobra; poniznost jest iztočaj i kruna svih kriepostih; poniznost jest slava i ures svakoga kršćanina. U sv. pismu veli se: „Bog se protivi oholim, a poniznim izkazuje svoju milost.“ — Rekoh: poniznost jest izvor svakoga dobra. Spasitelj naš tako se je ponizio, da je medju nami obćio i svoj spasonosni nauk nas učio; ponizio se je toliko, da je za ona neizmjerna dobročinstva, što je svietu izkazao, dragovoljno trpio ozloglašivanja, progonstva, zlostavljenje i napokon pogrdnu smrt na presramotnom drvetu križa, jedino da nas pomiri sa svojim nebeskim otcem, i da nas prikladne učini za blaženstvo nebesko. Naprotiv oholost jest izvor svakoga zla od početka svieta. Već prvi andjeli radi oholosti paše s nebesah, a prvi čovjek s oholosti svoje bijaše izagnan iz raja zemaljskoga. Oholost omrazi nas s Bogom i zatvori nam blaženstvo nebesko, koje nam tek poslje hiljadah godinah poniznost Spasiteljeva na križu otvori. A komu nisu poznate neprilike oholice već na ovom svietu? da je od svakoga mržen, preziran, zametnut, da je u nuždi i nevolji od svakoga ostavljen i da je sam uzrok svojoj propasti; dočim je ponizni od svakoga ljubljen i štovan i u potreboći svojoj svačijoj se pomoći nadati može. „Tko se uzvisi, bit će ponižen, a tko se ponizi, bit će uzvišen,“ veli sv. pismo. Zato dr. k! želimo-li se s bl. D. Marijom na drugom svietu uzveličati, sliedimo ju uzastopce u krieposti poniženja.

(Konac će sliediti.)

„Sedam putah na dan padne pravednik.“

Ovom izrekom, kojom je nadpisan ovaj člančić, služe se svjetovnjaci i svećenici kao riečmi sv. pisma, pače njeki i kao riečmi Spasitelja našega. Al u cielom sv. pismu neima ove izreke u ovom slogu i sastavu, a jošte manje potečè ona iz ustah Gospoda našega. Ovako apodiktično sastavljena ova izreka bratski bi se rukovala s drugom, koja krivo tvrdi, da čovječja volja nije slobodna; jerbo bi u tom slogu pravednik baš morao sedam putah na dan pasti, dakle sagriešiti, kad s Božjom milosti i griešit nebi htio, jerbo nebi imao nikakove slobodovoljne odluke.

U knjizi Poslovicah 24, 15. 16 pisano je: Ne insidieris, et quaeras impietatem in domo justi, neque vastes requiem ejus. Septies enim cadet justus, et resurget; impii autem corruent in malum." To dakle hoće reći: neka se nitko nesablazni, ako i pravednik padne, jerbo ako ovaj i padne, to se on odmah i digne, usuprot pako bezbožnik ostane ležeć u kalu grieha. — Prije svega neima tu ni riečce za „na dan" — septies enim cadet justus et resurget prevodi Vulgata sasvim vjerno iz hebrejskoga sloga, zašto se ono „na dan" sasvim izostaviti ima.

Drugo, istom viernosti prenosi Vulgata i „cadet" u budućem vremenu (ne cadit), a ne u obliku uvjetnoga stavka. U vremenih odnosnih stoji često u hebrejštini futurum za imperfektum konjunktiva, i kad je izpuštena uvjetna čestica; tako n. p. II. Mojs. 8, 22. Job 11, 17. Zato bi tu izreku naški ovako prevesti valjalo: „kad bi pravednik i sedam putah pao, on bi opet ustao." Ali se nipošto nekaže, da on najmanje sedam putah za cielo padne. Poznato je, da se broj „sedam" u ovakovu sastavu rabi za neopredieljen broj, te znači: često, mnogo putah. Sr. Mat. 18, 21. 22.

A što će reći ova pretresivana izreka u praktičnom životu?

Nago i ciglo navedena poput izreke sv. pisma, da pravednik svaki dan po sedam putah u grieh padne (pasti mora), nemože se ovo tvrdjenje opravdati. A s nečistom vodom nemožeš ništa čisto oprati. S toga bi takov navod u izpoviednici ili na propoviednici dosta nahuditi mogao: stere bo put ili škrupuloznosti ili labkoumnosti.

Sv. Franjo Saleski morao je vidati tim pobudjenu škrupuloznost u njeke osobe. Naime ta njeka pobožna duša prituži se svetomu mužu, da u večer kod svakdanjega izpita savjesti s najvećim naporom nemože da iznadje sedam griehah, i zamoli ga, da joj s toga uznemirenoj povrati pokoj duše; na što joj on one rieči protumači. No tako sdušnih ljudih neima mnogo, usuprot silna svjetina trči širokim putem lahkoumlja, na kom se govori: „Pa i ako padnem, ili već padoh — slabi smo ljudi; tà i pravednik padne sedam putah na dan, zato dobri Bog i nam neće to tako za zlo uzeti." Pa ovako se izpričuju i takovi griesi, koji ma se samo svakoga četvrtljetja ili polugodišta po jedanput počinili, jamačno izgone svu pravednost i svetost iz duše.

S toga treba oprezno služit se ovom izrekom! Ona dolikuje osobito za griešnike, koji se povrate u grieh, ili koji se sami težko okane griehah, što su im navikli, kod kojih valja metnuti naglasak na „resurget justus;" i za takove, koji se odviš uzdaju u se: „ako pravednik sedam put pasti može, zar ti misliš, da pasti nemožeš? Pouzdaj se u Boga, nevjeruj sebi!" — i za ljude, koji nikakovih ili samo malo griehah hoće da imadu, sljedećim dvoratcem (dilemma): Pravednik može sedam putah pasti. Ako držiš da si pravedan, to si oholica, pa ti u srdcu već sjedi jedan od glavnih griehah. Ako ti se nevidi, da si pravedan, treba ti misliti, da si više putah sagriešio, al ti sada više na um nepada. Zato pazi odsele bolje na sve, što činiš i nečiniš, izpituj tako dugo . . . svaki dan dušu svoju itd.

Takovim načinom čini mi se ostat će izreka sv. pisma u svom pravom znamenovanju i sili, a i služit ćemo se njom, kakono ju sv. Ivan Zlatoust, Augustin, Grgur Veliki, Beda i drugi rabljahu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na 4. listop. padajući visoki imen-dan nj. c. k. apošt. veličanstva dao je opet priliku svim ovdješnjim vlastim svakoga reda i množtvu ostaloga pučanstva, da se došavši u prvostolnu crkvu na svečanu službu Božju, koju je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup glavom ovršavao, zajedno pomole Bogu za sretno vladanje svoga premilostivoga cara i kralja.

— Kako već u zadnjem broju spomenusmo, nastupio je prošloga utorka oko 7 satih u jutro uz tutnjavu ovogradskih zvonovah uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup put u Varašdin, odkud će se u subotu ili nedjelju vratiti u Zagreb. Njeg uzoritost prate prečastna gospoda kanonik-pobočnik Janko Pavlešić i tajnik Franjo Gašparić.

— Papinskom poveljom jošte 4. prosinca 1857. izdanom podjeljuje sv. otac biskupu pečuvskomu na deset godinah vlast, da bude oblast treće molbe i da u ime sv. stolice presudjuje ženitbene i ine crkvene parnice, što od suffraganah metropolite zagrebačkoga u prvom stupnju (prima instantia), a putem prizova u drugom (secunda instantia) stupnju od istoga metropolite zagrebačkoga budu presudjene; zatim sve crkvene parnice pred prvostolnikom zagrebačkim kao svoje biskupije nadpastirom povedene, te na nadbiskupa koločkoga kao apoštolske stolice povlašćenika prizvane i u drugoj molbi tamo riešene. Tu poput breve-a izdanu povelju priobćit ćemo u kojem budućem listu u izvornom jeziku.

B. — Iz Zagreba, 4. listopada. Kadno je prečastni gosp. Škarić prije četiri po prilici godine s oglasom o prievodu sv. pisma na svjetlo stupio, pozdraviše

ga svikolici ljubitelji našega knjižtva, navlastito duhovničtvo sa srdačnim „dobro došó!“ Al kad prvi svežčići ili snopići ovoga novorodjenčeta g. Škarića sviet ugledahu, mjesto „Božja ti pomoć“ nazva mu, gotovo bismo rekli, cielo jugoslavenstvo: „daleko ti kuća!“ Javno mnienje izrazi svoje nezadovoljstvo ponajviše u naših periodičkih organih „Katol. listu“ i „Nevenu.“ Čulo se je ipak njekoliko glasovah: „bolje nješta nego ništa,“ misleći krivo, da su naši pisci na prievod g. Škarića s toga nasrnuli, što je čedo Dalmacije. Hvala Bogu, da je ovakove glasove bilo na prste prebrojiti moći; neuzporedivo veća strana naših književnikah i neknjiževnikah osudila je prve svežčiće rečenoga prievoda s toga, što su izišli zaodjeveni odielom, koje našem knjižtvu nedolikuje; jer tako daleko smo, hvala Bogu, nakon 24-godišnje borbe i prepirke ipak dotjerali, da svaki pisac, koj svojimi literarnimi umotvorinami *uspjeti želi*, uz obće primljene slovničke forme i pravopis — izuzamši gdjekoje neznatne sitnarije — *pristati mora*. Da je g. prevodilac ovaj uztuk neugodno osjetio, to smo osvjedočeni; no što ćemo, kad je bila to dužnost naših organah. Gosp. piscu ostala su samo dva puta, kojimi je stupati mogao: ili prkositi javnomu mnienju, te onakovim odielom, kao što prvi svežčići, sve ostale do kraja dotiskati, ili svrnuti s krivopuća, te preraditi sav prievod prema zahtievanju naše literature. Nam je učenost i razboritost g. Škarića dovoljno jamstvo pružala, da će razkrstiv se s prvim, drugim putem udariti. Nismo se prevarili. Nepočasiv časa posavjetová se on s našimi proslulimi književnici te i njeke zamoli, da mu budu u preradjivanju i izpravljanju njegova prievoda u pomoć, a oni, radujući se svakoj sgodi, gdje mogu u vienac našega knjižtva koj cvjetić uplesti, prigrliše i ovu priliku objeručke. Baveći se onomadne u Beču imadoh priliku vidjeti, kako njeki vrli našinci neumorno rade ujedno s g. prevodilcem na uredjivanju i izpravljanju koje rukopisa, koje tiskanih tabakah. Pisac ovih redakah ima evo pred sobom njekoliko tiskanih i tako izpravljenih arakah, te može na radost svim, koji se našoj literaturi vesele, kazati, da će sad prievod očekivanju našega obćinstva ugoditi. Ono njekoliko neznatnih malenkostih, koje bi se gdjekomu nove pričiniti mogle, neka nikoga nesmetaju. Ove malenkosti su: spojke, kojimi g. pisac njekoje riečce, tako zvane enklitike kao: me, te, se, si, li, i t. d. s drugimi skapča, i čisto *i* mjesto *ie* i *je*. N. p. Iz V. knj. Mojs. pogl. XXX. r. 19. „Evo zazivljem danas u svidočanstvo nebo i zemlju, da-sam vam stavio prid oči život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Odaberi dakle život, da živeš i ti, i tvoji poslidnici.“ — Pogl. XXXI. r. 6. „Podnašajte-se junački, i budite hrabri, nestrašite-se, nepredajte izprid njih, jer-je sám Jehova tvoj Bog tvoj voditelj, i on-te neće ni ostaviti, ni zapustiti.“

Što se čistoga *i* mjesto *je* i *ie* tiče, valja opaziti, da ga je prevodilac kao Dalmatinac svojim krajanom za volju uzeo, a tim nije obćenit naš pravopis niti najmanje povriedjen. Pa niti naznačene spojke, premda ih držimo za suvišne, nisu posebnosti samoga g. Škarića; jer ih jedan od najtemeljitijih naših slovničarah, veteran našega novijega knjižtva, za potrebite scieni.

Ja sam, iskreno izpoviedam, ove redke napisao u preporuku g. Škarića; jer kao što sam osudio bio prve svežčiće pomenutoga djela, budući su se usudili bez svatbene svite na pir izići, tako sam rad, da se sad, pošto je prievod po obćenitoj želji preodjeven, objeručke prigrli, te da se cieli podhvat onako dično k svrsi privede, kao što to važnost prevedena djela i ponos naroda zahtieva.

Mi dosad imademo samo dva tiskana prievoda svetoga pisma u našem jeziku, i to jedan podpun, staroga i novoga zakona od Katančića, i drugi nepodpun t. j. samo novoga zavjeta od Vuka. Katančić je za svoje doba i prema tadanjem stanju jezika svoju zadaću kako tako riešio; no danas, pošto je naš jezik, premda smo ga tek od dvadeset godinah gojiti počeli, u to kratko vrieme glede forme i materije Katančićevo doba daleko nadmahnuo, treba da imademo prema razvitku jezika takodjer nov prievod, niti nenapomenuvši, da su već otisci Katančićeva prievoda riedki. Ovoj oskudici pomisli Vuk Karadžić doskočiti, te obogati jugoslavensku literaturu prievodom sv. pisma, al samo novoga zavjeta; no moramo izpovjediti, da u njegovu prievodu, nespomenuvši drugo, ima podosta izrazah, kojimi se čovjek prema nježnoj ćutljivosti pobožnih slušalacah gotovo služiti nemože. Kad je ovakova knjiga u rukuh svećenikah, onda se dàkako nije nikakove povrjede bojati; al sv. pismo nije samo za svećenika: ono mora biti prevedeno u rieči čiste, jasne i dostojanstvene, kao što je izvor neporočan i svet, iz koga je poteklo.

Sudeći po ovih tabacih, koji su evo izpravljeno natiskani, i po onoj neumornoj radinosti, kojom g. prevodilac neprekinuto okó nastavljanja ostalih svezakah rádi, možemo se nadati valjanu djelu, koje će nam našim jezikom njemačke i ostale inojezične prievode zamieniti. Dužnost je dakle naših organah, da skinu onu anatemu, što su ju bili bacili na ovo čedo jugoslavenske literature, jer dolazi k nam u odielu, koje nam je drago, a govori jezikom, koj nam je mio. Nazovimo mu dakle Božju pomoć!

Iz Beča. Preuzvišeni gospodin apoštolski nuncius Msgr. Antun de Luca, koj je sám prije toga u pisanju i izdavanju znanstvenih dielah i časopisah odličnim načinom udioničtvovao, svagda je s osobitom naklonosti i otčinskom brigom pazio katoličku znanost i katoličku štampu. U stanju smo priobćiti nov amo zasjecajući čin, koj nam nanovo zasvjedočava, da ovaj visoki crkveni dostojanstvenik bar u tom obziru svoju djelatnost nemisli uztezati u zemaljske granice svoga političkoga po-

slanstva. Nedavna primilo je uredničtvo njemačkoga časopisa „Natur und Offenbarung“ sljedeći cienjeni dopis:

S osobitom radosti upoznadoh se s časopisom „Natur und Offenbarung.“ Na plemenitoj težnji, što se u njem očituje, mogu Vam samo od svega srdca čestitati; jer kod golemoga razvitka i znatne važnosti prirodnih znanostih u naše doba, i kod prečeste žalibože njihove porabe kao oružja proti kršćanstvu i objavljenju, zadovoljujete Vi s ovim časopisom veoma osjećanoj potrebi: da se naime istinitost Božjega nauka i u prirodi i njenih zakonih izkaže. Prostonarodnim razlaganjem postat će uspjeh te težnje jamačno jošte mnogo znatniji. Jerbo i negledeć na tako zvani prosti puk, i najvećoj česti one vrsti ljudih, iz koje si nevjera največim brojem svoje pristalice kùpi, treba razgovetno i razumljivo protumačiti tako zakone prirode kao i istine Božjega objavljenja. Koliko ih ima, koji u nadutom i pretjeranom mnienju o svojoj tobožnjoj prosvjeti misle, da premudrim i prezirnim okom na Božje nauke kršćanstva gledati mogu, dočim niti površno nerazumiju osnovnih naukah jednoga i drugoga područja. Zato bi, kako ja scienim, neumrlih zaslugah steći moglo kolo naučnih ljudih, koji bi, stranom pobudjeni ustanovljenimi nagradami za najizvrstnije radnje, u suvisloj povorci razpravah nastojali dokazati suglasje naukah kršćanstva a posebice katoličke vjere s načeli pojedinih prirodoslovnih znanstvenih granah, te tako prostonarodnim načinom pisano djelo stvorili za Njemačku poput onoga, kakovo se englez Bridgewater latio izdavati. Primite ove redke za izraz priznanja, koje osjećam za Vaš liepi podhvat, kao i željah, koje gojim za njegov sretan uspjeh. Antun de Luca, nadbiskup tarsuski, apoštolski nuncius.

Iz Ostrogona piše „Religio“ na 27. rujna, da tamo sinoda liepo napreduje. Do onda držane su tri obćenite skupštine (18. 22. i 24. rujna), a dvie javne sjednice (19. i 26. rujna); u posljednjoj proglašeno je već dosta odlukah glede raznih predmetah. Odbori završiše jurve svoje sjednice, a sva je prilika, da će se sinoda dne 3. listopada dakle minule nedjelje dokončati. Biskupi viećahu već u šest posebnih sjednicah. Bio je glas, da će svi sinodalni članovi imen-dan nj. c. k. veličanstva zajedno slaviti u Ostrogonu, te tek sutradan razilaziti se svojim kućam.

— K izvjestju o ostrogonskoj pokrajinskoj sinodi imamo pridati, da su u glavnih skupštinah na 22. i 24. obdržavanih pretresivane, te u posebnih biskupskih viećanjih konačno riešene, a u javnoj sjednici na 26. rujna u basilici proglašene sljedeće odluke: 1) o presvetoj Trojici; 2) o Isukrstovoj crkvi; 3) o izpoviedanju vjere; 4) o crkvenih zakonih; 5) o neporočnom životu svećenikah; 6) o većih sjemeništih; 7) o biskupih; 8) o svetotajstvih u obće i napose; 9) o mješovitih ženitbah; 10) o misi, što se puku namienit imade. Pred ovim proglašenjem služio je misu preuzvišeni g. biskup vesprimski Ranolder, a za tim je izvrstnom latinštinom držao sinodalni govor presvietli g. biskup somboteljski F. Szenczy.

Iz Kolonije. O trećem i zadnjem danu ovdje od 7. do uključno 9. rujna obdržavane desete glavne skupštine katoličkih družtvah po Njemačkoj imamo jošte izviestiti štovane čitatelje, a učinit ćemo to na kratko. U zatvorenoj sjednici s jutra državanoj odredjeno je, da se prema okolnostim buduće godine takova skupština sazove u Freiburg u Brizgoviji ili u Zlatni Prag. U 10 satih sidjoše se svi članovi i gosti u posljednju javnu skupštinu, koju je svojom prisutnostju usrećio i uzoriti kardinal i nadbiskup kolonjski. U njoj besjedjahu: posvećeni kolonjski biskup Baudri o dostojnom postupanju katol. družtvah u obće i napose glavnih ovakovih skupštinah i o blagotvornom odtale izhodećem uplivu; mogućki kanonik Himioben preporučajuć kat. gospodjam, da ustroje posebna družtva, koja bi si za zadaću uzela priugotavljanje kat. obredom primjerenoga crkvenoga ruha; kolonjski župnik Stein o zlu utisku, što ga u viernih proizvodi uvedenje svjetovne muzike u crkvu; Ruland, dekan iz Koesfelda, podiže svoj glas proti vladajućem nehajstvu gledeć na vjeru. Za ovimi stupi na govornicu Adolf Kolping, poznati utemeljitelj djetićkih družtvah, koga uzhitno slušaše obćinstvo sborećeg o koristi istih družtvah, i šibajućeg opake spise, koji truju neizkusnu mladež. Pošto je Dr. Vosen dostojno uvažio djelatnost u Koloniji postojećih pobožnih i blagotvornih družtvah i bratovštinah, zahvalio se je predsjednik gradskom magistratu na prijaznu dočeku došavših gostovah, i svim ostalim, koji su oko ove skupštine nastojali. Napokon je na molbu istoga predsjednika uzoriti kardinal s njekoliko važnih riečih cieloj na koljena padšoj skupštini podao blagoslov. Poslie obćenitoga ručka razidoše se članovi na sve strane.

Iz Francezke. „Mission de la Cochinchine et de Tonkin“ to je naslov djela, što je prije kratkoga vremena izišlo na svjetlo u Parizu. U njem su pregledno opisana sva ona velika i poučna izkustva, što su ih članovi družbe Isusove na svojih vjeroviestnih putovanjih po onih udaljenih stranah svieta pokupili, te koja ne samo narodopisnim i zemljopisnim naukom, nego gotovo svakoj drugoj struci čovječjega znanja bitno dolaze u prilog. Osobito u sadanje vrieme, gdjeno je carstvo tajnostih otvoreno evropskom obćenju, i kadno će živahan promet krenuti put onih stranah, puno važno i znamenito je objavljenje rečenoga djela. Prije svega zaslužuju da se podpuno priznadu čini požrtvovanja, i savršene odanosti prema uznešenoj stvari, što su tamo pobilježeni, te nas opominju najsjajnije dobe kršćanskoga mučeničtva. Zadatak, što si ga je katolička crkva stavila bila u Kočinčini i Tonkinu, bijaše bitno taj, da u one strane presadi uljudnost kršćansku; za jezgru svoga duševno-

ga i ćudorednoga bitja pribvaćeni nebijahu tamošnji puci samo spoljašno i tvarno prilučeni evropskom interesu, nego i proniknuti životnim dahom evropske ljudskoće, koja je u svom najdubljem temelju osnovana na kršćanstvu, te se bez največe opasnosti odanj nikad odciepiti nemože. Izdatelji djela jesu Isusovci Montezon i Estéve. Svi znatniji francezki časopisi izjavili su im svoje priznanje, očitujući želju, da bi se obilje o nravih i navadah, o nabožnom i ćudorednom stanju tamošnjih pukovah obječlodanjenih viestih nastavljajuć priobćivanja ove ruke popunjavalo i umnožavalo. I časopis „Revue de deux mondes," koj, kako je poznato, na crkvenom polju nije sasvim uputan, pristaje takodjer uz isto mnienje, te poziva družbu Isusovu, da opet učini izdati staro istina, ali ipak nipošto zastarjelo djelo: Mémoires concernantes la Chine." Ovo posljednje djelo naziva znanstvenim, književnim i povjestnim spomenikom, koj je neotariv trag za sobom ostavio. Svakako pako uzdižu se ovakova djela nad površinu običnih književnih radnjah, jerbo uz svoju znanstvenu cienu imadu i evangjeosku vriednost — razjasnjuju bo i na slavu su nepobitnoj sili katoličke misli, koja se s načeli istinita napredka i prave prosvjete svuda i u svih odnošajih s podpunim suglasjem sudara.

Iz Lisbone. Uslied kraljevske dne 3. rujna izdane odluke nesmije se broj francezkih milosrdnicah i Lazaristah u kraljevini povećat. Francezke milosrdnice imadu se samo gojenjem bolestnih i ubogih baviti U isto vrieme imenovan je pod predsjedničtvom lizbonskoga kardinala-patriarke poseban odbor u to ime, da se ustav portugalskih milosrdnicah shodno popravi.

* Prejasna obudovljena kneginja *Katarina Hohenzollern-Sigmaringen*, rodjena kneginja Hohenlohe. živi od godine danah u Rimu, provodeć vrieme neprestanim ovršivanjem bogoljubnosti. Iz mirovnoga stana kvirinalskih duvnah povukla se je pobožna kneginja jošte više u samoću i zatvor samostana duvnah sv. Franje di S. Ambrogio. Visoka gospodja pokazà strogim noviciatom svoje zvanje, te je jučer položila nedavna zavjete.

* U New-Yorku je dne 15. kolovoza veoma slavnim načinom blagoslovljen i položen bio temeljni kamen novoj stolnoj crkvi, a k toj svečanosti sabralo se do 100,000 katoličkih amerikanacah.

Objava.

Povodom učinjene po njeg. uzoritosti visokočastnom našem stožerniku i nadbiskupu Gjuri Hauliku varaljskomu prošle godine zaklade za podporu ubogih udovicah ove nadbiskupije, — koja je s 1. siečnja t. g. u život stupila, razpisuje se ovim za buduću godinu 1859. sbog udjeljivanja iz iste zaklade natječaj, gdje se za shodno ravnanje primjećuje sljedeće:

1. Blagodat ove zaklade može istina zapasti svim udovicam ove nadbiskupije bez razlike striliša, ako vjerodostojnimi svjedočbami dokažu nemanje svoje neporočno nabožno-ćudoredno ponašanje, kao i svoje ubožtvo i siromaštvo, osobiti ipak obzir uzimat će se kod udjeljivanja na udove javnih činovnikah gradjanskoga i vojničkoga striliša, na koliko iste ili nikakovu ili vrlo slabu mirovinu dobivaju, a i drugčije su neimućne ili dapače još s malodobnom djecom obterećene.

2. Udjeljivanje biva samo na jednu godinu, može se ipak i na dulje vremena pustiti, ako dotična prositeljica nedvojbeno dokaže svoje kriepostno življenje i postojano siromaštvo. Uslied toga imaju takodjer sve one, što su ljeta 1858. iz ove zaklade štogod vukle, svoje molbenice s potrebitimi dokaznicami do niže naznačenoga roka na njeg. uzoritost upraviti, jer će se u protivnom slučaju njim dosudjena podpora drugim dopitati.

3. Svjedočba ćudoredja mora biti izdana od dotičnoga župnika, a svjedočba siromaštva od nadležne gradjanske ili vojničke oblasti. *Molbenice se imaju najkašnije do zadnjega listopada* podnieti; kasnije stignuvše neće biti uvažene.

4. Nadarenice imaju dotle, dok se ove podpore uživaju, za prejasnu vladajuću kuću dnevice jedan *Otče naš*, a za bogoljubnoga zakladnika jednu *Zdravu Mariju* savjestno izmoliti.

U Zagrebu dne 1. listopada 1858.

(**Molba.**) U ime gosp. *Matje Babića*, župnika novokapelačkoga, molimo uljudno velečastnu gospodu dotične podarcidjakone, da u svojih okružjih od predbrojnikah za njegove jur davna primljene propoviedi novce pokupiti, te ih čim prije duh. stolici u Zagreb dostaviti izvole.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. K.* u *D.* Sve po Vašoj volji namireno. Knjigah jošte neima. — G. *A. J.* u *D.* Ako neima od mene odgovora, neima od drugud jošte odluke. — G. *M. Š.* u *P.* Ako Vam ili komu drugomu nedodje koj broj, pišite nam to u otvorenom listu, jerbo se za takove reklamacije neplaća postarina. — G. *G. P.* u *V.* Zahtievani brojevi poslani su Vam; potražite ih na pošti, ili kamo se iz nje donose; ako ih nenadjete, pišite nam u nezapečaćenoj reklamaciji. Predplate do danas neprimismo. — G. *F. M.* u *B.* Upitan onaj gospodin reče, da je primio.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 41. U ČETVRTAK

14. LISTOPADA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od *Dr. Fr. R.* — na urednika.

V.

Dne 11. rujna 1858.

(Nadalje.)

One bogate rude, iz kojih se izkapa toli dragocjeno blago, jesu katakombe. Bogoljubni otačbenik rado bi valjda i o tom podzemnom Rimu štogod čuo. Za uvažiti katakombe treba u nje saići i po njih se prošetati; prenesti se mišlju za XV—XVIII. vjekovah natrag; — ali pošto jedno nemože, da drugo lasnije učini blagi štioc, zadovoljit ću mu ponješto s ovo njekoliko riečih, imajući u svom opisu pred očima katakombe sv. Kalista kao najprostranije i najznamenitije.

Izmed 24 što većih, što manjih vratah, kroz koja se uljezaše u carski Rim, bje glasovita „Porta Capena“ sagradjena po caru Avrelijanu, koj na onu stranu protegnù zidine za razprostranit vječni grad, u koga za carstva sve vrvljaše tako, da mu je *bilo* preko 2,000,000, a po njekih do 4,000,000 žiteljstva. Na ova vrata vodila je i sada vodi „Via Appia,“ koju prama Kapui povučè a. U. C. 441. Censor Appius Claudius Crassus Caecus. Uz ovu veličajnu cestu dizahu se ponosito svakojaki spomenici, kojih ostanci još danas iza tolikih vjekovah gledaoca udivljenjem napunjuju; najveći ipak ures bješe joj prekrasne ville, trkališta i ina zabavljališta, hramovi i grobnice. Uz nju i danas, prije nego-li se dodje k apijskim ili kapenskim, ili — kako se danas zovu — k vratam sv. Sebastijana, na lievoj strani vidi se veličanstvena grobnica Scipionove obitelji. Hoćeš-li u nju unići, učtiv i razgovorljiv Cicerone, koj kano kakav Cerberus na ulazu straži, pruživ ti komad svieće povest će te u nju; tè vijugastim hodnikom vodeći te, sipajući na sve strane svoju rječitost, pokazat će ti s lieve i desne strane hodnika sada pozidana mjesta („loculi“ ili „loca“ kod poganskih Rimljanah), gdje ležaše slavni Scipio afrikanski i azijatski, gdje bijaše sarkofag Scipia Barbata Consula (a. Urbis 456), nahodeći se sada u vatikanskom muzeju, gdje ležahu ine osobe ove slavne rimske porodice, kô što dotični nadpisi i sada svjedoče. Tako rimske slavnije obitelji imadjahu svoje podzemne grobnice, u kojih im bilo pepeo, bilo kosti u žarah počivahu; a nad njimi često podigoše veličanstvene mausoleje, kakav se kod iste Vie Appie ali izvan Rimá vidi t. j. mausolej podignut Ceciliji Metelli, kćeri Metella Cretica, po njezinu suprugu, poznatom triumviru Marku L. Crassu. Ovaj mausolej jest jedan od najljepših i od najbolje sačuvanih rimske dobe. — Takovim podzemnim prebivalištem zemljište oko Rima veoma prija, pošto mu je zemlja pjeskovita i tufasta, tè se lasno dade kopati. S toga poganski Rimljani od pamtivieka sahranjivahu svoje mrtvace, osobito siromašnije, koji dàkako nemogahu nakititi si grobovah sjajnimi spomenici, u ovih tim načinom izkopanih podzemnih špiljah; pa da si prostor i trud prištede, nanizahu jedno mjestance (loculus, rakvu) nad drugim poput golubinjaka; odavle ime „columbaria,“ kakva se vide i danas kod appijske ceste vrlo dobro sačuvana. Krom toga izkapahu Rimljani zemlju za mnogobrojne sgrade svoga grada i kojekakvu inu porabu; na taj nezdrav i neugodan rád bješe odsudjeni robovi i kršćani.

Kad se u Rimu pojaviše kršćani, taj „genus hominum superstitionis novae et maleficae“ (Svet. Vita Neron. c. VI.): sve proti njim uztrepti; jer su jih smatrali za „ljude neprijatelje bogom, carem, zakonom, običajem i cieloj naravi“ (Tertul. Apolog. c. 21). Počem od Nerona tja do Konštantina rimski vladari sliedjahu savjet Mecene caru Augustu: „Svuda i vazda časti bogove polag starih zakonah i običajah, i sili drugé, da isto

čine. Sve one, koji u bogoštovje uvadjaju štogod inostrana, mrzi i kazni. ." (Dio Cas. I lib, 36). S toga kano bogomrzcem pripisivalo im se svako zlo, koje u ono kobno doba rimsko carstvo imaše trpljeti; pà „kad Tiber narastè do zidinah, kad nije bilo kiše, kad se zemlja tresla, kad glad ili bolest bjesnijaše, kršćane bi odsudjivali na lave" (Tertul. ibid. c. 40); jer se nehtješe pokloniti bogom, nehtješe sliediti nabožnost, na kojoj se osnivala veličina i prošlost pobjedonosnoga Rima. U takovih okolnostih bilo im je pod zemljom tražiti utočište ili sastajati se u skrovnih kućah. Pod zemljom, u katakombah sahranjivahu svoje pokojnike, u pomenutih rakvah (loculi) s jedne i s druge strane hodnikah, jednu nad drugom nanizanih tako, da tjelesa ložahu u malenih stanicah (kô što golubi u golubinjacih =columbaria) izvana zazidanih i označenih kakvom pločom, na kojoj se čita ime pokojnika i još što ino, o čem malo niže. U katakombah, štono se nalaze uz appijsku cestu, na mnogih mjestih tako duboko se kopalo, da se tuj nalazi po 20 i više stanicah jedna nad drugom; a kako su ove katakombe prostrane, može si štioc pomisliti, promotri-li: da se u njih nalazi do 175,000 stanicah s tolikimi mrtvaci. Ovdje ti je čitav mrtvački grad (nekropolis), podzemni Rim, po vijugastih ulicah, hodnicih, kojimi možeš se 3 sata šetati.

Kakove misli prolaze kršćanskoga hodočastnika u ovom mrtvom gradu, kamo se utiecahu njegovi praotci, da iz špiljah, nalik na troglodite, poganski sviet preobraze, a državi novi oblik, nove zakone i nove uprave daju, bogoljubni štioc može si pomisliti. Putujući po ovih podzemnih prostorijah doći ćeš kadkada u prostrane dvorane, liepim svodom odozgor, a sa svake strane tvrdim zidom poduprte, gdje se kršćani sabirahu za prikazati nevinu žrtvu Svemogućemu, za okriepiti se hranom andjeoskom, za ohrabriti srdca na borbu nastajuću Božjim slovom, za blagovati jestojku bratinske ljubavi (agape). Ove dvorane, u kojih se vidi na malenu slog potonjih ogromnih basilikah, služile su rimskim kršćanom za crkve. Do njih, kô što gdjegdje do hodnikah, dopire svjetlost kroz probušenu zemlju („lucernaria", kano vidjelice na kućah); pà se s Božjim svjetlom sdružila i svieća, da razprši podzemne tmine. U ovih hramovih naokolo namješćeni su sarkofagi s odličnijimi pokojnici, koji za vjeru život svoj žrtvovaše; u njih s veće strane pokopani su rimski pape, od kojih pojedine crkvice ime nose; a sav ovaj podzemni grad uz appijsku cestu ime dobi od pape Kalista († 223), koj je tudje sahranjen, a za njim više od četrnaest rimskih prvostolnikah, med kojimi Stjepan I. († 257), Eutychian († 283) itd. kô što dotični grobovi i nadpisi bjelodano svjedoče. U ovih crkvicah vide se jurve svi oni razdjeli, stegom prvovječne crkve propisani, koji se opazuju u pozdnijih basilikah; tuj ti je aspis za svećenstvo, priestol za biskupa, mjesta oddieljena za mužkarce i za ženskad itd. Na sarkofagu koga mučenika prikazivaše se nekrvna žrtva; takovih sarkofagah imade sila; prem su jih mnogo prenesli u lateranski muzej; a u njekih vide se još nedotaknuta tjelesa, omotana u platno po običaju prvih kršćanah, kô što je u obće još mnogo pokojnikah u pomenutih uzidanih rakvah.

~~Katakombe — kako gore opazih —~~ jesu neprecienjene rude za umjetnost i znanost kršćanske starodavnosti. Kô što poganska umjetnost počè od indijskih uklesanih špiljah, tè se povisi do savršenstva u divnih umotvorinah Apella, Praksitela itd.: tako imala je, iz inih dakako razlogah, i kršćanska umjetnost svoju djetinsku dobu proživljeti u tamnih katakombah, da se nakon tolikih vjekovah popne do neumrlih dielah Rafaëlovih, Dominichinovih, Clovievih, Michael Angelovih, Bramantovih itd. Kolika razlika nije izmed uzke i nizke crkvice u katakombah, izmed prilike dobrog pastira, koja se ondje na stienah vidi — tè izmed gorostasnog hrama sv. Petra, koj se sa svojimi kubami diže nebu pod oblake, i izmed Rafaëlova preobraženja gospodnjega itd.?

(Konac će sliediti.)

Na blagdan imena Marijina.

(Konac.)

Ali blažena djevica blista nam za uzor i odanošću svojom u volju Božju u patnjah i protivštinah, što ih je trpljela. Tà njezin život nebijaše ništa ino nego neizmjerna povorka brigah, protivštinah i patnjah. Rodjena od siromašnih roditeljah morade već u svojoj mladjanoj dobi svaku oskudicu i nuždu trpljeti. A koliku je brigu podnosila postavši majkom božanstvenoga Spasitelja! Srce vam štrepi mili roditelji! gledajući svoje djetešce glad, golotu, zimu i druge protivštine trpljeti, a strah vas je i pomisliti, ako mu nemožete pomoći, te vam se vaše ljubavju plamteće srce čemerom gasi s otoga nedostaka; a pomislite kako je božanstvenoj majci na srcu bilo trpeći uz svoga sinka siromaštvo i skrajnu nuždu. Predstavite si njezino ljubavju bukteće srce i materinsku brižljivost, s koje je svoga sinka sliedom

sliedila, pa koja žalost, koja ljuta bol morala je oto srce napunjavati gledajući svoga sinka za sva dobročinstva, koja je svietu izkazivao, već od poroda proganjana i zlostavljana. Vam je lj. majke i otci! nesnosno i srce vas boli gledajući svoje milo djetešce bolestno, i žučju se natapljate nemogući mu pomoći, a srce vam je niemo i ukočeno motreći svoju ljubav, svoje veselje, svoju nadu i utjehu na mrtvačkih daskah: a pomislite, ako je moguće shvatiti neizmjernu žalost, što je ljubeće srce majke Božje kidala, gledajući svoju radost i utjehu mučenu i na križ pribijenu! A kamo veća bol i žalost morala ju je prinemagati, da joj je, kao što sv. pismo veli, sedam mačevah njezino nježno i ćutljivo materinsko srce paralo, motreći kako joj jedinac nepravedno od krvoločnih rukuh duh izpusti! Pa kako je to blažena Djevica i majka Božja podnosila? U svih svojih protivštinah bijaše ona strpljiva i odana u volju Božju. Evo službenica gospodnja, — govoraše ona — budi mi po želji tvojoj.

Lj. kr! i u otoj kriepošti dužni smo blaženu Djevicu sliediti, želimo-li ju valjano štovati. U svih naših nuždah i patnjah moramo biti strpljivi i odani u volju Božju. Bog u svojoj providnosti napušća češće patnje na griešnika i otežuje mu križ njegov zaoto, da ga poboljša, a pobožnomu i valjanomu čovjeku iz toga uzroka, da ga u njegovoj stalnosti izkuša, u kriepostih bolje učvrsti, da ga na ovoj zemlji još pobožnijega učini a da ga zaoto u nebesih obilnije nagradi. Tješite se zaoto vi pobožnici, kojim ovosvjetske protivštine život ogorčavaju; tješite se radi buduće slave, koju ćete uživati; tješite se u izgledu bl. D. Marije, i od nje učite se strpljivost i odanost u volju Božju. Recimo više putah s pobožnim Jobom: Kada tolika dobra primamo od Gospodina, zašto nebismo i protivštinah?

Ali ah! mnogi je možebiti medju nami, komu je duša zapletena u gustoj mreži griehah neslje-deći bl. Djevicu Mariju u otih kriepostih? Mnogi je možebiti ovdje, komu srce mrzne od studeni griešne, a duh mu je zastrt tmastimi oblačinami njegovih strastih? Mnogi će, rekoh, možebiti se nalaziti u ovom skupu, da mu duša radi svojih griehah neuživa svjetla blagodatih Božjih, kao ni kamen u gori što neuživa svjetlo biela dana?

Takov dakle nesretan kršćanin upotriebi ovaj dan Božje ljubavi, Božjega milosrdja. Ustani iz propasti svojih griehah, da i tebe obasja sunce milosrdja Božjega, koje nam porodom bl. D. Marije izteče, i koje nas u slavnoj uspomeni preslavnoga njezinoga imena toli krasno i milo obasjava! Tà podigni tvoje griešne oči i motri ju, kako je mila, čedna, nevina, čista i bezgriešna, kako je puna svete ljubavi digla svoje milosrdne oči svomu nebeskomu zaručniku moleći ga, da ti razsvietli tvoj duh, da te odvede sa staze griešne i privede na stazu kriepošti, stazu spasonosnu, stazu vječitog života. O rekoh ti, griešniče! motri ju, ali takvimi mislî, jer takovim motrenjem uočit ćeš blaženstvo nebesko.

Ti sine i kćeri! koji nauk i opomene svojih brižljivih roditeljah tvrdokorno odbacivaste, što ogluhnuste prema vašoj sviesti, što neprestance griešite i hlepite za griešnimi prigodami a nesliedite spasonosnih savjetah svoje duševnosti? Čujte! vrieme je nadošlo vašega poboljšanja. Ustanite iz kala svojih griehah! Vidite božanstvenu majku kako razkriljenima rukama željno vas izčekuje, a vi zar ćete ostati tako kamenita srca, a da nesvučete svoju griešnu haljinu, pa da se ogrnete haljinom novom, haljinom pirnom i pohrlite joj u materinski nježni naručaj, da vas odvede u svoju slavu? Oj mila braćo i sestre! nepušćajmo ju dulje izčekivati, već se dignimo iz blata smrtonosnoga te pohitimo u njezin naručaj, da nas ona očišćene privede pred priestol našega božanstvenoga otca.

Ti prijatelju i domorodče! koj si se zakopao u svojih strastih, koj u neprijateljstvu i mržnji živeš sa svojimi susjedi i rodbinom, zar da za tebe ovaj dan nehasnovit projde? Tà i tebi svietli danas sunce milosrdja Božjega! podigni samo svoje umrle oči na onu majku našu na žrtveniku, i vidit ćeš ju okrunjenu zviezdami svojih kriepostih, vidit ćeš ju kako je prijazna i puna ljubavi, pa se sjeti svih onih tegobah ovosvjetskih, što ih je podnosila, i uvidit ćeš, da je bila bez svake opake strasti, ljubezna i oprostljiva, te ugledav se u njezin primjer, pohiti za njom, da ju stigneš do vratah nebeskih i da s njom umakneš u blaženstvo vječno.

I vi svi dr. kr! manite se griehah i Bog će vas obljubiti, i svojom darežljivom desnicom obasut će vas svimi blagodatmi svoje otčinske brižljivosti.

Ali čovjek je slab a napasti i pogibelji griešne bezbrojne su; zaoto mili slušatelju! dok još brodiš na sinjoj pučini ovog pogibionog života, uteci se svojimi molbami bl. Djevici, nju uzmi za svoj uzor, za svoju zviezdu predhodnicu. Ako se u tebi uzdignu bure napastih i priete te razmrsiti na klisurah protivštinah: motri otu zviezdu i Mariji se uteci u pomoć. Ako se u tebi uzdignu talasi oholosti, nenavidnosti, lakomosti i priete te utopiti u svojih griešnih valovih: motri otu zviezdu i Mariji se uteci u pomoć. Uzruje-li se u tebi strasti i zametnu strašan boj: motri otu zviezdu i Mariji se uteci u pomoć. Mori-li te

misao učinjenih griehah, štrepiš-li pred pečalmi svoje sviesti, strah-li te je strašne smrti a još strašnije kaštige, spomeni se Marije i njoj se nieci, da ti otaj strah obrati na dobro tvoje. Ime Marije neka ti je uviek u srcu, i s počitanjem neka ti je uviek na jeziku. I kada te nemila smrt stane prinemagati, spominjaj ime bl. D. Marije, da ti odlane u stražnjoj uri. I kada ti već oči zamru, lice se smrtnim bljedilom zastre; kada ti se srce ukoči a tielo ti smrtna studen obuzme: onda će ti ime Marije spasenje tvoje donieti. Zaoto poštuj, hvali i slavi ime bl. D. Marije u zdravlju i bolesti, u zadovoljstvu i protivštinah, u siromaštvu i obilju, svagdje i na svakom mjestu: pa to liepo, veliko i uzvišeno ime Marije doniet će ti spasenje.

Ti pako sv. Bogorodice, milostiva majko naša, Ti utjeho i sve ufanje naše! primi milostivo ovu skrušenu bogoljubnost tvoje nevriedne djece, što se danas ovdje na proslavljenje preslavnoga imena tvoga stekoše. Mi svi se utićemo pod obrambu tvoju, u potrebočah naših neogluhni našim molbam, i od svih griehah i griešnih prigodah oslobodi nas vazda Djevice slavna i blagoslovljena, majko naša, zagovornice naša, s tvojim sinom nas pomiri, tvomu sinu nas preporuči, tvomu sinu nas prikaži, moli za nas. Amen.

Papinski list,

kojim se pečuvskom biskupu daje vlast, da u trećem stupnju presudjuje crkvene parnice hrvatsko-slavonske crkvene države, glasi ovako:

Pius PP. IX. Ad futuram rei memoriam.

Ad romanum Pontificem jus pertinere appellationes fidelium ex universi orbis partibus recipiendi in causis de rebus sacris, cuique est exploratissimum, quippe jus illud necessario promanat ex honoris et jurisdictionis primatu, quem Romani iidem Pontifices utpote Beatissimi Petri Apostolorum Principis Successores in Ecclesiam universam divinitus exercent. Quapropter ad Imperatorem Michælem scribebat Prædecessor Noster Nicolaus hujus nominis primus: „Ad illam, scilicet ad Apostolicam sedem, de qualibet mundi parte Canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo est appellare permissus.“ Constat proinde licere fidelibus ab Ordinarii sui sententia statim ad Sanctæ Sedis judicium provocare; a sententiis vero, quas in ecclesiasticis causis Metropolitani tamquam diœcesani Antistites in prima instantia, vel quas tamquam Metropolitæ in secunda instantia ediderint, nonnisi ad Apostolicam Sedem provocandum esse, cuique patet. Jam vero gravibus adducti rationibus per Austriacum imperium nonnullos sacros Antistites datis in simili forma Brevis Litteris non ita pridem designavimus, qui ad definitum temporis spatium Nostro et Apostolicæ Sedis nomine causas cognoscerent, quas in primo gradu jurisdictionis Metropolitani Antistites judicassent; nunc vero iisdem permoti rationibus sacros alios Antistites eligendos diximus, qui in tertia instantia tamquam Nostri et Sanctæ Sedis Delegati de causis sententiam ferant, quæ in secunda instantia sive a Metropolitis in sua provincia, sive a judicibus per Nos designatis fuerint definitae. Itaque hisce Litteris Venerabili Fratri Episcopo Quinqueecclesiensi Auctoritate Nostra Apostolica facultatem tribuimus ad decennii spatium, ut in tertio jurisdictionis gradu cognoscere, atque ad sententiam usque inclusive judicare possit et valeat matrimoniales, aliasque ecclesiasticas causas, quæ in prima instantia a suffraganeis Metropolitæ Zagrabiensis, deinde in secunda instantia ab ipso Metropolitano Zagrabien. definitæ sint, itemque ecclesiasticas causas, quæ in prima instantia ab eodem Metropolitano Zagrabien. tamquam suæ Diœcesis Antistite judicatæ, deinde ab Archiepiscopo Colocensi tamquam Apostolicæ Sedis Delegato in secunda instantia definitæ sint. Porro decennii spatium, quo Apostolica hæc Delegatio definitur, initium habere volumus a die, quo similes in forma Brevis Litteræ expeditæ sunt pro facultate ecclesiasticas causas in secundo gradu jurisdictionis cognoscendi. Volumus autem atque mandamus, ut in causis matrimonialibus accurate servetur fel. mem. Benedicti XIV. Prædecessoris Nostri Constitutio, quæ incipit „Dei miseratione“ utque ad maturitatem debitam adhibendam in tanti momenti causis præ oculis habeantur providæ sapientesque memorati Prædecessoris Nostri Litteræ, quæ ab ipso datæ sunt ad Poloniæ Antistites die XI. April. An. MDCCXLI. et die XVIII. Maii A. MDCCXLIII. in ceteris vero ecclesiasticis causis omnia custodiantur, quæ a sacris canonibus praescripta sunt, denique ut in omnibus et singulis causarum actis Apostolicæ hujus Delegationis expresse ac nominatim mentio fiat. Ceterum a delegata hujusmodi judicandi facultate excipi omnino volumus ac mandamus majores causas, quæ nimirum ut legitur apud Tridentinum Concilium Sess. 24. Cap. 20. de Reformat. „Apud s. Sedem juxta Canonicas sanctiones tractandæ sunt, vel quas ex urgenti rationabilique causa judicaverit Summus Pontifex per speciale rescriptum manu propria subsribendum committere atque avocare.“ Porro non obstante hac delegatione liberam esse volumus facultatem fidelibus Nostrum et Apostolicæ Sedis judicium implorandi, ac nulli plane liceat ipsos quamlibet ob causam ab hac facultate præpedire aut retardare. Hæc concedimus, volumus, mandamus, contrariis licet expressa atque individua mentione dignis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die IV. Decembris MDCCCLVII. Pontificatus Nostri Anno Duodecimo. —

Dopisi.

Iz kotara zelinskoga, 6. listopada. Ima trenutakah u životu čovječanskom, koje nebi nitko rado zaboraviti, već kao dražestnu uspomenu svedj u srcu svome utvrditi, kadšto novom snagom se njih dosjećati, o njih se razgovarati, i iz slušaocah mladjih mladjim stvarati pripoviedaoce nove, da se tako prenese o pojedinih znamenitostih, ugodnostih i razkošju glas u daleka dojduća vremena. Ovakova biljega neostari, već ju ljubko kite i hrane čuvstva čovjeka za naraštaj budući; i kad već nestaje svega izvan srca i pameti čovjeku, još ono živi u blagoj uspomeni, što predšastnikom njekoč bijaše milo.

Takovih premilih trenutakah preživiše predji naši; preživismo i mi prije, i evo netom prije malo časovah, kad u svetom zvanju svom putem iz Zagreba u Varašdin doputovà njih uzoritost kardinal, naš blagi vrhovni pastir Gjuro Haulik. — Oko 7 satih s jutra dne 5. t. m. ostavio je svoje priestolno mjesto Zagreb, — gdje je kao proročanstveni Jona nad tužnom i u vjeri razkomadanom Ninivom, blagostju, mudrostju i strpljivostju mnogu bolujuću dušu od nesretnih vremenah razdora narodnoga i hladnokrvja vjerozakonskoga zaostavšu otčinskom milosrdnosti u svoje okrilje prigrnuo i u molitve priključio; gdje je mnogi cvietak iz svoga dobroga srca izvadio za sirotinju i nevoljne, te na vremenitu pomoć i vječitu njihovu radost služeći zasadio u bašću dobročinstvah svojih; gdje je spremio mnogu otajnu dragocjenost, koja mu neće nikad ostariti, niti će mu ju ikad moli izjesti, niti tati oteti; — gdje pod težkim jarmom dvostrukog crkvenog i svjetskog upravljanja žrtvovà skupne dane sretne svoje starosti. — Ostavio je Zagreb i s njim svoje spomenike za njekoliko danah, te usreći i nas milim pogledom, ljubkom rieči i blagonosnim blagoslovom.

U Popovcu kod pošte pričekà uzoritoga putnika uz obližnje svećenike i občinsko načelničtvo poglaviti g. Janko Car, c. k. predstojnik kotara sv. ivanskoga, koj polag prirodjene mu prijaznosti kao i govorničke svoje toliko putah javno pokazane vještine kratko slovo u latinskom jeziku izreče ovako: „Illuxit nobis sole hodierno ter felix usque ad sera tempora pia memoria recolendus dies, quo Eminentiam Vestram in limite Districtus hujus sanam et incolumem conspicere nobis licet. Felices namque nos reputamus occasione hac Principi Ecclesiae, sub cujus alto Gubernio beati existimus, profundissimam venerationem in filiali devotione contestari, ac una apprecari, ut Deus Omnipotens iter Apostolicum Eminentiae Vestrae benedictione sua coelesti abunde perfundat.

Cum mora urgeat, restat unicum, ut altis Gratiis nos humillime recomendando devote ab Eminentia Vestra Apostolicam expetamus benedictionem."

Na što mu je radostno poznatom milinom svoga blagorječja odvratila nj. uzoritost zahvalnicom i blagoslovom. Kako se i nebi uzradovao bio visokočastni nadpastir, kad se je mogao uvjeriti, kako isti svjetovnjaci djela njegovoga svetoga zvanja ciene, uvažavaju i štuju. Oj kako su se u obće jedino njegovom postojanosti i njegovimi kriepostmi preokrenula srca i onih ljudih, koji su se prije desetak godinah nemilice odvraćali i odtudjivali od njega, ne iz drugih uzrokah, već jedino što ih je duh opakosti opojio bio proti svemu, što spada na svetu vjeru. Mogao se je uzoriti gospodin danas obradovati, kad mu se ojavi stara ćutljivost hrvatskog pravog srca za svetu stvar spasonosne naše crkve, za predstojnika ublažujućih sredstvah najvišje naše ovo- i prekozemne sreće.

Od mjesta toga brzi konjici kao u zraku prenesoše visokog putnika do sv. Ivana, gdje ga opet pričeka u trudovih i tegobah svećeničkih ostarjeli podjašprišt zelinskoga kotara, g. Josip Mikec, s duhovničtvom svoga kotara, s c. k. činovnici i mnogobrojnim pukom, te ga pozdravi od strane svih kratkim govorom, pa ujedno predstavi nj. uzoritosti nazočne, koji iz radostnog lica svoga ljubeznoga otca i pastira usudiše se zaključiti na priklonost njegovu, i da mu neće neprilično biti, ako ga ukupno sprovedu do Breznice. — U Breznici na pošti otvorila su se gostoljubiva vrata domaćine g. Tita Ožegovića, koj je bio srećan podvoriti njih uzoritost doručkom, kod koga su učestvovali s dozvoljenjem visokog gospodina gosta svi pratioci.

Trenutci, koji su nam prebrzo preletili od 11 satih do ½2 sata, ostaju nezaboravni u srcih svih, kojim je uzoriti gospodin žrtvovao vrieme odmora svoga.

Njegova nježnost i milina, mekani oni glasovi milujućeg otca, mudrostju zaodjeta naslada tako se duboko upiliše u sriedu srcah slušajućih i gledajućih, da smo kano zaboravili na visoku njegovu čast, te jedino u njem samo našeg milog otca, komu se djeca ljubko približuju, gledali, i s njime se pouzdano razgovarali. Oj neka milostivo oprosti, ako smo uzneseni od ljubavi silne koju riečcu izmienili, koju samo diete pred otcem izustiti smije! Nu što bih molio? — tà on nam u zadnjem blagoslovu svojem kod razstanka milostivo oproštenje griehah i pogrošakah naših izmoli. — Bog ga pratio, i sretno se opet vratio.

Ovako razblažena srca zaostala su na mjestu kod gostoljubivog susjeda našega, gdje nas sve ručkom počasti, kod kojega svaki pojedini reče riečcu u slavu uzoritog nadpastira i njemu srčano nazdravi. Hvala Bogu predobromu na tom nježnom i ugodnom čuvstvu, koje nam blagostivo podieli s miline visokoga putnika današnjega. Dao nam više takovih sretnih časovah! —

Iz Pakraca na 1. listopada. Plemenito djelo ostaje vječito. Mužu kriepostnu, — mužu, koj se je za plemenitu koju svrhu požrtvovao, u svako doba podizahu se slavoluci, u svako vrieme lovorom kitjaše se glava.

Isti poganski narodi — uma inače izobražena — po svome načinu pojmljenja, za sve ono, što im se liepo, krasno, plemenito vidjaše, na toliko oduševljeni bijahu, da muž, koj se riedkim kojim činom odlikovao, u zviezde — bi reć — bje kovan, — dà — med iste bogove uvršćen. Nije dakle dvojiti, da već isti premudri prirode Stvoritelj u srce svakoga umom nadarena stvora usadi onaj silni nagon, uslied koga sve, štogod se kao uzvišeno i plemenito pokazuje, mora se baš i nehotice kao takovo da i priznade. Odkuda isti zavistnik, akoprem gadnom tom oli drugom podobnom strastju zaveden, vidi se da silnomu tomu prirodjenomu si nagonu istine i pravde čestoput prkosi: ništanemanje i najposlie — hoćeš nećeš — pred hramom kriepostì kapu skida, — mužu požrtvovanja dužni naklon čini. Pa ma se plemenito djelo i kroz tečaj više godinah koprenom čedne tajnosti zastiralo, mora ono, ako i kašnje, u javnost prodrieti i na svoje štovatelje naići.

U takovoj dugotrajnoj tajnosti činjahu se izčezavati, i bi reć cienu svoju gubiti plemenita djela muža razborita i velezaslužna, g. podarcidjakona pakračkoga M. U., koj tečajem 22 godinah u župi, gomilom duhovnih poslovah preobilujućoj, za promicanje slave Božje i spasenje dušah povjerenoga si stada — svim glede uzdržavanja vremenitoga života vele težkim okolnostim za čudo prkoseći — toliko revnuje, koliko možda ni jedan pred njime; da upravo sbog te svete revnosti njekim, kojih kratkovidne oči jasnu nebeskih istinah svjetlost nisu privikle gledati, trnom u oku postadè, i da se je zaisto čuditi, kako mogaše u toli liepih zaslugah neopažen tako dugo ostati.

Ali zar bi onaj 38 godinah težko bolujući, pri ribnjaku Betsaida gibanje vode očekivajući nevoljnik bio toli dugo bolovao, da je imao čovjeka, koj bi ga u vodu bio spustio, do koje mu se silom proturati prevelika čednost nedopusti? — Zar bi liepe muža zasluge ostale do danas tajne, da ga upravo prva, — bez koje se ni nemogu ine steći, — kriepost, poniznost naime neresi? i da mu rieči Spasitelja: „Što ti učini desnica, za to da nezna ljevica“ vazda pred očima netrepte? Nu prava kriepost mora, ma i kašnje, naići na priznanje.

Preveć bi velecienjenom listu prostora oduzeo, a i riedku muža čednost povriedio, kad bi se u potanje opisivanje tolikogodišnjih njegovih zaslugah kronologičkim redom upustio. Neću o riedkoj njegovoj revnosti, koja u najtočnijem ovršivanju svih, — svakoga svećenika u savjesti vežućih, — strogih dužnostih sastoji, išto da govorim. Neću ni o tom da što obširnije rečem, kako su naime njegovim neumornim nastojanjem dvie preliepe kapele, sv. Roka naime i sv. Marije Mandaliene, malo prošlih godinah iz temelja podignute (ka kojih prvoj — mimogred samo rečeno budi — na visokoj stieni u vinogradih sagradjenoj na vlastitoj prilici potrebito gradivo dao je uvažati). A zašto da i to kano u područje strogih dužnostih zasjecajuće napominjem, da je za njegova duhovnoga pastirovanja na raznih župe mjestih više križevah drvenih — a i jedan mramorni pred uzlazom k župnoj crkvi stojeći — podignuto; kao i to: da je pod njegovim mudrim ravnanjem i revnim sudjelovanjem mjestna učiona u naucih, za kojih je procvjetanje dušom i tielom zauzet, za čudo napredovala. — Samo ću njeka na strogu dužnost toliko nespadajuća navesti, s kojih već prvim pogledom svakome u oči upada bezprimjerna njegova težnja za urešenjem župnoga hrama, za poljepšanjem mjesta, za obćim poredkom, i za divnim požrtvovanjem samoga sebe u obziru tjelesnoga takodjer dobra povjerenoga si puka.

Kad u vrieme povećih svetkovinah, koje 15½ centih težka u istome mjestu župnikovom skrbi prelivena zvona veličanstveni glas svietu već u nadvečerje navješćuje, čovjek kršćanin u ovdješnji umjetničkom rukom sagradjeni hram Majke Božje stupi, te uz dva manja osobito veliki žrtvenik stranom posrebrnjenimi i pakfonžkimi sumjerno uzporedanimi svječnjaci, stranom raznolikim umjetno priugotovljenim kupovnim i naravnim u naokolo slike Gospine od ozdol pa do gore ukusno namješćenim cviećem prekrasno urešen gleda, kao ujedno i pod službom Božjom nesamo čarobnu sjajnost raznih od tako zvanog kinezkog srebra nabavljenih predmetah, već i krasotu preliepih misnih odjećah motri (koje s čest idarežljiva desnica blagih pokroviteljah, presv. g. grofa Julia Jankovića daruvarskoga i visokorodjene supruge njegove, presv. g. grofice Ljudevite Montbel, — pravoga u slici čovječanskoj angjela, — koli s vlastitoga nabožnosti duha, toli riedkom župnika u ovršivanju službe Božje točnostju ganjenih boguodđano poklonì, s česti pako isti revni župnik nabavi); pa kad čovjek kršćanin povrh svega toga još i skladno nevine dječice školske uz orgulje pjevanje sluša: u raj bi reć prenešena se ćuti, pa ako je osjetljiv, suze radosti i nehotice niz obraz mu se od milinah spušćaju a bogumila kršćanske nabožnosti čuvstva divno u srcu razvijaju.

Nu kao što dobri i pobožni odtuda na dostojno čašćenje, tako zli i opaki ljudi moćno se potiču na oskvrnjenje hrama i pogrdjenje istoga Boga, dočim od ovih potonjih njeki — svakoga dàkako nabožnosti kršćanske dà i čovječnosti čuvstva lišeni — s te crkvene izvanredne sjajnosti i ljepote, kao i s ostaloga po hramu u oči udarajućega uresa na veliko njeko crkve blago zaključujuć, već u dva tri maha usudise se razbojničkom nogom posvećeni prag hrama Božjega svetogrdno prekoračiti i umišljeno blago unutra uzalud potražiti; kao što se je to i u noći od 4. na 5. rujna t. g. bez ikakova, izim silnim naporom izstavljenih i oštećenih jakih sakristijskih vratah, nanešena kvara žalibože pridesilo, nepošav za rukom do danas jošte zločincem u trag ući.

A zar nadalje k poljepšanju samoga hrama a ne i istoga mjesta mnogo nepridonosi i to: što su najviše župnikovim trsenjem i bi reć dosadnim oko pokojnoga komornika g. Izidora Jankovića moljakanjem njegdašnje drvene, trule, okrhane, skoro nakomice ležeće, vratolomne k župnoj crkvi na tvrdoj pećini povrh mjesta znatno uzvišenoj vodeće, do 50 korakah duge stube novimi, kamenitimi, ukusno izradjenimi i umjetno — na zavoj — izvedenimi jur sada zamienjene?

Neće-li se povrh toga i liepi red, kao što u obdržavanju službe Božje, tako i u ovršivanju inih prinadležećih nam dužnostih tim uspješnije dati uživotvoriti, ako čovjek uz dovoljno dàkako dužnostih poznavanje, uz dobru i krepku volju jošte i njeko spoljašnje k mudrome raznih poslovah razredjenju i poduzimanju mnogo doprinašajuće znamenje, n. p. uru, koja mu svaku dobu dana i noći redovito navješćuje, na tornju stavljenu čuje? — Takova doduše već od davnih vremenah i na ovdješnjem Majke Božje tornju obstoji. Nu ta je ura prije sadašnjega župnika i crkvu i obćinstvo mnogo i mnogo stajala, pa pokraj toga skoro uviek zlo išla i obćinstvo varala; odkako se je pako on poprimi, — a tome je dobrano godinah, — pošto ju je već u dva maha sám svojom rukom u tornju razstavljivao, dolje spušćavao, obkuhivao, pa prirodjenom si na sve liepo umjetnostju i vještinom natrag opet složio, i čim se je u točnome hodu iole poremetila, po više putah na dan, dà i u isto gluho doba noći, — jedino liepome redu, koga Cicero neprozvà badava dušom stvarih, — i pravednoj štednji za volju, na silnu višinu osobno se k njoj popinjao: do one ju usavršenosti dotjerà, da pod vještom njegovom upravom, izim njekoliko godišnjih forintih, koji se zvonaru u ime navijanja plaćaju, niti crkvu niti obćinstvo već mnogo godinah skoro ni jedne krajcare nekošta, a vazda posve točno ide.

Napokon u vrieme bjesnećega godine 1849. mjeseca srpnja u ovoj okolici kratelja, pošto je isti goripomenuti mnogo zaslužni gospodin silovitom bólom spopadjene, — kojih broj u bližnjoj podružnici Prekopakri preko 80 u tri dana narastè — svetimi otajstvi providio i na vječnost bio priredio, pomisli u sebi, nebi-li možda i njegova tjelesna pripomoć bjednikom što to koristila, te, dočim ih — kao što to u vrieme takova obćenita straha obično biva — ista rodbina bježaše, prihvatì se on sám nevoljnikah, — počè ih — redom od kuće do kuće hodeći — shodnim liekom zalievati, i kao jur izumrla úda vlastitimi rukami uz toli sretan uspjeh trti, da njekoliko takovih, koji već posve pocrniše i bezživotni se činjahu, s Božjom pomoćju na život povratì. Od tih očitoj smrti onda otetih mogu i danas jednoga živoga poimence navesti, koj poslie Boga jedino svom čovjekoljubivom župniku svoj život zahvaljuje. — Razumije se, da je i ondašnji g. liečnik neumorno pri tome radio; nu prvo, nego njemu nevolja oglašena bude, neutrudivi župnik već prvi dan čudesa bi reć činjaše; i čim onaj pristupi, mahom mu ovaj prostrana djelokruga mjesto ustupi.

Što sam god govorio, govorio sam skroz i skroz golu istinu; i time sam plemenita djela, koja uviek ostaju, liepe zasluge, koje ma i kašnje u javnost prodrle, u svako vrieme su dobro došle, jedino iz prave naprama Bogu i iskrnjemu ljubavi iznio na vidjelo.

Luka Malešević,
obćine Pakračke načelnik.

Fra F. M. *Iz Kreševa* u Bosni pri koncu rujna. Ovih danah dogodilo se ovdje, što nedaj Bože da više ikad bude. Poturčila *) se naime jedna kršćanska katolikinja iz obližnjega sela. Nesretnica, nezadovoljna s neljudskog odhranjenja svoga s mužem, za kog je prije dvie tri godine otišla, još je jesenas to uradit htjela, pošto je ovoga, srećom uzalud pokušavala otrovat. Nu revni se okrenu redovnici, te ju opomenami i ponukovanji odvrate od te naopake nakane, i jerbo je posiromašna, izrade kod ovdašnje obćine, te joj je ova sva potrebitija nabavila i stanom ju ovdje obskrbila. Al pravo kaže naš narod, da neima fajde ustavljat onoga, kog je jednoč nesreća poniela, jer će ga, veli, kad tad odnieti; nit će, štono rieč, s istog ikad više čestit i kako valja biti, tko je jednoč po zlu pošao. Vidjè se to i u ovoj jadnici, koja se nikako nehtje ostaviti hrdjavog puta svoga i proći nekršćanskog življenja, već najposlie, uprkos ponovljenim nastojanjem duhovnih pastirah, sv. križ pogazi, i baciv evangjelje zagrli alkoran.

Kad se od Turakah nagovorena, podmićena i da će se udat osigurana na to pripravnom izjavila pred ovdašnjom šurom, u pribitnosti jednog redovnika, i njihovog imama (odgovara u njih to zvanje župničkom), poslana je po glasu propisah u novije vrieme glede toga učinjenih k višjoj vlasti u Fojnicu, a odanle u Sarajevo na medžlis (veliko vieće), odkle se već vratila pod imenom Mejrime, te sad mirno živi u svakoj razpuštenosti tako, da ju i sami pošteni Turci preziru. Bili bi ucviljeni, kao što odavna nebismo, s ovoga slučaja, kakov se nije dogodio od skora bar u blizini našoj, da je ta osoba u drugom kom pogledu čestita; al kad je kakova je, baš i bolje da nas je ostavila. Dočim nas je naprotiv proljetos razveselilo to, što je jedna nesjedinjena kršćanka od Busovače uprkos mnogim i težkim zaprekam prišla u krilo kat. crkve.

*) Turčin i poturčit se nije dobro rečeno u onom smislu, u kom se ja timi riečmi ovdje služim, — ako uzmemo na um, da imenovanje „Turčin" nije vjerozakonsko već narodno; al je već odavna otišlo u običaj reći tako, mjesto: pomuslomanit se, Muhamedovu, muslomansku vjeru primiti; jer se ta vjera il pravije nevjera s toga, što ju je turski narod jednodušno primio, zove njihovom, kao što se prije više godinah od njekih reformatstvo u Ugarskoj zvalo per eminentiam madjarskom vjerom. A tako davni i obći običaji imaju kriepost pravila: zato nek me nitko s toga neosudjuje.

Dopisnik.

Bojimo se pak, da na skoro po domovini nam nebude i češćeg prevrtanja vjere, jer se glasa, da u Hercegovini u apošt. vikariatu trebinjskom ima njekoliko misionarah englezkog bibličkog družtva, koji traže proselitah. Napreduju-li što, nečuje se. Mi se uzdamo u Boga, da neće naći bogate žetve; nu i u najčistijoj pšenici nadje se po gdjekoje zrno kukolja, pa se razložito bojimo, da će ih biti i takih, koji će ostaviti čednu katolikinju a zagrliti razkošnu englezkinju, naravno ponajviše rad miraza od njekoliko šilingah ol' i koje funti šterlingah; kao što ih se i sad nalazi, koji joj predpostave razbludnu muslomanku, osobito rad kesah i grošah. Pare lahko prevare. I mi bi zapamtili više koj prelazak na našu vjeru, baš i iz izlama, kad bi novacah toliko imali, da bi takove osobe do u vaše strane mogli premetnuti, buduć da to ovdje ni sad nije slobodno za živu glavu. — (Konac u budućem listu.)

Viestnik.

Iz Zagreba. U ponedjeljak poslie podne povratio se je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš zdravo i zadovoljno u svoju stolicu iz Varašdina, odkud je posietio kaznionu lepoglavsku i svratio se u Klenovnik u pohod k tamo se bavećem preuzvišenom gosp. ministru baronu Brucku. O boravljenju visokočastnoga našega nadpastira u Varašdinu izviestit će štovane čitatelje budući list obširnim dopisom.

— Pošto je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup jošte lanjske jeseni ovršio kanonički pregled u svih izvan grada Zagreba ležećih župah prvostolnoga kotara, predstoji sada isti kanonički pohod i ovogradskim četirim župam istoga kotara. Za taj zvanični posao opredieljena su četiri sljedeća nedjeljna dana tako, da će se nj. uzoritost svake nedjelje u isto ime u drugu župu uputiti, i to predstojeće nedjelje u župu sv. Marka, zatim za osam danah u župu sv. Petra, gdje će se istom prilikom sasvim liepo prenapravljena župna crkva otvoriti službi Božjoj, a ostala dva nedjeljna dana u župu prvostolnu sv. Marije i sv. Ivana.

— Na poziv ovdješnjega c. k. namjestničtva odlučilo je prije njekoga vremena gradsko vieće grada Zagreba, da se kod ovdješnjih glavnih učionah ustanovi i priličnom plaćom oskrbi mjesto katekete, koj neimajuć nikakove druge službe, a ne kako je dosad bivalo, moći će sve svoje vrieme i nerazdieljene sile posvećivati izključno svomu zvanju. Visoko ministarstvo prosvjete radostno je doznalo za ovu odluku, i ovogradskom vieću priznanje svoje izjaviti dalo. Za popunit ovo mjesto, s kojim bit će skopčana godišnja plaća 600 for. sr., razpisat će se na skoro natječaj.

— Napokon je poslie dugog načekivanja prispio ovamo i *drugi* odjel *prvoga* svezka *Narodnih pjesamah bosanskih i hercegovačkih*, što su ih skupili pokojni Ivan Franjo Jukić i Ljubomir Martić, a izdaje u Osieku o. Filip Kunić. Ovim prispjelim odjelom dopunjen je I. svezak, sadržavajući 50 preliepih junačkih pjesamah. Dobro će mnogom čitatelju doći na kraju istomu svezku dodano iztomačenje njekih turskih riečih, koje se u istih pjesmah nalaze. Ciena je svakomu odjelu 1 for. sr. a mogu se oba dobiti u ovdješnjem nadbiskupskom sjemeništu. — Ljubiteljem domaće knjige i narodnoga pjesničtva po primorskih stranah dajemo na znanje, da će iste narodne pjesme do skora stignuti na Rieku.

* Ostrogonska pokrajinska sinoda sbilja je dne 3. listopada trećom i posljednjom javnom skupštinom zaključena, kojom je prilikom presvietli gosp. bistrički biskup, Stjepan Moyses, svečanu službu u basilici Bogu prikazao. Zaključci i odluke ove sinode poslat će se u Rim radi potvrdjenja.

* „Times“ objaviše nedavno adresu za nabožnu slobodu u Švedskoj, što je onomadne predana švedskomu poslaniku u Londonu, grofu Platenu. Ta adresa, koju je poslala povodom prognanja šest onih gospodjah, prestupivših na katoličku vjeru, podpisana je od samih protestantah, medju njimi od dvuh nadbiskupah, kanterburskoga i dublinskoga, osam biskupah i mnogo inih dostojanstvenikah, lordah i članovah parlamenta.

* Japonska vlada ukinula je izroke proti kršćanom izdane god. 1614, tako da će u buduće poslanici tudjih vlastih u japonskih lukah moći imati i svoje svećenike.

* U Jeruzalemu žive o naše doba oko 5700 židovah, koji čine trećinu stanovničtva. Kršćanah (katolikah i ostalih kršćanskih sljedbah) ima u gradu samo 3000; svih žiteljah broji se do 18,000 dušah. Židovi razpadaju se na tri stranke, medju kojimi je najjača na broju obćina Sefaredim s 4000 glavah, a najbogatija je obćina Anše Hod. Dohodci, što se ovim židovskim obćinam opremaju od žudijah izvan Jeruzalema živućih, iznose svake godine preko 800,000 piastrah. (Turski piaster valja 20—23 kr. sr.)

Dopisnica uredničtva.

G. *I. N.* u *N.* Vaš prijatelj predplatio je Vas i Vašega bivšega pomoćnika samo na prvo polugodište. Izostavše listove valjda ste primili.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 42. U ČETVRTAK 21. LISTOPADA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata primâ se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Poslanica iz Rima o Rimu i naših stvarih.

Od *Dr. Fr. R.* — na urednika.

V.

Dne 11. rujna 1858.

(Konac.)

Nadpisi, što se u katakombah nalaze, od velike su važnosti za kršćansku epigrafiku. Ova važnost uvidjet će se navlaš iz prije pomenute sastavne sbirke u lateranskom muzeju. Nadpisi kršćanski u katakombah inače su mnogo jednostavniji od sličnih poganskih; u poganstvu bo, toli u životu, koli u znanosti, praznost, sdvojenost i šupljost u materiji morala je nadomieščati nakićena i omaštena forma. U katakombah s veće strane čitat ćeš samo ime pokojnika, ili kakvu izreku osnovanu na vjeri: „Bene quiescas. Cum Deo in pace. Vivas in Christo. Cum Sanctis tuis in aeternum. Mortuus non est, sed vivit in astra. Te Deus suscipiat in spe. In pace. Felicianus in pace.“ Kô što na poganskih, tako i na mnogih kršćanskih nadpisih čita se doba života, u kojoj pokojnik umrè: „Claudio benemerenti studioso, qui amavit me vixit a. p. m. XXV. in P.“ Na njekih se takodje čita poganski D. M. što su htjeli njeki mjesto: „Diis manibus“ tumačiti: „Deo Maximo;“ prem bi se bili mogli isti kršćani služiti pločami jurve priugotovljenimi za poganske nadgrobnice — kô što se u istinu u katakombah nalazi mnogo pločah na tlih, koje s jedne strane nose svakojake nadpise poganske, a s druge strane ili su posvema nedotaknute, ili tek započete; kô što se vidi, kršćani jih u nutar donesoše, da im služe za nadgrobnice, pa ih valjda kasnije ili netrebovahu, ili s koga inoga razloga netaknuše. U obće u istih katakombah onodobna kršćanska i poganska epigrafika užje su sdružene, nego bi se u prvi mah mislilo. Znamenito jest takodje, da se u rimskih katakombah sijaset grčkih nadpisah nalazi; pače nadgrobnice rimskih prvostolnikah s veće strane označene su grčkimi nadpisi (n. p. ΣΤΕΦΑΝΟΣ itd.) Tomu se nitko neće čuditi, tko znade, da u Rimu u isto carsko vrieme grčki živalj vrlo se bánio i širio. Rim je svladao i pokorio si Grčku svojom snagom i politikom; ali Grčka mnogo izobraženija svladà Rim svojom znanostju i umjetnostju. Rim, koli velik bješe i mogućan, u znanosti i umjetnosti nije proizveo ništa izvorna. Zadaća, koju providnost Rimu propisà, bijaše posvema ine vrsti, kô što ju Virgil s poganskoga gledišta vrlo krasno opjevà:

„Excudant alii spirantia mollius æra,
Credo equidem; vivos ducent de marmore vultus.
Orabunt causas melius, cœlique meatus
Describent radio et surgentia sidera dicent:
Tu regere imperio populos Romane! memento;
Illæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem.
Parcere subiectis, et debellare superbos.“

Jest! vajarstvo, slikarstvo, zvjezdarstvo, u obće umjetnosti i znanosti ostavì Rim Grkom — on mačem u ruci podčinjavao si narode, drugim krojio zakone, tè svemu svietu vikao: „stat pro ratione voluntas.“ Grčka lišena slobode poplavì sav Rim; amo se doklatiše glumci, borci, predstavljači; amo dodjoše ljekari, zvjezdari, umjetnici i učenjaci. Rimljanin bi radje mačem mahao, nego li perom, dljetom i kistom kretao; radje u vieću i na tribuni zapoviedao, nego li se u učioni ili u kupeljih mučio. S toga grčki jezik u Rimu mah preotè na veliko pogoršenje domoljubah i pisacah rimskih. „Graeca — spočitavaše domoljubni Cicero svojim zemljakom — leguntur in omnibus fere gentibus; latina suis finibus, exiguis sane, continentur.“ (Orat. pro Archia). Ovo pogoršenje u carsko doba izrodì se u preziranje, nenavist i izsmjehavanje svega, što grčko bješe. Poznati domoljubni Juvenal utekav iz Rima pogrčena odrešito napisà (Sat. III.):

„Non possum ferre, Quirites!
Græcam urbem . . . .
. . quemvis hominem (græcus) secum adtulit ad nos:
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus: omnia novit
Græculus esuriens; in cœlum, iusseris, ibit . . .
Natio (græca) comœda est. Rides? meliore cachinno
Concutitur. Flet, si lacrumas aspexit amici,
Nec dolet . . . Si dixeris: æstuo, sudat. ."

Ovo preziranje Grkah dàkako imalo po nješto razloga u njihovu licumjernu i pokritu značaju; ali još većma u pretežnijoj civilizaciji. Juvenal, a s njim i drugi Rimljani, osobito se srdi, što ženski spol — kô što obično svuda — toli lasno prionù za taj tudji živalj.

„Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cicropis? Omnia Græce —
Quum sit turpe magis nostris nescire latine." (Sat. VI).

Mutatis mutandis isto i drugdje biva. — Pa ova dva toli protivna življa: grčki i latinski, koja se mačem ni ognjem, znanostju ni umjetnostju pomiriti nemogahu, sljubiše se u katakombah. U njih ležao je mučeničkim lovorom ovjenčani Grk uz poginuvšeg za vjeru Rimljanina; jedan tik drugoga klečali su pred Bogom, u koga oba jednako vjerovahu; jedan uz drugoga sjedili su kod stola bratske ljubavi. Dok trajaše ljubav kršćanska, prešavša iz katakombah u sione basilike, vezaše Grka i Rimljanina jedna crkva; ali kad ona ohladì, i vez se raztrgà, tè nastadè malo ne poganska mržnja u onoj stranci, koja se vrhovnog načela kršćanstva zaboravì. Bog daj! tè se pomirili — ne u katakombah — već u hramu sv. Petra, koj svojom veličinom predstavlja veličinu jedne, svete, katoličke i apoštolske crkve!

Katakombe od velike su važnosti i za umjetnost kršćansku prvobitne crkve. Mimoiduć sarkofage s raznimi plohorezbami, koje ponajviše osnivaju se na nauku i životu prvih kršćanah, kô što se n. p. na jednom, sada u muzeju lateranskom, tako bi reći sva dogmatika vrlo umno predočuje, — mimoiduć velim sarkofage, obratit ću štiocu pozornost jedino na slikarije nahodeće se navlaš na stienah i svodovih u onih podzemnih crkvicah. Mislim, da mi tuj netreba tumačiti, što će reći naredba elvirskoga sabora (305), glaseća (can. 36): „Placuit picturas in ecclesia esse non debere, ne quod colitur et adoratur, in parietibus depingatur." Da ova naredba bijaše mjestna, udešena okolnostim španjolskih kršćanah, bjelodano svjedoče od nje mnogo starije slike po rimskih katakombah. Ovdje po stienah arabeske i ostale slikarije dolikuju sasma onodobnim poganskim; u tom se poganska i kršćanska umjetnost nerazlikuju. Nu kršćansko slikarstvo, odstraniv mitologične prilike, htjedè proslaviti osobe i stvari crpljene iz kršćanske vjere i života; ono mjesto Merkura, Pana, Andromake, Amfiona, Orfeja, Sibile, Hrelje, Lade i Saturna najradje predstavljaše u katakombah dobroga pastira s ovcom na ledjih, Duha sv. u prilici golubice, apoštole, osobito Petra i Pavla (odkle t. j. iz katakombah naši likovi obuh apoštolah polaze), uzkrsnuće Lazara, Noa, Jonu, Joba, mladiće u peći, Tobiju s ribom, Daniela u jami s lavi, Eliu, Kaina i Abela, vidjenja Ezekielova. Ovo su obične slike, kojih se množtvo u katakombah nalazi; a osobito obljubljen bješe Isus u podobi dobra pastira, Jona u ribi kano prilika Isukrsta uzkrsnuvšeg itd. Riedko se vidi Isus u nezastrtoj prilici; medju to njegov najstariji lik, prenešen takodje iz katakombah, sada se nalazi u vatikanskom kršćanskom muzeju. Dolikuje likom naše takodje dobe. U obće sravnjajući podobe Isusa, Petra i Pavla itd. uvidjeh, da oni nisu puke mašte kršćanskih slikarah, već da se osnivaju na predavanju, koje prožeći se kroz katakombe, dopire tja do apoštolske dobe. *) U tom baš sastoji divnost i veličanstvo kršćanske umjetnosti i obredah, što iz právoga života sveudiljni život crpe! U istih katakombah stavljaju se pred oči njeke crtice iz nabožnoga života prvih kršćanah, tako: vide se slike kršćanah molećih stojećki s otvorenimi i prama nebu podignutimi rukama, kô što sada svećenik poslie podiganja moli; vide se kršćani kod stola bratske ljubavi; vidi se Bogu posvećena djevojka primajuć zastor itd. — sami prizori za kršćansku starožitnost od velike ciene! — U istih katakombah naći ćeš svakojakih znamenjah i simbolah, kano: naslikanu lozu („ego sum vitis"), palmu znak pobjede, goluba (Duh sv.), maslinu, pjetla (bdenje), janjca s križem, ladju, sidro (nada); osobito pako ribu, koje prva pismena u grčkom jeziku (ΙΧΘΥΣ) predstavljaju Isukrsta (Ιησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ); i pismena Α i Ω protežuća se na Krsta kano početak i svršetak svega.

Na nadgrobnicah uz nadpis često je uklesano orudje, kojim bješe pokojnik mučen; a raznovrstno orudje nalazi se često u istom grobu. Kod mnogih nadje se takodje malena žarica na znak, da pokojnik proli krv za vjeru. Takova orudja i žaricah nahodi se premnogo u vatik. kršćanskom muzeju.

Evo! timi crticami, koje dàkako dale bi se veoma umnožati, hjedoh bogoljubnoga štioca uvesti u podzemni Rim, da pregleda u duhu onu po-

*) Istinito i krasno veli sabor nikejski II. (Art. VI.): „Non est imaginum structura pictorum inventio, sed Ecclesiae catholicae probata legislatio et traditio."

stojbinu, iz koje niknù pobjedonosni Rim. Podzemni Rim, ova domovina kršćanskih junakah, za svakoga izobraženoga kršćanina, reći ću i čovjeka, nije od manje važnosti, nego li onaj Rim, koj se posredstvom katakombah podignù nad razvalinami poganskoga Rima. One podzemne prostorije, gdje vlada mrtva tišina, gdje pokojnik leži tik pokojnika, svetac uz svetca, mučenik do mučenika, bijahu od njegda svetinjom i svetilištem za kršćanstvo. Kad poslie trostoljetne borbe i krvoprolića kršćanstvo izvukavši se iz onih podzemnih špiljah obličję staroga svieta svojom naukom i svojimi ustanovami preobrazi: tada kršćani ono sveto mjesto poštivahu, da se za nedostojne držahu počivati uz svoje otce, Krstove viteze; pa sv. Damaso papa na nadgrobnici podignutoj sumučenikom sv. Siksta pape napisà: „Hic fateor Damasus volui mea condere membra; sed cineres timui sanctos vexare piorum.“ S ovoga razloga malo tko bješe zakopan u katakombe izza Konštantina Velikoga; a kršćani dolažahu u nje samo za divit se junačtvu svojih pradjedah i za pomolit se kod njihovih grobovah. Za navale divljiv Germanah u Italiju i Rim sve slabije se posjećivahu; a od XII. vieka padoše malone u podpunu zaboravnost. Tek u XVI. stoljetju, u doba, kad tako zvana reformacija moći bogougodnikah po Njemačkoj razmetavaše, osobito pako za slavne uspomene zemljaka našega Siksta V., komu imade Rim tolike umjetne spomenike zahvaliti, počelo se snilaziti marljivije u ove podzemne prostorije. Sv. Filip Neri i Karlo Boromejski čitave noći u njih provadjahu, tudie se krepeći i hrabreći na važnu obnovu crkvene stege. Antun Bosio, vitez maltezki, više od trideset godinah (1567 – 1600.) probavì u podzemnom Rimu, proučiv ga znanstveno opisà, i položi temelj iztragam potonjih pisacah tja do sada živućega Isusovca Marchia i viteza Rossia.

Nad katakombami Sv. Kalista krom inih crkvicah dižu se stari hramovi posvećeni sv. Kalistu i sv. Sebastianu. Posljednji hram bio je sagradjen god 367. od pape Damasa, i više putah obnovljen. U njem kod kapele sv. Franjice može se takodje snići u katakombe.

Ovakove po prilici nabožnè i povjestne misli rojiše mi se po glavi, kad se pred dva po prilici mjeseca skoro tri sata s njekimi prijatelji i znanci šetah po ovom labyrinthu posvećenom stopami tolikih svetacah i krvju tolikih mučenikah. Činilo mi se, da čujem uzdisaj progonjene kršćanske duše, uklesan na tvrdoj nadgrobnici ovim nadpisom: „O tempora infausta, quibus inter sacra et vota ne in cavernis quidem salvari possumus;“ — a da iz trista grobovah opet odjeknù: „Cum Deo in pace.“ Jest! u ovih podzemnih špiljah, koje luč vjere razsvjetljivaše, vladao je mir, koga sviet dati nemože, kada svietom vladajući rimski boljar nad obližnjimi svojimi razkošilišti krvju oplienjenoga svieta napisà: „Hic felicitas.“

Za sada štovani prijatelju! zadovoljite se s ovimi crticami, koje potekoše iz pera zabludivšeg pod zemlju; a drugi put, kad mi vrieme dopusti, o čem drugom. Ostanite zdravo!

Kardinal Nikola Wiseman.

Prije 50 malone godinah dojadrio je iz jedne španjolske luke brod „Melpomene“ u Plymouth, gdje se i 1. siečnja 1808. usidrio.

Živahan dječak od šest godinah izidje sa svojim pratiocem iz ladje na obalu brineći se, da bez svakog otezanja dalje odputuju u Waterford. Dodjè iz Seville svoga rodišta. Pratilac zvao ga Nikolom, a na propitivanja odgovarao bi, da mu je otac njeki gospodin Wiseman iz Waterforda.

Dok se mladi Nikola u Waterfordu bavio, ništa se nije propustilo, da mu se duh čim više znanstveno naobrazi, a naklonosti zadobe dobar pravac. Otac mu bijaše bogat irski trgovac, a naš Nikola mogaše se uživati svih onih preimućtvah, kojim bogatstvo put stere i priliku daje. Oni, koji se opominju prvih djetinskih godinah, kažu o njem, da je bio preko običaja svoje dobe nabožan, a onom odlučnosti ćudi, što mu je i u kasnijih godinah ostala kano značajno obilježje, kažu da se je već tada odlikovao.

Odgojavanje bijaše mu takovo, da je odgovaralo najvećim zahtjevom. Već za mlada slabo je držao, a i kasnije malo mu je stalo do toga, što mu se njeki prednjak jošte za vremena Henrika VIII. kano englezki vitez proslavio, dočim je drugi pod Stuarti bio povišen na čast baronsku. Više se je tim ponosio, što su mu predci, po svjedočanstvu obiteljskog predanja, svi pravovjerno, pobožno i bogoljubno živili. Osobito milovao je stari razvaljeni obiteljski grad imenom Alwardstown u Kilkenny-u. Najvolio bi zavući se u čarobnu sjenu mašinom obrašćenih razvalinah, te tu premišljavati o borbah, što su tu shrvane, i o slavi, radi koje potečè toliko krvi medju timi zidinami. Na tom bo mjestu, u tih ozbiljnih prostorijah borahu se njekoč njegovi predci po tankoj krvi proti okrutnom Cromwellu, a mnogi prijatelj O'Strange-ske kuće (obiteljsko pre-

zime njegove matere) izpustio je na bedemih u hrabroj borbi junačku dušu. — Svršiv u Waterfordu dva školska godišta, bude poslan u kollegij sv. Couthberta kod Durhama, gdje probavi osam godinah. U šestnaestoj godini već mu dozrie u duši odluka, da se posveti duhovničkom zvanju. S toga podjè u Rim, gdje mu pade sreća u dio, te bude uvršćen u malen broj pitomacah upravo tada otvorenoga englezkoga kollegija. Godinu danah kasnije tim bude odlikovan, što je pred Piom VII. papom držao javni govor, koj se je svim dopao. Mnogi od onih uglednih inostranacah, koji bijahu medju njegovimi slušatelji, nit su ga dosad poznavali, nit išta o njem čuli, a govor njegov tako ih je dirnuo, da je šapčuć jedan drugoga pitao: tko je taj? A odgovor bijaše: „Nikola Wiseman iz Englezke."

Wiseman već tada povučè pozornost na se onimi svojstvi, što su se kasnije kao toliki značajni biljezi u njem razvila. U naucih je mladić izvanredno napredovao. Dne 7. srpnja 1824. u 22. godini dobì doktorski lovor-vienac iz bogoslovja. Dojduće godine primi crkvene redove, i odmah zatim bude imenovan podravnateljem englezkoga kollegija.

Godine 1827. izabran bude veleumni učenjak za učitelja iztočnih jezikah u rimskom sveučilištu (Sapienza romana); tada mu bijaše 25 godinah. Dvie godine za tim povisiše ga na čast ravnatelja englezkoga kollegija, a to je čast, koja duboku pobožnost, obširno znanje ljudih i temeljitu znanstvenost zahtieva. I nehoteći smanjiti zasluge njegovih predšastnikah bez otezanja možemo reći, da Dra. Wisemana u toj časti nenadvisi nitko! —

S učenosti glasovito ime steče on izdanim djelom: Horae syriacae," sastavljenim iz vatikanskih rukopisah, do kojih kao učitelj iztočnih jezikah lasno mogaše doći. Čezneći za naukom još njekoliko godinah nastavljaše u Rimu učiteljsko zvanje na svoju i znanostih veliku korist.

U prišastju god. 1835. držao je njeki obćinstvu posve nepoznat duhovnik konferencije u sardinskoj kapeli u Londonu. Ova predavanja na skoro su toliko udioničtvo u obćinstvu pobudila, da se u mješovitih iz katolikah i protestantah sastavljenih kruzih razgovaralo samo o tom govorniku. Msgr. Brampton, tadašnji apoštolski namjestnik u Londonu, tako bijaše zadovoljan s učinci ovih predavanjah, da je revnivoga duhovnika zamolio, neka bi novi tečaj takovih konferencijah započeo u stolnoj crkvi zvanoj St. Mary Morfields. I posljedak ovih bje izvanredan. Izvrstan način, kojim je najznamenitije članke katol. crkve svojim slušateljem razlagao i dokazivao, učini veliki utisak u katolike i protestante. Katolici bijahu za ono, što je dobra i spasonosna mladi ovaj propovjednik proizveo, tako zahvalni, da nezadovoljni tim, što su mu zahvalnost svoju riečmi izjavili, dadoše mu jošte na uspomenu skovati kolajnu. Protestanti, diveći se, što se taj mladi svećenik za tako kratko vrieme u Rimu toli visoko popeo u znanostih, bijahu takodjer na skoro zadovoljni. Ne dugo za tim izidjoše ti govori tiskani, te se tim putem i onim, kojim dosad bijahu nepoznati, pruži prilika, da se s njimi upoznadu i uvide, koliko je Nikola Wiseman vješt i vrstan na polju vjerozakonske razpre. Drugi njegovi govori o oltarskom svetotajstvu i o obredih velikoga tjedna, što ih je držao u Rimu, sliedjahu za onimi.

Prije dvadeset godinah malo se kad govorilo u Englezkoj o katolicih i u obće o kat. crkvi. Ona godina, koje se kraljica Viktoria omužila s vojvodom Albertom, bijaše prva, što je imala posvjedočiti tvornu djelatnost kat. crkve u onoj zemlji, koju je njekoč nazivala svojom. Tada bje u Englezkoj broj apoštolskih namjestnikah od četiri povišen na osam. Posljedak ovoga čina bijaše, da je Msgr. Walde, apošt. namjestnik tako zvanoga medjuzemnoga okružja, dobio coadjutora, komu je jedva izteklo 27 godinah. Sám papa izabrà ga za ovu čast, a po želji istoga sv. otca bude izabran i za predstojnika kollegija sv. Marije kod Birminghama. Novoimenovani crkveni dostojanstvenik brzo se je proslavio, te na svih stranah mogao si čuti pitanje: „tko je ovaj revni i izvrstni svećenik?" Nitko drugi van Nikola Wiseman, sin Englezke, koj je kao biskup došao iz Talijanske.

S Wisemanovim dolazkom porodio se je od davna željeni odpor, koj je s vremenom toliko toga pretvorio u Englezkoj, da se sada već velikimi koraci približuje povratku u kat. crkvu. —

Već je deset godinah izminulo, odkako su razrovali bili Europu posljednji bučni ratovi. Silni pokret bio je uzrujao narode, a više no jedan vladni ustroj valjalo je preinačiti, da se ustanovi novi poredak po državah. Rim bijaše tada pozorištem krvavih bojevah, a crkveni službenici bijahu bez obrane izvrženi napadanju bezbožnikah. Te iste godine preuzeo je Wiseman upravu londonskoga okružja, a sv. otac, sadanji papa Pio IX, odlučio je, da se u Englezku opet uvede kat. hierarchia. Dojduće godine bude Msgr. Wiseman pozvan u Rim, a tu se nakon zrela razmotrenja zaključilo, da se u ime Božje učini prvi odlučni korak, Englezkoj povrati kat. hierarchia, kojoj se na čelo ima staviti kardinal Wiseman. Već nije trebalo pitati: „tko je on?" Već je

sada sav sviet govorio o njem, o onom velikom mužu, koj je prije petdeset godinah kao živahan dječak u Plymouthu izkrcao se na obalu. John Bull izbuljio je oči, kad se je ovaj muž i drugi put pojavio u Englezkoj, ne više nepoznat, nego novim dostojanstvom odlikovan. Talijanske ubojice i ostali izmet Europe primao je John Bull razkriljenim rukama; a ugledna, biskupskim dostojanstvom odlikovana lica protivio se je primiti. Al ne samo što ih nehtjedè primiti, već se do neizmjerne jarosti razpalio, što su se drugi bez njegova znanja o njegovoj zemlji uredbe činiti usudili. No Nikola Wiseman, već sada westminsterski kardinal-prvostolnik, dobro je poznao sve Bullove krieposti i mane; zato se nimalo uztezao nije s njim se sočiti i na javnom borištu ogledati. Njegov „poziv na zdravu pamet naroda“ urodio je željenim plodom, te se vihar na skoro utišao. Možebit kardinal nije jošte nikad svoje misli krepčije i jedrije izrazio kao u tom spisu. Sastavio je on tu umotvorinu u čas uzhićena oduševljenja, pod koga uplivom gotovo je sam sebe nadkrilio, a sve svoje protivnike daleko za sobom ostavio. Uslied toga oniemiv John Bull poče sve više uvidjati, koliko je taj prvostolnik vrstan učiniti na korist vjere, znanosti i umjetnosti! On je u tom obziru na toliko promienio svoje mnienje, da i u prkos hirom svoga značaja ponosno pokazuje na stožernika, kano sjajnu zviezdu britanske slave, premda je on medju katolici možebit najveći. Dogodi se kadšto, da se John Bull opet razljuti, te mu magluštine zle volje obastru ćud, no i ovakovih muhah nestane na skoro, pa kardinal mirno i spokojno, nebojeći se nikakove pogibelji stupa u zori novoga dana, koj se nakon duge noći tamo pomolio.

Stožernik Wiseman napisao je, kako je obćenito poznato, više izvrstne vriednosti dielah. On je u radnji neumoran, a neima stvari, što bi se njegovu duhu činila u nedohitnoj daljini. Vješt je svakoj struci znanostih, pa i koliko se pričinio neznatan koj predmet u sebi, on se znade njim poslužiti i pokazat mu praktičnu porabu, a to takovim načinom, u kom ga malo tko dostignuti može. Njegovu peru valja zahvaliti, što obstoji vrli časopis „Dublin Review,“ a dvojili bismo o njegovu obstanku, čim bi mu svoju pomoć uztegnuo.

Nebi bilo na svom mjestu, kad bi ovdje i sukroman značaj ovoga odličnoga muža nacrtat htjeli. No neda nam se na ino, već da u kratko kažemo, da je svojstvi svoga srdca najugodniji utisak učinio u sve one, kojim pade sreća u dio te su ga s bližega motriti priliku imali. Zato dao Bog, te Nikola Wiseman, westminsterski kardinal-prvostolnik, jošte puno godinah toli blagonosno djelovao.

(Wiener Zeitung.)

Dopisi.

J. Z. Iz Varaždina. Dani od 5. do 11. listopada god. 1858. neizbrisivimi slovi ubilježeni blistat će se u ljetopisu grada Varaždina, buduć da u to vrieme grad taj primi i imaše u sriedi svojoj najvećega domaćega crkvenoga dostojanstvenika; od kada bo taj grad obstoji, ta mu sreća nepade u dio, da ga posjeti njegov vrhovni pastir, odlikovan uzvišenom častju nadbiskupa i kardinala svete rimske crkve; posjet taj postade tim važnijim, čim taj pomazanik gospodnji, jedva vrativši se s daleka puta, neutrudivom svojom nadpastirskom brižljivostju vodjen dodje, da malahne članove velikoga stada potvrdi u vjeri, te pomazavši ih krizmom spasenja podieli im darove Duha svetoga.

Na koliko je cienilo pučanstvo grada Varaždina i okolice njegove ovu osobitu milost, to je dokazao toli doček istoga visokočastnoga gosta, kao što i ostali dani, u kojih je žiteljstvo sreću imalo primati blagoslov od posvećene ruke njegove uzoritosti kardinala i nadbiskupa svoga. — Dne 5. rujna dolazećemu njemu ode u susret presvietli gospodin predstojnik županijski s činovničtvom, izaslanici ovdješnjega sbornoga kaptola i susjedno svećenstvo, te ga na medji varaždinske, kneginske, biškupečke i sv. ilijanske župe dočekaše, gdje bi mu podignut i slavoluk urešen cviećem i nadpisom: „*Salve bone Pastor, nostra virtus.*“ Došavšega kardinala na to mjesto pozdravi srdačno rečeni presvietli gospodin predstojnik županije varaždinske Skender Šimunčić latinskim govorom, izrazivši, na koliko se to riečmi izraziti može, radost i veselje onih, koji polažu sreću u to, što k njim dolazi njihov brižljivi otac i neutrudivi nadpastir. Odtud ga dopratiše do obližnje kapelice sv. Roka na kraju grada, gdje ga opet pričeka poglavarstvo gradsko s više odličnih gradjanah, i pozdravivši ga u ime gradjanstva pridružiše se ostalim karucam, da toli odličnoga gosta doprate u sredinu svoju. Po Dugoj ulici, kud se je nj. uzoritost vozila, usporedjeni bijahu cehovi sa svojimi zastavami i svakolika školska mladež, a od njih je svatko, čim začù gruvanje mužarah izvan grada i u njem, sprovadjano tutnjavom svih zvonovah, željno i ljubopitno upirao oči prama rečenoj kapelici, nebi-li što prije opazio onoga, za kim mu srce teži; pa jedva što ga željno oko ugleda, pade na koljena sve staro i mlado, odlično i priprosto, da primi apoštolski blagoslov od svoga nadpastira. Došavši do kipa presvete Trojice odsjedne njegova uzoritost, da u svečanom obhodu ide u stan Svevišnjega, te mu se pomoli za se, i

za sve, koje providnost Božja njegovoj skrbi povjeri. Kod istoga kipa bje priredjen i krasno urešen te sagovi i cviećem prostrt čador, gdje prečastni gospodin predstavnik, kanonik i župnik domaći Petar Laurenčić in Pontificalibus sa sbornim kaptolom i mnogobrojnim svećenstvom uzoritoga kardinala dočeka, te po propisu i obredih crkvenih krene obhod u župnu crkvu, kraj koje stajaše gradjanska grenadirska četa sa svojom zastavom i bandom. Uljeznuvšega u crkvu kardinala primi sviranje orguljah, a milozvučni glasovi muzike stadoše se razlegati po crkvi prostrtoj sagovi i cviećem, gdje dovršivši on propisane obrede podieli prisutnim apoštolski blagoslov. Iz crkve bude nj. uzoritost na obhodnu u svoj stan u nadbiskupsku kuću dopraćena, gdje mu odredi gradjanska četa počastnu stražu, nu na njoj se kardinal zahvali. Sada začė podvorenje svećenstva, činovničtva, vojničtva, gradskog poglavarstva, učiteljskog sbora višje gimnazije, realke i glavnih školah, i ista mosaična obćina odaslà iz sredine svoje njekolike članovah s rabbinom. Prigodom podvorenja izrazi opetovano njegova uzoritost svoje zadovoljstvo s duhom katoličkim, koj vlada u okolici ovoj, i koj služiti može na čast i obodrenje ovdješnjemu žiteljstvu.

Čim smo tako sproveli i dopratili visokoga gosta, mislio bi čovjek, da je za taj dan dovršena sva svečanost; kad al eto u 8 satih stade se nješto rumeniti oko župne crkve i u tili čas u noći nastade svjetlo, — a to su bili baktjonoše, sve sami gradjani, te njih velika povorka krene s mjesta i uputi se do kuće, u kojoj obitava sada nj. uzoritost. U sriedi te povorke udara muzika, a uz nju ide gospodin gradski predstojnik Ivan Vinković s poglavarstvom gradskim, za njim pako učenici ovdješnje realke i glavne škole s učitelji, koji došavši do nadbiskupske kuće stanu, te uz sprovadjanje muzike pozdrave slavnoga nadpastira crkvenim pozdravom, što ga učitelj muzike g. Udl u muziku stavi. Prem da je kratak taj pozdrav, nu ipak izrazi sve, štogod mogosmo izreći: *blagoslovljen, koj prihadja u ime gospodnje.* Iza toga pozdrava odsvira banda njekoliko komadah, a poslie njih isti učenici odpjevaju opet pjesmicu oprostivši se za taj dan od svoga miloga otca, želeći mu lahku noć. Većom stranom stajala je nj. uzoritost kod prozora i koliko putah se otvori prozor, svagda zaori iz radostnih grlah glasni „živio!" razlegajući se po svih obližnjih svietom napunjenih ulicah.

Drugi dan u 8 satih započe apoštolsko djelovanje, podjeljivanje naime svete krizme u župnoj crkvi, kamo doprati nje. uzoritost sborni kaptol i svećenstvo pod nebnicom, što su ju nosili svećenici. Svečanost u crkvi započe uzoriti nadbiskup s prodikom, u kojoj opomenu pravovierne, da podpuno ovršavaju sve ono, što sveta vjera od njih zahtieva. Poslie prodike sliedjaše od nj. uzoritosti služena sv. misa, a za njom je katekizirao dotični kateketa realnih i glavnih školah školsku mladež, kojom je prilikom nj. uzoritost sama više učenikah izvolila izpitivati, te one, koji su se odlikovali, nadariti molitvenici, svetimi slikami i krunicami, a i darovi u zlatnom i srebrnom novcu. Sutradan bje podjeljivana sv. krizma u crkvi oo. kapucinah, a treći dan u crkvi opaticah sv. Uršule, gdje je opet nje. uzoritost njemački govor držala, te dala djevojčice po dotičnom kateketi katekizirati, nadariv ih na isti način kao i dječake. — Četvrti dan ode uzoriti kardinal u Lepoglavu, da tamo posjeti kaznionu, koja stoji pod upravom milosrdnih sestarah. Kod toga putovanja izkazaše obližnje župe svoje štovanje zvonjenjem i gruvanjem mužarah toli po župnih mjestih, kao i kod plemićkih dvorovah. Na povratku navrati se kardinal na gospoštinu Klenovnik, da tamo posjeti novoga vlastelina nje. preuzvišenost gosp. ministra barona Brucka, gdje bje istom svečanostju primljen kao što i po inih mjestih, kud je prolazio. Nu prije ipak nego što će na taj put odići, da i taj dan neostane bez svake milosti za Varaždin, budući se na taj dan imala na uspomenu sv. misije ustanovljena sv. misa Bogu u crkvi gimnazijalnoj a odprije jezuitskoj prikazati, to je izvolila njegova uzoritost licem u 8 satih reći sv. misu i poslje nje uz pratnju školske mladeži i svećenstva moliti se za vierne mrtve, koji su u crkvi i oko nje i u ostalih grobljih varaždinskih pokopani.

U nedjelju dne 10. bje opet podjeljivana sv. krizma u gimnazijalnoj crkvi, kojom prigodom opet je držala nje. uzoritost govor, u njem kao pravi nasljednik apoštolski učeći, opominjajući i svjetujući ono, što nam sveta naša crkva nalaže, — a po dovršenoj propovjedi odpjeva uz mnogobrojnu podvorbu svečanu sv. misu, a poslie toga nastavi svoj apoštolski posao, radi koga dodje u Varaždin; i čim je tako svim podielio svetu krizmu, zahvali se gospodinu Bogu s crkvenom zahvalnicom, pod kojom kao i pod sv. misom svirahu ovdješnji glasbenici uz pjevanje domaćih pjevačah i pjevačicah. —

Koji smo svjedoci bili neutrudivoga djelovanja njegove uzoritosti, moramo da puni zahvalnosti priznamo, kako je izvanredno prikriepila milost Božja uzoritoga nadpastira, čim znademo, da je njeke dane do 2 sata poslie podne, jedan dan i do 2½ sata neprestano od 8 satih kao andjeo Božji bavio se medju dječicom čeznućom za svetotajstvom krizme, — te je za vrieme svoga bavljenja do 6000 dušah podielio isti sakramenat.

Izvan toga posjeti visokočastni nadbiskup dne 6. poslie podne djevojačke škole, gdje ga u ime zavoda jedna djevojčica pozdravi; a dne 8. poslie podne posjeti realne i glavne škole, gdje mu se učenici s učitelji pričekavši ga poklone s pjevanjem gore naznačenoga pozdrava, a jedan ga učenik glavnih školah u ime ostalih pozdravi, i gdje bje na odlazku odpjevana carevka. Prigodom ovom izrazivši njegova uzoritost svoje zadovoljstvo opomenù učenike na točno ovršivanje onoga, što im zvanje njihovo nalaže, izvoli pregledati fizikalni kabinet, te razgledav sbirku nastrojah preporuči uči-

teljem revnost i točnost u težkom poslu podučavanja i odgojivanja mladeži.

Dne 10. poslie podne posjeti uzoriti kardinal i samostan opaticah sv. Uršule, gdje razgledavši samostan i konvikt za odgojivanje djevojakah, za kojega uzdržavanje je on nedavno znatnu podporu opredielio, povrati se u večer u svoj stan.

Za vrieme svoga bavljenja u Varaždinu izvolila je njegova uzoritost svaki dan zastupnike svih ovdje obstojećih vlastih na objed pozivati.

Nu njegova uzoritost nezadovolji se samo djeljenjem duševnih milostih, već i poznatom svojom darežljivosti podieli mnogim i tjelesnih dobročinstvah, jer ne samo što, kako bje gori napomenuto, više učenikah i učenicah nadari, te više ubogim znatnijih milostinjah udieli, već i izvan toga za zavod „družtva dobročinstva" svotu od 200 for. sr. pokloni.

Dne 10. poslie podne oprostiše se vlasti od njegove uzoritosti, a gradjanska banda izvede u večer pred prozori nadbiskupske kuće više muzikalnih komadah i odpjeva dva četveropjeva, a sakupljeno pučanstvo pozdravi kardinala, čim ga opazi na prozoru, živahnimi uzklici.

Uz to prispie čas, gdje nam se bilo oddieliti od visokoga gosta. Da pokažemo, kako štujemo onoga, koga nam providnost poda, da nam je otac i nadpastir, to se sakupi dne 11. t. m. u 7 satih u jutro od svakoga stališa po njekoliko članovah, da ovi prime za se i ostale blagoslov, a onomu, koj je blagoslovi, da izjave sretan put i povratak na mjesto njegove nadbiskupske stolice. Krenuvšeg u 7 i 1/2 sata na put uzoritog kardinala sprovede više karucah do mjesta onoga, gdje ga pod slavolukom prije malo danah dočekasmo; došavši do mjesta stupi njegova uzoritost iz kočije, a gospodin županijski predstojnik jošte jednom oprosti se u ime ostalih, želeći da gospodin Bog njegovu uzoritost mnogo jošte godinah na slavu Božju i proslavljenje katoličke crkve, našemu carstvu i dragoj domovini zdrava i sretna uzdrži. —

Neću da se upuštam u razsudjenje, da-li je i kako njegova uzoritost s Varaždinom i okolinom njegovom zadovoljna bila; to ipak usudjujem se tvrditi, da je sve malo i veliko, vlasti i pojedinci, domaći i susjedni žitelji nastojali činom pokazati, kako štuju i kojom sinovskom privrženosti odani su svomu slavnomu nadpastiru, pomazaniku gospodnjem, koga sveti otac i car naš premilostivo odlikovà, podavši nam u njem prvoga nadbiskupa i prvoga kardinala.

Fra F. M. *Iz Kreševa* u Bosni pri koncu rujna. (Konac). Čim bi sad malo razveselio sažaljujuće nas štovane čitatelje, novoga neimam ništa; zato ću nješto davnašnje javiti, ili bolje rekav popuniti, što sam već jednoč natuknuo ovdje. A to su nedjeljni (tjedni) pazari, o kojih kad sam zimus (gle 5. br. ovog lista t. g.) pisao, da je hvala Bogu pošlo nam lani za rukom konac učiniti onom po svetkovanje danah gospodnjih škodljivom običaju, kog su Turci u stara bašinska, od žalostnih današnjih još jadnija i čemernija vremena uveli bili glede njih, da se naime nedjeljami drže u onih mjestih, u kojih bi smetat mogli, da se nesveti dan svečani kako se pristoji, — cigla sam četiri taka mjesta naveo: Fojnicu, Kreševo, Sutjesku i Vareš, u kojih su crkve od starinah; — a ima ih, kao što sam kasnije ubavješten s mjesta svake vjere i najviše časti dostojnog, i do petnaest; sve naime varoši, u kojih, oli bar na blizu nahodi se župnik, te se služba Božja ovršavat običaje. Nit su samo u dva prva, kao što tamo stoji, nego u svih tih mjestih, osim dvajuh posljednjih ovdje navedenih, — preneseni iz nedjelje u koj raditni dan. — Odveć je dakle ono izvjestje krnjavo bilo, te neće biti suvišno ovo popunjenje, koje da i samo nedostatno nebude, još ću kazati u kratko, kako se to postiglo.

Svagda je to bilo trn u oku duhovnih pastirah naših, a osobito presvietle gg. biskupah, i jednim izmedju glavnih predmetah pastirske brižljivosti njihove; nu poduzimat štogodj protiv tomu nije se moglo radi neprijatnih okolnostih sve do vremena sadašnjega presvietloga g. biskupa, koj vidiv svoju sgodu, okrene se na c. k. glavnoga konzula viteza Dr. D. Atanackovića, da on to izradi kod č. Huršid-paše, za onda vezira. Nu stvar jedva započeta morade se prekinuti radi brze promjene vezirove i do njekoliko sljedivše smrti konzulove. Taj dakle lovor-vienac sudjen je, štono Turčin rekne, bio drugomu, a ovaj je vriedni kancelar istoga c. k. glavnoga konzulata, g. Franjo Zoretić, koj postav zastupnikom konzulatskim i saznav za tu stvar, stavi se u porazumljenje sa spomenutim presvietlim biskupom, te č. Mehmed-paši, nasljedniku Huršidovu, dokaže vješto nevaljalost rečenoga običaja, i zaište od njega da ga ukine. Turčin obeća i nemisleć možebiti obećanje izpuniti; al on javi to u Beč, i njemu kaže, da ga je već radi toga pohvalio kod svoje vlade. To začuv Turčin, nemože drugo, već mu valjade izdati zapovied na sve okružne vlasti (nahije), da izpitaju želje kršćanah glede toga, koje, jerbo su većinom bile protiv starinskom običaju, morade ih izpuniti, premda su Turci listom protivni bili. — To se dogodilo lani oko ove dobe, a iz sadašnjosti imam to: da nam se vratio presvietli g. Fra Marian s javljenog u Prekosavje puta, te krizma po Posavini gornjoj.

Viestnik.

Iz Zagreba. Tutnjava ovogradskih zvonah oglasila je u nedjelju u 8 satih u jutro čas, u koj je krenuo uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup iz svoga grada, da, kako je već objavljeno, poduzme kanonički pregled u glavnoj ovogradskoj župi sv. Marka. Na kipnom trgu

sišla je nj. uzoritost iz kočije, gdje ju je dočekalo svećenstvo i gradsko vieće, a prečastni gosp. predstavnik i župnik Stjepan Pogledić pozdravio važnim slovom, napomenuv u kratko neumrla dobročinstva nj. uzoritosti za ovaj grad; na što mu je uzoriti kardinal prijazno odgovorit izvolio. Na provodnu odpratiše odtud nj. uzoritost kroz kipnu ulicu, kamenita vrata, trg sv. Katarine i gospodsku ulicu u crkvu sv. Marka, dočim je putem visokočastni nadpastir klečećim svojim viernim blagoslov dielio. Odviš je dobro poznat našim čitateljem način, kojim biva kanonički pregled, te nam ga netreba potanko opisivati; zato samo na kratko kažemo: da je uzoriti kardinal u crkvi okolnostim župe primjerenu propovied rekao, uz podpunu podvorbu svećenikah misu izpjevao, za kojom je mladež iz župnih podružnicah po rečenom prečastnom domaćem župniku, a šegrte po veleč. g. Ign. Vrbanića, kateketi glavnih učionah, iz kršćanskoga nauka izpitivat dao, nadariv odlikovavše se zlatnimi i srebrnimi novci te nabožnimi knjigami, a poslie toga pregledao oltare i sve druge crkvene stvari. Budući je groblje predaleko, ovršena je zadušna služba za pokojne župljane hodeć oko crkve. Za tim je nj. uzoritost u župnu kuću, kamo su idućem nadpastiru s obje strane poredane u bielo obučene djevojčice cvieće pred noge sipale, unišla i tamo pregledav matice podpisat ih dostojala. Tek poslie jedne ore povratio se je vrhovni pastir praćen obćenitim zvonjenjem u svoj grad.

— Buduće nedjelje dne 24. t. m. poduzet će uzoriti kardinal kanonički pregled u ovdješnoj župi sv. Petra, i istom prigodom otvoriti župnu crkvu javnoj službi Božjoj; u to ime uputit će se nj. uzoritost u 8 satih u jutro iz svoga grada u rečenu crkvu.

— Velečastni gosp. *Jakob Jambrečak*, župnik slavetički i vlastnik zlatnoga križa za zasluge s krunom, naimenovan je podarcidjakonom okružja jastrebarskoga.

— U noći na 14. t. m. preminuo je udaren kapljom velečastni gosp. *Stjepan Radenić*, izsluženi župnik krapski i skrbnik nemoćničke kuće u Novoj-Vesi. U subotu pod večer sahranismo mu tielo u groblje sv. Tomaša, želeći i moleći mu od Boga vječni pokoj.

— Čitamo u „Nar. Novinah," da je g. Vjenceslav Křižek, gimnazijalni učitelj u Varašdinu, napisao: „Dějepis (poviest) literatury katolickych Jihoslovanův," a rukopis predao matici českoj, da ga svojim troškom tiskati dade.

— U minuli ponedjeljak dne 18. t. m. započela je u Beču pokrajinska synoda, kamo su u to ime došli oba suffragana i ostali pozvani članovi, naime 19 opatah, 7 zastupnikah kaptolskih i bogoslovi, kanoniste, provinciali i predstojnici samostanah brojem 21. Piše nam se od onud, da će sjednicam pribivati i profesori sveučilištni Fessler i Guidi.

— Prečastni ordinariat u Brnu pozvao je svoje duhovničtvo, da na podporu bosanskoga svećenstva i puka uzme na se bezplatno odsluženje misnih namjenah, za koje se po Bosni grade crkve i nabavlja potrebita sprava za službu Božju. Tom pozivu liepo su se odazvali braća moravski svećenici, preuzevši u rečeno ime 4000 misah

Iz Englezke. Za vremena reformacije propao je u Englezkoj i red franciškanski; samostani bješe mu razoreni, a redovnici stranom iz zemlje protjerani, stranom mučeničkom smrti pogubljeni. U ovaj par pojavljaju se opet sinovi sv. Franje u Englezkoj. Vicomte Feilding poklonio je oo. kapucinom crkvu u Pantasafu (u grofovini valeskoj), kao i potrebito zemljište za samostanske sgrade. Predstojnik reda, otac Serafin, kupi darove za gradjevni trošak; biskup shrewsburski prineo je u to ime 710, a grof Feilding 3500 dolarah. Sv. otac podjeljuje svim onim blagoslov, koji kakovim darom prispiju na gradjenje pomenutoga samostana.

* Na lipskom sveučilištu nemože niti sada jošte nijedan katolik postat profesorom, premda takova zabrana glede židovah nepostoji. Pri toj stvari to je pako najčudnovatije, da su to sveučilište utemeljili katolici, i da se do danas največom stranom iz katoličkih i samostanskih dobarah uzdržaje.

* Biskup kordovski u Španjolskoj dao je dne 8. lipnja t. g. njekoliko hrpah krivovjernih knjigah, što su ih englezki protestanti tamo dovukli i medju puk razdavali bili, a ovaj ih opet na opomenu svoga biskupa predao, po primjeru prvovječnih kršćanah na javnom trgu spaliti.

* Nasljednik pokojnoga Dra. Knoblechera, glavnoga apoštolskoga namjestnika u srednjoj Africi, g. M. Kirchner, došao je iz Hartuma u Beč, odkud će se uputiti u Bavarsku, Tirolsku i Rim. Kako je neprijatno tamošnje podnebje za Evropljane vidi se i s toga, što je Kirchner četiri zadnje godine neprestano bolovao s groznice.

* U obćenitoj skupštini družtva sv. Stjepana u Pešti dne 7. listopada viećano je medju ostalim i o odgojavanju mladićah iz Bukovine i izdavanju magjarske encyklopedije. Gledeć na prvo — od bukovinskih mladićah magjarske narodnosti uzeo je na odgoj tri kardinal prvostolnik, dva družtvo sv. Stjepana, dva će poći u Jegar dva će primiti u satmarsko odgojilište novoimenovani tamošnji biskup Mio Haas, po jednoga ot. Janko Raffay, piarista iz Kološvara, grof. Stjepan Károlyi i Karlo Somogyi, upravljatelj družtva. Što se tiče drugoga — uredjivanje encyklopedije primio je na se kanonik Janko Danielik, bivši urednik „Religie." — To družtvo ima sada 4700 članovah.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 43. U ČETVRTAK

28. LISTOPADA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. sr. Za one predplatnike, kojim se list pošilja poštom, 6 for. 20 kr. na cielu, a 3 for. 10 kr. sr. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Moje i tvoje.

Smutnje svieta uzrok što je?
Ovo dvoje: moje i tvoje.

F. S. Bio je, kao što priča sv. Bernardin senenski, njeki kralj, te je imao dvie kćeri, jednu liepu kao bieli dan, drugu ružnu kao crna noć. Liepa svih je oči na se povlačila; nju je svatko pazio, ljubio, štovao: ružna svakomu se grstila; ona je bila svim trn u oku, kost u grlu, — predmet sprdnje i porugivanja. Liepa svojom krasotom svakoga je očarala i u srdce mu segla: ružna svojom rugotom svakoga od sebe odbila i grozom ga napunila. Liepoj svatko se je ulagivao i laskao: ružnu svatko je hulio, grdio, mrzio i prezirao. Liepo je liepo te omili svakomu: ružno nije ruža, da se za njedra meće. S toga liepa se smješi, podcikuje, pjeva, nogama poigrava, rukama pleska: ružna plače i uzdiše, cvili i jauče, kuka i leleče. Liepa se veseli, što za njom čezne malo i veliko, staro i mlado, pametno i ludo: ružna jadikuje, što od nje kao od kakve utvore sve, što je živo, bježi. Kralj, njen otac, bje zamietio njenu dušobolju, te da izvida ranu, s koje mu kćerka boluje, začè ju tješiti, rekav joj: „Neplači, mila kćeri moja! nedaj svomu srdcu jada, već mi veselo stoj! znati bo imaš, da tko se zavjeri tvojoj kićenoj sestri uzev ju za svoju drugaricu, s njom nedobije ništa do njene istina divne al časne ljepote, koja danas jest, a sutra izgine kao na suncu kapljica biserne rose; a koj tebe uzme za ženu, tomu ću za miraz pokloniti kraljestvo moje."

Kralj ovi jest Bog svemogući vladatelj svieta, o kojega svetoj volji visi sudbina čovjeka i udes svakoga stvora. Kći liepa, koja radi svoje nježnosti i krasote brojila je u svako vrieme na tisuće dušom i tielom sebi privrženih ljubovnikah, i koja s toga istoga uzroka i dan danas svakomu na srdcu leži, — ta kći jest toga svieta blago i bogatstvo skopčano s veselim, bezbrižnim, mekušnim i udobnim življenjem, kakovo življenje čovjeku pruža medju zemskimi dobri najmilije dobro — novac, taj nervus rerum. Kći ružna, koja radi poniknule glave, namrštena čela, upalih očijuh, blieda i mršava lica, nagrišpane kože svakomu se grstila, i koja i sada rugotom svojom svakoga od sebe tjera, — to je ubožtvo i s ovim združena oskudica svega onoga, što čovjeku treba za živovanje. Ubožtvo istina mučna je stvar, jer kao što izobilje život čovječji sladi, tako ga ubožtvo ogorčava; s toga blago svim je drago, a ubožtvo, kao vrelo stostrukoga jada, nikomu se nedopada. Nu časno je i minuće, što razveseljuje, vječno i bezkonačno, što ražalostjuje, veli sv. Grgur. Paupertas dura, sed secura, et sine cura. Pa vendar mnogo ih ima iz svakoga stališa i reda, iz svakoga spola i dobe, koji za blagom i bogatstvom, za ugodnim i slastnim življenjem hlepte kao muhe za mliekom i pčele za medom, kan da i neznaju nesretnici, da je laglje moći devi provući se kroz iglene ušice, nego bogatu ući u kraljestvo nebesko; (Mat. XIX, 24.) i da je on mehkoputni evangjeoski bogatac upravo s toga, što je grimizom i kadifom zaodjenut svaki dan sjajno se gostio i razkošno živio, nakon svoje smrti bačen bio u oganj vječni, gdjeno ubogi Lazar, što je kukavno životario s prosjačtva, zanešen bje rukami angjeoskimi u Abrahamovo krilo. (Luk. XVI.) Eto kako se onoga sladokusca i oblizavca med u jed, a siromašnoga Lazara vaj u sladki i veseli raj neopozivnom pravednoga Boga osudom promieni! — I tako se Bernardinova priča, što ju malo prije navedoh, u ovih dvajuh (i u milijunu drugih) na tanko izpuni i obistini, da naime kći ružna, za kojom je pošao Lazar, svoga ljubovnika usreći, to je, da mu je ubožtvo i oskudno njegovo življenje otvorilo nebesa; a kći liepa, koja bje zatravila bogatca, da je svoga štovatelja suno-

vratila u bezdno nevolje, to je, da je sredstvom svoga blaga dokopao se vraga.

O nezasitna zemaljskih dobarah požudo, kamo čovjeka vodiš!? Ti si vir svega zla i svih opačinah, što god ih ima na svietu. Nije badava slavom ovjenčani pjesnik Ovidio blago prozvao **irritamenta malorum**; jer tko u čovjeku razdražuje i razpaljuje mirnu i hladnu krvcu, da ona kadšto toli žestoko uzavri? — požuda blaga; tko mu diže naoružanu ruku, da s njom biesno napada na drugoga, smrt i rane mu zadavajući? — težnja za novcem; tko mu brusi jezik, da s njim oštre i više putah bogomrzke rieči govori? — ono zlosretno: **moje i tvoje**. „Moje i tvoje“ kratke su al kobne rieči; iz ovih bo riečih kao iz Pandorine kutije niču zla svakojaka, kanoti: psovke, blaznosti, kletve, krive prisege, nesloga, razpre, svadje, neprijateljstva, prevare, nasilja, kradje, ubojstva, i mnoge druge opačine i zločini. Koliko je za „moje i tvoje“ proteklo riekah ljudske krvi, i koliko miliunah ljudih život izgubilo, o tom nam izkaz pružaju sgodopisi i ljetopisi svih vjekovah; ali i sadašnjih dnevnikah i časopisah stupci takovimi su izvjestji prepuni. Tolle et lege. Da se odstrani „moje i tvoje,“ onda svega rečenoga nebi bilo, barem u tolikom broju ne; onda bi bila mirna Bosna, a ne uzrujana kao što sada; onda nebi trebalo u tolikoj mjeri ni vojske ni oružja, ni nasipah ni obkopah, ni tvrdjah ni braništah, ni topovah ni prskavacah, ni sudacah ni odvjetnikah, ni verigah ni derešah, *) jerbo — jurgia cessarent, pax sine lite foret. Nu pošto je „moje i tvoje“ u ovo našp materialno doba bolje no ikad prije zasjeklo u družtveni život, i postalo običajem, tako da već medju istimi supruzi, kojim bi vendar morala sva obćenita i zadružna biti, nastà njeko zasebničtvo glede kese i novca, — to onda nije čudo, ako se razbojničtva i ubojstva povećavaju, ako kradje, nasilja i otimačine rastu, ako se neprijateljstva šire, nepravda glavu diže, prevare mah otimlju, ako se mir pretvara u prepir, sklad u rat, sloga u razdor i kavge, ljubav u zlobu, mrzost i neprijateljstva, a to sve za volju blaga i novca, što je Boëthiu dalo povod, da uzklikne:

> Heu! quis primus fuit ille,
> Auri qui pondera tecti,
> Gemmasque latere volentes,
> Pretiosa pericula fodit?
> (Boëth. l. II. m. V.)

Dakle kao što ubožtvo, ako ga čovjek po primjeru Svetih, koji su si ubožtvo, da Bogu nezapriečeno služiti mogu, sami odabrali, mirno i strpljivo snosi, najbolji je čuvar mira i sloge, i još k tomu najvjerniji i najsigurniji drúg na putu, jer porobit siromaka nije kadro sto junaka': tako najveća zapreka sloge i sigurnosti jest imutak i veliko premoženje. Novac je slikovac, — imutak nesloge vrutak. Za to dokazati neka bude jedan primjer dosta. Abraham bio je muž Bogu veoma ugodan, jer je stupao stazom kriepósti i čvrste vjere, koja o istinitosti riečih Božjih nesumnja; razmi toga bio je pravedan, iskren i pobožan, a živio je u sretnom miru, u podpunom suglasju s Bogom i sám sobom. On, kao što je poznato, bio je pastir, te je sa svojim stričićem Lotom, koj je takodjer pastirovao, dielio prostrane i na travi bogate pašnike. Nu pokraj svega toga, što je Abraham bio muž polag volje i dopadnosti Božje, porodili su se njeki nemiri i svadje medju njegovom i Lotovom momčadi; a zašto? Zato, jerbo njihov imutak bio je velik, i sbog toga nemogahu življeti zajedno. Taj razdor silno je dakako uzdrmao krotko srdce miroljubivoga starca; i buduć da mu je mir bio draži nad sve ino, nemogav dulje šta takova trpiti, reče Lotu: „Okanimo se svadje, míli sinovče! i neka nebude više prepira medju menom i tobom, medju mojimi i tvojimi pastiri, jerbo smo braća. Evo sva zemlja ti je otvorena; molim te, dieli se od mene. Ako hoćeš ti na lievo, ja idem na desno; ako ti kreneš na desno, ja ću pojti na lievo.“ (I. knj. Mojs. XIII.) Ovdje nam uzkliknuti valja: si haec in viridi, quid fiet in arido? Ako se ljudi sveti nemogahu slagati medju sobom i pogoditi sbog paše, kako će se oni, kojim je više stalo do blaga nego do Boga?

Mir je za svakoga čovjeka najveće dobro, i toli potrebit, da se bez mira u ničem nikakovu dobru nije nadati moći.

> Mir sve diže, kriepi i jača;
> Nemir ruši i prevraća.

„Mir je — veli sv. Augustin — najdragocjenije blago, tako da na tom svietu niti možemo šta dopadnijega slušati, niti šta valjanijega želiti, niti šta koristnijega posjedovati od mira.“ Jeste! mir i zdravlje, zatim čista savjest i dobra pamet u glavi, to su blagodati, od kojih čovjek, dok je živ, ništa većega i boljega steći nemože. A šta mu zatira zdravlje? šta mu sviest glodje, srdce uznemiruje, pamet smućuje i podkapa zlatni mir, koga su angjeli kod Isusova porodjaja naviestali ljudem, i koga je Isukrst udielio Apoštolom hoteć, da ga oni prenesu na druge? Sve to čovjeku ugrabljuje požuda blaga i težnja za novcem, s koga je već mnogi postradao, izgubiv s novcem isti svoj dragocjeni život, — o! da nije

*) Klupe, na kojih su odprije krivce sibali, korbačali i batinjali.

još i dragocjeniju dušu. A šta siromah, koj ništa neima do debelih kapih snoja na čelu i do krvavih žuljevah na otvrdnutoj ruci? On istina živi kukavno i mučno, al u miru i sigurnosti.

Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigilesque trahit purpura noctes.
Pectora pauper secura gerit;
Tenet e patula pocula fago,
Sed non trepida tenet ipsa manu;
Pleno felices capit ore cibos,
Sed non stricto recipit ense.

Od kolike je koristi za uzdržati u kojoj zemlji mir i poredak to, da jači slabijega netlači, nego da se svakomu dá, što je njegovo, — caru carevo, Bogu božje, toga nam je svjedok Plato, koj veli: „Sretna i trikrat blažena domovina, gdje se stanovnici u zadruzi živući koriste obćim dobrom, i blagodatih, što ih pruža krilo zemlje, u koliko je moguće, zajednički uživaju;“ to je, gdje neide svaki svojim lončićem k ognju, da si čorbu svari, i svojim vrećanjkom na vodenicu (u mlin), da si brašno za pogaču samelje; gdje neima jedan premnogo, a drugi premalo; gdje se one, što je svim od potrebe i od koristi, svakomu bez stege i zapreke rabiti dopušta; gdje jači slabijemu neotima na silu ono, što ga po naravi i po Božjem zakonu ide. Ali u našem svietu i vieku, kako nas uči izkustvo, biva često naopako; sada valja ono, što sv. Luka govori: „Svakomu, koj ima, priložit će se, i bit će obilan; a koj neima, tomu će se oduzeti i ono, što ima.“ (Luk. XIX, 26.) A komu se više zavidi, nego onomu, koj više ima i koj je svega pun? Sbog čega se ljudi više svade i prepiru nego sbog novca? Odkuda toliki razdori, srdjbe i neprijateljstva medju rodbinom i u obiteljih? Sav taj obiteljski nesklad dolazi ponajviše odatle, što stranke nemogu da se sbog pripadajućeg im diela mirno medju sobom poravnaju — bez prepira i tužbe, bez sudbenoga stola i odvjetničkoga pera. Istinu je pogodio onaj, koj reče: certamen movistis — opes. Kod mrhe kavke, kod blaga kavge. A zašto medju redovnici, koji odrekavši se zemaljskoga blaga i blagostanja ponajviše s prosjačtva i milostinje živu u samostanih — zašto, velju, medju redovnici vlada obično toliki mir i sloga i toli srdačna druževnost? Zato, jerbo su zavjetom obvezani na prost, umjeren i ubožnički život, a taki život — gdje se strogo obdržava — isključuje svako „moje i tvoje,“ dosliedno i svaki inat i razdor; jer gdje neima nitko ništa svojega, nego gdje su sva obća, što jednoga to svih, što svih to jednoga, ondje mora da obstoji bratski mir i prijateljska sloga.

Dva su redovnika živili više godinah pod jednim krovom u najvećoj slozi i porazumljenju. Obadva zajedno bi molili, zajedno ručavali, a tako bi i radili i odmarali se zajedno. Svete ljubavi sveza skapčala im je srdca i njihove duše tako su bile pretočene jedna u drugu, da su obadva bili jedne misli i jedne volje. Nije se pročulo, da bi ikad jedan drugoga oli činom oli riečju bio uvriedio. Kadà bi jednom pod hladom krošnjate jabuke o svačem razgovarali se, povela se rieč i o neslozi, jer mladji nije znao, što je to nesloga. „Umah ćeš znati,“ što je nesloga,“ prosbori stariji, pa metnuv knjigu na stol, koj je pod jabukom bio namješćen, „samo reci,“ veljaše mu, „ova knjiga je moja.“ Mladji poslušne i reče: „Ova je knjiga moja.“ Na to će stariji: „Što si rekao, što? Nije tvoja, nego je moja.“ Mladji uzdrhće i probliedi, pa spustiv se na koljena suženo reče: „E častni otče! ako je Vaša, uzmite ju.“ — „Liepo je to od tebe i časti vriedno, dragi sinko!“ preuze opet rieč stariji, „al kad je tomu tako, to ti nikad nećeš moći doznati, što je nesloga; jer gdje se nečuje „moje i tvoje,“ ondje nesloga neima mjesta; a kamo „moje i tvoje“ jedanput nahrupi, u onu će kuću nesloga i kroz gvozdena vrata prodrieti.“

(Konac će sliediti.)

Stara slika nerukotvorenoga obličja Gospoda našega Isukrsta sa staroslavenskim nadpisom.

Pregledavajuć knjigu: Musaeum italicum, seu collectio veterum scriptorum ex bibliothecis italicis eruta a D. Joanne Mabillon et D. Michaele Germain Presbyteris et Monachis Benedictinae Congr. S. Mauri. T. I. Lutetiae Parisiorum 1687. in 4-to naišao sam u njoj na opis tako zvanoga nerukotvorenoga obličja Gospoda našega Isukrsta na ubrusu (rubcu), što se čuva u vatikanskoj basilici sv. Petra u Rimu. Snimku te slike, načinjenu god. 1244. u Rimu, a čuvanu u XVII. vieku u cistercitskom opatičkom samostanu u Monstreolu na podnožju lionskih gorah u Franceskoj, sudeć po slavenskom nadpisu na njoj, slikao je Slaven, ili je već s tim nadpisom vjerno načinjena iz rimskoga izvornika. Pisci navedene knjige, podavajuć točan snimak slavenskoga toga nadpisa: „Образъ Господа на оубрѹсѣ,“ nebješe vrstni pročitat ga, no kod površnoga razmatranja

pismenah prevrnuše prvu rieč „оврАзъ“ u a b r a x a s, nedopuštajuć ipak tomu odgovarajućega tumačenja, budući se, kako sami izpoviedaju, sasvim nesudara s nadpisom presvetoga imena Isukrstova u pokraćenom vidu IC. XC. pri Spasiteljevoj glavi. Evo doslovnoga prepisa amo odnosećih se miestah iz navedenoga gori latinskoga djela: Str. 87. „Anno 1685. September. Dominica sub Vesperum ad Vaticanam basilicam profecti . . .“ t. j. oba Benediktinca svoj put opisujući. Str. 88, 89. „In basilica S. Petri, govore isti, frequenti populo, novisque convenis e s u b l i m i l o c o spectandae exhibitae sunt lancea, crux, et i m a g o C h r i s t i D o m i n i, et caput S. Andreae: quae in quatuor parastatis basilicae Vaticanae tholum fulcientibus custodiuntur. Haec Christi imago a recentioribus V e r o n i c a e dicitur: imaginem ipsam V e r o n i c a m veteres appellabant. . . . Memoratu dignum est id, quod de hac imagine scribit Jacobus de Trecis, tunc archidiaconus Laudunensis atque Innocentii IV. capellanus, postmodum Urbanus IV. in epistola, quam ad Abbatissam et Sanctimoniales Cisterciensis conventus Monasterioli seu Monstrolii ad radices montis Laudunensis scribit. Hae quippe ab eo studiose petierant, ut sibi depingi curaret f a c i e m e t f i g u r a m n o s t r i S a l v a t o r i s s e c u n d u m i l l a m, q u a m i n n o s t r a, inquit, h a b e m u s c u s t o d i a. Piis earum votis obsequutus Jacobus, optatam mittit imaginem rogans obnixe, ut propter reverentiam illius, quem repraesentat, recipiant eam ut S. Veronicam, seu veram ipsius imaginem et similitudinem. A c t u m R o m a e a n n o m i l l e s i m o d u c e n t e s i m o q u a d r a g e s i m o q u a r t o. Ex his intelligitur, Veronicae vocabulum esse imaginis, non mulieris, tracto inde etymo, quasi diceretur vera i c o n seu i c o n i a, et contractis in unum vocabulum litteris, V e r o n i c a. Si tamen Veronicae nomen primum mulieri, et ab hac imagini tributum praefracte velint alii, per nos licet, nam hic narrantis officium non disceptantis suscipimus. Servatur ad hunc usque diem apud Monstrolienses virgines eadem imago, magnoque fidelium concursu frequentatur. Caput est radiatum cum barba oblonga et bifurca; oculi graves nec sine majestate. In infima tabellae parte apposita est inscriptio cum characteribus nobis incognitis: quorum sex primi nonnihil suspicionis primo conspectu injiciunt, ne A b r a x a s disignetur: quo nomine significantur amuleta, quibus Basilidiani haeretici utebantur. Verum praeterquam quod tabella collo appendi non potest; certe quo minus haec imago sacra sit, dubitare non sinit venerandum Jesu Christi nomen hinc inde in superiori imaginis parte expressum compendiosis litteris graecis, ut patet ex typo sequenti, cujus reliquam incriptionem aliis divinandam relinquimus.

(IC.) (XC.)

ѠБРАЗЪ ГСИДАНАЖКРЪСЪ.

U knjigi preokrenuta su u navedenom nadpisu pismena к, р i ъ, što je po svoj prilici učinjeno krivnjom vajara, kao što i izopačeni lik zadnjih pismenah u riečih Господа i ѵкрисъ pohode s nepažnje prepisara.

Na temelju priobćenoga navoda vriedno bi bilo, da se njetko od ljubiteljah slavenskih starinah u Rimu, posjetiv hram sv. Petra na svoje oči uvjeri, jeda-li se zbilja napomenuti slavenski nadpis na tamo branjenoj slici nerukotvorenoga obličja Isukrstova čita, ili se samo nalazi na snimci iste slike u monasteriolskom samostanu? Riešenje toga pitanja bit će vazda važno za poviest slavenskih spomenikah i umjetnostih, tim više, što ta slika svojom drevnostju nadilazi kapponianske slikane tablice u Rimu, i sliku sv. Todora Stratilata u Kalbensteinbergu, koju je potanko opisao Döderlein. *)

(Церковный Вѣстникъ)

Dopisi.

J. K. S Trsata (Prošćenja u rujnu.) Premda se skoro sva crkvena prošćenja bila tada ovdje ili ondje manje više slažu, i svakomu je jur obće poznato, što takovimi prigodami biva, te zato nebi bilo ni potrebito svako pojedince opisivati, već izmakom godine o svih kratko izvjestje dati: kakva i koliko bijaše ovaj ili onaj put svieta, kao što to u inih zemljah do istine ne bez osnovanosti i čine: sa svim tim, jer još te običaji u nas neima, držim za shodno tegnuti koju o prošćenjih, što su bila ovdje mjeseca rujna obdržavana.

Bijahu pako dva i to kranjska, ali je svaki put i liepa kita hrvatskoga svieta bila. Pobožnice duše dolaze obično dan dva (već kako bude) prije no se prošćenje svečano slavi, a to zato, da si prije duševnost urede i s Bogom se sprave. U oči budi prošćenja budi ine oveće i riedke svečanosti odzvone po Marijinu pozdravljenju na veče i sutra rano njekoliko komadah štono

*) Sr. Ad Capponianas Ruthenas tabulas commentarius auctore Nicolao Carminio Falconio. Romae 1785. in fol. — Ὁ ἅγιος Страстотерпецъ Христовъ Θеодоръ Стратилатъ. Slavonisch-Russisches Heiligthum mitten in Deutschland . . . aus einer in der Hoch-Adel-Rieturischen Kirche zu Kalbensteinberg, unweit Weissenburg am Nordgau, aufbehaltenen, mit uralten Gemälden und altrussischen Beischriften gezierten sehr alten Tafel . . . vorgestellt von M. Fr. Döderlein, Rectore Lycei Weissenb. Nürnberg 1724. in 4-to 114 str.

stari Hrvati vele „v klenk“ kao znak, da će nješto osobita biti. Isto tako „v klenk“ zvone, kad pozivlju u ovakovih danih vjerne k svečanomu bogoslužju budi jutrnjemu ili popoldašnjemu.

K malej Gospeji dakle pride prilično puka to kranjskoga to hrvatskoga to čiribirskoga oli tako zvanih Čičah (istranskih), a bilo bi ga se jamačno mnogo više sišlo, da se nije nevrieme s vremenom borilo i sieda Učka, ta proročica vremena i nevremena, tako namrgodjeno držala, što je valjda i mnoge Kranjce sadržalo, te su staroj običaji manje odgovorili nego navadno. Kranjcem držaše jedan za to jur opredieljen otac kranjac na ranej misi shodan, kratak ali dobar govor u kranjskom narodnom jeziku, a Hrvati dobiše na poznoj misi u svojem jeziku duhovnu pouku.

Drugo bijaše na kvatrnicu-nedjelju. Ovkrat pride ljudstva u mnogo većem broju a ponajviše Kranjacah, i to nješto jur u petak a još više u subotu, kadno su mlade Kranjice kušale pokazati se, kako su ake i vješte pjevanju. S početka pjevahu kako se pristojalo vremenu i svrsi, s koje amo dodjoše; ali posnije da ti je bilo slušati ne toliko sadržaj koliko napjev pjesmin! Čovjek ovdješnji tomu jur vikao nebi ni osjetio, da ga nebude njekakov poznat napjev (da je kranjska pjesma nanj nategnuta nabožnoga sadržaja, to se predpolaže) spomenuo i zaljuljao njekako u ona vremena, u kojih se je često orilo o Slovju ili kako običajnije ali, ako se nevaram, po tudju velimo o Slavju (odkle valjda i pogrdo Slabi i Sklavi! Držimo se korjena svojega!). To jest pjele su sasvim po onoj pjesmi „Brod nek ćuti udarca“ i to, kako je u njih običajno, više hukkajući nego glasove iz grla proiznašajući. Za malo ti nategnu sasvim po onoj „Bratec od Lublane povej itd.“ Činilo bi se nevjerojatno, ali je istinito, glavom bo čuh i slušah. K se još dobro spominjem, da sam u njekom kranjskom sastavku štio, kako neka bi se nabožne i crkvene pjesme oblačile ljepšimi napjevi ma i svjetovnih pjesamah, što su endje u običaju, ako niti ove niti njihovi napjevi nisu još puku znani. Istina da je sama stvar u sebi nedužna, nu dali je u obće shodna i dostojna? Crkvena pjesma a budi i nabožna kao što spoljašnostju isto tako i nutrnjostju to jest duhom i polotom odlikuje se od svjetovne. I nevalja ih miešati, niti birajuć od njih napjeve samo svoj sud i ukus sliediti. — U subotu poslie podne i u nedjelju pod ranom misom držaše Kranjcem spomenuti otac shodne i vrlo govore prilagodjene i vremenu i svrsi hodočastničkoj u narodnom kranjskom jeziku. U narodnom rekoh, jer ne u današnjem književnom, koj se primiče više dolenskomu i susjednoga naroda izgovoru, već u onom, u kojem govore stari pravi Kranjci od starine Carni a kašnje i Carnioli i Quarantani (u životu sv. Virgilija) oli Carantani (u spisu „de convers. Bolgar. et Carantanor.“) zvani, u kojem se je nješto više prije sto godinah i natrag pisalo, u kojem je pisana ona kranjska stara listina u ljetošnjih „Novinah“ str. 211. priobćena, ako joj samo na njekih mjestih odbiješ nov način pisanja, i u kojem su pisane propovjedi pod naslovom „Sacrum Promptuarium a Joan. Bapt. a S. Cruce Vippacensi etc. Labaci 1696.“ I pod ove (stare) se Kranjce, kako mnim zaključujuć iz njekih mjestah Plinija, Ptolomeja, Strabona, Kluverija, Trstenjaka, Poženčana i Hicingera, neračunahu oni današnji (novi) Kranjci, koji bivaju na Dolenskom t. j. po prilici u staroj Japudiji. Mislim bo, da tako ovi kao što i štirski Dolenci još prije dvuh stoljetjah patrahu sudeć ih po jeziku onim Slovjenom, koji su, kako učeni mne i do istine ne bez razloga, izza tatranskih gorah amo na jug prišli, pa i po staroj Japudiji se razstabrili. Ovo mnienje osnovano je na dogodovštinjih i jezičnih datcih. Što je komu prirodjeno, to se neda ili pak vrlo težko odroditi. Jezik jest biljeg, koj kaže, čiji je ili bijaše tko. A iz ovoga imamo njekolike starih ostanakah, koji sravnjeni s gori navedenimi: propovjednikom i listinom i objačani još njekimi pram slabimi i sitnimi jezičnimi ostanci, što još u narodu živu, jasno i odlučno, ako neimam najlošijega suda, pokazuju, da se Dolenci, bili tadaj štirski ili pak kranjski, bitno razlikuju izgovorom od Korutanca (Goretanca, Gorjanca, pravega Kranjca), kojemu je huntanje tako kao što njekomu tralala. — Al kamo se zanesoh! To samo kano uz put, kamo me vrli govori zavedoše, a bilo bez zamjere, jer mnozi priznavaju, a nitko nemari. (Svršetak drugi put.)

Iz Rume dne 6. listopada. Kad se iz Rume prama Irigu po onom ravnom i sjenatom drumu voziš, pâseć i nasladjivajuć vid očinji raskošmi Sriema, s desna nad liepom onom nedavno svakovrstnom hranom okićenom ravnicom, koju sad još na prekidce kukuruzni perjanasti lúg kiti, — s lieva pako nad onom krasno-romantičnom milom našom Fruškom-gorom, štono je živi panorama Sriema, — ujedanput na jedno pó dobra sata vožnje prekine ti ovu nasladu tvoju predmet drugi, ukraj druma s obje strane stojeći u toliko, da, ako si iole prijatelj starinah, povjesti pak i graditeljnog ukusa, kao na njeki čarobni „*siste viator*!“ tu ti stati i njega promatrati treba. A što je to? To ti je spomenik istinabog liep, ali tužan, od vremenah kužnih; od vremenah, kad je kuga nemilice u ovih stranah biesnila, te okolinu ovu bezobzirce pustošila, jedva u njekih selih po gdjekoga živa kao za pripoviest il sjeme ostavivši. Valjda je i od onoga doba poslovica ona sriemska: „Kuga je u Sriemu i u našem triemu.“ To je bilo godinah 1795. i 1796. Povod pako spomeniku tomu dade sama tako rekav milost Božja, kojom bje varoš Ruma od kužnoga pomora sačuvana, dočim u onostranih njenih podružnicah: Irigu, Rivici, Krušedolu, Neradinu itd. ljudi bez iznimke i razlike vjere većom stranom od kuge pomrieše. Na mjestu dakle, gdje sadanji spomenik stoji, bijaše medja obćenja ili kordon povučen; tamo

je župnik iz Rume u stanovito vrieme dohodio, sv. misu područničkim svojim župljanom govorio, krstio, bolestne tamo dovežene svetotajstvi umirućih kriepio i na put vjekovječnosti ih pripravljao. Tako je to trajalo kroz dvie gore rečene godine. Poslie Bog se opet smili, diže ruku pohodjenja i pokaranja svoga, nastà opet staro obćenje; ali tragovi kužne pošasti jedva se koje naraštajem od preostavših, koje novimi naselnici poslie mnogo godinah zametoše. Rumljani zdravi i čitavi od kuge sačuvani, da ukažu zahvalnost svoju Bogu na toj neizmjernoj milosti, odmah podigoše spomenik ovi, naravno podporom plemenite obitelji grofovah Pejačevićah, koji su vlastela Rume. Spomenik taj, od prilike preko tri hvata visok i sarazmjerno širok, sazidan je na sliku žrtveniká. Na visini svojoj imade kao tabernaculum, iz kojega šupljine od trih ličnih stranah na zidićih prozirru izrezane zviezde, a na vrhu mu stoji od kamena propetje Spasitelja; dolje nuz njega s desne strane sv. *Rok* zaštitnik od kuge, s lieve pako sv. *Florijan*, oba kipa takodjer od kamena. Odtud s obje strane vije se liepo u širinu spomenik, te došav do 4 na njem izpupčena pilja, spušta se jednako u duljinu k zemlji. Od piljevah pako s obje strane u okrug ogradjuje ga tri četvrt hvata visok zid, s prieda liepimi vratašci za ulaz u nutrnjost njegovu providjen. To je u kratko mala slika spomenika. Kao što ništa na ovom svietu od zuba vremena sigurno nije, tako isto i spomenik ovi liepi, od dobe postanka svoga do danas njemu podvržen, mnogo od krasote svoje izgubi, tugom motreći razsutje sebi predstojeće. Ele nadje se dobrotvorna, za slavu Božju i sačuvanje starinah brineća se ruka, koja obustavi silu razora kao čarobnim njekim „*non plus ultra!*“ Oštećeni spomenik bude sasvim popravljen, da nereknem ljepše nego u početku svom načinjen, i kao za vjekovječnost osiguran. No da me neosudi tkogod s pretjeranosti, što to posljednje rekoh, dodajem: tu njegovu *kanoti* vjekovječnost osigurava naš fruškogorski tako zvani *hydraulički ljep* (malter, mort), kojim je taj spomenik sav očatljivan. On imade svojstvo to, da mu voda naškoditi nemože, i što s vremenom kao kamen otvrdne. Isti ljep je poznati graditelj *Clark*, rodom Englez, za najboljeg odpornika proti vlagi i vodi pronašao i potvrdio, te je toga radi stubove peštanskoga lančanika gradio s njim. Taj hydraulički ljep kopa se u *bročinskom* i *čerevičkom* kotaru naše Fruške-gore, izgleda kao lahak žućkast kamen, u Peštu se vozi, pali, melje i pripravlja, i u buradi natrag k nam dolazi. Naši Sriemci zovu ga „*kajom.*“ Ovim dakle našim mortom sav gorerečeni spomenik je za dugotrajnu budućnost osiguran, i što više još, pepeljastim maslenim mastilom (olaj-bojom) obojadisan, da se sja kao da je od mramora. Kip Isukrsta sav je pozlaćen, kao i odielo obostranih svetacah. U sredini njegovoj medj dva srednja pilja sad je uzidan crveni mramor-kamen s ovim nadpisom: „*Zur dankbaren Erinnerung des verschonten Ortes Ruma von der Pestseuche die in den Jahren 1795. und 1796. in der Umgebung wüthete, erbauet. Und im Jahre 1858. aus milden Beiträgen der Rumaer Zünfte und anderer Pfarrkinder renovirt.*“ Ovom svetom spomeniku na suprot preko druma stoji dragi svjetovni. Na njegovoj dobra pó hvata dugačkoj podstavi dižu se tri pilja ½ hvata visoka jedan do drugoga, srednji je viši, a oba krajna su nižja; isto su tako i ovi ponovljeni kao i onaj sveti. (Čini mi se, da varoš Ruma u svom grbu takova tri pilja nosi.)

Sve ovo krasno djelo okrani dan 3. listopada t. g., u koj prečastni g. začastni kanonik i okružja mitrovačkog pod-arcidjakon, župnik rumski *Martin Vice* tamo k sv. spomeniku u provodu pravoviernoga stada svoga ode, i dobivši od nj. preuzvišenosti našeg g. biskupa dozvolu, takodjer sv. misu odpjeva s onom pobožno-dobrotvornom odlukom, da, kao što je Bog dragi u posljednje vrieme Rumu od pošasti kužne sačuvao, tako ne samo nju, nego svukoliku domovinu našu u napried od takovih bičevah srdjbe svoje sačuva. Za ujedinjenje molitvah pravoviernoga stada s molitvom svojom, reče takodjer isti prečastni g. njekoliko ganljivih riečih u to ime. Prigodom ovom bijaše tu i podosta puka iz obližnjih župah *Iriga* i *Putinacah*, njegdašnjih rumskih područnicah, viditi. Po svršenoj službi Božjoj vratiše se opet svi uz spiev hymne ambrozianske u svoju župnu crkvu. Toliko o svetačnosti ovoj i o spomeniku tom, kojemu slična na daleko neima.

Ali pitat će me možebit dragi čitatelji: čija-li to za slavu Božju i sačuvanje starinah teli brineća se ruka, sredstvom koje teli ukrašen sada sja spomenik ovi? Čija druga nego istog prečastnog g. kanonika i župnika rumskoga. On je, koj pastirskim revnovanjem i ponukovanjem svojim stado svoje na poljepšanje spomenika toga znamenitog sklonì; on je, komu crkva i domovina na tom zahvaliti ima. Ali nije njemu to prvina. Kao što god miomirisna ljubičica u skrovitosti gušte ili žbuna kakova i kad ju nevidiš miris svoj ugodni na daleko prostire, tako je i on mnoga liepa djela Bogu na slavu izveo, kojih miris ugodni u okolini našoj doduše se prosuo, ali glede javnosti osta skrovan,“ „*carebat quia vate sacro*“ štono reče Horac. Toga radi neka mi oprosti čednost istog preč. gospodina, ako ovdje još po gdjekoje njegovo dobro djelo navedem. Tako je gorljivostju njegovom župna crkva sva poljepšana; crkveno odielo dragocjeno u svih bojah nabavljeno; veliki žrtvenik nov sazidan, pomramoren, i prekrasnom velikom slikom uzvišenja sv. križa oskrbljen, žrtvenik veliki, koj se s najljepšimi biskupije naše takmiti smie; žrtvenici sa strane ponovljeni; križ kameniti pred crkvom pozlaćenim kipom Isukrsta podignut. Mislim dakle, da nefalim, što ova javnosti predajem, premda on toga nigda tražio nije, pak da i sgriešiti neću, ako reknem, da je s otim on podpuno onoj zapovjedi Isukrsta odgovorio, kojom svim, osobito nam svećenikom nalaže: „da

nam tako svietli svjetlo naše pred ljudmi, da vide naša dobra djela i slave otca našega, koj je na nebesih.“ Zato na svrsi izražujem iskrenu želju: da Bog dragi preč. gosp. za dobra djela njegova gore na nebesih vjekovječnimi dobri nadari, pak da ga i druga braća svećenici u njegovoj pastirskoj revnosti nasljeduju.

Kad se hoće, sve se može,
Samo treba dobre volje;
Uz glavu se uda slože,
Pak sve ide tad na bolje.

Ilija O. Sriemac.

Iz Beča, 17. listopada. Morda će koga toga od štovanih čitateljah „Kat. lista“ zanimati, ako sazna što o tom, koji se bogoslovni nauci i kako predavaju na ovdješnjem bogoslovnom sboru (fakulti); a tomu evo njekoliko riečih.

Bogoslovni nauci na ovdješnjem sveučilištu predavaju se sasvim po novom sustavu. Dvie godine se je uvadjao, ove je godine posve zavladao taj sustav. Da vidimo, koliko je različan od prijašnjega. Zemljopis i staroznanstvo (Archæologia), zatim uvodne znanosti u stari i novi zakon nespadaju više u red propisanih naukah bibličkih, jer se na njihovo mjesto uzneo nov nauk, komu je ime „Poviest Božjega objavljenja (Historia revelationis divinae),“ i koj ih sve njekim načinom zastupljuje. Sveto pismo i staroga i novoga zakona tumači se poglavito iz Vulgate; hebrejski jezik i text nisu više obvezni predmeti. Valja pako primietiti, da hermeneutika jošte obstoji kano posebna znanost i obvezan predmet, koj se predaje kroz dva sata na tjedan; isto obvezuje i kroz isto toliko satih predaje se exegesa novoga zakona iz grčkoga sloga. — Crkvena povjestnica ima se tako predavati, da bude poglavito historia dogmatum. Ini nauci obstoje kano i prije, samo je razlika u njihovu poredanju. Prve naime godine predaje se: Poviest Božjega objavljenja; exegesa staroga zakona iz Vulgate i Theologia fundamentalis. Druge godine: dogmatika čitava; hermeneutika; exegesa novoga zakona iz Vulgate i grčkoga texta. Treće godine: moral i crkvena povjestnica. Četvrte: pastoral i crkveno pravo. Toliko je na lice različan novi sustav od staroga; koliko je bolji, vidjet će se s vremenom. Svakako se je nadati dobru uspjehu, buduć da je taj sustav potekao iz konferencijah cjelokupnoga austrijskoga episkopata.

Za one, koji žele što dublje probiti u njeke bogoslovne nauke, ima izvanrednih to jest za sve neobveznih predavanjah iz bibličkih naukah: višje exegese staroga i novoga zakona; hebrejski, sirski, kaldejski i arabski jezik. Iz dogmatike predaje jezuita ot. Schrader ovoga polugodišta „de primo, deque secundo Adamo;“ a dominikanac ot. Guidi polag Summe sv. Tome Akvina „de incarnatione.“ Iz crkvenoga prava napokon tumači prof. Fessler Librum II. decretalium Gregorii IX. Tako su na ovdješnjoj fakulti tri profesora iz bibličkih naukah, tri iz dogmatike, dvojica iz crkvenoga prava. — Toliko o sadašnjem stanju ovdješnjega bogoslovnoga sbora.

Viestnik.

Iz Zagreba. Tko je u nedjelju prije podne prešao Laškom ulicom, morao je na prvi pogled opaziti, da tu nješto izvanredna i svetačna biva: tako se je ciela ulica reć bi svetačnim odielom, kakovim morda jošte nikad prije, zaogrnula bila. Od prve kuće izpod nadbiskupskoga grada pa sve do izpod crkve sv. Petra bijahu s obje strane kućni prozori nakićeni zelenilom i sagovi, cvietjem u kitah i viencih, svetimi slikami i kipovi te sličnim uresom. Svaki, što je premogao, tim si je prozore ukrasio, a to učiniše i isti u ulici obitavajući židovi; više kućah, medju ovimi odmah na čelu župna kuća sa sirotištem, bijaše veleljepno i ukusno nakićeno. Znadu naši čitatelji, da je toli svetačnoj napravi uzrok bio, što je taj dan uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup u župnoj crkvi sv. Petra kanonički pregled ovršiti, i istu prenapravljenu i povećanu crkvu za javnu službu Božju opet otvoriti imao. U jedno i drugo ime krenù nj. uzoritost u 8 satih u jutro iz svoga grada, odkud bude uz romon zvonovah i u dugoj povorci stupajućih župljanah, školske mladeži, gospode predstojnikah grada i ovdješnjega kotarskoga suda i ureda s više članovah gradskoga vieća te u mnogobrojnoj pratnji crkvenih licah na provodnu pod nebnicom dovedena u rečenu crkvu, kojoj se je na novom tornju vijalo više barjakah u narodnih hrvatskih bojah. Poslie kratke molitve oslovio je nadpastir iz propovjedaonice mnogobrojne slušatelje sgodam dana primjerenim govorom, spomenuv u njem pohvalno i domaćega gosp. župnika, kojega je vrlim i trudnim nastojanjem crkva stavljena u sadanje liepo stanje. Sliedio je za tim blagoslov dogradjene nove strane crkve i nove iz Rima nedavna prispjevše, te ovdje jurve spomenute krasne oltarne slike s propisanimi u tu svrhu obredi. Pod sv. misom, koju je poslie toga uzoriti kardinal služio, pjevali su umjetnici na koru dobro figuralnu misu. Mladež obojega spola izpitivao je iz kršćanskoga nauka pred nj. uzoritosti domaći g. kapelan i kateketa, a taj izpit izpao je sasvim na zadovoljstvo uzoritoga nadpastira, koje je i riečmi izjaviti i činom pokazati izvolio, razdieliv mnogo darovah u zlatnih i srebrnih pjenezih, u molitvenih knjižicah i brojanicah medju vredniju mužku i žensku mladež. Pošto je nj. uzoritost jošte oltare, crkveno posudje i ostalu spravu pregledala i zadušnu službu za pokojne župljane svršila, odvezla se je iz crkve pred župnu kuću, da jošte razvidi kapelu sv. Mar-

tina, sirotište, župni stan i župne knjige. — I tako je minuo dan, kog su laško-ulički župljani, lišeni dugo porabe svoje župne crkve, željno očekivali, a imajući u svojem krugu svoga vrhovnoga pastira i crkve pokrovitelja, ovako dostojno proslavili, koj će im i radi toga jošte dugo ostati u miloj uspomeni.

Nitko ipak neima više uzroka, da se toga dana radostno opominje, koliko domaći župnik, velečastni gosp *Pavao Gugler*, videći dogotovljeno te blagoslivljajućom rukom i prvom žrtvom svoga nadpastira svetoj svojoj svrhi predano djelo mnogih brigah i trudovah svojih, — djelo, koje odanj slavi Božjoj namienjeno i njemu na čast služi, a bit će, dok ostane kamen na kamenu, u svako vrieme liep spomenik imena i revnoga pastirovanja njegova.

— Kada su godine 1856. austrijski biskupi u Beču viećali o izvedenju konkordata, dogovoriše se ugarski i hrvatsko-slavonski biskupi, da će za povećanje nedostatne nabožne zaklade tih zemaljah iz pripadajućih sebi i svojim kaptolom razteretnicah ustupiti ukupno tri miliuna for. sr. Ta svota razporezana je nedavna na pojedine biskupije i kaptole, pa je na nadbiskupiju zagrebačku pala svota 200,000 for., a na prvostolni kaptol zagrebački s vranskim prioratom 140,000 for. sr.

— Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački izvolio je g. *Franju Škariću*, duh. pomoćnika u Kutini, imenovati za kućanika (oekonoma) u svom sjemeništu u Zagrebu.

— Ne knjigarskim putem, jerbo je taj u nas zarašten, ili ga jošte po gotovu nit neima, već drugim došla nam je u ruke liepim jezikom pisana i u Osieku ove godine tiskana knjižica: „*Tri lipe ili grieh neokajan, neoprošten i Prelja, pripoviedke od Janka Jurkovića.* Prva pripoviedka pisana je prostim slogom, druga u stihovih, a na kraju pridano im je jošte šest poučnih sitnicah (basnah), od kojih je prva izvorna g. pisca, a ostalih pet prevedeno iz Lafontaina i Fénélona. Što je u nas dobro poznatoga g. pisca ponukalo na pisanje ove i sljedećih, ako Bog dá, za njom knjižicah, to nam on sám u predgovoru ovako pripovieda:

„Moja je namjera dvostruka i to iz inojezičnih glasovitih pisacah za mladež što mi se najbolje uzvidi ponašivati, a po tom kadkad i sám štogod iz svoje glave sastaviti — kao što sam evo i učinio — ne da nadkrilim ljude, koje još nitko nadkrilio nije, nego da pokušam vaditi gradivo radu svomu iz sebstvena života našega, neće li ono, što je *naše*, i ako bude težije, primati se bolje *našega*.

Pripoviedke moje biti će uviek kratke i volim, da ih poviše metnem u jednu knjižicu, nego da udarim i drugim krivim putem, kojim se ide kod nas pišuć knjige za pučku mladež, koje su za nju upravo kao valjušci za dojče, te se ni na petdeset bujah pročitati nemogu.

Pored toga kao što tvrdo držim, da kršćanstvo imade biti temelj svakomu pravomu odgojivanju i obučavanju, tako i tvrdo obećajem, da će svaki posao moj biti u duhu strogo kršćanskom i napose *katoličkom*.

Dok sam ovdje kako sam, želim svake godine izdati po jednu knjižicu, ako nezapnem: il što nebudem po volji onim, za koje pišem, il što me neuzbudu podpomagati oni, o kojih sve to ponajviše stoji: častni, rodoljubni svećenici naši. — Knjižice ove namienjene su poglavito za *darove o ispitih*.“ Ciena je knjižici 12 kr. sr.

Iz Celovca. Kako piše „Slovenski prijatel“ poslao je velečastni misionar u Americi *Lovro Lavtižar*, rodom Slovenac, slovenski rukopis družtvu sv. Hermagora u Celovac. Taj rukopis prispio je 4. listopada onamo, obsiže 60 drobno pisanih tabakah a nosi naslov: „Zgodovina katoliških misijonov med Indijanskimi narodi v Zedinjenih Deržavah v Severni Ameriki 1529—1854; spisal v angleškem jeziku Janez Gilmary Shea; poslovenil slovensk domorodec.“ Pomenuto družtvo misli taj rukopis na godinu za svoje članove tiskat dati. Uredničtvo „Slov. prij.“ pridaje toj viesti opazku: „Tudi v daljni Ameriki se uneti domorodec spominja nas Slovencov, se spominja našega domorodnega društva, in spisuje med toliko obilnih in težavnih opravil za naše društvo po slovenski. Komu se ne širi domorodno serce, komu ne poskakuje sladkega veselja!“

* Otac *Spratt* nastavlja dobrim uspjehom blagotvorno djelo pokojnoga otca Matthewa, naime razprostiranje družtva umjerenosti u Velikoj Britaniji.

* Prigodom posljednje skupštine katoličkih družtvah u Koloniji sabrano je 2200 dolarah, što je ulaznine plaćeno; ovi novci obratit će se na korist družtva sv. Bonifacija.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su: g. Josip Fučec, bivši pisar duh. stola, za duh. pomoćnika u Dubravu; g. Julian Vrevc, duh. pomoćnik, iz Samobora u Zagreb za pisara duh. stola; g. Franjo Ilačić, duh. pomoćnik, iz Konobe u Samobor; g. Toma Lopoša iz Novigrada u gjurgjevačkoj krajini u Konobu; g. Marko Mračić iz Ivanić-Kloštra u gjurgjevački Novigrad; g. Josip Turković iz Dubrave u Jastrebarsko; g. Toma Novaković iz Stenjevca u Kobaš; g. Pavao Jalšić, iz Ludine u Stenjevac. — Preminuše g. Janko Bartelić, župnik u miru u Ivanićkoj tvrdji i Dragutin Kramarić, klerik u Toševcu.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 44. U ČETVRTAK 4. STUDENOGA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 kr. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 kr. na cielu, a 3 for. 40 kr. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Moje i tvoje.

(Konac.)

F. S. Što „moje i tvoje“ proizvesti može, ako se baš i u šali upotrebljava, uči nas užasni i grozoviti dogodjaj, što nam ga zabilježi Bernardin Skardeonski. Dva brata — tako pripovieda on — sjedjela su jedne ljetne večeri na kućnom pragu. Noć bijaše krasna; nebo čisto i bistro kao ribje oko, a na nebu svjetlih zviezdah koliko pieska u moru. Obadva brata dignuvši u vis glave čudom se čudiše tolikoj ljepoti titrajućih zviezdah i nepreglednoj prostoriji vedra neba, koju one zauzimlju. Kod promišljanja ovih čudesah Božjih njekakva čudna želja probudi se u srdcu starijega, te da mu i brat znade, što mu se vrti po glavi, reče: „O! da mi je tolika livada kolik je ovaj prostor, koj lebdi nad menom!“ „„A meni — pridodà mladji — da je toliko volovah, koliko je u tom prostoru zviezdah!““ — „A gdje bi se tvoji bušaci pasli, da ih je toliko?“ zapita stariji. — „„U tvojoj livadi,““ odgovori mladji. Opet će onaj: „Ako ja nebi dopustio?“ Na to ovaj: „„Onda i bez tvoje dozvole.““ — „Ti? — bez moje dozvole? Jok vala!“ osorito odjeknù prvašnji. Nu i brat mu nešuti, već pod jedno tvrdi, da bi i bez njegova dopusta svoje volove natjerao u njegovu livadu. Tako rieč po rieč, dok iz šale nedodje do istine, to jest do šakah. Verba pretvoriše se u verbera, i jer jedan drugomu nehtje da popusti, u gnievu jedan drugomu srdce probode nožem, koga je slučajno svaki imao kod sebe. Eto šta uradi „moje i tvoje“ idealno, a kamo li više realno!

O! ti zlosretno „moje i tvoje“ koliko si već zadalo jadah ljudem svih vremenah i svih jezikah, i koliko ih i sada još zadaješ cielomu svietu, a najbolje zemlji našoj, i našim plemićkim seljakom (to je njegdašnjim svakojake naspmene slobodnjakom i kmetovom ili robotašem), koji neće više da živu u zadruzi, nego ili na štetu kućanstva sklepljo osebunjke (prčije), što već biva i u vojničkoj krajini, ili pako se diele, i tom diobom tako razcjepkavaju i razkomadavaju svoja zemljišta, da jedan taki gazdarčić grożdje, što mu urodi u njegovom vinogradiću, lasno odnese u puti, a tako u ponjavi sieno, što ga nakosi u svojem livadku, zemlju pako oranicu, što mu daje hleba, lasno bi za njekoliko časovah s prsti prerovao koliko ima u obsegu! „Pa što zato? ako mi polje i nije dugo i široko, ali je duboko,“ — tako običavaju reći ti slogari, a ne pravoga imena gruntnši, kada im tko o tom šta natukne i napomene. Na čast vam bila vaša dva tri jarka na polju, i toliko čokotah u vinogradu, kukavice! Ali malo što nezaboravih na ono, što sam gore više kazao: paupertas dura, sed secura, et sine cura.

Da čujemo sada, što „Gospodarski list“ o tih diobah i osobinah (osebunjcih) govori u 20. i 21. broju t. g. „Odatle — tako istomu listu piše njeki gospodin izpod Kalnika — što su naime njegdašnji podanici ili urbarialiste udarili u diobe i osobine, porodilo se stanje, koga ćeš badava tražiti po cielom svietu, i koje si badava nastojiš predstaviti, ako ga nisi sám motrio; odatle se porodi: da imademo u istoj kući patriarkalizam, i da ga zajedno ipak neimademo; jer, dočim se je kuća sbilja razdielila, tako, da u njoj ima više samostalnih gospodarah i obiteljih, ali ipak pod jednim krovom: poglavarstvo neće da znade za tu diobu, jer je nezakonita... Ovakova kuća imade jednoga idealnoga gospodara, t. j. on obstoji samo u glavi poglavarstva, koje ga ima na računu, zapovieda mu, zove ga na odgovor itd.: ali u istoj kući nepriznaje nitko takovoga gospodara; tu dakle neima nikoga, koj bi upravljao cielom kućom, koga bi sve slušalo, već mora biti svaki zadovoljan, ako ga slušaju njegova djeca. Takov idealni gospodar najveći je mučenik i rob ciele

kuće: on se samo zove gospodar, nositi pako mora težki jaram gospodara: ako nije namiren porez, lukno, gornica, ako je zaostatak u obćinskih težacih itd., za sve to mora taj idealni gospodar odgovarati, a kod kuće nemakne nitko ni prstom na njegovu zapovied. Ako treba pokrpati krov na kući, hlievu itd., to opet mora gospodar činiti svojimi ritci (škopom), dočim drugi svoje prodaju itd. Dalje posljedice ovoga nepatriarkalnoga patriarkalizma jesu: da se ukućani često svadjaju, kada treba nabaviti drva za obću peć i ognjište, da se žene kod ognjišta bore za mjesto i za drva, da se proklinju i muževe svoje jednoga proti drugomu podtiču; da jedna stranka djecu druge psovkami, kletvami i udarci tjera od peci i ognjišta, da si stranke uzajamno kradu sieno, slamu, jaja itd. Razumieva se samo po sebi, da se odtuda radja mrzost, koja prelazi na budući naraštaj, da djeca uče starije prezirati, da mrziti, slušajuć, kako ovi jedan drugoga psuju, grde i proklinju."

„Što sam do sada pisao — govori g. dopisnik nadalje — to se proteže samo na urbarialiste ili njegdašnje kmetove. Što se tiče plemićah, tu je zlo i gorje. Kod plemićah bila je dioba dozvoljena od njegda i to u naravi. Uslied toga neište samo svaki mužkarac, kada se oddjeljuje od kuće, već i svaka djevojka, kad se udaje, pripadajući dio od svake oranice, vinograda, sjenokoše itd. Tako biva od njegda; zato su ovdje zemljišta tako razcjepkana, da bi mislio, da su to malena djeca za šalu razdielila, da si ondje za igru naprave vrtić ili vinogradić. Ne samo da je već oddavno do toga došlo, da se diele oranice na slogove, već se dieli zemlja na korake, vinogradi na pojedine trse itd. Ova su zemljišta, ili da bolje rečem, ovi su ciepci tako maleni, da gdjekoji lasno i bez svakog napora svoje sieno odnese najedanput u plahti kući; da drugi nemože kod okopavanja svoje čestice u vinogradu motike upotriebiti, jer je motika širja nego njegov vinograd, pak ako mu puran stigne onamo, kad grozdje dozrieva, to će mu za jednu uru pozobati cieli njegov prirod." — Tako rečeni dopisnik izpod Kalnika, kojega rieči zato ovdje navedoh, da s njimi podkriepim stvar svoju, i što scienim, da ću tim vjernim opisom stanja stvarih u kalničkoj okolini ugodili onim čitateljem našega crkvenoga organa, koji nedrže u Zagrebu izlazeći „Gospodarski list."

Drugi jedan dopisnik od Krapine to isto u „Katoličkom listu" (gledaj br. 26. t. g.) tvrdi od svoje okolice. Njegove rieči u kratko glase ovako: „Žalibog što i našemu Zagorcu, koj s pobožnosti i onda, kada mu grad (krupa) pohara polja i bujica uništi usjeve, skida klobuk govoreći: Što god Bog dade, trpiti moramo; nikud nikamo, gore je visoko, dole tvrdo; kud ćemo, ako nam dobri Bog nepomogne? — žalibog, velju, što i našemu Zagorcu i okrepu i utjehu u sličnih prigodah oteti grozi onaj zlosretni, kako ga dopisnik izpod Kalnika u „Gospodarskom listu" sgodno okrsti, nepatriarkalni i samo idealni patriarkalizam." U tom smislu stižu glasovi i od drugih krajevah naše domovine. Pomislimo sada, kamo će još za koj desetak godinah dospjeti naša bez toga siromašna zemlja, ako se patriarkalni život čim skorije neuredi? Kroz diobe, a još većma kroz osobine, ili kako naš puk kaže „osebunjke," kuće na očigled propadaju, blagostanje se umaljava, gospodarstvo račjim korakom ide, nesloga raste, nemiri se dižu, svadje zameću; jer, gdje se čuje u jednoj kući i porodici „moje i tvoje," gdje svaki k sebi ruke drži, gdje svaki na svoju vuče: ondje slabo uspieva kućanstvo: disparibus chordis non bene plectra sonant.

O! srećno doba prvih kršćanah, koji, akoprem u kuće i obitelji razdieljeni, živili su u zadruzi i u takovom zajedničtvu, kakova niti je kada bilo, niti će više biti. U množini vjerujućih bje jedno srdce i jedna duša. Medju njimi nije bilo nikakove osobine, već sve, što su imali, bilo je obće i svakomu pristupno; za naše samoživo „može i tvoje" nije se znalo ništa. Ako je tko imao kuću ili polje, to je ne pod moraš, već iz ljubavi prodao i unovčio, a novce za prodate stvari donio i položio pred noge Apoštolah. I tako nitko nije medju njimi stradao, ni u čem nuždu trpio, jer iz obćega dobra svakomu se udielilo, koliko mu je bilo dosta. (Čini apošt. IV.) Nu sada je druga; sada mnogi za probitačno drži, ako koga lukavštinom zaobide, te ga prevari, kao što htjedè Anania sa suprugom svojom Saphirom prevariti Apoštole — al lošom srećom; sada mnogi kršćanin, misleći samo na se i brineći se za se, radje drugomu što otme, nego mu šta udieli: sada je „moje i tvoje" – da druge narode nenapominjem — tako zavladalo našim seljanskim svietom, da je uslied diobah medju plemići, a osobinah medju njegdašnjimi urbarialisti, pače i krajišnici već došlo do toga, da će do skora morati, štono kaže naš narod, devet selah jednu kozu muzti, ako to tako pojde i na dalje. Što dakle uraditi, da naš narod još bolje neosiromaši i u veću još biedu i nevolju neugrezne nego što je ona, koja ga sada tišti? Zar da želimo, da se opet povrate apoštolska vremena, kadno omnia pacis erant, simul et votum omnibus unum? To bi dakako bilo dobro; ali onda bi valjalo, da se začepi vrelo, s koga niču nemiri,

nesloge, neprijateljstva i drugi zločini i opačine, to pako već mnogo putah napomenuto vrelo jest samoživo, ljubavi prosto „moje i tvoje.“

Nu neima nade, da će se apoštolska ili barem stara patriarkalna vremena više povratiti. „Mag man — tako sbori njetko u „Beilage zur Biene br. 34. t. g. — von jenen patriarchalischen Zeiten denken, was man will, mag man sie segnen oder verlachen, sie zurückwünschen oder nicht: sie sind vorüber. und werden voraussichtlich auch nicht wiederkehren.“ Što dakle? Sve, što se jošte u obziru materialne našega naroda sreće učiniti dade, jest to, da se naš prosti puk poukom u crkvah i školah naobrazi, a nastojanjem vlastih obstojeći kod nas patriarkalni život bolje uredi. — U ostalom ako i jest istina ono, što se veli: laudamus veteres, sed nostris utimur annis, nemože mi se ipak na ino, nego da iz dubine srdca zavapim s Boethiom (Lib. II. metr. V.)

Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos!

Starodavni križ u bribirskom sboru modruškoga kaptola.

Priobćio *Dr. Fr. R.*

Preč. g. kanonik Vojtjeh M. — bio je tako dobar, te mi svojim štovanim dopisom od 5. p. m opisà i narisà starodavni križ, što se čuva od pamtivieka u Bribiru. Ovaj križ jest od drva, ali okovan zlatnim limom. U sredini je crven kamen, po prilici kao što škuda velik; a nižje na glavnom brvnu Božji janjac s korugvom (Alleluja). Ako je točna snimka meni poslata, bit će nješto višji od noge.

Na ovom križu čita se dvojaki nadpis: jedan glagoljski na podnožju; a drugi latinski (svuda isti) na svih četirih okrajcih. Piše mi se, da mnozi gledahu taj nadpis, ali da ga nemogahu pročitati, pa da bi i ja svoju sreću pokušao. Drage volje!

Sva tobož tegoba imala je u tom ležati, što zlatni lim, na kojem je urezan nadpis, bješe preokrenut; s toga imaju se sada pismena naopak čitati; zatim, što su njeka pismena gotička t. j. kakova se čitaju u latinskih nadpisih i rukopisih srednjega vieka — zato i manje poznata. Tuj mi i nehotice na um pada, koliko su se mučili ljudi da pročitaju glagoljski nadpis na ploči ovisoko uzidanoj na pročelju stolne crkve senjske. I ja sam prošle godine daleko zorom više od sata nanj gledao, kano na njekakovu repaticu, dok napokon slučajno nepomislih: zar nije kamen možebit preokrenut, a s njim i nadpis? Tako i bijaše; pa se i nadpis bez muke pročitao. To spominjem samo radi toga, da upozornim one, koji se kakovom nu drago epigrafikom bave.

Latinski indi nadpis na bribirskom križu glasi ovako:

† ISTE CRVC
IS FECIT M
ILONIC IN H
ONOREM SC̄
E MARIE. RE
LIQIE SUNT
SCE MARIE.

t. j. „Iste crucis fecit Milonić in honorem sancte Marie. Reliqie sunt sancte Marie.“ U svakom redku jest pismenah, koja nisu prostorom oddieljena za označiti rieč; s toga u nadpisu jedno pisme dodje pod drugo.

Čitatelj će valjda užasnuti nad latinštinom imenito u prvih dvih riečih. Medju to odlanut će mu, kad primi u ruke skoro bez iznimke latinske povelje srednjega vieka, osobito pisane u obćinah i nižjih zemaljskih uredih, a kamo li ako zaviri u djelaonicu kakova umjetnika ili zanatnika, od koga i naš križ polazi. Mi bismo mu mogli navesti iz latinskih listinah one dobe mnogo takovih pogrešakah, radi kojih pred njekoliko godinah u naših nižjih gimnazijih, koje sada izsmjehavaju, bilo bi se uporavilo više lotah njekakve čudotvorne masti. Dakle latinština u našem nadpisu neka nas nesmeta.

Iz nadpisa doznajemo: da tvorcu ime bješe Milonić, i da na križu (valjda izpod crvenoga kamena?) bilo je moćih blažene Djevice.

Glagoljski nadpis u mojoj snimci jest nješto nepravilniji; nù sravnjivanjem sličnih pismenah napokon ga pročitah: glasi ovako najprije cirilicom, zatim latinicom:

„Ү. Ծ. II. Ѧ. БѢШЄ ВА ТО ВРИМЄ ГДН АНТОН ІЛИЩ КАШТАЛД ili: „1491. bješe va to vrime gdn. anton Ilić kaštald.“

Na nadpisu tretje pisme jest п (p), koje u glagoljici vriedi *90*, u cirilici pako *80*; kao što u cirilici pisme *u* (οү) neima brojne vriednosti; već ү (grčki υ) vriedi *400*. U nedostatku glagoljice radje se služim cirilicom nego li latinicom.

Dakle — nadpis veli, da taj križ bješe učinjen god. 1491. u vrieme Antuna Ilića (ime mnogobrojno u Primorju, osobito po ostrovih) kaštalda crkve, za koju bješe učinjen. Jeda li ova crkva bijaše bribirska (što je vjerovatnije), ili

44*

koja ina, za stalno se nezna. I oblik latinskih pismenah posvema se slaže s XV. viekom.

Ovaj križ bijaše dakle učinjen za modruškoga biskupa Krištofora, kojega život bit će štiocu poznat (vidi Kat. list. god. 1857, br. 46—47). Ove iste godine (1491) bio je taj revni pastir u Dubrovniku; a sljedeće nahodimo ga u Rimu; kamo imaše doći još god. 1491. Pišući njegov život još nisam za to znao; ali ljetos u Rimu nadjoh jednu njegovu listinu od 3. siečnja 1492. datu u Rimu; čim popunjujem rečeni životopis, a o listini u svoje vrieme.

Dočim blagodarim preč. g. V. M. — za poslati snimak, ovom prigodom činim pozorne našince po širokoj Jugoslovjeniji, da bi malo po malo na vidjelo iznašali sve umotvore, spomenike, listine itd. našega naroda; jer tim načinom budući povjestničar nacrtat će mu prošlost, iz koje će se vidjeti, da je naš narod nesamo mačem (na što se do sada jedino pazilo), nego i umom slavan bio.

Otmica židovskoga djeteta u Bolonji.

Od njekoga vremena mnogo se po novinah piše o njekakovoj tobož otmici židovskoga djeteta imenom Mortare u Bolonji, rad šta se vjerozakonski i politički protivnici sv. stolice tuže u svojih listovih proti rimskoj vladi, a netreba nit spominjati, da se istom sgodom služe, da opet opadati mogu katoličku crkvu. Kazat ćemo zato na kratko, što je u toj stvari, radi koje se tolika halabuka pravi po svietu.

Već je papa Benedikt XIV. prigodom slučaja jednoga ustanovio, da se krštenje malodobna židovskoga djeteta i bez privoljenja otčeva u dva slučaja poduzeti može: ako je ili takovo diete u blizini koga kršćanina u smrtnoj pogibelji, ili ako je izloženo te od svojih ostavljeno. Prvo dogodilo se u Bolonji s djetetom tamošnjega žitelja Mortare. Taj židov držao je u službi katoličku služkinju, koja je materinskom nježnosti milovala njegova šest-godišnjega sina. Diete to naglo i opasno oboli. Služkinja videć diete u smrtnoj pogibelji, zabrine se za njegov spas, te sliedeć nagon duševnosti svoje udieli mu u potaji sv. krst. No diete preko nade ozdravi. Dvie godine kasnije dodje ta stvar do znanja crkvene oblasti, našto je nadbiskup bolonjezki učinio, što mu bijaše dužnost.

Pošto je naime uzoriti kardinal Viale Prelà doznao, da je to diete okršteno, valjalo mu je bez odvlake ili uporaviti ustanove, što ih je propisala crkva gledeć na njenu putem sv. krsta u nju stupivšu djetcu, ili s nepažnje svoje dužnosti javno sablazniti katoličko pučanstvo, koje je za to znalo. S toga je službeno bio pitan Mortara, jeda-li je nakan svoga sina kršćanski odgojivat dati? a u to ime budu mu ponudjena i sredstva, kojimi se moglo i njegovom otčinskom pravu i pravu crkve doskočiti. Pošto je Mortara opetovano očitovao, da toga učiniti neće, neostà nadbiskupu druga, van da savjestno izvrši svoju dužnost. Uslied toga bude diete odvedeno u Rim u katekumenat, a u isto vrieme, kada nastupi put onamo, dalo se to na znanje otcu, koj, kad bi bio htio, mogao je odmah za svojim sinom otići. Bio bi se tako na svoje oči obsvjedočio, da se tu nije radilo o tom, da mu sina otmu i prisile, neka svaki vez krvi prekine, niti o tom, da mu bilo tjelesnom bilo moralnom silom narinu vjeru, nego samo o tom, da mu se u kući, koja nije van odgojilište, dade vjerozakonsko odhranjenje, s kojim će postati vrstan, da, ako htio bude, podieljenoj si sv. krstom nebeskoj milosti odgovori, dočim, kad bi pod pažnjom svoje obitelji u Bolonji ostao bio, valjda nikad nit saznat nebi mogao, što će reći svetotajstvo, kojim postadè djetetom crkve. To je tako izvjestno, da je Mortara, kad je malo kasnije u tom poslu došao u Rim, k svomu sinu odmah pušten bio, te je s njim obćio, koliko putah je samo htio; pače su mu osobitu sobu ponudili u katekumenatu. Tamo se je mogao uvjeriti, da nije rabljeno niti nasilnih niti spoljašnih uplivah, da mu sin sliedi nagon milosti, već da se je on sám čudnovatim načinom od svoje volje za njim poveo; a ima sbilja toliko znakovah samosviestnoga zvanja ka kršćanstvu u tom djetetu, da, o tom izviešten sv. otac, poželi sám to diete vidjeti, izpitati, dokazi svoje otčinske dobrote i visoke zaštite obasuti i izprosit vrhu njega nebeski blagoslov. Sv. otac je posebice bolonjezkomu trgovcu Mortari svoju volju izjaviti dao, da si sina u Rimu koliko putah hoće posietiti može, samo da ga zlostavljati niti u razvoju vjerozakonskoga uvjerenja smetati nesmije. Tako će dakle mladi Mortara troškom crkve odgojivan biti do one dobe, kada uz dovoljno razvite umne sile sám shvatiti bude mogao veličinu primite milosti, a suprotstati obmamam neprijateljah prave vjere. „Universu" piše njegov dopisnik iz Rima: Pohodio sam mladoga Edgara Mortaru kod katekumenah blizu crkve Madonna dei Monti; krotko i brižno tamo s njim postupaju, a on, srećan u svom položaju, moli se Bogu za obraćenje svojih roditeljah, kojim će ga kasnije crkva povratiti kao dobra kršćanina, vrla sina i naobražena mladića.

I to ti je sve, odkle je nastala po svietu onolika buka i graja, radi čega se njeke novine

toliko hruste i viču, psuju i priete. To je uzrok, radi koga sardinsko židinstvo poziva u pomoć „svekoliko čovječanstvo,“ i zašto, neuzdajuć se ipak mnogo unj i u podporu javnih listovah, namjerava molbenicom pomoć zaiskati od više vladah, ili je jurve zaiskalo. To je potaknulo isti „Journal des Débats,“ da moli cara Napoleona, neka bi se on za tu stvar zauzeo, a s toga je i parižki protestantski konsistorij molbenicu u istom smislu predao caru. A što tek biva tim povodom u Englezkoj, gdje je svaka sgoda dobro došla, koja daje priliku Englezom, da izliju svoju žuč na Rim i Napulj? U Londonu sastavio se posebni odbor za tu stvar, nazvan prezimenom Mortare. Ovaj se je odbor okrenuo na ministarstvo, i od lorda Malmesbury-a, ministra izvanjskih poslovah, dobio očitovanje, da važnost ovoga slučaja za protestantski sviet i slobodu vjere živo osjeća, te da će s toga englezka vlada s francezkom sudjelovati, da izposluju predaju otetoga djeteta. Tiskanim razpisom pozvao je isti odbor sve izdavatelje javnih listovah, da mu u tom poslu na pomoć budu; a gotovo svi politički i više anglikonskih bogoslovnih listovah odazvalo se je onim sirovim jezikom, kojim se oboli sinovi Albiona obično služe, kada govore o slabijem od sebe. Pače držali su tamo ponajviše židovi o istom poslu već dva meetinga. U prvom zaključiše, da se pošalje poslanstvo sv. otcu u Rim, a proglasom pozovu sve evropske vlade na pomoć; u drugom je to opozvano i ustanovljeno pričekati, dok se vidi, što će izposlovati u Rimu zapadne vlade; da se ipak članovi badava nerazidju, odlučiše zahvalnice sir Culling-Eardleyu i g. Drummendu, od kojih prvi obećà pomoć poznate s lanjskoga berlinskoga sabora evangeličke stranke, — a drugi obrečè, da će o toj stvari povesti govor o dolnjoj saborniei.

Završit ćemo s dvjema opazkami. Uz ovoliku viku po novinah i sastancih, uz ovoliku uzrujanu vrevu njekih ljudih radi toga židovskoga djeteta pravedno se može čovjek čudom pitati: kako to, da su ti isti ljudi i ti isti listovi ili mûkom mučali, ili se samo suhoparnim izvjestjem zadovoljili, kada je prije njekoliko mjesecih u Švedskoj radi prestupa u katoličku crkvu ono šest gospojah iz domovine svoje protjerano, te od muževah i obiteljih svojih možebit za uviek silovito i okrutno razstavljeno? — Zatim, kad bi komu židovu ili budi komu drago na um palo pritužit se po novinah proti kojoj vladi, što mu je sina, i to u dobi, u kojoj bi već otcu koristiti mogao, polag obstojećih zakonah bez njegove dozvole u vojnike uzela, i što ga proti njegovoj volji u oružju vježbati daje, te će ga tek poslie njekoliko godinah izvježbana vojnika pustiti kući, — pitamo: bi-li ti isti ljudi, koji se sada radi Mortarina sina toliko žeste, istim načinom zauzimali se za tužbu takova čovjeka? — Premda bi bio slučaj posve naličan, da ništa nerečemo o većoj cieni duše nad tielom, i o svetinji sakramenta, što preteže za postupanje crkve s mladim Mortarom, slobodno ipak možemo odgovoriti: da bi se u tom slučaju čavali isti ljudi i skupštinah i odborah, i molbenicah i vladnih posredovanjah; nebi jamačno niti govorah držali, niti po novinah pisali, da se nestave svietu na ruglo. — I u ovoj stvari opet se dakle potvrdjuje, da je protu-katolički fanatizam kod njekih ljudih mnogo silniji od svake druge strasti!

Dopisi.

J. K. S Trsata. (Pročćenja u rujnu.) — Konac — Jedno i sto mi je još napomenuti; ali kako ću ujediniti?

Dne 26. i. mj. prikazà u našoj shodištnici crkvi pred otvorenom čudotvornicom g. Josip Dukić, Kastavac novomisnik tršćansko-koparske biskupije, prvu nekrvnu žrtvu uz vodstvo preč. g. Vlaha, kanonika na Kastvu, i uz podvorbu više misnikah. Crkva bijaše dubkom puna ljudmi svake dobe i stališa, a u kapelici Preblažene bijaše osim novomisnikove svojte i rodbine više odličnih licah. Budući da naš list donese jur više liepih i umnih dopisah o novomisničkih prvencih, a ja nebih ništa nova, zanimiva, osobita mogao izhitriti, ostavljam tu stvar; dočim mi ipak do toga stoji, da odtisnem dugo jur napetu žicu, što smiera u obće u hrvatske propovjedi ovdje držane. Na mladoj misi bje držan govor. Ostavljajuć ona nenaravna začudjivanja, kojimi se je počimao, prelazim na svršetak, koj se je njekim manje ljubio. Takovimi prigodami, mislim, da se imaju govori prilagoditi više uzvišenosti stališa, te više radostju i njekim veseljem odisati, jer će iz tako nakićena govora svaki pametan čovjek, pa bio i prostiji, mnogo više koristi i pouke vaditi, nego-li iz onoga, koj manje tomu odgovara. I zato mnim, da bi bilo mnogo shodnije, kad bi se izostavio bio onaj stavak, u kojem se je njekakovom bi reć ogorčenostju govorilo, kako sadašnji sviet svećenike slabo štuje, kako sveta svetotajstva polazi i prima, i kad tekar, pošto je obolio, po duhovnoga liečnika pošalje. Nemojmo svu krivnju i biedu na siromašni puk (pa razumievali se i izobraženiji pod njim) bacati, kad bi se ovoj mlačnosti i nehajnosti po prilici takovih i toliko uzrokah moglo naći, koliko ih je Neven st. 366. glede odgojivanja našega ženskoga naraštaja našao i izbrojio. To je do istine žalostna okolnost, koja nas manje više sve tare i mlati. A vjerujte, da bismo joj mi u mnogom pogledu mogli mah oslabiti. . .

Sav sviet se trudi i muči, nastoji i bdi, žrtvuje ure, dneve i noći, svaki kamik prevraća i sve moguće poduzima, samo da se kako uzpne, cilju prikuči, savršenstvu približi; a mi da nebismo za svoga Boga? a mi da nebismo narodu crkvi i državi, kojim se posvetismo, pomagali, i trsili se narod podići, crkvi i državi lice osvjetlati? Za istinu nebi bila daleko sramota po onoga, koj, posvetiv se domovini i narodu, od kojega uživa sve, što mu tielo treba, nebi htio za njegovo dobro ništa učiniti, dočim ipak od naroda čorbu srče. Tko žrtveniku služi, neka i od njega živе; a tko za narod i od naroda živе, valja da, razumievam ovdje osobito jezik, kojim se naši propovjedači služe, gleda kako neće puku svojim izgovorom, proiznašanjem omrznuti. Svaki propovjedač, ako želi uspievati i dužnostim zadovoljavati, mora znati i narod i njegov jezik; jer držim, da još imaju one važne izreke ob ovoj državi podpunu valjanost, štono ih mantovanski biskup Fr. Gonzaga u „Origine seraph. relig. franc. Venet. 1603." na str. 584. izreče, da je naime: „necessarium omnino, ut quicunque fratrum hanc Provinciam petere cupiat, is Illyricam linguam optime calleat;" i opet: „necessum est, ut fratres Illyricum idioma, quod istius regionis genti commune est, optime norint." Ako bje ikad potrebito, a to je sjegurno u sadanjih mlačnih i nehajnih vremenih, da su svećenici, propovjedači svestrano uki i vješti, i da se ume prilagoditi ne samo okolnostim nego i jeziku i pojedinim izgovorom. Kako to puku godi a s toga i koristi, tko nezna? Mimo toga čakavski je izgovor lagahan, teciv, pjevan i dostojan, da ga si i onaj Slovjen sasvim uvlasti, koj je i izvan današnjih medjah Hrvatske nikao. Nemore se misliti, da hoće dobro naroda on, koj narod i njegova svojstva necieni onako, kako bi se svakako imala.

Toliko u obće o propovjedih i o prošćenjih. Nu manjih shodah ima ovdje još mnogo više kao što sada o kruničnoj nedjelji, kadno dodje liepa kita naših Graničarah (Ogulinacah) i Istranah, zatim o Sesvetih itd. o svakom Marijinom blagdanu, a u obće more se reći, da se u djelatnicih po sriedah i subotah, kako se opazilo, najvole pobožnici amo skupiti, da počaste sliku bl. D. Marije.

Neka to nemuti, bogoljubni štioče, moj način pisanja, koj se kadšto vrti okolo sadanjih okolnostih i svagda ima pred sobom dobro obće, dobro naše. Jer sada stojimo tako, da bismo se njekim načinom s Apoštolom narodah imali potužiti (II. Tim. 4), da su se naime podigli njekakvi vjetrovi, koji svojim pisarkanjem izvrću dobre a podmeću krive nauke i znamene, i dočim sami na nepravoj stazi stupaju, svojom zanovjetljivošću nastoje žagtati uši, i godeć im tako preliti svoje krive nauke u srce i duh njihov; što osobito u onih zemljah biva, u kojih, kako bih mogao s našim Gjorgjićem reći, „non homines modo, sed ipsi quoque lapides (si fas est ita dicere) sunt literati."

Budimo mudri, previdljivi! —

= *Od Kupe* 15. listopada. Čudan ćete dopis gospodine! danas od mene primiti. Ako vam se nevidi, a vi ga slobodno zabacite. Izvjestitelj neće se zaisto srditi, što ga niste primili; jer je seljanin, pa nezna, što ugladjenomu velegradskomu ukusu prija.

Ako u ćudorednom i vjeroizpravnom pogledu donosi jedinac katoličnjak naš raznih viestih: kako naime koj prvenac-svećenik prikazа prvine — žrtvu presvetu Tvorcu svega dobra; kako koj svećenik ili učitelj velikih zaslugah radi od vladara počastnim krstom bi nadaren; kako gdje kod Gospe od milosti proštenje bi obavljeno; *) kako se gdje uvadjaju škole, i kako se i kojim uspjehom uči u njih; ako koj razgledav se po domaćem vidiku, u zanešenju duha stavi na artiju misli, pripovjesti, sgode, starine svojih brdinah, dolinah, crkvah, gradinah; ako jednom rieči sve dobro, kriepostno, uzvišeno, sveto, hvale vriedno bilježi se i piše u listu našem: zašto nebi i ja nješta tomu sasvim protivna i oprječna u bieli sviet putem ovim poslao?

Sv. Pavao u poslanici na Korin. 5, 1—6. piše: „Vrlo se glasi, da je bludnost medju vami, i takova bludnost, kakova se ni medju neznabožci nečuje, da njekakav ima ženu otčevu. I vi se još nadimljete, mjesto da plačete, da se izvadi izmedju vas onaj, koj je učinio to djelo. Jer ja, koj ako nisam kod vas tielom, ali duhom tu živim, već odsudih, kao da sam tamo, da se onaj, koj je to tako učinio, u ime Gospoda našega Isusa Krsta, kad se saberete vi i onaj duh sa silom Gospoda našega Krsta, da se on preda sotoni na mučenje tiela, da bi se duh spasio u dan Gospoda našega Isusa Krsta. Nije dobra hvala vaša. Neznate-li, da malo kvasca sve tiesto ukiseli?"

A ja kažem poput sv. Pavla, da je tatbina i otimačina medju nami; i da je treba, da se saberemo s duhom Gospoda našega Isusa Krsta, da se to zlo iztriebi izmedju nas.

Da pako tko nebi kazao, da u zrak govorim, psujem, ružim i grdim okolicu, ja ću s datci napried doći. Zašto nebi i zlo djelo izašlo na vidjelo, kad svoje dobro svatko rad po sajmu trubi?

Jedva živim dva mjeseca na zemlji, s koje voda raznimi potočići u veću Kupčinu, a njom u brodonosnu Kupu se slieva, pa moram na prikor i sramotu puka ovdje stanujućega kazati, da se je u tako malom vremenu izmedju blizu 2000 žiteljah sbilo sila kradjah.

Najprije odnese njetko iz sela Kup. seljanu K. dva pčelca. Na njekoliko stotinah korakah od kuće pociepa

*) Sbilja! Naš dopisnik „o proštenju bistričkom" ljetos zamuknù. Nješta ga je valjda snašlo, njekakav jad i nevolja; težke priečke duševne, ili pak morda nehajstvo za uzvišene nabožne misli? Ili se na poslanstvo u Hartum spremao, pa se opet žege sunčane, ili krokodilah nilskih uplašio? Tako se sgadja jednomu. Zašto vas više pera se nelati? — Zato u protivi, živio Trsaćanin!! Ti si na svem mjestu. Samo piši, pa piši.

Opaska dopis.

ulišta, a med odnese. Nije se saznalo. 2. U selu Br. njekom Š. razbiše komoru; odjeću, maslo, sir i koješta u vriednosti 70 for. siroti mužu i ženi odnesoše. Nije se saznalo. 3. U istom selu jedincu M. noćju odtjeraše dva vola, jedino vozno blago, bez čega je siromah kukavan kano sinja kukavica. Tragom idjaše do bližnje Kupč. a dalje nikuda. Još mi kazaše, da spomenutoga muža jedinca uviek okradoše, dok si šta od stoke prihrani; sada četvrti put. 4. U župnom stanu u Kup. ukraše 4 pčelca jedva nadošlom svećeniku, i to tako vješto, da se nikako zločincem u trag ući nemože. To je tim divnije, jer su četvorica morali biti, a i pčele moradoše jednoga izbosti, jer mu kod bližnjega potočića, gdje ih i utušiše — daska sa pol roja pčelah spadè. Nebi čovjek vjerovao, što se o ovih ljudih kaže, da može ciela kuća od 30 dušah med jesti, ili ukradjeno svinjče ili govedče, ubito i sakriveno u šumi i na kusce kući prinašano, peći il kuhati u sriedi svojoj, pače da njegda su i isti susjedi dionici gostbe nesretne, pa se opet nemože saznati i izaći nečisto djelo na vidjelo. Novaka svećenika svi su žalili i proklinjali zločince, koji orobiše takova, koj se još nije zapomogao. Kod njih se priča: kad se pčelci pokradu, da već neima hasne od njih, i da pčelokradja težko umire, što je vosak oskvrnuo. — 5. Jednom mladom paru u Br. iz komore oteše svu prteninu (bielo rublje) tako, da se nisu mogli drugo jutro preobući. Kod tolikog množtva rubenine nije se saznalo. 6. U selu Zd. dva zlotvora iz K. odnieše 5 purah, poslie kako ih je gazda jedan put puškom iz dvora izagnao, i zatim našao pekuć kod potoka. Okradjen s djetetom svojim išao je u potjeru za tati, i kad su ih opazili, reče sin otcu: „Nemojte se japa kazati, bi vas morti vubili,“ nego su išli u selo K. po seoskoga djetića i s njime zatekoše pekuće. Pa se vrla družba s dobra za 10 for. naredi. Sud za to sazna, i kazni ih. 7. Neima tomu 3 dana opet iz komore jednom paru ukradoše ruho, sir, maslo i što bi vrednijega. Nije se još saznalo. — Korun u zemlji, kukuruz na njivi nije nikad u sigurnosti, i mnogi se tuže, da im je te hrane na vagane odnešeno. Zato kod ovih njivah načine ljudi sjenice, da ih ciele noći straže, inače nebi mnogo kukuruza nabrali, kojega i tako okolica ova na malo sije. 8. Lovcu vlasteoskom u Kl. S. odnieše iz shrânarne maslo, mast, jaja i sve što bijaše boljega. Još se nesaznade. 9. Trjema gospodarom iz D. s paše ukradoše najbolje tovne volove, svakomu po jednoga. Ova trojica razaslaše iz kućah svojih tražioce na sve strane, pa mislite da su našli? Nisu ništa. A što ima još više toga, do česa pisalac doći nemogaše?

Mili Bože! to je jao i pomagaj! Što ćemo, kako ćemo tomu zlu na vrat stati? — Puk ovaj nerado ide u crkvu; kad je i malo zle vrieme, nesabere ti se 10—12 ljudih i to mužkaracah, a žene nijedne, djevojke nit blizu. K večernici niti samo jedna duša nedodje do svećenika, zvonara i još kojega družinčeta župnikova. Podnevna služba Božja dakle s običaja im je prošla. U crkvi *nepjevaju ništa*, *veće mukom muče* kano ribe u vodi, do jedinoga „Hodi duh sveti“ i „Svet, svet, svet,“ no to tako neskladno i pokvareno, da bi si uši zatikati morao. Za učionu imadu na malom sve priredjeno, al ti neima učitelja. Nitko valjan neće doći, a povjerit učiteljstvo kakvom neveži u sriedi takovih previjanih, vele izvježbanih starih izkušnjakah, jeda-li bi kakova korist bila? — Ovdje bi se prem revni službenici toli od crkve koli od uprave i učione sastati morali, da sjedinjenimi silami, utrostručenim naprezanjem plod Bogom blagoslovljeni donesu.

Žalostan i neveseo bijaše onaj župnik u Parizu — utemeljitelj družbe presv. srdca Marijina — kad se sám s malo viernih u hramu Božjem nalažaše; ali mu Bog obilno blagoslovi njegovo nastojanje i revnost u crkvi svojoj skrbi povjerenoj. Tako i mi brinimo se, nastojmo u crkvah naših, propoviedajmo, da se griešnici k Bogu obrate; uvadjajmo družtvo isto, neplašeći se s prvoga trenutka, kako se sbude i izvjestitelju, kad je jednako 3 nedjelje u crkvi nagovarao za isto, i molio da bi se upisali, pa kad upita jednu pristaru ženu, da-li bi ona htjela pristupiti? a ona mu odgovori, da neće; i kad ju zapita, da-li je slušala, što se govorilo? a ona opet odgovori, da neće; i tako mu se još s dvjema dogodi, al je opet kasnije njih njekoliko dobio. — S ovim i spodobnimi sredstvi dalo bi se što proizvesti kod ovoga vele zanemarenoga puka; pa još k tomu da se sdruži i učiona, da si pridobimo naraštaj nastajući.

Viestnik.

Iz Zagreba. Kao što je prošla dva nedjeljna dana uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup ovogradske župe sv. Marka i sv. Petra kanoničkim pohodom usrećiti dostojao: tako je minule nedjelje takov pregled ovršiti izvolio u ovdješnjoj prvostolnoj župi sv. Marije. Burno vrieme i mećava osnjetiše velik dio svečanoga dočeka, što je ovdje za vrhovnoga pastira priredjen bio, a ista slota i studen uzdržaše mnogoga u kući, koj bi rado inače bio došao tom riedkom sgodom u svoju župnu crkvu. Sve to ipak nemogaše zapriečiti nj. uzoritost u ovršivanju nadpastirskoga poslovanja, u kom je uzoriti gospodin čitave četiri ure u crkvi sproveo, propoviedao, misu pjevao, izpitu mladeži iz kršćanskoga nauka pribivao, zadušnu službu ovršio i crkvu pregledao. I ovdje bijaše uzoriti kardinal s vrlim napredkom mladeži u nauku kršćanskom, što je stečen trudom revnoga gosp. katekete Antuna Lukića, posve zadovoljan, te je radi toga mnogo mladeži obojega spola primilo od nj. uzoritosti liepih darovah za nagradu i pobudu marljivosti. U župnoj kući, koja bijaše visokom gostu na čast ukusno

nakićena, podpisao je visokočastni gosp. nadbiskup župne knjige i praćen romonom zvonovah odvezao se u svoj grad.

— Buduć izviešten uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup zagrebački od poglavarstva grada Varašdina, da tamo namjeravaju podignuti gradsku bolnicu, izvolio je u istu svrhu gradskomu poglavarstvu poslati 1000 for. sr. u državnih zadužnicah narodnoga zajma.

— Uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup zagrebački izvolio je velečast. g. *Petra Vučkovića*, svećenika nadbiskupije zagrebačke, imenovati skrbnikom kuće nemoćnih duhovnikah u zagrebačkom predgradju Novoj Vesi.

— Premda nam je ljuti sjever i prije vremena nadošla susnježica poparila lišće i cvieće, to su ipak domišljati ljudi našli u zavjetrinah i pobrali zadnje jošte ostanke jesenske Cvjetane, da iz njih spletu vience, i u predvečerje dušnoga dana polože ih na svjetiljkami razsvietljene grobove svojih milih pokojnikah, kojih uspomenu svake godine ovako počituju Zagrebčani.

— Pošto je zagrebačko gradsko vieće u sjednici svojoj dne 16. kolovoza t. g. odlučilo 600 for. sr. godišnje plaće kateketi ovdješnjih gradskih školah obojega spola, a istu odluku visoko c. k. ministarstvo nastave potvrdilo i pohvalilo: razpisuje prečastni duh. stol zagrebački iz sjednice od 15. listopada t. g.. u smislu §. 4. ministarske naredbe od 27. listop. 1857. za službu toga katekete javni natječaj, što će se obdržavati 24. i 25. siečnja 1859. — Tko želi k tomu natječaju doći, valja mu u to ime na duh. stolicu u Zagreb do konca prosinca t. g. opremiti molbenicu s prilozi o dobi, svršenih naucih, godinah svećeničtva i godinah službe gdje i kako obavljane. Izpit držat će se u pisarni duh. stola iz dogmatike, morala, pastorala i kateketike dne 24. siečnja pismeno, a sutradan ustmeno pred professori bogoslovja. Izvan toga ima svaki natiecalac o kom voljnom predmetu kod kuće izraditi kratki govor u hrvatskom ili njemačkom jeziku, kog će pred istimi professori na pamet sloviti.

— U zadnjem broju pohvaljenu knjižicu gosp. Janka Jurkovića: *Tri lipe ili grieh neokajan, neoprošten i Prelja* preporučuje naše c. k namjestničtvo svim domaćim ordinariatom kao vrstnu za darove školskoj mladeži.

— Ljubiteljem glasbe dajemo na znanje, da počamši od 2. studenoga opet po dva puta na tjedan izlazi u Beču časopis: „Blätter für Musik, Theater und Kunst.“ Uredjuje ga opet naš zemljak rodjen Zagrebčanin g. L. A. Zellner, a ciena mu je za ova dva mjeseca do novoga ljeta 1 for. 60 kr. aust. vred. (ili 1 f. 35 kr. sr.) Tko se želi nanj predbrojiti, neka pošalje predplatu u Beč pod naslovom: Franz Leo, Buchhandlung, Graben Nr. 1095.

— Prečastni duh. stol zagrebački čini pozorno župno duhovničtvo okružnicom, da uslied carskoga patenta od 29. rujna t. g. počamši od 1. studenoga t. g. *nikojega dužnosti vojničkoj podčinjenoga mladića prije navršene 22. godine nevjenča*, van ako isti za to dobije dozvolu od c. k. namjestničtva. — To javljamo danas na kratko za ravnanje čast. duhovničtva, komu pomenuta okružnica jošte nije prispjela u ruke, a u budućem broju priobćit ćemo istu okružnicu.

— Piše nam se iz Petrine dne 1. studenoga: Kapeli sv. Petra u Podovi, podružnici divuške župe, petrinskoga kotara, poklonio je preuzvišeni gospodin predstojnik vrhovne redarstvene oblasti, f. m. l. *Kempen* jošte prošaste godine križ za toranj, i 600 for. sr. da se isti toranj veći i širji sazidje. Sav popravak i poljepšanje te podovske kapele sad je dovršeno. S toga tamošnji g. župnik Josip Štrittof izabrao je dan Svih Svetih, da se svečana misa u ponovljenoj kapeli služi u pribitnosti častničtva i ostaloga pobožnoga puka, te da se svi za zdravlje i življenje visokoga dobročinitelja pomole, — koj je već prvašnjih godinah za zidanje podovske kapele mnogo doprineo, — da mu Gospodin Bog njegova bogoljubna djela mnogovrstno naplati! — Sl. zapovjedničtvo druge banske pukovnije s poniznom zahvalnostju izviestit će preuzvišenoga g Kempena, da je sav popravak na njegovoj zaštićenici-kapeli gotov; — a ovdje se nj. preuzvišenosti putem crkvenoga našega lista javna zahvala izražuje.

Iz Francezke. Narodnom jeziku njemačkoga pučanstva u Francezkoj prieti krajna pogibelj, buduć ga, kako pišu novine, tamo sasvim hoće da iztriebe. Tomu se jedino svojski opire duhovničtvo. U listovih departamenta meurthskoga objavljena je od petdeset duhovnikah biskupije nancy-ske podpisana ograda, u kojoj se vješto uzbija po mjestnom vieću grada Sarrebourga izjavljena „želja,“ da se njemački jezik po onom predjelu iz svih silah gleda utamaniti Domorodno vieće u svom pretjeranom domoljubju izvodi materialnu biedu i moralnu skvarenost pučanstva u njemačkoj Lotaringiji iz neznanja francezkoga jezika, te uslied toga predlaže, da se u došast tamo namješćuju same francezki učitelji. Pomenuti duhovnici u svom uztuku dokazuju, da je ta tobožnja bieda i skvarenost samo u glavi sarrebouržkih domoljubah, te da bi duhovničtvu nemoguće postalo djetcu u vjeri poučati, kad bi se „želji“ mjestnoga vieća iole zadovoljilo. — Želimo, da se tako zdravo i pravo i drugdje i o drugih narodih misli!

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 45. U ČETVRTAK 11. STUDENOGA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake o. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Putničke misli o ilirskom zavodu sv. Jerolima u Rimu.

Vrlo mi je drago, što me crkveni i narodni pogledi dovode na polje „Katoličkoga lista," od koga su me drugi poslovi odbili, nedajući nikako, da mu ikolicahnom crticom doskočim, premda me je želja uviek na to vukla. Ali sila i kola tare: crkva i narod zapovieda, meni se dakle treba zaputiti.

Ako nisu čula bratja moja domorodna, to jim ja pripoviedam, da sam, skupiv njekoliko forintih, prošlih školskih praznikah zadovoljio želji, koju sam već davno gojio, da pohodim Rim, gorostasno to sredotočje državne poganske i crkvene kršćanske moći. Premda su me poglavito klasici latinski, koje svaki dan čitam i tumačim, na to potaknuli, nebih li, proučiv jim domovinu, točnije jih razumio: to sam ipak, budući već u Rimu, nastojao, da što savršenije spoznadem sve, što se tiče crkve i naroda našega.

U tom pogledu morao me je dakako najviše zanieti zavod sv. Jerolima, o kojem se je u ovom listu mnogo govorilo, a po domovini našoj prilično radilo, te bi se moglo činiti, kano da i netreba mene, osobito pošto su već dva vještaka: Kukuljević (br. 27. g. 1857.) i Rački (br. 48. g. 1857), o tom zavodu obširno progovorila. Ali držeć, da se o važnoj stvari nikad preveć negovori, i da više očijuh više vidi, uvrštujem evo i ja svoje misli, obećavajuć, da neću dosadjivati obćinstvu opisivanjem onoga, što je jur razloženo, osim njekojih crticah, koje su posve potrebne, da se moje misli bolje uzrazumiju.

Po dosadašnjih se viestih znade, da je g. 1453. sazidan hospital sv. Jerolima, da je sbor bratovštine istoga zavoda g. 1486. dobio zemljišta oko crkve sv. Jerolima, da si gradi kuće, od kojih ima sbor i danas dvanaest, od kojih vuče 5000 škudah na godinu stanarine; da je g. 1608. pregradjen hospital onako, kano što danas stoji, i da se je g. 1654. riešila velika pravda, da se pod narodom ilirskim imaju razumievati samo stanovnici Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i Bosne; napokon da je g. 1846. crkva popravljena i kašnje novom slikarijom od rimskoga slikara Petra Gagliarda urešena. Glede uprave hospitala rečeno je dosada, da je za službu crkve utemeljen narodni kapitol, sastojeći od jednoga arcipopa, šest kanonikah i četiri djaka, od kojih prvi da vuče na godinu 200 škudah, a svaki kanonik 100 škudah, osim svakdašnjih 30 kr. za misu i drugih izvanrednih dohodakah, a te službe da mogu samo oni dobiti, koji su od roda ilirskoga i vješti svomu narodnomu jeziku.

Ovomu povjestno-mjestnomu opisu imam još dodati, da je crkva s hospitalom na jednom od najvažnijih miestah u Rimu; jer mimo nje vodi cesta flaminska, uličuća u prekrasnu piazzu del Popolo, koja je udaljena stotinu koračajah od naše crkve, i nad kojom se uzvisuje čarobni monte Pincio; pod samom crkvom ostaju u luci parobrodi tiberski s manjimi barčicami, a prebrusiv njekoliko ulicah, stupiš u viu largu ili corso, do koga se pruža piazza di Spagna, najznatnija mjesta za pokret rimski; jer što je starim Rimljanom bio Capitolij, Palatin i Forum, to je danas stari Campus Martius s navedenimi važnimi točkami, do kojih se diže naša crkva, koja je navedenimi slikarijami od jednoga izmedju najboljih umjetnikah rimskih tako ukrašena, da joj u tom pogledu neima druge u cielom gradu. osim ono njekoliko gorostasah, nadmašujućih dakako sve, što je glede toga sviet izumio. Tik crkve stoji hospital, komu se po darežljivosti osobito našega svetjenstva, višega i nižega, sada novi kat dogotavlja i sobe uredjuju, da uzmogne ne samo primati svakdanje putnike, već i dostojno dočekavati više čas'nike, poglavito pako biskupe ilirske,

koji će što češtjimi posjeti svojimi dodavati važnosti i zavodu i narodu, nad koje jih je Duh sveti postavio, da ga prama naravi njegovoj vode k spasu. Materijalno upravljanje zavoda toga povjereno je sboru, u koji bi se po smislu ustanovah imali samo oni uvrštjivati, koji su od naroda ilirskoga i vješti narodnomu jeziku, ali budać da su mnogi Dalmatinci, stanujući već odavna u Rimu, zaboravili materinski jezik, a i mnogi Rimljani u sbor stupili: to je ovaj sa strane izgubio prvobitnu svoju čisto slavjansku sliku. Sbor ovaj, vlastnik dvanaest kućah, ima dosta dohodakah za uzdržavanje sgradah s vana i s nutra.

Ali budući da svaka materija treba duha, koji da ju oživljuje, to je sa zavodom Jerolimskim skopčan pomenuti kapitol, koji po najnovijih zaključcih imenuju dioecesanski biskupi prama domaćemu ugledu svojemu. Kapitolu ovomu nije samo to zadaća, da obavlja crkvenu službu božju, već i u obće da pretežnijom duševnom silom radi o svestranom razvitku zavoda, i napose da sudjelovanjem svojim navratja sbor na prvobitnu sliku. Pa za postizivanje važne ove i goleme svrhe providjen je kapitol dohodci, koji su gore točno naznačeni. O kapitolu dakle ovom hoću da nješto progovorim.

Odkada povjestnica spominje naš narod u sadanjih pokrajinah, uviek ga vidimo u različitih borbah, koje je on s nečuvenim požrtvovanjem izborio. Za stan klao se je pod Heraklijem s divljimi Avari: vjeru je kršćansku namah tako prigrlio, kano što zanešenik zagrljuje idee svoje; za uzdržanje narodnoga jezika u crkvi prepirao se je s protivnici njegovimi i održao pobjedu u svemožnom Rimu; domovinu svoju, a po njoj cielu Europu, te blagostanje i prosvjetu europsku štitio je više vjekovah krvavim oklopom prsijuh svojih; čistoću vjere i narodnosti branio je više godinah nečuvenim požrtvovanjem od magjarske navale; za obstanak carevine austrijanske uradio je više od ikojega drugoga naroda u državi! Toliko je učinio, možemo s ponosom reći, naš narod prošlih vjekovah, pa da sada, u tako poslenom vieku, živi bez idee, za koju da se sav žrtvuje? Nipošto! Jer ako dobro vidim, opet je on s cielom dušom prionuo za nove misli: za promicanje blagostanja i prosvjete narodne, u čem je posljednih ovo njekoliko godinah toliko napredovao, da bismo se morali čuditi tolikoj duševnoj sili, kada nebismo bili uvjereni, da je i strašni njegov mač krepak duh vodio. Ako je dakle on svemožno počeo raditi na polju prosvjete narodne, treba da cielom silom svoga duha i cielom nježnoštju svoga srca zagrli zavod sv. Jerolima, osobito ilirski kapitol u Rimu; jer to zahtieva ponos narodni, udobnost putnikah rimskih, i korist cjelokupne naše domovine.

Sviet, koji obično zaboravlja prošlost, i rado baca s uma tudja dobra svojstva, stranom nas nepozna, a stranom nas mrzi i prezire. Oholi nas Englez samo onda spominje, kada se zazire od Rusah; Francez hoće da nas upotrebljava kano sredstvo za svoje namjere u iztoku; Italija nas se plaši; Niemci misle, što graničimo s Turskom, da smo iste naravi, a i bratja naša žale nas kano malicu: u čitavom svietu neimamo spomenika prama bistromu duhu i plemenitoj duši svojoj. Jedini nam Rim, komu se i sada klanjaju svi prosvietjeni narodi, diže spomenik, koji časti i nas osamljele, i njega, koji sliedeć visoko svoje zvanje, zauzima se svesrdno za slabe, ali vjerne sinove svoje. On, taj gorostas veličanstva i moći, toliko se ponizuje, da nas otčinskom brižljivoštju zove u krilo svoje. Ondje nam on učvršćuje dičnu govornicu, s koje se možemo plemenito osvetiti razvikanim svjetovladcem: puni ponosa možemo pozvati sve europejske mogućne narode, neka nam pokažu crkvu, neka hospital, neka kapitol, koji bi mogao stojati do našega. Neizpunjava li se ovdje u punoj mjeri ona izreka sv. pisma: D e u s e l e g i t d e b i l i a, u t c o n f u n d a t f o r t i a. Bog velim, jer samo njegovom providnoštju moglo se je dogoditi, da uz tako slabu podporu našu nije propalo sjajno to naše utočište. Jedan je čovjek više godinah branio narodnu samostalnost toga zavoda proti cielim vojskam mogućnikah, koji su ga hotjeli podkopati, ali do njega je bila svemožna ruka božja i pravični Vatikan, te su se sve sile protivnikah razprsnule. Pa tako slavan zavod da po nemarnosti našoj samo živolari, pače izumre? Nipošto, reći će, uvjeren sam podpuno, svaki plemenitiji našinac, nipošto, nesmije propasti, makar propala udobnost moja, makar se i iztanjili dohodci moji.

(Konac drugi put.)

Rád kako izpada u naše vrieme.

Polag načelah kršćanske vjere rád (djelo, posao) jest sveta volja Božja za svakoga čovjeka, koj ima silah za djelo. Rád jest životnim uvjetom: tko neradi, da i nejede. Rád jest pokora za svakoga Adamova potomka, i to rád, komu se hoće muke i napora: u znoju lica svoga da blaguješ hljeb svoj. Rád jest jedno od važnijih pomagalah krieposti, jerbo protivni mu

grieh „lienost“ jest početak opakosti. Zato je djelo sveto, časti čovjeka, plemeni ga kao kršćanina, a čini, da i u tom predstavlja priliku Boga, o kom se kaže: kroz šest danah stvaraše Gospodin. Dok ove kršćanske pomisli vladaju kod ljudih, a oni prema njim rabe svoje sile radeći i tvoreći, može djelo samo blagim plodom roditi, podaje zemaljskom životu pravu posvetu, a duši najprečje sredstvo, da uzpregne žestinu puti. Nu odkad se neznabožtvo i sirovi materializam osoviše proti evangjelju i crkvi, šireći se sve na dalje, i djelo je dobilo drugo lice. Ono je jošte način zaslužbe, ali dočim radniku podaje koru hljeba, ima k tomu doprinositi, da lukullsku lakomost zasiti onoga, koj djelo daje. Rád je jošte pokora, ali ne koja posvećuje, već takova, što postaje radniku prokletinjom, koja mu savjest kvari, duh jošte većma potištuje, a otimlje svaku utjehu, dočim davalac radnje sve više čovječnost gubi, danas bude obožavan, sutra nazivan okrutnikom, danas blago grabi, a sutradan na silu opet izgoni hranu svojoj pohlepi. Ako kršćanstvo lomi jaram robstva medju radnjarom i radnikom, te ga zamjenjuje ljubavju, to zakonom materializma postoji medju njimi samo vez nužde, dakle stanje borbe, no borbe s nejednakimi silami. Dočim u četi radnikah nužda raste, ima druga stranka u rukah svemogućú pomoć novacah. Pobjeditelju pada u ime bojne nagrade u dio naslada i uživanje, a pobjedjeniku sve to teži jaram ráda ili bolje reći robote, a staro pogansko robstvo u novom izdanju izhodi opet u najopasnijem proletarstvu na vidjelo. Čim ima više djela, tim se zanj manje plaća, jerbo je načelo današnjega družtvenoga gospodarstva: Priskrbi si s čim možeš manjom žrtvom čim više lasti i nasladah. Čim se dakle većma broj poslenikah umnožava, a strojevi za to skrbe, da sve više rukah ostaje bez posla, tim manje žrtvah prinose glavničari. Takovim se načinom mora ona užasna pukotina u družtvu sve više razjaziti, dok uz sve to veći manjak vjere i nabožnosti ogorčenost dotle se razjari, da će većina u sdvojenju sve granice mjere i poredka prevaliti, te burni valovi razuzdane svjetine zamuljiti svu sjajnost današnje obrtnosti. — Oštroumne glave slute ovu pogibelj, a možebiti najživahnije car Napoleon; no dali će sredstva, koja rabi, preteću oluju zapriečiti i ukloniti, to je sasvim neizvjestno. Proti Englezkoj mogao je Cherbourg utvrdit dati; no Cherbourg proti navali materializma jošte visi u zraku, ili da istinu rečemo: jest medju nami, samo što ljudi neće da ga poznádu. S toga i onim, koji rade, i onim, koji radit daju, valja reći: Jao si ga onomu, koj dodje pod bat na nakovalu!

Dopisi.

Iz gornje Stubice, dne 20. listopada. Svaki i sliednji broj ovoga cienjenoga lista svojim štovanim čitateljem donosi po gdjekoju blagu viest, kako se probudjuje, razprostire ili uzdržava nabožno čuvstvo, na toliko da svakoga za katoličku stvar zauzetoga štioca iste viesti nadom boljega nabožnoga napredka uzpitati i njekom bi reći vrhunaravnom radostju napuniti moraju. Ali koj se kršćanin radosti uživa, ako po kršćanski hoće da radi, i svojim suvjerenikom radost nijednu uzkratiti nesmije, osobito u djeloredmom smislu kao udo ogromnoga moralnoga tiela; jer, ako „svi“ kako piše sv. Pavao 1. Kor. 10, 17. „koji smo dionici jednoga hljeba, jedno činimo tielo,“ biti nemože, da jedno udo duševnu slast osjetja, druga pako uda da za nju nit neznadu. Uslied toga priobćujem Vam evo sljedeću viest: Dne 3. listopada ili na blagdan krunične (čiselske) Majke Božje u ovdješnjoj župnoj crkvi blagosliviljana je slika neokaljanoga začetja Marijinog po okružnom podarcidjakonu veleč. g. Mirku Tumpiću. Slika je ista na platnu u Zagrebu od A. Krausa tako vješto izvedena, da iz nje, vrhu mjeseca četirimi angjeli okruženog stojeće, djevičanska nevinost Bogorodice svakomu gledaocu u oči pada. Niže podnožja čita se ovaj napis:

„Bez svakoga sagriešenja Djevici začetoj,
Spasitelja blagoj Majci Mariji presvetoj,
Iz sinovskog počitanja zavjetom potaknut
Diže ovu slave Sliku darom Nje obasut.
God. 1858. Josip Diaković župnik gornjo-stubički
župničtva svoga 21. godine.“

Ima ova slika u visini 6 a u širini 3 stope sa pozlaćenim i mrko ulaštenim okvirom, kojega resi osam crvenih i osam zelenih uljenicah. Ova se slika svakomu, koj je imao sgodu ju vidjeti, veoma dopada, i služi na čast ne samo slikaru, već i istomu g. župniku, kojega je znatnim troškom pribavljena; služi, rekoh, na čast g. župniku tim većma, ako se u obzir uzme cilj, iz kojega je nabavljena. — Ima ovdje u župnom hramu žrtvenik na slavu žalostne Bogorodice umrvšeg jur Spasitelja na koljenih držeće podignut, kamo je prije njekoliko godinah jatomice grnuo puk nesamo mjestni, već i iz susjednih i daljnih župah, časteći prečistu Bogorodicu kao kraljicu neba i zemlje, i po njoj, koja je utočište griešnikah, oproštenje svojih griehah, a kao pomoćnici kršćanah potrebite milosti želeći si izprositi od onoga, kojega polag riečih sv. Jakova 1, 17. „Svaki podatak najbolji i svaki dar savršen jest, proizlazeći od Otca svjetlosti.“ O tom svakoga one slike, što se kod slične pobožnosti dieliti običaju, a u ovdješnjoj crkvenoj shrani u znatnom broju se nalaze, uvjeriti mogu. Ali žaliboże na veliku žalost sadanjega župnika istoga hodočastja i slavljenja iz nepoznatoga uzroka tečajem vremena tako nestá, da su nesamo inostrani hodočastnici prestali pohadjati ovdješnju žalostnu Majku Božju, već

i domaći župljani na toliko, da već pred njom za se i za svoje misu čitati nedavahu, gdje inače glede služenja misah pred inimi žrtvenici niti malo za ostalimi u toj struci na glasu Zagorci nezaostaše. Zato, čim je imenovanomu župniku revnim nastojanjem za rukom pošlo, da istu posve jur izčeznulu pobožnost iz predugog svoga sna opet ponješto probudi, dade svojim troškom načiniti pomenutu sliku stranom na uspomenu onoga radostnoga trenutka, u kom katolička crkva ono, što je od postanka svoga otajno al ipak stalno vjerovala, i očito priznade i članko vjere ustanovi, te u znak dužne zahvalnosti za izprošene po Mariji sebi i svojim župljanom darove; stranom pako zato, da sebe i svoje župljane moćnoj obrani Marijinoj izruči i u nuždi navlastito duhovnoj kod nje sa svojimi pomoć nadje; jer kako besjedi sv. Antonin: „Duhovna mati svih živućih jest blažena Djevica Marija, duhovno sjeme njezino jesu svi odabrani, koji nasljeduju nju kao dobri sinovi." Ovo pako da laglje postigne imenovani župnik, odlučio je svaku mladu subotu glasom zvona svoje vierne u proljeću i jeseni o sedam, lieti o šest, a zimi o osam satih sazvati u župni hram pred žrtvenik Marijin, i tamo pomoćju njezinom trojednomu Bogu nekrvnu prinašati žrtvu, priznajući sa sv. Dominikom, da neće biti osudjen onaj, koj neprestano slavi Mariju i u dužnoj joj pobožnosti ostaje.

Što se svečanosti kod istoga blagoslivljanja tiče, ona se ovrši sjajnosti, kakova se najveća prirediti ovdje mogaše. Pomenuti g. podarcidjakon, čim je blagoslovio uz gruvanje mužarah sliku, započeo je nekrvnu žrtvu uz podvorbu mjestnih svećenikah Svevišnjemu prinašati. Za vjerovanjem jedan od svećenikah iz okružja popne se na predikaonicu, gdje primjeren svečanosti reče govor, dokazav mogućnost Marije i njezinu prama pokoljenju čovječanskom ljubav; zatim način, kojim iste mogućnosti i ljubavi marijanske moći se je dionikom učiniti. Ovdje, kada u obće opisà naših, napose pako ovdješnjih župljanah, predjah pobožnost prama prečistoj Djevici i zapità: „Što biste kazali, da vas uzkrsnuvši iz grobovah predji vaši, koji bijahu vjerni štovatelji Marijini, zapitaju: kakova je vaša pobožnost prama njoj? gdje je ona pobožnost, koju mi ovdje utemeljismo i tako sjajno ovršivasmo?" — sve slušateljstvo bijaše kao okamenjeno, a iz mnogoga oka potečè suza niz lice. Dovršio je govor toplo preporučiv slušateljem marianske pobožnosti, a žrtvujući svećenik nastavi svoje žrtvovanje. Ovu svečanost oveličà i to, što redomice, osim napomenute, tri mise Bogu bijahu prikazane, od kojih opet jednu posebice napomenuti čini mi se shodno. Velečastni starina, nadarbenik prvostolne crkve zagrebačke, g. Josip Hranjec, želeći posjetiti svoje znance i prijatelje u Zagorju, saznade za istu svečanost i navrati se ovamo, da kod iste, koja se je na slavu prečiste Bogorodice ovršavati imala, i on, koj je četrdeset i tri godine djelovao u vinogradu gospodnjem, svoje isti dan započeto djelovanje pomoćju prečiste Djevice četrdeset i četvrte godine sretno nastavljati i ovršivati može. Ovako se svrši ta svečanost na zadovoljstvo svih nazočnih, osobito pako domaćih župljanah, koji izjaviše, da se takove niti najstariji ovdje nesjećaju. Samo Bog dao, da bude na spasenje dušah. — Napomenuto bi gori, da će se svake mlade subote glasom zvona župljani sazivati u crkvu, da tamo pred žrtvenikom Marijinim prisutstvuju nekrvnoj žrtvi; i buduć da je 9. t. m. prvi put ista pobožnost ovršivana bila, mogu izjaviti, da je stado slušalo glas svoga pastira, i negledeć na gomilu posalah, koji ga čekaju, znajuć dobro, da po nauku sv. Pavla 1. Kor. 3, 7. „ništa nije niti onaj, koj sadi, niti onaj, koj zalieva: već, koj čini da raste, Bog:" sakupilo se je u znatnom broju u župnom hramu, i sjećajuć se riečih imenovanog Apoštola na Filip. 4, 6. „Vaše prošnje neka u svakoj molitvi i moljenju sa zahvalnostju znane postanu Bogu," dalo je hvalu Mariji za izprošene darove i prosilo ju za potrebite u buduće. Ovim pobožnim činom izmedju istih župljanah jedan bude tako ganut, da je dao njekoliko funtenih voštenicah za razsvjetljenje i liepih svilenih vezicah za nakit Marijinog žrtvenika nabaviti.

Kada ovo u sviet šaljem, nemogu propustiti, da jošte nješto nepriobćim, jer polag moga mnienja nabožnosti je na uhar, čim praznovjerje ruši. Poznato bit će cienjenim čitateljem ovoga lista, kako kod nas prosti puk ljeti, kada se kupe tmasti oblaci, da se odvrati gràd, mnogo pripisuje zvonjenju, niti se neda tako lasno od toga odvratiti. Sjetit će se isti čitatelji i one odluke godine 1856. izdane, kojom svjetovna oblast takovo zvonjenje zabranjuje; ali ujedno kod zabrane silovita sredstva upotrebljavati nedopušta. Tako dakle duhovnim pastirom za dokinuće zlorabe ove zvonovah nepreostade ino, već samo golo poučavanje, kojim ono, što više vjekovah u običaju bijaše, neda se lasno dokinuti. Samo jedino milost Božja s neumornim sudjelovanjem onih, kojih običanje do srca dopire praznovjerju odanih, to uništiti može. Tako evo i ovdješnjem župniku podje za rukom prošle jur godine isto zvonjenje poukom dotrgnuti, kojom je jasno puku dokazao, da slična pojavljenja naravskim silam pripisati valja, kojih djelovanje ne zvonovi, već početnik naravi Bog preokrenuti, umaljiti ili ukloniti može. Dojakošnja poraba zvonovah kod sličnih pojavah, kazao je on, bijaše namienjena opomeni viernih na molitvu, da se naime obrate k početniku naravi i njega mole, da njezinih silab štetno djelovanje od nas odvrati. Samo su neuki ljudi kasnije počeli zvoniti, dok je burno vrieme trajalo, pripisivajući zvonovom izvanrednu moć, kano da mogu odvratiti svaku nesreću; s druge pako strane pronašlo se, da isto zvono, koje i onako kano kovina privlači munjinu, svojim gibanjem istu više k sebi privlači, koja opaljena mnogo štete nanieti može, kako nas to žalostno izkustvo uči, opominjući nas mnogo poubijanih zvonarah, osakaćenih zvo-

nikah i hramovah. Napomenutu gori odluku političke oblasti čim je tako napomenuti župnik svomu puku protumačio i izjavio, da se odsele na oblake zvoniti više nesmije, već da će se samo kod nastajućega nevremena dati znamenje zvonom na molitvu, da svaki, bio u kući ili na polju, pomoli se Bogu, da on, koj je gospodar sve naravi, nju i njezine sile tako ravna, da nam nabuditi nebudu mogle, — prestalo je sbilja dugotrajno i bezkoristno zvonjenje, i ustupilo mjesto srčanom uzdisanju i molitvi, proizlazećoj iz srdca poslušnih župljanah, glasom zvona jedan časak na molitvu pozvanih. Tu se je vidjelo, nesamo kako se za časak od ráda odustaje, šešir skida i ruke prama nebu dižu, već takodjer kako se koljena prigiblju i moli onaj, čiji po riečih sv. Pavla Rim. 14, 8. vazda jesmo, dakle i u vrieme nepogode, i kako se pristoji onim, o kojih stoji napisano kod sv. Ivana u 1. listu 3, 1. 2. da se nesamo nazivlju sinovi Božji, već da sinovi Božji i jesu.

J. J. Iz Nove Gradiške 4. studenoga. Zadnjega listopada, licem u dvadeset i tretju nedjelju poslje Duhovah, obavismo u hramu sv. Petra Apoštola u Cerniku evo ovu svečanost. Blagoslovio je taj dan okružja požežkoga nadžupnik, veleč. g. Ernest Filetić, rečene goleme i odugaste crkve veliki oltar i na njem sjajni tjelospravnik (tabernaculum). Pošto bi ovaj oltar od godine 1748. do 1858. milostivom blage uspomene rukom pokojnoga biskupa zagrebačkoga Jurja Branjuga na sretno uživanje puka podignut bio, te tako sto i deset godinah bolnim na službu lieka, tužnim za utjehu, a veselje i baznu kršćenoga puka služio, — evo poče se i on, kad je svaka i pojedina stvar konačna, dodirati, sjajnost svoju gubiti, a izmjenu očekivati. Vriedni tada starina č. o. Ilia Vražić, crničkoga samostana gvardian i iste župe upravitelj, — plemenitom željom primi se gradjenja oltara, imajući u družbi dva neredjena brata, vješta i revna poslenika, koji se važnoga ovoga djela prihvatiše, te iz suha drvena gradiva žrtvenik sedam hvatih u visinu a četiri u širinu sv. Petru na slavu dogotoviše i podigoše. — Al sada neimajući brižljivi otac sredstvah dovoljnih, kojimi bi mogao željnoj svrhi započeto djelo privesti, svim mio, svim drag sve misli u jedno smisli, a što domisli, to i učini. Obrati se najprvo na svoje župljane, tad znance i prijatelje, maši se i slavne gradiške pukovnije, a umoli za stranu milostinje, kojom svim darovnikom dade priliku, da i crkvi i svojoj duši priteku u pomoć. Tako poduprt nadje vješta mramorača i okretna zlatara, po kom ugledno omramorisati i sjajno dade pozlatiti taj oltar. Odlikuje se on svojom ljepotom od mnogih drugih žrtvenikah, kako to svjedoče oni, koji su i mnogo crkvah vidjeli, i vrstni o tom suditi. Vriedan je dakle da služi za mjesto, na kom se presveta žrtva Svevišnjemu prikazuje, koju na isti svečani dan vrli taj starješina Bogu uz dvorbu druge braće prvi pobožno prinesé. Sv. govor besjedio je najbližji mu susjed veleč. g. župnik novo-gradiški J. Marić, u kom izbroji na koncu zasluge župljanah i ostalih darovateljah, zahvali im i preporuči, da od Boga, koj svako i najmanje dobro djelo nagradjuje, plaću traže i očekuju.

Iz Petrova-sela 27. listopada. Srce mi je veselo, što mi se evo pruži prilika, da vam mogu njeka od ovuda priobćiti. — Dragi Bože! milo je uprav pogledati tamo, gdje se zakoni štuju a bratja se bratinski paze, gdje prijatelj prijatelju ruku pruža, a zahvalne grudi zahvalnostju odihuju.

Ovo se je na slovo izpunilo dne 19. t. m., toga bo dana svećenstvo kapelačkoga okružja štujući zakone svoga poglavarstva sakupi se u Petrovu-selu, da obavi svoj pastirski jesenski sastanak, komu je predsjedao prečastni gosp. prvostolne crkve zagrebačke novoimenovani kanonik i istoga okružja podarcidjakon, Peter de Alk. Filić, i otvorio ga poduljim ugladjenim latinskim slovom. On se ponajprije izrazi, da mu je bilo uviek milo, kadgod su se bratja ma kojom sgodom sakupila, no ipak najmilije mu je sada, kada motri, kako se vjerni svojemu svetomu zvanju sastadoše iz plemenite svrhe, da sjedinjenimi silami promiču obće dobro, slavu Božju da povećaju, ćudorednost da utvrde, zlorabam pako da doskoče, te tako pospieše čovječanstva vjekovitu i vremenitu sreću. — Što i kako se je viećalo u ovom pastirskom našem sastanku, neću da napominjem, buduć su predmeti i način viećanja po cieloj prostranoj našoj nadbiskupiji manje više skoro svuda jednaki, — zato o tom govoriti neću. Nego ću samo na kratko navesti zaključni govor, kojim je prečastni gospodin predsjednik sve duboko dirnuo. On je od prilike ovako besjedio: Po milostivom providnosti božanske pripuštenju ovo je evo posljednji sastanak, što se s vami družim i porazumievam o najsvetijih našega zvanja dužnostih. Vam je poznato, da se je uzoriti gospodin stožernik, nadpastir i blagi otac vjernoga svojega stada, dostojao na nas milostivo obazreti, te je iz naše sredine za kanonikat prvostolne svoje crkve dvie osobe carskom veličanstvu dobrostivo predložio, i time svih nas želje veli kodušno izpunio. Da je pako ova sreća meni u dio pala, te sam izabran za prvostolne crkve zagrebačke kanonika, nepripisujem svojim zaslugam, nego divim se i štujem u tom providnosti božanske djelo; visoku pako milost nj. veličanstva našega cara i apoštolskoga vladara smjerno počitujem, a nj. uzoritosti brižljivom našem nadpastiru i preblagom otcu sniženo zahvaljujem. — Napokon ganutim srcem i ljubeznom riečju zahvali se okružnoj bratji, što mu, obnašajućemu čast podarcidjakona, ljubav, privrženost i prijateljstvo izkazivahu ne drugač, no svojim hvalevriednim ponašanjem, i u svakom obziru svećeničkom revnostju. — Opraštajućem se od nas prečastnom gospodinu odvratio je župnik novokapelački, gosp. Mato Sk. Babić, pa da nedosadim štovanim čitateljem, mimoići ću obširniji njegov govor, i u kratko

samo spomenuti, da je on ljubavi i dobroti prečastnoga gospodina preporučio cielo okružje, i učtivo ga umolio, da bi se, kada potrebito bude, nas spomenuo; a najposlje mu izjavi, da će mu u naših grudih neumrlimi pismeni ubilježena ostati uspomena.

Viestnik.

Iz Zagreba. Kanonički pregled, namienjen ovogradskim župnim crkvam, dovršio je uzoriti gospodin kardinal i nadpastir naš u minulu nedjelju pohodom župne crkve sv. Ivana u Novoj Vesi. Župljani primili su prema svom premoženju svoga vrhovnoga pastira narešenimi prozori. U crkvi ovršio je uzoriti gospodin sve, što i po drugih crkvah, i što je čitateljem dovoljno poznato, nadielio i ovdje iz kršćanskoga nauka po g. župniku izpitivanu djecicu darovi, te na koncu ambrozijanskom crkvenom pjesmom zahvalio se Bogu na sretno dovršenom svetom poslu. Iz crkve uputio se uzoriti nadbiskup u župnu na čast visokomu gostu liepo nakićenu kuću, gdje je župne knjige pregledati blagoizvolio. Odavle krenula je nj. uzoritost sa svojom pratnjom u kuću nemoćnih svećenikah i gradsku ubožnicu, te razgledav potanko oba ta zavoda, a u posljednjem otčinski opomenuv uboge na ljubav, slogu i strpljivost zamjenitu napram sebi, a štovanje i poslušnost napram svojim dobročiniteljicam milosrdnim sestram, vratila se je istom oko jedne ure poslje podne u svoj grad.

— U zadnjem broju spomenuta okružnica, koju je prečastna prvostolna duhov. stolica zagrebačka glede ženitbe momakah novačenju podvrženih dne 22. listopada t. g. izdala, i po nadbiskupiji razposlala, glasi ovako: Carskim ukazom dne 29. rujna t. g. izdanim a u državnom zakonskom listu pod brojem 167. proglašenim propisuje se način novačenja, koj će zakonitu valjanost imati od 1. studenoga t. g.

Medju drugimi §. 8. ovoga patenta glasi ovako: „Tko od dužnosti vojničke zakonito oprošten nije, ili za vojničku službu budi očevidno, budi odlukom kojega odbora za novačenje za vazda kao nesposoban priznan nije, nesmije se ženiti, dok nenavrši drugi dobni razred. — Iznimnu ženitbenu dozvolu ovlašćeno je dati zemaljsko namjestničtvo u slučaju postojećih i osobito važnih okolnostih, no s ovom dozvolom nije nipošto skopčan oprost od dužnosti vojničke za vrieme prvoga i drugoga dobnoga razreda.“ Nadalje koji su od službe vojničke dakle i dužnosti novačenja zakonito oprošteni, to se od §. 14. do uključno §. 21. ustanovljuje, a zajedno u §. 25. naredjuje, da političkim c. k. kotarskim uredom prinadleži porazumno s načelnici obćinah i župnim duhovničtvom vjerovno sastaviti imenik takovih zakonito izuzetih kao i očito za vojničtvo nesposobnih licah. Doba pako, do koje se ovim ukazom zabranjuje ženitba novačenju podvrženih, jest navršena 22. godina.

Premda se nadalje u istom ukazu kaže, da se proti njegovom propisu sklopljene ženitbe za valjane smatrati imadu; jerbo se ipak u §. 44. ustanovljuje kazna ne samo proti onim mladjencem, koji bi se to učiniti usudili, nego i proti svim, koji su k tomu štogod doprineli, a to su i vjenčajući duhovnici, naime globa do 100 for. aust. vred. ili zatvor na mjesec danah: zato se ovim opominje i pozorno čini velečastno duhovničtvo, da počam od 1. studenoga t. g. nikoga dužnosti vojničkoj podčinjenoga do navršene 22. godine svoje dobe nevjenča, ako se neizkaže, da je od c. k. namjestničtva za to dobio dozvolu.

Da pako velečastno duhovničtvo gledeć na one mladiće, koji se držati imadu za zakonito oproštene od službe vojničke, ili koji se za očito nesposobne očituju, imade sigurno pravilo: pozivlje se ovim, da onom prilikom, kada popis novačenju pripadajućih mladićah po c. k. kotarskih uredih gotov bude, izprosi si imenik takovih zakonom oproštenih i očito nesposobnih svojih župljanah; zatim pako druge svoje župne mladiće, koji će se prije navršenja 22. godine iz razložnih uzrokah htjeti ženit, da si nabave dozvolu za to, neka nenapućuje više, kako je to do sada bilo, na prvostolnu duh. stolicu, — nego na c. k. namjestničtvo, a dotično na c. k. vojničko zapovjedničtvo.

Medjutim se ovim izjavlja, da naredba ona, što je u ime, da se doskoči preranim ženitbam, porazumno s c. k. namjestničtvom i s c. k. vojničkim zapovjedničtvom prije njekoliko godinah izdana i okružnicom po biskupiji proglašena, kojim su za mladjence započeta 18. a za mladjenke 16. godina za ženitbu i udaju kano pravione ustanovljene — gledeć i na momke i djevojke u granici, — gdje po glasu §. 47. na početku pomenutoga previš. ukaza dosad obstojeći običaj i način novačenja, kao i ženitbe samo uz dozvolu nadležne vojničke vlasti ostaje, — i nadalje svoju kriepost uzdržaje, zašto za takove mladjence, da im se prije ustanovljene dobe ženitba, ako ima za nju sasvim važnih razlogah, dopusti, ovamo se molbeno obratiti treba.

— Naknadno doznajemo i javljamo, da je na svotu triuh milijunah, što su ju na povećanje vjerozakonske zaklade ugarsko-hrvatsko-slavonski biskupi i kaptoli iz svojih razteretnicah ustupili, prečastni sborni kaptol začesanski doprineo 15,000 for. sr.

— Ovdješje milosrdne sestre želeć velečastnim duhovnikom priliku dati, da mogu svoje crkve u najjeftiniju cienu oskrbiti valjanim, te glede tvari, kroja i crteža sbilja crkvenim ruhom, nabavile su si nedavno iz tvornice množtvo tkaninah i svih ostalih za crkveno odielo potrebitih stvarih svake vrsti i ciene, gdje si svatko prema želji, potrebi i crkvenom imutku izabrati može, što i kako hoće. Tim načinom, i što same milosrdne

sestre crkveno odielo gotove, u stanju su n. p. misno ruho prostije vrsti dati za 12 for. sr., koja ciena prema cieni tkaninah raste do 70 i preko for. U samostanu rečenih sestarah bit će odsada već gotovoga crkvenoga odiela svake ruke, a u koliko nebi to dostajalo, izvršit će se naručbine u najkratje vrieme. Iste milosrdnice gotove i crkvenu prteninu svake vrsti, kojom se svećenik odieva, i što na oltar ide, iz čistoga platna, kako to crkva propisuje.

— U ono vrieme, kada je riedko kada koj slikar-umjetnik ovoga imena vriedan u našoj domovini obitavao, a tim više kojekakovih prtljarah po njoj se potucalo, napunili su nam ovi crkve proizvodi svoga nevještoga kista, koji se niti s umjetnoga niti s nabožnoga obzira nepreporučuju. Tim više pohvale i zahvalnosti zaslužuju oni muževi, koji takove neukusne, nenaravne, gdješto i nagrdne slike, što niti hramu Božjem na ures nesluže, niti su vrstne u puku pobožna čuvstva pobuditi, nastoje zamieniti drugimi, koje ne samo izborom nego i izvedenjem odgovaraju svetosti mjesta i predmeta svoga, pa tim na oplemenjenje srdca i ukusa pučkoga blagotvorno djeluju; jerbo je i u tom posljednjem pogledu crkva puku jedina škola i kanoti sbirka umjetninah. Radostno smo s toga u ovom listu biljležili svaki novi pojav i prinesak u toj struci, a isto tako veselimo se, što možemo opet o novom takovom dobitku svoje štovane čitatelje izviestiti. Vidjesmo ovih danah dvie nove licem i načinom svetom mjestu sasvim dolikujuće svete slike, nabavljene trudom i brigom prečastnoga gosp. Franje Gašparića, sv. otca dvorskoga kapelana, nj. uzoritosti kardinala-nadbiskupa zagrebačkoga tajnika i obrednika, duh. stola prisjednika i biljležnika te župnika vugrovačkoga, za pobočne oltare svoje župne crkve u Vugrovcu. Predstavljaju te liepe slike sv. Josipa i Bogorodicu sa spavajućim djetetom Isusom u majčinom krilu. Ovu posljednju milovidnu sliku izplatio je znatnim novčanim darom prečastni gosp. zagrebački kanonik Martin Pécsy, bivši prije vugrovački župnik, a trošak za prvu namiren je iz prinesakah pomenutoga gori gosp. sadanjega župnika i njegovih njekih prijateljah, namjenivši ih slavi Božjoj.

Kod slike, osobito dobre slike naravno se radja pitanje o slikaru; pa da i u tom znaličnosti svojih čitateljah zadovoljimo, kažemo im, da je to g. *Janko Zasche*, koj već od duže vremena u Zagrebu obitava, te je svoju vještinu u više strukah svoje umjetnosti već kod nas liepo zasvjedočio. Što se po imenu tiče crkvenoga slikarstva, to je on već s više dielah svoju vrstnoću dovoljno pokazao i na tom polju. Izvan gori napomenutih dviuh, slike: pohodjenja blažene Djevice Marije, sv. Josipa, sv. 3. Kraljah, i sv. Ivana Krstitelja u župnoj crkvi stenjevačkoj; sv. Antuna i pohodjenja Marije u novoj kapeli župe brckovljanske; svatbe u Kani galilejskoj u crkvi na Prozorju; sv. Trojstva u Lovrečini; sv. Vida na Pušći; sv. Ivana Nep. kano izpovjednika u kapeli milosrdne braće u Zagrebu, — sve su to djela uma i ruke njegove, koja sada dotičnim crkvam sbilja na diku služe.

Mnogi se je već ljuto prevario naručivajuć crkvene slike, dočim je nepoznajući ljudih ili kod kuće povjerio djelo neuku krparu, ili ga naručio u dalekom kojem gradu u neznana slikara, pa za skupe novce s neporazumljenja valjda dobio sliku kao onaj naš župnik, komu je takov živopisac poslao iz Beča nješto od sv. Luke, a nješto opet od sv. Lucije — sve u jednoj slici! — Sigurno će zato mnogom duhovniku dobro doći, da sazna, na koga se u takovom poslu i kod kuće pouzdano obratiti može, nebojeći se, da će ga kakova nevolja snaći, i on kasnije trud i trošak žaliti. U isto ime javljamo, da g. J. Zasche stanuje u Ilici pod kućnim brojem 569.

— Od prijateljske ruke primismo sljedeće radostne viesti iz Osieka: Ovih danah doštampano je već davno oglašeno djelo Kanavelićevo: „*Ivan sveti, biskup trogirski*“ troškom preuzvišenoga gospodina biskupa djakovačkoga J. J. Strossmayera. Ima ga 39 štampanih tabakah; veće je dakle od Osmana Gundulićeva. Izdanje je krasno, a gosp. Janko Jurković, profesor osiečke gimnazije, koj je tisak toga djela rukovodio i izpravljao, sdušno je nastojao, da bude u svakom pogledu savršeno. Predgovor je od istoga gospodina. Što se unutarnje vriednosti toga djela tiče, u Kanavelića imade mjestimice i to ne riedko takovih ljepotah, od kojih je svaka o sebi vriedna onoga troška, što ga je ponielo cielo djelo. No treba kazati svemu svietu, da bi Kanavelić težko bio ikada ugledao bieli sviet, da mu se nenadje velikodušni zaštitnik preuzviśeni gosp. biskup. I nedolikuje li upravo liepo, da život svetoga biskupa objavi svietu muž, koj ga u svem nasljeduje, i još k tomu biskup! Njegova blagodarna ruka izvesti će ako Bog da iz zasjene smrti i oteti propasti još njekoliko spisah naših veleumnih i pobožnih pjesnikah dalmatinskih, koji se već nalaze u njegovih rukuh. —

Isti preuzvišeni g. biskup djakovački nakan je izdati o svom trošku „*Jezgru svetoga pisma novoga i staroga zavjeta*“ od Fra. Pavića. Ta knjiga bila je njekada u našoj Slavoniji veoma čitana i obljubljena, al sada se već slabo gdje vidja. U njoj je izvadak iz svega sv. pisma obojega zavjeta s tumačenjem svetih otacah. Jezik je čist i gladak, milinje ga je čitati. U knjigi su 102 slike, koje se sada troškom preuzvišenoga izdatelja u Pešti iznova režu. Bit će svega 50—60 štampanih tabakah. Ako već puk imade čitati sveto pismo, a ono neka ga čita ovako, gdje će u slici pripovjedke sve lahko razumjeti, a dodano tumačenje rukovodit će ga, da u smislu nigdje nepopuzne. Znamenita je ta knjiga i s otoga, što je ona iza turskih ratovah, gdje je bila velika oskudica svećenstva u Slavoniji, te se bogoslovne znanosti nisu mogle predavati podpuno, sačinjavala njeku vrst

encyklopedije istih znanostih, i bogoslovci toga vremena zvali su se u nas „*Jezgraši.*"

Iz Beča. U četvrtak dne 4. t. m. držala je pokrajinska crkvena skupština u Beču četvrtu javnu sjednicu, a dne 9. t m. zaključena je ista synoda svečanom sjednicom u prvostolnoj crkvi sv. Stjepana.

Iz Solnograda. Knez nadbiskup solnogradski imenovao je po pripadajućem svojoj stolici pravu za ovaj put na izpražnjenu stolicu biskupije krčke za biskupa g. Walentina Wiery-a, kanonika solnogradskoga i ravnatelja tamošnjega sjemeništa.

Iz Badenske. Glasa se odavle, da se je dogovaranje medju Rimom i velevojvodskom vladom razvrglo, čim je opet nestalo nade, da će se naskoro naravnati neugodna razmirica. Kažu, da je tomu krivo badensko vrhovno crkveno vieće.

Iz Rima. U poslu bolonjezkoga židova Mortare izdala je sv. stolica javno očitovanje, komu uz službene spise, što se protežu na isti čin, pridana je i spomenica Mortarina, i sbirka kasnijih dokaznicah, kojimi se nastoji razložitost one dokazati, i molbenica, koju su rabbini njemačkih i pruskih židovskih obćinah u istom poslu sv. otcu podnieli, te se proti ovim prilogom upravljaju nagoviesti i razjasnjenja, koja uče, kako ovaj dogodjaj sa svojimi posljedicami s vjerozakonskoga pogleda prosudjivati valja. Evo toga očitovanja u izvadku:

Pošto je bolonjezkoj crkvenoj vlasti do znanja došlo, da je Anna Morisi, kršćanska služavka židovske porodice Mortarine, prije više godinah dvogodišnjega tada sina istih roditeljah u bolesti njegovoj, koju za ubitačnu držaše, okrstila, povedena bude o tom iztraga, koja je taj čin službeno potvrdila. Uslied toga uzet je dječak Edgar Mortara mjeseca lipnja t. g. pod zakrilje crkve i u kući katekumenah u Rimu odgojava se na kršćansku. To je bez ostalih pripadnih okolnostih jezgra stvari, o kojoj se sud izreći ima: radi se tu naime o sukobu otčinske vlasti crkve, koju je po ovršenom krštenju stekla na diete, s otčinskom vlasti u naravopravnom smislu. Kaže se u naravopravnom smislu, jerbo je postavno pravo u svako doba otčinsku vlast nad djecom, i tamo, gdje se ova protezala na život i smrt, u stanovite granice stezala, a osobito današnje države, poimence što se odgoja tiče, idu u tom stezanju kamo dalje od staroga doba. Crkva u krotkoći i mudrosti svojoj nastoji ovomu sukobu, koliko može, doskočiti; u to je ime n. p naredila, da židovi neprimaju kršćanske družine u svoju službu. No kad se je slučio, nepreostaje crkvi drugo, van postupati po propisu kanoničkoga prava, koje u papinskoj državi podpunu valjanost imade.

I roditelji mladoga Mortare uz svu žalost radi oduzetog im sina nezaboraviše na ovu pravnu stranu pitanja, te zato spomenica otčeva nastoji molbu za povratak djeteta osnovati na kanoničkom dokazu sljedećih stavakah: da se židovska djetca nesmiju proti volji njihovih roditeljah krstiti; da i ako se to učini, takov je krst nevaljan i ostaje bez učinka; da, ma se valjanost dopustila, ipak se diete po naravnom pravu svojim roditeljem predati mora; da napokon u ovom slučaju nema dovoljnoga dokaza, da je diete sbilja okršteno. Papinsko očitovanje nasuprot dokazuje: da je crkva sbilja u svako vrieme zabranjivala krštenje židovske djetce proti volji roditeljah, stranom da se nepovriedi naravno pravo, stranom da se okrštenik neizloži pogibelji, da kasnije, kad naraste, odmetne se od crkve, i pohuli ime Isusovo, kojega bi neizbrisiv biljeg na sebi nosio, — al da takovo krštenje, ako je u istinu podieljeno, u njekom je slučaju valjano, a u njekom i dopušteno. Dopušteno je, ako su roditelji svoju djetcu zlobotno ostavili, zatim u pretećoj opasnosti smrti; a valjano je, ako se u njem stiče materia i forma, predmet za krst sposoban i krstitelj, koj ima nakanu učiniti, što čini crkva. Sve se je to dogodilo, kako je povedena iztraga dovoljno dokazala, kod krštenja mladoga Mortare u Bolonji; s toga nastà za crkvu pravo i dužnost, da si gleda prisvojiti okršteno diete, te tako svetost sakramentalnoga značaja u njem sačuvati i odgojavat ga za kršćansku vjeru. To je od njekad nauk i obćenita poraba crkve, kako to ne samo mnogo primjerah iz prvašnjih vremenah dokazuje, nego i čudnovat slučaj iz nedavne prošlosti. Godine 1840. izkrcali su se u Fiumicinu došavši iz Marsilja židovski muž i žena. Jedva što su brod ostavili, napadnu ženu trudi, i ona porodi kćerku. Jerbo je diete bilo u pogibelji života, okrsti ga njeka u istoj gostioni bivša gospoja, držeć to za svoju dužnost.

Čim se je duhovna vlast o tom uvjerila, bude okršteno djevče prenešeno u rimski katekumenat. Židovski roditelji obratiše se na francezkoga poslanika kod papinske stolice, grofa Raynevala, s molbom, da im izposluje povratak djeteta. No „gledeć na dužnost od Boga preuzetu, da se brini za vječni spas na milost preporodjene duše," predao je sv. otac to diete tekar onda u ruke francezkoga poslanika, i to pod uvjetom, da se nikad svojim židovskim roditeljem izručiti nesmije, pošto se je ovaj u ime svoje vlade službeno i svečano zavjerio, da će sama vlada skrbiti za katoličko odbranjenje djevojčice, zašto se pred Bogom učini odgovornom. „Poslje takova postupka — primjećuje papinsko ovo očitovanje — napram tudjoj vlasti, kako bi se sv. stolici u ovom slučaju, buduć se radi o njenom vlastitom podaniku, najmanje prigovoriti moglo, što ona sama uzima na se odgovornost, te Edgara Mortaru povjerava mjestu, gdje mu dobro vjerozakonsko i gradjansko odgojenje u dio pada? Tà to bi značilo nepoznati nijednoga načela, nijednoga prava vjere, čudoredja i države, a takovi zahtjevi mogli bi poteći samo iz mrzloga nehajstva prema vjerozakonskim stvarim."

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 46. U ČETVRTAK 18. STUDENOGA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Putničke misli o ilirskom zavodu sv. Jerolima u Rimu.

(Konac.)

Europa putuje, što mora putovati; jer tko, imajući išto savišnjega novca, a nebudući prikovan uz posao, može se uzdržati, da nepoleti iz gniezda svoga? Željeznice, parobrodi, diližansi i vetturini propleli su cielu Europu, te potiču na putovanje svakoga, koji se nije jošte razkrstio sa svietom. Pak i zbilja, jedva što si se malko otisnuo, vrve ti putnici sa svih stranah, kano da se sele narodi. Razni su doduše uzroci sveobćemu kretanju: njeki putuju, da štede novce, drugi da uče, tretji da se zabavljaju; jedni opet da se lieče, a mnogi i neznaju, zašto putuju: nutarnja jih njeka moć tjera, kojoj nemogu da se opru, i tako putovanje postaje potrebom devetnaestoga stoljetja. Duh ovaj uzdrmati će prije il kašnje i naše domoljube, ma koliko se tomu protivila slavjanska narav i hrvatsko-slavonsko-dalmatinska udobnost naša, te ćemo i mi početi zavirkivati pod tudje krovove. U tom pokretu, što je naravnije, nego da nam u oči udare susjedne nam države: klasička Dalmacija i čarobna Italija, koju su inostranci uprav poplavili. Pa kada se jednom nagledamo prirodnih krasotah i trgovačkoga prometa austrijanske Italije, i kada se naužijemo umjetničkih Mljetakah, koje su nam željeznice i parobrodi do pod nos primakli, začeti ćemo jamačno želju, prebaciv se dva tri puta po diližansih i vetturinih, pogledati ono, čemu neima u svietu para, te pasti na konak vječnomu Rimu, u kojem neprestano žive do 40,000 različitih inostranacah. — Ali budući da se sve velike stvari težko stiču, opaziti će skoro putnici naši, da jim se je na tom putu boriti s golemimi težkoćami. Najviše će jim dodijati razna narječja talijanska, koja se po književnom jeziku nemogu nikako razumjeti, philargirija cjelokupnoga naroda talijanskoga, netečnost jelah i osornost talijanskoga puka. Jer kada ti stanu nuditi jelah narječjem, koga nimalo nerazumiješ, i pržiti na ulju pržolice, koje si jedva izmolio od krčmara, pa kada, neznajući vriednosti nestalnomu novcu, budeš morao platjati, što se bude od tebe tražilo, a navlastito, kada se na te slomi cielo jato policajah, doganierah, camerierah, stallierah, vetturinah, fakinah i prosjakah, lamajuć ti kost po kost novčane sglobe: onda ćeš uzdahnuvši reći: O da se nisam nikad zaputio! Tih neprilikah, velim iskreno, mogao bi se poplašiti naš putnik, te krenuti s pol puta natrag, da ga dvoje nebodri: želja postignuti svrhu, i znanje, da neputuje u tudjinu, već da će u Rimu naći svoju kuću, zavod sv. Jerolima, i svoje ljude, prečastnu gospodu kanonike ilirskoga kaptola; riečju, da će kući doći. Slika ova nije izmišljena: vidio sam ju ja i moj saputnik. Puni žuči s bezsramnosti onih ljudih, kojim putnik mora da u ruke pade, dodjosmo u Rim, gdje nas zateče tolika želja vidjeti koga našinca, da smo i neodsjednuvši u kakovoj gostioni, požurili se tražit prečastnoga gosp. Dra. Račkoga, kanonika, pisca i prijatelja našega. Ali nenašavši mu namah stana, moradosmo u gostionu alla Minerva, gdje su nam za jednu noć izprebili njekoliko rebarah. Kolika dakle bijaše naša radost, kada u jutro stupi u sobu pomenuti g. kanonik, komu smo se bili pod večer pismeno javili! Čovjeku nije laglje, kada se digne izpod more, nego što je nam bilo, po što nam on ponudi stan u hospitalu sv. Jerolima, u kojem smo bezplatno proživili četrnaest danah. Čim zaklopismo vrata istoga zavoda, razpuznu se ona dosadna povorka novčanih pijavicah. — Zakon je zavoda, da svaki naški putnik, dakako katoličke vjere, dobije u njem stan i jelo tri dana badava, a za dalje jevtinije, nego što se može igdje u Rimu prilično stanovati i blagovati. Tim se zakonom slavno odlikuje naš zavod od

sličnoga njemačkoga, imenom **Anima**, gdje se platja više, nego što bi se u gostioni potrošilo. Ali da smo i morali više platiti, rado bismo bili i to žrtvovali, ne samo što smo se riešili mučiteljah, već i što smo se naužili prijateljstva, koje se nemože nikakovim novcem naplatiti. Jer kada već jesi u Rimu, hoćeš da ga proučiš, da prodreš u zabitnost staroga grada, da zaviriš barem u glavne galerije, da se načudiš veličanstvu crkvah i naužívaš veleljeplja kršćanskoga bogoštovlja, a nada sve da se kano katolik okriepiš duhom katoličkim, koji ti se ondje ukazuje u životu i svjetovnjakah i svetjenikah, a osobito u izglednom vladanju sadanje crkvene glave pape Pia IX., napokon u nedostižnoj sili, koja je digla, a i sada diže tolika čudesa čiste umjetnosti. Pa neimajući mnogo novacah, hoćeš da sve to obaviš za kojih četrnaest danah. Ali ako se staneš povodom plana po Rimu kretati, smrviti će te ogromnost njegova, te ćeš se čitav dan prebijati, a jedva koju znamenitost vidjeti. Da uzmeš Cicerona, koliko nećeš potrošiti na njega i na fiakre? Jer on dvoreći gospodu, hoće da gospodski žive. Pa gdje će ti on pribaviti ulaznicah za onu silu stvarih, koje bi svakako imao pregledati? Riečju četrnaest će danah dospjeti, a ti ćeš moći samo reći, da si bio u Rimu. — U toj nam se potrebi upravo velikim pokazà navedeni g. kanonik, koji premda imade mnogo poslovah, što mu nalaže plemenito nastojanje oko crkve i naroda, posve nam se svih ono četrnaest danah žrtvovà, nastojavajuć ne samo, da sve vidimo, nego i da to s manje troška obavimo, te snuj za svaki dan putne osnove, pribavljaj ulaznice, čitaj i pripravljaj se marljivo kano za predavanje, da nam u kratko razloži jezgru svega vidiva. Često smo mi umoreni spavali, dok je on za nas bdio, snovao i razmišljao; pa kada te kamo povede, zatvori putopise, te slušaj, što ti on kazuje: u čas ćeš više naučiti, nego da cieli dan čitaš vodje svoje: dotle mu je vjerna pamet, da znade cielu poviest malo ne svakoj iole važnoj kući u Rimu. Neću tvrditi, da bi se on, ili koji drugi kanonik hotio ili mogao tako žrtvovati svakomu naškomu putniku, jer zato neimaju vremena, da i hoće; ali svaki će naći, uvjeren sam, obćenitih naputakah, posebnih ulaznicah za njeke stvari, koje može samo svetjenik dobiti, zatim savjetah i prijateljskoga razgovora. Nezaboravna mi ostaju večernja siela, gdje smo izkusili osim riedkoga gostoljubja, svu moguću ljubežljivost onih plemenitih rodoljubah: izkusni kako jesu, govoreći s njimi u sobi, misliš, da ti se dogadjaji raznih krajevah, koje su oni proputovali, pred očima razvijaju, te što u nauku, što u šali razblažuj se još bolje, nego da sjediš sried Zagreba. A što, ako navali na te rimska groznica, koje se drugi putnici poput kuge boje? U zavodu ćeš naći liečnikah, dvorbe i družtva, kakova ni kod kuće nemožeš tražiti. Nas barem, premda smo probavili najpogibeljnije doba u Rimu, niti za čas neosvoji strah kakove bolesti: tako bijasmo sigurni u ovom družtvu. Pa takov zavod da zato propadne, što bi se našemu lastovanju svidjelo odnemariti što se tiče sreće narodne? Takav mraz neće jamačno pustiti našinci na svoj inače častni obraz!

Istina je potvrdjena izkustvom svih vjekovah, da narod djeluje na narod, država na državu. Tako je, da se neprebijamo tudjinstvom, i maleni Dubrovnik porodio Gundulića, i cielu povorku glasovitih pjesnikah, što je obćio sa zemljjom, u kojoj su cvali Petrarka, Dante, Tasso; zato je Slavonija i Hrvatska dugo vrieme bila pusta poput Turske, s kojom je graničila i krvave bojeve vodila; s toga stoji sada u Zagrebu veličanstveni hram sv. Stjepana, što su onda naški klerici polazili Bolonju i drugu umjetnu Italiju, odakle su donieli i u tom hramu namjestili umjetnih tvorovah, kojimi se sada Zagreb uprav ponosi; s toga je i izkitjena ista crkva po onom ukusu, koji je u uzoritom g. kardinalu, slavnom ukrasitelju njezinu, stvorio bližnji Monakov mjesto udaljenije Italije. Naša je domovina krasna, da joj neima druge, ljudi su umni, i nadareni živahnom maštom, pa koji je uzrok, da osim pomenutoga hrama neimamo spomenika, na koji bi se bilo vriedno obazirati, a Primorje i Dalmacija broji umjetnikah, od kojih su se njeki uzporedili s prvimi talijanskimi znamenitostmi? Jamačno nijedan drugi, van što je Hrvatska slabo, a oni krajevi neprestano obćili s Talijanskom. Ali već je vrieme, da i mi pokažemo ne svietu, već sami sebi, kako smo moćni duhom u svestranom razvitku, da se nestidimo sami sebe, pače da obljubimo sebe prije i ne manje nego druge. Zato znanosti treba da crpimo, kano što smo već i liepo počeli, iz Njemačke, probavljajuć jih dàkako slavjanskim ukusom svojim, a po umjetnosti treba da polazimo u Rim, gdje jim je prava domovina. S toga nam zavod sv. Jerolima otvara svoje brižljivo krilo, obećav, da će početkom godine 1860. početi odhranjivati četiri naška pitomca, koji bi uz bogoslovne nauke ne samo mogli usisati ljubav i poznanje umjetnostih, već i postati zaštitnici domorodnih umjetnikah. Tako bi se mogla uresiti naša domovina umotvori, koji bi znalični sviet tim više k nam vabili, što bi kod nas našli krasniju prirodu i milokrvniji narod, nego što je u proslav-

ljenoj Italiji. Al i za znanosti, osobito pako za povjestnicu našu, vrlo je važan Rim, u kojem imade mnogo znamenitih pisamah, tičućih se svih onih narodah, s kojimi smo mi u savezu bili, te bismo se mogli naučiti, čim bismo se ponosili. Dokaz je tomu Rački i neumorno poslovanje njegovo. Ali da se ta svrha postigne, najviše zavisi o izboru i svojstvih onih, koji se šalju u Rim za kanonike. Tako na um valja uzeti, da su ondašnji kanonici slabo platjeni, a osobito starija naša gospoda svetjenici navikli udobnosti, kojoj neima ondje ni traga; zatim, da kanonici oni, ako se neposvete znanostim, neimaju sa zavodom toliko posla, da jih nebi dosadnost izjela. Istina, da i stariji svetjenici, težeći za divotami rimskimi, misle, da će moći, ako se stegnu, življeti sa slabom onom platjom, i obećavaju, ako nikomu drugomu, a ono sami sebi, da će se ondje baviti oko znanostih. Ali niti oni neka nevjeruju toga sami sebi, niti drugi neka njim nevjeruje, jer sa četiri pa najviše do pet stotinah forintih, a ništa više pod vedrim nebom, neće nijedan naš stariji svetjenik hotjeti življeti niti na selu, kamo li u Rimu, gdje ga sve vabi, da izvuče koju paru, koje neima; pak i na silu sasvim umjereno živiti, nismo još mi, hvala Bogu, navikli. Njekoliko se danah i mjesecih može podnositi onakovo kuburenje, ali napokon se mora poroditi želja, vratiti se, neopraviv ništa, u domovinu, gdje ima svega dosta. Rado bo kuburi samo onaj, koji je za mladosti počeo kuburiti, a rado treba da taj trh nosi, koji hoće da izpuni visoko svoje zvanje. Jedino uzvišena koja idea može potaknuti čovjeka, da se bori s potrebami života, al i idea je mnogo uzvišenija i dražestnija, ako se sdruži barem s udobnoštju. Pak i koja bi to bila? Vjera i znanosti! Ali onoj se može još više i kod kuće služiti, a za ove neće nikad svojski prionuti, tko jim se nije za mladosti počeo posvetjivati, jer malo ima Catonah, qui senex graecas litteras didicerit, jer da je to lasno, rimski pisci nebi bili taj dogodjaj kano osobitost zabilježili! Stariji ljudi uče druge ono, što su sami naučili, i svjetuju mladež, da pomamna nepoleti više, nego što joj krila donose. U tom su oni uprav potrebni. Onamo dakle treba po mojem mnienju da idu mladji ljudi, snažna tiela, bistra duha, plemenita srca, i za ovaj posebni slučaj domorodnoga duha, jer takovi mogu najbolje žrtve doprinositi, učiti, raditi i stvarati, pa samo takovo djelovanje razlieva svoje blagodati cielim narodom, komu treba da svetjenici služe. Da su i mladji muževi vrstni i kanonikate obnašati, dokazuje opet Dr. Rački, od kojega koliko se ima nadati i vjera i knjiga, pokazuju krasni početci njegovi. —

Dakle ponos narodni, udobnost putnikah i korist naroda našega zahtieva, da se zavod sv. Jerolima u Rimu ne samo uzdrži, već i svestrano učvrsti, te mislim, da neima nijednoga plemenitijega našinca, koji se nebi u toj misli sa mnom slagao. Budući pako sbor ilirski osiguran, kapitolu treba da doskočimo; jer ako nam je težko, kada čujemo, gdje se govori o platji naših kapelanah, koliko nam mora mučnije biti, pomislivši na kukavnu platju naših kanonikah, pa još u Rimu! Ali kako da mu doskočimo? Sakupimo po mnogobrojnom narodu našem glavnicu od 60,000 forintih srebra, ter smo spasili i savjest i dušu. Neplašimo se znatnosti te svote, već prebrojivši velike one žrtve, koje smo sve ovako maleni i neznatni od novijega svojega preporoda narodu doprinieli, i uzdajmo se čvrsto, da ćemo moći i ovo učiniti, samo ako uzhtijemo. Evo liep nam je izgled dao uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup zagrebački, koj je onom milosti i darežljivosti, kojom je dobročinstvi svake vrsti obasuo domovinu našu, već prvi plemenito nadario isti zavod. Ravnim načinom pružili su mu svoje blagodarne desnice preuzvišena gospoda domorodni biskupi naši senjski i djakovski, pomislivši, da dižuć i štiteć crkveni život u Rimu, i u svojih ga biskupijah štite i dižu, i to posve onom mjerom, kojom je katoličanski Rim uviek djelovao na katoličanstvo cieloga svieta. Ovim su se darežljivo pridružila već njeka gospoda kanonici, drugi dostojanstvenici crkveni i svećenici; samo neka to učine i ostali, koji svi imaju i čvrstu volju, širiti carstvo božje, i na više mjestah podosta dohodakah, da poboljšaju stanje bratje svoje. Da se osobito u tom poslu možemo obratiti i na bogoljubne svjetovnjake, tako je stanovito, kano što je istinito, da i njim leži na srcu vjera i narod. Istina dakle, da smo za taj zavod već učinili nješto, a i sada da se još neprestano radi i skuplja, ali visoka i plemenita svrha traži nješto malo više, što da se pokrije, nemislimo iskati žrtvah, kojim je vrieme vrlo neprijatno, već samo nješto, pače za koji čas ono, što nam preostaje. Ako nam pako od drugih svrhah ništa nepreostane, ponizno mislim, da bi se mogla za čas koja odnemariti, a ona svesrdnije prigrliti, radilo bi se bo de bono meliori, što je crkva uviek hvalila. Stvar, za koju doprinosimo, tako je plemenita, da plemenitije za sada neznam, a pravo imenovanja rimskih kanonikah, što su naši biskupi u najnovije vrieme stekli, tako je važno i častno, da bih ja već za tu idealnost dao mnogo svega. Jer ovako možemo reći, da je taj zavod milošću apoštolske stolice, koja je Slavjane uviek osobito ljubila i pomagala, postao našim, i to našim same

po neprestanom nasljedovanju naših svetjenikah, ter se zato usudjujem moliti gospodu kanonike ilirske u Rimu, da se u tom poslu neogledaju ni lievo ni desno, dok jim se sasvim neslomi zadnje sidro nade, koju će postaviti u jednokrvnu bratju. Samo onda neka duboko uzdahnuvši reknu: volenti non fit injuria, pa tek onda neka rade, kako bolje znadu.

A. T.

Vjerozakonske slike iz Amerike.

Ima tomu upravo godina danah, što je u New-Yorku u posebnom na englezkom izdanom djelu O. B. Brownson opisao, kako se je obratio na katoličku vjeru. Ovo djelo zaslužuje radi svoga sadržaja pozornost i u Europi, osobito medju katolici, pače ono sbilja vriedi, da medju najznatnije pojave na polju katoličkoga književstva uvršćeno bude, pošto nam ne samo jasno odkriva, kako je mnogo godinah tražio i borio se plemenit i istine željan njegov duh, nego nam bistro i vjerno iz vlastitoga izkustva vjerozakonsko i duševno stanje sjeverne Amerike stavlja pred oči u više slikah, koje tom djelu jošte višu vriednost podaju. Pokušat ćemo čitatelje ovoga lista u kratko upoznati s tom zanimivom knjigom, koje pisac spada medju najizvrstnije i najodvažnije branitelje katoličke vjere u sdruženih sjevero-amerikanskih državah.

Rodjen u gradu Stockbridge-u države Vermont-ske dne 16. rujna 1803. bude Brownson kao šestogodišnji dječak predan na uzgoj njekim starcem mužu i ženi, koji nisu imali svoje djece, a spadali k sljedbi kongregacionalistah; medju njimi je on u pustoj samoći sada (plantage) i ozbiljnoj jednoličnosti bez drugarah i svake promjene proživio svoju najmladju dobu. Premda još nebje sv. krstom preporodjen, činilo se ipak, da je već u ovoj nježnoj dobi milostju Božjom čudnovato obasjan i zaštićen; naime njegovo milo-ćudno i za vjerom hlepeće srdce tražaše i nalažaše vrelo najsretnije radosti u gotovo neprestanom čitanju sv. pisma i u djetinskoj nevinoj zabavi s Isusom, Marijom, nadangjelom Gabrielom, i drugimi iz sv. povjesti poznatimi osobami.

Kao mladić bude doveden u Ballston, da uči akademičke nauke, gdje bez pažnje i upute u vrtloga pogibeljnoga gradskoga života njegova mekana i prihvatljiva narav najedanput bude izvržena najpogubnijim uplivom. Neizkusan mladić sbilja zaluta na stranputice, a na onom sjajnom zvjezdištu, što mu prosinù u djetinstvu, gasila se reć bi jedna luč za drugom. Studena nevjera, što ga je svojim smrtnim dahom pomalo zaokupila bila, pobudi mu u duši neizrečenu nujnost i težko dreselje. Ovomu kano posljednjemu uzdahu plemenitoga srdca nemogaše zabludivši mladić odoljeti: s toga stane razmatrati svoje duševno stanje, a tim tinjajuća jošte iskra vjere uzpiri se u njem do buktećega plamena. Slučajno dodje jednom u presbyteriansku propovied, pomisli, da je napokon našao utočište, gdje će se ukloniti utvoram dvojbe, dade se odmah u obćinu primiti i bude okršten. To se je slučilo njegove dvadesete godine. Odmah sutradan poslje krštenja imaše mladi presbyterianac priliku pribivat obćenitoj skupštini svoje sljedbe; al što mu je tu doznati i kako ljutu svoju prevaru spoznati valjalo! „Ta skupština svetacah — piše o tom on sám — bijaše smjesa bogomoljstva, nemilosrdja, prividne revnosti za slavu Božju i lukave težnje za svjetskim dobitkom. — Fanatičke besjede pokrenuše svimi življi i strastmi čovječjega srdca. — Svečano su nas opominjali na savez naš, da svim nepresbyteriancem svojim ponašanjem pokazujemo, da ih smatramo za Božje, dakle i za svoje mržene dušmane. Nam prinadležaše stroga dužnost, da sa svimi nečlani kao s izmetom čovječanskoga družtva postupamo, a taj postupak da protegnemo i na poslovno obćenje, te tako istimi materialnimi i družtvenimi koristmi mamimo ljude, da stupe u „crkvu svetacah!“ Morasmo nadalje zavjeriti se, da ćemo u bratinskoj ljubavi (?) jedan na drugoga paziti, najneznatniji prestupak za smrtnu grehotu, a najoprostljiviju zaboravnost za opačinu, što zaslužuje pakao, držati, te — prema dužnosti presbyteriju prijaviti!“ — No više jošte. Nebijaše dosta, da onaj, koj je u ovu čudnovatu „crkvu ljubavi“ primit bio, nije od toga časa s „griešnici i nesvetci“ niti govoriti smio, a svako drugovanje s njimi, pa bili oni kako mu drago blagoćudni, prosvietljeni, častni, ćudoredni i ljubežljivi ljudi, kao kugu bježati morao, — nego mu nebijaše više prosto, pod kaznom prokletštine niti ikoju nepresbyteriansku knjigu čitati, niti ikad svoju čistu vjeru kakovoj iztragi i izpitu podvrći! Nije s toga čudo, što je proti ovakovom vjerozakonu mržnje, proti ovakovom sramotnom kalvinističkom duševnom okrutničtvu. Brownsonovo srdce razjareno ustalo. Dvie pune godine stenjao je pod ovim nepodnosnim jarmom, dok ga je napokon uvriedjen i ogorčen um osmjelio, da skrši gadne ove okove. „Uzmi mi um — tako govoraše sám sebi — pa onda istim pravom i uspjehom, kako meni, moći ćeš svakom konju, krmku, volu i magarcu obznaniti objavljenje; jerbo da se ovo po-

sljednje prigrli, hoće se izpitujućeg uma (kao što za spasenje ostatka ćudorednosti), ili kako bi inače znao, da ono, što za objavljenje držim, sbilja i objavljenje jeste? Ne, nipošto, na grobu uma nepodiže se vjera, kao što se na grobu slobode negradi kriepost."

Tako je logična dosliednost mladom razumniku razbila vrata grozovite duševne tamnice, u kojoj je dosad čamio. No žalibože jošte ga nepratijaše angjeo svjetlosti kao provodič, a on sám sebi ostavljen udari putem rationalisma, na kom neima ni cilja ni spasa. God. 1824. izadje iz občine presbyterianske i pristupi k sljedbi universalistah, kojim je glavno načelo: „Svi će se ljudi bez razlike spasiti." (!) Ovimi rationalističkimi pristalicami vladao je tada gotovo neograničenim ugledom njihov besjedom silan patriarka Hosea Ballou. Njemu se je odkrio Brownson, sdvojiv već gotovo o vjeri, i postao u svojoj 22. godini propovjednikom universalistah. Ali u kako nesrećnu zamjenu načelah upustio se jadnik! Izključenje milosti, nijekanje svake ćudoredne slobode i odgovornosti, svake nagrade i kazni, svake sućne razlike izmedju krieposti i opačine, priznanje pùti kao izvora svega zla, a nedostižnosti i nevinosti duše i kod najgrdnijih opačinah, — ove i ovim slične gnostično-manikejske bezbožnosti spoznao je bjelodano jasnovidni patriarka u čarobnoj svjetlosti svoje emancipirane pameti. A Brownsonova dosliedna logika neostà za svojim učiteljem. Naskoro je i on, istom zavarom zasliepljen, pogubio sv. pismo, spasenje, providnost, pače i um, i vidio se napokon bačena na pusti otok svojih pet osiećalah, a to će reći svedena na golu bezumnu životinju! Ovo glibovito tlo nebijaše mu ipak dosta čvrsto stanovište: nikad se nije on sprijateljiti mogao s nagim nijekanjem, s podrugivanjem i smrtnim ocieranjem bezuvjetnoga skepticisma, a u dubini srdca svoga ćutio je sveudilj neodoljivu, nezasitnu težnju za postavnim sadržajem vjere, kano za duševnom imovinom.

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

? *Sa slunjskih brdah*, dne 2. studenoga. Rujan izvede, a listopad privede blistajući dokaz sjajnoga djela Božjega na čudo i promišljanje čovjeku. Repatica liepe svjetlosti, velike dužine brodijaše po uzduhu svodą nebeskoga. Nije se ona zviezda ukazala, da s njom dobri Bog kazni sviet, već ona uzasjá na modrilu nebeskom, da se ljudi čudu djelu Božjemu, da upoznaju i priznaju svi, i oni, koji su okršteni nevjernici, i oni, koji jošte u zasjeni smrti čame: da tko je kao Bog naš? Vaj! što će reći repatica? Hoće li biti rat, glad? Hoće li duga i liepa jesen da posijemo? Hoće li biti pomor? Tako se naši ljudi propitkivaju i odgovaraju si dan dva, a poslje nit neglede; te tako kao što se repatica neopažena namakla, tako je neopažena i zamakla. A snieg, koj je jutrom 31. listop. osvanuo, i pao deblji od lakta višine, natuknuo je, kakova će jesen biti. — Tamo njegdje u drugom kraju njemačkoga naroda upali se selo, a seljani uzdrhću užasni, i okrepene misleć i u strahu govoreć: Opade, vala, zviezda s neba i svojim vatrenim žeravim repom upali selo. — Naši dàkako nisu takovim nesretnim slučajem pobudjeni bili, a na tom Bogu hvala, da svoje znanje tako dubokom pametju blistajuće izreku o nebeskom nedavno vidljivom čudu. Nu tražeći uzrok pojavljenju a nemogavši ga najti, metnuše za razlog svoj hladni: E bilo kako mu drago!

S prvim studenoga svanù nam prva nova godina i donì nam na uzdarje novi novac. Novac novi kružit će po životnih žilah čovječanskoga družtva austrijskoga. Sada je novac krv ljudska: čim on brže i u većem broju obtiče tielo zajednice čovječanske, tim trgovina življa, tim su tobož i znanosti mudrije! — Čim je kesa čovjeku teža, tim on scieni i mnogi drugi, da je vredniji. Dar, mito, hrana, odielo — za sve se hoće novac; novac smieh, novac plač. — Sliepac uz javor-gusle nateže veliku zadušbinu za malen darak jen krajcarak! Život — novac. Na orlovih lakih krilih u bielosivoj i žutoj odjeći ugledao je bieli sviet; nije na njem niti suze ubožtva, niti grdobe grieha, nevin je. Dao Bog, da bi se o njem danas godinu danah tako moglo kazati; nu bojim se, prem u sebi neosjećam ni najmanje proročanskoga duha, da tako neće biti. Tamna i oprljana lica vući će se med narodi, kao da je potamnio od uzdisajah crnih buknuvših na vrućoj muci i patnji nemirne sviesti, — suzah sirotinje i grieha kletve bit će na njem. Nu tako biva sa svakim stvorom Božjim, kad dopane ruke čovjeka; u rukah čovječjih skvari se i dobro. Njekoga mudrijaša hladnoću ništa na svietu ni ugodan ni neugodan slučaj nemogaše uzdrmati. Ali jednom mu baš dosadi, kad je obosio a neimao u što se obuti. Nu za čas ostudeni opet, čim opazi čovjeka — bez noge. Mi ćemo svećenici krajišnički, ako ništa više, bar računati staru svoticu plačice svoje u novoj austrijskoj vrednoti.

Prva indi nova godina uzkrisi u ljudstvu novi novčani život, a tečaj sunčani dovede nas u dobu „mrtve jeseni." Sva se narav sprema na počinak i stere si žutim uvehlim lišćem krevet za san. Kao što priroda u tmastih oblacih, trudnih plohom kišom il gràdom, sievanjem ognjevitih munjah, štropotom bučne grmljavine plaši čovjeka, a više putah zlobna spusti se iz oblakah, te naglom kišom odpravljenom u muljnatoj bujici poplavi njive, — više putah gràdom ledenim ošine i iz-

prebija lozu vinsku i žitno klasje, — ili vrućom munjavinom zapali bukovinu il hrastovinu, ili neupalivša povuče brazdu preko hrasta ili inoga stroma od gore do dolje, te haje i nehaje, što ljudi s njezine nestašice plaču i kukaju, a učiniv štetu opet prijazno pokaže lice, kao da nije ništa učinila: — tako baš ni sama sada na razstanku neće da se ljudi za njom žaloste; pače da ju bolni odlazeću neopaze, pripravi zabave i zasladi im grlo sokom i smokom svoje po Božjoj milosti dobrote.

U mrtvoj jeseni sv. crkva svetkuje uspomenu umrvših. Nikada bolje prilike kao ova, da se čovjek s umirajućom prirodom opomene pokojnih svojih sučlanovah onoga velikoga družtva Isukrstova, u obsegu kojega nezapada sunce. Bog sve upokojio!

U mrtvoj se jeseni ovdje kod nas piruje. Momci hoće da se žene, a cure da se udaju. Gazda suče brkove i misli: „E nješta se nacuzilo kisele moštike, cavarike, nješta se pribralo proje, helde, ajde da ovu liepu sgodu provedemo u pirovanju, jesen neće drugčije.“ Obično se u jesen sjete roditelji, da im je mili sinak, ili gospodar s ukućani, da im je momak za ženitbu u kući: dakle se mora ženiti; a djevojka se udaje, kada tko po nju s jabukom. Pa proti tomu „morašu“ neima riečih i dokazivanja, što bi to zapriečilo. Majka uzdiše: „Nemogu mu dosta naprest i našit rubenine.“ Ako je momak ostao sirota iza roditeljah, sve žene u kući, koje su s njim starale se dosad, skoče na noge lagane i na brzi jezik: „Ja ga neću više prati;“ „ja neću šiti, tkati,“ — i koja kako; svaka nješto izbroji da neće, a na takove dokaze mora se svatko živ u kući skloniti i privoliti: dakle momak se mora ženiti. Rečeni „moraš“ s neumoljivom silom padne na roditelje i odnosno na ukućane, kad je momak stao u 18. godinu svoje dobe. Znate, da graničarska cura od sela i selišta graničarskoga neima nikakova diela. Ma se tlo dielilo, dieli se po mužkih glavah. Van ako ostane žena iza plemena i porodice na selištu sama, njojzi ostane sve, i ona može s njim razpolagati, ostaviti, prodati, no to jedino graničaru, jer je sa tlom graničarskim bezuvjetno skopčano vojničtvo. Tko bi indi drugi kupio zemljište, ili kako kažu „numer“ graničarski, morao bi ga za dvie godine najduže prodati, nehteći na se uzeti časti, da može umrieti na polju slavja za cara i dom. Ako je kuća imućna, dobije mlada na udaji po koju glavu blažčeta i odiela nješto; ako je kuća potrebna, ostane bez toga, a one druge pirne darove, škrinju i ostalu žensku sitnariju majka i otac podaj. — No ušao je zao običaj gospodski u narod, da momci traže pridavu uz djevojku, pa se mora po običaju življeti ma bilo iz oka ili boka; s toga lelečn majke, koje imadu više kćerih. Te tako je postala žalibog i u najnižem stališu ženitba trgovinom: za koju djevojku lažu i mažu. — njezin momak.

Ala gle! kako otegoh taj sitniš — dosta; drugi put, ako Bog dá, o čem drugom. Bog s vami i s nami.

U Beču 9. studenoga. Današnjim danom zaključila je bečka pokrajinska synoda svoja viećanja. Zaključke podpisaše, kako je po zakonu, otci synode, to jest biskupi na velikom žrtveniku. Sadržaj njihov ostaje tajnom, dok nebudu potvrdjeni u Rimu, kamo će ih, kako se čuje, kardinal-nadbiskup sam odnieti, kô što čini i primas ugarski, prošav ovuda minule subote. Pet je bilo obćenitih sjednicah. Što je tu bilo izvanjskoga, to je mogao svaki vidjeti, to ću i ja na kratko opisati.

Uslied crkvenih zakonah imaju se obćenite sjednice držati u metropolitanskoj crkvi, nego nitko, koj nespada k synodi, nesmie se u to vrieme unutri desiti. Rano u jutro imaju se pozatvoriti sva vrata; a na jednih, kuda će ulaziti članovi synode, imaju stojati ostiarii, te i njih, pošto svi uljeznu, zatvoriti. Ali se to neučini potrebito ovdje porad veličine ovdješnje metropolitanske crkve: već je samo ogradjena ladja crkve od popriečne ladje, ili od prostora, što se stere izmedju svetišta i ladje, i na svojih okrajcih ima vrata, kuda sviet prolazi. Ovaj predjel bijaše i sada prost za svakoga, pa tako mogaše, tko je god htio, vidjeti, što se rádi u svetištu ili u ladji, no riečih razabrati nebi moguće.

Mjesto za sjednice bijaše usried crkve pokraj prodikaonice. Ondje bì podignut oltar i na njem razpelo i šest sviećah. Pred oltarom licem prama glavnim vratam sjedjaše metropolita zaodjenut pluvialom, na glavi mu zlatna mitra, a pred njim malen stolić. Uzpored s njim na oba boka oltara sjedjahu dva kanonici levite u dalmatikah; dalje s traga na desnoj strani držaše metropolitanski krst jedan svećenik. Metropoliti s desna i s lieva, čineći s njim poluokrug, sjedjahu u naslonjačih biskupi suffragani, zaodjenuti takodjer plašti i na glavi im zlatne mitre. Njim za ledji s obiuh stranah bijaše mjesto za theologe, kanoniste i synodalne promotere. S licem prama poluokrugu biskupskom sjedjahu nadalje najprije kanonici crkve metropolitanske u koralnom odielu, zatim opati redovnički u pluvialih, na glavi im biele mitre, iza njih ini poslanici-kanonici i predstojnici redovnički. Sjedjahu pako i u polukruzih, tako da cielo bijaše nalik velikomu okrugu, ili bolje ellipsi. S desne strane iza theologah bijaše govornica. Ponad glavah su goreli svjetionjaci, a pód su pokrivali sagovi. Na ogradah od ladje bijahu troja vrata, na kojih su stražili ostiarii u kottah. (Ovdješnji bo klerici neimaju roketah već kotte.)

U crkvu dolažahu članovi synode u svetčanom provodu, i u odielih za kor. Došavši u svetište zauzeše mjesta po dostojanstvu i starosti: metropolita na faldistoriu, do njega biskupi na kanoničkih staništih, zatim kanonici metropolitanske crkve, opati itd. Na to činjaše službu Božju svaki put koj biskup; no osim metropolite, nijedan nije dielio blagoslova sa: „Sit nomen Domini etc.“ Poslie mise izidoše najprije promotori synodalni i opati, da se u ladji preobuku, dočim su se

biskupi preodievali na svojih staništih. Pošto se oni natrag povratiše, i sve bude u redu, u svetčanom provodu stupahu svi u ladju, da zauzmu svoja mjesta. Ondje se molilo i čitalo evangjelje, kako je propis; zatim držaše koj od biskupah synodalni govor, i napokon budu zaključci sa govornice pročitani. Ulazili su u crkvu ob 8 satih, a izlazili oko jednoga poslie podne. Dok je synoda bila u ladji, gorele su svieće na velikom žrtveniku i svetište bijaše zatvoreno.

Prisutni bijahu osim uzoritoga metropolite i suffraganah, posvećeni biskup Zenner, 17 opatah, ini zastupnici kapitulah i redovah, svi profesori ovdješnjega bogoslovnoga sbora, osim ot. Schradera, koj duže vremena boluje, i g. Kaerle-a, profesora orientalskih dialektah. —

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo dostojalo je previšnjom svojom odlukom od 8. studenoga t. g. kanonika modruškoga i biskupa beogradsko-smederovačkoga Dra. *Venceslava Soića* najmilostivije imenovati za kanonika-štioca u kaptolu senjskom.

— U ovdašnju bolnicu milosrdne braće primito je od 1. stud. 1857. do konca listop. 1858. na liečenje 838 mužkih, a 465 ženskih, dakle ukupno 1303 bolestnika. Po vjeri bijaše ih 9 iztočne nesjedinjene vjere, 5 protestantah, 8 židovah, ostali katolici. Od primitih bolestnikah umrlo ih je u bolnici 140, ozdravljenih odpušteno 1059, ostalo 104. Izvan toga donešeno je u rečeno vrieme u istu bolnicu 26 mrtvacah.

— Visoko c. k. hrvatsko-slavonsko namjestničtvo nagradilo je g. *Ivana Sabljića,* kateketu na glavnoj učioni u Bakru, sa pet c. k. dukatah iz zemaljske zaklade za nasad povećeg broja dudićah na vlastitom zemljištu, i što je ostale obćinare na slične nasade poučao i pobudjivao.

— Da si župnici prištede trud dosadnoga linovanja i suvišnoga pisanja kod izdavanja službenih svjedočbah, dao je ovdašnji tiskar Albrecht naštampati gotovih obrazacah za svjedočbe o krstu, smrti i vjenčanju. Obrazci (formulari) ovi u latinskom jeziku sastavljeni imadu sve stupce (rubrike) s nadpisi, kako su propisani u novih maticah, iz kojih se samo izpuniti imadu. Mogu se dobiti u istoga tiskara knjiga svake vrsti s 48 obrazacah za 30 kr. sr. ili 52 novčića. — Kod istoga imade gotovih tako zvanih mementovnicah, što vise u sakristiji, crno tiskanih po 10 kr. (17½ novč.), s bronsiranim tiskom po 20 kr. sr. (35 novč.)

Iz Marburga pišu „Novice,“ da je tamo biskupska crkva malo ne dogotovljena, i da se od 1. studenoga u njoj opet drži služba Božja, koja se je dosad obnašala u crkvi sv. Alojzija. Osobito liepe bit će orgulje u istoj crkvi u gotičkom slogu, a i slikarija na stienah u istom slogu. Veliki oltar sasvim je nanovo pozlaćen a i propovjedaonica popravljena, pa će tako novi biskup oko mladoga ljeta naći krasno uredjen hram Božji. No i biskupski stan liepo je priredjen i diže se vrh ostalih sgradah na crkvenom trgu. Jošte se ima pripraviti sjemenište, pa će se možebit već za godinu danah u Marburgu predavati bogoslovje.

Iz Beča. Povodom bečke pokrajinske crkvene skupštine dostojalo je nj. c. k. veličanstvo članove iste skupštine u posebnoj audienciji primiti. Uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup bečki upravio je tom prilikom na nj. veličanstvo sljedeće rieči: „Vaše Veličanstvo! Premilostivi Gospodaru! Zemlja ona, koja je ime svoje podala cielomu carstvu, postala je Božjom promisli čvrstom jezgrom, oko koje su se prihvatili puci carstva Vašega Veličanstva. Sudba i uspomene Austrije već su od šest vjekovah uzko spojene s prejasnom kućom Vašega Veličanstva, i premda glede prostora zaostaje za drugimi pokrajinami carstva, to se ipak u svemu, što se privrženosti i podanstva napram previšnjem Vašem licu tiče, s drugim mjestom nikad zadovoljiti neće. U ozbiljno vrieme na najviše zemaljsko mjesto pozvano, znade Vaše Veličanstvo životne uvjete narodah svestrano uvažiti, i premda unuku Rudolfa habsburžkoga nije trebalo razbirajućega uma, da štuje Boga i njegovu crkvu, to ipak priznaje Vaše Veličanstvo sasvim, kako je važan vjerozakon, ovaj vodja k višjemu bivstvu, za stanje državah, i to u naše vrieme više no ikad.“

„Ugovor, što ga je Vaše Veličanstvo utanačilo sa sv. stolicom, djelo je veliko, i kao što ono, što je u istinu veliko, jerbo odlučeno i primjereno za vjekove, nemože sigurno očekivati priznanje trenutka, to ipak njegovu znamenitost već sada svi prosvietljeni katolici tja do novoga svieta slave. S milostivom Božjom pomoći djelovat će crkveno preustrojenje omladjujućim načinom na unutarnji život narodah. Zato su biskupi Bogu, crkvi i Vašem Velič. dužni ništa nepropustiti, da se, što je započeto, na kraj privede. K najstarijim, najčastnijim i najvažnijim uredbam crkve spadaju crkvene skupštine, koje od gospodnjih Apoštolah iztiču. Milost Vašega Veličanstva dopušta meni, što mojim u nadbiskupiji predšastnikom nebje dozvoljeno, i crkvena bečka pokrajina, koja se proteže, kud se steru medje nadvojvodine, drži svoj prvi koncilij. Njegova viećanja neimaju druge zadaće, a njegovi zaključci nikakove druge svrhe, nego da se sva višja uvjerenja ukriepe i tako vrstna budu poticati na izpunjenje svake dužnosti. Ako uspjeh prema našim nadam izpao bude, to ide za to čast i slava prije svega Bogu, od koga dolazi svako dobro, zatim pako Franji Josipu Prvomu, koj je crkvenoj dje-

latnosti njeno pozorište povratio. S toga molimo V. V., da poklonstvo našega najdubljega počitanja, i izjav naše podpune podanosti i zahvalnosti milostivo primiti blagoizvoli. Ako velike istine, što nebo sa zemljom spajaju, ovom skupštinom krepčije dokazane i dugotrajnije u život uvedene budu, nego što bi se to naredbami pojedinih biskupah postignuti moglo, to će plodovi naših trudovah državi ne manje nego i crkvi na uhar biti, a mudrost V. V. potvrdit će se novim uspjehom. Blagoslov otca svake utjehe, svjetlosti i spasa bdio nad V. Veličanstvom, nad nj. Veličanstvom caricom, nad baštinikom budućnosti, u kom će živiti otčeva slava i duh, nada svom prejasnom carskom kućom, i nad svimi puci i zemljami, što su austrijanskim priestoljem i imenom zajedno spojene."

Nj. Veličanstvo dostojalo je odgovoriti:

„Konkordatom uklonio sam ograde, što su u mojem carstvu uztezale crkvu u razvitku njene spasonosne djelatnosti. Postupao sam kod toga s čvrstim pouzdanjem, da će biskupi, oduševljeni čuvstvom povišene odgovornosti, koja im u napredak prinadleži, revno i brižljivo služiti se pravi, što su im ustupljena. Svaki pojav, koj svjedoči, da se izpunjuje ovo očekivanje, godi srdcu momu, i zato se radujem, što nastojite razvitak djelotvornijega crkvenoga života osnovati na dobro promišljenom čvrstom temelju."

„Radujem se osobito, što biskupe i prelate ove crkvene pokrajine, u kojih privrženost prema meni i mojoj kući polažem podpuno pouzdanje, vidim sakupljene kod prvoga koncilija, pod upravom Vaše Uzoritosti, koje nepobitnu vjernost i visoku mudrost izkusio sam u težkih okolnostih. Bog neka blagoslovi djelo, na koje Vas je pozvao."

— Na „družtvo nepokaljanoga začetja na podporu katolikah u iztoku" stigao je papinski breve od 25. lipnja t. g., kojim sv. otac podjeljuje članom toga družtva crkveno oproštenje. Priobćit ćemo taj breve, kada nam stigne u izvornom jeziku.

Iz Ostrogona. Prvostolnik ugarski kardinal Scitovsky zaputio se je dne 2. t. m. u Rim. Nj. uzoritost bavit će se kratko vrieme u Rimu, budnć je jedina svrha ovoga puta, da spise posljednje ostrogonske synode nj. uzoritost glavom položi pred noge sv. otca, i ustmeno si odanj izprosi potvrdjenje istih spisah. Nj. uzoritost prate gg. Jos. Szabó, ostrogonski kanonik, J. Zalka, profesor peštanskoga sveučilišta i urednik crkvenoga časopisa „Religio," i grof Rudolf Nyáry, tajnik nj. uzoritosti.

Iz Francezke. Veliku pozornost pobudilo je ne samo u Francezkoj, nego i po svih drugih pokrajinah, što je carski odvjetnik u Parizu uzaptit dao onaj broj Montalembertova lista „Correspondanta," u kom je naštampan članak istoga grofa pod naslovom: Viećanje o Indiji u englezkom parlamentu. Radi toga članka obtužen je izdavatelj lista i pisac članka, pa će čudnovatom ironijom slučaja grof Montalembert pred istim sudištem stati i u istoj obtuženičkoj klupi sjedjeti, gdje se je Proudhon branio. Misli se, da će se i grof Montalembert sám braniti. Drži se obćenito, da bi bolje bilo po francezku vladu, kad nebi ovim načinom postupala bila proti toli odličnom, odvažnom i čvrsta značaja mužu.

* „Frankf. Journal" javio je nedavno, da katoličke novine običaju plaćati dugove obraćenih na kat. vjeru književnikah. Bečki „Oester. Volksfreund" primjećuje k tomu, da bi mnogi katolički listovi zadovoljni bili, kad bi svoje vlastite dugove izplatiti mogli.

* „Nikad se jošte ništa takova nečù na svietu, što se dogodi jadniku Mortari s njegovim djetetom!" tako pathetično kliče „Frankfurt. Journal," a za njim to lelečù ostale židovske ili židovskimi novci podkupljene novine, koje o toj stvari toliko i tako jošte neprestano pišu, kao da s nje ako ne cielomu svietu, a to sigurno Europi propast prieti. Tim novinam na gori navedeni uzklik odgovara ovako „Mainzer Journal:" Kada je prošloga vieka hessen-kasselski princip nasljednik prestupio u katoličku crkvu, uzkrati mu vladajući otac porazumno sa zemaljskimi stališi pravo svoju vlastitu djecu odbranjivati, a ova budu odanj uklonjena, da ostanu obezbiedjena proti svakom katoličkom uplivu. Tek poslie dvadeset godinah sastao se je otac s oduzetom mu djecom. — Nu to se je dàkako dogodilo onda, kada tobožnji humanizam jošte nije, kako u naše vrieme, izbrusio svaku različnost vjere.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Vinko Šagovac, upravljatelj župe Čuntićke, i Mio Legin, upravljatelj župe Dubravske u Medjumurju, postaše tamo župnici.

Promjene u osoblju učiteljskom nadbiskupije zagrebačke. *)

Visoko c. k. hrvat.-slav. namjestničtvo imenovalo je kod preustrojene glavne učione u Samoboru za upravljajućega učitelja Stjepana Končana, a za privremene učitelje Antuna Langera i Ivana Sušniga. — Prečastni ordinariat zagrebački imenovao je Martina Bartolića za učitelja u Gaju, a Grgura Anderluha za učitelja u Krapinskih Toplicah.

*) Odsada priobćivat će naš list sva službena naimenovanja i promjene u osoblju učiteljskom, čim će doskočiti želji mnogih čitateljah Ured.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 47. U ČETVRTAK 25. STUDENOGA 1858. TEČAJ IX

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Njekoliko bogoslovnih pitanjah.

(Poslanica prijatelju N.)

Prijatelju! U životu ljudskom dogadja se svašta, a svi ti dogodjaji, kad ih se čovjek nakon puno godinah sjeti, učine mu se kao hitro prošli san. S toga mnogi dogodjaji naših mladih godinah, dočim nam lebde pred očima, ukazuju nam u prošlosti svojoj samo njeku sjenu, i skoro bismo rekli: sanjali smo, da nas kakov čin ili kakovo mjesto življe nespominje na protivno. Uslied toga sjećat ćeš se sretnih časovah cvatuće naše mladosti, koje zajedno provodismo, kako se to neda izbrisati iz pameti; sjećat ćeš se, kako smo uz bogoslovne nauke prianjali, i sv. knjigu učili, te iduć na šetnju sad to sad ono ponavljali. Potekoše nam često s uma nazori, koji se duboko i neizbrisivo u dušu utisnuše. Eno! oko nas liepa, kićena, cvatuća priroda u svòj dražesti i milini; izpod noguh bieli Zagreb, a u nas srce vruće, voljno i brižno za nauci budućega našega zvanja. O liepa natjecanja, o ugodnih prepirakah sad ob ovom, sad onom predmetu bogoslovnom! — Davno minula ta vremena, mnoga oluja i nepogoda projurila preko glave, ali srce ipak ostalo prijateljsko — i dao Bog, te ostalo uviek.

Za ono doba opominjat ćeš se možebit, prijatelju, prizora, kadno nam jednoč dodje rukuh knjiga, u kojoj bijaše sama zagonetka. Tu nadjosmo i sljedeću. Isus, veli, stojaše pred sudcem Pilatom, i taj ga upita: „Quid est veritas?“ Evangjelista nenapisà odgovora Isusova, — sám Bog zna, što mu odgovori, veli zagonetka. Odgonetalac izjavi, da nebješe potrebito evangjelisti na to odgovarati, budući se u istom pitanju, ako premetneš slova, pravi i cigli odgovor nalazi: „Est vir, qui adest.“ Na taj način pobi svojom dosjetljivostju pisac rečenih zagonetakah prazno propitkivanje opakih cjepidlakah.

Tako mi i ti, prijane, u zadnjem svojem dopisu stavljaš zagonetku, da ju riešim: gledati ću, nu neće biti tako dosjetljivo, nego kako se bude dalo.

Stavljaš mi pitanje: kako mogaše praotac naš Adam živ ostati i svoje pleme razploditi, dočim je u času prekršene zapovjedi Božje pripao smrti, uslied grožnje Višnjega: „onaj dan, u kom uzjedeš sa zabranjene voćke, umrti ćeš smrtju.“ Gen. 2, 17.

To me pitanje zabrinilo, jer uvidih veleważnost toga predmeta za bogoslovje, koja je tim znatnija, čim tko u cielom obsegu to pitanje promatrati stane. Proučiv ga, spazim, da se neda tako dosjetljivo riešiti, kako prenapomenuta zagonetka; a neda se ni na jedan put kano gordički čvor presjeći. Bjelodano jest i netreba nikakova mudrovanja, ako reknemo, da um čovječji sám o sebi, lišen objavljenja Božjega, nebi bio nikad kadar na to pitanje odgovoriti; pa s istoga uzroka čovjeku bi život i smrt ostala nerazriešena goneta, pače čovjek sám sebi bio bi najzapletenija zagonetka do vieka. Ali luč Božjega objavljenja i milosti obasja duh ljudski — premako ograničen — u toliko, da može primjereno dokučiti djela Bezkonačnoga i predloženom pitanju odgovorom stavnim zadovoljiti.

Prije nego li se upustim u prijateljski razgovor i pretres glede toga pitanja, budi mi dopušteno mimogred nješto napomenuti. Protivnici vjerozakona našega i — naši kažu: Katolici, kad neumiju odgovoriti na životna pitanja, tod se sakrivaju za koprenu tajne. Ako ih pitamo: kako to biva u vašem zakonu? onda ili vele, to je tajna; ili odgovaraju, da znadu to po Božjem objavljenju — kano da Bog i objavljenje Božje nebi bile tajne. — Katolici dakle tajne rješavaju tajnami — quod absurdum! Tà u vjerozakonu

mora biti sve jasno i dokučivo čovjeku: a ako moraju tajne ostati, to ih čovječanstvo netreba. — Na ovaj prigovor samo nješta i to mimogred, a ujedno da odgovorim na tvoje pitanje, koje se iz Božjega objavljenja najbolje izvadja.

Bog, predmet svakoga vjerozakona, jest tajna ljudem nedokučiva. Tim, kad pomoćju objavljenja Božjega na životna pitanja odgovaramo, pristoji se umnu ograničenu stvoru, ako naprvo hoće, da sasluša bezkonačni, neograničeni um stvoritelja: a to nije ništa nespretna, ništa prikorna? — uzporedivši izreke naših protivnikah, koji — kad se pita: kako postà sviet? kako čovjek? tko i kako upravlja svemirom i čovjekom? u tamah odgovaraju: to sve čini slučaj. — Mi usuprot za prauzrok svega, za početak i svrhu stvorenih stvarih imademo umno, bezkonačno, vječno i neizmjerno bitje; to pako, mislim, čovjek umom svojim laglje dokučuje (a srce si radostju napunjava) — nego kobni, tupi i glupi slučaj!!! A sada ajdemo na isto pitanje.

Navedeno tvoje pitanje, kako spazih, razpada u ova pomanja:

a) Je li u istinu grieh radja smrt?

b) Kad je čovjek po griehu pripao smrti, tko mu mogaše život dati t. j. spasit ga od smrti?

c) Kako je prvi čovjek i potomstvo njegovo u životu obstalo, i kako se moglo razploditi?

č) Pod kojim uvjetom dobì čovjek život po griehu? — Na ova pitanja valja mi odgovoriti, te tako gonetu odgonenuti.

Na a). Um ljudski lasno shvaća, da Bog nije čovjeka izprazno smrtju plašio; to bo protuslovi Bogu — bitju, koje nemože varati, niti prevareno biti — budnć je vječna istina. — Zatim um i to shvaća, da Bog neradi kao ljudi, kad se pedepsom komu groze, a ipak je udjelotvoriti nenakaniše: što takova neda se složiti s onim pojmom, što ga o Bogu vazda imamo. Dakle, što Bog veli, mora biti. — Um ljudski i to shvaća, da čovjek živi životom dviuh sućno različitih naravah, duše i tiela. Ova sućtva stoje u suglasju i sjedinjenju onda i dotle, dok se tielo pokorava duhu, a duh priznaje gospodstvo Božje. Čim pako ta pokornost prestaje, prestaje i kida se suglasni onaj spoj, te nastaje smrt — i to smrt dvovrstna, na koliko se naime duša odlučuje od tiela i od Boga, izvora blaženstva i vječne sreće. To, kako rekoh, um naš pojmi i dokučuje sada, kad ga prosvietlila luč objavljenja Božjega; inače nebi nikad dokučio, i ako bi što takova smišljao, ostalo bi sve nestalno. — Tvrda izreka sv. pisma stalnost pruža, Rimlj. 5, 12. i 6, 23. a sv. Jakob kaže: Peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem. Jak. 1, 15. — Dakle je bez dvojbe, da je smrt posljedica i kazna grieha. Prijatelju! valjda me nećeš pitati: zašto sad odmah smrt nesliedi grieh? Čuj uzrok; Tvom oštroumlju neće izbjeći.

Na b). Da je Bog milostivi hotio bio svaki savez s čovjekom prvim prekinuti onako, kao što svojom opornom nepokornostju čovjek učinì s Bogom: naravno tad bi bila smrt namah na grieh sliedila. Ali Višnji, koj neće smrti i propasti griešnika, već da živi u njegovoj milosti, htjedè čovjeku podati život. A koj je bio dakle taj život? Nije drugi, nego Slovo Božje, koje ostadè s čovjekom u neprekidnom obćenju i odnošenju. To Slovo nebješe puka rieč, nego vječna Rieč vječnoga Boga. To um naš shvaća: ali je li istina? Čujmo Božje objavljenje. — Sv. Ivan, orao s Patmosa, piše, da je po onom Slovu, koje bješe u početku — koje bješe Bog, sve učinjeno, štogodj je učinjeno — — u njem bješe život, i život bješe svjetlo ljudem — — — — i to Slovo pùt postadè i t. d. Ivan. 1. Sám pako Spasitelj veli: „Ja sam put, istina i **život**.“ Sv. Petar govori Židijam o Isusu: „početnika pako **života** umoriste.“ Čin. ap. 3, 15. Napokon i crkva naša moli: „per quam (Dei genitricem) meruimus **auctorem vitae** suscipere Dominum nostrum J. Ch.“ — U svakom smislu može se indi Isukrst ozvati početnikom života u našem pokoljenju. On bijaše ono upùćeno vječno Slovo Božje, kojim bì sve učinjeno, što bude učinjeno, tako stvaranje — kako spasenje. Dakle padše u grieh i smrti pripadše pokoljenje čovječansko ima zahvaliti, što živi i obstoji, samo i jedino onomu, koj je pravi život — Isukrstu.

Na c). U prvom čovjeku po učinjenom griehu ostaše istina sva duševna naravna svojstva, nu bijahu proti Bogu, i zato, da ostane živ, bješe potrebito, da njegov život upravlja i ravna vječno Slovo Božje. Prvi čovjek bješe kralj svega stvorenja, nu čim sagrieši, lišen bì kraljestva, a njegova djela, budnć neproizticala iz suglasja s Bogom, nit namienjena Bogu, vrhovnom upravljatelju duhovnoga kraljestva i djelitelju blaženstva i prave sreće, ostaše smrtonosna, jer i prvo njegovo djelo — opornost proti sv. volji Božjoj — bješe smrtonosno. Poradi toga zavladà Bog u svojoj milosti njegovim životom, te započè vladu podtaknuvši glas sviesti, i ovi glas sviesti ravnao je s prva životom ljudskim. Ali ljudi zlo uporabiše slobodu, i čim dalje razplod odmaknuo, tim su većma nepazili ljudi glas sviesti, zanemarili ga i udušili. U taj čas pomoli se potreba, da se taj nutrnji glas spoljašno ustanovi. Bude naime čovjeku predočen kano zakon: pa tako,

dok je zlom porabom ljudske slobode sve to više rasla opačina i grieh, moradè se sjajnim ugledom ukazivati zakon. Svetačni zavjet i obrezavanje Avrama i plemena njegova, veličanstveno zakonodavstvo na Sinaju, glasovi sv. prorokah bijahu to glasniji, čim više se u ljudih nalazilo nepoznanje Boga i gomila opačinah, — dok najposlje Gospod, koj se objavljivao glasom sviesti i zakona, došavši sám nerečè: „qui loquebar, ecce adsum!" Is. 52, 6. — Kao što i sv. Augustin sbori, lib. 1. de sermone Domini in monte na početku: „Nisi forte non vacet, quod nunc eum dictum est aperuisse os suum, quod ipse in lege veteri soleret aperire ora Prophetarum."

Samo još nješto o glasu sviesti. Čim je čovjek pao u grieh, neostadè u njem nijedan glas za Boga, po tom dakle glas, koj ga je vodio do Boga, nebijaše ljudski. Ali taj cigli glas sviesti nemogaše sam samcat ravnati životom ljudskim, jer je zla poraba njegove griešne volje nemilice oti glas udušivala: s toga moradè Bog, koj u svojoj milosti bješe odlučio, da spasi čovjeka, moradè, rekoh, upotriebiti svrsi primjereno sredstvo, kojim bi čovjek medju životom i smrti, medju kriepostju i griehom obstajao, te se razplodio. To sredstvo bijaše Slovo vječnoga Otca. Na taj način od postanka našega plemena sve do dan danas Slovo Božje jest „svjetlost, koja u tmini svietli — — i svakoga čovjeka došavšega na sviet razsvjetljuje." Iv. 1, 5. 9.

Na č). Samo snižen i spokojan um ljudski može ovu točku pojmiti. Pače, kad bi ju stao promatrati, morao bi to učiniti s njekim strahopočitanjem; kao što Mojses plaho i počitano pristupi ka gorućemu grmu, koj ipak čitav i nepovriedjen ostà: tako bi morali i mi s počitanjem pristupiti k razglabanju ove točke. Naš um — razbistren Božjim objavljenjem — pojmi, da je u Bogu sve vječno, sve neizmjerno, sve bezkonačno — indi i milosrdje i pravica. Kao što mogaše dati pravica čovjeku s jedne ruke spasenje, život i obstanak na svietu, a s druge sreću i blaženstvo: tako opet pravica zahtjevaše za počinjeni grieh podpunu zadovolju. I to je conditio sine qua non. Ovako samo mogaše milosrdje s pravicom sdruženo ostati u Bogu — dokinuvši svako protuslovje — i nastupiti milosrdje, kad bi se za grieh podpuno zadovoljilo bilo. Ovu istinu vazda je čovječanstvo ćutilo; pa prem se pomolilo svakovrstnih vjerozakonah, svi se ipak slagahu u tom, da je naše pokoljenje griešno, te da treba oproštenja, koje se samo zadovoljštinom postizava. Ali s druge strane um naš uvidja, da čovjek — koj je prema Bogu ništa — za grieh podpuno zadovoljiti nije kadar, jer bi morao biti Bog bezkonačni, a ne, kako sada, stvor konačan, da Bogu zadovolji. To uvidi prvi čovjek, a kasnije i čovječanstvo; jer, kao što ga oholost prije grieha potaknù na nepokornost i grieh, tako poslje učinjenoga grieha bio bi ga strah namaknuo do sdvojenja, — da nesinù milost spasenja. S toga Bog, koj u vječnoj svojoj promisli odluči spasiti čovjeka, obećà mu Spasitelja. Gen. 3, 49. To obećanje bješe često i sjajno opetovano, da ga čovjek nezanemari i nezaboravi. Obećani pako Spasitelj bijaše ono isto vječno Slovo vječnoga Otca, Sin Božji, „qui ingrediens — kao što Apoštol govori Heb. 10, 5. — mundum dicit: Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi: — Tunc dixi: Ecce venio, in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam." — Zadovoljština ova, rad koje bješe obećan Spasitelj, bila je predslikana kod svih narodah krvavom žrtvom; u starom zakonu tja od žrtve pravednoga Abela, do one, koje on slika postà, na križu dovršene, gdjeno Gospod uzkliknù: Consummatum est! Od toga blaženoga doba ta ista te ista žrtva pridonosi se Bogu po svem svietu, dočim druge prestaše polag rieči prorokove: „post hebdomades septuaginta occidetur Christus, et deficiet hostia et sacrificium." Dan. 9, 26, 27. i kao što bì udjelotvoreno: „Christi enim et Ecclesiae hostes, hunc ejus sacrificio vel inviti, vel inopini honorem habent, ut a sacrificiis ipsi abstineant" govori Thomassini de incar. Verbi l. 10. c. 70. Od to doba umukoše proroci i proročanstva.

Ova uzvišena, veličanstvena i božanstvena žrtva i oholost staroga Adama u čovječanstvu ponizuje, i strah te sdvojenje uništuje. Tu se ukazuje milosrdje i pravica Božja, koja nas nuka, da svetim strahom od pravice Božje obuzdani dionici milosrdja postanemo po dobrih djelih, štono ih poniznost, pokornost i sv. požrtvovanje uglavljuju. Drugčije bi nas mogao postići onaj prikor, koga Caesario — sboreć o muci Isusovoj — ovako izriče: „O quanta malitia! orat misericordia, et non orat miseria; orat charitas, et non humiliatur iniquitas; prostratus in terram orat medicus, et non inclinatur aegrotus; orat judex et desiderat parcere, et non orat reus, ut indulgentiam mereatur accipere." Caes. Arelat. Hom. 29.

I ovako, prijane moj, površno ti odgovorih na pitanja. O napomenutom predmetu pisahu mnogi naši učenjaci, koje ti nabrajati za suvišno scienim, jer si i onako u bogoslovju daleko odmaknuo i vele napredovao. Pa opet opetujem, da sam na stavljeno si pitanje površno odgovorio, misleći, da ćeš biti i s tim zadovoljan. A ako u buduće budeš opet hotio što znati i pitati,

evo me spremna, odgovor te čeka. Zdravstvuj, i moli se onomu, koj je Spasitelj svih, al zajedno i strog sudac.

Andria Stipić, župnik.

Vjerozakonske slike iz Amerike.

(Nadalje.)

Njekako u to vrieme izkrcao se na amerikansko kopno Robert Owen, bogati Škoćanin, koj si je, uslied mnogih mudrih uredbah, što ih je dobrim uspjehom uveo u svoje domaće pamučne predionice, uvrtio u glavu, da mu je pošlo za rukom pronaći tajnu, kako se sredstvom osobitoga ustrojstva sve osobne i družtvene nevolje ukloniti, a svi ljudi ukupno i pojedince k blagóstanju, krieposti i sreći dovesti mogu. Blagoćudni ovaj muž objavio je zato posve nov sastav, kako bi sviet obnoviti valjalo, a taj sastav bijaše osnovan na bludnom mnienju, da je čovjek kod svoga duševnoga razvitka posve passivan, te tako odvisan od upliva okolnostih i razmjerjah, u kojih živi, kao što glina od ruke lončareve, a radi toga da je moguće pomenutim uredjenjem okolnostih i spretnom porabom spoljašnjih uplivah svaku narav čovjeka razviti i naobraziti do podpune mudrosti i izvrstne krieposti. Na zemljištu, gdje svaka stvar, koja po čudnovatosti i pustolovini zaudara, nalazi dosta pristašah, zasadio i razvio je on odvažno svoju zastavu, i odlučio da pokuša u život uvesti svoje osnove. S više pretjeranih zanešenjakah zaveo je u državi Indiani privremenu obćinu na ogled i uzor pod imenom „New Harmony,“ no već poslie malo mjesecih, pošto su mnogo obećavajući stanovnici od blagoćudnoga utemeljitelja sve novce izmamili, pače ga na prodaju svojih velikih škotskih predionicah prisilili, snivano suglasje ove obćine prevrnulo se u jadovit nesklad, u kom se i obćina naskoro razvrgla i prikorno propala!

Ne toliko ovaj pustolovni podhvat, koliko više nužde i potrebe čovječanskoga družtva, što ih je Owen razlažuć svoj sastav razkrio i živahno nacrtao, povedoše našega Brownsona, komu tada bijaše 25 godinah, u krilo socializma, komu je od sada 14 godinah (od 1828—42) sve svoje sile i napore žrtvovao: ta tu nije išlo o ništa manje, nego da se usreći pod težkimi nevoljami i nesnosnim tlačenjem stenjajuće čovječanstvo, da se načini zemaljski raj; jerbo se je raj nebeski zablenutomu umnom oku kao raz-plivajuća se magla jurve odmaknuo bio! Jedino, o čem se sumljati i pitati moglo, bijahu sredstva, što bi ih u to ime upotriebiti valjalo. No i u toj smeći znadoše u preblagoslovljenoj zemlji slobode ljubavju opojeni izbavitelji sigurnu pomoć naći, — samo opet evo nove nevolje, što su ti kažiputi svoje ruke sasvim protivnimi pravci razkrilili, naime na jednu stranu pokazujuć tjesnac individualizma, a na drugu široku kommunističku cestu. Onaj klanac hvalio i preporučivao je kalvinistički razkolnik, William Godwin, kojega knjiga: „An Inquiry concerning the principles of political justice“ (Iztraga o načelih političke pravice) pravo je smetište svih bludnjah, što su se u čovječjoj glavi izleći mogle. U ime pravice (koja je ovomu usrećitelju svieta posve istovetna s podpunom ravnopravnostju i neodvisnostju) predaje on svojinu — najpotrebnijemu; protivi se svakoj školskoj pouci kao nepovlastnom nametanju tudjega duševnoga naobraženja; povrgava svaki obiteljski ugled, narodnost i domoljubje, svaki poredak i način vladanja kao silovite usurpatorske čine i navale na slobodu osobe; usuprot zahtieva šenuti ovaj odvjetnik neograničenih pravah, da svakomu i sliednjemu bude prosto po svojoj slobodnoj i neomedjašenoj volji u svemu postupati, budući opačine isto tako kao što i ostale družtvene nevolje samo spoljašnim uzrokom pripisivati valja! Pa da ova nevaljala načela neostanu bez romantičkoga nakita, sastavi Godwinova svoga otca vriedna kći Marija zloglasnu novellu „Fraukenstein“ — strahovitu pripoviest, od koje se čovjeku s prepasti više danah koža ježi.

Godwinova dialektika i ljeporječitost silno djelovahu i na Brownsona, samo se nemogaše on nikako s tim sprijateljiti, što je Godwin povrgao svaku osobnu slobodnu krivnju i svaku zadrugu. Al u ovom nješto promienjenom kommunističkom kolu upoznao se on naskoro jošte s čudnovatijim pojavom, s glasovitom Franjicom Wright. Ova škotska amazonka i pouzdana prijateljica poznatoga generala Lafayetta dodje zajedno s Owenom god. 1826. u Ameriku, gdje je svojim znamenitim imutkom poput New-Harmony-a u državi Tennesse-skoj kod Memphisa ustrojila crnačku naseobinu. Kao što se moglo u napred vidjeti, i ovaj usrećiteljni pokus zlo izpadè za rukom, te ona nakon dvie godine badavnih naporah poda velikodušno slobodu svojim nepoučljivim robovom, a da se dovija svrhe, maši se drugih sredstvah. Svoje pretjerane nade osnivaše ona odsele na tri operacije. Prije svega scienjaše za nuždno, da se Amerikanci silno potaknu na samosviest svojih

čovječjih pravah i dostojanstva, da se izbave izpod upliva svećeničkoga i oproste svakoga straha, da se od promatranja zviezdah kao i uobraženoga neba poslje smrti odvrate i samo uprave na slavno i uznosito djelo — na unapredjenje zemaljske čovječanske sreće. Najvećemu ipak uspjehu nadaše se ona odtud, ako se zaputi po glavnih državah, te ova načela primjerenimi ustmenimi predavanji razprostrani i isti puk s njimi upozna. Ta predavanja započè ona sbilja u jesen god. 1828. u Cincinnatu, pobudiv izvanrednu pozornost, koja se je njenimi dražestmi i uglednim strukom tiela, njenim prijatnim načinom predavanja, krasorječjem i dosjetljivosti, te žarkim oduševljenjem podigla naskoro do udivljenja i pomamnosti. U isto vrieme zajedno s Owenom i Jenningom započè u New-Yorku izdavati tjednik: „The free Enquirer“ (slobodni iztraživalac), nabavì za predavanja posebnu ogromnu dvoranu, i stavi cieli ustroj veoma djelatne propagande u kretanje. No tašt i isprazan bijaše sav trud i napor! Javno oduševljenje brzo izhlapi, a Franjica — udà se za njekoga Franceza, pod kojega sirovim zlostavljanjem sva dražest i polet njezinoga duha brzo okršljavì: Kao udova dodje zasliepljena zanešenica u Cincinnati, gdje je nedavna od svih ostavljena, u krajnom siromaštvu preminula — kao sažaljenja vriedna žrtva duševne zablude! Jedina prijateljica, što joj je ostala vjerna, te sve upotriebila, da biedu ove nesretnice umanji, a posljednje i težke časove života ublaži, te jadnu joj dušu k jedino okrepnom vrutku utjehe dovede, bijaše blagoćudna njeka istom iz kvakerstva u katoličku crkvu povrativša se gospodja.

I na razvoj Brownsonovih pomislih neostà Franjica Wright bez znatnoga upliva: budući obadva obsjenuti krivim mnienjem (koje je već prije Locke i Condillac gojio), da se duh djeteta u obrazovnoj ruci odgojitelja sasvim trpno ponaša, da je kanoti tabula rasa, ili čisti list papira, što je pripravljen, da se nanj po volji štogod napiše. S toga oba uzeše uvadjati radnička družtva ultrademokratičke naravi, a Brownson maši se i propovjedničtva, no na svoju ruku, neodvisno od svake crkve i sljedbe, jedino u službi i na korist tako zvane čovječnosti. To ga dovede srodnim unitarcem (koji u Bogu samo jednu osobu priznavaju) i njihovom vještom zastupniku, Dru. Channingu, u krilo. Ovdje nadje on čudnovato suglasje sa svojim umnim evangjeljem. Glavno načelo bijaše im: „Napredak vjere u čovječanstvu;“ polag njega imadu sva bogoštovja svih vremenah pravo na priznanje, jerbo i dokle s uvjerenjem i potrebami narodah stoje u suglasju; čim se ove promiene, odbaci i ljudstvo vjeru, što je dotle valjala, kao što odrasli čovjek dječje haljine svuče.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

? *Sa slunjskih brdah,* 11. studenoga. Ako ima štogod pod suncem novoga, to sjegurno nisu uviek misli nove; staro ufanje, stare tužbe, samo proizvedene novimi uzroci. I ženitbeni zakon za katolike u carevini austrijskoj nije nova misao, van nov povod, da se staroj tužbi, staroj želji doskoči, da se naime ženitbi vrati dostojanstvo, što joj zapada od ustanovnika Isukrsta, koj ju je dignuo na čast svetotajstva, i da se takovo smatra i štuje, te radi njega izvuče izpod vlasti svjetovne i odnosno izpod vojničke, i preda službenikom crkve — svećenikom. Zakonom od 8. listopada 1856. potrpano je njekoliko stotinah starih naredbah u poslu ženitbenom; nu prem se tim mnogo zamršenosti odstranilo, nije bilo ipak djelo gotovo. Doba, starost ženikah najviše je smetala. Sad hvala Bogu! znadu u gradjanskih pokrajinah i duhovne oblasti na čem su. 22. godina navršena — ili dokazana nesposobnost za vojničtvo — pa nikomu ništa. Razgovetnost §§-ah u zakoniku i jasno tumačenje potlašnje prva je poluga dobroga porazumljenja med činovnici i svećenici.

I u krajini doba ženikah velika je smutnja. Duhovnoga stola razpisom valjana je za ženitbu dječaku nastupljena 18. a djevojci nastupljena 16. godina. Župnik krajišnički držeći se toga upiše ženike za napovied i obaviv s njimi izpit dade im svjedočbu valjanu o kršćanskom nauku, i odpravi ih tako do kumpanije. Kumpanija zove k „rapportu,“ njekoja samo mužkiće, a gdjekoja mužko i žensko — napokon stigne župniku odgovor: „Es ist dieser Tage ein strenger Befehl gekommen, den Männlichen mit 18 Jahren und den Weiblichen mit 16 die Heirathslicenz zu ertheilen.“ Eto ti biede! Kumpanija traži navršene godine. Tu nastane netečno neporazumljenje. Ali tim nije sve gotovo. Sluči se, da graničar upre još izpod 16. godine mužko ženiti, a izpod 15. kamo niže žensko udomiti, a župnik upre u propis, pa neda — neće da ozivlje i vjenča; ustane indi graja protiva njega. Krajišnik upućen potuli glavu pa s djetetom zajedno ajde k regimenti, da se pritužì; a regimenta — napiše dozvoljenje ženitbeno daleko izpod propisane dobe. Nije tu stalo do positivnoga ženitbenoga zakona, negleda se tu na čast svetotajstva; tu je stalo više do toga, da se vidi, čija je oblast jača; čim se dàkako u oči puka ponizuje i gazi ugled svećenički i duhovnih vlastih. Tomu bi se neugodnomu sbivanju doskočiti moglo, da se upravo reče: ova navršena godina valja mužkomu, ova ženskomu, i da se

vojničke oblasti dotičnim putem ubavieste: tko imade sada pravo i vlast dopustiti raniju ženitbu? I ako je sve to već i prije i sada i koliko putah i najnovije opet okružnicom od 22. listop. 1858. rečeno, — u životu se čini svakojako. — Njeki župnici sa svojom mukotrpnom poniznostju i sa svojom čovječnom popustljivostju, koju drugi „bojazljivom" prozvaše, a ja bih rekao kazni dostojnom, dotjeraše već do toga, ili dotjerani su, da im se u oči kreše: Ovaj ili onaj dopustio — šta će mi pop! Župnik vjenča — Illiacos intra muros peccatur et extra! Od kolike je dakle potrebe, da se i u krajini znade, što je čije?

Ove su mi se bolne misli nametnule, kada sam proštio i upisao u zapisnik onu od 22. listop. 1858. preč. duhovnoga stola naredbu, i još mi se je pričinilo, kao da vidim onoga ohologa Ghibellina, gdje se diže iz groba paklenoga, kad je čuo, da mu svoji popustiše, i kao da ga čujem stenjućega:

Ciò mi tormenta più, che questo letto. (Dante. Dell' Inferno. X, 78.)

M. Iz Djakova, 14. studenoga. Neima ništa nesmiljenijega od smrti. Grozna kao sablast hladnokrvno, ozbiljno i čvrsto obilazi na suhih svojih nogah po cielom svietu, nemareć, gdje će pliena ugrabiti; samo uzgred hukne, pa već tim zadavi, a onda koraca dalje vjekovita ta i nepredobitna pobjediteljica. Lješine, to su njeni trofeji; jauk i lelek, to je jeka njezina slavja; groblja, to su joj spomenici. Domovi, gdje ona zaviri, zaviju se u crno, i zaliju suzami; no suze, taj melem ucviljene duše, malo po malo usahnu, i za koje vrieme jedva gdjekoji uzdah napomene, da je tuj tuga zamnievala. Čovjek sve podnese i zaboravi; bujni ovaj život ima toliko radostih i toliko jadah, da on nemože dugo pri jednom ostati. Ali imade ipak ranah, koje sasvim nikad zacieliti nemogu.

Takvu ranu zadade smrt roditeljem Matije Zetovića, klerika u djakovačkom sjemeništu. Naš seljanin nezna veće dike i ponosa, nego što je imati sina svećenika. On o tom iz svih silah nastoji brez ikakve druge pomoći, osim žuljevah i znoja te sposobnostih svoga djeteta. Sve će na svietu žrtvovati, od svojih ustah odkidati, sa sebe košulju skidati, da se te želje domaši. A majku gojne suze radosti obore, kadgod čuje, kako druge matere, gledeć njezina sina, s uzdahom kliču: Blago materi, koja te rodila! Pak za sve svoje trudove i žrtve neželе druge nagrade osim mlade mise. Na mladoj misi dobiti Božji blagoslov od svoga sina, to je za naše roditelje najveće na zemlji blaženstvo, za kojim su cieli svoj život čeznuli. — U to prikrade se smrt kao tat, i sve nade i želje obori u ništo. Može-li se veća žalost pomisliti? Tko ju doživi, nenalazi utjehe, osim u Bogu, i neželi drugo, no što prije sjedinit se s njime; jer drži, da je svoju zadaću na ovom svietu svršio. Samo jaka vjera pomaže ga, da sasvim neklone. Tako je i roditeljem pokojnoga Zetovića. — Ali ne samo roditelji, i njegovi drugovi sažaljuju ga iskreno. Kaže se: „de mortuis nil nisi bene," i to je posve u redu. No i kad bi se o mrtvih smjelo svakako, o Zetoviću može se samo dobro govoriti. Tim se neveli, da je on bio sjajna nada crkve i domovine; jer to se o nikom u njegovih godinah reći nemože; nego je bio ono, što je u svojih okolnostih biti mogao i morao. Svemogući Bog udielio mu liepih darovah i na umu i na srcu, a on je gledao, da njimi po volji Božjoj upravlja. Marljiv, dobroćudan, tih i prijazan bijaše povoljan i starješinam i braći svojoj. Prije njekoliko mjesecih poče osjećati suhu bolest, a sad ga je posve sastigla, i Bog ga uzè k sebi. Umro je kod svojih roditeljah u obližnjem selu kod Djakova, gdje je i ukopan. Pokojna mu duša i lahka zemljica!

Viestnik.

Iz Zagreba. Radi svakojakih preponah nije moglo duhovničtvo prvostolnoga okružja svoje jesenske pastoralne skupštine držati do prošloga četvrtka t. j. 18. t. m. U rečeni dan pohrliše duhovnici iz obližnjih župah u Zagreb, da zajedno s gradskim župnim duhovničtvom pribivaju u osam satih u jutro službi Božjoj u prvostolnoj crkvi, kojom se ovakovi sastanci počimlju. Pošto su tako počeli s Bogom i nazvali milost njegovu, uputiše se svikolici u nadbiskupski grad, gdje se je skupština držati imala. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup kao svagda dosad, kad je kod kuće bio, tako je i sada skupštini ovoj svojim visokim licem predsjedati, te viećanje mudrim svojim razborom rukovoditi dostojao. Pošto je okružni bilježnik, velečastni gosp. župnik And. Jandrić, vješto u ime kotara izradjena pitanja proštio, dadoše ona priliku članovom, da više praktičnih u duhovno pastirstvo zasjecajućih opazkah učine, koje budu po svojoj vriednosti uvažene. Zatim se je pretresalo više slučajevah iz duhovnoga pastirstva, što su ih stranom gradski stranom seoski župnici napomenuli, želeći se i s drugimi o njih posavjetovati, te ovim putem postignuti, da se glede njekih uzajamnim porazumljenjem jednolično postupa. Tako su i neopaženo iztekle tri pune ure, te je uzoriti gospodin predsjednik s više mudrih opomenah i preporučenih sredstvah za župno svećenstvo, kojimi se svrha svete službe u vjernih unaprediti i lakše postignuti može, zaključio i razpustio skupštinu.

— Prečastni gosp. opat i kanonik zagrebački, *Martin Pavčec*, opet nam daje priliku, da spomenemo njegova već mnogo putah pohvalno navedeno dobrotvorstvo. Prečastni ovaj dobročinitelj crkvah i blagotvornih zavodah opet je ovih danah poklonio četiri rasteretnice po

100 for. sr., nadariv njimi ovdješnje zavode: muzikalno družtvo, gradsku ubožnicu, pjestovalište i milosrdno družtvo.

— Da se doskoči njekim dvojbam, što su se porodile gledeć na to, kako se ima ženitbeni gradjanski zakon previšnjim patentom od 8. listopada 1856. proglašeni, uporaviti na vojničke osobe, izdalo je visoko ministarstvo prosvjete zajedno s c. k. vrhovnim vojničkim zapovjedničtvom dne 19. kolovoza t. g. sljedeću naredbu:

1. Ženitbene parnice vojnikah, koji su do budućega saziva ili do konačnoga odpusta od vojske kod kućah na dopustu, a neimaju viši stupanj od stražmeštra, isto tako parnice licah, koja pripadaju vojničkoj zastavi (rezervi), postavljenoj izvan djelatne službe, premda spadaju k vojničtvu gibivom, te su podčinjena vlasti vojničkoga duhovničtva, pretresa i presudjuje ženitbeni sud one duhovne vlasti, u koje sudbenosti takove osobe svoj stan imadu. To isto valja i o onih ženitbenih parnicah vojničkih osobah, koje su se na drugi način oženile, no samo ako se parnica podigne proti ženi, koja je gradjanskoga stališa.

2 Svaka presuda, koju biskupijski ženitbeni sud izreče o valjanosti ženitbe, u koju je stupio muž pripadajući gibivoj vojsci, ima se nesamo zemaljskom namjestničtvu, nego i vojničkom ženitbenom sudu priobćiti, da ju ovaj posljednji c. kr. vrhovnom vojničkom zapovjedničtvu podnieti može.

Ravnim načinom i presuda biskupijskoga ženitbenoga suda, kojom se odlučuje razstava od stola i postelje glede vojničke osobe, tako gradjanskoj vlasti, kojoj supruzi pripadaju, kao i vojničkom ženitbenom sudu neka se prijavi.

3. Presuda, koju će izreći vojnički ženitbeni sud o valjanosti ženitbe, u koju je vojnik na drugi način stupio, priobćit će se zemaljskom glavaru one pokrajine, u kojoj žena gradjanskoga stališa obitava; a razstava takove vojničke osobe, što ju vojnički ženitbeni sud dosudio bude, prijavit će se onoj biskupskoj vlasti, pod koju spada razstavljena žena.

4. Naredbe §§-ah 15. i 16. ženitbenoga gradjanskoga zakona, što je proglašen previšnjim patentom od 8. listop. 1856., zatim §§-ah 61. 62. i 63. Naputka za crkvena sudišta glede ženitbenih parnicah, istim patentom objavljenoga, što se tiče zaručnih napovjedih (ozivah), neproтežu se nimalo na ženitbe osobah, koje k vojsci pokretnoj (militia vaga) spadaju, već je dosta, ako ženitbe takovih vojničkih osobah dotični vojnički duhovnik ozove, gdje se po sebi razumije, da u slučaju, ako vojnik hoće da uzme za ženu osobu, koja nije podčinjena vojničkoj oblasti, takova se ženitba na oba mjesta, dakle i u župnoj crkvi stranke vojničtvu nepripadajuće ozvati imade.

Da se ovi propisi lakše i bolje razumiju, neće biti s gorega, ako primietimo: a) koje su to osobe, što spadaju na zastavnu nedjelatnu vojsku (neaktivnu rezervu)? b) što će to reći, drugim načinom ženit se kod vojnikah?

Na a). Po državnom zakonu svi, koji u carskoj vojsci služe, držani su osam godinah vojnici biti i oružje nositi. Kada ovo vrieme izteče, odpuste se istina iz djelatne službe, no ipak jošte dvie godine ostaju upisani u vojsci, te istom po izmaku i ovih dviuh godinah dobiju odpustnice i povraćaju se u gradjansko stanje. Za ovoga dvegodišta podpadaju pod tako zvanu zastavnu nedjelatnu vojsku, te kao što u gradjanskih stvarih nadležnoj političkoj vlasti, tako u crkvenom obziru podčinjeni su svom domaćem župniku, no ipak se ženit nesmiju, dok nedobiju dozvole od svoje dotične vojničke vlasti. No kad dostanu ovu dozvolu, netreba niti da ih ozove, niti da ih odpusti vojnički duhovnik, već ih njihov domaći župnik onako, kako i ostale župljane, vjenča, pa svjedočbu o tom ovršenom vjenčanju putem gradjanske vlasti dotičnom vojničkom glavarstvu poslati ima.

Gledeć na b). Dva su načina, kojimi se vojnikom dopušta ženit se. Polag prvoga smiju se kod pješakah samo po osam, a kod konjanikah samo po četiri muža od svake satnije vjenčati, a žene njihove i djetca pripadleže sasvim vojničkoj vlasti, te se bezplatna stana i više dobročinstvah uživaju. Suprotivno u onih ženitbah, što se sklapljų po drugom načinu, žene se svih tih preimućtvah odreći, te saviše obećati moraju, da za svojimi muževi u kasarne i vojnička obitališta neće poći, nego tamo, gdje stanuju, ostati. Ovim načinom žene se vojnici, koji su kod kuće na dopustu, tako dugo, dok k vojsci pozvani budu; a te ženitbe skopčane su s ovimi uvjeti: a) da se žena niti u okolu (logoru), niti u posadi baviti neima, a muž, dok ima dopust, da obitava u stanu svoje žene; b) da žena, kada regimenta ili u logor ide, ili posadu mienja, obično ostane u mjestu, gdje je dotad stanovala; c) napokon da žena sa djetcom svojom podpada pod gradjansku vlast.

— Već smo dva puta u ovom listu u kratko spomenuli, da gosp. *Ivan Berčić*, svećenik i učitelj staroslavenskoga jezika u zadarskom sjemeništu, izdaje Čitanku glagolsku. Neznajući ništa potanjega o toj knjizi, nemogosmo niti svojim štovanim čitateljem prijaviti, što je i kako je s tom od mnogoga našinca sigurno željno željenom čitankom. Eto nam stiže ovih danah tiskani poziv na to djelo, pa mislimo ugoditi štiocem, ako im ga ovdje priobćimo, i tim damo priliku, da se upoznadu sa sadržajem i cienom knjige. Evo dakle neka u pozivu govori sám g. Berčić:

Već odkad me odredište, da u pokranjskom bogoslovnom Sjemeništu u Zadru učim crkvenu mladež Sta-

roslovenski Jezik pisan Glagolskim Slovim, koja jednom obća biahu obim obredom, a poslje dvanaestoga stoljetja ostadoše u samom rimskom; obzirao sam se, nebi li našao priručnu knjigu, koja bi služila učećoj mladeži, da u onom jeziku čita, i da u njem se vježba. Davši mi se na žao, što takove knjige ne uzrio, da bi želju kakogod ispunio, sastavih djelo, što je već izašlo izpod tiska Djece Bogumila Haase u Zlatnom Pragu, a zove se: Chrestomathia Veteroslovenicae Linguae Charactere Glagolitico e Codicibus, Codicum Fragmentis et impressis Libris, to jest: *Čitanka Staroslovenskoga Jezika pisana glagolskom azbukvom iz rukopisah, odkidakah od rukopisah i tiskopisah.*

Djelo se u dva diela razdjeljuje. Prvi Diel sadržaje trideset izgledah, što sam ih vadio iz Misala i Časoslova zadnjega izdanja učinjena u Rimu tiskom i troškom S. Skupa za Razprostranjenje Vjere, u kojih gdje sam popravio pravopis i tvari prama najstarijima rukopisim, a gdje sam ih uzdržao kako se nalaze u rukopisih i izdanjih XII. stoljetja do XVII. U tom sam na to išao, da bi pokazao kakav primjer izpravljenoga jezika, onakva kakvim valjalo bi se služit kad bi se liturgičke knjige pretiskale. Da bi se pak u staroslovenskom jeziku razabrale promjene i prolazi, a od ovih i stepene, ter da bi se tim promjenam, i prolazim iznašli pravi uzroci nastavši tečajem stoljetjah i silom dogadjajah: u Drugom sam Dielu skupio izglede, što sam ih digao iz 55 rukopisah, odkidakah od rukopisah i tiskopisah IX. stoljetja do XIV. Metnuo sam ih po dva, po tri, i po više, a i po jedan samo od svakoga izvora kako mi se je dalo, i svi su tiskani izvornim svojim slovim ili okruglim il uglastim. Prid jednim i drugim dielom jesu azbukve, kojim su tiskani.

Ovo zaisto malašno djelo cienim da neće bit suvišno nit bez koje koristi, budući da ne samo učeća mladež, za čigovu sam ga laznost navlastito sastavio, nego i ljubitelji otačbinskih stvarih, jezikoslovja, slavjanske liturgije, i starinoslovja mogli bi se u njem po sreći namjeriti na ono, što ih se tiče. Jest najviše za to, što se usudjujem priporučit ga

Uglasta pismena bit će nova: kakav je oblik ovomu pozivu (osmina), onakov će biti i Čitanki.

Djelo stati će za predbrojnike do 1. Prosinca forint jedan i dvadeset krajcarah staroga ugovornoga novca, ili forint jedan i četrdeset novčićah novoga.

Tko kupi dvanaest odtisakah, il tko skupi dvanaest predbrojnikah, dobit će trinaesti odtisak mukte.

Djelo će se razposlati predbrojnikom mjeseca Prosinca tekuće godine.

U Zadru na 17. Listopada 1858.

Svetjenik Ivan Berčić, Zadranin.

Iz Cjelovca. „Slov. Prijatel" kliče: Slava Bogu na visinah a veselje i mir svim Korušcem, — što je za krčkoga biskupa imenovan Dr. Valentin Wiery. Visokočastni biskup rodjen je u Koruškoj dne 12. veljače 1813. u prijaznom mjestu Št. Mareinu krasne lavantinske doline. Otac mu bijaše učitelj tamošnje pučke škole. Početne učione svršio je kod otca, glavne u bližnjem Št. Andrašu, 4 nižje latinske u Cjelovcu, a višji gimnazij u Gorici, te je 1832. stupio u cjelovsko bogoslovno sjemenište, gdje se je počeo učiti slovenski jezik; god. 1835. svršiv bogoslovje i redjen u misnika ode u Beč, odkud se g. 1837. povrati kao doktor bogoslovja. Pol godine služaše kao kapelan u Šmarju u dolnjoj Štajerskoj, a u jeseni g. 1838. dodje u cjelovsko sjemenište, gdje je bio duhovni otac i učitelj slovenštine — on rodjen Niemac! G. 1844. bude pozvan za kanonika u Št. Andraš, a g. 1851. u Solnograd. Tu je bio kanonik i ravnatelj sjemeništa, dok ga je knez nadbiskup solnogradski dne 30. listop. t. g. imenovao za krčkoga biskupa. U posljednju nedjelju poslie Duhovah t. j. 21. t. m. posvećen je u Solnogradu u biskupa, pa će, kako se pogovara, već 8. prosinca doći na svoju stolicu u Cjelovac.

* Nj. c. kr. veličanstvo podielilo je veliko-varadinskom biskupu latinskoga obreda *Franji Szaniszló-u* red željezne krune prvoga razreda, priznajuć tim njegove za crkvu i državu stečene zasluge.

* Dr. *Henrik Szajbély*, opat i kanonik ostrogonski, te ravnatelj pazmanskoga sjemeništa u Beču, postao je ravnatelj bogoslovnih naukah na sveučilištu peštanskom.

* Družtvo sv. Stjepana u Pešti izdalo je u slovenskom (slovačkom) jeziku od kardinala i prabiskupa Scitovszkoga odobreni: Krestanско-katolický Spěvník, obsahující rozličné písně k službám Božím a jiním pobožnostam.

* Sukromni učitelj bogoslovja na berlinskom sveučilištu. Dr. Lämmer, pisac djela: „Die vortridentinische katholische Theologie des Reformationszeitalters aus den Quellen dargestellt" povratio se je u katoličku crkvu, te naravno uslied toga izstupio iz svoje službe kod sveučilišta.

Dopisnica uredničtva.

G. *J. J.* u *K.* List se je odmah na prvu Vašu prijavu počeo onomu gospodinu pošiljati; ako ga nedobiva, nije krivnja ovdje, već kod vas ondje, gdje nisu nanj predplate primiti htjeli.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 48. U ČETVRTAK 2. PROSINCA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvr godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ponajglavnije istine vjere.

Od *Josipa Zorića.*

I.

„Neka mi kiniti srca ljubezni sine! Nemoj mi ogorčavati posljednjih časovah života moga! Ah! nemoj da žalim i proklinjem ikada onaj čas, kad sam te porodila!“ Tako govoraše plačuća majka pala k nogam jedinorodjenca svoga. — „Slavimire! ja ti klečim pred posteljom, kao što sam ti njekoč klečala pred kolievkom, u kojoj si sladki i nevini djetinski sanak boravio, roseć ju vrućimi materinskimi suzami, i moleć Višnjega, da te blagoslovi, da ti udieli sreću, te ti strasti nikada neuzkolebale duše i srca. Hvalila sam nebu, što mi te pokloni; molila sam, da ti u mladjano srce ulije i usadi goruću ljubav prema sebi, i da ti ta ljubav nikada neutrne. — Molila sam kvaseć suzami lice: Bože! Ti, koj usadi toli vruću i silnu ljubav čeda svoga u grudi materinje, molim Te daj, da mi nikada ljubav moga Slavimira nepostane sliepom; daj, da ga ljubim, brineć se za vjekovito njegovo dobro. Bože, udieli mi milost, da Tebi u vrieme suda veselo reći uzmognem, predav Ti čedo svoje: Evo ti ga Bože, Ti mi ga povjeri, da ga uzgojim za vječnost.“

„Slavimire, nemožeš si misliti, kako je srećno i blaženo bilo srce moje, kad sam te pazila, kako mi svakim danom napreduješ znanjem i kriepostju; više putah potekoše mi suze niz lice, kad sam te motrila klečećeg pred slikom Bogorodice. O! kako sam te strastveno pritisla k srcu svomu, kad sam čula prvi put iz ustijuh tvojih sladko ime Isus! Ili zar se nesjećaš ugodnih onih časovah, kad bi te majka odvela u vrt ili u livadu, te kad bi ti pokazivala veličanstvenu prirodu, i opazna te činila na svemogućtvo i mudrost onoga, koj sve ovo iz ništa proizvede!“

„Sjećaš li se, kad sam te prvi put odvela na nauke u Z . . . kako sam se težko s tobom razstala, bojeć se, da ti opaki ljudi neoskvrnu nevine duše. Neopominješ li se više riečih majčinih, štono ih upravi na te na prvom razstanku: Sinko! nezaboravi Boga, misli na nauke majčine, ljubi kriepost, pa budi marljiv i poslušan.“

„Kako sam te željno izčekivala prve godine, da mi se zdrav dušom i tielom povratiš u naručaj. Radosti mojoj nebijaše kraja ni konca, kad sam opazila, da si ne samo u znanju, već i u krieposti uznapredovao. I sada se jošte spominjem dražestnih onih večerih, kad bi se za praznikah šetali, te kad bi mi uznešenom dušom stao pripoviedati o dragom Bogu, o njegovih savršenstvih, o cieni krieposti, o rugoti grieha, što si u školi naučio. To bijahu najsrećniji časovi za moje materinje srce. Al sinko moj, tad sam lila nad tobom suze radosti; i sada plačem, nu plačem ne od radosti, već s gorke boli, što mi je pritisla srce. Slavimire, i sad plačem, nu ne s tvoje krieposti, već s tvoga pada!“

„Radost moja netrajaše dugo, jer čim si više napredovao dobom, nisi više ujedno i napredovao kriepostju. Već sam prije dvie godine opazila, kad si mi se na praznike vratio, da ti srce nije na svom mjestu. Ti si to sakrivao; nu kako bi to umaklo brižnomu i proničućemu majčinomu oku? Ti si se već stidio kleknuti pred propelo ili sliku sv. Bogorodice; ti si često večernje i jutarnje molitve ili posve zanemario, ili što krače i hladnije svršio; svaki dan ići u crkvu činjaše ti se suvišno itd. Zlato moje, to sam sve opazila, to mi je veoma vriedjalo do onda mirno i spokojno srce; slutila sam na biedu, što me sada snadjè. Molila sam Višnjega, da mi tu kobnu misao i slutnju ukloni; nu on htjedè valjda kušati službenicu svoju. Al nikad nisam mislila, da ću te jednom takova vidjeti, kakova

e sada gledam. Za taj slučaj bijaše nepripravno moje srce.“

„Ti si dakle, sine moj, razpačao se s vjerom, koju si s majčinim mliekom usisao; ti si zabacio vjeru, koja je jedina kadra uzdržati sveti vez izmedju djece i roditeljah; ti si ostavio vjeru, koja nam sladi jadni ov život u dolini ovoj suzah, koja nam kaže put iz zemnoga i vremenitoga ovoga života u vječni, — ostavio vjeru, o kojoj ciela vjekovitost visi“ — tu zapè rieč majci, i kratka stanka nastane.

„Slavimire! — reče opet majka obaviv mu strastveno ruke oko vrata, — neparaj mi duže bolnoga srca, nekini mi snuždene duše. Sinko, molim te s riečmi majke sedam Makabejacah, nu netreba ti onakova požrtvovanja, kakovo učiniše sinovi njezini: „Sinko, smiluj se majci svojoj, koja te je devet mjesecih na srdašcu nosila, i za tri godine svojim te mliekom dojila, te do sadanjega stanja dovela. Sinko, pogledji nebo i zemlju i sve, što je na njih, te pamti, da sva ova iz ništa stvorì desnica Sveviš̌njega“ (2 Mak. 7, 27. 28). Osviesti se sinko i daj, da te majka onakova grli, kakova te je grlila za djetinstva tvoga.“

Slavimir reć bi zaniemi na taj majčin govor. Oborenih očiuh gledaše samo u zemlju, nerekav ni rieči. Sad mu se odlomi težki uzdah od srca, digne malko oborene oči i začne turobno besjediti: — „„Majko! tajio bi ti stanje svoje, sakrivao bi ti čuvstva duše svoje, da me prekomjerna ljubav tvoja nesili, da barem iskren budem; slušaj me malko.““

„„Majko! nauka tvoja i primjer tvoj bijahu mi vazda pred očima, i to dvoje jedino uzčuva me, da se nisam već prije razstao s vjerom. Ti si me majko povjerila u ruke čovjeku, za koga si mislila, da će me po tvojih načelih uzgojiti; nu nada se tvoja neizpunì. On mi stane s vremenom priobćivati razna načela, što su protivna kršćanskoj vjeri; uvidio sam do mala, da je samo na oko kršćanin, i to s toga samo, da neizgubi službe, što ju je obnašao. Sgrozio sam se često nad njegovimi načeli. Ostavio bi ga bio, i u okrilje se tvoje povratio, da me nebude znao lisičjim svojim laskanjem začarati i tako rekuć k sebi prikčepiti. Tako mi za mala i nehotice obiknu njegova načela, dokle ih i sam neprigrlim. U tavnoj noći, kad bi u postelji o sebi razmišljao, prikazà mi se kadšto tvoja slika kao slika bdijućega i brižnoga angjela; ja bi se trznuo — mislio dalje i dalje, pa usnuo, a drugi dan u njegovu družtvu opet na prvašnju. On mi je razorio blaženstvo i sreću djetinstva moga. Razne uspomene smućivahu mi bolno srce; ja bi ga sad proklinjao, a sad opet dobročincem svojim nazivao. Da me u svojih načelih još većma učvrsti, davao bi mi čitati razne knjige naperene proti vjeri, što su me sve više potvrdjivale u nevjerstvu, i dovele dotle, da sam se smijao svojoj vjeri, i stao ju držati za plod neukih vjekovah. Zabaciv svoju vjeru nemogoh se s nijednom sprijateljiti — dvojio sam o svem, i o istom bivstvovanju Boga i neumrlosti duše! Majko, oprosti djetetu svomu, ono je doista nesrećno; jer i ja sám rado priznajem, da nauk sadanjih prosvjetljenjakah neprija ni umu ni srcu čovječjemu, i uvidjam, da mu s toga gledišta jedina katolička vjera podpuno zadovoljava; nu to mi nebijaše dovoljan uzrok za svetost moje vjere. Majko, ja bi srećan bio, da mogu vjerovati kao što ti vjeruješ — pa ako se i varao; al ovakovo je stanje užasno. — Ja i sad nemogu no da proklinjem onoga zlotvora, koj mi razori raj djetinstva moga, i koj tebi probode srce za tvoje skupe novce.““ *)

Majka si otare suzne oči veleć: „Neka ga proklinjati, sinko, njemu će već suditi pravedan sudac; žali ga radje, jer je toga vriedan“.

„Sinko! iskrenost me tvoja tješi i pita nadom u Boga, da te izgubila nisam; nemirno i nespokojno srce tvoje hrabri me, jer će te ono samo siliti, da pomnije tražiš istinu, koju si nerazložno ostavio. Slavimire, istina ti nevjeruješ, nu ipak izpunit ćeš volju majčinu. Kleknimo zajedno pred propetoga Isusa, te molimo skrušenim srcem, da te obasjà svjetlom svojim, da ti sine pred očima ona prva i vječna istina, koja će ti upokojiti srce, koja će te prenieti u vječno blaženstvo.“

Poslie kratke molitve rečè jošte majka: „Sinko, obećaj mi samo, da ćeš iskreno tražiti istinu, a ja ću se upokojiti.“ Slavimir obeća — a majka ga ostavi na samu.

Taj razgovor izmedju majke i sina, kog sam i ja slušao, kosnuo se i moga srca; — ja bi bio i krvi svoje dao, da pribavim opet prijašnji mir

*) Kojim je pravcem današnji sviet velikom stranom udario u uzgojivanju, znati će svaki, koj je iole obćio s mladjim naraštajem. Sgrozio sam se više putah, kad bi se razgovarao s mladići, koji jošte polaze učione, ili koji se jedva kurtalisaše školskoga praha, uvidiv, da im sv. vjera, crkva Isusova i njezina otajstva postaše porugom. To je doista žalostno, što mora svako nabožno i domoljubno srce nemilo dirnuti. Nije me volja da naertam ovdje posljedice bezvjerja, to sam već, čini mi se, njegdje natuknuo; neću ni da izbrajam, što je sve uzrok bezvjerju, i što ga pospješuje. Samo bi rado upozornio prijatelje čovječanstva, a napose naroda svoga, da gledaju i nastoje tomu zlu na put stati. Ovamo vas otci i majke! Želite li, da vam djeca budu srećna i vriedni članovi domovine, a to gledjite, da im za rane mladosti usadite u srce ćud nabožnu; učite ju štovati Boga i vjeru, pa će štovati vas i domovinu. Badava se katekete trudili i mučili, ako im kod kuće roditelji, izvan kuće opako drugovanje — sav trud uništuju. —

majci i sinu. Kad sam se kasnije sastao s majkom na samu, rekoh joj: „Budite umirena i uvjerena, da će vam Višnji vruće molitve uslišati; vi ćete si opet vidjeti sinka sprijateljena s crkvom i vjerom, koju je ostavio, — on će je većom gorljivosti sliediti nego prije; vaše suze nemogu da budu neuslišane.“ Sretna Augustina, pomislih u sebi, što imadjaše po boku ljubeću i pobožnu majku Moniku! Sretna djeteta, nad kim bdije toli vruća majčina ljubav!

Kad smo se kod objeda svi sastali, Slavimir bijaše zamišljen; on nije ni riečce prosborio, a ja se nisam usudio da prekinem toli svetu tišinu. Poslje objeda pristupim ipak k njemu, te ga zamolim, da se sa mnom po vrtu ide šetat. Dugo idjasmo simo i tamo neprobesjedivši ni rieči — napokon začnem ja: „Dragi prijatelju! oprosti drzovitosti mojoj, što te možebiti u razmatranju bunim, nu nješto me i prijateljstvo izpričava, a nadam se, da će prijatelj prijatelja takodjer rado slušati. Da ti je srce uzkolebano, da su ti čuvstva uznemirena, čitam ti na licu; a netreba mi ni mnogo nagadjati zašto? buduć sam sve slušao. Tvoje stanje a još većma tvoje majke kosnulo se i moga srca — i ja bi žrtvovao sve, da i krvi nebi žalio, da vam uzmognem prijašnji mir i blaženstvo povratiti. Nu kako? Ti si obećao majci, da ćeš tražiti istinu; nu možebiti bi bolje uspjeo, kad bi ti ju tko pomogao tražiti; te prem su jošte moje sile slabe, a to se ipak uzdam, da ću ti u tom barem od ikakove, ako i ne od velike koristi biti. Mi ćemo zato najprije razmatrati čovjeka, što je on bez vjere, pa ćemo vidjeti potrebu, da ju iztražuje, pa kad ju nadje, da ju i obljubi, — iztraživati ćemo razloge za bivstvovanje Boga i neumrlost duše. Pa kada s tim dodjemo na čistac, mogli bismo proći i na Bogom objavljenu istinu. To će biti za nas oba zanimivo i koristno, to će ti takodjer nješto doprinieti k prijašnjemu zadovoljstvu.“ —

Slavimir privoli, a mi zaključismo, da ćemo sutradan uraniti, te se uputiti u vinograd, što iznad grada leži na povišenom briegu, da tamo razmatramo o pomenutih stvarih. Ustat ćemo dakle prije zore i bieloga danka.

(Dalje će sliediti.)

Vjerozakonske slike iz Amerike.

(Konac.)

Na nepogodnom i krivudastom putu, kojim Brownson tražaše istinu, činilo mu se, da je kod Unitaracah čistu i neizopačenu napokon našao. No naskoro moradè bolan primietiti, da se je nasukao na razpuzljiv piesak dvojbe, a namišljena njegova istina da je bila samo varava svakim vjetrom nihana i tjerana magla. Uzprkos njihova imena svega je medju Unitarci bilo više, nego li mirna i blažena jedinstva i sloge. I ova sljedba bijaše samo gromača svega i svašta i kao borište protivnih mnienjah. Tu se je jedan dio borio za ciglo disciplinarno kažnjenje opačine poslje smrti, tvrdeć sasvim milokrvno, da će iz ovega niknuti presrećno blaženstvo svih ljudih; — drugi dio, kamo je spadao i Brownson, naziraše u budućem životu samo nastavak sadanjega pod možebiti prijatnijimi prema moralnom stanovištu različnimi uvjeti; — treći nije se ništa ustručavao u toj točki rukovat se s muslomani! Nije s toga čudo, što je najsposobniji medju unitarskimi apoštoli sbilja iz Bostona otišao u Tursku, na izlam prestupio, moslemski propovjednik postao, te bio tako srdčan, da se je usudio i svoje medene mečetske propovjedi u englezkom prevodu prosvietljenomu svietu predložiti; tà i pobožni osnovatelj Methodistah J o h n W e s l e y spoznà, da je izlam samo radostan napredak proiztekav iz bizantinskoga kršćanstva!!

Takova netečna izkustva oslabiše istina Brownsonov savez s Unitarci; al on ipak branijaše i razprostiraše prihvaćena jednom tako zvana humanistično-progressivna načela s djelatnostju tolikom, koja je vriedila da bude namienjena boljoj svrhi. U Bostonu zaveo je god. 1836. „družtvo za kršćansko sjedinjenje i napredak“ (Christian Union Progress), i napisao svoje „Nove nazore o kršćanstvu, družtvu i crkvi“ (New views of Christianity, Society and Church), upotriebiv većom stranom djela Benj. Constantina, Vikt. Cousina, H. Heinea i St. Simonistah. S vrelimi izrazi pozivaše on u tom spisu, da se sjedini sve, što ima positovnoga u raznih vjerozakonih, — da se pomire tobož jednostrane spiritualistično-katoličke i materialistično-protestantske crkve!

Tim je Brownson odlučno krenuo u kolo tlapavoga sanjara grofa C l a u d e H e n r i d e S t. S i m o n a. Ovaj muž, rodjen god. 1760, vojevao je u amerikanskom ratu za neodvisnost, franceski prevrat pozdravio kao nuždni prelaz k čovječanskoj sreći, pa si zatim svakojakimi ne vazda poštenimi špekulacijami nagomilao silni novac, no koga mu je raznimi nesgodami isto tako brzo nestalo. Zatim je više godinah u najgadnijoj razuzdanosti živio, tobož — u svetoj namjeri, da se ovimi izkustvi dostojno pripravi za veliko djelo, kojim je imao spasiti čovječanstvo i stvoriti mu opet izgubljeni raj! Naobražen dosta u sveučilištu najpodlijih opačinah, zaputi se k neizrečeno uče-

nim profesorom i pravim proročištem parižke polytechničke škole, koju je gotovo deset godinah polazio, da se tu upozna s glavnimi posljedci i proizvodi znanostih, knjižtva i umjetnostih, te se tako uzpne na duševnu visinu sadanjega svieta. Tek sada uzeo je St. Simon pisati više svojih stranom tiskanih, stranom jošte (doista ne na štetu čovječanstva!) neizdanih dielah. No upravo sada, pošto se je tako svojski svimi pomagali za „sveto“ (!) poslanje oskrbio bio, vidjaše samo jednoga učenika oko sebe, a sám sebe osiromašena do prosjačke palice. U tom stanju svlada ga očajanje i on pokuša izbavit se te nesreće — samoubojstvom! No pokus nepodje za rukom: zlokobno tane samo obrani posvećeno čelo a vierni njegov učenik, koj odmah priskoči u pomoć, ohrabri ga opet za novi život, uzkrisi u njem nove nade. On se pokaja (?) za svoju bludnju, odreče se (?) bezbožtva, te u sviesti mesijanske svoje časti napisà svoj „Nouveau Christianisme!“ To bijaše posljednji napor obmanutoga proroka: njegovo se poslanje dokončà, on umrè na 19. svibnja 1825. i bude valjda — pokopan. Viestnici ovoga samo malo prekasno novorodjenoga evangjelja, medju kojimi se kao prednjaci odlikovaše Bazard i Enfantin, Pierre Lerona, Jules i Michel Chevelier, Lerminior, Dr. Sayen i više Amerikanacah, obratiše se najprije na radnike i težake, i ne bez uspjeha. God. 1829. bijaše St. Simonizam u Parizu modom; g. 1831. postà „Globe“ njegovim glasnikom, koga se je 5000 otisakah svaki dan bezplatno razdavalo; g. 1832. bijaše Pariz središtem razgranjene propagande za sve francezke pokrajine. Opojeni tolikom srećom zahtievahu preuzetni sljedbenici St. Simonizma sada već javno — državne plaće za svoje „svećenike,“ pa gle, — tu se najedanput razprsnù taj brzo napuhnuti i milovidno titrajući sapunični mjehur.

St. Simonizam svjetlucao je i u Brownsonovom oboljelom duševnom oku, te je njeko vrieme vjerovao u mogućnost i valjanost „novoga vjerozakona,“ u kom je smatrao onu positivnost, što ju je očekivao. No osnovatelj ove sljedbe, koga su njegovi kasniji sljedbenici kao kakova mythičkoga herosa u zviezde kovali, držao se je samo philanthropičkoga napredka s poslovicom: „Raj neleži za nami, već pred nami!“ Njemu bješe vjera cigli socializam, Bog i Isukrst samo imenovni pojavi, crkva za Lavom X. svladani prelaz. Bazard, mimogred budi rečeno, duša francezkih Karbonarah, hotjaše ovu sljedbu rabiti samo kao orudje za politička i socialna kovarstva, i tim ju ožigosa biljegom prevratnoga sredstva. Usuprot Enfantin bijaše idealist i zauzet za idee svoga učitelja. Učeni plašt pozajmila je ova sljedba iz Hegelove rušnice (garderobe, kamo se ruho spravlja), i zato se je njezin nauk o upućenju razplinuo u symbolizam jedinstva absolutnoga, a vjerozakonsko ustrojstvo dobilo za temelj samo materialni napredak svjetine. Odtale polazi njena dioba na tri družtvena razreda: umjetnikah, naučnikah i zanatnikah. Svi pako ovi da budu podčinjeni sveobćemu vrhovnomu otcu (Père suprême) te radi absolutne ravnopravnosti ženskoga spola, i sveobćoj „Mère suprême!“ Taj sveobći vrhovni otac kommunističke za cieli sviet osnovane republike bijaše Enfantin, no vrhovne matere nikako nemogahu naći. Kod ženitbe Bazardove s kćerom vrhovnoga otca imao bi se bio onaj vjenčat dati po obredu novoga evangjelja, nu on se tomu suprotstavi i dade se na gradjansku pače — na crkvenu vjenčati. S toga se porodio ozbiljan razdor, uslied koga se je Bazard ustrelio! Otac Enfantin posla na to kano u sdvojenju dvanaest apoštolah u Carigrad, da — u turskih haremih potraže, nebi-li našli priličnu „vrhovnu mater!“ Pošto su i ovi poslanici za godinu danah neopravivši ništa vratili se kući, razišla se ova sljedba, koju je medjutim i francezko sudište kao nećudoredna osudilo, poslie jedva desetogodišnjega obstanka, — a za razlog se je navelo, što se medju ženami nenadje nijedna vriedna da bude majkom ovoga družtva! —

Ajde da se s ove stranputice vratimo na zalaznice našega Brownsona. I u njem je St. Simonizam našao srodnih mislih, no kao što ostalim, tako se i ovom sastavu nehtjede on pouzdati. Mnogomu opiralo se njegovo plemenitije čuvstvo i bistriji razbor. Njemu nebijaše svjetina o sebi nevina i nepogriešna; tà zar nedosudì većina Sokratu otrovnu čašu? zar nevikaše svjetina onomu, koj bijaše jošte neizmjerno veći od atenskoga mudraca: „na križ s njim,“ pa ga napokon sbilja puk svojim privoljenjem medju dva razbojnika pribio na sramotno drvo? No ipak ostadè Brownson jošte nepomičan na radikalnom staništu, pače god. 1841. napisà svoju najpogubniju raspravu (Essay), koju je ultra-demokratička stranka u stotinah tisućah otisakah razsijala kao ugarice po svih saveznih državah.

No ovaj pamflet bez mjere i obzira djelovao je poput bljuvala (Brechmittel) povratno na pisca: on se sám prestravio i sgrozio nad ovim izrodom svoje logične doslijednosti. Ujedno zablisnù u noći njegova na Boga zaboravivšega duha druga zraka svjetlosti. U spisih Franceza Pierre Leroux-a nadje ovu izreku: „Čovjek živi posredstvom sjedinjenja sa svojim predmetom,

s prirodom (kroz svojinu), s ljudmi (kroz porodicu i državu), i s Bogom (kroz — čovječnost).“ Osnovna misao ovoga axioma, da naime čovječji život iz dvajuh silab, iz zamjenitosti medju subjektom i objektom proizhodi *), zakresi se kano munja u njegovoj iztraživajućoj duši, goneći ga do viših, istinitijih zaključakah. „Dakle čovjek o sebi, kao cigli, uvjetni subjekt nije progressivan: njegov napredak zavisan je i od predmeta, od zajedničtva s Bogom, od prekonaravnoga življa!“ Tako se je jedna misao nizala uz drugu, jedna spoznana istina put krčila drugoj, dok je iz sve to prijatnije rudeće zore napokon u punoj sjajnosti ogranulo sunce, razpršiv noćnu tamu i magleni metež. Onaj isti, koj je njekoč Šavla na putu u Damask pobiedio, nadvladao je i tumarajućega Brownsona, dovedivši plemeniti i dragi ovaj plien k podnožju križa. Bješe dne 20. listopada 1844, kad je Brownson plivajući u radostnih suzah u ruke svoga katekete i duhovnoga vodje Iv. Bernh. Fitzpatricka, biskupa bostonskoga, položio izpovied katoličke vjere, i pod uvjetom svetotajstva krsta i krizme primio. — Od tada je ovaj vrli i veleumni muž svakom prilikom, osobito uredjivanjem velezaslužnoga časopisa „Quaterly Review,“ u vitežkoj borbi za prava sv. crkve na sve strane braneć i sve navale uzbijajuć toliko trudio se, toliko obranio, toliko stekao, da ga medju ponajglavnije živuće zatočnike katoličke crkve uvrstiti valja.

Dopisi.

Iz Lovrečine dne 24. studenoga. Zadnjega listopada t. g. na dvadeset i treću nedjelju poslje Duhovah obavljena je u ovdašnoj župnoj crkvi liepa svečanost, naime blagoslivanje trih žrtvenikah, skopčano s ponovljenim blagoslivanjem ciele crkve. Pošto je naime lovrečka crkva kroz 107 godinah, izim spoljašnjega popravka krova i tornja u godini 1851. i pribavljenja orguljah god. 1844., bez ikakvoga unutarnjega popravka ostala, te dotle spala, da, na mjesto da uzdiže duše k Bogu, služaše oderana i okaljana više na uvredu očim pobožnoga puka, — pošlo je za rukom ovdašnjemu župniku, gospodinu Josipu Menjaku, koj se utekao pod blago okrilje premilostivoga i pobožnoga svietloga cara i kralja Ferdinanda, veledušnu podporu odanj izprositi, te crkvu sasvim iznutra preslikati, a sva tri oltara novimi slikami ukrasiti, štogod ima na žrtvenicih od drveta, sve bielim pokostom (lakom) olaštiti, i što je od potrebe bilo nanovo pozlatit dati.

Evo Vam tih slikah: Zavjetnik crkve sv. Lovro Mučenik jest umno i vješto izvedeno djelo na liepu slikara g. Eduarda Hasse-a — i Dragutina H. Krausa u okviru na zidu slikanom kao da je od zlata. Kroz cieli pako presbyterium prostire se vješto odozgor naslikano Spasiteljevo uzašastje u nebo, gdje Apoštoli u nebo uzetoga svaki u drugom položaju tiela, s drugimi obraza i očiuh crtami prate, motreći ujedno sljedove noguh na zemlji ostavše; na četiri pako strane uzveličavaju ovo sveto pozorište četiri krilati angjeli krasno naslikani.

Sad da Vas odvedem k prodikaonici. Ovo je riedko i valjda jedino djelo u cieloj nadbiskupiji zagrebačkoj; predstavlja naime u naravi ribu zvanu kit (cete), iz svetoga pisma poznatu, koja je proroka Jonu proždrla bila. Nad njom na krovcu namješten je isti prorok propovjedajući, a pod krovcem blišti se Duh sveti u prilici posrebrnjenoga goluba, na zidu je pako 10 zapoviedih Božjih liepo pozlaćenih, što sve skupa vrlo krasan prizor pruža.

Ostali dio crkve na svodu milovidno je naslikan: tu je vidjeti 4 evangjeliste, sv. otce i učitelje crkve Augustina i Jerolima, zatim Duha svetoga, sv. Franju Šavera i sv. Antuna Pustinjaka, napokon kod orguljah krunjenoga proroka i kralja Davida, sv. Ceciliju i množinu svetih Angjelah s trubljami na posljednji sud nas opominjajućih.

Sve ove slike zasvjedočavaju i štuju velikodušje i pobožnost svietloga i u istinu apoštolskoga veličanstva cara Ferdinanda, kojega bogatim milodarom, a i revnost imenovanoga gosp. župnika, kojega brigom uzkrsnuše.

Slika presvetoga Trojstva na pobočnom žrtveniku, koja bi onomadne u ovom listu, u broju 35. spomenuta, jest doisto krasno i izvrstno djelo slikara Janka Zasche-a, a poklon zaslužnoga domovine muža gospodina Ljudevita Vukotinovića, iste župe pokrovitelja. — Sliku napokon sv. Antuna Padovanskoga, na drugom pobočnom oltaru po g. Hasse-u umjetno izmaljanu, poklonio je domaći gospodin župnik Menjak.

Ovdje mi se pruža prilika, da nješto kažem, što mi je svagda na um palo, kadgod vidjeh crkve, kipove i slike svetacah Božjih, pravoviernim na slabu duševnu pobudu a inovjercem na ruglo, po kakovoj god nadri-umjetničkoj vucibatini nagrdno načinjene, — da bi naime želiti bilo, da se zakonom dopusti božanstvene stvari samo izkušenim i za oto povlaštenim umjetnikom i zanatnikom graditi i gotoviti, jerbo scienim, da, kakogod samo skladna glasba i napjev uzbićuju srce i uznose ga na nebesa, a protivna tomu uvriedjaju, isti upliv na čovjeka i ona imadu, koja se na uslugu našemu vidu rade. Kad neima takova zakona, neka služi ovaj opis gospodi crkvenim predstavnikom, da u sličnih potrebah

---

*) Jeda-li i u koliko se ovo filosofičko načelo dopustiti može, to presudjivati nebi bilo prema cilju ovoga sastavka; dosta će biti primjetba, da je bilo prvim izbavilom u pogubnih valovih nevjere tonoćemu Brownsonu.

znadu, kamo se obratiti mogu; a da isti opis pretjeran nije, o tom se svaki, koj ovamo dodje, lasno osvjedočiti može.

Što se iste svečanosti tiče, na kratkom ću o njoj reći, da, akoprem je vrieme neugodno bilo, ipak sakupi se prilično mnogo pobožnoga puka i susjednoga svećenstva. Najprije bijahu po na to opunovlaštenom velečastnom gosp. okružnom podjašprištu Vjekoslavu Christianoviću svi tri žrtvenici sa slikami uz podvorbu svećenstva blagoslovljeni, za čim uzė govoriti svrsi i svečanosti primjereno slovo isti gospodin podjašprišt, te raznieti svojim liepim govorom svih srca na štovanje Svetih, kojih nam se slike predstavljaju, uglavivši, da kroz nje i njihovo kod Boga zavjetovanje nuždne pomoći iz neba obilato na nas padaju. Na koncu govora preporuči, da se molimo pred ovimi slikami i klanjamo Višnjemu Bogu za vidivu glavu na zemlji svetoga otca papu Pia IX., za cjelokupnu vladajuću kuću austrijansku, napose pako za svietloga cara i kralja Ferdinanda, kojega darežljivostju crkva stoji sada ukrašena, niti manje za uzoritoga našega kardinala i nadbiskupa, kojega odredbom bude ova crkva za pravovierne posvećena i za stan Božji odlučena, zatim za sve ostale, koji k ukrašenju iste štogod doprinieše.

Po tom sliedjaše služba Božja; domaći g. župnik odpjevao je misu kod velikoga žrtvenika, na koncu koje moljeno je javno pred svetim oltarskim sakramentom za povoljno i dugotrajno življenje cara i kralja Ferdinanda; po dokončanih svetih misah i kod pobočnih oltarah bude sveti blagoslov podieljen sa presv. svetotajstvom, te tako svaki duševnom hranom okriepljen, u srcu umiren i pun nade obilatoga Božjega blagoslova ode zadovoljan kući.

Da nije nepogodno vrieme bilo i sveudilj trajalo, jošte bi isti dan dvoje blagoslivljanje ovršilo se bilo, naime ove godine na novo sagradjene pojate, i izkopanoga te obzidanoga kladenca, s kojimi gosp. župnik župnu kuću, prije dvie godine sagradjenu, s nemalim trudom i troškom za premnogo godinah obskrbi.

S. J.

Iz Garešnice, dne 24. studenoga. Premda u osamljenom svakdanjem životu mojega dušobrižnoga pastirovanja nijedan broj omiljeloga mi ovoga crkvenoga glasnika neprojde, koj mi nebi dodao duhovne hrane i ohrabrenja: to mi ipak osobito uznesoše dušu „putničke misli o ilirskom zavodu sv. Jerolima u Rimu“, — te, kad bi onim duha punim sastavkom pobudjenoj mojoj razdražljivoj mašti odgovoriti mogla moja tvarna imovina, to bi sve za onu uzvišenu misao, koju veleumni pisac toga ganljivoga sastavka razvija, u podpunoj mjeri žrtvovati pripravan bio. U tom uznešenju duhu o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti zavoda sv. Jerolima u Rimu — zateče me i druga radost, koja mi dušu ne manje zanese. Naime sl. križevačka pukovnija, upravljajuća zakladom uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa našega, koju je, za ovjekovječit uspomenu presretnoga vjenčanja njih veličanstva Franje Josipa sa odabranom si uzmožnom zaručnicom Jelisavom, blagotvornom namjerom utemeljio, i uzvišeni naslov „zaklade cesarice Jelisave“ — nadjenut joj blagoizvolio, — kao što prošle, tako evo i ove godine, uzamši u obzir koli siromaštvo ovdašnjega brdjanskoga krajišničkoga naroda, toli i potrebu, da se ćudoredno-nabožna ćut, raznimi vremenah i okolnostih pojavi ohladnjela, podnieti, — blagohotno pobudjenu se našla u mojoj župi dar od 30 for. u srebrnih dvadeseticah, od godišnjih, iz pohvaljene zaklade pripadajućih kamatah, jednoj ubogoj ali valjanoj zaručnici, prilikom ovih jesenskih vjenčanjah dobrotivno podieliti. — Radost, koju mi osjeća duša s toli blagonosne pomnje sl. regimente o podpomaganju nabožno-ćudorednoga napredka, nuka me, da javljajuć ju svietu, dužnoj preponiznoj zahvalnosti toli napram uzoritom zakladatelju, koli i napram sl. pukovniji — od strane svoje i viernih mi župljanah zadovoljim. Od Boga im plaća, a od svieta hvala!

Josip Šušković, župnik.

V. — Iz Beča. Davno je, što njekolicina naša, u obće poznatom družištu Pazmanovom gojena, neposla glasa svoga u naš mili kat. organ; a prošlih danah slučilo se u stanovištu našem, čega mi se zamučati neda, jer će bez dvojbe gdjekojemu u domovini našoj, napose Hrvatskoj i Slavoniji, zanimivo i drago biti. Dugo se pogovaralo, da će naš vrli ravnatelj, preč. g. Dr. Henrik Szajbély, opat i kanonik ostrogonski te izpitatelj pri izpitih juridičkih iz prava crkv., službu ravnateljsku u osrednjem i obćem sjemeništu peštanskom poprimiti, te sjajnu čast upravljatelja na fakulti bogoslovnoj u Pešti obnašati, pa s toga stan svoj u peštansko odgojilište premjestiti. Glasanje se obistini; nedavno je službeno obćinstvu javljeno, da je njihovo veličanstvo naš car Dr. Henr. Szajbély-a ravnateljem bogoslovnih naukah na sveučilištu peštanskom imenovati blagoizvolio; viest ovu priobćio je preč. g. ravnatelj svomu nadpastiru, stožerniku i prvostolnika Ugarske, koj već od 10. stud. u Rimu boravi, proseć ujedno od njega daljnje izvjestje o svom odlazku. 23. studenoga prispio je glas iz Rima, te preč. g odluči 27. i. m. rastati se s milim si družištem. Dne 25. po podne sazvà sve gojence, za kojih se njemu promjena ova pripeti u dvoranu svoju, da jim još zadnji krat zasvjedoči odučevljenu ljubav, kojom ih je grlio, da jim još koju rieč otčinske namjene u srca baci, te da se tim oprosti; govor bijaše ganljiv kako za nas, tako i za preč. govornika, i zato ga ove ovdje uvrštujem:

„Audistis Dilecti, quod ego jussu Suae Majestatis et dispositioni Cardinalis Principis conformiter domum hanc, in qua 30 annos transegi, deserere, et a vobis divelli debeam; accersivi vos, convocavi vos, ut vobis

valedicerem, omnigenam divinam benedictionem apprecarer, et ultima hac vice paterna exhortatoria verba ad vos dirigerem. Legi hisce diebus libellum, qui agit de Universitatibus Austriæ; occurrit inibi et brevis mentio „Collegii Pázmániani,“ et status ejus per additum insigne epitheton „florens“ describitur; igitur ego desero florens collegium. Quemadmodum summo afficiebar solatio, dum hæc legerem, ita non diffiteor, mœror animum meum occupat, dum mente volvo, an status hic porro quoque et post meum discessum sit perseveraturus? Vestrum est dilecti, virtute et sudoribus antecessorum vestrorum partam gloriam floremque speciosum conservare; ideo obedite Superioribus Vestris, subjacete eis, qui pervigilant pro vobis, quasi rationem reddituri; obedite non ad speciem, ad oculum tantum, sed ex animo, cum gaudio facientes non gementes id enim non expedit vobis; exercete vos in virtutibus clericalibus; estote humiles, nam „*per humilitatem itur ad veritatem.*“ S Bern. Studete diligenter, non ludendo, sed laborem et sudorem studiis sacrando, nam solido nonnisi labori Deus optatum concedit successum; lustrate leges vestras, observate disciplinam, quæ vobiscum cubet, vobiscum vigilet. Estis juvenes, et ideo multi ex medio vestri non intelligunt, cur tantopere, cur tam sæpe, cur aliquando et severius disciplinæ observantiam inculcaverim. Nunc oro vos dilectissimi! estote in precibus vestris mei memores. Amor meus, charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu! Valete.“ — Višeput je preč. g. govoreć i motreć nas zasuzio. Odzdravio mu je kratkim nu važnim govorom jedan od nas, tvrdeć i obećajuć, da će ime njegovo vaviek u duševnom skrovištu našem zabilježeno ostati, da ćemo se trsiti odstraniti sva, koja bi na uštrb odličnomu našemu zvanju bila, da ćemo dakle savjete njegove sviestno gojiti, i kao skupo blago čuvati. Sniženim glasom se za ova zahvali preč. ravnatelj, te još jednoć izreče, da će ga dobra viest o Pazmaneu uviek usrećiti, i tim se od nas ukloni.

Spomenuti preč. g. bio je najprvo u družištu našem gojenac, po dovršenom bogosl. tečaju i podnešenih strogih izpitih obavljao je službu predstavničku, kasnije podupraviteljsku, napokon zasluge njegove vriedno zacieniše glavari, izručivši mu upravljanje družišta našega. O vrlini ravnanja njegova nek svjedoče vrstni muži po našoj domovini — da nenepominjem ogromne Ugarske, u kojoj ćeš najti do šest sto svećenikah, a iz njih dvie sjajne luči na prestolju biskupskom, i mnogo inih dostojanstvenikah, — koji su pod njegovim što posrednim, što neposrednim upravljanjem odhranjeni; kriepost je u njega našla svoga največega pjestovatelja; znao je, da je ljubav mati sreće, a krotkost temelj savršenosti, s toga je ljubavlju malne mladjanih ukoriti znao, a ljubav njegova jača od mača vaviek je uspjela; neumornoj njegovoj brizi za dobro naše, kao i točnosti njegovoj službenoj nije moći najti struke. Ove odlične krieposti liepo mu ime njegovo ucjepiše u srca naša, i mi za njim kličemo: Gospod i Angjeo njegov neka ga prate po svih putevih njegovih!

Da mu pako blagi spomen i u nasljednicih naših žive, utemeljio je zakladu od 1000 for. sr., da iz svote kamatne vuče na svrsi svakoga škol. ljeta jedan gojenac, koj bi s nužde i daljine usiljen bio praznikovati u družištu, 20 for. sr., da s njimi do zavičaja svoga dospjeti može. U darivanu zahtieva se vrlo vladanje, odlična nauka, a polag toga ima biti ubog. — Pri koncu neda mi se na ino, no da svesrdno čestitujem braći peštanskoj, jer će u novom svom ravnatelju naći bogato okrilje, muža, koj će ju voditi po putu kriepostí kao majka čedo svoje. Mjesto preč. g. Szajbélya zastupati će za vrieme preč. g. Josip Feger, sobnik (cubicularius) sv. otca i podravnatelj družišta. — Ovom prilikom javljam, da je s početka škol. ljeta g. Ivan Mály, doktor bogoslovja, nedavno član svećeničkoga zavoda kod sv. Augustina u Beču, predstavnikom našim postao.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo dostojalo je previšnjom odlukom od 16. studenoga t. g. učitelju vjerozakona na gimnaziji vinkovačkoj, opatu ***Franji Sebastianoviću***, kod njegova stupljenja u stanje mira, priznavajući njegovo pohvalno mnogogodišnje i uspješno djelovanje, najmilostivije podieliti zlatni krst za zasluge s krunom.

— Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjom svojom odlukom najmilostivije dozvoliti, da se za opravak samostanskih sgradah častnih otacah Franciškanah u Zagrebu potrebiti trošak, ustanovljen u 3457 for. 55 kr. sr., doznači iz hrvatsko-slavonske vjerozakonske zaklade.

— Povorku ljetošnjih zornicah u prvostolnoj crkvi začeo je u ponedjeljak uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš svetačnom misom u 5 satih u jutro, kamo se je prema ranoj dobi i nepogodnom vremenu dosta pobožnoga svieta na službu Božju skupilo bilo.

— Presvietli gospodin biskup beogradsko-smederovački i kanonik-štioc kaptola senjskoga, Dr. *Venceslav Soić*, boravi u Beču, te će ovaj koj dan putujući kući svratit se u Zagreb, da se pokloni uzoritom gospodinu kardinalu svomu metropoliti.

— Nj. c. k. apošt. veličanstvo dozvolilo je najmilostivije, da se svrsi shodnije preobraze grčko-sjedinjeni učevni zavodi u Ungvaru i Vel. Varadinu, i da se takóv na novo zavede u Nasodu. Za svaku grčko-sjedinjenu diecezu u Ugarskoj i bivših sjedinjenih kraljevinah (u Alba-Julii, Samoš-Ujvaru, Križevcu, Lugošu, Vel. Varadinu, Munkaču i Prešovu), dozvoljeno je dalje, dok potreba postojala bude, njekoliko štipendijah za pod-

poru siromašnih i priliežnih učiteljskih pomoćnikah. Osim toga dozvoljeno je, da se u Sibinju zavede grčko-sjedinjena preparandija.

— S 30. brojem ovogodišnjega „kat. lista“ razposlasmo predplatni poziv na slavno djelce sv. *Franje Saleskoga: Filotea ili Bogomila t. j. naputak k pobožnom životu.* U tom pozivu rečeno je, da će se tisak djelca odmah započeti, čim se sabere dovoljan broj predbrojnikah. Buduć se do sada jošte dovoljan broj predbrojnikah neprijavì, a s mnogo stranah nestižè jošte nikakovih predbrojnikah; s toga, da izdatelj toga djelca, ovdješnji tiskar Karlo Albrecht, odlučiti može, ima-li, neima-li to isto djelce u tisak dati, — umoljavaju se sva gospoda, u koje se nalazi jošte onih pozivnih listovah, te su ili sami predbrojiti nakani, ili u svojoj okolici predbrojnikah sabrali, da iste listove rečenomu izdatelju i tiskaru čim prije poslati izvole. — Ciena je toj knjizi ustanovljena 30 kr. sr., a tko uzme 10 otisakah ili sabere 10 predbrojnikah, dobit će 11 komad na dar. Novci se imadu tek onda položiti, kada se primi gotova knjiga.

Iz Beča. U austrijanskoj carevini ima devet sveučilištah, koja se po dobi svoga utemeljenja ovako redaju: Padova (1225), Prag (1348), Pavia (1361), Krakov (1364), Beč (1365), Gradac (1585, — 1782 preustrojeno u licej, 1827 opet sveučilište), Pešta (1635 u Trnavi utemeljeno, 1777 u Budim, 1784 u Peštu preneśeno), Innsbruck (1677, — 1782 licej, 1826 opet povraćeno), Lavov (1784). U Olomucu ukinuto je sveučilište 1855, te postoji tamo jošte samo bogoslovni sbor. Podpunih t. j. iz četiri, odnosno pet sborovah sastavljenih — jerbo Padova i Pavia imadu posebni mathematički sbor — samo je pet sveučilištah, naime u Beču, Pragu, Krakovu, Padovi i Pešti. Gradačko, innsbručko i lavovsko neimaju liečničkoga, a pavijsko bogoslovnoga sbora. — Od god. 1851 do 1857 polazilo je ta sveučilišta odsjekom učenikah u Beču 2679, u Padovi 1494, u Pavii 1416, u Pragu 1256, u Pešti 807, u Lavovu 641, u Gradcu 353, u Krakovu 218, u Innsbrucku 220. — Učiteljah bijaše g. 1857. u Beču 127, u Pragu 107, u Pešti 71, u Krakovu 62, u Padovi 61, u Pavii 52, u Gradcu 35, u Lavovu 33, u Innsbrucku 27. — Polazak pojedinih sborovah godine 1857. pokazuje prema 1851. manjak od 12 postotakah kod bogoslovja, 10 postotakah kod pravoslovja, 8 postotakah kod liečničtva, 32 postotka kod mathematike, i samo kod mudroslovja višak od 35 postotakah. — Drugo polugodište 1857 učilo se je na austrijskih sveučilištih 1796 Njemacah, 1009 Čehah, 433 Poljaka, 291 Rusin, 373 Slovenacah, Hrvatah i Srbaljah (dakle 2106 Slavenah), 2598 Talijanah, 33 Rumunja, 879 Magjarah, 538 Židovah i 25 inostranacah (medju ovimi 5 Jermenah). — Predavalo se pretežno njemački, zatim latinski u svih bogoslovnih, a u Pešti pojedini nauci u svih sborovih. Českí predavao se u Pragu 1 bogoslovni, 7 mudroslovnih, u Pešti 1 mudroslovni predmet; poljski u Lavovu i Krakovu sve, izuzamši sbor pravoslovni; rusinski 2 predmeta bogoslovna u Lavovu; talijanski 5 mudroslovnih u Innsbrucku, svi u Pavii, a s iznimkom bogoslovnih svi ostali u Padovi; magjarski i njemačko-magjarski u Pešti, i 1 njemačko-češki u Pragu. — Gledeć na vjeru učenikah proizhode sljedeći postotci: katolikah 84,64, grko-katolikah 5,67, Izraelićanah 4,96, Kalvinah 1,93, Luteranah 1,92, nesjedinjenih iztočnoga obreda 0,73, Jermenah 0,08, Unitaracah 0,03. — U carevini austrijskoj postoji jošte 39 bogoslovnih učilištah, i to 115 za katolike, 4 za katolike iztočnoga obreda, 2 za Jermene (kod Mekitaristah u Beču i Mletcih), 9 za nekatolike iztočnoga obreda, 7 za evangelike, 1 za unitarce, i rabbinatski konvikt u Padovi.

Iz Francezke. Katolički župnik u Paizy-Le-Chapt-u poitierske biskupije upravio je nedavna na cielu Francezku poziv za pomoć, da može sagraditi crkvu u takovom mjestu, „u kom većina stanovničtva nije okrštena, gdje se ženitbe največom stranom samo pred gradjanskim činovnikom sklapaju, a djeca svoje roditelje obično bez župnika na divljačku ukapaju.“ Tko bi mislio štogod takova o razvikanoj prosvjeti, s koje Francezka po svietu slovi?!

— Brzojav donio je iz Pariza glas, da je Montalembertova parnica dovršena. Montalembert, koga je branio glasoviti odvjetnik Berryer, osudjen je na šest mjesecih zatvora i 3000 fran. globe, a jamac lista „Correspondanta“ na mjesec danah zatvora i 700 fran. globe. Tu brzojavnu viest potvrdjuju već poštanskim putem došavši listovi.

* Izišla je nova knjiga: Damiani *Fuxhoffer* Benedictini Pannonii *Monasteriologiae* Regni Hungariae libri duo, totidem tomis comprehensi. Recognovit, ad fidem fontium revocavit, et auxit *Maurus Czinár* Benedictinus aeque Pannonius, Archicoenobii S. Martini De S. Monte Pannoniae Archivi, Musaeorum et Bibliothecae custos, Art. Lib. et Philosophiae Doctor. Tom. I. Monasteria Ord. S. Benedicti. Curis et impensis Societatis S. Stephani Pestini, 1858. Typis Joannis Herz. U 4-ni 346 st. Putem predplate stoji ovaj svezak 2 for. 20 kr. a tržna mu je ciena 5 for., cielomu djelu 10 for. sr.

Dopisnica uredničtva.

G. F. M. u *B.* Hvala liepa na trudu i odgovoru; onaj gospodin donio je dignuta pisma — bez naloga; za ostala nije tolika sila; ono drugo služit će nam za ravnanje. — *G. N. V.* u *B.* Vaši sastavci uvrstit će se u list; molimo i u došast. — *G. F. S.* u *K.* Dne 4. listop. poslani članak čitat ćete naskoro u listu, a čim se dalo bude i upravo sada prispjeli. — *G. E. F.* u *R.* Prinesak je u rukuh; ima-li se pod odziv metnuti podpis? olim za odgovor. — *G. J. B.* u *P.* Što Vam je list neuredno dolazio, nije krivnja ovdje, odkud se uredno oprema, već valjda na Vašoj pošti. Izostali brojevi poslani su Vam.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 49. U ČETVRTAK 9. PROSINCA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvr godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Prihod Gospodnji.

p. — Opustjela bujna polja i zelene livade. Niti trava raste, nit se polje žitom kiti, ni drvlje zelenim listjem. Nestalo raznolika mila cvietja, zašutjele ptice pjevačice, nečuje se rog pastira ni zvonce prednjaka ovna. Riedko i čovjeka vidiš: nepase pastir, neteža težak. Sve se oko kuće drži! — A ondje bilo pred malo sve veselo: vidjeli se kitjeni svatovi, čule se radostne pjesme, činile se pirne gostbe i vesele igre, kretalo se divno kolo, glasile se gusle čudotvorne. I nuto sve ušutjelo! — Čuje se glas kličućega u pustinji: „Pripravite pute Gospodnje, upravite staze njegove. Svaka se dol ispuni i svaka gora i brdo snizi, da što je krivo, bude pravo, i što vrletno, bude putem ravnim: pa će ugledati svaka pùt spasenje Božje.“ Crkva neviešta prihod Gospodnji! —

Troj se razlikuje prihod Gospodnji. Prvi je, kada prilazaše na ovaj sviet kano krivac, da uzam na se zlo i biedu, što sviet pravedno pritisnù, rieši ga krivnje i izvede na zlatnu slobodu sinovah Božjih. Drugi je, kad prilazi kano brižljiv i moćan odvjetnik, da na pojedine krivce ljude uporavi izobilje milostih, što ih za sve stekao na križu. A tretji je, kada pridje kano oštar sudac, da svakomu sudi po pravdi. — Prvi je prihod jur davno prošao; drugi je svaki dan, a najpače ovih danah: neima bo dvojbe, da Bog milosti dieli u svoje vrieme, a takovo je osobito sada, kô što uči crkva; tretji pako jest u budućnosti, daljnoj ili bližnjoj — nitko nezna, ni angjeli Božji, već sám otac.

Crna bieda i nevolja težka bila je pritisnula vas sviet pred prvim prihodom. Odvrgli se ljudi od Boga, ugrezli u mrzke griehe, bije desnica Božja, no ništa nepomaže. „Pozna vô gospodara svoga, i magare jasle gospodina svoga; no Izrael mene nepozna, moj me pùk nerazumije. Radi česa vas još neimam biti, gdje umnažate prekršenja? Svačija glava mlohava, svako srdce tužno, od talah do tjemena neima na njem ništa zdràva! Zemlja vaša zapuštena, gradi vaši izgorjeli ognjem, krajeve vam na oči vaše drugi proždiru, te će opustjeti, kô da su ih izbarali dušmani. Da nam Gospodin vojskah neostavi sjemena, svi bismo bili kano Sodoma i slični Gomorhi.“ Dà jedne ljude potopiše vode, a ostale trebalo je da sažeže vatra! — Ali smilovà se Bog na žrtvu Noahovu, dà pod zavezom obećà nepotapljati više onako zemlje; zar se neće još prije smilovati na žrtvu Sina svojega, da neizprži ljudskoga roda?! Ostavio nam je bo Gospodin sjeme, te unj' uprose narodi svoje oči. „Evo djevica će začeti, i poroditi sina, i zvat će ime njegovo Gospodin s vami.“ I već „je blizu, da dodje vrieme njegovo, i dani njegovi neće se udaljiti. Pomilovat će Gospodin Jakoba, te izabrati Izraela, pak će im dati, da odpočinu na zemlji svojoj.“ Ah da je već jednoč odpočinuti jadnomu rodu ljudskomu, odpočinuti na zemljici svojoj! „Rosite nebesa odozgô, i oblaci daždite pravednika; otvaraj se zemljo, te radjaj Spasitelja.“ — Uslišao Gospodin težki vapaj, rosila su nebesa na svetu zemlju, začela je zemlja i rodit će Spasitelja. Poslan bì angjeo Gabriel djevici, i ona začè od Duha svetoga: „Evo začeti ćeš u utrobi i poroditi sina i nazvati mu ime Isus,“ — to će reći Spasitelj. Djevica je naime ta presveta zemlja, koja u svom skutu začè Spasitelja; čovjek bo jest zemlja, jer od zemlje, a Marija je sveta zemlja, nebivši nikad ikojim griehom okaljana. Poradi nje se razvedrilo noćno mrklo nebo nad obzorjem ovoga svieta: ona je iztekla kano zviezda danica navješćujuć sunčani dolazak, milostivo sjaje na tom obzorju: „poskočilo od radosti čedo u utrobi Elisabetinoj, i napunjena bì Duhom svetim.“ — Tad bi posvetjen i Ivan za sveto zvanje svoje, o kom u

Malakije Gospodin reče: „Evo ja pošiljem angjela svoga, da pripravi put pred licem mojim;“ te kad postadè mužem, eno ga u pustinji, gdje naviešta, da je jur Spasitelj u rodu ljudskom: „činite pokoru; približilo se kraljestvo Božje,“ samo „pripravite pute Gospodnje.“ Snizite obole gore, izpunite lakome nezasitne proždore, izpravite krivudaste lažive nepravedne pute; maknite, što je na putu zavidno, zlovoljno, sumnjičavo, srdito, silovito, da je put gladak, otvoren, tih, umiljat. Donosi bo Gospodin sviet veliko spasenje i hoće, da mu je put bez zapreke. Nego i to valja znati, da je on kralj svemogući, i tko neće njegove milosti, njega će zateći njegova srdjba: „jur je sjekira položena drvu na korjen; svako dakle drvo, koje nenosi dobra ploda, posjeć će se i baciti na oganj.“ Tako klicaše Ivan u pustinji, i na taj glas izadje množtvo veliko ljudih: njeki da ga kore, drugi da mu dvore, a tretji da se njegovim riečim pokore. Koji su ga vjerno sliedili, vriedni bjehu vidjeti „jagnje Božje, što odnimlje griehe svieta.“ Koji su mu dvorili, bjehu dostojni dvoriti istomu Spasitelju i vidjeti „slavu njegovu slavu kano jedinorodjenca od otca, puna milosti i istine.“ A koji su ga korili, zaslužiše, da im sám Spasitelj nazvà mnogostručni „jao.“

Od ljudih, što ih pripravljao Ivan, osnovà Isus vidjeno kraljestvo svoje na zemlji: kupio ga neprocienjenom krvlju i smrtju svojom, uredio ustanovami, naukom, obskrbio moćju i bogatstvom; to je sveta, katolička, apoštolska, rimska crkva. Njezina je zadaća tako voditi ljude, da u svakom pojedincu može Isus osnovati kraljestvo svoje: „kraljestvo Božje jest unutri u Vas;“ njezina harnost slavi svaku uspomenu na svoga božanskoga Spasitelja. Zato svetkujuć ona prvi prihod Gospodnji na ovu jadnu zemlju, nastoji da pride Spasitelj sada u pojedina srca. — I danas ima mnogo nevolje na svietu: ljudi se muče, kine, napinju, traže blaženstvo na ovoj zemlji, a ono kan' da izpred njih uzmiče. Osim toga nadjè se bieda i tuga, za koju pravedno kažu, da je tu prst Božji. No ljudi nerazumiju, te se sve većma zapliťju, smamljuju, greznu i ginu. Umirite se, ostavite se taštih brigah, povucite se u zaklone srca svojega, hajd u pustinju! Tako zove sada crkva, kô što njekada Ivan. Sto brigah, što vam je nicalo po poljih, po livadah, po vrtih i vinogradih, sad je podsiečeno — opustjela je priroda. Tisuća raztrešenostih, razbludah, pogibeljih, griehah, što se dogadja u pirno doba, sad je uklonjeno — zabranjeno je svečano pirovanje: brige bo za ovaj sviet kano kakovo trnje ugušuju svako bolje sjeme da neponikne; a mnogo pilo i jelo mrači duh, razblude ga pustoše, pogibelji rode griehe, a iz griehah sliede težke kazni. „Bratjo, doba je jurve, da ustanemo iza sna, jer je sad bliže naš spas, nego li mislimo. Noć minù, približio se dan. Sbacimo dakle tamne čine i obucimo oružje svjetlosti. Kano na danu pošteno stupajmo, ne u jedavanju i pijanstvu, ne u ložnicah i nesramnostih, ne u preporih i takmičanju, nego obucite Gospodina Isukrsta.“ — Dovela crkva puk si u pustinju, jer veli Gospodin: „u samoći govorit ću mu u srce;“ no ga ona vodi i dalje do izvora milostih. Rano pred zoru tutnji kroz noćnu tminu glas zvona, te búdi pospan sviet na službu Božju, kan' da će reći: mnogo se vremena prospavalo, slabo što pribavilo, treba već jednoč „vrieme izkupljati, jer su dani kratki.“ Poslušne vierni puk, jatomice grne u razsvietljene hramove, svečana se čini služba Božja. — Uprav je na obzorju zemaljskom iztekla zviezda danica, u crkvah klanja se puk i dvori nebeskoj danici: „Rosite nebesa . . . . i zemlja radjaj Spasitelja.“ Izgledajuć prihod Gospodnji čekaju ga od Dieve Marije. Koliku milost nestečè po Mariji Ivan i njekoji drugi? a koliku bi bio stekao drugi sviet, da je imao oči? Jer nam se u njoj otvoriše vrata nebeska, na koja je izišao Spas na ovaj sviet; i nije čudo, što preko njezinih rukuh teku sve milosti. Ona je danica, koja nam donosi bieli dan. Umiljato sjaje, ni slaba vida nezabliještuje; ako imaš još ikoliko vjere „pogledaj zviezdu, zovni Mariju!“ Mnogo smo vremena prospavali, slabo ili ništa milostih si pribavili: no tko žedan naidje na izvor, brzo će mu u izobilju nateći bistre vode; tko se ubog i gô uteče k ovoj blagajnici Božjih darovah, brzo će postati bogat te dostojno odjeven, da dočeka veličanstvo Boga Spasitelja. A sám Spas odakle će i sada doći, ako ne na ova zlatna vrata? Gdje će sunce svanuti, nego na iztoku daničinu? Vodi dakle crkva djecu svoju k Mariji, da ju ona zaodjene svjetlim oružjem, da od nje prime u srca svoja Spasitelja, koj prilazi maknut svačije griehe, kojega „ljubav zastire množtvo griehah.“ A hoće li nam to Marija dati? A kako nebi htjela, kad smo joj mi svoji, budući ona naša kraljica, netegnuti najnježniji cvietak roda našega! Kraljica je ona našega roda veća od matere Eve, budući i ona stvorena od neokaljane zemlje, no povrh toga imajući podložna i čovjeka najsavršenijega — Boga-čovjeka. Netegnuti cvietak jest ona, neizgubiv nikada prvobitne svoje nježnosti i miline. I zato je upravo uzvišeno, što o prihodu Gospodnjem slavi crkva neoskvrnuto začetje bl. Djevice; tu bo je izvor svoj njezinoj sjajnosti i bistroći; tim je ona svjetla kruna roda ljudskoga,

i vriedna mati Sina Božjega; odtale njoj sva moć i slava, a nam vas spas i sve pouzdanje.

Doista koliko izobilje milostih, da se osnuje u ljudih i učvrsti kraljestvo Božje! U starom zakonu tukla je težka ruka Božja grješnike, i tako ih gonila na poboljšanje: a sada evo prosiplje Bog toliko blago svojih milostih, da ih k sebi privabi! „Što će nam biti, ako toliko spasenje zabacimo?“ Nevaljali sluga bio je zakopao samo jednu grivnu, i već zato bačen u tmine izvanjske, gdje će biti plač i škripanje zubih: a koliko je tu grivnah? Traži Bog oštar račun za svoje blago: „lje nećeš izići odanle, dok posljednjega četvrta nevratiš.“ Ala će strašan biti sud Gospodnji! Koliko su samo ona užasna, što će se sbiti prije došastja sudčeva! onih gorkih sedam čašah punih srdjbe Božje! oni angjeli haratelji! Veli sám Spasitelj: „bit će trapnja velika, kakove nebì od početka svieta dosle, niti će biti; i da nebudu skratjeni dani oni, nebi se spasila nikoja pùt,“ Kakav će dakle biti sám sud; a kolika tekar kazan nesretnih osudjenikah! — Pa taj strašni sud jest blizu: „Evo ja dolazim brzo;“ i navalit će iznenada: „vi bo sámi dobro znate, da dan Gospodnji kano tat u noći tako će doći; jer kad reku, mir je i sjegurnost, naglo će ih zaokupiti poguba i neće izbjeći.“ — Odtale će jamačno svaki mudar razabrati, da tu valja uviek bdjeti i pripravnu stojati. A to upravo katolička crkva kano brižljiva mati, bojeći se, da nas nebi odanle led bio, odakle treba da nas sunce grije, neprestano kliče, a osobito na početku ovoga svetoga vremena. Mnogi slušaju, i blago njim; no ima ih, „koji živuć polag strastih svojih i varajuć sami sebe vele: gdje je to obećanje oli došastje njegovo? odkad bo otci umreše sve ovako postoji od početka stvora? Njim odgovara crkva sa sv. Petrom: „To jedino valja znati, predrazi, da je u Boga jedan dan kô tisuća godinah; i tisuća godinah kano jedan dan. Neckni Gospodin s obećanjem svojim, kako mnogi misle, nego strpljivo rádi porad vas, nehtijuć da tko propadne, no da se svi na pokoru obrate.“

Gospodin će i drugi put na ovu zemlju doći, i s onimi, koji budu pripravni, unići u kraljestvo svoje. Nije ih previše pripravio Ivan za prvo došastje; koliko će ih pripraviti crkva za drugo, neznamo: no nješto neugodno zvone one rieči Boga istinitoga, da „su mnogi zvani, a riedki izabrani.“ Blažen, koga zapadne čast medju izabranimi; a to je onaj, koj se bude u vrieme pripravio i pripravan bdio! „Evo sada je vrieme prijatno; evo sada su dani spasenja.“

Ponajglavnije istine vjere.

Od *Josipa Zorića.*

II.

Što je čovjek bez vjere?

Ala čudna ti je zagonetka čovjek sam sebi! Što si ti čovječe, u svemiru tom? Obazri se oko sebe, digni oči u vis i razmotri svod nebeski, na kom vidiš danju sjati sunce, a noći mjesec s kolom titrajućih zvjezdicah, pa kad si njihovu veličajnost i sjajnost razmotrio, kaži mi: što si ti sprema njih? Nu zašto da se uzpinješ do neizmjernih krugovah tjelesah nebeskih, dosta ti je, da razmatraš samo jedno od ovih najneznatnijih tjelesah, zemlju našu, na kojoj obitavamo. Pa što vidiš ovdje? Bezkrajna mora, gore, što stižu nebu pod oblake, nepregledne poljane itd. Pa ako si voljan razmatrati ine živuće stvorove, što te veličinom, jakostju i uztrajnostju nadkriljuju, reci mi: što si ti? O čovječe! ti si neznatan crvić, koj u pogledu vasione ove prirode izčezavaš. Al nemoj ni kod sebe sustati, ajde dalje, pa ćeš naći i neznatnijih od sebe bitjah; razmatraj istoga pod nogami vijugajućega se crvića, razparaj mu utrobu, pa ćeš i u njoj naći nov dosle nevidjen divno ustrojen sviet — napram komu ti si gorostas. —

Pa kad još dalje staneš razmatrati: tko te je ovamo postavio? odkle si došao? i zašto si došao? pa se pitaš: zašto si upravo u tom kutiću zemlje a ne u drugom? itd. — mogao bi se prispodobiti čovjeku, koga noćju u duboku snu odvukoše na kakov udaljen nepoznat otok, gdje ga ostaviše. On se jutrom prene iza sna, razgledje oko sebe, razmišlja gdje je, traži izlaz, ali ga nenadje. Nadje ipak njekoliko sebi sličnih stvorovah na otoku, pita ih: odkle su? a toga nit oni neznadu. Oni ga nagovaraju, da se za njimi povede, te se uživa onoga, što je našao; nu on odgovara: Braćo! kad biste vi mogli sve sa mnom dieliti, kad bi vas koj i u mjesto mene umrieti htio, to bi ja drage volje učinio; al ovako, kad mi najteže breme samu o vratu visi, nemogu slušati. Ja ću iz svih silah nastojati, da saznadem: odkuda sam, i kamo ovuda put vodi? — Evo čovječe! ovo je i tvoja prilika, ako neznaš, što si? odkuda si? i zašto si? a rado bi poznao početnika svoga i opredjeljenje svoje.

Neznam, da-li je itko točnije opisao čovjeka od pobožnoga Joba u starom zakonu: „Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.“ (14, 1—3.) Čovjek ako ga raz-

matramo kao što jest, nije sbilja no cviet, što za mala procvate, povene i spadne. Što vidimo oko njega? Neprestani niz tugah i nevoljah, gdje ga uzastopce sliede i pritištu. Od tih nevoljah nezaklanja ga bogatstvo, nezaklanja ga jakost ni ljepota, ni čast: siromak i bogatac, kralj i rob u tom su jednaki. Badava će bogatac ili velmoža kriti svoju nevolju sjajnimi haljinami, ili čim drugim; on će ju ipak uz sve to živo osjećati u dnu srca svoga, možebiti većma nego siromak. — O čovječe, siromašan si mi ti i jadan stvor, što te lome i pritištu biede i nevolje od kolievke pa do hladnoga groba! Razmatrao te u kolievci, gdje se jošte ni sam nepoznaješ, kako si već suzami umivaš lice, kako milo jaučeš i naričeš, kanda predvidjaš biede, što te u budućnosti izgledju; motrio te mladića na polju, gdje u znoju lica obdjelavaš crnu zemlju, da si život uzdržiš; motrio te kao zrela muža, gdje si razbijaš glavu, — kako ćeš braniti sebe, ženu i sirotčad svoju, gledao ti krvave žuljeve na rukuh od težka i naporna djela, da si samo koj novčić prištediš za kašnju budućnost; razmatrao te napokon već starca slomljenih silah, kako kukavno provodiš posljednje ure svoga dugotrajnoga i napornoga života, koli često u krajnom trenutku nepremažeš toliko, da te čestito barem podvore, te eno gdje poslie tolikih krvavih žuljevah u najvećoj nevolji svršuješ: pa kaži mi sada čovječe, da-li si srećan?

Nu zar te možebiti blago, ili ine zemaljske slasti čine srećnim? Ja mislim da ne. Pa ako zapitaš i bogatca, koj se je obsipao srebrom i zlatom, da-li je sasvim sretan? čuti ćeš isti odgovor. U vjekovitoj brizi, da si blago umnoža, u vjekovitoj bojazni, da mu ga drugi neotmu, nemože da sastoji sreća i blaženstvo. A što nas najnesrećnije čini, jest naše srce, koje ni zlato, ni časti, ni razkoši nemogu da zasite; ono teži za njekim uzvišenijim, vječnim, stalnim i nepromjenljivim dobrom, i dok toga neima, ono je nezadovoljno, a čovjek dosliedno nesrećan. Što će mu dakle zasititi toga lakomca, što mu u grudih stoluje? što će mu nevolje olakšati? — Ja neznam za drugo sredstvo do jedine vjere, koja uči, da život taj nije no priprava i put u vječnost, nije no sjetva, gdje nam treba u trudu i znoju nastojati, da nam obilnim plodom urodi žetva, koju ćemo istom poslie smrti žeti; vjera, koja nas nuka, da sve nevolje primamo mirnim srcem i spokojnom dušom iz rukuh ljubeznoga otca nebeskoga, koj bdije nad nami, i koj sve upravlja na naše veće dobro; — vjera, koja nas uči, da Bog one, koje ljubi, kadšto i nevoljami kuša.

Nu gdje imade za nevjernike kakova utjeha? Ja neznam gdje, a mislim, da nigdje, te s toga, da zaborave svoje nevolje, gledju i nastoje, da o sebi nikada ni nemisle, a zabavljaju se najradje i jedino spoljašnimi predmeti. S toga ima ljudih, koji se popeše duhom do sunca i zviezdah i inih nebeskih krugovah, proračunaše im njihove putanje, izmjeriše dubine morske, izpitaše tajne prirode, — nu sami sebe zaboraviše; razriešiše najteže zadaće, — nu što je čovjek? na što je opredieljen? to im se činjaše stvar neznatna i nevriedna njihove pomnje. „Čovjeka, koj neljubi nego samo sebe, nemrzi ništa toliko, koliko biti na samu sam sobom“ veli dubokoumni Pascal. „On sve, šo radi i traži, jedino za se radi i traži, pa ipak se neugiblje ničemu toliko, koliko sam sebi; a zašto? jedino s toga, što se nevidi takova, kakova bi se želio vidjeti, kada se razmatra, te što u sebi osjeća povorku neizbježivih nevoljah, vidi si srce čeznuće za vječnim dobrom, koje nemože da zasiti.“ *)

Imade-li čovjek, koj nebi težio za srećom? Doista neima; pa ipak ništa toli težko nesteče kao što sreću, a to s toga, što upravo nezna, u čem se sastoji prava sreća, i što ga k njojzi vodi. Gledjimo samo, kako se već za rane mladosti na sto načinah muči i napinje, kako da si pribavi i osjegura poštenje, čast i slavu — sreću. Istom što si je sviestan postao, eno mu sto brigah i nevoljah na vratu; roditelji ga sile da se uči, i on se muči godinu za godinom skoro za četvrt života; a zašto? da bude srećan. A jeda-li je zbilja srećan poslie pretrpljenih tolikih trudovah? Nije, te zato ide sve dalje i dalje, radi, kini si glavu neprestano, brodi sionim morem, penje se do nepristupnih klisurinah itd. Pa zar nebi bio čovjek srećniji uživajuć se u miru na svilenih dušecih svojih trudovah? Al tada bi morao na sebe misliti, a upravo to bi ga nesrećnim činilo, to bi mnogoga strmoglavilo u očajanje, te s toga bježi mir i tišinu, da u buci taštoga svieta zaboravi, što je i zašto je? O nesrećna čovjeka, koj nemože da bude srećan, dokle ga nezačara i neomami varavi sviet svojimi dražestmi! Nu pitam svakoga, da-li se je time udes čovjeka promienio, što nemisli na se? Nije. Vidi on dan na dan, gdje mu jednog druga nestaje za drugim, koji su mu pomagali tratiti vrieme; to ga trzne, nu da se i toga oprosti, a on opet na prvašnju. — Upravo ovamo je pristala prispodoba dubokoumnoga Pascala. „Kad bi si čovjek predstavio njekolicinu ljudih okovanih u verige i na smrt osudjenih, od kojih bi jedni danas a sutra drugi

*) Pensées de Pascal. pag. 75.

i tako redom pred očima svojih sudrugovah poginuli, tako da bi preostali vazda pred očima imali sliku svoje sudbine — jedan bi drugoga tužnim okom motrio bez svake nade spasenja, čekajuć dok i nanj dodje red." Evo vam slike čovječje. *)

„Dakle, reći će tkogod, čovjek je najbjedniji stvor." Dà, kako vas je volja uzeti; to od njegove volje visi. Želi-li sreću, neka ju traži, gdje će ju naći. Netraži-li je na pravom mjestu, a on je drugdje nikada nenadje.

Nu tko da nam je vodja k ovoj sreći, da ju tražeć stranputicami nezalutamo? Vjera, i to vjera Bogom objavljena! Dà vjera nam je stalni provodić, i jasno svjetleća zviezda, što nam iz daljine bliši, i put kaže u sigurno pristanište.

Al vjera u današnje doba izadje njekako iz običaja; ponizni ju dusi jošte zadržaše, nu tobožnji veleumi i prosvietljenjaci, koji se s umom bore, već ju odavna prezrieše. Zabaciv vjeru, koja bi im jedina u toj burnoj noći vjerni provodić k stalnoj sreći biti mogla, odtudjiše se od nje, zasjeniv se prividnom — vremenitom. . .

Kako nepametno ovakovi ljudi rade, već sám jednoč pokazao, [1]) a sada samo k onomu dodajem kano zaključak, što veli Pascal: „U istinu vjeri služi na slavu, što imade tako plitkoumnih i nerazbornih protivnikah, te njihov odpor, u mjesto da joj pogibelju prieti, potvrdjuje njezine poglavite istine, što ih predaje. Vjera bo kršćanska predstavlja nam ove dvie poglavite istine: pad naravi čovječje, i spas po Isusu Krstu. Nevjernici, ako i nedokazuju istinu vjere o spasenju naravi čovječanske svetostju svoga života, a to dokazuju jasno i bjelodano pad naravi čovječanske svojim životom." [2])

Tà što je nerazložnije, no nemariti ništa za svoju sudbinu, za svoju vjekovitost! Pa tako rade mnogi oni, koji inače iz svih silah nastoje, da si čast i poštenje osjeguraju, te koje bi možebiti u krajno očajanje rinula propast dobarah zemaljskih, gubitak časti i slave zemaljske.

Istina biti će i takovih, koji čeznu za istinom, koji bi i zagrlili vjeru, da se uzmognu o njoj osvjedočiti. Ovakove sažaljujemo, nu pitamo ih ujedno nadom, da će se ta njihova unutarnja borba, ako s dobrom voljom slože i nješto truda, do mala svršiti, te im sinuti svjetlo, za kojim čežnjahu. Nu buduć da je vjera dar i milost Božja, to treba, da se i oni sa svoje strane učine vriedne te milosti kriepostnim životom. — Al vi mi upadate u rieč: „Ja bih se drage volje odrekao razkošim svjetovnim, kad bi mogao vjerovati!" A ja vam odgovaram s Pascalom: „Vi biste vjerovali, kad biste se ostavili razkoših svjetskih; sada je na vami, da počnete. Kad bi ja mogao, to bi vam rado ulio u srce vjeru; nu toga nemogu, dakle dosliedno ni osvjedočit se o istini vašega tvrdjenja: al vi se možete ostaviti razkoših i osvjedočit se o istini moga tvrdjenja." [3])

Gledjite, da uredite najprije svoj život, pa tada ako i jošte nevjerujete, a vi snizite glavu pred svevišnjim gospodarom srdacah vaših i uma vašega, moleći ga, da vas svojom milosti obasja, da vam omekša i otvori srce, te se uzmognete osvjedočiti o onom, što uči vjera, kao što je otvorio i srce Lidijino, da je pojmila i shvatila rieči svetoga Pavla. [4])

Nu što da rečemo o onih, koji su već okorjeli u svom nevjerstvu, koji neće te neće da se osvjedoče? koji mrze i preziru vjeru i sve, što na nju spada? — Ovakovi ljudi u istinu nesrećni su i vriedni da ih žalimo; nu nemojmo ih prezirati i mrziti. Oni su i bez toga nevoljni — a ipak su jednoga otca s nami djeca, i oni su krvlju jedinorodjenoga sina Božjega Isukrsta odkupljeni, i njim smo obvezani priskočiti kršćanskom ljubavi u pomoć, sliedeć primjer svete crkve, koja za sve upravo materinjom brižljivostju moli i prosi svoga nebeskoga zaručnika, da ih obasja svojom milosti. Bacimo se i mi na koljena, te se pomolimo Višnjemu za palu našu braću, da ih uzdigne i privede k svjetlu vječne istine, kao što je učinio i Pascal, koj veli: „Ako Vam se moje rieči dopadaju, a to znajte, da proizliču iz srca onoga, koj se je bacio na koljena pred licem vječnoga bitja, moleći ga, da vas obasja milostju svojom, te uzmognete unj vjerovati."

Slavimire! uzmi sve do sada rečeno u pamet, pa me pozorno prati dalje, jer sad prelazimo da razmotrimo prvu i najveću istinu, iz koje sve ine proizliču, a to je — Bog.

(Dalje će sliediti.)

*) Pascal, Pensées pag. 83.
[1]) Nevjernici i nevjerstvo u Kat. listu g. 1857. br. 33 i sljed.
[2]) Pascal, Pensées pag. 155.
[3]) Pascal, Pensées pag. 165.
[4]) Act. 16.

Igračem na uvaženje.

Certa amittimus, dum incerta petimus.
Plautus.

F. S. Sile našega duha i našega tiela brzo bi se iztrošile, oslabile i omalaksale, da čovjek nebi dao duhu okrepe, tielu odmora; jer struna najčvršća mora puknuti, ako se odviše napne. Ljudi

dakle, prema svjetu pjesnika, koj veli: interpone tuis interdum gaudia curis, izumiše svakojake igre i zabave u tu svrhu i tom namjerom, da se brigom i naporom na duhu i tielu izmučeni pokriepe i razvesele. Tih igrah i zabavah ima više vrstih, nu izmedju svih igrah i zabavah, što ih god ima, najobičnija i najobljubljenija igra i zabava u staro vrieme bijaše **kockanje**, a u naše doba **kartanje**. Da je svaka igra, osobito ova potonja sa sličicami, vrstna duh naš pooštriti i ugodno zabaviti, a tako i naše živce i osjetila napuniti sladkimi čuvstvi, to je istina priznata od svih, koji se kartanjem bave, i u svojoj bezposlici naslađjuju timi šarenimi priličicami. Nu svaka igra, bila ona još toliko nevina, može postati opasnom i griešnom, ako granice umjerenosti prekorači. Ako to valja za sve igre u obće, valja na pose i to s većom istinom za karte. Za uvjerit se o tom, što sad rekoh, neka bude izza nebrojenih primjerah, što bi se navesti mogli, dosta to, što piše **Martin Kromer** (Cromerus) u 6. knjizi svoje kronike poljske.

Okolo g. 1177. zaseo je poljsko prestolje i vladu primio mladi **Kažimir**, koj je bio igri (valja da kockanju, jer to pisac nenapominje) toli priviknuo, da se je s poniženjem svojega kraljevskoga dostojanstva bezobzirce igrao sa svakim. Kralj strastju igre gonjen pozove jednom u svoj kraljevski dvor uglednoga poljskoga viteza **Ivana Konarskoga** (Conarium) tom nakanom, da se s njim igra. Ovaj pristane na poziv i dodje. Igra započè, te se produlji do gluho doba noći. Pošto bi ih san bio počeo sve to više moriti i zaklapati im oči, zaključiše, da jedan bitac odluči, čija da bude pobjeda. Kocke padnu — sreća se nagne kralju. Vitez Konarski nješto zato, što je jednim udarcem izgubio sve svoje novce, a nješto i zato, što mu se je kralj radi toga gubitka rugao, razjaren ljutito navali na kralja, te ga piestju udari po licu; našto se umah pobere i ode bez traga, ostaviv kralja u zabuni. Noć nesrećnika zakloni, te uteče srećno. On istina radi te nečuvene i smjele drzovitosti bude po kraljevskom vieću obsudjen na smrt; nu kralj uvidiv, da je toj nesgodi on sám dao povod sileći Konarskoga na igru i to na igru toli smjelu, o kojoj, ako zlo izpadne, visio je gubitak njegove ciele svote — koja valja da nije bila mala — ne samo što ga pomilovà i ostavi u životu, već svu izgubljenu svotu velikodušno mu povrati.

O igro! o igro! nebilo ti spomena ni u sjajnih kraljevskih dvoranah, nekmo-li u nizkih koliebah siromašnih podanikah, što ti sve zla prouzroči već na tom svietu! Ti učini, da su jedni sišli s uma; drugi da su ili sami sebe ili pak druge padši u sdvojnost razstavili sa životom; treći da su iz blagostanja spali na štap prosjački. Gle! to su plodovi, što ih crpe oni, koji se daju na igre bez mjere i razloga, osobito za velike novce, kojih bez toga u našoj zemlji ima malo.

Ludens taxillis, bene perspice, quid sit in illis:
Mors tua, sors tua, spes tua, res tua pendet in illis.

Čù-li me? kartašu! A gdje su mnoge zamjere, svadje, psovke i bogomrzke rieči — zla kod igre neizbježiva, da šutim o dragocjenom vremenu, koje se ludo igranjem potrati? „Ništa ljudem toli nemanjka, koli vremena," veli Zeno; pa vendar mnogi, kan da imaju izviše vremena, veću stranu života sprovode u spavanju, jedavanju (jedavati znači više urah sjedjeti kod puna stola), šetnji, uzajamnih posjetih i — igri; a igra što je ino nego tat i kradljivac vremena, kojim se valja služiti polezno, a ne trošiti ga uzalud — u dangubi i bezposlici. „Vrieme — veli njetko — vriedi toliko, koliko Bog, jer se vremenom, ako se dobro upotriebi, može zadobiti Bog." — Ali reći će tko: Kad sam učinio i ovršio svoje, zašto da se onda nerazveselim igrom? Ako to govore svjetovnjaci, prosto im bilo; nu svećenik i onda, kad nije u službi, mora da nasladu ište u njećem drugom; a u čem? u prirodi i kućanstvu, u svetoj knjizi i peru a osobito

Za ratara ralo,
Puška za vojnika,
Sveto evangjelje
Jest za svećenika.

Dàkako da i svećeniku u njegovoj doista tegotnoj službi treba pokrepe i odmora. Ali, častni brate! ako si se ti u vrtlu kupus i loćiku sa Dioklecianom gojeć uznojio, a ti pod sjenom kakova voćem rodećega drveta na mekanu travu legni; ako si se na svom pùtu u sela, da tamo ili bolestnike providiš, ili mrtvike sahraniš, pješke idué umorio, a ti došav kući i otariv znoj s čela sjedni; ako si se u izpovjedaonici ili pak kod pisaćeg stola štijuć i pišuć nasjedio, a ti uzev štap u ruke izadji na polje pa se malko prošetaj. Srk čista zraka, romon bistra potočića, žamor cvrgulećih ptičicah, vonj šarena cvieća, zelen kićenih livadah, let gizdavih lepirah, pogled rodnih poljanah, hlad listnatih šumah bolje će ti prijati, nego da u zatvorenoj sobi uz nesnosni dim pušećih se smotakah štetom zdravlja, pogubom vremena, gubitkom novca miešaš karte ili kocke bacaš.

Što se mene tiče, ja lje u igri nenalazim ništa ugodna, ništa zanimiva, ništa privlačiva: jer ili želim tudje, što je ružno, ili izgubim svoje što je tužno. Ludost je, ako se idem igrat za to,

da izkusim, jeda-li je on novac, što ga imam u džepu, moj, i hoće-li moj ostati i na dalje, ili će pasti drugomu u ruke? Mislim, da je slavnije a i probitačnije imati jedan novčić u kesi, nego njih deset zaigrati; a tko ti može jamčiti, da ćeš u igri dobiti? Tko ide za tudjim, izgubi i svoje. Pas, kad htjedè uloviti sjenu, što mu se kroz potok plivajuću ukazà u vodi, izgubi i on komad mesa, koga je držao u gubici. Ako te pak želja vuče za igrom, te se je nikako nemožeš otresti, osobito zimi, kada su duge noći, a ti gledaj, da-li nisu oni, s kojimi si naumio igrat se, svadljivice, varalice i ljudi bez značaja? gledaj, da se neigraš u takovu mjestu, kamo dolaziti stališ ti tvoj zabranjuje, n. p. u krčmi; gledaj, da se neigraš onda, kad imaš ovršiti drugo šta, što je prešnije i važnije od igre; gledaj da se igraš pomnjivo i pozorno, jer — poscit victoria curam; gledaj napokon, da se neigraš niti dugo, niti za prevelike novce. Ako si u igri srećan, misli, da takova sreća priliči sniegu, koga sjever vali, jug tali; s toga igraj se tako, da i onda, kada najbolje igra teče, vrstan si okrenut joj pleća.

Dopis.

Iz Petrine, dne 4. Prosinca. Odkad kapelanujem, sveudilj mi je na srcu ležalo, da školska mladež ovdašnjih glavnih učionah, sadržavajući četiri mužka a tri ženska razreda, zatim učenici nedjelnje škole i opetovnice (sve mladeži ima do 400 na broju) uz kršćanski nauk nauče se složno i jednolično moliti i pjevati crkvene pjesme, kako je to stranom propisano, stranom obično po nadbiskupiji zagrebačkoj. Opazih istina, da u to ime neima boljega i potrebitijega pomagala, nego-li su molitvene knjižice; ali ujedno primietih, da si ih svi učenici budi radi siromaštva, budi radi inih uzrokah nabaviti nemogu. Promišljavajuć, kako bi tomu zlu doskočiti, te tako želje se svoje domašiti mogao, pade mi na um prečastni gosp. predstavnik i kanonik zagrebački, *Dr. Martin Pavčec*, poznati s mnogobrojnih svojih darovah na podporu blagih svrhah dobročinitelj, te pomislih, nebi-li dobro bilo, kad bi ja tomu prečastnomu gospodinu svoju želju, i nestašicu, radi koje se izpuniti nedade, povjereno priobćio, te ga zajedno u ime svete svrhe smireno zamolio, da i nam pruži svoju blagu pomoćnicu ruku. Što sam tako smislio, to sam prošloga mjeseca i učinio.

S velikom i neizrecivom radostju primih jučer iz Zagreba u ime istoga prečastnoga gospodina pisanu prijavu, da se je on blagonaklono sklonuo na moju poniznu prošnju, te za nabavu 400 komadah molitvene knjižice „Pobožno diete" znatnu svotu od 86 for. 40. kr. sr. tim radje opredielit izvolio, što se nada, da će se nadarena dječica u svojih molitvah njega često opominjati.

S toga u ime školske mladeži, roditeljah i učiteljah prečastnomu gospodinu dobročinitelju na velikom daru — kojim će se povećati nabožni napredak i postignuti jednoličnost i suglasnost u crkvenih molitvah i pjesmah — putem ovoga lista javnu i preponiznu zahvalu izražuje

Ivan Stepić,
kapelan i kateketa petrinski.

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gospodin naimenovani beogradsko-smederovački biskup i kanonik-štioc senjskoga kaptola, *Dr. Venceslav Soič,* prispio je sbilja, kako u zadnjem listu javismo, prošle subote iz Beča u Zagreb, i odsio u stanu presvietloga gospodina biskupa i velikoga predstavnika Ivana Kralja. Svršiv svoje poslove u Zagrebu krenuo je jučer presvietli gosp. biskup put svoga zavičaja. Čujemo, da će sv. otac u konsistoriju, što će se prije božića držati u Rimu, visokočastnoga gosp. biskupa praeconisirati, a za tim će se nj. presvjetlost mjeseca siečnja posvetit dati.

— Ona blagotvorna ruka, koja na sve strane dieli dobročinstva, poklonila je opet u najnovije vrieme dva ugledna svjetionjaka (lustera) ovdašnjoj samostanskoj crkvi otacah Franciškanah. — Velečastni otac predstojnik i ostala braća samostanska zamolila su nas, da u njihovo ime izjavimo blagom darovniku — čitatelji će lasno pogoditi, da je to prečastni gosp. predstavnik i kanonik zagrebački *Martin Pavčec,* — poniznu i usrdnu zahvalu, koja će rečenu braću sveudilj nukati, da se u svojih molitvah opominju prečastnoga svoga dobročinitelja, proseći Boga, da mu on obilato naplati njegova vrla djela.

— Od jednoga domoljubnoga župnika stižè nam sljedeći „Odziv iz Zagorja:"

Potaknut „putničkimi misli" vrloga našega *A. T.* u 45. i 46. broju našega miloga crkvenoga viestnika, kojim u svoj smjernosti samo od svoje strane to dodati imam, da kakvi smo maleni, ako smo tolikih žrtvah prinieli na zavode, koji upravo domorodnoj svrsi iz kojekakvih razlogah sasvim neodgovaraju (Exempla sunt odiosa. Ured.): nećemo-li tudier, gdje je svrha kamo uzvišenija, a da se narodni cilj promašiti neće, to nam zvanje i značaj naših ondašnjih kanonikah, osobito g. kanonika i Dra. Račkoga i preč. subratje njegove jamči, koju malenu žrtvu za svetinju našu doprinieti? — A crtice o poslanju u Rim vadio nam je baš iz duše i srca. Tù

valja sbilja sve pobočne namjere odstraniti, te sebe cieloga uzvišenoj svrsi posvetiti; doma bo kakvi smo, domaćega krova streha to krije, al tamo valja da svi, koji se onamo odvaže, dolikuju uresu i ponosu našem, preč. gosp. kanoniku Dru. R., ili barem da s njim jednom stazom poći dosta snage i volje u sebi osjećaju.

Ele kud zaidoh putničkimi misli potaknut? U plemenitu indi svrhu, da nam ono neizgine, „što je naše od starine" — kako se tudier svim pravom kazati može, prilažem ovi Napoleon d'or, a što još do 25 for. sr. manjka, čim prije položiti se obvezujem.

— Istimi „putničkimi misli" pobudjeni položiše za zavod sv. Jerolima u Rimu: veleč. gosp. *Svetozar Bačo*, nadarbenik pod naslovom sv. Duha u Jastrebarskoj, 20 for. 36 kr. sr; gosp. *Ivan Slepić*, kapelan u Petrini, carski dukat.

Iz Beča. Prvostolnik ugarski kardinal Scitovszky prispio je dne 2. prosinca iz Rima u Beč, gdje je njekoliko danah ostao. — Nadbiskup bečki kardinal Rauscher zaputit će se valjda na 13. t. m. u Rim, i to kroz Trst i Jakin. Ovoga mjeseca bit će u Rimu kardinalski konsistorij, u kom će od sv. otca primiti kardinalski klobuk.

Iz New-Yorka. Nebi čovjek gotovo vjerovao, dokle se je razgranila tvoritba bibliah u ovom novom, no gorostasnimi koraci napredujućem gradu. Na ovu svrhu troše se toli silni novci, da bi s njimi gotovo čitavih narodah sreću i blagostanje utemeljiti moći. Samo kuća new-york-ske bibličke tiskarne stajaše 1½ milion frankah, što je dobrovoljnimi prinesci sabrano. Sve dvorane i sobe ove ogromne kuće griju se parom. Tiskarsku radnju opravlja 17 parnih strojevah, što su smješteni svi u jednoj velikoj dvorani. Do 400 poslenikah radi ovdje; mužkim plaća se 7-10, ženskim 6 frankah na dan. Za godinu danah naštampa se ovdje do milion iztisakah sv. pisma. Vriedi da se spomene sv. pismo za sliepce, koje je silnim troškom izvedeno. U istoj kući i vežu se otisci sv. pisma i u posebnih prostorijah prodavaju. Prošle godine bilo je dohodka 2,210,000 fran. Odkad postoji to bibličko družtvo, razpačalo je 12,094,434 komada sv. pisma. Kao curiosum pridajemo jošte, da je nedavna njeki amerikanski gradjanin tom družtvu poklonio 5000 fran. u to ime, da se svim europejskim vladarom pošalju krasno vezani otisci sv. pisma.

* Visokočastni biskup ljubljanski imenovao je i razpisom od 11. stud. t. g. biskupiji predstavio za svoga glavnoga namjestnika (general-vikara) prečast. gosp. Antuna Kosa, prepošta kaptola ljubljanskoga.

* Za Knoblecherov spomenik prinešeno je dosad 859 for. i 4 dukata.

Poziv na predplatu

na X. tečaj

„Zagrebačkoga katoličkoga lista."

Evo iztiče jurve **deveto** godište, što „**Zagrebački katolički list**" u našoj domovini narodnim jezikom zastupa božanstvenu vjeru i svetu crkvu, gojeći uz ova najvišja duševna dobra sveudilj otvorenim licem ljubav i napredak doma i roda. Ako Bog dade, te ga njegovi dosadanji prijatelji neostave, nastupit će on s nastajućim mladim ljetom svoj **deseti** tečaj, te će nastojati, da, vjeran svom dosadanjem zadatku, u svojoj struci i ako nebude bolji, bar takov ostane, kakov je dosad bio. Samo su dvie stvari, glede kojih nastupit će buduće godine promjena u istom listu: jedna se tiče pismenah, a druga predplatne ciene — a jedna i druga bit će na korist štovanim čitateljem. „Zag. kat. list" tiskat će se od početka buduće godine skroz i sasvim **s novimi pismeni**; a uslied carskom naredbom obaljene časopisne biljegovine u stanju smo **snizit mu poniešto dosadanju predplatninu**.

Tim predplatnina na „**Zag. kat. list**" za god. 1859. ustanovljuje se ovako:

Za one, koji si sami po list pošiljali budu

na cielu godinu 5 stotinjakah (4 for. 45 kr. sr.).

„ pol godine 2 stot. 50 novčićah (2 for. 22½ kr. sr.).

Za one, kojim se list pod naslovom **poštom** pošiljao bude

na cielu god. 6 stot. 30 novč. (6 for. sr. ili u bankah)

„ pol god. 3 „ 15 „ (3 for. sr. ili u bankah).

Mnogo gospode predplatnikah nije nam za ovu godinu poslalo **podpune** predplatnine. Urednik neima kad da svakomu pojedinomu posebice piše, već samo moli, neka, tko se opominje, da nije poslao 6 for. 20 kr. sr., ostatak izvoli uredničtvu dostaviti s novom predplatom.

Dosad smo svake godine liepo i pokorno molili, da gospoda predbrojnici čim prije, i ako moguće do konca godine ponove svoju predplatu, čim bi sebi sve brojeve lista osjegurali, a nam tegotan i mnogovrstan posao na početku godine znatno olakšali. Molbe naše bivahu najvećom stranom jalove, neuslišane — predplatnici javljahu se kroz 3, 4 mjeseca. Sada nemolimo toga, — nebi-li bez molbe srećniji bili - već samo učtivo pozivljemo, da se na „Zag. kat. list" u plaćenih pošiljkah predplati, tko hoće i kad mu je volja.

Uredničtvo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 50. U ČETVRTAK

16. PROSINCA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvr godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ponajglavnije istine vjere.

Od *Josipa Zorića.*

(Nadalje.)

III.

Bog.

Što mi razumievamo po imenu Boga, znadu i djeca, naime biće najsavršenije, koje imade u bitstvu svojem uzrok svoga postojanja, biće, koje samo o sebi postoji, i po kojem sva ina bića postoje. Da-li postoji takovo biće, bilo bi gotovo suvišno dokazivati, to nam bo svjedoči ciela ova veličanstvena priroda. Čim otvoriš oči, vidiš nebrojene stvari premudro ustrojene, svaku za svoju svrhu, što dokazuju umna graditelja. U njih kao u ogledalu vidiš mudrost i mogućtvo njegovo. Za čudo, reći ćeš, kad nam ista priroda dokazuje bitak Boga, kako je to, da ih je toliko, koji ga niječu? zašto da i njih pogled u veličanstveni ovaj perivoj Božje mudrosti neosvjedoči o njegovu postojanju? — Ja velim da s toga, što im strasti obuzeše srce i dušu, te ih odvraćaju od svega, što bi im pokazalo i dokazalo ovo svemožno biće; oni si zaklapaju silom oči, da nevide divotah ovih. Čovjek, koj se strastveno zadube u kakov predmet, neće ni gledati na ono, što oko njega biva. Tako slikar, zabavljen svojim poslom, moći će više danah raditi, pa da i nezna, što se sve oko njega pred njegovimi očima sbilo, pa bilo bog zna kako zanimivo. Tako i bezbožci, udubljeni u tromi mrtvi materializam, opojeni razkošmi svjetskimi i negledaju na višje biće, koje im pokazuje vasiona priroda, u kojoj borave; njim, kako misle, ni netreba Boga, pa zašto da ga traže i gledaju?

Dvojim, da je ikada bilo bezbožnikah osvjedočenih, da neima Boga, pa ako ih je i bilo, to je samo žalostan dokaz, da imade i medju ljudmi nakazah. — Bezbožnici samo žele, da neima Boga, jer bi to za nje bolje bilo, te ga zato i niječu. S toga posve pravo reče sveti Augustin: „Nemo negat Deum, nisi cui expedit Deum non esse."

Kao što ciela priroda, tako i svako pojedino biće, svaka najmanja stvar dokazuje na svoj način bitstvo stvoritelja svoga; i tu bi se moglo množtvo dokazah za to navesti, nu zadovoljit ćemo se samo s njekojimi.

I. Neima učinka bez dovoljna uzroka. — Stavivši taj axiom, velim: ako išto postoji, to mora i njegov početnik, to jest Bog postojati; a buduć da imade sijaset bićah, buduć da i taj svemir postoji: s toga mora i Bog postojati — bivstvovati.

Svaka stvar, što postoji, postoji ili po sebi, ili po drugom biću; svemir ovaj, buduć da nepostoji po sebi, mora postojati po drugom biću, a to će biti, ako podjemo do izvora, Bog: dakle postoji Bog.

Dokazat nam je najprije, da svemir nepostoji po sebi. Biće, koje po sebi postoji, mora da bude nepromjenljivo; nije-li to, a ono niti je vječno, niti po sebi postoji; jer kad bi po sebi postojalo, ili što je isto, kad bi imalo u bitnosti svojoj uzrok svoga postojanja, to bi onda taj uzrok u njegovoj bitnosti od vieka postojao, doslIedno i svemir bi od vieka postojao, i to na jednaki način bez ikakovih promjenah; jer svaka promjena dolazi od umnažanja i oduzimanja, a ovo opet od drugoga izvanjskoga bića. A kako će moći izvanjsko biće imati upliv na biće, koje imade već u bitnosti svojoj uzrok svoga bivstvovanja? kako će ga ono moći usavršiti, ili mu od savršenosti što oduzeti? — To bi značilo, da takovo biće i ima i neima po sebi svoje postojanje, — što je bezumno. Dakle svemir taj, ako po sebi postoji, to mora biti nepromjenljiv, a buduć, kao što nas izkustvo uči, svemir je taj nebrojenim promjenam podvržen; s toga nepostoji

po sebi, već mora postojati po drugom biću, i to takovom, koje imade u sebi uzrok svoga postojanja, koje po sebi postoji, a to biće zovemo Bogom.

Njekim se svidjelo tvrditi, da taj svemir nije stvoren, no da je od vieka. — Ovim bismo mogli na kratko odgovoriti: Sviet, da je vjekovit, morao bi biti nepromjenljiv; nu buduć da to nije, s toga nije ni vječan.

Protivnici, da nas pobiede, te nam ugrabe vjeru u Boga stvoritelja, služe se ponajviše dokazi, što ih vade iz prirodnih znanostih, a osobito iz zemljoslovja, a neznadu jadni, da će im se tu najprije skršiti zahrdjalo oružje! Buduć da nisam prirodoslovac, a ni geolog, s toga se i neupuštam u potanje razglabanje ove nauke; samo ću navesti rieči jednoga od najvećih geologah, koje porodi devetnaesti viek, a to je glasoviti francez Cuvier: „Stalno je, kaže on, da nepostojaše od vieka na zemaljskoj kruglji životna sila, te tko bi motrio zemlju, lasno bi došao na točku, kada je počela proizvadjati plodine.“ [1]) A glasoviti Nerée Boubée veli: „Ništa neima vjekovita na zemlji, i sve budi u utrobi budi na površju zemaljske kruglje zasvjedočava njezin početak i naznačuje svršetak.“ [2]) Dakle prema geologiji bijaše vrieme, kad nebje ove zemlje — a sada postoji; odkle joj dakle postanak? Sama si ga nedade, jer od ništa nepostaje ništa; preostaje jedino tvrditi, da joj je postanak od bića po sebi postojećega t. j. od Boga, zašto opet valja reći, da ima Bog.

Da je sviet u vremenu postao, uče nas svi narodi bez razlike; to nam zasvjedočava i povjestnica obrazovanosti čovječje, kojoj se može kolievka naznačiti. Zašto nam nespominju starijih pjesnikah od Homera, starijih gradovah od Troje i Tebe itd? Evo kako isti Lukrecij o tom pjeva:

„Præterea si nulla fuit genitalis origo
Terræ et Cœli, semperque æterna fuere,
Cur supra bellum Thebanum, et funera Trojæ
Non alias alii quoque cecinere poetæ?
Quo tot facta virûm toties cecidere? neo usquam
Aeternis famæ monumentis insita florent?
Verum, ut opinor, habet novitatem summa recensque
Natura est mundi, neque pridem exordia cepit;
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt, nunc adita navigiis sunt
Multa; modo organici melicos peperere sonores.“ [3])

Njeki tvrde opet sa starimi Epikurejci, da je sviet slučajno postao; nu kad bi ih zapitao, da ti kažu, što je to slučaj? težko da bi ti odgovoriti znali. Slučaj imao bi biti učinak bez dovoljna uzroka, a toga u vasionoj prirodi neima, s toga neima ni slučaja. Istina imade i u svakdanjem životu učinakah, kojim neznamo za uzroke, koje će istom možebiti naši potomci obresti, kao što bijaše starim dosta učinakah, kojim neznadoše za uzroke, nu koje im unuci istom odkriše; — no to dokazuje samo ograničenost našega uma.

Sviet je, velite, slučajno postao; nu gledajte što ćete odgovoriti na ovu priliku svetoga Grgura Nazianskoga, kojom se je poslužio proti bezbožnikom: Kažite mi, što je umnije i pravilnije sastavljeno i proizvedeno, dali ovaj svemir, ili pako n. p. Homerova Ilijada? Doista ovaj svemir. Pa ipak nije nikada nikomu na um palo, da kaže i tvrdi, da je Ilijada slučajno postala, da su se pismena sama salila, složila, i proizvela tako krasne i uzvišene misli, da su se poredala u pravilne stihove, a stihovi u pjevanja. To tvrdećem vi biste sami rekli, da je bezumnik. A neće-li biti bezumnije tvrditi, da je svemir ovaj bez svoga uzroka slučajno postao, dočim za proizvesti Ilijadu bio je dovoljan um jednoga Homera, a za proizvesti najmanje biće u prirodi, mrava ili crvića, što nam se pod nogami u prahu vijuga, nebi dosta bili svi veleumi svega svieta i svih vjekovah!

Kad biste čuli u sobi umno i skladno izvadjati zvukove na glasoviru, na guslah ili na kom drugom glasbenom stroju, biste-li tvrdili, da je taj stroj slučajno postao, bez rukuh ljudskih? da su se žice same stvorile, napele i udesile? da je lûk sám o sebi postao, te da ga slučaj vuče po žicah, koje izvode tako ugodne glasove? Vi se smijete, i držali biste čovjeka, koj bi to tvrdio, za ludjaka; a što da se reče o onih, koji, držeći za ludost tvrdjenje, da su gusle ili glasovir po sebi postali, a sami se usmjeljuju tvrditi, da je taj svemir slučajem postao? A što je teže načiniti, jeda-li najumniji glasbeni stroj, ili ma jednu samo i najprostiju biljku u prirodi?!

Prestavimo se pametju u kakov udaljen i osamljen otok. Tu da nadjemo razvalinah bivših gradovah, piljevah, krasnih i umjetnih slikah, hramovah, vodovodah itd. što bismo rekli na prvi pogled? Da su tu obitavali ljudi; a zašto? jer vidimo tragovah ovdje rezbarskoga, ondje slikarskoga djela, ovo su proizvele ruke vješta naimara, a ono opet neumorna tesara itd. Da nam sad dodje tko u susret, te nam kaže: Ne — tu nebijaše nikada ljudih, to je sve slučaj sastavio. Vjetar je u pećinah izkopao kamenje, on ga na kup složio i poredio; onaj kip tamo postao je takodjer slučajno: vjetar ga je otesao, dažd izgladio, načinio mu glavu, vlasi, oči, ruke, noge,

[1]) Discours sur les Revolutions du globe p. 24.
[2]) Manuel de Géologie (vidi Étude philosophiques sur le Christianisme par Auguste Nicolas pag. 93.)
[3]) De natura rerum lib. 5. v. 325 et seq.

itd.; i oni su hramovi tamo po sebi postali itd. itd. Što bismo mu mi odgovorili? Ništa; žalili bismo ga, videći, da mu nješto u glavi fali, te bi značilo badava tratiti vrieme, kad bismo s njim i jednu rieč o tom dulje sborili. — Dosta je već, samo recimo, da ništa tako nedokazuje slaboću, ili da bolje rečem skvarenost uma ljudskoga, kao što upravo ovi nadrimudraci, koji tvorca i graditelja oduzeše svietu, pa ga staviše sama o sebi i neodvisna.

Neću da se upuštam u dalje pretresanje epikurejske sastave, kako je tobož svemir od prvakah (atomah) postao. Ludost ove sastave svaki će uvidjeti, kad o njoj stane pobliže razmatrati; stavlja bo već u hipotezi bezkrajni broj neproizvedenih (!) prvakah, stavlja ih same o sebi u gibanje (!), te veli, da tako došavši prvci u doticaj (!) izvedoše ovaj svemir (!!!). Bezumnost ove sastave dokazao je očevidno neumrli biskup kambrejski Fénélon [1])

Dakle svemir postoji; nu ne o sebi, jer nije nepromjenljiv, nego po drugom biću, koje je izvan njega, po biću, koje imade u svojoj bitnosti uzrok svoga postojanja, po biću vječnom i nepromjenljivom, koje zovemo Bogom: dakle postoji Bog.

II Svemir postoji, nu premudro ustrojen, dakle imade i početnika — biće umno.

Tko poriče ovu stavku, treba da zanieče i svoj vlastiti um. — Za osvjedočit se, da je taj svemir sbilja premudro ustrojen, netreba ti no zdravih očijuh i zdrava uma. Pogledji zemlju, pa svrni okom na svod nebeski, razmotri sunce, mjesec i ina nebrojena tjelesa, pa razmisli, čemu je sunce? zašto upravo tako udaljeno od naše zemlje? zašto joj nije bliže ili dalje? čemu mjesec, zviezde itd.? čemu sve one promjene, što ih vidjamo u prirodi, kao četiri doba godišta, dan, noć, vjetar, kiša, grmljavina itd.? čemu razno bilje, životinje? zašto njeke tako jake, a druge slabije? — Uzmi si pred oči neznatna crvića, pitaj se, zašto je on? Razparaj mu utrobu, razgledji pojedine njegove čestice, pa pitaj: čemu ova, čemu ona? — i na sve ćeš si moći odgovoriti: sve što god postoji u prirodi, imade svoju svrhu, imade i sredstva, što ga k njojzi vode. — Pa tko je to sve tako mudro ustrojio? Doista biće premudro; — sve bo dokazuje njegovu mudrost, neizmjernu dobrotu i savršenu ljepotu: „Intelligimus aptata esse saecula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.“

„Ako ura dokazuje urara, palača graditelja, veli isti Voltair, zar neće onda i svemir ovaj dokazivati bitak preumnoga bića? Koja bilina, koja životinja, koje počelo, koja zviezda nenosi pečat onoga, koga Platon zove „vječnim zemljomjerom“? Ja mislim, da tielo i najmanjega bića dokazuje toliko dubokoumje i jedinstvo osnove, da se moramo diviti, a um i nehotice pripoznati svoju slaboću. Neznatan crvić ne samo da je umno sastavljen ustroj, u kom su pojedine čestice načinjene jedna za drugu, on nepostoji samo, već i živi na svoj način, koj mi ni sliediti ni shvatiti nemožemo; ali njegov život stoji u savezu s cjelokupnom prirodom, sa svimi počeli — svimi nebeskimi tjelesi, koja nanj siplju zrake svjetlosti svoje. — Ako neima dakle u svietu tragovah neizmjerne mudrosti, ako neima tragovah jedinstva u svrhi, što sve dokazuje umna graditelja, biće prvo i neizmjerno, — neka nam protivnici protivno dokažu; nu toga još nitko neučini. Odkako sviet stoji, nebijaše nikoga, koj bi i kakov valjan dokaz bio mogao staviti proti bivstvovanju najumnijega bića.“ [1])

Po čem drži i sudi sviet, da smo mi ljudi umna bića? Po tom, što vidi njekakav red u naših riečih i činih, te s toga i misli, da bi ludo bilo, kad bi tko ljudem poricao um. — Čovječe, nevidiš-li ti u cieloj prirodi najljepši red? nevidiš-li najmanje čestice svemira tako ustrojene, da se s obćom svrhom najskladnije slažu? Pa biću, koje to sve tako mudro uredi, zaniekati um, neće-li biti krajno bezumje? — a ti se ipak nisi plašio toga učiniti!

Jošte na koncu toga dokaza velim: Tko je voljan niekati postojanje vrhovnoga i najmudrijega bića, taj je prisiljen priznati čovjeka za najmudrije, najsavršenije i neodvisno biće. — Razmatramo-li vasionu prirodu, počam od sunca i tjelesah nebeskih pa sve do najpotištenijega mrava na zemlji, to ćemo vidjeti, da je izmedju svih ovih stvorovah najuzvišenije i najsavršenije biće čovjek. Sve se ravna po stalnih i nepromjenljivih zakonih, svaka životinja sliedi jedino svoj nagon. Jedini je čovjek slobodan u svemiru, jedinomu je njemu prosto raditi, što hoće, on jedini umom svojim proniče sve stvari oko sebe, on njimi upravlja, on se njimi na razne svrhe služi, — on se je učinio i okrunio njihovim kraljem, a nitko mu se protivio nije. Pa je-li on zato ipak najsavršenije biće, neodvisan stvor? Nije, jer kad bi to bio, morao bi biti i po sebi i od vieka, morao bi biti nepromjenljiv; a to nije, kao što nas zdrava pamet i izkustvo uči. — Recimo indi: svemir je stvorila i toli shodno uredila najveća

[1]) Fénélon, Existence de Dieu. Chap. III. Réponse aux objections des Epicuriens.

[1]) Voltairove bilježke vrhu kabbalah, a napose vrhu stihovah: L'univers m'embarrasse, et je ne puis songer Que cette horloge existe et n'ait point d'horloger.

i najsavršenija mudrost, i ova ista najvišja mudrost stvorila je i motritelja te veličanstvene prirode, naime čovjeka, da joj se divi, a po njoj da slavi početnika njenoga i svoga — naime Boga.

III. Čovjek, čim se u njem probudi duševnost i savjest, sudi tako o svojih kao što i tudjih činih; on kaže, ovo je dobro, ono je zlo, to valja, ono nevalja itd. Tako kad bi vidjelo diete, istom što je k umu došlo, da tko otca svoga ili dobročinitelja svoga grdi ili prezire, ono bi ga namah osudilo i reklo bi: to je neman a ne čovjek. Pa tako neradi samo jedan dva, već svi, ne samo dobri, već i zli ljudi, — i oni kažu, kad im tko krivicu učini, to je nepravedno.

A po čem sudimo? Po zakonu; nu ne takovu, koj bi od zemaljske vlasti proizlazio, već po zakonu, što je udubljen u srce naše, u sviest našu. Taj zakon svojimi svojstvi razlikuje se od svih inih zakonah: on je vječit, nepromjenljiv, neograničen, — što svaki uvidja; ili neka kaže, kada bijaše vrieme, u koje je ono bilo dobro, što je danas zlo i nepravedno? ili kada će doći vrieme, da ono postane zlo i nepravedno, što je sada i što bijaše od vieka dobro i pravedno?! Neka naznači i koj kutić svieta, koju krš u prostranom moru, ili kakovu špilju u pustinjah, gdje se nahodi umnih bićah, te koja drže ono za sveto i pravedno, što mi osudjujemo, a nerazlikuju dobro oda zla? Zakon je taj vječit, neoboriv, neodvisan. Skupili se svi veleumi, svi zakonotvorci svih vjekovah, te se dogovorili, da će taj zakon ukinuti, uništiti, a to će im sav trud, sav napor u zalud biti. Njih će nestati, crna će im zemlja i uspomenu progutati, a zakon će taj ipak ostati kao i prije. —

Dali je ljudski um možebiti istovetan s ovim zakonom? Nije, jerbo je daleko pod njim, te mora da priznaje višju njegovu vlast. Koliko se putah jadan um napinje, da se kojekakovimi nazovi-razlozi pred njim očisti i opravda; al ipak napokon zastidjen i svladan mora ustupiti. Protivnici toga zakona hulili i grdili kriepost koliko im drago, oni ju ipak kao kriepost moraju odobravati, te ju i odobravaju. Odkale ovomu zakonu tolika moć i sila? Od sama sebe. Zašto cienimo dobro, a kudimo zlo? Zato, što nam ovaj zakon zapovieda, da valja cieniti dobro, a mrziti zlo. Nu odkle taj zakon, i tko mu je početnik? — Ovamo vas veleumi i mudraci, kažite nam, odkle je? naučite nas, kako je postao? — —

Zakon taj jest prva zraka najvišjega bića, što se pojavlja čovjeku u grudih, koja nam zajedno pokazuje, da ima onaj, čija je ona kćerca; zakon taj nije no volja Božja!

S toga i stari mudraci nazivahu taj zakon vječnim, nepromjenljivim, sveobćim, „cui (legi) nec abrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest.“ [1]) „Zakon taj jest kćerca kralja olympskoga, veli Sophokles, on neproizlazi od ljudih, on je vječan i nepromjenljiv, u njem bo je Bog — najvišje biće, u kom vremena neima.“ [2]) „Juris originem non aliunde petendam esse quam ab ipso Jove.“ [3])

Još jedanput, zakon je taj sveobći, on nikoga neiznimlje, on veže kralja i roba, bogata i uboga, a tko ga prekrši, onoga ni kazna nemine, jerbo on i kazni! Srećan, komu nije poznato, što će to reći nemirna sviest! Jošte jedanput pitam: odkle sila tomu zakonu, koj svakomu, kitio se zlatom i kadifom, ili pokrivao golotinju cunjami, kad ga prekrši u oči kaže: Stani, nesretniče! ti si sagriešio, ti si zlo uradio, ti si kazni vriedan!

O vječni zakonotvorče, koj si mi se jur u djetinstvu spoznati dao, zasadiv mi u srce sveti tvoj zakon, iskru tvoga božanstva, udieli mi i milost, da ga uzmognem uviek točno ovršiti i tako spasiti dušu svoju.

IV. Svi narodi od pamtivieka pa do danas, toli izobraženi koli sirovi vjerovali su u najvišje biće, kao što nam svjedoči Plato, Cicero, Seneka itd. Divljaci, što i danas blude po pustarah Amerike i Afrike, osvjedočeni su o postojanju vrhovnoga bića, tako da se sbilja obistinjuje, što Cicero reče: „nam nulla gens est neque tam immansueta, neque tam fera, quae non, etiamsi ignoret, qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat.“ Svaki sveobći učinak mora da ima i sveobći uzrok: tako i ovdje. Nu što će biti tu sveobiim uzrokom? Tko je išao tražiti u amerikanske i afrikanske šume i pustinje divljake, da ih osvjedoči, da imade Bog? Tko je zatim one naučio, koji su nje naučili itd.? Tako se napokon mora priznati, da je tomu pravi i jedini uzrok u naravi čovječjoj, u naravi umnoj. Dakle ista umna narav uči, da ima Bog, „Quid est igitur cur dubitandum sit, quin sint ea, quae disputavi, verrissima? Si ratio mecum facit, si eventa, si populi, si rationes, si Graeci, si Barbari, si majores etiam nostri, si denique hoc semper ita putatum est, si summi philosophi, si poetae, si sapientissimi viri, qui respublicas constituerunt, qui urbes condiderunt. An dum b e s t i a e loquantur exspectamus: hominum consentiente auctoritate contenti non sumus?“ Tako Cicero. [4])

---

[1]) Cicero pro Murena.
[2]) Études philosophiques sur le Christ. par Nicolas p. 128.
[3]) Chrysippus.
[4]) De divinitate lib. 1. cap. 39.

Mislim Slavimire! da bi to bilo dovoljno dokazah za razpršiti svaku sumnju o bitstvu Božjem: nu vječnoj toj i prvoj istini za volju navesti ću jošte dokaz, koj može sve ine zastupati, sastavljen po načinu neumrloga biskupa kambrejskoga Fénélona. [1])

V. Za izbjeći svakoj pogreški, veli pobožni Fénélon, neima boljega sredstva, no dvojiti o svem, o čem nije čovjek temeljito osvjedočen. Stavivši si pred oči to pravilo, neću se oslanjati na ništa, što sam doslje vjerovao da postoji oko mene; možebiti sve to nebijaše no puka obsjena, jer ja opažam, da imade vrieme, koje noćju zovemo, gdje mislim, da vidim ono, što sbilja nevidim, da posjedujem ono, čega neimam itd. Mi zovemo to vrieme i stanje snom, nu tko nam jamči, da sav naš život nije no san? tko da nas stalno uvjeri, da svi naši pojmovi nisu no obsjena poput sna? Ako nas san može zasliepiti i obsjeniti u stanovitom stupnju, nu koju obsjenu uvidjamo na javi: tko će nas osvjedočiti, da ista ova java, bdijuće, budno naše stanje, nije no vrst dugotrajna sna, koj se istom smrtju svršuje, te kojega se prije nemožemo oprostiti? Kakova je razlika medju čovjekom, koj spava, i koj u vrućici bunca? Onaj, koj spava, sanja samo njekoliko satih, a ovaj drugi po više danah; prvi uvidja svoje stanje, kad se probudi, a drugi, kad istom ozdravi. Evo vidjesmo i dugotrajniju obsjenu. — Ali imade i obsjenah, koje traju po cieli život. Što je ludjak van sanjar kroz cieli život, premda otvorenih očijuh? Mogu-li ja biti siguran, da nisam u njegovu stanju? Ludjak nevjeruje, da se vara, kao što ni ja; zašto nebi dakle on imao pravo kao i ja? Ludjak si može misliti, da je kralj, da je bogat itd. isto tako kao što si ja mislim, da sam na javi, da se nevaram, da sam ovo ili ono; no s toga nesliedi, ni da je ludjak kralj, ni da ja imam sve, što mislim. Možebiti da će me smrt istom obsjene lišiti, i u pravoj slici predstaviti što sam i kako sam. — Što dakle da radim ovdje? Čuvat ću se barem, na koliko ću moći, da se neobsjenim, i to dvojeć o svem. Nu dvojiti o svem da-li je razložno? neće-li to biti veća ludost od iste obsjene, kojoj bi rado umaknuo? Nije — jer nejamčiti za ono, o čem nisam temeljito osvjedočen, bit će pametno.

Ah! dvojiti o svem, to je ipak užasno, to je grozno, to me baca u krajno očajanje. — O bjedni moj ume, kamo me bacaš? gdje sam ja, i što sam ja? — kliče pobožni Fénélon. Sve mi hoće da izmakne, te već nemogu da se branim protiv pogrešakah, koje hoće da me u bezdno rinu i sunovrate, — a nemogu se ni odreći istine, koja me ipak bježi. — Ajme! kad ću se toga sumnjičenja izbaviti, koje me muči i kini, nu koje mi je jedino za sada po razboru? O ponoru tminah! koj me užasom puniš, zar ja neću nikada moći spokojno vjerovati? Tko će me izvesti iz toga zalazišta, iz te smeće i zabune? — Umiri se slabašni ume moj! doći će kraj i vaju tvomu; istina ti dvojiš o svem, i pravo činiš, nu ipak doći ćeš na točku, gdje ćeš morati prestat sumnjati, samo ako ti je um na pravom mjestu.

Hoćeš-li sumnjati, da živiš i postojiš? Nećeš, jer čega nije, ono nemože ni sumnjati; pa kad bi se i varao, sliedilo bi iz iste moje zablude, da jesam, da postojim, buduć da se ono, čega nije, što nepostoji, ni varati nemože.

Sumnjati i varati se isto je što i misliti. I ovo, što u meni sumlja, što se boji da se neobsjeni, što se neusudjuje o ničem suditi, nebi toga izvodilo, kad ga nebi bilo, kad nebi postojalo. Što znači misliti? što znači nebiti? Same rieči naznačuju, da misliti znači raditi, što nemože pripadati onomu, čega neima.

Dakle do sada sam našao samo jedinu istinu nepobitnu, o kojoj dvoumiti nemogu, i ta jest, da postojim, jer sumljam, a buduć da sumljam, s toga i mislim, a misliti i biti jest isto.

Buduć da neznam za izvjestno nikoga no sama sebe, povući ću se sám u sebe, u samoću, pitat ću se: odkuda sam? kako sam postao? dali sam si dao sam bivstvo? Na ovo zadnje pitanje odgovoriti moram, da nisam, jer da uzmognem što učiniti, moram prije da budem, dakle morao bi prije postojati, nego sam bio stvoren, a to je očito protuslovje. Možebit da postojim od vieka? Mislim i to da ne, jer poznajem svoje biće mišlju, ja sam bo misleće biće — a kad bi od vieka postojao, to bi morao i od vieka misliti, a da od vieka mislim, zar se nebi sjećao svojih mislih? Nu možebiti mi kakova mogućna sila ugrabi uspomenu mojih mislih, te proizvede u meni učinak, koj zaboravom zovemo. Nu koje bi to biće moglo biti?

Pustimo to, pa ajdemo drugim kraćim putem. Ja ili sam po sebi, ili po drugom biću. Ako prvo, to postojim od vieka, jer onda posjedujem u svojoj bitnosti uzrok svoga postojanja, i što je uzrok, da postojim danas, to bijaše uzrok, da sam i od vieka postojao; ako sam pako po drugom biću, to me onda ovo biće moralo iz ništa izvesti.

Da prvo nije istinito, svatko će uvidjeti, koj se je pozornije razmatrao; jer biće, što po sebi postoji, mora da je nepromjenljivo, mora da je

[1]) Fénélon, Existence de Dieu etc.

najsavršenije, mora da je vječno — ono bo nosi vazda jednako u bitnosti svojoj uzrok svoga postojanja; s toga ni nemože ništa spoljašnjega u sebe primiti, jer tada već nebi po sebi bilo; nemože ga ništa usavršiti, što je izvan njega, jer do njega nemože, ni s njim se stopiti, što bo je spoljašnje, promjenam je podvrženo, a ono mora da je nepromjenljivo; a budué da ga ništa nemože usavršiti, to mora već i u sebi najsavršenije biti.

Dali je dakle ono biće, koje zovemo ja, koje misli, razabire, sudi, pamti, opominje se, umstvuje itd. biće po sebi nepromjenljivo, vječno i savršeno? Na to je najprečji odgovor: nije; moga bo bića jest označujuća bilježka promjenljivost. Ja se radjam, rastem, postajem mladićem, mužem, starcem itd.; neuk sam, učim se, usavršujem se u naucih, zaboravljam opet, što sam prije znao; želim ovo, težim za onim, sad mi se dopada ovo a za malo me isto mrzi, te želim što drugoga itd. Jesam-li dakle nepromjenljiv? jesam-li po sebi?

Budué da nisam po sebi, to me onda proizvelo drugo biće, a biće, koje me iz ničesa proizvelo, treba da je biće po sebi najsavršenije, nepromjenljivo i vječno; jer takovo biće treba da bude, koje može izvesti štogodj iz ničesa, — a to biće, koje me stvori iz ničesa, koje je samo po sebi, zovemo Bogem, dakle postoji Bog.

Evo Slavimire! gdje nam sinù pred očima prva, vječna i nepobitna istina, — istina o bivstvovanju najsavršenijega bića. Recimo dakle: O dragocjena istino! koja mi otvaraš sinje more istinah, — istino najsavršenija, iz koje i moje biće proizhodi. O nepromjenljiva i vjekovita i svemožna istino! kako te dugo nenadjoh, kako dugo tamarah stranputicami bez tebe; al sada, pošto si se odkrila slabašnoma umu momu, u snižeustvu padam pred tobom na koljena, žrtvujuć ti sve sile srca i uma. Ti ćeš mi odsele biti jasna zviezda na putu u iztraživanju daljnih istinah, ti ćeš me voditi, da nezabludim. Primi me u zaštitu svoju početniče. Stvoritelju moj, akoprem sam i nevriedno čedo tvoje.

(Dalje će sliediti.)

Utrehtsko razkolničtvo.

Tako zvana „utrehtska crkva“ izvodi svoj postanak od vremena apoštolskoga vikara i nadbiskupa *Neerkassela* (1661—1688), koja se kašnje pod poznatim jansenistom *Codde*-om jošte više razvila. Codde-u je papa Klement XI. god. 1702. duhovno službovanje zabranio, te *Cook-a* imenovao provikarom, proti komu se podigoše harlemski i utrehtski kaptoli. Tako se tamo uvrežio crkveni razdor, pa je sv. stolica već proti posvećenju razkolničkoga nadbiskupa *Steenhovena* podigla svoj glas, kada ga je god. 1723. utrehtski kaptol na tu čast izabrao, a biskup *Varlet*, koj je sám bio suspendiran, posvetio za biskupa. Ovo protivljenje sv. stolice ponavlja se od tada, kada se god izabere novi razkolnički nadbiskup, koj je dosta bezobrazan te svoj izbor svagda prijavi u Rim. Sljedeća listina upravljena je proti Henriku *Loos-u*, nedavna izabranom utrehtskom jansenističkom nadbiskupu, te glasi ovako:

Dilectis Filiis universis catholicis in Belgio Batavo commorantibus.

Pius PP. IX.

Dilecti Filii, salutem et apostolicam benedictionem.

Probe nostis, Dilecti Filii, Joannem illum Van Santem ex hac vita migrasse, qui ab ultrajectinis schismaticis nefario prorsus ausu contra jus et fas archiepiscopus electus et consecratus fuerat, quique propterea cum electoribus et consecratoribus ejus a Leone XII. felicis recordationis praedecessore Nostro severissimis fuerat censuris innodatus, atque ab omni Pontificalis ministerii functione interdictus. Ipso autem e vivis sublato, iidem Ultrajectini nihil de sua pertinacia remittentes nuper subrogarunt Henricum Loos, qui suam electionem nobis impudentissime significare non dubitavit per epistolam die 4 hujus mensis datam, et callido illo, fucatoque scribendi modo exaratam, quo consuetas veteratorum sui similium artes imitans aut Nos fallere, aut demulcere est aggressus. Suum enim erga S. hanc Sedem obsequium, suamque in Nos venerationem officiosis conceptisque verbis profitetur, et Apostolicam a Nobis Benedictionem efflagitat. Inter has autem inanium verborum blanditias Apostolicae Sedis jura factis conculcat, sacrarum legum sanctiones aperte violat, venerandam Ecclesiæ Disciplinam nefarie contemnit, corrumpit, et irrogatas toties sui similibus ob eandem causam poenas procacissime aspernatur.

Itaque Apostolico, quo immerentes fungimur, muneris merito deesse videremur, si Henrici scelus, et illorum, qui in eo patrando opem auxiliumque illi tulerunt, sileremus et inultum abire pateremur. Ex hac igitur Apostolicæ sedis specula vocem juxta illud „clama ne cesses“ attollimus, Vobisque, Dilecti Filii, in quorum conspectu hæc tam indigna facta non sine vestra procul dubio execratione contigerunt, universæque Ecclesiae auctoritate Nobis divinitus demandata electionem ejusdem Henrici Loos in Archiepiscopum Ultrajectensem illicitam, irritam ac nullam; consecrationem vero illegitimam ac sacrilegam esse declaramus et decernimus, ipsumque una cum omnibus, qui ejus electioni, aut consecrationi operam, consilium, consensum quomodolibet præstiterunt, excommunicamus et excommunicatos ha-

beri a catholicis universis, præsertim vero a Vobis, Dilecti Filii, districte praecipimus. Sciat insuper Henricus Loos sibi, nisi novis se poenis obligatum velit, ab iis omnibus plane esse abstinendum, quæ Episcopalis jurisdictionis aut ordinis propria sunt. Quamobrem nunquam ipsi licebit Sacrum Chrisma conficere, sacramenta Confirmationis et Ordinis administrare, quemquam animarum curæ præficere, et alia quæcumque agere, quæ vel Episcopalis sunt Ordinis, quem nullo modo licite exercere potest, vel ad episcopalem pertinent jurisdictionem, qua omnino caret. Inviolabilis Ecclesiæ Catholicæ Unitas, suprema et indubitata hujus Apostolicæ Sedis jurisdictio, sacrarum legum et ecclesiasticæ disciplinæ novatorum ausibus vindicandæ studium ad hanc in Henricum Loos, ejusque socios animadversionem nos adegerunt. Quanto libentius eos, si resipiscentes, suique facti poenitentes inconsutilem Christi vestem lacerare desinerent, Apostolicis cumularemus gratiis! Quanto gaudio exultaremus in Domino, si devias ab ovili oves reducere, et exitiosos, quibus laborant, morbos sanare Nobis contingeret! Hoc a clementissimo misericordiarum Patre humiliter, enixe et assidue exposcimus, hoc ipsum Dilecti Filii, una Nobiscum ab Ipso fervidis precibus petere nunquam desistite, ut scilicet schismaticorum Ultrajecti mentes coelesti sua gratia illustrare, eorumque obstinatam voluntatem flectere, et induratum cor emollire, illosque ad catholicam veritatem amplectendam inducere velit. Interim vero ut filii lucis ambulate, ac pergite vestræ fidei, pietatis, et erga Nos, et hanc Sanctam Sedem amoris, observantiæ, conjunctionisque studium quotidie magis ostendere, ut hoc modo gravissimas Nostras curas et molestias, quas ex refractariorum inobedientia capimus, vestræ religionis, obsequiique cogitatione egregie solemur. Quod ut alacrius præstetis, ipsa Vos Apostolica Benedictione excitamus, quam coelestium omnium munerum auspicem, et eximiæ paternæ Nostræ in Vos caritatis pignus Vobis, Dilecti Filii, intimo Nostri cordis affectu peramanter impertimur.

Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 21. Octobris Anno 1858. Pontificatus Nostri Anno Decimotertio.

Viestnik.

Iz Zagreba. Iz zaklade „Carice Jelisave,“ koju je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup zagrebački Juraj Haulik na vječita uspomenu previšnjega vjenčanja nj. c. k. vladajućih veličanstvah cara i carice utemeljio, te joj blagu i povodu svomu sasvim primjerenu namjenu dao za siromašne i dobra ponašanja zaručnice u šest svojoj nadbiskupiji podčinjenih krajišničkih regimentah, — dobile su ove godine u prvoj banskoj pakovniji tri mlade svaka po 30 for. u srebru, i to jedna iz župe Topuske, a dvie iz župe Bučičke. Sretne nadarenice molile su, da se u njihovo ime izjavi uzoritomu gospodinu zakladniku na dobljenom daru prepokorna zahvala, što mi ovdje činimo.

— Danas tjedan danah umješćeni su u ovdješnjoj prvostolnoj crkvi na svoje stolice prečastna gospoda kanonici i po nj. c. kr. apošt. veličanstvu imenovani arcidjakoni: prvostolni Adam Mravinec, urbočki Franjo Milinković, začesanski Ignac Kristianović, i dubički Gjuro Križanić. Danas pako ustoljen je u istom hramu novoimenovani kanonik zagrebački prečastni gosp. Filip Perok, bivši mihovljanski župnik i podarcidjakon okružja belečkoga.

— Dne 4. t. m. preminuo je u Čažmi prečastni gosp. Josip Postić, najstariji počastni kanonik prvostolnoga kaptola zagrebačkoga i župnik u Čažmi, svećenik jubilarni, u 83. godini dobe. Godine 1808. postav župnikom u Čažmi sproveo je pol vieka kao duhovni pastir medju svojim stadom, pa gdje je najveći dio svoga života proživio, tamo mu sada u miru počivaju kosti do sudnjega dana.

Iz Pruske. Iz govora, što ga je sadanji vladalac kraljević pruski dne 8. studenoga t. g. rekao državnomu ministarstvu, vadimo sljedeći odlomak, koj se proteže na crkvene tamošnje odnošaje:

. . . „Jedno od najtegotnijih i zajedno najnježnije pitanje, koje na oko uzeti valja, jest crkveno, budući se na ovom polju u najnovije vrieme mnogo premašivalo. Prije svega treba da medju oba kršćanska vjeroizpoviedanja vlada, koliko se samo može, jednakost. U obojih ipak crkvah treba se sasvim ozbiljno oprieti težnjam, koje idu na to, da im vjera bude samo za izliku i plašt političkih nastojanjah. Nemože se tajiti, da je u evangeličku crkvu uništo njeko pravoslavje (orthodoxie), koje se osnovnom nazoru iste crkve protivi, a odmah licemierci radja. Ovo je pravoslavje spasonosnom djelovanju evangeličke unije kao prepona stalo na put, pa malo što nevidjesmo propast ove posliednje. Da se ta unija uzdrži i dalje razprostrani, to je moja čvrsta volja i odluka s pravednom pazkom vjeroizpoviednoga staništa, kako to dotični zakoni propisuju. Da se ova zadaća izvesti može, valjat će organe k tomu potrebite brižno izabrati a stranom i promieniti. Svakomu licemierstvu, himbenosti, u kratko svakomu crkvenomu postupku kao sredstvu za samožive svrhe, ima se skinuti krinka, gdje se samo može. Prava nabožnost pokazuje se u svemukolikom ponašanju čovjeka; na to treba vazda paziti, te razlikovati od spoljašnjega postupanja i puke izlike. Ništanemanje nadam se, da će, čim tko višje mjesto zauzimlje u državi, prednjačiti dobrim primjerom u polaženju crkve. — Katoličkoj crkvi opredieljena su njena prava ustavom. Nijedan premah preko ovih neima se trpiti.“

Iz Francezke. Car je povodom 2. prosinca grofu Montalembertu kod prvoga sudišta proti njemu izrečenu kazan oprostio. No Montalembert nehtjedè primiti ove milosti, već podnese priziv. Odbijajuć carsku milost kaže, da je unutar zakonitoga roka podnio priziv, i da nijedna od dosadanjih vladah u Francezkoj nije si prisvajala pravo, da ukine kazan, koja još nije konačno riešena bila; on spada medju one, koji misle, da imadu pravo odreći se milosti. Sada će valjati prizivnom sudu riešiti zamršena pitanja: jeda-li se može i poslie careva pomilovanja dopustiti priziv? i imade-li mjesto pomilovanje prije, nego što projde parnica kroz zakonom propisane stupnje, dakle prije nego se krivnja konačno dokaže? — Ova parnica stekla je slavnomu grofu mnogo novih štovateljah, osobito u Englezkoj, budući je zapren radi sastavka, u kom hvaleći slobodne englezke uredbe kori podmučke francezku vladu, što ih je otela svojim podanikom. Kada se u Englezkoj proćulo, da je grof Montalembert osudjen na 3000 fran. globe, počeše Englezi na više stranah kùpiti prineske za tu globu. U Londonu otvoreno je u to ime podpisivanje po jedan šiling; oba sveučilišta u Cambridge-u i Oxfordu odlučiše putem podpisah istu globu sabrati tako, da svako sveučilište prinese polovinu; u istu svrhu sabiraju se prinesci u čitaonici njekoga Wylda, gdje se sastaju mnogi politički bjegunci; a i isti prosti radnici stadoše podpisivati po jedan penny s odlukom, da se iz novacah, što će preteći globu, podigne spomenik slavnomu mužu. Medjutim je plemeniti grof ovoj demonštraciji učinio konac, zamoliv u dnevniku „Times" svoje englezke prijatelje, da od svakoga podpisivanja u ime njegove globe odustanu.

* G. Vjenceslav Mařík, učitelj na gradskoj glavnoj učioni u Zagrebu, izdao je ovih danah u Zagrebu „*Računstvo na pamet za narodne učitelje*," no kojim se i drugi ljudi koristiti mogu. Za temelj ovomu računstvu položena je vrednota austrijanska, s naputkom, kako se vrednota konvencionalna na austrijansku, i povratno ova na onu obraćati ima. Ciena mu je 30 novčićah.

* Uz budimskoga „Cyrilla a Methoda" izlazit će od nove godine kao priloga „Priatel' školy a literatúry."

* Dne 8. Prosinca umro je u Lavovu jermensko-katolički biskup preuzvišeni gosp. Samuel Stefanovicz.

* Na mjesto pokojnoga Bede Webera postao je frankfurtskim katoličkim župnikom Iv. Thissen, dosadanji župnik u Koloniji.

* U anamskoj carevini smaknut je na zapovied Tû Dük-ovu okrutnim načinom msgr. Melchior, apoštolski namjestnik.

Poziv na predplatu

na X. tečaj

„Zagrebačkoga katoličkoga lista."

Evo iztiče jurve **deveto** godište, što „**Zagrebački katolički list**" u našoj domovini narodnim jezikom zastupa božanstvenu vjeru i svetu crkvu, gojeći uz ova najvišja duševna dobra sveudilj otvorenim licem ljubav i napredak doma i roda. Ako Bog dade, te ga njegovi dosadanji prijatelji neostave, nastupit će on s nastajućim mladim ljetom svoj **deseti** tečaj, te će nastojati, da, vjeran svom dosadanjem zadatku, u svojoj struci i ako nebude bolji, bar takov ostane, kakov je dosad bio. Samo su dvie stvari, glede kojih nastupit će buduće godine promjena u istom listu: jedna se tiče pismenah, a druga predplatne ciene — a jedna i druga bit će na korist štovanim čitateljem. „Zag. kat. list" tiskat će se od početka buduće godine skroz i sasvim **s novimi pismeni**; a uslied carskom naredbom obaljene časopisne biljegovine u stanju smo **sniziti mu ponješto dosadanju predplatninu**.

Tim predplatnina na „**Zag. kat. list**" za godinu 1859. ustanovljuje se ovako:

Za one, koji si sami po list pošiljali budu
na cielu godinu 5 stotinjakah (4 for. 46 kr. sr).
„ pol godine 2 stot. 50 novčićah (2 for. 23 kr. sr.).

Za one, kojim se list pod njihovim naslovom **poštom** pošiljao bude
na cielu god. 6 stot. 30 novč. (6 for. u bankah).
„ pol god. 3 „ 15 „ (3 for. u bankah).

Mnogo gospode predplatnikah nije nam za ovu godinu poslalo **podpune** predplatnine. Urednik neima kad da svakomu pojedinomu posebice piše, već samo moli, neka, tko se opominje, da nije poslao 6 for. 20 kr. sr., ostatak izvoli uredničtvu dostaviti s novom predplatom.

Dosad smo svake godine liepo i pokorno molili, da gospoda predbrojnici čim prije, i ako moguće do konca godine ponove svoju predplatu, čim bi sebi sve brojeve lista osjegurali, a nam tegotan i mnogovrstan posao na početku godine znatno olakšali. Molbe naše bivahu najvećom stranom jalove, neuslišane — predplatnici javljahu se kroz 3—4 mjeseca. Sada nemolimo toga, — nebi-li bez molbe srećniji bili — već samo učtivo pozivljemo, da se na „Zag. kat. list" u plaćenih pošiljkah predplati, tko hoće i kad mu je volja. Tko ipak želi dobiti **sve** brojeve ovoga lista, neka izvoli predplatiti **do nove godine**, jerbo kasnijim naručnikom toga ujamčiti nemožemo.

Uredničtvo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 51. U ČETVRTAK

23. PROSINCA 1858. TEČAJ IX

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Na Božić.

. . . . . quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce Dionaei processit Caesaris astrum:
Astrum, quo *segetes gauderent frugibus, et quo*
Duceret *apricis in collibus uva colorem.*
Virgil Ecclogа X, 46—49.

I.

Što je tebe, oj rimski pjesniče!
Nadahnulo, da o Dievi morskoj
Umna tvoja Viljenica kliče,
Perjanici pjevajuć nebeskoj?

Što ti klasje, što ti brdsko grozdje
Izpred očih amo tamo leti?
Kada ti se više bojno gvoždje
I junaci vrte po pameti!

Zar si htio kazat iz daleka,
Što iz žita, što iz vina biva? . . .
Tielo i krv Boga i Čovjeka
Da će biti jednoč hrana živa?!

I boja ti pred očima trepti! . . .
Grozdja lice kô te perjanice! . . .
Što nad zemljom lebdeć k nebu hlepti
Ko usjeva zlatnog snop pšenice!

II.

Pregazimo s poganskog Parnasa
Na Sionsko brdo Davidovo:
Odkuda nam mjesto guslah glasa
Uz pobožnu harfu Božje Slovo!

Božji Razum, s kojim Bog sve stvori,
Božje Slovo, s kojim Bog sve spasì,
S kojim svietu nebo — raj otvorì,
Bog ga Otac rodì od vieka si!

Po zemaljskom zatvorenom raju
On zaorì proročanstvom svietu:
Da svi puci sdružit se imaju
Na duševnom Sionu presvetu!

III.

Sinak mali Boga velikoga,
Zato B o ž i ć po svietu zove se,
Što ga Dieva i kô Sinka svoga
Po svetomu Duhu gle! ponese.

I zato je Prečista Djevica
Pomoćnica naša gle! najveća,
I Kraljica, i Bogorodica,
Neba, zemlje prava radost, sreća!

Mila diko! dobro preveliko!
Rajska voćko vječnoga života!
Iz Tebe je Spasitelj nam nikò
Da oživi griešna s Njeg' sirota.

IV.

Tko to ide k Tebi u pohode
Od iztoka preko polja ravna?
Ko brodari kada vodom brode
Pazeć samo na zlamenja davna.

Po zviezdama na prostranom polju
Ravnaju se Tvoji ti putnici;
Na nijednu nepaze nevolju
Iduć sjajnoj k Tebi po noćnici.

Na jedinu oni samo paze,
Na nebesku zviezdu perjanicu,
Što jim ravna sad njihove staze
Tražeć Kralja i Tebe Kraljicu.

Kod Heroda zemaljskoga kralja
Čuju, gdje se Kralj nebeski rodì:
A vjerna jih zviezda kô što valja
Prihodnica prâvo k Teb' privodì.

Primi s njimi i naše darove! . . .
On je Bog naš! on še za nas rodì!
Božje kćeri i Božje sinove,
Čovječanstvo sve on oslobodi!!

Iva.

Ponajglavnije istine vjere.

Od *Josipa Zorića.*

(Nadalje.)

IV.

Duša.

Ima-li, postoji-li duša? — Čudna pitanja! na koje bi bilo i suvišno odgovarati, kad nebi i danas bilo ljudih, koji i ovu za čovjeka prečastnu i utješnu istinu niječu, — mislim ovdje materialiste sa svojimi starijimi zastupnici i prednjaci: Hobbes-om, La Metrie-om, Volney-om, Holbach-om i drugimi, a u naše vrieme s Feuerbachom, Büchnerom, Moleschottom, K. Vogtom, i ostalom njihovom književnom svojtom.

Budući da imam pomisao o duši, s toga i ima duša! Čovjek bo neima o ničem pomisli, što nebi barem u svojih početih istinito bilo, što nebi postojalo. Mi si možemo stvoriti i skovati krivih i pogrešnih pomislih na volju i bez broja; nu pogreška će biti samo u sastavljanju počelah. Imade-li n. p. nevjerojatnije i neistinitije pomisli nego što je pjesnička životinja hippogrif? pa ipak česti, iz kojih je sastavljena, postoje, naime konj, orao, lav. Da nebismo imali pojma o ovih životinjah, a to jamačno nebismo si nikad utvorili bili pomisli o hippogrifu, jer od ništa neima ništa. [1]) Neka si tko predstavi pomisao kakovu o biću ili stvari, što nije ni duh ni tvar, ako može. —

Kažite mi, odkle meni pomisao o duši? kako je ona postala u mojoj glavi? ako je sbilja neima, odkle sam ju uzeo, iz kojih pomislih sastavio? Sve, što vidim oko sebe, kamo se god obratio, nije no tvar (materia); a kolika je razlika medju duhom ni tvarju! Duša neima ništa s tvarju slična, a nijedno svojstvo duše nepripada tvari, kao što ni obratno. Duša izključuje već u svojem pojmu tvar, pa kako da sam si od tvari utvorio pomisao o duši? Duša je uzvišenija od tvari, koja sačinjava naše tielo. Tielo je tromo i mrtvo po sebi; duh ga oživljuje i okretnim čini! Duh misli, sudi, sravnjiva predmete medju sobom, umstvuje, on je jedini u naravi, koj sam sebe poznа, te komu slična neima. Vidi doduše, da je slab stvor, koga drugi jakostju i veličinom i inimi svojstvi nadkriljuju; nu osvjedočen je ujedno, da je umom vrstan svim, dà i istoj priredi gospodovati. —

Već pod ovom pomisli, pod ovom rieči d u š a razumievamo biće jednovito (ens simplex), čim se i poglavito razlikuje od tvari; da bo nije duh jednostavan, to bi morao biti iz čestih sastavljen, a kad bi to bio, tada bi bilo u čovjeku toliko osobah (individuah), koje bi mislile, koliko imade i čestih, — a iz toga bi dosliedno imalo sliediti više bezumnih zaključakah. — Ono, što u čovjeku misli, zove svaki svoj J a; u svakom pako čovjeku, kako vidimo, ima samo po jedan J a, a ne dva, tri itd., što se nemože reći o tvari, koja je vazda dva tri, četiri itd. na koliko se već česticah dieliti može.

Duh naš sudi i razmišlja o pojmovih i stvarih, što su izvan tvari, — o stvarih i pojmovih jednostavnih i od materije neodvisnih, kao što su Bog, kriepost, ljepota, dobrota itd. Sva ova izključuju i najmanju sjenu tvari. Dakle i ono, što sudi u nami o pomenutih predmetih, mora da je jednostavno; tielo bo naše sastavljeno od tvari može imati samo u ono upliv, što mu na ćutila djeluje.

Nijedna sila nemože po sveobćem zakonu prirode sama o sebi proti sebi raditi; s toga kad bi duh naš bio tvar, nebi mogao proti tielu svomu raditi, buduć da bi ovo bilo s njim istovetno, — a ipak izkustvo nam protivno pokazuje. Duh naš, neobziruć se na ono, što pùti prija, sliedi ono, što se njemu dopada — istinu, kriepost, te radi te istine i kriepostі opire se pùti svojoj, kroteć ju raznimi sredstvi: dakle duh nije što i tvar, on je jednovit. — Sada pošto u kratko navedosmo razloge za jednostavnost duše, ajde da vidimo, ima-li razlogah i za njenu neumrlost?

Duša naša, akoprem jednovita i najuzvišenija od svih postojećih bićah i stvarih u svemiru, ipak nije sama po sebi, nije neodvisna. Ona imade svoj izvor u najvišjem biću Bogu, koj ju iz ničesa izvede, kada je nebje, i koj ju neprestano u svom postojanju uzdržaje, te koj kad bi za malo uztegnuo desnicu svoju, opet bi se razpala u ništo, odkud i proizadje. S toga nije ovdje pitanje: dàli može Bog dušu kao njezin stvoritelj a b s o l u t n o uništiti? već se ovdje samo pita: dàli imade duša u naravi svojoj uzrok svoga uništenja? i dàli ju Bog hoće, ili da bolje rečem, dàli ju Bog i može uslied svojih savršenostih uništiti? Na jedno i drugo pitanje odgovaram niječno, a gledat ću da to i dokažem.

Vidjesmo, kolika razlika postoji izmedju duha i tiela, te se moramo čudom čuditi sili, koja je ova dva toli nejednaka bića u jedno spojila. Nijedno svojstvo tjelesno nepripada duši, kao što i nijedno svojstvo duševno nepripada tielu. — Imajući pred očima razliku, koja postoji izmedju ova dva bića, možemo sigurno reći, da njihovo sjedinjenje može i prestati, a da se ni jedno od njih toga radi neuništi; pače čudimo se, što taj nenaravni savez i tako dugo postojati može. Ko-

[1]) Vidi Études philosoph. sur le Christianisme par Nicolas pag. 88.

jim indi razlogom tvrdit ćemo uništenje jednoga ili drugoga ili obiuh bićah — po ukinuću saveza, što ih medju sobom spaja? — Uzmimo dva tjelesa iste naravi u jedno spojena, pa ih opet razdružimo, — i tim nismo nijedno oštetili, nekmo li uništili; što više, postojanje jednoga neće nikada dokazivati postojanje drugoga, kao što i uništenje ovoga uništenje prvoga. To što rekoh o tjelesih iste naravi, valjat će mnogo više o tjelesih i bićih skroz različne naravi, kao što je duh i tielo; i njihovo sjedinjenje kao što nebjè uzrok, da postoje, isto tako i njihovo razdruženje nemože biti uzrok da se unište. Nijedno biće nemože biti uzrokom uništenja drugomu biću, ako mu nije ujedno i uzrok, što postoji; a buduć da tielo naše nije uzrok, što bivstvuje duša: s toga nemože ni biti uzrok njezina uništenja, — dakle tielo naše i može prestati življeti, a da neće tim zajedno i prisiljen biti više neživljeti duh.

Smrt nije no razstava ovih dviuh bićah, od kojih svako prolazi u krug svoga naravnoga djelovanja. Tielo buduć da nije no tvar, a tvar je po naravi troma, s toga i tielo ostaje u tromosti i negibanju; a duh, izbaviv se verigah, — prelazi na laganih krilih u višje krugove u svoju domovinu.

Pa zar se smrtju uništuje tielo? Nipošto — već samo gubi ono, što mu po naravi nepripada, kao kretanje, život itd. U vasionoj prirodi nenalazimo nijednoga primjera uništenja. Tielo se naše samo raztvara u česti, jer je i od čestih sastavljeno; nu duh naš, buduć, kako bje dokazano, jednovit, neima česticah, neima se ni u što raztvoriti, on ostaje čitav, nedotaknut, slobodan. Pošto dakle, kako nam svi najveći prirodoslovci svjedoče, i kako sami uvidjamo, neima u cieloj prirodi primjera uništenja ni najneznatnije stvari, kako možemo reći, kakovim razlogom tvrditi, da je Bog kao najmudrije biće od vieka odredio, da jednoj duši, što je najsavršenije djelo rukuh njegovih, bude tielo, štono je od proste tvari sastavljeno, uzrokom njezina uništenja? —

Neznam, kojim pravom tvrde protivnici, da je jedina svrha duše, da oživljuje tielo, t. j. da robuje tvari, a kašnje da bude od nje uništena. Gdje su im za to dokazi? Kad bi nas htjeli o tom osvjedočiti, to bi im trebalo positivnih dokazah, dà tu bi im valjalo navesti svjedočanstvo istoga najvišjega bića, da je ono sbilja tako uredilo. A buduć da toga svega u njih neima, to su im i rieči puste tlapnje.

Mi ćemo usuprot nastojat dokazati, da Bog kao Bog t. j. kao najmudrije, najsavršenije, najpravednije i najbolje biće ni nemože uništiti duše. Ajde da vidimo!

Vidjesmo, da je Bog ovaj svemir premudro ustrojio; opazismo, da sve i najneznatnije promjene bivaju po stanovitih zakonih, a isti zakoni da imadu naznačen si cilj, ka kojemu teže; osvjedočismo se, da i najneznatniji mravak nije bez svrhe, da ima pojedine čestice, iz kojih je sastavljen, svoje opredjeljenje; a napokon zaključismo, da su sva ova za čovjeka, jer je on jedini, koj izpitiva zakone prirode, on jedini, koj se svim, što je u svemiru, služi na svoje svrhe, jedini, koj sve proniče, koj svemu gospodi umom svojim. Nu ako se život čovječji svršuje smrtju, to je onda čovjek jedino biće u cieloj prirodi stvoreno bez svrhe, bez stalna opredjeljenja — a ako ga imade, neka nam tko kaže, što je to? — Svrha čovjeka nemože biti nego biće vječno i nepromjenljivo, sám Bog, koga on treba da štuje i ljubi i tako podpuno srećan bude. Ako je pako sám Bog čovjeku svrha, to mora i on uviek življeti, jer ljubav i štovanje ni nezaslužuju toga imena, kad bi trajala samo njekoliko trenutakah, — bila bi nedostojna vječnoga i nepromjenljivoga bića, već moraju viekom trajati, buduć da imadu za predmet vječno biće. Jerbo dakle Bog kao najmudrije biće nije mogao ništa stvoriti bez svrhe, s toga je i čovjeku imao naznačiti svrhu; a njemu, kao najuzvišenijemu proizvodu rukuh svojih, nije mogao naznačiti druge svrhe no sebe, — a on buduć da je vječan, s toga i čovjek, da postigne svrhu svoju, ima uviek živjeti. —

Neumrlost usadjena je u istoj našoj naravi, što uvidjamo i iz neizmjerne težnje za životom. Čovjek je jedini stvor, koj razmatra sudbinu svoju preko groba, koj prèda i pred samom mišlju uništenja, koj iz svih silah čezne za pravom svojom postojbinom, gdje će imati do vieka življeti. Buduć da je ta želja života sveobća, svim bez razlike urodjena, to mora i sbilja taj vječni život postojati. Kad bi Bog dušu čovječju uništio, to bi on protiv sebe radio, sám sebi bi protuslovio; s jedne bo bi strane čovjeku udielio neumrlost, a s druge mu ju opet otimao, što se o Bogu ni misliti nemože. Ono što ista narav zahtieva da je vječno, to i mora da bude vječno, i to uslied mudrosti Božje, koja ište, da svako biće po naravi svojoj živi, kojom ga je ustrojio; a buduć da duša po naravi svojoj traži vječnost: s toga i mora bez kraja i konca življeti — mora da je neumrla. —

Kad smo dokazivali, da ima Bog, rekosmo i to, da ima i vječni zakon, što ga sám Bog upisà u narav čovječansku; zamietismo, da je taj zakon sveobćen, nepromjenljiv i neodvisan, što priznaju svi, da i isti zločinci, ako ne hotice a ono i nehotice. No gdje je zakon, tamo mora da je

i zakonoša i zakonotvorni ugled, koj nadzire zakon, koj dobre nagradjuje a zle kazni. Svakdanje nas izkustvo uči, da se taj zakon svagdje baš točno nepazi, dà od mnogih se i nogami gazi; pa ipak na ovoj zemlji neima nikoga, koj bi prestupnike primjereno kaznio, a pravednike nagradjivao. Dakle nepreostaje drugo, van staviti, da ima i drugi sviet, u kom će duša vjekoma življeti, gdje će sám zakonotvorac uslied svoga svezanja, kojim je proniknuo i najtanje žice srdacah naših, gdje će, velju, taj vječni zakonotvorac krivce i prestupnike kazniti, a pravedne i kriepostnike nagraditi.

Tko je voljan to poricati, taj mora prije zanijekati bivstvo Boga. Inače imao bi biti Bog utamanitelj naravi ljudske, morao bi biti ne samo nepravedan, već i zlotvor — a tko se nedrzne to samo i pomisliti, kamo li izustiti! Da vidimo, jesam-li i u tom istinu rekao.

Ako neima drugoga svieta, u kom će duša preseliv se iz svoje materialne postojbine bez vieka do vieka življeti, to onda i Bog nehaje za grieh i kriepost, on jednakim okom gleda i onoga, koj skrajnim požrtvovanjem vrši njegov zakon, kao što i onoga, koj se u oholosti svojoj prodrznuo tlačiti ga nogama, i kano u oči mu reći: neću da te slušam! neću da mi gospoduješ! Dà još više velim, Bog bi onda većma milovao griešnike i one, koji ga preziru, nego one, koji ga iz sve duše ljube; vidimo bo u svakdanjem životu, kako često griešnici u bogatstvu i sjajnosti obiluju, a pravednici često s krajnom nevoljom se boriti moraju; vidimo kako gustokrat zloća i grieh slave pobjedu nad potlačenom kriepostju; vidimo, da se bezbožnici barem ovoga svieta punom mjerom uživaju, u slastih i razkoših plivajući, dočim se pravednici od svega toga uztežu, svega odriču, što im pùti prija, sve ostavljaju, što im je po naravi milo i drago, — a zašto? Jedino iz ljubavi prema stvoritelju svomu i svetoj volji — zakonu njegovom. Pa da Bog jednakom plaćom nagradjuje jedne i druge?!

Bezumje je reći, da neima Boga, nu deset putah je veće bezumje tvrditi, da ima Bog, nu takov, koj bi tako bogovao, kao što nacrtah.

(Konac će sliediti.)

Vjera u neumrlost duše u starom zavjetu.

Stvorenjem muža i žene dovršio i okrunio je Bog cielo šestdnevno djelo. Zemljeno tielo oživio je i oplemenio Tvorac vječni živim duhom, slikom svojom, te tako u svetosti stvorenom čovjeku opredielio za stan razkošni raj. Već radi ovih darovah moradoše naši praroditelji Stvoritelju svomu dragovoljno svaki posluh ukazati; što da Bog izkusi, te da slobodu njihovu oplemeni, dade im zakon, da se neokuse stabla znanja „dobra i zla," ako nemisle smrtno kažnjeni biti. Nebi dugotrajna sreća. Duh pakleni pun zavidnosti nagovori slabu ženu, da prestupi oštru zabranu, što ona, a poslie nje i muž sbilja učini; na sud zvanim neprevarljivi sudac grozovite kazne naznači, koje je ipak pun ljubavi obećanjem „sjemena blagoslovljena" t. j. Mesije, koj će skršiti moć neprijateljevu, ublažio, i tako sveza i jedinstvo medju Bogom i ljudmi, već posve skvarena, opet bi oporavljena i novi put do spasa prokrčen. Vjeru u sjeme blagoslovljeno iz žene očitovali su potomci praroditeljah naših kako prije tako i poslie Noema raznim načinom, naime svakovrstnimi kriepostmi, osobito pako žrtvami, što su onu neprocienjenu žrtvu, koju je Sin Božji — u knjizi Izhoda 3, 2. „poslanik Jehovin," u Ezeh. 34, 23. „jedan pastier," u Dan. 2, 45. „odsječeni kamen bez rukuh" t. j. iz Djevice rodjen bez sudjelovanja ljudskoga, srav. Jezaiju 7, 14. gdje se zove „Immanuel" — s nami Bog; — u nov. zak. kod Mat. 1, 21. „Isus," u 2, 17. zove ga otac vječni „Sinom svojim" itd. — za griehe cieloga svieta njekoč prinieti imao, predznačivale. Sva vjera i ufanje u starom zavjetu opočivala su na temelju praevangjeoskih riečih Porod. 3. 15.

Medju članke vjere starih Patriarkah punim pravom brojimo vjeru u neumrlost duše; svjedoče to mnoga mjesta svetoga pisma star. zavjeta. Tako piše Mojzes u svojoj I. knjizi 25, 8. dokančajuć povjestnicu o Abrahamu, da se je isti starina, pokle je sto sedamdeset i pet godinah živio, nakon smrti pridružio narodu svomu. Nu svjedoče ista sv. slova, da je Bog (12, 1.), poslje kako je opet krivoboštvo zavladalo, Abrahama iz kaldejskoga grada Ur imenom u Kanaan dozvao, da s njim novi savez sklopi, polag kojega u njem svi puci blagoslovljeni biti imaju, učvrstivši isti pečatom „obrezanja." Glas i poziv ovaj Abraham dragovoljno posluhnù, dodje dakle u Kanaan, gdje je i život dovršio, neostaviv želje za sobom, da mu ostanke u Kaldeju, gdje mu roditelje pokopaše, prenesu. Jamči nam dakle nadahnuti spisatelj pišuć „. . . . i pridružio se je (u matici „vajjeasef") narodu svomu," da je stalno osvječen bio, da će duša muža svetoga poslje smrti najti duše predjah svojih, što je punim pravom reći mogao o Abrahamu, koj je sva za volju Božju učiniti vazda se pripravnim pokazao (srav.

I Moj. gl. 22.). Ta je moć rieči „asaf," da jedino sakupiti, a u formi refleksivnoj sakupiti se, pridružiti se komu znači. Dosta dakle jasno izrečè Mojzes, da se po smrti tiela nedovršuje takodjer tečaj i život duše, nego da ju oli sretnije oli jadnije stanje čeka. — Jakob ugledav haljinu sina svoga Josipa, krvlju jarčevom poškropljenu, jaučuć rečè inim sinovom sakupljenim, da mu tobož žalost ublaže: „Snići ću sinu svojemu plačuć u pakao"*) (I. Moj. 37, 35), nu znao je ucviljeni otac, da mu tielo do sinova tiela nikada dospjeti nemože, misleći, da je kakove divlje zvjeri utroba grob Josipa njegova; inače nije moći rieči ove tumačiti. Taj isti patriarka, otac Izraelićanah, pokle je izdao proročanstvo o vremenih budućih, napose da će u kući Judinoj žezlo ostati, dok nedojde miroljubivi (49, 10.), osjećajuć vrieme skore smrti tješi se riečmi: „Spas tvoj čekati ću o Jehova," — a tko će moći tvrditi, da je u samom grobu ufanje i očekivanje spasenja bilo? — Patriarke u obće ljube Boga, njega kao najdragocjenije blago traže, da pako u budući život po smrti nebi vjerovali bili, kako bi blago ovo našli, kako bi vruća ljubav nagradjena bila? — Izraelićane pri smrti dragih prijateljah tješe rieči: „Budite sini Gospoda Boga vašega, zato si nečinite ranah radi umrloga, jer si ti Gospodinu izabran iz svih pukovah zemaljskih" (V. Moj. 14, 1—2.), hoće da reče vješti spisatelj: nesliedite običaj stranacah — gentilium — koji raznim ruglom tiela svoga umrle svoje kajati viknu, što izvjestno znači, da je u Izraelu pojam o vječnosti već za onda zavladao bio. — Napokon Bog patriarkom i potomkom njihovim obećaje, da će jim biti „Bog" (II. Moj. 3, 6; 20, 2.) govoreć: „Ja sam Bog Abrahamov, Izakov i Jakobov;" nu nije on Bog mrtvih no živih, kako to izrečè isti Spasitelj (Mar. 12, 27.; Mat. 22, 32.). Zato sv. Pavao slavi i preporučuje vjeru patriarkah u život vječni u svom listu (na Žud. 11, 9—16.), gdje piše, da su stari Izraelićani u vjeri umrli neprimivši obećanjah, nego motreć ih iz daleka, izpovjedajući, da su inostrani i tudji na zemlji samo tražeći domovinu nebesku, zato se baš i zove Bog „Bogom" njihovim, jer im je pripravio vječni stan. — U kašnjih pismih sve jasnije ovi nauk odsieva, tako tko će inako tumačiti rieči mudroga Salamona u knjigi Propov. 11, 6—7., tko drugač gl. 44. Crkvenjaka? Job u najvećoj tuzi ovako se tješi: „Znam — veli — da spasitelj moj živi, da ću u najnovijem danu uzkrsnuti, opet ću se obući u kožu svoju i u pùti svojoj vidjeti ću Boga moga, koga ću ugledati ja ne pako drugi, — ufanje ovo položeno je u njedrih mojih" (19, 25.). — Daniel baš jasnostju nov. zakona piše: „I mnogi će od ovih, koji miruju u zemljenom prahu, ustati, njeki za život, a njeki za rugotu" (12 2.). — Tko nezna za svetu odvažnost sedam mladacah, koji za vlade okrutnika Antioka Epifana (166—168) najveće podnesoše muke govoreći (II. Makab. 7, 9—14.): „Kralj svieta nas će za zapovjedi njegove umrvše za život vječni probuditi;" ovo su rieči, koje jedino po slovu čist smisao pružaju, inače ili grieh ili smieh radjaju. — Čujmo jošte majku njihovu, ne samo bogoljubnu no hrabru i vitežku, kako napokon, nemotreć na neizrečeni gubitak, jači najmladjega te s toga i najdražega sina, zadnji zalog svete ljubavi svoje; da hudom nasilju i bjesnilu neprijateljevu odoljeti, te izpovjedivši stvoritelja neba i zemlje mučeničkom smrti pobjedu steći može; evo što rečè mezimcu svomu: „Molim te sine! pogledaj na nebo i zemlju i na sva, što su u njih, te razumij, da je ova Bog iz ničesa izveo." Tko bi ovakove rieči u ovakovoj okolnosti izgovorene bez udivljenja čuti mogao? rieči, koje čvrsti temelj i sjajni dokaz kako našemu tako i još njekojemu članku vjere naše pružaju, koje nam bjelodano svjedoče o vjeri Žudijah za vrieme ono, te s toga su bogati izvor predavanja i sv. zakona. Nije dvojiti, da je pobožna majka u riečih svojih uključila ovu misao: Sinko, upotriebi zadnji dar, naime oči, što ti ih Bog dade, pogledaj divna nebesa i bogatu zemlju, te izpovjedi našega Boga velikoga, umri svietu ovomu, da živiš na svietu vječnom; ova bo je misao najprije jaku ženu na važne one rieči i svetu odluku potaknuti mogla. Protivnici neusudjuju se pokušati ove rieči napadati i na svoju navlačiti, jer znadu, da bi slabo uspjeli.

Kad se dakle članak vjere o neumrlosti duše tako predaje u sjeni, slici i prilici, kakovu jasnost mora nepristrani muž najti u svjetlosti, pravdi i istini podpunoj. Pa ipak bjedni pametari, kojim se istina sveta nedopada i nemili, tvrde, da nauk o članku ovom u starom zakonu počela svoja iz nauka Zoroastrova, u novom pako iz pučko-mitičkoga pojma o Mesijinom uzkrsnuću prima. Takove branioce laži pita sv. Augustin, de mor. Eccl. c. 34: Vos quid saevitis, quid excoecamini studio partium? Quid tanti erroris longa defensione implicamini? Fruges in agro, frumenta in area quaerite, apparebunt facile seseque offerent ipsa quaerentibus.

N. V. Sriemac.

*) Ovdje neznači mjesto mukah vjekovitih, nego što žud. šeol, mjesto podzemno, grob, orcus, Höhle.

Dopisi.

? *Sa slunjskih brdah* 12. prosinca. Dragi nas Bog doduše svaki dan milostju svojom nezasluźne búdi, susrete, prati i predtiče; svaki dan imade ljudih, koji milost i milostinju diele, — svaki dan imade ljudih, koji milostinju primaju. Vjera naša dieljenje milostinje drži sa pritežuću silu, kojom se raj nebeski privlači i hvata. Ali je ovaj mjesec u koledaru dva osobita dana zabilježio, kojimi se u životu kršćanskom običaj dieliti milostinju nad sve ine u godini odlikuje, a to su: sv. Nikola i Božić.

O sv. Nikoli legenda ovako govori: Čuo sv. Nikola, da u mjestu Patara njeki plemić toliko osiromašio, da je za uklonit se biedi odlučio svoje tri kćeri nagnati, da svoje tielo putenosti za novac prodadu. Sv. Nikola dokuči se u tamnoj noći stana tih bjednikah i spusti preko otvorena prozora kesicu zlata u sobu, kojom se je mogla starija kći prilično oskrbiti. Isto učini sv. Nikola drugu i treću noć; nu bdijući otac, koj je htio svoga nepoznatoga dobročinitelja znati, zateče ga. . . . Ovaj čin sv. muža jest, mislim, potaknuo običaj, da kršćanski roditelji svoju djecu u oči sv. Nikole daruju. Tko se radostan nesjeća jutra sv. Nikole iz djetinstva svoga našav čižmu, postol ili kakovu drugu posudu natrpanu lješnjaci, orasi, jabukami, a takodjer kadšto uz to zamietiv i brezovu perjanicu? — Dàkako gospoda gospodski, bogataši bogato, a srednje ruke ljudi, kako mogu, navadu ovu obave. Tko se neopóminje, kako je već njekoliko nedjeljah no će sv. Nikola dojti s majkom Boga molio? Komu nije još u pameti strah, kojim je protrnuo, kad je začuo, da Nikola ide ulicom, i nosi lance, da sapne neposlušno diete? Ovakovi su dani sgodna prilika, da se mladjano srce djeteta krene k Bogu, bogoljubnosti i smiljenju, i tako se utanji, da poslje za vas život raduje se u pomaganju sirotinje i darivanju zadušbinah. Kad diete odraste, i roditeljem bilo il nebilo, rado se sjeti ugodne one s njim učinjene provare, te će starac milomu sjetu za volju darivati diete, da i ono nauči, i da ostarilo bude darivalo. Plašenje ovom prilikom nemože se dàkako odobriti, jer su takove šale više putah iza smieha plač u kući ostavile.

Na Božić u njekojih župah naše nadbiskupije, čim svećenik svrši popodnevnu službu Božju, ponudi razpelo na cjelovanje, i ljubeći narod obilazi oko žrtvenika i meće darove svoje na žrtvenik, njeki novčić, njeki što može i ima i Bog mu dao. Medju se pako daruje se puk božićnicom, to je jabukom. Jabuka u nas će mnogo reći. Djevojka djevojci u znak prijateljstva ponudi jabuku; mladoženja zaruči svoju vjerenicu jabukom.

Maloga Isusa s darovi obići jest u životu kršćanskom od pamtivieka u običaju. Prvi ga nadariše sv. 3 Kralji, sv. Šime, pobožna Jana i ostali. Sv. Jerolim, naš blaženi zemljak, prošav iz Rima u Betlehem uprav na mjesto, gdje se Isus rodio, vruću svoju želju Isusa darivati ovako opisuje: Koliko putah te svete krajeve preglèdam, toliko me putah neizrečeno veselje obidje; čini mi se, kan da maloga Isusa u jaslih gledam, i srce mi se uzme s njim razgovarati. Ako mu kažem: kako drhćeš, kako tvrdo ležiš u svojih jaslih za moje spasenje, — čini mi se, kan da čujem odgovor: „Jerolime! ded' zapjevaj s angjeli: Slava Bogu na visini, a mir ljudem na zemlji, koji su dobre volje. Raduj se tomu, što se toliko ponizih; još ću se više poniziti na maslinskoj gori i na križu.“ — Moram ti vjendar nješto dati, svoje ću ti premoženje dati, i sve što imam! — Opet mi on odgovara: „Što ćeš mi dati Jerolime! Zar nije moje nebo i zemlja? Tvoga netražim. Daj ubogim i primit ću kao da si meni dao.“ — I to ću učiniti, al si nemogu pomoći, da ti na spomen u ljubavi što nedadem. — Na to mi diete odgovara: „Jer si me rad darivati, kazat ću ti, što ćeš mi dati. Daj mi svoje griehe, svoju slabu savjest, i svoju pogubu.“ — Što će ti to? pitam. Diete odvraća: „Tvoje pregrehe i zloće na svoje ću rame metnuti, i tvoje griehe nositi.“ — Na to udarim u plač, te svojemu Spasitelju nemogu ino kazati van: Preljubljeno diete, kako si mi srce ganulo! Mislih, da od mene želiš što dobra, a ti tražiš, da ti dadem, što je u mene slabo, na što sám mrzim, čega bi se rad, po što sam živ, oprostiti. Dotle sv. Jerolim. — Kršćanska tvorna ljubav, što Isusu namjenjuje, dieli potrebnim svake vrsti, ubogim u kući i na ulici, i u bolnicah odraslim, i sitnoj dječici u pjestovnicah. O katolička crkvo, toli je prostrana tvoja ljubav! kakav je i gdje je onaj, kojega ti nezastireš? —

Dočim bogoljubna kršćanska duša pliva u radosti od miline, što je doživila, da uspomenu narodjenja svoga Spasa može sa sv. crkvom obaviti, imaše i imade kršćanah, koji, uzdajuć se u silu ráda rukuh svojih oskvrnjuju svetost noći i božičnoga dana s kojekakovimi bajkami i bajanjem.

Kažu, tko bi uzeo od sv. Lucije pa do badnjaka stolčić graditi svaki dan ponješto na njem djelajuć, da bi sjedeć na njem pod polnoćkom kod crkvenih vratah vidio svaku vješticu (coprnicu), koja je kod polnoćke. A poznao bi ju po tom, što bi u stran gledala, kad bi svećenik sv. tielo podizao.

Tko bi, dok polnoćka traje, tri puta oko kuće obtrčao i treći put kroz okno u sobu zagledao, vidio bi na odru (skolkih) onoga, koj će do drugoga Božića u kući umrieti.

Na Božić mora u kuću mužko dojti i zove se položaj. Toga položaja planinka časti, a on mora čvrsto i nepomično za stolom sjedjeti, da budu kokoši i ostala perad na jajih mirno sjedila. Planinka strese s medjašnim plotom, i gledajuć k susjedu reče: Kod tebe kokodak, kod mene utmak!

Djevojke lievaju u vodu vrio vosak ili olovo i gledaju i gataju, koja će se do drugoga Božića udati i kakova muža dobiti.

Narod misli, da na božićnu noć rogata marva divani. Gospodar popne se na badnjak pod polnoćkom na hlev, da čuje, što će se volovi razgovarati. Slušajuć čuje: Ama smo ljetos mnogo brazdah izorali, mnogo hrane ljudem i sebi pripeljali, još nam ostaje, da gospodara treći dan u groblje odpeljamo; i tako bì. —

To sam napisao čitatelju na šalu i zabavu. Cuvier, dubokoumni izpitatelj prirode, na pogled stara našasta zuba, stara trula našasta zatiljka, zamietio, narisao i opisao bi predpotopnu zvier; — možebiti, da će starinari i s toga moga priobćenja predkršćansku ćud naroda našega napipati.

Još imade dan, kojemu se mnogi iz svojih uzrokah raduju, a taj dan jest — mlada godina. Nu taj dan darivati, čini mi se da nije pronikao običaj iz života kršćanskoga, već, mislim, iz puko svjetovnoga izvedoše ga kojekakovi čestitari. Da izadje koledar na sviet, koj nebi zabilježio nove godine, mislim, da bi dobro paaso. Mlada godina jako djeluje na živce; čovjeka baca sad iz vrućice u studen — sad iz groznice u buncanje. Tko bi sanje od stare godine u noći na novu godinu snivene sakupio, štampane u bieli sviet razturio, dobar bi posao poslovao trgovinom takove knjige. Poslenici, trgovci, točaji, markeri, brijači itd. — svi su taj dan na brzih nogah, a da zapitaš gospodara, kojemu oti gosti padau u kuću, kako mu je, nebi znao svaki kazati, jel' mu noge, il se zemlja pod nogami trese. Ta bi se misao dala na tanku žicu izpresti — ali zašto da pozledjujem? — ovo je dan sviete, ono su dani vjere!

A sada, Kat. liste! moje milovanje, za ovu godinu s Bogom! S novom ćeš se godinom pomladiti; toiko ti mladom dopalo predbrojnikah, koliko imade u jugoslavenstvu za Boga, vjeru i rod zauzetih rukah; toliko čitateljah, koliko ima u njem sve, što je dobro, bogoljubno i kriepostno pazećih očih; a dopisnikah, koliko ima svećenikah i ostalih naših književnikah. A ja ti svoju tvrdu vjeru zadajem, da ću te čitati, dok nas dva poživimo; a kad začuješ, da te nečitam više, ti s menom medju one, koji u našoj nadbiskupiji oko promjenah rade.

Iz Kreševa u Bosni 25. studenoga. Danas je ovdje obavljena svečanost, kakovih opisom mnogo je ustupio prostora ovaj cienjeni list; pravo je dakle, da i o ovoj dopusti desetak redakah, tim više, čim su ove kod nas amo mnogo redje, a tim i zanimivije. Ta je pako tako rečena mlada misa, o kojoj i kod našega puka vlada njeka pobožna ljubopitljivost, s koje tom prigodom još više nego drugimi u crkvu nateže, i dotične liepe obrede i običaje pazljivije motri.

Ali da najprije kažem, zašto je ona danas bila? Jer je slavna djevica i mučenica sv. Katarina, koje uspomenu crkva taj dan štuje, premilostiva zaštitnica obstojeće ovdje još od starih vremenah crkve i samostana franciškanskoga, — indi i onako velik blagdan za ovu župu. Da se ovaj dakle što pristojnije i svečanije proslavi, a mladoj misi čim veća sjajnost pribavi, odredjeno bude, da ovdješnji sin, Fra Franjo Momčinović, još lani se s naukah vrativši, a sada istom radi maloljetnosti redjeni, — danas započme služit se dobivenom tom prigodom po položenju posvećenih biskupovih rukuh božanstvenom vlastju, i prvi put Bogu prikaže nekrvno posvetilište, žrtvujuć mu onoga, koj sam sebe žrtvovà za sve nas na križu, i htijuć nas ljubiti do svrhe, dadè nam oblast to isto činiti njemu na slavu, a nam na spasenje. — Iz iste svrhe pozvano bì i dodje amo njekoliko pp. otacah i iz drugih dviuh čč. obiteljih redovničkih, medju kojimi i sám m. p. o. državnik; te od njih jedan vrlo odlikovan izvoli mladomisnika rukovoditi, a jedan sv. govor držati.

Svečanost je započeta sinoć večernjom, koju je odslužio mladomisnik, kao i danas ranim jutrom jutrenjom (matutinom), kô što je ovdje običaj na veće svetkovine. Oko podne pak, kad se silniji nego ikada puk slegao i iz drugih obližnjih župah, te dosta prostranu crkvu kao šip napunio, stupio je on posred mnogobrojne podvorbe k žrtveniku Božjemu, i k Bogu, koj veseli mladost njegovu, te zazvav najprije Duha sv. himnom: Veni Creator spiritus, započeo sv. misu. Nisu se tu čule orgulje ni drugi glasbeni nastroji; nu jedva bi i na um palo to željti pobožnomu slušatelju radi milopoja njekih pp. otacah crkvenomu pjevanju vještih. Duboka pako pobožnost puka, koju zasvjedoči njegovo posve sv. mjestu i činu pristojno ponašanje, preniela bi te štov. čitatelju u najsvetija vremena kršćanstva. Kako bi ti se širilo srce od veselja i radosti, kad bi vidio staro i mlado, mužko i žensko na koljenih klečeć, i u ono posve zadubljeno, što po nauku i preporuci svećenikah ustima izgovara, a broji u otčenaše (patrice), koje drži medju sklopljenimi rukama, očiuh oli ponizno k zemlji spuštenih, oli sa strahopočitanjem k nebu podignutih. Osobito bi ti se dopalo pogledati puk, kad slušaše po evangjelju vrstnoga govornika, sborećega najprije uzhićeno o uzvišenosti vlasti i dostojanstvu misničkom, pa vrlo umjereno o dužnostih pravoviernih prama istim. Nit bi te vrlo smeli i ožalostili oni, koji u tom žalibože iznimku čine, jer ih je hvala Bogu znatno manji broj. Kad se svršila misa, sve je grnulo k mladomisnikovim rukam, te ih cjelivalo, da primi skopčani s tim pobožnim činom blagoslov. — Jedva se iza toga malko odmori i pokriepi, kad i vrieme prispje od večernje, kojom je, po istom mladomisniku držanoj, završena ova kod nas znatna svečanost. Nego će joj se slična slaviti i u Sutjeski sad u nedjelju, i opet treće nedjelje došastja gdjegod oko Tuzle u dolnjem Posavju. Bože ih učesti, da Ti se puni vinograd vrstnimi i revnimi poslenici!

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup dostojao je milostivo dopustiti, da se i ljetos u njegovom gradu podigne božićnjak na korist ovogradske uboge djece. U to ime bivaju već priprave u velikoj dvorani nadbiskupskoga grada. Tako će dakle i ove godine nastojanjem plemenitih gospojah, koje upravljaju ovdješnjom pjestovnicom, na badnjak pod večer dobiti uboga dječica božićnih darovah.

— Iz Rima pišu, da je tamo nedavna po punovlastniku umješćen u čast kanonika sbornoga ilirskoga kaptola sv. Jerolima, prečastni gosp. Stjepan Mlinarić, dosadanji župnik u Lupoglavi.

— *Crkvene pjesme za školsku mladež i za puk izdane po* Ivanu Stohl-u i Josipu Torbaru. Svezak I. — To je naslov knjižici, što je nedavna troškom knjigarnice Hartmánove s dozvoljenjem prečastnoga duhovnoga stola u Zagrebu u 8-i na 9 polutabakah na svjetlo izišla, te vriedi, da se preporuči svakomu, komu je iole stalo do skladna i pravilna pjevanja crkvenih pjesamah. Izdatelji izpoviedaju u predgovoru, da je nabožno pjevanje jedno od najuspješnijih sredstvah, kojimi se u srcu našem pobudjuju pobožna čuvstva; no da to učiniti uzmogne, treba da su crkvene pjesme glede teksta i napjeva dobro uredjenje, a zatim da se i dobro pjevaju. Kako se je proti jednom i drugom ovom uvjetu kod nas, izuzamši dakako njeke hvale vriedne iznimke, griešilo, i sada jošte grieši, odviš je iz svagdanjega izkustva poznato, nego da bi se tek dokazati moralo. No da to tako uviek neostane, te da i u naših crkvah iz ustih najprije mladeži, pa onda s vremenom i puka sv. otajstva vjere i pobožna čuvstva srca u skladnom spievu zamnievaju i po pravilih glasbe i prema prozodiji jezika, — tomu će liepo služiti ova sbirka crkvenih pjesamah na note za četiri glasa složenih, za koju gg. izdatelji zasluživaju liepu hvalu i zahvalu. Samo je sada želiti, da ovu sbirku gg. svećenici, učitelji i orguljaši u porabu uvedu, što će se tim lakše izvesti dati, budući će u njoj naći najvećom stranom poznate si no izpravljene pjesme Svih zajedno ima u ovoj sbirci 30 na broju: prva je zazivanje sv. Duha, za njom sliedi 9 raznih pjesamah pod sv. misom, poslie njih idu 4 o presv. olt. otajstvu, a za ovimi 16 pjesamah prigodom posebnih crkvenih blagdanah. K tomu su u ovoj knjižici pjesme i note čisto i čitljivo uštampane kod bečkih Mekitaristah, pa joj je i ciena vrlo malena 50 novčićah. Gg. izdatelji žele za ovim svezkom, ako im okolnosti ugode, izdati jošte po koj svežčić crkvenih pjesamah, ili barem ovaj povećan izdati. Želimo od svoje strane, da im se naskoro k tomu prilika pruži.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici: gg. Gjuro Lehpamer, podarcidjakon i župnik Jamski, u Križu; Janko Vuk, upravljatelj župe jalžabetske u Suhodolu, tamo; i Janko Brajković, kapelan u dolnjoj Stubici, u Mihovljanih. — Za župne upravljatelje imenovani su: gg. Josip Valentain, kapelan u Čažmi, tamo; i g. Stjepan Latković, kapelan Kapelački, u Svinjaru. — Premješten je g. Ivan Krstnik, kapelan, sa Selah u Sela kod Siska. — Preminuli su: Josip Postić, počastni kanonik i župnik u Čažmi, Josip Štojber, župnik u Svinjaru, i Aleksander Šnelec, župnik u Stenjevcu.

Poziv na predplatu

na X. tečaj

„Zagrebačkoga katoličkoga lista.“

Evo iztiče jurve **deveto** godište, što **„Zagrebački katolički list“** u našoj domovini narodnim jezikom zastupa božanstvenu vjeru i svetu crkvu, gojeći uz ova najvišja duševna dobra sveudilj otvorenim licem ljubav i napredak doma i roda. Ako Bog dade, te ga njegovi dosadanji prijatelji neostave, nastupit će on s nastajućim mladim ljetom svoj **deseti** tečaj, te će nastojati, da, vjeran svomu dosadanjemu zadatku, u svojoj struci i ako nebude bolji, bar takov ostane, kakov je dosad bio. Samo su dvie stvari, glede kojih nastupit će buduće godine promjena u istom listu: jedna se tiče pismenah, a druga predplatne ciene — a jedna i druga bit će na korist štovanim čitateljem. „Zag. kat. list“ tiskat će se od početka buduće godine skroz i sasvim **s novimi pismeni**; a uslied carskom naredbom obaljene časopisne biljegovine u stanju smo **sniziti mu ponješto dosadanju predplatninu.**

Tim predplatnina na **„Zag. kat. list“** za godinu 1859. ustanovljuje se ovako:

Za one, koji si sami po list pošiljali budu
na cielu godinu 5 stotinjakah (4 for. 46 kr. sr).
„ pol godine 2 stot. 50 novčićah (2 for. 23 kr. sr.).

Za one, kojim se list pod njihovim naslovom **poštom** pošiljao bude
na cielu god. 6 stot. 30 novč. (6 for. u bankah).
„ pol god. 3 „ 15 „ (3 for. u bankah).

Mnogo gospode predplatnikah nije nam za ovu godinu poslalo **podpune** predplatnine. Urednik neima kad da svakomu pojedinomu posebice piše, već samo moli, neka, tko se opominje, da nije poslao 6 for. 20 kr. sr., ostatak izvoli uredničtvu dostaviti s novom predplatom.

Dosad smo svake godine liepo i pokorno molili, da gospoda predbrojnici čim prije, i ako moguće do konca godine ponove svoju predplatu, čim bi sebi sve brojeve lista osjegurali, a nam tegotan i mnogovrstan posao na početku godine znatno olakšali. Molbe naše bivahu najvećom stranom jalove, neuslišane — predplatnici javljahu se kroz 3—4 mjeseca. Sada nemolimo toga, — nebi-li bez molbe srećniji bili — već samo učtivo pozivljemo, da se na „Zag. kat. list“ u plaćenih pošiljkah predplati, tko hoće i kad mu je volja. Tko ipak želi dobiti **sve** brojeve ovoga lista, neka izvoli predplatiti **do nove godine**, jerbo kasnijim naručnikom toga ujamčiti nemožemo.

Uredničtvo

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 52. U ČETVRTAK 30. PROSINCA 1858. TEČAJ IX.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 for. 40 novč. Za one predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 for. 80 nov. na cielu, a 3 for. 40 nov. austr. vred. na pol godine.

Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz čitavu godinu.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ponajglavnije istine vjere.

Od *Josipa Zorića.*

IV.

Duša.

(Konac.)

Ako nije duša neumrla, to je onda morao propasti i ćudoredni red, što je takodjer naravi ljudskoj urodjen, te koj se sastoji u tom, da medjusobno radimo dobro a bježimo zlo; nu da čovjek uzmogne raditi dobro, a bježati zlo, mora imati i dovoljan uzrok k tomu, a toga neima, ako nije duša neumrla, ako je život naš samo od danas do sutra. Tko će onda paziti, što je pravo, što nepravo, što sveto, što ne, što moje, što-li tvoje? Tada će valjati samo ono pravilo: tko jači, taj kvači. A što da rečem o ćudoredju u strožijem smislu? — to neću ni da napominjem. — A je-li moguće, da bi Bog bio tako uredio u medjusobnih odnošajih umna bića, najsavršenije proizvode svojih rukuh, dočim vidimo najtočniji red u ostalih i najneznatnijih stvarih!?

Vidimo u čovjeku neizmjernu težnju da srećan i blažen bude, a vidjesmo do sada, da sreće tuj za umrla čovjeka neima. Pa ako vas je volja, pitajte i bogatca, što se u sjajnih palačah širi, i siromaka, što si u polu razrušenoj kolibici zaklanja glavu: oba bi rado bila srećna, ali niti ju je prvi našao u bogatstvu, niti drugi u svom siromaštvu; — ili pitajte kralja i roba, niti je prvi našao blaženstvo u gospodovanju, niti drugi u svom robovanju. Zašto? Bogatac se muči, da si umnoža blago, a za sakupljeno se boji, da mu ga neotmu, — siromak, koga pritište glad i nevolja, kini se i trudi, da si stanje popravi; — kralj čezne za većim gospodstvom, a boji se, da mu priestolje neprijatelji neobore; — roba nesretnim čini robovanje, on teži za slobodom. Svakomu dakle nješto manjka — a gdje je oskudica i nedostatak, tu nemože da je sreća, da je pravo blaženstvo. Pa stavimo, da su tuj svi ljudi zadovoljni, da imade svaki u obilju svega, što mu samo srce zaželiti može, pa bi-li i tada u istinu srećni bili? A ja opet velim, da nebi, jer sama pomisao, da će toga svega nestati, čim sada obiluju, razorila bi im sreću, i obratila ju u nemir, brige, strah, a mnogoga rinula u očajanje. Čim je tko srećniji, tim je zajedno nesrećniji, kad pomisli, da će svega onoga nestati, što ga srećnim i blaženim čini. Čujmo što nam o tom veli Cicero: „Si amitti vita beata potest, beata esse non potest; quis enim confidit sibi semper illud stabile et firmum permansurum, quod fragile et caducum sit? Qui autem diffidit perpetuitati bonorum suorum, timeat necesse est, ne aliquando amissis illis sit miser. Beatus autem esse in maximarum rerum timore nemo potest.“ *)

Je-li moguće, pitam svakoga, da Bog, kojega najveću dobrotu svjedoči ciela priroda u velikom i malom, stvori čovjeka s tom neizmjernom željom blaženosti i sreće, koju nikad utišiti i zasititi nemože, za to, da ga muči, da ga načini najbjednijim izmedju svih stvorovah? — Ne doista! On mu uciepi u grudi, u srce želju, da srećan i blažen bude, koju će on sám izpuniti i zasititi u drugom svietu, gdje će mu duh vjekoma življeti.

Dakle Bog kao Bog t. j. kao najmudrije, najpravednije i najbolje biće ni nemože uništiti duše, dakle duša je neumrla.

Po vjekovitih i nepromjenivih zakonih prirode imade svako biće, što postoji, i sredstvah, kojimi se uzdržaje, i koje mu sám višnji tvorac naznači u prirodi i po naravi; a svako biće mora da i učestvuje od onoga, što ga uzdržaje, što ga hrani i razvija. Imajući pred očima taj zakon prirode, potražimo, što uzdržaje, što hrani i razvija dušu? Tražili mi kako i kud mu drago, a mi

*) Cicero, de finibus lib. 2. c. 27.

nećemo drugo naći no istinu i opet istinu! Istina je dakle hrana duše — a istina je vjekovita, dakle i duša, koja se njom hrani i uzdržaje mora da je neumrla.

Istina je u svih strukah znanostih toli prirodnih koli i ćudorednih najmilija i jedina hrana i zabava duši, dà ona sama sebe ni neosjeća, dokle se njom nezabavlja. Duša sliedi istinu svikamo i svikuda, ona ju traži neumorno, nijedan trud, nijedna žrtva nije joj prevelika, koju nebi učinila istine radi; pa kad je jedanput duša stekla istinu, onda joj od ove neima veće i blaženije radosti. Gledjimo Arkimeda kako po ulicah sirakuskih kao pomamljen od radosti kliče: „Nadjoh ju! nadjoh ju!“ Gledjimo Sokrata, kako je istini za voju sve učinio, dà za nju istu smrt podnio. Pitagora je hekatombu bogom žrtvovao, što je samo jednu geometričku istinu pronašao. Neumrli Galilej u istoj je tamnici utjehu u istini našao, koje radi bijaše utamničen, da se naime zemlja okreće oko sunca; na stieni narisav si putanju zemlje oko sunca slavodobitno klikovaše: „A ti ćeš se ipak okretati!“ Takovih primjerah mogli bismo navesti bez broja. Istina je sbilja jedina prava slika neumrle naše duše na ovoj zemlji; ona joj se ravno ovdje samo iz daleka ukazuje, te ju sve više i više k sebi privlači, — a u cieloj jasnosti sinut će joj istom onda, kad se lišila bude zemnih verigah, kojimi je prikovana k tielu, te slobodna poletiti će tada na laganih krilih u naručaj prve, vječne istine, koja je sám Bog.

Kako dakle da umre i propadne, kako da se uništi duša, koja se vječnom i neumrlom istinom goji i uzdržaje? Kako da ona, koja se najradje zabavlja onim, što je stalno i nepromjenivo, bude svim promjenam izvrgnuta, da prolazi iz ništa u ništo? Kako dakle da bude duša, koju je Bog stvorio za se, koja ga jedina umom svojim pojmi, koja se njim najradje zabavlja, u istom izvoru života uništena? Sve to nemože biti, sve to se protivi momu umu!

Jošte na konac ovaj dokaz.

Kao što svi narodi vjeruju, da ima Bog, isto tako vjeruju svi, da ima i duša, i da je neumrla. Komu je volja osvjedočit se o tom, neka ide i u iste špilje i pustare prostrane Amerike i Afrike, pa će zamietiti, da je u srcu najsirovijega divljaka uciepljena ova istina o neumrlosti duše. Pitajmo se sada, kako ona polieže u našoj glavi, dočim nas ciela priroda opominje na propast, na vječnu smrt? Neima, nebijaše a niti će biti ikakova stvora, koj bi umaknuo smrti; sve pada pod oštrom njezinom kosom. Dà i mi umiremo svaki dan, a tko nam kaže, da s tielom ujedno i duša neumire? Isto sveto pismo nam veli, da čovjek prolazi kao poljsko cvieće, što za mala prolista, procvate i povene; kako indi mogosmo si mi jedini, usried ove zemlje, gdje tako rekav sveobća i vječna smrt vlada, reći: da smo neumrli? Možebiti, reći ćete, s toga, što želimo vječni život, i što se njim tješimo radi sveobćega uništenja. — Nu pitam vas, kako bih se ja mogao čemu nadati, o čem ni pojma neimam? a kako mogu imati pojam ne samo ja, već i svi drugi o onom, česa nigdje neima? Dakle kao što vidjesmo, da se pomisao o Bogu nahodi u istoj naravi čovječanskoj, isto tako i pomisao o neumrloj duši usadjena je čovjeku u narav; — obje ove istine nisu no sestre, koje vuku lozu od istoga vječnoga otca Boga.

Bijaše pred večer, kad sam se jošte sa Slavimirom razgovarao o neumrlosti duše, i dokazivao mu ju. Upravo zamnì glas zvona na crkvici, što stoji na obližnjem brežuljku. Pogledamo na prozor, i vidimo sprovod; žalostna družba pratijaše na groblje ženu srednje dobe na mrtvaćkih kolih, za kojimi idjaše joj sin i kćerca oborenih očiuh i pobožno moleći. — „Slavimire! rekoh, motri dobro ovu sirotčad; ona je izgubila ljubeću majku, koja joj jedina podpora i utjeha bijaše. Ova djeca ljubljahu krajnim požrtvovanjem svoju majku, dvoreć ju strpljivo i brižno u dugotrajnoj bolesti. Da ti je pogledati u grudi ovih žalostnikah, vidio bi, kako im nemilo tuga srce para. Pa što misliš Slavimire, gdje će oni svojoj nevolji i tuzi lieka i utjehe naći? Jedino u vjeri i osvjedočenju o neumrlosti duše! Oni istina tuguju, nu tuga će se njihova ublažiti mišlju, da se nerazstaše za uviek s majkom svojom, pa će tako misleć mirno čekati opet vrieme, kada ih Bog, koj ih sada razstavi, opet za uviek sdružio bude. Slavimire! a što bi tebe tješilo i razgovaralo, kad bi vidio, da ti je smrt otela ljubeznu majku, — majku, koja te sa svim srcem roditeljice ljubi; što bi te tješilo, da, kad bi imao mila brata ili ljubeznu sestru, izgubiš one, s kojimi si na istom srcu odrasao? — Bez vjere u neumrlost duše nebi za te nigdje utjehe bilo. Srce bi ti ili poput stiene otvrdnuti moralo, ili bi od neukrotive tuge i žalosti sdvojio!“ — U isto vrieme stupi u sobu majka i nazvà vječni pokoj pokojnici, nu i pridà: Težko si ga sirotčadi bez otca i majke! —

Slavimir stojeć kod prozora oborenih očiuh se prene, pristupi k majci, te ju zagrli i reče: „Prijatelj mi nješto spomenù, što me neugodno dirnulo u srce, što bi me naime tješilo, kad bi tebe mila majko izgubio, kao što oni, koji sada nariču tamo na groblju. Nedao toga tako brzo Bog; nu ipak kad bi tako i višnja promisao odlučila,

a to uvidjam i izpoviedam, da bi me onda jedino tješilo, što i one tamo tješi, naime da se nerazstasmo za uviek, već da ćemo se opet jednom sastati u domovini blaženih, gdje nas više nikakova sila razdružiti neće. — Hvala ti majko! i po sto putah ti hvala na ljubavi i brižljivosti, kojom me paziš. Ti si mi za djetinstva otvorila raj i unj me uvela; — ti mi ga opet, poslje kako ga izgubih, otvaraš, jerbo majko, ja opet počimljem vjerovati.“ — Majka kao plivajuć u radosti ogrlì si sinka — a ja se udubih u misli i uzdahnuh prema Višnjemu: Vječna dobroto! vječna istino! ukaži se svim, koji te traže, prosvietli im um milosti svojom, da te tražeć stranputicami nezalutaju. — O Bože ojači i okriepi vjeru moju! —

„Slavimire! — rekoh obrativ se k njemu, — što mi bijaše u silah, to sam učinio. Ako sam ti čim poslužio, ako misliš, da sam ti koristan bio, a to zahvali onomu, koj srcem upravlja, koj može i od kamenja načiniti sinove Abrahamove. Preslabe su sile moje, da bi ti ja bio mogao ove dvie ponajglavnije istine vjere onako razložiti, kako bi ih valjalo, i kako bi se mogle razložiti i dokazati, nu toliko sam ipak gledao, da te osvjedočim, da su ove istine istoj umnoj naravi urodjene, dakle da i postoje.“ —

Um je naš vrlo ograničen; mi si nemožemo dovoljno ni protumačiti svagdanjih pojavah, što nam pred očima bivaju, pa ih s toga ipak neporičemo. A kako da umom dosegnemo i shvatimo otajstva vjere naše, koja siže preko područja umnoga, te visinom svojom um neizmjerno nadkriljuje. Nu s toga nesliedi, da je vjera neistinita, s toga neimamo razloga, da o njoj dvoumimo; tuj treba, da nas vodi siguran ugled, — a taj nam je crkva. Al da nam bude vjera po razboru, treba da se prije čvrstimi razlozi osvjedočimo o božanstvenom ugledu crkve, te kad smo to učinili, tada možemo sigurno, razložno i spokojnom sviesti sve ono vjerovati, što nas ona uči.

Budući pako do sada imamo samo dvie istine razložene, to bi sada trebalo riešiti pitanje: postoji-li kakovo odnošenje izmedju nas i najvišjega bića? koje i kakove nam dužnosti proiztiču iz toga medjusobnoga odnošenja, a po imenu je-li postoji vjera? Kad bismo išli dalje, našli bi ju u istoj našoj naravi; nu vidjeli bismo takodjer, da nam je ta naravna vjera nedostatna, da nam treba vjere Bogom objavljene. Tada bi dalje nastalo pitanje: je-li sbilja, i što je Bog ljudem objavio? i gdje se to nahodi? Da se Božje objavljenje čisto i nepokvareno čuva u katoličkoj crkvi, to bi valjalo dokazati iz njezina postanka i neprestanoga božanstvenoga ugleda, — o čem, ako Bog dá, u svoje vrieme.

Kako se Platonov nauk odnosi naprama kršćanstvu.

V. — U novije vrieme uzbudjeno je pitanje, što su njekoč učenjaci katoličke škole velikim naporom pretresivali, naime je-li i u koliko nauk Platonov sbilja kršćanskomu srodan, i jeda-li je pod koprenom istih ili sličnih izrazah, koji se u obojem nalaze, takodjer i jezgra istovrstnih ideah sakrivena? — Njeke glavnije crte iz platoničkoga umovanja lahko će riešiti pitanje ovo.

Platonov pojam o j e d n o m Bogu jest najčistiji i najizvjestniji, što ga ljudski um prije kršćanske vjere postigao; nu do spoznanja podpune, živuće i bezuvjetno slobodne osobnosti Božje nije ni njegov duh dopro. Njeki su već iz stare i s početka kršćanske dobe tvrdili, da se božanstveno trojstvo obilno u pismih Platonovih naći može. Alkinus (kralj feački, koj je Odiseja gostoljubivo primio i bogatim darom u Itaku odpremio. Hom. Odis.) samovoljno tumačeć platonički nauk i sravnjivajuć ga sa sastavom aristotelickim izveo je iz njega savršenu božansku trojicu, a Novi Platonici pretvorili su predikate (svojstva) Božje, koje je Plato jedva dohvativo razlučio, u osobe ili tako zvane hipostaze, što je mnoge kršćanske bogoslove zavelo, da iz pojedinih izrazah nauk ili bar slutnju kakova nauka izvedu, koj je sbilja Platonu posve nepoznat bio. N. p. kad u listu na Tim. gl. 37. opisuje Boga u slici „otca, koj sviet kao sina svoga porodi, sliku vječnih bogovah t. j. ideah.“ Da je ovdje porodjajem Plato izraziti hotio saobćivanje bivstva, to bi on bio p u k i p a n t e i s t, a tko će to Platonu prišiti moći? U Rep. gl. 7. napominje Boga kano ideu dobra, zatim protičući iz njega um, napokon djelo njegovo sunce. Ako bi ovdje o trojstvu mislili, to bi sunce treća osoba biti moralo. — Razlučuje doduše Plato Boga (prastari i prvi izvor i sviet ideah) od svieta, koj takodjer Bogom ili s v j e t s k o m d u š o m zove, nu ovi zadnji sviet ima početak svoj u vremenu od onoga, koj je vjekovit. Napokon medju ukupnosti svih ideah, koje si Plato nikad kano istinito osobno jedinstvo predstavljao nije, i medju kršćanskim Krstom — logosom — ogromna je razlika.

Platonov Bog nije stvoritelj, već obrazovatelj ili urednik svieta, koj je iz gradiva postao, a ovo, prem po sebi obstojalo nije, ipak nješto bi-

jaše, što Grci „hile“ zovu; ovo gradivo oživljeno bi dušom, koja je njeku strančicu Božjega bivstva baštinila, te s toga u sastavu Platonovu cieli sviet njeki dio božanstvenoga bivstva predstavlja. Čovječanstvo je s jedne strane najvišjemu Bogu snćno srodno, s druge strane neprestupljivim jazom i ponorom odanj oddieljeno, jer u spoju svom čovjek je djelo Božje neuredno, što su nižji bozi po zapovjedi prvoga Boga uobrazili i dokončali. Poganska sudbina „ἀνάγκη“ ili naravna nužda Platonu je za istoga Boga i za dobro u obće zapreka, koju nije možno pobiediti; absolutnu slobodu oda zla i nepogriešnosti nikad duša postići nemože, dočim je grieh samo bolest uma, neznanstvo, nečistoća sviesti i bezumje. Svaka krivina, radi koje duša iz vrhučuvstvenoga svieta u zemaljski bačena bude, nije prava krivnja ni grieh, nego je nješto slučajna, pripadna, akcidentalna, nedostatak duševne moći. Na isti način i spas ili odkupljenje nije ništa ino, nego užji povratak u sviest i višje samoljubje; odlučeno je pako jedino za malašni broj odličnijih — filosofičkih — umovah. Platonov veliki ured svieta nepoznaje svrhe i giblje se u vječnom okrugu; jer i najčistiji — veli — dusi pozvani iz čuvstvenoga svieta, da se nagledaju i nauživaju svieta ideah, mogu uviek po nemarnosti ili krivici dogodivšoj se u onih zračnih ili eteričkih prostorih, u čuvsteni sviet rinuti biti, te tada moraju unišav u tjelesa tečaj grieha i čistoće iz nova početi. Nemože dakle nikada ikoja duša posve bezkonačno blaženstvo postići.

Mniem dakle, da bi krajna drzovitost bila, kad bi člankom kršćanske vjere sliku dosta točnu u pismih Platonovih tražili, premda izpovjediti moramo, da se je duh filozofički Grkah u Platonovu nauku do vrhunca popeo, te da je Plato svojim sveobćim duhom, naukom o Bogu i ideah, o postanku svieta, o neumrlosti duše i krieposti daleko i istoga svoga učitelja Sokrata nadkrilio.

Dvie tri o crkvenom pjevanju i crkvenoj glasbi u starom zakonu.

David kralj uveo je uredno, značajno i sjajno bogoštovje, koje, premda je u mnogom pogledu radi svoje starine postalo nerazumljivo i tamno, zato ga ipak cieli sviet jošte jednako pravedno štuje i divi mu se. — Za neprekidni nastavak Božje službe bijahu ustanovljeni kod hrama svećenici i levite. Od 38,000 levitah bijahu 4000 odredjene jedino za crkvenu glasbu, koji u 24 razreda razdieljeni redomice se svakoga tjedna mienjahu. — Dušom svega od Davida uvedenoga i uredjenoga bogoštovja, a po imenu crkvene glasbe bijaše nabožno pjesničtvo, komu je David, „miloćudni izraelski pjevalac“ (2. Sam. 23, 1) prokrčio put, i po kom je velebitno sinajsko objavljenje tvrdomu izraelskomu srdcu bliže primaknuo, te tako ga za duševan život zrela učinio, i zajedno zavjetne istine kanoti u tečaj metnuo; k čemu je ne samo unutarnja izvrstna vrlina Davidove duše, nego i mnogo izkustva, što ga je po svih stupnjih čovječanskoga družtva, u svih sgodah i nesgodah života pokupio, a osobito višja posveta po božanstvenom duhu (2. Sam. 23, 2; 1. Sam. 16, 13.) dovršilo njegovo zvanje, da bude vodja i otac svih onih duhovah, koji su nakon toga vremena pa sve do poslie babilonskoga sužanjstva u pjesme psaltira skladali sve svoje nabožne radosti i jade.

Pjevanje psalamah bijaše osnova crkvenoj glasbi, koja je kod svih žrtvah počimala pjevanjem, za kojim je sliedila zveka trubaljah i zvuci mekših glasbenih nastrojah (2. Paral. 29, 27), ili su ti nastroji piev sprovadjali (2. Paral. 5, 11. 12), no tako, da su se rieči psalma razgovetno čuli mogle, te na kraju jedino konačni utisak proizvodile (2. Paral. 5, 13). Tim dakle sila pjevačah bijaše tako udešena, da je pratnju glasbenih nastrojah vazda nadjačivala, da je dušom, a ostalo sprovadjanje bilo samo tielom crkvene glasbe.

Premda se o načinu toga pjevanja izvjestna ništa reći nemože, to se ipak iz svega, što se o njem znade, vidi istini najpodobnije, da je crkveni piev valjda najviše naličio koralnom pjevanju, no koj je kod osobitih sgodah i u stanovito vrieme i više glasovah dopuštao Ima više od 50 psalamah opredieljenih, da ih „M'nazeach“ (u Vulgati = in finem) pjeva, pod kojim imenom razumieva se većinom predstojnik pjevalačkoga razreda ili ravnatelj muzike. No prema svom korjenu (nazach) znamenuje ta rieč čovjeka, koj se čistim, jasnim, zvučnim glasom (clara voce) u pjevanju odlikuje, te je vrstan slušatelje ganuti. Pa sbilja, tko se potrudi, pa potraži sve one psalme, kojim je na čelu napisano: M'nazeach, naći će, da ti psalmi i prema svom sadržaju zahtievaju čist, jasan i pronićući glas, jerbo su ili iz takova duševnoga glasa ponikli, ili unj udaraju za mesijansku budućnost. Taj M'nazeach znao je jamačno sadržaju pjesme i primjeren napjev pogoditi, te ga s odabranim likom visokih i dubokih glasovah izvesti; glavni M'nazeach-i bijahu Asaph, Heman i Ethan ili Jedithun, koji, budući oduševljeni duhom Davidovim, znadoše

najbolje prave napjeve, te su ih u svom porodu predavanjem čuvali.

Uz ime M'nazeach nahodimo jošte dva naziva, koji k upoznanju pjevanja mogu štogod doprinieti, naime Šeminith (u Vulgati= Octava) i Almuth (u Vulgati= occulti filii). Almuth ili Almoth od „âlmah“ znači pjevanje na djevojačku, dakle sopran (diskant) ili alt; usuprot znamenuje šeminith krupni, duboki glas, tenor ili bas, što se drži dublje osmine (oktave) prema sopranu ili altu.

Kao što je medju leviti-pjevači bilo mladjih (dječački glasovi) i starijih (mužki glasovi), to je sva prilika, da su prema sadržaju psalamah i značaju crkvenih svetkovinah sada jedni sada drugi prednost imali, a opet u drugo vrieme i kod drugih psalamah na dva lika razdieljeni bili, kao što ima više takovih psalamah, što su se zamjenice od dvajuh likah pjevali. Kako su se dječački i mužki glasovi zamjenjivali, tako su se prema istim rabili i čas visoki, čas duboki glasbeni nastroji.

Dopisi.

F. S. Iz Križevacah. Neima žita bez smeta — kao što veli naš narod — ni pšenice bez kukolja. Ta već u sboru 12 Apoštolah našao se jedan nevaljali i s Bogom razpačani Juda Iškariot, koj prodavši za 30 srebrnjakah svoga meštra krvnikom, tim djavlu prodà svoju griešnu dušu. Execranda fames auri! sitis improba nummi! Pa onda je-li čudo, ako se u gdjekojoj kršćanskoj obćini nadje takov izmet i šugava ovca, koja na ruglo i prikor služi Isusovu stadu? Ako indi i ja takovu jarad privedem u tvoj tvor, čedni Katolički liste! podaj joj mjestance u kojom god stupcu lepenke tvoje, valjda neće zato okaljati lier tvoga snježnoga lica. Priobćivati obćinstvu ne samo vesele, nego i tužne viesti, ne samo krieposti, nego i narodne mane, — to mislim, da je zadaća svakoga javnoga lista; a što ili posredno ili neposredno zasieca u crkveni život, to na pose spada u područje crkvenoga glasnika. Dakle, mili liste! posluhni me, i uvrsti, što ću ti kazati, medju redke svoje.

Onomad u jednoj staroj — od miševah već na polak oglodanoj knjizi čitah, kako njeki zaljubljeni mladić u Francezkoj željom željaše dokopat se kućnoga vraga, od koga bi mogao doznati, što mu radi dieva, kad njega kod nje nije. U tu svrhu pohodi svoga prijana, moleći ga svesrdno za svjet i pomoć. Prijan mu reče, da on ima vjerna, i svemu, što god spada u djavoski posao, vrlo vješta domaćega vraga zatvorena u kutiji, no da ga nemože jevtinije od sebe dati od sto žućakah. Mladić malo okleva, napokon pristane na cienu, i tako se pogodba sklopi. Na to se njegov prijan odputi u kuhinju, ulovi šturka (grillus), i obaviv ga mavezom (pamukom) metne u kutiju, i pošto bi mu kupac zanj izplatio bio sto zlatnih dukatah, preda mu uapšena šturka tim naputkom, da, kad bude išao spavat, neka kutiju metne pod uzglavje, i štogod bude pitao vraga, da će mu on na sva pitanja odgovoriti po njegovoj želji. Mladić veseo, sto ima u rukuh vjeda (gatara, vračara), koj će mu odkrivati tajne, ode kući, i učini sve kako mu bì rečeno. Kušnja izpade po njegovoj volji. Sutradan zorom pohiti opet k prijanu, da mu se na kupitku zahvali. Prijan uvidiv, da tu nije čist posao, hotjaše mu natrag dati novce, izgovarajuć se, da mu je on prodao šturka a ne vraga, i to samo za šalu. Nu mladić nehtje da primi novce. On dakle zadrži robu, a prijan mu sto žućakah, svaki na štetu svojoj duši.

Nješto slična dogodilo se prije tri godine i u vojničkoj krajini. Dvie Križokinje Anka i Mara H—ć, obadvie ciganke iz C—a, župnoga mjesta satnije V—ke, premda su bile u dobru kuću ukućene, i potrebitim za živovanje zemljištem dovoljno oskrbljene, ipak su po ciganskom običaju volile krasti i klatiti se, nego s motikom iti na polje, i ondje se pržiti na golom suncu. Indi na mjesto da kod kuće rade *), skitale bi se poput ciganskoga nakovala kojekuda po selih, i svojim gatanjem varale proste i neuke ljude, osobito lahkoumnu ženskad, koja tlapnjam takovih varalicah više vjeruje, nego mudrim savjetom svojih duhovnikah. Rečene dvie ciganke tako širom hodeć dotepu se jednom i u C—u, i svrate se u njeku graničarsku kuću, da ondje cigane. Kod kuće nebijaše nikoga izim domaće gazdarice i njekoliko sitne djece, štono skakaše po dvoru; ostala čeljad razišla se kojekuda za poslom. Ciganke upotrebivši tu sgodu, zaokupe gazdaricu, te joj stanu gatati i proricati svašta; medju ostalim rekoše joj, da imadu kod kuće vraga, koga ako ona od njih prekupi, bit će joj od velike koristi, jer će on na njenu rieč i zapovied nositi u kuću žito i novce. To je milo bilo slušati ludoj ženi. Ona umah pristane na ponudu, i pošto bi se bila s ciganskama pogodila za 175 for. sr. i nješto rubenine, odaslà ih njihovoj kući po nečastivoga Ciganke ulove nječijega crnoga mačka, namaknu nanj zelenu haljinu s crvenimi okrajci, o vrat mu prikopče ogrljak od žuta lima, okite ga vrbcami, i odnesu tako našarana k

---

*) Dà sbilja! ciganu neće da rodi žito, — tako barem kažu sami cigani. I tomu ima uzrok i razlog. Narod naš pripovieda, da je njeki slavonski vlastelin (na tomu je već odavna) naselio u svoj spajiluk cigane, dao im načiniti kuće, porazdielio medju nje mekote, i dao svakomu čista pšenična sjemena, da s njim usije svoje polje. I tako bi učinjeno. Nu sjemo neće da nikne. Zašto? Zato, jerbo su cigani sjeme prije sijanja uzkuhali, i tako mu oduzeli rodnu snagu, da nije moglo proklicati. S toga onomu, komu ništa neide po ruci, običajemo reći: Neda mu se, kao ni ciganu pšenica.

rečenoj beni. Posao je svršen. Ciganke prime novce i s njimi u dućan; a baka s mačkom — s tim štimanim vragom — u komoru; ondje ga brani mliekom i slaninom, dok mu jednom rekne, da ide na posao. Nu mačak na mjesto da sluša njenu zapovied, i pokaže svoju vještinu, čim starica otvori komoru, on smuk kroz vrata na dvor, a odanle na kućni krov. Sada cielo susjedstvo nalegne u dvor, da vidi toga vraga, od koga se glas već odprije bio raznio po selu. Poplašenu mačku oči se krese bolje no ikad prije; poguren plaho gleda na čopor ljubopitnih ljudih, koji se bijahu oko njega sakupili čudeći se njegovoj odori. Tu je bilo smieha i grieha. Jedni se smiju, što mačak haljinu kida sa sebe; drugi proklinju babu, što s vragom ortači. A gdje je domaćica, kojoj vrag utečė? Al gle je, gdjeno ide sva uznojena i zasopljena s prutom u ruci. Užasno je bilo u nju pogledati, jer bijaše nalik na konopljeno strašilo. Kuštrava kosa, namršteno čelo, vrat garav, oči krmežljive, široka usta, laloke bez zubih, duga i o nos udarajuća brada, nos šiljat i kao kljun u čuka zavinjen, popucale ruke, noge ranjave, nagrišpano lice puno bradavicah, poculica viseća na hero, čadjav oplećak, prljava košulja za pas zataknuta više koljena, — sve to davaše joj ne divni, već strašno divlji pogled. Osim toga bila je žestoko ljuta; tko bi se bio napio njene krvi, taj bi se jamačno bio otrovao. Sve se sad ozire na pridošlicu, da vidi, šta će ta ženska nakaza, koja je povrh toga bramljala. A ona psujuć i grdeć ljudstvo, kojega se sve više nabiralo gledat to čudo, utekloga vraga dotle prutom drega, dok ga neobori na zemlju. Ali eto jada iz nenada! Kućni pas Bundeš, koj je nanj vrebao, skoči na mačka te ga raztrga. Vrag leži u krvi; pobiedjen je! Bundeš kao da nevjeruje, da je mačak lipsao, zakvači ga opetovano zubmi, te s njim jošte jedan put što može bolje uzdrma. Drugim se to dalo na smieh i grohot; al ne starici. Starica plače i proklinje mačka skupa s cigankama; plače poradi izgubljenih onih 175 fr., pa tako razcviljena hajd u kumpaniju tužit ciganke varalice. Zloglasne ciganke budu uapšene, — iztraga se povede, — dokazalo se, da su krive, — sud sudi svim trima. Baka svoju ludost plati gubitkom onih 175 for. sr. i nješto rubenine, što je dala ciganskama; a ciganke budu osudjene na šibe. Osuda ovršena je 28. siečnja god. 1856. Na taj dan dobiše ciganke brezovih rezanacah — to je svaka šestdeset ljutih šibah pred svojim stanom za ručak. E tko krade, toga tako glade. Kako si tko prostre, onako i spava.

Njeki ratar kod starih Rimljanah, imenom Cajus Cesinus, bio je potvoren, da ima vraga, i da mu vrag nosi žito u kuću, budući da nije imao više od četiri do pet jutarah oranice, a hljeba uviek dosta. On, da se pred sudom opravda i krivnju baci sa sebe, ponese sobom u viećnicu svakojako ratilo (težačko orudje), i metnuv ga na sudbeni stol reče: „Evo, gospodo! vraga, koj mi kuću kući, i teža polje; ovom čarobijom hranim i uzdržavam sebe i svoje.“ Sud ga proglasi za nevina, oprosti svake kazne i odpusti slobodna kući.

Ima i kod nas ljudih, osobito na selih, koji misle, da to nikako nije bez vraga, ako ovaj ili onaj susjed ima gojnu marvu, čile konje, i pun tavan žita i slanine. O stultas hominum mentes! o pectora coeca! Takovim ludjakom valjalo bi reći: ora et labora, to je, rádi, pa ćeš imati; moli se Bogu, pa će ti Bog dati. Bez neba neima hljeba; bez skoka neima smoka. Svemu se hoće truda. Lovac, ako je nakan zvierku, što se sakrila u šikaru, dobiti k rukam, mora ju hukom i bukom tjerati na čistac. Nu prije nego mu dodje na hitac, mora sad drezgati blato, sad gaziti vodu, sad preskočiti jamu, sad se baciti preko plota, sad se provlačiti kroz trnje, sad se spustiti u dolac, sad se opet u vis penjati. Tako i ratar, ako želi da mu voz škriplje pod teretom nakladane strni, mora rano uraniti, zasukati rukave, te u znoju lica težati zemlju. „Kad se mnogo radi, marljivo radi, i neprekinuto radi, to se onda sjegurno uspjeh pozna. Ta nije nebesah gotovih nigdje na ovom svietu! Nigdje nepada blago izpod sunca; svigdje se radi u znoju sa žuljevi na rukuh.“ Tako veli naš Vukotinović u svojoj „Pametarki“ na str. 31.; a narod naš kaže: Tko bolje skače, taj bolje mače. Tko sjedi u hladu, ništa mu nedadu.

Iz Petrine na blagdan sv. Stjepana prvomučenika. Malo što je prošao sv. biskup Nikola, o kom kaže životopis, da je ob noć trim siromašnim sestrama preko prozora bacio novacah u sobu, čim su se mogle pošteno udati, te s toga i naša djeca ranim jutrom na Nikolinje idu tražit na prozore, što im je sv. Nikola donio, a roditelji u tu svrhu priprave voća, orahah i lješnjakah, kadšto i šibu ili što drugo; — eto nam, hvala Bogu, i velikih božićnih blagdanah, o kojih imadu kršćani liep običaj, da jedan drugoga daruju. Djeca traže dar od svojih roditeljah, prijatelji očekuju ga od znanacah. Ta stara navada živa je uspomena prevelike ljubavi Božjega Sina, koj nas je svojim porodom pohodio, i donio nebeski dar Božjega nauka, dar posvećujuće milosti, i svih drugih darovah, što su nam za spasenje potrebiti. Već sam u maloj mladosti vidio i čuo, kako naš sviet, kad dolazi k zornicam, a osobito božićne dane k svetoj misi, pita i traži, te daje jedan drugomu božićnice (liepe crvene jabuke). Isto tako kad svećenik s božićnim križecom po župi hodi, polazeć svoje ovčice, blagoslivljajuć im kuće i sve njihovo, bolestne tješeć itd., svakiput izvan drugih darovah na stolu čekaju i liepe božićnice, samo kad urode, pripravljene na dar duhovnomu pastiru, a dječaci i djevojčice osobno predaju svoje, i svako djevojče diči se, čim je moglo ljepšu božićnicu pričuvati za svoga duhovnika. Ovi i ovim slični običaji, kao n. p. slama po sobi na Božić, gdje se djeca vesele i spavaju, te bi mnogi roditelj jako svoje razžalostio, kad bi im to uzkratio, zatim tako zvane božićne jaslice,

ovi, velim, običaji označuju kršćanski crkveni život, te su živi pojavi vjerozakona, zato svakomu katoliku, komu je stalo do vjere, mili i povoljni, te nadju u njem svoga podupiratelja.

Kako iz novinah znamo, poput prijašnjih godinah, i ove je naredjeno, du se u našem prvostolnom gradu kod nj. uzoritosti gospodina kardinala i nadbiskupa na božićni dan darovi medju malenu siromašnu dječicu diele. Da smiem ikakovu malenu prispodobu učiniti, nješto bi slična priobćio i iz Petrine. Kad su začula djeca,Š!da su iz Zagreba prispjele molitvene knjižice, darovane od prečastnoga gosp. predstavnika i kanonika Dra. Martina Pavčeca (vidi br. 49. ovoga lista), tu nebijaše mira ni kraja prošnjam: „Molim, Gospodine! molitvenu knjižicu, — uspomenu od gospodina kanonika, — na Božić ćemo pjevati!“ — itd. S toga su medju njeki dio djece na badnjak po večernici iste knjižice odrazdieljene, što će biti nadarenikom najsladja i najmilija božićnica jabuka, pa budać se božićno vrieme u crkvi i kod kuće „Mladi kralj“ pjeva, svaki novu knjižicu imajući veselije će Boga slaviti.

Jošte nješto o crkvenih molitvenjacih i pjesmaricah. Da su molitvene knjižice svakomu, osobito mladeži, jako dobrodošle i mile, te da im ljubljenijega dara od toga neima, i da naredba nadbiskupije zagrebačke izdana iz obćenite skupštine duhovničtva obdržavane god. 1803. 4. i sljedećih danah Svibnja nalaže: „ut fidelis populus sub divinorum celebratione concordi voce canat,“ to znamo. Samo je pitanje, kako da mladež i puk lakše do takovih knjižicah dodje. Kako izkustvo uči, osobito na selu radi reku: „preporučao bi se za molitvenu knjižicu,“ — isto je i djeci najmilije. Drugi opet, osobito koji su od varoši udaljeni, neimaju ni prilike, kad bi im volja bila, da si ih kupe, a njekim je i groša milo. Po mom mnienju probitačno bi bilo, kad bi duhovni pastiri po mogućnosti gledali, da se svake godine po jedan razred učeće se mladeži s molitvenjaci oskrbi, za njekolike godinah svi bi je imali. Onda bi svake godine trebalo samo za jedan razred skrbiti, 20, 30, do 40 komadah molitvenih knjižicah nabaviti. U to ime bi nješto, kad drugačije nebi moglo biti, sám duhovnik doprineo, zatim bi se na imućnije župljane i obćinare obratio, te njihove pobožne žrtve iz prodikaonice pohvalio, a kadšto, gdje je sbodno, i k izvanjskim dobročiniteljem utekao se za pomoć, — na ov bi način uz Božju pomoć s vremenom, kad bi svoje stado barem u crkvi gledao, mogao se tješiti mišlju: „Credentium cor unum et anima una!“ Čin. Ap. 4, 32.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na prvi božićni blagdan služio je svečanu misu u prvostolnoj crkvi uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup, pod kojom je na pievnici (koru) slavna Haydenova pastirska misa vrlim načinom izvedena. Poslie mise propoviedala je njeg. uzoritost silnomu svietu, koj je do konca pazljivo i pobožno slušao svoga ljubljenoga vrhovnoga pastira, navješćajućeg mu vele blagodati, što su narodjenjem Sina Božjega u dio pale čovječanstvu, i u izvrstnom slovu dokazivajućeg, da nam je sbilja Isukrst, što sám o sebi reče: put, istina i život. I večernicu je uzoriti gospodin na isti dan glavom ovršio.

— Plemenitomu nastojanju onih blagih gospodjah, koje predstoje ovdješnjoj pjestovnici, pošlo je za rukom i ove godine sakupiti toliko prinesakah, da je i ljetos drobne članove pjestovnice, i više malene sirotčadi obojega spola nadieliti bilo možno božićnimi darovi. Već smo u zadnjem listu natuknuli, da su se u to ime činile pripreme u nadbiskupskom gradu, gdje je razdjelitba tih darovah ne na badnjak, kako istom prilikom javismo, već na sám Božić u večer poduzeta. U sjajno razsvietljenoj dvorani nadbiskupskoga grada nadjosmo podignuta dva ovelika božićnjaka, ovješena raznimi djetinskimi igračkami, a izmedju njih na dugačkom zelenim suknom prostrtom stolu ležaše svežanj do svežnja s djetinskom odjećom i obućom, a na svakom svežnju ime i prezime dotičnoga djeteta. Ovdje se je sabrala liepa i mnogobrojna kita visokih i odličnih gostovah obojega spola. Pošto je oko šeste ure i uzoriti gospodin kardinal u dvoranu doći izvolio, budu uvedena u nju iz obližnje sobe i dječica, 70 na broju, te s obje strane stola poredana. Da čin ovaj djelitbe božićnih darovah dobije uz dobrotvornu i nabožnu posvetu, stupio je prečastni gosp. kanonik Janko Pavlešić k načinjenom u dvorani oltaru, te je odanj najprije njemačkim jezikom oslovio nazočnu gospodu, a po imenu blagoćudne gospodje, što su se oko nabavljenja darovah starale, toli toplimi i odabranimi riečmi, da su se svačijega srdca duboko kosnule, a i mnogo oko suzami okvasile, — zatim je, obrativ se na dječicu, istoj hrvatskim jezikom razgovetno razložio značenje i važnost predstojećega čina, te u njeno ime rečenom molitvom za sve dobročinitelje i dobročiniteljice završio svoju sgodi primjerenu izvrstnu besjedu. Kako su jošte dječica izpjevala tri kratke pjesmice, začeše joj veseloj redomice dieliti sve, što joj ovdje na zabavu i korist spremi ljubav na sviet donešena po onom božanstvenom djetetu, kojega porod isti dan slavljasmo.

— Jučer na Tominje umješćeni su u svoje stolice u prvostolnoj crkvi prvostolnoga zagrebačkoga kaptola novoimenovani kanonici, prečastni g. Juraj Muzler, bivši podarcidjakon i župnik lipovljansk licem, i preč. g. Petar Alk. Filić, bivši podarcidjakon i župnik petrovoselački, po namjestniku.

— Prečastni duh. stol zagrebački preporučuje svomu duhovničtvu u 47. broju ovogodišnjega našega lista jurve

objavljeno djelo svećenika *Ivana Berčića*, u zadarskom sjemeništu učitelja staroslavenskoga jezika, koje je jurve u Pragu doštampano pod naslovom: *Čitanka Staroslavenskoga Jezika pisana glagolskom azbukvom iz rukopisah, odkidakah od rukopisah i tiskopisah.* Tamo objavljenomu predplatnomu pozivu imamo samo to dodati, da je gosp. pisac predbrojni rok produljio do 15. Siečnja 1859. Dotle si može svatko naručiti to za našu crkvenu, narodnu i književnu prošlost važno i zanimivo djelo za 1 for. 20 kr. sr. ili 1 stot. i 40 novčićah.

Iz Cjelovca. Ovdje je dne 8. Prosinca slavnim načinom uveden i umješćen na svoju stolicu presvietli gospodin knez-biskup krčki, Dr. Valentin Wiery. Posljednji broj „Slovenskoga Prijatela“ svjedoči nam, kolikim su veseljem svi biskupljani glas o naimenovanju visokočastnoga svoga zemljaka primili, i kako ga srećni i radostni dočekali. Presvietli gosp. biskup osobito je razveselio slovensku stranu svoje biskupije liepim slovenski pisanim pastirskim listom, u kom svojim slovenskim ovcam razlaže ova dva pitanja: što će biti moje djelo kod Vas? i kako ću ga opraviti moći? — Koliko je uzhićenje ovaj pastirski list pobudio medju koruškimi Slovenci, vidimo iz istoga „Slov. Prijatela,“ koj izpovieda, da odkad izlazi, nije priobćio Slovencem toliko veselja, koliko u istom svom broju donoseći tu pastirsku poslanicu, radi koje poziva sve druge Slovence i Slavene, da se s njimi s toga raduju, te ovako završuje: „Sedeli so na staroslavni stolici sv. Modesta rojeni Slovenci i Slavjani, pa slovenskega pastirskega lista mi Koroški Slovenci Kerške škofije nikoli še nismo imeli. Bog nas milostljivo pogleda, in pošlje nam *rojenega Nemca*, in glejte! On nam spiše in razpošlje pastirski list v premilem našem jeziku! Sam ga je bil spisal že v Solnogradu in ga poslal v Celovec, da se tiska v Leonovi tiskarnici.“

Kad nam je „Slov. Prijatel“ u rieči, javljamo, da će i buduće godine izlaziti u Cjelovcu kao mjesečnjak po četiri tabaka i donositi: propovjedi za sve nedjelje i zapovjedne blagdane ciele godine mjesec danah u napred, propovjedi za razne crkvene prigode, kršćanske nauke kratko osnovane i po katekizmu uredjene, povjestne primjere za porabu propovjednikah i kateketah, bogoslovne sastavke, dopise i znamenitije novosti iz slovenskih i slavenskih biskupijah, te svegakolikoga katoličkoga svieta. Ciena mu je na cielu godinu 4 for. autrijanske vred.

Iz Sardinije. Prije dvie godine ustanovljeni novi ured „Cassa ecclesiastica,“ komu je povjereno upravljanje otetih samostanskih dobarah, počeo se razpadati, pa ako mu apoštolski oekonomat (ime ureda) nepruži pomoćnu ruku, pasti će ugrabljena samostanska dobra pod stečaj. — Evo opet dokaza, da oduzeta crkvena imovina neima blagoslova, te da svagdje bude, što se je poimence u Wallisu i Freiburgu dogodilo, da si naime mjesto obećanih obćekoristnih zavodah, bolnicah, učionah itd. dva tri bezobrazna radikalca s otetom crkvenom imovinom debelo napune kese. — Turinska „cassa ecclesiastica“ ima manjak (deficit) oko 2½ miliona; a više novinah piše kao o sigurnoj stvari da će tu biti „bancarotta dolosa“ (prevarom načinjen propad).

* Prizivno sudište obalilo je u poznatoj parnici grofu Montalembertu kaznu zatvora od šest na tri mjeseca, a globu od 3000 fran. potvrdilo.

* U francezkom gradu Troyes-u dogodio se je nedavna riedki slučaj, da je u tamošnoj stolnoj crkvi na jedan put *sto* djevojakah primilo koprenu, i tim stupilo u družbu „Notre-Dame de bon secours,“ koja se bavi dvorbom i njegom bolestnikah.

Poziv na predplatu
na X. tečaj
„Zagrebačkoga katoličkoga lista.“

Evo iztiče jurve **deveto** godište, što **„Zagrebački katolički list“** u našoj domovini narodnim jezikom zastupa božanstvenu vjeru i svetu crkvu, gojeći uz ova najvišja duševna dobra sveudilj otvorenim licem ljubav i napredak doma i roda. Ako Bog dade, te ga njegovi dosadanji prijatelji neostave, nastupit će on s nastajućim mladim ljetom svoj **deseti** tečaj, te će nastojati, da vjeran svom dosadanjem zadatku, u svojoj struci i ako nebude bolji, bar takov ostane, kakov je dosad bio. Samo su dvie stvari, glede kojih nastupit će buduće godine promjena u istom listu: jedna se tiče pismenah, a druga predplatne ciene — a jedna i druga bit će na korist štovanim čitateljem. „Zag. kat. list“ tiskat će se od početka buduće godine skroz i sasvim **s novimi pismeni**; a uslied carskom naredbom obaljene časopisne biljegovine u stanju smo **sniziti mu ponješto dosadanju predplatninu.**

Tim predplatnina na **„Zag. kat. list“** za godinu 1859. ustanovljuje se ovako:

Za one, koji si sami po list pošiljali budu
na cielu godinu 5 stotinjakah (4 for. 46 kr. sr.).
„ pol godine 2 stot. 50 novčićah (2 for. 23 kr. sr.).

Za one, kojim se list pod njihovim naslovom **poštom** pošiljao bude
na cielu god. 6 stot. 30 novč. (6 for. u bankah).
„ pol god. 3 „ 15 „ (3 for. u bankah).

Mnogo gospode predplatnikah nije nam za ovu godinu poslalo **podpune** predplatnine. Urednik neima kad da svakomu pojedinomu posebice piše, već samo moli, neka, tko se opominje, da nije poslao 6 for. 20 kr. sr., ostatak izvoli uredničtvu dostaviti s novom predplatom.

Dosad smo svake godine liepo i pokorno molili, da gospoda predbrojnici čim prije, i ako moguće do konca godine ponove svoju predplatu, čim bi sebi sve brojeve lista osjegurali, a nam tegotan i mnogovrstan posao na početku godine znatno olakšali. Molbe naše bivahu najvećom stranom jalove, neuslišane — predplatnici javljahu se kroz 3—4 mjeseca. Sada nemolimo toga, — nebi-li bez molbe srećniji bili već samo učtivo pozivljemo, da se na „Zag. kat. list“ u plaćenih pošiljkah predplati, tko hoće i kad mu je volja. Tko ipak želi dobiti **sve** brojeve ovoga lista, neka izvoli predplatiti **do nove godine,** jerbo kasnijim naručnikom toga udamčiti nemožemo.

Uredničtvo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.